ILLVSTRISSIMI, AC REVERENDISSIMI

D. D. F. PETRI DE GODOY

EPISCOPI OXOMENSIS

DISPVTATIONES THEOLOGICÆ IN PRIMAM PARTEM DIVI THOMÆ.

Tomus Tertius.

ILLVSTRISSIMI, AC REVERENDISSIMI

D. D. F. PETRI
DE GODOY

Ordinis Prædicatorum:

SALMANTICENSIS ACADEMIÆ

IN SACRA THEOLOGIA MAGISTRI:

EIVSDEMQVE VNIVERSITATIS QVONDAM CANCELLARII:

Diù Vespertinæ, & Primariæ Cathedræ Moderatoris:

Concionatoris Regij: & nunc Episcopi Oxomensis.

DISPVTATIONES THEOLOGICÆ

IN TERTIAM PARTEM DIVI THOMÆ.

D. Balthasar à S. Philippo emit Anno 1706. Tomus Tertius. Novio Lector de Prop. fide

VENETIIS, M. DC. XCVI.

Apud Ioannem Iacobum Hertz.

DE SVPERIORVM LICENTIA, & PRIVILEGIO.

R. P. FR.
FRANCISCI DE AYLLON
ORDINIS PRÆDICATORVM,

In Sacra Theologia Magistri, quondam in Academia Compostellana Primariæ Theologiæ Cathedræ moderatoris, Examinatoris Synodalis Archiepiscopatus Toletani; nunc verò Illustriss. D. D. Fr. Petri de Godoy, Oxomensis Episcopi, Authoris huius Operis, Commensalis, & à Secretis.

AD LECTOREM.

CVM iam iam Tomus iste, tertius in Primam Angelici Præceptoris Partem, ab Illustriss. ac Reuerendiss. Domino, ac semper Domino meo elaboratus, lucem aspicere festinaret, & ferè vltimæ paginæ sub prælo gemerent; venerunt ad manus opera omnia Sapientissimi, ac R. A. P. M. Fr. Ioannis Baptistæ Goner Biterrensis, Prouinciæ Tolosanæ strictioris obseruantiæ, nostræ Dominicanæ Familiæ, & in Academia Burdigalensi antecessoris; præcedentibus quidem annis non semel typis mandata: nunc verò editione tertia Parisijs anno 1669. correcta, ac tractatibus aliquot, & disputationibus aucta, in quinque Tomos amplioris paginæ distributa, quibus vniuersam Theologiam Scholasticam mirum in modum complectitur, vel vt melius dixerim, comprehendit. Opus sanè tanto Magistro dignum, feliciter inceptum, fælicissimè absolutum: quod non sine ingenti animi delectatione euolui. Tum, quia intueor eo Thomisticam doctrinam, veluti Clypeo firmissimo munitam, & aduersantium spicula elusa, tanquam paruulorum sagittas, & contrariorum motiua validissimis iaculis esse confossa. Tum, quia miram claritatem, cum summa profunditate, ac doctrinæ soliditate coniungens, erit proculdubio hostibus in terrorem; veritati vero Thomisticæ in non leue fulcimentum, & ornatum. Tum, & maximè, quia integrum opus vndequaque redolet sapientiam nostri numquam satis laudati Præsulis *D. Fr. Petri de Godoy*, vel sententiarum delectu, vel rationum pondere, vel impugnationum acumine, vel denique styli mira facilitate, suauitate, ac facundia.

Cæterum, quia non exiguo motus fundamento, poterit quis venturis temporibus hærere, ac dubitare: quisnam à quo tanta doctrinæ fluenta hauserit, ac veluti mutuatus fuerit: & iudicij trutina primo aspectu in fauorem prædicti Magistri propendat, cum ille ante decem, & plus annos primo sua scripta communi luci exposuerit: Noster vero Præsul Tractatus, & Disputationes in Primam Angelici Doctoris Partem hoc Anno, qui est septuagesimus supra millesimum sexcentesimum concluserit, ac Primo typis mandauerit; duobus lustris, & amplius post primam editionem Magistri Gonet. Quo proculdubio fieret, vt nisi veritas manifestè aliunde constaret, quisquis vtriusque Doctoris scripta perlegeret, & in pluribus difficultatibus, & controuersijs ad inuicem conferret, existimaret vtique, neque leuiter ductus, opera nostri Antistitis adeò præclara, quod in admirationem, ac veluti stuporem rapiunt studiosos, esse non exigua ex parte furtiua; sed in multis, ac præcipuis à prædicto Magistro emendicata. Quis enim crederet Authorem tanto antea fæliciter parturientem, à subsequenti fuisse ante decennium fæcũdatum? Non defuere,qui affirmarent,neq;adeò apparenti ducti fundamento, Secundam Secundæ Summæ Theologiæ Ecclesiæ luminis D.Th. Aquinatis non ab ipso compositam, sed ex Vincentio Baluacensi fuisse transcriptam: eo quod inter opera Vincentij, plura ad verbum reperiantur: quæ tamen edita esse constat priusquam Angelicus Mag. Theologiæ Summam euulgaret.

Vt ergo his, & similibus obuiemus, debitaque gloria vnicuique, vt par est, concedatur; opere pretium duxi, id quod prædictus Magister ingenuè fatetur prologo ad Lectorem primo Tomo in Primam Partem editionis nouissimæ, referre, & aliquantulum expendere. *Nolui* (inquit ille) *ingenuitati meæ deesse, teque (amice Lector) huius admonendum existimaui: ne quid enim præterirem, quo locupletiorem hunc meum cursum Theologicum efficerem, præter cæteros Scholæ nostræ Theologos, quorum opera lucem publicam aspexerunt, quæ vbique consului, &c.* Et nonnullis recensitis subdit: *Impulit me etiam fama doctissimi Magistri Godoy, Ordinis nostri, olim in Salmanticensi Academia Primàrij professoris, & nunc Oxomensis Episcopi, vt ipsius scripta viderem, & existimaui, si vel tanti viri nomen in nostris Libris legeretur, maiori plausu esse excipiendos.* Et paucis interpositis: *Existimaui non minus ab eo, quam ab alijs, excipienda esse aliqua, &c.* Hæc inter alia prædictus Magister, quibus profitetur, irrefragabilique testimonio comprobatur, ante primam suam editionem plurima scripta nostri Præsulis euoluisse, Salmanticæ quidem è suggestu publicè dictata, tantoque studio ab omnibus conquisita, vt neque sumptibus, neque labori parcerent, vt ea compararent, vel de charta in chartam transcriberent, ita quod in Gallijs, vt ille fatetur, *penè publici iuris essent, omniumque manibus tererentur.* Quid dicam in Gallijs? Vniuersum ferè orbem penetrauerant.

Quot, quanta, qualiaque fuerint, quæ prædictus Author decerpserit, quibus suum Clypeum munierit, facilè deprehendet quicumque vtriusque Authoris Libros euoluerit, ac contulerit. Hæc cum ità sint, non possum non vehementer mirari, qua ratione, vel quo animo addiderit: *Poteram equidem scriptorem hunc præterire, cum & cæteri satis, superque me iuuare potuerint.* Quod sanè parum consonat ingenuitati illi, quam de se se suadere conatur. Vt quid authoritas illa Plinij? *Ingenui hominis est profiteri per quem profeceris.* At non eo fine huius scriptoris opera recolui (videtur respondere) vt ex illis eruditionem aliquam mihi compararem: *Cum ad hoc satis, superque aliorum scripta iuuare*

me potuerint: sed quia existimaui non minus ab eo, quam ab alijs excipienda esse aliqua, ne ignorare videerer virum inter primos Scholæ nostræ Theologos hac tempestate habitum: & cum huius scripta, etiam antequam ederentur penè publici iuris essent, omniumque manibus tererentur, non poterat sine iniuria, & contemptu, non in eodem ordine poni, cum cæteris scriptoribus, quibus frequenter vtimur. Ideoque sæpissimè huius nomen commemoraui, vt Viri famam augerem; & vt gentem studiosissimam, in qua natus est hoc veluti commercio litterario cum Viro doctissimo conciliarem. Sic ille.

Restat igitur, vt nos strictissimo debito summa rependendi gratias adstrinxerit, qui solum vt Viri famam augeret, & ne ignorare videretur Virum toto orbe celeberrimum (quod sine aliqua iniuriæ, & contemptus specie non poterat euenire) tam ingentem assumpsit Prouinciam, improbo labori non parcens euoluendi longissima scripta nostri Præsulis, *qui suis disputationibus vix vmquam finem facit, aut reperit, ideoque Gallorum non admodum genio, & gustui accommodata: quod longas spes diù sustinere non possint, & ipsa librorum multitudine ab ijs legendis detereantur.*

Et sanè si hoc vnum in causa fuit, tam immensum assumendi laborem merito *potuisset hunc scriptorem præterire.* Neque enim tanto erat digna labore salus, vt ait prouerbium, hoc est, non tanti fuisset æstimanda, vel viri notitia, vel illius famæ incrementum; cum hæc adeò sit longè, lateque per vniuersum orbem diffusa, vt parum, aut nihil augmenti admittere valeat.

Poterat hunc scriptorem præterire, non abnuo. Sicut & poterat sua scripta non euulgare, aut ab scribendo abstinere. At si illum præterijsset, & nihilominus opera sua lucem aspicerent, non dubito, quin minori plausu forent excipienda. In difficultatibus enim, vbi illum præterijt, vel potius vbi diligenter conquisitum inuenire non potuit, vel quia similes quæstiones publicè Salmanticæ non dictauerat, vel quia, etsi dictasset, non tamen omnes Codices ad Gallos peruenerant: dissimilem valdè, ac disparem sibimetipsi notare est Magistrum Gonet. Neque enim in his solitam profunditatem, rationum efficaciam, ac robur, impugnationum acrimoniam, aduersantium argumentorum facilem exitum, qualem in alijs reperies. Cuius veritatis quemlibet eruditum Lectorem testem aduoco.

Sed demus, nec apicem sumpsisse ex eius doctrina; saltim pulcherrimum illum stylum, qui vniuersum opus Mag. Gonet maximè commendat, illumque cæteris scriptoribus, qui ad sua, vsque tempora Theologicas disputationes ædiderunt, non mediocriter præfert; à quo alio potuisset haurire? Nũquid *à Lectoribus suæ Prouinciæ Tolosanæ, cuius tractationes typis quidem non sunt mãdatæ, in Scholis verò dictata, & excepta sunt?* Vel à quonam alio? Sed certè à nullo, nisi à nostro Theologiæ Scholasticæ pelago, cuius methodum, stylum, ordinem, dispositionemq; mirabilem, licet ad vnguem non valuerit exprimere prædictus Magister; pro Viribus tamen conatus est imitari, nec infeliciter quidem. Si ergo *scriptorem hunc præterijsset:* precipua suum opus, qua modò condecoratur pulchritudine, priuaretur.

Nec video qualiter studuerit huius Viri famam augere, qui sæpissimè eius sententias, speciales dicendi modos, probationes, replicas, argumenta, solutiones, & verba ipsa formalia transcribens, nomen tamen Authoris silentio præmit, & rarissimè explicat. *At istius Auctoris scripta* (ait) *præ nimia longitudine iniucunda sunt Gallis, & eorum genio parum accommodata, eo quod longas spes diù sustinere non valeant, &c.* Sed mirabile est, posse cum hoc cohærere scripta Nostri Præsulis, tam ingenti studio, & anxio conatu à Gallis esse concupita, vt vix Salmanticæ dictarentur, cum proprijs manibus exararent, & ad Gallias transmitterent. Adeò vt in illis Prouincij, *antequam æderentur penè publici iuris essent, & omnium manibus tererentur.* Vnde manifestè deducitur, vel Mag. Gonet suæ gentis genium non caluisse; vel certè hæc scripta non laboraret tædiosa illa prolixitate, quæ Gallis est exosa.

Primum dici non potest de Viro excellentissimi ingenij, inter suos nato, & apud illos semper commorante. Restat ergo verissimum esse secundum. Etenim illud scriptum tantum tædiosum, & prolixum meritò iudicatur, quod inani repetitione verborum, id quod paucis poterat explicari, multis potius reddit implicatius. At quod breuissimè Authoris mentem exprimit, assertionem statuit, minus efficaces probationes spernit, & confutat, propriam, & firmissimam stabilit: indeque resolutorie innumeras emergentes, aut scaturientes difficultates insinuat, ac euincit. Quis longum nimis, aut prolixum appellet, quantumuis inexplicandis tot nodis, quam plurimæ absumantur paginæ?

Statuamus, si placet, quemcumq; rigidissimum etiam cẽsorem, vt perlecta longiori disputatione, vel ex his, quæ præsenti Tomo continentur, vel in antea æditis, vel etiam in alijs, Deo iuuante in posterum ædendis, iudiciũ ferat, quid in ea notauerit, quod meritò resecari posset, ac deberet. Existimo non colũnam integrã, nõ clausulam: quid dicã clausulã? audeo dicere nec verbũ adimere posse sine notabili defectu. Quis ergo lõgũ nimis appellet, quod in nullo superfluit? Aut quis venę metallicę affluẽtissimę vicio adscribat: quod facillima effosione interueniẽte, magis, ac magis argẽti, & auri copiã subministret?

Sub vnicæ disputationis titulo plures, easque ingentes difficultates miro ordine, & connexione exagitat, & vsque ad summum extricat, & dilucidat. Nec tamen hoc aliquam parit confusionem §§. enim distinguuntur, & inter se se sic cohærent, vnumq; aliud infert, & exigit: vt quid magis mireris non facilè discernas, an doctrinæ acumen, firmitatem, ac soliditatem; an ordinem? Vis hæc scripta videri tibi, ac reuera esse breuissima? Finge in qualibet disputatione tot titulos, quot graues difficultates in ea enodantur: habebisq; ferè innumeras disputationes, mira breuitate, & concessione decissas. Hoc pacto facillime ex vna longa disputatione, plures breues poteris efformare. Non sic esset facilè è pluribus vnam contexere, sicut ex vna plures. Vtilitati ergo tuæ consultum est, vt si fortè disputationem longam pro rostris dicere expediat: in promptu eam habeas, omnibus numeris absolutam: sin velis breuiorem facilè adaptare possis.

Hinc est, quod pręcipuæ disputationis difficultate euacuata per modum consectarij, aut corollarij, deducuntur plurium difficultatum resolutiones, quæ si seorsim forent examinandæ, longiorem desiderarent indaginem: at verò vsque ad vltimum exagitata præcipua controuersia, & plenè euicta, veluti per compendium fiunt manifestæ. Hæc sunt, quæ te monere, necessarium duxi, vale, & prætiosissimo sapientiæ Thesauro, in hoc, & alijs Nostri Præsulis scriptis recondito, fruere.

Fr. Franciscus de Ayllon Mag. qui suprà.

INDEX DISPVTATIONVM,

Cum breui insinuatione doctrinæ in illis traditæ.

Littera P. Paginam. Littera N. Numerum marginalem designat.

TRACTATVS NONVS.

De processione diuinarum personarum.

DISPVTATIO SEPTVAGESIMAPRIMA.

In quo Processiones diuinæ consistant?

§. PRIMVS.
Statuitur catholica veritas. *Pag.2.*

SVpponitur tanquam de fide certum, dari Processiones in Deo, per quas vna persona ab alia procedit; non secundum actionem transeuntem, sed immanentem, non vt effectus à causa, nec vt causa se explicat in diuersos effectus: qualiter Arrius, & Sabelius posuerunt; sed omni causalitate, dependentia, & imperfectione seclusa. Et probatur Authoritatibus Sacræ Scripturæ. Num.1.

Deinde ratione Theologica: quia nimirum de fide est dari tres personas distinctas in vnitate essentiæ: quod subsistere nequit sine processione vnius personæ ab alia. Denique tribus congruentijs suadetur. Num.3. & 4.

Error Arrij asserentis, processionem esse tanquam effectus à causa excluditur. Et error Sabelij asserentis, processionem esse causam in diuersos effectus se explicantem expungitur; ac denique probatur, processionem non esse secundum actionem transeuntem, sed immanenter. Num.5.

Obijcitur primo, quod enti à se repugnat ab alio procedere: quælibet autem persona diuina est ens à se, &c. num.6.

Hæc obiectio cum suis replicis soluitur, à Num.6. vsque ad 9.

Secundo principaliter arguitur contra discursum D. Thom. fundatum in illo principio: omne intelligens, eo ipso quod intelligit, format Verbum, *quod videtur instari. Tum, in visione beatifica. Tum etiam, in intellectione diuina prout in Filio, & Spiritu Sancto. Et prima solutio reijcitur.* Num.10.

Secunda solutio, asserens de ratione intellectionis vt sic, esse habere annexam productionem Verbi, & cum hoc stare, quod visioni beatificæ repugnet ex ratione specifica: percipi non potest, & efficaciter reijcitur, à Num.11. vsquè ad 14.

Vera solutio traditur. Num.15. *Consistens in eo quod licet non sit de ratione intellectionis Verbi productio: est tamen de ratione naturæ intellectualis, quod in aliqua sui intellectione Verbum formet. Quæ contra solutionem obijci possunt, diluuntur,* à Num.15. vsque ad 17.

§. SECVNDVS.
Referuntur sententiæ, & statuitur prima conclusio. *Pag.4.*

PRima sententia docet, processiones actiuas esse actiones, ex æquo ab actibus intelligendi, & volendi distinctas, nec illas in se claudere, formali inclusione. Ita Scotus, quem sequuntur Suarez, & alij. Num.18.

Secunda per oppositum docet, processiones actiuas esse formaliter actus intelligendi, & volendi. Sic Thomistæ, cum pluribus alijs.

Dupliciter defenditur hæc sententia, primo adstruendo duplicem actum intelligendi, & volendi: primum essentialem in quo non consistunt processiones actiuæ: secundum notionalem, & relatiuum, & istum in processionibus formaliter claudi. Secundus modus, non recognoscit intelligere notionale ab essentiali in ratione intellectionis distinctum. Num.19.

Prima conclusio: Processio actiua, non identificatur adæquatè, cum termino producto per illam. *Duæ inefficaces rationes, reijciuntur breuiter.* Num.20. & 21.

Probatur conclusio primo ex D. Thoma: secundo ratione, quia actio immanens est in eodem subiecto in quo est potentia elicitiua illius. Et instantijs aduersus illam fit satis. Num.22. & 23.

Tertio probatur, ex eo quod potentia generatiua Patris est summe actualis, ac proinde nequit ab actu sibi proprio realiter distingui. Num.24.

Quarto probatur: nam paternitas conuenit Patri media generatione tanquam fundamento: Paternitas autem identificatur cum Patre realiter. Num.25.

Denique probatur ad hominem aduersus contrarium Authorem. Nu.26.

Arguitur primo, ex eo quod in creatis fieri effectus prout ab agente est ipsa actio productiua effectus; ac proinde in diuinis produci ipsum Filij prout à Patre erit formaliter actio generatiua. Num.27.

Respondetur, & replicis occurritur. Ibidem, & Num.28.

Secundo arguitur, ex eo quod non solum terminus processionis, sed ipsa actiua processio realiter à potentia notionali producitur. Resp. Num.29.

§. TERTIVS.
Statuitur secunda conclusio. *Pag.5.*

PRocessiones actiuæ, non identificantur adæquatè, cum relationibus principiorum: v. g. generatio, non identificatur adequatè cum relatione Patris, nec spiratio actiua cum relatione spiratoris.

Probatur primo ex D. Thom. Num.30.

Secundo ratione, ex eodem desumpta, quia potentia generatiua Patris, non est adæquatè relatio; sed absolutum cum respectu; ac per consequens generatio, non est adæquatè relatio principij; sed absolutum, cum respectu, & euasionibus occurritur, à Num.31. vsque ad Num.33.

Tertio probatur, ex eo quod generatio nequit identificari adæquatè, cum relatione Patris; nec quia est propria Patris, prout à Filio distinguitur; nec quia Patrem à Filio distinguit. Num.34.

Quarto probatur, ex eo quod posita generatione in absoluto connotato respectu maior identitas, saluatur inter producens, & productum. Num.35.

Et replicis fit satis. Num.36. & Num.37.

Denique suadetur contra quosdam ex nostris Thomistis, quia dictio, qua Verbum producitur, non est actus ex æquo ab actu intelligendi distinctus: at si adæquatè identificaretur, cum Paternitate non posset, non distingui virtualiter adæquatè ab actu intelligendi. Num.38. & Num.39.

§. QVARTVS.
Argumentis occurritur. *Pag.6.*

ARguitur primo ex D. Thom. qui pluribus in locis affirmat, actus notionales à relationibus solo modo significandi differre. Et plures authoritates Angelici Magistri, quæ difficultatem ingerunt referuntur, à Num.40. vsque ad 42.

Respondetur, & mens D. Thom. explicatur, à Num.43. vsque ad 45.

Secundo arguitur: nam secluso motu ab actione non remanet, nisi sola relatio, vt docet D. Thom. à processione autem diuina excluditur motus. Respondetur, & argumentum instatur. Num.46.

Tertio arguitur, ex eo quod de conceptu generationis est vt pro quocumque signo intelligatur subiecto competere, ipsum exercite generans constituat: omnis autem alia formalitas, præter Paternitatem, intelligi potest Patri conueniens, quin intelligatur exercite generans. Num 47. *Respondetur.* Num.48. *Instatur tripliciter.* Num.49. *Resp.* Num.50.

Quarto arguitur: quia sic comparatur processio actiua ad personam producentem, sicut passiua ad personam productam; sed processio passiua Filij, v. g. in Filiatione adæquatè consistit. Num.51.

De duabus solutionibus fertur iudicium. Num.52. & 53. Ibid. *Vera solutio traditur.*

Denique arguitur, quod generatio est ratio distinguendi Patrem à Filio: sola autem relatio est ratio distinguendi in diuinis. Num.54.

Hoc argumentum instatur. Num.55. & Ibid. *soluitur. Et triplex replica aduersus solutionem dissoluitur.* Num.56.

§. QVINTVS.
Statuitur tertia conclusio. *Pag.8.*

PRocessio actiua, qua Verbum procedit non est actus ex æquo ab intellectione distinctus: sed est intellectio, vt modificata Paternitate. *Secunda pars conclusionis à nemine negari potest.* Nu.57.

Prima vero pars probatur primo ex D. Thom. Num.58. & 59.

Secundo probatur: nam omnis actus intellectus est formaliter intellectio: dictio autem est actus intellectus diuini, vt contra Durandum communiter docent Theologi. Num.60.

Et hæc ratio confirmatur tripliciter aduersus Scotum. Num.61. & 62.

Tertio probatur: nam respectus ad Verbum vt terminum productum, in quo dictio consistit, & respectus ad Verbum cognitum, in quo con-

§. SEXTVS.
Obiectionibus occurritur. Pag. 9.

§. VLTIMVS.
Corollaria præcedentis doctrinæ. Pag. 10.

DISPVTATIO LXXII.

In quo diuinarum processionum principia consistant?

§. PRIMVS.
Reijcitur sententia Durandi. Pag. 10.

§. SECVNDVS.
Occurritur fundamentis Durandi. Pag. 11.

§. TERTIVS.
Reijcitur Scoti sententia. Pag. 12.

§. QVARTVS.
Argumenta Scoti soluuntur. Pag. 13.

§. QVINTVS.
Referuntur variæ sententiæ, vera eligitur, & probatur. Pag. 14.

§. SEX-

§. TER-

§. TERTIVS.
Non esse in Deo processionem distinctam à processione Verbi, & amoris. *Pag.23.*

T*ertio conclusio*. In diuinis non sunt plures processiones quam duæ. *Est de fide, nam de fide est non dari, nisi tres personas, vnam improductam, & duas productas*. Num.21.

Deinde supposita veritate fidei, suadetur ratione D. Thom. nam processiones in diuinis accipi non possunt, nisi secundum actionem immanentes natura intellectualis, quæ tantum sunt duæ, scilicet intelligere, & velle. *Aduersus hanc rationem opponitur primo, quod intelligere, & velle virtualiter distinguuntur à natura diuina: ergo dari etiam poterit alia processio secundum naturam. Resp.* Nu.22.

Opponitur secundo, quod dantur plures intellectiones distincta virtualiter: ergo dabuntur etiam plura verba distincta. Soluitur cum alijs replicis à Num.23. vsque ad 25.

DISPVTATIO LXXIV.

Cur vna ex diuinis processionibus generatio sit, & non alia? *Pag.23.*

D*Vo vt certa de fide supponuntur*. Num.1. *Ratio dubitandi, & quidem difficillima est, nam diffinitio generationis viuentium conuenit processioni Spiritus Sancti, vt patet discurrendo per singulas eius particulas*. Num.2.

§. PRIMVS.
Reijciuntur tres modi dicendi. *Pag.23.*

R*atio dubitandi proposita, Authores in tot sententias, quot capita diuisit, qui nullam rationis discriminis inuestigari posse asserunt, referuntur, & reijciuntur*. Num.3.

Petrus Altacensis asserens, Spiritum Sanctum, ideò non esse genitum, quia à duobus procedit, Reijcitur à Num.4. vsque ad Num.7.

Tertius dicendi modus, qui tribuitur D. Bonauentura, & Scoto asserens, ideò Verbum esse genitum, secus Spiritum Sanctum, quia Verbum naturaliter procedit, & Spiritus Sanctus libere, displicet communiter Theologis. Et reijcitur primo ex D. Thom. Num.8. & 9.

Deinde principaliter reijcitur, ex eo, quod quamuis voluntas libera sit, non repugnat, quod operetur aliquid per modum natura. Num.10.

Quædam authoritas D. Thom. *explicatur*. Num.11.

§. SECVNDVS.
Reijcitur Canariensis sententia. *Pag.25.*

Q*Varta sententia docet, ideò Spiritum Sanctum, Filium non esse, quia licet communicetur ei ex vi processionis natura, non tamen procedit per modum imaginis. Hanc tenet Canariensis, & Torres, quos sequuntur Vazquez, Alarcon, & alij. Cæteris vero Theologis displicet.*

Et reijcitur primo ad hominem contra Vazquez, qui exinde impugnat Thomistarum doctrinam, quia diffinitioni generationis addunt illam particulam ex vi processionis*: at ille tenetur addere aliam particulam, scilicet, quod procedat* per modum imaginis.

Secundo: nam vt rationem reddat, cur Verbum sit imago, secus autem Spiritus Sanctus tenetur confugere ad principia, quæ impugnat. Tertio: nam eo ipso, quod Spiritus Sanctus procedat vt similis in natura, necessario procedit vt imago naturalis. Num.12. & 13.

Duæ euasiones præcluduntur. Num.14. 15. & 16. *Alia euasio ex Alarcon reijcitur*. Num.17.

Solutio ex Nostro Ioanne de Portugal Episcopo de Viso, refertur, & reijcitur, à Num.18. vsque ad Num.22.

Authoritates Sanctorum Patrum, quas in sui fauorem adducit Vazquez, nihil ad suam sententiam conducunt. Ostenditur. Num.23. & 24. *Vnde solutum manet secundum huius Authoris argumentum.*

Tertium argumentum in fauorem prædicta sententia, eo tendit vt probet, quod etiam si Spiritus Sanctus ex vi processionis, procederet vt similis in natura posset non procedere, vt imago, quod vrgetur, & confirmatur dupliciter. Num.25. *Resp.* Num.26.

§. TERTIVS.
Aliorum sententia reijcitur. *Pag.26.*

Q*Vinta sententia est Alexandri, & aliorum asserentium, ideò Spiritum Sanctum Filium non esse, quia licet ex vi processionis sit similis suo principio in essentia, non tamen in natura per modum naturæ: eo quod non accipit naturam fæcundam ad alterius personæ productionem. Hanc sententiam deserunt communiter Theologi, & reijcitur primo ex D. Thom.* Num.27.

Secundo reijcitur: eo quod, licet in creatis Filius sit similis suo principio in fæcunditate ad productionem alterius suppositi, non licet colligere talem similitudinem esse necessariam in diuinis. Num.28.

Tertio reijcitur, ex eo quod Patres Latini disputantes cum Græcis, vt probarent Spiritum Sanctum à Filio procedere, numquam vsi sunt hac ratione, scilicet, quia aliàs Verbum Filius non esset, &c. Num.29.

Tertio reijcitur: nam conceptus natura in toto rigore saluatur, absque vi productiua realiter alterius suppositi. Num.30. & 31.

Obijciunt primo D. Augustinum, cuius authoritas explicatur. Num. 32.

Secundo Concilium Florentinum, cuius difficile testimonium explicatur. Num 33. & 34.

Tertio arguunt, quod illa particula posita in diffinitione generationis viuentium; in similitudinem natura, debet intelligi de natura fæcunda ad productionem alterius suppositi. Num.35. *Resp.* N.36. & 37.

Denique arguunt, quia omni, & soli Filio conuenit, quod procedat in similitudinem natura, cum vi productiua, tam in diuinis, quam in creatis. Num.38. *Resp.* Num.39.

§. QVARTVS.
Examinantur varij modi explicandi veram D. Thomæ rationem. *Pag.28.*

P*Rocessionem Verbi esse generationem, quia est per intellectum, & processionem Spiritus Sancti non esse generationem, quia per voluntatem procedit, est communis Theologorum sententia, Authores referuntur*. Num.40.

Diuersimodè autem ratio D. Thoma, à diuersis explicatur. Suarez, quem alij Recentiores sequuntur, sic explicat. Nam eo ipso, quod Verbum procedat per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem, Verbo communicatur intellectio, & Spiritui Sancto volitio: at intellectio est necessarium constitutiuum diuina natura, secus autem volitio.

Hic modus explicandi peccat, tum in maiori, tum in minori, vt ostenditur. Num.41. 42. & 43. *Vbi inconsequentia in propria doctrina Suarez redarguitur. Secundus modus præcedentii affinis est Cornejo, qui refertur, & reijcitur* à Num.44. vsque ad Num.46.

Tertius dicendi modus, & satis frequens apud Thomistas, supponit etiam diuinam naturam, per actualem intellectionem constitui, quo supposito, sic explicat rationem D. Thoma. Verbo ex eo quod per intellectionem procedat, communicatur diuinum intelligi; at intelligi, & intelligere sunt omnino idem, absque virtuali discrimine: ergo ex vi processionis communicatur illi diuina intellectio, ac per consequens natura diuina, quod Spiritui Sancto non conuenit.

Hic dicendi modus satis quidem probabilis, non congruit cum doctrina Authoris constituentis naturam diuinam, non in actuali intellectione, sed in radicali intelligere, & propter hoc, & alia plura notatur digna describitur, à Num 47. vsque ad Num.52.

Quartus modus dicendi asserit, vtramque processionem sub conceptu communi processionis diuina terminari formaliter ad diuinam naturam, secundum verò rationes, quasi specificas sola processio Verbi, ac proinde ista, & non alia est generatio, reijcitur. Num.53.

Alius modus explicandi asserit, vtramque processionem secundum suam vltimam differentiam terminari ad simile in natura: quid tamen sola processio Verbi id habet ex differentiali ratione, & ex ratione communi, sola illa generatio est, reijcitur. Num.54.

Vltimo potest explicari ratio D. Thoma asserendo, vtramque istam processionem terminari ad simile in natura, veluti quoad substantiam, non quoad modum, sed hoc solum processioni Verbi competere; quia est per intellectum, qui producit modo assimilatiuo; breuiter impugnatur. Num.55.

§. QVINTVS.
Vera rationis D. Thom. explicatio. *Pag.30.*

P*Rima conclusio*. Ideò processio Verbi est generatio, quia est per intellectum, qui ex proprio conceptu assimilatiuus est. *Est de mente Caietani, Ferrariensis, Zumelis, & Bañez. Et probatur, quia ideò Verbum est genitum, quia ex vi sua processionis, est simile producenti in natura: at hoc habet, quia per intellectum procedit, qui est assimilatiua potentia, &c.* num.56.

Arguitur primo contra conclusionem, quia intellectus ex proprio conceptu solum est assimilatiuus termini ad obiectum, & speciem impressam, quæ vnitur ex parte principij: at ratio obiecti, & species virtualiter distinguuntur à natura diuina. Resp. Num.57.

Secundo arguitur: nam intellectus, etiam in perfectissimo analogato, solum exposcit producere perfectissimè simile in esse intelligibili: quæ saluatur sine identitate virtuali, cum similitudine in esse naturali, cum sola identitate formali. Num.58.

Solutio prima asserens, genus intelligibile passiuum in Deo non distingui, adhuc virtualiter, ab esse entitatiuo, & naturali, traditur, & ab impugnationibus defenditur à Num.59. vsque ad Num.61.

Secunda solutio, admittens genus intelligibile passiuum virtualiter distin-

nulla compositio resultat. *Respondetur.* Num. 18. *Instat Durandus.* Num. 19. *Respondetur*, ibidem. *Sed ulterius instatur pro eodem.* Num. 20. *Respondetur*, ibidem, *&* Num. 21.

Denique arguit: quæ non identificantur aliquomodo realiter, aliquomodo realiter distinguuntur: at relatio non identificatur essentiæ aliquomodo realiter, cum unum identificari alteri adæquatè, sit quidam modus realis identitatis; relatio autem paternitatis non identificatur essentiæ adæquatè, aliàs identificaretur cum omni eo, cum quo identificatur essentia, nempè cum filiatione. Num. 22. *Resp.* Num. 23. *Vbi argumentum instatur, & cuidam replicæ fit satis.* Num. 24.

§. QVARTVS.

Reijcitur sententia Scoti. *Pag.* 40.

S*Ecunda conclusio:* Inter relationem, & essentiam non est distinctio formalis ex natura rei ante intellectus operationem. *Statuitur pro Authoribus tertia sententia, & contra Scotum.*

Et probatur primo: nam vt diffinit Concilium Lateranense, relationes, & essentia sunt omnino idem. Secundo, quæ distinguuntur actu ex natura rei ante operationem intellectus, non differunt sola ratione: relationes autem ab essentia, sola ratione differunt; vt constat ex Concilio Florentino. Et ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis. Num. 25. *Euasio Scotistarum præcluditur.* Num. 26.

Tertio probatur: nam Pater est omnino simplex: at cum distinctione formali ex natura rei inter paternitatem, & essentiam omnimoda simplicitas subsistere nequit. Num. 27.

Quarto probatur, quia ex distinctione reali formali, sequitur Patrem esse compositum reali formali compositione. Num. 28. *Solutio Scotistarum impugnatur.* Num. 29. & 30.

Quinto probatur: nam ex eo quod essentia communicatur Filio, & non paternitas, vel probatur entitatiua vtriusque distinctio; vel non conuincitur formalis. Num. 31.

Sexto probatur ad hominem contra Scotum, quia, vt ipse fatetur, illa distinguuntur formaliter, quorum vnum non est alterius diffinitio, nec de illius diffinitione: at paternitas est de diffinitione Patris, & similiter diuina natura, &c. Num. 32.

Denique probatur: nam Pater, vt constitutus essentia, & paternitate, est summè vnus: ac per consequens irresolubilis in duas formalitates realiter formaliter distinctas. Num. 33. *Solutio Scotistarum efficaciter impugnatur.* Num. 34. & 35.

§. QVINTVS.

Argumentis Scoti occurritur. *Pag.* 41.

P*Rimo arguunt Scotistæ Authoritate D. Augustini.* Num. 36. *Cuius mens aperitur.* Num. 37.

Secundo ratione: nam ea differunt distinctione reali formali, quæ distinguuntur diffinitione; essentia autem, & relationes distinguuntur diffinitione, cum essentia diffinatur ad se, relationes verò in ordine ad aliud. Num. 38. *Resp.* Num. 39. vsque ad 42.

Tertio arguunt: Pater intelligens se, aut intelligit essentiam, & paternitatem, vt diuersa obiecta, aut vt idem obiectum, sub diuerso modo concipiendi nostro. Si primum, distinguuntur realiter formaliter: si secundum, non erit maior differentia, quam inter Deum, & Deitatem; quod videtur absurdum. Num. 43. *Resp.* Num. 44.

Denique arguunt: ex eo quod essentia diuina secundum quod constituta per aliquod esse reale ante operationem intellectus negatur de paternitate; ac per consequens ab illa distinguitur, saltem realiter formaliter, ante omnem intellectus negotiationem. Num. 45.

Hoc argumento vtitur Gilbertus, vt illo probet, distinctionem entitatiuam relationum ab essentia, & Durandus vt probet suam distinctionem realem modalem, ac tandem Scotus, ad suadendam distinctionem realem formalem. Et sanè, vel primum conuincit, vel nihil. Vnde Scotus, & Durandus illo vtentes, cum Catholicè fateantur, non concludere primum, fateri debent sui argumenti inefficaciam. Soluitur cum suis replicis, à Num. 46. vsque ad Num. 51.

An autem distinctionem rationis efficiat intellectus diuinus? Disputatum est Tomo Secundo, *vbi negatiua conclusio stabilita est, & latè probata.*

DISPVTATIO LXXVI.

An diuina essentia sit de quidditate, & conceptu relationum?

§. PRIMVS.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio. *Pag* 43.

T*Itulus disputationis, & quod in dubium vertitur, explicatur.* Num. 1.

Prima sententia est negatiua, quam præter Scotum, & Durandum, tenent alij extra Scholam D. Thom. Nec displicet quibusdam ex Thomistis.

Secunda affirmans est, quam frequenter defendunt Thomistæ citati. Num. 2. *Diuersimodè verò à diuersis defenditur.*

Pro resolutione veritatis est prima conclusio: Ratio entis diuini est de quidditate relationum, prout virtualiter distinguuntur à natura diuina; & consequenter est de conceptu, quem viatores formant de illis. Num. 3.

Secunda pars conclusionis euidenter infertur ex prima. Prima verò probatur primo ex D. Thom. Num. 4.

Secundo probatur: nam paternitas, prout virtualiter à natura diuina, distincta est ens essentialiter; at non est creatum: ergo diuinum. Num. 5.

Solutio recentiorum prolixè ab illis tradita, breuiter refertur: Num. 6. *Efficaciter verò impugnatur,* à Num. 7. vsque ad Num. 9.

Denique probatur conclusio: nam si diuinæ relationes non clamarent in suo conceptu rationem entis diuini, neque etiam in conceptu illius includerentur, ac per consequens se mutuo excluderent, & ex illis resultaret compositio rationis, aut virtualis. Num. 10. *Euasio præcluditur.* Num. 11.

Occasione cuiusdam obiectionis proposita. Num. 12.

Explicatur, quæ compositio rationis repugnet Deo, & quæ non repugnet, & defenditur non repugnare Deo compositionem rationis conceptuum mutuo se includentium. Num. 13.

§. SECVNDVS.

Quid de diuina essentia sub conceptu essentiæ, & naturæ dicendum? *Pag.* 44.

S*Ecunda conclusio:* Diuina essentia sub conceptu essentiæ, & naturæ, est de essentia relationis, prout virtualiter, & ratione nostra ab illa distinctæ.

Prima pars conclusionis à quibusdam argumento parum efficaci probatur. Num. 14.

Vtraque conclusionis pars eleganti D. Thom. testimonio probatur, quid accuratè expenditur, à Num. 15. vsque ad Num. 17.

Deinde prima pars probatur: nam quidquid prædicatur realiter de paternitate, essentialiter prædicatur de illa: at paternitas est realiter essentia diuina, &c. Num. 18. & 19.

Tertio suadetur. Nam si relatio non clauderet in suo conceptu essentiam, non clauderetur in conceptu illius, mutua autem conceptuum exclusio summæ Dei simplicitati impugnat. Num. 19.

Secunda pars conclusionis, scilicet, Diuinam naturam, per modum naturæ, esse similiter de essentia relationum, *suadetur, quia hæc duo argumenta ex ratione petita, quibus prima pars probatur, non minori efficacia conuincunt secundam, vt ostenditur.* Num. 20.

Contrarium solutio impugnatur, à Num. 21. vsque ad Num. 23.

§. TERTIVS.

Argumentis contrariorum occurritur. *Pag.* 46.

A*Rguitur primo ex D. Thom. cuius mens explicatur.* Num. 24.

Secundo arguit Vazquez: ex eo quod paternitas intelligitur aduenientes essentiæ secundum rationem; ac per consequens, illam secundum rationem essentialiter non includit. Num. 25. *Soluitur.* Num. 26.

Tertio sic arguunt: si paternitas in suo conceptu essentiali clauderet essentiam diuinam, hæc esset vera: Paternitas est essentia diuina essentialiter; *hanc verò esse falsam quadrupliciter probatur.* Num. 27. & 28. *Resp.* Num. 29. vsque ad Num. 33.

Sed aduersus solutionem primæ probationis tres replicæ notandæ proponuntur. Num. 34. *Resp.* Num. 35. & 36. *Sed instatur vlterius.* Num. 37. *Resp.* Num. 38.

Quarto arguunt, si de conceptu essentiali relationum esset diuina essentia, sequeretur multiplicata realiter relatione multiplicari essentiam diuinam realiter, sicut multiplicatis relationibus, multiplicatur realiter entitas, seu realitas diuina. Num. 39. *Resp.* Num. 40.

Quinto obijciunt aliud inconueniens; sequi scilicet ex conclusione produci diuinam essentiam producta relatione, quod est hæreticum. Num. 41. *Resp.* Num. 42.

Denique obijciunt, quod Pater constituitur ex paternitate, & essentia: ac proinde vnum ex constituentibus non posse in alio includi. Num. 43. *Resp.* Nu. 44. *Replicatur.* Nu. 45. *Soluitur replica.* Num. 46.

Ex dictis sequitur, ens diuinum sub conceptu essentiæ, & naturæ, esse de quidditatiuo attributorum conceptu. Num. 47.

DISPVTATIO LXXVII.

An relationes sint de conceptu quidditatiuo essentiæ diuinæ?

§. PRIMVS.

Relatis sententijs, vera eligitur. *Pag.* 48.

D*Vo sunt certa: primum, relationes esse de quidditate essentiæ secundum realitatem, qua gaudent à parte rei.*

Secundum, non esse de quidditate essentiæ, vt metaphysicum eius constitutiuum. Vertitur ergo in dubium, an sint de quidditate essentiæ diuinæ, quatenus virtualiter ab illis distinguitur, & implicitè, saltim clauduntur in conceptu, quem viatores formamus. N. 1.

Pro-

Prima sententia est negatiua, Authores eius citantur. Num.2. *Secunda affirmans est, pro cuius explicatione, est nostra conclusio.*

Relationes sunt de conceptu quidditatiuo Diuinitatis, vt virtualiter, & ratione ab illis distinctæ: & sub ratione essentiæ, & sub naturæ.

Aliquorum fundamentum ad probandam conclusionem, tanquam inefficax reijcitur. Num.3. & 4.

Probatur igitur primo ex D. Thom. Num.5.

Secundo probatur, ex eo quod essentia diuina clauditur in conceptu relationum: ergo & relationes clauduntur in conceptu essentiæ. Num. 6. & 7.

Tertio probatur: nam essentia diuina est formaliter realiter paternitas; ac per consequens, paternitas essentialiter, & essentialiter clausa, in conceptu quidditatiuo essentiæ. Num.8.

Denique principaliter probatur conclusio, ex eo quod Diuinitas identificat sibi relationes summa identitate; ac per consequens identificat illas, non solum reali, sed etiam essentiali identitate. Hæc ratio explicatur, vrgetur, & euasiones præcluduntur, à Num.9. vsque ad Num.12.

§. SECVNDVS.
Occurritur argumentis in contra. *Pag.50.*

Contra conclusionem obijciunt contrarij duo testimonia D. Thom. quæ explicantur. Num.13. & 14.

Opponunt etiam D. Augustinum, qui explicatur. Num.15.

Arguunt secundo ex pluribus testimonijs Conciliorum, & Patrum asserentium, Patrem communicasse Filio totam essentiam: non verò relationem. Num.16. *Resp.* Num.17.

Tertio arguunt, ex eo quod quidquid essentialiter prædicatur de diuinitate, prædicatur essentialiter de singulis personis: at de Patre non prædicatur filiatio, nec de Filio paternitas, &c. Num.18.

Hoc est præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ. Cui triplex assignatur solutio, & qualibet defenditur, & replicis, & obiectionibus fit satis, à Num.19. vsque ad Num.24.

Denique arguunt: quia si relationes essent de conceptu essentiæ diuinæ, non posset essentia esse taliter vna, vt nullam distinctionem admitteret: cum includeret relationum essentialem distinctionem: quod dupliciter confirmatur, & vrgetur. Num.25. *Resp.* Num.26. & 27.

Ex dictis colligitur primo: diuinam essentiam claudere actu implicitè in essentiali conceptu attributa diuina. Secundo colligitur, vnum attributum claudere in suo conceptu essentialiter aliud.

Denique colligitur, triplex intelligentia illius maximæ: Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Num.28.

DISPVTATIO LXXVIII.

An diuinæ relationes, quatenus ab essentia distinctæ dicant relatiuas perfectiones?

§. PRIMVS.
Relatis sententijs, statuitur prima conclusio. *Pag.52.*

Supponitur ex dictis, vt indubitatum, relationes diuinas esse identicè formaliter perfectas perfectione essentiæ, deinde, vt distinctas ab essentia includere essentialiter perfectionem essentiæ, & consequenter vt sit distinctas esse perfectas non reduplicatiuè; *de quo erit disputatio; sed* specificatiuè. *Vnde colligitur, quod absolutè, de relationibus loquendo, asserendum est, quod perfectæ sint.*

Quod igitur vertitur in dubium est, an ratione conceptus relatiui, quem superaddunt essentiæ dicant perfectionem relatiuam ab essentiæ perfectione virtualiter distinctam? Num.1.

Prima sententia affirmat, loquendo de relationibus sub expresso conceptu ad, Authores citantur. Num.2.

Secunda, distinguit inter bonitatem transcendentalem, quæ in integritate consistit, & formalem, quæ consistit in conuenientia ad alterum; & de prima affirmat, negatque de secunda. Ita Fonseca. Tertia docet, relationes in propria linea perfectionem dicere; sed non explicare illam per respectum ad terminum; sed per ordinem ad subiectum, & fundamentum; & consequenter non multiplicari realiter in ratione perfectionis; sed omnes relationem eadem perfectione relatiua gaudere: Ita noster Magister Ioannes de Sancto Thoma:

Quarta, & verior negans est. Ita communiter Thomistæ, & Scotistæ cum alijs citatis. Num.3.

Prima conclusio: Dato quod relationes addant ad essentiam perfectionem relatiuam, necessario concedendæ sunt tres perfectiones relatiuæ. *Et probatur primo contra Vazquez, ostendendo duplex eius dictum, in quo suam particularem fundat sententiam esse falsum,* à Num.4. vsque ad Num.7.

Secundo probatur contra tertiam sententiam: nam eo ipso, quod relatio addat essentiæ perfectionem relatiuam, virtualiter ab illa distinctam, ratio perfectionis est communis per rationem, & formalem transcendentiam absoluto, & relatiuo: at quæ sic sunt communia multiplicantur realiter ad multiplicationem realem relationum. Num.8.

Tertio: nam quæ conueniunt relationibus, non solum ratione essentiæ inclusæ, sed etiam ratione proprij, & relatiui conceptus multiplicantur, illis multiplicatis, vt constat in vnitate, realitate, & entitate. Num.9.

Quarto: quia licet perfectio relationis, non explicetur per respectum ad terminum, sed ad fundamentum, non probat, quod si relationes realiter distinguuntur, non distinguantur similiter perfectiones, vt ostenditur. Num.10. 11. & 12.

§. SECVNDVS.
Argumenta soluuntur. *Pag.53.*

Vazquez infert, relationes non esse reales perfectiones, perfectione sumpta pro forma alteri conuenienti; quia inter perfectionem sic acceptam, & perfectibile debet esse realis distinctio. Cuius argumenti inefficacia ostenditur. Num.13.

Secundo, alij argumentantur ex duplici authoritate D. Thom. sed quod nihil concludant ostenditur. Num.14. & 15.

Tertio arguunt, intendentes probare id quod conuenit relationibus ex ordine ad subiectum, seu fundamentum, non multiplicari in illis. Num.16. *Resp.* Num.17. & 18.

§. TERTIVS.
Non esse in Deo tres perfectiones relatiuas, probatur. *Pag.54.*

Secunda conclusio. Non sunt concedendæ in Deo tres perfectiones reales relatiuæ. *Et probatur primo: nam in Deo non sunt concedendæ tres magnitudines, etiam relatiuæ, vt constat ex D. Augustino, & D. Thom. in Deo autem idem est magnitudo, & perfectio.* Num.19.

Solutio contrariorum refertur, & refellitur. Num.20. & 21.

Secundo probatur: nam si dantur perfectiones relatiuæ, cuius ex diuinis personis necessario est dicendum, quod aliqua perfectio non competat, quod est magnum inconueniens. Num.22.

Primo respondet Suarez, perfectiones relatiuas vt formaliter conuenientes esse quidem perfectiones; non autem simpliciter simplices. Num. 23. *Quæ solutio impugnatur,* à Num.24. vsque ad Num.26.

Alia dicta Suarez, referuntur, & impugnantur, à Num.27. vsque ad Num.29.

Secunda solutio est Granados asserentis, perfectionem filiationis esse in Patre, & paternitatis in Filio, non solum ratione identitatis cum essentia, sed etiam secundum id, in quo distinguuntur, eo quod per circuminsessionem Filius est in Patre, etiam prout à Filio distinguitur, &c. Sed hæc solutio impugnatur, à Num.30. vsque ad Num.33.

§. QVARTVS.
Respondetur directè ad quæstionem. *Pag.56.*

Tertia conclusio. Relationes non addunt ad essentiam perfectionem relatiuam, *ratione* ab illa distinctam, *in ratione* perfectionis.

Probatur tribus rationibus, quæ deducuntur ex præfactis assertionibus. Num.34. & 35.

Quarto probatur, ex eo quod relationes ad essentiam nihil addunt absolutum, ratione ab illa distinctum; at ratio perfectionis in Deo, solum dicitur absolutè, non relatiuè, vt docet D. Thom. expressè. Num.36.

In reddenda tamen ratione à priori, est non modica difficultas; & in quo consistat, iuxta principia Authoris, ostenditur. Num.37.

Graues Thomistæ rationem assignant: nam perfectio debet sumi per respectum ad subiectum ratione sui inspectum; relatio autem secundum nihil, sibi peculiare subiectum, aut personam, respicit ratione sui, & in illa sistendo, sed ordinando eam ad terminum. N.37.

Alia ratio à priori ab Authore assignata est; quia vnumquodque in tantum est perfectum, in quantum est in actu existentiæ, vel ad illam ordinem dicit: relationes autem diuinæ ratione sui non exprimunt ordinem ad existentiam. Num.38.

Sed aduersus hanc rationem arguitur primo: nam paternitas, vt distincta à natura, ratione sui, & explicitè, dicit ordinem ad naturam diuinam, quæ ratione sui est formaliter existentia. Hoc argumentum cum suis replicis, proponitur, & soluitur. Num.39. & 40.

Secundo arguitur: nam paternitas ratione sui reddit suum contradictorium chimericum, & impossibile, ac per consequens ratione sui exigit necessario existentiam. Num.41. *Resp.* Num.42.

Vbi aliter, & clarius proponitur idem argumentum, & soluitur. Num.43.

§. QVINTVS.
Argumentis in contrarium occurritur. *Pag.57.*

Arguunt primo ex Cyrillo, & D. Thom. Resp. explicando eorum mentem. Num.44. & 45.

Secun-

DISPVTATIO LXXXI.

Quid significet hoc nomen *Persona diuina*: & an ratio personæ propriè in Deo reperiatur?

§. PRIMVS.

Reijciuntur tres sententiæ circa primam partem disputationis. *Pag.79.*

§. SECVNDVS.

Eligitur vera sententia. *Pag.81.*

§. TERTIVS.

Occurritur argumentis Aureoli. *Pag.82.*

§. QVARTVS.

Secunda conclusio, veræ sententiæ statuitur. *Pag.83.*

§. QVINTVS.

Diluuntur contraria argumenta. *Pag.85.*

§. SEXTVS.

Secunda pars disputationis resoluitur. *Pag.86.*

DISPVTATIO LXXXII.

An dentur tres personæ realiter distinctæ in Deo cum vnitate in essentia?

§. PRIMVS.

Ratione dubitandi proposita, statuitur catholica veritas. *Pag.88.*

§. TERTIVS.
Occurritur argumentis. *Pag.*111.

ARguitur primo, ex eo quod subsistentia Latinè, idem est, quo Græcè hypostasis. Num.30. 31. & 32. *Resp.* à Num.33. vsque ad Num.38.

Arguitur secundo: nam frustra ponitur subsistentia absoluta, quia, vt diuina natura subsistat, satis sunt tres subsistentiæ relatiuæ. Num. 39. *Resp.* Num.40. 41. & 42.

Tertio arguitur, ex eo quod diuina essentia pro priori ad relationes terminantes illam non subsistit, quod multipliciter probant. Num.43. & 44. *Resp.* Num.45. & 46.

Denique arguitur, & instatur contra datam solutionem; quòd natura diuina est in personis, & quasi sustentantur ab illis, à Num.47. vsque ad Num.50. *Resp.* à Num.51. vsque à Num.55.

§. QVARTVS.
In vna acceptione subsistentiæ non multiplicari, probatur. *Pag.*113.

SEcunda conclusio: Subsistentia in hac acceptione, scilicet, pro existentia per se independenter à sustentante, non multiplicatur in diuinis personis, sed vna subsistentia absoluta tres personæ subsistunt. *Ostenditur primo ex D. Thom.* à Num.65. vsque ad Num.60.

Secundo probatur, ex eo quod attributa, vt virtualiter *ab essentia distincta, non gaudent subsistentijs virtualiter distinctis, à subsistentia absoluta essentiæ: ac proinde, nec relationes,* à Num.61.

§. QVINTVS.
Contraria argumenta soluuntur. *Pag.*114.

ARguitur primo authoritate D. Thom. N.68. *Resp.* N.69. *Arguitur secundo: ex eo quod dantur in personis plures rationes habendi Deitatem, ac per consequens plures perseitates independentiæ, & plures subsistentiæ, quia ratio habendi naturam diuinam est subsistentia.* Num.70. *Resp.* Num.72. *Contra quam solutionem quatuor replicæ notandæ proponuntur.* Num.73. & 74. *Respondetur ad illas cum alijs replicis incidentibus,* à Num.75. vsque ad Num.83.

Secundo arguitur: nam id solum potest ratione sui principium quod *actionis constituere, quod ratione sui substantia est: personalitas autem Patris v. g. ratione sui constituit principium* quod *actionis generatiua.* Num.84. *Resp.* Num.85.

§. VLTIMVS.
In alia subsistentiæ acceptione, non dari subsistentiam communem, probatur. *Pag.*115.

TErtia conclusio: Subsistentia accepta pro perseitate incommunicabilitatis, non datur subsistentia communis, sed tantum tres relatiuæ. Num.86.

Prima pars adeò certa est, vt à nullo possit negari. Num.87.

Secunda pars ostenditur, ex eo quod iuxta Concilia, & Patres dantur plures subsistentiæ in diuinis: at non dantur plures, accepta subsistentia pro perseitate independentiæ à sustentante, &c. Num.88.

Plures solutiones, quibus huic rationi occurritur ab aduersarijs proponuntur, & reijciuntur, à Num.89. vsque ad Num.97.

Ex dictis in hac disputatione colligitur, maior confirmatio doctrinæ supra tradita q.28. disp.79. *cur scilicet relationes perfectionem ad essentiam non addant, quamuis gaudeant proprijs subsistentijs.* N.98.

DISPVTATIO LXXV.

Quænam alia prædicata, pluraliter in diuinis dicantur?

§. PRIMVS.
Regula generalis, statuitur pro his, quæ pluraliter, & singulariter dicuntur in Deo. *Pag.*117.

EX dictis præcedenti disputatione constat, subsistentiam dici singulariter, & etiam pluraliter in Deo iuxta diuersas acceptiones. Num.1. *Vbi alia prædicata, quæ certum est dici tantum singulariter recensentur.*

Ad dignoscendum verò de alijs hæc generalis regula statuitur.

Quæ personis competunt ratione solius essentiæ, singulariter *tantum dicuntur: Quæ solum ratione proprietatum personalium dicuntur, solum* pluraliter; *quæ autem, ratione essentiæ, & ratione proprietatum personis conueniunt, &* pluraliter, & singulariter *dicuntur.* Num.2.

Hanc regulam nullus Theologorum potest negare; & ostenditur ex D. Augustino & ratione. Num.3. & 4.

Hinc oritur primo, vt dicantur tres personæ, & nullatenus vna persona. Secundo, quod subsistentia dicatur vna, & nihilominus conceduntur plures. Tertio, quod existentia sit vna, & nullatenus tres.

Quarto, quod Personæ diuinæ dicantur vna res, & plures.

Quinto, dari in diuinis tres vnitates, & vnam vnitatem.

Sexto, non dari plures infinitates, sed vnam tantum, à Num.5. vsque ad Num.8.

Restant quatuor difficultates breuiter examinandæ.

§. SECVNDVS.
Resoluitur prima difficultas. *Pag.*117.

PRima difficultas est, an ens substantiuè acceptum pluraliter in diuinis dicatur? Affirmatiuè respondent Suarez, Vazquez, & alij per oppositum negant, quos referunt, & sequuntur Patres Carmelitani. Num.9. 10. & 11.

Sed prius dirimenda est prima conclusio: Ens *nominaliter* potest sumi, vt concretum existentiæ, vt concretum solius essentiæ, quæ est existendi principium, & vt concretum entitatis, prout opponitur contra nihil.

Prima, & secunda acceptio, probatur. N.12. & 13. *Tertia verò.* N.14.

Secunda conclusio: Ens sumptum *nominaliter*, si absolutè sumatur, est concretum, non existentiæ, nec entitatis vt oppositæ nihilo; sed essentiæ, quatenus est existendi principium. *Explicatur, & probatur.* Num.15. & 16.

Tertia conclusio: Ens, quatenus concretum existentiæ, & concretum essentiæ, non prædicatur *pluraliter* de diuinis personis, bene tamen, quatenus est concretum entitatis.

Primam, & secundam partem rectè probant secundæ sententiæ Authores. Num.17. *Tertia pars conceditur Authoribus primæ sententiæ, & probatur.* Num.18.

Ens absolutè dictum non prædicatur pluraliter. Num.19.

Obiectio ex Concilio Lateranensi, proponitur, & soluitur. N.20. & 21.

§. TERTIVS.
Secunda difficultas resoluitur. *Pag.*118.

SEcunda difficultas est, an verum, seu veritas pluraliter de tribus personis prædicetur?

Prima sententia affirmat, quam tenet Granados. Secunda, & verior negat. Et probatur; tùm ex D. Augustino; tum ex Angelico Præceptore. Num.22. & 23.

Deinde ratione; veritas namque supra immaterialitatem fundatur; at immaterialitas diuinarum personarum tantum est vna, sicut & ratio actus puri. Num.24. & 25.

Sed arguitur primo ex D. Thom. cuius authoritas explicatur. N.26.

Arguitur secundo, quia hæc veritas. Pater generat, *distincta est ab ista:* Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit. *Resp.* N.27. & 28.

§. QVARTVS.
Resoluitur tertia difficultas. *Pag.*119.

TErtia difficultas est, an prædicatum aliquid *multiplicetur in diuinis relationibus? Prima sententia, quam tenet Granados affirmat. Secunda, & verior negat. Quæ defenditur.* Num.30. & 31. *Contrariorum motiua diluuntur.* Num.32.

§. VLTIMVS.
Resoluitur vltima difficultas. *Pag.*119.

QVarta difficultas est, an tres personæ diuinæ possint dici tria indiuidua?

Affirmatiuam sententiam tenet sapientissimus noster Herrera; cuius fundamenta proponuntur, à Num.34. vsque ad Num.37. *Negatiua sententia defenditur.* Num.38. *Et oppositis fundamentis occurritur,* à Num.41. vsque ad Num.43.

DISPVTATIO LXXXVI.

An in diuinis sint tantum quinque notiones?

§. PRIMVS.
Notionum existentia, probatur. *Pag.*120.

NEgari non possunt notiones in diuinis, sine nota temeritatis. Nu. 1. & 2. *Et earum existentia probatur ratione D. Thom.* Num.2. 3. 4. & 5. *Diffinitio notionis, scilicet, quod* est ratio propria cognoscendi diuinam personam, *explicatur.* Num.6. & 7. *Vnde colligitur primo, quod notio debet significari in abstracto.* Num.8. & 9. *Secundo colligitur, notionem vsurpari posse, & pro formali conceptu, & pro obiectiuo: proprius tamen pro obiectiuo.* Num.10.

§. SECVNDVS.
Relatis sententijs, vera eligitur, & probatur. *Pag.*120.

VAriæ sententiæ, quorundam per defectum, aliorum verò per excessum, veritatem circa numerum notionum non attingentium, referuntur. Num.11.

Communis sententia defenditur, quinque, & non plures esse diuinas notiones. Et probatur ex D. Thom. quia quæ ad notionem requiruntur, conueniunt Paternitati, filiationi, spirationi actiuæ, processioni, & innascibilitati: *& nulli alij ab ijsis virtualiter distinctio.* Num.12.

Sed obijcitur primo, quod potentia generatiua, & actualis generatio obtinent rationem notionis à Patre, & à paternitate, & inter se virtualiter distinguuntur; dantur ergo plures notiones, quam quinque.

Solutio P. Alarcon ex ignorantia metaphysicæ procedens, refertur, & reijcitur. Num.15. vsque ad N.18. *Vera solutio traditur.* N.19.

Secundo obijcitur, quod ratio Verbi, & ratio Filij, virtualiter distinguuntur; at ratio Verbi rationem obtinet notionis. Num.20. *Resp.* Num.21.

Tertio obijcitur: relatio spiratoris, non distinguitur virtualiter adæquatè à Paternitate; falsum est enim, quod vnica relatio non possit respicere duos terminos. Num.22. & 23. *Resp.* Num.24. & 25. *Replicatur,* Num.26. *Solutio Patrum Salmanticensium.* Ibidem. *Quæ contra illam obstant.* Num.27. *Vera solutio.* Num.28. *Et replicis aduersus illam fit satis.* Num.29.

§. VLTIMVS.

Quartum argumentum diluitur, & explicatur, qualiter *innascibilitas sit* proprietas Patris? *Pag.*122.

D*Enique obijcitur: quod innascibilitas in Patre, si sumatur pro fundamento, & materiali, non est notio à paternitate, & relatione spiratoris distincta: si verò pro formali sumatur, est negatio; & consequenter non est dignitas: de ratione autem notionis est, quod ad dignitatem pertineat.* Num.30.

Solutio recentiorum ex doctrina Vazquez, refertur, & reijcitur. Num.31.

Vera solutio asserit, consistere in aliquo negatiuo: nec ad notionem requiri, quod sit dignitas, sed quod explicet dignitatem, circumloquutiuè. Num.32.

Contra quam replicatur, dari in diuinis plures alias negationes, quæ proinde notiones erunt. Num.33. *Resp. & ad alias emergentes instantias.* Num.34. vsque ad 37.

TRACTATVS DVODECIMVS.

De personis Diuinis in particulari. Littera D. Thom. breuiter exponitur.

DISPVTATIO LXXXVII.

Quid significet hoc nomen *ingenitum*, prout est Patri proprium & notio illius?

§. PRIMVS.

Tria vt certa supponuntur. *Pag.*129.

S*Upponitur primo, tamquam certum hoc nomen* ingenitum *in aliquo sensu esse proprium primæ personæ.* Num.1. & 2.

Supponitur secundo, nomen ingenitum *de formali significare negationem, & non aliquid positiuum.* Num.3. & 4.

Supponitur tertio, aliquod fundamentum intrinsecum de materiali importare. Num.5.

§. SECVNDVS.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio. *Pag.*129.

V*Ertitur in dubium: ratione cuius* ingenitum *sit proprietas, seu notio Patris; an ratione positiui; an ratione negationis?*

Prima sententia docet, rationem solius positiui esse Patris notionem. Ita Vazquez cum alijs Authoribus, qui tamen in assignando positiuo, ratione cuius ingenitum *sit notionum conueniunt.* Num.6.

Secunda sententia docet, ingenitum *ratione nullius positiui esse specialem Patris notionem, sed solum ratione negationis, quam de formali importat. Ita omnes Thomistæ, quos alij sequuntur.* Num.7.

Prima conclusio: Nihil positiuum distinctum à paternitate obiectiue adæquatè, est fundamentum negationis ingeniti; sed est ipsa paternitas, prout immediatè coniungitur cum diuina natura in ratione formæ hypostaticæ.

Prima pars probatur, ex eo quod illud positiuum non potest esse absolutum, nec relatiuum prædicamentale quinta relatione quam Theologi non admittunt; nec pateitas, & spiratio simul, nec relatio aliqua transcendentalis, à Num.8. vsque ad Num.12.

Ex quo etiam secunda pars conclusionis conuincitur. Num.13.

§. TERTIVS.

Explicatur, quid significet *ingenitum* in ratione quintæ notionis? *Pag.*130.

S*Ecunda conclusio:* Ingenitum non constituitur in ratione quintæ notionis ab alijs distinctæ, per positiuum, quod importat de materiali, sed per negationem, quam de formali significat.

Probatur primo ex D. Thom. Num.14. & 15.

Ratione verò, quia ad distinctam notionem requiritur conceptus obiectiuè distinctus ab alijs virtualiter adæquatè; positiuum autem, quod de materiali importat ingenitum, non distinguitur virtualiter adæquatè à paternitate. Num.16.

Denique probatur: nam ad rationem notionis sufficit, quod notificet aliquid personale, ad dignitatem pertinens, & non requiritur quod ipsa notio dignitas sit. Num.17.

Vnde colligitur, non requiri, quod notificet dignitatem diuersam, vt sit notio distincta; sed quod ratio notificans diuersa sit.

Et ex hoc corruit argumentum Vazquez. Num.18.

Sed opponit Alarcon, Patrem appellari à Sanctis Doctoribus passim fontale Trinitatis principium: at in ratione talis non constituitur per paternitatem, & spirationem. Num.19. *Resp.* Num.20.

DISPVTATIO LXXXVIII.

An Verbum in diuinis personaliter tantum dicatur?

§. PRIMVS.

Relatis sententijs prima conclusio statuitur. *Pag.*131.

S*Upponitur tamquam fide certum, dari Verbum in diuinis, illudque non in tempore, sed ab æterno esse Verbum.* Num.1. & 2.

Prima sententia docet, rationem Verbi absque metaphora acceptam solum essentialiter dici, & secundæ personæ accommodari per quandam similitudinem: ita Durandus, quæ sententia ex falso principio procedit. Num.3. & 4.

Secunda per extremum affirmat, Verbum in diuinis solum personaliter accipi, nullo modo essentialiter. Tertia docet, Verbum propriè acceptum solum personaliter dici; acceptum tamen communiter dici essentialiter: ita expressè D. Thom. Num.5.

Prima conclusio: Verbum adæquatè, & propriè acceptum, solum personaliter dicitur.

Probatur primo: nam de ratione Verbi accepti adæquatè est, quod sit repræsentatio actualis obiecti, producta ab intelligente. Num.6.

Secundo probatur: nam in Sacra Scriptura Verbum numquam essentialiter sumitur, sed semper personaliter. Denique ex D. Augustino. Num.7. & 8.

§. SECVNDVS.

Soluuntur contraria argumenta. *Pag.*131.

A*Rguitur primo: quod de ratione Verbi est, quod intelligenti repræsentet obiectum; at nihil personale in diuinis productum Deo, vel Patri repræsentat obiectum intellectum.* Num.9. *Solutio Suarez reijcitur.* Num.10. *Et vera solutio traditur.* Ibidem. *Quæ contra illam obstant soluuntur,* à Num.11. vsque *ad* Num.16.

Secundo principaliter arguitur. Ex eo quod Pater in productione Verbo non loquitur sibi, cum per Verbum, nihil sibi manifestet, nec loquitur Filio, quia Verbum ab eo cui sit loquutio debet distingui, nec loquitur Spiritui Sancto; alias Filius Verbum esset Spiritus Sancti. Num.17.

Vazquez respondet, Patrem in productione Verbi loqui sibi; non Filio. Alij per oppositum dicunt non sibi, sed Filio loqui.

Sed melius respondetur, loqui Filio, & sibi. Num.18. *Quæ contra solutionem obijciunt Vazquez, & Alarcon, soluuntur,* à Num.19. vsque ad Num.23.

§. TERTIVS.

Verbum inadæquatè, essentialiter dici, probatur. *Pag.*132.

S*Ecunda conclusio:* Ratio Verbi, sumpta inadæquatè, essentialiter dicitur. Num.24. *Probatur primo ex D. Thom.* Num.25. *Secundo, quia Deus vt vnus potest loqui per Verbum externum, & multoties, sic cum hominibus loquitur; at tale Verbum externum, non dicit ordinem ad Verbum personale: ergo ad Verbum essentiale. Deinde, nam Deus in visione beatifica gerit munus Verbi.* Num. 26. & 27. *Denique, & à priori: nam esse id in quo intellectus contemplatur obiectum est ratio Verbi, saltem inadæquata; at hæc ratio in diuinis essentialiter dicitur.* Num.28.

§. VLTIMVS.

Argumentis in contrarium occurritur. *Pag.*133.

O*Bijcitur primo, quod in Deo non datur essentialis loquutio, sicut nec datur productio essentialis, quæ est de loquutionis conceptu.* *Resp.* Num.29.

Obijcitur secundo: quod de ratione Verbi sub quocumque conceptu, est ab intelligente procedere, saltem secundum rationem. Num.30. *Resp* Num.31.

Obijcitur tertio: ex eo quod sublata ab aliquo vltima differentia, nullo modo remanet constitutum per illam: vltima autem differentia Verbi est esse ab intelligente productum realiter. Num.32. & 33.

Deni-

ctum per paternitatem, & Filiationem, bene tamen communi spiratione; ac proinde sola communis spiratio est connotatum à principio quo spiratiuo. Num.30. Duplex solutio, quæ adhiberi potest impugnatur. Num.31. 32. & 33.

§. VLTIMVS.
Diluuntur argumenta in oppositum. Pag.161.

Contrariam nostræ conclusioni sententiam docet Suarez esse satis probabilem, & in eandem inclinare videntur quidam Recentiores ex nostris; sed non satis consequenter ad sua principia. Num.34.

Pro qua sententia arguitur primo difficili D. Thom. testimonio. Num. 35. Resp. Num.36. & 37.

Secundo arguit Suarez: nam relatio solum ponitur ex parte principij, vt aliquomodo realiter distinguatur à termino; sed per Paternitatem, & Filiationem sufficienter distinguuntur Pater, & Filius ab Spiritu Sancto. Num.38. Respond. Ibidem.

Tertio arguit argumento, quo præcipuè mouetur: nam Pater, vt constitutus Paternitate, vt forma hypostatica immediatè generat per intellectum; ac per consequens etiam vt sic constitutus, immediatè per voluntatem spirat. Num.39. Resp. Num.40.

Quarto arguitur: nam voluntas diuina non vnitur immediatè, cum relatione spiratoris; sed media Paternitate, & Filiatione; ac per consequens pro priori ad vnionem, cum relatione spiratoris intelligitur sufficienter fæcunda, igitur non per illam, sed per alias relationes completur in ratione principij quo spiratoris. Num.41.

Respondetur. Num.42.

Quinto possumus argumentari: nam Spiritus Sanctus per se petit procedere ex mutuo, & amicabili amore, quo se diligunt Pater, & Filius: at amor mutuus intelligi nequit absque Paternitate, & Filiatione. Resp. Num.43.

Denique arguitur, quia ex nostra sententia sequitur, virtutem spiratiuam, non prius Patri, quam Filio competere; consequens autem est falsum; cum omnia, quæ habet Filius sint illi communicata à Patre. Num.44. Respondetur. Num.45. & colligitur male aliquos Recentiores negare spirationem actualem prius origine conuenire Patri, quam Filio.

DISPVTATIO XCIV.

An Pater, & Filius propriè sint, & dicantur vnum principium Spiritus Sancti?

§. PRIMVS.
Eligitur vera sententia. Pag.162.

Ex dictis constat, in Patre, & Filio esse vnam spirandi virtutem, quod nullus catholicorum negare potest. Restat tamen difficultas, an ratione vnius spiratiuæ virtutis sint dicendi vnum spiratiuum principium?

Ratio dubitandi est: nam licet in Patre, & Filio sit vna virtus spiratiua, sunt tamen duo supposita spirantia vt quod, & per se ad spirationem exacta: ergo vel dicendi sunt plura, & non vnum Spiritus Sancti principium, vel vnum, & plura. Num.1.

Sententia Durandi, qui ratione dubitandi conuictus fuit, proponitur. Num.2.

Contraria sententia docens, Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti, non plura principia, certa est, & indubitanter tenenda, quam cum D. Thom. tenent vniformiter Theologi. Et probatur ex Concilio Lugdunensi. Num.3. & 4.

Sententiam Durandi varijs censuris notant Recentiores; cæterum ab omni censura liberatur. Num.5.

Deinde suadetur ratione D. Thom. nam Pater, & Filius in omnibus sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio; sed in hoc quod est esse Spiritus Sancti principium, non opponuntur. Denique alia ratione eiusdem, ex differentia inter nomen substantiuum, & adiectiuum quod illud, quia formam per modum per se stantis significat, ad sui pluralitatem petit pluralitatem formæ significatæ: hoc autem nomen Principium Spiritus Sancti, est substantiuum. Num.6.

§. SECVNDVS.
Aliquorum solutio ad rationem dubitandi reijcitur. Pag.162.

Molina, & alij respondent principium spiratiuum non supponere immediatè pro Patre, & Filio; sed pro spiratore vt quod, vtrique communi, & ratione ab illis distincto, consistente in relatione spiratoris subsistente vt quod in natura, & voluntate diuina. Num.7.

Displicet verò communiter hæc solutio, & nostris, & exteris, & triplex impugnatio inefficax refertur. Num.8.

Cuius inefficacia ostenditur. Num.9.

Alia impugnatio minus efficax reijcitur. Num.10.

Efficacius ergo impugnatur primo ex D. Thom. asserente, ly vnum principium in hac propositione: Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, non habere determinatam suppositionem.

Secundo, quia subsistentia dupliciter accipitur, vel pro perseitate opposita dependentiæ ab alio, vt à sustentante; vel pro perseitate incommunicabilitatis: at relatio spiratoris neutra gaudet perseitate. Num.11. & 12.

Denique alijs duabus rationibus ex D. Thom. breuiter propositis. Num. 13. & 14.

§. VLTIMVS.
Traditur, & defenditur vera solutio. Pag.163.

Vera solutio rationis dubitandi est, quod hoc nomen Principium substantiuum est, ac proinde ad sui multiplicationem petit pluralitatem, non solum suppositorum, sed etiam formæ; & quia licet sint duo supposita spirantia, est tamen in illis vna virtus spiratiua, ideò, &c. Num.15.

Obijcitur primo: quod si nomen substantiuum ad sui pluralitatem requirit, quod multiplicentur formæ, & supposita, à fortiori ad sui vnitatem, absolutè, & simpliciter talem, petet vnitatem, non solum formæ, sed etiam suppositi. Num.16.

Respondetur. Num.17.

Obijcitur secundo: quod est probabilis sententia, quod si plures personæ eandem humanitatem assumerent, dicerentur plures homines, & non vnum. Num.18. Resp. Num.19.

Denique obijcitur: nam si non datur spirator subsistens Patri, & Filio communis, nequit assignari, pro quo supponat prædicatum huius propositionis: Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti. Num.20. Resp. Num.21. Supponere pro Patre, & Filio confusè, & quasi collectiuè.

Ex dictis colligitur, quod si Spirator adiectiuè supponat, non vnus spirator, sed plures spiratores sunt Pater, & Filius. Et quia verius est accipi substantiuè, quam adiectiuè, ideò non plures spiratores, sed vnus spirator sunt Pater, & Filius: sicut vnum, & non plura principia, non tamen æquali certitudine. Num.22.

DISPVTATIO XCV.

An Pater, & Filius propriè dicantur se diligere Spiritu Sancto.

§. PRIMVS.
Eligitur vera sententia, & authoritate probatur. Pag.164.

Ratio dubitandi est: nam casus ablatiuus, in rigore sermonis, importat habitudinem causæ formalis, aut efficientis; at Spiritus Sanctus non est forma, qua Pater, & Filius diligunt, siue dilectio sumatur notionaliter, siue essentialiter, nec est principium quo diligant; sed tantum terminus dilectione notionali productus ergo in proprio sensu nequit esse vera hæc propositio: Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto. Num.1.

Prima sententia est, quorundam quos suppresso nomine refert D. Thom. qui ratione dubitandi conuicti asserebant dictam propositionem esse falsam, & ab Augustino in simili retractatam, scilicet, quando retractauit istam, quam docuerat: Pater est sapiens sapientia genita.

Secunda sententia est Durandi asserentis, falsam esse dictam propositionem, si diligere sumatur notionaliter, sumpto autem essentialiter esse veram; sed impropriam, & istum facere sensum: Pater, & Filius se diligunt amore essentiali, qui appropriatur Spiritui Sancto. Num.3.

Tertia, & vera sententia defendit veram esse, & propriam; sumpto diligere non essentialiter, sed notionaliter.

Est D. Thom. eiusque discipulorum, & aliorum Theologorum frequenter. Num.4.

Et suadetur primo: nam dicta Sanctorum sunt cum proprietate accipienda, quando nullum sequitur inconueniens, at quod Pater, & Filius se diligant Spiritu Sancto inuenitur expressum in Patribus, præsertim in Parente Augustino, & aliàs nullum inconueniens sequitur, quod in proprietate sermonis accipiatur, vt infra constabit. Num.5.

§. SECVNDVS.
Examinantur, aliquorum rationes. Pag.164.

Rationem probant nonnulli ex Recentioribus, quia à termino actionis immanentis, & non solum ab actione, potest principium tale denominari; at Spiritus Sanctus est terminus actionis immanentis: ergo Pater, & Filius possunt dici cum proprietate diligentes esse Spiritu Sancto. Sed displicet hæc ratio, & reijcitur. N.6. & 7.

Secundo alij de mente Scoti sic probant: Pater, & Filius producunt Spiritum Sanctum, qui est amor vtriusque, vel qui vtrumque diligit: ergo Pater, & Filius se diligunt principiatiuè, etsi non formaliter Spiritu Sancto.

Hæc tamen ratio non suadet intentum, & parum congruit illorum principijs. Num.8. & 9.

§. TER-

se, quod alijs tribus probationibus suadetur. Num.77. & 78.

Respondetur argumentum cum suis probationibus, à Num.79. vsque ad Num.84.

§. SEXTVS.

Occurritur quarto argumento, & explicatur, an Filius in ratione personæ relatione constituatur? *Pag.*178.

QVarto arguitur; ad probandam filiationem non constituere Filium in ratione personæ, illud enim, quod oritur producto termino, non potest terminum constituere: relatio autem oritur, termino producto; quod ipsum multiplici probatione suadetur, à Num. 85. vsque ad Num.88.

Plures solutiones, quæ huic argumento adhibentur, referuntur, & late impugnantur, à Num.89. vsque ad Num.102.

Vera solutio argumenti, & suarum probationum traditur, à Num. 103. vsque ad Num.106.

§. SEPTIMVS.

Vltimum argumentum proponitur, & examinantur duo modi dicendi. *Pag.*180.

DEnique arguitur: nam Paternitas, nequit constituere Patrem in ratione personæ, quod multipliciter probatur, à Num.107. vsque ad Num.109.

Hoc argumentum ob sui difficultatem in varios dicendi modos diuisit Authores. Vazquez fatetur illa conuinci, Patrem non constitui in esse personæ per paternitatem, quæ est prædicamentalis relatio fundata in genuisse, *& docet, formam constitutiuam esse proprietatem innascibilis, quæ est relatio rationis, nec inconueniens reputat hanc constitutionem per aliquid rationis ordine.* Num.110.

Sed hic modus dicendi displicet, & impugnatur. Num.111. & 112.

Secundus modus dicendi, quadruplicem rationem meditatur in Patre, asseruntque Patrem non constitui in esse Personæ per paternitatem, nec per relationem transcendentalem generationis, nec potentis generare; sed per relationem radicalis, & fontalis principij, quæ relatio transcendentalis est; & hoc docet speciale esse in prima Trinitatis persona, nam secunda, & tertia constituuntur filiatione, & spiratione passiua, quæ sunt prædicamentales relationes. Ita Alarcon, pro quo modo dicendi, refert Bonauenturam, & alios, imò & D. Thom. se quo iure videatur. Num.113. & 114.

Hic modus dicendi multis titulis aduersatur doctrinæ D. Thom. & veritati, vt ostenditur, à Num.115. vsque ad Num.131. *Specialiter autem.* Num.118.

Ostenditur falsum esse, quod prædictus Author asserit, scilicet in prædicamento relationis esse relationes transcendentales. Num. autem 119 *Ostenditur non requiri in Deo relationes transcendentales. Fundamentis prædicti modi dicendi occurritur*, à Num.132. vsque ad Num.143.

§. OCTAVVS.

Examinantur alij modi dicendi. *Pag.*183.

TErtius modus dicendi est, paternitatem, quæ in relatione prædicamentali consistit, generationem supponere, & non constituere personam: Paternitatem verò diuinam, non esse prædicamentalem, sed transcendentalem relationem, nec generationem supponere, sed potius illam præcedere. Num.144.

Sed displicet, & impugnatur, à Num.145. vsque ad Num.149.

Ad fundamenta quibus fulcitur hic dicendi modus respondetur, à Nu. 150. vsque ad Num.157.

Quartus modus dicendi fatetur, Paternitatem diuinam non transcendentalem, sed prædicamentalem relationem esse; sed quia substantialis est, non eget supra generationem fundari; sed ante illam intelligitur, etiam sub expresso conceptu, & munere referendi. Refertur pro hoc dicendi modo noster Sapientissimus Magister Herrera in manuscriptis. Num.158.

Et videtur habere non leue fundamentum in D. Thom. Num.159.

Sed nec placet iste modus dicendi, & reijcitur, à N.160. vsque ad n.162.

Quintus modus dicendi, distinguit in relatione actum primum referendi, & actuale exercitium, & docet: Paternitatem, prout dat esse relatiuum non supponere generationem, sed potius illam præcedere, & personam constituere: vt verò præstat actualiter esse relatum super illam fundari, & non constituere. Num.163.

Hic modus dicendi inefficaciter impugnatur à quibusdam. N.164.

Sed displicet, & fortius reijcitur. Num.165. & 166.

Sextus modus dicendi est Caietani, docentis, paternitatem sub expressa ratione paternitatis significari dupliciter, vt conceptam, & vt exercitam, & licet vt exercita generationem supponat, non constituat; vt concepta verò antecedit generationem, & personam constituit. Quæ contra hunc modum dicendi obstare videntur, insinuantur, & soluuntur, à Num.167. vsque ad Num.170.

Quid obstet aduersus solutionem opponitur. Num.171.

Etsi in doctrina Caietani intentum vltimæ obiectionis admittatur, coincidit hic modus dicendi cum eo, quem §. sequenti defendemus.

Septimus dicendi modus docet, relationes constituere hypostases, vel personas diuinas, prout subsistentes sunt subsistentia absoluta essentiæ; & prout sic non sequuntur, sed antecedunt origines: sub conceptu verò explicito, & differentiali relationis supra originem fundantur, & personas constitutas supponunt. Tribuitur hic modus dicendi Capreolo, & Ferrariensi: imò Durandus tribuit D. Thom. sed immeritò. Num.172.

Sed communiter displicet hic modus, cuiuscumque ille sit, Theologis, & impugnatur, à Num.173. vsque ad Num.175.

§. NONVS.

Vera solutio explicatur. *Pag.*186.

VEra solutio sumitur ex D. Thom. passim asserente, paternitatem dupliciter considerari, vel per modum relationis, vel per modum formæ hypostaticæ, sumpta primo modo supra generationem fundatur, & supponit constitutum Patrem in ratione personæ: secus autem sumpta secundo modo. Num.176.

Ex qua doctrina ad argumentum cum suis probationibus. Resp. à Nu. 177. vsque ad Num.182.

Sed contra distinctionem D. Thom. obijcit Durandus, sequi ex illa Patrem pro priori ad generationem, intelligi constitutum per aliquid absolutum. Num.183. *Obiectio ex non penetrata ratione D. Thom. procedit.* Num.184. *Sed* Num.185. & 186. *Replica notanda proponitur, occasione cuius duplex conceptus inadæquatus differentialis in relatione statuitur, quod manifestis exemplis illustratur*, à Num. 187. vsque ad Num.192.

In quo sensu potest explicari modus dicendi Caietani supra relatus. Num.193.

§. DECIMVS.

Argumentis contra istam resolutionem occurritur. *Pag.*187.

ARguitur primo: quod relatio constituit personam secundum perfectissimum conceptum ex pertinentibus ad lineam personæ; sed ad & ad, *pertinet ad lineam personæ, & est vltimus, & perfectissimus conceptus.* Num.194. *Resp.* Num.195. 196. & 197.

Secundo arguitur: nam paternitas sub expresso conceptu ad *est potens constituere personam Patris; ac proinde sub illo constituit. Antecedens multipliciter suadetur*, à Num.198. vsque ad Num.200. *Resp* à Num.201. vsque ad Num.209.

Tertio arguitur: si paternitas non constitueret secundum quod dicit ad, *sed sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, non constitueret sub conceptu relationis, sed sub conceptu absoluto, vel sub conceptu abstrahente ab absoluto, & relatiuo; consequens autem est falsum.* Num.210. & 211. *Resp.* Num.212.

Quarto arguitur; Paternitas sub ea ratione constituit sub qua distinguit, sed distinguit sub conceptu explicito ad *quia sub hac ratione relatiuè opponitur: cum in diuinis omnia sint vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.* Num.213.

Solutio, quæ Ferrariensi, & Caietano tribuitur refertur. Num.214. *Sed diuersa est mens horum aut horum ab illa, cuiusque tamen sit displicet, & reijcitur*, à Num.215. vsque ad Num.218. *Vera solutio assignatur.* Num.219. 220. & 221.

Denique arguitur. Nam *forma hypostatica Patrem constituens in esse personæ, distinguitur virtualiter adæquatè à relatione paternitatis.* Num.222. 223 & 224.

Hoc argumentum petit vt examinetur, quænam distinctio versetur inter paternitatem, vt relatio est, & formam constituentem Patrem in esse personæ. Quidam adæquatam distinctionem agnoscunt. Sed plura inconuenientia coguntur admittere. Num.225.

Alij per extremum solum statuunt distinctionem ex modo significandi; ita vt ex parte obiecti nulla distinctio inueniatur. Quæ sententia ex dictis impugnata manet, & reijcitur. Num.226.

Alij distinctionem rationis admittunt, non tamen rationis ratiocinatæ; sed tantum rationis ratiocinantis. Sed nec isti veritatem attingunt. Num 227.

Asserendum ergo est, Paternitatem per modum formæ hypostaticæ, & per modum relationis differre in ratione obiecti significati, distinctione rationis ratiocinatæ adæquata; in ratione tamen entis, distinctione rationis virtuali, aut eminentiali inadæquata: quod probatur. Num.228. & 229.

Et ex his ad argumentum Resp. à Num.230. vsque ad Num.233.

In quo distinctio virtualis consistat, breuiter insinuatur. N.234.

§. VNDECIMVS.

Personas diuinas non constitui originibus, authoritate, & ratione probatur. *Pag* 191.

TErtia conclusio: Personæ diuinæ non constituuntur originibus, aut actiuis, aut passiuis. *Est D. Thom. vbi supra, & probatur primo ex Concilio Florentino.* Num.235.

Secundo: nam constitutiuum personæ diuinæ est pro recto respectiuum, cum sit incommunicabile, & distinguens; sed origo actiua in recto est aliquid absolutum, &c. Nu.236. *Obiectiones aduersus hanc rationem*

§. DVODECIMVS.
Argumentis in contrarium occurritur. *Pag.192.*

§. VLTIMVS.
Corollaria praecedentis doctrinae. *Pag.197.*

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS.

De aequalitate, & missiones diuinarum personarum. Litterę D. Thom. breuiter explicantur.

DISPVTATIO XCVII.

An identitas, similitudo, & aequalitas diuinarum personarum sint relationes reales?

§. PRIMVS.
Statuitur Catholica veritas. *Pag.204.*

§. SECVNDVS.
Referuntur sententiae, & prima reijcitur. *Pag.206.*

§. TERTIVS.
Reijcitur secunda sententia, & varia motiua expenduntur. *Pag.208.*

Inter

fundare, est maxima difficultas.

Aliqui probant, ex eo quod totum esse relationis, est ad aliud se habere, sed insufficienter. Num.207.

Alij verò, quia relatio ex sua natura ad correlatiuum ordinatur; ac proinde non potest per vlteriorem relationem ad alium terminum ordinari; aliàs inuerteretur ordo à natura præfixus. Sed reijcitur. Num.208.

Tertio alij probant, quia relatio minimæ entitatis est; & consequenter incapax alliuitatis fundandi relationem aliam, & qua ratione possit defendi, ostenditur, à Num.209. vsque ad Num.213.

§. DECIMVS.
Obiectionibus occurritur. *Pag.223.*

A*Rguitur contra conclusionem: nam relatio æqualitatis, quæ paternitas ad filiationem refertur, fundata in perfectione relatiua, habet quidquid requiritur vt sit realis, cum fundamenta sint realiter distincta, &c.* Num.214.

Respondetur primò negando suppositum: relationes enim diuinæ, ratione illius, quod addunt ad essentiam, non dicunt perfectionem. Secundo, hoc admisso respondetur, non fundare relationem æqualitatis ratione perfectionis relatiuæ; sed solum ratione essentiæ. N.215.

Tertio, abstrahendo ab his sententijs, resp. fundamentum relationis debere esse absolutum, non relatiuum; relatio enim est incapax aliam relationem fundandi. Num.216.

Replicæ aduersus hanc tertiam solutionem, proponuntur, & soluuntur, à Num.217. vsque ad Num.226.

§. VNDECIMVS.
Primum corollarium ex dictis. *Pag.224.*

E*X dictis infertur: personas diuinas esse in dignitate æquales. Opponitur, quod Filio desit dignitas aliqua Patri conueniens.* Num. 227. & 228.

Solutio afferentium, relationes diuinas dicere perfectionem relatiuam; non tamen illam multiplicare; sed esse vnam, & eandem in ratione perfectionis, refertur, & eius difficultas ostenditur, à Num.229. vsque ad Num.234.

Qui verò existimant, relationes diuinas addere supra essentiam perfectiones relatiuas realiter distinctas, tripliciter occurrunt obiectioni factæ. Num.235.

Ceterum omnes solutiones difficiles sunt, & contra omnes militat authoritas D. Thom. & reijciuntur, à Num.236. vsque ad 245.

Vera solutio asserit, perfectionem, magnitudinem, & dignitatem non dici relatiuè, sed tantum absolutè in Deo, vt docet D. Thom. Num.246.

Duo tamen obstare videntur aduersus hanc solutionem, quæ proponuntur, & soluuntur, à Num.247. vsque ad Num.253.

§. DVODECIMVS.
Examinatur Recentiorum sententia. *Pag.226.*

R*Viginus, quem alij Recentiores sequuntur sentit, relationes diuinas dicere perfectiones relatiuas distinctas, pertinentes ad integritatem Deitatis, & vt cum hoc componant æqualitatem personarum, docent omnes relationes esse in qualibet persona diuina, ac proinde nulli ex personis deficere aliquam perfectionem.* Num.254.

Quæ contra hunc modum possunt obijci, & qualiter vtcumque responderi possit, & ab Authore respondebatur, gerente munus patroni, cuiusdam hanc sententiam defendentis, & proponuntur, à Num. 255. vsque ad Num.267.

Vrgentius arguitur contra prædictum dicendi modum, à Num.268. vsque ad Num.278.

§. DECIMVSTERTIVS.
Infertur secundo ex dictis, æqualitas personarum in potentia. *Pag.229.*

C*Olligitur secundo, Personas diuinas in potentia æquales esse. Ita D.Thom. constat quæ ex Symbolo Athanasij. Sed contra hanc veritatem est obiectio difficilis: nam Filio deest aliqua potentia, quæ est in Patre, ac proinde non sunt æquales in potentia. Antecedens probatur, quia Filio non conuenit potentia generandi.* Num.280.

Solutio P. Vazquez asserentis, potentiam generatiuam sub omnipotentia non contineri, est insufficiens, vt ostenditur, à Num.281. vsque ad Num.289.

Sed aduersus doctrinam D. Thom. obijcitur: nam omnipotentia est attributum ab intellectu, & voluntate distinctum, vt probabiliter docent plures Thomistæ; sed potentia generatiua est intellectus, prout in Patre, &c. Num.290.& 291. *Resp.* Num.292 & 293.

An verò omnipotentia sumpta pro virtute proxima sit distincta virtualiter à potentia generatiua, & à potentia spiratiua. Videatur. Num.294.& 295.

Secundo alij respondent, Filium esse æqualem Patri in omnipotentia, quamuis illi generare repugnet, quia omnipotentia consistit in potentia ad omne id, quod non implicat: Filium autem generare implicatorium est. Num.296. *reijcitur.* Num.297.

Et quædam authoritas D. Thom. explicatur. Num.298.& Num.299.

Tertio alij respondent, Filio conuenire potentiam generatiuam, quoad ea, quæ essentialiter importat in Deo. Sed nec placet hæc solutio, & reijcitur. Num.300.

Vera solutio ex D. Thoma asserit, eandem potentiam, quæ est in Patre, vt actiuè generet, esse in Filio, vt passiuè generetur: ac proinde nullam potentiam conuenire Patri, quæ non competat Filio: etsi vtrique conueniat sub diuerso respectu. Num.301.

Contra quam solutionem tres replicæ notandæ proponuntur, & dissoluuntur, à Num.302. vsque ad Num.315.

§. VLTIMVS.
Cætera, quæ inferuntur ex dictis. *Pag.232.*

T*Ertio infertur personas diuinas esse in duratione æquales. Patet ex Symbolo Athanasij.* Num.316.

Sed aduersus hanc veritatem arguitur: nam vbi est prius, & posterius, non est durationis æqualitas; sed Pater est prior Filio, & Filius Patre posterior. Num.318.

Duplex solutio, & vtraque sufficiens assignatur. N.319.& 320.

An autem inter diuinas personas, non solum concedendus sit ordo determinis, sed etiam prioritas realis originis? Videatur, à Num.321. vsque ad 331.

DISPVTATIO XCVIII.

In quo missio diuinarum personarum consistat: & quotuplex sit?

§. PRIMVS.
Prima pars disputationis resoluitur. *Pag.233.*

P*Ersonas diuinas mitti, est veritas de fide tenenda.* Num.1.

Duo in ratione missionis importantur: vnum est habitudo missi ad eum à quo mittitur: aliud est habitudo missi ad terminum ad quem mittitur. Num.2.& 3. *Alia prænotantur.* Num 4.& 5.

Inquiritur ergo, in qua istarum habitudinum consistat essentialiter missio, prout diuinis personis tribuitur?

Prima sententia tenet, missionem adæquatè saluari in habitudine originis, hoc est in processione vnius personæ ab alia.

Secunda per oppositum docet, adæquatè consistere in effectu temporali, vel in habitudine ad illum. Tertia, & vera asserit, vtramque habitudinem esse de ratione missionis: ita communiter Scholastici. Num.6. 7.& 8.

Prima conclusio: De ratione missionis diuinarum personarum est processio, & habitudo ad effectum temporalem.

Prima pars probatur: nam de ratione missionis vt sic, est exitus missi à mittente: at exitus per imperium, aut per consilium personis diuinis nequit competere: ergo exitus per originem, in quo nulla est imperfectio requiritur. Num.9. 10.& 11.

Secunda pars probatur primò ex D. Augustino. Num.12.

Deinde ratione. Nam processio vnius personæ ab alia, est æterna; missio autem temporalis, ac proinde missio non consistit adæquatè in processione æterna; sed in illa, & in habitudinem ad effectum temporalem. Num.13. *Denique probatur: nam missio non est necessaria, sed libera: at processio est omnino necessaria: ergo in illa nequit adæquatè consistere.* Num.14.

§. SECVNDVS.
Argumentis contra primam partem conclusionis occurritur. *Pag.234.*

C*Ontra primam partem arguitur primo, ex eo quod missio nequit dare esse personæ missæ, sed illam productam supponit: ac per consequens æterna processio est extra essentiam missionis.* Num. 15. *Resp.* Num.16.& 17.

Secundo arguitur: nam ex vi exitus, qui est de ratione missionis determinari debet aliquomodo voluntas missi in ordine ad terminum missionis; sed voluntas personæ diuinæ procedentis non determinatur ex vi processionis terminum. Num.18.& 19.

Communis solutio traditur, & defenditur, à N.20. vsque ad 25.

At iuxta superius dicta disp.91. nempè, Verbum prout liberè repræsentat creaturas per se ex libera cognitione illarum, prout in Patre, procedere: & Spiritum Sanctum ex libero amore illarum aliter, & facilius occurritur argumento. Num.26.& 27.

§. TERTIVS.
Occasione vltimi argumenti explicatur: an persona diuina mittatur ab ea, à qua non procedit. *Pag.235.*

T*Ertio arguitur, sequi ex nostra sententia, personam diuinam non mitti, nisi ab eadem qua procedit. Consequens autem videtur falsum, & contra plura loca Scripturæ, in quibus Filius dicitur missus*

Prima sententia docet, ex aquo distingui: imò & posse dari missionem visibilem, sine missione inuisibili. Ita Suarez. Num.175.

Secunda docet, distingui vnam missionem ab alia tantum, vt includens ab incluso. Num.176.

Et probatur apertis testimonijs D. Th. Num.177.& 178.

Secundo probatur ad hominem contra Suarez, à Num. 179. vsque ad Num.183.

Denique probatur: nam de ratione missionis est, quod persona missa sit realiter nouo modo in illo, ad quem missio fit, &c. Num.184.& 185.

Sed arguit Suarez, quod dari potest, & de facto extitit missio visibilis Spiritus Sancti sine missione inuisibili, vt in Iordane baptizato Domino, fuit Spiritus Sanctus ad illum visibiliter missus; & tamen tunc non fuit ad illum missus inuisibiliter. Num.186.

Ad argumentum cum suis replicis, respondetur, à Num. 187. vsque ad Num.191.

Denique arguitur: nam missio visibilis, & missio inuisibilis, sufficienter comparantur in ratione signi, & signati. Respondetur. Num.192.

§. VLTIMVS.

Corollaria præcedentis doctrinæ. *Pag.250.*

EX *dictis infertur primo: missionem diuinarum personarum, non æternam, sed temporalem esse. Probatur, & defenditur,* à N. 193. vsque ad Num.198.

Secundo infertur, quod licet tota Trinitas veniat ad hominem, & ipsum inhabitet per gratiam; & licet possit tota Trinitas apparere: Pater tamen non mittatur, nec possit mitti, bene tamen Filius, & Spiritus Sanctus. Num.199.& 200.

Tertio infertur, quadruplex differentias inter missionem visibilem Filij, & missiones visibiles Spiritus Sancti, à N.201. vsque ad N.207.

Quarto infertur, oportuisse, vt fieret missio visibilis Spiritus Sancti ad Christum. Num.208.

Quinto infertur, oportuisse vt ad Apostolos fieret missio visibilis. Num. 209.

Sexto infertur, ad Beatissimam Virginem non fuisse factam missionem visibilem specialem. Num.210. vsque ad num.212.

Denique infertur, ad Patres veteris testamenti, non fuisse factam missionem visibilem. Num.213 Num.214.

DISPVTATIO XCIX.

Quem effectum connotet missio inuisibilis. *Pag.252.*

D*E missione visibili secundum id quod addit supra inuisibilem, certum est non connotare effectum entitatiue supernaturalem. Vnde disputatio procedit de missione inuisibili, & inquiritur: an effectus connotatus debeat esse aliqua forma in creatura intrinsece existens: an extrinseca denominatio sufficiat? Et supposito, quod intrinseca sit; an entitas naturalis sufficiat: an vero necessario debeat esse supernaturalis: & an quauis supernaturalis sufficiat?* Num. 1.& 2.

§. PRIMVS.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio. *Pag.252.*

P*Rima sententia docet, missionem diuinarum personarum fieri, non solum, secundum dona gratiæ; sed etiam secundum dona naturæ* Num.3.

Secunda asserit, posse personas diuinas de potentia absoluta mitti per beneuolentiam extrinsecam, & extrinsecam acceptionem ad gloriam. Tertia, non solum mitti per dona gratiæ gratum facientis; sed etiam per fidem informem. Et tres istas sententias, de missione propria defendit Arriaga. Num.3.& Num.4.

Quarta, & vera defendit, solum per dona gratiæ gratum facientis propriè mitti personas diuinas. Ita D. Thom. & Scholastici communiter, qui citantur. Num.5.

Prima conclusio: Secundum dona naturæ, non mittuntur diuinæ Personæ. *Ratio, qua Suarez, & cum eo alij Recentiores probant refertur.* Num.6.

Parum tamen vrget contra Durandum, vt ostenditur, à Num.7. vsque ad num.10.

Aliter probatur primo, quia de missionibus diuinis loquendum est iuxta modum, quo Patres loquuntur, qui solum dicunt personas mitti quando dona supernaturalia infunduntur. Num.11.

Secundo, quia solum mittuntur diuinæ personæ, secundum dona manifestantia propria personarum, & illarum processionem; sed dona naturalia, non manifestant propria personarum, nec vnius processionem ab alia. Num.12.

Maior probatur, à Num.12. vsque ad Num.15.

§. SECVNDVS.

Argumentis in contrarium occurritur. *Pag.253.*

A*Rguitur primo, quia Spiritus Sanctus datur, non solum secundum dona gratiæ, sed etiam secundum dona naturæ: quod suadetur,* à Num.16. vsque ad Num.19.

Respondetur, à Num.20. vsque ad Num.27.

Secundo arguitur argumento Durandi: ideo Spiritus Sanctus datur rationali creaturæ, & ad illam mittitur per dona gratiæ, quia per illa potest in ipsum tendere, vt in obiectum cognitum, & amatum, sed etiam secundum dona naturæ potest in Deum tendere, vt in obiectum cognitum, & amatum quamuis imperfectè &c. à Num. 28. vsque ad 35.

Prætermissis alijs solutionibus inter arguendum assignatis, verior solutio traditur, & defenditur, à Num.36. vsque ad Num.41.

Contra solutionem vero arguitur, à Num.42. vsque ad 45.

Respondetur vero, à Num.46. vsque ad Num.52.

§. TERTIVS.

Reijcitur sententia Gregorij. *Pag.257.*

S*Ecunda conclusio:* Non possunt Personæ diuinæ mitti per solam acceptationem extrinsecam. *Loquendo de lege ordinaria, à nullo, nec ab ipso Gregorio negatur conclusio.* Num.53.

Quod autem, nec de potentia absoluta, sine intrinseca mutatione creaturæ mitti possint, probat Suarez, ratione quidem veram continente doctrinam, sed parum consequenter ad propriam, vt ostenditur, à Num.54. vsque ad Num. 59.

Aliter probatur conclusio: quia solum per gratiam iustificantem possunt diuinæ personæ mitti; sed nec de lege ordinaria, nec de potentia absoluta potest homo sanctificari per extrinsecam acceptationem. Num.60.

Secundo, quia personæ diuinæ, non possunt nouo modo incipere esse in creatura rationali, sine mutatione intrinseca illius. Num.61.

Euasio asserentium, sufficere, quod incipiant esse in creatura nouo modo nouitate morali, præcluditur, à Num.62. vsque ad Num.64.

Tertio probatur, quia vt personæ diuinæ mittantur, necesse est, quod secundum sibi propria repræsententur in nobis ratione suæ similitudinis in nobis receptæ. Num.65.& 66.

Denique: nam implicat vnio, cum Deo vt obiecto, & coniunctio, cum illo vt fruibili, sine forma intrinseca. Num. 67.

§. QVARTVS.

Argumentis in contrarium occurritur. *Pag.258.*

A*Rguit Gregorius: quod per se, & ratione sui donum est potest immediate, & secluso dono, ab illo distincto, donari; sed Spiritus Sanctus per se, & ratione sui est donum.* Num.68.

Ad argumentum, cum replicis notandis, respondetur, à Num. 69. vsque ad Num.72.

Secundo arguitur: nam sequitur ex his, quibus conclusio probatur, Spiritum Sanctum non venire ad humanitatem Christi, nec illi donari ex vi vnionis hypostaticæ; consequens est falsum, &c. Num.73.

Respondetur. Num. 74.

§. QVINTVS.

Explicatur effectus connotatus à missione diuinarum personarum. *Pag. 259.*

T*Ertia conclusio:* Solum per gratiam gratum facientem dicuntur diuinæ personæ mitti, missione propria, & simpliciter. *Probatur primo ex D. Augustino, & D. Thom.* Num.75.

Ostenditur Augustinum in sensu exclusiuo loquutum fuisse, à Num.76. vsque ad Num.80.

Secundo probatur quia personæ diuinæ solum per dona gratiæ gratum facientis, veniunt ad Creaturam rationalem, & illam inhabitant. Num.81.

Euasio. Num.82. *Insinuata præcluditur.* Num.83.84.& Num.85.

Non est audiendus Arriga asserens, loca Scripturæ allegata accipienda esse de donatione, & habitatione completa, non autem de donatione, & habitatione, vera quidem, non tamen totali, & impugnatur à Num.86. vsque ad Num.91.

Denique probatur conclusio: nam solum ratione donorum gratiæ gratum facientis dantur propriè diuinæ personæ, & resultat relatio ad Deum, tanquam ad habitum. Num.92.& 93.

§. SEXTVS.

Argumentis in contrarium occurritur. *Pag. 261.*

P*Rimum argumentum intendit probare, per fidem informem mitti personas diuinas.* Num. 94.& 95.

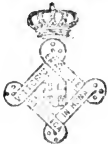
Respondetur, à Num.96. vsque ad Num.99.

Ratio autem cur requiratur ad missionem Filij cognitio inferens amorem, assignatur ex D. Thom. Num.100.

Plura, quæ contra doctrinam D. Thomæ difficultatem ingerunt, & in materia parum trita fere à nullo tanguntur: obijciuntur, à Num. 101. vsque ad Num.107.

Enodantur vero, à Num.108. vsque ad Num.118.

§. SEPTI-

FINIS.

TRA-

TRACTATVS NONVS.

De Processionibus Diuinarum Personarum.

E quo D. Thomas in 1. distinctione 13. quæst. vnica per quatuor articulos. Ad Annibaldum eadem distinctionem, & quæstione de Potentia; quæstione 10. 4. Contra Gentes cap. 10. vsque ad 14. Et in hac 1. p. q. 27. Vbi postquam D. Thomas de perfectionibus Dei absolutis tractauerat, vtpotè ordine doctrinę prioribus, Celsissimum Trinitatis Mysterium explicandum aggreditur, in tres præcipuas partes tractatum distribuens; nempè de Processionibus Diuinarum Personarum, de Diuinis relationibus, de Personis, prius absolutè, deinde in particulari; ac demum de varijs comparationibus Personarum cum essentia, cum actibus notionalibus, & inter ipsas Personas. Et quidem ordine doctrinæ mirabili: cum namque relationibus constituantur Personæ, & relationes fundentur in processionibus; prius de istis, deinde de relationibus constituentibus, ac tandem de Personis constitutis oportebat tractari; ordo enim scientificus à principijs sumit exordium.

Igitur quæstionem 27. in qua Angelicus Præceptor de diuinis processionibus agit, in quinque articulos diuidit, inquirens in primo articulo: Vtrùm processio sit in diuinis; *& respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra *ex illo Ioannis 7.* Ego ex Deo processi. *Deinde in corpore articuli refert primo errorem Arrij* accipientis Processionem secundum quod effectus procedit à causa, asserentisque filium procedere à Patre, sicut primam eius creaturam, & Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio, sicut creaturam vtriusque. *Quem errorem reijcit D. Thomas*; quia secundum hoc, neque Filius, neque Spiritus Sanctus esset verus Deus; *quod est contra expressa testimonia Scripturæ, ex quibus constat vtriusque Personæ Diuinitas.*

Secundo refert errorem Sabellij accipientis processionem in Deo secundum quod causa dicitur in effectum procedere, asserentisque ipsum Deum Patrem Filium dici secundum quod carnem assumpsit ex Virgine, & eundem dici Spiritum Sanctum, secundum quod creaturam rationalem sanctificat, & ad vitam mouet. *Quem errorem reijcit D. Thomas*, eo quod ex Scriptura constat, quod non est ipse Pater, qui Filius; *ex quo infert D. Thomas* vtrumque accepisse processionem, secundum quod est ad aliquid extra; vnde neuter posuit processionem in ipso Deo.

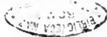
His præiactis asserit D. Thomas in Deo esse processionem secundum emanationem intelligibilem, *& concludit corpus articuli dicens:* Et sic fides Catholica processionem ponit in Diuinis. *Ante cuius probationem supponit*, quod cum omnis processio sit secundum aliquam actionem, sicut secundum actionem, quæ tendit in exteriorem materiam, est aliqua processio ad extra; ita secundum actionem, quæ manet in ipso agente, attenditur processio ad intra, quod maximè patet in intellectu, cuius actio immanens est. Quicumque autem intelligit ex hoc ipso, quod intelligat, producit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ, & dicitur verbum cordis.

Hoc supposito probat D. Thomas conclusionem; cum enim Deus sit super omnia ea, quæ dicuntur de ipso, sunt intelligenda secundum modum perfectissimarum creaturarum; sed creaturæ perfectissimæ non sunt corpora, sed sunt substantiæ intellectuales: ergo processio in Deo non est accipienda secundum quod est in creaturis corporalibus per motum localem, vel actionem ad extra, sed prout in creaturis intellectualibus per actionem immanentem, & emanationem intelligibilem, vtpotè verbi intelligibilis à dicente, quod manet in ipso.

Et ex hac doctrina occurrit primo argumento sumpto ex eo quod processio significat motum. Hoc esse verum de processione secundum motum localem, vel actionem transeuntem, non autem prout significat emanationem intelligibilem. *Secundo argumento sumpto ex eo quod* procedens est diuersum ab eo, à quo procedit; hoc esse verum de termino procedente per actionem, quæ est ad extra; *hoc est, per actionem transeuntem:* Secus autem de termino procedente processione intelligibili; hic enim quanto perfectius procedit, tanto est magis vnus cum eo, à quo procedit. *Vltimo argumento sumpto ex eo* quod procedere ab alio repugnat rationi primi principij. *Respondet ex eadem doctrina*, procedere vt extraneum, & diuersum, qualiter in termino actionis transeuntis contingit, pugnare cum ratione primi principij, procedere autem vt intimum, & absque diuersitate per modum intelligibilem, includi in ratione primi principij.

Si opponas, Deo conuenit esse primum principium secundum prædicata absoluta, vt tenet communis sententia infra quæst. 45. art. 6. sed processio conuenit Deo secundum prædicata propria, & relatiua: ergo non potest claudi in ratione primi principij, vt asserit D. Thomas. Respondeo, processionem claudi in ratione primi principij, non quoad rationem qua *causandi; hæc enim est Diuina essentia, vt principium* quo *radicale, omnipotentia vt principium* quo *proximum exequutiuum, voluntas vt mouens, & diuina scientia vt dirigens, quæ omnia sunt prædicata absoluta, & communia tribus Personis. Nec quoad principium* quod *immediatum, & per se quarto modo perseitatis à creaturis exactum; hoc enim est hic Deus vt subsistens subsistentia absoluta, vel vt perfectissimè existens, qualiter etiam est communis tribus Personis. Sed quoad principium* quod *mediatum; cum enim hic Deus, qui est principium primum* quod, *sit communis tribus personis; consequens est, quod tres Personæ sint etiam principium* quod, *effectionis omnium rerum, non quidem immediatum, & ratione proprietatum personalium, sed mediatum, & ratione perfectionum absolutarum; cum autem personæ distinguantur relationibus, & processionibus: consequens sit, quod in primo principio mediato includatur processio vnius personæ ab alia, non autem in principio* quo *causandi, nec in principio* quod *immediato, loquendo de inclusione formali, & per se quarto modo, hoc est perseitate causæ, & principij ab effectibus exacti.*

Vel aliter potest doctrina D. Thomæ explicari; nempè claudi processionem ratione primi principij, non constitutiuè, hoc est, constituendo primum principium in ratione principij, quod obiectione facta probatur, sed illatiuè; quia nempè primum principium debet supremum modum operandi habere, qui est operari per intellectum, & voluntatem. Ex quo infertur, quod Verbum

per intellectum, & impulsum per voluntatem producat, non vt terminos à principio diuersos, & extraneos, sed vt intimos principio per summam vnitatem in illo.

In secundo articulo inquirit, vtrum aliqua processio in Diuinis generatio dici possit? *Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra *ex illo Psalmi* 2. Ego hodie genui te. *Probat in corpore articuli*: Nam generatio propria viuentium, est origo viuentis à viuente coniuncto in similitudinem naturæ; sed verbum procedit per modum intelligibilis actionis, quæ est operatio vitæ, & à principio coniuncto, vt articulo præcedenti dictum est; & secundum rationem similitudinis: quia conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ, & in eadem natura existens; quia in Deo idem est intelligere, & esse, vt q. 3. art. 4. & q. 14. art. 4. ostensum est: ergo processio Verbi in Diuinis dicitur generatio, & ipsum Verbum procedens dicitur Filius.

Notat D. Thomas solutione ad secundum, actioni, qua Verbum in nobis procedit, non competere propriè, & completè, quod sit generatio quia nostrum Verbum non est eiusdem naturæ cum eo, à quo procedit, illam tamen significamus nomine conceptionis: quia in Verbo per eam producto inuenitur similitudo rei intellectæ. Processioni autem Verbi Diuini competit perfectè ratio generationis; quia Verbum Diuinum procedit vt eiusdem naturæ subsistens.

In tertio articulo docet, esse in Diuinis aliam processionem à processione verbi, *quam probat in argumento* sed contra: nam Spiritus Sanctus procedit à Patre, vt dicitur Ioannis 15. Ipse autem est alius à Filio, vt dicitur Ioannis 14. ergo in Diuinis est alia processio præter processionem Verbi. *Et in corpore articuli illam probat ratione*. Etenim processio in Deo est secundum actionem immanentem, quæ in natura intellectuali est duplex, nempè actio intellectus, & actio voluntatis; sed processio Verbi attenditur secundum actionem intellectus: ergo secundum operationem voluntatis est in Deo alia processio. Probatur consequentia: in nobis namque præter processionem Verbi per actionem intellectus, est processio amoris per actionem voluntatis; ergo in Deo præter processionem Verbi, est alia per voluntatem. Notat autem D. Thomas solutione ad tertium, quod licet voluntas, & intellectus, non distinguantur realiter in Deo, inter illorum terminos realis distinctio intercedit, propter ordinem, qui datur inter processionem vnius, & processionem alterius.

In quarto docet, processionem amoris in diuinis non esse generationem. *Quod probat in argumento* sed contra: quia aliàs Spiritus Sanctus, qui procedit, vt amor, procederet vt genitus, contra illud Athanasij in Symbolo Fidei, Spiritus Sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus. *In corpore articuli id probat*, ex differentia, quæ inter intellectum, & voluntatem versatur, quod nempè intellectus fit in actu per hoc, quod res intellecta est intellectu secundum suam similitudinem; voluntas autem fit in actu, non per similitudinem, sed per hoc, quod habet quandam inclinationem in illud: ergo processio, quæ attenditur secundum actionem intellectus, est secundum rationem similitudinis, & ideò potest habere rationem generationis; processio autem, quæ attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed secundum rationem impellentis, & mouentis; & consequenter non potest rationem generationis habere, nec id quod per voluntatem procedit, procedit vt genitum. Patet consequentia; quia omne generans generat sibi simile.

Quæ doctrina est notanda pro intelligentia rationis, qua D. Thomas probauit art. 2. Processionem Verbi esse generationem, & illi adiungenda solutio ad primum argumentum, & etiam solutio ad secundum, vbi docet similitudinem pertinere ad Verbum, in quantum ipsum est similitudo rei intellectæ, sicut genitum est similitudo generantis, ad amorem autem pertinet, non quia ipse amor sit similitudo; sed in quantum similitudo est principium amandi; ex quo non sequitur, quod amor sit genitus, sed quod genitum sit principium amoris.

In quinto articulo docet, in Diuinis non esse plures processiones, quam duas, *quod probat in argumento* sed contra; nam in Deo non sunt nisi duo procedentes, nempè Filius, & Spiritus Sanctus: ergo tantum sunt duæ processiones. *Deinde probat in corpore articuli*: nam processiones in Diuinis accipi non possunt, nisi secundum actiones immanentes; sed huiusmodi actiones in natura intellectuali, & Diuina non sunt nisi duæ, scilicet intelligere, & velle: ergo in Deo nulla alia processio esse potest, nisi Verbi, & amoris.

Si opponas, in nobis non est tantum vna processio Verbi, sed multæ: ergo etiam in Deo multiplicantur Verbi processiones; & consequenter sunt plures processiones, quam duæ. Respondet D. Thomas solutione ad tertium, negando consequentiam: Nam Deus vno simplici omnia intelligit; & ideò solum est vnum Verbum in Deo.

DISPVTATIO SEPTVAGESIMAPRIMA.

In quo Diuinæ Processiones consistant?

§. I.

Statuitur Catholica veritas.

Nu. 1. *Prob. 1. ex Scriptura.* ANtequam ad id, quod inter Theologos controuersiam habet, explicandum accedam, placuit disputationis limine Catholicam veritatem statuere, breuiter explicare, & defendere. Igitur in hac disputatione, vt in dubitatum supponimus, dari Processiones in Deo, per quas vna Persona ab alia procedit, non secundum actionem transeuntem, sed immanentem, non vt effectus à causa, nec vt causa se explicat in diuersos effectus, qualiter Arrius, & Sabellius posuerunt, sed omni causalitate, dependentia, & imperfectione seclusa. Primum constat primo ex Genesi 19. cap. illis verbis: *Dominus pluit ignem, & sulfur à Domino de Cœlo*; in quibus exponente Athanasio *oratione contra gregales Sabellij*, & Hilario 5. *de Trinitate* per illam repetitionem, *Dominus à Domino* clarè insinuatur processio Dei à Deo. Et Isaiæ 48. Micheæ 5. Et Zachariæ 2. Deus promittitur mittendus à Deo; missio autem includit processionem æternam missi à mittente, vt docet D. Thomas *infra quæst.* 34. Et Ioannis 7. Christus de se ipso sic ait: *Ego scio eum*, scilicet Patrem, *quia ab ipso sum*. Et cap. 8. *Ego enim ex Deo processi*. Quæ verba de æterna Filij processione interpretantur Rupertus *lib. 5. de Trinitate cap.* 14. Hilarius 6. *de Trinitate*, Athanasius *in expositione fidei*, Augustinus, & Glossa. Ac denique Ioannis 15. de Spiritu Sancto loquens sic ait: *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*.

Constat secundo eadem veritas hæc ratione Theologica: de Fide enim est dari tres Personas distinctas in vnitate essentiæ; at Personarum multiplicatio, & distinctio illarum realis, absque processione vnius ab alia subsistere nequit, vt *infra q. 36.* euidenter monstrabitur: igitur in Deo datur processio. 2 *Secundo ratione Theologica.*

Denique licet non possit ratione naturali euidenter ostendi, potest tamen aliquibus congruentijs suaderi. Prima sit: Infinitam namque bonitatem decet infinita communicatio, & ad summam fœcunditatem, qualis est naturæ diuinæ, pertinet summa communicatio, iuxta illud Isaiæ 66. *Nunquid, qui alios parere facio sterilis ero?* at seclusa processione intrinseca vnius personæ ab alia, summa, & infinita communicatio non stat; cum extrinseca solum finito modo possit diffundi: ergo datur processio ad intra vnius personæ ab alia. 3 *Denique triplici cōgruentia.*

Secunda sit, quam tradidit D. Thomas in corpore huius articuli, ad hanc formam redacta: omne indiuiduum intellectualis naturæ in aliqua sui intellectione Verbum producit, vt in Angelis, & hominibus constat; at Deus est indiuiduum intellectualis naturæ in supremo gradu intellectualitatis existens: ergo aliquod Deitatis suppositum Verbum producit; cumque Verbi accidentalis productio diuinæ naturæ non competat, restat dicere esse Verbum substantiale personaliter subsistens, & ab alio producens; ac proinde debemus fateri aliquam Verbi productionem in Deo: Tertia ratio sit: Deo namque, vtpote infinitè perfecto, debemus concedere omnem perfectionem, quæ absque imperfectione potest illi competere; at processio realis vnius personæ ab alia, est perfectio non necessario claudens imperfectionem, vt ex obiectionum solutione constabit: ergo admittenda est in Deo realis & intrinseca vnius personæ ab alia processio. 4 *Secunda congruentia.* *Tertia.*

Quod autem non sit processio effectus à causa, vt Arrius docebat, constat, ex eo quod Filius, & Spiritus Sanctus sunt verus Deus, & iuxta illud 1. Ioannis cap. vltimo, *vt simus in* 5 *Excluditur error Arrij.*

in vero filius eius, hic est verus Deus. Et in eodem cap. illis verbis: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt*, scilicet vnitate essentiæ; ac proinde Spiritus Sanctus, & Verbum, cum Patre in Deitate conueniunt; at cum processione à Deo, vt effectus à causa, vera diuinitas subsistere nequit; cum diuinitas omnem dependentiam excludat: ergo processio vnius personę ab alia non est vt effectus à causa. Quod etiam non sit processio causæ se explicantis in diuersos effectus, vt voluit Sabellius, probatur; nam eatenus hoc esset verum iuxta intelligentiam Sabellij, quatenus eadem Trinitatis persona Filius diceretur, prout assumpsit carnem ex Virgine, & Spiritus Sanctus secundum quod sanctificat, rationalem creaturam; at ista positio tollit Trinitatem Personarum, & illarum realem distinctionem in Deo, quam fides agnoscit: ergo ineptè à Sabellio explicatur diuina processio. Quod denique non sit secundum actionem transeuntem, sed immanentem, ex dictis concluditur: actione enim transeunte solum producitur, quod est verè effectus; at diuinæ personæ ratio effectus repugnat: ergo, & processio per actionem transeuntem. Deinde: nam, quod actione transeunti procedit à Deo, esse nequit eiusdem naturæ cum illo; tres autem personæ diuinæ sunt eiusdem naturæ: & consequenter vna ab alia nequit per actionem transeuntem procedere.

Impugnatur Sabellius.

Non est processio secundùm actionem transeuntem.

6 *Obijcies 1.* Si obijciatur primo: enti à se repugnat ab alio procedere, at quælibet persona dicitur ens per essentiam, & à se: ergo nequit vna ab alia procedere. *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: processione ab alio, vt à causa, concedo maiorem: vt à principio originis, omni dependentia, & causalitate seclusa, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam. *Dices.* Sed dices: non stat vnum ab alio procedere, quin ab illo dependeat: ergo cum diuinis personis dependentia repugnet, nequit illis realis, & intrinseca processio vnius ab alia competere. Probatur antecedens primo; nam procedere ab alio est ab illo accipere esse; at accipere esse ab alio est dependere ab illo: ergo non stat vnum ab alio procedere, & non dependere ab illo. Secundo; nam procedens ab alio non potest esse sine illo; at sic non posse sine illo subsistere; est ab illo dependere: ergo. Tertio: nam procedere ab alio, est illo ad sui existentiam agere, indigentia autem dependentiam importat: ergo idem, quod prius.

Quarto, id quod ab alio procedit, est illo posterius; at posterioritas dependentiam importat, & rationem effectus: ergo processio vnius ab alio, nec esse, nec intelligi potest sine vera dependentia.

7 *Resp.* Respondeo, negando antecedens: ad primam probationem, concessa maiori, distinguo minorem: si accipiat esse ab alio diuersæ naturæ, concedo minorem: eiusdem, nego minorem, & consequentiam. Ad secundam, nego minorem: vnum namque relatiuum esse sine alio, non potest, nec omnipotentia sine possibilitate creaturarum in veriori sententia, & tamen nec relatiuum à sui correlatiuo, nec omnipotentia à possibilitate creaturarum dependent. Amplius ergo ad dependentiam requiritur, quam necessaria connexio, scilicet quod sit ratione subordinationis ad aliud, ad quam exigitur alietas in natura. Ad tertiam eadem solutione respondeo, tunc indigentiam, dependentiam importare, quando est indigentia alterius ratione subordinationis ad illud; secus autem quando est præcisè ratione necessariæ connexionis, omni imperfectione seclusa. Ad quartam probationem, distinguo minorem: posterioritas naturæ, concedo minorem; posterioritas solum originis cum omnimoda simultate naturæ, nego minorem, & nego consequentiam: quia persona procedens, hoc secundo modo, & non primo, est posterior illa, à qua procedit.

8 *Instabis.* Instabis, ex identitate personarum in natura, tantum infertur, naturam vnius personæ esse independentem ab alia, non autem, quod personalitas vnius, à personalitate alterius non dependeat: ergo admissa processione vnius personæ ab alia, admitti etiam debet vnius ab alia dependentia, saltim secundum vtriusque personalitates. Probatur antecedens: cum identitate in natura stat personalitatum distinctio: ergo ex identitate in natura solum infertur independentia vnius naturæ à natura alterius, non autem independentia personalitatis procedentis, à personalitate personę, à qua est procedens. *Resp.* Respondeo, negando antecedens: ad probationem, nego consequentiam: tum, quia quam personalitates sint prædicamentales relationes, relatio autem prædicamentalis à suo correlatiuo non dependeat; consequens est, quod inter personalitates diuinas dependentia exerceri non possit. Tum etiam: nam cum personalitas personę procedentis cum ipsius natura identificetur; consequens sit, quod eo ipso quod natura procedentis sit omnino independens, personalitas debeat omnem dependentiam excludere.

9 *Vrgebis.* Vrgebis, cum identitate personalitatis, & naturæ, stat naturam productam non esse, & personalitatem esse productam: ergo pariter cum tali identitate stare poterit dependentia vnius personalitatis ab alia, cum independentia naturæ. *Resp.* Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam: ratio autem discriminis est: nam productum esse cum independentia, imperfectio non est, esse autem cum dependentia productum, est maxima imperfectio: quia ergo natura diuina in formalitate sibi identificata nullam imperfectionem potest admittere; consequens fit, quod excludat ab illa dependentiam, non autem producibilitatem.

Secundo principaliter argui potest contra discursum D.Thomæ; non enim de ratione intellectionis Verbi productio, vt constat in visione beatifica; constat etiam in intellectione diuina prout in Filio, & Spiritu Sancto: ergo falsum est principium à Diuo Thoma assumptum, videlicet omne intelligens, eo ipso quod intelligit, format Verbum; ac proinde ruit fundamentum ipsius. Ad hoc argumentum non vno modo respondetur à Theologis. Primo quidam respondent, negando antecedens, vel quia intellectionem non distinguunt à Verbo, & consequenter vbi est intellectio producta est Verbum productum; vel quia actionem sine termino concipere nequeunt; ac proinde cum Verbum sit intellectionis terminus, nequit intellectio sine Verbo subsistere. Cæterum solutionem istam fusè impugnaui *Tract. de visione art.2.* vbi cum frequentiori Thomistarum sententia defendi à beatis in visione beatifica Verbum non produci. 10 *Secundo arg.*

Excluditur 1. solutio.

Secundo alij respondent, de ratione intellectionis vt sic, esse habere annexam productionem Verbi, quantum est ex propria ratione, cum quo tamen stat, quod visioni beatificæ, ex ratione specifica repugnet Verbi productio. Ita Illustrissimus Araujo Episcopus Segouiensis *tom.1. in primam partem quæst.12. art.2. dub.3.* Solutionem tamen istam nunquam capere potui, quam hac vnica ratione reijcio: etenim prædicata opposita non possunt idem essentiæ competere; at visio beatifica ab intrinseco, & essentialiter petit non producere Verbum; cum petat versari circa Deum vt est in se, cui repugnat per verbum creatum repræsentari: ergo non potest ex conceptu communi habere exigentiam productionis Verbi. Patet consequentia; quia exigentiæ istæ sunt inter se oppositæ. Tunc vltra; sed si esset de ratione communi intellectionis ista exigentia, omni intellectioni deberet competere; cum ratio superior ad sua inferiora cum omnibus sibi essentialibus debeat descendere: ergo huiusmodi exigentia non conuenit visioni beatificæ ex conceptu intellectionis, sibi, & alijs cognitionibus communi. 11 *Secunda solutio reijcitur.*

Respondebis primo, nullum esse inconueniens conuenire prædicata opposita vni et eidem secundum diuersas rationes, visioni autem beatificæ conuenit exigentia Verbi secundum rationem genericam, & exigentia non productionis Verbi secundum rationem differentialem, quæ sunt rationes, diuersæ, ac proinde in eadem visione huiusmodi exigentiæ reperiri possunt. Respondebis secundo, intellectioni vt sic competere exigentiam productionis Verbi ex ordine ad principium, ex ordine vero ad obiectum abstrahere ab exigentia Verbi, & exigentia opposita. Vnde bene potest visio beatifica ex ordine ad principium Verbum exigere; & ex ordine ad proprium obiectum Verbum excludere. 12 *Duplex euasio.*

Sed neutra solutio satisfacit, & contra primam facit: si namque animali vt sic essentialiter competeret exigentia risibilitatis, non posset contrahi per differentiam exigentem risibilitatis carentiam, verbi causa, per differentiam equi: ergo quia non possunt vni, & eidem naturæ opposita prædicata competere, vnum secundum genus, & aliud secundum differentiam. Deinde secunda reijcitur primo, nam ea, quæ actioni competunt secundum ordinem ad obiectum, exiguntur ex ordine ad illud, at Verbum actioni conuenit penes ordinem ad obiectum: ergo si semel petitur, petitur ex ordine ad illud, & non ex ordine præcisè ad principium. Secundo: nam visio beatifica dicit ordinem tanquam ad principium, ad lumen gloriæ, quod essentialiter Verbi productioni repugnat; cum petat essentialiter circa Deum clarè, & in se ipso visum versari, cui prout sic repugnat per Verbum creatum repræsentari: ergo nedum ex ordine ad obiectum, verum etiam ex ordine ad principium, repugnat visioni beatificæ Verbi productio. Denique: nam ex quocumque capite conueniat generi positiuè aliquod prædicatum, nequit inferioribus generis ex alio capite repugnare, nec oppositi inueniretur instantia: ergo si intellectioni vt sic conueniret essentialiter exigentia productionis Verbi ex ordine ad principium, non posset visioni beatificæ ex ordine ad obiectum repugnare Verbi productio. 13 *Prima reijcitur.* *Secunda reijcit.1.* *Secundo.* *Denique.*

Si fortè respondeas: malitiæ repertæ in peccato ex ordine ad obiectum repugnare, quod terminet Dei causalitatem, cui tamen ex ordine, quem dicit ad Deum in ratione enti participati, competit exigentia terminandi causalitatem Dei. In contrarium arguitur; nam exigentia entis terminandi Dei causalitatem, non est illam terminandi sub communi conceptu, sed solum sub conceptu entitatis, & exigentia differentiæ peccati non terminandi, non est non terminandi sub concepti implicato, sed solum sub explicito, & differentiali: vnde exigentiæ iste non sunt oppositæ; at vero in nostro casu, exigentia, quam petit visio beatifica non producendi Verbum, non est non producendi sub 14 *Instantia ex peccato sumpta impugnatur.*

sub vno tantum conceptu sui, sed nullatenus producendi ; ac proinde opponitur cum exigentia productionis Verbi sub quauis ratione.

15 *Traditur vera solutio.* Omissis igitur his solutionibus, ad argumentum factum respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam; nam licet non sit de ratione intellectionis Verbi productio, est tamen de ratione naturæ intellectualis, quod in aliqua sui intellectione Verbum formet, ac proinde id erit de ratione naturæ intellectualis diuinæ, quæ in supremo gradu intellectualitatis existit.

Instabis primo. Sed oppones primo, Diuum Thomam asserere, omne intelligens eo ipso, quod intelligat, Verbum producere ; at quod competit intelligenti, eo ipso quod intelligat, ei conuenit ex conceptu communi intellectionis : ergo verbi productio non solum est de ratione naturæ intellectualis, verum etiam de ratione communi intellectionis. *Resp.* Respondeo, verba illa D. Tho. esse intelligenda non per distributionem completam ex parte intelligentium, & intellectionum, sed solum incompletam, & ex parte intelligentium : vnde explicari debet hoc modo; omne intelligens eo ipso, quod intelligat, hoc est eo ipso quod est intellectualis naturæ, in aliqua sui intellectione format Verbum, ex qua propositione sic intellecta non sequitur, id debere competere ex communi conceptu intellectionis.

16 *Instabis secundo.* Oppones secundo, si non est de ratione intellectionis verbi productio, non posse vniuersalem illam à Diuo Thoma assumptam, etiam congruenter ostendi : ergo vel est de ratione intellectionis ex communi conceptu, verbi productio, vel congruentia Diui Thomæ est omnino insufficiens. Probatur antecedens ; etenim vniuersalis illa propositio, solum potest ab Angelico Doctore inductiuè probari, discurrendo per intellectuales naturas creatas; at istæ circa obiectum infinitum, quod ex se est in vltima actualitate, verbum non producunt, si semel non est de ratione intellectionis Verbi productio : ergo ex his non licet inferre vniuersalem verbi productionem, ab omni intellectuali natura, comprehendendo diuinam ; cum hæc circa obiectum infinitum vt in se clarè visum versetur. *Confirm.* Explicatur hoc amplius, supposito quod non sit de ratione intellectionis verbis productio, intelligentia creata circa obiectum infinitum clarè visum, non producerent verbum ; at Deus circa se ipsum clarè, & comprehensiuè visum versatur : ergo ex creaturis arguendo potius concluderet verbum ab intellectu, non produci, quam eius oppositum.

17 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem concessa maiori, & minori, nego consequentiam : nam quod intelligentia creata circa obiectum, vt in se visum, verbum non producant, prouenit ex duplici capite. Primo : quia verbi productio in illis, non est ex fæcunditate, sed ex necessitate, & cum circa obiectum intelligibile, quod est ex se in actu in linea intelligibilitatis, Verbi productio necessaria non sit; sit consequens, quod in eius clara visione non producant verbum. Secundo id prouenit ; quia obiecto infinito repugnat per creatum verbum repræsentari quidditatiuè, non minus, quam per speciem impressam creatam, vt fusè probaui Tractatu de Visione Dei art.2. quarum rationum, nulla militat in intelligente increato : tum, quia verbum non ex necessitate, sed ex fæcunditate producit : tum etiam, quia verbum ab illo productum, est eiusdem immaterialitatis cum illo ; ac proinde ex nullo ex his capitibus, ei repugnat producere verbum. Vnde vis congruentiæ D. Thomæ consistit in hoc : omnia intelligentia creata verbum producunt circa obiectum proprium in aliqua intellectione : ergo intelligens increatum circa proprium obiectum, verbum increatum producet ; cum talis productio ex alijs capitibus repugnare non possit. Ex his ad obiectionem constat solutio.

§. II.

Referuntur sententiæ, & statuitur prima conclusio.

18 *Prima sententia.* His igitur ita præmissis videndum restat, in quo huiusmodi processiones consistant, & cum processio possit sumi pro actiua processione, & pro passiua de prima est inter Theologos præcipua controuersia; ex dicendis tamen, in quo passiuæ processiones consistant, constabit. Prima sententia docet, processiones actiuas esse actiones ex æquo ab actibus intelligendi, & volendi distinctas, nec illas in se claudere formali inclusione. Ita *Scotus. Suarez. Molina. Albert.* Scotus *in 1. distinct.2. quæst. vltima, & dist.27. quæst.2.* Quem præter omnes Scotistas sequuntur Suarez *lib.6. de Trinitate cap.9.* Molina *in hoc art.3. disput.4.* Valentia *disput.2. quæst. prima punct. 4.* Albertinus *corollario 12. Theologico, dubitatione 3.* Illam tamen, non vno modo omnes defendunt : nam Scotus, Suarez, Molina, & Valentia, actiuam processione constituunt in actu inadæquatè identificato cum relatione principij producentis, v. g. generationem Filij, cum Paternitate, & Spiritus Sancti actiuam processionem cum relatione Spiratoris identificant. Albertinus vero cum relatione termini producti actiuam processionem identificari, defendit.

19 *Secunda sententia.* Secunda per oppositum docet, processiones actiuas esse formaliter actus intelligendi, & volendi; ita vt dictio, qua verbum producitur, sit formaliter actus intelligendi, & processio, qua Spiritus Sanctus procedit sit per inclusionem formalem volitio. Ita *Capreol. Ferrara. Caiet. Zumel. Salmant. S. THO. Albelda. Vazq. Granad. Merat.* Capreolus *in 1. dist.27. quæst.1.* Ferrara *lib. 4. Contra Gentes cap.3.* Caietanus in hac quæstione *art.5.* Zumel *infra quæst.41. art.1.* Patres Salmanticenses *disp.1. dub.3.* Reuerendissimus S. Thomæ *disp.12. art.5.* Mag. Albelda *in præsenti disput.3. & infra disp.13. sect.1.* Et communiter omnes Thomistæ. Eandem ex alienis sequuntur Vazquez *disp.112. cap.3.* Granados *tract.2. disp. 3. & disputatione 140. cap.2.* Et Meratius *tract. de Deo disput.43. & disput.55.*

Duplex modus illã defendendi. Quæ sententia dupliciter solet defendi. Primo adstruendo duplicem actum intelligendi, & volendi : primum essentialem, quem à processionibus actiuis formaliter constituendis excludunt. Secundum notionalem, & relatiuum, & istum in actiuis processionibus formaliter claudi. Hunc modum dicendi, tanquam Thomistarum, refert, & fusè impugnant Torres *in hac quæst. art.5. in secunda parte disputationis.* Attribuitur etiam Arrubali, falsò tamen, vt ipsum legenti constabit. Secundus modus defendendi hanc sententiam, non recognoscit intelligere notionale ab essentiali in ratione intellectionis distinctum, sed vnicum tantum intelligere essentiale, in quo modificato per paternitatem dictionem, qua Verbum procedit, consistere affirmat. Et idem de actu volendi respectu processionis Spiritus Sancti defendit. Et quia hic est verior modus dicendi, pro illius explicatione sit

20 *Prima conclusio. Duplex illius probatio reijcitur.* Prima conclusio. *Processio actiua non identificatur adæquatè cum termino producto per illam.* Conclusionem istam adeò certam existimat Ruiz *disp.84. sect.3. §.12.* vt oppositam censeat temerariam, & periculo erroris expositam. Eam probant aliqui primo; quia si actiua generatio, vt in Filio est, identificaretur adæquatè cum illo, non posset Pater denominari generans ab illa ; cum importaret relationem filiationis sibi oppositum, à qua non potest Pater denominari generans. Secundo : quia sequeretur Filium denominari generantem ; cum possit denominari qualibet relatione sibi conuenienti, & sibi adæquatè identificata.

21 Verum rationes istæ non conuincunt ; cum manifestè in creaturis istentur, in quibus agens denominatur tale ab actione passo inherente, & passum, & si in se recipiat actionem, non denominatur agens ab illa. Probatur igitur nostra conclusio primo ex D. Thom. *infra quæst.91. art.1. ad 2.* vbi ex Magistro in secundo sententiarum *dist.26.* docet, quod generatio, & natiuitas, alijs nominibus dicuntur Paternitas, & filiatio ; at si generatio actiua esset identificata adæquatè cum filio, Paternitas dici non posset : ergo generatio actiua non identificatur adæquatè cum filio. *Prob.1 ex D. Th.*

Secundo ratione. Secundo : actio immanens est in eodem subiecto, in quo est potentia elicitiua illius ; sed generatio est actio immanens elicita, vel quasi elicita à potentia generatiua, quæ est in Patre : ergo non cum filio, sed cum Patre debet identificari.

22 *Si oppones.* Si dicas, increatis, ex quibus argumenta ad diuina desumitur, non solum actio immanens, sed etiam eius terminus est in principio causatiuo sui ; & tamen in Diuinis Verbum, quod est terminus actionis immanentis, non est in principio sui productiuo, scilicet in potentia productiua Patris : ergo etiam de actione, quamuis immanens, sit id ipsum poterit affirmari. *Respond.* Respondeo, Verbum esse in Patre ratione identitatis, quam cum illo habet in eadem natura, quod sufficit vt sit, & dicatur terminus actionis immanentis. *Oppones.* Si opponas : ergo etiam vt actio, qua Verbum producitur sit actio immanens, sufficit manere in principio ratione identitatis in essentia cum illo, cum quo tamen compatitur identificari adæquatè cum filio.

23 *Resp.* Respondeo negando consequentiam, ratio autem discriminis est : nam cum Verbum sit terminus productus vt *quod*, necessario debet relatiuè opponi cum producente ; ac proinde nequit realiter identificari cum illo, nisi solum ratione naturæ : actio autem productiua non producitur *vt quod*, nec id petitur ad rationem actionis, sed solum quod sit vltima actualitas, qua agens terminum suum producat : ac proinde, vt immanens sit, non sufficit identitas cum principio in natura, sed necessario exigitur, quod adæquatè identificetur cum illo. Et quidem, quod non sufficiat ad rationem actionis immanentis identitas cum principio productiuo ratione naturæ manifestè conuincitur ; ex eo quod aliàs Pater non solum terminatiuè, verum etiam formaliter esset sapiens sapientia genita, nempè verbo producto ; consequens est contra omnes Scholasticos cum Magistro *in 1. distinct.32.* Et cum Diui Thom. *infra quæst.37. art.2. ad 1. & quæst.39. art.7. ad 2.* ergo & illud, ex quo sequitur. Probo sequelam : si namque contra rationem actionis immanentis non est realiter in Diuinis à principio distingui : ergo poterit Pater Diuinus sapiens constitui formaliter per intellectionem, quæ vel adæquatè identificetur cum verbo, vel in ipso verbo consistat.

24 Tertio principaliter suadetur conclusio ; nam potentia generatiua

Tertio prob. conclusio. ratiua Patris est summè actualis: ergo nequit ab actu sibi proprio realiter distingui, sed formaliter debet identificari cum illo, & ad summum virtualiter ab illo distingui. Patet consequentia; potentia namque à suo actu realiter distincta in summa actualitate non est. *Respond.* Si dicas, quod sicut ex distinctione reali verbi à principio productiuo in diuinis, non sequitur esse potentiale, eo quod ratione naturæ cum illo identificatur: ita similis identitas actionis cum eodem principio remouet ab illo omnem potentialitatem. *Excluditur.* In contrarium arguitur: nam quod verbi distinctio à suo principio potentialitatem in illo non arguat, ex eo est; quia non actuat principium; at actio immanens debet suum principium actuare actualitate intrinseca: ergo si realiter à principio distinguitur, tale principium erit potentiale.

25 *Quarto prob.* Quarto probatur; Paternitas conuenit Patri media generatione, tanquam fundamento; at Paternitas realiter identificatur cum Patre: ergo generatio, seu processio actiua, media qua ei competit, non potest realiter ab illo distingui; & consequenter nequit cum filio identificari. Patet consequentia: non enim apparet possibile, quod medio fundamento realiter à subiecto distincto ei competat relatio per omnimodam identitatem.

26 *Deniq; suadetur conclusio.* Denique suadetur conclusio ad hominem contra Authorem contrarium, qui ex eo probat per actionem termino identificatam posse Patrem, v.g. in ratione generantis constitui: quia in creatis ita contingit, quod principium agens constituitur per actionem subiectam in passo; at hæc ratio, si aliquid probat, conuincit Patrem Diuinum posse in ratione patris constitui per relationem sibi extrinsecam, & intrinsecam filio, quod est absurdum: ergo hæc ratio nullius roboris est; & consequenter firma manet nostra conclusio. Probo sequelam: nam iuxta istius Authoris principia, relatio in creaturis est extrinseca denominatio à termino; & consequenter Pater creatus denominatur Pater relatiuè à relatione Filij extrinseca: ergo si ex creaturis licet argumentari, & colligere principium denominari agens in diuinis ab actione identificata cum termino; quia in creatis ita contingit, licebit etiam non minori efficacia inferre Patrem Diuinum in esse Patris per relationem sibi extrinsecam, & cum termino identificatam constitui.

27 *Arg. 1.* Contra istam conclusionem arguitur primo: In creatis fieri effectus, prout ab agente, est ipsa actio productiua effectus: ergo in diuinis produci ipsum filij, prout à Patre, erit formaliter actio generatiua; & consequenter hæc, & quæuis alia actiua processio, adæquatè identificatur cum termino producto. *Si resp.* Si fortè dicatur esse disparem rationem; in creatis namque datur motus inter vtrumque medians, scilicet, inter agens, & passum, qui vt respicit effectum est passio, & vt respicit principium actio: in diuinis autem talis motus non datur, qui vtrique respectui subesse possit. *In cõtrarium arguit Suarez.* In contrarium opponit Suarez, primo: quia in diuinis, etsi non mediet motus, bene tamen intelligitur mediare ipsum produci filij: ergo hoc comparatum ad principium actiuum erit actio. Secundo: nam in creatione non datur motus medians inter terminum, & principium, & tamen ipsum fieri effectus, prout ab agente, est actio creatiua: ergo idem quod prius. Probat minorem primo: quia actio Dei increata est principium creationis: ergo non ipsa creatio actualis. Secundo: quia etsi non mediet motus, datur tamen dependentia effectus, prout ab agente: ergo prout sic sortitur rationem actionis.

28 *Soluitur qua opponit. Suarez.* Hæc tamen parum vrgent: ad primum respondeo, concesso antecedenti negando consequentiam; & ratio, est quia actio non motus vtcumque, sed vt complens principium, & illud perficiens, produci autem filij non complet, sed omnino completum supponit principium productiuum sui, & idcircò actio non est. Ad secundum, nego minorem: ad primam probationem, nego antecedens; actio namque increata est quidem principium effectus, non tamen actionis, qua Deus agens ad extra constituitur, vt tenent Thomistæ *quæst.* 25. Et infra *quæst.* 45. Ad secundam constat ex solutione primæ obiectionis: cum namque dependentia effectus à Deo, principium causans omnino perfectum, & completum supponat; consequens est, quod subire nequeat rationem actionis, de cuius conceptu est principium sui complere, determinare, & perficere.

29 *2. Arg.* Secundo arguitur, non solum terminus processionis, sed etiam ipsa actiua processio realiter à potentia notionali producitur: ergo realiter ab illa distinguitur, & cum termino identificatur. Consequentia est euidens. Antecedens autem probatur: nam iuxta D. Thomam *infra quæst.* 41. Datur in Deo potentia realis actiua respectu actuum notionalium; at potentia actiua realis necessario exposcit realem influxum in id, ad quod datur, quo circa non constituit D. Thomas in Deo potentiam realem respectu actus essentialis; quia in illum non influit, nec ab illo distinguitur: ergo non solum terminus processionis, sed etiam ipsa actiua processio realiter à potentia notionali producitur. *Respond.* Respondeo negando antecedens ad cuius probationem distinguo maiorem: respectu actum notionalium ratione sui formaliter, nego maiorem: ratione sui termini, concedo maiorem, & omissa minori, nego consequentiam. Itaque Diuus Thomas solum voluit discrimen constituere inter actus notionales, & essentiales, consistens in eo, quod respectu actuum essentialium non datur potentia realiter productiua, nec ratione sui; nec terminatiuè; quia non habent terminum ad intra productum: bene tamen respectu notionalium terminatiuè; quia habent terminum intra Deum realiter productum.

§. III.

Statuitur secunda conclusio.

30 *Secunda conclusio. Prob. 1. ex D. Thom.* *Processiones actiua non identificantur adæquatè cum relationibus principiorum, v.g. generatio non identificatur adæquatè cum relatione Patris, nec spiratio actiua cum relatione spiratoris.* Conclusionem istam probo in primis ex D. Thoma *quæst.* 3. *de potentia art.* 5. *in corp.* quod ita concludit. *Similiter ergo dicendum est de actione, & potentia; nam generatio significat actionem cum aliquo respectu, & potentia generandi significat potentiam cum respectu: vnde ipsa generatio est Dei actio, sed prout Patris tantum: & similiter ipsa potentia generandi est Dei omnipotentia, sed prout Patris tantum, &c.* Vbi, vt clarè constat, quantum ad identitatem cum relatione, omnino æquiparat Angelicus Doctor generationem cum potentia generatiua; at hæc non identificatur adæquatè cum relatione principij, sed importat absolutum cum respectu in sui formali constitutione, vt ex dicendis *disp. sequenti* constabit, & docet idem D. Thom. *q. citata art.* 2. & *infra q.* 41. *art.* 5. ergo nec generatio actualis cum relatione Patris adæquatè identificatur.

31 *Secundo prob. ratione.* Et ex his ostenditur secundo ratione: potentia generatiua Patris non est adæquatè relatio, sed absolutum cum respectu, vt docet D. Thom. & *disp. sequenti* ostendemus: ergo generatio, seu actualis actiua processio, non est adæquatè relatio principij, sed aliquid absolutum cum respectu. Probo consequentiam: tum primo; quia sic saluatur maior identitas actionis cum potentia, actus secundi cum primo; & consequenter maior perfectio potentiæ, quæ eo perfectior est, quo actualior, & quo cum actu secundo magis identificata. Tum etiam; nam si omnipotentia vt in Patre, etiam vt Paternitate modificata, est fœcunda ad generandum per modum actus primi, cur actus secundus diuini intellectus, in quo omnipotentia diuina consistit prout modificata relatione Patris, non erit fœcundus per modum actus secundi? & consequenter in illo prout sic, & non in relatione adæquatè generatio actualis consistit.

32 *Aduersariorum solutio.* Respondebis fortè ex aduersariorum doctrina, rationem discriminis esse; quia secluso motu ab actione non remanet nisi sola relatio; vnde cum in diuinis motus non sit, non potest nisi sola relatio remanere; cumque non sit termini, debet esse relatio principij; ac proinde in illa actualis generatio consistit: Potentia autem præter habitudinem dicit actiuitatem in terminum; cumque hæc à relatione præstari non possit: consequens sit, quod non in sola relatione, sed in absoluto simul cum respectu consistat.

33 *Reijcitur 1.* Sed contra primo: nam si relatio præstare nequit actiuitatem per modum actus primi, cur poterit actiuitatem præbere per modum actus secundi? *Secundo.* Secundo: nam actio etiam in creaturis, prout relationem præuenit, à motu distinguitur, vel ratione in multorum sententia, vel ex natura rei, vt alij contendunt vel realiter entitatiuè vt volunt alij, qui actionem transeuntem in agente intrinsecè constituunt: ergo separato motu ab actione diuina remanere debet actionis formalitas à relatione distincta, sicut remanet formalitas potentiæ; & consequenter consistere poterit non in relatione, sed in absoluto prout relatione modificato. *Denique reijcitur.* Denique; nam Auctores contrarij, qui generationem cum relatione Patris adæquatè identificant, in ipsa relatione virtualiter adæquatè, aut inadquatè ad minus duas formalitates distinguuntur, sub quarum vna sortitur rationem actionis, & sub alia rationem respectus: ergo secluso motu ab actione diuina, adhuc præter respectum remanet alia formalitas; & consequenter ex hoc fundamento non debet probari, quod generatio identificetur cum relatione Patris.

34 *Tertio prob. conclusio.* Tertio principaliter suadetur conclusio: si namque generatio, v.g. identificaretur adæquatè cum relatione Patris, maxime, quia est propria Patris, prout à filio distinguitur, vel quia Patrem à filio distinguit; at rationes istæ manifestè instantur in potentia generatiua: ergo ex eis non rectè infertur oppositum nostræ conclusionis. Probo minorem: potentia generatiua; est propria Patris prout à Filio distinguitur; cum non minus repugnet filio posse generare, quam actualis generatio, & Patrem à filio distinguit: cum non minus repugnet idem posse generare se ipsum, quam quod idem actu se ipsum producat, & tamen potentia generatiua non consistit adæquatè in respectu; sed in absoluto, & respectiuo simul vt Auctores, contra quos disputamus, concedunt: ergo instantur in potentia generatiua rationes prædictæ; & consequenter illis conuinci non potest generationem adæquatè cum relatione Patris identificari.

Quarto probatur, nam quo maior identitas inter producens, & produ-

Quarto prob. productum saluatur, eo productio perfectior est; at posita generatione in absoluto, connotato respectu, maior identitas saluatur inter producens & terminum productum, quam si in relatione adæquatè consistat: ergo primum, & non secundum debemus defendere. Maior videtur certa; cum producens eo tendat, vt sibi simile producat, quo autem magis identificatur cum producente, eo similius ei euadit; & consequenter eo perfectius intentum suæ actionis consequitur. Minor etiam non minus perspicua videtur; si enim actio est adæquatè cum relatione principij identificata adæquatè à termino producto distinguitur, si autem in absoluto cum respectu ponatur, est idem cum termino pro eo, quod importat in recto, & solum ab illo pro connotato distinguitur. Consequentia autem principalis probatione non indiget.

36 *Dices. Sed contra.* Dices, quod cum producens à termino producto debeat realiter distingui: consequens fit, quod non possit tantum identitatem cum illo obtinere, vt identificetur eius actio cum illo. Sed contra: nam vis productiua non minus debet à termino productibili realiter distingui, quam actu producens vt *quod* à termino producto, & tamen forma, qua constituitur potens producere, pro eo quod importat in recto, identificatur cum productibili: ergo quamuis producens actu vt *quod* realiter distinguatur à termino producto, poterit forma, per quam constituitur actu producens, videlicet actio, cum termino producto identificari pro eo, quod importat in recto.

37 *Resp. Sed contra.* Respondebis, esse disparem rationem: nam agens intendit assimilare sibi terminum in principio, quo agit, non vero in actione, & ideò, quia est actio infinitè perfecta, producit terminum identificatum non producente in principio, non autem in actione, qua agit. Sed contra: nam intentio agentis creati non est assimilare sibi effectum in principio proximo operandi, sed solum in remoto, & radicali, vt in agentibus creatis constat; & tamen in agente in creato non solum principium radicale, sed etiam proximum pro eo, quod importat in recto, identificatur cum termino, & hoc pertinet ad perfectum modum operandi, quo gaudet: ergo, etsi intentio agentis creati non sit assimilare sibi effectum in actione, qua agit, pertinebit ad summam perfectionem agentis increati agere per actionem, quæ pro eo, quod importat in recto, identificatur cum termino.

38 *Denique prob. conclusio.* Denique eadem conclusionem ostendo contra quosdam ex nostris Thomistis: nam dictio, qua verbum producitur, non est actus ex æquo ab actu intelligendi distinctus, vt *conclusione sequenti* constabit, & communiter fatentur Thomistæ præter vnum, qui in hac parte à communi Thomistarum sententia recessit; at si adæquata identitate cum Paternitate gauderet, non posset non distingui virtualiter adæquatè ab actu intelligendi, cum ab illo virtualiter adæquatè Paternitas discriminetur: ergo non identificatur adæquatè cum relatione Paternitatis.

39 *Quorundam euasio reijcitur.* Dices, paternitatem ab actu intelligendi essentiali distingui virtualiter adæquatè, non autem ab actu intellectionis notionalis, & relatiuæ, & illum non primum ad constitutionem formalem dictionis, qua verbum producitur, pertinere. Sed contra: non datur in Deo intellectio notionalis, & relatiua ab intellectione essentiali, & absoluta distincta in linea intellectionis: ergo solutio tradita subsistere nequit. Probo antecedens primo ex D. Thom. *infra q. 37. artic. 2. ad 1.* vbi ait, quod intelligere in Deo solum essentialiter dicitur. Secundo: nam prædicata absoluta non multiplicantur per identitatem cum relationibus, vt docet D. Tho. *q. 9. de Potentia art. 9. ad 3.* constatque in Deitate, potentia, misericordia, iustitia, & sic de alijs: non enim datur duplex deitas, altera relatiua, & altera absoluta, duplex potentia, misericordia, &c. At intellectio est vnum ex prædicatis absolutis in Deo: ergo ex coniunctione, seu identitate cum relationibus, non multiplicatur virtualiter. Tertio, non datur duplex intellectus in Deo, alter absolutus, & alter relatiuus, nec duplex voluntas: ergo nec duplex intelligere, alterum absolutum, & alterum relatiuum, nec similiter duplex volitio. Quarto: nam Paternitas sub conceptu Paternitatis non est in linea intellectualitatis actiuæ: ergo nequit ratione sui constituere intellectionem notionalem in linea intellectionis ab essentiali distinctam.

§. IV.

Argumentis occurritur.

40 *Arg. 1. ex D. Tho.* Contra istam conclusionem obijciunt contrarij Authores, primo D. Thom. qui pluribus in locis affirmat actus notionales à relationibus solo modo significandi differre; sic docet *in 1. dist. 27. quæst. 1. art. 1. ad 5. de Potentia quæst. 2. art. 5. ad 8. quæst. 10. art. 3. infra quæst. 41. art. 1. ad 2. & alibi sæpè*; verba D. Thom. in vltimo loco hæc sunt: *Remoto igitur motu actio nihil aliud importat, quam ordinem originis, secundum quod à causa aliqua, vel principio procedit in id, quod est à principio: vnde cum in diuinis non sit motus, actio personalis producentis personam nihil aliud est, quam habitudo principij ad personam, quæ est à principio, quæ quidem habitudines sunt ipsæ relationes, vel notiones, &c.* Confirmatur hoc primo ex D. Thom. *quæst. 9. de Potentia art. 9. ad 3.* illis verbis: *Nam potentia absolutum quoddam est, & ideo non distinguitur in diuinis, sicut nec bonitas, nec aliquod sic dictum: generare vero, & generari in diuinis non significant aliquid absolutum, sed solum relatiuum.* In quibus oppositam sententiam docere constat primo, ex discrimine, quod inter potentiam generatiuam, & generationem constituit, quod prima aliquod absolutum importat, generatio vero aliquid relatiuum; at potentia generatiua de connotato importat relationem: ergo generatio in recto importat illam, aliàs nullum inter vtrumque discrimen subsistet. Secundo, in eo quod asserit *generationem solum relationem importare*; at si in recto importat aliquod absolutum, falso diceretur importare solam relationem, cum id, quod in recto ingreditur sit præcipuè importatum: ergo nullum in recto absolutum importat. *Confirm. 1.*

41 *Confirm. 2.* Confirmatur secundo ex eodem D. Thom. *qu. 41. art. 5. ad 2.* quo intendebat probare potentiam generatiuam in diuinis significare relationem in hunc modum arguendo: *In diuinis non differt posse, & agere; sed generatio in diuinis significat relationem: ergo, & potentia generandi.* Cui argumento his verbis respondet: *Ad secundum dicendum, quod sicut est idem in diuinis potentia generandi cum generatione, ita essentia diuina cum generatione, & Paternitate est idem re, sed non ratione;* ac si manifestè diceret, quod licet generatio in relatione adæquatè consistat, quia tamen relatio à diuina essentia solum differt ratione, & generatio à potentia generatiua etiam ratione distinguitur: consequens est, quod possit potentia generatiua importare aliquid absolutum, & generatio aliquid respectiuum; at si D. Thom. sentiret generationem non importare adæquatè, & in recto relationem, facilius argumento occurreret negando minorem, vel illam distinguendo: ergo sentit generationem relationem importare in recto, & non in obliquo.

42 *Confirm. 3.* Denique confirmatur ex eodem D. Thoma *infra quæst. 40. art. 4. ad 3.* vbi loquens de generatione actiua docet; non præintelligi ad proprietatem personalem Patris constitutiuam, quia significatur vt progrediens à persona Patris; at si generatio non identificaretur adæquatè cum relatione, sed in aliquo absoluto in recto consisteret, effugium illud necessarium non esset; cum per hoc solum, quod in recto importaret aliquid absolutum, sufficienter à constitutione personæ excluderetur: ergo sentit D. Thomas processionem actiuam esse idem cum relatione personali adæquatè.

43 *Prima primi testimonij explicatio.* Sed cum de mente D. Thomæ iam constet, non est à nostra sententia propter testimonia allegata recedendum. Ad argumentum ergo quidam ex nostris respondent, loqui D. Thomam de actibus notionalibus secundum id, quod addunt ad actus essentiales, in quibus prout sic ex his, quæ in actione creata inueniuntur, non remanet, nisi sola relatio; cum namque in actione creata inueniantur ratio motus, realis egressus ab agente, & realis respectus ad terminum, & in actu notionali, nec motus, nec egressus reperiatur, sed solum realis respectus, verissimum est, quod ex his, quæ in actione inueniuntur, nihil reperitur in actu notionali secundum id, quod addit ad actum essentialem, nisi sola relatio; & sic loquendo de huiusmodi actibus, verum est etiam à relationibus solo modo significandi, seu ratione virtuali inadæquata differre.

Secunda explicatio præfertur. Sed melius respondetur, loqui D. Thomam de processionibus diuinis quantum ad id, à quo nomen processionis fuit impositum ad significandum, non vero quoad rem significatam: quia vt *ibi* docet D. Thomam processio fuit imposita ad significandum ex motu, in quo realis ordo fundatur; & quia à processionibus diuinis secluditur motus: hinc est, quod loquendo de processione quantum ad id à quo nomen fuit impositum ad significandum, non remaneat nisi relatio sola: Ex parte namque rei significatæ præter motum, & realem egressum, importatur in nomine actionis ratio vltimæ actualitatis, quæ in diuinis processionibus inuenitur.

44 *Ad 1. & 2. confirmationē.* Ad primam confirmationem dicatur, non comparasse D. Th. potentiam generatiuam, prout hoc nomine significatur, cum generatione, sed prout significatur nomine potentiæ, prout sic autem verè subsistit discrimen à D. Th. assignatum: nam licet potentia generatiua sub his vocibus relationem de connotato importet, sub ratione autem potentiæ, nec in recto, nec de connotato illam dicit. Ad secundam dicatur, quod quia in hoc complexo *potentia generatiua* importatur potentia, quæ nec de connotato relationem dicit, & generatiua, quæ illam importat, vt vtriusque partis complexi discrimen constitueret à generatione vsus fuit tradita solutione.

45 *Tertia confirmatio diluitur dupliciter.* Ad tertiam confirmationem dicatur primo, D. Thomam loqui de generatione, secundum quod addit ad actum essentialem, nempe relationem, non sub conceptu referentis, nec sub conceptu hypostasis, sed sub alio conceptu; & quia sub isto concipitur à nobis vt egrediens à persona, ideo nequit personam constituere, sed illam constitutum supponere. Secundo, quod licet possit

possit generatio à constitutione Patris in ratione personæ excludi, propterea quod in recto importat aliquod absolutum: attamen D. Thomas vsus fuit alia ratione, non tanquam necessaria, sed tanquam sufficienti.

46 *Secundo arguitur.* Secundo sic arguunt: nam secluso motu ab actione non remanet nisi sola relatio, vt docet D. Thomas verbis *superius* allegatis: at à processione diuina excluditur motus: ergo in illa non remanet nisi sola relatio; & consequenter generatio, & quæuis alia diuina processio, in relatione adæquatè consistit. Ad hoc argumentum, quo se conuincunt quidam ex nostris, *Respond. & instatur argumentum.* Respondeo illud instando; tum in actione essentiali intellectus diuini, à quo motus secluditur, & tamen in illa non remanet sola prædicamentalis relatio, sed vera ratio actionis, & intellectionis: tum etiam in creatione actiua, à qua motum secludi necessarium est, & tamen non remanet in illa sola relatio prædicamentalis, alias cum relatio in creatione fundata, sit relatio rationis, in aliquo rationis actualis creatio consisteret, sed remanet in illa vera ratio actionis immanentis in frequentiori, & vera Thomistarum sententia *supra quæst.* 25. Et *infrà quæst.* 45. non ergo potest argumentum factum alicui ex Thomistis fauere, vt à nostra sententia declinent. Ad illud respondeo distinguendo maiorem: non remanet nisi sola relatio ex his, quæ importat actio ex parte rei significatæ, nego maiorem: ex his, quæ importat quantum ad id, à quo nomen actionis fuit impositum ad significandum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Quæ solutio constat ex dictis inter soluendum primum argumentum.

47 *Tertio arg.* Tertio sic objiciunt, de conceptu generationis est, vt pro quocunque signo intelligatur subiecto competere, ipsum exercite generans constituat; at Paternitas nequit intelligi Patri conueniens, quin intelligatur exercite generans, vt per se manifestum videtur, omnis autem alia formalitas intelligi potest Patri conueniens, quin exercite generans concipiatur; cum absoluta sit, & absoluta notionalia præcedant: ergo Paternitatis ratione sui est generatio actiua, absque aliqua alia formalitate ingrediente formaliter eius constitutionem; & consequenter quæuis alia actiua processio cum relatione principij adæquatè identificatur.

48 *Resp.* Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: quin intelligatur exercite generans ratione Paternitatis præcisè, nego minorem: ratione illius vt modificantis, & complentis formam, concedo minorem, & nego consequentiam. Pro cuius maiori intelligentia aduerto Paternitatem sub conceptu Paternitatis nec formaliter, nec completiuè Patrem generantem constituere, sed ipsum generantem supponere iuxta *inferius* dicenda dum de constitutione personarum agamus, eo quod prout sic supra generationem fundari intelligitur, Paternitas etiam sub conceptu formæ hypostaticæ, sub quo Patrem in ratione personæ constituit, non constituit ipsum generantem exercite; eo quod prius à nobis cum fundamento in re intelligitur esse, quam producere, prius namque est esse, quam operari. Est ergo alia formalitas in Paternitate, qua respicit filium vt genitum, & sub ista constituit Patrem generantem, non vt forma, seu ratio formalis, sed vt quasi modus complens formam, seu rationem formalem, quæ forma, seu formalis ratio est actus intellectus, non absolutè, sed prout Patris tantum; sic autem conceptus actus intelligendi non potest intelligi Patri conueniens, quin actu exercitè generans concipiatur; nam licet absoluta sint priora notionalibus absolutè considerata, absoluta tamen vt modificata per relationem non sunt priora notionalibus, & relatiuis; ac proinde licet actus intelligendi, vt huic Deo conuenit, prior sit notionalibus, actus tamen non est prior illis, & hoc secundo modo, non autem primo, rationem generationis actu sortitur.

49 *Instabis primo.* Sed instabis primo: intellectio essentialis sub conceptu absoluto intelligitur conueniens huic Deo, quin ipsum generantem constituat: ergo si Patrem generantem constituit, non est ratione absoluti, quod dicit, sed ratione superadditæ relationis, qua trahitur ad esse Patris; & consequenter relatio ipsa erit ratio formalis constituendi Patrem generante, & non absoluta intellectio. *Secundo.* Secundo. Pater pro priori, quo intelligitur in ratione personæ, concipitur intelligens intellectione essentiali; & tamen non concipitur pro illo priori generans; cum generatio personam constitutam supponat: ergo intellectio etiam prout paternitate modificata non constituit Patrem generantem. *Tertio.* Tertio, intellectio prout modificata Paternitate est principium *quo* proximum generationis verbi, vt fatentur contra Scotum multi Thomistæ: ergo ipsa prout sic non est generatio actualis; cum principium actionis, saltim virtualiter debeat ab illa distingui.

50 *Respond. ad primā instantiā.* Respondetur ad primam obiectionem concesso antecedenti, distinguendo consequens: ratione relationis, vt complementi formæ, concedo consequentiam: ratione illius vt formæ, nego consequentiam. Et insto argumentum in potentia generatiua Patris, quæ in intellectu consistit modificato paternitate non ipsa paternitate, vt postea probabimus, & plures ex contrarijs fatentur; & tamen vt paternitatem præcedit, non constituit Deum potentem generare, sed relatione modificatus, quin ex hoc inferatur relatione esse potentiam, sed solum complementum potentiæ. Ad secundam concessa maiori, & minori, distinguendum est consequens: prout modificata paternitate vt forma hypostatica, concedo consequentiam: prout illa modificata sub alio conceptu, nego consequentiam. Quod si inquiras, quis sit iste conceptu? Respondeo esse ipsissimum, sub quo aduersarij relatione asserunt esse generationem: istum enim dicimus non generationis rationem sortiti, sed complementi formæ, in qua vt ex illo completa generatio consistit. Ad tertiam distinguo antecedens: est principium *quo* proximum termini generationis, & eiusdem terminatiuè, concedo antecedens: generationis ratione sui formaliter, nego antecedens, & nego consequentiam: Et licet principium *quo* termini debeat esse principium actionis productiuæ, quando est principium ab actione distinctum, secus autem quando est principium indistinctum ab illa, qualiter in præsenti contingit, sicut in actu, quo habitus causatur, conspicitur; iste namque est principium *quo* habitus, non actionis, qua causatur habitus; quia est ipsa causatio. *Ad 2.* *Ad 3.*

51 *Quarto arg.* Quarto objiciunt; sic comparatur processio actiua ad personam producentem, sicut passiua ad personam productam; sed passiua processio, v. g. filij in filiatione adæquatè consistit: ergo processio actiua, vel generatio, adæquatè consistit in Paternitate. Maior constans videtur. Minor autem probatur; nam filiatio determinat filium taliter ad esse producti, vt nec esse, nec intelligi possit in ipso, quin sit, & intelligatur passiuè productus, quod nulli alteri formalitati, quæ est in illo, potest conuenire: ergo filiatio ratione sui est natiuitas, seu processio passiua filij.

52 *Varij modi dicendi.* Ad hoc argumentum non vno modo respondetur ab Authoribus nostræ sententiæ; quidam enim concedentes minorem, negant maiorem. Ita Granados *vbi supra solutione* 5. Alij maiori concessa, negant minorem, & dicunt, quod sicut actio intelligi, prout in Patre, est generatio actiua, ita idem actus prout in Filio, est origo passiua: vnde in vtraque relatio ingreditur, non vt forma, sed tantum complementum formæ. Ita Zumel relatus à Granados *vbi supra.* Quod in D. Thoma videtur fundamentum habere *quæst.* 9. *de Potentia art.* 9. *ad* 3. illis verbis: *Eadem enim potentia est Patris, & Filij, per quam & Pater generat, & Filius generatur*: ergo etiam idem erit actus, quo Pater actu generat, & quo filius actu generatur: ac proinde si actus, quo Pater generat, est actus intellectus, prout in Patre, idem intellectus, prout in Filio, erit, quo generatur; & consequenter generatio passiua.

53 *Iudicium de his modis dicendi, & argumenti solutio.* Ex his modis dicendi primus est parum consequens ad doctrinam, quam nobiscum tenet Granados. Quod probo: nam Patrem producere Filium est ipsum intelligere, vt modificatum Paternitate, vt prædictus Author fatetur: ergo Verbum à Patre produci est passiuè intelligi, vt modificatum filiatione; Pater namque vt actiuè intelligens ad passiuè intellectum terminari debet. Tunc vltra: ergo id, quod est ratio vt intelligatur vt filiatione modificatum, erit ratio passiuæ productionis; at ratio terminandi intellectionem in Filio non est relatiua, sed absoluta: ergo hoc absolutum, vt relatiuè modificatum, erit ratio passiuæ productionis. Ex quibus infero secundum modum dicendi esse verum, si in Deo non distinguantur intelligere, & intelligi, adhuc virtualiter falsum autem si virtualiter discriminentur. Quod patet: nam passiuum intelligi, vt modificatum filiatione, est passiua processio: ergo si intelligi ab intelligere non distinguitur virtualiter, actio intelligendi vt in Filio erit passiua processio, secus autem si distinguantur. Ad argumentum ergo concessa maiori, nego minorem: ad eius probationem, distinguo antecedens: quin sit, & intelligatur passiuè productus, ratione filiationis vt formæ, nego antecedens: ratione illius vt complementi formæ, concesso antecedens, & nego consequentiam. Quæ solutio constat ex dictis inter soluendam tertiam obiectionem.

54 *Denique arguitur.* Denique objiciunt: generatio est ratio distinguendi Patrem à Filio; at sola relatio est ratio distinguendi in diuinis: ergo sola relatio est generatio, & idem erit de quauis alia productione actiua. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur primo ex D. Thom. *quæst.* 2. *de Potentia art.* 2. *ad* 1. illis verbis: *Generans quidem per generationem distinguitur à genito: cum nulla res generet se ipsam; sed id, quo generans generat, non distinguitur, sed est commune vtrique: vnde non oportet naturam distingui, sicut nec potentia generandi; cum potentia sit principium* vt quo. Secundo probatur ratione in præallegatis verbis contenta; nihil enim potest generare se ipsum: ergo generans, per generationem realiter à genito distinguitur: sicut quia nihil potest ad se ipsum referri, relatum; per relationem à correlatiuo distinguitur.

55 *Resp.* Ad hoc argumentum respondeo illud prius instando in potentia generatiua; non enim valet ista consequentia *productiuum à producibili realiter debet distingui: ergo potentia productiua est se sola ratio distinguendi*; cum antecedens verissimum sit consequens autem falsum in omnium Thomistarum sententia, & in senten-

sententia, multorum contra quos disputamus; cum potentiam productiuam importare in recto aliquod absolutum fateantur: pari ergo ratione non valet, *producens debet realiter à producto distingui: ergo productio est se sola ratio distinguendi*; sed ad summum infertur, quod secundum aliquod sui sit ratio distinguendi; & consequenter, quod secundum debeat realiter à producto distingui, quod libenter fatemur.

56 *Triplex instātiā.* Sed oppones primo; generatio v. g. est omnino simplex: ergo vel est ratio distinguendi se tota, vel sub nulla ratione. Secundo: nam iuxta hanc solutionem, nullum inter potentiam generatiuam, & generationem discrimen subsistit, quantum ad hoc, quod est distinctionem tribuere: cum vtraque illam præstet secundum aliquod sui, & neutra se tota sit ratio distinguendi; at D. Thom. aliquod discrimen constituit: ergo erit, quod generatio se tota sit ratio distinguendi, secus autem potentia generatiua. Tertio: nam quia relatio est ratio distinguendi, se tota differt à correlatione opposita sibi: ergo si generatio est ratio distinguendi personas, se tota debet discriminari à genito. *Resp. ad 1. instantiam.* Respondeo ad primam obiectionem distinguendo antecedens: simplicitate compositioni opposita, concedo antecedens: opposita constitutioni ex multis virtualiter inter se distinctis, nego antecedens, & nego consequentiam; quia vt sub vna ratione distinguat, & non sub alia, sufficit constitui ex duabus rationibus distinctis inter se virtualiter. *Ad 2.* Ad secundam, nego maiorem: nam in nomine potentiæ generatiuæ, importatur potentia, quæ non distinguit, nec ratione sui, nec ratione alicuius à se connotati, & ly *generatiua*, quæ ratione connotati distinguit: generatio autem cum nomen incomplexum sit, non importat aliquid ratione connotati non distinguens. *Ad 3.* Ad tertiam distinguo antecedens: quia est ratio distinguendi se tota, differt se tota, concedo antecedens: præcisè quia est ratio distinguendi, differt se tota, nego antecedens, & consequentiam: ratio autem cur generatio se tota non distinguat, bene tamen relatio, est: quia ad perfectionem agentis spectat identificare sibi terminum nedum in principio remoto, nec in proximo vtcumque, sed in proximo vt in vltima actualitate constituto, vt *supra* arguebamus.

§. V.

Statuitur Tertia conclusio.

57 *Tertia conclusio.* Tertia conclusio. *Processio actiua, qua Verbum procedit, non est actus æquo ab intellectione distinctus, sed est intellectio, vt modificata paternitate.* Id ipsum, quod de actione, qua Verbum procedit, asserimus, intelligendum est de processione Spiritus Sancti, quod nempè non distinguatur ex æquo ab actu volendi, sed est volitio essentialis modificata relatione spiratoris, quæ primæ, & secundæ personæ est communis, & eiusdem rationis. *Probatur secunda pars.* Et quidem secundam conclusionis partem, scilicet, quod non consistat in actu intellectionis præcisè, sed vt modificato Paternitate, conuincunt euidenter Scoti argumenta, nec ab aliquo potest negari, etenim intellectio essentialis est toti Trinitati communis; at dictio, qua Verbum producitur, non est communis tribus personis, sed est propria Patris; cum nec Verbum dicat, seu producat Verbum, nec Spiritus Sanctus: ergo non consistit in intellectione essentiali præcisè, sed aliquid aliud illius formalem constitutionem ingreditur, quod in nullo alio potest, quam in Paternitate consistere.

58 *Prima pars conclusionis prob. 1.* Primam autem conclusionis partem, quam negat Scotus, probant aliqui ex Anselmo in Monologio *cap.* 34. illis verbis: *Idem est summo Spiritui scire, quod intelligere, siue dicere*: ergo dicere est formaliter intellectio, & consequenter non est actus ex æquo ab intellectione distinctus. Anselmus tamen his verbis nobis non fauet: nam iuxta D. Thom. *infra quæst.*37. *art.*1. *ad* 2. Anselmus ibi impropriè accipit *dicere* quo *intelligere*. Probatur igitur nostra conclusio primo: nam iuxta D. Thom. verbum est intellectionis terminus: ita expressè docet de veritate *quæst.*4. *art.* 2. *de potentia quæst.* 34. *art.* 5. *ad* 2. & 4. *Contra Gentes cap.*11. his verbis: *Est autem de ratione interioris verbi, quod procedat ab intelligente, secundum suum intelligere; cum sit quasi terminus intellectualis operationis*: at Verbum est terminus dictionis: ergo dictio formaliter est intellectio.

59 *Dices.* Dices, esse terminum intellectionis, vt principij, & dictionis, vt actionis causatiuæ; ac proinde non sequitur ex eo quod sit terminus dictionis, quod dictio formaliter sit intellectio; cum diuersimodè ab vtroque procedat. *Sed contra.* Sed contra; nam si solum hoc modo. Verbum esset terminus intellectionis prout principij, non vero vt actionis, seu causalitatis, dicere in nobis, non significaret vllo modo intelligere; cum nomen actionis non significet eius principium; at dictio in nobis significat intelligere, exprimens Verbum iuxta D. Thomam *quæst.* 9. *de veritate art.*2. *ad* 5. ibi: *In nobis dicere, non solum significat intelligere, sed intelligere cum hoc, quod est ex se exprimere aliquam conceptionem*: ergo Verbum non est terminus intellectionis, præcisè vt principij à quo procedit, sed etiam vt actionis, seu causalitatis; & consequenter dictio diuina per quam Verbum procedit, non erit actus ab intellectione ex æquo distinctus, sed erit intellectio formaliter.

Secundo suadetur; omnis actus intellectus, est formaliter intellectio, at dictio est actus intellectus diuini, vt contra Durandum fatetur communis Theologorum consensus: ergo dictio, seu processio actiua, qua Verbum procedit, est intellectio formaliter: & consequenter non est actus ex æquo ab intellectione distinctus. Consecutio cum minori tenet. Maior autem probatur: tum, nam omnis actus intellectus est immaterialis immaterialitate primæ potentiæ in linea intellectiua; at istam immaterialitatem, ratio apprehensiui subsequitur, vt docetur à Theologis *supra quæst.*14. *art.*1. ergo omnis actus intellectus est formaliter apprehensiuus; ac proinde intellectio. Secundo: actus, qui intellectio non sit, sufficit ad specificandam potentiam ex æquo ab intellectiua distinctam: ergo omnis actus intellectus est intellectio formaliter. Consequentia tenet, & antecedens probo; etenim non ob aliam rationem volitio specificat potentiam ab intellectu distinctam; nempe intellectiuam, nisi, quia formaliter intellectio non est: ergo omnis actus, qui intellectio non sit, specificare valebit potentiam, non minus quam voluntas, distinctam. 60 *Secundo prob. conclusio.*

Confirmatur primo: nam iuxta Scotum, dictio, qua diuinum Verbum producitur, nec est propter intellectionem, nec ex illa procedit: ergo nullum ordinem habet ad intellectionem; at actus ex æquo distincti non subordinati inter se, nec ordinati ad aliquam rationem communem ad eandem potentiam pertinere non possunt: ergo eo ipso, quod dictio non sit intellectio formaliter, qualiter à Scoto statuitur, actus intellectus non erit, sed actus potentiæ ex æquo ab intellectiua distinctæ, quod ab absurdum. Confirmatur secundo, & præcluditur euasio, qua poterat ad argumentum factum occurri; nam licet dictio sit intellectione posteriori, vt fatetur Scotus, & etiam si ab illa tanquam à principio procedat, vt alij ex Auctoribus contrarijs censent, non sufficit vt ab eadem potentia, à qua intellectio, procedat: ergo nisi fateantur esse intellectionem formaliter, saluare non possunt esse actum potentiæ intellectiuæ. Probo antecedens; nam in omnium sententia, volitio intellectionem supponit; nihil enim volitum, quin præcognitum, & ab illa dependet, vt à principio, quo effectiuo, vt aliqui volunt, vel saltim tanquam à necessaria conditione, vt omnes fatentur; & tamen posterioritas ista seu dependentia, non sufficit vt ab eadem potentia, intellectio, & volitio procedant: ergo quod dictio sit intellectione posterior, vel ab illa dependeat, sufficiens non est, vt ad eandem potentiam pertineant, & consequenter eo ipso, quod dictio sit actus intellectus, debet esse intellectio formaliter. 61 *Conf.* 1. *Conf.* 2.

Denique confirmatur: nam etiam si dictio esset propter intellectionem, id non sufficeret, vt ab eadem potentia à qua intellectio procederet: ergo vt ab intellectu procedat debet esse intellectio. Consequentia est bona, & antecedens probo; productio namque speciei impressæ, qua primo intellectus fecundus redditur ad intelligendum, pertinet ad potentiam ab intellectu possibili distinctam, vt multi ex aduersarijs fatentur; quia intellectio non est; & tamen ad intellectionem ordinatur: ergo ordinatio productionis Verbi ad intellectionem, dummodo intellectio non sit, non sufficit, vt ad eandem potentiam cum intellectione pertineat. Nec sufficit dicere ideò actum productiuum speciei petere diuersam potentiam; quia species impressa est intellectionis principium, Verbum autem est terminus, seu obiectum, in quo intellectio contemplatur obiectum, & idcirco disparem esse inter vtrumque actum rationem. Nam in contrarium obstat primo, quod si vterque actus ad intellectionem ordinatur, quod terminus vnius principium sit, & alterius obiectum *in quo* respectu intellectionis, nullius est momenti, vt alter illorum cum intellectione in respicientia eiusdem potentiæ conueniat, & alius diuersam potentiam exposcat. Secundo: nam intellectus possibilis semel per speciem fecundus potest per proprium actum, tertiam speciem impressam elicere, vt ex speciebus montis, & auri; & tamen species ista ab intellectu possibili elicita, est intellectionis principium: ergo quod actus, quo primo rerum species causantur ad intellectum possibilem non pertineant, non ideo est, quia species impressa est intellectionis principium, sed quia intellectio non sunt. 62 *Conf.* 3. *Euasio præcluditur.*

Tertio suadetur, respectus ad terminos ordinatè se habentes, non sufficiunt actus ex æquo distinctos constituere, at respectus ad Verbum, vt terminum productum, in quo dictio consistit, & respectus ad Verbum cognitum, in quo consistit intellectio sunt terminos ordinatè se habentes: ergo non sufficiunt, adæquatè dictionem ab intellectione discriminare: & consequenter dictio non erit actus ex æquo ab intellectione distinctus, sed forma formaliter intellectio. Discursus tenet. Maior est certa; nam vna, & eadem actio potest duplicem terminum producere, vnum primario, & alium secundario, vt constat in actione, qua essentia producitur, secundario terminata ad passiones. Et vna actio indistincta potest ad duo obiecta terminari, primario 63 *Tertio prob. conclusio.*

ad

ad vnum, & secundario ad aliud, vt constat in visione beatifica terminata ad Deum primario & secundario ad creaturas: ergo termini ordinatè se habentes non specificant actiones ex æquo distinctas. Minorem autem probo primo ex D. Tho. *infra quæst. 34. art. 1. ad 2.* illis verbis: *Dicere importat principaliter habitudinem ad Verbum conceptum; sed mediante Verbo importat habitudinem ad rem intellectam, quæ in Verbo prolato manifestatur intelligenti*: ergo ex mente D. Tho. Verbum, & res intellecta ordinatè se habent in terminãdo habitudinem dictionis, & intellectionis. Secundo: nam respectus terminatus ad Verbum non sistit in illo, sed transit ad rem intellectam: cum Verbum sit essentialis repræsentatio obiecti: ergo obiectum intellectum, & Verbum ordinatè se habent.

64 *Dices.* Dices, respectum ad Verbum transire ad rem intellectam medio; cum autem Verbum sit repræsentatio obiecti, non potest ad illud vt intellectum transire, sed solum vt ad obiectum repræsentatum, vt autem transitus ille constitueret dictionem in ratione intellectionis, deberet esse ad obiectum vt cognitum, & non solum vt repræsentatum: ac proinde etsi obiectum terminans vt repræsentatum, & Verbum productum ordinatè se habeant: secus autem obiectum vt intellectum, qua ratione comparatur ad intellectionem.

Sed contra. Sed contra: nam Verbum non solum habet repræsentare obiectum, sed etiam illud constituere intellectum terminatiuè, vtpote cum sit vltima actualitas lineæ intelligibilis passiuæ, cuius exercitium est obiectum constituere terminatiuè passiuæ intellectum, sicut exercitium vltimæ actualitatis in linea intelligibili actiua est constituere principium intelligens: ergo respectus dictionis ad Verbum transit ad obiectum vt terminatiuè intellectum; & consequenter obiectum vt intellectum, qua ratione intellectionem terminat, & Verbum productum, sunt termini ordinatè se habentes.

65 *Denique prob. conclusio.* Denique principaliter suadetur conclusio: si namque dictio non esset intellectio formaliter, sed actus ex æquo ab intellectione distinctus, sequeretur esse actum identificatum cum Verbo producto; at hoc repugnat communis Theologorum consensus: ergo dictio est intellectio formaliter. Probo sequelam ad hominem contra Auctores contrarios: etenim quia Deus non causat creaturas per actionem, quæ sit intellectio in illorum sententia, actio, qua creaturas causat, est identificata cum illis, & non manens in Deo, vt ipsi fatentur: ergo si actio, qua Pater Verbum producit, non est intellectio formaliter, erit actio identificata cum Verbo producto.

66 *Dices.* Dices, esse longum discrimen consistens in eo, quod Deus causat creaturas per actionem transeuntem, hæc autem subiectatur in passo, non in agente; & idcirco actio, qua creaturas causat, identificantur cum termino; cæterum actio, qua Verbum producit, transiens non est, & consequenter debet cum Patre producente, & non Verbo identificari.

Sed contra. Sed contra: nam semel concesso non repugnare Deo agere per actionem, quæ formaliter intellectio non sit, & actionem identificatam cum termino extrinseco, vel in illo receptum, cur repugnabit illi agere per actionem identificatam cum termino intraneo, & eiusdem naturæ, quæ immanens tunc dicetur; quia identificatur cum termino intra Patrem manente, ratione identitatis cum illo in natura. Certe nulla vel apparens ratio poterit assignari: ne ergo in hoc inconueniens incidant contrarij auctores fateri tenentur dictionem esse intellectionem formaliter, & non actum ex æquo ab intellectione distinctum.

§. VI.

Obiectionibus occurritur.

67 *Arg. 1.* IN contrarium obijciunt contrarij Auctores primo: actus, quorum termini, & modi tendendi sunt distincti, ex æquo distinguuntur; at dictio, & intellectio respiciunt distinctos terminos, prima Verbum productum, secunda, obiectum cognitum, gaudentque modis tendendi distinctio; dictio namque respicit Verbum ipsum producendo; intellectio vero suum obiectum per modum contemplationis ipsum non producendo: ergo distinguitur ex æquo; & consequenter dictio non est intellectio formaliter.

Respond. Respondeo distinguendo maiorem: si distinctio terminorum, & modi tendendi formalis sit, concedo maiorem: si materialis tantum, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam cum termini dictionis, & intellectionis cum ordine primarij, & secundarij se habeant, tota illorum distinctio, & modi in illum tendendi, materialis est.

Instatur arg. Instoque argumentum; tum in intellectu, in quo ratio dictiui, seu productiui Verbi, & ratio intellectiui inueniuntur, non obstante diuersitate terminorum, & modi tendendi; quia propter illorum ordinem est materialis. Tum etiam in respectu productiui respectu creaturarum, & ratione intellectiui, quę in eodem actu diuini intellectus absque distinctione formali inueniuntur, eo quod ordinatè ad obiectum intellectum, & terminum productum comparatur.

68 Oppones primo, sequi ex hac solutione diuinam cognitionem terminari ad Verbum primario, & ratione illius ad diuinam essentiam: consequens est falsum; cum cognitio, vtpote Verbi productio, & eiusdem principium, prior sit Verbo producto: ergo solutio data est nulla. Patet sequela; quia iuxta Diuum Thomam dictio principaliter dicit ordinem ad Verbum productum, & mediante Verbo ad rem intellectam: ergo si cognitio essentialis est dictio debet prius Verbum respicere, & mediante Verbo rem in illo intellectam. *Oppones 1.* Secundo, dictio prout dictio terminatur ad rem intellectam mediante Verbo, & ratione illius, & intellectio essentialis in Deo ad diuinam essentiam ratione sui immediate: ergo formales termini dictionis, & intellectionis diuinæ, sunt distincti formaliter. *Secundo.*

Resp. ad 1. instan. Respondeo ad primam replicam negando sequelam: ad cuius probationem dicatur, D. Thomam intelligendum de dictione creata absolutè, scilicet, quod principaliter importet ordinem ad Verbum productum; quia cum intellectio creata sub terminatione ad obiectum Verbum necessario supponat; quia in illo, & ratione illius contemplatur obiectum, & idcirco non ex fœcunditate, sed ex necessitate producit illud: fit consequens, quod prius debeat terminari ad Verbum, & mediante Verbo ad rem intellectam: & de dictione diuina non absolutè, sed solum secundum id quod addit ad intellectionem essentialem, cuius ratio est: nam cum Verbum diuinum non producatur ex necessitate, sed fœcunditate naturæ, & ex cognitione essentiæ, & Trinitatis procedat, fit consequens, quod in diuina dictione prior sit terminatio ad essentiam vt cognitam, quam terminatio ad Verbum vt productum; secundum id tamen, quod addit ad intellectionem essentialem prius ad Verbum, quam ad obiectum cognitum terminatur.

Ad secundam distinguo antecedens: ly *prout dictio* reduplicante conceptum adæquatum dictionis diuinæ, nego antecedens: reduplicante conceptum eius inadæquatum, concedo antecedens: & concessa secunda antecedentis parte, nego consequentiam: sicuti non valet, *relatio sub conceptu inhærentis respicit subiectum ratione sui, & sub conceptum referentis respicit terminum: ergo diuersis respectibus respicit vtrumque*; nam licet sub inadæquato conceptu inhærentis subiectum respiciat præcisiuè explicite in illo sistendo, adæquatè tamen inspecta relatio subiectum respicit in ordine ad terminum; ita similiter licet inadæquatus conceptus diuinæ dictionis respiciat Verbum ratione sui; quia tamen sub alio conceptu respicit diuinam essentiam, & ratione illius Verbum attingit consequens fit, quod respectus illi non multiplicent actus, sed vnus, & idem ad vtrumque terminetur. 69 *Ad 2.*

Obijciunt sunt secundo: dictio intellectus creati non est intellectio formaliter: ergo nec diuina dictio. Consequentia tenet: antecedens autem probatur: tum, quia dictio sub conceptu dictionis non terminatur ad rem intellectam, aliàs dictam denominaret illam, & ab intellectu productam, quod est falsum; at si esset formaliter intellectio ad rem intellectam terminari deberet: ergo non est intellectio formaliter. Tum etiam; nam dictio creata est prior intellectione: prius est enim verbum produci, quod fit per dictionem, quam verbum intelligi, quod ab intellectione præstatur; cum ad hoc producatur vt intellectus in illo contempletur obiectum; at id, quod est prius, non claudit posterius eius formaliter: ergo dictio intellectus creati non est formaliter intellectio. 70 *Arg. 3.*

Respondeo negando antecedens, ad primam probationem distinguo maiorem: sub inadæquato concepto dictionis, concedo maiorem: sub adæquato, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; nec sequitur rem intellectam denominari dictam eo modo, quo dicitur verbum, hoc est ab intellectu productum; quia ad hoc requirebatur, quod sub expresso, & inadæquato conceptu dictionis, ad rem intellectam terminaretur; potest tamen res intellecta dicta denominari, hoc est verbo dicto repræsentata, & mediante illo intellecta, qua ratione docet D. Thomas infra *quæst. 34. art. 1. ad tertium*, quamlibet diuinam personam posse dictam appellari idest in verbo intellectam. Ad secundam probationem distinguo maiorem: dictio vt dictio adæquatè concepta, nego maiorem: concepta inadæquatè, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam; nam licet personalitas diuina sub ratione hypostasis prior sit relatione sub conceptu referentis, quia tamen conceptus ille prior est inadæquatus personalitati, non sequitur relationem non esse formaliter: in relatione creata etiam exemplum habemus in qua prior est respicientia subiecti, quam, correlatiui, seu termini; & tamen, quia conceptus ille inadæquatus est, non infertur sub illo relationem non esse. Et ratio est; quia potest optimè vna, & eadem forma duplicem inadæquatum conceptum habere, sub quorum vno munus exerceat, quod sit prius eadem forma secundum quod aliud exercet, & ita in dictione creata contingit, quæ sub inadæquato conceptu exercet munus productionis verbi, & sub alio contemplationis quorum illud hoc secundum munus præcedit, quin liceat colligere intellectionem formaliter non esse. 71 *Respond.*

§. VII.

§. Vltimus.

Corollaria praecedentis doctrinae.

72 *Infertur ex dictis primo.* EX dictis infero duplex discrimen inter dictionem intellectus creati, & dictionem diuinam. Primum est, quod in illa ordo ad verbum productum est prior ordine ad obiectum intellectum, eo quod non nisi in illo, & ratione illius potest ad obiectum terminari; dictio autem diuina prius intelligitur terminata ad obiectum sub ratione intellectionis, quam ad verbum vt productum, eo quod verbum necessarium non est, vt in illo, & ratione illius ad obiectum terminetur; imo verbum ex cognitione essentiae, & Trinitatis procedit vt postea videbimus. Secundum discrimen, quod inter vtramque inuenitur, est, quod dictio creata comparatur ad intellectionem vt sic, vt species ad genus, dictio autem diuina non ita, sed sicut res cum modo ad rem sine modo. Primum constat, dictio namque ab intellectione verbum non producente essentialiter differt, & cum illa vniuocè conuenit in ratione intellectionis: ergo haec ad illam comparatur vt genus ad speciem.

73 *Secundum discrimen prob.* Secundum manifestè probatur: intellectio namque diuina non multiplicatur virtualiter intra lineam intellectionis, poenes intellectionem notionalem, & intellectionem essentialem; cum modus superadditus, nempè relatio, extra lineam intellectionis fit: ergo dictio ad intellectionem diuinam non comparatur, sicut inferior in linea intellectionis; aliàs illi superaddit modum praedictum: ergo differt ab illa sicut res cum modo à re sine modo. Ratio autem cur dictio creata ab intellectione non productiua verbi differat in linea intellectionis, secus autem dictio increata à diuina intellectione, est: nam intellectio productiua verbi habet obiectum distinctum ab intellectione verbum non producente; cum prima circa obiectum creatum, secunda vero circa obiectum increatum versetur, & ideo differunt in linea intellectionis: caeterum diuina intellectio habet idem obiectum formale, nempè immaterialitatem diuinam, & diuinam essentiam, & ideo intra lineam intellectionis non distinguitur essentialiter.

74 *Infertur secundo. Prob.* Et ex his infero secundo, discrimen essentiale inter dictionem increatam, & creatam intellectionem non producentem verbum, non prouenire ex conceptu producentis conuenientis vni, & non alteri, sed ex diuersitate obiectorum. Quod patet: nam demus circa idem obiectum creatum posse intellectum versari producendo verbum, & illud intelligendo sine verbo producto; tunc casus cognitio producens verbum à cognitione verbum non producente non distingueretur essentialiter; nam licet vna terminaretur ad rem prout in verbo, & altera ad rem in se ipsa, verbum autem, & obiectum sunt eiusdem immaterialitatis; ac proinde obiectum vtriusque formale idem esset formaliter, cum quo essentiale discrimen inter vtramque subsistere nequit; & tamen tunc differrent poenes producere, & non producere verbum: ergo quod dictio verbum producens ab intellectione illud non producente essentialiter distinguatur, non prouenit ex ratione productionis vni conuenienti, & non alteri, sed ex diuersitate obiectorum iam explicata.

75 *Denique infertur.* Denique infero, processiones actiuas esse verè, & propriè actiones vitales immanentes. Quod insinuare videtur D. Thomas *in omnibus articulis huius quaestionis*, in quibus absolutè, & non cum addito diminuente, actiones immanentes vocat istas processiones. Probatur nam sunt formaliter actus intelligendi, & volendi; at in istis vera ratio actionis vitalis saluatur; cum illis verè, & propriè viuat Deus vita intellectuali, vt docet D. Thomas *supra quaest.* 18. ergo huiusmodi processiones sunt verè, & propriè vitales, & immanentes actiones.

76 *Contrarium docuere Suarez, & Molina, & probant.* Contrarium huius docuisse Suarez *lib. de Trinitate cap.* 8. & 2. Tomo metaphysicae *disp.* 48. *sect.* 4. & Molinam hic *disp.* 1. referunt PP. Salmanticenses *disput.* 1. *dub.* 4. ex eo quod de ratione actionis, quae verè, & propriè est actio, sunt plures imperfectiones, videlicet motus, realis egressio agente, & quod illius terminus sit realiter actum, & sicuti, & principium eius est agens; & consequenter quod sit verè effectus, cum ratio acti, & effectus sit idem; at omnes istae imperfectiones processionibus diuinis repugnant: ergo & vera ratio actionis. Sed hoc fundamentum non vrget; nam respondetur negando antecedens, nec ab illis efficaciter potest probari, etenim de ratione actionis solum, est, quod sit vltima actualitas agentis ab illo egrediens virtuali egressu, aut formali; at in egressu virtuali à principio nulla imperfectio inuenitur, sicut nec quod proprietates diuinae in illius natura virtualiter radicentur imperfectionem aliquam ponit in illis, de quo fusè egi *supra quaest.* 14. *art.* 4. ergo nulla imperfectio est de conceptu actionis cum proprietate talis, nec inconueniens est Deum verè, & propriè dici agentem ad intra, non tamen colligitur filium esse propriè actum, sicut nec sequitur, ex eo quod Pater principium sit, quod verbum principiatum dicatur, vt docet D. Thomas *infra quaest.* 33. *art.* 1. *ad* 2. quia in hoc denotatur minoratio, & inferioritas, quae verbo non competit.

Nec in his difficultatem alicuius momenti reperio solum difficultatem habent quaedam verba D. Thomae *quaest.* 2. *de potentia art.* 1. illis verbis: *Ad primum dicendum, quod potentia, quae in Deo ponitur, nec propriè actiua, nec passiua est; cum in ipso non sit, nec praedicamentum actionis, nec passionis, sed solum actio est sua substantia, sed ibi est potentia per modum potentiae actiuae significata, nec tamen opportet, quod filius sit actus, vel factus, sicut nec oportet, quod ibi sit actio, vel passio.* In quibus verbis manifestè videtur Angelicum Praeceptorem negare diuinis actibus veram, & propriam rationem actionis. 77 *Explicatur D. Thom.*

Respondeo, loqui D. Thomam de actione praedicamentali, quae verè est in praedicamento actionis, & cum passione, & motu identificatur, vt constat ex ratione, quam tradidit; quia scilicet in Deo, nec est praedicamentum actionis, vel passionis, sed haec actio est sua substantia; actionem autem isto modo acceptam libenter fatemur in Deo non reperiri, non vero negat D. Thomas veram, & propriam rationem actionis sub communi conceptu abstrahente à praedicamentali, & non praedicamentali. Et haec de ista disputatione applicanda litterae Magistri *in* 1. *distinct.* 4. vbi agit de generatione diuina, & *distinct.* 7. vbi agit de generatiua potentia, & *distinct.* 13. vbi de diuinis processionibus tractat. *M. Sent.*

DISPVTATIO SEPTVAGESIMASECVNDA.

In quo diuinarum Processionum principia consistat?

CVm in Patre producente Filium, & in Patre, & Filio producentibus Spiritum Sanctum, inueniantur relationes, & perfectiones absolutae, & inter istas natura, quae est radix aliarum, potentiae, & illarum actus, siue distinguantur virtualiter siue non, de quo *alibi*, merito in disputationem vocamus, in qua his formalitatibus principium *quo* processionum constat?

§. I.

Reijcitur sententia Durandi.

PRima sententia est Durandi *in distinctione* 6. *quaest.* 2. asserentis intellectum, & voluntatem nullatenus ingredi constitutionem principij processionum in Deo: vnde illarum principium proximum non essentiam, vt male intelligentes mentem Durandi voluerunt Vazquez *disp.* 111. *cap.* 1. *num.* 1. & Suarez *libro de Trinitate cap.* 5. & plures alij ex Recentioribus, sed relationem spiratoris respectu processionis tertiae personae, & relationem Patris respectu generationis Verbi, essentia ad vtramque se habente vt principio radicali, & remoto; ita tamen vt exclusis à Deo per impossibile intellectu, & voluntate, adhuc manerent generatio Filij, & processio Spiritus Sancti. Nu. 1. *Explicatur sententia Durandi.*

Hoc tamen Durandi placitum communi Theologorum displicuit, & tanquam erroneum, aut temerarium ad minus, ab illis reijcitur. Cum quibus omnino est asserendum intellectum, & voluntatem ingredi constitutionem principiorum diuinarum personarum formaliter, abstrahendo modo, an proximè, vel remotè tantum ad illas concurrant. Probatur primo: nam Filius in scripturis dicitur Verbum. Psalmo 44. *Eructauit cor meum Verbum bonum.* Ioannis 1. cap. *Diligamus nos inuicem; quia charitas ex Deo est*, quae verba de Spiritu Sancto explicat Augustinus *lib.* 15. *de Trinitate cap.* 1. at Verbum est terminus actionis intellectus, & amor productus est terminus actionis voluntatis, vt de se est manifestum, nec à Durando negatur: ergo intellectus, & voluntas diuina ingrediuntur formalem constitutionem principij processionum in Deo. 2 *Durandus reijcitur.*

Respondet Durandus, Filium dici Verbum, & Spiritum Sanctum amorem, non *propriè*, sed *metaphoricè*, & per quandam appropriationem, & similitudinem; quia nempè sicut intellectus est prima proprietas ab intellectuali natura dimanans, & voluntas secunda; ita Verbum primo procedit, & deinde tertia persona, & idcirco prima Verbum, secunda amor appellatur. 3 *Respond. Durand.*

Sed contra primo: nam ex eo quod allegata verba in rigore capiantur, nullum sequitur absurdum: ergo absque fundamento confugit Durandus ad metaphoricas loquutiones. Secundo; nam eadem ratione vbi secunda persona dicitur Filius, posset in metaphorico sensu, & non proprio explicari, quod est omnino absurdum; aliàs Verbum propriè filius non esset. Sequela autem manifesta videtur: nam quo iure Durandus testimonia, in quibus *Sed contra primo. Secundo.*

quibus Verbum dicitur, ad metaphoricum sensum extorquet, poterit etiam ea, in quibus dicitur Filius, in metaphorico sensu explicare.

Tertio. Tertio: nam eo ipso, quod secunda persona non procedat per intellectum, nec tertia per voluntatem, nulla restat ratio ordinis, & prioritatis processionum in Deo; cur scilicet prius secunda persona, quam tertia, procedat: ergo non erit ratio cur vna vocetur Verbum, & altera amor.

4 *Secundo prob. assumptū.* Secundo probatur: etenim, vel diuina natura est principium *quo* istarum processionum sub ratione eadem adhuc virtualiter, vel sub diuersa? Si primum, sequitur euidenter nullam posse assignari rationem, cur vna ex illis aliam præcedat, cur vna generatio sit, & non alia, cur Verbum ab vna tantum persona, & Spiritus Sanctus ab vtraque procedat, quæ omnia absurda reputantur à Theologis. Si vero secundum dicatur, sic infero; at hæc ratio, seu virtualis diuersitas, in nullo alio consistere potest, nisi in eo, quod sit primæ principium, vt intellectiua, secundæ autem vt volitiua: ergo intellectus, & voluntas diuina necessario ingrediuntur in principio *quo* processionum.

5 *Denique sententia Durandi reijcitur.* Denique reijcitur Durandi sententia: nam omnis operatio diuina debet habere aliquam potentiam in Deo, siue cum proprietate dicatur potentia, siue non, de quo *alibi*; aut huiusmodi processiones nullam aliam potentiam recognoscere possunt in Deo, nisi intellectum, & voluntatem: ergo intellectus, & voluntas diuina necessario ingrediuntur in principio *quo* processionum. Maior perspicua videtur: nam omnis operatio diuina supponit Deum potentem operari, nedum remotè, verum etiam proximè; at in nullo alio potentia consistit, quam in facultate proximè operatiua: ergo omnis diuina operatio habet potentiam proximam in Deo. Minor autem probatur. Tum, quia in natura purè intellectuali nulla est potentia ab intellectu, & voluntate distincta, vt docet D. Thomas *infra q. 54. art. 5.* & per se manifestum videtur; cum enim natura per respectum ad potentias proximas, seu illarum operationes, dicatur, vel purè intellectualis non est, vel solum est principium radicale potentiarum intellectualium, & actuum illarum; at diuina natura est purè intellectualis: ergo nulla datur in illa potentia præter intellectum, & voluntatem. Tum etiam: nam processiones istæ debent esse à potentijs perfectissimis intellectualis naturæ; at estò admitterentur in natura intellectuali potentiæ ab intellectu, & voluntate distinctæ, non tamen inueniuntur in illa potentiæ in perfectione adæquantes intellectum, & voluntatem: ergo istæ, & non aliæ, ingredi debent formalem constitutionem principij *quo* processionum diuinarum.

§. II.

Occurritur fundamentis Durandi.

6 *Arguit primo Durand.* Nec Durandi fundamenta alicuius ponderis sunt. Arguit primo in hunc modum: illud, cuius conditio est opposita fœcunditati, non potest esse principium actus, quo aliquid producitur; sed conditio actuum intelligendi, & volendi, & est fœcunditati opposita; quia vt dicitur *9. metaphysicæ*, inter actionem immanentem, & transeuntem hoc interest, quod per istam est aliquid oppositum, per illam vero nihil; ergo non possunt esse principia actuum, quibus personæ diuinæ producuntur.

7 *Resp. explicando dupliciter discrimen Phylosophi.* Respondeo concessa maiori, negando minorem: discrimen, autem Philosophi inter actionem immanentem, & transeuntem, dupliciter à Caietano explicatur, primo quoad necessitatem, secundo quoad ordinem: primo modo intellectum consistit in eo, quod actio immanens ex genere non petit habere aliquid à se productum, sed permittit in aliquo sui inferiori termino producto carere; actio transiens semper petit terminum habere productum, cum quo rectè compatitur, quod aliqua actio immanens terminum habeat; sicuti relatio transcendentalis à prædicamentali distinguitur per hoc, quod prima non petit semper realem existentiam termini à se inspecti, prædicamentalis vero termini sui realem existentiam exposcit; cum quo tamen compatitur, quod aliquando transcendentalis relatio existentiam realem sui termini petat, vt constat in relatione notitiæ intuitiuæ ad obiectum, & in relatione transcendentali effectus ad causam, à qua in fieri, & conseruari dependet, inspicitur.

Secundo modo intellectum prædictum discrimen consistit in eo, quod actio transiens habet terminum productum, ad quem ordinatur; immanens autem terminum à se productum pro fine non respicit, sed potius terminus est propter illam, & ita in Verbo ab intellectione creata producto contingit: nam intellectio non est propter Verbum, sed potius Verbum propter intellectionem, cum ad hoc Verbum producatur, vt intellectio in illo contempletur obiectum.

8 *Secundum Durandi arg.* Secundo sic arguit; secundum idem proportionaliter competit fœcunditas Deo, & creaturis; sed fœcunditas aliquid producendi competit creaturis non ex hoc, quod sint intelligentes, & volentes, sed per aliquod aliud, vt constat in vi generatiua conuenienti rebus intellectu carentibus; imo, vbi inuenitur, in habentibus intellectum illis non competit ratione intellectus, nec ratione voluntatis: ergo intellectus, & voluntas non ingrediuntur ad constitutionem principij *quo* processionum.

Respondeo distinguendo maiorem: creaturis purè intellectualibus, & Deo, concedo maiorem: creaturis corporalibus, nego maiorem, & nego minorem: nam creaturis purè intellectualibus competit fœcunditas aliquid producendi per intellectum, & voluntatem, per intellectum Verbum, & per voluntatem impulsum: vt autem docet D. Thomas *in corpore articuli primi*, ea, quæ Deo attribuimus, debent ei attribui, non per similitudinem ad res inferiores, quales sunt corporales, sed ad res supremo gradu intra ordinem naturæ gaudentes, quales sunt corporales, sed ad res supremo gradu intra ordinem naturæ gaudentes, quales sunt spirituales. Et insto argumentum in sententia Durandi: ipse namque *in 1. dist. 7. quæst. 2.* docet potentiam generatiuam in relatione Patris consistere; & tamen in increatis potentia generatiua non est substantia, seu personalitas, sed natura, & potentia: ergo eadem difficultate ligatur Durandus. *Respond.* *Instatur arg.*

Sed instaurabis sic argumentum Durandi: secundum idem proportionaliter debet competere fœcunditas generatiua Deo, & creaturis; at fœcunditas generatiua in creaturis reperta non conuenit illis per intellectum, & voluntatem; creaturæ namque purè spirituales capaces generationis non sunt; creaturæ autem corporales, & mixtæ, qualis est homo, non per intellectum, & voluntatem, sed per aliam potentiam sibi simile generant: ergo vis generatiua non conuenit Deo per intellectum, sed per aliud principium. Respondeo eadem distinctione maioris, eamque concedo de creaturis purè spiritualibus, nego autem de creaturis purè corporalibus, aut mixtis ex corporea, & spirituali natura: nam licet creaturis primi generis non competat facultas generatiua substantialis, conuenit tamen vis generatiua accidentalis: nam productio Verbi creati est quædam intelligibilis generatio; quo circa communiter dicitur ab intellectu, & obiecto pari notitiam, partus autem generationem significat, & licet hæc generatio sit accidentalis, & generatio rerum corporalium sit substantialis, non huic, sed illi debet diuina generatio assimilari; eo quod Deus est naturæ purè intellectualis, & etiam ex eo quod ea, quæ illi attribuuntur debent esse per similitudinem ad perfectiores creaturas, quales sunt purè spirituales, & intellectuales. 9 *Instabis.* *Respond.*

Tertio sic arguit: qualis est ordo rei inter realiter differentia, talis est ordo rationis inter differentia secundum rationem; sed vbi intellectus, & voluntas differunt realiter, productio est realiter vi naturæ, & non intellectus, vel voluntatis: ergo sic est in Deo, in quo ista sunt differentia solum secundum rationem. 10 *Tertium Durandi arg.*

Respondeo negando minorem vniuersaliter intellectam: in Angelis namque, in quibus intellectus, & voluntas realiter differunt, productio non est vi naturæ immediatè, sed intellectus, & voluntatis, vt constat ex dictis; similitudo autem diuinæ productionis non debet esse ad res corporales, sed ad res purè spirituales, propter rationem iam explicatam. Et insto hoc Durandi argumentum in eius doctrina: nam vbi subsistentia, & natura differunt realiter, productio non est vi subsistentiæ, vt principij formalis; & tamen in illius sententia productio diuina habet pro principio *quo* proximo personalitatem diuinam: ergo tenetur soluere argumentum factum. *Respond. & instatur arg.*

Quarto argumentari possumus in eius fauorem: nam iuxta D. Thom *quæst. 2. de potentia art. 5. in corp.* Potentia generatiua est Dei omnipotentia, prout est Patris tantum, at omnipotentia non in intellectu, & voluntate, sed in attributo ab illis distincto consistit vt extra scholam D. Thomæ multi opinantur, & fundamentum habet in D. Thom. *quæst. 25. art. 1. in solut. 1. & 4. argumenti*, vbi docet omnipotentiam à scientia, & voluntate ratione differre: ergo intellectus non ingreditur formalem constitutionem principij *quo* generationis verbi. Patet consequentia: nam si ad principium *quo* pertineret, esset vt generatiua potentia: ergo si hæc in attributo ab intellectu distincto constituitur, manet intellectus diuinus extra principium *quo* generationis verbi. Respondeo, D. Thomam *in loco 1. p. allegato* probabilius existimasse omnipotentiam ab intellectu discriminari ratione, vt *ex loco primæ partis*, manifestè conuincitur; vbi postquam *in prima solutione* dedit doctrinam in argumento adductam, secundam solutionem subiecit, in qua suam vltimam voluntatem aperiens, nec ratione adhuc omnipotentiam ab intellectu diuino discreuit; & hanc sententiam sequutus potentiam generatiuam in omnipotentia, prout est Patris tantum constituit. 11 *Arg. 4.* *Respond.*

Denique argumentari possumus in fauorem Durandi: etiam si intellectus, & voluntas maneant extra constitutionem formalem principij *quo* diuinarum processionum, & sint immediatè à natura, potest sufficiens ratio ordinis processionum assignari: ergo ex hoc fundamento non debemus probare intellectum, & voluntatem ad principium *quo* pertinere. Antecedens probatur primo: etsi attributa immediatè à natura, hoc est, non media potentia, dimanent, potest sufficiens ratio reddi, cur vnum immediatius, 12 *Denique arg.*

diatius, quam aliud naturæ conueniat, & cur vnum mediante alio dimanet ab illa: ergo Filius, & Spiritus Sanctus absque mediatione intellectus, & voluntatis producantur ad intra, poterit sufficiens ratio ordinis diuinarum processionum assignari, & cur vna aliam supponat, & mediante illa exerceatur. Secundo: inter actus elicitos ab eadem potentia potest reddi ratio, cur vnus ab alio dependeat, & illum supponat, vt videre est in assensu conclusionis supponente principiorum assensum, etsi omnes pro principio habeant eandem potentiam: ergo esto asseratur processiones diuinas esse à natura diuina absque medio intellectu, & voluntate, poterit ratio ordinis inter illas assignari.

13 *Respond.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam proprietates non petunt medijs alijs principijs proximis dimanare à natura, & licet aliquando vna mediante alia connectatur cum illa; prima tamen immediatè ei conuenit; ac proinde vt assignetur ordo dimanationis in proprietatibus necessarium non est ad proxima principia illis priora concurrere, actus autem, seu operationes conueniunt naturæ, quæ est remotum, & radicale principium, medijs principijs proximis; ac proinde ratio ordinis inter operationes non est reddenda immediatè ex natura, sed medijs principijs proximè operatiuis, siue realiter à natura distinctis, qualiter in creatis contingit, siue virtualiter, qualiter contingit in Deo. *Dices.* Si dicas esse proprium naturæ finitæ agere principijs proximis, vt producat suas operationes: ergo natura Dei cum infinita sit, concursu principij proximi ad suas operationes indigere non potest; & consequenter vt inter illas ordinem constituamus; non est necessarium ad principia proxima recurrere. *Respond.* Respondeo, indigentiam principij proximi realiter à natura distincti esse conditionem naturæ finitæ, natura autem diuina ob sui infinitatem principio proximo realiter à se ipso distincto non indiget vt de facto operetur, sed solum eget principijs proximis virtualiter distinctis ab illa.

§. III.

Reijcitur Scoti sententia.

14 *Scoti sententia.* Secunda sententia est Scoti *in 1. dist. 2. quæst. vlt. distinct. 12. quæst. 1. & quodlib. 2. art. 3.* asserentis intellectum quidem, & voluntatem ingredi constitutionem principiorum notionalium, vt important actum primum intelligendi, & volendi in quo à Durando distinguitur, non tamen prout dicunt actum secundum: vnde affirmat intellectum, prout in Patre, esse in actu primo: ad intellectionem, quæ est operatio essentialis, & ad productionem, quæ est actus notionalis, cum ordine quodam, prius ad intellectionem, secundo ad productionem; intellectionem tamen nullatenus ad dictionem requiri, nec tanquam principium, nec tanquam actionem. Scotum sequuntur domestici.

15 *Contra Scotum sentiunt communiter Theologi. Caietan. Nazar. Molina. Vazq. Suarez.* Cæterum alijs Theologis Scoti sententia non placet, & ab omnibus tam intra, quam extra Scholam D. Thomæ in hac parte desseritur: omnes enim fatentur intellectionem actualem ad diuinam verbi productionem concurrere. Ita Caietanus *in præsenti art. §. ad 2. dubitationem.* Et *art. 5. §. circa antecedens.* Nazarius *ibi controuersia vnica conclusione 2.* Molina *disp. 2.* Vazquez *disput. 112. cap. 1. num. 4.* Et *cap. 5. num. 12.* Suarez *lib. 1. de Trinitate cap. 8. num. 2.* Quorum aliqui volunt actum intelligendi, & volendi, non esse processionum principia, sed tantum actiones, medijs quibus producuntur personæ. Ita Caietanus, Nazarius, Vazquez. Alij per oppositum docent ex processionum principia, non tamen actiones; istas enim in actibus ab intellectione, & volitione ex æquo distinctis constituunt. Ita Molina, & Suarez.

16 *Contraria sitet. defenditur.* Asserendum tamen est actionem intelligendi ad verbi productionem concurrere, vt actionem, qua verbum producitur, & vt principium, non actionis, sed verbi, & idem de volitione respectu spirationis actiuæ est dicendum.

Prima pars probatur ex August. In prima assertionis parte omnes Theologi extra Scholam Scoti consentiunt, vt dixi. Et ostenditur primo ex Augustino *lib. 5. de Trinitate cap. 7.* vbi vt probet Filium Patri non esse sapientiam, qua intelligit, nec Patrem intelligere sapientia genita, sic arguit: *Si enim solus sibi Filius intelligit, vt intelligentia sit, & sibi, & Patri, & Spiritui Sancto, ad illam redditur absurditatem, vt Pater non sit sapiens de se ipso, sed de Filio, nec sapientia sapientiam genuerit, sed ea sapientia Pater dicatur sapiens, quam genuit; vbi enim non est intelligentia, nec sapientia esse potest, &c.* Et pauci interpositis ait: *Est ergo Deus Pater sapiens sapientia ea, qua ipse sua est sapientia, & Filius sapientia Patris de sapientia.* Et paulò inferius ibi: *Filius autem intelligentia Patris de intelligentia genitus, &c.* ergo ex mente Augustini Filius Diuinus ab intellectu Patris procedit, non vt in actu primo, sed vt in actu secundo intelligendis, intelligentia namque, & sapientia, non actum primum intelligendi, sed actum secundum important.

17 *Contrarierti explicatio reijcitur primo.* Respondet Scotistæ, verba August. interpretanda esse de intelligentia, & sapientia, veluti habituali, non de actuali, illa autem intellectui conuenit prout in actu primo. Hæc tamen interpretatio exorta est, & contra expressam mentem Augustini. Quod probo primo: nam sapientia habitualis à memoria est indistincta, vt Scotistæ fatentur; at in illo capite Augustinus distinguit memoriam ab intelligentia, & sapientia, vt constat illis verbis: *Nihil mentis meminimus nisi per memoriam, nec intelligimus nisi per intelligentiam, nec amamus nisi per voluntatem; at vero in illa Trinitate quis audeat dicere, Patrem, nec se ipsum, nec filium, nec Spiritum Sanctum intelligere, nisi per filium? Vel diligere nisi per Spiritum Sanctum? per se autem meminisse tantummodo, vel sui, vel filij, vel Spiritus Sancti? Eodem modo filium, nec sui, nec Patris meminisse nisi per Patrem, nec diligere, nisi per Spiritum Sanctum, per se autem non nisi intelligere, & Patrem, & se ipsum, & Spiritum Sanctum: similiter, & Spiritum Sanctum per Patrem meminisse, & Patris, & Filij, & sui, & per Filium intelligere, & Patrem, & Filium & se ipsum, per se autem non nisi diligere, & se, & Patrem, & Filium, tanquam memoria sit Pater, & Filij, & sui, & Spiritus Sancti; Filius autem intelligentia, & sua, & Spiritus Sancti, Spiritus vero Sanctus charitas, & sua, & Patris, & Filij. Quis hæc in illa Trinitate opinari, vel affirmare præsumat?* Et asserit Filium esse sapientiam de sapientia, & intelligentiam de intelligentia: ergo inepte explicatur de intelligentia veluti habituali; aliàs distinctione illa supposita, non de sapientia genitum, sed de memoria Patris debuisset filium asserere.

18 *Secundo reijcitur.* Secundo, & euidenter ni fallor: nam Augustinus, ex eo quod Pater non esset sapiens, nisi sapientia genita, infert pro absurdo maximo, sapientiam non genuisse sapientiam, nec filium esse sapientiam genitam de sapientia Patris: at si hoc intelligatur de sapientia habituali, illud absurdum non sequitur: ergo vel fatendum est illationem Augustini esse malam, quod est absurdum, vel explicandus, non de habituali, sed de actuali sapientia, quod Nos intendimus. Consequentia est ligitima. Maior in Verbis Augustini expressè contenta. Minorem autem probo: ex eo quod filius esset sapientia actualis Patris, qua Pater sapiens actualiter esset, non colligitur non esse genitum de sapientia habituali, stat enim bene esse Patris actualem sapientiam, & nasci ex sapientia Patris habitualis, sicuti in creatis videmus, in sententia Scoti asserentis Verbum creatum esse intellectionem formaliter; & consequenter intellectum creatum Verbo esse intelligentem actualiter, cum quo tamen stat, quod Verbum ex habituali sapientia intellectus procedat, vt de facto contingit: ergo si verba Augustini in inconuenienti illato de sapientia habituali intelligantur, vt volunt Scotistæ, absurdum ab Augustino illatum non sequitur; ac proinde, vt bona sit illatio ab ipso facta, intelligenda sunt eius verba non de habituali, sed de actuali sapientia.

19 *Secundo prob. ratione Caietani.* Secundo principaliter suadetur conclusio argumento Caietani *in hoc artic. §. ad secundam dubitationem* ad hanc formam redacto; sequitur ex Scoti sententia, quod si per impossibile Pater non intelligeret, adhuc diceret, & produceret verbum; consequens est falsum: ergo & Scoti sententia. Probo sequelam: actus respicientes eandem potentiam sine dependentia vnius ab alio, taliter comparantur ad illam, quod per impossibile vno sublato, alius non auferatur, sic docet Scotus *in 2. distinct. 1. quæst. 1. artic. 3.* & per se manifestum videtur: non enim melius vnius actus ab alio dependentia monstratur, quam per hoc, quod illo sublato, iste remanere non potest; at iuxta Scotum dictio verbi, & intellectio diuina, taliter comparantur ad intellectum Patris, quod vnus non est principium, actio, nec ratio alterius: ergo etiam si per impossibile Pater non intelligeret, adhuc diceret, & produceret verbum. Falsitas autem consequentis probatur: tum ex Augustino *lib. 15. de Trinitate cap. 10.* illis verbis: *De his ergo differimus, quæ nota cogitamus, & nota sunt nobis, etiam dum non cogitantur à nobis, sed certè si ea dicere velimus, nisi cogitata non possumus*: ergo ex mente Augustini verbum nostrum vocale sine cogitatione præuia subsistere nequit; ac proinde multo magis impossibile erit, vt Verbum Diuinum producatur à Patre, dato quod non intelligeret. Tum etiam: nam productio verbi est intellectualis loquutio, sicut productio verbi nostri mentalis est loquutio mentalis, & productio vocalis verbi est vocalis loquutio; at loquutio intellectualis sine intellectione subsistere nequit, quo circa, etsi intellectu carentes loquantur, non tamen loquuntur loquutione intellectuali: ergo implicaret omnino Patrem Diuinum dicere verbum, si non intelligeret.

20 *Tertio prob.* Tertio suadetur alio inconuenienti, quod sequitur ex sententia Scoti, nempè dictionem non esse actum intellectus diuini; consequens est absurdum, & contra omnium Theologorum sententiam, excepto Durando: ergo & illud, ex quo sequitur. Sequela ista manifesta fuit Durando, qui non aliunde probauit processionem verbi non esse actum intellectus diuini, nisi ex eo, quod intellectio, quæ est illius actus, infecunda est ad realem productionem. *Sequela prob. 1.* Et probatur primo: nam actus non conuenientes in aliqua ratione communi, nec ordinatè se habentes ordine dependentiæ vnius ab alio, non possunt eandem potentiam respicere; at actio, & intellectio diuina, sunt actus distincti sine ordine dependentiæ vnius ab alio, vt Scotus fatetur, & alias non est assigna-

assignabilis ratio communis, in qua tales actus conueniant, vna diffinitione diffinibilis, vt consideranti constabit: ergo ad eandem potentiam attinere non possunt; & consequenter cum intellectio Diuina sit actus intellectus, productio verbi actus intellectus non erit, sed alterius potentiæ.

21 *Secundo prob.* Secundo: intellectus rectè diffinitur per hoc, quod sit potentia apprehensiua obiecti: ergo actus, qui ab illo non est sub ratione apprehensiui, non est illius actus, at supposito, quod dictio formaliter non sit intellectio, nec ab illa vllo modo procedat, non est ab intellectu vt apprehensiua potentia: ergo ex Scoti sententia hoc docente manifestè sequitur actum intellectus non esse. *Tertio.* Tertio: nam supposito, quod productio verbi non sit ab intellectu Patris sub ea ratione, qua est potens intelligere obiectum, non interest magis ad mentem Theologorum, quod sit ab illo, quam quod sit ab alia potentia ab intellectu distincta; at iuxta Scoti sententiam productio verbi non est ab intellectu Patris, prout est potentia potens intelligere obiectum: ergo iuxta illam non interest magis, quod sit actus intellectus, quam alterius potentiæ, & consequenter actus intellectus non erit.

22 *Denique suadetur prima pars conclusionis.* Denique conclusionem ostendo: nam principium productionis verbi, seu verbi producti, est in Patre constituendum perfectissimo modo possibili; at si intellectus Patris, vt actu secundo intelligens, pro principio assignetur, perfectiori modo constituitur, quam constituto pro principio intellectu, prout in actu primo, & aliàs est possibile: ergo intellectus Patris in actu secundo intelligens debet pro principio productionis verbi assignari. Maior omnibus Theologis est manifesta. Minor pro prima parte certa videtur: nam principium eo est perfectius, quo actualius, intellectus autem diuinus actualior concipitur vt intelligens in actu secundo, quam prout in actu primo. Pro secunda parte probatur ex discrimine, quod inter intelligere nostrum, & diuinum versatur: nempè, quod nostrum productionem supponit, & verbum productum, vel in ipso verbo consistit, vt extra Scholam D.Thom. fertur communiter: diuinum autem intelligere nec in verbo producto consistit, nec verbum productum supponit, sed potius ad verbum supponitur, & est prius illo, vt Scotus fatetur. Quo circa communiter dicitur, nos producere verbum ex necessitate, vt intelligamus, vel per ipsum in aliorum sententia, vel in ipso in sententia Thomist. Deus autem non ex necessitate, vt intelligat, sed ex fœcunditate naturæ producere verbum; at hac prioritate admissa nulla est repugnantia, vt intellectus prout actu intelligens influat in verbum, & illud producat: ergo prout sic illud producit. Secundo; quia non alia ratione verbum vocale nostrum ab intellectu, vt actu intelligente, produci potest, & de facto producitur nisi quia vt intelligamus necessarium non est, & vt intelligentem intellectum in actu supponit; at intellectus Paternus ad productionem Verbi supponitur intelligens in actu secundo: ergo vt sic, & non vt in actu primo, potest, & debet in verbum influere, & illud producere.

23 *Secunda & tertia pars conclusionis prob.* Secunda pars eiusdem assertionis, qua dicimus actum intelligendi esse ipsissimam verbi productionem, probata manet *disputatione antecedenti, conclusione tertia*. Quod autem etiam habeat rationem principij, & non solius actionis respectu verbi producti, probatur. Tum primo: non enim cum proprietate dicitur filium esse de actione generatiua Patris, etsi propriè dicatur esse à Patre media generatione, at Augustinus ait, filium esse sapientiam genitam de sapientia Patris: ergo iuxta eius mentem actus intelligendi non solum est actio, qua verbum producitur, sed etiam est principium illius. Tum etiam: nam verbum nostrum non dicitur ex cognitione obiecti procedere, etiam si cognitio sit actio, qua verbum producitur; quia non est principium illius; at Verbum Diuinum ex cognitione omnium, quæ continentur in Deo, procedit, vt docet Caietanus *infra quæst.* 34. *art.* 3. & cum illo maior pars Theologorum: ergo cognitio diuina ad verbum, non solum vt actio, sed etiam vt principium *quo*, comparatur. Tum etiam: nam posita cognitione principio verbi, ei assignamus actualius, & perfectius principium, quam si solus intellectus per modum actus primi sit eius principium: ergo cognitio Dei pertinere debet ad principium, quo verbum producitur. Tum denique: nam si aliquid obstaret, vt esset principium verbi, maximè, quia est actio qua verbum producitur; at hoc non obstat, vt patet in actu scientifico, quo producitur habitus, qui non solum est actio, sed etiam principium habitus productiuum: ergo idem quod prius.

24 *Vltima pars conclusionis prob. 1.* Quod denique non sit principium *quo* processionis actiuæ, qua producitur, probo primo; nam principium *quo* debet virtualiter saltim ab actione principiata distingui; quo circa intellectus ab intellectione distinguitur virtualiter in sententia asserente esse principium virtuale illius; at dictio non est actus ab intellectione *Secundo.* virtualiter distinctus: ergo nequit esse principium dictionis. Secundo; nam licet principium termini per actionem producti debeat esse principium actionis, quando est ab actione distinctum, attamen quando est indistinctum ab illa id non desideratur, vt constat in actu producente habitum, qui est principium habitus producti, & non actionis; quia identificatur cum illa; at actio intelligendi identificatur cum actione verbi productiua: ergo quamuis sit principium productiuum *quo* verbi, non tamen debet esse principium dictionis. Tertio: nam si vt esset principium *Tertio.* *quo* verbi deberet esse principium actionis, sequitur deberet esse principium reale illius; cum respectu verbi sit reale principium; at hoc est falsum; cum in omnium ferè Theologorum sententia sit indistincta realiter ad minus ab actione productiua verbi: ergo nullo modo debet esse principium illius.

§. IV.

Argumenta Scoti soluuntur.

Contra istam conclusionem opponunt Scotistæ primo: iuxta Augustinum Verbum diuinum gignitur à memoria Patris; 25 iuxta eundem Augustinum *lib.* 15. *de Trinitate cap.* 7. memoria *Arg. 1. ex Aug.* ab intelligentia distinguitur: ergo Verbum diuinum non ab intellectu, vt intelligente actualiter, qua ratione intelligentia est, sed ab illo prout in actu primo, qua ratione obtinet rationem memoriæ, procedit. Discursus cum minori tenet. Maior autem probatur ex Augustino *lib.* 5. *de Trinitate cap.* 10. vbi ait: *In hoc speculo, & in hoc enigmate, scilicet in Verbo creato, videri aliquam Verbi illius similitudinem, de quo dictum est, in principio erat Verbum*; at Verbum nostrum non ex intelligentia, sed ex memoria, id est ex intellectu per modum actus primi, procedit, vt docet Augustinus in eodem capite ibi: *Necesse est cum Verbum loquimur, ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur Verbum*: ergo Verbum non ex intelligentia Patris, sed ex illius memoria, idest, intellectu per modum actus primi, procedit. Quod amplius confirmant ex eodem Augustino in eodem *lib. cap.* 14. illis verbis: *Verbum nostrum illud, quod non habet sonum, inde* *Confirm.* *vt cumque simile est in hoc enigmate illi Verbo Dei, quod etiam Deus est; nam & hoc de nostra scientia nascitur quemadmodum, & illud de scientia Patris natum est*; at Verbum nostrum mentale non nascitur ex scientia actuali, sed ex habituali per modum actus primi: ergo nec diuinum Verbum ex actuali scientia Patris nascitur, sed ex habituali per modum actus primi.

Ad hoc argumentum respondet Caietanus, tam Verbum 26 mentale nostrum, quam Verbum diuinum, nasci ex memoria *Resp.* per modum actus primi tanquam ex principio, & ex scientia actuali tanquam ex actione productiua, seu causalitate, & iuxta hanc distinctionem explicat Augustinum. Sed quia in nostra sententia Verbum diuinum nascitur ex scientia actualis Patris, non solum vt actione, sed etiam vt principio, ideò aliter ad argumentum factum respondeo, Augustinum loco *vbi supra* pro nostra conclusione relato expresè asseruisse Verbum esse sapientiam genitam de sapientia, & intelligentiam de intelligentia, in loco autem in contrarium adducto non asserit procedere ex Patris memoria; nec refert assimilare Verbum diuinum Verbo nostro creato quoad hoc; non enim voluit omnimodam similitudinem, sed aliquam tantum, vt expresè constat ex verbis illius; ex eo autem, quod inter vtrunque sit aliqua similitudo, non sequitur, quod si Verbum nostrum procedit ab intellectu prout in actum primo, etiam Verbum diuinum ab intellectu Patris prout in actu primo procedere debeat; stat namque aliqua similitudo per hoc, quod vtrunque ab intellectu vt fœcundo procedat, etsi cum discrimine in modo à Nobis intento. Quod si aliquādo Augustinus asseruit procedere ex memoria Patris, interprætandus est, ex memoria prout in actu secundo, hoc est, ex memoria actuali, non habituali, ne in illius, doctrina contradictionem admittamus. Et ex his ad confirmationem constat solutio.

Obijciunt secundo; nihil superfluum, vel non necessarium, 27 potest ad productione mentis necessarij concurrere: at concursus *Arg. 2.* intellectionis actualis ad Verbi diuini productionem necessarius non est, sed superfluus: ergo constituendus non est respectu Verbi diuini quod est ens necessarium. Minorum in qua est difficultas, sic probant; intellectus creatus per modum actus primi est sufficiens, & fœcundus ad verbi creati productionem; at intellectus diuinus fœcundior est intellectu creato: ergo vt in actu primo erit ad verbi productionem sufficiens; & consequenter concursus actualis intellectionis superfluus erit, & non necessarius. Respondeo negando minorem, ad cuius probationem: *Resp.* nego consequentiam: imò, quia intellectus diuinus fœcundior est intellectu creato fit vt non ex necessitate, vt per illud intelligat, sed ex sola fœcunditate verbum producat, ac proinde, quod prius intelligat, quam verbum producat: eo autem ipso, quod intellectio verbi productionem præcedat: fit, quod possit, & debeat pro principio verbi constitui, vt *supra* arguebamus, intellectus autem creatus, quia infœcundior est, non ex fœcunditate, sed ex necessitate verbum producit, vt per illud, aut in illo percipiat verbum, ex quo nascitur, vt intellectio non sit verbi creati effectiuum principium.

Si dicas, fœcundior est potentia se sola sufficiens per modum 28 *Replicatio diluitur.* principij ad aliquem terminum, quam illa, quæ indiget ad eius produ-

productione altero comprincipio: ergo si intellectus creatus se solo est sufficiens, fœcundior erit intellectu diuino indigente concursu intellectionis ad verbi productionem. Respondeo verum esse antecedens, si indigeat comprincipio à se ipso distincto, & ex ipso non orto; secus autem si comprincipium sibi identificet, & ab illo oriatur egressu virtuali, aut formali: intellectio autem diuina, vel est eadem etiam ratione cum intellectu diuino, vel ad minus identitate omnimoda reali, & est ab intellectu diuino virtualiter elicita, etsi non formaliter ob defectum formalis distinctionis.

29 *Tertio obijciunt Scotistæ.* Tertio obijciunt; si intellectio Dei essentialis esset intellectio producta, non minus obtineret rationem verbi, quam verbum, quod de facto est productum; & tamen, dato illo impossibili, non ab intellectione diuina, sed ab intellectu prout in actu primo procederet: ergo nec modo Verbum diuinum ab intellectione Patris procedit, sed ab illius memoria, seu intellectu in actu primo.

Resp. 1. Respondeo primo negando maiorem: nam in nostra sententia verba non in intellectione, sed in termino intellectionis consistit, in quo intellectus contemplatur obiectum, & illo mediante obiectum constituitur in actu vltimo intelligibilitatis passiuæ: vnde in illo casu impossibili diuina intellectio non obtineret rationem verbi, sed terminus per illam productus, & ex illa procedens, qui in data hypothesi esset verbum essentiale.

Secundo. Respondeo secundo, omissa maiori, & minori negando consequentiam; quia in illo casu confitto, Deus non ex fœcunditate, sed ex necessitate produceret verbum, vt per illud formaliter obiectum intelligeret; ac proinde intellectio verbi productionem per modum principij non posset præcedere, sed in ipso verbo producto consisteret, de facto autem oppositum opposita de causa contingit, sicuti ista illatio in sententia Scoti non valet: *In illa hypotesi Deus esset sapiens sapientia producta: ergo modo sapientia genita est sapiens.*

30 *Instantia occurritur.* Si dicas, intellectio creata, in hypotesi data producta, esset verbum eiusdem rationis, ac modo est Verbum diuinum: ergo principium vtriusque idem est: non enim stare potest conuenientia essentialis in terminis, cum disconuenientia in principijs; at si verbum habeat pro principio intellectionem, non habet idem principium, ac tunc haberet intellectio producta: ergo verbum non potest habere pro principio intellectionem. Respondeo negando antecedens; nam in illo casu intellectus diuinus potentialis esset, vtpote ab intellectione essentiali distinctus realiter, & imperfectus, vtpote verbum ex necessitate producens, & non ex sola fœcunditate; ac proinde verbum essentiale, potentiale, & imperfectum esset eisdem de causis, cum quo stare nequit esse eiusdem rationis cum verbo diuino de facto producto.

31 *4. Arguitur in fauorē Scoti.* Quarto arguitur in fauorem Scoti: principio per se concurrenti ad aliquem terminum debet in illo prædicatum aliquod respondere, quod sine tali principio subsistere nequit; at in verbo diuino nullum est prædicatum per se correspondens diuinæ intellectioni actuali, quod sine illa verbo competere nequeat: ergo diuina intellectio non est principium *quo* verbi producti. Probo minorem; nam si aliquod esset, maximè conceptu repræsentationis actualis obiecti, vel intellectionis: est enim diuinum verbum intellectio de intellectione; at nullum ex istis petit pro principio *quo* verbi actualem Dei intellectionem, vt constat in verbo creato, quod in aliorum sententia est intellectio actualis, in nostra actualis obiecti repræsentatio, & in nulla pro principio sui petit intellectionem, sed ab intellectu, prout per speciem in actu primo fœcundo, vtrumque prædicatum accipit: ergo nullum est prædicatum in Verbo diuino per se petens pro principio actualem intellectionem, & illi correspondens.

32 *Resp.* Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dicatur, prædicatum correspondens intellectioni diuinæ esse conceptum repræsentationis summè actualis, ac proinde petens pro principio *quo* sui summam actualitatem lineæ intelligibilis actiuæ, qualis est diuina intellectio, verbum autem creatum, cum summa actualitate, & immaterialitate non gaudeat, non petit pro principio *quo* sui vltimam actualitatem in linea intelligibili, sed sufficit pro eius principio intellectus, vt fœcundus per speciem impressam.

Duplex instantia proponitur. Sed oppones primo; intellectus diuinus, prout in actu primo ab intellectione distinctus, est summè actualis; cum omnem potentialitatem excludat: ergo etiam si verbum diuinum sit repræsentatio summè actualis, poterit ab intellectu Patris, prout in actu primo fœcundo, absque intellectionis concursu procedere. Secundo: esto verbum creatum non sit repræsentatio summè actualis, est tamen vltima actualitas in linea intelligibilitatis passiuæ; & tamen ex hoc non petit pro principio sui vltimam actualitatem lineæ intellectualitatis actiuæ creatæ: ergo esto verbum diuinum sit repræsentatio summè actualis non desiderabit pro principio *quo* sui summam, & vltimam actualitatem lineæ intellectualitatis actiuæ increatæ, sed ab intellectu diuino, prout in actu primo fæcundo, sufficienter vt principio *quo* producetur.

Respondeo ad primam distinguendo antecedens: est summè actualis in peculiari, & veluti specifica linea intellectus, concedo antecedens: in tota linea intellectualitatis actiuæ, nego antecedens, & nego consequentiam; quia cum verbum sit summa actualitas in tota linea intellectualitatis passiuæ petit pro principio *quo* sui summam actualitatem totius lineæ intellectualitatis actiuæ. 33 *Resp. ad 1.*

Ad 2. Ad secundam dicatur, in verbo creato hoc ita contingere; quia cum producatur ex necessitate, vt in illo, aut per illud obiectum intelligatur, non potest ab intellectione procedere, verbum autem increatum ex hac necessitate non producitur, & idcircò cum intellectionem supponat, illam pro principio desiderat, vt *superius* arguebam.

Melius respondetur, prædicatum, ratione cuius Verbum diuinum petit pro principio intellectionem actualem, esse, quod est actualis repræsentatio obiecti, vt actualiter, & non solum habitualiter præintellecti, ad differentiam verbi mentalis creati, quod est repræsentatio obiecti, solum vt habitualiter præintellecti. 34 *Secunda solutio principalis argumenti.*

Denique arguitur ex D. Thoma *quæst. 2. de potentia art. 2.* illis verbis: *Ad septimum dicendum, quod scientia, vel voluntas, non est principium generationis; cum generatio sit naturæ, quæ, in quantum est actionis principium, rationem potentiæ habet.* Et in 2. distinct. 7. quæst. 2. art. 1. ad 4. ibi: *Dicendum, quod voluntas, & scientia non habent rationem primi principij respectu generationis Filij, qui procedit per modum naturæ, sed tantum respectu creaturarum, quæ producuntur à Deo sicut artificiata:* ergo ex mente D. Thomæ actus intelligendi non pertinent ad principium, quo verbum producitur. Respondetur, loqui D. Thomam de intellectu, & voluntate, vt sunt principia actionis productiuæ liberæ, qualiter ad creaturas concurrunt; non autem negat intellectum, & voluntatem vt principia naturalia ad verbi, & impulsus productionem concurrere. 35 *Denique arguitur.* *Respond.*

§. V.

Referuntur variæ sententiæ, vera eligitur, & probatur.

Supposito igitur intellectum, & voluntatem, & illorum actus, ad diuinas processiones concurrere, in quo parum, aut nihil controuersiæ inter Theologos inuenitur, restat examinare, an istæ perfectiones absolutæ sint principium *quo* proximum, an vero ratio principij proximi solum relationibus competat, vel relationibus, & absolutis? Prima sententia docet solam relationem esse principium *quo* proximum diuinarum processionum. Ita Durandus *in 1. distinct. 7. quæst. 2. nu. 26.* quem aliqui recentiores sequuntur. Secunda distinguit de processione, vt productio, & vt est communicatio, sub priori ratione principium eius *quo* est sola relatio, sub posteriori autem perfectio absoluta. Hanc tenent quidam, quos suppresso nomine refert Durandus *vbi supra num. 18.* Referuntur etiam Gotfredus de Fontibus *quodlib. 6.* Et Enricus *in summa lib. 7. quæst. 7.* Et *quodlibet. 3. quæst. 3.* Illum sequuntur Alarcon *tract. 5. disp. 6. cap. 2. num. 1.* Tertia docet ex vtroque in recto, nempè ex relatiuo, & absoluto, principium *quo* proximum diuinarum processionum constari. Pro hac referuntur Albertus *in 1. distinct. 7. quæst. 1.* Ricardus *ibid. quæst. 1.* Eamque D. Thomam tenuisse *in 1. distinct. 7. quæst. 1. artic. 2.* docet Caietanus *infra quæst. 41. artic. 5.* Illam ex modernis sequuntur Arrubal *disput. 143. cap. 3. & 9.* Et Zunniga *disp. 16. dub. 6.* relatus ab Alarcon *vbi supra* asserente id putaturum probabile, nisi ferè authoritas omnium Scholasticorum arceret. 36 *Authorū sententiæ.* *Albert.* *Ricard.* *Caietan.* *Arrub.* *Zunniga.* *Alarcon.*

An autem principalius essentia, an relatio in constitutione principij importetur, non conuenit inter istos Authores. Alijs asserentibus principalius essentiam; quia præcipua agentis intentio est assimilatio termini cum principio. Alijs è contra relationem docentibus præcipuè importari; quia per illam distinguitur terminus à principio, distinctio autem, ad principiandum præcipuè conducit. Quarta sententia pro principio *quo* radicali constituit diuinam essentiam, pro principio *quo* proximo generationis intellectum diuinum, spirationis autem volūtatem constituit, relationibus ingredientibus vel pro conditione, vel de connotato, & in obliquo. Ita omnes Thomistæ *in præsenti*, & *infra quæst. 41. artic. 5.* Vbi Caietanus, Zumel, Bannez, Nazarius, Albelda, Serra, Reuerendissimus S. Thoma, & alij. Eandem ex Patribus Societatis sequuntur Suarez *lib. 6. de Trinitate cap. 5.* Vazquez *disp. 164. cap. 3.* Granadus *tract. 13. disp. 3. sect. 3.* Ruiz *disp. 100. sect. 2. & 3.* estque apud Scotistas communis. Pro cuius explicatione sit. 37 *Dissensio in modo.*

Prima conclusio: *Principium* quo, *siue proximum, siue remotum, non est sola perfectio absoluta, sed cointellecta simul relatione.* Ita D. Thomas *quæst. 2. de potentia art. 2.* in fine corporis, ibi: *Et propter hoc in ratione potentiæ includitur quodammodo paternitas, etiam quantum ad id, quod est generationis principium: vnde cum alijs dicendum est, quod potentia generandi simul essentiam, & notionem significat.* Idem docet solutione ad secundum, & ad quintum vbi loquens 38 *Prima conclusio. Est D. Thom.*

loquens de proprietate personali ita habet: *Et ideo non oportet, quod sit generationis principium principaliter, sed quodammodo cointellectum rationi supra dicta, &c.* Et in 1. *distinct. 7. quaest. 1. art. 2.* Et *infra quaest.* 41. *art.* 5. Et ostenditur primo, nam principium *quo* reale debet inadaequatè saltim à termino producto distingui, vt ex dicendis constabit; at si potentia generatiua, v. g. adaequatè in perfectione absoluta consisteret secundum nihil sui à termino producto distingueretur realiter: ergo principium *quo* proximum, sine remotum, non consistit in perfectione absoluta adaequatè, sed cointellecta simul relatione. Secundo: Actio, cuius principium est perfectio absoluta, accepta absolutè, in praedicatione formam absolutam adaequat; at processiones actiuae non adaequant in praedicatione perfectiones absolutas diuinas: ergo principium illarum non est perfectio absoluta absolutè considerata, sed prout determinata ad aliquam ex diuinis personis; & consequenter relatio determinans cointelligi debet in ratione principij *quo*, siue proximi, siue remoti.

Ostenditur primo. *Secundo.*

39 *Tertio.* Tertio; si principium *quo* diuinae processionis adaequatè in perfectione absoluta consisteret, omnibus personis competeret; at hoc est falsum, aliàs filius esset potens remotè, & proximè generare se ipsum, vel alium, & Spiritus Sanctus esset potens spirare: ergo principium *quo* diuinae processionis non consistit adaequatè in perfectione absoluta.

Resp. Respondebis concedendo sequelam, & negando minorem, nec sequitur Filium posse generare: nam stat benè quod forma sit in subiecto, & ei non tribuat omnem suum formalem effectum, aut quasi effectum ob illius incapacitatem, vt constat in anima rationali, quae in capillis existens non tribuit illis omnem suum effectum formalem; cum illis rationalitatem non tribuat.

Sed contra. Sed contra: nam Filius est capax omnis effectus formalis absoluti; at eo ipso, quod principium *quo* generandi adaequatè in perfectione absoluta consisteret, esse potens generare esset absolutus effectus: ergo Filius esset capax illius; & consequenter redderetur potens generare.

§. VI.

Argumentis occurritur.

40 *Contraria sententia.* Contrarium huius conclusionis docuit Gabriel *in 1. distinct. 7. quaest. 1. 2. & 3.* relatus à Vazquio *vbi supra*. Eam etiam docuerunt alij, quos suppresso nomine refert D. Thomas *quaest. 2. de potentia articulo 2.* in quorum fauorem in hunc modum arguitur. Relatio paternitatis, v. g. vtpotè in generationa fundata, supponit generationem; at generatio, vel ast ipsa generandi potentia, vel illam supponit: ergo Paternitas supponit potentiam generandi omnino completam; & consequenter principium *quo* diuinae generationis, & cuiusuis alterius processionis, in perfectione absoluta adaequatè consistit.

41 *Singularis sententia.* Hoc argumento conuictus Alarcon *vbi supra conclusione tertia* triplicem relationem in Patre constituit, primam transcendentalem qua constituitur in ratione primae personae, & primi subsistentis, & per hanc non constituitur. Pater potens proxime generare, sed radicaliter potens generare, & spirare: secundam etiam transcendentalem ad verbum vt possibile, & per istam vt efficientem diuinum intellectum, & potentiam intelligibilem, constituitur prima persona potens proximè generare; Ac denique tertiam praedicamentalem, quae est relatio Paternitatis supra generationem fundata, ac proinde non pertinens ad constitutionem primi principij *quo* proximi, vel remoti, sed illud constitutum supponens.

42 *Reijcitur praedicta sententia.* Istius tamen Authoris sententia singularis est, & sine fundamento ad inuenta, & reijcitur breuiter, primo; quia ex illa sequitur esse in diuinis plures relationes reales quam quatuor, cuius contrarium docet D. Thoma *infra quaest. 28. art. 4.* & cum illo Theologi communiter. Secundo: nam generatio est actus à potentia generatiua distinctus rationa, vt praedictus Author fatetur: ergo semel data relatione transcendentali à Paternitate distincta, vt compleat potentiam generatiuam tanquam connotatum illius, deberet etiam ponere relationem transcendentalem distinctam, vt modificaret generationem; at relationem istam non recognoscit in Deo: ergo nec transcendentalem à praedicamentali distinctam connotatam à generatiua potentia. Tertio: nam relatio praedicamentalis, vt à transcendentali distinguitur, est ordo dependentiae effectus à causa, nisi de vocibus solum velimus contendere; at potentia generatiua Patris à filio non dependet, nec filius ab illa: ergo Patris ad filium nulla est transcendentalis relatio, nec è contra filij ad Patrem.

43 *Nec vrget illius motiuum.* Nec motiuum, quo ducitur, alicuius ponderis est, desumptum ex eo, quod Pater respicit filium vt generabilem, vt genitum, & vt filium; at respectus ad filium vt generabilem, vel vt genitum, praedicamentalis non est; cum non terminetur ad illum vt ad purum terminum, in quo praedicamentalis relatio consistit: ergo est transcendentalis. Respondeo negando minorem: puritas enim termini à praedicamentali relatione petita non excludit passiuam productionem, seu producibilitatem, sed solum dependentiam, seu causalitatem; & quia filius vt genitus non dependet à Patre: hinc fit, quod prout sic terminet praedicamentalem respectum. Si dicas, praedicamentalis relatio petit terminum physicè existentem; at relatio ad filium, vt producibilem, illius existentiam non petit, sed tantum possibilitatem: ergo praedicamentalis non est. Respondeo negando minorem: nam producibilitas filij non est contingens, sed necessaria, ac proinde relatio ad illum vt producibilem terminata illum respicit vt existentem realiter.

Dices. *Resp.*

Relicta igitur hac solutione ad argumentum factum respondeo, Paternitatem sub expresso conceptu referentis supra generationem fundari, sub conceptu hypostasis ad generationem supponi, sub conceptu connotato à potentia generatiua, & generatione, Patrem potentem, & generantem constituere. Quo modo autem inter se distinguantur praedicti conceptus, videbimus postea cum *de constitutiuo diuinarum personarum* tractemus. 44 *Vera solutio.*

Secundo arguitur: potentia generatiua est in filio; at si principium *quo* generandi non consisteret in sola perfectione absoluta, potentia generandi in filio non esset: ergo in sola perfectione absoluta consistit. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur primo ex D. Thoma *in 1. distinct. 7. quaest. 2. art. 1. in corpore* illis verbis: *Si sit gerundium verbi impersonalis, tunc potentia generandi est potentia, qua ab aliquo generatur, & ita est in filio potentia generandi, idest qua à Patre generatur*: ergo iuxta Diuum Thomam potentia generandi est in Filio, etsi in illo ad actum actiuè generandi non reducatur. 45 *Secundo arg.* *Maior prob. 1.*

Secundo; quia iuxta D. Thomam *quaest. 2. de Potentia art. 5.* potentia generatiua sub omnipotentia comprehenditur; at omnipotentia conuenit filio; ergo & potentia generandi. *Secundo.*

Tertio: quia ex opposito fieret, filium non esse aequalem Patri in potentia; ac proinde nec in omnipotentia; cum careret aliqua potentia, quae conuenit Patri; consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. *Tertio.*

Respondeo negando maiorem, ad primam probationem concessa, vt iacet, doctrina D. Thomae, distinguo consequens: potentia passiua generandi, concedo consequentiam: actiua, nego consequentiam. Ad secundam distinguo maiorem: sub omnipotentia absolutè, nego maiorem: sub omnipotentia in Patre, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Solutio est D. Tho. *loco allegato ad primum argumentum*. Ad tertiam probationem Alarcon *vbi supra num.* 17. respondet; Filium ideò non esse inferiorem Patri in potentia, nec minus perfectum: quia per intellectionem, intimamque vnionem, potentia generatiua est in termino producto. *Respondetur.* *Ad 1. maioris prob.* *Ad 2.* *Ad 3.*

Hoc tamen effugium friuolum est, nec argumento facto satisfacit. Quod probo ad hominem contra istum Authorem: ibi namque, vt Filium aequalem Patri in omnipotentia defendat, docet contra Ruizium omnipotentiam solum esse potentiam productiuam ad extra, ac proinde Filio competere, etsi non sit potens generare, quae est actio productiua ad intra: ergo si potentia productiua ad intra ad omnipotentiam pertineret, non esset Filius aequalis Patri in omnipotentia; & tamen per intellectionem, & intimam coniunctionem, esset in filio: ergo hic modus existendi sufficiens non est vt Filius Patri in omnipotentia, siue in perfectione potentiae adaequetur. 46 *Solutio Alarcon ad 3. probationem reijcitur 1.*

Secundo reijcitur: nam si Filius formaliter aliqua perfectione absoluta careret, non esset in perfectione aequalis cum Patre; & tamen tunc per intellectionem, & intimam coniunctionem principij eum termino competeret Filio: ergo hic modus conuenientiae non est sufficiens ad saluandam aequalitatem vtriusque in potentia, sed ad alia principia confugiendum est. *Secundo.*

Relicta ergo hac solutione neganda est sequela: nam in potentia absolutè adaequantur; cum potentia generatiua non sit potentia absolutè, sed potentia prout in Patre, in potentia autem prout in Patre non comparantur: quia comparatio supponit conuenientiam inter vtrumque extremum comparationis in eo, in quo fit comparatio; in potentia autem vt in Patre non cōueniunt Pater, & Filius, & ideò in illa non comparantur. Nec ex eo, quod deficiat Filio potentia prout in Patre, sequitur aliqua imperfectio in illo. Tum, quia defectus ille negatiuus est, & non priuatiuus: tum, quia cum non deficiat, nisi relatio, & haec non sit perfectio, non deficit illi aliqua perfectio formaliter. Tum denique: nam qui dixerit relationem dicere perfectionem, respondebit esse in illo aliam aequiualentem; tantae enim perfectionis est in filio potentia, vt generetur, quantae in Patre potentia ad generandum. 47 *Traditur vera solutio.*

§. VII.

Secunda conclusio vera sententia.

Principium quo *primum diuinae processionis non est relatio, sed diuina essentia, vt modificata relatione*, Ita D. Thomas 48

Secunda conclusio. prob. 1. ex Anselmo. locis vbi supra relatis. Et ostenditur primo ex Anselmo in Monologio *capit.* 58. vbi de Spiritu Sancto loquens sic ait: *Non ex eo procedit, in quo plura sunt Pater, & Filius, sed ex eo, in quo sunt vnum, non ex relationibus suis, quæ plures sunt, sed ex ipsa essentia emittunt Pater, & Filius tantum bonum*: ergo ex mente Anselmi essentia est principium *quo* Spiritus Sanctus ex Patre, & Filio procedit; cumque non sit principium *quo* proximum, erit principium primum radicale, & remotum. *Damascenus.* Damascenus etiam hanc veritatem docet *lib.* 1. de fide Orthodoxa capit. 8. *Generatio est opus naturæ, non sicut generantis, sed sicut eius, quo generat*: sentit ergo naturam diuinam esse principium *quo* proximum vel remotum, Pater constituitur potens ad generandum. *Ioannes Theologus.* Et Ioannes Theologus in Concilio Florentino *sessione* 8. Eandem veritatem apertissimè docet his verbis. *Dixi filium ex Patre, & Patris substantia generari, idem significare; ita tamen vt persona sit producens, & generans; principium autem quo ipsa persona generat sit id, quod solum communicabile est.* Et infra: *Pater naturæ suppositum est, sed generans, diuina vero natura generatiuum principium.* Quo nihil expressius potuit dicere pro nostra sententia.

49 *Augustinus.* Denique Augustinus veritatem istam docuit *lib.* 15. *de Trinitate capit.* 13. *ad finem*, his verbis: *Propter hoc sicut scientia nostra illi scientiæ Dei, sic & nostrum verbum, quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo Dei quod natum est de Patris essentia, tale est autem, ac si dicerem de Patris sapientia, vel quod est expressius de Patre scientia, de Patre sapientia*; esse autem id, de quo nascitur verbum, idem est, ac esse principium, quo Pater verbum producit: ergo diuina essentia est principium *quo* primum generationis verbi, & cuiusuis alterius processionis diuinæ.

50 *Solutio excluditur 1.* Respondebis fortè, diuinam essentiam esse principium *quo* radicale solum processionum, quatenus radicat relationes, quæ vt *quo* ad processiones diuinas concurrunt, non autem quia ipsa vt *quo* influat. Sed contra primo: nam explicatio ista non stat cum verbis Anselmi, qui ait Spiritum Sanctum non procedere ex eo, in quo plura sunt Pater, & Filius, sed ex eo, quod commune est, in quo sunt vnum, vel ex Patris essentia; si namque ista solum concurreret radicando relationem concurrentem vt *quo*, cum etiam Paternitas, & filiatio radicent relationem Spiratoris, iam Spiritus Sanctus ex eo, in quo plures sunt Pater, & filius, & non solum ex essentia, procederet.

Secundo. Secundo: nam principium generatiuum, si cum proprietate loquamur, est id, quod vt *quo* in generationem præstat influxum; at Damascenus dicit diuinam naturam esse, id, quo Pater generat, & Ioannes Theologus esse generatiuum principium: ergo sentiunt verè vt principium *quo* in generationem influere.

Denique. Denique Augustini verba hanc interpretationem non possunt admittere: nam sicut asserit verbum procedere de Patris essentia, dicit etiam procedere de Patris scientia, ac de Patris sapientia: at scientia, & sapientia prout à natura sub conceptu naturæ distinctæ: non radicant relationem Patris; & consequenter nequeunt isto modo ad generationem verbi concurrere, sed vt principium *quo* proximum verbi producti: ergo diuina essentia, aut natura, non ea solum ratione ad generationem concurrit, quia radicat relationem concurrentem vt *quo*, sed quia ipsa verè est principium *quo* primum diuinæ generationis.

51 *Secundo prob. ratione D. Th.* Deinde principaliter suadetur conclusio ratione D. Thomæ *locis relatis*; nam principium *quo* primum actionis generatiuæ, aut productiuæ, est id in quo genitum, aut productum, producenti assimilatur; cum agentis intentio ea sit vt terminum productum sibi assimilet in principio, quo agit; at personæ productæ personis producentibus non in relatione, sed in natura assimilantur seu identificantur: ergo non relatio, sed natura diuina, *Confirm.* vt connotans relationem est principium *quo* primum processionem in Deo. Et explicatur amplius in diuina generatione; etenim principium *quo* primum generationis est in quo genitum cum generante conuenit per similitudinem, aut identitatem; at id, in quo filius genitus communicat cum Patre generante, non est relatio, sed natura diuina: ergo hæc est principium *quo* primum generationis verbi.

52 *Resp. Durandus dupliciter.* Respondet Durandus, veram esse maiorem de generatione vniuoca, per quam genito communicatur potentia generandi aliud: secus autem de generatione æquiuoca per quam non communicatur genito potentia generandi aliud in hoc namque nequit esse principium *quo* id, in quo genitum generanti assimilatur: cum principium *quo* sit potentia generatiua, & in illis non assimilentur: generatio autem diuina est quasi æquiuoca ex parte; quia per illam non communicatur filio potentia generandi aliud, & in illa filius non assimilatur Patri. Secundo respondet veram esse maiorem, quando assimilatio est in forma numero distincta in genito, & generante; tunc enim potest ratione distinctionis vna forma esse principium alterius, secus autem quando genitum, & generans in natura identificantur: tunc enim sublata distinctione remanere nequit ratio, seu habitudo principij in eo, in quo conueniunt; & quia inter Patrem, & Filium est identitas in natura: hinc fit, quod principium *quo* nequeat esse natura, in qua conueniunt, sed relatio, in qua discriminantur.

Sed neutra solutio satisfacit, & contra primam facit, quod vniuocatio generationis sumitur ex conuenientia geniti, & generantis, non ex indiuiduantibus conditionibus, aliàs nulla esset generatio vniuoca; cum talis conuenientia impossibilis sit, sed ex conuenientia in natura vtrique communi; at Pater, & Filius in diuinis habent in natura perfectissimam conuenientiam, vtpotè cum habeant summam identitatem: ergo quamuis in proprietatibus personalibus differant, quæ sunt veluti conditiones indiuiduantes, generatio Filij est perfectissimè vniuoca. Nec refert ad hoc, quod Filio non communicetur potentia generandi aliud: nam cum in sententia Durandi hæc potentia in relatione consistat, & in nostra sententia relationem de connotato importet, & cum relatio non pertineat ad diuinam naturam sub conceptu naturæ: fit consequens, quod perfectimè communicetur natura, non communicata potentia generandi ex defectu relationis: ac proinde, quod soluetur ratio generationis perfectissimæ vniuocæ, absque eo, quod genito communicetur potentia generandi aliud. 53 *Prima solutio reijcitur.*

Deinde secunda reijcitur: nam etiam si principium *quo* primum generationis creatæ debeat adæquatè à genito distingui, non licet colligere debere etiam adæquatè distingui in diuinis, sed sufficit distingui à genito secundum aliquod in obliquo importatum: ergo ex defectu distinctionis naturæ inter genitum, & generans in diuinis, malè infert Durandus diuinam naturam non esse principium *quo* primum generationis verbi. Probo antecedens: in creatis generans vt *quod* adæquatè distinguitur numericè à genito, & exinde non licet colligere, quod generans vt *quod* in diuinis adæquatè à genito distinguatur numericè: ergo ex eo quod principium generationis creatæ distinguatur adæquatè numericè à termino producto, non licet inferre, quod in diuinis debeat adæquatè à termino producto differre, sed sufficit distinctio inadæquata penes connotatè importatum, vel relationem. 54 *Secunda reijcitur 1.*

Secundo reijcitur: nam etsi generans vt *quod* petat distingui realiter à termino genito, potest tamen ab vno principio habere continentiam geniti, & ab alio distinctionem: ergo poterit natura diuina in distincta esse prima ratio continendi, & consequenter primum principium *quo*, etsi à proprietate personali proueniat distinctio. Probo antecedens: etenim in creatis forma secundum conceptum essentialem est ratio continendi, & indiuiduales conditiones distinguendi: ergo stat optimè ab vno principio venire distinctio, & ab alio continentia. 55 *Secundo.* Denique reijcitur: nam per hoc solum, quod principium *quo* primum secundum aliquid sui distinguatur à termino, saluatur quod requiritur, vt sit ratio continendi terminum: ergo in natura diuina connotata relatione saluatur quidquid est necessarium vt sit principium *quo* primum. Probo antecedens: nam ratione illius distinctionis, potest de illo affirmari, quod negatur de termino, & è contra: ergo sufficit vt de illo affirmetur, quod sit ratio continentiæ actiuæ, negata de termino, & negetur de illo, quod sit ratio continentiæ passiuæ, de termino affirmata. *Denique reijcitur.*

§. VIII.

Argumentis in contrarium occurritur.

IN contrarium arguitur primo: relatio est totum id, quo Pater v. g. redditur potens generare Filium: ergo principium *quo* primum relatio est, & non essentia. Probo antecedens primo ex Augustinus *lib.* 5. *de Trinitate cap.* 6. *&* 7. illis verbis: *Filius eo Filius, quo genitus: ergo Pater, eo Pater, quo generans, & eo generans, quo Pater*; at est Pater paternitate vt forma: ergo est generans, & potens generare paternitate, vt adæquata forma. Secundo, denominatio propria non à forma communi, sed à propria debet prouenire; at denominatio potentis generare est denominatio proprijssima Patris: ergo non ab essentia, quæ communis est, sed à proprietate personali, vt à forma, debet prouenire. Tertio: eo modo se habet actio personalis ad personam, quo essentialis ad naturam; sed posse ad actione essentialem est à prædicato essentiali naturæ: ergo posse ad actionem personalem est à prædicato personali. Quarto: id, quod dat esse, dat operari, & posse operari; sed paternitas dat Patri esse Patrem: ergo & posse primum generare. Quinto imperfectio est in forma, quod det esse, & non operationem; at à personalitate diuina omnis imperfectio est releganda: ergo cum det Patri esse Patrem dare etiam debet posse generare. Denique: nam posse generare, & posse spirare, sunt à diuersis principijs: ergo non ab essentia, quæ vna est, sed à relationibus diuersis vtrumque præstatur. 56 *Arg. 1. Antec. multipliciter prob.*

Respon-

57 *Resp. negando antecedens. Ad primam probationem explicatur Aug.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem nego illa esse verba Augustini, sed hæc, *ideò Filius, quia genitus*, ex quo solum colligitur Patrem ideò Patrem esse; quia generans est, quod libenter fatemur, non autem colligitur Patrem paternitate generare, aut posse generare, quod argumentum contendit. *Ad 2.* Ad secundam distinguo maiorem: non à forma communi in sua communitate relicta, concedo maiorem: non à forma communi appropriata, nego consequentiam, sed solum colligitur, quod non proueniat à natura diuina absolutè, sed ab illa vt appropriata Patri. *Dices.* Si dicas; est ab illa vt appropriata: ergo secundum id, quod est ratio appropriandi; at ratio appropriandi est relatio: ergo formaliter est à relatione, sicut quod est ab animali vt appropriato homini, est tanquam à forma à rationalitate appropriante. *Resp.* Respondeo distinguendo antecedens: ly *vt* reduplicante rationem formalem, nego antecedens: reduplicante complementum formæ, concedo antecedens, & distinguo consequens eodem modo, ex quo solum colligitur esse à personalitate appropriante, tanquam à complemento formæ, non vero vt à forma.

58 *Ad 3.* Ad tertiam distinguo maiorem: quoad denominationem agentis vt *quod*, concedo maiorem: agentis vt principium *quo*, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam, itaque sicut concretum naturæ est agens vt *quod* actione essentiali, v.g. volens vt *quod*, intelligens vt *quod*; ita concretum personalitatis, vel persona, est generans vt *quod*, & spirans vt *quod*, & in hoc tenet æquiparatio, non tamen quoad rationem principij *quo*, & ratio est; quia cum personalitas sit veluti conditio indiuidualis, nequit esse principium *quo* productionis communicatiuæ, sed id pertinet ad solam naturam connotata relatione. *Ad 4.* Ad quartam distinguo maiorem: quod dat esse veluti specificum, concedo maiorem: veluti indiuiduale, nego maiorem, & distinguo minorem: personalitas dat Patri esse Patrem secundum esse veluti indiuiduale Patris, concedo minorem: secundum esse veluti specificum, & naturale, nego minorem, & consequentiam. Vel distinguo maiorem: si forma operatiua sit concedo maiorem; si non sit operatiua, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. *Ad 5.* Ad quintam distinguo maiorem; est imperfectio purè negatiua, concedo maiorem: priuatiua imperfectio, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Instoque in Spiritu Sancto, cuius personalitas dat illi esse, & non operari operatione productiua, quin ex hoc aliqua imperfectio sequatur. *Ad vlt.* Ad vltimam distinguo antecedens: posse proximum, concedo antecedens: posse primum, & remotum, nego antecedens, & nego consequentiam de posse remoto, & primo: imò nec colligitur, quod posse proximum sit à relationibus, sed posse proximè spirare à voluntate, & posse proximè generare ab intellectu, vt postea videbimus.

59 *Secundo arg.* Secundo arguit Durandus: actus competens vni supposito, & repugnat alteri, debet illi inesse per id, in quo differt ab alio; at generatio v.g. competit Patri, & repugnat alijs suppositis diuinæ naturæ: ergo inest Patri per id, in quo differt ab alijs, nempè relatio, non per id, in quo cum illis conuenit, nempè natura: & consequenter illa, & non ista erit principium *quo* generandi. Maiorem, in qua est difficultas, probat primo: nam quia ratiocinari inest homini, & repugnat bruto, inest homini per id, in quo differt à bruto: ergo idem de omni actu vni, & non alteri conuenienti est dicendum. Secundo ex Aristotele *primo Ethicorum* probante beatitudinem non esse operationem sensitiuæ partis, sed intellectus, quia inest homini, & non bruto, & idcirco debet homini inesse secundum partem intellectiuam, per quam differt à bruto, non secundum partem sensitiuam, in qua cum illo conuenit: ergo idem quod prius. Tertio: nam effectus communis petit causam communem, & eadem ratione proprius petit propriam: ergo actus proprius vni, & non alteri, pro principio *quo* petit, quod est vni proprium, & repugnat alteri.

60 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: si differentia suppositorum sit in esse specifico, concedo maiorem: si in esse veluti indiuiduali, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: quia differentia personarum in Deo non est inesse veluti specifico, quod est à natura, sed in esse veluti indiuiduali, quod à personalitatibus prouenit: vt enim docet D. Thomas *quæst. 2. de Potentia art. 2. ad 5. Paternitas non est in Patre per modum formæ specificæ, sicut humanitas in homine sic enim in eo est diuina natura, sed est in eo, vt ita dicam, sicut principium indiuiduale; est enim proprietas personalis, & ideò non oportet, quod sit generationis principium: sed quodammodo intellectum ratione supra dicta.* Hæc D. Thomas. Ex quibus ad primam, & secundam probationem constat solutio; nam differentia hominis à bruto est formalis, & in esse specifico. Ad tertiam dicatur, quod vt actus aliquis sit vni proprius, sufficit, quod principium illius sit appropriatum, etsi non sit proprium; potentia autem generatiua est ab essentia, non absolutè, sed prout in Patre, qua ratione est Patri appropriata, etsi non propria Patri.

Denique arguitur: principium *quo* primum processionis tertiæ personæ non est diuina natura, sed voluntas diuina: ergo falsò asserimus in nostra conclusione diuinam naturam esse principium *quo* primum omnis processionis diuinæ. Probatur antecedens primo; nam principium *quo* primum est id in quo terminus producenti assimilatur; at Spiritus Sanctus non assimilatur producenti in natura ex vi processionis, vt *inferius* constabit, sed in attributo naturæ, scilicet in voluntate: ergo principium *quo* primum processionis tertiæ Personæ non est diuina natura, sed diuina voluntas. Secundo: nam principium *quo*, & terminus *quo* processionis diuinæ sunt idem; at terminus *quo* processionis tertiæ personæ non est diuina natura, sed eius voluntas, vt *infra* videbimus: ergo idem quod prius. 61 *Denique arg.*

Respondeo negando antecedens, ad primam probationem distinguo maiorem: est id, in quo formaliter, aut identicè terminus assimilatur producenti, concedo maiorem: præcisè formaliter, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: quia licet Spiritus Sanctus non assimiletur producenti in natura formaliter ex vi processionis, assimilatur tamen illi in voluntate, quæ identicè est natura diuina. Ad secundam probationem distinguo maiorem: principium *quo* primum, & terminus *quo* processionis sunt idem identicè saltim, concedo maiorem: formaliter, subdistinguo illam: quando est processio supponens principium *quo* primum perfectissimè communicatum sub conceptu naturæ, nego maiorem: quando est processio non ita supponens communicatum principium *quo* primum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: quia processio Spiritus Sancti supponit principium *quo* primum perfectissimè communicatum per modum naturæ per generationem: & ideò non petit pro formali termino naturam diuinam, quæ est principium *quo* primum, sed aliquid identificatum cum illa, nempè voluntate; sed de hoc plura cum de diuina generatione tractemus. 62 *Resp.*

Si dicas: ergo sufficit pro principio *quo* primo aliquid, quod identitatem sit natura diuina, nempè voluntas, & non formaliter sub conceptu naturæ, vt ita æquiparetur terminus principio. 63 *Si dicas.* Respondeo negando consequentiam: nam cum voluntas operetur per modum potentiæ, & proprietatis naturæ diuinæ, in qua radicaliter, non potest operari nisi vt subordinata virtualiter eidem naturæ, quia operari sequitur ad esse, ac proinde ad esse alteri subordinato nequit subsequi insubordinanè operati: vnde sicut hac ratione ad omnem operationem voluntatis creatæ concurrit anima vt primum principium; ita ad omnem operationem voluntatis diuinæ concurrit Dei natura, tanquam principium *quo* primum. *Resp.*

§. IX.

Statuitur tertia conclusio.

P*Rincipium* quo *proximum generationis verbi per modum potentiæ non est Paternitas, sed intellectus, cointellecta Paternitate de connotato.* Dixi per modum potentiæ: nam etiam species, & cognitio diuina, & diuina essentia, prout exercet munus speciei, vt principium *quo* proximum ad generationem concurrunt, non tamen per modum potentiæ. Ita Authores *quinta sententiæ* cum Caietano explicante D. Thom. *infra quæst. 41. art. 5.* quod pro principio *quo* primo diuinam naturam; & pro principio *quo* proximo generationis verbi diuinum intellectum constitueret. Et probatur primo ex Augustino *lib. 15. de Trinitate c. 3.* vbi loquens de diuino Verbo sic ait: *Quod natum est de Patris essentia, tale est autem, ac si dicerem de Patris scientia, de Patris sapientia*; at quod procedit de sapientia Patris est ab intellectu Paterno per modum potentiæ, sicuti, & actualis sapientia est ab illo virtualiter: ergo ex mente Augustini principium *quo* proximum generationis verbi per modum potentiæ est diuinus intellectus, non autem relatio. 64 *Tertia conclusio.* *Prob. 1.*

Secundo: nam vt *supra* vidimus, & contra Scotum communiter fatentur Theologi, intellectus diuinus ad generationem verbi concurrit; at non per modum principij *quo* primi, aut remoti: ergo vt principium *quo* proximum concurrit ad illam. Discursus tenet. Maiorem contra Durandum vt omnino certam fatentur omnes Theologi. Minorem autem probo: nam principium *quo* primum debet radicare proximum; at diuinus intellectus, prout à natura distinguitur, non radicat relationes, sicut nec cætera attributa eas radicant; ergo nequit vt principium remotum, seu radicale ad generationem concurrere, & consequenter, vel nullum præstat concursum ad illam, quæ est sententia Durandi, vel immediatum exhibet, vt principium *quo* proximum, quod asserit nostra conclusio. 65 *2. Prob.*

Respondebis fortè, intellectum non distingui à diuina natura, ac proinde radicare relationes, sicut natura eas radicat. Sed contra primo: nam est probabilis multorum Theologorum sententia intellectum attributaliter distingui à natura, diuina, quod autem intellectus ad generationem verbi concurrat 66 *Resp. Sed cõtra primo.*

est omnium Theologorum sententia ergo à sententia illa tantum probabili dependere non potest.

Secundo. Secundo: nam ad minus sequitur voluntatem diuinam, quæ in frequentiori Theologorum sententia à natura distinguitur, vel nullum concursum præstare ad processionem tertiæ Personæ, vel vt principium *quo* proximum in illam influere; at eadem ratio est de intellectu respectu processionis verbi: ergo eodem modo circa illam est discurrendum.

Tertio. Tertio: nam si eatenus solum intellectus ad processionem verbi concurrit, quatenus est idem cum natura diuina, & idcirco radicat relationem Patris proximè concurrentem, sequitur eodem modo ad processionem Spiritus Sancti concurrere, quo concurrit ad verbi generationem; hoc autem aduersatur veræ, & sanè Theologiæ specialem influxum recognoscenti in intellectu respectu generationis: ergo intellectus non solum concurrit ad generationem verbi, vt est idem cum natura, sed etiam vt est distinctus cointellecta paternitate de connotato. Patet sequela; quia natura diuina radicat omnes relationes: ergo si intellectus influit, quia formaliter est idem cum diuina natura, influet in processionem tertiæ personæ radicando relationem, quæ est proximum principium respectu illius, sicut hac ratione in illam influit diuina natura.

67 *Tertio suadetur conclusio.* Tertio principaliter suadetur conclusio: nam ea ratione docet D. Thom. proprietatem non esse principium *quo* primum, sed diuinam naturam, quia est veluti indiuidualis conditio diuinæ Personæ, id autem, quod pertinet ad esse indiuiduale, non est principium *quo* primum; sed nec etiam id, quod pertinet ad esse indiuiduale, est principium *quo* proximum: ergo eadem ratione excludi debet Paternitatis relatio ab hoc, quod est esse principium *quo* proximum generationis verbi, & solum intellectui Patris est attribuendum, Paternitate de connotato intellecta.

68 *Denique prob.* Denique probatur: natura diuina connotata Paternitate est principium *quo* primum processionis verbi, vt docet D. Thomas, & probauimus §. *præcedenti*: ergo diuinus intellectus cum eadem connotatione erit principium *quo* proximum istius processionis, & non Paternitatis relatio. Probo consequentiam primo: nam id ipsum, quod remotè præstat diuina natura, exhibere potest proximè intellectus diuinus intra propriam lineam. Secundo: nam in creatis in id, in quod natura influit radicaliter, influunt potentiæ ad naturam sequutæ, tanquam principium, proximum: ergo pariter in diuinis.

69 *Resp.* Respondebis fortè negando consequentiam, & reddendo rationem discriminis: etenim principium *quo* proximum generationis est, in quo genitum generanti assimilatur: & ideo non petere communi conceptu à termino realiter distingui; ac proinde potest natura diuina à termino producto indistincta esse principium *quo* primum generationis verbi; principium autem *quo* proximum non est id, in quo genitum generanti assimilatur, sed potius est ratio distinguendi vtrumque, & idcirco ex communi conceptu petit realiter distingui à genito; ac proinde non potest diuino intellectui competere, vtpote à verbo producto realiter indistincto.

Contra I. Sed contra primo: nam licet prima generantis intentio ea sit, vt genitum sibi assimilet in principio *quo* primo, secundo tamen etiam intendit sibi illud assimilare in principio *quo* proximo, assimilatione possibili, vt in generante creato manifestè conspicitur; at verbum assimilari Patri, seu cum illo identificari in principio *quo* proximo, pro eo quod importat in recto, possibile est; ergo principium *quo* proximum verbi debet esse absolutum, pro eo quod importat in recto, vt sic identificetur cum termino; connotata relatione in obliquo, & consequenter erit intellectus cointellecta Paternitate.

70 *Secundo.* Secundo: nam ea solum ratione principium *quo* proximum esset ratio distinguendi generans à genito, & consequenter realiter distinctum à genito, quia generatiuum proximè vt *quod* à proximè generabili realiter debet distingui; at hæc ratio est nulla; cum etiam generatiuum vt *quod* radicaliter à generabili radicaliter debeat realiter distingui, quin ex hoc colligatur principium *quo* radicale esse rationem distinguendi realiter distinctam à generabili: ergo non est de conceptu principij *quo* proximi adæquatè realiter distingui à termino.

Tertio. Tertio: nam in creatis non solum principium *quo* proximum, sed etiam principium *quo* primum à termino producto realiter distinguitur; & tamen in diuinis principium, *quo* primum, & radicale, non differt realiter à termino producto adæquatè, vt fatetur ista solutio: ergo ex eo quod in creatis principium *quo* proximum debeat realiter distingui à termino, non licet colligere principium *quo* proximum in diuinis eadem distinctione à termino producto gaudere.

Denique. Denique traditam solutionem reijcio: nam tota distinctio necessaria inter principium *quo* primum, & terminum saluatur in diuina natura per connotationem relationis realiter distinctæ: ergo pariter tota distinctio requisita in principio *quo* proximo similli connotatione saluabitur in diuino intellectu.

§. Vltimus.

Contraria argumenta diluuntur.

Contra istam conclusionem opponunt contrarij Auctores primo Athanasium Dialogo primo de Trinitate illis verbis: *Pater Hypostasi gignit*; at gignit Pater principio *quo* proximo generandi: ergo hoc in recto est hypostasis, & relatiua proprietas. Ambrosio *lib* 4. *de Fide ad Gratianum cap* 4. illis verbis: *Generatio Paternæ proprietatis est, non potentiæ*. Augustinum *lib.* 1. *de Trinitate cap* 5. vbi ait. *Ex eo ipso Patrem esse, & dici Patrem, quod est ei Filius*; sed Patri est Filius ex vi potentiæ generatiuæ: ergo est Pater ex vi illius; cumque sit Pater ex vi paternitatis, hæc, & non intellectus est generatiua potentia. 71 *Arg. 1. Authoritate Patrum.*

Respondeo, Patrem gignere hypostasi, non vt principio *quo* proximo, vel remoto, sed vt connotato, & complemento principij *quo* primi, & proximi, neque aliud Athanasium voluisse. Et eodem modo explicatur Ambrosius, videlicet generationem non esse potentię absolutè, sed potentię, vt in Patre per proprietatem modificatæ, quia per hoc solum saluatur æqualitas in omnipotentia, quam *in illo capite* defendere conabatur Ambrosius. Et quidem *paulo inferius* asseruit, nec ipsos quoque homines non potentiæ esse, sed personæ proprietatem filios habere, vel non habere; *nam si esset potentiæ*, inquit, *vtique potentior multos haberet*; ex quo inferre non licet generationem in creatis non esse à generatiua potentia, vt à principio *quo* proximo, & à natura tanquam à principio primo, & remoto. Denique ad Augustinum dicatur, si illa verba sunt Augustini, intelligenda esse in sensu causali, en esse Patrem fundamentaliter, quo est ei Filius, & hoc est verum: nam potentia generatiua, qua Filius gignitur fundamentum est paternitatis, non tamen in sensu formali, ita vt id, quo generat, sit formale constitutiuum Patris in ratione Patris. 72 *Respond. explicando Athanasium, Ambrosium, & Augustinum.*

Obijciunt secundo D. Thom. *quæst.* 36. *art.* 4. vbi vt probet Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti, hæc habet verba: *Dicendum est ergo, quod licet hoc nomen principium significet proprietatem, tamen significat illam per modum substantiui: vnde numerum accipit à forma significata: sicuti igitur Pater, & Filius sunt vnus Deus, propter vnitatem formæ significatæ per hoc nomen Deus; ita sunt vnum principium Spiritus Sancti propter vnitatem proprietatis significatæ in hoc nomine principium.* Et solutione ad secundum sic habet: *Dicendum, quod cum dicitur Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, designatur vna proprietas, quæ est forma significata per nomen*. Ex quibus verbis tale argumentum conficitur; eadem est ratio de principio *quo* Filij, ac de principio *quo* proximo Spiritus Sancti; at hoc constituitur proprietate personali, & non forma absoluta, iuxta D. Thomam: ergo idem est dicendum de principio *quo* Filij. Probatur minor: vt saluet vnitatem principij inter Patrem, & Filium respectu Spiritus Sancti, recurrit D. Thomas ad vnitatem proprietatis significatæ nomine principij: ergo sentit, ly *principium* significare proprietatem, & in ratione primi principij per illam constitui. 73 *2. Arg.*

Respondeo dupliciter, primo ex D. Thom. infra quæst. 41. art. 5. ad 1. *Quod potentia non significat ipsam relationem principij, alioquin esset in genere relationis, sed significat id, quod est principium, non sicut agens dicitur principium, sed sicut id, quo agens agit, dicitur principium*; Verba sunt D. Thomæ: ex quibus manifestè colligitur, quod licet ly *principium* principaliter relationem significet, potentia autem generatiua, aut spiratiua, non significat relationem principij, sed id, quod est principium, vt autem D. Thomas saluaret in Patre, & Filio non solum vnitatem in veritate spirandi, sed etiam in ratione principij, quatenus relationem significat, ad vnitatem proprietatis recurrit: vnde in forma concessa maiori, nego minorem, ad probationem distinguo antecedens; vt saluet vnitatem in virtute spirandi, quæ vt *quo* est principium, nego antecedens: vt saluet vnitatem in ratione significata per nomen *principium* acceptum relatiuè, concedo antecedens, & distinguo consequens; ly *principium*, concedo consequentiam: id, quod est principium, vel virtus spiratiua, nego consequentiam. Vel secundo dicatur, quod quia virtus spiratiua non significat voluntatem absolutè, sed cointellecta relatione, vt saluet D. Thom. vnitatem, nedum in recto virtutis spiratiuæ, sed etiam in eo, quod in obliquo importatur, recurrit ad vnitatem proprietatis, ex quo solum sequitur potentiam generatiuam, proprietatem in obliquo importare, quod libenter fatemur. 74 *Resp.* *Secundo resp.*

Tertio arguitur difficiliori testimonio Angelici Doctoris in 1. *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 3. *in corpore*, illis verbis: *Generatio enim non egreditur ab essentia, in quantum est essentia, sed in quantum est paternitas, etsi ista duo, scilicet essentia, & Paternitas, different in diuinis, egrederetur ab vtraque generatio, sed à Paternitate immediatè, & ab essentia sicut à primo principio*; ex quibus sic arguitur: si Paternitas ab essentia distingueretur realiter, generatio esset 75 *3. Arg.*

esset à Paternitate immediatè, & mediatè solum ab essentia; sed modò virtualiter distinguuntur: ergo erit immediatè à Paternitate, & virtualiter mediatè ab essentia: quod enim tunc faceret realis distinctio ad immediationem, & mediationem realem, facit etiam distinctio virtualis ad immediationem, & mediationem virtualem.

76 *Resp. 1.* Respondeo primo ex Caietano *infra quæst.* 41. *art.* 5. D. Thomam *in libris Sententiarum* in ea fuisse sententia, vt assereret essentiam esse principium generationis verbi, non prout in Patre, sed prout est Paternitas. Quam sententiam *infra quæst.* 41. *art.* 5. retulit, etsi non vt à se aliquando defensatam, & expresiè refutauit, & iuxta illam hic ait D. Thom. quod si realiter differret ab essentia paternitas, esset generatio ab illa immediatè, & mediatè ab essentia.

Secundo resp. Vel secundo dicatur, quod cum Paternitas sit principium *quo* proximum, non formaliter, sed completiuè vt ab intellectu connotata, qui est principium *quo* immediatum, verum est dicere, quod si distingueretur realiter ab essentia, esset generatio ab illa immediatè, non tanquam à ratione formali principij, sed tanquam à complemento rationis formalis, & id etiam verificatur modo, non quoad realem mediationem, sed quoad virtualem.

77 *4. Arg.* Quarto obijciunt, si intellectus prout in Patre esset principium *quo* proximum generationis verbi, verum esset dicere *intellectus generat*; sicut quia est principium *quo* proximum virtuale intellectionis est verum dicere *intellectus diuinus intelligit*; at hæc propositio *intellectus generat* non est minus falsa, quam ista *essentia generat*, cuius falsitas diffinita est contra Abbatem Ioachim, *in capit. damnamus de summa Trinitate*, quod est Concilij Lateranensis sub Innocentio III. ergo intellectus non est principium *quo* proximum generationis verbi.

Resp. arg. & instatur. Respondeo instando argumentum: hæc enim est falsa, *Paternitas generat*, *filiatio generatur*, iuxta D. Thomam *infra quæst.* 32. *art.* 2. *ad* 2. & tamen iuxta aduersarios Paternitas est virtus generatiua vt *quo*: ergo ex eo quod essentia, & intellectus sint principium *quo* primum, & proximum generationis verbi, non sequitur verè affirmari posse de essentia, aut de intellectu quod generet; quia licet sint principium *quo* generationis, non tamen vt *quod* generant; quia ad hoc requirebatur realiter distingui à genito, nec possunt pro personis supponere, vtpotè abstracta in modo significandi; nec est eadem ratio de actibus essentialibus quoad hoc, quod est prædicari de intellectu, & de essentia: quia isti realem distinctionem personarum requirunt. Mitto aliorum solutionem idcircò asserentium non prædicari generationem de inellectu, & essentia in abstracto: quia virtus generatiua proxima, aut remota petit pro recto absolutum, & saltim de connotato relationem; quia ad minus sequitur hanc esse veram *essentia cum intellectu prout in Patre generat*, quod nescio an ab aliquo Theologo possit concedi. Patet sequela; quia iam de connotato ponitur relatio.

78 *Denique arg. Durandus.* Denique arguitur argumento Durandi: nam iuxta Philosophum 1. *Ethicorum*, principium, & principiatum sunt multa, & non vnum; & consequenter realiter distinguuntur; at sola paternitas à Filio distinguitur realiter: ergo sola Paternitas potest esse principium generationis verbi, & idem de relatione Spiratoris respectu processionis tertiæ Personæ est dicendum.

Si resp. Si respondeatur veram esse maiorem de principio, & principiato vt *quod*, falsam autem de principio *quo*, & de termino *quo*: inter hæc namque; non est necessaria realis distinctio. In contrarium arguit Durandus primo: nam principium *quo* magis obtinet

Insurgit Durandus primo. rationem principij, quam principium *quod*: ergo si hoc petit à termino producto distingui, à fortiori & illud realem distinctionem exposcet. Antecedens probatur primo; nam principium *quo* est principium ratione sui principium autem *quod* non nisi ratione illius; at propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ergo principium *quo* magis obtinet rationem principij, quam principium *quod*. Secundo: nam principium *quo* se toto est principium, principium autem *quod* non se toto, sed ratione principij *quo*: ergo hoc magis, quam illud. Tertio: nam qualitas v. g. quæ est principium *quo*, agit separata à supposito, & constat in Sacramento Altaris; sed suppositum nullo modo posset agere, nisi qualitatem haberet: ergo principium *quo* strictiori modo obtinet rationem principij, quam principium *quod*.

79 *Secundo.* Secundo arguit Durandus contra hanc responsionem: nam terminus productionis *vt quo* debet esse realiter vt *quo* productus, & non solum communicatus; si enim totum esset communicatum, & nihil productum, nulla esset productio; sed si terminus productionis vt *quo* posset esse idem realiter cum principio *quo* productionis, non posset realiter esse productus; cum existeret in Patre, qui nihil habet productum: ergo impossibile est quod principium *quo* productionis non distinguatur realiter à termino *quo*.

Tertio alij contra solutionē insistunt. Tertio alij opponunt; principium *quo* & virtus productiua debet realiter continere terminum productionis; at nihil potest continere realiter, se ipsum nec esse virtus realiter productiua sui: ergo principium *quo* debet realiter à termino producto distingui.

80 *Quarto.* Quarto insistunt ex D. Thom. *infra quæst.* 41. *art.* 4. *ad* 8. illis verbis: *Potentia significat principium: principium autem distinctionem importat ab eo, cuius est principium.* Et paucis interpositis ait: *Et ideo respectu illarum actionum, secundum quas aliqua res procedunt distincta à Deo, vel essentialiter, vel personaliter potest Deo attribui potentia secundum propriam rationem principij; & ideò sicut potentiam ponimus creandi in Deo: ita possumus ponere potentiam generandi, spirandi, &c.* ergo ex mente D. Thomæ potentia realis debet realiter à termino producto distingui; & tamen potentia non est principium *quod*, sed *quo* agendi: ergo principium *quo* debet realiter à termino producto distingui. Quinto: si princi-

Quinto. pium *quo* non deberet realiter à termino producto distingui, sequitur diuinam naturam non solum esse principium *quo* Filij, sed etiam principium *quo* sui; consequens est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Sexto; nam principium *quo* ad principia-

Sexto. tum realiter refertur; cum sit principium reale; nomen autem principij relationem significat, vt docet D. Thomas *infra quæst.* 41. *art.* 5. & consequenter vt reale sit debeat relationem realem dicere; at nihil potest ad se ipsum realiter referri: ergo si principium *quo* ad principiatum realiter refertur, realiter debet ab illo distingui. Denique; nam principium *quo* est ratio distinguendi

Deniq; producens *quod* à termino producto; at non alia ratione relatio à relatiuo distinguitur, nisi quia est ratio distinguendi relatiuum: ergo idem dicendum est de principio *quo*, & termino producto. Probatur maior: producens etenim in quantum tale à termino distingui debet: ergo ratio producendi est ratio distinguendi; ratio autem producendi est principium *quo*: ergo principium *quo* est ratio distinguendi producens *quod* à termino producto.

81 *Sustinetur solutio.* Ad argumentum respondeo iuxta solutionem *ibi* assignatam, quæ est D. Thomæ *quæst. de potentia art.* 2. *ad tertium*, & *infra quæst.* 41. *art.* 5. *ad* 1. & intelligenda est de principio *quo* pro eo, quod importat in recto; prout sic namque non debet à termino producto distingui; imo quo magis identificatur cum illo, eo perfectior est productio, seu generatio; cum generans ad similitudinem tendat termini cum agente in principio *quo* agendi; non autem intelligenda est de principio *quo* agendi secundum id, quod dicit modificatiuè saltim in obliquo; vt sic namque debere à termino producto distingui constat ex dictis §. 3. Ad obiectiones

Ad 1. obiectionem. autem, quatenus contra istam solutionem facere possunt, respondeo ad primam distinguendo antecedens: magis quoad formalitatem, concedo antecedens: quoad adæquationem, nego antecedens, & consequentiam: idest quod principium *quo* formalius obtinet rationem principij, quam principium *quod*, non tamen ita adæquatè; cum in principio *quod* includatur quidquid exigitur ad rationem principij: secus autem in principio *quo*: vnde non colligitur, quod si principium *quod* à termino producto debet distingui realiter pro eo, quod importat in recto, debeat eodem modo principium *quo* à termino producto distingui; quia cum vnum ex requisitis sit distingui à termino vt *quod*, debet inueniri in principio *quod*, in quo inueniuntur omnia requisita ad rationem primi principij, non autem in principio *quo*, quod tantum dicit, quod per modum formæ in agente requiritur. Nec amplius tres antecedentis probationes conuincunt. Et insto argumentum in contraria sententiam; nam inter principium *quod*, & terminum genitum, conuenientia realis, & realis distinctio requiritur; & tamen non valet ista consequentia in sententia contraria: *Paternitas*, vtpote principium *quo*, *magis obtinet rationem principij, quam producens vt quod; sed hoc petit realiter conuenire cum termino: ergo Paternitas realem conuenientiam exposcit.*

82 *Ad 2.* Ad secundam obiectionem, nego maiorem: nec sequitur nihil esse productum, ex eo quod terminus formalis productionis non producatur; nam cum præter formalem terminum aliud requiratur ad terminum *qui*, per hoc quod illud aliquod producatur, datur aliquod productum, & terminus totalis producitur, sicut in productione hominis absque eo quod producatur materia, nec forma, per hoc solum quod producatur vnio, producitur homo. Ad tertiam, concessa maiori de virtute pro-

Ad 3. ductiua vt *quo*, & continentia vt *quo*, distinguo minorem: nihil potest continere se ipsum vt *quod*, concedo minorem: vt quo, sub distinguenda est minor: se ipsum re, & ratione, concedo: se ipsum re, ratione tamen diuersum, nego minorem, & nego consequentiam: idest quod virtus productiua est ratio continendi aliquid realiter identificatum cum illa pro eo, quod importat in recto, distinctum tamen secundum rationem prout sic, & realiter pro eo, quod dicit modificatiuè, & in obliquo. Et insto argumentum in principio *quo* radicali, & remoto, quod multi ex contrarijs Auctoribus in diuina essentia connotata relatione constituunt.

83 *Ad 4.* Ad quartam dicatur potentiam realem petere distinctionem termini producti per illam ab agente *quod* per talem potentiam constituto, non autem à se ipsa, nisi ad summum pro eo, quod de connotato dicit, nec amplius D. Thomam intendere constat, ex illis verbis: *Vnde respectu illarum actionum secundum quas aliqua*

aliqua res procedunt distincta à Deo, &c. Si namque realem distinctionem potentiæ à termino producto requireret, non deberet sub sumere distinctionem rerum à Deo, vt inferret potentiam realem respectu talium rerum, sed distinctionem rerum à potentia Dei; non autem hoc secundum, sed primum D. Thom. subsumpsit: ergo non requirebat ad realem potentiam distinctionem realem termini producti à potentia, sed ab agente *quod* per illam constituto. *Ad 5.* Ad quintam nego sequelam propter duo; primo, quia saltim debet ratione distingui à termino producto vt *quod*, non autem sic à se ipso distinguitur. Secundo, quia terminus productus vt *quod* debet realiter distingui ab eo, quod constituitur per potentiam agens vt *quod*; ipse autem à tali agente realiter non distinguitur, & idcirco non potest habere rationem potentiæ productiuæ respectu sui, bene tamen respectu alicuius sibi realiter identificati.

84 *Ad 6.* Ad sextam, distinguenda est maior: quando principium realiter à termino producto distinguitur, concedo maiorem: quando non ita, nego maiorem: & concessa maiori, nego consequentiam; nec sequitur esse principium rationis; nam licet principium relationem significet, id tamen, quod principium est, vel potentia, non significat relationem, & vt aliquid realiter dicatur tale, etiam nomine relatiuo, sufficit fundamentum reale, vt constat in Christo, qui realiter appellatur Virginis Filius, & si relatio filiationis non realis, sed rationis sit; quia fuit realiter genitus ab illa.

Ad vltimam. Ad vltimam distinguo maiorem: est ratio distinguendi formaliter, nego maiorem: est ratio distinguendi illatiuè, id est inferens formam distinguentem, nempè relationem, concedo maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam relatio est ratio distinguendi, non illatiuè, sed formaliter: principium autem *quo* formaliter non distinguit, sed potius est id in quo terminus cum producente conuenit. Nec sequitur, principium *quod* est realiter à termino producto distinctum: ergo id habet à principio *quo*; quia ab illo adæquatè non constituitur, ac proinde potest, imo & debet, ab alio distinctionem habere, cum ab isto habeat conuenientiam. Vel aliter potest maior distingui: est ratio distinguendi pro eo, quod importat in recto, nego maiorem: pro eo, quod dicit in obliquo, concedo maiorem: & concessa minori, nego consequentiam; vel distinguo illam eodem modo.

85 *Primum corollariū ex dictis.* Ex dictis in discursu disputationis colligo primo, terminum *quo* diuinarum processionum esse aliquid absolutum in recto, connotata relatione. Quod patet eadem ratione, qua id ostendimus de principio *quo*: nam in termino *quo* formali debet terminus productus cum producente conuenire; at in relationibus conuenientia non est, bene tamen in absoluto: ergo hoc connotata relatione erit terminus formalis diuinarum processionum. *Secundū.* Colligo secundo, id ipsum, quod de potentia generatiua asseruimus, dicendum esse de potentia spiratiua in ordine ad tertiam personam, quod nempè in voluntate consistat, relatione connotata. Et probatur eisdem rationibus. An autem relatio connotata ab spiratiua potentia sit relatio spiratoris duabus personis communis, vel relationes Patris, & Filij, constabit *infra q.* 30.

86 *Tertium.* Colligo tertio, relationem, & formam absolutam non importari in principio *quo* processionum, tanquam duas partes constituentes principium, sed absolutum vt formam constituentem, & relationem vt modum talis formæ. Probatur primo: nam præcipua intentio agentis non est ad distinctionem, sed ad similitudinem sui cum termino producto: ergo quamuis in principio *quo* agendi vtrumque debeat importari, non tamen ex æquo. Secundo probatur; aliàs sequeretur generationem non esse adæquatè vniuocam, sed partim æquiuocam; cum terminus esset similis agenti in principio *quo* agendi, & idem agenti dissimilis in alia comparte principij; at diuina generatio est perfectissimè vniuoca: ergo in principio *quo* processionum absolutum ingreditur vt forma constituens, & relatio vt modus talis formæ. Tertio probatur; quia aliàs sequeretur idem omnino importari in principio *quo* agendi, & in producente *quod*; hoc autem est falsum; cum omnes Theologi, inter principium *quo*, & *quod* distinguant: ergo idem quod prius. *Quartum corollarium.* Colligo quarto, relationem non esse conditionem tantum, nec quid extrinsecum ad productiuam potentiam in Deo; sed modum afficientem intrinsecè. Quod probo: nam id, quod tantum vt conditio requiritur, extra rei essentiam existit, at distinctio principij *quo* à termino producto est illi essentialis, & intrinseca: ergo relatio distinguens non est solum conditio, aut quid extrinsecum ad rationem productiuæ potentiæ, sed modus intrinsecus.

87 *Vltimum corollarium.* Denique infero, dictionem illam principij processionis, prout est productio, & prout est communicatio, esse falsam. Tum, quia illius sub vtroque conceptu principium *quo* est absolutum modificatum respectu, vt ostendi. Tum etiam; quia eiusdem actionis vnum est principium formale; processio autem sub vtraque ratione est vna indiuisibilis actio: ergo exigere nequit duplex principium formale. Tum tertio: nam ex vi processionis, vt productio, producitur relatio vt terminans naturam diuinam, & illi identificata: ergo vt sic naturam communicat; & consequenter principium *quo* illius, quatenus est productio, erit principium eiusdem sub conceptu communicationis. Tum quarto: nam in creatis, etiam quando vnum communicatur, & aliud producitur, ex vi eiusdem principijs formalis vtrumque præstatur; etenim ex vi eiusdem principij remoti, & proximi producitur homo, & anima infunditur corpori: ergo pariter in diuinis. Ac denique: nam si principium *quo* processionis, vt communicatio, est natura diuina, & illius, vt productio, proprietas personalis, processio verbi non esset generatio vniuoca, sed partim equiuoca, vt *supra* arguebamus; consequens autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in primo distinct.* 5. *§. dicitur quoque, §. imò, & difficultatem istam*, vbi D. Thom. *quæst.* 2. *art.* 1. Et *distinct.* 7. *§. item quæritur à quibusdam*, vbi disputatio Diuus Thomas de potentia generandi *quæst.* 1. *artic.* 2. Et *distinct.* 11. vbi agitur à D. Thoma *quæst.* 1. *art* 3. Vtrum Spiritus Sanctus à Patre, & Verbo procedat, in quantum sunt vnum in natura. *M. Sent.*

DISPVTATIO SEPTVAGESIMATERTIA.

Quot sint Processiones diuinæ?

§. I.

Duplex processio in diuinis statuitur.

PRima Conclusio: *In diuinis sunt duæ processiones, vna per intellectum, alia per voluntatem.* Hæc conclusio est de fide, sicut de fide est dari tres personas realiter distinctas, quarum vna est improducta, & aliæ productæ. Probaturque primo ex Scriptura; Ioannis 8. dicit Dominus de se ipso: *Ego ex Deo processi:* ergo Verbum à Patre procedit, estque realiter ab illo distinctum; cum lumine naturali sit notum idem non posse se ipsum producere, sed inter producens, & productum debere intercedere realem distinctionem; aliàs Verbum est verus Deus, vt constat ex illo 1. Ioannis cap. vltimo: *Vt simus in vero Filio eius, hic est verus Deus:* datur ergo vna processio in Deo, quæ est Verbi à Patre procedentis per intellectum. Deinde de Spiritu Sancto dicitur Ioannis 15. *Spiritus veritatis; qui à Patre procedit*, cuius distinctio à Filio constat ex illo Ioannis 14. *Rogabo Patrem meum, & alium Paraclitum dabit vobis:* est ergo in diuinis alia processio à generatione Verbi; & consequenter est duplex processio. Nu. 1. *Prima conclusio. Prob. 1. testimonijs Scripturæ.*

2 *Secundo prob. ratione.* Secundo, etsi non possit hæc veritas euidenter ostendi, congruenter tamen ab Angelico Doctore probatur *in artic.* 3. hac ratione: in diuinis ponitur processio non secundum actionem transeuntem in exteriorem materiam, sed secundum actionem immanentem naturæ intellectualis; at in natura intellectuali creata præter processionem verbi per intellectum, ratione cuius obiectum est in intelligente, est alia processio per voluntatem, scilicet amoris, ratione cuius amatum est in amante: ergo in diuinis præter processionem Verbi per intellectum, alia per voluntatem est constituenda; ac proinde est in Deo duplex processio. Si forte dicatur, ex hoc non concludi dari in Deo duas processiones, sed vnam tantum, qua vna persona procedat, & per intellectum, & voluntatem: nam sicut inter hæc attributa non datur in Deo realis distinctio, sed virtualis solum, & secundum rationem, ita inter processionem per intellectum, & processionem per voluntatem distinctio realis necessaria non est, sed solum virtualis, & secundum rationem.

In contrarium arg. D. Tho. In contrarium arguit D. Thom. *solutione ad tertium*: nam de ratione termini per actionem voluntatis producti est, quod non procedat, nisi medio Verbo producto per intellectum: ergo sicut verbum productum à Patre realiter ab illo distinguitur, etsi intellectus, per quem vt principium procedit, identificetur cum Verbo, ita impulsus medio Verbo, per voluntatem productus, & ab illo procedens, erit realiter à Verbo distinctus, etsi voluntas, quæ est principium illius, tali distinctione non gaudeat; at processiones passiuæ, de quibus loquimur in præsenti; cum personis præcedentibus adæquatè identificantur: ergo est inter illas entitatiua realis distinctio.

3 *Oppositi errores.* Contrarium huius conclusionis tenuere Arrius, & Macedonius relati à D. Thom. *quæst.* 10. *de potentia artic.* 2. alio, & alio ducti fundamento: Arrius namque ex eo processiones negabat inter diuinas Personas; quia existimabat processionem ab alio repugnare diuinæ naturæ, cuius fundamentum diluimus *supra*. Macedonius vero Spiritum Sanctum creaturam esse docebat, & non verum Deum, ac proinde, nec procedentem processione diuina, sed tanquam creatura per actionem transeuntem adex-

adextra. Quo modo autem stare possit, quod Spiritus Sanctus procedat in identitate naturæ, & tamen non sit natus, nec genitus, *disputatione sequenti*.

4 *Contra conclusionem arg. 1.* Modo contra positam conclusionem arguitur primo: semel communicata adæquatè natura non est communicabilis per aliam processionem; at natura diuina fuit communicata adæquatè Filio per generationem: ergo nequit vlterius communicari per aliam processionem; & consequenter vel Spiritus Sanctus non procedit à Deo, vel non accidit per processionem diuinam naturam, vt Macedonius volebat. Ex quo vlterius sequitur esse creaturam.

Resp. Respondeo veram esse maiorem, si natura diuina communicetur adæquatè per vnam processionem, quoad substantiam, & modum, secus autem si non sit quoad modum adæquatè communicata, per generationem autem, etsi sit communicata adæquatè quoad substantiam, non est adæquatè communicata quoad modum; quia est communicata modo naturæ, non autem per modum voluntatis: vnde vlterius per modum voluntatis potest communicari.

5 *Contra solutionem est 2. argumentũ.* Sed contra hanc solutionem est secundum argumentum: eiusdem naturę non est duplex communicandi modus: ergo adæquatè communicata Dei natura per vnam processionem quoad substantiam, etiam quoad modum adæquatè communicatur; & consequenter nullo modo est vlterius communicabilis. Et con- *Confirm.* firmatur: nam processio, qua Verbum procedit, est infinita in ratione processionis: ergo est communicatio naturæ diuinæ omni modo, quo est communicabilis.

Resp. Respondeo ex D. Thoma *in art.3.* verum esse antecedens in natura creata, quæ cum suis proprietatibus identificata non est, secus autem in natura diuina, quæ ob sui infinitatem cum proprietatibus est identificata: vnde in omni communicatione proprietatum natura debet communicari; cumque communicata semel Verbo per modum naturæ, Spiritui Sancto communicetur per modum voluntatis, cum qua identificatur natura: fit vt *Ad conf.* nedum vno modo, sed etiam alio communicari possit. Ad confirmationem distingno antecedens: est infinita in linea processionis veluti generica, nego antecedens, & nego consequentiam, sed solum infertur quod non sit communicabilis alia generatione, non tamen alia processione, generatio quæ non sit.

6 *Obijcies.* Dices, processio verbi est in linea processionis vt sic; & non est finita in tali linea: ergo est infinita nedum in ratione generationis, verum etiam in ratione processionis; & consequenter per illam communicatur natura diuina omnimodo, quo potest.

Resp. Respondeo distinguendo minorem; non est finita, veluti negatiuè in linea processionis actiuæ, idest formaliter non continens *Instabis.* omnem processionem, nego minorem: finitudine positiua, concedo minorem, & nego consequentiam. Instabis, inter finitum, & infinitum positiuè non datur medium: ergo si processio verbi non est positiuè infinita in linea processionis, erit in illa linea positiuè finita.

Respond. Respondeo distinguendo antecedens: inter finitum, positiuè, & positiuè infinitum, non datur medium in re, concedo antecedens; inter illa extrema sub reduplicatione alicuius conceptus, nego antecedens, & nego consequentiam; nam in consequenti iam reduplicatur aliqua ratio communis, scilicet processionis. Et instò argumentum in Paternitate, quæ in linea relationis, veluti generica, non est infinita formaliter; cum non contineat omnem relationem, sed solum est infinita in linea Paternitatis; & tamen non sequitur esse positiuè finitam in ratione relationis. Ita similiter præsenti.

7 *Tertio arg.* Tertio arguitur; voluntas creata non producit terminum à volitione distinctum, sed solam volitionem: ergo non rectè probat D. Thomas processionem tertiæ Personæ à generatione distinctam, ex eo quod in natura intellectuali creata præter processionem verbi per intellectum, est alia processio per voluntatem. Consequentia est bona: nam Spiritus Sanctus non est volitio producta: cum nec sit volitio essentialis producta, vtpotè cui repugnat productam esse, nec volitio notionalis; cum Spiritus Sanctus non sit notionaliter volens, aliàs impulsum produceret, quod est contra Fidem, sed est terminus per volitionem notionalem productus: ergo vt bene inferat Angelicus Doctor debet argumentum desumere non ex volitione à voluntate creata producta, sed ex termino producto per illam; & consequenter si talis terminus productus in voluntate nostra non datur, illatio ab illo facta non tenet. Antecedens autem ostenditur pri- *Anteced. prob. 1.* mo ex D. Thom. *quæst.4. de veritate art.2. ad 7.* illis verbis: *Hæc autem differentia est inter intellectum, & voluntatem, quod operatio voluntatis terminatur ad res; in quibus est bonum, & malum, sed operatio intellectus terminatur in mente, in qua est verum, & falsum, vt dicitur in 6. Metaphysicorum, & ideò voluntas non habet aliquid progrediens à se ipsa, quod in ea sit, nisi per modum operationis, sed intellectus habet in se ipso aliquid progrediens ab eo, non solum per modum operationis, sed etiam per modum rei operatæ, & ideo verbum significatur vt res procedens, sed amor vt operatio procedens: vnde amor non ita se habet ad hoc vt dicatur personalis, sicut Verbum.* Vbi, vt clarè constat, inter intellectum, & voluntatem hoc constituit discrimen, quod in intellectu datur aliquid procedens, & per modum termini, & per modum operationis: in voluntate autem nihil datur procedens vt terminus, sed solum vt operatio; ergo in voluntate creata non est productio impulsus terminantis volitionem. Secundo: si daretur iste terminus posset *Secundo.* Deus vniri cum voluntate creata gerens vices illius, sicuti cum intellectu beati vnitur per modum verbi; quia terminus est, & non intellectio; at hoc implicat; cum terminus voluntatis voluntarius esse debeat; & consequenter ab intrinseco emanans, quod Deo competere nequit: ergo idem quod prius. Tertio: *Tertio.* nam impulsus iste productus necessarius non est, vt in eo, & ratione illius voluntas amet obiectum, nec vt sit volitionis principium, nec vt obiectum volitum intra voluntatem constituatur: ergo ad nihil est necessarius: & consequenter superfluè ponitur.

§. II.

Impulsus in voluntatem nostra à volitione distinctus probatur.

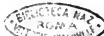
Occasione huius argumenti fit secunda conclusio: *Voluntas nostra per actum volitionis producit terminum ab illo distinctum, qui vocatur impulsus.* Ita expressè D. Thomas *quæst.10. de potentia art.2. ad 11.4. Contra Gentes cap.19.* Et *infra q.37. art.1.* Angelicum Doctorem sequuntur omnes eius discipuli, & ex alienis Molina *circa istum articulum disp.2.* Probaturque primo: nam voluntas diuina habet terminum ad intra productum à volitione distinctum: ergo etiam voluntas creata terminum ad intra producit, qui vocatur impulsus. Antecedens est de fide. Consequentia autem probatur: quia non est vnde colligi possit productionem impulsus exigere infinitam virtutem: ergo dato per voluntatem Dei terminum ad intra produci, id non est negandum voluntati creatæ. 8 *Secunda conclusio.* *Prob. 1.*

Secundo: nam Verbum ab intellectione distinctum ad hoc in intellectu ponitur, vt res intellecta ratione illius constituatur intra intellectum; at etiam per amorem non solum amans est in re amata, iuxta illud Matth.6. cap. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum*, sed etiam è contra, res amata in amante vt docet D. Thom. *locis relatis*, & 1.2. *qu.28. art.2.* constatque ex illis verbis primæ Ioannis 4. cap. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et ad Philipp.1. vbi Paulus, *eo quod habeam vos in corde*, scilicet per amorem: ergo vt obiectum volitum intra voluntatem constituatur, ponendus est in voluntate terminus per amorem productus. Tertio: vt intellectus trahat ad se obiectum non sufficit intellectio, sed necessario exigitur terminus ab intellectione distinctus: ergo vt voluntas ad obiectum trahatur non sufficit volitio, sed necessarius erit terminus ab illa distinctus; at sicut intellectio fit trahendo obiectum ad intra, ita & volitio fit per hoc quod ad obiectum feratur, & ab illo trahatur: ergo indiget termino ab actu volitionis distincto. 9 *Secundo.* *Tertio.*

10 *Resp.* Ad argumentum in contrarium positum respondeo negando antecedens; ad primam probationem prætermissa illorum solutione, qui asserunt D. Thom. mutasse sententiam, quia effugium illud in hac parte necessarium non est, respondetur discrimen intelligendum esse quoad hoc, quod etsi in voluntate detur terminus productus, non tamen habet nomen, nec modum termini, non nomen, quia vocatur amor, qui est nomen actionis, non modum; quia in illo non sistit, voluntas, sed potius ad hoc ponitur vt perfectius feratur ad obiectum ad extra terminus autem ab intellectu productus, & nomen, & modum habet termini, vocatur enim verbum, & non ponitur vt in intellectum inclinet, seu propendat ad extra sed intra se ipsum contempletur obiectum. Ita Caietanus *in præsenti art.3.* ex quo non sequitur non dari in voluntate terminum per actionem productum.

11 *Obijcies.* Si dicas, ex illo discrimine intulit D. Thomas verbum notionaliter dici, secus autem amorem, sed solum dici essentialiter; at si voluntas terminum haberet productum, quamuis nec nomen termini haberet, nec modum, amor diceretur notionaliter: ergo negat terminum amoris vllo modo productum. Res- *Resp.* pondeo, D. Thomam solum docuisse verbum dici essentialiter tantum, amorem autem, & essentialiter, & notionaliter, & hoc rectè ex discrimine assignato colligitur; nam quia terminus per intellectionem productus habet modum termini, fuit hoc nomen *verbum* impositum ad illum primario significandum; quo circa tantum notionaliter dicitur; quia tamen impulsus modum termini non habet, significatur non proprio nomine ad ipsum destinato primariò, sed nomine amoris primariò ad actum significandum imposito; & idcirco amor essentialiter dicitur, & notionaliter, verbum autem solum essentialiter; quomodo autem hoc sit verum in verbo, constabit *inferius*.

12 *Secunda prob. antecedentis diluitur.* Ad secundam probationem nego sequelam, ratio autem discriminis inter verbum, & impulsum, hæc est, quod verbum habet esse terminum vitalem; & esse imaginem, in qua continetur obiectum, & ratione cuius vnitur intelligibiliter cum potentia,

tia, quod primum nequit suppleri à Deo, bene tamen sub secunda ratione, quatenus Deus se ipso ob finita in intellectualitatem cum intellectu vnitur; at vero in impulsu hæc duplex consideratio non datur, sed tantum habet vitaliter trahere per modum vitalis ponderis propendentis voluntatem ad extra; & quia Deo repugnat se ipso immediatè vitaliter voluntatem inclinare: hinc fit, quod non possit exercere munus impulsus. *Dices.* Si dicas, per impulsum rem amatam intra amantem constitui, vt postea dicemus; at ex eo quod per verbum res intellecta intra intellectum ponitur, potest Deus se ipso munus verbi exercere: ergo etiam munus impulsus. *Resp.* Respondeo, rem amatam non poni in amante ratione similitudinis, sed ratione ponderis inclinantis vitaliter extra, & ideo id munus Deus exercere non potest, per verbum autem constituitur obiectum intra intellectum ratione similitudinis, quam habet cum obiecto; vnde quando obiectum se ipso est præsens etiam obiectiuè, verbum necessarium non est; ac proinde cum Deus prædicto modo sit præsens, verbo non indiget, se ipso exercet munus verbi quoad hoc.

13 *Triplex solutio refertur.* Ad tertiam variè respondetur ab Authoribus nostræ sententiæ. Prima solutio est Molinæ concedentis totum antecedens, & negantis consequentiam; eo quod impulsus ad nihil illorum in voluntate ponitur, sed ex intraneis actionis sub communi conceptu, cui repugnat termino producto carere. Secundo alij respondent negando secundam partem antecedentis, & asserunt impulsum esse volitionis principium, quatenus voluntatem in obiectum impellit, ad modum quo impulsus sagittæ impressus motum illius causat efficienter. Vel vt alijs placet, etsi non sit principium amoris, quo producitur, qui est amor specialiter dictus, est tamen principium desiderij, & gaudij, quos actus ab ab amore specialiter sumpto procedere docet D. Thom. 4. *Contra Gentes cap.* 19. Tertio ab alijs ista solutio defenditur asserendo, quod licet non sit principium effectiuum amoris, à quo impulsus producitur, quatenus primo fit, est tamen principium illius quoad continuationem, vt scilicet magis continuetur. Denique alij respondent negando primam antecedentis partem, & asserunt, quod sicut in verbo, vt in obiecto *quo*, intellectus meditatur obiectum; ita voluntas in termino à se producto suum obiectum attingit.

14 *Reijcitur solutio Molinæ.* Nulla tamen ex his solutionibus argumento facto satisfacit. Prima namque falsitatis conuincitur; tùm in actionibus sensuum externorum, per quas nihil produci illas terminans docet verior sententia, de quo *in libris de Anima*: tum etiam in visione beatifica intellectus creati, per quam non produci verbum latè *Primus modus dicendi 2. solut. impugnatur.* ostendimus *tractatu de visione Dei art.* 2. Tum denique in intellectione essentiali increata, quam esse veram actionem diximus *disp.* 1. *ad finem*; & tamen per illam vt sic nullus terminus producitur: non ergo est de conceptu essentiali actionis ex communi conceptu terminum productum habere. Secunda reijcitur: nam terminus iste producitur per actionem voluntatis: ergo nequit esse principium effectiuum illius; aliàs daretur mutua causalitas in genere causæ efficientis inter volitionem, & impulsum, quod est impossibile: qua ratione vsus est D. Thomas *quæst.* 3. *de veritate art.* 2. ad probandum verbum non esse intellectionis principium his verbis: *Cum illa forma sit excogitata per actum intelligendi, & quasi per actum effecta, non potest esse principium actus intelligendi.* Et ex his constat discrimen inter impulsum lapidis, & voluntatis impulsum: ille namque non est terminus productus per motum, quo lapidis mouetur, & idcirco potest esse principium illius.

15 *Secundus modus reijcitur.* Secundus autem modus, quo ista solutio ab alijs defenditur, eo falsitatis conuincitur: nam eatenus solum potest terminus amoris specialiter dicti ad gaudium, & desiderium effectiuè concurrere, quatenus requiritur ad ipsum amorem, quem terminat, qui ad prædictos actus concurrit: ergo nisi prius necessitas impulsus adstruatur ad amorem specialiter sumptum, cuius est terminus, non potest illius necessitas ad desiderium, & gaudium defendi per modum effectiui principij. *Tertius modus impugnatur.* Tertius etiam modus defendendi istam solutionem est falsus: tum quia non aliter ad continuationem amoris, quam ad illius primum esse requiritur; sicut non aliter ad continuationem intellectionis, quam ad illius inceptionem, requiritur verbum. Tum etiam: nam sicut impulsus vt primo existens dependet ab amore vt à causa effectiua; ita vt continuatus ab eodem amore vt continuato effectiuè dependet: ergo sicut non potest ad amoris primum esse effectiuè concurrere; quia effectiuè causatur ab illo; ita ad amoris continuationem nequit effectiuum influxum præstare. Tum denique: nam amor vt continuatus, & vt primo productus est eiusdem essentiæ: ergo nequit vt continuatus dependere essentialiter ab eo, à quo, vt omnino existens est independens.

16 *Tertia solutio reijcitur primo.* Tertius modus dicendi reijcitur primo ex discrimine inter intellectum, & voluntatem versante, videlicet voluntatem ferri ad obiectum prout in se ipso, intellectum autem intra se suum obiectum attingere; at si voluntas ratione impulsus obiectum attingeret, hoc discrimen non subsisteret; cum habere rationem formalem, *sub qua* diligibilitatis obiecti intra se, qua ratione solum intellectus obiectum intra se meditatur, quia nempè verbum in ipso existens est ratio formalis *sub qua* intelligibilitatis passiuæ: ergo voluntas ratione impulsus suum obiectum non attingit.

Secundo. Secundo: quia aliàs falsò affirmaret D. Thomas *infra quæst.* 82. actus voluntatis circa res ordinis superioris esse perfectiores actibus intellectus circa illas versantibus, eo quod voluntas eas attingit prout in se ipsis, intellectus vero prout in se ipso; res autem superiores prout in intellectu descendunt à perfectione, quam habent in se. Probatur sequela; nam iuxta istum modum dicendi, sicut intellectus attingit res superiores intra se ipsum, eo quod species, & verbum sunt rationes *sub quibus*, & in quibus suum obiectum attingit, ita etiam voluntas prout intra se ipsam suum obiectum attingeret; cum impulsus in voluntate existens esset ratio *sub qua* suum obiectum attingeret: ergo non subsisteret doctrina D. Thomæ.

17 *Specialis obiectio.* Si opponas, sequi obiectum voluntatis sibi identificare suam vltimam actualitatem; consequens est falsum; cum non minus hoc repugnet, quam obiectum in linea intelligibili suam vltimam actualitatem sibi identificare: ergo & illud ex quo sequitur. Probo sequelam: nam præter impulsum in linea volibili nihil datur non identificatum cum obiecto dilecto; cum volitio non ad lineam passiuam, sed ad actiuam pertineat; sicut nec intellectio est vltima actualitas in linea intelligibilitatis passiuæ, at si impulsus non est ratio appetibilitatis passiuæ in actu secundo, non est vltima actualitas in hac linea: ergo obiectum volibile sibi identificabit suam vltimam actualitatem. *Resp.* 1. Respondeo, quod sicut in linea visibili non datur aliquod habens rationem vltimæ actualitatis positiuè, hoc est positiuè exigentis esse in actuali terminatione visionis, sed solum negatiuè, hoc est non indigentis vlteriori actualitate actuari, & idcirco inconueniens non est, quod obiectum visibile se ipso absque alio, ratione cuius terminet visionem, videatur; ita in linea appetibili non datur vltima actualitas vltima positiuè sed solum negatiuè; & idcirco inconueniens non est, quod obiectum amabile se ipso, idest absque aliquo, ratione cuius terminet dilectionem, ametur. *Potest respondere* 2. Vel secundo, dicatur, volitionem prout à fine esse vltimam actualitatem in linea passiuè appetibili, sicut solet dici *lib.* 2. *physicorum* dum agitur de actuali finis causatione, seu causalitate; ratio autem cur intellectio prout est obiecti attingentia, non sit eius vltima actualitas, sed Verbum, est; quia cum intellectus habeat immaterialitatem atractiuam debet suum obiectum prout intra se attingere: vnde id, ratione cuius intra illam constituitur, est ratio terminandi, & vltima actualitas in linea intelligibilitatis passiuæ; & quia intellectio non constituit rem ita intellectum, sed terminus eius, scilicet Verbum, hoc, & non illa, est vltima actualitas generis passiuè intelligibilis.

18 *Traditur vera solutio.* Missis igitur his modis dicendi ad tertiam probationem illius antecedentis nego antecedens pro tertia parte, quia vt docet D. Thom. locis *supra* relatis, obiectum voluntatis est intra voluntatem: vnde sicut ad hoc, quod obiectum intellectum sit intra intellectum requiritur Verbum ab intellectione distinctum; ita vt amatum sit in amante requiritur impulsus ab amore distinctus. *Oppones* 1. Sed oppones primo, sequi ex hac solutione voluntatem trahere ad se obiectum; consequens est falsum, & contra omnium sententiam constituentium discrimen inter intellectum, & voluntatem per hoc, quod intellectio fit trahendo obiectum ad intellectum, volitio non ita, sed per inclinationem, & propensionem in obiectum suum, & veluti extra se feratur ad illud: ergo & solutio tradita. Probatur sequela: voluntas producendo impulsum constitueret obiectum intra se; at non alia ratione trahit obiectum intellectus, nisi quia producendo verbum, obiectum intra se constituit: ergo ex hac solutione sequitur voluntatem trahere obiectum ad se.

19 *Resp.* 1. Respondeo primo, intellectum idcirco trahere obiectum ad se; quia producit Verbum, quod est similitudo formalis obiecti, & eiusdem naturæ cum illo, impulsus autem non est eiusdem naturæ cum obiecto, sed solum habet conuenientiam habitudinis, & proportionis cum illo, & idcirco, etsi voluntas producat impulsum, non trahit obiectum; quia ad hoc requirebatur, quod in impulsu obiectum amatum contineretur per formalem conuenientiam in eadem natura. *Resp.* 2 Vel secundo dicatur ex Caietano *circa art.* 3. obiectum fieri in voluntate vt amatum, & quia amari non consistit in trahi, sed potius in trahere, non valet ista consequentia: *Voluntas facit obiectum intra se per impulsum: ergo trahit obiectum*; sed potius deberet inferri: *ergo trahitur ab obiecto*, eo quod amatum sit in amante, non vt tentu vel possessum ab amante, sed potius vt tenens, & posidens amantem, & illum ad se trahens, sicut licet centrum in graui sit media grauitate, non tamen dicitur graue media grauitate tenere, posidere, aut trahere ad se centrum, sed potius trahi, seu inclinari ad illud, eo quod grauitas illud continet, non vt trahat, sed potius vt trahatur, & in illud inclinetur.

20 *Instabis.* Instabis: ergo ad hoc esset necessarius impulsus, vt mediante illo obiectum in voluntate, vt illam ad se trahens, constituetur;

tur; at ad hoc necessarius non est: ergo ad nihil; & consequenter superflue ponitur. Probo minorem: sufficienter trahitur voluntas ab obiecto, & in illud inclinatur media volitione ergo ad hoc impulsus à volitione distinctus necessarius non est. Probatur antecedens: voluntas per modum actus primi sa ipsa sufficienter inclinatur ad obiectum absque aliquo addito: ergo media volitione absque alio ab illa distincto sufficienter in obiectum perpendet per modum actus secundi. Patet consequentia: nam quod voluntati conuenit per modum actus primi, conuenit volitioni per modum actus secundi.

Respond. Respondeo, per volitionem trahi voluntatem ad obiectum inchoatiuè, & in fieri; at in facto esse, & completè trahitur per impulsum: vnde ad hoc constituitur, vt completè, & perfectè voluntas in obiectum inclinet. Nec probatio in oppositum vrget: nam quæ in principio vnitè continentur, cum minori vnitate inueniuntur in effectu: vnde inclinatio in obiectum, quæ per modum actus primi in voluntate absque realitate superaddita inueniuntur, cum minori vnitate explicatur in effectu; & idcirco ponitur actio, & impulsus. Præterquamquod potest dici secundo, etiam completam inclinationem per modum actus primi non conuenire voluntati nudæ, sed prout determinatæ obiectiuè à bono proposito: vnde ad complementum prædictæ inclinationis bonum apprehensum concurrit.

§. III.

Non esse in Deo Processionem distinctam à Processione Verbi, & Amoris.

Tertia conclusio: *In diuinis non sunt plures processiones, quam duæ.* Est etiam hæc conclusio de fide. Eam docuit D.
21 *Tertia conclusio. Prob. auctoritate, & ratione.* Thom. *in art. 5. huius quæstionis*, & ostenditur primo: nam de fide est non dari nisi tres personas, vnam improductam, & duas productas; at primæ processio repugnat, vt autem duæ procedant, duæ processiones sufficiunt; ergo tantum duæ processiones reperiuntur in Deo. Secundo: nam ideò est de fide dari tantum tres personas; quia de tribus fit mentio in Scriptura, & nulibi fit mentio de alia; at etiam de duabus processionibus in Scriptura fit mentio; alia autem nulibi exprimitur, imo nec insinuatur: ergo de fide est dari tantum duas processiones. Denique, supposita

Ratione D. Tho. fide, suadetur ratione D. Thomæ *in art. 5.* processiones namque in diuinis accipi non possunt nisi secundum actiones immanentes naturæ intellectualis; at in natura intellectuali actiones immanentes non sunt nisi duæ, scilicet intelligere, & velle: ergo tantum sunt duæ processiones in Deo.

22 *Contra illam arg. 1.* Contra rationem istam objiciet quis primo: velle, & intelligere virtualiter distinguuntur à diuina natura: ergo sicut datur in Deo processio secundum intellectum, scilicet Verbi, & processio impulsus secundum voluntatem, dari etiam poterit alia processio secundum naturam ab intellectu, & voluntate distinctam. Antecedens est probabilis multorum Theologorum sententia. Consequentia autem probatur, nam quæ ratio esse potest, vt multiplicentur processiones in Deo secundum potentias distinctas intellectus, & voluntatis, & non multiplicentur secundum naturam ab vtroque distinctam?

Respond. Respondeo negando consequentiam, & ratio discriminis est; nam multiplicatio operationum est secundum distinctionem in principijs proximis, non enim natura operatiua est immediatè, sed illis mediantibus; cum autem in natura diuina vtpotè purè intellectuali, non sint nisi duæ facultates proximæ, scilicet intellectus, & voluntas; consequens fit, quod etiam si natura distincta sit ab intelligere, & velle, non sit multiplicanda processio ob eius distinctionem.

23 *Oppones 2.* Oppones secundo: dantur plures intellectiones distinctæ virtualiter, vna scilicet, qua intelligit se, & alia qua creaturas intelligit: ergo dabuntur etiam plura verba distincta, quorum vno dicantur creaturæ, & alio dicatur essentia diuina.

Respond. Respondeo omisso antecedenti, negando consequentiam, vel distinguendo consequens, plura verba virtualiter, transeat consequens: plura verba realiter, nego consequentiam; nam sicut intellectio diuina non esset comprehensiua, & infinita, si multiplicata realiter esset pænes obiecta intelligibilia: ita nec verbum diuinum esset comprehensiuum, & adæquatum, si realiter multiplicaretur, & non vnum, & idem realiter diceret omne obiectum intelligibile.

Replicabis. Dices, esto intellectio, & volitio distinguantur solum virtualiter, dantur secundum illas processiones terminorum realiter distinctorum: ergo etiam non obstabit, quod intellectiones diuinæ realiter identificetur, vt dentur secundum illas, processiones distinctæ, per quas verba realiter distincta procedant.

Confirmatur. Et confirmabis; nam si intellectio diuina non identificaretur realiter cum volitione, non esset entitatiuè infinitum; & tamen verbum est entitatiuè infinitum absque identitate cum Spiritu Sancto: ergo etiam si infinitas in diuina intellectione subsistere nequeat absque identitate reali cum omni alia intellectione Dei, in terminis secundum illas productis stare infinitas poterit absque reali identitate.

24 *Respond.* Respondeo negando consequentiam; & ratio discriminis est; nam inter impulsum per voluntatem productum, & verbum productum per intellectum, datur relatiua oppositio inter relatiuè autem opposita infinitas potest dari absque vnius cum alio identitate, verbum autem repræsentans creaturas, dato, quod virtualiter distinguatur à se ipso, quatenus repræsentat diuinam essentiam, non tamen datur relatiua oppositio inter huiusmodi virtualitates; & idcircò infinitum verbum non esset, nisi vtramque amplecteretur absque reali multiplicitate.

Ad conf. Ex quo ad confirmationem respondeo negando consequentiam: nam inter terminos secundum intellectionem, & volitionem productos, datur realis oppositio, & idcircò absque infinitatis defectu datur inter illos negatio realis identitatis, quæ ratio cum non militet in actibus intelligendi, & volendi: fit consequens, quod stare non possit inter illas negatio identitatis cum infinitate, quin hoc inferatur in terminis; cæterum in terminis per intellectiones diuinas virtualiter distinctas productis oppositio realis non est, & cum negatio oppositionis relatiuæ, sit adæquata ratio cur intellectio, vel infinita non sit, vel identificare sibi debeat omnem virtualitatem intellectionis, manifestè colligitur, aut verbum infinitum non esse, aut sibi identificare omnem virtualitatem repræsentationis.

25 *Vrgebis.* Instabis, quod Spiritus Sanctus relatiuè opponatur cum verbo, & ab illo procedat, non aliunde colligitur, nisi ex virtuali præsuppositione intellectionis ad volitionem; iuxta illud axioma commune, *nihil volitum, quin præcognitum*, ex quo vlterius infertur, inter volitum notionaliter, & notionaliter intellectum debere interuenire realem ordinem originis; at semel data distinctione virtuali intellectionis in Deo ex terminatione ad essentiam diuinam, & ad creaturas, cognitio terminata ad essentiam prior est virtualiter, cognitione terminata ad creaturas; cum hæc sit cognitio scientifica, illa autem luminis principiorum, inter quas ad minus requiritur ordo virtualis: ergo verbum repræsentans creaturas, erit posterius origine, verbo terminato ad essentiam diuinam, & ab illo procedet, realiterque distinguetur ab illo. Ad obiectionem istam *infra q. 36.* occurremus.

DISPVTATIO SEPTVAGESIMAQVARTA.

Cur vna ex Diuinis Processionibus generatio sit, & non alia?

Nu. 1. *Supponitur.* Duo, vt fide certa, supponimus, primum est dari duas, & non plures processiones in Deo. Quod docet D. Th. *in art. 3. & 5. huius quæst.* Et probatur ratione ex Angelico Doctore desumpta, quam *præcedenti disput.* explicuimus: nam diuinæ processiones accipi non possunt, nisi secundum actiones immanentes intellectualis naturæ; at huiusmodi actiones duæ sunt, & non plures; nempè intellectus, secundum quam accipitur verbi processio, & voluntatis, per quam procedit amor: ergo diuinæ processiones duæ sunt, & non plures.

2 *Secundo supponitur.* Secundo vt fidei veritatem supponimus, verbi processionem generationem esse, non autem processionem Spiritus Sancti. Quod, omissis pluribus testimonijs Scripturæ, constat ex Symbolo Athanasij, vbi de Persona Filij sic dicitur: *à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus.* Et de tertia Persona: *Spiritus Sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Quod igitur in examen vocamus est, cur processio verbi

Ratio dubitandi, eaque difficillima. sit generatio, & non processio amoris? Et ratio dubitandi, eaque difficillima, est, nam generatio viuentium propria, quæ sola reperiri potest in Deo. *Est origo viuentis à viuente coniuncto in similitudinem naturæ*; at hæc diffinitio non soli conuenit processioni verbi, sed etiam processioni Spiritus Sancti; cum sit origo viuentis; Spiritus enim Sanctus est non minus viuens, quàm Verbum, & à viuente coniuncto; cum sit terminus actionis immanentis immanens in principio ratione identitatis in omnibus absolutis cum illo, & simili in natura; cum eandem Patris, & Filij naturam per suam processionem accipit: ergo nulla est ratio assignabilis cur vni, & non alteri processioni conueniat, quod generatio sit, sed hęc est sola fide credendum.

§. I.

Reijcitur tres modi dicendi.

3 *Primus modus dicendi reijcitur.* Ratio hæc ob sui ingentem difficultatem adeò Theologorum torsit ingenia, vt illos in tot sententias, capita, sparterit. Primo quidam illa conuicti asserunt nullam huius discriminis

minis rationem in vestigandam esse. Ita Magister *in 1. distinct. 13.* Quem sequuntur Maior, & Gabriel, ducti aliquorum Patrum auctoritate asserentium talis mysteriis ignorare rationem. Ita Damascenus *lib. 1. de fide cap. 10.* esse mysterium hoc inuestigabile. Ita Athanasius *dialogo 3. contra Anomoeos* Basilius *Homilia 2. contra Sabelianos*, & Augustinus *lib. 3. contra Maximinum cap. 14.* Ac denique hoc inquirere tutum non esse, quod soli Trinitati cognitum est. Ita Anastasius Sinaita *lib. de rectis fidei dogmatibus*. Hi tamen Auctores extra nostram sunt controuersiam, vtpotè quæstionis titulo se se opponentes, & reijciuntur facile ex communi Scholasticorum sententia, qui in huius rei ratione reddenda insudarunt, sequuti Augustinum, Anselmum, Doctorem Angelicum, & plures Ecclesiæ Patres, qui licet euidentem, & demonstratiuam rationem non inuenerint, nec adinuenire potuerint, tamen fide supposita rationem congruentem, & probabilem, cur vni, & non alij ex his processionibus ratio generationis conueniat, vt hæreticorum argumentis occurrere possint, laudabiliter inuestigarunt. Nec Patres in contrarium adducti aliud intendunt, quam demonstratiuam huius rei rationem non posse solo naturæ lumine inueniri, quod libenter fatemur. Parum ab auctoribus relatis discedunt, qui asserunt processiones istas, vtpotè differentes se ipsis, ex se ipsis habere, vt vna generatio sit, & non alia, nec rationem aliam esse inquirendam. Ita ex Scoto refert Suarez *vbi infra num. 3.* Sed reijcitur facile: nam licet ita sit, quod processio verbi se ipsa sit generatio, & Spiritus Sancti processio se ipsa non sit generatio, quod nihil aliud est, quam veritas ex fide supposita, restat rationem reddere cur ita sit; si enim vtrique generationis viuentium diffinitio conuenit, vtraque generatio erit; si autem vni, & non alteri competat, restat inuestigandum, quæ ex particulis diffinitionis dictæ vni ex prædictis processionibus non adaptetur, & cur alteri competat.

Ad hoc modo dicendi parum discedit Scotus.

4 *Secundus modus dicendi reijcitur. I.* Secundus dicendi modus asserit Spiritum Sanctum ideò non esse genitum, bene tamen Verbum; quia hoc ab vno tantum, ille vero à duobus procedit. Ita Petrus Aliasensis relatus à Vazquio *vbi infra cap. 3. nu. 19.* Hic tamen dicendi modus insufficiens est, & reijcitur primo: quia per nullam particulam in generatione viuentium repertam excluditur, quod sit à duobus; si enim per aliquam maximè per illam *à viuente*, quæ cum in singulari principium designet, pluralitatem principiorum videtur excludere; at per hanc non: nam etiam terminus in particulari importatur, cum dicitur *origo viuentis*; & tamen per hoc non excluditur, quod ex vi eiusdem generationis actiuæ duo viuentia procedant, in sententia asserente actionem subiectari in agente: ergo etiam si principium in singulari importetur non inde colligitur à duobus non posse aliquid procedere vt genitum.

5 *Secundo.* Secundo: nam si ob aliquam rationem pluritas concurrentium obstaret rationi generationis; maximè, quia in creatis hoc ita contingit, quod genitum ab vno tantum principio vt à Patre procedit; at ex hoc id inferre in diuinis non licet; nam etiam in creatis genitum petit Patrem, & Matrem, & tamen in diuinis Pater sine Matre generat Filium, & vnus effectus non potest à duobus causis procedere, cum tamen in diuinis Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedat: ergo ex creatis non potest argumentum desumi. *Tertio.* Tertio: nam vel Spiritus Sanctus procedit vt similis Patri in natura ex vi processionis, vel non ita procedit? Si secundum, restat rationem reddere, cur ex vi processionis non procedat vt similis? nam quod à duobus procedat, non videtur ratio sufficiens, si illa duo in natura adunentur. Si primum, non est ratio cur ab illis non procedat vt genitus; cum ei competat adæquata diffinitio generationis viuentium: ergo ex hoc solo capite non rectè probatur non esse genitum; quia à duobus procedit.

6 *Denique reijcitur.* Denique: nam si Pater, & Filius per intellectum producerent Spiritum Sanctum, ille vere esset Verbum, & consequenter Filius; ergo non ideò Filius non est, nec genitus; quia à duobus procedit, sed quia non procedit per intellectum, sed per voluntatem, quæ est ratio D. Thomæ inferius prosequenda. *Si opponas Augustinum.* Si opponas Augustinum *lib. 15. de Trinitate cap. 27.* vbi inquirit: *Cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus Sanctus?* Cui interrogationi respondet, *quoniam si, & ipse, Filius diceretur, amborum vtique Filius diceretur, quod absurdissimum est, Filius quippe nullus est duorum, nisi Patris, & Matris, absit autem vt inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquod tale suspicemur*: ergo ex mente Augustini per hoc, quod Spiritus Sanctus à Duobus procedat, sufficienter à ratione geniti excluditur.

7 *Respond.* Respondeo, Augustinum rationem istam non vt absolutè sufficientem tradidisse, sed solum vt sufficientem his, qui extendi non valent in amplius, vt constat ex illis verbis in capitis principio vbi ait: *sufficiat interim eis, qui extendi non valent in amplius*; idest illis, qui ex humanis tantum mouentur ad rimanda diuina, his autem sufficienter suadetur argumento Augustini Spiritum Sanctum non procedere vt natum, si admittant simul à duobus procedere: nam in creatis Filius à duobus nasci non potest, nisi alter sit Pater, & alter sit Mater: ergo si Spiritus Sanctus à duobus vt natus procederet, vnus Pater esset, & alius Mater, quod est absurdissimum. Tenet consequentia, non absolutè, & ex vi terminorum, sed respectiuè ad illos, qui ad amplius extendi non possunt, qui solum ex his, quæ in creaturis contingunt, possunt de diuinis suaderi.

Tertius dicendi modus, ideò Verbum esse genitum, & non Spiritum Sanctum affirmat; quia Verbum naturaliter procedit, & Spiritus Sanctus libere. Hic solet tribui Bonauenturæ *in 1. distinctione 13.* & Scoto *distinctione 10. quæst. vnica*. Hæc tamen sententia displicet communiter Theologis, & reijcitur primo ex D. Thoma *quæst. 10. de potentia art. 2. ad 4. & infra quæst. 41. art. 2. ad tertium*, vbi docet voluntatem in processione Spiritus Sancti operari naturaliter, non minus quam intellectus in productione Verbi. *Et quæst. 22. de veritate art. 6. prope finem corporis*, illis verbis: *Cum autem voluntas dicatur libera in quantum necessitatem non habet, libertas voluntatis in tribus considerabitur, scilicet quantum ad actum, in quantum potest velle, vel non velle, &c.* at voluntas diuina necessitata est ad amorem, ex quo Spiritus Sanctus procedit, nec potest velle, & non velle: ergo talis actus non liber, sed necessarius est, & à voluntate diuina modo naturali procedit. Et *quæst. 23. de veritate art 4. in corpore parum ab initio*, vbi docet voluntatem respectu principalis voliti necessitatem habere; quia in illud tendit per modum naturæ; sed Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, vt amantem principale volitum, nempè bonitatem diuinam: ergo procedit per voluntatem vt necessario amantem, & per modum naturæ, non autem per modum libertatis. 8 *Tertius modus dicendi reijcitur I.*

Respondent contrarij Authores non sufficere ad actionem non liberam, quod à principio determinato ad vnum procedat, sed requiri quod tale principium non à se, sed aliunde determinetur, voluntas autem diuina est à se determinata ad talem productionem, non aliunde ad illam determinatur, & ideo non naturaliter sed liberè comparatur ad illam. Sed contra: determinatio competens voluntati pro priori ad omnem suum actum non est determinatio illi à se conueniens, sed aliunde, nempè ex propria voluntatis natura; at voluntas diuina pro priori ad omnem suum actum est determinata ad productionem Spiritus Sancti: ergo talis determinatio non conuenit, à se; & consequenter libertatem omnem excludit. Maior constans videtur. Minorem autem probo: voluntas diuina pro priori actus primi ad amorem essentiæ, & ad productionem impulsus, omnem suum actum præcedit; at pro illo priori non est indifferens ad productionem, & non productionem: ergo est determinata ad talem productionem pro priori ad omnem actum, & propriam determinationem. 9 *Respond.* *Sed contra.*

Nec responderi potest, esse pro illo priori determinatam, vt se determinet per proprium actum. Primo: nam determinatio indifferentiam supponit: ergo si pro priori ad actum, determinata ad illum supponitur, nequit esse determinata ad se determinandum, sed solum ad volendum volitione virtualiter ab illa egrediente. Secundo: quia non alia ratione intellectus diuinus non se determinat per intellectionem necessariam, nisi quia pro priori actus primi ad illam est ab intrinseco determinatus: ergo si voluntas pro priori actus primi determinata supponitur, non erit determinata ad se determinandum, sed ad operandum per modum naturæ. *Tacita solutio excluditur.*

Denique principaliter reijcitur ista sententia: si namque processio Spiritus Sancti libera esset, maximè quia voluntas, cum libera sit, non potest aliquid potest operari per modum naturæ; at hæc ratio est nulla: ergo & sententia falsa. Maior est adæquatum Scoti fundamentum: ait enim, quod cum agere per modum naturæ, & agere liberè, sint membra diuidentia principium actiuum non possunt eidem potentiæ competere; ac proinde voluntas, cum libera sit, nequit habere actum per modum naturæ. Minorem autem probo: non enim minus opponuntur agere liberè libertate contingenti, & libertate necessaria, quam agere liberè, & per modum naturæ; at in eadem potentia inuenitur operatio libera contingenti libertate, & libertate necessaria, vt constat in voluntate Dei, quæ respectu diuinæ essentiæ est libera libertate necessaria, vt tenet Scotus, & respectu creaturarum libertate contingenti; cum illas potuerit non diligere, & in voluntate nostra, quæ Deum clarè visum amat liberè necessario, & obiecta creata liberè contingenter, & in motibus primo primis libertatem necessariam exercet, in deliberatis autem, libertatem contingentem: ergo etiam agere per modum naturæ, & per modum libertatis, poterunt in eadem potentia inueniri. 10 *Denique.*

Nec refert, si opponas D. Thomam *quæst. 10. de potentia art. 2. ad 5.* vbi ait: *Liberè ergo Spiritus Sanctus procedit à Patre, non tamen possibiliter, sed necessario*: sentit ergo Doctor Angelicus processionem Spiritus Sancti liberam esse, & libertatem cum necessitate componi, nec libertatem omnem contingentiam importare. 11 *Si opponas.*

Respondeo D. Thomam longè distare à mente Scotistarum; nam *ibi* D. Thom. libertatem sumit contra positiuè ad coactum, non ad naturale, constat hoc euidenter; nam *in solutione 4. argumenti eiusdem articuli* docuit Spiritum Sanctum naturaliter procedere: quando ergo ait eius processionem liberam esse, interpretandus est de libertate à coactione, quod libenter fatemur, non de li- *Respond.*

de libertate opposita naturalitati, quod Scotus intendit, & primo quidem genere libertatis etiam gaudet processio Filij, & tamen libera dicenda non est, nec à Scoto sic dicitur.

§. II.

Reijcitur Canariensis sententia.

12 *Quartus modus dicendi. Vazquez Turria. Alarcon. Bañez. Reijcitur primo.* QVarta sententia docet, ideò verbum esse Filium, non autem Spiritum Sanctum, quia licet vtrique communicetur ex vi processionis natura diuina, & consequenter vt similis suo principio procedat Spiritus Sanctus, non tamen procedit per modum imaginis, quod necessarium erat, vt esset Filius. Hanc tenent Canariensis, & Torres, quos sequuntur Vazquez *disp.* 113. *cap.* 6. *& 7.* Turrianus *disp.* 2. *dubitatione* 7. Et Alarcon *tract.* 3. *disp.* 8. *cap.* 16. nec reprobat M. Bañez *art.* 4. *dub.* 1. Cæteris tamen Theologis, etiam domesticis, displicet. Et reijcitur primo ad hominem contra Vazquez, qui exinde impugnat Thomistarum doctrinam, quia diffinitioni generationis addunt particulam illam *ex vi processionis* vt Spiritus Sancti processioni rationem generationis non conuenire defendant; at ille addere tenetur aliam particulam, nempè supra illam *in similitudinem naturæ*, quæ in diffinitione inuenitur, quod fit *per modum imaginis*, vt suam sententiam sustineat: ergo vel malè impugnat Thomistas, vel insufficientem reddit rationem.

13 *Secundo.* Secundo: nam vt reddat rationem, cur Spiritus Sanctus imago non sit, verbum autem sit imago, tenetur confugere, ad hoc quod verbum per intellectum procedit, & per voluntatem Spiritus Sanctus; at hoc discrimen, vel sufficiens est ad hoc vt verbum procedat vt simile ex vi processionis, & non Spiritus Sanctus, vel insufficiens, vt vnì, & non alteri ratio imaginis competat: ergo vel insufficienter impugnat Thomistarum sententiam, quod credo, vel insufficientem reddit rationem discriminis.

Tertio. Tertio: nam ratio imaginis ad generationem terminandam, & ad rationem Filij sufficiens; est imaginis naturalis, vt patet in Filio creato, qui non est imago intentionalis Patris, sed imago naturalis; at hæc competit Spiritui Sancto, eo ipso quod procedat vt similis in natura ex vi processionis: non enim alia ratione Filius increatis imago est naturalis sui genitoris, nisi quia per generationem accipit naturam formaliter, in qua assimilatur illi quin ad hoc requiratur quod per intellectum procedat: ergo si Spiritus Sanctus accipit ex vi processionis naturam diuinam, erit imago sufficienti ratione vt sit Filius, & illius processio sit generatio.

14 *Prima euasio reijcitur.* Respondebis primo, Filium increatis idcircò esse imaginem Patris, quia recipit naturam ea intentione, vt Patrem repræsentet, quod non competit Spiritui Sancto. Sed contra: nam vel loquitur Author contrarius de intentione primaria naturæ, vel de intentione secundaria? Primum est falsum: solum enim imago intentionalis ad repræsentandum ordinatur ex prima naturæ intentione: secundum est verum; attamen eo ipso, quod ex vi productionis intendatur in termino similitudo cum principio in natura, secundo intenditur eius repræsentatio, nec aliunde hæc secunda intentio, quam ex illa prima colligi potest: ergo si Spiritus Sanctus ex vi processionis accipit naturam formaliter, ex secunda intentione accipit ad repræsentandum principium; & consequenter erit imago sufficienti ratione, vt sit Filius.

15 *Dices.* Dices, Spiritum Sanctum nulli repræsentare; non enim intellectui creato, non Paterno, aut Filij intellectui, & idcircò imaginem esse non posse. Hoc tamen in primis expressè aduersatur Angelico Doctori *in* 1. *distinc.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *solutione ad secundum* ex argumentis *secundo loco factis*, vbi expressè docet, Patrem se, & Filium in Spiritu Sancto cognoscere; & consequenter intellectui Patris Spiritus Sanctus repræsentat. *Sed contra* 1.

Contra 2. Secundo reijcitur: nam eo ipso quod Spiritus Sanctus sit similis suo principio in natura, cognito Spiritu Sancto poterit suum principium cognosci; nec enim alia de causa in Filio creato cognoscitur Pater, nisi quia ex vi productionis accipit naturam Parentis: ergo eo ipso, quod Spiritus Sanctus sit in natura similis ex vi processionis, est repræsentatiuus, & imago ex vi illius.

16 *Secunda euasio reijcitur.* Respondebis secundo, ad rationem imaginis non sufficere repræsentationem illius, in quo conuenit terminus cum principio, sed insuper repræsentare debet id, in quo discriminatur ab illo; at Spiritus Sanctus, etsi ex vi processionis similem naturam recipiat, & illam, in qua cum suo principio conuenit, repræsentet, non tamen repræsentat, quæ sunt propria Patris, & Filij verbum autem, quæ sunt propria Patris repræsentat; quia procedit vt verbum, & idcircò est imago Patris, Spiritus Sanctus non ita. Sed contra; vel ideò verbum repræsentat quæ sunt propria Patris, quia accipit ex vi Processionis Patris naturam, & ratione naturæ, vel quia ad Patrem relatiuè se habet, & ratione relationis? Si primum, etiam Spiritus Sanctus accipit, ex vi processionis sui principij naturam; & consequenter, quæ sunt illi propria repræsentare poterit. Si secundum, etiam Spiritus Sanctus ad Patrem, & Filium sua relatione refertur; & consequenter ratione relationis; quæ illis propria sunt repræsentare poterit: ergo nihil ei deerit vt sit amborum imago.

17 *Reijcitur solutio Alarcon.* Dices, Spiritum Sanctum non referri ad Patrem, & Filium secundum proprias relationes, sed secundum relationem Spiritoris vtrique communem. Sed contra: relatiua proprietas Spiritus Sancti, eo quod est amor mutuus, essentialiter petit relationes Paternitatis, & Filiationis, vt inter se distinctas, vt modificantes vim spiratiuam, de quo *infra q.* 36. ergo ob istam connexionem vtranque repræsentabit non minus, quam verbum relationem Patris. Respondebis ex Alarcon, cuius solutionem reijcimus, toto hoc admisso nihil inferri; quia hæc repræsentatio est per modum effectus connexi cum causa seu principiati cum principio, quæ ad rationem imaginis sufficiens non est, sed requiritur repræsentatio per modum similitudinis, quæ Spiritui Sancto ratione proprietatis non conuenit. Sed contra: aut verbum repræsentat, vt paulò ante arguebam, quæ sunt propia Patris ratione naturæ, aut ratione relationis? Si primum, fateor esse per modum similitudinis, cæterum id ipsum Spiritui Sancto conueniet, si semel ex vi processionis vt similis in natura procedat. Si secundum, esse nequit per modum similitudinis; cum relatio Filij non sit similis, sed dissimilis relationi Paternitatis, ab illaque, quasi specie distincta: erit ergo ratione connexionis, aut per modum quasi effectus, aut per modum relati cum suo correlatiuo; cumque repræsentatio ista Spiritui Sancto ratione proprietatis conueniat respectu illorum, quæ sunt propria Patris, & Filij, vt probatum relinquo, obtinebit omne, quod requiritur, & necessarium est ad rationem imaginis.

18 *Aliter respondet Ioannes de Portugal.* Denique respondebis, ex nostro Ioanne de Portugal Episcopo Deuisco, cui gratia extitit Canariensis sententia, *lib.* 2. *de processione Spiritus Sancti cap.* 19. *num.* 24. *& seqq.* solam similitudinem in actione fundatam sufficere ad rationem imaginis, non illam, quæ fundatur in vnitate naturæ: similitudo autem competens Spiritui Sancto ex vi processionis non in actione sed in naturæ vnitate fundatur; & idcircò insufficiens est vt ei competat ratio imaginis.

Insufficientia solutionis prob. Sed nec ista solutio satisfacit. Quod probo: non enim alia de causa similitudo verbi cum Patre in processione fundatur, nisi quia illam accipit ex vi processionis; at similitudo Spiritus Sancti in natura cum Patre, & Filio, etiam est habita ex vi processionis formaliter, in sententia, quam impugnamus: ergo fundatur non solum in naturæ vnitate, sed etiam in processione.

Respond. prædictus Magister. Respondet *num.* 25. negando consequentiam: nam similitudo æquiparantiæ, qualis est, quæ Spiritui Sancto conuenit ex vi processionis, per accidens coniungitur cum productione; cum etiam alijs rebus, quæ à suis similibus non producuntur, communis sit ista similitudo; & consequenter, etsi habeatur ex vi processionis, non fundatur in illa, sed in natura communicata. Ex quo vlterius colligitur, Spiritum Sanctum imaginem esse non posse; nam ad hoc requiritur similitudo disquiparantiæ, id est quæ eiusdem denominationis in vtroque extremo non est, sicut inuenitur in Filio, qui est similis Patri vt imago, quæ denominatio Patri non conuenit, sed denominatio exemplaris.

19 *Illius responsio impugnatur.* Cæterum contra hanc solutionem obstat in primis D. Thomas *infra quæst.* 35. *art.* 1. *ad finem corporis* illis verbis: *Ad hoc ergo, quod vere aliquid sit imago, requiritur quod ex alio procedat simile ei in specie, vel saltim in signo speciei*: ergo ex mente D. Thomæ nihil aliud ad rationem imaginis requiritur, nisi similitudo cum alio & ab illo processio. Secundo: nam in verbo, si quæ est disquiparantiæ similitudo, non alia de causa illi conuenit, nisi quia habet naturam per processionem, & ex vi processionis: ergo si Spiritus Sanctus accipit formaliter naturam ex vi processionis, habebit non minus, quam verbum, disquiparantiæ similitudinem, quæ non in natura nudè, sed in illa vt ab alio communicata fundetur.

20 *Resp. ex Authoris doctrina.* Responderi potest ex Portugalis doctrina *in* 2. *parte capitis relati num.* 13. non quamuis processionem fundare illam similitudinem, sed requiritur quod sit processio per modum exemplationis; ignis namque ab igne in similitudine naturæ procedit; & tamen illius imago non est, nec illis similis similitudine disquiparentiæ in actione fundata; quia ab igne producente non exemplatur, & hoc ideo; quia ad exemplationem requiritur, quod in ipso agente non solum sit forma naturalis, qua agens constituitur, sed præterea sit aliquid loco imaginis deducendæ, quod propriè vocatur exemplar; v. g. in artefice non solum est ars, qua operatur, sed etiam idæa rei faciendæ loco ipsius rei, & hæc vocatur propriè exemplar, non ars, quæ effectiuè concurrit. Et in viuentium generatione semen ipsum ita disponitur, vt in viuente sit loco rei generandæ, tanquam exemplar; quia ergo in processione per intellectum datur obiectum vnitum intellectui vt forma, quod verbum imitatur: ideò verbum per intellectum procedens habet similitudinem in actione fundatam disquiparantiæ ad principium vt ad exemplar; in processione autem, quæ fit per voluntatem, quia obiectum non vnitur vt forma, quam impulsus procedens imitetur, ideo nec fundatur relatio disparantiæ, nec terminus procedens sortitur rationem imaginis.

21 *Impugnatur 1. ex D. Tho.* Hæc tamen in doctrina reijcienda est in primis ex D. Thoma in 1. *distinct.* 28. *quæst.* 2. *art.* 3. *ad* 2. illis verbis: *Dicendum, quod licet Spiritus Sanctus imitetur Patrem, non tamen habet ex ratione suæ processionis, vt imago dicatur, & ideo non dicitur imago, sicut non dicitur Filius.* Et *infra quæst.* 35. *art.* 1. *ad* 3. illis verbis: *Dicendum, quod imitatio in diuinis Personis non significat posterioritatem, sed solum similitudinem;* ergo ex mente D. Thomæ ad rationem imitationis prout in diuinis reperitur, necessarium non est, quod aliquid vt exemplar præcedat loco rei producendæ, sed solum quod ab alio procedat, & illi assimiletur. *Secundo.* Secundo: nam licet ad imaginem artificialem id requiratur, non tamen ad rationem imaginis naturalis: ergo licet ex illo discrimine rectè inferatur Spiritum Sanctum non esse imaginem artificialem, seu intentionalem, non tamen probatur imaginem naturalem non esse, si semel ex vi processionis similis suo principio in natura procedat. Antecedens probatur: Filius namque in creatis est imago naturalis Parentis; & tamen in eius generatione nihil datur habens rationem exemplaris præter essentiam, in qua illi assimilatur: semen namque quis vnquam exemplar rei fiendæ appellauit? cum solum sit instrumentum physicum generationis agens in virtute generantis: ergo ad rationem imaginis naturalis alia exemplatio necessaria non est, quam processio ab alio in similitudinem naturæ formaliter.

22 *Obiectio diluitur.* Si dicas, speciem impressam esse exemplar expressæ, & tamen est virtus obiecti, & in virtute illius ad Verbi productionem concurrit: ergo estò semen virtus sit generantis, & eius instrumentum, poterit nihilominus esse exemplar rei genitæ. Respondeo, esse duplex discrimen, primum, quod in specie in esse intelligibili continentur omnia, quæ in esse rei conueniunt obiecto: secus in semine essentia generantis. Secundum, quod species non est instrumentum obiecti, sed substituta illius præstans ea munera, quæ præstaret obiectum, si per se ipsum intellectu vniretur; semen autem virtus est generantis, illi vt instrumentum subordinata.

23 *Opponit Vazquez 1.* Sed opponit Vazquez primo Plures Ecclesiæ Patres asserentes de ratione Filij esse, quod sit sui Patris imago, scilicet Athanasius in Epistola de decretis Nicenæ Synodi parum ante medium, vbi de Filio loquens sic ait: *Si enim imaginem nomines, Filium hoc ipso eum esse indicaueris, quid enim simile Deo, nisi sua ipsius progenies?* Nazianzenus *orat.* 4. *de Theologia*, sic ait; *Breuis, & compendiosa, facilisque naturæ declaratio est Filius; omne enim, quod genitum est, genitorem suum tacita quadam voce diffinit.* Deinde alios Patres opponit idcirco excludentes Spiritum Sanctum à ratione geniti, & filij; quia imago non est. Ita Ricardus de Sancto Victore *lib.* 6. *de Trinitate cap.* 19. 20. & 21. Anselmus *in monologio cap.* 53. & D. Thomas *lib.* 4. *Contra Gentes cap.* 11. ergo ratio vnica quare Spiritus Sanctus Filius non est, est quia non procedit vt Patris imago.

24 *Respond.* Respondeo, auctoritates istas nihil ad Auctoris contrarij sententiam conducere: fatemur namque Filium debere esse imaginem Patris, fatemur etiam hinc probari Spiritum Sanctum Filium non esse; quia imago non est, cæterum ratio quare imago non sit, ideò est, quia ex vi processionis non euadit similis suo principio in natura, vt docet D. Thom. *infra quæst* 35. *art.* 2. & *in* 1. *dist.* 28. *quæst.* 3. *art.* 3. *ad* 2. & 4. *argumentum.* Vt autem Patres sententiæ oppositæ aliqua ratione fauerent, debuissent asserere Spiritum Sanctum, & si ex vi processionis Dei naturam accipiat, imaginem tamen non esse, eo quod non repræsentat, quæ est Canariensis, & sequacium sententia; hoc tamen non docent, sed potius oppositum, vt videre est in Anselmo in Monologio cap. 55. verbis à Vazquio relatis ibi: *Sic amor aperte se prolem negat, quia dum à Patre, & Filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est, similitudinem, quamuis ipsum considerata ratio doceat omnino id ipsum esse, quod Pater, & Filius.* Ac si apertius dixisset Anselmus idcirco imaginem non esse, nec Filium; quia licet sit eiusdem naturæ cum Patre, & Filio, non tamen statim, hoc est, ex vi suæ formalissimæ processionis illius similitudinem in natura præsefert. Et ex his solutum manet secundum argumentum eiusdem Auctoris, quo totis viribus probare contendit de ratione Filij esse, quod imago sit Patris; concedimus enim libentissime hoc esse de ratione Filij, nec hoc aliquis Doctorum negauit, qua re in hoc probando inaniter tempus consumitur, sed probari deberet posse compati quod non sit imago, cum hoc quod ex vi processionis sit similis suo principio in natura.

25 *Arg.* 3. Tertio argumentari possumus in fauorem huius sententiæ: nam Spiritus Sanctus de facto est similis suo principio in natura, & similitudine per processionem accepta, etsi non ex vi processionis iuxta nostram sententiam; & tamen de facto imago non est: ergo etiam si ex vi processionis vt similis suo principio procedat, poterit imago non esse. *Conf.* 1. Et augetur difficultas; nam Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis euadit similis suo principio, etsi non in natura, bene tamen in naturæ attributo, nempè in voluntate; cum, iuxta communem nostrorum sententiam, ei ex vi processionis communicetur diuina volitio, aut diuina voluntas; & tamen imago non est: ergo etiam si ex vi processionis ei communicetur diuina natura, poterit tamen imago non esse. Patet consequentia; quia Iuxta D. Thomam *infra quæst.* 35. *art.* 1. *in corpore*, vt aliquid sit alterius imago sufficit, & requiritur, quod ab illo procedat simile ei in specie, vel saltim in signo speciei: ergo si quamuis Spiritus Sanctus procedat similis in voluntate, quæ est signum speciei, deficit à ratione imaginis, etiam si procederet similis suo principio in natura, vel specie, posset deficere à ratione imaginis.

Confirmatur, & vrgetur secundo: ignis genitus ab igne non est imago ignis generantis; cum ex illo non magis in generantis notitiam veniamus, quam cuiusuis alterius; & tamen ab illo vt similis in natura procedit: ergo etiam si Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis accipiat naturam diuinam, & in illa sit similis, poterit vt imago non procedere, quæ est sententia Auctoris contrarij. *Conf.* 2.

26 *Solutio argumenti.* Respondeo ad argumentum concessa maiori, & minori, negando consequentiam: quia vt docet D. Thomas in 1. distinct. 28. quæst. 2. art. 3. ad 4. *Nomen imaginis, etsi impositum sit ab æqualitate, & similitudine, tamen est impositum ad significandum rem, cui ex modo suæ processionis competit similitudo, & ideò quamuis aliquid in re, & absolutè sit simile alteri, & ab illo procedat, non est dicendum imago absolutè, & in re, nisi ex modo suæ processionis similitudinem habeat, quod Spiritui Sancto non conuenit.* Ita ferè ad Verbum D. Thom. *loco allegato.*

Ad 1. confirmat. Ad primam confirmationem dicatur, Spiritui Sancto ex vi processionis, nec voluntatem, nec volitionem diuinam communicari, sed rationem impulsus; sicuti enim in nobis impulsus à volitione, & voluntate differt realiter in omnium Thomistarum sententia; ita in diuinis virtualiter saltim differt impulsus à voluntate, & volitione: vnde ex vi processionis solum est similis volitioni, & voluntati proportionali similitudine, quæ non sufficit ad rationem imaginis. Quod si Thomistæ doceant Spiritui Sancto ex vi processionis communicari volitionem diuinam; respondere poterunt, hanc non ingredi ex parte principij, sed solum voluntatem, vt Caietanus docet de Verbo: volitio autem prout à voluntate distincta, solum proportione, non similitudine omnimoda gaudet cum voluntate per modum actus primi. Ad secundam confirmationem, nego maiorem: nam cum D. Thom. *infra q.* 35. *art.* 1. in vno ouo respectu alterius oui, non alia ratione non inuenerit rationem imaginis, nisi quia non procedit ab alio, non est cur ab igne genito rationem imaginis ignis generantis excludamus; quod autem illo cognito non magis in ignis generantis cognitionem veniamus, quam cuiusuis alterius, ideò est; quia sunt homogenee, & eiusdem figuræ. Imo, & hoc ipsum in viuentibus contingere potest, quando Pater, & Filius non assimilantur in figura, sed in natura solum; tunc enim qui Filium cognoscat, non magis veniet in cognitionem Parentis quam aliorũ hominum, quo non obstante verè obtinet rationem imaginis.

§. III.

Aliorum sententia reijcitur.

27 *Quintus modus dicendi.* ALexander *prima parte quæst.* 42. *memb.* 2. §. 1. Maior *in primo distinctione* 13. *quæstione* 1. Richardus de Sancto Victore *lib.* 6. *de Trinitate cap.* 18. & *sequentibus*, quo sequitur Zuniga *disp.* 2. *dubitatione* 20. ideò docent Verbum esse Filium, quia accipit naturam ex vi processionis ad alterius suppositi productionem fœcundam, & Spiritum Sanctum ideò Filium non esse; quia licet ex vi processionis sit similis suo principio in essentia; non tamen in natura sub conceptu naturæ; eo quod consistit in fœcunditate alterius suppositi productiua, quam non accipit sua processione Spiritus Sanctus. Hanc tamen sententiam deferunt communiter Theologi, & reijcitur primo ex D. Thom. *infra quæst.* 35. *art.* 2. *in corpore*, vbi expressè refutat aliquorum sententiam, qui ex hoc Spiritum Sanctum defendebant non esse imaginem; quia cum Patre, & Filio non conuenit in notione principij, & rationem reddit, quia similitudo, aut æqualitas non attenditur in relationibus, notio autem principij relationem importat: ex quibus sic arguo: similitudo ad generationem diuinam, in persona genita exigitur, non in relatiuo, sed in absoluto: at similitudo in fœcunditate alterius productiua, est non in absoluto præcisse, sed in absoluto adiuncta relatione, seu connotata: ergo hæc ad rationem geniti in diuinis necessaria non est. *Reijcitur 1.*

28 *Secundo.* Secundo reijcitur: si esset necessaria hæc similitudo ad rationem Filij in diuinis, maximè, quia in creatis ita contingit, quod scilicet Filius est similis suo principio in fœcunditate alterius suppositi productiua; at ex hoc non colligitur: ergo talis similitudo necessaria non est. Probo minorem; vis productiua, in qua Filius assimilatur Patri in creatis, est vis generatiua; & tamen ex hoc inferre non licet, de ratione Filij in diuinis esse, quod assimiletur suo principio in vi generatiua: ergo nec licebit colligere necessitatem assimilationis in vi productiua. Respondebis, assimilationem Filij cum Patre in vi generatiua ex imperfectione proce- *Euasio reijcitur.*

procedere, & idcirco ad rationem Filij in diuinis necessariam non esse; cum omnis imperfectio relegari debeat ab illo. Sed contra; nam sicut in Filio foret imperfectio assimilari Patri in vi generatiua, eo quod sequeretur non adæquare potentiam generatiuam in diuinis repertam; ita imperfectio esset in Spiritu Sancto non adæquare vim spiratiuam, & vi alterius impulsus spiratiua gaudere: ergo sicut ob hanc rationem colligunt huius sententiæ Auctores non esse de ratione generationis ex communi conceptu producere terminum similem suo principio in vi generatiua; ita qui Spiritum Sanctum esse genitum dixerit, poterit respondere, non esse de ratione generationis abstrahentis à creata, & diuina, producere terminum similem suo principio in vi productiua.

29 *Tertio.* Tertio reijcitur: nam Patres Latini disputantes cum Græci, vt probent Spiritum Sanctum à Filio procedere; numquam vsi sunt hac ratione; quia scilicet si Spiritus Sanctus à filio non procederet, non esset Filius; at si in ratione Filij constitueretur per hoc, quod assimilaretur Patri in vi spiratiua, hac ratione vsi fuissent, vt græcorum refutarent sententiam: ergo Filius in ratione talis non constituitur per hoc quod Patri assimiletur in vi spiratiua. *Conf. 1.* Quod amplius confirmo; nam omnes Doctores disputantes, an si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo, supponunt, Filium remansurum in dicta hypotesi Filium formaliter; at si de ratione Filij esset fæcunditas productiua alterius suppositi, hoc non possent supponere: ergo sentire debent id non esse de conceptu geniti, & Filij ex vi terminorum. *Conf. 2.* Explicatur, & vrgetur secundo: supposito ista, seu conditionalis, *si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, ab illo non distingueretur*, vtilis est ad inuestigandum rationem formalem multiplicandi personas diuinas, vt Theologi admittunt *infra quæst.* 36. at si Verbum constitueretur in ratione Filij formaliter ex vi terminorum per fæcunditatem productiuam Spiritus Sancti, esset omnino inutilis; cum esset suppositio implicans in adiecto ex vi terminorum, sicut hæc *si homo rationalis non esset, &c.* ergo fœcunditas ista alterius suppositi productiua non est de ratione Filij ex vi filiationis, nec etiam ex generationis conceptu.

30 *Denique reijcitur ista sententia.* Denique reijcitur: de ratione Filij in diuinis solum est assimilari suo principio in natura sub conceptu naturæ; at conceptus naturæ in toto rigore saluatur absque vi productiua realiter alterius suppositi: ergo si id conuenit Spiritui Sancto ex vi processionis, erit genitus, & Filius, esto non assimiletur Patri, & Filio in fœcunditate productiua. *Minor prob. 1.* Discursus tenet. Maior constat ex diffinitione generationis viuentium. Minor autem ostenditur primo ex communi Patrum doctrina asserentium tres diuinas personas esse non solum vnius essentiæ, sed etiam vnius, & eiusdem naturæ; at si de conceptu naturæ esset facultas realiter productiua alterius personæ, non essent tres diuinæ personæ vnius, & eiusdem naturæ: ergo conceptus naturæ saluatur absque vi productiua.

Secundo. Secundo: si de conceptu naturæ, prout ponitur in diffinitione generationis viuentium, esset vis productiua, sequeretur, Filium non esse Patri similem in adæquato conceptu naturæ, & Patris, & Filij naturam eandem non esse; consequens vtrumque videtur absurdum, aliàs non esset Filius; cum de ratione Filij sit adæquatam Patris naturam ex vi processionis accipere, nec illius generatio vniuoca esset; cum non conueniret vniuocè in ratione naturæ saltim specificè ut homo: ergo non est de conceptu naturæ, prout ponitur in generationis viuentium diffinitione, vis productiua alterius suppositi. Probo sequelam quoad vtramque partem; natura Patris esset generatiua, & spiratiua, natura autem Filij spiratiua tantum: at vis generatiua differt à spiratiua: ergo non esset in Filio adæquata Patris natura, nec Pater, & Filius essent eiusdem naturæ.

31 *Tertio.* Denique minor principalis suadetur: sicut diffinitur natura per hoc quod sit *principium motus, &c.* Ita diffinitur viuens per hoc, quod est *se mouere;* at ratio vitæ, perfectissimè, & cum omni proprietate saluatur in Deo absque vi productiua; per hoc quod sit principium virtuale actionis vitalis: ergo etiam ratio naturæ saluatur per hoc quod sit radix virtualis actionum intelligendi, & volendi absque facultate productiua alicuius suppositi. Sed opponunt istius sententiæ Auctores primo Augustinum *lib* 3. *contra Maximinum cap.* 14. in principio, asserentem ideò Verbum esse genitum. *Quia Pater gignendo illud dedit ei, vt etiam ex ipso procederet Spiritus Sanctus:* ergo ex mente Augustini ratio quare Verbum sit Filius, est quia procedit similis in fœcunditate productiuæ personæ.

32 *Objiciunt 1.*

Respond. Respondeo, causalem esse Augustini, sed non huius quod est Verbum esse Filium, & genitum, sed illius quod Dominus Ioannis 20. *cap.* dixit Spiritu Sancto, quod à Patre procedit, huius dicti doctrinam Augustinus assignat: *Quia Pater processionis eius est Auctor, qui talem Filium genuit, & gignendo ei dedit, quod de ipso procederet Spiritus Sanctus*; quod ideo Augustinus asseruit, vt contra Maximinum probaret Spiritum Sanctum ab vtroque procedere; quod autem sit causa cur Verbum sit Filius, quod à Patre acceperit vt ab illo Spiritus Sanctus procederet, non affirmauit vnquam Augustinus.

33 *Objiciunt 2.* Objiciunt secundo Concilium Florentinum *sessione vltima §. quoniam græci suspicantur*, vbi hæc habentur verba: *Idcirco autem diuinum Symbolum declaratum à Maioribus nostris fuisse dicimus, ne quis ambigens an Filius Spiritus Sancti causa sit, in aliquam incideret hæresim: nam credentes Spiritum Sanctum ex Filio nequaquam procedere, necesse est, vt intelligant Spiritum Sanctum ex solo Patre procedere, & consequenter Verbum non esse Filium*: vbi vt clarè constat Ecclesia Latina consequentiam bonam existimat, *Spiritus Sanctus non à Filio, sed à solo Patre procedit: ergo Verbum Filius non est*; at si de ratione Filij non esset fœcunditas productiua alterius personæ, consequentia facta friuola esset: ergo censet Ecclesia Latina, & Concilium Florentinum de ratione Filij in diuinis esse istam fœcunditatem; & consequenter ex eius negatione rectè colligitur Spiritum Sanctum non esse Filium.

Respondent aliqui diffinitiones, & Canones Conciliorum esse de fide; secus autem argumenta, & consequentias factas à Concilijs, inconueniens autem illarum diffinitio non est, sed argumentum, quo probat Concilium Spiritum Sanctum procedere à Filio. Hæc tamen solutio non placet: nam licet verum sit argumenta facta à Concilijs, de fide non esse, sunt tamen magnæ auctoritatis, & sufficiet contrariæ sententiæ, quod Concilium illam veram existimasset, etsi non diffiniret. Quare aliter ad argumentum factum respondeo duo inferri à Concilio ex eo quod Spiritus Sanctus à solo Patre procederet, primum non procedere à Filio, & hoc est contra fidem. Ex quo secundo infert, Filium in diuinis non esse; quæ consequentia immediata, & formalis non est, sed mediata, & materialis; ac si ita argumentaretur, *si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, non communicasset Pater Verbo vim spiratiuam: ergo nec naturam diuinam.* Patet hæc consequentia: nam cum in vi spiratiua non opponantur Pater, & Filius, eadem ratio est de communicatione vis spiratiuæ, ad de communicatione naturæ: ergo si illam non communicat, nec naturam communicaret: ex quo rectè infertur Verbum non esse Filium; vt autem Concilium oppositæ sententiæ faueret, consequentia facta deberet esse immediata, & formalis. 34 *Missa quorundã solutione responde tur argumento.*

35 *Tertio obijciunt.* Tertio obijciunt: illa particula posita in diffinitione generationis viuentium *in similitudinem naturæ*, debet intelligi de natura fœcunda ad producendum realiter aliud suppositum: ergo ex conuenientia naturæ sit acceptæ Verbo Diuino, & non conuenientia illius Spiritui Sancto rectè colligitur Verbum esse Filium, & Spiritum Sanctum non ita. Consequentia est bona. Antecedens autem ostenditur primo, debet accipi pro natura strictè, & rigorosè; at natura in ista acceptione est natura fœcunda, & realiter productiua: nam si realiter productiua non sit est natura veluti mortuo modo: ergo intelligenda est de natura fœcunda. Secundo: id, quod est de ratione filiationis, & generationis in communi, est explicabile in communi diffinitione; at Filium assimilari Patri in natura realiter productiua suppositi, est de ratione Filij in communi abstrahentis à creato, & increato: cum competat omni inferiori, nempè Filio creato, & diuino: ergo explicatur in diffinitione generationis, & filiationis sub conceptu communi, cumque explicari nequeat, nisi dicta particula pro natura fœcunda accipiatur: consequens sit, quod sic debeat accipi in dicta diffinitione.

36 *Respond.* Respondeo negando antecedens: si enim sic acciperetur natura in illa diffinitione, sequeretur vt arguebamus *supra*, Filium non esse eiusdem naturæ cum Patre, nec perfectè similem in natura ex vi processionis, quod nullus audebit concedere. Ad primam probationem, concessa maiori, nego minorem: nam sicut ratio vitæ intellectualis strictissimè accepta saluatur in diuina essentia, prout est virtuale principium intellectionis, & volitionis; ita stricta ratio naturæ saluatur in illa, per hoc quod sit primum principium virtuale, non motus, sed actionis vitalis, quod in natura diuina intelligitur pro priori à fœcunditatem realiter productiuam, quæ illi non conuenit nisi cointellecta relatione. Ad secundam distinguo maiorem: id quod est de ratione generationis, in communi, quidditatiuè, primariò, & formaliter, concedo maiorem; consequutiuè solum, & materialiter, nego maiorem, loquendo de diffinitione quidditatiua, & distinguo minorem; conuenit generationi; quidditatiuè, & formaliter, nego minorem; consequutiuè, & materialiter, concedo minorem, & nego consequentiam de diffinitione quidditatiua, qualis est diffinitio generationis viuentium. Itaque essentia generationis specificatur à termino formali secundum proprium eius constitutiuum; licet autem omni Filio competat vis productiua suppositi, non tamen hæc specificat vt terminus formalis rationem generationis, sed essentia sub conceptu essentiæ, & naturæ prout est principium formale, aut virtuale actionis, sed motus; & consequenter essentia generationis, non ex ordine ad vim productiuam, sed ex ordine ad naturam, prout est principium formale, aut virtuale actionis, seu motus debet diffiniri, si quidditatiuè diffiniatur, qualiter diffiniri dicta diffinitione nullus negauit; & idcircò illa particula accipienda non est pro vi productiua, sed pro radice virtualiter, saltim actionis.

Si dicas, quamuis facultas proximè productiua sit consequuta ad naturam, facultas autem productiua radicaliter alterius suppositi est de primario conceptu naturæ terminantis generationem: 37 *Instantia diluitur.*

nem; ergo essentialiter à generatione respicitur; & consequenter ingredi debet in diffinitione quidditatiua. Probatur antecedens in natura creata, cui essentialiter conuenit vis productiua radicaliter alterius suppositi, etsi proprium sit passio illius. Respondeo, etiam in creatis reperiri rationem naturæ, absque vi productiua alterius suppositi, nedum proxima, verum etiam radicali, vt constat in natura Cœlorum. Quod si fiat argumentum de natura viuentium. Respondeo quod licet in creaturis ita contingat, quod vis radicaliter productiua competat essentialiter naturæ viuenti creatæ, non tamen competit naturæ diuinæ ex concepto naturæ: aliàs Spiritui Sancto non conueniret ratio naturæ, nec Filius adæquatè assimilaretur Patri in natura, quod est absurdum, sed ei conuenit cointellecta simul relatione, quæ est extra constitutionem naturæ formaliter; verba autem diffinitionis traditæ de generatione in communi, accipienda sunt de natura sub conceptu essentiali naturæ, vt communis est creatæ, & diuinæ.

38 *Denique arguunt.* Denique objiciunt: omni, & soli Filio conuenit, quod procedat viuens à viuente coniunctò in similitudinem naturæ cum vi productiua, vt inductione patet; nullus enim est Filius, nec creatus, nec diuinus, qui non procedat viuens à viuente coniunctò in similitudinem naturæ cum vi productiua, nec aliquis ita procedit, qui Filius non sit: ergo eo solum, quod Verbum procedat cum facultate productiua alterius suppositi, & Spiritus Sanctus, non ita, rectè probatur Verbum esse Filium: secus autem Spiritum Sanctum. Patet consequentia: nam id, quod conuertibiliter se habet ad aliud, vel est essentia aut propria passio illius; & consequenter illo sublato, rectè colligitur essentiam auferri, & illo posito conuenire: ergo si procedere cum vi productiua conuertibiliter se habet cum Filio in communi, aut erit essentia, aut passio filiationis; & consequenter ex affirmatione, aut negatione vis productiuæ, rectè probabitur conuenire, aut non conuenire essentiam filiationis.

39 *Resp.* Respondeo antecedens esse verum, supposito quod Spiritus Sanctus Filius non sit, qui namque pertinaciter doceret filium esse, nec conuinci posset, nec persuaderi vt à sua sententia recederet hoc argumento; cum ad probandum contrarium necessarium esset supponere Spiritum Sanctum non esse Filium, de quo erat cum pertinaci quæstio: vnde concesso antecedenti, distinguo consequens, rectè probatur rectitudine consequentis, concedo consequentiam: rectitudine argumenti ostensiui veritatis, nego consequentiam: quia ad hoc requiritur pro antecedenti assumi aliquid non probandum per suppositionem veritatis inferendæ; sed aliunde, antecedens autem assumptum, vt probetur, indiget quod supponatur Spiritum Sanctum non esse Filium, cuius rationem probatiuam inuestigamus.

§. IV.

Examinantur varij modi explicandi veram D. Thomæ rationem.

40 *Varij explicationis rationis Diui Thomæ. Caiet. Bañez. Zumel. Albelda. Nazar. Corn. Salm. S. Tho. Serra. Rada. Smising. Molina. Valent. Suarez. Arrubal. Gran. Explicatio Patris Suarez.* PRocessionem verbi esse generationem, quia est per intellectum, & processionem Spiritus Sancti generationem non esse, quia per voluntatem procedit, est communis Thomistarum sententia. Id docet Diuus Thomas *in primo distinctione* 13. *quæstione prima art.* 3. *ad tertium distinctione* 28. *quæst.* 2. *art.* 3. *in corpore. Primo ad Annibaldum distinct.* 3. *q. vnica art.* 3. *q.* 10. *de potentia art.* 2. *ad* 11. *ad* 22. *&* 23. 4. *Contra Gentes cap.* 11. *&* 19. vbi Ferrara *in hac quæstione art.* 2. *&* 4. Vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Albelda, Nazarius, Corneio, Patres Salmanticenses, Magister Sancto Thoma, Marcus de la Serra, & alij. Hanc etiam rationem tradunt ex Scoristis Rada 1. *p. controuersiarum controuersia* 14. Pro illa referens Theodorum Smising *quæst. de Deo Trino, & Vno*, & ex Patribus Societatis Molina *hic disp.* 3. *quæst.* 2. *conclusione* 2. Valentia *lib.* 2. *cap.* 5. Suarez *lib.* 11. *de Trinitate cap.* 5. Arrubal *disp.* 48. *cap.* 4. Granadus *Tract.* 2. *disp.* 5. *sect.* 5. & alij Recentiores frequenter. Non tamen vno modo ratio ista D. Thomæ explicatur. Suarez, quem aliqui Recentiores sequuntur, sic explicat; nam eo ipso quod Verbum per intellectum procedat, & per voluntatem Spiritus Sanctus, illi communicatur intellectio, & Spiritui Sancto volitio; at intellectio est necessarium constitutiuum naturæ diuinæ; secus autem volitio, quæ naturam constitutam supponit: ergo Verbum eo ipso, quod per intellectum procedat, euadit ex vi processionis simile suo principio in natura; & consequenter Filius, & Spiritus Sanctus, ex quo per voluntatem procedit, non euadit similis in natura; sed in attributo naturæ; & consequenter, nec est Filius, nec genitus.

41 *Reijcitur* 1. Hic tamen modus dicendi peccat primo in maiori: nam ex eo quod Verbum per intellectum procedat, non rectè colligitur ei communicari intellectionem ex vi processionis; Verbum enim non in intellectione, sed in termino intellectionis consistere est perpetua D. Thomæ doctrina, sic docet *quæst.* 8 *de potentia art.* 1. *quæst.* 3. *de veritate art.* 2. *quæst.* 4. *art.* 1. *&* 2. 1. *Contra Gentes cap.* 54 *lib.* 4. *cap.* 11. *& infra quæstione* 34. *articulo* 1. *ad* 2. ergo ex eo quod Verbum per intellectum procedat, non sequitur consequentia immediata, ei ex vi processionis communicari intellectionem. Nec ex eo quod Spiritus Sanctus per voluntatem procedat, sequitur ex vi processionis ei communicari actum amoris. Tum; quia impulsus per voluntatem productus non in actu amandi, sed in eius termino consistere debet, vt modo dicebamus de Verbo. Tum etiam: nam id quod concurrit vt principium proximum tantum, necessarium non est communicari per se primo termino producto, sed potest per proximum principium, non ipsum, sed radicale communicari, nisi ex alio capite repugnet: ergo ex eo quod amor sit proximum principium impulsus, non rectè colligitur, illi communicari actum amoris ex vi processionis, sed poterit per amorem proximè concurrentem, primario communicari termino radicale principium, nisi aliunde repugnet cuius rei rationem inquirimus.

Peccat secundo in minori: tum, quia naturam Dei, non in intellectione actuali, sed in radice intellectionis consistere, probabilius censui *supra tractatu* 1. *disp.* 4. *§.* 7. sequutus Capreolum *in* 1. *distinct.* 38. *quæst.* 4. *art.* 1. Caietanum *infra quæst.* 41 *art.* 5. *& supra quæst.* 1. *art.* 7. & alios Recentiores Thomistas, & quod magis est D. Thom. *supra q.* 19. *art.* 1. *in fine corporis*, quod ita concludit: *Et sic opportet in Deo esse voluntatem, cum sit in eo intellectus, & sicut suum intelligere, est suum esse, ita suum velle.* Quod etiam docet *in solutione ad* 1. *& in eadem quæst. art.* 4. *ad* 2. *quæst. etiam* 14. *articul.* 5. *ad* 3. vbi docet intellectionem diuinam specificari ab essentia vnita per modum speciei; specificatum autem ab specificatiuo virtualiter saltim debet distingui, *q.* 26. *art.* 2. *ad* 1. vbi ait beatitudinem Deo non conuenire, secundum rationem essentiæ, sed intellectus. Et *ad* 2. ex eo quod beatitudo sit obiectum voluntatis, docet debere præsupponi ad actum; quia obiectum præsupponitur actui, sed essentia Dei est obiectum intellectionis: ergo debet præsupponi ad intellectionem, vel consequentia Diui Thomæ est nulla; & consequenter non potest natura Dei per intellectionem constitui, sed ad illam supponitur constituta. Et *infra quæstione* 41. *art.* 4. *in corpore.* Et *in solutione ad tertium.* Vbi ex eo quod generatio significatur vt egrediens à persona Patris, infert non posse Patrem constituere in ratione personæ, quæ ratio intellectioni applicata respectu naturæ pari efficacia probat, illam in ratione naturæ non posse constituere. 42 *Reijcitur* 2.

Tum etiam, quia naturam Dei non solum per intellectionem, sed etiam per volitionem constitui formaliter, est sententia Suarez *disp.* 30. *metaphysica sectione* 16. *numero tertio*, vbi docet volitionem solo modo significandi à natura diuina differre, differentia autem, penes modum significandi solum, obstare nequit, quo minus Dei naturam constituat; cum etiam intellectio ex modo significandi differrat à diuina natura, quo non obstante, in illius sententia, Dei naturam constituit: ergo secunda pars minoris assumptæ est in consequens in propria doctrina. Denique totus discursus deficit in eo, quod rationem Diui Thomæ coarctat ad sententiam non certam in Angelici Doctoris doctrina, sed solum probabilem; cum tamen eius ratio in omni opinione in via Diui Thomæ probabili debeat defendi. 43

Secundus modus, huic proximè accedens, affirmat, quod licet Dei essentia in actuali intellectione non consistat, Dei natura consistit in actuali intellectione, non in volitione; & quia Verbo ex vi processionis, eo quod per intellectum procedat, communicatur diuina intellectio; fit consequens, quod ex vi processionis similis sit suo principio in natura sub conceptu naturæ, licet non sub essentiæ conceptu; ac proinde esse Filium; quia ad hoc non requiritur similitudo in essentia, sed in natura sub conceptu naturæ formaliter ex vi processionis; quia tamen volitio, quæ formaliter communicatur Spiritui Sancto, eo quod per voluntatem procedat, non constituit, nec essentiam, nec naturam diuinam; fit, quod ex vi processionis non euadat similis suo principio in natura, ac proinde, quod Filius non sit. Ita explicat rationem D. Thomæ Corneio *supra quæst.* 14. *art.* 4. *disp.* 1. *dub.* 4. 44 *Secundus modus explicandi rationem D. Thomæ.*

Sed nec iste modus dicendi placet, primo: quia Verbo, ex hoc quod per intellectum procedat, non communicatur diuina intellectio, vt ex D. Thoma contra primum modum dicendi probaui. Secundo: quia de ratione filij non solum est similitudo cum principio in natura, sed etiam in essentia sub conceptu essentiæ ex vi processionis: tum, quia communis Theologorum interpretatio particulam illam *in similitudinem naturæ* indifferenter, & promiscuè vsurpat pro natura, & essentia. Tum etiam: quia in creatis, ex quibus manu ducti diuina rimamus, Filius in natura sub vtroque conceptu assimilatur Patri ex vi processionis: ergo diuinum Verbum, cum sit perfectissimè Filius, debet ex vi processionis Patri assimilari in natura sub vtroque conceptu. 45 *Reijcitur* 1. *Secundo.*

Tertio; quia, quæ increatis non distinguuntur etiam virtualiter, in diuinis à fortiori virtualiter non distinguentur, at conceptus naturæ, & essentiæ virtualiter non distinguuntur in natura creata; eadem enim humanitas per comparationem ad esse obtinet rationem essentiæ, & per comparationem ad operationes, vt illarum radix, vocatur natura absque distinctione virtuali *Tertio.*

virtuali adæquata conceptum: ergo in Deo non potest essentia, & natura virtualiter adæquatè distingui, & consequenter nequit Dei intellectio naturam diuinam constituere sub conceptu naturæ, & non sub ratione essentiæ.

46 *Denique reijcitur.* Denique: nam eo ipso, quod essentia sub conceptu essentiæ ab intellectione virtualiter distinguatur, in illa vt sic distincta, saluatur ratio naturæ: ergo non constituetur per intellectionem in ratione naturæ. Consequentia est bona. Antecedens autem probatur: eo ipso quod ab intellectione virtualiter distinguatur, debet esse radix illius, at conceptus naturæ in radice operationis consistit: ergo in illa, vt ab intellectione distincta, saluatur conceptus naturæ. *Confirm.* Et confirmatur: nam eo ipso, quod concipiatur in Deo vis proximè intellectiua virtualiter ab intellectione distincta, concipitur ratio intellectus: ergo eo ipso quod concipiatur radix intellectionis virtualiter adæquatè ab intellectione distincta, concipitur ratio naturæ; & aliàs per intellectionem non constituitur: ergo data distinctione essentiæ ab intellectione nequit per illam in rationæ naturæ constitui.

47 *Tertius modus explicandi rationem D. Thom.* Tertius modus dicendi, satis frequens apud recentiores Thomistas, cum primo in eo conuenit, quod Dei natura in actuali intellectione consistat, quo sic supposito, sic format rationem D. Thomæ: Verbo, ex eo quod per intellectum procedat, communicatur diuinum; at intelligi, & intelligere sunt omnino idem absque virtuali discrimine: ergo ax vi processionis communicatur illi diuina intellectio; & consequenter diuina natura in intellectione consistens. Modum istum doctè explicant, & defendunt Patres Salmanticenses *Tract.6. de Trinitate disp.2. dub* 3. & *disp.3. dub. etiam* 3. Et quidem illorum sententia præ omnibus est eligenda, supposito quod diuina natura in intellectione consistat. *Reijcitur 1.* Cæterum ab illa recedo ductus primo, ex eo, quod oppositum probabilius reputaui *supra tract.* 1. *disp.4. §.* 7. *Secundo.* Secundo: nam esto probabilius sit Dei naturam in actuali intellectione consistere oppositum tamen est in via D. Thomæ probabile: ergo ratio D. Thomæ ad eam sententiam resttingenda non est. *Tertio.* Tertio: nam si passiuum intelligi, & actualis intellectio idem sunt formalissimè sequitur passiuum amari, & amorem idem formalissimè esse; at hoc est falsum: ergo & iste modus dicendi. Probo minorem: si hoc ita esset, Spiritu Sancto ex vi processionis communicaretur diuina volitio, cumque hæc sit principium illius, erit ex vi processionis similis suo principio in attributo naturæ: cumque hoc sufficiat ad rationem imaginis, vt clarè colligitur ex doctrina D. Thomæ *infra quæst.44. artic.*1. Spiritus Sanctus esset imago, quod est contra communem Theologorum doctrinam.

48 *Præterea reijcitur.* Quarto: nam diuina intellectio specificatur saltim virtualiter ab essentia, vt est passiuè intelligibilis, non minus quàm volitio diuina ab eadem essentia, vt amabili; at specificatum virtualiter ab specificatiuo debet distingui: ergo intellectio, & passiuum intelligi virtualiter distinguentur. Quinto: nam licet intelligi, & intelligere non distinguerentur inter se virtualiter, eminenter tamen, seu æquiualenter distinguntur, non minus quam intellectio à diuina natura æquiualenter, seu eminenter distinguitur, à qua vno ex prædictis modis procedit; at eminentialis ista distinctio sufficiens est, vt etsi Verbo communicetur formaliter passiuum intelligi ex vi processionis, non communicetur diuina intellectio formaliter: ergo sufficit, vt non procedat similis in natura diuina sub conceptu naturæ. Probo minorem: sola eminentialis distinctio inter intellectionem, & naturam, sufficiens est, vt à visione beatifica participetur formaliter diuina intellectio, & non natura sub conceptu naturæ. Item, sola eminentialis distinctio inter essentiam, vt sortitur rationam speciei, & vt exercet ratione naturæ, sufficit vt vniatur cum intellectu beati formaliter diuina essentia sub conceptu speciei, & non sub conceptu naturæ, aut intellectionia.

49 *Aliud eiusdem doctrinæ exemplũ.* Denique: sola distinctio eminentialis in ratione verbi, & ratione Filij, sufficit vt suppositum verbi, Christum vt hominem, Filium naturalem constituat, quin constituat illum in ratione Verbi: ergo pariter sola eminentialis distinctio inter intelligi, & intelligere diuinum, sufficiet, vt licet ex vi processionis communicetur Verbo diuinum intelligi, ei non communicetur formaliter diuina intellectio. *Respond.* Quod si dicatur, Verbo ex vi processionis, quia perfectissimum est, debere communicari diuinum intelligi, & etiam ipsum intelligere, eo quod de ratione perfectissimi verbi est esse rem intellectam perfectissimo modo; & consequenter esse omne id, quod pertinet ad obiectum intellectum, & illud constituit. *Contra.* In contrarium arguitur: quia iam hoc non prouenit ex eo quod esse Verbi est intelligi, & esse Dei intelligere, sed ex alio principio; & consequenter, etsi admittatur intellectionem non constituere diuinam naturam, sed radicale intelligere; imò etiam si admittatur Dei naturam in aliquo attinente ad lineam essentiæ à linea intelligibili distincto, consistere, ratio D. Thomæ erit efficax, quod Nos intendimus.

50 *Denique reijcitur.* Denique: nam postquam D. Thomas *in artic.*2. probauit processionem Verbi esse generationem, quia est per intellectum, qui est assimilatiuus, & consequenter procedit in similitudinem naturæ, vt probaret *in art.4.* processionem Spiritus Sancti non esse generationem, non recurrit ad hoc, quod volitio, per quam procedit, non sit esse Dei, sed quia assimilatiua non est, & consequenter Spiritus Sanctus non procedit in similitudinem naturæ ex vi suæ processionis: ergo ratio D. Thomæ non ex eo desumitur, quia intellectio est formaliter natura diuina, secus autem volitio; sed quia intellectus est assimilatiuus ex proprio conceptu, secus autem voluntas. Videatur D. Thomas *quodlib.*19. *cap.*23. *§. vlt.* vbi ex eo quod esse Dei est velle ipsius, probar Spiritum Sanctum productum per voluntatem procedere in identitatem naturæ: ergo quando vtitur argumento ex identitate inter intelligere, & esse, desumpto, contendit solam consubstantialitatem probare, non similitudinem ex vi processionis.

Si opponas, D. Thomam *in 2. articulo huius quæstionis* inde probasse Verbum procedere in identitate naturæ, quia per intellectionem procedit, quæ est esse Dei. Et 4. *Contra Gentes cap.*11. quia intelligi est esse Verbi, & intelligere est esse Dei; at intellecta causali de identitate formali, non virtuali, conuincit intentum: ergo intelligendus est identitate omnino formali distinctioni virtuali opposita inter intelligere, & naturam diuinam, & passiuum intelligi. Probatur minor: Spiritus Sanctus procedit per velle, quod identicè est natura diuina; & tamen non procedit in identitate naturæ sufficienti modo vt sit genitus: ergo vt ratio D. Thomæ conuincant in verbo, debet loqui de identitate omnino formali inter intelligere, & passiuum intelligi. 51 *Si opponas.*

Respond. Respondeo dupliciter, primo ad rationem geniti quatuor desiderari, primum, quod à viuente viuens procedat; secundum, quod à principio coniuncto: tertium, quod in similitudinem naturæ ex vi, & modo processionis: quartum, quod consubstantiale sit cum principio: D. Thomas ratione obiecta non tertium, sed quartum probauit, nempè consubstantialitatem, & ad istam sufficit identitas formalis intellectionis cum diuina natura, non requiritur identitas virtualis; & quia volitio est isto modo idem cum diuina natura, etiam illius terminus consubstantialis est suo principio: vnde ex hoc capite non excluditur à ratione geniti, sed solum ex eo quod non procedit similis ex modo suæ processionis, cuius signum manifestum, est quod *in vltima probatione* dicebam; nempè D. Thom. *in art 4. & infra quæst.*30. *art.5. ad* 2. non ex eo probasse Spiritum non sit esse genitum; quia velle Dei non sit esse Dei, sed quia voluntas assimilatiua non est, quod benè considerauit Marcus de la Serra *in præsenti*. Et *in solutione ad primum* expresse docet D. Thomas quidquid est in diuinis esse vnum cum diuina natura: vnde ex parte istius vnitatis accipienda non est propria ratio huius, aut illius processionis, sed secundum ordinem vnius processionis ad aliam; nempè ex eo, quod vna per intellectum est, altera per voluntatem: sentit ergo D. Thomas discrimen vtriusque processionis non esse sumendum ex identitate principij cum natura, sed ex proprio modo operandi; nempè assimilatiuè, aut non assimilatiuè.

Vel secundo dicatur, inter identificata formaliter, & virtualiter distincta, latitudinem esse pœnes magis, & minus, & ad rem præsentem discrimen consistit in hoc, quod intelligere est esse Dei vt primum attributum naturæ, & vt attributum assimilatiuum; velle autem, vt secundum attributum, & non assimilatiuum; & quia communicare naturam, quæ est primum, quod inuenitur in aliqua re, pertinet ad primum, non autem ad secundum attributum: consequens est, quod ex identitate formali non qualibet, sed per modum primæ potentiæ, & primæ operationis intellectualis cum natura, rectè inferatur per intellectionem communicari Dei naturam formaliter secus autem ex identitate volitionis cum eadem natura; quia nec primum attributum est, nec operatio assimilatiua. 52 *Resp. 2.*

Quintus modus dicendi est aliorum considerantium vtramque istam processionem, & sub conceptu communi processionis diuinæ, & secundum differentias specificas: sub priori ratione asserunt vtramque terminari formaliter ad diuinam naturam, sub posteriori autem sola verbi processio: quia per intellectum est, & ideò illa sola obtinet rationem generationis. Sed nec placet modus iste dicendi: non enim stat quod ratio communis petat pro formali termino naturam sub conceptu naturæ, & quod ratio contrahens naturam non inspiciat pro termino: ergo si processio Spiritus Sancti ex conceptu communi processionis diuinæ habet terminari ad naturam sub conceptu naturæ, id etiam sub differentiali conceptu obtinebit; & consequenter erit generatio. Secundo: nam si vtraque processio sub conceptu communi habet pro termino similitudinem cum principio in natura: ergo vtraque ex conceptu communi generatio est; & consequenter neutra sub differentiali habere poterit rationem oppositam. 53 *Quintus modus explicandi reijcitur.*

Sextus modus explicandi opposito modo se habet, & asserit vtranque istam processionem secundum suam vltimam differentiam terminari ad simile in natura: quia tamen sola processio Verbi id habet ex differentiali ratione, & communi; quia est per intellectũ, qui ex conceptu communi habet producere terminũ simile: hinc est quod sola Verbi processio generatio sit. Sed nec satis- 54 *Sexta explicatio impugnatur.*

facit ista explicatio, tum: nam processio Verbi ex communi conceptu creatæ, & increatæ, non habet nisi similitudinem solum intentionalem, vel abstrahentem à naturali, & intentionali; at hæc ad rationem generationis sufficiens non est: ergo si est generatio hoc habet, quia ex conceptu differentiali processionis intellectualis diuinæ terminatur ad simile in natura; & consequenter si id ipsum conuenit processioni Spiritus Sancti, nihil illi deerit vt generatio sit. Tum etiam: nam absque fundamento asseritur ad rationem generationis requiri, quod ex vtroque conceptu communi, scilicet, & differentiali, petat terminari ad simile in natura cum producente.

55 *Vltima explicatio reijcitur.* Vltimo explicari potest ratio D. Thomæ, asserendo vtramque istam processionem terminari ad simile in natura, veluti quoad substantiam, non quoad modum, sed hoc solum processioni Verbi competere, quia est per intellectum, qui habet producere modo assimilatiuo, & ideo hanc solam esse generationem; nec nouum est duas actiones ad vnum, & eundem terminum terminatas, diuersificari ex modo tendendi, quod videtur fundari in D. Thoma, qui vbicumque loquitur de his processionibus, ideò asserit Verbum esse genitum, quia ex modo suæ processionis habet similitudinem in natura cum Patre. Verum contra istam explicationem obstat in primis, quod verba illa D. Thomæ *ex modo suæ processionis*, idem sonant atque *ex vi processionis*, vt ferè omnes Theologi interpretantur; atque eo ipso, quod vtraque processio habeat formaliter terminum similem in natura, vtraque ex vi processionis naturam communicat: ergo vtrique conuenit ratio generationis. Secundo: nam potentia generatiua humana non alia ratione habet modo assimilatio producere, nisi quia petit communicari termino naturam principij secundum conuenientiam specificam: ergo si potentia volitiua diuina petit communicare impulsui producto naturam principij secundum conuenientiam numericam, habebit modum assimilatiuum sufficientem, vt processio per illam sit generatio, & terminus productus sit Filius, & genitus.

§. V.

Vera rationis D. Thomæ explicatio.

56 *Vera explicatio rationis D. Tho.* EXaminatis iam aliorum placitis, restat vt proprium in hac re proferamus, & quod antiquorum Thomistarum menti iudicamus conformius. Pro quo sit prima conclusio: *Ideò processio Verbi est generatio, quia est per intellectum, qui ex proprio conceptu assimilatiuus est.* Hanc iudico de mente Caietani, Ferraræ, Zumelis, & Bañez, & probo in hunc modum: ideò Verbum est genitum, quia ex vi suæ processionis est simile producenti in natura; at hoc habet, quia per intellectum procedit, qui est assimilatiua potentia: ergo ideo processio Verbi est generatio, quia est per intellectum, qui est assimilatiua potentia. Discursus est euidens. Maior ex iam dictis est certa: nam id sufficit, & requiritur ad generationem viuentium. Minor autem probatur: intellectus vt abstrahit à creato, & increato, est assimilatiuus: intellectio namque per assimilationem fit, & intelligere est fieri rem intellectam; quo circa vt docet D. Thomas *supra quæst.* 14. *art.* 1. ex Philosopho, intellectus habet fieri quodammodo omnia, & intelligendo lapidem fit lapis, & homine homo, &c. ergo in supremo, & perfectissimo sui analogatis erit assimilatiuus perfectissima similitudine, qualis est in identitate naturæ; & consequenter Verbum, quatenus per diuinum intellectum procedit, accipiet ex vi processionis naturam diuinam.

57 *Contra istam explicationem arguitur* 1. Contra istam conclusionem arguitur primo: de ratione geniti, & Filij est esse similem in natura sub conceptu naturæ; at Verbum, ex eo quod per intellectum procedat, non est simile producenti in natura sub conceptu naturæ: ergo hac ratione non probatur esse genitum, & Filium. Minor probatur; intellectus ex proprio conceptu solum est assimilatiuus termini ad obiectum, & speciem impressam, quæ vnitur ex parte principij; at ratio obiecti, & speciei virtualiter distinguuntur à natura diuina sub conceptu naturæ: ergo ex eo quo Verbum per intellectum procedat non est simile producenti in natura sub conceptu naturæ.

Resp. Respondeo negando ad cuius probationem distinguo maiorem: ad speciem, & obiectum secundum conditionem speciei, aut obiecti, nego maiorem: secundum naturam, quæ est obiectum speciei, concedo maiorem, & omissa minori, nego consequentiam: nam intellectus Verbum producens non intendit exprimere rationem speciei impressæ, aut rationem obiecti, sed naturam in specie contentam, & quæ exercet munus obiecti; vnde quamuis munus speciei, & obiecti à natura, distinguantur virtualiter adæquatè, non sequitur Verbo, ex quo per intellectum procedat, non communicari naturam sub conceptu naturæ.

58 *Secundo arguitur.* Secundo arguitur: de ratione geniti, & Filij est assimilari producenti in natura sub modo essendi naturali; at Verbum ex vi processionis per intellectum perfectissimum non assimilatur producendi in natura, sub modo essendi naturali, sed intelligibili, & intentionali: ergo ex eo quod per intellectum procedat, non rectè probatur illius processionem esse generationem. Maior supponitur, & probo minorem: intellectus in perfectissimo sui analogato solum exposcit producere perfectissimè simile in esse intelligibili; sed hæc saluatur absque identitate virtuali cum similitudine in esse naturali, cum sola identitate formali: ergo ex vi processionis per intellectum non est simile producenti in natura sub modo essendi naturali, sed solum intelligibili, & intentionali. Probatur minor: quia vnio affectiua est extra lineam identitatis in esse naturali, potest saluari impulsus perfectissimus cum perfectissima vnione affectiua absque identitate in esse naturali ex vi processionis, vt *conclusione sequenti* dicemus; at identitas in natura sub modo essendi naturali est extra lineam identitatis in esse intelligibili; cum genus intelligibile distinguatur virtualiter ab esse entitatino: ergo potest saluari perfectissima similitudo in esse intelligibili absque identitate virtuali cum similitudine in esse entitatiuo, & naturali; & consequenter Verbo, ex vi processionis per intellectum perfectissimum solum prima similitudo communicabitur formaliter, alia autem identicè, quod non sufficit vt ex vi processionis sit Filius.

Ad hoc argumentum respondeo primo negando genus intelligibile passiuum distingui virtualiter ab esse entitatiuo, & naturali in Deo, sed esse vnum, & idem absque virtuali distinctione; cumque intellectus in perfectissimo sui analogato petat producere perfectissimè simile in esse intelligibili, si hoc in perfectissimo ente ab esse entitatiuo non distinguatur, habebit intra propriam lineam producere perfectissimè simile in esse entitatiuo. 59 *Resp.* 1.
Sed dices genus intelligibile actiuum, & passiuum sunt intra eandem lineam; at genus intelligibile actiuum proximum est linea distincta ex æquo à genere entis, adhuc in Deo; cum in sententia satis probabili, tam intellectio, quam potentia proxima intellectiua sint extra constitutionem metaphysicam diuinæ naturæ: ergo intelligibile passiuum est extra lineam entis in Deo, ab illa virtualiter distinguitur. *Sed dices.*

Respondeo negando minorem: nam intellectiuum radicale, & proximum in Deo non sunt lineæ distinctæ ex æquo, sed intra eandem lineam genericam intellectualitatis continentur, etsi veluti specie in illa distinguantur, quod sufficit vt sint extra constitutionem metaphysicam diuinæ naturæ. *Resp.*

Instabis; etsi intellectus sit intra eandem lineam genericè cum diuina natura: quia tamen non est intra eandem veluti speciem, saluatur perfectissimus intellectus absque identitate virtuali cum diuina natura; at licet intelligibile proximum, & diuina natura intra eandem lineam contineantur, distinguuntur tamen veluti specificè in illa: ergo saluari poterit perfectissimè simile in linea intelligibili absque identitate virtuali cum similitudine in esse naturali. Probatur minor: vis proximè intellectiua non est in eadem veluti specie cum natura diuina: ergo nec proxima intelligibilitas erit in eadem specie cum illa. Patet consequentia primo: quia est par ratio in vtroque. Secundo: quia vis proximè intellectiua, & ratio proximè intelligibilis sunt simul; at ratio naturæ prior est vi proximè intellectiua: ergo & ratione proximè intelligibili. Tertio: quia non aliunde colligimus rationem amabilis, & boni esse ex lineam naturæ diuinæ, nisi quia vis proximè volitiua existit extra lineam naturæ: ergo idem quod prius. 60 *Instabis.*

Respondeo concessa maiori, negando minorem, ad cuius probationem nego consequentiam, ad primam probationem nego paritatem rationis, & discrimen consistit in eo, quod vis proximè intellectiua est potentia vitalis vt *quod*, sicut autem actio vitalis absque virtuali saltim elicientia subsistere nequit nec ista absque virtuali distinctione à principio, ita potentia vitalis vt *quod* absque virtuali dimanatione à principio radicali vitæ non potest saluari; & consequenter absque eo, quod virtualiter distinguatur ab illo, quæ ratio in proxima intelligibilitate non militat; & consequenter necessarium non est, quod à diuina natura virtualiter distinguatur. Ad secundam probationem distinguo maiorem: simultate *in quo*, concedo maiorem: simultate *à quo* virtuali, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Ad tertiam, nego causalem, sed quia prius intelligitur Deo conuenire intellectum, quam proxima amabilitas, ac proinde cum intellectus naturam constitutam supponat, etiam amabilitas proxima supponit constitutam naturam, quod autem proxima amabilitas intellectum supponat, patet: nam sicut nihil est proximè intelligibile, nisi vt in specie vnitum intellectui; ita nihil est amabile proximè, nisi vt media cognitione vnitum voluntati, seu illi propositum. 61 *Resp.*

Quia tamen sententia probabilis, est genus intelligibile passiuum à natura diuina distingui virtualiter, sicut actiuum, ideò vt rationem D. Thomæ non coarctemus opinioni probabili, respondeo secundo ad argumentum factum concessa maior, negando minorem, ad cuius probationem, nego maiorem: nam licet intellectus creatus, quia imperfectus est, solum sit assimilatiuus termi- 62 *Secundo resp. consequenter ad nostrã doctrinã.*

termini cum obiecto in esse intentionalis, & intelligibilis, intellectus tamen diuinus intra propriam lineam, & ex differentia contractiua formaliter intellectus vt sic, habet assimilare, non dum in esse intelligibili, verum etiam in esse naturali, & excitatiuo: vnde intellectus abstrahens ab vtroque, etsi positiuè non petat assimilationem in modo essendi naturali; permittit tamen in aliquo sibi inferiori hanc assimilationem.

63 *Oppones.* Oppones: supposita virtuali distinctione intra lineam entis, & intelligibilis, assimilatio in esse naturali, & assimilatio in linea intelligibili non possunt formaliter pertinere ad eandem potentiam, sicut, quia vnio affectiua, & identitas in esse naturali distinguuntur, non possunt spectare eandem potentiam; at similitudo in esse intelligibili spectat ad intellectum diuinum prout intellectus est: ergo ad illum spectare non potest formaliter similitudo in esse naturali, sed identicè solum, quod non sufficit, vt terminus per illum productus sit genitus.

Resp. Respondeo distinguendo maiorem: æquè primo, concedo maiorem: vna primo, & alia ex consequenti, nego maiorem; & distinguo minorem: per se primo, nego minorem: ex consequenti, concedo minorem, & nego consequentiam.

64 *Instabis.* Instabis: similitudo in esse intelligibili spectat per se primo ad intellectum diuinum: ergo naturalis solum ex consequenti, & identicè ad illam spectabit; siquidem vtraque æquè primo ad diuinum intellectum spectare non potest. Antecedens probatur primo: ea similitudo spectat per se primo ad diuinum intellectum, quæ per se primo spectat ad creatum, sublatis imperfectionibus; atqui ad intellectum creatum spectat per se primo similitudo in esse intentionali, & intelligibili: ergo hæc denudata ab omni imperfectione spectabit per se primo ad intellectum diuinum. Secundo probatur: quia non aliunde colligimus voluntatem diuinam per se primo terminari ad impulsum perfectissimum, nisi quia voluntas creata habet pro termino, non similitudinem, sed impulsum; at intellectus creatus pro termino habet, non similitudinem in esse naturali, sed intelligibili, & intentionali: ergo intellectus diuinus per se primo terminabitur ad similitudinem perfectissimam in esse intelligibili, non autem similitudinem in esse naturali.

65 *Resp.* Respondeo, negando antecedens, ad primam probationem dicatur, quod licet similitudo in esse intelligibili perfectissima saluetur in Deo absque identitate virtuali cum similitudine in esse naturali per solam identitatem formalem cum illa, quod autem hæc similitudo intendatur per se primo, & non similitudo in esse naturali, dicit imperfectionem; quia solus ille intellectus intendit per se primo communicare Verbo similitudinem repræsentatiuam, qui Verbum ex necessitate producit, vt in illo intelligat obiectum, hoc autem imperfectio est, & ideo per se primo intendere similitudinem intentionalem in Verbo producto, imperfectionem Deo repugnantem inuoluit. Et ex his ad secundam probationem constat solutio.

66 *Si dicas.* Si dicas, voluntas diuina per se primo intendit, non naturam communicare, sed attributum voluntatis, aut rationem impulsus, quin ex hoc inferatur producere impulsum ex necessitate ad amandum: ergo stare potest in productione Verbi intendi per se primo intentionalem similitudinem, & non naturalem, quin ex hoc inferatur Verbum ex necessitate, & non ex fœconditate produci.

Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam: nam cum voluntas supponat perfectissimè communicatam naturam diuinam sub conceptu naturæ, potest per se primo intendere, non naturam, sed impulsum, quin ex hoc colligatur impulsum ex necessitate producere: intellectus autem diuinus non supponit communicatam naturam sub conceptu naturæ: vnde si per suam actionem, non similitudinem in esse naturali, sed in esse repræsentatiuo, & intentionali intenderet, ideo esse deberet, quia Verbum non ex fœcunditate, sed ex indigentia produceret. Ad secundam antecedentis probationem concessa maiori, & minori, nego consequentiam; quia ex humanis ad diuina ascendimus, sublatis imperfectionibus; & quia in hoc quod diuina voluntas per se primo intendat, non similitudinem, sed solum impulsum, nulla imperfectio importatur, vt paulo ante dicebam, rectè colligitur, ex eo quod voluntas creata impulsum producat, diuinam solum intendere perfectissimum impulsum producere. In hac autem quod dicimus, quod intellectus per se primo intendat similitudinem repræsentatiuam, & intentionalem imperfectio importatur productionis Verbi ex indigentia, & idcirco ex eo quod intellectus creatus similitudinem intentionalem intendat, non rectè colligitur diuinum intellectum per se primo intendere illam, etsi perfectissimam.

67 *Tertio principaliter arguitur.* Tertio principaliter arguitur; Verbo, ex eo quod per intellectum procedat, communicatur ex vi processionis intelligi per modum actus secundi; at hoc intelligi non est constitutiuè natura diuina, sed aliquid consequutum ad illam: ergo ex eo, quod per intellectum procedat, non communicatur illi ex vi processionis natura sub conceptu naturæ; & consequenter ex hac ratione non probatur esse filium. Consequentia tenet; minor supponitur. Maior autem probatur; Verbo ex vi processionis per intellectum communicatur primo, & formaliter id, per quod in ratione Verbi formaliter constituitur; at in ratione Verbi formaliter constituitur per intelligi passiuum per modum actus secundi: ergo Verbo ex vi processionis per intellectum communicatur intelligi per modum actus secundi. Maior videtur nota: tum paritate impulsus, cui ex vi processionis communicatur id, quo in ratione impulsus formaliter constituitur: ergo & Verbo id, quo in ratione Verbi constituitur, debet primo ex vi processionis communicari. Tum etiam: nam ratio Verbi, & Filij, est eadem re, & ratione in communi Thomistarum sententia; at communicatur illi ex vi processionis id, quo constituitur in ratione Filij ex parte naturæ: ergo & id, quo in ratione Verbi constituitur. Minor autem ostenditur primo: nam Verbum in ratione Verbi constituitur per aliquid spectans ad lineam intelligibilem passiuam; at non per radicalem, aut proximam intelligibilitatem: ergo per intelligi passiuum per modum actus secundi. Secundo: nam species impressa intelligibilitatem passiuam: ergo per intelligi actuale passiuum constituitur Verbum in ratione Verbi. Tertio: nam Verbum ex propria ratione est vltima actualitas lineæ intelligibilis passiuæ; sed vltima actualitas huius lineæ est actuale intelligi: ergo per actuale intelligi constituitur. Quarto: nam sic se habet Verbum in linea intelligibilitatis passiuæ, sicut intellectio in actiua. Denique probatur ex D. Th. 4. *Contra Gentes c. 11.* vbi ait, quod esse Verbi est intelligi: ergo idem quod prius.

68 *Notatur aliqua pro solutione argumenti.* Vt ad hoc argumentum respondeam, aduerto, quod sicut hoc nomen *Persona diuina* in recto importat relationem prout est forma hypostatica, & de connotato naturam, vt docet D. Thomas *infra quæst. 29.* ita hæc nomina, *Filius*, *Verbum*, & *impulsus* in recto relationem important, & de connotato formam absolutam. Aduerto secundo, quod licet Verbum, & Filius conueniant re, & ratione in eo, quod dicunt in recto, nempè in relatione, differunt tamen in eo, quod important de connotato, & in obliquo: nam Filius in obliquo importat naturam sub conceptu naturam, Verbum sub conceptu radicis attributorum, qualiter obtinet rationem naturæ, sed sub conceptu repræsentantis actualiter, primo diuinam essentiam, & secundo alia, quæ intellectum diuinum secundariò attinguntur. Quod docuit D. Thomas *quæst. 4. de veritate art. 4. ad sextum*; vbi ait, quod licet Filius, & Verbum ex eadem proprietate personali sumantur, differunt tamen in modo significandi; quia ly *Verbum* importat rationem manifestationis, quam non dicit Filius. Ex quo oritur, quod dicatur Verbum creaturarum, non vero illarum Filius.

69 *Constitutiuum in recto non communicatur ex vi processionis.* Animaduerto tertio, quod si constitutiuo Verbi, aut Filij pro eo, quod importat in recto, loquamur, nec communicatur formaliter ex vi processionis id, quo in ratione Verbi constituitur, nec id, quo constituitur in ratione Filij. Quod patet: nam id communicatur formaliter ex vi processionis, quod est terminus formalis illius; cum autem relatio terminus formalis non sit, vt constat ex dictis *disp. 72.* fit consequens, quod non communicetur formaliter ex vi processionis; cumque relatio sit constitutiuum formale Verbi, & Filij secundum id, quod importat in recto, non communicatur formaliter ex vi processionis tale constitutiuum; si autem loquamur de eo, quod in obliquo importatur in Filio, & in Verbo, hæc est differentia, quod communicatur primo importatum in nomine Filij, nempè natura sub conceptu naturæ, non autem importatum in obliquo in Verbo, videlicet ratio repræsentationis.

70 *Resp. arg.* Quibus positis ad argumentum respondeo negando maiorem, sed sicut ratio intelligibilitatis in specie impressa, & obiecto non est cui assimilatur Verbum vt Filius; ita nec intelligi passiuum est, quod primo ei ex vi processionis communicatur. Ad probationem nego etiam maiorem, ad primam illius probationem, nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam actio voluntatis supponit iam communicatam naturam ex vi processionis, & ideo per se primo intendit communicare attributum naturæ; actio vero intellectus non supponit communicatam naturam, & ideo illam, & non attributum: quale est ratio repræsentatiui, aut passiuum intelligi, per quod Verbum, vt per connotatum constituitur, intendit communicare. Ad secundam probationem distinguo maiorem; ratio Verbi, & Filij sunt idem pro eo, quod important in recto, nempe relationem, concedo maiorem; pro eo, quod important de connotato, & in obliquo, nego maiorem, & distinguo minorem: id, quo Filius constituitur secundum importatum in obliquo, concedo minorem; quod illi communicatur ex vi processionis id, quo in ratione Filij constituitur, pro eo, quod importat in recto, nego minorem, & consequentiam. Quæ solutio ex prænotatis facilè intelligitur.

71 *Obijcies 1.* Sed oppones primo Augustinum *lib. 10. de Trinitate cap. 2.* vbi de secunda persona loquens ait: *Eo Filius, quo Verbum, & eo Verbum quo Filius*: ergo ex Augustino per idem constituitur in ratione Verbi, & Filij. Secundo: nam Verbum diuinum, prout *Secundo.*

Ver-

Verbum est reduplicatiuè, est explicitè Filius; illi enim prout sic conuenit diffinitio generationis viuentium; cum procedat viuens à viuente coniunctò in similitudinem naturæ: ergo id, per quod in ratione explicita Verbi constituitur, communicatur illi ex vi processionis. *Tertio.* Tertio: processio Verbi sub omni conceptu est generatio, alias darentur plures processiones, quam duæ: ergo *Quarto.* terminus illius sub omni conceptu est genitus, & Filius. Quarto: processio Verbi quatenus terminatur ad illud, vt Filium, est formaliter intellectio: ergo quatenus terminatur ad Verbum, sub ratione Filij, terminatur ad Verbum sub expressissima Verbi ratione. Patet consequentia; quia actio intellectus non potest intelligi terminata vt productio, nisi ad terminum vt explici- *Quinto.* tè Verbum. Quinto ratio dictionis est formalissimè generatio: ergo terminus dictionis; est formalissimè terminus generationis; at terminus dictionis, vt dictio, est Verbum, vt Verbum: ergo Verbum, vt Verbum, est formalissimè terminus generationis; *Sexto.* & consequenter formalissimè Filius. Denique: nam Pater vt generans est formaliter intelligens: ergo Filius vt genitus est formaliter intellectus, & ipsum generari est intelligi; at Filius vt intellectus, est formalissimè Verbum: ergo quatenus Filius est formalissimè Verbum.

72 *Resp. ad 1. instantiam.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus explicando Augustinum de Verbo, & Filio pro eo, quod important in recto, non autem pro eo quod dicunt connotatiuè, & in obliquo; aliàs sicut dicitur Verbum creaturarum, ita etiam diceretur illarum Filius, & sicut inconueniens non est, quod ratio impulsus, & ratio personæ in Spiritu Sancto non sint re, & ratione omnino idem pro eo, quod in obliquo importat, ita inconueniens censeri non debet, quod Verbum, & Filius ratione differant pro eo, quod important in obliquo, si vtrobique sit omnimoda conuenientia in eo quod important in recto, nempè in relatione.

Ad 2. Ad secundum nego antecedens loquendo de Verbo, & Filio secundum id obliquo importatum, nec prout sic illi explicitè conuenit diffinitio generationis explicita; quia non explicat similitudinem naturalem in natura diuina, sed in attributo naturæ, scilicet secundum rationem repræsentatiuam, & intentionalem, licet præsupponat similitudinem naturalem in natura diuina.

Ad 3. Ad tertium, nego antecedens, nec mirum debet esse, cum *infra quæst. 34.* simus dicturi Verbum sub aliqua ratione libera ex scientia libera creaturarum procedere; cum tamen generatio diuina sub nulla ratione sit libera, aliàs daretur Filius liberè talis, quod nunquam audiui. Nec sequitur dari plures processiones, quam duas, sed in vna, & eadem processione dari munia diuersa, seu diuersa exercitia, sub quorum vno terminatur ad genitum, & sub alio ad Verbum, vt Verbum. Nec ex hoc sequitur esse duas processiones ex terminorum diuersitate: nam ad hoc requirebatur, quod æquè primo vtrumque munus ingrederetur, quod tamen non ita contingit, sed primo munus generationis, secundo productionis Verbi sub explicita Verbi ratione.

73 *Ad 4.* Ad quartam concesso antecedenti, nego consequentiam, ad eius probationem distinguo antecedens, illudque concedo de actione intellectus producente Verbum ex indigentia, nego autem de illa, quæ Verbum non ex indigentia, sed ex fœcunditate producit, qualis est diuina intellectio; hæc enim non repræsentationem, per quam Verbum in ratione Verbi constituitur, intendit primariò, sed naturam, qua in ratione Filij constituitur. *Ad 5.* Ad quinta distinguo antecedens: sub omni conceptu, nego antecedens: sub conceptu, & munere primariò, concedo antecedens, & distinguo consequens: terminus dictionis sub conceptu primariò, concedo consequentiam: sub conceptu veluti secundariò, nego consequentiam, & sub eadem distinctione minoris sub sumptæ, neganda est consequentia. Itaque sicut in termino producto, & est ratio Filij, & est ratio Verbi, quæ distinguuntur quantum ad connotata: nam vt Filius dicit relationem subsistentem in natura diuina sub conceptu naturæ, & vt Verbum relationem vt subsistentem in naturæ attributo, scilicet repræsentationes; ita in dictione datur duplex munus, seu duplex conceptus, alter generationis terminatus ad Filium vt subsistentem in natura diuina, & alter expressionis terminatus ad Verbum vt repræsentatiuum, priorem conceptum terminat Filius, vt Filius, posteriore autem Verbum, vt Verbum.

74 *Ad ult.* Ad vltimam concesso antecedenti, & prima consequentia, distinguo minorem: vt intellectus quatenus subsistens in natura sub conceptu naturæ, nego minorem: vt intellectus sub ratione repræsentantis, concedo minorem, & nego consequentiam: nam vt Filius non intelligitur vt repræsentans formaliter, sed vt *Si dicas.* subsistens in natura diuina sub conceptu naturæ. Si dicas, vt generatio est formaliter intellectio: ergo terminus formalis illius vt generationis, est terminus formalis eiusdem vt est intellectio; at terminus formalis diuinæ intellectionis non est natura sub conceptu naturæ, supposito quod spectet ad lineam entitatiuam *Resp.* distinctam à linea intelligibili, sed est natura vt intelligibilis: nam obiectum intellectus est verum: ergo terminus formalis illis quatenus generatio non erit natura sub conceptu naturæ, sed natura vt spectat ad lineam intelligibilem. Respondeo, obiectum, seu terminum formalem intellectus diuini, non esse verum, vt verum, sed rei quidditatem, veritate vt modo ingrediente, vt docent Caietanus *supra q. 16. art. 3.* in explicatione *solutionis ad tertium*. Natarius *ibid.* & Illustrissimus Arauio *tom. 1. Metaphysica lib. 4. q. 5. art. 1. n. 4. & 5.* Pro quo videantur Patres Salmanticenses *disp. 2. nu. 72.* hæc necessario videntur dicenda, supposita virtuali distinctione inter esse entitatiuum, & intelligibile passiuum in Deo.

Nihilominus potest secundo ad tertium argumentum responderi, quod sicut intellectus ex indigentia Verbum producens per se primo intendit Verbi repræsentationem, secus autem intellectus Verbum ex fœcunditate producens, qui non similitudinem Verbi intentionalem, sed naturalem intendit primo, ita Verbum, quod ex indigentia producitur, primo, & per se per similitudinem intentionalem constituitur, Verbum autem ex fœcunditate productum, primo, & per se petit similitudinem in natura in esse naturali; & veluti secundariò in esse intelligibili, & intentionali. Iuxta quam solutionem ad argumentum tertium principale neganda est maior, ad cuius probationem, concedo maiorem, & nego minorem, ad primam probationem, nego maiorem de constitutiuo primariò, concedo autem de consequenti, & veluti modali, quando Verbum ex fœcunditate producitur: nam cum tale Verbum non sit imago intentionalis, sed imago naturalis, non est ex primaria intentione vt repræsentet, sed vt sit, sicut in imagine naturali contingit: vnde non per esse intentionale, sed per naturale primariò constituitur. 75 *Secundo ad 3. argumenti resp.* *Ad 1. probationem minoris.*

Ad secundam dicatur, etiam constitutiuum primarium essentiæ diuinæ, vt habet rationem speciei, esse naturam sub modo essendi naturali, intelligibilitate, vt modo, seu aliquo consequenti ingrediente. Ad tertiam dicatur, antecedens esse verum de Verbo secundum esse consequens, & secundarium, non autem secundum esse illius primarium, & primo constitutiuum. Per quod ad alias probationes constat solutio. Quando autem D. Thom. dicit, quod esse Verbi est intelligi, interpretari potest primo in sensu identico; sicut quando asserit, quod esse Dei est intelligere. Secundo de esse non constitutiuo, & primariò, sed vel primariò vt in Verbo creato, vel secundariò vt in Verbo increato. Vel denique interpretari potest in sensu causali, scilicet esse Verbi, medio intelligere vt actione, & intelligi vt veluti passione, causatur, vel procedit. 76 *Cæteræ probationes diluuntur.*

Denique principaliter arguitur, etsi diuinum Verbum per intellectum procedat, illi communicatur per se primo diuina intellectio; at intellectio non est natura Dei constitutiuè, sed solum identicè: ergo ex eo quod per intellectum procedat, non rectè probatur illi communicari diuinam naturam formaliter ex vi processionis, sed solum identicè, quod ad rationem Filij non sufficit. Maior, in qua est difficultas, ostenditur primo: nam Verbum ex vi processionis per intellectum est sapientia genita: ergo communicatur diuina sapientia ex vi processionis formaliter. Secundo: idem communicatur formaliter ex vi processionis, quod formaliter ingreditur ex parte principij; at ex parte principij formaliter ingreditur diuina cognitio, qua Pater se, & omnia cognoscit: ergo hæc communicatur formaliter ex vi processionis. Tertio: nam Pater sub eadem ratione est dicens, & generans, alias essent plures, quam quatuor relationes reales in diuinis; at Verbo vt terminanti dictionem per se primo, & formaliter communicatur diuina intellectio: ergo etiam vt termino generationis. Probatur minor. Patet vt dicens, & loquens exprimit per se primo, & formaliter mentem; at non illam prout in actu primo: ergo prout in actu secundo; & consequenter actualem intellectionem. 77 *Denique arg.*

Ad hoc argumentum Granadus *vbi supra* respondet, quod vt Verbum sit Filius, sufficit ei communicari ex vi processionis diuinam intellectionem, quæ explicitè est natura diuina repræsentatiuè, & implicitè in esse naturali. Hæc tamen solutio non placet, & reijcitur primo: nam falsum est Verbo, nec vt Filio, nec vt Verbo per se primo communicari diuinam intellectionem, nisi in illa Dei natura consistat, vt constat ex dictis inter impugnandum modum dicendi Suarez. Secundo: nam quod requiritur ad rationem generationis viuentium, debet Diuino Filio competere ex vi processionis formaliter; at qui ad illam requiritur similitudo in natura secundum conceptum naturæ: ergo ei ex vi processionis debet communicari, non implicitè, & identicè, sed explicitè, & formaliter. Tertio: ad rationem generationis non sufficit similitudo in esse repræsentatiuo, sed requiritur similitudo naturalis in natura sub conceptu naturæ; ergo vt Verbum sit Filius non sufficit, quod ei conueniat similitudo in esse repræsentatiuo ex vi processionis, & in esse naturali sub conceptu naturæ implicitè ratione identitatis. 78 *Solutio P. Granadi impugnatur.*

Secundo respondet Meratius, quod licet Verbo communicetur primario diuina intellectio, & hæc non constituat metaphysicè diuinam naturam; quia tamen intellectio est repræsentatiuè diui- 79 *Solutio Meratij reijcitur.*

diuina natura, & non repræsentatiuè purè intentionalis, cum esse repræsentatiuum sit esse naturale Dei; fit consequens, quod communicetur ei formaliter diuina natura in esse naturali, ad differentiam tertiæ personæ, cui communicatur volitio; & quia hæc nec repræsentatiuè est diuina natura, ideo ei non communicatur formaliter ex vi processionis diuina natura. Sed nec placet ista solutio, quæ fere in idem cum prima coincidit. Et reijcitur primo; quia diuina intellectio nec repræsentatiuè est natura Dei: hoc enim quod est repræsentatiuè obiectum continere, non intellectioni conuenit, sed Verbo, vt traditur à nostris Thomistis *in libris de anima*, & *supra quæst. 12. art. 2.* Deinde: nam licet intellectio Dei sit repræsentatiuè diuina natura, non tamen est constitutiua Dei per modum naturæ: ergo si constituit Filium formaliter in ratione termini suæ processionis, non constituit illum formaliter Deum; & consequenter non terminabit propriam processionem vt Deus, nec formaliter ratione naturæ, sed ratione attributi naturæ. Tertio: etsi esse repræsentatiuè Deum, sit esse Deum sub conceptu naturæ formaliter realiter, non tamen est esse Deum sub ratione naturæ virtualiter, hoc est, absque virtuali distinctione à diuina natura sub conceptu naturę: ergo si terminat ratione intellectionis, per quam constituitur in esse Dei repræsentatiuè, non terminat ratione naturæ sub conceptu naturæ, nisi solum identicè, quod ad rationem Filij non sufficit, vt constat clarè in Spiritu Sancto.

80 *Resp. 1.* Vnde his omissis solutionibus ad argumentum factum respondeo primo, iuxta *primam solutionem, tertij argumenti*, distinguendo minorem, illamque omittendo de Verbo, vt Verbum est, negando autem de eodem prout Filio: nam cum non sit eadem ratio iuxta illam solutionem constitutiua Verbi, & Filij, ex parte absoluti, esto illi vt Verbo non communicaretur natura, sed diuina intellectio, dummodo ei vt Filio communicaretur, saluabitur quidquid ad generationem requiritur.

Resp. 2. Secundo respondeo negando maiorem, imò nec Verbum in creatis iuxta Thomistarum sententiam in intellectione consistit, sed in termino intellectionis realiter per illam producto, & ab illa distincto; quo circa in beatifica visione non admittunt Verbum, cum tamen creatam intellectionem negare non possint: vnde si Verbo diuino communicaretur intellectio, non inde esset, quia Verbum est, sed quia diuina intellectio Dei naturam constitueret.

81 *Ad 1. probat. maioris.* Ad primam maioris probationem respondeo ex D. Thom. 4. *Contra Gentes cap. 12.* sapientiam sumi primo pro principio sapientiæ, secundo pro actuali sapientia, tertio pro termino per sapientiam producto, diuinum Verbum est, & vocatur sapientia in tertia acceptione, secus vero in secundam. *Ad 2.* Ad secundam probationem distinguo maiorem: quoad naturam in principio fœcundante contentam, concedo maiorem: quoad conditionem principij, nego maiorem, & concessa minori distinguo consequens: debet communicari cognitio, nego consequentiam; natura cognita, concedo consequentiam: nam sicut Verbo procedenti ab intellectu per speciem impressam fœcundo non communicatur ratio speciei impræsse, sed natura repræsentatiuè in specie contenta; ita diuino Verbo procedenti ab intellectu diuino vt fœcundo cognitione actuali, non communicatur ex vi processionis cognitio actualis, sed natura cognita, & in tali cognitione contentu intellectualiter. *Secundo resp. ad istam probat.* Vel secundo ad istam probationem dicatur, ex vi processionis non communicari Verbo, primo, & formaliter principium proximum, sed remotum, & radicale, sicut in generatione creata contingit, intellectio autem, & si principium sit, non est principium remotum, sed proximum. *Ad 3. prob.* Ad tertiam probationem omissa maiori, nego minorem, ad cuius probationem dicatur, loquentem non intendere per se primo exprimere in Verbo mentem, seu conceptum formalem ratione sui, sed ratione obiecti cogniti, & in mente contenti: vnde cum obiectum primatium diuinæ cognitionis sit natura, hæc est, quam Pater loquens per se primo in Verbo producto intendit exprimere.

§. Vltimus.

Secunda conclusio vera sententia.

82 *Ratio D. Tho. formatur.* IDeò *Spiritus Sanctus non est Filius, nec genitus; quia per voluntatem procedit, quæ assimilatiua potentia non est.* Probatur reducendo rationem D. Thomæ ad hanc formam: ideò Spiritus Sanctus genitus non est, sed procedens, quia ex vi processionis non est similis producenti in natura; at hoc habet quia voluntatem procedit, quæ assimilatiua non est: ergo Spiritus Sanctus non est Filius, nec genitus, quia per voluntatem procedit, quæ assimilatiua potentia non est. Maior ex iam dictis constat; eo namque ipso, quod Spiritui Sancto ex vi processionis communicaretur formaliter diuina natura, nihil ei ad rationem geniti deficeret, sed tota generationis diffinitio illi processionis competeret. Minor autem probatur; proprius modus operandi voluntatis non est per assimilationem ad obiectum amatum, sed per propensionem, & inclinationem in illud, producendo terminum non similem obiecto dilecto, sed impellentem, & ipsum inclinantem: ergo quantumcumque crescat voluntaris perfectio, nunquam habebit ex differentia intranea terminum similem principio, vel obiecto producere, sed impulsum perfectissimum intra lineam impulsus; & consequenter Spiritus Sanctus, quia per voluntatem producitur, non erit ex vi processionis similis producenti in natura, sed impulsus omnino perfectissimus; ac proinde, quamuis Dei naturam accipiat, erit identicè; quia quod in Deo est, debet Dei naturam habere, non vero ex vi processionis formaliter.

Vnde ad rationem dubitandi in principio positam, in forma respondeo negando minorem. Ad cuius probationem distinguo vltimam antecedentis partem: accipit diuinam naturam formaliter ex vi processionis, nego antecedens: identicè ex eo quod quidquid in Deo reperitur, est Deus, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia ad hoc, quod processioni Spiritus Sancti generationis diffinitio competeret, deberet ei ex vi processionis communicari diuina natura. 83 *Ratio dubitandi dissoluitur.*

Cæterum contra hanc solutionem, & rationem traditam, multipliciter insurgunt Authores contrarij, primo in hunc modum: nam diffinitionibus rerum nihil est addendum, sed vt sunt in se accipi, debent; at in diffinitione generationis viuentium non est illa particula *ex vi processionis*: ergo absque fundamento illi additur, vt Spiritus Sancti processio à ratione generationis excludatur. 84 *Contra solutionē arg. 1.*

Quod amplius explicari potest: vel processionis Spiritus Sancti conuenit diffinitio generationis viuentium, prout ab Aristotele traditur, & ab omnibus admittitur, vel non? Si primum, erit generatio. Si secundum: ergo necessarium non est addere illam particulam *ex vi processionis*. Respondeo, rerum diffinitionibus nihil esse addendum, vt pars diffinitionis, potest tamen aliquid addi per modum explicationis alicuius partis illius, & hoc non est addere, sed diffinitionem explicare; illa autem particula *ex vi processionis* non additur vt pars prædictæ diffinitionis, sed ponitur ad explicandum, quod vt actio generatio sit, eius terminus debet esse formaliter similis, id est, per illam accipere primo, & formaliter id, in quo principio assimiletur. Et quidem vt vidimus, Vazquez, cuius est hoc argumentum, addit diffinitioni traditæ, quod debeat eius terminus procedere per modum Imaginis: si ergo ipsi licet diffinitioni Aristotelis addere, cur non licebit D. Thomæ, & eius discipulis? Ad confirmationem dicatur, non conuenire istam diffinitionem processioni Spiritus Sancti, cęterum vt explicetur ista non conuenientia additur illa particula *ex vi processionis*, non vt noua pars diffinitionis, sed vt illius partium explicatio. *Confirm.* *Resp. arg.* *Ad conf.*

Obijciunt secundo; quod conuenit Spiritui Sancto, ei conuenit per processionem, & consequenter ex vi processionis; at Spiritui Sancto conuenit natura diuina: ergo ei conuenit per processionem, & ex vi processionis; & consequenter ex vi illius est similis producenti in natura. Respondeo, non omne, quod per processionem communicatur, conuenire termino ex vi processionis, sed solum id, quod est ratio formalis terminandi processionem, quod vero non est ratio formalis terminandi, licet communicetur per processionem ratione identitatis cum ratione formali, communicatur quidem per processionem, non tamen ex vi processionis; & quia licet natura diuina communicetur Spiritui Sancto, non est ratio terminandi processionem, sed quid identificatum cum ratione formali terminandi, nempè cum ratione impulsus, quæ formaliter terminat; consequens fit, quod quamuis communicetur per processionem, non tamen ex vi processionis. 85 *Secundū arg. diluitur.*

Cæterum contra hanc solutionem obijciunt sic tertio: id, quo primo Spiritus Sanctus terminat processionem, est ratio formalis terminandi; at diuinitas est id, quo primo terminat processionem: ergo diuinitas est ratio formalis terminandi, & consequenter communicatur illi ex vi processionis. Maior est certa. Minor autem probatur: per id primo terminat, quod primo ei conuenit; at prius conuenit Spiritui Sancto diuinitas quam quoduis attributum, tum quia diuinitas est attributorum radix, non solum in Deo, vt præintellecto personis, sed etiam in qualicumque persona. Tum etiam; quia aliàs de Spiritu Sancto demonstrari posset à priori diuinitas per attributum, quod illi prius conueniret; cum hoc esset ratio à priori cur illi conueniret diuinitas. Tum denique: nam in sententia probabili, natura Dei in intellectione consistit, nihil autem potest esse volens, quin prius sit intelligens; & consequenter prius Spiritui Sancto debet intellectio, quam volitio, competere: ergo nec voluntas nec volitio, aut quoduis aliud attributum est, quod primo competit Spiritui Sancto, sed natura diuina; & consequenter diuinitas est ratio formalis terminandi processionem. 86 *Obijciunt 3.*

Respondeo concessa maiori, negando minorem, ad illius probationem, distinguo maiorem: quod primo in intentione; & in genere rationis finalis conuenit Spiritui Sancto, concedo maiorem: quod primo in exequutione, & in genere subiecti, & prin- 87 *Resp.*

principij ei conuenit, nego maiorem, & distinguo minorem: primo in exequutione, & in genere subiecti, & principij conuenit Spiritui Sancto diuinitas, concedo minorem: in intentione, & in genere rationis finalis, nego minorem, & consequentiam. Itaque id, quod prius conuenit in intentione, & in genere finis, seu rationis finalis, est ratio prima terminandi actionem, non id, quod prius conuenit in exequutione, & in genere subiecti, aut principij. Constat in multorum sententia asserentium vnica actione produci partialem substantiam, & partialem quantitatem, quæ actio non à partiali substantia, quæ prior est in exequutione, & in genere subiecti, & principij, sed à partiali quantitate, quæ prior est in intentione naturæ, & in genere causæ finalis, specificatur. Constat etiam in aliorum sententia asserentium vnica actione produci qualitates alteratiuas, & formam substantialem, quæ actio non à qualitatibus primariò in exequutione, & in genere causæ materialis productis, sed à forma substantiali, quæ prior est in intentione, speciem desumit; licet autem natura prius veluti exequutiuè communicetur Spiritui Sancto, quam omnia attributa; quia essentia est veluti subiectum, & radix illorum, in intentione tamen non ita contingit, sed actio voluntatis primo in intentione ad communicandum attributum inclinat, nempe rationem impulsus, & ideò non natura, sed attributum est ratio primaria terminandi specificatiuè processionem, quæ fit per voluntatem.

88 *Replic.* Sed dices, quandocumque eadem actione producitur natura, & proprietas, natura non solum est prior in exequutione, sed etiam in intentione: ergo etiam quando eadem actione communicatur natura, & naturæ attributum, natura gaudet vtraque præcedentia; at Spiritui Sancto eadem actione communicatur natura, & attributum: ergo natura diuina respectu talis actionis, nedum in exequutione, sed etiam in intentione attributum præcedit.

Resp. Respondeo, verum esse antecedens; quando primo producitur natura, & proprietas: secus autem quando non primo producitur, sed iam primo producta supponitur, vt constat in augmentatione, quæ quia substantiam productam supponit, licet producat partialem substantiam cum partiali quantitate, non fertur intentio naturæ primo in partialem substantiam, sed in quantitatem partialem. Iuxta quam distinctionem verum est primum consequens, & concessa minori subsumpta, nego consequentiam; quia processio per voluntatem iam supponit communicatam naturam sub conceptu naturæ per generationem Verbo, & ideò primariò in intentione, non ad communicandam naturam, sed ad attributum terminatur.

89 *Instabis 1.* Sed instabis primo, in exemplo adducto non produci substantiam totalem, sed partialem solum: ergo quandocumque primo producitur substantia totalis cum proprietate, illa in intentione præcedit: ergo etiam quando communicatur tota natura simul cum proprietate, illa in intentione debet præcedere; at Spiritui Sancto tota communicatur natura diuina: ergo illa in intentione præcedit. *Secundo.* Secundo: licet Dei natura supponatur communicata per aliam actionem Verbo diuino, non supponitur communicata Spiritui Sancto: ergo actio, qua illi communicatur primariò, etiam intentione naturam communicat. *Tertio.* Terrio: natura diuina per se petit communicari tribus personis: ergo processio qua tertia procedit, per se primo tendit ad communicationem diuinæ naturæ.

90 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus, paritatem non tenere quoad omnia, nec in creatis adæquatum huius mysterij exemplum potest inueniri, eo quod substantia semel in vno supposito producta, non potest in alio supposito eiusdem indiuiduæ naturæ produci, quod si hoc contingere posset, idem eueniret quoad per se primo intendi, quod in productione partialis substantiæ, & partialis quantitatis contingit; exemplum autem partialis substantiæ, & partialis quantitatis in hoc tenet, quod sicut non obstante, quod substantia partialis subiectiuè, & exequutiuè præcedat, non specificat actionem, quia in intentione non præcedit: ita in nostro mysterio, &c. *Ad 2.* Ad secundam concedo antecedens, & nego consequentiam: quia vt Spiritui Sancto ex vi processionis non intendatur per se primo diuinitas, sufficit, quod licet suppositaliter distinguatur à Verbo, non tamen indiuidualiter; omnes enim tres personæ sunt vnum Deitatis indiuiduum. *Ad 3.* Ad tertiam distinguo antecedens: per se petit communicari sub conceptu naturę formaliter, nego antecedens: vni formaliter sub conceptu naturæ, & alteri ex vi processionis identicè, concedo antecedens, & nego consequentiam.

91 *Quarto obijciunt.* Quarto obijciunt: Spiritus Sanctus ex vi processionis procedit formaliter vt persona diuina; at diuina persona est subsistens in natura diuina formaliter sub conceptu naturæ: ergo ex vi processionis procedit vt subsistens in natura diuina sub conceptu naturæ; & consequenter vt in natura similis ex vi processionis. Maior probatur primo: Spiritus Sanctus formaliter ex vi processionis procedit, vt est; at est formaliter persona diuina: ergo ex vi processionis procedit formaliter vt persona diuina. Secundo: Spiritus Sanctus procedit vt relatiuè oppositus, & distinctus ab alijs personis; at relatiuè distinguitur per relationem vt est forma hypostatica, & personalitas: ergo formaliter procedit ex vi processionis, vt constitutus forma hypostatica; & consequenter vt persona diuina. Tertio: prius intelligitur Spiritus Sanctus vt subsistens in natura sub conceptu naturæ, quam in naturæ attributo; at vt subsistens in natura sub conceptu naturæ, est formaliter diuina persona: ergo ratio personæ est quod primo in illo intelligitur; & consequenter formaliter terminat vt persona diuina, & formaliter vt talis procedit.

Ad hoc argumentum quidam ex nostris respondent, quod licet Spiritus Sanctus formaliter procedat vt diuina Persona, non colligitur procedere vt subsistentem immediatè in natura diuina, sed solum mediate, vel immediate: nam sicut vt si formaliter diuina persona, sufficit, quod mediate in diuina natura subsistat, ita vt procedat formaliter vt diuina persona, sufficit quod procedat, vt subsistens immediate in naturæ diuinæ, attributo, & mediate in natura sub conceptu naturæ; ex quo non colligitur formaliter procedere, vt Deum, quia ad hoc requirebatur, quod procederet vt subsistens immediate in natura sub conceptu naturæ. Alij per oppositum extremum respondent Spiritum Sanctum ex vi processionis, nec procedere vt personam formaliter, nec procedere vt subsistentem, sed vtrumque illi identicè solum conuenire. 92 *Quorumdā solutio reijcitur.*

Sed neutra solutio satisfacit: & contra primam facit: nam vt Spiritus Sanctus sit formaliter Deus sufficit subsistere in natura diuina, siue mediate siue immediate subsistat in illa; & tamen hoc non sufficit vt dicatur procedere vt Deum formaliter ex vi processionis: ergo licet vt sit formaliter diuina persona, sufficiat mediatè subsistere in natura sub conceptu naturæ, id tamen non sufficiet, vt ex vi processioni procedat, vt diuina persona. 93 *Reijcitur 1. solutio.*

Secunda etiam exinde reijcitur, quod ratio substantiæ non identicè, sed per transcendentiam formalem conuenit attributo, ratione cuius formaliter terminat processionem Spiritus Sanctus: ergo Spiritus Sanctus terminans vt *quod* processionem, non terminat illam vt subsistens identicè, sed formaliter vt subsistens in attributo saltim naturæ. Quod si solutio ista solum intendat rationem communem substantialiter subsistendi non esse rationem formalem terminandi processionem, fateor libenter: nam sicut licet ratio entis formali transcendentia competat homini, vt terminanti generationem, non tamen est ratio formalis terminandi illam, sed aliud prædicatum claudens transcendentaliter entis rationem; ita ratio communis subsistens substantialiter, nec ratio communis substantiæ diuinæ, quæ communis est omnibus attributis, sunt rationes formales terminandi processione, qua Spiritus Sanctus procedit, sed formalis, & explicita ratio impulsus, seu inclinationis in obiectum amatum in se imbibens per formalem transcendentiam rationem diuinæ substantiæ. 94 *Secunda solutio impugnatur.*

Ad argumentum ergo respondeo negando maiorem, ad primam probationem distinguo maiorem: sub omni formalitate, qua est, nego maiorem: sub aliqua, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: instoque argumentum in homine genito, & homine creato, quibus quoad esse eædem formalitates conueniunt, & tamen sub diuersis rationibus terminant, vnus generationem, & alter creationem, istam sub ratione communi entis creabilis: illam vero sub ratione aliqua peculiari entis: non ergo requiritur omne prædicatum formaliter se habens ad esse alicuius, formaliter etiam se habere ad illum, quatenus terminat propriam actionem. 95 *Respond. Ad 1. maioris prob.*

Ad secundam concessa maiori, distinguo minorem: præcisè per relationem vt est forma hypostatica, nego minorem: sub alijs etiam conceptibus, seu muneribus talis relationis, concedo minorem, & nego consequentiam: itaque relatio, qua Spiritus Sanctus ab alijs Personis distinguitur, illum constituit vt subsistentem in natura sub conceptu naturæ, & vt subsistentem in attributo voluntatis, seu impulsus, & sub vtraque ratione illum ab alijs distinguit; cum tamen sub prima solum; illum formaliter constituat in ratione Personæ: non ergo valet ista consequentia: *Procedit vt relatiuè oppositus: ergo vt constitutus in ratione Personæ:* quia etiam vt subsistens in attributo naturæ, relatiuè opponitur, & ab alijs distinguitur; quinimo relatio sub conceptu expresso referentis etiam relatiuè distinguit, & prout sic Personam non constituit. 96 *Ad 2.*

Ad vltimam probationem distinguo maiorem: prioritate subiecti, & in exequutione, concedo maiorem: prioritate rationis finalis, & in intentione, nego maiorem, & concessa minori, distinguo primum consequens eodem modo, & nego sub illatam consequentiam. Quæ solutio ex dictis *in solutione tertij argumenti* innotescit. 97 *Ad vlt. prob.*

Quinto obijciunt; quod conuenit Spiritui Sancto ex vi processionis suæ, quatenus est diuina, conuenit ei formaliter ex vi processionis: tum quia esse diuinum est formale prædicatum illius: tum etiam: nam Verbum in similitudinem naturæ procedere non conuenit illi ex vi processionis abstrahentis à diuina, & non diuina alias omni Verbo competeret, sed ex vi illius quatenus 98 *Quinto arg.*

tenus est diuina; & tamen ei conuenit formaliter ex vi suæ processionis; sed Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis sub conceptu diuinæ habet in naturæ diuinæ identitate procedere: ergo id habet formaliter ex vi processionis.

99 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: quod illi conuenit ex vi suæ processionis, vt est diuina diuinitate attributali propriæ lineæ, concedo maiorem: diuinitate subiectiua naturæ, quæ est veluti subiectum omnium attributorum, nego maiorem, & per eandem distinctionem minoris, nego consequentiam: nam quod processio per voluntatem, Dei naturam communicet, non conuenit illi, quatenus est diuina diuinitate suæ lineæ, sed diuinitate naturæ, quæ extra illius lineam existit, ad differentiam processionis per intellectum, quæ vt diuina est, intra propriam lineam intellectus, habet communicare naturam sub conceptu naturæ, & terminum similem in natura producere.

100 *Replicabis 1.* Sed obijcies primo: quod conuenit processionis Spiritus Sancti ex vi radicalis principij, conuenit illi intra propriam lineam formaliter; cum non solum proximum, sed etiam radicale principium respiciat formaliter; at natura diuina est radicale, & remotum principium illius: ergo quod conuenit ratione naturæ diuinæ, & non materialiter, sed formaliter conuenit illi.

101 *Secundo.* Secundo: etsi intellectus creatus solum petat terminum obiecto similem in esse intentionali producere, & intellectus tamen diuinus, quia diuinus diuinitate suæ lineæ formaliter, petit producere terminum similem principio in esse naturali, vt diximus *præcedenti conclusione*: ergo etiam si voluntas creata non petat terminum producere similem, sed solum effectiuam inclinationem, & impulsum, tamen voluntas diuina ex conceptu diuinę diuinitate propriæ lineæ formaliter exigere poterit terminum similem in natura producere. Patet consequentia: quia non minus distat similitudo purè intentionalis, & similitudo naturalis; quam similitudo, & inclinatio affectiua: ergo si intellectus diuinus ex conceptu diuini producit terminum similem producenti in esse naturali, quamuis creatus solam similitudinem intentionalem valeat producere, poterit etiam diuina voluntas ex conceptu diuinæ producere terminum similem producenti in natura, etsi creata voluntas solum possit producere impulsum.

102 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus, principium radicale non petere se communicare termino per omnem potentiam, sed solum per primam, & quia intellectus est prima potentia intellectualis naturæ, petit natura diuina se communicare formaliter per operationem intellectus, non autem per operationem, quæ à prima potentia non est, nec à potentia assimilatiua: vnde quod termino per voluntatem diuinam producto Dei natura communicetur, non conuenit processioni ex vi naturæ diuinæ, quatenus est radicale principium illius, sed ex alio capite, scilicet, quia quidquid in Deo est, non potest non esse Deus.

103 *Ad 2.* Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam, ad probationem nego antecedens: quia licet verum sit quod similitudo in esse naturali multum distet à similitudine purè intentionali, non tamen tantum distat ab illa, atque ab inclinatione affectiua: cum vtraque similitudo in ratione similitudinis conueniat; & si alicui potentiæ spirituali concedenda est vi assimilatiua in esse naturali, non est concedenda illi, cuius analogatum minus principale nullatenus est assimilatiuum, sed ei, cuius minus principale analogatum aliqualiter est assimilatiuum, qualiter est intellectus creatus. Tum, quia maior conuenientia est, vt dixi, inter vtramque assimilationem, quam inter similitudinem, & puram inclinationem. Tum etiam: quia potentia assimilatiua intentionaliter est prima potentia intellectualis naturæ, ac proinde per illam est communicanda natura intellectualis sub modo essendi naturali, quando est sic communicabilis, qualis est natura diuina.

104 *Denique obijciunt.* Denique obijciunt: nam sequitur ex nostrą ratione Spiritum Sanctum esse Filium realiter, & identicè per processionem, & si non formaliter ex vi processionis; consequens est absurdum: ergo insufficiens est ratio tradita. Probatur sequela primo; nam cui conuenit diffinitio cum addito, cum eodem addito conuenit diffinitum; at Spiritui Sancto conuenit diffinitio Filij cum hoc addito, scilicet *materialiter*, & *identicè*; cum sit procedens in similitudinem naturæ identicè per processionem, etsi non ex vi processionis formaliter: ergo erit identicè Filius. Secundo, quod est simile producenti in natura ex vi processionis, est Filius formaliter ex vi processionis: ergo quod est simile producenti in natura per processionem, & identicè, erit identicè Filius. Tertio Spiritus Sanctus est Deus identicè per processionem, quia per illam identicè communicatur natura diuina, etsi non sit Deus ex vi processionis formaliter; quia non communicatur formaliter ex vi processionis: ergo pariter erit identicè Filius per processionem, & si non formaliter ex vi processionis, si per processionem habet esse similem producenti in natura. Denique: nam si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, sed solum à Patre, tunc persona Spiritus Sancti esset identicè Filius; quia identicè illi conueniret diffinitio Filij; nempe; quia identicè in similitudinem naturæ procederet: ergo si modo identicè procedit in similitudinem naturæ, dicendus erit Filius identicè.

105 *Resp. ad 1. & secundam probationem.* Respondeo negando sequelam, ad primam probationem concessa maiori, nego minorem: nam licet conueniat Spiritui Sancto esse similem producenti in natura, cum addito illo, scilicet *identicè*, diffinitio tamen Filij non conuenit illi cum addito, additum enim illud destruit diffinitionem Filij, eo quod Verba diffinitionis formaliter sunt accipienda; ac proinde cum in diffinitione Filij dicatur, quod in similitudinem naturæ procedat, debet explicari formaliter ex vi processionis: vnde addito ly *materialiter*, ponitur aliquid destruens diffinitionem generationis, & diffinitionem Filij. Per quod ad secundam probationem constat solutio.

106 *Ad 3. prob.* Ad tertiam concesso antecedenti, nego consequentiam, & disparitas est: nam in diffinitione Deitatis non ponitur, quod competat, vel non competat per processionem, bene tamen in diffinitione geniti, & Filij: vnde vt sit Deus necessarium non est, quod Deitas illi competat ex vi processionis, bene vero vt sit Filius.

Ad vlt. Ad vltimam concesso antecedenti, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam in illo casu esset persona Spiritus Sancti identificata cum aliquo, cui ex vi processionis conueniret Dei natura formaliter, scilicet Filius, & ideo esset Filius identicè, modo autem sub nulla ratione sibi identificata habet Dei naturam formaliter ex vi processionis, & ideo nec identicè est Filius.

107 *Primum corollarium.* Ex dictis in discursu disputationis colligo primo, Verbum ex vi processionis procedere vt Deum, cuius contrarium docent aliqui ex nostris Thomistis; eo quod procedere vt Deum est deitatem produci; cum autem deitas non producatur, non potest procedere vt Deus. Sed fundamentum est falsum: Verbum namque procedere vt simile conceditur ab omnibus Theologis, quin similitudo producta dicatur, sed solum communicata: ergo Verbum procedere vt Deum, non erit deitatem produci, sed communicari formaliter ex vi processionis, & consequenter sicut rectè conceditur procedere vt simile, concedi etiam debet procedere vt Deum.

108 *Secundū.* Colligo secundo, rationem Verbi, & Filij pro recto esse eandem in omni modo dicendi; pro eo autem, quod important in obliquo immediatè idem esse, si repræsentationem non distinguamus à diuina natura; aut Verbum non repræsentationem pro immediatè connotato importare, sed similitudinem in esse naturali, asseratur cæterum pro connotato mediatè in omni sententia Verbum, & Filium differre.

109 *Prima, & secunda pars prob.* Primum patet: nam Verbum, & Filius dicunt relationem in recto ad Patrem dicentem, & generantem; at relatio hæc realis eadem est in vtroque: ergo ratio Verbi, & Filij pro recto est eadem.

Secundum probatur: nam Filius de connotato dicit naturam diuinam: ergo si hæc à repræsentatione sui distincta non est, vel si distinguatur. Verbum, non rationem repræsentationis, sed identitatem in natura sub conceptu naturę connotat immediate, non distinguuntur Verbum, & Filius pro connotato immediate, bene vero si Verbum pro immediato connotato repræsentationem importet, & hæc à natura diuina virtualiter distinguatur.

110 *Tertia pars corollarij probatur.* Tertium probatur: nam de verbo Verbo verè dicitur, quod sit creaturarum Verbum, non autem dicitur creaturarum Filius; at si in omni connotato conuenirent Verbum, & Filius, vel vtrumque esset verum, vel vtrumque falsum: ergo saltim debent distingui in aliqua connotatione mediata, videlicet; quia Verbum mediatè connotat repræsentationem etiam creaturarum, quam non connotat ratio Filij. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in 1. dist. 13. §. inter generationem verò Filij, & processionem Spiritus Sancti, dum hic viuimus, distinguere non valemus*. Et hæc etiam de tota quæstione. *M. Sent.*

TRA-

TRACTATVS DECIMVS.

De Diuinis Relationibus.

E quo D. Thomas *in 1. distinct. 26. q. 2. art. 1. & distinct. 33. q. vnica, art. 1. Ad Annibaldum distinct. 26. q. 2. art. 1. Et distinct. 33. q. vnica per quatuor articulos. De Potentia q. 8. per quatuor articulos 4. Contra Gentes cap. 14. Et in hac 1. p. q. 28. Quam diuidit in quatuor articulos. In primo inquirit.* Vtrum in Deo sint aliquæ relationes reales? *conclusio est affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra: nam Pater non est nisi à Paternitate, & Filius à filiatione: si igitur Paternitas, & filiatio non sunt in Deo realiter, sequitur, quod Deus non sit realiter Pater, aut Filius, sed secundum rationem intelligentiæ tantum, quod est hæresis Sabelliana.

Quod si in contra facias argumentum: Deus dicitur realiter Dominus, & Christus dicitur realiter Filius Virginis; & tamen relatio dominij non realis, sed rationis est; eo quod Dei ad creaturas relatio realis esse non potest, & relatio filiationis Christi ad Virginem etiam est relatio rationis, vt docet D. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. ergo etiam si relatio Paternitatis non realis, sed rationis esset, posset nihilominus dici, & esse realiter Pater; ac proinde deficit argumentum sed contra *D. Thomæ. Respondeo, denominationem à nomine relatiuo tunc dici realiter, etiam si relatio rationis sit, quando fundamentum est reale, à quo tunc prouenit realis denominatio; & quia licet relatio dominij rationis sit, fundamentum tamen eius est reale, & similiter fundamentum filiationis in Christo reale est, scilicet, esse genitum à Beatissima Virgine: hinc fit, quod Deus dicatur realiter Dominus, & Christus dicatur realiter Filius Virginis, & si relationes non reales, sed rationis sint: cæterum in Patre Diuino si Paternitas relatio realis non esset, non daretur reale fundamentum Paternitatis; nam Paternitas supra generationem fundatur, quæ requirit realem distinctionem geniti à generante; cumque distinctio in diuinis Personis à relationibus sumatur, si reales non sint relationes, distinctio realis inter Personas esse non potest; ac proinde nec realis vnius ab altera generatio, supra quam fundatur Paternitas: vnde sublata realitate à Paternitate, non manet realiter fundamentum, à quo possit denominari realiter Pater.*

Dices, ex hoc solum probari Paternitatem vt formam hypostaticam, qua ratione constituit Patrem in ratione Personæ, & illum ab alijs distinguit, debere esse realem, non autem sub conceptu ad, *qua ratione personam constitutam supponit, & supra generationem fundatur: ergo saltim ratio D. Thomæ non probat de Paternitate sub expresso relationis conceptu quod realis sit. Vazquez disp. 114. cap. 1. asserit Caietanum docere, quod licet diuinæ relationes sub conceptu* in *realitatem importent sub expresso tamen relationum conceptu quatenus dicunt* ad *reales non esse, sed abstrahere, à reali, & rationis. Sed longè hoc distat à mente Caietani, qui solum asseruit* ad, *vt* ad *commune relationi reali, & rationis, non esse quid reale, sed ab vtroque abstrahere, & secundum quod determinat genus entis realis non exprimere realitatem, eo quod non explicet prout sic ordinem ad subiectum, seu existentiam, sed solum ad terminum, ex quo sumitur fundamentum vt intellectus confingere possit relationes rationis, quæ absolutè relationes denominentur, ad differentiam aliorum generum, v. g.* substantiæ, quantitatis, &c. *quæ, quia explicant ordinem ad subiectum, aut ad esse, secundum proprias rationes, non dant fundamentum, vt intellectus confingat res similes, absolutè denominatas nominibus illorum generum, sed solum cum addito, v. g. non potest confingere aliquod ens rationis, quod absolutè dicatur substantia, quantitas, vel qualitas, sed cum addito dimimuente, scilicet* quantitas conficta, *&c. non autem docet Caietanus, quod* ad *constitutiuum prædicamenti relationis realis abstrahit à reali, & rationis; cum implicet realitatem. Sed his omissis ad obiectionem factam respondeo, quod cum* ad *relationis, &* in *sint duo inadæquati differentiales conceptus relationis, non potest sub vno esse realis, & sub altero rationis; ens namqae reale, & rationis, nedum in eadem differentia, verum nec in eadem specie, vt superius, & inferius, siue vt ratio communis, & differentialis, conuenire possunt; vnde eo ipso, quod Paternitas Diuina sub conceptu formæ hypostaticæ realis sit, non potest non esse realis sub expresso relationis conceptu, & munere referentis.*

In corpore articuli probat conclusionem ratione; cum enim aliquid procedit à principio eiusdem naturæ, ambo conueniunt in eodem ordine, & consequenter opportet vt ad inuicem realiter referantur, sed processiones in diuinis sunt in identitate naturæ: ergo relationes in illis fundatæ, vel secundum illas acceptæ, sunt reales.

In secundo articulo inquirit, vtrum relatio in Deo sit idem, quod sua essentia. *Conclusio est;* relatio realiter existens in Deo est idem cum essentia secundum rem, & non differt, nisi secundum intelligentiæ rationem, *Primam partem probat in argumenta sed contra:* Quia omnis res, quæ non est Diuina essentia, est creatura; sed relatio realiter competit Deo: ergo si non est diuina essentia, erit creatura, & ita ei non erit adoratio latriæ exhibenda, contra quod in præfatione cantatur, & in personis proprietas, & in maiestate adoretur æqualitas.

Si opponas: humanitas Christi realiter distinguitur à supposito Verbi, & tamen adoratur latria, vt docet D. Thomas 3. p. q. 25. art. 2. ergo etiam si relationes diuinæ distinguerentur realiter ab essentia, possent adorari adoratione latriæ. Respondeo, humanitatem Christi adoratione latria, non per se, sed per aliud, nempè ratione suppositi Verbi, adorari, ex quo solum sequitur, quod si relationes realiter ab essentia differrent, si realiter essent in illa, possent adorari adoratione latriæ, modo prædicto, scilicet per aliud, & ratione alterius, non autem quod adorari possent latria per se, & hoc est inconueniens à D. Thomas illatum, & quod in præfatione dicitur, accipit D. Thomas de latria per se terminata ad relationes, quod qualiter intelligendum sit, ex dicendis infra *constabit.*

Deinde in conclusione probat in corpore articuli: Nam quidquid in rebus creatis habet esse accidentale, in Deum translatum habet esse substantiale; nihil enim est in Deo, vt accidens in subiecto, sed quidquid est in Deo est eius essentia; sed relatio in rebus creatis habet esse accidentale: ergo relatio realiter in Deo existens habet esse essentiæ diuinæ idem omnino existens. *Secundam partem conclusionis probat:* Nam in relatione importatur respectus ad suum oppositum, qui non importatur nomine essentiæ: ergo differunt ratione. *Quam doctrinam fusè explicabimus in nostris disputationibus.*

In tertio articulo inquirit, vtrum relationes, quæ sunt in Deo, realiter ad inuicem distinguantur? *Conclusio est affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra *ex Boetio in lib. de Trinitate asserente*, quod substantia in diuinis continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem: ergo si relationes non distinguuntur realiter, non erit in diuinis Trinitas realis, sed rationis tantum, quod est Sabelliani erroris.

In corpore articuli probat conclusionem hac ratione; cum enim aliquid alicui attribuitur, debent ei attribui omnia, quæ sunt de ratione illius; sed de ratione relationis est respectus vnius ad alterum; & consequenter relatiua oppositio: cum ergo in Deo realiter sit relatio, opportet quod in illo detur relatiua oppositio; sed relatiua oppositio in sui ratione includit distinctionem: ergo in Deo est realis distinctio, non quidem secundum rem absolutam, quæ est essentia, in qua est summa vnitas, & simplicitas, sed secundum rem relatiuam.

In responsione ad primum commune axioma asserens, quæcumque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem esse eadem, explicat ex Phylosopho lib. 3. physicorum, verum tenere in his, quæ sunt idem, re, & ratione; non autem in his, quæ ratione diffe-

differunt, qualiter relationes distinguuntur ab essentia; quæ doctrina qualiter sit accipienda constabit, cum de distinctione reali personarum tractemus.

In quarto articulo inquirit D. Thomas, vtrum in Deo sint tantum quatuor relationes reales scilicet Paternitas, Filiatio, spiratio, & processio? *Conclusio est affirmatiua, quam probat in corpore articuli*; nam secundum Phylosophum in 5. metaphysicę, omnis relatio fundatur, vel supra quantitatem, vel supra actionem, & passionem; sed in Deo quantitas non est: est enim sine quantitate magnus: ergo in Deo solum est relatio realis super actionem fundata; sed non super actionem transeuntem ad extra: Deus enim ad creaturas relationem realem non dicit, vt probatum est supra quest. 13. art. 7. ergo relationes reales in Deo solum fundari possunt super actiones immanentes, scilicet intelligere, & velle; sed secundum quamlibet ex his processionibus debent accipi duæ relationes oppositæ, quarum vna sit procedentis à principio, & alia ipsius principij: ergo constituendæ sunt quatuor relationes in Deo, duæ secundum processionem intelligibilem, scilicet Paternitas, & Filiatio, & duæ secundum processionem per voluntatem, scilicet spiratio, & processio.

Quæ doctrina intelligenda est de distinctione virtuali, loquendo de relatione spiratoris, cum enim opponatur relatiuè Paternitati, aut Filiationi; est enim Patri, & Filio communis, non potest realiter ab illis distingui, bene tamen à relatione spirati, cui opponitur relatiuè; & consequenter, non sunt quatuor relationes reales distinctæ in Deo, sed tres realiter distinctæ; nempè Paternitas, Filiatio, & processio, & quarta, nempè spiratio, virtualiter distincta à Paternitate, & Filiatione, & distinctam realiter à relatione spirati.

DISPVTATIO
SEPTVAGESIMAQVINTA.

An inter Relationes, & Diuina Essentiam, sit distinctio actualis ante operationem intellectus?

§. I.

Quibusdam præsuppositis referuntur sententiæ.

Nu. 1. *Non datur realis distinctio inter relationes & essentiam.* IN hac Disputatione vt fide certum supponimus, relationes à Diuina essentia non distingui realiter entitatiuè: cuius contrarium docuisse Gilbertum Porretanum refert D. Th. *in præsenti art. 2. Et infra quæst. 39. art 6.* Bonauentura *in 1. dist. 23. art. 1.* Et frequenter id sentiunt cæteri Theologi contra Vazquez *disp. 12. cap. 1. & 2.* asserentem Gilbertum solam distinctionem formalem inter relationes, & essentiam posuisse. *Sententia Gilberti reijcitur.* Sententiam tamen Gilberti damnata fuit in Concilio Remensi sub Eugenio III. vbi fuit diffinitum tres Personas Diuinas esse vnam substantiam Dei, & relationes ipsas esse Deum, quod in Gilberti sententia stare non potest. Et in Concilio Lateranensi diffinitur, in diuinis non esse quaternitatem rerum, esset autem rerum quaternitas, & si relationes ab essentia realiter differrent. Et præterquamquod falsitas huius sententiæ à fortiori ex dicendis constabit, breuiter reijcitur primo: quia in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio; at inter relationes, & essentiam oppositio relationis non datur; cum nec essentia ad relationes, nec relationes ad essentiam referantur: ergo relationes, & essentia sunt vnum, idest entitatiuè realiter non distinguuntur. *Secundo.* Secundo: quia ex tali distinctione sequitur euidenter Personas Diuinas simplices omnino non esse, sed compositas ex essentia, & relationes; consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: nam compositio est distinctorum vnio; at in Diuina Persona daretur vnio relationis, & essentiæ realiter distinctorum: ergo & realis compositio.

2 *Tertio.* Tertio: quia relatio diuina est ens reale, at non reale creatum, alias Persona Diuina ex creata, & diuina entitate constaret: ergo est saltim identicè realiter ens reale diuinum; & consequenter realiter à diuina essentia nequit distingui. *Denique.* Denique: nam ex sententia Gilberti sequitur manifestè diuinum esse non esse purum actum, nec aliquid infinitum; consequens quoad vtramque partem est hæreticum: ergo & sententia Gilberti est falsa. Probo sequelam: nam quod est in potentia ad vlteriorem actum, purus actus non est; nec ens infinitum, quod non identificat formaliter omne, quod nullam dicit imperfectionem: at in sententia Gilberti essentia diuina est in potentia ad vlteriorem actum, nec sibi realiter identificat diuinas relationes, quæ nullam imperfectionem dicunt, & cum essentia relatiuè non opponuntur: ergo purus actus non erit, nec ens infinitum.

3 *Sententia nominalium reijcitur.* Secundo vt indubitatum supponimus, inter relationem, & essentiam esse distinctionem rationis ratiocinatæ, cuius contrarium docent Aureolus *in 1. distinct. 2.* Gabriel *ibi quæst. 1.* Maior *distinct. 8. quæst. 1.* Et Gregorius *ibi quæst. 1. art. 2.* cæteri tamen Theologi in veritate supposita vnanimi consensu conueniunt. Et præterquamquod illam probant Scoti, & Durandi argumenta referenda *inferius*, euidenter suadetur hoc argumento: nam de eodem re, & ratione non possunt contradictoria verificari; at hæc est vera *essentia communicatur Filio*, & ista similiter *Paternitas non communicatur Filio*, quæ sunt contradictoriæ propositiones: ergo essentia, & filiatio aliqualiter distinguuntur: cumque non realiter, nec formaliter ex natura rei, vt videbimus, sequitur euidenter distingui ratione; & aliàs est fundamentum ad talem distinctionem, tum in eminentia diuina; tum in nostri intellectus infirmitate, & inbecillitate, vt docet Bernardus *lib. de consideratione cap. 7.* erit ergo distinctio non solius rationis ratiocinantis, sed rationis ratiocinatæ.

4 *Datur virtualis distinctio idest fundamentalis rationis.* Denique certum debet esse, & ex dictis colligitur, inter relationem, & naturam, esse virtualem distinctionem respectiuè ad formalem per intellectum factibilem, non vero respectiuè ad formalem distinctionem actualem præuenientem intellectus negationem. Primum patet: nam virtualis ista distinctio est fundamentum, quod habet intellectus, vt formet distinctionem actualem rationis; at hoc fundamentum datur in diuina essentia, quatenus ob eius infinitatem exercet munia absolutè, & relatiuæ entitatis: datur ergo in illa distinctio virtualis respectiuè ad formalem per intellectum faciendam, non quidem per intellectum illam vt est concipientem, sed per intellectum viatoris. Secundum patet, quia vt ex dicendis constabit, non datur distinctio aliqua actualis inter essentiam, & relationes ante intellectus negotiationem: ergo nec virtualis per respectum ad distinctionem actualem præuenientem operationem intellectus.

5 *Prima sententia.* His igitur ita suppositis, quod in dubium vertimus est, an licet relatio, & essentia non distinguantur realiter entitatiuè, tanquam duæ res, distinguatur tamen aliqua distinctione actuali ante operationem intellectus; In quo tres reperio sententias. Prima est Durandus *in 1. distinct. 33. q. 1. num. 23.* asserentis differentiam relationis ab essentia non esse purè, & præcisè secundum rationem, nec absolutè esse dicendum, quod differant realiter, benè tamen quod differant aliquomodo realiter ante omnem operationem intellectus, quod magis *infra* explicans docet distingui realiter modaliter, hoc est non tanquam rem, & rem, sed vt rem, & modum rei. *Secunda sententia.* Secunda docet relationem non distingui realiter ab essentia, benè tamen ex natura rei ante omnem operationem intellectus. Ita Scotus *in 1. distinct. 2. quæst. 4. & 7.* Et *distinct. 26. & 28.* Et quamuis non desint, qui Scotum benè interpretari velint sola distinctionem virtualem inter relationes, & essentiam posuisse? Moderni tamen Scotistæ huic interpretationi nolunt acquiescere, sed sententiam relatam, vt iacet, ex sui Doctoris mente defendunt. Durandus etiam, & frequenter alij in eodem sensu Scotum interpretantur.

6 *Tertia & vera sententia.* Tertia, & vera sententia defendit essentiam à relationibus nullo genere distinctionis actualis, siuè realis modalis, siuè formalis ex natura rei ante operationem intellectus gaudere, sed realiter formaliter identificari cum illis, & sola ratione ratiocinata ab discriminari. Hanc tenet D. Thomas *in 1. dist. 33. quæst. 1. art. 1. de potentia quæst. 8. art. 2. quodlibeto 6. art. 1. opusculo 3. cap. 54. 55. & 57. opusculo 9. quæst. 6. 10. & 16. 4. Contra Gentes cap. 14.* vbi Ferrara. *Infra quæst. 39. art. 6. & in hac quæst. art. 2.* vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Zanardus, Ripa, Patres Salmanticenses, Magister Sancto Thoma, Marcus de la Serra, & alij. Ex alienis Molina *in hac quæst. disp. 5.* Vazquez *disp. 120. cap. 4. & sequentibus*, Valentia *quæst. 2. punct. 3. & quæst. 13. punct. 1.* Suarez *lib. 4. de Trinitate cap. 9.* Arrubal *disp. 100. cap. 2.* Granadus *tract. 3. disp. 3. sect. 2. & sequentibus.* Alarcon *tract. 5. disp. 2.* per plura capita, pro illa referens Ruicium, & Gilium, eamque recentioribus Societatis communis, imo & alijs Theologis extra Scholam Scoti. Ex quibus Molina *conclusione 2.* contrariam sententiam ait esse parum tutam in Fide. Valentia, parum Fidei consentaneam. Arrubal, non esse in Fide tutam. Alarcon *disp. relata cap. 5.* Durandi sententiam erroneam, *cap. 6.* sententiam Scoti ab schola veræ Theologicæ deportandam, & expellendam censent. Zumel *quæst. 2. ad articulum 3. concl. 1.* nostram sententiam asserit Fidei, & communi sensui Ecclesiæ consentaneam esse, pro illius explicatione sit.

D. Tho. Ferrar. Caiet. Bañez. Zumel. Zanar. Ripa. P. Salm. S. Tho. Serra. Molina. Vazq. Valent. Suarez. Arrub. Granad. Alarcon. Ruicius. Gilius.

§. II.

Reijcitur sententia Durandi.

7 *Sententia Durandi reijcitur primo.* PRima conclusio: *Inter relationes, & essentiam non est distinctio realis modalis*. Hanc statuo contra Durandum, cuius sententia, etsi Conciliorum verba videatur effugere, illorum tamen mentem non saluat, & in eo; in quo differt à Gilberto, peius illo videtur errasse; cum relationes diuinas esse doceat modos incompletos, quod absurdum maximum esse ex dicendis constabit. Probatur conclusio primo: nam ex sententia Durandi sequitur, personam diuinam esse realiter compositam ex natura, & modo realiter ab illa distincto; consequens est absurdum; cum opponatur summæ simplicitati diuinæ: ergo sententia Durandi est falsa.

8 *Resp. Durandus.* Respondet Durandus, non sequi tale inconueniens; quia ex modo, & re, cuius est modus, non resultat realis compositio; eo quod modus non habet esse vel alteri inesse sed est ipse modus essendi per se, vel inhærenti alteri, quod explicat in modo inhærendi accidentis nam licet accidens alteri inhæreat, modus tamen inhærendi non inhæret, aliàs modi daretur modus, & sic in infinitum; vt autem ex re, & modo illius resultaret compositio, deberet modus inesse rei, cuius est modus; quia ergo relatio diuina differt ab illa sicut modus à re: hinc fit quod ex relatione, & essentia non resultet compositio in persona. Cæterum hæc solutio est omnino insufficiens, & reijcitur primo; quia compositio nihil aliud est quam distinctorum vnio: ergo si modus à re, cuius est modus, realiter distinguitur, & ex illis vnitis tertium resultat, voluntariè asseritur non resultare compositionem.

9 *Solutio Durandi reijcitur.* Secundo; nam diuina relatio non magis est modus, quam relatio creata; at ex relatione creata, & subiecto compositio resultat, sicut etiam ex subiecto, & alijs accidentibus: ergo etiam ex relatione diuina, & natura, si sit realis distinctio, compositio fiet. Tertio: nam sequitur Angelum esse omnino simplicem in linea substantiæ; consequens est contra communem Theologorum sententiam: ergo illud, ex quo sequitur, est falsum. Probo sequelam: Angelus iuxta hanc solutionem non est compositus ex natura, & personalitate; cum hæc sit modus illius; & aliàs compositione ex materia, & forma non gaudet: ergo erit omnino simplex intra lineam substantiæ. Denique reijcitur ista solutio: nam Christus est composita persona ex subsistentia Verbi, & humanitate, vt docet D. Thomas *3. p. quæst. 2. art. 4.* quem sequuntur Theologi communiter, idque docet Durandus *in tertio sententiarum distinct. 6. quæst. 3.* estque diffinitum in quinta Synodo actione 8. *canone 4.* illis verbis: *Si quis non confitetur vnionem secundum compositionem, &c.* docet Suarez *3. part. quæst. 2. disp. 7. sect. 4.* & tamen nec natura humana inest subsistentiæ Verbi, nec subsistentia inest, seu informat naturam humanam, cum ex vtroque imperfectio maxima Verbo attribuatur: ergo quod personalitas diuina sit modus naturæ non inhærens illi, non tollit quo minus ex natura, & personalitate resultet compositio, & persona composita, si semel adstruitur inter vtrumque realis modalis distinctio.

10 *Secundo prob. conclusio.* Secundo probatur conclusio ex alio inconuenienti, quod sequitur ex contraria sententia, videlicet dari in diuinis quaternitatem rerum, seu realitatum; consequens est damnatum in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, quod refertur *in cap. damnamus de summa Trinitate* illis verbis: *Quædam summa res est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non quaternitas; quia qualibet trium personarum est illa res:* ergo inter diuinam essentiam, & relationes non intercedit realis modalis distinctio. Patet sequela, darentur tres personalitates realiter inter se à natura diuina distinctæ: ergo darentur quatuor res; & consequenter rerum quaternitas.

11 *Solutio Durandi reijcitur 1.* Resp. Durandus, primo ibi non damnari quamlibet quaternitatem; cum omnes Catholici admittant quaternitatem relationum in Deo, sed solum damnari quaternitatem personarum, quam quidem Abbas Ioachin Arrianus ponebat, & imponebat Magistro Sententiarum. Hæc tamen solutio sustineri non potest: primo, quia ex illa sequitur posse salua fide huius diffinitionis defendi quaternitatem entitatum cum reali entitatiua distinctione, dummodo illa quarta entitas à Personis distincta, non sit; consequens est contra omnium Theologorum sententiam, & omnino pugnat cum causali Concilij, scilicet, *quia qualibet trium personarum est illa res*; cum eo ipso, quod personalitas realiter entitatiuè à diuina natura differret, hæc esset falsa propositio *Pater est natura diuina*, sicut hæc est falsa *Christus est natura humana*; quia illius personalitas realiter à natura humana distinguitur: ergo Durandi solutio, seu explicatio sustineri nullatenus potest.

Secundo. Secundo reijcitur: nam ibi non solum diffinitur non esse quaternitatem personarum, sed etiam quamlibet Diuinarum Personarum esse summam illam rem, quæ est diuinitas; at data quaternitate entitatum huius veritas nequit subsistere: ergo prædicta Durandi solutio est nulla. Probo minorem: si omnes tres diuinæ Personæ eandem terminarent naturam, esto in illa conuenirent falsum tamen esset asserere, quamlibet diuinam personam esse illam rem, quæ est humanitas, seu esse humanitatem; at non alia ratione, nisi quia distinguerentur entitatiuè ab illa, et si humanitas persona distincta non esset: ergo pariter si personalitates diuinæ entitatiuè à natura differreut, esto quarta persona non esset, falsificaretur ista propositio: *Tres diuinæ personæ sunt res, quæ est diuinitas, vel sunt diuina natura.*

Secundo respondet, quod dato, quod condemnetur rerum quaternitas, non condemnari, nisi quod tres personæ, essentia, sint quatuor res, & hoc saluatur rectè admissa distinctione modali personalitatis à natura diuina; cum enim essentia includatur in quauis persona, non ponit in numero cum personis, ita vt sit quarta res, alias idem numeraretur bis, videlicet secundum se, & vt in alio, quod est inconueniens. Sed contra primo: nam licet partes includantur in toto composito, verè tamen in numero ponunt cum illo, est enim de quauis illarum verum, quod entitatiuè realiter à toto distinguitur, & quod est entitas à toto realiter distincta: ergo per hoc, quod essentia in personis claudatur, non fugitur in numerum rerum ponere cum personis, ita vt sit res ab illis realiter distincta; & consequenter sit quarta res. Secundo: nam concessa reali distinctione, etiam modali, personalitatis à natura diuina, hæc esset falsa propositio. *Pater est natura diuina*; ergo poneret in numerum rerum cum personis, quod negat Concilium, & tres personæ non essent vna res, quod Concilium affirmat. Probo antecedens, minor distinctio est realis entitatiua, quam realis modalis; at si distinguerentur realiter entitatiuè à natura, hæc esset falsa; *Pater est natura diuina* vt proximè arguebam: ergo etiam data distinctione modali falsificatur prædicta propositio. 12 *Secundo solutio Durandi reijcitur.*

Tertio responderi potest ex doctrina Durandi, relationes diuinas, cum sint modi incompleti, non esse entitates, nec res, sed tantum sunt modi entitatis; ac proinde ex eo quod realiter modaliter distinguantur à diuina natura, non sequi dari quaternitatem rerum, aut entitatum. Sed contra: nam sequitur ex hac solutione, non esse in Deo Trinitatem rerum, & entitatum; consequens est contra fidem fatente Trinitatem personarum; & consequenter rerum, & entitatum: ergo solutio ista sustineri non potest. Probo sequelam: non aliter distinguuntur personæ inter se, ac personalitates ad inuicem; cum personarum distinctio ex personalitatum distinctione sumatur; at iuxta hanc solutionem personalitates non sunt res, aut entitates entitatiuè distinctæ: ergo nec personæ entitatiuè possunt distingui; & consequenter non datur in Deo Trinitas rerum, seu entitatum, cuius contrarium, & ex locis Scripturæ, & Conciliorum testimonijs constat, & expresse traditur à Lateranensi *loco allegato* negans quaternitatem, & Trinitatem concedens. 13 *Tertia solutio reijcitur.*

Denique probatur conclusio: omnis enim entitas, aut est Deus, aut creatura; cum ens adæquatè diuidatur penes creatum, & increatum; at relatio diuina est entitas: ergo Deus, aut creatura; secundum est contra fidem: ergo primum est concedendum; & consequenter nequit diuina relatio à natura Dei realiter distingui, etiam distinctione modali. Respondet Durandus, sub distributione maioris non cadere relationem diuinam quæ vt sic non est res, sed rei, & tota sua quidditas est, vt huius vel cuius, non vt *hoc*, aut *quod*, concedit tamen quoad rationem creati, vel increati iudicandum esse modo secundum rem, cuius est modus: vnde essentia diuina cum omni suo modo, vel relatione est increata, & omnis creatura cum omni suo modo creata est. 14 *Deniq. prob. conclusio.* *Resp. Durandus.*

Hæc tamen solutio reijcitur primo, esse modum incompletum, & non entitatem, seu rem, est maxima imperfectio; at cum ratione increati nulla imperfectio compati potest: ergo eo ipso quod relatio diuina increata sit, non potest entitas non esse. Secundo: eo ipso quod relatio sit modus realiter à diuinitate distinctus, & non sit saltim identicè ipsa diuinitas, vere ab illa dependet: cum eo ipso diuinitati competat, non per identitatem, sed per resultantiam cum reali distinctione quod ad veram dependentiam sufficere constat in resultantia passionum ab essentia, relationis à fundamento, & personalitatis creatæ à natura; at cum dependentia ratio increati non potest componi: ergo eo ipso, quod non sit identicè Deitas nequit ei competere ratio increati. Tertio, esto modus sit, verè tamen à parte rei existit: ergo vel diuina existentia, vel existentia creata, inter quas non datur medium; secundum est hæreticum: ergo primum est concedendum; at non potest existere existentia diuina realiter à se distincta, aliàs potentialis, & imperfecta esset: ergo existentia diuina ei realiter identificatur; & consequenter etiam entitas diuina, quæ à diuina existentia est indistincta, debet per identitatem saltim de relatione prædicari. 15 *Reijcitur 1. Secundo.*

§. III.

§. III.

Argumenta Durandi soluuntur.

16 *Arguit Durand. primo.* Contra istam conclusionem opponit Durandus primo: ex entitate, & modo entitatis non resultat realis compositio: ergo ex eo quod relatio à diuina natura realiter distinguatur modaliter, non rectè pro inconuenienti infertur personam diuinam realiter fore compositam; & consequenter ex hoc inconuenienti non improbatur distinctio realis modalis relationum ab essentia. Antecedens probat primo ab exemplis: si enim humanitas Christi dimitterentur à Verbo, haberet alium modum essendi, non tamen haberet aliam compositionem. Similiter vnum tangens aliud, non est compositius, quam si illud non tangeret; & tamen tangere, vel tangi est realis modus essendi differens aliquomodo realiter ab vtroque tangentium; cum illa possint manere soluto tactu: ergo ex modo, & re, quam modificat non resultat compositio. Secundo probat antecedens: omnis realis compositio, est per hoc, quod vnum alteri inhæreat; at modus non inhæret rei cuius est modus: ergo ex modo, & re cuius est modus, non resultat realis compositio.

17 *Respond.* Respondeo, negando antecedens, ad primam probationem, nego veritatem exemplorum: si enim humanitas à Verbo dimitteretur haberet componere personam creatam, cum tamen antea non componeret personam creatam, sed increatam. Tangens etiam aliud est concretum accidentale ex tactu, & subiecto tangente, cum tamen secundum se acceptum, & præcisso tactu, non habeat talem compositionem. Ad secundam probationem, nego maiorem: vt constat in Christo ex subsistentia Verbi, & humanitate composito, quin humanitas inhæreat Verbo; aut è contra. Constat etiam in composito ex partibus integralibus, quarum vna non inhæret alteri, nec omnes vni tertio: solum ergo requiritur ad realem compositionem, multorum adunatio, quæ erit per accidens si componentia inter se non habeant ordinem per se vnius ad alterum, & per se, seu faciens per se vnum, si inter componentia sit ordinatio per se vnius ad aliud.

18 *Arguit secundo.* Secundo sic arguit: non omnis realis differentia duorum facit compositionem: ergo ab inconuenienti compositionis non rectè probatur realis indistinctio relationis à natura diuina. Probat antecedens: nam secundum fidem, Paternitas, Filiatio, & spiratio passiua in diuinis realiter distinguuntur; & tamen ex illis nulla compositio resultat; cum non solum in eodem supposito non sit compositio, sed totaliter à Deo, & à diuinis personis secundum totum suum ambitum compositio excludatur: ergo non omnis realis distinctio infert realem compositionem. *Respond.* Respondeo, distinctionem solam non facere compositionem, sed insuper requiri vnionem distinctorum ad constituendum aliquod vnum, à quo distinguatur. Si autem relatio à natura distingueretur realiter; cum ex vnione illorum constituatur diuina persona, resultaret ex illis realis compositio; relationes vero diuinæ, etsi realiter distinguantur, non tamen realiter vniuntur ad constituendum aliquod vnum; à quo distinguantur; atque adeò ex illis nulla realis compositio resultat. Et quidem hoc argumentum Durandi plus probat, quam Auctor intendit: nam personæ diuinæ non modaliter solum, sed entitatiuè realiter distinguuntur: ergo si ex eo quod personæ non componant realiter, infertur, nec personalitatem simul cum natura componere, inferretur hoc ipsum, esto personalitas à natura diuina entitatiuè distingueretur, cuius contrarium expresè affirmat Durandus, ex hoc solum negans in persona diuina realem compositionem; quia personalitas non entitatiuè completè, sed modaliter realiter à natura distinguitur.

19 *Instat Durand.* Sed instat Durandus; eatenus pluralitas duorum in vno supposito compositionem facier, quatenus adunarentur in aliqua subsistentia communi, vel in aliquo vno; at tres relationes etiam adunantur in aliqua subsistentia communi iuxta nostram sententiam, vel in aliqua existentia communi, & in natura Deitatis communi omnibus diuinis personis: ergo ex illis etiam compositio resultaret.

Respond. Respondeo, negando maiorem, sed quia adunarentur ad constituendum aliquod vnum, cum distinctione reali inter se, & à constituto per illa; relationes autem diuinæ si considerentur respectiuè ad essentiam non distinguuntur realiter ab illa, & sic respectu illius compositionem facere nequeunt; si autem inter se comparentur veluti præcisiuè ab essentia, importantur vt omnino distinctæ, & non vt constituentes aliquod vnum; ac proinde cum prout sic non vniantur, non faciunt compositionem.

20 *Si dicas.* Si dicas: etsi relationes prout inter se oppositæ non constituant aliquam vnam entitatem, constituunt tamen numerum Trinitatis; & tamen prout sic non componunt prædictum numerum, alias numerus trium personarum compositus esset ex tribus vnitatibus, cuius oppositum docet D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 5. ad 15. argumentum, infra quæst. 30. art. 1. ad 4.* Et suadet ratio; quia alias quæuis ex vnitatibus rationem partis haberet, & excederetur à Tribus, quod de ratione compartium esse videtur: ergo stat constitutio alicuius ex pluribus realiter distinctis absque reali compositione.

Respond. Respondeo, quod etsi numerus prædicamentalis sit vnum per se; & consequenter componatur ex vnitatibus, quatenus in completè consideratæ in linea quantitatis discretæ vna ordinatur ad aliam; numerus tamen transcendentalibus non est aliquid vnum ex partibus compositum, quod præcipuè habet verum in ternario numero personarum, quarum nulla potest sub aliqua ratione in completionem habere: vnde prædictus numerus nihil addit ad tres vnitates resultans ex illis, seu ex illis compositum, sed est ipse tres vnitates.

Si dicas, etsi numerus transcendentalis non sit vnum per se, est tamen vnum per accidens, & per agregationem ex partibus non per se ordinatis ad illud constituendum compositum: ergo numerus trium personarum erit vnum per accidens; & consequenter constabit ex partibus per accidens componentibus, vel si non obstante, quod ex rebus realiter distinctis coalescat, non componitur ex illis, non omnis rerum distinctio realis arguit realem compositionem. 21 *Si dicas.* Respondeo, relationes diuinas prout inter se oppositas non componere vnum per se, ob rationem assignatam; quia nempè vt vnum per se componerent, oportebat vt essent sub aliqua ratione in completæ, & sub illa per se ordinatæ ad illius compositionem; nec componere vnum per accidens, eo quod per se connectuntur propter summam in essentia identitatem, & intimam essentiæ inclusionem. *Respond.*

Denique arguit: quæ non identificantur aliquomodo realiter, aliquomodo realiter distinguuntur; at relatio non identificatur essentiæ aliquomodo reali: ergo distinguitur ab illa aliquomodo realiter. 22 *Deniq; arguit Durandus.* Maior ex eo constans videtur, quod distinctio realis nihil aliud est, quam negatio identitatis extremorum existentium: ergo quæ existunt, & non identificantur aliquomodo realiter, distinguuntur aliquomodo realiter. Minor autem probatur; vnum identificari alteri adæquatè est aliquis modus identitatis realis; at relatio, v. g. Paternitas non identificatur essentiæ adæquatè; aliàs identificaretur cum omni eo, cum quo identificatur essentia, nempè cum filiatione: ergo non identificatur essentiæ aliquomodo reali, seu caret aliquomodo identitatis realis cum illa. Confirmatur hoc primo, quod non est idem cum alio conuertibiliter realiter, exceditur realiter ab illo; at Paternitas non identificatur realiter conuertibiliter cum essentia diuina, alias identificaretur cum omni, cum quo identificatur essentia: ergo exceditur ab illa realiter: & consequenter realiter ab illa distinguitur. *Conf. 1.* Confirmatur secundo, maior est vnitas identitatis omnimodè realis, quam vnitas æqualitatis realis; at quod est alteri omnimodè equale non potest non æquari cum eo, cui illud adæquatur: ergo quod est vnum omnino realiter cum alio, non poterit non identificari cum illo, cum quo illud alterum identificatur, at Paternitas, v. g. non identificatur realiter cum Filiatione, cum qua identificatur essentia: ergo non identificatur cum illa omnimodo identitatis realis; & consequenter aliquo modo realiter ab illa distinguitur. *Secundo.*

Hoc argumentum; si quid probat, conuincit distinctionem realem entitatiuam inter essentiam, & relationes. 23 *Resp. arg. & instatur.* Quod Patet: nam filiatio à Paternitate entitatiuè distinguitur: ergo si ex eo, quod filiatio non identificatur, cum paternitate, in quo consistit non identificari adæquatè cum essentia licet colligere distinctionem filiationis ab essentia: licebit colligere non solum modalem distinctione ab illa, quam intendit Durandus, sed etiam distinctionem entitatiuam. Ad illud ergo respondeo, veram esse maiorem de illis, quæ secundum realitatem non identificantur aliquo modo realiter; falsam autem si solum secundum virtualitatem ratione nostra distantiam aliquo modo realiter non identificantur; secundum realitatem autem identificantur realiter omnimodo: licet autem relatio, v. g. Paternitas non identificetur adæquatè cum diuina essentia prout hoc nomine significatur, qua ratione concipitur per intellectum nostrum ab essentia distincta, accepta secundum suam realitatem prout in re, adæquatè identificatur cum essentia, idest, cum omni eo, cum quo identificatur essentia; & ideò non licet colligere aliquo modo reali à diuina essentia distingui. Et per hoc ad primam confirmationem constat solutio. Quæ doctrina est D. Thom. *quæst. 8. de potentia art. 2. ad 10.* illis verbis. *Et similiter non dicitur, quod Paternitas est in Filio, sed id quod est, scilicet essentia.*

Si dicas: Paternitas secundum realitatem à Filiatione realiter distinguitur: ergo non identificatur realiter cum omni eo, cum quo identificatur essentia: & consequenter non identificatur cum illa realiter adæquatè, & conuertibiliter. 24 *Si dicas.* Respondeo distinguendo antecedens: distinguitur à Filiatione realiter, & realiter identificatur cum illa, concedo antecedens: distinguitur solum, nego antecedens, & consequentiam; quia vt secundum realitatem prout est à parte rei non identificaretur adæquatè realiter cum essentia, necessarium erat, quod distingueretur à *Respond.*

Filiatione, taliter quod non identificaretur realiter cum illa, Paternitas autem secundum suam realitatem distinguitur realiter à Filiatione, & identificatur realiter cum illa: nam licet identificari, & distingui in eadem entitate finita inueniri non possint, bene tamen in entitate, quæ infinita est.

Dices. Dices: ergo Paternitas distinguitur realiter ab essentia diuina, & realiter identificatur cum illa. Patet consequentia, distinguitur realiter à Filiatione, & identificatur realiter cum illa: ergo etiam ab essentia, quæ est idem cum Filiatione realiter. *Respond.* Respondeo distinguendo primam partem consequentis: distinguitur realiter ab essentia vt significata nomine essentiæ, nego consequentiam: ab illa secundum realitatem, id est, ab aliquo, quod est essentia realiter, nempè Filiatio, concedo consequentiam.

§. IV.

Reijcitur Scoti sententia.

25 *Secunda conclusio. Prob. 1.* Secunda conclusio. *Inter relationem, & essentiam non est distinctio formalis ex natura rei ante intellectus operationem.* Ita Authores tertiæ sententiæ contra Scotum. Et probatur primo: quæ namque sunt omnino idem, non distinguuntur actu ex natura rei ante operationem intellectus; cum omnimoda identitas omnem actualem realem distinctionem excludat; at relationes, & essentia sunt omnino idem, vt constat ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. quod refertur in capite damnamus de summa Trinitate illis verbis: *Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino.* Et ex Augustino *lib. 7. de Trinitate cap. 6.* vbi ait: *Non aliud est Deum esse, aliud personam esse, sed omnino idem:* ergo nulla distinctione possunt ante operationem intellectus gaudere.

26 *Secundo.* Secundo: quæ distinguuntur actu ex natura rei ante operationem intellectus, non differunt sola ratione; at relationes ab essentia differunt solum ratione, vt constat ex Concilio Florentino *sess. 19.* vbi Andræas in concordiam reducens, quæ Ioannes, & Marcus disputantes dicebant, hæc protulit verba: *In communi, tum Græcorum, tum Latinorum Authorum Theologia, simpliciter proferre, Diuinam substantiam, scilicet Patris, Filijque substantiam, haud quaquam tamen eo putare debetis, vt re differant, quandoquidem sola ratione, & intelligentia differre creduntur.* Quod etiam docuere Bernardus *Sermone 80. in Cantica*, Anselmus *lib. de Incarnatione cap. 1 & 3. lib. 1. de Fide cap. 11.* & alij Patres communiter: ergo relationes, & essentia non distinguuntur actu ex natura rei ante intellectus operationem.

27 *Respond. Scotistæ. Sed contra.* Respondent Scotistæ, ly *sola ratione* sumi pro ratione formali, non pro intelligentia: vnde non colligitur indistinctio formalis ex natura rei inter relationes, & essentiam. Sed contra primo: nam, vt ex verbis relatis constat, pro eodem accipitur distingui sola ratione, ac distingui sola intelligentia; at sola intelligentia distingui, prædictam interpretationem non sustinet: ergo nec ly *sola ratione* talem interpretationem sustinebit. Secundo: nam D. Thomas non alijs terminis explicuit indistinctionem realem, aut formalem essentiæ à relationibus, quam asserendo sola ratione distingui, aut intelligentia, vt constat ex Ipso *de potentia quæst. 8. art. 2. quodlibeto 6. artic. 1. in 1. distinctione 2. quæst. 1. art. 5. dist. 33. quæst. 1. art. 1.* & *in præsenti art. 2.* illis verbis: *Relatio realiter existens in Deo est idem essentiæ secundum rem, & non differt nisi secundum intelligentiæ rationem;* & tamen Authores contrarij apertè fatentur se contra D. Thomam procedere: ergo fateri etiam debent verbis ex Concilio Florentino relatis opponi.

28 *Tertio prob.* Tertio probatur: Pater est omnino simplex, vt constat ex Concilio Lateranensi sub *Innocentio III. cap. 7.* illis verbis: *Cum substantia Patris indiuisibilis sit, vtpotè simplex omnino;* at cum distinctione formali ex natura rei inter personalitatem, & essentiam, omnimoda simplicitas subsistere nequit in Patre: ergo talis distinctio releganda est. Minor, in qua est difficultas, probatur: simplicitas omnimoda non minus opponitur distinctioni, quam compositioni; at si in Patre esset compositio formalis ex natura rei, Pater non esset omnino simplex: ergo si actu ex natura rei distinguuntur in illo essentia, & Paternitas, Pater ex illis constitutus omnino simplex non erit. Minor à Scotistis admittitur, qui ideo à Patre relegant formalem compositionem; quia cum illa omnimoda simplicitas subsistere nequit. Maiorem autem probo: simplicitas namque est species vnitatis, vnitas autem in indistinctione consistit: ergo & omnimoda simplicitas; at omnimoda vnitas, & omnimoda indistinctio, omnem distinctionem ante operationem intellectus excludunt, non minus; quam omnimoda simplicitas omnem compositionem: ergo omnimoda simplicitas non minus opponitur distinctioni, quam compositioni; & consequenter si cum compositione reali formali subsistere nequit, nec cum distinctione reali formali subsistere poterit.

29 Quarto probatur: ex distinctione reali formali sequitur Patrem esse compositum reali formali compositione; consequens est absurdum, & à nemine admissum: ergo & illud, ex quo sequitur. *Quarto prob.* Probo sequelam: compositio est vnio distinctorum: ergo sicut vnio distinctorum realiter, est compositio entitatiua realis, ita vnio distinctorum distinctione reali formali, erit compositio formalis; at iuxta hanc sententiam datur in Patre vnio Paternitatis, & essentiæ, formali reali distinctione gaudentium: ergo Pater erit ex illis compositus compositione reali formali. Qua ratione vsi sunt Anselmus *lib. 3. de Incarnatione cap. 3.* Damascenus *lib. 1. Fidei cap. 12.* Hilarius *lib. 8. de Trinitate.* Et D. Thom. *quodlib. 6. art. 1. & quæst. 8. de Potentia art. 2. & in præsenti art. 2.*

Respondent Scotistæ, ad compositionem necessario requiri vnionem extremorum reali distinctione gaudentium; eo quod extrema compositionis debent inter se comparari per modum actus, & potentiæ; eo autem ipso, quod Diuina essentia à Paternitate non distinguatur realiter, sed solum formaliter, est omnino infinita; & consequenter comparari nequit tanquam potentia ad relationem; ac proinde ex illa, & Paternitate distinctis solum formaliter, resultare nequit compositio formalis. *Respond. Scotistæ.*

Cæterum contra hanc solutionem obstat in primis esse omnino voluntariam; diffinitio namque compositionis est *vnio distinctorum:* ergo compositio entitatiua patet extrema distincta entitatiuè, compositio autem formalis solum formalem distinctionem extremorum exposcet: cum argumentemur à diffinitione ad diffinitum cum eodem addito, & oppositum omnino voluntariè affirmatur. 29 *Reijciuntur 1.*

Secundo: nam comparatio per modum potentiæ, & actus, vel requiritur ex conceptu compositionis abstrahentis à per se tali; & per accidens tali, aut ex conceptu compositionis talis per se? non primum: ens namque per accidens compositum est ex extremis non comparatis vt actus, & potentia. Nec secundum: etenim compositio per se à compositione per accidens in hoc discriminatur, quod in hac extrema non per se vniuntur in tertio; bene autem in illa: ergo data hac perseitate vnionis; etiam si non comparentur vt actus, & potentia, resultabit compositio per se. *Secundo.*

Tertio: nam ex partibus integrantibus resultat compositio integralis, ex subsistentia Verbi, & humana natura componitur Christus; & tamen nec vna pars integrans vt actus, aut potentia comparatur ad aliam, nec subsistentia ad humanam naturam comparatur vt potentia, aut actus, sed solum vt terminus: ergo ad rationem compositionis comparatio ista necessaria non est. *Tertio.*

Quarto: nam eo ipso, quod diuina essentia formaliter distinguatur à Paternitate, est realiter formaliter ab illa terminabilis, & non est infinita formaliter; sicut enim entitatiua infinitas petit identitatem entitatiuam cum omni entitate, quæ in suo conceptu imperfectionem non dicit: ita infinitas formalitatis petit formalem identitatem cum omni formalitate: ergo nihil ei deficit vt comparetur ad Paternitatem, vt potentia formaliter. 30 *Præterea.*

Denique: nam ex Paternitate, & essentia, non solum vt sunt vnum, sed etiam vt distinctis formaliter, constituitur Pater Diuinus; at non vt vnus per simplicitatem: ergo vt vnus per formalem compositionem. Probo minorem: si distinguerentur entitatiuè, Pater constitutus ex illis non esset vnus per simplicitatem, esto non compararetur tanquam actus, & potentia; cum in tali casu minori vnitate gauderet, quam si vt potentia, & actus inter se compararetur: ergo pariter si distinguuntur ex natura rei, esto non comparentur tanquam potentia, & actus, Pater constitutus ex illis non erit vnus per simplicitatem. Patet consequentia: nam si aliqua ratio discriminis excogitari posset, ea esset, quod cum distinctione entitatiua comparantur, vt actus, & potentia, secus autem cum formali: ergo si stante entitatiua distinctione absque comparatione per modum potentiæ, & actus; tollitur à Patre simplicitas, nulla stat ratio discriminis. *Denique reijcitur.*

Quinto principaliter suadetur conclusio impugnando rationem Scoti, qui ex eo probat Paternitatem ab essentia distingui formaliter, quia essentia communicatur Filio, & non Paternitas; at hæc ratio, vel probat entitatiuam vtriusque distinctionem, vel non conuincit formalem; ergo cum ad primum inefficax sit, vt Catholicè Scotus fatetur, etiam ad secundum inefficax debet censeri. Probo minorem: essentia communicatur entitatiuè Filio, & Paternitas entitatiuè de illo negatur, & non solum formaliter, aliàs Pater, & Filius solum formaliter, & non entitatiuè distinguerentur: ergo si ex affirmatione, & negatione distinctio colligitur, colligi debet nedum formalis, verum etiam entitatiua. Explicatur, hoc amplius: communicari entitatiuè, & entitatiuè esse communicabile, possunt de eadem entitate affirmari ratione infinitatis in entitate: ergo communicari, & non communicari formaliter, poterunt de eadem formalitate verificari propter infinitatem formalitatis: & consequenter ex eo quod essentia communicetur Filio, & non communicetur illi Paternitas, male infert Scotus inter essentiam, & Paternitatem, distinctionem formalem. 31 *Quinto suadetur.* *Confirm.*

Sexto eandem conclusionem ostendo contra Scotum ad hominem: nam, vt ipse fatetur, illa distinguuntur formaliter, quorum vnum 32 *Sexto prob.*

vnum non est alterius diffinitio; nec de illius diffinitione at Paternitas est de diffinitione Patris, & similiter diuina natura: ergo natura, & Paternitas identificantur formaliter Patri. Ex quo vlterius infero identificari inter se. Probo hanc consequentiam: constitutum ex pluribus entitatiuè distinctis nullum ex constituentibus potest identificari entitatiuè, vt constat in toto composito ex partibus, quod ab illarum qualibet differt entitatiuè per aliam: ergo pariter constitutum ex pluribus distinctis formaliter nullum ex constituentibus potest identificari formaliter. Patet hæc consequentia: nam ideò totum ex entitatiuè distinctis compositum ab illorum quolibet differt entitatiuè, quia claudit aliam parte entitatiuè distinctam à comparte; at constitutum ex pluribus distinctis formaliter dicit vnum ex constituentibus formaliter distinctum ab alio; ergo per illud, & ratione illius, debet à quolibet seorsim distingui formaliter; & consequenter eo ipso, quod diuina essentia identificetur Patri formaliter, non potest à Paternitate reali formali distinctione gaudere.

33 *Denique.* Denique probatur conclusio, & hucusque dicta explicantur: Pater vt constitutus ex essentia, & Paternitate, est summè vnus, vt constat ex Concilio Lateranensi: ergo irresolubilis in duas formalitates realiter formaliter distinctas. Patet consequentia: nam distinctio opponitur vnitati: Ergo summæ vnitati reali opponitur omnis realis distinctio. Patet consequentia primo: nam vnitas excludit distinctionem: ergo summa vnitas realis excludit omnem distinctionem realem. Secundo: quia namque simplicitas excludit compositionem, summæ simplicitati reali opponitur omnis realis compositio: ergo si vnitas excludit distinctionem, summæ vnitati reali opponitur omnis realis distinctio.

34 *Respond. Scotistæ.* Respondent Scotistæ, Patrem vt sic constitutum esse summè vnum realiter: quia formalitates, ex quibus constituitur, non distinguuntur realiter entitatiuè, nec obstat distinctio realis formalis, quæ inter illas inuenitur: quia hæc distinctio est necessaria, & indistinctio realis formalis inter illa formalitates est impossibilis, non autem tollitur summa vnitas realis propter distinctionem, quæ necessaria est, nec propter carentiam identitatis implicantis.

Sed contra arg. Contra quod sic arguitur: sequitur ex hac doctrina, quod qui assereret Patrem esse compositum compositione reali formali, non damnaretur à Concilio Lateranensi asserente Patrem esse summè simplicem; consequens est falsum, aliàs posset salua fide defendi compositio realis formalis inter diuinas formalitates, quod nullus Scotista asseruit: ergo hæc doctrina non est sustinenda. Probo sequelam: saluatur summa vnitas in Deo realis, non obstante distinctione reali formali, quia hæc distinctio est necessaria, & distinctio realis formalis est impossibilis; sed affirmans in Deo realem formalem compositionem, asserere esse necessariam, & incompositionem formalem esse impossibilem: ergo cum reali formali compositione saluaret simplicitatem summam; & consequenter non se opponeret Concilio asserenti Deum esse summè simplicem. Patet consequentia: nam sicut summæ vnitati non opponitur distinctio realis necessaria, nec carentia identitatis impossibilis, ita summæ simplicitati non potest opponi necessaria compositio, nec incompositio impossibilis: ergo sicut Scotus docens distinctionem illam esse necessariam, & impossibilem identitatem realem formalem, saluat veritatem Concilij statuentis summam vnitatem, ita qui doceret compositionem realem formalem ex formalitatibus distinctis esse necessariam, & incompositionem realem formalem in constituto ex illis esse impossibilem, saluaret veritatem Concilij asserentis Deum esse summè simplicem. Et ratio omnium est: nam bonitas in aliquo genere non petit, nisi quod obtineat quod in illo genere non est implicatorium.

35 *Aliud effugiū excluditur.* Quod si propter hoc asseratur, docentem realem formalem compositionem saluare veritatem Concilij asserentis Deum esse summè simplicem. In contrarium obstat primo, hoc à Scoto, & eius discipulis vno ore negari: nam Scotus totus est semper in defendenda formali distinctione, quin ex illa formalis compositio inferatur, censens præiudicare summæ simplicitati. Deinde; nam ex hac solutione inferretur, non esse hæreticum, qui in Deo statueret realem entitatiuam compositionem ex Concilio asserente Deum esse summè simplicem, si pertinaciter defenderet compositionem realem entitatiuam ex essentia, & relationibus, esse necessariam, & identitatem esse impossibilem; nam licet aliunde posset conuinci, non tamen ex illa diffinitione, qua docetur Patrem esse simplicem. Denique: nam id, quo datur aliquid simplicius, summè simplex non est, sed natura diuina, v. g. sub conceptu naturæ foret simplicior Patre, vt constituto ex essentia, & Paternitate; quandoquidem foret minus composita; & consequenter simplicior: ergo Pater vt sic constitutus summè simplex non foret, si esset compositus compositione reali formali ex essentia, & relatione.

§. V.

Argumentis Scoti occurritur.

36 *Primo arg.* Contra istam conclusionem obijciunt Scotistæ, primo Augustinum *lib. 7. de Trinitate capit. 4. ad finem*, vbi ait: *Patrem non eo Deum, quo Patrem, sed aliud esse Deum, aliud Patrem esse, vel Dominum esse*; at, vt hoc verificetur, necessaria est maior distinctio, quam virtualis, aut rationis ratiocinatæ: ergo iuxta Augustinum Paternitas à Deitate differt, non sola distinctione rationis, aut virtuali, sed etiam formali ante operationem intellectus. Minor probatur: nam *in eodem capite*, & *præcedentibus*, docet Augustinus, Deum eo esse Deum, quo sapientem; & tamen sapientia virtualiter à diuina essentia distinguitur: ergo vt verum sit Deum non esse Deum, quo Patrem, necessaria est inter Paternitatem, & deitatem maior distinctio, quam virtualis; cumque realis entitatiua esse nequeat, debet esse realis formalis.

37 *Respond.* Respondeo, Augustinum non loqui de esse constitutiuo deitatis in esse naturæ, prout ab attributis distinguitur, sed de esse absoluto, & communi tribus personis, siue attributali, siue per modum naturæ, & vt sic loquendo, subsistit discrimen inter sapientiam, & Paternitatem, quantum ad esse Deum: sapientia namque, etsi distinguatur virtualiter à diuina natura per modum naturæ, pertinet tamen ad esse absolutum deitatis vt tribus personis communis, vt metaphysicum eius constitutiuum, non in esse naturæ, sed in aliquo esse absoluto, & communi: Paternitas autem, & si formaliter ab esse absoluto non distinguatur, non tamen ad constitutiuum deitatis in aliquo esse absoluto, & communi pertinere potest. Vnde in forma, concessa maiori, nego minorem, ad probationem explico maiorem: Deus eo est Deus, quo sapiens secundum aliquid esse absolutum deitatis, concedo: secundum conceptum Deitatis sub conceptu naturæ, nego maiorem, & distinguo minorem: à Diuina essentia sub conceptu naturæ, concedo: sub aliquo conceptu absoluto, nego minorem, & consequentiam. Et quidem hoc argumentum Scotistis fauere non potest, cum non solum distinguant sua distinctione formali relationes ab essentia, sed etiam inter essentiam, & attributa, eandem distinctionem realem formalem constituant.

38 *Secundo arg.* Obijciunt secundo: ea differunt distinctione reali formali, quæ distinguuntur diffinitione, at essentia, & relationes distinguuntur diffinitione: ergo distinctione ex natura rei, & formali. Probant minorem primo: nam essentia diffinitur ad se, relationes autem diffiniuntur in ordine ad aliud: ergo diffinitio essentiæ distincta est à diffinitione relationum. Secundo: relatio, & essentia absoluta vt præscindunt à creato, & increato differunt diffinitione; & consequenter distinctione formali; at ea, quæ essentialia sunt rationi communi Deo, & creaturis, in Deo etiam reperiuntur formaliter: ergo essentia absoluta, & relatio differunt in Deo diffinitione, & ratione formali. Tertio: relatio, nec est diffinitio essentiæ, seu naturæ diuinæ, neque est de illius diffinitione, & similiter natura Diuina, nec est diffinitio relationis, nec de illius diffinitione: ergo gaudent diffinitionibus ex æquo distinctis; & consequenter distinguuntur diffinitione.

39 *Respond.* Respondeo, dupliciter diffiniri posse essentiam, & relationes Diuinas, primo à comprehensore attingente illa, quatenus sunt in se. Secundo à nobis viatoribus, prout significantur his nominibus *essentia*, *& relatio* per distincta nomina, & distinctis conceptibus, si priori modo diffiniantur, eadem est diffinitio relationis, & essentiæ, sicut & illarum entitas eadem est, & eadem formalitas: si autem diffiniantur posteriori modo qualiter solum in hac vita à nobis diffiniri possunt, distinctis diffinitionibus diffinientur; sed ex hoc solum colligitur inter illa distinctio rationis, qualiter solum illorum diffinitiones distinguuntur. Vnde in forma ad argumentum factum respondeo, distinguendo maiorem: quæ distinguuntur diffinitione data de illis, quatenus sunt in re, concedo maiorem, quæ distinguuntur diffinitione data de illis non prout in re sunt, sed quatenus per distinctos conceptus concipiuntur ab intellectu imperfectè cognoscente, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Ad primam probationem minoris, quatenus contra istam distinctionem potest obstare, dicatur, quod si essentia, & relatio diffiniantur, quatenus sunt in re, vtraque debet diffiniri, & ad aliud, & ad se; cum namque essentia Diuina in re ipsa, & absoluta, & relatiua sit, & relatio similiter relatiua, & absoluta, si prout sic diffiniantur, & ad se, & ad aliud debent diffiniri.

40 *Secunda probatio diluitur.* Ad secundam probationem dicatur relationem, & essentiam absolutam in illa abstractione, nec petere distinctas diffinitiones datas de illis prout à parte rei, nec illas excludere, sed ab vtroque præscindere, & in creatis illas habere, in diuinis autem non, sed vnam, & eandem diffinitionem, licet semper gaudeant diffinitionibus distinctis datis de illis, non prout in re, sed quatenus à nobis imperfectè nominantur, & connotatiuè cognoscuntur per diuersos conceptus. Ad tertiam distinguo antecedens, illud quæ con-

concedo de relatione, & essentia, quatenus his nominibus à nobis significantur, & distinctis conceptius cognoscuntur, nego autem loquendo de illis prout sunt à parte rai: prout sic namque idem sunt; & consequenter diffinita essentia diffinitur relatio, & diffinita quauis relatione, diffinitur essentia. Ex quo solum sequitur distingui ratione, non autem quod distinguantur aliqua distinctione reali ante intellectus operationem.

41 *Obijcies.* Sed dices, omnis diffinitio vt sit bona debet esse de re prout est, non prout à nobis falso apprehenditur; cum eo ipso, quod ita non contingat, non exprimat rei essantiam, sed falsam nostram apprehensionem; at Paternitas v. g. diffinitur à nobis viatoribus diffinitione non defectuosa, quin in eius diffinitione explicetur essentia, & è contra essantia diuiua, quin in eius diffinitione explicetur Paternitas: ergo diffiniuntur prout sunt in re ipsa diffinitionibus ex æquo distinctis, & consequenter differunt diffinitione data de illis quatenus sunt in re; ex quo vlterius sequitur distingui formaliter, & ex natura rei.

42 *Resp.* Respondeo, diffinitionem aliquam duplicitar posse esse defectuosam, primo per excessum, attribuendo rei aliquid, quod non habet. Secundo per defectum non attribuendo rei totum, quod habet. Primum diffinitionem vitiat, secundum non ita, etsi reddat illam finitionem vitiat, secundum non ita, etsi reddat illam non ita perfectam, & rei non adæquatam, & hoc secundo defectu laborat omnis diffinitio à viatoribus data de Deo, sicuti, & omne nomen à viatoribus impositum illi. Vnde in forma distinguo maiorem: de re prout est per exclusionem prædicati contrarij, concedo maiorem: per expressionem omnis prædicati ei prout in se conuenientis, subdistinguo maiorem: si diffinitio sit adæquata, concedo maiorem: si inadæquata, nego maiorem, & distinguo minorem: diffinitur à nobis diffinitione non defectuosa contrariè; concedo minorem: non defectuosa defectu adæquationis, nego minorem, & nego consequentiam. Et quidem hoc argumentum soluandum est à Scotistis loquendo de diffinitione, non formalitatis essentiæ, sed entitatis; cumque essentiæ entitas entitatiuè sit relationes diuinæ, si diffinienda sit quoad totam entitatem, entitatiuè in illius diffinitione debent ingredi relationes.

43 *Arg. 3.* Tertio sic obijciunt: Pater intelligens se, aut intelligit essentiam, & Paternitatem, vt diuersa obiecta formalia, aut vt idem obiectum, sub alio, & alio modo concipiendi nostro? Si primum, distinguuntur realiter formaliter; cum Patris intellectio terminetur ad illa quatenus sunt in se, & consequenter omnis distinctio illis competens prout in Paterno intellectu à parte rei necessario conueniat. Si secundum: ergo non est maior differentia, quam inter Deum, & Deitatem, quod est absurdum. Patet hæc consequentia; Pater namque concipit Deum, & Deitatem vt idem obiectum in re, distinctum tamen sub alio, & alio modo concipiendi nostro: ergo si non aliter concipit essentiam, & Paternitatem, non plus distinguuntur, quam Deus, & Deitas.

44 *Resp.* Respondeo eligendo secundam partem antecedentis, & negando consequentiam illatam, ad eius probationem concesso antecedenti, nego consequentiam. Primo: nam si Deus, & Deitas distinguuntur solum rationa ratiocinante, discrimen ast manifestum; cum relatio, & essentia differant distinctione rationis ratiocinatæ cum fundamento non solum in modo imperfecto concipiendi nostro, sed etiam in diuina entitate, quatenus exercet munera absolutæ, & relatiuæ entitatis. Secundo: nam etsi Deus, & Deitas distinguantur ratione ratiocinata cum intra lineam huius distinctionis detur latitudo pænes magis, & minus, non licet colligere essentiam, & relationes non distingui magis inter se, quam distinguantur Deus, & Deitas; nam magis distinguuntur relationes ab essentia, quam ab illa differunt attributa; & tamen vtraque distinctio est rationis cum fundamento in re, & neutra realis, seu formalis.

45 *Deniq; arg.* Denique arguitur: essentia diuina negatur de Paternitate v. g. secundum quod constituta per aliquod esse reale ante operationem intellectus: ergo distinguitur ab illa saltim realiter formaliter ante omnem negotiationem intellectus. Consequentia est euidens; nam eo modo vnum ab alio distinguitur, quo potest negari de illo, sicut è contra eo modo, quo cum illo identificatur, potest de illo affirmari: ergo si essentia, vt constituta per aliquod esse reale, negatur de relatione ante omnem operationem intellectus, per illud esse reale ante omnem intellectus actum distinguetur ab illa, & consequenter aliquomodo realiter. Antecedens autem probatur: diuina essantia constituitur in aliquo esse reali per aptitudinem, vt identificetur cum tribus personis, siua vt actu illis communicetur; sed vt sic constituta negatur de Paternitate v. g. ante omnem operationem intellectus: ergo negatur de illa essentia vt constituta per aliquod esse reale ante intellectus operationem. Minor, in qua ast difficultas, probatur: de quocumque negatur constitutiuum, negatur etiam constitutum per ipsum; sed de Paternitate v. g. negatur aptitudo vt identificetur cum tribus personis ante omnem intellectus operationem; tum, quia de illa negatur actualis identitas cum tribus personis; & consequentar etiam aptitudo: tum etiam: nam distinguitur realiter ab alijs personis, & consequenter ei repugnat aptitudo vt identificetur cum illis: ergo etiam negatur, de Paternitate essentia prout constituta per talem aptitudinem in aliquo esse reali ante omnem operationem intellectus.

Ad hoc argumentum reducitur tota efficacia rationis ex veritate duarum contradictoriarum desumpta, qua vtuntur Gilbertus vt probet entitatiuam realem distinctionem relationum ab essentia, Durandus vt probet inter illa distinctionem realem modalem, & Scotus vt conuincat suam mediam distinctionem, videlicet formalem, & ex natura rei, inter essentiam, & relationes. Et quidem, vt *superius* arguebam, conuincit primum, vel nihil: vnde cum Durandus, & Scotus, catholicè fateantur suum argumentum ad primum conuincendum ineptum, necesse est vt illius inefficaciam ad suas sententias suadendas pariter recognoscant. Ante cuius solutionem aduerto, Nos posse loqui de essentia, & Paternitate dupliciter, primo quatenus significantur à nobis viatoribus, & diuersis conceptibus concipiuntur. Secundo, de illis quatenus sunt in re, & obijciuntur menti beatorum illa prout in se sunt intuentium. Primo modo potest aliquid affirmari de essentia, & negari de relatione, & è contra, quia ad hoc sufficit distinctio rationis; qua gaudent prout nobis in hac vita obijciuntur: vt enim aliquid affirmetur de vno, & negetur de alio, quatenus per rationem distinctis, sufficit distinctio rationis, vt docet Diuus Thomas *quæstione octaua de potentia articulo secundo ad septimum* his verbis: *Sicut dicit Phylosophus tertio physicorum, non opus est, quod omnia eadem prædicentur quomodolibet de eisdem, sed solum de eisdem secundum rationem; essentia autem diuinam, & Paternitas, etsi sint idem re, non sunt idem ratione, & ideò non oportet, quod quidquid prædicatur de vno, prædicetur de alio.* Quam doctrinam repetit *in hac quæst. art. 3.* 46 *Resp. arg. & instatur.*

Si autem secundo modo sumantur essentia, & relatio, quidquid affirmatur de essentia, affirmatur de relatione, & nihil, quod de relatione affirmatur, negatur de essentia; quia tamen semper quod de illis loquuntur viatores, vtuntur his omnibus *essentia*, & *Paternitas*, quibus significantur vt ratione distinctas consequens fit, quod absolutè loquendo affirmentur aliqua de essentia, quæ de Paternitate negantur, & è contra, & ex hoc nascitur contrariorum Halucinatio.

Hoc ita supposito ad argumentum factum respondetur in forma negando antecedens, ad illius probationem nego etiam minorem, quam non conuincunt duæ probationes. Prima enim assumit falsum, scilicet Paternitatem, quatenus est à parte rei, non identificari cum alijs relationibus. Secunda non concludit intentum, stat enim, quod eadem forma infinita, quatenus est in re, identificetur realiter cum alia, & realiter distinguatur ab illa: vnde ex hoc, quod Paternitas, quatenus est in re, distinguatur realiter à Filiatione, non rectè colligitur non identificari cum illa realiter: nam sicut Authores oppositi id tenentur de identitata entitatiua affirmare, scilicet Paternitatem secundum aliquid, cum quo entitatiuè identificatur, identificari cum Filiatione, & realiter ab illa distingui; id ipsum Nos asserimus de identitate vtriusque reali formali. 47 *Resp. in forma.*

Sed oppones contra istam solutionem primo, identitas realis vnius cum alio dicit negationem realis distinctionis ab illo; at Paternitas realiter à Filiatione distinguitur: ergo non identificatur cum illa realiter. Secundo, bene valet: *Paternitas prout in re est incommunicabilis realiter Filio; & Paternitas prout in re, est: ergo non est communicabilis Filio*; cum argumentemur ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato pænes finitum, & infinitum, & posita constantia, quam esse bonam consequentia, est communis Dialecticorum regula ex Phylosopho accepta; at maior, & minor sunt veræ, & de Fide: ergo consequens negari non potest; & consequenter hæc propositio est vera: *Paternitas, prout in re non est apta vt identificetur cum Filio; seu illi communicetur.* 48 *Sed oppones contra solutionem primo.* *Secundo.*

Tertio: nam minus opponuntur termini contradictorij, quam extrema relatiuè opposita; cum oppositio contradictoria sit maxima omnium; at si de natura sub conceptu essentiæ verificaretur, quod est extremum relatiuè Paternitati oppositum, non posset prout sic cum Paternitate identificari: ergo cum verè affirmetur de illa, quod sit communicabilis, & de Paternitate, quod sit incommunicabilis, qui sunt termini contradictorij non potest omnino realiter identificari cum illa. *Tertio.*

Quarto: nam ex hac solutione sequitur verè affirmari de essentia quod sit ratio distinguendi Patrem à Filio, quod ab illo realiter distinguatur, ac denique quod relatiuè cum Filio opponatur; cum hæc omnia de Paternitate verè affirmentur; consequens videtur absurdum: ergo solutio, ex qua sequitur, est falsa.

Denique obijcies: communicari essentiam intelligibiliter intuitiuè intellectui beati, & non communicari Paternitatem eidem intellectui intuitiuè, argueret inter illa realem distinctionem ad minus formalem, vt constat ex doctrina communi Thomistarum *supra quæst. 12. art. 11.* vbi ex identitate relationum cum essentia colli- 49 *Quarto.*

colligunt non posse vnum sine alio intuitiuè videri: ergo essentiam communicari Filio, & Paternitatem sub aliqua ratione non communicari, arguere etiam debet distinctionem inter illam, ad minus realem formalem. Patet ista consequentia: quia non minus terminatur ad illa, prout sunt in se, realis communicatio physica, quam communicatio obiectiua, & intentionalis.

50 *Ad 1. replicam.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus veram esse minorem in formis limitatis: secus autem in forma infinita: nam sicut hæc ob sui infinitatem, simul est relatiua, & absoluta, absque distinctione reali entitatiua in Scoti sententia; ita in nostra absque distinctione reali formali, & eandem ob causam, simul habet identificari realiter, & realiter entitatiuè distingui.

Ad 2. Ad secundam nego maiorem; nec dialecticorum regula tenet, quando arguitur *à non distributo ad distributum*, qualiter in præsenti virtualiter contingit: nam licet Paternitas sit entitas singularis formaliter, æquiualenter tamen est vniuersalis, quatenus prout in re æquiualet pluribus entitatibus: vnde argumentatio posita facit hunc sensum, *Res, quæ est Paternitas, sub aliqua ratione non communicatur: ergo sub nulla communicatur*. In qua consequentia antecedens est verum, & consequens falsum; cum essentia, quæ est res, quæ est Paternitas, Filio communicetur. Recolite Sotum in Summulis ad illam consequentiam *in sequana sunt non pisces: ergo in sequana non sunt pisces*.

Ad 3. Ad tertiam nego maiorem, quantum ad conuenientiam in eadem formalitate, licet namque oppositio contradictoria, omnium maxima sit quantum ad veritatem, & falsitatem propositionis, incompatibilitas tamen in eadem forma non est tanta inter terminos contradictorios, atque inter terminos relatiuè oppositos, quod etiam Scotistæ fateri tenentur, cum duos terminos contradictorios verificent de eadem entitate; & tamen si essentia relatiuè se haberet ad Paternitatem secundum conceptum essentiæ, fateri tenentur quod à filiatione deberet entitatiuè distingui, id ipsum nos dicimus de conuenientia in eadem formalitate.

51 *Ad 4.* Ad quartam concedo omnes partes sequelæ, loquendo de essentia prout est à parte rei: secus autem de illa secundum quod significatur hoc nomine *essentia* prout à Paternitate, & relationibus virtualiter, & ratione distincta. Primum enim nihil est aliud, quam quod aliqua formalitas à parte rei identificata cum formalitate essentiæ sit ratio distinguendi, relatiuè se habendi, & oppositionis relatiuæ.

Ad vlt. Ad vltimam concesso antecedenti, nego consequentiam ob duplicem rationem discriminis, prima est: nam communicari, & non communicari solum potest prouenire ex oppositione, aut ex distinctione, quod autem non communicetur Paternitas intellectui beati communicata essentia, ex oppositione prouenire non potest; cum quoad hoc non opponantur essentia, & Paternitas; benè vero prouenire potest ex oppositione, quod communicata realiter essentia Filio, non communicetur Paternitas, & idcircò ex primo sequitur realis distinctio; secus vero ex secundo. Secunda est: nam essentia, & Paternitas terminant intuitionem sub ratione eadem, & virtualiter, & formaliter, nempè sub ratione diuinæ naturæ: vnde quod vna videatur, & altera non, cum existent sub eadem ratione etiam virtualiter, solum prouenire posset ex identitatis negatione; Paternitas autem non continetur sub ratione formali communicabilitatis realis ad intra: vnde sine distinctione alicua actuali potest communicari essentia, Paternitate non communicata.

52 *Distinctio ista rationis non fit à Diuino intellectu.* Disputari poterat pro complemento disputationis, an distinctionem istam rationis inter relationes, & essentiam, efficiat intellectus Diuinus? de quo egimus *tom. 2. tract. 5.* vbi fabricationem omnis entitatis rationis Diuino intellectui repugnare monstrauimus; eo quod ens rationis habent esse fictum ab intellectu rem aliter, ac est, concipiente, v. g. relatum, quod reuera relatum non est, distinctum, quod in re est indistinctum, Deo autem omnia vt sunt concipienti huiusmodi confictio repugnat; & consequenter distinctionem istam rationis inter relationes, & essentiam conficere nequit. Qua etiam ratione hoc ipsum de beatis per beatificam visionem conuincitur, cum per illam Deum vt est in se intuitiuè cognoscant. Deinde: nam huiusmodi distinctio rationis resultat ex distinctis, & partitis conceptibus, beatus autem vno indiuisibili actu Deum vt est in se intuetur; ac proinde ex tali actu resultare nequit præfata distinctio. Quod docuit D. Tho. *in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 3.* & *supra quæst. 13. art. 4.* per cognitiones autem, quas beati habent extra Verbum, huiusmodi distinctionem efficere possunt, quod opposita ratione probatur: quia scilicet non vna, sed multiplex esse potest huiusmodi cognitio. Quod etiam docuit D. Thom. *in 1. vbi proximè*. Et

M. Sent. hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in 1. distinct. 2. & 8. & 33.*

DISPVTATIO SEPTVAGESIMASEXTA.

An Diuina Essentia sit de quidditate, & conceptu Relationum?

§. I.

Relatis sententijs statuitur prima conclusio.

EX dictis *disputatione præcedenti* manifestum est, quo si relationes, prout in se sunt, accipiantur, hoc est quantum ad entitatem, quam habent à parte rei, essentialiter claudunt diuinam essentiam, seu potius habent ipsissimam essentiam diuinam; cum namque entitas relationum sit eadem, nedum entitatiuè sed etiam formaliter, cum essentia, seu natura Diuina, vt ibi manifestè probauimus: consequens fit, quod si relationes pro entitate, quam à parte rei habent, sumantur, essentialiter sint ipsa diuinitas, & diuinitas eodem modo sumpta sit essentialiter relationes; quia tamen hæc diuina entitas sumpta adæquatè multiplici gaudet virtualitate per intellectum nostrum distincta formaliter, examinata reali identitate relationum, & essentiæ, restat examinandum, an entitas ista diuina secundum virtualitatem essentiæ sit de quidditate sui secundum virtualitatem relatiuam sit de essentia, & quidditate sui secundum quod exercet munus essentiæ? hoc secundum *in disputatione sequenti*, primum *in hac disputatione* in examen vocamus. Nu. 1. *Punctus difficultatis aperitur.*

In qua prima sententia negans est, quam præter Durandum, & Scotum *in disputatione sequenti* pro prima, & secunda sententia relatos, tenent Molina *disp. 6. concl. 4.* Vazquez *disp. 21. cap. 2.* Beccanus *tract. de Trinitate c. 2. q. 5.* Turrianus *disp. 5. dub. 1.* Alarcon *tract. 5. disp. 2. cap. 13.* nec displicet quibusdam ex nostris Thomistis. 2 *Prima sententia. Molina. Vazq. Beccan. Turria. Alarcon.*

Secunda affirmans est, quam frequenter tenent nostri Thomistæ. Bañez *in hac quæstione dub. 3. ad sextum* pro se referens Caietanum. Zumel *disp 3. concl. 1.* Nazarius *controu. 1. conclusione 7.* Canariensis *disput 3.* PP. Salmanticenses *tract. 5. disput. 5. dub. 6.* S. Thoma *disp 13. art. 2.* Marcus de la Serra *dub. 2. concl. 1.* Tenent etiam ex alienis Suarez *lib. 4. de Trinitate cap. 7. & 8.* Arrubal *disp. 101. cap. 1.* Granadus *tract. 3. disp. 4. sect. 2. & alij recentiores.* Non tamen ab omnibus vno modo defenditur; quidam enim distinguunt de essentia diuina per modum entitatis transcendentis, & per modum naturæ: priori modo asserunt esse de quidditate relationum; secus autem in posteriori acceptione. Alij huius distinctionis non faciunt mentionem. Alij denique expresse affirmant sub vtraque ratione esse de quidditate, & essentia relationum, etiam vt virtualiter à natura distinguntur. *Secunda sententia. Bañez. Caiet. Zumel. Nazar. P. Salm. S. Thom. Serra. Suarez. Arrub. Granad. Diuersimodè defenditur.*

Sit prima conclusio: *Ratio entis diuini est de relationum, prout virtualiter distinguuntur à natura Diuina; & consequenter est de conceptu, quem viatores formamus de illis.* Secunda pars conclusionis ex prima euidenter colligitur: etenim in conceptu, quem formamus de relatione vt virtualiter à natura distincta, importatur saltim implicitè, quidquid est de essentia illius prout sic; cum virtualis distinctio in formali per intellectum nostrum facta explicetur: ergo semel probato rationem entis diuini esse de quidditate relationum, quatenus virtualiter differunt ab essentia, rectè colligitur esse implicitè saltim de conceptu, quem viatores formamus de relationibus, quatenus virtualiter à natura Diuina distinctis. 3 *Prima conclusio. Secunda pars conclusionis ex prima colligitur.*

Primam autem conclusionis partem probo ex D. Thoma *infra quæst. 33. art. 3. ad 1.* vbi ait: *Communia absolutè dicta esse de intellectu propriorum:* vbi cum non distinguat de personalibus in concreto, & in abstracto, sed absolutè asserat, communia esse de intellectu propriorum, nec Nos debemus distinguere, sed D. Thom. absolutè intelligere de personalibus in vtraque acceptione. Et *in hac quæstione art. 2. in corpore*, vbi docet claudi in diuinis relationibus esse substantiale diuinum, sicut in creatis ratio accidentis. Quod etiam docuerat *quæst. 8. de potentia art. 2. circa finem corporis*, his verbis: *Et si relatio creata non significetur vt inhærens, tamen oportet vt sit inhærens, & hoc quando relatio est res aliqua, & sicut in rebus creatis oportet, quod sit accidens, ita oportet quod sit in Deo substantia: quia quidquid est in Deo est eius substantia*; at ratio accidentis essentialis est relationi creatæ: ergo & ratio entis substantialis diuini essentialiter conuenit diuinis relationibus. *In eodem* etiam *articulo solutione ad 4.* de attributis, & relationibus loquens docet significare essentiam Diuinam, licet cum hoc discrimine, quod attributa illam significant per modum essentiæ: quia significant aliquid vt in Deo existens, relationes autem non illam significant per modum essentiæ, quia 4 *Prima pars conclusionis probatur 1. ex D. Thom.*

non

non per modum inexistentis, sed per modum se habentis ad aliud; at id, quod significatur per nomen, implicitè ad minus ad rei essentiam debet pertinere: ergo Diuina essentia est de quidditate relationum, etiam prout virtualiter à natura diuina distinguuntur. Denique id ipsum clarè videtur docuisse D. Thomas *in 1. ad Annibaldum dist. 33. art. 1. ad 4.* cuius verba referam *conclusione sequenti*, vbi docet attributa essentialia, vt *sapientia*, *bonitas*, &c. in abstracto accepta essentialiter prædicari de essentia, & etiam de relationibus; at de quo essentialiter prædicantur proprietates essentiæ, & essentia ipsa essentialiter prædicatur: ergo ratio entis diuini prædicatur essentialiter de diuinis relationibus, etiam prout à natura virtualiter distinguuntur.

5 *Secundo prob. conclusio.* Secundo principaliter suadetur conclusio; Paternitas v. g. prout virtualiter à natura diuina distincta, est ens essentialiter; at non ens creatum: ergo diuinum; & consequenter ratio entis diuini est de quidditate relationis prout virtualiter à natura diuina distinctæ. Secunda consequentia probatione non indiget, sicut nec præmissæ facti discursus. Consequentia autem prima probatur: nam ens adæquatè diuiditur per creatum, & increatum, siue diuinum: ergo si Paternitas, vt virtualiter ab essentia distincta, est ens essentialiter, & non ens creatum, erit essentialiter ens diuinum: cum argumentemur per regulam illam dialecticam *à diuiso cum negatione vni membri ad alterius affirmationem*; quæ in adæquata diuisione nunquam deficere potest.

6 *Recentiorum solutio.* In huius argumenti solutione multa verba Recentiores quidam insumunt, summa tamen solutionis consistit in hoc, quod licet in re non detur medium inter esse ens à se, vel ab alio, creatum, aut increatum, facta tamen aliqua reduplicatione, vel addito statu aliquo, aut modo, medium potest assignari; sicut inter esse hominem album, & non album in re, medium non datur, tamen reduplicatio fiat de homine vt discursiuo, prout sic nec est albus, nec non albus. Ad rem ergo præsentem inter hoc, quod est relationem à parte rei esse ens creatum, vel increatum, medium non datur: vnde à parte rei relatio est ens increatum, addendo tamen, & reduplicandum relationem, vt virtualiter ab essentia distinctam, prout sic nec est essentialiter ens creatum, nec increatum, sed relatio.

7 *Reijcitur.* Hæc tamen solutio ex non penetrata vi argumenti facti procedit. Et in primis exemplum adductum est omnino extra rem: diuisio enim hominis in album, & non album, non est essentialis, sed subiecti in accidentia, seu accidentalia prædicata: vnde cum accidentia subiecto, nisi vt existentia non competant, & aliàs extra rei essentiam existant, nec ratione essentiæ cum reduplicatione conueniant; consequens fit, quod addito *ly essentialiter*, vel reduplicatis essentialibus prædicatis, nec vnum, nec alterum de subiecto affirmetur, sed præscindat ab vtroque extremo accidentali; in nostro autem casu diuisio essentialis est, diuisum cum illa reduplicatione conueniens essentialiter; ac proinde aliquod ex membris diuidentibus cum eadem reduplicatione competere debet.

8 *Deinde reijcitur.* Deinde reijcitur: reduplicatio illa virtualis distinctionis relationis ab essentia non tollit quominus essentialiter prædicetur de illa ratio entis vt sic: ergo nec tollit quominus essentialiter prædicetur de illa aliquod ex membris, per quæ adæquatè diuiditur ens. Patet consequentia; tum quia non est ratio cur reduplicatio tollat verificationem alicuius ex membris diuidentibus ens, & non verificationem ipsius entis. Tum etiam: nam si verificato ente nullum ex diuidentibus potest verificari; non adæquabunt rationem diuisi; & consequenter diuisio illa adæquata non erit.

9 *Tertio.* Tertio; de quocumque affirmatur ens, & negatur ens diuinum, verè affirmatur ratio entis creati non solum in re, & absolutè, sed quamuis facta reduplicatione: ergo pariter affirmato ente, & negata ratione entis creati, rectè colligitur affirmatio essentialis entis diuini, non solum in re, sed etiam sub quacumque reduplicatione.

Denique reijcitur. Denique, & explicatur hoc amplius; quia de relatione creata verè affirmatur ratio entis vt sic, & negatur ratio entis diuini, essentialiter affirmatur de illa ratio entis creati: ergo cum de diuina relatione, vt virtualiter ab essentia distincta, essentialiter prædicatur ratio entis vt sic, & negetur ratio entis creati, vere de illa affirmatur ratio entis diuini, etiam quatenus virtualiter à diuina essentia distinguitur.

10 *Tandem suadetur conclusio.* Denique principaliter suadetur conclusio; si diuinæ relationes non clauderent in suo conceptu rationem entis diuini, non includerentur in conceptu illius; & consequenter isti conceptus distinguerentur cum mutua exclusione; at hoc est impossibile: ergo, & quod diuinæ relationes non claudant in suo conceptu formali rationem entis diuini. Probo minorem: ex conceptibus mutuo se excludentibus non potest non resultare compositio saltim rationis, aut virtualis; at hoc cum omnimoda simplicitate diuinarum relationum stare non potest: ergo impossibile est quod relationes in conceptu entis diuini non claudantur; & consequenter quod isti conceptus distinguantur cum mutua exclusionem.

Respondebis, quod licet diuina simplicitas excludat realem, aut formalem compositionem, imo, & compositionem metaphysicam ex genere, & differentia, non tamen excludit compositionem virtualem, aut rationis, quæ ex genere, & differentia non fit. 11 *Resp.*

Sed contra 2. Sed contra primo: melius namque saluatur omnimoda simplicitas Dei, si compositionem etiam rationis simpliciter talem remoueamus ab illo; & aliàs illam remouere nullum est inconueniens, nec potest aliquo argumento falsitatis conuinci; ergo debemus ab illa excludere compositionem virtualem rationis, etiam si ex genere, & differentia non fit. Secundo: quia non minus imperfectionis est compositio rationis ex forma, siue modo, & subiecto, quam ex genere, & differentia; cum in vtraque aliquid potentialitatis admisceri sit necessarium; non enim minus comparatur vt potentia subiectum ad formam, quam genus ad differentiam; at compositio admissa erit ad minus ex forma, siue ex modo, & subiecto: ergo non minus relegari debet à Deo; quam compositio ex genere, & differentia. *Secundo.*

Tertio. Tertio: nam data inter formalitates diuinas mutua conceptuum exclusione, per bonam consequentiam infertur possibilis compositio metaphysica ex genere, & differentia: ergo si hæc relegatur à Deo, relegari etiam debet distinctio conceptuum cum mutua exclusione obiectiua. Probo antecedens: eo ipso, quod sit possibilis mutua exclusio conceptuum, poterit dari aliquis conceptus communis omnino à particularibus præcisus; atqui admissa communitate ista cum præcissione ponitur vniuocatio; cum nulla in tali conceptu actualis imponeretur diuersitas, & vniuocatione ista admissa conceptus sic communis erit genericus: ergo ex admissa mutua exclusione obiectiua conceptuum per bonam consequentiam infertur possibilis compositio metaphysica ex genere, & differentia. Argumenta contra istam conclusionem, fortius contra sequentem militant, & ideò ommittuntur.

Solum contra illam obijcio; non minus opponitur distinctio vnitati, quam compositio simplicitati; at summa vnitas, quam Deus habet in re, non tollit distinctionem virtualem, & per rationem: ergo pariter summa simplicitas Deo in re conueniens non obstabit compositioni virtuali, aut compositioni rationis; & consequenter ab inconuenienti compositionis non rectè probatur inclusio entis diuini in relationibus prout virtualiter à natura distinctis. Et confirmatur; ideò namque datur in Deo virtualis distinctio, quia diuina entitas indistincta manens æquiualet pluribus ex quibus in creatis realis compositio resultat: ergo admittenda est in illo virtualis compositio. Confirmatur, & vrgetur secundo: vt enim *disputatione præcedenti* contra Scotum arguebamus, simplicitati summæ non minus opponitur distinctio, quam compositio: ergo si summa Dei simplicitas non excludit virtualem distinctionem, & formalem rationis, non excludet etiam compositionem virtualem, aut per rationem. 12 *Obijcitur.* *Conf. 1.* *Conf. 2.*

Respondeo, omissis alijs, iuxta modum distinctionis dari etiam compositionem in Deo; cum autem duplex sit rationis ratiocinatæ distinctio, alia conceptuum mutuo se excludentium, alia pœnes implicitum, & explicitum cum mutua implicita inclusione, ex quibus prima est distinctio *simpliciter* intra limites distinctionis rationis, secunda autem distinctio rationis *secundum quid*; ita duplex est compositio rationis, alia *simpliciter* talis, consistens in vnione conceptuum se mutuo excludentium; alia *secundum quid*, resultans ex vnione conceptuum se mutuo includentium, & solum distinctorum pœnes implicitum, & explicitum; sicut ergo negamus Deo primam distinctionem, & secundam concedimus, ita admittendam censeo compositionem secundam, & primam relegandam. Ex quo ad argumentum, & vtramque confirmationem constat solutio. 13 *Resp.*

§. II.

Quid de diuina essentia sub conceptu essentiæ, & naturæ dicendum?

Secunda conclusio: *Diuina essentia, & per modum essentiæ, & per modum naturæ est de essentiæ relationis prout virtualiter, & ratione nostra ab illa distinctæ.* Prima pars huius conclusionis probari solet communiter, eo quod relatio diuina, prout virtualiter à natura distincta, essentialiter est ens diuinum per essentiam, & à se, vt *præcedenti conclusione* monstrauimus; at ratio entis per essentiam, & à se, est ipsissima essentia diuina absoluta: ergo diuina essentia per modum essentiæ clauditur essentialiter in ratione diuina, quatenus virtualiter à natura distincta. Hæc tamen ratio, etsi efficax sit contra illos, qui in diuinis relationibus solum agnoscunt *Ad* relatiuum explicitum, & non *in* relatiuum subsistens, aduersus illos autem, qui præter *Ad* explicitum recognoscunt in illis proprium *in* relatiuum pœnes ordinem ad subiectum, parum habet efficacitatis, nisi amplius vrgeatur. Ad illam namque respondere non difficile poterunt, rationem entis à se, & per essentiam dupliciter sumi, primo per exclusionem 14 *Secunda conclusio.* *Quorundam argum. reprobatur.*

nem causæ, secundo per exclusionem virtualis principij: hoc secundo modo est ipsissima essentia, seu natura diuina, prout sic autem non est de conceptu relationum, priori modo esse prædicarum commune transcendens non solum essentiam, sed etiam attributa, & relationes, & de omnibus essentialiter prædicari; ex hoc tamen non sequi diuinam essentiam absolutam essentialiter prædicari de illis.

15 *Vtraque pars conclusionis probatur ex D. Th.* Probatur igitur primo vtraque pars conclusionis ex D. Thom. *1. ad Annibaldum dist. 33. quæst. vnica art. 1. ad 4. argumentum*, quod ita procedebat: *De quocunque prædicatur essentia, prædicantur essentialia attributa; hęc autem non prædicatur de proprietatibus: non enim dicitur, quod Paternitas sit sapiens, vel quod creet: ergo proprietas non est essentia.* Cui argumento sic respondet Sanctus Doctor: *Ad quartum dicendum, quod attributa essentialia possunt significari in abstracto, vel in concreto: si in abstracto, sic essentialiter prędicantur, & de essentia, & de proprietate in abstracto acceptis: dicimus enim, quod essentia diuina, vel etiam Paternitas, est bonitas, vel sapientia Dei, si autem in concreto significentur, sic non prędicantur de essentia, vel proprietate in abstracto significatis, nisi illa attributa, quę circumeunt omne ens: dicimus enim, quod essentia, vel potentia est ens, vna, vel bona, non autem quod sit sapiens, vel creans, sed hoc dicitur de Deo, vel de Patre, qui significantur per modum suppositi, non autem essentia, vel Paternitas.*

16 *Verba D. Tho. vrgentur.* Quibus verbis vtramque nostræ conclusionis partem expræssisse Angelicum Doctorem probo in hunc modum: argumentum procedebat de diuina essentia nedum per modum essentiæ, sed etiam per modum naturæ; at de illa prout sic asserit prædicari essentialiter, si in abstracto accipiatur, de diuinis relationibus: ergo sentit manifestè essentiam sub vtraque ratione esse de conceptu essentiali diuinarum relationum, etiam quatenus virtualiter ab essentia distinguuntur. Maior, in qua est difficultas probatur: argumentum procedebat de essentia, quatenus attributa radicat; at essentia quatenus radicat attributa non est essentia per modum essentiæ tantum, sed etiam per modum naturæ: ergo argumentum procedebat de diuina essentia, nedum per modum essentiæ, sed etiam per modum naturæ. Probo maiorem: etenim maior argumenti erat hæc; *de quocumque prędicatur essentia, prędicantur essentialia attributa*, propositionem concessit D. Thomas; at hæc propositio solum est vera de essentia, vt est attributorum radix: solum enim prout sic infert conuenientiam attributorum: ergo argumentum procedebat de essentia, quatenus attributa radicat; & consequenter procedebat de illa, nedum sub conceptu essentiæ, sed etiam sub munere, & conceptu naturæ.

17 *Conf. 1.* Explicatur, & vrgetur amplius; de quo verificantur essentialiter attributa in abstracto, prædicatur etiam essentialiter natura diuina sub conceptu naturæ; at D. Thomas apertè fatetur prædicari attributa in abstracto essentialiter de Paternitate: ergo de illa prædicatur essentialiter diuina essentia, etiam sub conceptu naturæ. Minor ex contextu constat. Consequentia euidens est, & maiorem ostendo: etenim attributa diuina, siue in concreto, siue in abstracto accepta, radicatur in diuina natura sub conceptu naturæ. *Conf. 2.* Explicatur, & vrgetur secundo: non enim minorem difficultatem reperient contrarij Authores in eo, quod attributum sapientiæ sit de essentia relationum, quam in conuenientia essentiali naturæ sub conceptu naturæ; at D. Thomas primum concedit: ergo etiam concedit secundum.

18 *Prima pars conclusionis suadetur.* Deinde prima pars conclusionis suadetur: quidquid prædicatur realiter de Paternitate v. g. essentialiter prædicatur de illa: at Paternitas est realiter essentia diuina: ergo & essentialiter; & consequenter essentia est de essentiali Paternitatis conceptu.

Maior ostenditur 1. Discursus cum minori tenet. Maior autem ostenditur primo: ad id, quod prædicatur de aliquo realiter, & non essentialiter, subiectum prædicationis est essentialiter in potentia, sicut ad id, quod prædicatur entitatiuè identicè, & non identitate formali, subiectum est in potentia formaliter; sed ad nihil, quod de Paternitate realiter prædicatur, est Paternitas in potentia essentialiter, aliàs illius essentia potentialis esset: ergo quidquid prædicatur realiter de Paternitate, prædicatur de illa essentialiter. *Secundo.* Secundo: quod prædicatur de Paternitate realiter, prædicatur de illa ratione summæ actualitatis; at summa actualitas petit actu essentialiter omnem perfectionem, & actualitatem non admixtam imperfectione, & potentialitate: ergo quod prædicatur de Paternitate realiter, prædicatur de illa essentialiter.

Denique. Denique probatur: quidquid enim prædicatur realiter de Paternitate, debet prædicari de illa cum summa vnitate possibili; at vnitas identitatis essentialis maior est, quam vnitas solius identitatis realis, & aliàs est possibilis, vt ex argumentorum solutione constabit: ergo idem quod prius.

19 *Deinde suadetur 1. pars cōclusionis.* Tertio suadetur: si namque relatio non clauderet in suo conceptu diuinam essentiam, non clauderetur in conceptu illius, vt in confesso est apud omnes Authores contrarios; at hæc mutua exclusio conceptuum repugnat summæ simplicitati Dei, vt *superius* arguebam: ergo, & quod relatio non claudat in suo conceptu diuinam essentiam. Probo minorem: eo ipso quod essentia diuina, nec claudat, nec claudatur in conceptu Paternitatis, erit in potentia ad illam, ab illa determinabilis, & actuabilis: ergo ex illa, & Paternitate resultabit compositio rationis ex potentia, & actu, quæ non minus pugnat cum diuina simplicitate, quam compositio metaphysica ex genere, & differentia: vt ergo inconueniens illud vitemus, asserendum est, diuinam essentiam esse de conceptu essentiali relationum, quatenus ab illa virtualiter, & ratione nostra distinguuntur.

Denique eandem conclusionem, quoad secundam partem, ostendo: etenim hæc duo argumenta non minori efficacia militant de diuina essentia per modum naturæ, quam per modum essentiæ; at illis vtuntur nostri Thomistæ, quorum est præfata distinctio, vt probent Dei essentiam per modum essentiæ includi essentialiter in conceptu relationum: ergo vel illa inefficacia debent censeri, vel fateri tenentur sub vtraque ratione esse de essentiali conceptu relationum: Maiorem, quoad secundum argumentum, sic probo: non enim solum prædicatur diuina essentia de Paternitate sub conceptu essentiæ, sed etiam sub conceptu naturæ; cum sub vtraque ratione realiter identificetur cum illa: ergo si quidquid realiter prædicatur de Paternitate, essentialiter prædicatur de illa, non solum sub conceptu essentiæ, sed etiam sub conceptu naturæ, prædicatus Deitas essentialiter de Paternitate. Quod etiam tertium argumentum pari efficacia militet de essentia diuina sub conceptu naturæ, ac de eadem sub conceptu essentiæ, probo in hunc modum: etenim relatio diuina non solum determinat, seu modificat Deitatem sub conceptu essentiæ, sed etiam sub conceptu naturæ: ergo si ex eo, quod determinet Deitatem sub conceptu essentiæ, cum mutua exclusione conceptuum, sequitur resultare ex illis compositionem virtualem, & per rationem, ex eo etiam, quod determinet Deitatem sub conceptu naturæ, & detur mutua exclusio conceptuum, infertur ex illis resultare compositionem virtualem, seu rationis. Explicatur hoc magis: ex Deitate sub conceptu essentiæ, & Paternitate illam determinante, resultat compositio rationis, si distinguantur per conceptus mutuo se excludentes: ergo pariter ex Deitate sub conceptu naturæ, & Paternitate illam determinante, resultabit compositio rationis, si distinguantur cum mutua exclusione conceptuum. 20 *Secunda pars conclusionis probatur.*

Respondebis fortè, quod vt ex Deitate sub conceptu naturæ, & ex Paternitate nulla compositio resultet, sufficit Deitatem sub alio conceptu, scilicet essentiæ transcendentis, claudi in Paternitatis conceptu. Sed contra, etsi ratio entis transcendentaliter clausa in substantia transcendat differentias contractiuas substantiæ; quia tamen substantia sub proprio, & expresso conceptu non transcendit tales differentias, verè cum illis compositionem metaphysicam facit: ergo quod ratio essentiæ transcendentaliter imbibita in Deitate sub conceptu naturæ, claudatur essentialiter in conceptu Paternitatis, non tollit quo minus ex Deitate sub conceptu naturæ, & Paternitate illam terminante, resultet compositio rationis, si Deitas sub ratione naturæ non est de conceptu essentiali Paternitatis. 21 *Contrariorum euasio reijcitur.*

Dices, non sic comparari rationem entis ad rationem substantiæ in substantia, sicut comparatur ratio essentię cum ratione naturæ in Deitate: prima enim comparatio est superioris transcendentaliter ad sua inferiora; secunda autem non ita, sed sunt duo inadæquati conceptus, seu duo inadæquata munia Deitatis, quę absque virtuali distinctione adęquata, & est essentia per comparationem ad existentiam, & natura per comparationem ad operationem, quatenus attributa radicat; ac proinde non mirum, quod inclusio entis in differentijs contractiuis substantię non impediat, quo minus substantia cum illis componat, bene tamen inclusio Deitatis per modum essentię in conceptu Paternitatis tollet compositionem ex natura Paternitate. 22 *Dices.*

Sed contra: eo ipso quod ratio essentię, & ratio naturę comparentur vt duo inadęquati conceptus, non stat essentiam sub conceptu essentię relationes transcendere, & non transcendere sub conceptu naturę: ergo solutio ista non potest subsistere. Probo antecedens primo: duo enim inadęquati conceptus eiusdem essentię, aut differentię comparantur inter se conuertibiliter; at eo ipso quod si comparentur, de quocumque essentialiter vnus prędicetur, alter etiam debet prędicari essentialiter: ergo si ratio essentię, & ratio naturę sic se habent in natura diuina, eo ipso, quod diuinitas sub conceptu essentię sit de essentiali conceptu relationum, sub conceptu etiam naturę debet essentialiter prędicari de illis, & illarum conceptus transcendere. *Sed contra. Antecedens probatur 1.*

Secundo: ratio essentię, & ratio naturę eo ipso, quod sic comparentur, intimius, & cum maiori conuertibilitate se habent, quam natura, & attributa; at iuxta D. Tho. *in principio huius conclusionis* relatum, de quocumque essentialiter prędicatur essentia, prędicantur essentialia attributa: ergo de quocunque prędicatur essentialiter Deitas sub conceptu essentię prędicari etiam essentialiter debet Deitas sub conceptu naturę. 23 *Secundo.*

Deni-

Denique. Denique contra istam solutionem arguitur: essentia diuina sub conceptu essentiæ conuertibiliter se habente ad conceptum naturæ, consistit in ratione entis à se per exclusionem causæ, & principij virtualis: ergo si sub hoc conceptu includitur in conceptu relationum, etiam includitur in illis sub conceptu radicis attributorum, id est, naturæ. Antecedens constat: nam ratio entis à se per exclusionem causæ est communis, & transcendens transcendentia rationis ad omne prædicatum diuinum; & consequenter non se habet conuertibiliter cum conceptu naturæ. Consequentiam autem probo: non minus opponitur à se per exclusionem principij virtualis cum formalitate habente virtuale principium, quam conceptus radicis cum conceptu radicati; sed relationes, quamuis habeant principium virtuale, claudunt implicitè essentiam vt est à se per exclusionem principij virtualis: ergo quamuis sint formalitates radicatæ in alio, includunt in suo conceptu essentiam sub conceptu radicis; & consequenter sub conceptu naturæ.

§. III.

Argumentis contrariorum occurritur.

24 *Arguitur primo ex D. Tho.* Contra istam conclusionem opponunt contrarij Authores, primo D. Thomam *quæst. 8. de potentia art. 2. ad 6.* quod ita procedebat: *Quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur etiam de subiecto; sed si relatio est ipsa essentia diuina, hæc prædicatio erit vera, essentia diuina est Paternitas; & similiter ista Filiatio est essentia diuina: ergo sequitur quod Filiatio sit Paternitas.* Huic argumento respondet D. Thomas, maiorem solum esse veram in prædicabilibus per se, id est, quando aliquid prædicatur de alio secundum propriam rationem, & non solum ob realem identitatem: *Cum ergo dicitur*, inquit D. Thom. *essentia diuina est Paternitas, non prædicatur de essentia diuina Paternitas propter identitatem rationis, sed propter identitatem rei; & similiter nec essentia de Paternitate, vt iam dictum est; quia alia est ratio essentiæ, & relationis*:

Respond. ergo ex mente D. Thomæ essentia non prædicatur de Paternitate per se, & formaliter, sed tantum identicè, nec per rationem identificatur cum illa, sed tantum realiter; & consequenter non clauditur in relatione secundum quod per nostros conceptus ab illa ratione distinguitur. Respondeo D. Thomam nomine prædicationis per se, & secundum propriam rationem, intelligere id, quod prædicatur de aliquo tanquam expressum eius constitutiuum, hoc autem modo, nec Paternitas de essentia, nec essentia de Paternitate prædicatur; Paternitas namque non est formale, nec expressum constitutiuum essentiæ diuinæ, sed modus essentialiter inclusus in illa, vt videbimus *disputatione sequenti*, nec essentia est formale, & expressum constitutiuum Paternitatis, sed quid implicitè, & transcendentaliter inclusum in illa ratione summæ actualitatis, & infinitatis. Quæ interpretatio ex eo vera deprehenditur, quia ad soluendum argumentum factum sufficit, quod nec relationes de essentia, nec essentia de relationibus isto perseitatis modo prædicentur, vt ex dicendis *sequenti disputatione* constabit.

25 *Secundo arguitur.* Secundo arguit Vazquez: id, quod secundum rationem aduenit essentiæ, non claudit illam secundum rationem; at Paternitas v.g. intelligitur aduenienꞩ essentiæ secundum rationem: ergo illam secundum rationem essentialiter non includit. Probat maiorem: id namque, quod secundum rationem alteri aduenit, non affert secundum illud, cui aduenit: at quod secundum rationem aliud includit, illud affert secum per rationem: ergo id, quod secundum rationem aduenit essentiæ non potest illam per rationem includere.

Conf. Quod amplius in hunc modum confirmat: relatio à nobis concipitur adueniens essentiæ vt illam determinet; at id, quod determinatur, non continetur in conceptu determinantis, vt inductione patet in rebus creatis, & probari potest in reali determinatione, in qua realiter determinans nequit realiter includere realiter determinatum: ergo in relatione vt à nobis concipitur, non continetur essentia.

26 *Respond.* Respondeo, veram esse maiorem de eo, quod aduenit secundum rationem essentiæ, quoad explicitum, & implicitum: secus autem de eo, quod aduenit solum quoad explicitum, relatio autem non primo, sed secundo modo aduenit essentiæ, ad quod sufficit, quod licet implicet in suo conceptu essentiam, illam tamen non explicet, nec explicitè adducat. *Ad conf.* Et ex his ad confirmationem distinguo maiorem: determinatione quoad implicitum, & explicitum, nego maiorem: quoad explicitum tantum, concedo maiorem, & sub eadem distinctione nego minorem: nec inductio ex creatis fauet contrario Authori; sed Nobis; modi namque, quia solum quoad explicitum adueniunt enti, & illud determinant, implicant in suo conceptu ens, etsi illud non explicent; differentiæ autem contractiuæ generis, quia determinant genus determinatione simpliciter quoad implicitum, & explicitum, nec implicitè, nec explicitè genus important, & licet neget Auctor contrarius determinati per modos determinatione expressionis, communis tamen Metaphysicorum consensus id docet, qui ens non vniuocum, sed analogum ad sua inferiora fatentur.

Tertio sic arguunt: si Paternitas in suo conceptu essentiali clauderet essentiam diuinam, hæc esset vera propositio, *Paternitas est essentia diuina essentialiter*; at hæc propositio concedi non potest: ergo Paternitas in suo conceptu essentiali non claudit essentiam diuinam. Minor, in qua est difficultas, probatur sic primo: de quo prædicatur diuina essentia essentialiter, prædicatur etiam essentialiter omne prædicatum essentiale essentiæ; at de essentia prædicatur essentialiter, quod sit communicabilis tribus personis, quod non potest de Paternitate essentialiter prædicari; cum hæc sit falsa propositio, *Paternitas est communicabilis tribus Personis*: ergo essentia non potest prædicatione essentiali de Paternitate enunciari. Secundo: nam hæc est bona consequentia, *Pater essentia intelligit; Paternitas est essentia: ergo intelligit Paternitate*; at hoc consequens est falsum: ergo aliqua ex præmissis est falsa; cumque maior falsa non sit, minor necessario falsa debet esse. 27

28 *Tertio prob. minor.* Tertio: nam de essentia vt à Paternitate distincta verè prædicatur, quod Deum constituat in esse Dei, & quod est radix omnium relationum: ergo si essentia de Paternitate essentialiter prædicatur, verum erit dicere de illa, quod Deum constituat in esse Dei, quod sit radix omnium relationum; & consequenter Paternitas erit radix sui ipsius, quod est impossibile. *Quarto.* Quarto suadetur; si namque essentia verè affirmaretur de Paternitate essentialiter, verum esset dicere de essentia, quod est propria Patris; cum enim tota Paternitas sit Patri propria, omne, quod essentialiter enunciatur de illa, debet esse proprium Patri; consequens est falsum: ergo relatio in suo conceptu essentiali non claudit diuinam essentiam.

Denique prob. minor. Denique illa minor suadetur: si namque de Paternitate essentialiter prædicatur essentia, sequitur verè affirmari de essentia, quod sit forma constitutiua Patris in ratione personæ; quia Paternitas est forma constitutiua Patris secundum omnia sibi essentialia, quorum vnum esset essentia; consequens autem est falsum, aliàs Pater in essentia à Filio realiter differret secundum propriam rationem essentiæ: ergo idem quod prius.

29 *Respond. arg. Ad 1. minoris probat.* Ad hoc argumentum respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad primam probationem, distinguo maiorem: absolutè, vel specificata essentia, concedo maiorem: absolutè semper, nego maiorem, licet autem esse communicabile non prædicetur de Paternitate absolutè: vnde hæc est falsa propositio *Paternitas est communicabilis Filio*, quia facit sensum, quod Paternitas sub expresso conceptu sit illi communicabilis, quod est hæreticum, prædicatur tamen de Paternitate cum addito, & specificatione essentiæ diuinæ: vnde hæc est vera propositio, *Paternitas est essentia Diuina pluribus Personis communis*, nec est necessarium, quod omne prædicatum essentiale essentiæ diuinæ prædicetur de Paternitate accepta absolutè, sed sufficit prædicari absolutè, vel cum addito, & specificatione essentiæ, vt dictum est. Et quidem contrarij Authores eadem difficultate premuntur; cum fateantur hanc esse veram propositionem, *Paternitas realiter est essentia diuina*, hanc autem esse falsam, *Paternitas est realiter Filio communicabilis*: sicut ergo necessarium non est adhoc, quod essentia diuina prædicetur realiter de Paternitate, quod communicabilitas prædicetur realiter de Paternitate absolutè, sed solum cum addito, & specificatione essentiæ, asserendo, *Paternitas est realiter essentia diuina realiter communicabilis*, ita in nostra opinione est dicendum de prædicatione essentiali.

Ad secundam probationem nego antecedens; nam variatur appellatio: licet namque Paternitas sit essentia diuina implicitè, non tamen explicat essentiam diuinam, & ab illa ratione ratiocinata distinguitur, in maiori autem prædictæ consequentiæ reduplicatur explicitus conceptus essentiæ, in minori non fit reduplicatio, & in consequenti fit reduplicatio supra expressum relationis conceptum; eo quod in ordine ad formales constitutiones semper reduplicantur expressi, & formales conceptus: vnde appellatio in consequentia facta variatur, sicut in ista: *Omnes ens causatur à Deo; deformitas peccati est entitas: ergo deformitas causatur à Deo*, potest autem concedi hæc propositio, *Pater intelligit Paternitate ratione essentiæ, quam implicitè claudit*, sicut etiam ista conceditur, *deformitas peccati causatur à Deo sub ratione entitatis*. 30 *Ad 2.*

Et ex his ad tertiam probationem constat solutio; nam de Paternitate verum est affirmare, quod constituat Deum, & omnia radicet, non absolutè asserendo, *Paternitas constituit Deum, & radicat cætera, quæ competunt Deo*, sed addendo, & specificando essentiam, dicendo *Paternitas ratione essentiæ, quam implicitè claudit, radicat omnia attributa, & Deum constituit, imo & se ipsam*: nam hoc nihil est aliud quam, quod essentia, quam implicitè claudit, radicat Paternitatem. 31 *Ad 3.*

Ad quartam nego sequelam, quam non conuincit probatio facta: nam licet tota Paternitas sit propria Patri, ly *tota* accepto *cathegorematicè*, non tamen *syncathegorematicè* accepto, id est secun- 32 *Ad 4.*

secundum omnia, quæ implicitè includit; sicut tota rationalitas est propria hominis, non *syncathegorematicè*, id est secundum omnia, quæ implicitè includit; cum includat in suo conceptu entitatem, quæ propria hominis non est, sed *cathegorematicè*, id est secundum aliquem conceptum, quem exprimit.

33 *Ad vlt. prob.* Ad vltimam nego etiam sequelam; cum namque constitutio Patris non sit per compositionem extrema constituentia non constituunt quoad omnia, quæ explicitè, & implicitè important, sed solum quoad ea, quæ explicitè dicunt: vnde cum Paternitas non explicet essentiam diuinam, sed solum implicitè illam importet; consequens est, quod non verificetur de essentia, quod personam Patris in ratione Patris constituat formaliter.

34 *Replicatio 1.* Sed aduersus solutionem datam primæ probationi objiciet quis primo: de quo prædicatur essentia, prædicantur omnia, quæ essentialiter prædicantur de essentia: ergo de quo prædicatur essentia absolutè, etiam prædicantur absolutè omnia, quæ de illa absolutè dicuntur; & consequenter vel absolutè concedendum non est Paternitatem esse essentialiter diuinam essentiam, vel absolutè debet concedi Paternitatem esse communicabilem.

Secundo. Secundo: attributa diuina, vt sunt *intellectio*, *volitio*, *&c.* absolutè prædicantur de quo absolutè prædicatur essentia diuina: ergo etiam quoduis aliud prædicatum essentialiter absolutè enunciatum de essentia debet absolutè enunciari de quo absolutè prædicatur essentia. *Tertio.* Tertio; quia ex illa solutione sequitur vere affirmari de Paternitate, quod sit diuina essentia actu communicata tribus personis: tum, quia de quo verificatur potentia, potest etiam actus verificari. Tum etiam: nam communicabilitas essentiæ diuinæ non est potentialis, sed summè actualis; consequens autem absurdum videtur: ergo etiam illud ex quo sequitur.

35 *Resp.* Respondeo prædicata, quæ essentialiter affirmantur de essentia, esse in duplici differentia; alia enim absolutè affirmantur de illa absque reduplicatione superioritatis illius, & virtualis distinctionis, qua à relationibus discriminatur, alia vero prædicantur de essentia vt superior est ad personas, & cum reduplicatione virtualis distinctionis, qua distinguitur à relationibus: prædicata prioris generis absolutè affirmantur de omni eo, de quo absolutè affirmatur essentia: vnde absolutè affirmantur de Paternitate *intellectio*, *volitio*, &c. secus autem prædicata posterioris conditionis; & quia communitas affirmatur de essentia cum reduplicatione superioritatis realis, quam habet ad tres personas, & virtualis distinctionis, qua à relationibus differt: consequens est, quod non affirmetur de quauis relatione absolutè, sed cum addito, & specificatione essentiæ diuinæ.

36 *Exemplo firmatur doctrina.* Habeo exemplum ex creatis desumptum: essentiale est enti, quod sit specificatiuum nostri intellectus; & tamen quamuis ens absolutè enuncietur de rationali, & omnibus alijs, non tamen verificatur absolutè de illis, quod sint specificatiuum intellectus humani, sed solum cum addito, & specificatione entitatis: vnde hæc est falsa propositio, *rationalitas specificat intellectum humanum*, hæc tamen est vera, *rationalitas sub ratione entitatis intellectum nostrum specificat*, & hoc non alia de causa, nisi quia specificatio conuenienti non absolutè, sed cum reduplicatione expressionis proprij conceptus, & distinctionis, qua gaudet respectu differentiarum. Et ex his ad primam, & secundam obiectionem constat solutio. *Ex his aliæ obiectiones diluuntur.* Ad tertiam ex dicendis *disputatione sequenti* constabit. Et totum argumentum instatur in affirmatione essentiæ diuinæ de Patre, quam esse essentialem nemo est, qui possit dubitare; & tamen ista consequentia non valet: *Pater est essentia diuina; essentia diuina est communicabilis Filio: ergo Pater est communicabilis Filio*. Maior, & Minor verissimæ sunt, consequens autem falsum, sed solum potest inferri: *ergo Pater est essentia communicabilis Filio*.

37 *Replic. contra dicta.* Sed instare quis poterit ex dictis à Nobis *disp. 71. §. 1.* videlicet prædicatum positiuè competens rationi superiori genericæ non posse repugnare rationi differentiali, ex quo intulimus, quod si intellectioni vt sic positiuè competeret exigentia producendi Verbum, non posset repugnare visioni beatificæ ex conceptu differentiali verbi productio: ergo à fortiori quod essentialiter positiuè competit rationi transcendenti, repugnare nequit formalitati, in qua per transcendentiam inclusa inuenitur; & consequenter, vel communicabilitas essentialiter competens essentiæ diuinæ debet cuiuis relationi sub expresso conceptu non repugnare, vel diuina essentia relationes transcendere nequit, nec de illis essentialiter poterit prædicari.

38 *Resp.* Respondeo, communicari essentiam sub conceptu essentiæ, & relationem esse incommunicabilem sub omni ratione sibi essentiali, non posse componi cum inclusione essentiæ essentiali in relationibus, bene tamen relationem esse incommunicabilem sub expresso conceptu relationis componitur cum inclusione essentiæ, quæ sub conceptu essentiæ communicabilis est nec est simile de exigentia positiua productionis Verbi in intellectione vt sic, & repugnantia productionis Verbi in visione beatifica: hæc namque non solum dicit repugnantiam productionis sub vno conceptu, sed etiam repugnantiam productionis Verbi absolutè, & sub omni conceptu in beatificata visione reperto, & idcirco si de conceptu intellectionis vt sic esset Verbi productio, contrahi non posset ad visionem beatificam, quæ petit sub nulla ratione Verbum producere.

Quarto objiciunt: si de conceptu essentiali relationum esset diuina essentia, sequeretur, multiplicata realiter relatione, multiplicari essentiam diuinam realiter, consequens est absurdum: ergo diuina essentia non est conceptu essentiali relationum. Probatur sequela primo: quia non alia ratione multiplicatis relationibus, multiplicatur realiter entitas diuina, seu realitas, nisi quia entitas relationes transcendit: ergo si diuina essentia essentialiter relationes transcenderet, multiplicaretur realiter ad multiplicationem realem relationum. Secundo: multiplicatis realiter relationibus, multiplicatur realiter relationum essentia: at si essentia diuina essentialis esset relationibus, esset illarum essentia: ergo necessario deberet multiplicari realiter ad multiplicationem realem relationum. 39 *Arg. 4.*

Respondeo negando sequelam: ad primam probationem nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam entitas, seu realitas, relationes transcendit per modum prædicati communis communitate rationis abstrahentis à relatiuo, & absoluto, & ideo multiplicatur realiter, multiplicatis relationibus; transcendentia vero diuinæ essentiæ respectu relationum non est prædicati communis communitate rationis, sed reali communitate, & ideo illis multiplicatis debet diuina essentia realiter immultiplicata manere. Ad secundam dicatur, multiplicari essentiam relationum non secundum adæquatum conceptum, sed solum secundum expressum, essentiam autem diuina non pertinet ad expressum relationum conceptum, sed implicitè clauditur in illis. 40 *Resp.*

Quinto objiciunt aliud inconueniens, quod sequitur ex nostra sententia, videlicet produci diuinam essentiam, producta Filiatione; consequens est hæreticum: ergo nostra sententia non est tenenda. Probatur sequela primo: nā prædicatū essentialiter improducibile nequit esse essentiale formalitati producibili essentialiter: ergo vel producta relatione necessario producitur essentia diuina, vel non est prædicatum essentiale Filiationi. Secundo: quia non alia ratione producta Filiatione producitur realitas Filiationis, nisi quia est prædicatum essentiale illius: ergo si diuina essentia est prædicatum essentiale Filiationis, producetur Filiatione producta. Tertio: nam si essentia diuina inclusa essentialiter in Filiatione non produceretur, hæc esset vera propositio. *Filiatio est entitas improducta*; at hoc est falsum; cum opposita propositio sit vera, scilicet, *Filiatio est entitas producta*: ergo essentia diuina inclusa essentialiter in Filiatione producitur. Probo sequelam; hæc namque est bona consequentia: *Essentia diuina est entitas improducta; Paternitas est essentialiter essentia diuina: ergo est essentialiter entitas improducta*; at vtraque præmissa est vera in nostra sententia: ergo, & sequela manifestè manet probata. 41 *Arg. 5.*

Respondeo negando sequelam ad primam probationem nego antecedens, si prædicata infinita sint: nam sicut ratione infinitatis stat formalis realis identitas inter prædicata diuina cum improducibilitate vnius, & alterius producibilitate, ita ratione infinitatis stare poterit inclusio essentialis inter huiusmodi prædicata. 42 *Resp.*

Ad secundam distinguo antecedens: quia est essentialis per modum prædicati communis communitate rationis, concedo antecedens: ex præmissa ratione prædicati essentialis, nego antecedens, & consequentiam: essentia namque diuina est essentialis relationibus, vt prædicatum commune communitate reali non rationis: vnde sicut hac ratione non multiplicatur realiter ad realem multiplicationem relationum; ita nec producitur Filiatione producta; si namque produceretur, etiam multiplicaretur. Ad tertiam concedo sequelam, nec opponuntur ista prædicata, scilicet, esse entitatem productam, & esse entitatem improductam; quia vnum conuenit ratione essentiæ, quam essentialiter includit relatio, & alterum ratione expliciti relatiui, quod dicit, sicuti hac de causa conceduntur istæ propositiones, *tres relationes diuinæ sunt res, & sunt vna res*, primum ratione essentiæ, quam implicant, secundum ratione conceptus relatiui, quam exprimunt, & sicut etiam istæ duæ propositiones debent concedi *Pater est entitas producta, Pater est entitas improducta*, primum est ratione relationis, & secundum ratione essentiæ.

Denique objiciunt: Pater constituitur ex Paternitate, & essentia ergo essentia nequit in Paternitate implicitè claudi. Probatur consequentia primo: quia vnum ex constituentibus non potest includi in alio, quocirca, nec animal in rationali potest implicitè claudi, nec è contra rationalitas in animali: quia scilicet ex illis homo constituitur. Secundo: nam si Paternitas clauderet implicitè essentiam, diceret adæquatè totum, quod dicit Pater: ergo non posset Patrem constituere, sicuti nec potest aliquo modo concedi, quod Pater Patrem constituat. 43 *Denique arg.*

Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam. *Resp.* Ad primam probationem dicatur, verum esse antecedens, *Ad 1. consequentiæ probationem.* quando constitutio est per compositionem realem, aut rationis *simpliciter* talem, quales sunt constitutio hominis ex anima, & corpore, & metaphysica ex animali, & rationalis: secus autem

tem

tem quando est constitutio per omnimodam simplicitatem, qualis est constitutio Patris ex Paternitate, & essentia. Ex quidem verè affirmamus Deum Deitate constitui: & tamen nihil est de ratione Dei, quod implicitè saltim in Deitate non includatur.

44 *Ad 2. prob.* Ad secundam distinguo antecedens: diceret implicitè, & per modum formæ, concedo antecedens; explicitè, & quasi per modum totius, nego antecedens, & consequentiam. Nec est eadem ratio de Patre, vt Patrem constituere dicatur, ac de Paternitate: nam Pater dicit relationem, & essentiam per modum constituti, ex illis sub expressis illorum conceptibus, sicut hæc est vera *modus per se constituit substantiam*, licet implicet totum quod dicit substantia; & tamen hæc est falsa: *Substantia constituit substantiam*. Et similiter hæc est vera: *Deitas constituit Deum*, etiam si implicitè importet totum, quod Deus, & tamen hæc est falsa *Deus Deum constituit*. Et ratio omnium est diuersitas rationis, & in modo importandi pœnes implicitum, & explicitum.

45 *Replicabis.* Sed dices: si Paternitas clauderet implicitè essentiam, & naturam Diuinam, esset constituta obiectiuè ex essentia absoluta, & expresso relationis conceptu: ergo diceret totum, quod Pater, non per modum formæ constituentis, sed per modum constituti, & quasi totius. Antecedens probatur primo: nam quodlibet constituitur ex suis essentialibus prædicatis: ergo si Paternitas essentialiter dicit essentiam, & expressum relationis conceptum, importabit vtrumque, tanquam constitutum ex illis. Secundo: nam eo ipso, quod importet essentiam vt inclusam in Paternitate, importat necessario illam, vt Paternitate terminatam, & per illam incommunicabiliter subsistentem: ergo illam importat eo modo, quo Pater; & consequenter eodem modo per illam constituitur in ratione Personæ, ac Pater constituitur.

46 *Resp.* Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem distinguo antecedens: secundum omnem significationem: nego antecedens: secundum aliquam, concedo antecedens, & nego consequentiam, loquendo de Paternitate vt significatur hoc nomine *Paternitas*: sic enim non significatur vt constituta ex essentia, & Paternitate, sed vt constituens Patrem; vt autem significatur hoc nomine *Pater*, significatur vt constitutum ex essentia, & Paternitate. Ad secundam nego antecedens: ad hoc namque necessarium erat, quod importaret essentiam sub expresso conceptu essentiæ, & naturæ, qualiter à Paternitate distinguitur, non autem sic illam importat Paternitas; sed vt transcendentaliter in relatione inclusam, qua ratione amittit expressionem naturæ, & solum exprimitur, quatenus est relatio. Quod si hoc solum velint, qui negant naturam sub conceptu naturæ claudi in conceptu relationum, quia scilicet sub expresso naturæ conceptu non clauditur in illis; cum eo ipso, quod in illis claudatur, expressionem illam amittat libenter assentior: cæterum in hoc nullum discrimen inter naturam sub conceptu naturæ, & sub conceptu essentiæ reperio; cum etiam prout inclusa in conceptu relationum emittat expressionem essentiæ absolutæ, prout talis.

47 *Ex dictis infertur.* Ex dictis infertur ens Diuinum, etsi detur sub conceptu essentiæ, & naturæ, esse de quidditatiuo attributorum conceptu, quod multi concedunt, qui tamen negant hoc respectu relationum. Constatque eisdem rationibus, quibus respectu relationum huiusmodi inclusionem ostendimus. Et hæc de ista Disputatione applicanda litteræ Magistri *vbi supra*.

DISPVTATIO SEPTVAGESIMASEPTIMA.

An Relationes sint de conceptu quidditatiuo, essentiæ diuinæ?

§. I.

Relatis sententijs vera eligitur.

Nu. 1. *Aperitur difficultas.* Duo sunt Mihi certa in hac parte. Primum est, relationes esse de quidditate diuinæ essentiæ secundum realitatem, qua à parte rei gaudent, acceptas. Quod patet eadem ratione, qua id monstrauimus *disputatione præcedenti in principio* de essentia diuina respectu relationum secundum realitatem, siue formalitatem, quam habent à parte rei. Secundum est, relationes non esse de quidditate essentiæ diuinæ, vt metaphysicum eius constitutiuum. Quod patet: nam id metaphysicè constituit naturam diuinam, quod primo in illa explicatur secundum conceptum, quem viatores formamus; at primo explicatum relationes non sunt, sed aliqua absoluta perfectio: ergo relationes non sunt de quidditate essentiæ, vt metaphysicum eius constitutiuum. Quod igitur in disputationem vocamus est, an relationes sint de quidditate essentiæ diuinæ, quatenus virtualiter ab illis distinguitur, & implicitè saltim claudantur in conceptu quem viatores de illa prout sic formamus?

Prima sententia est negatiua, quam præter omnes Auctores *disput. præcedenti pro 1. sententia* tenent Canariensis *vbi supra* Zumel *disp. 3. concl. 4.* Suarez *cap. 5. & 6.* Arrubal *cap. 3.* & Granados *disp. & sect. relata*. Secunda affirmans est, quam tuentur cæteri Auctores *pro 2. sententia disp. præcedenti* relati, quorum aliquid distinguentes de natura sub conceptu essentiæ, & sub conceptu naturæ, asserunt sub priori ratione relationes, includere, vt sibi essentiales: secus autem sub posteriori. Alij tamen indiscriminatim affirmant esse de essentia sub vtroque conceptu. Pro cuius explicatione sit Nostra conclusio. 2 *Duplex sententia refertur. Canar. Zumel. Suarez. Arrubal. Gran.*

Relationes sunt de conceptu quidditatiuo diuinitatis, vt virtualiter, & ratione ab illis distincta, & sub ratione essentiæ, & sub ratione naturæ. Conclusionem istam probant aliqui ex eo quod relationes sunt à parte rei idem formaliter cum essentia diuina; at identitas ista subsistere nequit, nisi sint de essentia, & quidditate illius, cum eo ipso quod sint extra essentia diuinitatis, distinguantur vt essentia, & essentia, ac proinde ex natura rei, in quo consistit Scotista distinctio formalis: ergo relationes sunt de quidditate essentiæ, seu naturæ diuinæ. Hæc tamen ratio mihi placere non potest: tum, quia relationes non esse de quidditate essentiæ diuinæ in sensu nostræ quæstionis est satis probabile etiam inter nostros Thomistas, cum tamen in Scotis sententia vix species probabilitatis Theologi extra Scholam Scoti reperiant: non ergo potest vnum ex alio pendere, nec per bonam consequentiam deduci. Tum etiam, nam rationalitas identificata formaliter realiter cum animalitate, & tamen nemo dicit esse de illius quidditate, & essentia, alias non posset à rationalitate perfectè præscindi, sicut hac ratione in via Thomistarum, ens à modis, & differentijs præscindere nequit: ergo ex identitate reali formali relationum cum essentia, perperam colligitur esse de quidditate illius. 3 *Statuitur conclusio. Aliquorum probatio reijcitur 1. Secundo.*

Tum etiam: nam in sententia frequenti satis apud nostros Thomistas, singularitas est de essentia naturæ Gabrielis prout est à parte rei, & in omnium Thomistarum sententia est indistincta realiter formaliter ab illa: & tamen non est de essentia illius secundum quod exercet munus naturæ, & prout à nobis vt sic inadæquatè concipitur: ergo ex eo quod relationes sit realiter formaliter indistinctæ ab essentia diuina, non rectè colligitur esse de essentia illius secundum virtualitatem essentiæ, nec de intrinseco conceptu illius, quatenus à nobis sub ista ratione concipitur, sed solum esse de essentia, & quidditate diuinitatis, secundum realem formalitatem, quod vt in principio dixi, à nullo potest negari, qui inter essentiam, & relationes non agnoscat distinctionem realem formalem. 4 *Tertio.*

Aliter ergo est probanda nostra conclusio. Et in primis ex D. Thom. *quæst. præced. art. 2. ad 2.* illis verbis. *In ipsa perfectione diuini esse continetur, & Verbum intelligibiliter procedens, & principium Verbi, sicut, & quæcumque ad eius perfectionem pertinent, vt supra dictum est*, scilicet *q. 4. art. 2.* sed alia, quæ pertinent ad perfectionem diuini esse scilicet attributa, continentur in diuina essentia nedum formaliter realiter, sed etiam essentialiter, vt ex contrarijs fatentur, Suarez, Arrubal, & Granados, & constans videtur, eo quod alias diuina essentia non conciperetur omnino perfecta, si in suo quidditatiuo conceptu omnem perfectionem non clauderet: ergo Verbum, & principium Verbi; & consequenter relationes diuinæ in diuina essentia, nedum formaliter realiter, verum etiam essentialiter continentur. Et *infra quæst. 39. art. 6. ad 2.* illis verbis: *Vnde sicut est per se ista, Pater est Deus, ita est ista, Deus est Pater, & nullo modo per accidens.* Vbi duo ponderanda sunt, primum est æquiparatio quoad perseitatem inter vtramque propositionem; at ista *Pater est Deus* est per se non solum per identitatem, sed etiam per se formalis per inclusionem essentialem Deitatis in Patre: ergo & ista *Deus est Pater* est per se formalis per essentialem inclusionem Paternitatis in Deitate. Secundo ponderanda sunt illa verba, *& nullo modo per accidens*; at si Paternitas non esset de diuinitatis essentia essentialiter, prædicaretur de illa aliquo modo per accidens: ergo Paternitas est de diuinitatis essentia secundum D. Thomam. Probo minorem: etsi non diceretur de illa accidentaliter prædicamentaliter, quia non est accidens, sed substantia, diceretur tamen de illa accidentaliter prædicabiliter ad minus vt quartum prædicabile; cum esset extra essentiam subiecti, nec identitas obstet, vt constat in proprietatibus entis, quæ de illo prædicantur prædicatione *quarti prædicabilis* non obstante identitate, si non sint de illius essentia: ergo si Paternitas non sit de essentia Diuinitatis, hæc prædicatio *Deus est Pater* erit aliquomodo per accidens. 5 *Prob. conclusio 1 duplici testimonio D. Thom.*

Secundo probatur conclusio: essentia Diuina clauditur essentia Diuina clauditur essentialiter in conceptu relationum; ergo & relationes essentialiter clauduntur in conceptu essentiæ. Antece- 6 *Secundo prob. ratione.*

tecedens admittunt ex contrarijs Canariensis, Zumel, Suarez, Arrubal, & Granadus, *Disputationeque praecedenti* id probauimus. Consequentia vero probatur primo: nam si semel admittatur praedicatum aliquod realiter enunciari de Deo, & non essentialiter, cur repugnabit Deitatem realiter de Paternitate enunciari, & non essentialiter? ergo si hoc secundum repugnat, primum etiam repugnabit; & consequenter sicut ex hoc, quod Deitas realiter de Paternitate dicatur, rectè colligitur essentialiter enunciari de illa; ita ex hoc, quod Paternitas realiter dicatur de diuinitate; colligi debet de illa essentialiter praedicari. Secundo probatur consequentia: id namque, quod essentialiter & per rationem in aliquo includitur, non potest adhuc per rationem ab illo praescindi; & consequenter clauditur essentialiter in eius conceptu: ergo si essentia Diuina essentialiter, & per rationem, in Diuinis relationibus clauditur, non poterit etiam per rationem praescindere ab illis, & consequenter erunt de diuinitatis essentia.

7 *Antec. ostenditur primo.* Antecedens constat primo: quia namque ens clauditur in differentijs omnibus, à nulla potest per rationem abstrahere, vt communiter docetur à nostris Thomistis *in ante praedicamentis*. *Secundo.* Secundo: nam quia animal essentialiter clauditur in homine adaequatè concepto, etsi ab illo praescindat secundum hominis aliquam partem, scilicet prout est rationalis, qua ratione in illo non clauditur, ab illo tamen adaequatè praescindere nequit, scilicet prout est animal. *Tertio.* Tertio: id namque, quod realiter in aliquo includitur, nequit ab illo realiter separari: ergo id, quod per rationem in aliquo includitur, non poterit per rationem ab illo separari, aut praescindi. Et ratio est: nam abstractio, aut praescisio, est quidam motus, terminus autem *ad quem* motus separantis, non potest in termino *à quo* separationis reperiri: ergo eo ipso, quod aliquid in alio per rationem clandatur, ab illo abstrahi, aut praescindi non poterit, sed necessario debet illud in suo conceptu claudere.

Denique. Denique idem antecedens probatur: eo namque ipso, quod concipiatur aliquod praedicatum, debet concipi actu, saltim implicitè, omne, quod illud essentialiter claudit, sicut concepto animali concipitur actu omne, quod est essentialiter animal in quantum tale: ergo eo ipso, quod praedicatum essentialiter includatur in aliquo, non potest ab illo praescindi, seu abstrahi.

8 *Tertio prob.* Tertio principaliter suadetur conclusio: essentia Diuina est formaliter realiter Paternitas: ergo est Paternitas essentialiter; & consequenter Paternitas essentialiter clauditur in conceptu quidditatiuo essentiae. Antecedens ex dictis contra Scotum *disputatione praecedenti* supponitur. Consequentia autem probatur sic primo: ideò est Paternitas per identitatem realem formalem, quia formalitas essentiae est infinita in ratione formalitatis; at etiam infinita est diuinitas in ratione essentiae: ergo erit Paternitas per identitatem essentialem. Secundo: ideò diuinitas est Paternitas per identitatem formalem; quia aliàs formalitas Diuinitatis esset in potentia ad Paternitatem formaliter, & ex vtraque resultaret in Patre compositio realis formalis: ergo eadem ratione si diuinitas non est Paternitas per essentialem identitatem, erit ad Paternitatem in potentia essentiali, & ex vtraque resultabit in Patre compositio essentialis; sicut enim vnio distinctorum formaliter efficere valet compositionem realem formalem: vnio etiam distinctorum essentialiter efficere valebit distinctionem essentialem. Tertio; ideò diuinitas est Paternitas realiter, quia est realiter integra Deitas, Paternitas autem pertinet ad integritatem diuinitatis; at etiam est essentialiter integra Deitas: ergo debet esse Paternitas essentialiter. Denique probatur: praedicatum competens realiter formae non prout in potentia, sed ratione actualitatis, non solum realiter, sed etiam essentialiter enunciatur de illa; at Paternitas conuenit realiter diuinitati, non prout in potentia, sed ratione summae actualitatis: ergo non solum praedicatur de illa identicè realiter, sed etiam essentialiter.

9 *Denique prob. conclusio.* Denique, omissis alijs, principaliter suadetur conclusio: diuinitas identificat sibi relationes summa identitate, absque inconuenienti possibili, & imo & imaginabili; at identitas essentialis maior est identitate solummodo reali formali, & alias ex tali identitate cum relationibus nullum sequitur inconueniens: ergo identificat illas sibi non solum reali, sed etiam essentiali identitate. In maiori nulla est difficultas, illamque plures ex contrarijs assumere debent, vt probent diuinitatem essentialiter de relationibus praedicari. Minor etiam pro prima parte probatione non indiget. Pro secunda parte probatur: si namque aliquod inconueniens ex tali identitate inferretur, maximè esset, quod cum omne, quod de praedicato essentialiter dicitur, debeat essentialiter de subiecto enunciari, si Filiatio v. g. essentialiter conueniret essentiae, & haec essentialiter Filiationi, fieret inde, quod Paternitas essentialiter Filiationi competeret, & haec esse vera propositio, *Filiatio est Paternitas essentialiter*; at hoc inconueniens non sequitur ex identitate essentiali: ergo nullum ex illa colligitur, & consequenter debet concedi.

Probo minorem primo: ex identitate reali formali essentiae cum Filiatione, & Paternitatis cum essentia, non sequitur Paternitatem realiter cum Filiatione identificari, aut de illa realiter enunciari; eo quod cum tali identitate reali stat inter illa distinctio rationis; at etiam cum identitate essentiali Filiationis cum essentia, & essentiae cum Paternitate, stat in nostra sententia inter illa distinctio rationis: ergo ex identitate essentiali vtriusque relationis cum essentia non sequitur inter illa identitas, nec praedicatio essentialis. *Minor prob. 1.*

Explicatur hoc magis: non minus est naturali lumine notum, quaecumque identificantur cum tertio identificari inter se, quam illud, quod contrarij in sui fauorem adducunt, videlicet, quando quidpiam de quopiam praedicatur, quidquid praedicatur de praedicato, de subiecto etiam praedicari debere, imo hoc supra primum fundatur; at primum non tenet, quando extrema identificata cum tertio realiter, distinguuntur ab illo, vel non identificantur cum tertio adaequatè, vt docet Diuus Thomas *in praesenti art.* 3. quo circa ex identitate reali relationum cum essentia non licet in diuinis colligere realiter identificari inter se: ergo pariter secundum principium ad infallibilitatem exposcet, vt praedicatum enuncietur sine distinctione virtuali, seu rationis ab illo, vel praedicatione essentiali adaequata; & consequenter quamuis essentia de Paternitate essentialiter praedicetur, & de essentia Filiatio, non licebit colligere Filiationem de Paternitate essentialiter dici saltim immediatè; eo quod essentia ratione, & virtualiter à Paternitate distinguitur, & similiter Filiatio essentialiter inclusa in essentia virtualiter differt ab illa, & neutra cum essentia identificatur essentialiter adaequatè. 10 *Explicatur, & vrgetur.*

Secundo illa minor suadetur: non minus petit quod vt proprietas de praedicato dicitur, vt proprietas etiam de subiecto enunciari, quam quod essentialiter dicitur de praedicato alicui essentiali, essentialiter dici de illo, at Filiatio v. g. praedicatur de Deo vt proprietas in aduersariorum sententia; cum non omnino accidentaliter comparetur ad illam, quin de Patre, cui essentialiter conueni Deitas, tanquam proprietas praedicetur: ergo etiam poterit de essentia essentialiter dici, quin de Patre, aut Paternitate, cui essentialiter competit Deitas, essentialiter praedicetur. *Secundo prob. minor.*

Tertio eandem minorem ostendo contra illos, qui Nobiscum *disputatione praecedenti* affirmarunt essentiam diuinam essentialiter in relationibus diuinis includi, isti namque fatentur Filiationem produci, quin producatur essentia diuina, etiam si in Paternitate essentialiter includatur: ergo pariter non obstante quod Paternitas essentialiter claudatur in essentia, poterit communicari essentia Filio, quin communicetur illi Paternitas; & consequenter stare poterit essentialis inclusio Paternitatis in essentia diuina, quin debeat praedicari de Filio, de quo essentialiter praedicatur essentia; cum praedicatio in communicatione fundetur. 11 *Tertio prob. minor.*

Et confirmatur: non minus communiter docetur à Concilijs, & Patribus, Paternitatem esse Patris propriam, & non communicari Filio, quam quod Deitas illi communicetur; sed ad primi veritatem necessarium non est, quod omne praedicatum, in Paternitate essentialiter clausum, sit Patri proprium, & Filio non communicatum: ergo ad veritatem secundi necessarium non erit, quod omne praedicatum essentialiter clausum in Deitate Filio communicetur. *Conf.*

Denique aduersus omnes eandem minorem ostendo: ipsi namque fatentur essentiale esse diuinae naturae, quod sit communicabilis tribus personis, & tribus personalitatibus terminabilis; at hoc praedicatum non enunciatur verè essentialiter de Patre; haec enim est falsa, *Pater est communicabilis tribus personis*, seu *tribus substantijs terminabilis*; ergo ex eo, quod Filiatio v. g. essentialiter praedicetur de essentia, & essentia de Patre, non sequitur de Patre essentialiter dici Filiationem. *Denique alia instantia prob.*

Si fortè respondeant, esse communicabile praedicari etiam de Patre, non immediatè, sed mediante essentia: vnde haec est vera propositio, *Pater est essentia tribus personis communicabilis*. In contrarium obstat: nam idem, & Nos asserimus, hanc scilicet esse veram propositionem, *Pater est essentia diuina actu communicata Filio*, & ista *Pater est essentia diuina, quae essentialiter est Filiatio*. Si dicant secundo, communitatem esse praedicatum competens essentiae diuinae, qua ratione superior est ad personas, & ab illis distincta virtualiter; vnde non petit de personis singulis praedicari. In contrarium obstabit, id ipsum, & nos de relationibus diuinis asserere, scilicet conuenire essentiae diuinae, qua ratione est superior, & virtualiter à singulis personis distincta: vnde ex eadem causa, nec desiderabitur vt omnes relationes de singulis personis dicantur, sed de quauis singula relatio. Si fortè dicatur, relationes conuenire essentiae in statu quasi contractionis ad personas, quod autem sic conuenit non posse illi competere, qua ratione est superior; cum superioritas solum illi conueniat in statu quasi abstractionis. In contrarium obstat, quod licet superioritas, quae est per rationem, solum competat ei in statu abstractionis, & quod per contractionem tollitur 12 *Euasiones reijciuntur.*

 ampli-

amplitudo, qua ad plura inferiora se extendit, realis autem communitas, qualis est diuinæ essentiæ, per determinationem ad personas non tollitur; cum eademmet essentia terminata per vnam personalitatem extendatur ad alias: ergo solutio tradita ruit.

§. II.

Occurritur argumentis in contra.

13 *Arg. I. duplici testimonio D. Tho.* Contra istam conclusionem opponunt contrarij Authores, primo D. Thomam *quæst. 8. de potentia art. 2. ad 6.* vbi docuit prædicationem istam *Deus est Pater* non esse per se formalem, sed identicam; at si Paternitas in Diuinitate essentialiter esset inclusa, prædicatio ista esset per se formalis: ergo Paternitas in Diuinitate essentialiter non includitur, & idem est de quauis alia relatione dicendum. Et *infra quæst. 33. art. 3.* vbi affirmat, communia, idest essentialia, absolutè dicta esse de intellectu propriorum, sed non è conuerso; in intellectu enim personæ Patris intelligitur Deus, sed non conuertitur: ergo ex mente D. Thom. Paternitas non includitur in conceptu Diuinitatis; & consequenter non est de essentia illius. Respondeo, in primo *Explicatur primū testim. I.* testimonio solum negare prædicationem illam esse per se formalem formalitate constitutionis, & expressionis, quod libenter fatemur: relationes namque, nec exprimuntur in conceptu essentiæ, nec metaphysicè illam constituunt, non autem negat esse *Secundo.* per se formalem formalitate inclusionis. Vel secundo dicatur, non esse formalem per modum prædicati essentialis, eo modo, quo attributa de essentia dicuntur, esse tamen per se formalem per modum modi essentialis, & essentialis essentiæ terminationis.

14 *Explicatur secundum.* In secundo solum intendit communia esse de intellectu propriorum, tanquam prædicata illorum essentialia enunciata de omni, de quo propria prædicantur, qua ratione propria non sunt de intellectu communium, quia nec sunt prædicata essentialia, sed modi essentiales, nec prædicantur immediatè, saltim de omni, de quo prædicantur communia, & hoc sufficiebat intento D. Thomæ, quod erat, communia esse propria propriis *subsistendi consequentia*: quia non valet: *Est Deus: ergo Pater, &c.* *Alij PP. explicantur.* Et eadem ratione interpretandi veniunt Boetius *in libello de Trinitate*, vbi ait Trinitatem non dici substantialiter de Deo, idest essentialiter constitutiuè, seu per modum prædicati essentialis, non autem negat Diuinitatem de Deo essentialiter per inclusionem, & per modum modi, seu determinationis essentialis. Et Augustinus 5. *de Trinitate cap. 6. & sequentibus*, vbi ait: *Relationes non prædicari de Deo secundum substantiam, nec etiam secundum accidens, sed vt ad aliquid*: vbi ly *secundum substantiam* idem, est quod *secundum essentiam*, sed non neget dici secundum essentiam per modum modi, & determinationis essentialis, sed per modum constitutiui, seu per modum prædicati essentialis, qualiter attributa enunciantur de Deo.

15 *Opponitur Augustinus.* Si opponas Augustinum 7. *de Trinitate cap. 2. & 4.* asserentem, aliud esse in Patre esse Patrem, vel esse Deum, seu esse simpliciter. Et 5. *de Trinitate cap. 8. lib. 6. cap. 6. & 7. lib. 11. cap. 10. & lib. 15. cap. 5. & 6* docentem in Deo non esse aliud esse, quam sapientem, vel magnum esse; at si Paternitas esset essentialis diuinitati nullum inter illam, & sapientiam discrimen staret, ratione cuius posset verificari idem esse Patri esse, ac sapientem, esse, non vero esse idem Patri esse, & Patrem esse cum vtrumque in diuinitate essentialiter includatur, & neutrum in diuinitate explicetur, seu constitutiuè importetur; suppono enim sapientiam non esse metaphysicum constitutiuum Deitatis: ergo secundum Augustinum Paternitas non est essentialis diuinitati.

Respond. Respondeo primo solutione data *supra disp. 76. §. 5.* Vel secundo nego minorem ob rationem disparitatis traditam, scilicet relationes esse de essentia diuinitatis, non per modum constituentium metaphysicè illam, nec per modum prædicatis essentialis, sed per modum modi, & determinationis essentialis; licet autem sapientia metaphysicè non constituat Deitatem in ratione naturæ, nec in illius conceptu explicetur, includitur tamen non per modum modi, sed per modum prædicati essentialis: vnde cum inclusione essentiali vtriusque in diuinitate saluatur discrimen inter relationes, & sapientiam, assignatum ab Augustino.

16 *Secundo arg.* Opponunt secundo plura testimonia Conciliorum, & Patrum, passim asserentium Patrem communicasse Filio totam essentiam, non vero relationem. Ita Concilium Lateranense *in cap. firmiter, & capite damnamus*. Florentinum Toletanum 11. *in in confessione fidei* vbi dicitur: *Singulariter vnaquaque persona est plenus Deus*. Ex Patribus *Damas.* Damascenus 3. *de Fide cap. 6.* illis verbis: *Confitemur omnem naturam esse in Patre, & omnem, & perfectam naturam esse in Filio, in quo secundum Apostolum habitat omnis plenitudo diuinitatis*. *Athanas.* Athanasius orationes contra Gregales Sabellij illis verbis: *Vniuersa plenitudo, & integritas Deitatis est in Patre, & Filio, &c. quandoquidem amborum vna forma*. Id ipsum docent Hilarius *lib. 9. de Trinitate*. Nazianzenus *oratione 50.* Et Ambrosius *de Filij diuinitate cap. 7.* Et tamen Pater non communicauit Filio Paternitatem: ergo Paternitas non pertinet ad essentiam diuinitatis. *Hilarius Nazian. Ambros.*

Respondeo, Patrem communicasse Filio totam essentiam *cathegorematicè*, non vero *syncathegorematicè*, id est totam non totaliter, quia ei communicauit constitutiuum Deitatis in esse naturæ, & omnia prædicata essentialia, qualia sunt attributa, non tamen omnem modum essentialem: ex quo solum sequitur Paternitatem non pertinere ad essentiam diuinitatis, vel vt constitutiuum metaphysicè, vel vt prædicatum essentiale illius, quod libenter fatemur, non tamen non pertinere ad illius essentiam tanquam modus essentialis. 17 *Respond.*

Et quidem in aduersariorum sententia, ex hoc quod Fides doceat Patrem communicasse Filio totam substantiam, non licet inferre communicasse Paternitatem, quæ ad substantiam pertinet Deitatis, tanquam modus eius connaturalis. Insuper, ex eo quod Fides doceat, Patrem non communicasse Filio Paternitatem, non licet colligere non communicasse illi diuinitatem, quæ in sententia plurium ex contrarijs est de essentia Paternitatis: pariter ergo, ex hoc quod Patres doceant communicasse Filio totam substantiam: totam essentiam, seu totam naturam, non licebit inferre, vel Paternitatem communicasse, vel non esse de essentia diuinitatis. *Instatur arg.*

Tertio obijciunt: quidquid essentialiter prædicatur de diuinitate, prædicatur essentialiter de singulis personis diuinis; at Patre v. g. non prædicatur essentialiter Filiatio, & è contra de Filio non prædicatur vere Paternitas: ergo Paternitas, & Filiatio non sunt de diuinitatis essentia, nec de illa essentialiter prædicantur. Consequentia est legitima. Minor certa videtur: hæc enim falsa est, & hæretica propositio, *Pater est Filiatio*. 18 *Tertio arg.*

Maior autem ostenditur primo ex illa regula ante prædicamentali, *quando quidpiam de quopiam prædicatur, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur etiam de subiecto*, quæ in vniuersum tenet, quando prædicatio est essentialis; at diuinitas essentialiter, prædicatur de singulis personis: ergo de illis omnibus prædicatur quidquid essentialiter dicitur de diuinitate. *Maior ostenditur primo.*

Secundo probatur: nam prædicatum, cuius aliqua pars essentialis essentialiter repugnat subiecto, nequit verè, & essentialiter de subiecto enunciari, quo circa si animali esset intrinseca, & essentialis rationalitas equo repugnans, non posset animal essentialiter enunciari de equo; hæc etiam propositio est falsa *homo est vniuersum*; quia in vniuerso includitur aliquid, quod homini conuenire non potest: ergo vt diuinitas essentialiter prædicetur de singulis Personis Diuinis, omne, quod essentiale est Diuinitati, debet de illis singulis prædicari, & nihil, quod ei sit essentiale, potest cum singulis personis repugnantiam habere. *Secundo prob.*

Tertio suadetur: nam quælibet ex Diuinis personis seorsim ab alia est perfectus, & integer Deus; at non possunt esse integer, & perfectus Deus, si aliquid essentiale Diuinitati singulis personis non competat, sicut non potest esse integer, & perfectus homo, cui aliquod essentiale humanitati deficeret: ergo quidquid de Diuinitate essentialiter enunciatur debet de singulis personis enunciari. *Tertio prob.*

Hoc est argumentum, cui præcipuè fidunt Authores contrarij. Sed certè, etsi pluribus ex illis omnino euidens, & prorsus insolubile appareat, longè à veritate distat illorum iudicium; cum triplex ad illud colligatur solutio ex dictis à Nobis *in vltima nostra sententia confirmatione*. Prima fit distinguendo maiorem, illamque concedendo de prædicatione absoluta, vel cum specificatione diuinitatis, negando autem in vniuersum de absoluta prædicatione, iuxta dicta *disputatione præcedenti solutione ad 3.* de ista propositione *Paternitas est communicabilis*, quod scilicet absolutè concedi non potest, bene tamen addita, & specificata essentiæ ex parte prædicati: vnde istam posse concedi asseruimus, *Paternitas est essentia pluribus communicabilis*, pariter hac propositio concedenda non est: *Paternitas est Filiatio*; bene tamen ista: *Paternitas est essentia, quæ Filiatio essentialiter est*. Iuxta quam solutionem ad primam maioris probationem distinguo maiorem: debet prædicari de subiecto absolutè, nego maiorem: absolutè, vel cum specificatione prædicati, de quo immediatè prædicatur, concedo maiorem, & concessa minori, distinguatur consequens eodem modo. Ad secundam distinguo antecedens: si repugnet tam absolutè, quam mediante prædicato, de quo essentialiter enunciatur, concedo antecedens: si primo, & non secundo modo repugnet, nego antecedens, & distinguo consequens eodem modo. Ad tertiam probationem concessa maiori, distinguo minorem: si nec competat absoluta prædicatione; nec media, & specificata essentia, concedo minorem: si tantum primo modo non competat, nego minorem, & distinguatur consequens eodem modo. Quæ solutio ex paritate prædicati communicabilitatis satis vero similis apparet, & quæ contra illam possunt opponi, ex dictis *in solutione illius tertij argumenti* euanescunt. 19 *Resp. I.*

Secun-

20 *Secundo resp.* Secundo responderi potest negando maiorem, ad primam probationem distinguo maiorem: quando prædicatum re, & ratione cum subiecto identificatur, concedo maiorem: quando prædicatum, & si essentiale, sit ratione tamen à subiecto distinguitur, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Ad secundam distinguo antecedens: tanquam idem re, & ratione cum illo, concedo antecedens: tanquam idem re, diuersum tamen ratione, subdistinguendum est, & concedendum in creatis, negandum autem in diuinis, & neganda est consequentia: nam sicut in creatis tenet illud axioma, *quæ sunt eadem vnitertio, sunt eadem inter se*, etiam si ratione distinguantur à tertio, in diuinis autem non tenet, interueniente distinctione rationis à tertio, sed tunc possunt cum identitate reali cum tertio, realiter distingui inter se: ita increatis, si in prædicatio includatur essentialiter aliquid repugnans subiecto, prædicatum absolutè subiecto repugnat; in diuinis tamen stare optimè potest, quod cum prædicato aliquid essentialiter identificetur repugnans subiecto, cui tamen non repugnat essentialiter tale prædicatum, sed solum repugnat cum tali subiecto, re, & ratione identificari. Ad tertiam ex dicendis quid sit dicendum constabit.

21 *Contra solutionẽ arg. 1.* Cæterum contra hanc solutionem opponi potest, sequi ex illa, quod, vt Dialecticorum regula teneat, prædicatum, de quo aliquid essentialiter dicitur, debeat de subiecto enunciari in propositione identica; consequens videtur falsum, cum regula illa sit fundamentum totius artis sylogisticæ, quæ maximè in propositionibus, non identicis, sed formalibus exercetur: ergo ista solutio sustineri non potest.

Secundo. Secundo: nam hæc est bona consequentia. *Diuinitas essentialiter enunciatur de Patre, & sapientia de diuinitate: ergo hæc de Patre essentialiter dicitur*; & tamen diuinitas ratione à Patre distinguitur: ergo vt prædicta regula teneat necessarium non est vt prædicatum essentiale subiecto re, & ratione identificetur cum illo.

Resp. ad 1. replicã. Respondeo ad primam obiectionem distinguendo antecedens: vt regula illa irrefragabiliter in omni materia teneat, concedo sequelam: vt teneat in creatis, nego sequelam: iuxta quam distinctionem nego minorem, nec oppositum conuincitur ex eo, quod prædicta regula sit fundamentum artis sylogisticæ; nam etiam vulgare illud principium, *quæ sunt eadem vnitertio, sunt eadem inter se*, est fundamentum totius artis sylogisticæ, & tamen, vt teneat sine instantia, necessario requiritur, quod extrema identificentur cum tertio absque distinctione virtuali, seu rationis ab illo.

Ad 2. Ad secundam distinguo maiorem: est bona, & formalis, nego maiorem: ratione materiæ inter prædicata absoluta, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: vt teneat formaliter, & sine instantia, nego consequentiam: vt teneat in speciali materia, concedo consequentiam. Itaque sicut extrema identificari cum tertio realiter, & ratione ab illo distingui, non infert positiuè, quod extrema realiter inter se distinguantur, sed permissiuè solum, id est, permittit, quod aliquando extrema realiter identificata cum tertio, realiter inter se distinguantur, quod contingit solum, quando extrema sunt relatiua; quia tunc datur locus vt pro ea parte qua, ratione differunt ab essentia, exerceant inter se oppositionem, quam non habent cum essentia; ita similiter prædicatum, de quo aliquid essentialiter dicitur, distingui ratione à subiecto de quo essentialiter prædicatur, non infert positiuè sed permissiuè solum quod ea, quæ de tali prædicato essentialiter dicuntur, non prædicentur essentialiter de subiecto, cui est essentiale; hæc autem permissio exercetur, quando id, de quo dicitur, & quod de illo dicitur, sunt relatiua.

22 *Res. 3.* Denique responderi potest ad argumentum factum distinguendo maiorem: quod prædicatur de Diuinitate, tanquam eius metaphysicum constitutiuum, vel prædicatum essentiale, concedo maiorem: tanquam modus, seu determinatio essentialis, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: non sunt de Diuinitatis essentia tanquam prædicata essentialia, concedo consequentiam: tanquam modi, & determinationes essentiæ, nego consequentiam.

Ad 1. prob. maioris. Ad primam probationem maioris, quatenus contra istam distinctionem potest obstare, distinguo maiorem: si prædicatum adæquatè de subiecto enuncietur, seu cum illo adæquatè identificetur, concedo maiorem: si inadæquatè cum subiecto identificetur, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: quia diuinitas non identificat sibi essentialiter adæquatè aliquam ex personis diuinis, nec ad illarum aliquam adæquatè essentialiter descendit in nostra sententia, sicut nec in sententia contraria adæquatè realiter identificatur cum aliqua ex illis: vnde sicut in sententia contraria ex identitate reali essentiæ cum Paternitate, & Filiationis cum essentia, non sequitur identitas illarum inter se; quia identitas adæquata non est: ita in nostra sententia consequentia facta non tenet, addito ly *essentialiter*, & eandem ob causam.

23 Ad secundam probationem distinguo antecedens si in tali prædicato pars repugnans exprimatur, vel vt enunciata importetur, concedo antecedens: si nec exprimatur, nec enuncietur, sed tantum in significando implicitè importetur, nego antecedens, & consequentiam, cuius instantiam habemus in ente, in quo actu essentialiter implicantur modi essendi *per se*, & *in alio*, & tamen verè ens prædicatur de substantia, quin de illo enuncietur modus essendi in alio, qui substantiæ repugnat; eo quod talis modus in hac prædicatione *substantia est ens* non exprimitur ex parte prædicati, nec enunciatur, etsi in significando implicitè importetur. *Ad 2.*

Ad 3. resp. 1. Ad tertiam probationem responderi potest primo concessa maiori, negando minorem: tum, quia relationes non addunt perfectionem ad essentiam diuinam: vnde ex eo, quod singulis personis non competant, non tollitur, quo minus quælibet persona sit integer Deus integritate perfectionis. Tum etiam, quia non omnis modus essentialis diuinitati, debetur singulis personis diuinæ.

Secundo resp. Vel secundo, claritatis gratia, distinguo maiorem: integritate prædicatorum essentialium sibi debita, concedo maiorem: integritate modorum essentialium, qui diuinitati debentur, & non singulis personis, nego maiorem, & distinguo minorem: si aliquod essentiale diuinitati per modum prædicati essentialis singulis personis non competat, concedo minorem: si aliquod essentiale diuinitati per modum modi, nego minorem, & consequentiam. Et quidem hoc argumentum contrarij tenentur soluere, loquendo de conuenientia, & integritate reali; sicut & Nos loquendo de conuenientia, & integritate essentiali.

24 *Replicabis 1.* Sed opponet quis primo: Paternitas ingreditur ad constitutionem potentiæ generatiuæ, & actualis generationis tanquam modus, vt diximus q. 27. disp. 72. & 73. & tamen cui Paternitas non conuenit, nec potentia generatiua, nec generatio, conueniunt: ergo si relationes essentiales sunt diuinitati vt modi, cui omnes relationes non conueniunt, nec diuinitas potest competere.

Secundo. Secundo: nam sequitur ex hac solutione, posse diuinitatem vt significatam hoc nomine, à relationibus perfectè præscindi; consequens aduersatur nostræ sententiæ; cum ex illo sequatur, non esse de diuinitatis essentia, quatenus virtualiter, & ratione differt à relationibus: ergo & solutio tradita est nulla. Patet sequela: nam id ab alio perfectè præscindit, quod intelligi potest sine illo etiam implicitè in conceptu importato; at diuinitas intelligitur à nobis in Patre, quin in illa etiam implicitè intelligatur Filiatio v. g. ergo à Filiatione, & consequenter ab alijs relationibus, perfectè præscindit.

Resp. ad 1. instantiam. Respondeo ad primam obiectionem concessa maiori, & minori, negando consequentiam, ratio autem discriminis est: nam Paternitas importatur vt modus explicitè sine quo nec explicita generationis ratio intelligi potest; relationes autem non sic pertinent ad constitutionem essentiæ diuinæ, sed implicitè solum.

Ad 2. Ad secundam nego sequelam, ad probationem distinguo maiorem: quod adæquatè intelligi potest, concedo maiorem: quod inadæquatè, solum, nego maiorem, & distinguo minorem: intelligitur diuinitas in Patre adæquatè quoad implicita, & explicita, nego minorem: inadæquatè quoad ea, quæ implicitè vt modos importat, concedo minorem, & nego consequentiam.

25 *Denique principaliter arg.* Denique objiciunt; diuina essentia tota ita est vna, simplex, vt ratione essentiæ nullam distinctionem admittat; aliàs personæ in essentia non essent perfectissimè vnum; at si relationes essent de essentia essentiæ diuinæ, non posset tota essentia esse taliter vna, vt nullam distinctionem admitteret; cum includeret relationes, & consequenter relationum essentialem distinctionem: ergo relationes non sunt de essentia essentiæ diuinæ.

Conf. 1. Confirmatur primo: tota diuina essentia est absoluta essentialiter; ergo de essentia illius non possunt esse relationes. Patet consequentia: nam id, de cuius essentia est relatio, adæquatè absolutum non est quoad essentiam, sicut id, de cuius realitate est relatio, non est adæquatè realiter absolutum.

Conf. 2. Confirmatur secundo: nam si relationes essent de conceptu essentiæ, constituerent essentiam relatam; consequens est falsum; cum ad nihil referatur essentia: ergo & quod relationes sunt de conceptu essentiæ. Patet sequela: relatio namque tribuit suum quasi effectum formalem vbicumque inuenitur: ergo si inuenitur essentialiter inclusa in essentia, tribuit illi suum quasi effectum formalem, qui est constituere relatum ad aliud.

Resp. Respondeo distinguendo maiorem; quoad explicitum conceptum essentiæ, concedo maiorem: quoad omne implicatum in illa, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam.

26 *Si dicas.* Si dicas, quia explicitus conceptus entis claudit diuersitatem modorum, non est adhuc quoad explicitum perfectè vnus, sed solum vnitate imperfecta, & analoga: ergo si explicitus conceptus essentiæ implicitè claudit diuersitatem relationum, non erit quoad explicitum perfectissimè vnus.

Respõdeo. Respondeo distinguendo antecedens: præcisè ex illa causa, nego antecedens: ex illa, & quia aliàs conceptus finitus est, & communis

munis communitate solum rationis, concedo antecedens, & nego consequentiam: nam explicitus conceptus essentiæ diuinæ infinitus est, & communis, non rationis communitate, sed reali.

27 *Ad 1. confirm.* Ad primam confirmationem distinguo antecedens: tota quoad explicitum, concedo antecedens: tota, & totaliter quoad implicitum, nego antecedens, & consequentiam, sed solum infertur non explicare esse relatiuum, non autem, quod in illa non *Ad 2.* implicetur. Ad secundam nego sequelam, sicut nec sequitur ex eo quod modus differentialis prædicamentum relationis consequens actu implicitè includatur in ente, quod constituat ens relatum; quia necessarium erat, quod explicitè, & constitutiuè in illo importaretur; pariter dicimus relationes diuinas non constituere essentiam relatam; quia ad hoc erat necessarium, quod explicitè in illa importaretur, & vt ad subiectum compararetur ad illam; non autem sic comparatur, sed implicitè, & tanquam modi determinatiui illius.

28 *Ex dictis infertur primo.* Ex dictis colligitur primo, Diuinam essentiam claudere actu implicitè in essentiali conceptu attributa Diuina. Quod concedunt plures Authores, qui talem inclusionem negant respectu relationum; id tamen negant, & magis consequenter alij ex Authoribus contrariæ sententiæ. Sed probatur manifestè eisdem rationibus, quibus id probauimus respectu relationum. Secun- *Infertur 2.* cundo colligitur vnum attributum claudere in suo conceptu essentialiter aliud. Patet: nam claudit in suo conceptu essentiam, & hæc omnia attributa: ergo quoduis attributum claudit omnia in suo conceptu essentiali. Quæ illatio legitima est non interueniente relatiua oppositione.

29 *Denique Infertur.* Denique infertur triplex intelligentia illius maximæ, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, ob quis diuinis non infertur ex identitate relationum cum essentia negatio distinctionis realis illarum inter se. Prima est, vt intelligatur tunc veritatem habere, quando extrema identificantur cum tertio, ita vt nec ratione distinguantur ab illo, quam dedit D. Thomas *in hac quæst. art. 3. ad 2. & q. 8. de potentia art. 1. ad 7. & 10. argumentum: in 1. ad Annibaldum distinct. 33. q. vnica art. 1. ad 1.* Vnde, quia relationes identificatæ realiter cum essentia ratione distinguuntur ab illa: fit consequens, quod ex tali identitate non inferatur realiter non distingui inter se. Secunda est, quod quæ identificantur cum tertio, identificantur inter se non adæquatè, sed secundum aliquod sibi identificatum, vel quantum ad id, in quo cum tertio identificantur. Ex qua sic intellecta solum sequitur, quod quia relationes identificantur cum essentia, aliquod identificatum vni relationi, alijs etiam identificatur, & ipsæ identificantur in essentia inter se, non tamen sequitur realiter inter se non differre secundum expressos relationum conceptus. Hanc interpretationem dedit D. Thomas q. 8. de potentia art. 2. ad 10. illis verbis: *Idem est instans, quod est finis præteriti, & principium futuri; non tamen principium futuri dicitur esse in præterito, sed illud, quod est principium futuri; & similiter non dicitur quod Paternitas est in Filio, sed illud, quod est Paternitas, scilicet essentia Diuina, est in Filio.* Et *in 1. distinct. 33. q. 1. art. 1. ad 2.* Et *infra q. 39. art. 1. ad 1.* Tertia expositio est, vt teneat illa regula quando extrema identificantur cum tertio, & tertium cum extremis adæquatè, secus autem inadæquatè: vnde cum essentia diuina nec sic cum relationibus adequatè identificetur; consequens est, quod ex identitate relationum cum essentia non colligatur in distinctio realis illarum inter se.

DISPVTATIO
SEPTVAGESIMAOCTAVA.
An Diuinæ Relationes quatenus ab essentiæ distinctæ dicant relatiuas perfectiones?

§. I.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio.

Nu. 1. *Ex dictis supponitur 1.* EX dictis *in præcedentibus* duo vt indubitata supponimus. Primum est, relationes diuinas esse identicè formaliter perfectas perfectione absoluta essentiæ. Quod patet: nam eo modo, quo de relationibus prædicatur essentia, debet etiam de illis perfectio essentiæ verificari; at *disp. 75.* contra Scotum, & Durandum, ostendimus essentiam, & relationes non distingui distinctione reali formali, aut modali, & consequenter essentiam Dei de illis affirmari identicè realiter formaliter: ergo etiam essentiæ perfectio de relatione affirmatur: & consequenter sunt perfectæ identicè formaliter perfectione essentiæ. Se- *Secundo supponitur.* cundum, quod ex dictis colligitur, est, relationes diuinas vt distinctas ab essentia includere essentialiter perfectionem essentiæ; & consequenter vt sic distinctas esse perfectas, non *reduplicatiuè*, de quo disputatio erit, sed *specificatiuè*. Quod patet eadem ratione: eo namque modo, quo includunt essentiam, includunt etiam perfectionem essentiæ; at vt *disputatione 77.* probauimus, vt virtualiter, & ratione distinctæ ab essentia, essentiam diuinam essentialiter claudunt: ergo vt sic distinctæ includunt essentiæ perfectionem, & consequenter, etiam vt sic distinctæ, perfectæ sunt ly *vt* accepto *specificatiuè*. Ex quo vlterius colligitur, absolutè loquendo de relationibus, asserendum esse, quod perfectæ sint, *Tertio supponitur.* & quod dicant perfectionem; hanc namque absolutè est vera propositio, *relatio est diuina essentia*, propter inclusionem essentiæ in relationibus; ergo, & hæc absolutè debet concedi, *relatio diuina est perfectio*. Quod satis insinuari videtur in 6. *Synodo generali sessione* 18 vbi dicitur; *Credimus vnam substantiam in tribus subsistentijs vnitatem propter vnionem, Trinitatem propter subsistentiarum perfectionem*; substantiæ autem relationes sunt: ergo de relationibus verè affirmatur, & absolutè dicitur, perfectas esse, & perfectionem importare.

2 *Aperitur difficultas.* Quod igitur in discrimen vertimus est an ratione conceptus relatiui, quem supperaddunt essentiæ, & non solum ratione essentiæ inclusæ, perfectionem relatiuam ab essentiæ perfectione virtualiter distinctam importent? Prima sententia affirmat, *Prima sententia.* loquendo de relationibus diuinis sub expresso conceptu *ad*. Quam tuentur Suarez *lib. 3. de Trinitate cap. 9.* Pro illa refe- *Suarez.* rens Gabrielem *in 1. distinction. 7. quæst. 3. artic. 3.* Herbeum *di-* *Gabriel* *stinct. 2. quæst. 4 artic. 1.* & Clitoueum *supra Damascenum lib. 1.* *Herb.* *capit. 11.* Vazquez *disputat. 122.* per plura capita. Arrubal *disp. 105.* *Clitou.* Granadus *tract. 3. disp. 5. sect. 2.* Tenent etiam ex nostris Zumel *Vazq.* *circa articulum 2. disputat. 5. conclus. 2. & 3.* Albelda *disp. 6. sect. 1.* *Arrubal.* ex quibus Vazquez, & Zumel, negant multiplicari realiter perfectiones relatiuas, cæteri tamen consequentius affirmant. *Gran.*

Zumel. Secunda distinguit inter bonitatem transcendentalem, quæ in integritate consistit, & formalem, quæ consistit in conuenientia ad alterum: priori modo affirmant relationes addere perfe- *Albeld.* ctionem ad essentiam; secus autem in secunda acceptione. Hanc 3 tenet Fonseca *4. metaphysica cap. 2. quæst. 7. conclus. 7.* Tertia do- *Secunda.* cet, relationes secundum se in propria linea perfectionem dice- *Fonseca.* ret sed non explicare illam per respectum ad terminum, sed per *Tertia.* ordinem ad subiectum, & fundamentum, & consequenter non multiplicari realiter in ratione perfectionis; quia fundamentum non multiplicatur, sed omnes relationes eadem perfectione, etiam relatiua, gaudere. Hanc tenet Magister Ioannes à S. Tho. *S. Thom.* *disp. 13. art. 3 num. 8.* Quarta, & verior sententia defendit, *Quarta & vera sententia* relationes diuinas non addere perfectionem ad essentiam, sed sola essentiæ absoluta perfectione, gaudere. Ita Antiquiores Thomistç. Capreolus *in 1 dist. 7. quæstion. 1. ad 3.* Aureoli *Capr.* *contra primam conclusionem.* Ferrara *2. Contra Gentes cap. 5.* Caie- *Aureoli* tanus *in hac quæstione artic. 2 circa solutionem ad 3. quæst. sequenti* *Ferrara* *artic. 3.* Bañez *dub. 1.* Nazarius *controuersia 2.* Canariensis *disput.* *Caietan.* *3. par. 2.* Salmanticenses *disp. 6. dub. 2.* Serra *hic dub. 4.* Tenent e- *Bañez.* tiam omnes Scotistç cum suo Doctore *in 3. dist. 1. qu. 1. & 4.* & *Nazar.* *quodlibeto 5. art. 1. & 2.* Durandus *in 3. dist. 1. quæst. 3. num. 13.* *Canar.* & ex Patribus Societatis Molina *infra quæst. 42. art. 6. disput. 2.* & *Salm.* Beccanus *cap. 2. quæst. 6.* Pro cuius explicatione sit. *Serra.*

Durand. Prima conclusio: *Dato quod relationes addant ad essentiam perfe-* *Molina.* *ctionem relatiuam, necessario concedendæ sunt tres perfectiones reales* *Beccan.* *relatiuæ.* Ita frequentius Theologi. Et probatur primo contra Vazquez, qui ex eo ducitur ad suam singularem sententiam, 4 quia si perfectio in integritate consistat, cum omnes diuinç re- *Prima conclusio.* lationes ad vnam Dei integritatem concurrant, multiplicatis relationibus, non multiplicantur integritates; & consequenter *Prob. 1.* nec perfectiones; si autem in forma alteri conueniente consistat, *contra* vt sit realis perfectio, realem distinctionem à perfectibili expo- *Vazq.* scit: vnde cum relationes à personis constitutis realiter non distinguantur, non sunt reales perfectiones, sed rationis tantum; & consequenter non sunt plures perfectiones reales, sed tantum secundum rationem; at vtrumque istius Auctoris dictum est falsum: ergo multiplicatis realiter relationibus, multiplicantur realiter perfectiones relatiuç. Probo minorem primo pro prima parte: nam licet integritas absoluta in personis non multiplicetur, relatiua tamen, & personalis multiplicatur in illis, Pater namque est integra Persona, & similiter Filius; at non integritate eadem personali: ergo integritate realitèr diuersa; & consequenter si perfectio in integritate consistit, multiplicaris realiter relationibus, multiplicantur realiter perfectiones. Secun- *Secundo.* do: Paternitas est integra relatio, & Filiatio similiter integra relatio est; at integritas relatiua Paternitatis non est integritas relatiua Filiationis: ergo distinguuntur realiter in ratione integritatis. Deinde pro secunda parte suadetur, si namque relationes *Pro 2. parte probatur.* non essent perfectiones reales in secundo sensu, maximè quia à personis, seu essentia, quas perficiunt, realiter non distinguuntur; at hçc ratio est nulla: ergo & quod relationes non sint perfectionis in secundo sensu est falsum. Maior est fundamentum vnicum contrarij Auctoris. Minorem autem probo: si namque ratio illa alicuius esset valoris, sequeretur nullam esse realem perfectionem in Deo, perfectione sumpta pro forma alterum

rum perficiente, & illi conueniente; cum nulla ex diuinis perfectionibus à Deo quem perficiunt, realiter distinguatur; consequens est falsum, cum Deus realiter sit perfectus; & consequenter realibus perfectionibus debeat gaudere: ergo & illud ex quo sequitur.

5 *Euasio quadam reijcitur.* Si forte dicatur, Deum esse realiter perfectum, idest realiter integrum, non autem realiter perfectum, prout perfectum resultat, seu est concretum perfectionis realiter conuenientis, seu perficientis. In contrarium obstat primo: quia non maior requiritur distinctio inter perfectionem, & perfectibile, quam inter integrans, & integratum: ergo si Deus est realiter integer, non obstante identitate integrantium cum ipso, erit etiam realiter perfectus quamuis eius perfectio realiter ab illo non differat. Secundo non requiritur maior distinctio inter perfectionem, & perfectibile, quam inter habens, & habitum; at Deus dicitur realiter habens suas relationes: ergo, & perfici realiter per illas. Tertio: personæ diuinæ realiter constituuntur, suis proprietatibus relatiuis, quamuis ab illis realiter non distinguantur; quia ista constitutio non est per compositionem, sed per simplicem identitatem: ergo eadem ratione realiter perficietur per tales relationes, semel admisso, quod perfectionem dicant ratione distinctam à perfectione essentiæ.

I. Secundo. Tertio.

6 *Confirmat. hac omnia.* Quæ omnia confirmari possunt ex eo quod si relatio realis perfectio non esset, quia realiter non distinguitur à persona quam perficit, sequeretur omnipotentiam, v. g. & alia attributa, reales perfectiones non esse; consequens in doctrina huius Auctoris admitti non potest: ergo neque dicere potest quod relatio, realis perfectio non est, quia realiter non dicitur à persona, quam perficit. Sequela euidens est; cum attributa à natura diuina realiter non distinguantur. Minorem autem probo; ex eo namque quod relationes, reales perfectiones non sunt, infert Vazquez nullum esse inconueniens, quod Paternitas in ratione perfectionis Filio non competat; quia solum ei deficit perfectio rationis: ergo ex non conuenientia perfectionis, quæ talis est, non realiter, sed per rationem, non sequitur in personis diuinis negatio summæ perfectionis; at ex non conuenientia alicuius diuini attributi ad aliquam ex personis diuinis euidenter infertur summè perfectam non esse, de quo nullus dubitare potest: ergo attributa non sunt perfectiones rationis, sed reales, & consequenter realis indistinctio relationum à personis obstare nequit, quo minus reales perfectiones sint.

7 *Si respondeatur.* Si forte dicatur, defectum attributi priuatiuum esse; eo quod cum illo nulla ex diuinis personis habet oppositionem; & idcirco, quamuis realis perfectio non sit, sed rationis, arguere defectum summa perfectionis, secus autem relationis defectus, qui negatiuus est rationis oppositionis. In contrarium obstat: ergo jam defectus perfectionis relatiuæ non ideò non arguit defectum perfectionis summæ, quia perfectio realis non est, sed quia opponitur suo correlatiuo; & consequenter quamuis realis sit perfectio id ipsum responderi poterit, scilicet defectum perfectionis Paternitatis in Filio, non inferre Filium non esse summè perfectum; quia licet realis perfectio sit defectus tamen eius, negatiuus est ratione oppositionis, quam habet cum Filio.

In cōtrariū arg.

8 *Secundo prob. conclusio impugnando tertiā sententiam.* Secundo principaliter conclusionem ostendo contra tertiam sententiam: eo ipso quod relatio addat essentiæ perfectionem relatiuam virtualiter ab illa distinctam, ratio perfectionis est communis per rationem, & formalem transcendentiam absoluto, & relatiuo: at quæ sic sunt communia, multiplicantur realiter ad multiplicationem realem relationum, vt constat in realitate, vnitate, & entitate, quæ multiplicantur realiter, eo quod gaudent communitate, prædicta: ergo eo ipso quod relationes addant ad essentiam perfectionem relatiuam virtualiter ab illa distinctam, multiplicatis relationibus multiplicantur realiter perfectiones.

9 *Tertio suadetur.* Tertio contra eandem sententiam suadetur conclusio: quæ conueniunt relationibus ratione essentiæ inclusæ, & etiam ratione proprij; & relatiui conceptus, non possunt non multiplicari realiter, illis multiplicatis, vt constat in realitate, vnitate, & entitate: dicuntur enim plures res relatiuæ, plures vnitates, & plures entitates; quia realitas vnitas, & entitas, competunt relationibus non solum ratione essentiæ inclusæ, sed etiam ratione sui conceptus proprij, quo ab essentia distinguuntur; at eo ipso quod relationes addant ad essentiam perfectionem relatiuam virtualiter ab illa distinctam, illis conuenit ratio perfectionis; non solum ratione essentiæ, qua implicitè includunt; sed etiam ratione conceptus relatiui, quo ab essentia virtualiter distinguunt: ergo eo ipso, quod addant supra essentiam perfectionem relatiuam, multiplicari debent in ratione perfectionis, multiplicatione reali.

10 *Quarto.* Quarto: nam si ob aliquam rationem non multiplicarentur realiter in ratione perfectionis, maximè quia hæc non exprimitur per rationem ad terminum, sed ex fundamento desumitur, quod vnum, & idem est; at hæc ratio est nulla: ergo necessario debent multiplicari in hypotesi facta in ratione perfectionis. Probo minorem: ratio hypostasis, seu personalitatis, non exprimitur in diuinis relationibus per respectum ad terminum, sed personam; & tamen multiplicatur realiter in diuinis relationibus: ergo quod ratio perfectionis non exprimatur per respectum ad correlatiuum, sed ad fundamentum, non probat non multiplicari realiter in illis.

Dices, subsistentiam multiplicari, quia de conceptu illius est, incommunicabilitas, ex quo nascitur, quod illis, relationes diuinæ opponantur; at de ratione perfectionis, etiam relatiuæ incommunicabilitas seu oppositio non est, & idcirco in diuinis relationibus non multiplicantur realiter. Sed contra primo: nam si opponuntur in ratione hypostasis, quamuis non exprimatur per comparationem ad correlatiuum: ergo ad oppositionem inter relationes necessarium non est, quod id, in quo opponuntur, exprimatur per respectum ad terminum; & consequenter etiam si ratio perfectionis relatiuæ non exprimatur respectiuè ad correlatiuum, erit inter relationes oppositio realis in ratione perfectionis relatiuæ; ex quo vlterius infertur realis multiplicatio. 11 *Dices. Sed contra I.*

Secundo: eo ipso quod perfectio Paternitatis relatiua sit, esto desumatur per comparationem ad fundamentum, debet in voluere, & adæquatè connecti cum conceptu *ad* ipsius Paternitatis, alias quomodo ad vltimum, & differentialem conceptum Paternitatis poterit pertinere? at non alia ratione Paternitas in ratione hypostasis est realiter à Filiatione distincta, & cum illa incompossibilis in eadem persona, nisi quia, etsi non exprimat conceptum referendi, illum tamen imbibit, & cum illo connectione perfectio relatiua Paternitatis realiter à perfectione relatiua Filiationis debet distingui. *Contra 2.*

Tertio: perfectio Paternitatis, eo ipso quod relatiua sit, debet ab illa sub differentiali, & propria ratione præstari; at quod ab illa prout sic conuenit, proprium est Paternitatis, & alijs incommunicabile: ergo eo ipso quod illius perfectio relatiua sit, debet esse realiter incommunicabilis Filiationi; atque ex consequenti realiter ab illa distingui. Denique tradita solutio reijcitur: in Paternitate prout ab essentia distincta, & ad lineam relatiuam spectante, non dantur formalitates virtualiter ex æquo distinctæ; at si perfectio relatiua Paternitatis esset Filiorum communicabilis, darentur in illa formalitates distinctæ ex æquo virtualiter: ergo eo ipso, quod perfectio relatiua sit, debet esse realiter incommunicabilis. Probo minorem: non enim alia euidentiori ratione probant Theologi inter Paternitatem, & essentiam, distinctionem virtualem adæquatam, nisi quia essentia communicabilis est Filio, secus autem Paternitas: ergo si perfectio relatiua Paternitatis esset Filio communicabilis, & Paternitas sub conceptu referentis, & formæ hypostaticæ, non est communicabilis, dabuntur in Paternitate prout spectat ad lineam relatiuam, & ab essentia virtualiter differt, formalitates distinctæ distinctione virtuali adæquata. 12 *Contra 3. Deniq; solutio reijcitur.*

§. II.

Argumenta soluuntur.

NEc fundamenta contrariorum alicuius ponderis sunt. Primum est Vazquij exinde inferentis relationes non esse reales perfectiones, perfectione sumpta pro forma alteri conuenienti, quia inter perfectionem sic acceptam, & perfectibile, debet esse realis distinctio; eo quod perfectio realis debet realiter perficere, nihil autem potest se ipsum perficere realiter; at inter relationes, & essentiam, seu personas constitutas per illas, realis distinctio non est: ergo dici nequeunt reales perfectiones. Sed iam constat huius fundamenti imbecillitas, ad quod respondeo distinguendo maiorem: inter perfectionem compositiuè, aut informatiuè perficientem, concedo maiorem: perficientem per identitatem nego maiorem: sed ad hanc ad summum requiritur virtualis distinctio, & concessa minori, nego consequentiam. Et insto argumentum, tum in attributis, quæ reales perfectiones esse ad hominem contra Vazquez ostendi; & tamen à natura realiter non distinguuntur. Tum etiam in constitutione personarum per relationes, quæ realis est: & tamen ab illis realiter sunt indistinctæ. 13 *Argum. Vazquij diluitur. Respond.*

Secundo alij argumentantur ex D. Thoma *infra quæst. 42. art. 4. ad 2.* vbi docet, quod sicut eadem essentia, quæ in Patre est Paternitas, in Filio est Filiatio, ita eadem dignitas, quæ in Patre est Paternitas, in Filio est Filiatio: ergo ex mente D. Thomæ dignitas, seu perfectio realis, in relationibus non multiplicatur. Respondeo totum hoc verum esse, cæterum inde id prouenit, quia dignitas, & perfectio, non relatiuè, sed solum absolutè dicuntur, vt constat ex D. Thomam *ibidem* negantis hanc esse bonam consequentiam, *quidquid dignitatis habet Pater, habet Filius; Paternitatem habet: Pater ergo Paternitatem habet Filius*, mutatur enim *quid* in *ad aliquid*, id est absolutum in relatiuum, si autem dignitas, aut perfectio in maior importata absoluta non esset, talis defectus non committeretur: ergo 14 *Secundo alij arguunt ex D. Tho. Respond.*

sentit D. Thomas, quod si dignitas, & perfectio, dicerentur relatiuè, aliquam dignitatem in Patre repertam, non inueniendam in Filio; & consequenter realiter esse multiplicandas perfectiones relatiuas.

15 *Sed instant ex D. Tho.* Sed instant ex eodem D. Thoma in 1. distinctione 33. quæst. 1. art. 1. ad 2. *Quod sicut in Filio est essentia, ita, & esse Paternitatis; quia in diuinis non est nisi vnum esse*, vbi condistinguendo esse essentiæ ab esse Paternitatis, non potest accipi esse Paternitatis pro esse absoluto essentiæ, sed pro esse relatiuo, & ait conuenire Filio, quia in diuinis non est nisi vnum esse: ergo non solum esse absolutum essentiæ non multiplicatur in relationibus, sed nec esse relationum, quamuis relatiuum sit, in illis multiplicatur. Ex quo vlterius colligitur, quod quamuis perfectio relationum relatiua sit, poterit in illis immultiplicata manere.

Respond. Hoc tamen nihil vrget: nam, quod D. Thomas non loquatur de esse Paternitatis relatiuo, euidenter constat, ex eo quod esse essentiæ, & esse Paternitatis, asserit non distingui, sed esse vnum, & idem, quod intelligendum est de identitate etiam virtuali; nam formalis ideotitas etiam inuenitur inter rationem Paternitatis, & rationem essentiæ, & tamen D. Thomas asserens esse Paternitatis, & esse essentiæ non distingui, docet rationem Paternitatis, & rationem essentiæ distingui; cum autem hæc non distinguantur nisi virtualiter, hanc distinctionem negat inter esse Paternitatis, & essentiæ; at si esse Paternitatis relatiuum esset, distingueretur virtualiter ab esse essentiæ absoluto: ergo D. Thomas non concedit esse relatiuum Paternitatis. Nec obstat, quod D. Thomas condistinguat; hanc enim distinctionem non ponit inter esse, & esse, sed inter illa, quibus communicatur esse scilicet Paternitatem, & essentiam.

16 *Denique obijciunt.* Denique obijciunt: id, quod conuenit relationi non ex habitudine ad terminum, sed ex ordine ad subiectum, & fundamentum, non multiplicatur in diuinis relationibus; at perfectio, esto sit relatiua, non conuenit relationi diuinæ ex ordine ad terminum, sed ad subiectum, & fundamentum: ergo quamuis relatiua sit, realiter non multiplicatur. Minor cum consequentia tenet. *Maior prob. 1.* Maiorem autem probo primo: quia namque esse, seu existere, conuenit relationi diuinæ respectiuè ad subiectum, & non ex ordine, quem dicit ad correlatiuum, vnicum, & idem est in omnibus relationibus: ergo omne, quod relationi conuenit respectiuè ad subiectum, & fundamentum, immultiplicatum manet in relationibus diuinis. *Secundo,* Secundo: nam multiplicatio realis in Deo solum potest oriri ex oppositione relatiua; at in eo, quod relationibus conuenit ex ordine ad subiectum, & fundamentum, & non ex ordine ad terminum, relatiuè non opponuntur; cum relatiua oppositio non sit cum fundamento, sed solum cum correlatiuo: ergo id, quod conuenit diuinis relationibus ex ordine ad subiectum, seu fundamentum, non multiplicatur realiter in illis.

17 *Resp. argumento, & instatur.* Respondeo negando maiorem absolutè: instatur enim in ratione formæ hypostaticæ, quæ relationi conuenit respectiuè ad subiectum, & non expressè ex conceptu ad correlatiuum; & tamen multiplicatur realiter in relationibus diuinis. Ad primam probationem nego causalem, sed quia existentia relationum non relatiua, sed absoluta est, vt ex *infra* dicendis constabit. Ad secundam distinguo maiorem: ex oppositione relatiua explicata, aut implicata, formaliter, aut connexiuè tali, concedo maiorem: præcisè ex oppositione relatiua explicita, & formaliter tali, nego maiorem, & distinguo minorem: explicitè, & formaliter, concedo minorem: implicitè, & connexiuè, nego minorem, & consequentiam. Istoque in ratione subsistentiæ, quæ multiplicatur realiter in diuinis relationibus; & tamen cum ex ordine ad subiectum sumatur, non explicatur in illa formaliter relatiua oppositio, sed implicatur solum, & exactiuè importatur: quia ergo eo ipso quod perfectio relatiua sit, debet implicare oppositionem cum termino, & illam exigere: consequens est, quod eo ipso debeat multiplicari realiter.

18 *Sed vrgent.* Sed vrgent; quia stat bene relationem in Deo opponi cum alia relatione sibi correlatiua in ratione respectus oppositi; & tamen in ratione relatiuæ entitatis identificari cum alijs, cum quibus non opponitur, vt constat in spiratione actiua, quæ relatiuè opponitur Spiritui Sancto, & tamen identificatur in ratione entitatis relatiuæ cum Paternitate; & Filiatione, quibus non opponitur: ergo si relationes personales non opponuntur in perfectione relatiua, prout distincta à fundamento etsi multiplicetur in ratione respectus, poterunt in ratione perfectionis, etsi relatiua sit, non multiplicari realiter.

Respond. Respondeo concesso antecedenti, & consequentia, vt conditionali, nego autem possibilitatem conditionis, est enim impossibile, quod perfectio relatiua sit, & Paternitas v. g. opponatur Filio in ratione respectus, & non in ratione perfectionis, potest quidem contingere, quod relatio etiam in ratione entitatis relatiuæ identificetur cum alia relatione, cui non opponitur, quod autem à relatione sibi opposita non distinguatur in aliquo relatiuo omnino est impossibile, vt *superius* arguebam: vnde, etsi possit spiratio actiua à Paternitate, & Filiatione, ad quas non refertur, realiter non distingui, etiam in ratione relatiuæ entitatis, omnino tamen repugnat perfectionem Paternitatis relatiuam esse, & non distingui realiter à Filiatione, cui opponitur in ratione respectus.

§. III.

Non esse in Deo tres perfectiones relatiuas probatur.

Secunda Conclusio: *Non sunt concedendæ in Deo tres perfectiones reales relatiuæ.* Hanc statuo contra primam sententiam. Illamque probo primo: in Deo non sunt concedendæ tres magnitudines etiam relatiuæ: ergo nec tres perfectiones. Consequentia patet primo: nam iuxta Diuum Thomam *infra quæst. 42. art. 4.* magnitudo Dei idem est quod Dei perfectio. Tum etiam: quia ideò tres magnitudines negantur in Deo, ne alicui ex personis diuinis aliqua magnitudo non competat, & ne in magnitudine summè non adæquentur; at idem est inconueniens, quod alicui personæ aliqua perfectio non competat, & quod in ratione perfectionis summè non adæquentur: ergo eadem ratione, qua tres magnitudines negantur in Deo, debent etiam tres perfectiones in illo negari. 19 *Secunda conclusio. Prob. 1. auctoritate.* Antecedens est expressum in doctrina Augustini *pluribus in locis*, præcipuè *lib. 5. de Trinit. c. 8. 9. & 10.* verba illius in capite 8. hæc sunt; *Quemadmodum enim Deus est Pater, Filius Deus est, & Spiritus Sanctus Deus est, non tamen tres Deos dicimus, sed vnum Deum; ita magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus Sanctus, non tamen tres magni, sed vnus magnus*; & ad finem capitis: *Sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed vnam essentiam, & vnam magnitudinem.* Id ipsum docet perpetuo D. Thomas, præcipuè infra quæst. 42. art. 4. ad 2. illis verbis: *Sicut eadem essentia, quæ in Patre est Paternitas, in Filio est Filiatio, &c.* Sentiunt ergo apertè Augustinus, & Thomas, non esse concedendas in Deo tres magnitudines, aut tres dignitates, sed vnam tantum.

20 *Contrariorū solutio reijcitur 1.* Respondent contrarij, Augustinum, & Doctorem Angelicum loqui de magnitudine absoluta essentiæ, non de magnitudine relatiua, vel ab vtraque abstrahente. Sed contra primo: nam ad hoc negabant tres magnitudines, vt saluarent personarum æqualitatem contra Arrianos, at si præter magnitudinem absolutam essentiæ, essent tres magnitudines relatiuæ, Arrianorum argumentum insolutum relinquerent; cum licet saluarent personarū æqualitatem in magnitudine absoluta essentiæ, restaret illis saluare æqualitatem in magnitudine relatiua, quæ in relationibus multiplicaretur: ergo hæc interpretatio est omnino insufficiens.

Secundo. Secundo: nam Augustinus æquiparat magnitudinem cum essentia, omnipotentia, & alijs attributis, quoad vnitatem, & negationem multiplicationis; at essentia, & omnipotentia, taliter obtinent vnitatem, quod nullatenus multiplicantur, nec absolutè, nec relatiuè: ergo sentit magnitudinem taliter vnam esse, quod nec dentur plures magnitudines absolutè, nec relatiuè.

Tertio. Tertio: qui assereret essentiam, & omnipotentiam, dici absolutè, & relatiuè, & primo modo esse vnam, secundo multiplicari, manifestè se opponeret Augustino asserenti essentiam, & omnipotentiam dici *ad se*, & non multiplicari; at eisdem verbis, imò, & comparatione cum essentia facta, docet magnitudinem dici *ad se*, & esse vnam, quibus id affirmat de essentia, & omnipotentia: ergo qui affirmant magnitudinem dici relatiuè, & realiter multiplicari, manifestè Augustino se opponunt.

21 *Quarto.* Quarto: si est in Deo magnitudo absoluta, & non multiplicata, & relatiua multiplicata realiter, concedendum est absolutè Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse tres magnos, nedum *adiectiuè*, sed etiam *substantiuè*; at Augustinus expressè docet non esse tres magnos, sed vnum magnum, sicut non sunt tres omnipotentes, sed vnus omnipotens, nec tres Dij, sed vnus Deus: ergo contra Augustinum conceduntur tres magnitudines relatiuæ. Probo minorem: quia namque realitas dicitur *absolutè*, & *relatiuè*, absolutè conceditur tres Diuinas personas, esse tres res, & esse vnam rem, secundum ratione essentiæ, & primum rationem sui, & non solum dicuntur tres res relatiuæ: ergo si detur magnitudo essentiæ absoluta, & magnitudo relatiua multiplicata, non solum dicentur tres personæ tres magni *relatiuè*, sed etiam tres magni *absolutè*.

Denique reijcitur. Denique tradita solutio reijcitur: nam D. Thomas *loco citato* affirmat æqualitatem diuinarum personarum attendendam non esse pœnes relationes, sed pœnes absoluta; at si præter magnitudinem absolutam essentiæ, darentur tres magnitudines relatiuæ, æqualitas personarum deberet attendi nedum pœnes essentiam, sed etiam pœnes relationes: ergo contra D. Thomam traduntur tres magnitudines relatiuæ. Probo minorem: æqualitas in magnitudine molis fundata attenditur pœnes omnem molem quantitatis: ergo æqualitas in magnitudine virtutis attendi debet pœnes omnem quantitatem virtutis; at si relationes dicerent magnitudinem relatiuam gauderent quantitate virtutis, quæ nihil aliud est, quam perfectio: ergo pœnes ipsas attendi etiam debet summa æqualitas in magnitudine personarum diuinarum.

Secun-

22 *Secundo prob. conclusio.* Secundo principaliter suadetur conclusio: eo ipso quod dentur tres perfectiones reales relatiuæ, cuiuis ex diuinis personis necessariò est dicendum, quod aliqua perfectio non competat; at hoc cum summa perfectione, & summa æqualitate diuinarum personarum non potest componi: ergo nec tres perfectiones reales relatiuæ. Maior constans videtur: Patri namque non conuenit Filiatio, nec Filio Paternitas, nec Spiritui Sancto Filiatio, & Paternitas: ergo si Paternitas, & Filiatio, reales sunt perfectiones, realiterque distinctæ, cuiuis ex diuinis personis aliqua perfectio non conuenit, Patri scilicet perfectio Filiationis, Filio perfectio Paternitatis, & neutra Spiritui Sancto.

Minor prob. 1. Minor autem probatur primo: nam Augustinus, & Thomas, vt saluent æqualitatem in summa magnitudine inter diuinas personas, negant in Deo tres magnitudines realiter: ergo quia sentiunt cum multiplicatione magnitudinis, aut perfectionis, nec summam perfectionem, nec summam magnitudinis æqualitatem inter diuinas personas subsistere.

Secundo prob. minor. Secundo; id, quod à forma summè perfecta non perficitur adæquatè, summè perfectum non est, & quod gaudet perfectione essentialiter ab alterius perfectione distincta, necessariò comparatur, vel vt excedens, aut excessum ab ipso; at si Patri aliqua perfectio Filio propria non competat, è conuerso, neuter illorum à Diuina essentia, quæ est forma summè perfecta, adæquatè perficitur; cum neutri illarum omnem suam perfectionem tribuat, & gaudent perfectionibus distinctis essentialiter: ergo nullus illorum est summè perfectus, nec inter se gaudent omnimoda æqualitate.

23 *Solutio P. Suarez.* Huic argumento variè responderi solet ab Authoribus contrariæ sententiæ. Primo respondet Suarez *vbi supra cap. 10. nu 7.* nullam esse perfectionem simpliciter simplicem, quæ negari possit formaliter de aliqua ex diuinis personis, perfectiones autem non simpliciter simplices, quales sunt relationes, posse quidem negari formaliter, non autem eminenter: quia quæuis ex illis in quauis persona eminenter continetur, ratione essentiæ illas continentis formaliter, vt autem aliquid sit summè perfectum, & à nullo excedatur, sufficit habere formaliter omnem perfectionem simpliciter simplicem, & eminenter alias, quæ simpliciter simplices perfectiones non sunt.

24 *Reijcitur 1.* Sed illa solutio non satisfacit, & reijcitur primo: nam dato relationes esse perfectiones relatiuas, erunt perfectiones simpliciter simplices; cum in indiuiduo Deitatis sint meliores ipsæ, quam non ipsæ, quod ad rationem perfectionis simpliciter simplicis sufficiens non esse non poterit Suarez aliqua efficaci ratione suadere: ergo si de ratione summè perfecti est habere formaliter omnem perfectionem simpliciter simplicem, non poterit ratio summi perfecti in personis saluari cum carentia perfectionis relatiuæ.

Secundo. Secundo: nam omissa quæstione de nomine an essent, vel non essent perfectiones simpliciter simplices, essent tamen perfectiones nihil admittentes imperfectionis; at de ratione summè perfecti est continere formaliter omnem perfectionem, de cuius conceptu imperfectio non est: ergo non staret summa personarum perfectio cum carentia alicuius ex illis formaliter. Probo

Minor prob. 1. minorem primo: non esset Deus in re summè perfectus, si aliqua ex diuinis relationibus illi formaliter non conueniret, supposito, quod relationes perfectiones relatiuæ sunt, at non alia ratione, nisi quia perfectiones essent nullam in suis conceptibus imperfectionem importantes: ergo de ratione summè perfecti est formaliter continere omnem illam perfectionem, quę in

Secundo prob. suo conceptu imperfectio non est. Secundo: nam ad rationem summè, perfecti aliter requiritur continentia perfectionis de cuius conceptu imperfectio non est, ac continentia illarum perfectionum, quæ in suis conceptibus imperfectionem aliquam dicunt; at respectu istarum requiritur continentia eminentialis: ergo respectu illarum est desiderata continentia formalis.

25 *Resp.* Respondebis, veram esse minorem de perfectione debita, secus vero si debita non sit, relatiua autem Filiationis perfectio non debetur Patri, & ideò sine illa, vt formaliter habita, potest saluari ratio summè perfectionis in Patre. Sed contra: de ratio-

Sed contra. ne summe perfecti est, quod illi omnis perfectio absque imperfectione debeatur, quo circa Deus summè perfectus non esset, si aliqua huiusmodi perfectio illi non esset formaliter debita: ergo vel Pater summè perfectus non est, vel illi omnis perfectio absque imperfectione debetur.

Dices. Dices, Deum esse summè perfectum in omni genere, & ideò illi esse debitam omnem perfectionem absque imperfectione; Pater autem licet vt Deus in omni genere infinitus sit, & ideò prout sic omnes relatiuas perfectiones sibi identificet, vt Pater autem solum in personali linea infinitus est, & idcircò non debetur illi continentia formalis omnis perfectionis absque imperfectione.

Sed contra. Sed contra: Deitas vt summè perfecta in omni genere conuenit Patri formaliter, aliàs Pater non esset perfectus Deus, contra fidei doctrinam; at Deitati, *reduplicatiuè* vt in Patre, non debetur Filiatio: ergo enti summè perfecto in omni genere, Filiatio non debetur vt formaliter habita; & consequenter perfectio non est, vel si perfectio est, debebitur Deitati formaliter prout conuenit Patri.

Tertio principaliter traditam solutionem reijcio: Deitatem continere eminenter omnem perfectionem Filiationis est illam radicare virtualiter, non enim ista continentia causalitatis est; at Deitas non conuenit Patri vt radicans Filiationem: ergo non conuenit illi vt eminenter continens eius perfectionem; & consequenter in Patre non continetur Filiationis perfectio formaliter, nec eminenter. 26 *Tertio tradita solutio reijcitur.*

Denique reijcitur; eo ipso quod Paternitas perfectio relatiua sit, realiter à Filiatione distincta, est perfectio realiter distincta à perfectione Filiationis; & consequenter æquales esse non possunt: quia vt communis Philosophia tradit, duæ species, seu duo essentialiter distincta, non possunt inter se adæquari, sed necessario debet inter illa interuenire excessus, afferente Philosopho *species esse sicut numeros*, inter quos eo ipso quod intercedat essentialis distinctio, æqualitas in ratione numeri intercedere nequit: ergo Pater, vt Pater, & Filius, vt Filius in perfectione adæquari non possunt, eo ipso quod relationes perfectiones dicant non conuenientes omnibus personis formaliter: inæqualitas namque formarum in suis concretis relucere, est necesse. *Denique reijcitur.*

Suarez *Vbi supra num. 9. & 10.* reiecta sententia Clitouei asserentis Paternitatem formaliter dicere maiorem perfectionem, quam Filiatio, respondet, Paternitatem, & Filiationem ratione essentiæ inclusæ æqualitatem habere, ratione autem sui, quia sunt diuersæ rationis, nec æquales, nec inæquales esse, quia æqualitas, seu inæqualitas, solum reperitur inter habentia quantitatem eiusdem rationis. Sed contra: nam Paternitas, & Filiatio conueniunt, etsi analogicè, in ratione relationis; at conuenientia analoga in aliqua ratione communi cum differentia essentiali sufficit ad inæqualitatem, vt constat in decem prædicamentis, quæ analogicè solum conueniunt in ente, & inæqualia sunt, cum substantia omnia alia in perfectione excedat, & ipsa inter se inæqualiter comparentur: ergo inter Paternitatem, & Filiationem est sufficiens conuenientia, vt comparentur inter se quoad rationem æqualis, aut inæqualis. 27 *Prima solutio P. Suarez reijcitur.*

Secundo respondet, quidquid sit de speciebus creatis, an necessario inæquales esse debeant, Paternitatem, & Filiationem in suis proprijs conceptibus æquales esse; eo quod tam perfectum terminum, & fundamentum habet vna, atque alia: vnde in vniuersum necessarium non est, quod inter perfectiones essentialiter diuersas inæqualitas intercedat, quod etiam tenentur fateri, inquit Suarez, qui docent perfectionem non dicere: nam esto ita sit, negare tamen non possunt essentialiter differre, & tamen sine excessu essentiali: non ergo de ratione essentialiter distinctorum, quod inæqualia sint. Sed contra primo: fundamentum Paternitatis est generare, & Filiationis fundamentum est generari; at de generare, & generari, si perfectionem dicant, eadem est difficultas quoad inæqualitatem, ac de ipsis relationibus: ergo rationem æqualitatis diuinarum relationum, supposito, quod perfectionem dicant, per æque difficilè reddit Suarez, & principium petit, dum ad fundamenti vtriusque æqualitatem recurrit. 28 *Secunda illius solutio impugnatur 1.*

Secundo; non stat differentia essentialis in quantitate discreta absque inæqualitate in ratione numerationis siue in creatis, siue in diuinis: ergo nec differentia in quantitate perfectionis essentialis subsistere potest sine æqualitate in perfectione, siue in Deo, siue in creaturis. *Secundo.*

Tertio; nam quia vnum attributum virtualiter ab alio distinguitur in ratione perfectionis, vnum est virtualiter perfectius altero in veriori Theologorum sententia, quamuis non per participationem, sed per essentiam sint talia; at natura diuina virtualiter est omnibus attributis perfectior: ergo si perfectiones diuinæ relatiuæ realiter, & essentialiter distinguantur, quamuis per participationem tales non sint, sed per essentiam, vna erit altera perfectior. 29 *Tertio.*

Denique reijcitur dicta solutio; ex illa namque sequitur, duas cognitiones creatas specificè differentes esse æquales inter se; consequens non admittit Suarez ergo dicta solutio ruit. Probo sequelam; dato quod possit videri Paternitas Filiatione non visa, visio vnius est essentialiter à visione alterius distincta: cum vnius veritas essentialiter ab altera diuersa foret, si in ratione perfectionis essentialiter distinguantur; & aliàs veritates Paternitatis, & Filiationis æquales essent in ratione veritatis; ergo cognitiones illarum essentialiter inter se differentes, forent æquales. Nec instantia, quam adducit Suarez, est ad propositum; inæqualitas namque non fundatur in qualibet differentia essentiali, sed in differentia essentiali perfectionum, & æqualitas non in qualibet conuenientia, sed in conuenientia in perfectione fundatur; eo quod æqualitas, aut inæqualitas, supra quantitatem molis, seu virtutis fundatur. *Denique reijcitur.*

Secundo respondet Granados *vbi supra*, perfectionem Filiationis esse in Patre, & Paternitatis in Filio, non solum ratione iden- 30

Secundo respondet Granados. identitas cum essentia, sed etiam secundum id, in quo distinguitur; eo quod per circuminceessionem Filius est in Patre, etiam prout à Filio distinguitur, vt terminus actionis immanentis in principio, & Pater in Filio vt principium in termino, & hæc existentia vnius in alio sufficit, vt omnem Filij perfectione habeat Pater, & è conuerso; ac proinde vt inter illas non sit inæqualitas. *Impugnatur solutio 1.* Sed nec satisfacit ista solutio, & reijcitur primo: nam iuxta Augustinum *5. de Trinitate cap.6.* Filius non est Patri æqualis secundum id, quod ad Patrem dicitur, & rationem reddit: *Quoniam ad Patrem Filius dicitur, ille autem non Pater, & Filius est*: ergo ex mente Augustini inter Patrem, & Filium, non est æqualitas in proprietatibus proprijs relatiuis: ergo nec Filius æqualis Patri, aut Pater Filio in perfectione Paternitatis, aut in perfectione Filiationis; at si iste modus circuminceessionis sufficeret vt perfectio Filiationis v.g. Patri conueniret, esset inter Patrem, & Filium, æqualitas in perfectione propria Filiationis; ergo talis circuminceessio non sufficit vt perfectio Filiationis Patri conueniat, aut perfectio Paternitatis Filio.

Secundo. Secundo: si aliqua perfectio absoluta non competeret Patri formaliter, & intrinsecè, etiam si terminatiuè, & per circuminceessionem esset in illo, non esset summè perfectus formaliter: ergo iste modus habendi perfectionem Filiationis non est sufficiens vt in Patre saluetur ratio perfecti, & summæ æqualitatis.

Tertio. Tertio: esto Filiatio sit in Patre per circuminceessionem, non tamen perficit Patrem intrinsecè, & formaliter: ergo ratione istius conuenientiæ Pater non constituitur summè perfectus.

31 *Aliorum solutio excluditur.* Denique alij ad argumentum factum respondent, perfectionem Filiationis competere Patri non relatiuè, & constitutiuè, sed essentialiter, hoc est ratione essentiæ, cum qua identificatur, & hoc sufficere vt summè perfectus sit, & vt æqualitas inter illum, & cæteras personas, saluetur. Sed contra: relatio, vt relatiuè habita, est aliqua perfectio relatiua iuxta istam sententiam: at relatiuè non competit Patri: ergo aliqua relatiua perfectio non conuenit Patri.

Dices. Dices, hinc solum inferri relatiuam perfectionem Filiationis non conuenire Patri omnimodo, non vero quoad substantiam Patri non conuenire, & primum inconueniens neutiquam. Sed contra: relatio Filiationis, vt relatiuè conueniens, est perfectio distincta secundum rationem à se ipsa, vt absolutè conuenienti Patri: ergo solutio est nulla. Probo antecedens, vt absolutè conueniens est ipsa natura diuina absoluta, in qua eminenter continetur, at relatio, vt conueniens relatiuè, est perfectio distincta secundum rationem à natura diuina in sententia contraria: ergo & à seipsa, vt absolutè conueniente Patri.

Conf. 1. Explicatur difficultas: perfectio creata in se, quoad substantiam differt à se ipsa vt in causa contenta, reduplicata continentia actiua: ergo pariter relatiua perfectio, si quæ datur ratione ab essentia distincta, differt quoad substantiam in se considerata à se ipsa prout in essentia eminenter præhabita, si reduplicetur continentia actiua qua solum ratione conuenit Patri.

Secundo. Explicatur secundo; etiam si realitas Filiationis conueniat Patri ratione essentiæ, quia tamen illi non conuenit ratione sui, quatenus virtualiter ab essentia distincta, absolutè dicimus aliquam realitatem Patri non conuenire, nedum quoad modum, verum etiam quoad substantiam: ergo id ipsum de relatiua perfectione est dicendum.

32 *Si opponas.* Si opponas: summa entitas Patris, summaque æqualitas in ratione entitatis cum Filio, saluatur cum multiplicatione reali entitatum, & quin illi formaliter competat omnis entitas relatiua: ergo pariter summa Patris perfectio, summaque æqualitas Patris cum Filio, subsistet cum multiplicatione perfectionum reali, & quin illi formaliter competat omnis perfectio relatiua.

Conf. 1. Explicatur difficultas: non est contra rationem summi entis, quod ei desit formaliter aliqua entitas relatiua; ergo nec erit contra rationem summi perfecti, quod ei formaliter deficiat aliqua relatiua perfectio. *Secundo.* Explicatur secundo: si entitas esset absoluta, non minus repugnaret summo enti defectus talis entitatis, quam summè perfecto defectus absolutæ perfectionis; ergo si summo entis defectus relatiuæ entitatis non obest, nec obesse poterit defectus relatiuæ perfectionis enti summæ perfecto.

33 *Respond.* Respondeo ad argumentum concesso antecedenti, negando consequentiam: ratio namque summi, & ratio æqualitatis, non fundantur in conceptu entitatis, sed in conceptu perfectionis, nec attenditur in Deo pœnes relatiuum, sed pœnes absolutum, vt docet D. Thom. *infra q.42. art.4.* vnde æqualitas inter diuinas Personas non attenditur pœnes rationem entitatis ex vi huius conceptus, sed prout entitas dicit perfectionem; & idcirco stat bene ratio summi perfecti, & summæ æqualitatis in Patre cum nō conuenientia entitatis relatiuæ, & illius multiplicatione, secus autem cum multiplicatione perfectionis, & negatione illius secundum conuenientiam formalem in Patre. Per quod ad primam confirmationem constat solutio. *Ad 1. & 2. confirmat.* Ad secundam dicatur, quod si per possibile, vel impossibile, esset entitas diuina absoluta, perfectionem non dicens, negatio talis entitatis non compateretur cum summa perfectione; sicut negatio terminationis liberæ, in mea sententia, intrinsecæ, quia negatio perfectionis non est, rectè cum summa Dei perfectione componitur.

§. IV.

Respondetur directè ad quæstionem.

34 *Tertia conclusio. Prob. 1.* Tertia conclusio: *Relationes non addunt ad diuinam essentiam perfectionem relatiuam ratione ab illa distinctam ratione perfectionis.* Hac conclusione directè respondemus quæstioni. Et colligitur apertè ex prioribus, primo; nam si adderent ad essentiam relatiuam perfectionem, darentur in Deo plures perfectiones realiter, monstrauimus *prima conclusione*; at hoc est falsum, vt *in secunda* probauimus, ergo non addunt ad essentiam relatiuas perfectiones.

Secundo. Secundo: id sine quo formaliter habito, habetur formaliter omnis perfectio, formaliter perfectio non est; at sine Filiatione v.g. formaliter habita, saluatur quod in Patre inueniatur formaliter omnis infinita perfectio, & in Filiatione sine Paternitate formaliter, vt *præcedenti conclusione* monstrauimus: ergo Filiatio non est relatiua perfectio; & consequenter ad diuinam essentiam, relatiuam perfectionem non addit.

Tertio. Tertio: id quod ratione sui non perficit diuinam essentiam, non addit perfectionem ad illam; at Filiatio v.g. ratione sui non perficit diuinam essentiam; alias essentia cum Filiatione formaliter habita, perfectior esset se ipsa vt Filiationem præcedit, & essentia non communicaretur Patri, vt summè, & omnimodo perfecta: ergo Filiatio ratione sui nihil perfectionis addit ad essentiam.

35 *Si forte dicatur.* Si fortè dicatur, essentiam cum Filiatione esse perfectionem se sola extensiuè, non autem intensiuè; eo quod in essentia se sola omnis relatiua perfectio eminentialiter continetur; sicut Deus homo est perfectior extensiuè Deo solo, non autem intensiuè; eadem de causa. *In contrarium arg.* In contrarium obstat, essentiam cum attributo sapientiæ v.g. esse perfectiorem se sola, nedum extensiuè, verum etiam intensiuè; aliàs ex defectu attributi secundum esse formale non argueretur defectus intrinsecæ perfectionis; sicut hac ratione ex relationis defectu in Patre, non colligitur intensiuæ perfectionis defectus; at in sensu contrariorum, eodem modo addit relatio perfectionem ad essentia, quo illam addunt attributa; vel si non eodem modo, argumentum ex attributis ad relationes desumptum, vt in illis colligatur ratio perfectionis distinctæ, inefficax erit omnino: ergo essentia cum Paternitate v.g. nedum extensiuè, sed etiam intensiuè, est perfectior se sola.

36 *Præterea suadetur conclusio.* Quarto principaliter suadetur conclusio: relationes ad essentiam nihil addunt absolutum ratione ab illa distinctum; at ratio perfectionis in Deo solum dicitur absolutè non relatiuè, vt expresse docet D. Thomas *infra quæst.42. art.4.* sequutus Augustinum *lib.5. de Trinitate cap.9.* vbi ex eo quod, quidquid ad se dicitur in Deo, substantialiter, & singulariter dicitur, infert, quod sicut Deitas dicitur substantialiter, & singulariter, ita magnitudo, quod idem est ac perfectio, substantialiter, & singulariter dicitur: ergo relationes ratione sui, quatenus ab essentia distinctæ; nullam addunt perfectionem ad essentiam, sed sola essentiæ absoluta gaudent perfectione.

37 *Assignatur ratio à priori.* Licet autem ab inconuenienti satis efficaciter nostra conclusio probetur, in reddenda tamen ratione à priori non modica est difficultas. Molina *vbi supra* rationibus ab inconuenienti contentus nullam tradit à priori. Et quidem si teneremus in diuinis relationibus nihil relatiuum peculiare implicari, quo quasi respiciant essentiam, seu personas, sed rationem subsistentiæ implicatam in illis, à subsistentia absoluta essentiæ esse virtualiter indistinctam, facilè posset nostra conclusio à priori suaderi, ratio namque perfectionis debet per respectum, seu comparationem ad perfectibile sumi: ergo si relationes nihil addunt ad essentiam præter esse *ad*, quo solum respiciunt terminum, cuius non sunt perfectiones, non vero subiectum, quod per illas perficitur, non addunt ad essentiam relatiuam aliquam, seu distinctam ratione perfectionem: quia tamen valdè probabile est in relatione creata dari relatiuum, & peculiare *in*, & diuina peculiare subsistens ab absoluta subsistentia distinctum, maior difficultas est in assignanda ratione, quare relatio in ratione subsistentiæ, quæ ad essentiam, & personam comparatur, perfectio non sit.

Alia ratio à priori apud Thomistas communis. Docti, & graues D. Thomæ discipuli id hac ratione suadent: ratio namque perfectionis debet sumi per respectum ad subiectum ratione sui inspectum; at relatio secundum nihil sibi peculiare, subiectum, aut personam respicit ratione sui in illo sistendo, sed ratione termini, seu correlatiui; cum eo ipso, quod conceptus aliquis relatiuus sit, & subiectum respiciat, debet illud respicere ordinando ad terminum, & ratione illius: ergo nihil relatiuum potest ratione sui obtinere perfectionis conceptum. Maiorem, in qua est difficultas, sic probant: perfectio debet respicere

picere subiectum perfectibile per commensurationem cum illo; at nisi subiectum ratione sui respiciat, non commensuratur cum illo, sed cum termino, qui est ratio respiciendi subiectum: ergo ratio perfectionis debet sumi per respectum, & ordinem ad subiectum ratione sui inspectum.

38 *Aliter à nobis à priori probatur.* Denique suaderi potest conclusio hac ratione à priori: vnumquodque in tantum est perfectum, in quantum est in actu existentiæ, vel ad illam ordinem dicit; sed relationes diuinæ ratione sui non exprimunt ordinem ad existentiam, sed solum ratione essentiæ, & naturę diuinę: ergo ratione sui non dicunt perfectionem, sed solum ratione essentiæ; & consequenter ad essentiam relatiuas perfectiones non addunt. Consequentia tenet. Præmissæ autem indigent probationem.

Maior prob. 1. Maior probatur primo ex D. Thoma supra quæst. 4. art. 1. ad finem corporis, illis verbis: *Secundum hoc enim dicitur aliquid esse perfectum, secundum quod est in actu.* Et quæst. 5. art. 1. in corpore ibi: *In tantum est autem perfectum vnumquodque, in quantum est in actu:* ergo ex mente D. Thomæ vt aliquid sit perfectum consummatè, & perfectè, actualitas existentiæ requiritur; vt autem sit perfectum perfectione increata desiderabitur, quod ad existentiam, in qua consistit consummata perfectio, ordinem dicat.

Secundo. Deinde suadetur: nam vnumquodque est bonum in quantum est perfectum, vt docet, & demonstrat D. Thomas *ibidem*; at est bonum in quantum assequibile; est autem assequibile inquantum ordinem ad existentiam dicit: ergo prout sic solum potest esse perfectum.

Prob. min. Minor etiam probatur, & quidem, quod ratione sui non sit in actu existentiæ, sed solum ratione essentiæ, *disputatione sequenti* constabit; quod autem ratione sui ordinem ad existentiam non dicat, probatur; relatio secundum sibi propria nihil respicit nisi ad terminum ordinando; quia totum eius esse, seu tota illius quidditas, est ad aliud se habere; at existentiam suam ad terminum ordinare non potest, quia existentia relationis non est ad terminum, sed ad subiectum: ergo ratione sui ordinem ad existentiam non dicit.

39 *Contra rationem istā arg. 1.* Contra istam rationem arguitur: Paternitas vt distincta à natura, ratione sui, & explicitè, dicit ordinem ad naturam diuinam; hæc ratione sui est formaliter existentia: ergo ratione sui dicit ordinem ad existentiam. *Conf.* Confirmatur: ratione sui dicit ordinem ad naturam, quam terminat; & tamen illam non refert: ergo potest existentiam respicere, & illam non referre.

Resp. Respondeo distinguendo minorem: natura diuina est existentiam realiter formaliter, concedo minorem: virtualiter, & ratione, nego minorem, & consequentiam, vel aliter: est existentia absque distinctione inadæquata ab illa, nego minorem: absque distinctione adæquata, transeat minor, & nego consequentiam; sicut enim distinctio inadæquata, & in munere inter rationem referendi, & suppositandi, sufficit vt Filiatio vniatur humanitati vt hypostasis, & non vt relatio; ita sufficit vt natura respiciatur à Paternitate vt natura, & non vt existentia. *Ad conf.* Ad confirmationem dicatur, Paternitatem respicere naturam, non sub conceptu *Ad*, & referentis, sed sub conceptu formæ hypostaticæ, & ideo illam non refert, sed terminat, & incommunicabilem reddit.

40 *Instabis 1.* Instabunt primo: ergo etiam poterit respicere existentiam sub conceptu formæ hypostaticæ, quamuis illam non referat. *Secundo.* Instatur secundo: natura non terminatur à personalitate, nisi existens: ergo si personalitas respicit naturam vt à se terminabilem, respicit illam vt existentem; & consequenter respicit existentiam.

Resp. Ad 1. Respondeo ad primam instantiam negando consequentiam, & ratio discriminis est: quia existentiam sub conceptu existentiæ nec terminat, nec refert, naturam autem sub conceptu naturæ terminat, & si illam, vt sic non referat, & ideo respicit sub conceptu formæ hypostaticæ naturam, non autem existentiam.

Ad 2. Ad secundam dicatur, quod vt terminetur natura, sufficit, quod in re existat, non autem requiritur quod formaliter vt existens à personalitate terminante respiciatur. Secundo responderi potest, Paternitatem vt formam hypostaticam respicere existentiam naturæ, vt constituentem existentem naturam, non autem vt reddentem existentem ipsam Paternitatem, & hoc est, quod in ratione nostra negatur, non primum.

41 *Secundo arg.* Secundo arguitur: Paternitas ratione sui, secundum id, quod explicat, reddit suum contradictorium chimericum, & impossibile: ergo ratione sui exigit necessario existentiam. Consequentia probatur: nam contradictorium Paternitatis constituitur chimericum per repugnantiam ad existendum; sed repugnantia existendi non præstatur nisi ab exigentia existendi conueniente positiuo contradictorio: ergo si Paternitas ratione illius, quod explicat, reddit contradictorium suum chimericum, & impossibile, ratione illius, quod explicat, exigit existentiam. Antecedens autem probatur: contradictorium Paternitatis secundum id, quod explicat, est non Paternitas; sed hoc contradictorium redditur chimericum, & impossibile, per Paternitatem sub expresso Paternitatis conceptu: ergo Paternitas sub expresso conceptu Paternitatis reddit chimericum suum contradictorium.

Respondetur, contradictorium Paternitatis, sub expresso conceptu illius, non esse negationem Paternitatis vt existentis, sed negationem Paternitatis essentiæ, vel sub conceptu entitatis, vt autem hoc contradictorium chimericum constituatur per Paternitatem sub expresso conceptu, sufficit, quod sub illa importet entitatem, quamuis existentiam non explicet, nec exigentiam existentiæ, negationi autem existentiæ Paternitatis non opponitur contradictoriæ Paternitas ratione illius, quod explicat, sed ratione existentiæ, quam implicat, & repugnantiæ existendi, quam dicit negatio Paternitatis, non opponitur ipsa Paternitas ratione illius, quod explicat, sed ratione exigentiæ existentiæ, quam implicitè importat ratione essentiæ, quam in suo conceptu includit. Et instatur argumentum in terminatione libera actus voluntatis diuinæ, quæ ratione illius, quod explicat sub ratione possibilis reddit chimericam negationem sui vt possibilis; & tamen ratione sui non explicat ordinem ad existentiam, aliàs ratione sui explicaret perfectionem, ac proinde aliqua perfectio posset deficere Deo. 42 *Resp.* *Instatur arg.*

Aliter, & clarius, potest argumentum proponi: Paternitas ratione illius, quod explicat, est entitas necessaria; sed entitas necessaria à non necessaria distinguitur per existentiam, vel per exigentiam essentialem existentiæ; ergo ratione sui exigit necessario existentiam; & consequenter ratione sui dicit ordinem ad existentiam, siue propriam, & relatiuam, siue absolutam essentiæ. Maior probatur: ratione sui est entitas; sed non est entitas ratione sui contingens: ergo est entitas ratione sui necessaria. Patet consequentia: non enim datur medium inter entitatem necessariam, & contingentem. Respondetur, non dari medium inter entitatem necessariam, & contingentem in re, at cum aliqua reduplicatione addendo *ratione sui* datur medium; sicut inter album, & non album in re non datur medium; at inter album, & non album cum addito *ratione sui*, medium datur; homo namque ratione sui, nec est albus, nec non albus, & passim in hac materia reperientur exempla. 43 *Aliter arg. proponitur.* *Resp.*

§. V.

Argumentis contrariorum occurritur.

Contra istam conclusionem argumentantur Auctores oppositi, primo ex Cyrillo *lib. 1. Thesauri cap. 6.* vbi de diuino Patre sic ait: *Non solum perfectus est, quia Deus, sed etiam quia Pater:* ergo sentit Paternitatem, quatenus ab essentia distinctam, dicere perfectionem. Et ex D. Thom. pluribus in locis, *Opusc. 1. ad Vrbanum cap. 2.* vbi dictum illud Basilij, *Quod Spiritus Sanctus sit dignitate secundus à Filio*, interpretatur de dignitate personali 4. *Contra Gentes cap. 9.* vbi probat relationem esse in Deo constituendam, quia perfectio est. Et *quæst. sequenti art. 3.* probat reperiri in Deo rationem personæ, quia est summa perfectio; at personalitas diuina est relatio: ergo relatio diuina importat perfectionem. Respondeo ad Cyrillum, verum esse quod Pater est perfectus, non solum quia Deus, sed quia Pater, non tamen perfectione ab essentia in ratione perfectionis distincta, sed ipsissima essentiæ perfectione in Patre modificata. Ad primum D. Thomæ testimonium dicatur, debere intelligi, esse secundum originem, idest in accipiendo dignitatem esse secundum, non autem aliquam dignitatem Filio, & non Spiritui Sancto competere, sed eadem vtique competit cum posterioritate originis, & hoc verum est, quod ratione proprietatis personalis conuenit Spiritui Sancto. Ad secundum, dicere quidem perfectionem, non tamen distinctam à perfectione essentiæ, & eodem modo respondetur ad tertium. 44 *Arg. 1.* *Resp. explicantur Cyrillum & D. Th.*

Sed dices, D. Thomam ex eo probare esse in diuinis constituendam rationem personæ, quia significat perfectissimum, quod est in tota natura, at de formali significat relationem: ergo relatio perfectionem dicit. Respondeo concedendo consequentiam, sed concluditur ex D. Thoma dicere perfectionem relatiuam distinctam à perfectione essentiæ. Instabis: ratio personæ ostenditur à D. Thom. in Deo, quia est quid perfectissimum in natura: ergo sentit ex negatione personalitatis in Deo negandam illi esse aliquam perfectionem; at id, ex cuius defectu colligitur defectus perfectionis, ratione sui, & formaliter est perfectio: ergo personalitas ratione sui est formaliter perfectio ab essentia distincta. Respondeo concesso antecedenti, & prima consequentia, distinguendo minorem: si ex defectu illius quoad explicitum colligatur à priori perfectionis defectus, concedo minorem: si ex defectu illius solum quoad implicitum à priori inferatur, & à posteriori secundum explicitum, nego minorem, & consequentiam; quia ex defectu personalitatis relatiuæ secundum id, quod explicat, solum à posteriori infertur defectus 45 *Sed dices.* *Resp.* *Instabis.* *Resp.*

fectus perfectionis, à priori autem ex defectu illius secundum implicitum intellectualis naturæ, quam implicat: quia eo ipso, quod in Deo non esset personalitas, nec in illo esset intellectualis natura.

46 *Arg. 2.* Secundo sic arguunt ratione: perfectum secundum Aristotelem est, *cui nihil deest in proprio genere*, quam diffinitionem admittit Diuus Thomas *supra quæst. 4. art. 1.* ergo perfectio in integritate consistit; at Paternitas v. g. est integra integritate relatiua ratione distincta ab integritate diuinæ naturæ: ergo est perfecta perfectione relatiua distincta à perfectione essentiæ. Minor probatur: *Conf. 1.* integritas relatiua consistit in entitate relationis cum negatione defectus alicuius pertinentis ad propriam lineam; at Paternitas *Conf. 2.* est entitas relatiua, cui nihil deest ex pertinentibus ad lineam Paternitatis: ergo est integra integritate relatiua. Et confirmatur primo: Pater est perfectus Pater: ergo à Paternitate perfecta in ratione Paternitatis, & consequenter Paternitas est perfecta perfectione relatiua. Confirmatur secundo: perfectio sequitur entitatem; at Paternitas est entitas ab entitate essentiæ ratione distincta: ergo, & perfectio ratione distincta à perfectione essentiæ.

47 *Respond.* Respondeo explicando diffinitionem traditam perfectum est, cui nihil deficit in proprio genere dicente perfectionem, concedo: in quocumque genere, nego, sic à D. Thom. *ibidem* explicatur dicente perfectum esse, cui nihil deficit secundum modum *Instatur arg.* suæ perfectionis. Et necessario esse sic explicandum exinde colligitur, quod aliàs peccatum secundum formalissimum peccati conceptum esset perfectum; cum vt sic nihil ei desit ex his, quæ ad suum genus desiderantur, quod licet fortè à contrarijs admittatur, est tamen contra Aristotelem expresse asserentem, non nisi transatitiè, & metaphoricè, vitium, & peccatum, dici perfecta: & contra manifestam rationem, alias verum esset absolutè dicere perfectionem aliquam, Dei causalitatem subterfugere effectiuam, & finalem; cum peccatum, vt peccatum, nullo modo causetur à Deo, & aliàs admittatur perfectum esse; eo quod ei in proprio genere nihil deest.

Prima, & secunda confirmatio diluuntur. Ad primam confirmationem, distinguo antecedens: perfectione absoluta essentiæ, concedo antecedens: perfectione relatiua, subdistinguo, & concedo antecedens: perfectione negatiua, nego autem de positiua perfectione. Iuxta quam distinctionem concedo primam consequentiam, & nego secundam, quæ subinfertur. Ad secundam confirmationem distinguo maiorem: ad entitatem vt in actu existentiæ, vel in ordine ad illam, concedo maiorem: sine existentia, vel ordine ad illam, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Et in- *Instatur iterū arg.* sto argumentum in decreto libero Dei, cui, prout ab actu necessario distinguitur, nihil deest, & tamen prout sic perfectionem non dicit; alias cum potens sit Deo ab æterno non conuenire aliquam perfectionem liberam sub ratione perfectionis, & quæ Deo de esse potuerit, necessarium est admittere, quod est contra veram, & communem omnium Theologorum sententiam.

48 *Respond.* Tertio objiciunt: Deum esse Trinum ex maxima perfectio; at hæc prouenit à relationibus, quatenus ab essentia distinctis: ergo relationes prout sic perfectionem important; & consequenter relatiuam à perfectione essentiæ distinctam. Respondeo distinguendo maiorem: est summa perfectio distincta à Deo, vt vno, nego maiorem: eadem, concedo maiorem, & concessa minorem, nego consequentiam.

Dices. Sed dices: inter perfectum, & imperfectum non datur medium; at personarum Trinitas; reduplicatiuè quatenus à bonitate essentiæ distincta, imperfecta non est: ergo prout sic perfectionem *Respond.* importat. Respondeo, inter perfectum, & imperfectum absolutè, medium non dari, facta tamen reduplicatione dari, non quidem datur medium inter perfectum, & imperfectum negatiuè, bene tamen inter perfectum, & imperfectum priuatiuè, ex quo solum sequitur Trinitatem Personarum absolutè perfectam esse, reduplicata tamen distinctione ab essentia, nec perfecta est, nec imperfecta priuatiuè, est tamen negatiuè imperfecta, hoc est, non perfecta; quia prout sic nulla ei perfectio debetur.

49 *Instabis primo.* Instabis: summa imperfectio est, quod alicui nulla perfectio debeatur: ergo si Trinitati personarum, quatenus ab essentiæ vnitate distinctæ in sensu reduplicatiuo, perfectio non debetur, *Secundo.* erit summè imperfecta. Et vrgebis secundo: exigentia identitatis cum essentia diuina perfectio aliqua est; at huiusmodi exigentia conuenit Trinitati personarum, quatenus ab essentia distinctæ, & illi prout sic debetur: ergo reduplicatiuè vt distincta per- *Respond.* fectionem importat. Respondeo ad primam replicam distinguendo antecedens: si nec explicitè, nec implicitè, absolutè, aut reduplicatiuè, perfectio debeatur, concedo antecedens: si non debeatur reduplicatiuè, & explicitè, bene tamen absolutè, & implicitè, nego antecedens, & consequentiam: quia Trinitati Personarum, & si reduplicata distinctione ab essentia, & explicitè, non debeatur perfectio, absolutè tamen, & implicitè, ei debetur absoluta essentiæ perfectio. Ad secundam nego maiorem, quando exigentia illa ordinem ad existentiam non exprimit, qualiter in relatione contingit: tunc enim etsi exigentia perfectionis sit, formaliter tamen perfectio non est.

Quarto objiciunt: personalitas diuina ratione illius, quod exprimit, perfectio est; at ratio personalitatis est à relatione, quatenus ab essentia distincta, aliàs personam incommunicabilem non constitueret, si ratione absoluti, & non ratione sui, munus personalitatis exerceret: ergo relatio diuina ratione illius, quod explicat adæquatè concepta, perfectionem dicit; & consequenter relatiuam perfectionem à perfectione absoluta essentiæ distinctam. Minor cum consequentia tenet. Maior autem ostenditur primo: eminentialis continentia perfectionis necessario supponit rationem perfectionis formaliter, sicut eminentialis continentia entitatis in non ente formaliter reperiri non valet; at personalitas diuina ratione sui, quatenus ab essentia distincta, eminentialiter continet perfectionem subsistentiæ creatæ: tum, quia prout sic est mensura illius, sicuti & diuina Paternitas est id à quo omnis Paternitas in Cœlo, & in terra nominatur. Tum etiam, quia quatenus ab essentia distincta supplet effectum subsistentiæ creatæ terminando humanam naturam; terminat enim illam sub eadem ratione, qua terminat diuinam essentiam: ergo prout distincta ab essentia est perfectio formaliter. Secundo: personalitas, prout ratione differt ab essentia, sanctificat immediatè humanitatem Christi in sententia satis frequenti apud graues Thomistas; at sanctitas necessario est perfectio; cum debeat constituere subiectum sanctificatum obiectum congruum diuinæ dilectionis, quod non potest nisi à forma perfecta præstari: ergo prout distincta ab essentia est perfectio formaliter. 50 *Quartū arg.* *Maior suadetur 1.* *Secundo.*

Tertio: si in Deo non daretur nisi vna persona, tunc Dei personalitas ratione sui, quatenus distincta à natura, diceret perfectionem; at nulla est ratio assignabilis, cur ex multiplicatione personarum in Deo amittat personalitas rationem perfectionis à natura distinctæ: ergo personalitas, prout ab essentia distincta, formaliter dicit perfectionem. Quarto: personalitas creata perfectionem dicit realiter modaliter à perfectione naturæ distinctam: ergo personalitas diuina perfectionem dicit virtualiter modaliter distinctam à natura diuina. Quinto: quod est melius, est perfectius, & consequenter absolutè perfectum, sicut quod est bonum, perfectum est; at personalitas ratione sui melior est essentiæ diuinæ, quam personalitatis carentia: ergo est perfectior illa; & consequenter absolutè est ratione sui perfecta, & perfectio. Denique illa maior suadetur: perfectio formalis consistit in conuenientia ad illud, cuius est; sed personalitas diuina, quatenus ab essentia distincta, conueniens est personæ constitutæ; cum omne constituens, consonum, & conueniens sit constituto: ergo prout sic distincta est perfectio personæ constitutæ, & consequenter admittenda erit in persona diuina perfectio relatiua à perfectione essentiæ distincta. 51 *Tertio.* *Quarto.* *Quinto.*

Huic argumento quidam ex nostris respondent concedendo relationes diuinas sub ratione formæ hypostaticæ dicere perfectionem à perfectione essentiæ distinctam ratione: vnde conclusionem nostram restringunt ad relationem sub conceptu *ad*, & munere respicientis. Cui solutioni libentissimè assensum praberem, si argumenta ab inconuenienti pro nostra sententia posita, quæ potissimè difficultatem habent, contra illam non militarent quia tamen in hac solutione necessario admittendæ sunt plures perfectiones reales, sicuti admittuntur plures subsistentiæ: & consequenter vna altera debet esse perfectior: deinde iuxta illam quælibet persona diuina aliqua perfectione formaliter debet carere, quæ sunt inconuenientia, quibus potissimè fidit Thomistarum sententia. 52 *Aliquorum solutio reijcitur.*

Ideò prætermissa hac solutione ad argumentum factum respondeo negando maiorem, ad primam probationem dicatur, quod sicut, quamuis personalitas diuina relatiua sit, continet eminenter subsistentiam creatam eo quod licet non explicet rationem absolutam, implicat tamen illam, ita similiter quamuis perfectionem non explicet, quia implicat illam, potest perfectionem subsistentiæ creatæ eminenter continere, & illius effectū præstare. *Vera traditur.*

Ad secundam distinguo maiorem: ratione illius, quod explicat, & ab essentia distinguitur, nego maiorem: ratione implicati, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam licet forma, quæ sanctificat, in hac sententia relatio sit, ratio autem *sub qua* hæc forma sanctificat, non est id, quod explicatur, sed quod implicatur in illa, ad quod sufficit, quod relatio, quæ sanctificat, implicet in se ipsa perfectionem essentiæ. 53 *Ad 2. maioris prob.*

Ad tertiam, concessa maiori, nego minorem: ratio autem est, quam pro conclusione assignauimus: tunc namque personalitas absoluta adderet entitatem absolutam; & consequenter adderet perfectionem, modo autem nihil addit absolutum, & idcirco, nec perfectionem addit; quia ratio perfectionis in absoluto consistit. Et per hoc ad quartam probationem constat solutio. Ad quintam distinguo maiorem: quod est melius positiuè, concedo maiorem: quod negatiuè solum est melius, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: quia personalitas ratione illius, quo differt ab essentia, non est positiuè melior sui negatione, sed solum negatiuè, positiuè autem solum est melior ratione essentiæ inclusæ. Ad vltimam distinguo maiorem: consistit in conuenientia vt est in actu existentiæ, vel vt *Ad 3. & alias probationes.*

expri-

exprimit ordinem ad illam, concedo maiorem: sine tali expressione, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Quæ solutio clarè constat ex *vltima probatione nostra tertia conclusionis*.

54 *Sed objicies.* Sed objiciet aliquis: omnipotentia addit perfectionem ad diuinam essentiam; & tamen non implicat ordinem ad existentiam: ergo sola implicatio ordinis ad existentiam sufficit, vt addatur ad essentiam perfectio. Probatur minor: omnipotentia consistit in vi productiua cum termino producibili connexa; at in hac connexione non explicatur ordo ad existentiam: ergo non explicat ordinem ad illam. *Respond.* Respondeo, in vltima differentia, seu quasi differentia omnipotentiæ, esse conceptum connexionis cum termino, & quasi ordinis ad subiectum, & licet sub primo non exprimat ordinem ad existentiam, bene tamen sub secundo: vnde adæquatè concepta ordinem ad existentiam exprimit. *Sed instabis.* Sed instabis primo, secundum conceptum connexionis addit omnipotentiam perfectionem; & tamen sub tali conceptu non exprimit ordinem ad existentiam: ergo sine tali expræssione exprimitur perfectio. *Secundo.* Secundo: relatio diuina adæquata concepta etiam dicit ordinem ad subiectum: ergo prout sic ordinem exprimit ad existentiam; & consequenter perfectionem dicit.

Resp. Respondeo ad primam replicam, connexionem omnipotentiæ cum termino producibili adæquatè conceptam exprimere ordinem ad subiectum, licet concepta inadæquatè talem ordinem non exprimat; & consequenter conceptam adæquatè ordinem exprimere etiam ad existentiam. Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam: nam cum totum esse relationis sit referre, nihil potest respicere, nisi illud referendo ad suum correlatiuum; & quia subiectum refert ad correlatiuum, existentiam autem suam non potest referre ad illud; consequens fit, quod respiciat subiectum, non tamen exprimat ordinem ad existentiam, nisi ratione diuinæ essentiæ absolutè, quam imbibit.

§. Vltimus.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

55 *Primum corollarii. Prob. 1.* Ex dictis colligitur primo, relationes non addere ad essentiam bonitatem relatiuam, cuius contrarium docuit Molina *vbi supra solutione ad tertium*. Probatur primo: quia Augustinus quæstiunculis de Trinitate in principio inquirens, *Cur tres personas, non tres Deos, nec tres omnipotentes, nec tres bonos, nec tres magnos dicere fas est?* respondet; *quia Deus, & omnipotens, & magnus, & bonus, & æternus, substantialia nomina sunt, & ad vnum dicuntur, ideo non licet ea plurali nomine dicere, sed singulari, & omne nomen, quod substantiam Dei, vel essentiam significat, semper singulari numero proferendum est: Pater autem, & Filius relatiua sunt nomina, & ideo tres personæ rectè dicuntur;* at si relationes ad essentiam adderent relatiuam bonitatem, multiplicaretur realiter bonitas, & tres boni dicerentur personæ diuinæ, non solum *adiectiuè*, sed etiam *substantiuè*, vt constat ex dictis *in secunda conclusione*: ergo relationes non addunt ad essentiam bonitatem relatiuam.

Secundo. Secundo: nam iuxta D. Thomam *supra quæst. 5. art 1.* bonum idem est, quod perfectum cum ordine ad appetitiuum: ergo si relationes perfectionem entitatiuam non addunt ad essentiam diuinam, vt fatetur Molina, nec possunt addere bonitatem. *Tertio.* Tertio: nam si bonitatem adderent ratione à bonitate essentiæ distinctam, cum non esset bonitas medij, esset bonitas vltimi finis; at non possunt addere bonitatem vltimam finalem, aliàs darentur plures vltimi fines relatiui, quod nullus concedit, sicut nec plura prima relatiua effectiua principia: ergo non addunt ad essentiam bonitatem relatiuam.

56 *Secundũ corollarii.* Colligo secundo, relatiuas proprietas adorandas esse adoratione *Latriæ*, & non solum personas distinctas, cuius contrarium vt probabile docet Molina *ibidem solutione ad 5.* Probatur: non solum persona, sed etiam personalitas vt ab essentia distincta, claudit in suo conceptu diuinam essentiam; & consequenter eius perfectionem, & eius bonitatem: ergo non solum personę à proprietatibus distinctè adorandæ sunt adoratione *Latrię*, sed etiam proprietates ipsæ, & si ratio terminandi dictam adorationem non sit, quod explicat relatiua proprietas, sed essentia inclusa in illa.

57 *Tertium.* Colligitur etiam, relationem creatam perfectionem relatiuam non dicere. Patet: nam ratio à priori cur diuina relatio perfectionem relatiuam non addit, vel est, quia subiectum respicit in illo non sistendo, vt volunt graues Thomistæ, vel quia ordinem ad existentiam non exprimunt, qua ratione vsi sumus; at hæc duplex ratio pari efficacia de relatione creata conuincit, vt consideranti absque difficultate constabit: ergo vel ad alia principia recurrendum est ad negandas diuinis relationibus perfectiones relatiuas, vel id ipsum de relatione creata est dicendum.

58 Quod si in contra opponatur primo Aristoteles diuidens perfectionem per omnes entis cathegorias. Secundo, quod relatio ratione sui appetibilis est; sed appetibilitas supra bonitatem fundatur: ergo ratione sui dicit bonitatem. Denique, quod ratione sui est conueniens, & consona subiecto; & consequenter perfectio formalis. *Instãtiæ diluuntur.* Respondeo ad primam, vel Aristotelem loquutum fuisse summa cum latitudine pro quamuis integritate, vel solum de prædicamentis absolutis. Ad secundam, negando maiorem. Ad tertiam, illud non sufficere, nisi exprimatur ordo ad existentiam, quem relatio ratione sui non exprimit, ob rationem iam assignatam: Vnde licet existentia relationis, quia absoluta est, sit perfectio, ipsa tamen relatio, quatenus ab existentia distincta perfectio relatiua non est.

Denique infero contra nostrum Albelda, quod si relationes inter se comparatæ dicunt perfectionem relatiuam, etiam comparatas cum diuina essentia dicere perfectionem illi superadditam, illamque perficere. Quod patet: nam quia relationes inter se comparatæ dicunt entitates relatiuas distinctas, comparatæ cum essentia dicunt entitatem relatiuam essentiæ superadditam: ergo si inter se comparatæ perfectiones relatiuas important, cum essentia comparatæ perfectiones erunt, & perfectionem addent ad essentiam. Et hæc de illa disputatione applicanda litteræ Magistri in 1. dist. 19. §. *Sciendum tantam esse æqualitatem in Trinitate, vt ait Augustinus lib. 8. de Trinitate, vt non solum Pater non sit maior, quam Filius, sed nec Pater, aut Filius simul aliquid maius sint, quam Spiritus Sanctus.* 59 *M. Sent.*

DISPVTATIO
SEPTVAGESIMANONA.

An diuinæ relationes gaudeant existentijs relatiuis ratione distinctis ab existentia essentiæ, & realiter inter se.

§. I.

Relatis sententijs, vera eligitur, & examinantur aliquorum rationes pro illa.

In hac disputatione aliquid vt omnino certum supponimus, & aliud in examen vocamus. Illud est dari in Deo existentiam communem absolutam, & essentialem, quod communiter docetur à Theologis, vno, vel altero excepto, quos refert, & refellit Suarez *1. tom. in 3. part. disp. 11. sect. 1.* qui confundentes existentiam cum subsistentia, sicut istam negant in Deo, ita & primam excludunt ab ipso contra quos nostra suppositio manifestè suadetur primo ex illo Exodi 3. *Ego sum qui sum, qui est misit me ad vos*, vbi nomen *qui est* existentiam, & non solum essentiam significat; at nomen hoc essentiale esse dicunt Augustinus *lib. 12. de Trinitate cap. 2.* Basilius citatus *in catena Lypomani*, & alij Patres communiter: ergo agnoscenda est in Deo existentia essentialis absoluta, & communis. Nu. 1. *Dari in Deo existentiam absolutã prob. 1.*

2 *Secundo.* Secundo: in Deo est vna æternitas absoluta, & essentialis, iuxta illud Athanasij, *non tres æterni, sed vnus æternus*, vnica ratio increati, iuxta illud, *non tres increati, sed vnus increatus*, vnicum attributum immutabilitatis essentiale, & ratio actus puri essentialis, & communis, omnem prorsus potentialitatem excludens; at æternitas, cum duratio sit, est idem cum existentia, vel existentia necessario supponit; ratio etiam increati, vel consistit in existere à se, vel supponit existentiam; sicut ratio creati existentiam inuoluit necessario immutabilitas etiam, cum supponat summam actualitatem, & in existendi necessitate consistat, existentiam supponere debet: ac denique ratio actus puri in summa actualitate consistens ipsissimam existentiam designat: ergo necessario est admittenda in Deo existentia absoluta essentialis, & communis.

3 *Denique suadetur.* Denique suaderi potest ex eo, quod aliàs ex effectibus naturalibus posset assignari Trinitas existentiæ diuinæ; & consequenter naturaliter cognosci posset Trinitas personarum; consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: nam ex effectibus cognitis cognoscitur naturaliter Deus vt existens: ergo si Deus non existit existentia absoluta, & communi, sed relatiua, ex his poterit naturali lumine cognosci Trinitas existentiæ diuinæ. Et confirmari potest: si namque non daretur in Deo vna omnipotentia absoluta, & communis, sed tantum triplex relatiua, ex effectibus naturalibus posset triplex omnipotentia cognosci; eo quod ex illis cognoscitur Deus vt omnipotens ergo si non gaudeat vna existentia communi, sed tribus relatiuis, poterit ex illis cognosci Trinitas existentiarum: maneat ergo firmum dari in Deo vnicam existentiam essentialem absolutam, quod adeo certum plures Auctores existimant, vt oppositum censeant erroneum. *Conf.*

Quod

4 *Prima sententia. Albert. Scotus. Ricard. Medina. Zumel. Suarez. Arrubal.*

Quod in dissidium vertimus est, an sicut præter realitatem essentiæ dantur tres realitates relatiuæ ratione distinctæ ab essentia, & realiter inter se, ita præter absolutam existentiam denrur in Deo tres existentiæ relatiuæ realiter inter distinctæ, & ratione ab existentia absoluta essentiæ? Prima sententia affirmat, quam tenet Albertus *in 1. dist. 23. art. 1. ad 2.* Scotus *dist. 11. quæst. 2. ad 1. 1. sententia.* Ricardus *in 1. dist. 1. q. 2. ad 1.* ex Thomistis Medina 3. *p. q.* 19. *art. 2. dub. 3.* & Zumel *in præsenti*, ex Patribus Societatis Suarez 3. *p. disp.* 11 *sect. 2. & lib. 5. de Trinitate cap. 5.* Arrubal *disp.* 104. *cap. 3.* Quos alij Recentiores sequuntur.

5 *Secunda sententia deffenditur. Durand. Capreol. Aureol. Caietan. Bañez. Albelda. S. THO. Serra. Vazq. Beccan. Turrian. Gran. Alarcon.*

Secunda negans est, quam tenet Durandus *in 3. dist. quæst. 2.* Capreolus *in 1. dist. 26. qu. 1. ad 4.* Aureoli *contra 3. concl. & dist. 33. q. 1. ad 5. & in 3. dist. 1. q. 1. ad 2. & dist. 5. q. 1 ad 5.* Caietanus *in hac q. art. 2.* Bañez *infra q. 40 art. 4. dub. 2.* Salmanticenses *disp. 7. dub. vnico* Albelda *disput. 6. sect. 1.* Magister à Sancto Thoma *disp. 13. art. 3. num. 20.* Marcus de la Serra *in hac qu. art. 2. dub. 3.* estque apud Recentiores Thomistas communis. Illam ex Patribus Societatis sequuntur Vazquez *disp. 126. cap. 2. & 3.* Beccanus *tract. 2. cap. 3. qu. 8.* Turrianus *disp. 10. dub. 4.* Granadus *tract. 5. disp. 1. sect. 3.* Ruicius relatus ab Alarcon *tract. 5. disp. 4.* qui etiam illam probabilem reputat, ne suum Vazquez deserat, etsi fortè, quia Vazquez in hac parte Thomista, non plene illum sequatur, sed oppositæ, vt probabiliori det patrocinium. Tenet etiam illam Moraeius *disp. 59. sect. 2.* Quæ sententia sit nostra conclusio.

6 *Ratione illam probat Vazquez.*

Conclusionem istam probant Recentiores ratione desumpta ex Vazquez in hunc modum; quia etiam si alij modi se ipsis existant existentijs distinctis ab existentijs rerum, quas modificant, modi tamen existentiæ non addunt existentiam distinctam; at personalitates diuinæ sunt modi existentiæ, seu existendi: ergo non gaudent existentijs relatiuis distinctis ab existentia diuinæ naturæ. Maiorem probant in natura humana, quæ siue per se existat, vt fit in nobis, siue existat in alio, vt contingit in Christo, non censetur nouam existentiam accipere sed nouum existendi modum; eo quod *esse in se*, vel *in alio*, sunt modi existendi. Secundo in accidentibus, quæ siue existant in subiecto, siue extra subiectum, vt in Eucharistia contingit, semper retinent eandem existentiam, etsi mutent modum existendi: ergo modi existentiæ existentiam non addunt. Tertio id probant à priori: nam modus distinguitur à re, quam modificat, nec addit ei aliquid eiusdem rationis: ergo modi existendi ab existentia differunt, nec existentiam addere possunt.

7 *Prædictū fundamentum reijcitur. A sumptum probatur 1.*

Hæc tamen ratio nullius roboris est, aut efficaciæ; si namque alij modi se ipsis sunt extra nihil, & non ratione rei modificatæ, quo circa se ipsis existunt existentijs à rei modificatæ existentia distinctis, nulla est repugnantia in hoc, quod modus existendi se ipso extra nihil ponatur, gaudeatque ex consequenti existentia distincta ab existentia modificata. Quod probo primo: nam modi entitatis possunt addere entitatem modalem, nec ex hoc sequitur esse eiusdem naturæ cum re modificata: ergo etiam modi existendi possunt addere modalem existentiam distinctam modaliter ab existentia modificata: ergo etiam si existentiam modificent, possunt addere existentiam incompletam, & modalem: nam hoc ipso, quod existentia modi sit existentia modalis, non est eadem, nec eiusdem rationis cum existentia modificata.

Secundo. Secundo: nam modi subsistentiæ possunt addere subsistentiam distinctam, quod licet neget Vazquez, conceditur tamen ab alijs, qui ratione facta vtuntur: ergo modi existentiæ poterunt etiam addere existentiam distinctam, nisi ex alio capite repugnet, quod repugnantiæ caput non traditur ab his Authoribus. Nec exempla adducta quidquam conuincunt. *Exempla non vrgent.* Non primum, quia falsum assumit; cum humanitas in veriori sententia non habeat in Verbo existentiam propriam; sed solius Verbi existentia in Christo Domino existat, de quo *in 3. p.* & dato, quod ibi eandem existentiam haberet, quam habet quando in se subsistit, respondent contrarij primo, humanitatem non existere existentia modi, sed propria ex quo non probatur modum ipsum non gaudere propria sibi existentia distincta ab existentia humanitatis, quod in sententia Authorum, contra quos disputamus; reperiri non potest; cum afferant formam actuare materiam, quin existentia formæ actuet existentiam materiæ. Secundo, quod licet humanitas in vtroque statu gaudeat eadem existentia substantiali, habet tamen diuersam existentiam modalem. Ex quibus constat ad secundum exemplum ab Authoribus contrarijs adductum.

8 *Aliorum ratio.*

Secundo alij conclusionem nostram probant, ex eo quod licet personalitates diuinæ gaudeant actualitatibus realiter distinctis, quibus sint extra nihil, huiusmodi tamen actualitates non sunt existentiæ, sed sola actualitas, qua essentia extra nihil constituitur, existentia est; at personalitates diuinæ non habent essentias distinctas, aliàs darentur in Deo plures essentiæ, quod est absurdum: ergo nec gaudent existentijs distinctis. *Reijcitur primo.* Sed nec ista ratio alicuius ponderis est: tum quia litigium reducunt ad quæstionem de nomine, an scilicet vocandæ, aut non vocandæ sint existentiæ, actualitates illæ relatiuæ? Quod licet recentiores quidam concedant, falluntur tamen, aliàs omnis quæstio tractans, an aliqua prædicata multiplicanda sint in diuinis, de nomine erit, vt cum disputatur *an sint tres æternitates? an tres immutabilitates? tres rationes increati, &c.* Tum etiam: nam ratio existentiæ consistit in hoc, quod sit actualitas, qua aliquid est extra nihil: ergo concessis diuinis relationibus tribus actualitatibus, quibus sint extra nihil, necesse est concedere tres existentias, sicut concessis tribus rationibus incommunicabilitatis, conceduntur tres personalitates. *Secundo.* Tum denique: nam hoc concesso, non possunt relationes diuinæ extra nihil constitui ratione actualitatis essentiæ formaliter ergo nec existunt existentia absoluta essentiæ; cumque aliqua existentia debeant gaudere, necessarium erit concedere tres existentias relatiuas. *Tertio.* Probo antecedens: res extra nihil constituta non potest per aliud formaliter extra nihil constitui, sicut res incommunicabili reddita, per nihil aliud potest formaliter incommunicabilis reddi: ergo si relationes ratione sui gaudent actualitatibus, quibus sunt extra nihil, non poterunt extra nihil constitui formaliter ratione actualitatis essentiæ diuinæ.

9 *Tertia ratio reijcitur 1.*

Tertio alij pro nostra conclusione sic arguunt: existentia diuinæ naturæ est infinita in ratione existentiæ: ergo se ipsa absque alia existentia superaddita potest actuare, & existentes reddere relationes diuinas; & consequenter existentijs relatiuis non gaudent. Sed nec ista ratio conuincit, nisi aliunde adiuuetur, quod probo primo: nam ex eo quod entitas diuinæ naturæ infinita sit, non licet colligere se ipsa constituere relationes in ratione entitatis, absque entitate virtualiter superaddita: ergo pariter ex infinitate existentiæ naturæ, non rectè per immediatam consequentiam colligitur se ipsa absque existentia virtualiter distincta posse relationes existentes constituere.

Secundo. Secundo: nam subsistentia absoluta essentiæ, si datur, infinita est; & tamen admittit subsistentias relatiuas virtualiter ab illa distinctas, quibus subsistunt personalitates diuinæ: ergo ex infinitate existentiæ præcisè, non rectè colligitur se sola per exclusionem existentiæ relatiuæ reddere existentes personas.

Tertio. Tertio: nam per hoc solum quod existentia absoluta essentiæ sibi identificaret realiter formaliter existentias relatiuas, & in suo conceptu clauderet illas essentialiter, saluaretur eius infinitas, sicut infinitas essentiæ absolutæ ob hanc identitatem cum relationibus perfectè saluatur: ergo ex infinitate existentiæ absolutæ essentiæ diuinæ, non colligitur exclusio existentiarum relatiuarum virtualiter distinctarum ab illa, nisi aliunde hæc ratio adiuuetur.

§. II.

Authoritate, & duplici ratione probatur.

10 *Prob. 1. testimonijs D. Thom.*

QVare omissis his argumentis, vt in sufficientibus ad nostram roborandam sententiam, probanda est in primis ex Angelico Doctore, qui vbicumque loquitur de existentia personarum, & essentiæ, asserit esse vnam, & eadem, nec in Deo esse aliud esse, nisi essentiæ diuinæ. Sic docet *in hac quæstione art. 2. in corp. ad finem. Infra quæst. 39. art. 3. quæst. 40. art. 2. ad 2. 3. p. quæst. 17. art. 2. ad 3. quæst. 2. de potentia art. 6. quæst. 8. art. 2. ad 11. quæst. 1. de veritate art. 2. ad 18. Quodlibeto 12. art. 1. in 1. dist. 1. q. 1. art. 2. dist. 33. quæst. 1. art. 1. ad 1. Ad Annibaldum ibidem*, & alibi passim. Verba illius in 1. sententiarum, postquam distinxit inter esse sumptum pro quidditate, & pro actu essentiæ, quod idem ac existentia est, hæc sunt: *Et sic dico, quod non oportet, quod esse essentia Diuinæ sit ad aliud se habere: quia illud esse, in quo Paternitas, & essentia vniuntur, significatur vt esse, quod est actus essentiæ, non autem vniuntur in esse, quod significat diffinitio rei: quia alia est ratio Paternitatis, qua ad aliud refertur, & alia ratio essentiæ.* Et ibidem solutione ad 1. hæc habet. *Dicendum, quod si aliqua duo sunt idem, secundum id, quod idem sunt, in quocumque est vnum, est & alterum, Paternitas autem, & essentia diuina sunt idem secundum esse, & ideò sicut in Filio est esse essentia, ita, & in Filio est esse Paternitatis; quia in diuinis non est nisi vnum esse, sed Paternitas habet aliquid, in quo non vnitur cum essentia, videlicet rationem Paternitatis, qua est alia à ratione essentiæ, &c.* Ex his verbis in tale forma argumentum, per quod præcluduntur contrariorum effugia, quibus verba D. Thomæ: distinctionem, quam D. Thomas concedit inter rationem Paternitatis, & rationem essentiæ, negat inter esse Paternitatis, & esse essentiæ; at inter vtriusque rationem solum est virtualis distinctio, vt cum D. Thoma ex ipso fatentur contrarij: ergo inter esse, seu existentiam vtriusque, virtualis, distinctio non est, sed esse essentiæ est omnino formaliter, & virtualiter idem cum esse relationis; & consequenter existentia non multiplicatur in relationibus.

11 *Conf. 1.*

Et confirmatur primo: nam D. Thomas inde probat esse relationum esse idem, & vnum cum esse essentiæ, secus autem vtriusque rationes, seu quidditates; quia quidditas relationum se

se habet ad aliud, & relatiua est, esse autem relationis est absolutum; at formalitates absolutæ non multiplicantur realiter in relationibus, nec relationes addunt ad essentiam aliquid absolutum ab illa virtualiter distinctum: ergo existentia non multiplicatur realiter in relationibus, nec addunt existentiam virtualiter distinctam ab existentia essentiæ.

12 *Conf. 2.* Confirmatur secundo: nam D. Thomas ait; quod in diuinis non est nisi vnum, & idem esse; at si præter absolutam existentiam essentiæ, essent tres existentiæ relatiuæ, negatiua hæc propositio esset falsa, sicut ista falsa est, & talis à Diuus Thoma iudicatur, ibi; *in diuinis non est nisi vna, & eadem ratio, seu entitas*, quia præter entitatem essentiæ, est entitas relationum virtualiter ab illa distincta: ergo iuxta Diuus Thomam non sunt admittendæ in diuinis existentiæ relatiuæ.

13 *Conf. 3.* Confirmatur tertio: nam D. Thom. *quæst. 6. de potentia art. 2. ad* 11. ait, quod in diuinis nullo modo est esse nisi essentiæ, sicut nec intelligere, nisi intellectus, & propter hoc sicut in Deo est tantum vnum intelligere; ita etiam vnum esse; at qui assereret præter intelligere absolutum essentiæ, esse in Deo triplex intelligere relatiuum, contextui D. Thomæ se opponeret: ergo illi manifestè contradicit affirmans præter esse absolutum essentiæ dari in Deo triplex esse relatiuum.

14 *Deinde prob. ratione.* Deinde suadetur: in Deo non sunt tres essentiæ relatiuæ, sed vnica essentia absoluta, tum, quia id expresse docet Augustinus *lib. 5. de Trinitate cap. 8.* illis verbis: *Non dicimus in Deo tres essentias*: & D. Thomas *infra q. 39. art. 5. ad 1.* vbi explicans dictum illud Augustini, *Filius est essentia de essentia*, docet in rigore sermonis vsurpandum non esse; cum inter Patrem, & Filium non detur essentiarum distinctio. Tum etiam, quia essentia diuina, & natura diuina, & vsurpantur pro eodem; nullo autem sensu dantur in Deo tres naturæ etiam relatiuæ. Tum tertio: quia aliàs concedendæ essent tres diuinitates relatiuæ in Deo, & consequenter tres Dij relatiuè; cum essentia idem prorsus sit, quod diuinitas: ergo nec dantur tres relatiuæ existentię, sed vnica existentia absoluta. Patet consequentia; tum, quia existentia conuertibiliter cum essentia se habet, cum illa proportionatur, & adęquatur; & consequenter immultiplicata essentia, existentia multiplicari nequit. Tum etiam: nam essentia intimius comparatur ad entitatem, quam existentia: ergo si stat multiplicatio realis entitatum, non multiplicatis essentijs realiter in Deo, stare etiam poterit realis distinctio entitatum cum vnitate essentiæ.

15 *Tertio prob. conclusio.* Tertio probatur: in Deo non datur triplex ratio increati cum reali distinctione, sed vnica, qua, & essentia, & relationes in ratione increati constituuntur, aliàs tres personę essent tres increati *substantiuè*, contra illud Athanasij. *Non tres increati, sed vnus increatus*: ergo nec dantur tres existentię relatiuę realiter distinctę, sed vna qua existant relationes, & essentia. Probo consequentiam, primo à paritate: si namque vnica ratione increati relationes, & essentia constituuntur in ratione increati, cur etiam vna existentia impublicata realiter non existent relationes, & essentia? Secundo à priori: ens namque diuinum constituitur extra nihil, in quo existentia formaliter consistit, per esse increatum, sicut ens creabile extra nihil ponitur, seu extra causas, per hoc quod est terminare creationem: ergo si tres relationes in vna reali ratione increati realiter immultiplicata conueniunt vna etiam existentia immultiplicata realiter existunt. Tum denique: quia non stat multiplicari realiter existentiam diuinam, non multiplicata realiter ratione increati: ergo si hęc in diuinis relationibus non multiplicatur, nec existentia multiplicari poterit. Probo antecedens: ratio increati consistit in hoc quod est existere à se; at datis tribus existentijs in Deo, dantur necessario tres existentes à se, cum cuius existentiæ diuinę repugnet positiuè habere esse ab alio tanquam à causa, in qua repugnantia positiua ratio increati consistit: ergo si ratio increati non multiplicatur realiter in diuinis relationibus, nequit existentia diuina realiter distingui, & multiplicari in illis.

16 *Effugium P. Suarez excluditur.* Per quod excluditur euasio, qua vim huius argumenti conatur Suarez effugere dicens relationes ratione sui non esse *positiuè* increatas, sed *negatiuè* tantum, *positiuè* autem ratione essentię: vnde cum hęc immultiplicata realiter sit, etiam immultiplicata manet in illis ratio increati. Hoc inquam effugium ex dictis precluditur: ratio namque *positiuè* increati consistit in existentia à se *positiuè* repugnanti terminare causalitatem; at existentię diuinę, eo ipso, quod talis sit, ratione sui repugnat ab alio causari: ergo si dantur tres existentię realiter distinctę in Deo, admitti etiam debent tres existentię ratione sui *positiuè* repugnantes causalitati ab alio; & consequenter *positiuè* increatę ratione sui.

17 *Si fortè dicatur.* Si forte dicatur, rationem increati non consistere in habere esse à se per exclusionem solius causę, sed etiam virtualis principij; cumque relatione, & si ratione sui habeant esse à se per exclusionem causę, non tamen per exclusionem virtualis principij: omnes namque à diuina essentia vt à virtuali principio dimanant, hinc fit, quod ratio *positiuè* increati illis non competat ratione sui, sed actione essentię, & consequenter, quod in illis non multiplicetur realiter.

In contrarium obstat primo: voluntariè restringi rationem *positiuè* increati ad hoc quod sit esse à se per exclusionem virtualis principij. Secundo: nam ratio increati *positiuè* consistit in positiua repugnantia ad id, quo aliquid constituitur in ratione entis creati, at per habere virtuale principium, nihil constituitur in ratione creati, sed solum per habere esse ab alio tanquam à causa: ergo ratio *positiuè* increati non consistit in positiua repugnantia cum virtuali principio, sed cum terminatione realis causalitatis; & consequenter eo ipso quod diuinę relationes ratione sui positiuè repugnent causalitati ab alio, etsi recognoscant virtuale principium, erunt ratione sui *positiuè* increatę. *In contrarium arg.*

18 *Oppones contra rationem istam.* Oppones, etsi diuinę relationes non sint existentes à se negari tamen non potest, quod sint entitates ratione sui, & consequanter, vel entitates à se vel alio; cumq; hoc secundum admitti non possit, necessario est asserendum esse entitates à se: ergo entitas à se multiplicantur realiter in illis, & tamen non multiplicatur ratio *positiuè* increati: ergo etiam si plures existentię concedantur in Deo, quarum quęlibet sit existentia à se, poterit nihilominus negari, quod in illis multiplicetur ratio increati.

Conf. Et confirmabis: ratio entis creati non solum dicitur de ente existente per existentiam ab alio causatam, sed etiam de ente prędicamentali secundum sibi essentialia: ergo ratio increati non solum dicitur de existente à se, sed etiam de entitate à se tali; & tamen entitas relationum diuinarum multiplicatur realiter, non multiplicata ratione entitatis à se, seu ratione increati: etiam multiplicari poterit realiter existentia diuina, non multiplicata realiter ratione essendi à se, nec ratione increati.

19 *Resp. obiectioni.* Respondeo, relationes diuinas esse entitates ratione sui, non tamen habent ratione sui esse à se, vel ab alio, sed ratione essentię: nam cum esse ens à se consistat in existentia à se, vel in proxima capacitate ad illam habendam, & hanc capacitatem non habeant relationes ratione sui, sed ratione essentię; consequens fit, quod ratio entis à se non competat illis ratione sui, sed ratione essentię, nec est necessarium, quod ex eodem capite illis conueniat ratio à se, & ratio entitatis, quando entitas talis est, quod ratione sui non est capax proximè existendi, sed ratione alterius.

Ad conf. Ad confirmationem dicatur, rationem entis creati dici de ente prędicamentali secundum sibi essentialia, si ratione sui capax sit existentię, secus autem si ratione sui capax existentię non sit, sed ratione alterius. Et idem dicendum est de ratione entis increati, vt constat *ex solutione data*.

20 *Replicabis.* Dices, materia prima hominis, v. g. est entitas creata ratione sui; & tamen ratione sui capax existentię non est: ergo ratio entis creati dicitur de ente incapaci existentię ratione sui. Minor est certa in Thomistarum sententia non admittente in substantiali composito duplicem existentiam, partialem, nec materiam primam posse existere sine forma de potentia Dei absoluta. Maior autem probatur: materia prima est entitas creata realiter distincta ab anima rationali, nedum in ratione entitatis, sed etiam in ratione creatæ entitatis, at si non esset entitas ratione sui creata, sed solum ratione formæ, non distingueretur ab anima rationali in ratione creatæ, sicut in nostra sententia entitas relationis non distinguitur in ratione increatæ, adhuc per rationem, ab essentia diuina; quia ratione essentiæ, & non ratione sui, capax est existentiæ: ergo est entitas creata ratione sui.

21 *Resp.* Respondeo negando maiorem, ad probationem concessa maiori, nego minorem, nec est simile de ratione increati conueniente diuinis relationibus ratione essentiæ: illis namque taliter ratione essentiæ conuenit, quod non potest ratione alterius ei conuenire existentia, & idcircò in ratione increati non distinguuntur vllo modo ab essentia: cæterum materiæ primæ hominis taliter conuenit existentia ratione animę rationalis, quod potest ei ratione alterius formę competere: & idcircò realiter distinguitur ab illa in ratione creatę; quamuis ratione sui entitas creata non sit, sed ratione formę in communi, cuius capax est prędicta materia.

§. III.

Eadem conclusio alijs argumentis probatur.

22 *Quarto probat. conclusio.* Quarto principaliter suadetur conclusio: non dantur in Deo tres ęternitates reales relatiuę, aliàs concedi possent tres ęterni *substantiuè*, contra illud Atanasij; *non tres æterni, sed vnus æternus*; ergo nec tres relatiuę existentię, sed vna absoluta, qua tres personę existant. Probo consequentiam primo; nam si vna ęternitate absoluta tres personę constituuntur in ratione ęternarum, cum etiam vna absoluta existentia non poterunt existentes constitui? Secundo: quia non stat multiplicari existentiam, non multiplicata ęternitate realiter; cum ęternitas, vel ab existentia non distinguatur, vel sit modus illius: ergo si æternitas non multiplicatur realiter in personis, nec existentia potest multiplicari.

23 Respondebis primo negando antecedens, nec Atanasius excludit tres

Resp. 1. dit tres æternos *substantiuè relatiuè*, sed tres æternos *substantiuè absolutè*, licet autem concedantur tres æterni addito ly *relatiuè*, absolutè tamen concedendi non sunt: eo quod æternum absolutè dictum stat pro æterno æternitate absoluta essentiæ.

Sed contra 1. Sed contra primo: concessis tribus existentijs relatiuis realiter distinctis, debent absolutè concedi tres existentiæ: ergo, & concedi debent absolutè tres æternitates. Consequentia tenet: nam iuxta hanc solutionem eo modo multiplicatur æternitas, quo existentia: ergo si conceduntur absolutè tres existentiæ, absolutè etiam debent concedi tres æternitates. Antecedēs autem probatur: etenim iuxta Authores contrarios eo modo multiplicatur existentia, quo res, aut entitas multiplicatur; at res, aut entitas, taliter multiplicatur in personis realiter, quod non solum eum addito, sed etiam absolutè dicuntur tres res, aut tres entitates: ergo nedum cum addito, sed etiam absolutè debent dici tres existentiæ.

Contra secundo. Contra secundum: nam sequitur ex hac solutione, posse salua fide, & absque iniuria contextus Athanasij, concedi tres Deos *relatiuè*, aut tres omnipotentes *relatiuè*; consequens est absurdum, imò, & hæreticum: ergo antecedens falsum. Probo sequelam: nam Athanasius eisdem verbis, quibus negat tres Deos, aut tres omnipotentes, negat etiam tres æternos: ergo si absque iniuria, & falsitate verborum illius, admitti possunt tres æterni *relatiuè*, illius verba interpretando de æternitate tali *absolutè*, poterunt etiam salua fide concedi tres Dij, & tres omnipotentes *relatiuè*.

24 *Contra tertio.* Tertio, & explicatur magis hoc ipsum: nam sequitur ex hac solutione non esse immediatè de fide non esse tres Deos, aut tres omnipotentes *relatiuè*; consequens est absurdum, & à nemine admissum, quem viderim: ergo solutio tradita est nulla. Probo sequelam: illa propositio est de fide immediatè quæ absque discursu, & mediatione alicuius naturalis principij, in Scripturis, aut Concilijs, vel traditionibus habetur; sed admissis tribus æternitatibus relatiuis, quod non sint tres Dij, aut tres omnipotentes *relatiuè*, non habetur immediatè, ex reuelatione diuina; cum præter illam necessarium sit ad principia naturalia confugere, quibus probetur diuinitatem, & omnipotentiam talis esse naturæ, vt eis repugnet per relationes multiplicari, quæ repugnantia in æternitate non reperiatur: ergo non erit immediatè de fide non dari tres Deos, aut tres omnipotentes *relatiuè*.

25 *Respondebis 2.* Respondebis secundo concesso antecedenti, negando consequentiam: ad primam probationem, esse discrimen, quod æternitas est attributum absolutum, secus autem existentia, & ideò existentia multiplicatur, secus autem æternitas. Ad secundam, conuincere, quod duratio multiplicatur realiter, non autem, quod æternitas; hæc namque non est quæuis duratio, sed duratio omnium perfectissima, quam nulla relatio habet ratione sui, sed solum ratione naturæ, & ideo tametsi multiplicetur realiter duratio, non multiplicatur æternitas?

26 *Sed contra 1.* Sed contra primo: nam hæc solutio petit manifestè principium: rationem enim quærimus cur vna æternitate absoluta possunt relationes diuinæ æternæ constitui, & non possint sufficienter constitui existentes existentia absoluta essentiæ.

Secundo. Secundo: duratio relatiua admissa est duratio carens principio, & fine: ergo est distincta à tempore, ab æuo, & ab æternitate participata; at distinctum ab his omnibus in linea durationis æternitatem constituit: ergo quæuis relationes duratio æternitas est.

Tertio. Tertio: qualitas durationis sequitur rationem immutabilitatis; at immutabilitas relationum, & essentiæ eadem est, & eiusdem omnino rationis vt fatetur Suarez, cuius solutionem reijcimus *loco ex 3. part. relatio §. dices potest primo*: ergo relationum duratio eiusdem rationis, & perfectionis est cum duratione essentiæ: & consequenter æternitas est.

Quarto. Quarto; nam multiplicata existentia, necessario multiplicari debet in relationibus ratio actus puri; at hac multiplicata immutabilitas etiam debet multiplicari, & consequenter æternitas, quæ supra immutabilitatem fundatur: ergo datis pluribus existentijs relatiuis, concedi etiam debent tres relatiuæ æternitates.

27 *Dices.* Dices, rationem actus puri dicere infinitatem simpliciter in genere entis, ea autem quæ hanc infinitatem dicunt, multiplicari non possunt in Deo; quia infinitas simpliciter à sola essentia prouenit, quæ in relationibus non multiplicatur, & ideo nec ratio actus puri plurificatur in illis. *Sed contra.* Sed contra: de ratione actus puri solum est ea infinitas, qua omnis potentialitas excluditur; at concessis pluribus existentijs relatiuis, quæuis illarum est ratione sui actualitas vltima omnem potentialitatē excludens: ergo quæuis ex illis gaudet ratione sui infinitate sufficiente ad rationem actus puri; & consequenter ratione sui actus purus erit. Ex quo vlterius sequitur, esse plures actus puros in Deo: nam vt contrarij admittunt, ea, quæ indifferenter conueniunt personis ratione essentiæ, & ratione conceptus relatiui, esto absolutè non multiplicentur in Deo, plurificantur tamen cum addito, scilicet *relatiuè*.

28 *Denique respondebis.* Denique respondebis, negando etiam dari plures durationes relatiuas, & disparitatem inter existentiam, & durationem constituens; nam existentia est ab entitate indistincta; & consequenter existentia relationis relatiua esse debet, ac proinde multiplicata in Deo; duratio autem ab existentia rei durandi distinguitur, & ad speciale prædicamentum pertinet, scilicet ad prædicamentum *quando*: vnde non oportet quod duratio relationis relatiua sit; cumque in Deo solum multiplicentur prædicata relatiua; hinc fit, quod datis pluribus existentis relatiuis, non colligitur admittendas esse plures durationes.

Sed contra primo: nam in sententia communi aduersariorum, duratio ab existentia rei durantis indistincta est: ergo vel tenentur deserere sententiam in sua schola communem, vel fateri, quod multiplicatis realiter existentijs multiplicantur realiter durationes. 29 *Sed contra 1.* Secundo: nam duratio est continuatio rei in esse: ergo si continuatio relationis in esse, non relatiua, sed absoluta esset, esse relationes non absolutum, sed relatiuum erit. *Secundo.*

Tertio: nam duratio rei conuenit ratione existentiæ, esto distinguatur ab illa: ergo vel existentia non multiplicatur in diuinis relationibus, vel duratio in illis debet multiplicari. Patet consequentia: quia namque immutabilitas sequitur ad rationem actus puri, & ad immutabilitatem æternitas, eo ipso, quod ratio actus puri multiplicetur in relationibus, fatentur contrarij debere in illis immutabilitates, & æternitates distingui: ergo si duratio sequitur existentiam, multiplicatis realiter existentijs, durationes etiam debent multiplicari. *Tertio.*

Nec respondere sufficit, durationem consequi non ad quamuis existentiam, sed ad existentiam absolutam. Nam in contrarium obstat primo, nullam posse rationem assignari, cur duratio solum existentiam absolutam sequatur. Secundo: in creatis non solum sequitur duratio ad existentiam absolutam, sed etiam ad relationem: ergo in diuinis absque fundamento alligatur duratio ad existentiam, quæ absoluta sit. Tertio: quia non solum absoluta existentia diuina continuatur in esse, sed etiam existentia relatiua habet esse proprium continuatum. ergo duratio non non sequitur solum ad existentiam absolutam, sed ad existentiam communem absolutæ, & relatiuæ. 30 *Effugium excluditur.*

Denique principaliter suadetur conclusio: existentia cuiusuis entitatis, etiam relatiuæ, est prædicatum non relatiuum, sed absolutum; at quæ absoluta sunt, non multiplicantur realiter in Deo, vt communis Theologia fatetur: ergo non dantur plures existentiæ in illo, sed vna absoluta. Maior est D. Tho. expressa *in 1. d. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 1. & 2. & in eodem loco ad Annibaldum, q. vnica art. 1. ad 2. & quodlibeto 12. art. 1.* quibus in locis affirmat, existentiā relationis diuinę, & creatę, nō relatiuam, sed absolutā esse. 31 *Denique suadetur conclusio.*

Et probatur primo: nam, vt fatetur Suarez, æternitas relationis diuinæ non relatiua, sed absoluta est, & vt docet Arrubal, duratio relationis creatæ, & relationis diuinæ, non est relatiua, sed absoluta: ergo pariter existentia relationis, siue creatæ, siue diuina, non relatiua, sed absoluta erit. Patet consequentia: duratio namque est continuatio entitatis in esse: ergo si continuatio relationis in esse non relatiua, sed absoluta est, pariter de existentia relationis dicendum erit. 32 *Maior est D. Th. & ostenditur 1.*

Secundo: & si entitas relationis diuinæ relatiua sit, summa tamen eius actualitas, & ratio actus puri, non est relatiua, sed absoluta: ergo pariter, & si entitas relationis diuinæ relatiua sit, existentia tamen eius non relatiua, sed absoluta erit. Patet consequētia: tum à paritate, tum etiam, quia per id constituitur in ratione existentis, per quod in ratione actus puri, & summè actualis. *Secundo.*

Tertio probatur: existentia relationis ei conuenit respectiuè ad subiectum, quia inexistentia est, & ad entitatem eius comparatur vt actus; at in respicientia ad subiectum non reperitur prædicamentalis relatio, nec in actuanda entitate relationis talis respectus exprimitur; cum non fiat comparatio cum termino, sed cum relationis entitate: ergo existentia cuiusuis relationis non est absoluta, sed necessario debet esse relatiua. *Tertio.*

Dices, quod sicut subsistentia relationis, estò non exprimat ordinem ad terminum, illum tamen inuoluit implicitè, & hoc sufficit vt relatiua sit, ita similiter existentia relationis relatiua est; quia licet non exprimat, inuoluit tamen ordinem ad terminum. Sed contra: nam quidquid sit an dentur in relationibus plures subsistentiæ relatiuæ, aut non, de quo *infra*, ratio tamen cogens vt subsistentia relatiua asseratur inuoluens respicientiam ad terminum, in existentia relationis non militat: ergo existentia relationis nedum non exprimit, verum etiam non implicat adęquatè respectum ad terminum; & consequenter absoluta est. Probo antecedens: ratio, qua conuincuntur communiter Theologi vt asserant dari subsistentias relatiuas in Deo, ea est; quia de ratione personalitatis, de cuius conceptu est vt sit substantia, est, quod personam incommunicabiliter subsistentem constituat, quod nisi relatiua sit, non potest pręstare; at hęc ratio respectu existentię relationis non militat; cum de conceptu existentię non sit, quod incommunicabiliter existens constituat: ergo ratio cogens ad hoc quod subsistentia relatiua admittatur, non militat respectu existentię. 33 *Dices.* *Sed contra.*

Dices, quod licet de conceptu existentię non sit incommunicabilitas, est tamen de conceptu existentię relationis diuinę; eo quod cum nō distinguatur à diuina relatione, si relatio est incommunicabilis, etiam eius existentia incommunicabilis esset debet. 34 *Dices.*

Sed

Sed contra. Sed contra: & si existentia relationis non distinguatur realiter ab illa, differt tamen ab illa virtualiter, & per rationem, sicut docet Suarez, & alij contrarij communiter de existentia entitatis creatæ, quod, scilicet, differt ab illa virtualiter, & per rationem; at ex identitate reali, si admittatur virtualis distinctio, non infertur, quod si entitas relationis relatiua est, existentia etiam debeat esse relatiua vt constat, in prædicatis omnibus absolutis diuinis, quæ identificantur realiter cum relationibus: ergo nulla est necessitas cogens ad hoc, quod existentia relationis sit relatiua.

35 *Respondebis.* Dices, quod licet increatis ita contingat, quod existentia ratione, & virtualiter differat ab essentia, in diuinis tamen id non potest admitti, ob summam actualitatem cuiusuis entitatis diuinæ.

Sed contra 1. Sed contra primo: ratio summæ actualitatis idem est, quod ratio actus puri; at ratio actus puri ratione, & virtualiter differt à relationibus; cum competat illis ratione essentiæ, vt fatetur Suarez 3. *parte loco allegato §. & iuxta hanc doctrinam*: ergo ex summa actualitate entitatis diuinæ, non infertur, quod existentia ab illa virtualiter non distinguatur.

Secundo. Secundo: essentia diuina, & consequenter illius existentia, transcendit diuinas relationes, vt Nobiscum docuit Suarez relatus *disputatione septuagesima septima*: ergo sicut essentia dat suum esse relationibus, ita existentia, quæ in illis transcendentaliter inclusa inuenitur, illas existentes constituit; & tamen ab illis virtualiter discriminatur: ergo non est contra rationem entitatis diuinæ existere per existentiam virtualiter ab illa distinctam; & consequenter ex conceptu diuinæ entitatis perperam colligitur, quod ab existentia sit etiam virtualiter indistincta.

36 *Hucusque dicta confirmantur.* Ex quo hucusque dicta in hunc modum confirmo: non stat eandem entitatem duplici existentia actuari; at entitas diuina relationum existens redditur per existentiam absolutam essentiæ: ergo existentia relatiua non gaudet virtualiter ab illa distincta. Probo maiorem primo: existentia, vt abstrahit à creata, & diuina, consistit in hoc, quod est aliquid extra nihil constitui, at entitas semel extra nihil posita, non potest iterum extra nihil constitui: ergo nihil potest duplici existentia actuari.

Secundo: nam, vt docet Suarez *loco ex prima parte relato numero quarto*, essentia diuina non existit per existentias relatiuas, sed solum existentia absoluta: at si posset aliquid duplici existentia actuari, nulla esset ratio cur diuina essentia non existeret per existentias relatiuas, imo id necessarium esset concedere; cum relationes sua entitate essentiam modificent; & consequenter, si capacitas esset, relationum existentiæ suum quasi effectum formalem deberent essentiæ tribuere: ergo non stat quod aliqua entitas duplici existentia constituatur existens.

37 *Si opponas.* Si opponas contra istam rationem August. 7. de Trinitate cap. 6. vbi ait: *Pater ad se dicitur persona, & non ad Filium*: ergo ratio personæ absoluta est in diuinis; & tamen multiplicatur: ergo estò existentia ad se dicatur, multiplicatur.

Respond. Respondeo, rationem personæ dici ad se ex parte modi significandi, non tamen ex parte rei significatæ: vnde in esse rei non absoluta, sed relatiua est, quamuis *persona* nomen absolutum sit, & ideò multiplicatur persona in diuinis; existentia autem relationis est absoluta ex parte rei significatæ, ideoque multiplicari non potest. Quo modo autem stare possit, quod *persona* sit nomen absolutum, quamuis relationem significet, ex dicendis *infra disp. 82.* constabit.

§. Vltimus.

Contrariorum argumentis occurritur.

38 *Obijciunt 1. Augustinum.* Contra istam conclusionem obijciunt contrarij Auctores primo Augustinum 5. de Trinitate cap. 6. & lib. 7. cap. 4. vbi ait, *aliud est esse Deum, aliud esse Patrem*, quod de distinctione rationis exponit D. Thomas *in hac quæstione art. 2.* quem modum loquendi, imittantur Anselmus *lib. de processione Spiritus Sancti in principio*, & Magister *in 1. distinctione 28. §. præterea*; at illud esse reale est actuale: ergo existentia Dei absoluta, & existentia relatiua virtualiter distinguuntur.

39 *Resp. ex doctrina D. Tho.* Respondeo ex doctrina D. Thom. locis *supra* relatis præcipuè *in 2. dist. 33. q. 1. art. 1.* esse sumi dupliciter, primo pro ratione explicata per diffinitionem, secundo pro existentiæ: quando ergo Augustinus affirmat, quod aliud est esse Deum, aliud Patrem esse, loquitur de esse in priori acceptione, secus in posteriori, ex hoc autem, quod ratio Paternitatis, actuales sint, non colligitur distincta actualitate gaudere, vt constat ex dictis, & amplius ex dicendis constabit, sicut nec sequitur ex hoc quod sint summè actuales, & actus puri, quod detur in illis duplex ratio actus puri, aut summæ actualitatis, distincta virtualiter.

40 *Obijciunt secundo.* Obijciunt secundo: quælibet realis productio tendit in existentiam rei productæ, quæ alias sine tali productione non esset; sed personalis productio in diuinis non tendit ad existentiam absolutam essentiæ; tum, quia existentia essentiæ non producitur: tum etiam, quia supponitur in persona producente: ergo necessario tendit, vt in terminum proximum, in existentiam personalem relatiuam ratione distinctam ab existentiam essentiæ.

Respondeo distinguendo maiorem: tendit in existentiam vt producendam, vel vt communicandam entitati productæ, concedo maiorem: semper producendam, nego maiorem, & nego minorem, quam non conuincunt duæ probationes, non prima; quia licet productio ad existentiam debeat terminari, non tamen debet illam producere. Nec secunda, quia licet existentia essentiæ supponatur in Patre pro priori originis ad Filium, non tamen supponitur vt Filio communicata, & idcirco generatio tendit ad illam non producendam, sed Filio communicandam. Et quidem principalius tendit productio ad terminum formalem sui, quam ad existentiam rei, quæ terminus formalis non est; & tamen diuina productio, quæ in sententia contrariorum terminus formalis productionis personalis est, non producitur, sed communicatur: ergo licet tendat, & terminetur ad existentiam, perperam colligitur esse debere productam. Et ratio à priori est: nam rem producere, est illam constituere existentem, quod cum fieri possit, vel producendo existentiam, vel existentiam alia actione productam, seu de se improductam, communicando, ideo non est de conceptu productionis existentiam producere. 41 *Respond.*

Sed opponoes primo: productio sub conceptu productionis ad nihil potest terminari, nisi ad productum, sicut cognitio, & visio; ad nihil terminari valent, nisi ad visum, & cognitum; at productio personalis terminatur ad existentiã relatiuam: ergo illã producit. 42 *Sed replicabis 1.*

Respondeo, distinguendo maiorem: ad productum vt *quod*, vel vt *quo*, formale, aut completiuum, concedo maiorem: nisi ad productum vt *quod*, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguo consequens: illam producit vt *quod*, nego consequentiam: vt *quo* completiuè, concedo consequentiam. Itaque, sicut ex parte producentis vt *quod*, & est id, quod agit, scilicet persona, & principium *quo* scilicet forma in creatis, & in diuinis essentia, & complementum, scilicet existentia; ita ex parte termini producti datur id, quod producitur, terminus *quo* formalis, & complementum, primum debet esse productum, secundum in diuinis non producitur vt *quod*, sed vt *quo*; cum terminus formalis sit essentia, & similiter tertium, quod est existentia, non oportet quod productum sit vt *quod*, sed tantum vt *quo*, non vt *quo* formaliter, sed vt *quo* completiuè. Nec exempla in oppositum nocent, imo primum fauet: intellectio namque omnis habet pro obiecto *quo* ens, non tamen per omnem intellectionem vt *quod* intelligitur, sed per primam, quando namque intelligo hominem; non intelligitur ens vt *quod*, sed tantum vt *quo*, saltim explicitè, quod si implicitè vt *quod* intelligitur, est quia continetur intra spheram vt *quod* intelligibilis, existentia autem, sicuti, & natura diuina, non continetur intra spheram producibilis vt *quod*, & ideo necessarium non est, quod vt *quod* producatur. 43 *Respond.*

Oppones secundo: existentia est forma, qua aliquid constituitur extra nihil; at eo ipso quod essentia improducta, Filiatio autem producta sit, differunt in hoc quod est esse extra nihil; cum vna extra nihil sit sine productione, & à se, & altera productione mediante, & ab alio vt principio: ergo eo ipso differunt in ratione existentiæ; non enim stat diuersitas in effectu, seu quasi effectu forma, absque differentia in forma, aut quasi forma. 44 *Replicabis 2.*

Respondeo, ad rem extra nihil ponendam concurrere duplicem entitatem, scilicet illa, quæ est veluti subiectum existentiæ, & existentiam ipsam, entitas vt est existentiæ subiectum est extra nihil veluti inchoatiuè, ratione autem existentiæ est extra nihil completè, quod increatis contingit cum distinctione reali inter entitatem, & existentiam, in diuinis autem cum distinctione virtuali, aut rationis, effectus ergo formalis existentiæ non est rem constituere extra purum nihil; cum id habeat entitas ratione actualitatis entitatiuæ, sed extra nihil completè: vnde in hoc, quod est res aliquas esse extra nihil, potest esse diuersitas, quin in existentia diuersitas aliqua reperiatur. 45 *Respond.*

Sed oppones primo: Filiatio v. g. ratione sui quatenus ab essentia distincta, est extra nihil completè, cum ratione sui terminet productionem; & repugnet causalitati: ergo habet diuersum esse extra nihil completè, ac habet essentia, & consequenter diuersam existentiam. Secundo: Filiatio ponitur extra nihil completè per productionem, & ab alio vt principio, essentia autem sine productione, & à se: ergo differunt in hoc quod est esse extra nihil consummatè, & completè. 46 *Sed vrgebis adhuc 1. Secundo.*

Respondeo ad primam replicam negando antecedens, imo Filiatio ratio essentiæ terminat productionem, & ratione essentiæ repugnat causalitati ab alio; hoc enim ei conuenit ex ratione increatæ, quæ ratio, cum non multiplicetur realiter in relationibus, non conuenit illis nisi ratione essentiæ. 47 *Resp. ad 1. instantiam.*

Ad secundam distinguo antecedens, per productionem entitatis relationis, concedo antecedens: per productionem existentiæ, per quam extra nihil completè constituitur nego antecedens, & consequentiam, sed solum colligitur differre in hoc quod est esse extra nihil inchoatè, quod conuenit ratione entitatis: non autẽ in hoc quod est esse extra nihil completè, quod conuenit ratione existentiæ, nisi ad summum quoadmodum, quatenus essentia hoc habet *Ad 2.*

habet à se, Filiatio autem communicatum ab alio, ad quam diuersitatem modalem non requiritur diuersa existentia, sed sufficit eadem primariò essentiæ veluti vnita, & secundariò relationi communicata.

48 *Tertium argumentum diluitur.* Tertio sic objiciunt: existentia relationis creatæ distincta est ab existentia fundamenti, supposito quod relatio à fundamento realiter distinguatur: ergo existentia etiam relationis diuinæ distincta est ab existentia essentiæ. Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, & ratio discriminis est: nam existentia relationis siuè creatæ, siuè increatæ, non relatiua, sed absoluta est, cum increatæ, non relatiua, sed absoluta est, cum autem increatis nulla sit repugnantia in eo quod absoluta multiplicentur, potest existentia relationis, & si absoluta sit, ab existentia fundamenti distingui, imò & est necessarium: nam existentia fundamenti, vtpotè limitata, non potest rem alterius generis, seu speciei, constituere existentem; in diuinis autem sola relatiua possunt multiplicari, & alias existentia essentiæ ratione infinitatis potest ad relationem actuandam extendi, & ideo existentia relationis ab existentia essentiæ distingui non debet. Est etiam alia ratio discriminis: nam ex fundamento, & relatione creata, non fit vnum per se, bene tamen ex relatione, & diuina essentia, sola tamen illa, quæ adunantur in vno per se, possunt vnica existentia gaudere.

49 *Replicabis.* Sed dices, existentia relationis diuinæ debet esse relatiua: ergo primum discrimen non subsistit. Probo antecedens: existentia debet proportionari, & in eodem genere conuenire, cum entitate, cuius est existentia; quo circa entitas substantialis nequit existentia accidentali extra causas constitui, nec entitas accidentalis existentia substantiali: ergo entitas relatiua terminari, aut actuari nequit existentia absoluta; & consequenter existentia relationis diuinæ relatiua esse debet.

50 *Respond. 1.* Respondeo negando antecedens, ad probationem distinguo antecedens: debet proportionari quoad rationem communem substantiæ, & accidentis, concedo antecedens; quoad alias peculiares rationes, nego antecedens, & consequentiam: ratio autem quare conuenientia illa in ratione substantiæ, aut accidentis desideretur, secus autem conuenientia in alijs generibus, est nam essentia, & existentia debent se mutuo respicere, & vnum per se constituere; cum autem substantia non possit respicere accidens; cum absoluta sit ab omni respectu extra se, & cum accidenti non possit vnum per se constituere, consequens fit, quod nec possit existere existentia accidentali, nec esse existentia alicuius accidentis, quæ ratio in alijs generibus vires non habet: nam vnum genus potest aliud inspicere, vt constat in potentia respiciente actum, & ex entitate, & modo illius, de quo talis entitas non prædicatur, potest vnum fieri per se, vt patet in habitu, & eius existentia, ex quibus componitur vnum per se: & tamen existentia habitus non est habitus, nec respicit obiectum, & idcirco secunda conuenientia non petitur.

51 *Secundo resp.* Vel secundo ad antecedentis probationem respondeo distinguendo antecedens: existentia, & primum susceptiuum illius, debent proportionari, & prædicta conuenientia gaudere, concedo antecedens: & secundum susceptiuum, nego antecedens: & consequentiam; non enim relatio diuina, sed diuina essentia, est primum susceptiuum, seu quasi susceptiuum existentiæ diuinæ, & ideo cum essentia absoluta, non cum entitate relatiua, proportionari debet. Si autem inferas ex hac solutione, existentiam relationis creatæ relatiuam esse, contra D. Thomam, & ea, quæ diximus in discursu disputationis. Neganda est illatio, sed solum sequitur existentiam relationis creatæ ad genus relationis reduci, sicuti existentia substantiæ ad genus substantiæ; cum hoc tamen discrimine, quod substantia abstrahens à completa, & incompleta, de existentia substantiæ prædicatur, secus autem relatio abstrahens à completa, & incompleta; quia relatio tali abstractione gaudens non datur, sicut nec dantur relationes partiales relationem totalem componentes, & tamen dantur partes substantiales componentes totalem: discrimen ergo iuxta hanc solutionem inter existentiam relationis diuinæ, & creatæ, consistit in hoc, quod prima, nec reductiuè relatiua est, sed absoluta; quia primum susceptiuum est absolutum, secunda autem reductiuè est relatiua; quia primum eius susceptiuum est relatio.

52 *Denique objiciunt.* Denique objiciunt, & est præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum: existentia, vel est entitas actualis, vel actualitas entitatis illam actualem constituens; sed diuinæ relationes sunt tres entitates actuales realiter distinctæ inter se, & ratione ab entitate actuali essentiæ: ergo sunt tres existentiæ distinctæ inter se realiter, & ratione ab existentia essentiæ. Patet consequentia: non enim stat multiplicari realiter, aut ratione, constitutum, absque multiplicatione rationis, aut reali, formæ constituentis.

Communis solutio. Communis solutio est, quod relationes reales sunt tres entitates actuales, numero cadente supra entitatem, & *subiectiuè*, non autem cadente supra formale, scilicet actualitatem, ad quod sufficit distinctio subiectorum, vel entitatum absque distinctione formarum, sicuti tres personæ dicuntur tres sapientes *adiectiuè* ab eadem sapientia, tres omnipotentes ab eadem omnipotentia; quia numerus non supra formas, sed supra subiecta cadit.

53 *Instatur arg.* Et potiori instantia argumentum eluditur; contrarij namque negare non possunt tres diuinas relationes esse tres res summè actuales, & tamen concedere renuunt tres summas actualitates; alias cum summa actualitas, & ratio actus puri, sint idem formalissimè, cogerentur concedere tres actus puros; ex quo vlterius fieret admittendas esse tres immutabilitates, tres æternitates, & tres rationes increati, quod contrarij nullatenus audent concedere.

54 *Instant cõtra istã solutionẽ contrarij.* Cæterum contra hanc solutionem sic instant: Paternitas v. g. prout ratione distincta ab essentia, non solum est actualis, sed etiam actualitas ab actualitate essentiæ ratione distincta: ergo gaudet existentia relatiua ratione distincta ab existentia essentiæ, & realiter ab existentijs aliarum relationum. Consequentia videtur bona; quia existentia nihil est aliud, quam actualitas entitatis.

Antecedens probant 1. Antecedens autem probant primo: Paternitas, prout ratione distincta ab essentia, non est potentialis: ergo prout sic distincta, etiam reduplicatiuè, est actualis; & consequenter ratione sui actualitas est ratione ab actualitate essentiæ distincta. *Secundo.* Secundo: prout sic distincta reduplicatiuè constituit actu Patrem, & actu illum à Filio distinguit: ergo est actualitas quatenus sic distincta.

Tertio. Tertio: prout sic distincta tribuit Patri distinctionem, non potentialem, sed actualem: ergo prout sic distincta est actualitas. *Quarto.* Quarto: prout sic distincta est actualis respectus, non potentialis ad Filium: ergo est actualitas. *Denique.* Denique: nam si per impossibile prius existeret Deus, & superueniret Paternitas, superueniret Deitati noua actualitas, et si per impossibile tolleretur à diuinitate Paternitas, aliqua actualitas illi auferretur: ergo idem quod prius.

55 *Respond. Ad 1. & 2. antecedentis prob.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem concesso antecedenti, nego consequentiam; quia vt non sit potentialis, prout ratione differt ab essentia, non requiritur, quod, prout sic distincta, actualitas explicitè sit, sed sufficit, quod implicet actualitatem, nedum essentialem, verum etiam existentialem essentiæ. Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam; quia vt actu constituat, & distinguat Patrem à Filio, necessarium non est, quod actualitas, qua in actu constituitur, sit ratio constituendi, aut distinguendi, sed solum est conditio, sicut etiam ad causandum non ratio formalis, sed conditio tantum, existentia; ac proinde necessarium non est, quod quatenus ratione ab essentia distincta, expressè sit actualitas, sed sufficit, quod implicet illam.

56 *Ad 3. prob.* Ad tertiam concesso antecedenti, nego consequentiam; quia licet distinctio sit actualis, non tamen est distinctio in ratione actualitatis, loquendo de actualitate existentiæ, bene tamen loquendo de actualitate entitatiua. *Ad 4.* Ad quartam concesso antecedenti, nego consequentiam: quia vt sit actualis respectus necessarium non est, quod illi ratione explicitè actualitas existentiæ conueniat, sed sufficit, quod illi conueniat ratione essentiæ, quam implicitè claudit.

Ad vltimam. Ad vltimam distinguo antecedens: si superueniret, & tolleretur cum reali distinctione ab essentia, transeat antecedens: si sine reali distinctione adueniret, aut tolleretur, nego antecedens, & consequentiam. Vel potest subdistingui antecedens, & concedi de actualitate entitatiua, negari autem de actualitate existentiæ, ad modum, quo in physicis nostri Thomistæ discurrunt de partibus compositi substantialis, admittentes in illis plures actualitates entitatiuas, negantes autem plures existentias. De quo videantur Patres Salmanticenses *vbi supra §. 14. & 15.* vbi doctè hanc rem, sicut cætera, explicant.

57 *Dices.* Sed dices, increatis si actualitas essentiæ, aut entitatis, differt ab actualitate existentiæ, est, quia prima actualitas imperfecta est; at actualitas entitatiua diuinarum personarum nullatenus est imperfecta: ergo non est distinguibilis in illis actualitas entitatiua ab actualitate existendi, nec ad istam distinctione fundamentum est actualitas.

58 *Respond.* Respondeo, ex imperfectione creata prouenire, quod istæ actualitates realiter distinguantur, quod autem ratione differant nulla est imperfectio, nec ex imperfectione trahit originem, sed ex proprijs conceptibus, necessitas autem huius distinctionis, saltim inter actualitatem entitatiuam relationum, & existentiam, duplex est prima; quia existentia est vltima actualitas, actualitas autem relationum entitatiua vltima non est; alias non posset cum essentia ad vnum per se constituendum concurrere, nec per existentiam essentiæ actuari. Secunda; quia sicut increatis ratio existendi est id, quo effectus terminat creationem, vel capax redditur completè ad illam terminandam, ita in diuinis id solum est ratio existendi, quod est ratio increationis, ratio autem increationis non est entitas relationum, sed essentia diuina, aliàs darentur plures increati *substantiuè*, vt *superius* arguebam, & ideò entitas relationum ratione sui actualitas existendi non est, quod rectè ponderauit Magister S. Thom. *vbi supra*.

Ex

59 *Corollarium ex dictis. Prob. 1.* Ex dictis in discursu disputationis colligitur, falsò, & in consequenter Granados *vbi supra num.22. in solutione ad 3.* concessisse attributis existentias absolutas distinctas virtualiter ab existentia essentiæ. Quod probo primo: ex eo namque, quod existentia est actualitas essentiæ, & hæc non multiplicatur realiter in relationibus, infertur multiplicari realiter existentiam in illis; at essentia diuina non multiplicatur virtualiter in attributis, sicut nec diuina natura: ergo falsò, & in consequenter, Granados tribuit attributis existentias absolutas distinctas virtualiter ab existentia essentiæ.

Secundo. Secundo: nam ex eo quod ratio increati, æternitas, & ratio actus puri, non multiplicentur realiter in diuinis relationibus, rectè inferebamus *supra* existentiam non multiplicari realiter in illis; at nullum ex his in attributis virtualiter plurificatur: ergo eadem efficacia colligitur non distingui virtualiter existentiam in illis, sed vna, & eadem essentię diuinę existentia existere omnia attributa. Et hæc de ista disputatione applicanda litterę Magistri in 1. dist.25. *§. Verum & hic alia consurgit quæstio.* *M.Sent.*

TRACTATVS VNDECIMVS.

De Personis Diuinis, in communi.

DE quo D. Thomas in 1. à dist.23. vsque ad 25. Ad Annibaldum in eisdem distinctionibus. Quæstione 9. de potentia nouem articulos. Et in hac 1. p. à quæst.29. vsque ad 32. Quæstionem 29. diuidit in quatuor articulos, explicans, & defendens in primo, diffinitionem personæ traditam à Boetio in libro de duabus naturis scilicet, Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, *quod accipiendum est de substantia completa, & incommunicabili; substantia enim incompleta, quamuis indiuidua, idest singularis, sit, non est persona, vt constat in humanitate Christi, & in partibus essentialibus, & integralibus, quæ singulares sunt, & tamen non sunt personæ; quia incompletæ sunt, & incommunicabiles: humanitas enim Christi communicatur Verbo, & partes communicantur toti, & ideò quamuis sint indiuiduæ, hoc est singulares, personæ tamen non sunt. In secundo articulo docet, hoc nomen* Persona *significare in generationalium substantiarum idem quod hæc tria nomina* hypostasis, subsistentia, *&* essentia *significant in toto genere substantiarum. Vbi est aduertendum, nomen essentiæ non accipi prout dicit quidditatem, quam significat diffinitio, sed prout essentia, & substantia idem est quod suppositum, quod in genere substantiæ subsistit, quod significari potest nomine significante intentionem, & sic dicitur suppositum, & nominibus significantibus rem, quæ sunt tria, videlicet* res naturæ, subsistentia, & hypostasis, *secundum enim quod per se existit, & non in alio, vocatus* subsistentia, *secundum autem quod supponitur alicui naturæ communi, dicitur* res naturæ, *secundum verò quod supponitur accidentibus, dicitur* hypostasis, *vel subsistentia, & quia non omni res naturæ, nec omne suppositum, vel subsistens, est persona, sed solum suppositum in natura rationali subsistens, ideò non significant idem absolutè, sed nomen* persona *significat idem in genere substantiarum rationalium, quod* res naturæ, suppositum, *&* subsistentia, *significant in toto genere substantiarum, & addendum est* non rationalium; *non enim omne suppositum, & subsistens, est persona, sed solum suppositum rationalis naturæ, res naturæ rationalis, & subsistens in rationali natura, vt constat ex diffinitione Boetij* articulo præcedenti *explicata, qua dicitur, quod persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, vel incommunicabilis subsistentia.*

In tertio articulo inquirit, vtrum nomen personæ sit ponendum in diuinis? *Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento,* sed contra *ex Symbolo Athanasij illis verbis:* Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti. *Deinde in corpore articuli probat ratione:* Nam persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in natura rationali; sed omne, quod est perfectissimum, est Deo attribuendum: ergo hoc nomen persona dicitur de ipso. *Nec obstat, quod hoc nomen in Sacra Scriptura non inueniatur, inquit D.Thomas in solutione ad primum:* Nam licet nomen non inueniatur dictum de Deo, id tamen, quod nomen significat: multipliciter in Sacra Scriptura de Deo assertum inuenitur, scilicet, quod est maximè per se ens, & perfectissimè intelligens, ad inueniendum autem noua nomina antiquam fidem de Deo significantia coegit necessitas disputandi cum hęreticis.

Nec obstat secundo, hypostasim dici à subsistendo accidentibus, Deus autem accidentibus non substat; & consequenter non est hypostasis. Ex quo vlterius fit, quod persona dici non possit: nam persona idem est quod hypostasis rationalis naturæ. Nam licet hypostasis, *inquit D. Thomas in solutione ad 3.* non competat Deo, quantum ad id, à quo nomen fuit ad significandum impositum; cum Deus nullis accidentibus substet, competit autem quantum ad id, ad quod significandum est impositum, scilicet non subsistentem. *Quod idem aduertit D.Thomas de hoc nomine* persona *in solutione ad 2. & solutione ad 4. Deum posse dici rationalis naturæ, non secundum quod ratio importat discursum, sed secundum quod ratio importat naturam intellectualem, & sic accipienda est* rationalis natura *prout ponitur in diffinitione personæ, & autem* indiuidua substantia *positum in diffinitione personæ non sumitur pro indiuiduatione sumpta à materia; sic enim Deo competere non potest, sed sumitur prout importat incommunicabilitatem, qualiter conuenit Deo, substantia etiam Deo conuenit secundum quod significat existere per se.*

In quarto articulo inquirit D.Thomas, vtrum hoc nomen *persona* significet relationem? *Præmissa ratione dubitandi, & quorundam relatis opinionibus, respondet,* hoc nomen *persona diuina* significare relationem, non per modum relationis, sed per modum substantię, & subsistentis, *quod significet relationem probat primo in argumento* sed contra ex Boetio lib. de Trinitate afferente, quod omne nomen ad personas pertinens relationem significat; sed nullum nomen magis pertinet ad personas, quam hoc nomen *persona*: ergo hoc nomen *persona* relationem significat. *Deinde id probat in corpore articuli* persona enim in communi significat substantiam indiuiduam rationalis naturę, vt dictum est articulo primo; indiuiduum autem est, quod est in se indistinctum, ab alijs autem distinctum, Persona igitur in quacumque natura significat id, quod est distinctum in natura illa; sed distinctio in diuinis non fit nisi per relationes originis, vt dictum est quęst.27. art.2. & 3. ergo persona diuina significat relationem; sed relatio in diuinis non est sicut accidens inhęrens subiecto, sed est ipsa diuina essentia: vnde est subsistens sicuti ipsa diuina essentia subsistit; persona igitur diuina significat relationem vt subsistentem, & hoc significare relationem per modum substantię, quę est hypostasis subsistens in natura diuina, & secundum hoc verum est, quod hoc nomen *persona* significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis.

Hinc docet solutione ad primum, hoc nomen persona *dici ad se, non ad alterum; & consequenter est nomen absolutum, quamuis relationem significat, non per modum relationis, sed per modum substantia, quæ est hypostasis, & solutione ad quartum aduertit, quod licet in significatione personæ diuinæ contineatur relatio, non autem in significatione personæ Angelicæ, vel humanæ, non sequitur quod nomen personæ equiuocè dicatur de illis: nam diuersa ratio minus communium non facit equiuocationem in magis communi, licet nec etiam dicatur vniuocè; cum nihil vniuocè dici possit de Deo, & de creaturis, vt ostensum est supra quæst. 13. art.5.*

habet à se, Filiatio autem communicatum ab alio, ad quam diuersitatem modalem non requiritur diuersa existentia, sed sufficit eadem primariò essentiæ velnti vnita, & secundariò relationi communicata.

48 *Tertium argumentum diluitur.* Tertio sic obijciunt: existentia relationis creatæ distincta est ab existentia fundamenti, supposito quod relatio à fundamento realiter distinguatur: ergo existentia etiam relationis diuinæ distincta est ab existentia essentiæ. Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, & ratio discriminis est: nam existentia relationis siuè creatæ, siuè increatæ, non relatiua, sed absoluta est, cum increatæ, non relatiua, sed absoluta est, cum autem increatis nulla sit repugnantia in eo quod absoluta multiplicentur, potest existentia relationis, & si absoluta sit, ab existentia fundamenti distingui, imò & est necessarium: nam existentia fundamenti, vtpotè limitata, non potest rem alterius generis, seu speciei, constituere existentem; in diuinis autem sola relatiua possunt multiplicari, & alias existentia essentiæ ratione infinitatis potest ad relationem actuandam extendi, & ideo existentia relationis ab existentia essentiæ distingui non debet. Est etiam alia ratio discriminis: nam ex fundamento, & relatione creata, non fit vnum per se, bene tamen ex relatione, & diuina essentia, sola tamen illa, quæ adunantur in vno per se, possunt vnica existentia gaudere.

49 *Replicabis.* Sed dices, existentia relationis diuinæ debet esse relatiua: ergo primum discrimen non subsistit. Probo antecedens: existentia debet proportionari, & in eodem genere conuenire, cum entitate, cuius est existentia; quo circa entitas substantialis nequit existentia accidentali extra causas constitui, nec entitas accidentalis existentia substantiali: ergo entitas relatiua terminari, aut actuari nequit existentia absoluta; & consequenter existentia relationis diuinæ relatiua esse debet.

50 *Respond. 1.* Respondeo negando antecedens, ad probationem distinguo antecedens: debet proportionari quoad rationem communem substantiæ, & accidentis, concedo antecedens; quoad alias peculiares rationes, nego antecedens, & consequentiam: ratio autem quare conuenientia illa in ratione substantiæ, aut accidentis desideretur, secus autem conuenientia in alijs generibus, est nam essentia, & existentia debent se mutuo respicere, & vnum per se constituere; cum autem substantia non possit respicere accidens; cum absoluta sit ab omni respectu extra se, & cum accidenti non possit vnum per se constituere, consequens fit, quod nec possit existere existentia accidentali, nec esse existentia alicuius accidentis, quæ ratio in alijs generibus vires non habet: nam vnum genus potest aliud inspicere, vt constat in potentia respiciente actum, & ex entitate, & modo illius, de quo talis entitas non prædicatur, potest vnum fieri per se, vt patet in habitu, & eius existentia, ex quibus componitur vnum per se: & tamen existentia habitus non est habitus, nec respicit obiectum, & idcirco secunda conuenientia non petitur.

51 *Secundo resp.* Vel secundo ad antecedentis probationem respondeo distinguendo antecedens: existentia, & primum susceptiuum illius, debent proportionari, & prædicta conuenientia gaudere, concedo antecedens: & secundum susceptiuum, nego antecedens: & consequentiam; non enim relatio diuina, sed diuina essentia, est primum susceptiuum, seu quasi susceptiuum existentiæ diuinæ, & ideo cum essentia absoluta, non cum entitate relatiua proportionari debet. Si autem inferas ex hac solutione, existentiam relationis creatæ relatiuam esse, contra D. Thomam, & ea, quæ diximus in discursu disputationis. Neganda, est illatio, sed solum sequitur existentiam relationis creatæ ad genus relationis reduci, sicuti existentia substantiæ ad genus substantiæ; cum hoc tamen discrimine, quod substantia abstrahens à completa, & incompleta, de existentia substantiæ prædicatur, secus autem relatio abstrahens à completa, & incompleta; quia relatio tali abstractiona gaudens non datur, sicut nec dantur relationes partiales relationem totalem componentes, & tamen dantur partes substantiales componentes totalem: discrimen ergo iuxta hanc solutionem inter existentiam relationis diuinæ, & creatæ, consistit in hoc, quod prima, nec reductiuè relatiua est, sed absoluta; quia primum susceptiuum est absolutum, secunda autem reductiuè est relatiua; quia primum eius susceptiuum est relatio.

52 *Denique obijciunt.* Denique obijciunt, & est præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum: existentia, vel est entitas actualis, vel actualitas entitatis illam actualem constituens; sed diuinæ relationes sunt tres entitates actuales realiter distinctæ inter se, & ratione ab entitate actuali essentiæ: ergo sunt tres existentiæ distinctæ inter se realiter, & ratione ab existentia essentiæ. Patet consequentia: non enim stat multiplicari realiter, aut ratione, constitutum, absque multiplicatione rationis, aut reali, formæ constituentis.

Communis solutio. Communis solutio est, quod relationes reales sunt tres entitates actuales, numero cadente supra entitatem, & *subiectiuè*, non autem cadente supra formale, scilicet actualitatem, ad quod sufficit distinctio subiectorum, vel entitatum absque distinctione formarum, sicuti tres personæ dicuntur tres sapientes *adiectiuè* ab eadem sapientia, tres omnipotentes ab eadem omnipotentia; quia numerus non supra formas, sed supra subiecta cadit.

Et potiori instantia argumentum eluditur; contrarij namque negare non possunt tres diuinas relationes esse tres res summè actuales, & tamen concedere renuunt tres summas actualitates, alias cum summa actualitas, & ratio actus puri, sint idem formalissimè, cogerentur concedere tres actus puros; ex quo vlterius fieret admittendas esse tres immutabilitates, tres æternitates, & tres rationes increati, quod contrarij nullatenus audent concedere. 53 *Instatur arg.*

Cæterum contra hanc solutionem sic instant: Paternitas v. g. prout ratione distincta ab essentia, non solum est actualis, sed etiam actualitas ab actualitate essentiæ ratione distincta: ergo gaudet existentia relatiua ratione distincta ab existentia essentiæ, & realiter ab existentijs aliarum relationum. Consequentia videtur bona; quia existentia nihil est aliud, quam actualitas entitatis. 54 *Instan cōtra istā solutionē contrarij.*

Antecedens autem probant primo: Paternitas, prout ratione distincta ab essentia, non est potentialis: ergo prout sic distincta, etiam reduplicatiuè, est actualis; & consequenter ratione sui actualitas est ratione ab actualitate essentiæ distincta. Secundo: prout sic distincta reduplicatiuè constituit actu Patrem, & actu illum à Filio distinguit: ergo est actualitas quatenus sic distincta. *Antecedens probant 1. Secundo.*

Tertio: prout sic distincta tribuit Patri distinctionem, non potentialem, sed actualem: ergo prout sic distincta est actualitas. Quarto: prout sic distincta est actualis respectus, non potentialis ad Filium: ergo est actualitas. Denique: nam si per impossibile prius existeret Deus, & superueniret Paternitas, superueniret Deitati noua actualitas, et si per impossibile tolleretur à diuinitate Paternitas, aliqua actualitas illi auferretur: ergo idem quod prius. *Tertio. Quarto. Denique.*

Respondeo negando antecedens, ad primam probationem concesso antecedenti, nego consequentiam; quia vt non sit potentialis, prout ratione differt ab essentia, non requiritur, quod, prout sic distincta, actualitas explicitè sit, sed sufficit, quod implicet actualitatem, nedum essentialem, verumetiam existentialem essentiæ. Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam; quia vt actu constituat, & distinguat Patrem à Filio, necessarium non est, quod actualitas, qua in actu constituitur, sit ratio constituendi, aut distinguendi, sed solum est conditio, sicut etiam ad causandum non ratio formalis, sed conditio tantum, existentia; ac proinde necessarium non est, quod quatenus ratione ab essentia distincta, expressè sit actualitas, sed sufficit, quod implicet illam. 55 *Respond. Ad 1. & 2. antecedentis prob.*

Ad tertiam concesso antecedenti, nego consequentiam; quia licet distinctio sit actualis, non tamen est distinctio in ratione actualitatis, loquendo de actualitate existentiæ, bene tamen loquendo de actualitate entitatiua. Ad quartam concesso antecedenti, nego consequentiam: quia vt sit actualis respectus necessarium non est, quod illi ratione explicita actualitas existentiæ conueniat, sed sufficit, quod illi conueniat ratione essentiæ, quam implicitè claudit. 56 *Ad 3. prob. Ad 4.*

Ad vltimam distinguo antecedens: si superueniret, & tolleretur cum reali distinctione ab essentia, transeat antecedens: si sine reali distinctione adueniret, aut tolleretur, nego antecedens, & consequentiam. Vel potest subdistingui antecedens, & concedi de actualitate entitatiua, negari autem de actualitate existentiæ, ad modum, quo in physicis nostri Thomistæ discurrunt de partibus compositi substantialis, admittentes in illis plures actualitates entitatiuas, negantes autem plures existentias. De quo videantur Patres Salmanticenses *vbi supra §. 14. & 15.* vbi doctè hanc rem, sicut cætera, explicant. *Ad vltimam.*

Sed dices, increatis si actualitas essentiæ, aut entitatis, differt ab actualitate existentiæ, est, quia prima actualitas imperfecta est; at actualitas entitatiua diuinarum personarum nullatenus est imperfecta: ergo non est distinguibilis in illis actualitas entitatiua ab actualitate existendi, nec ad istam distinctione fundamentum est actualitas. 57 *Dices.*

Respondeo, ex imperfectione creata prouenire, quod istæ actualitates realiter distinguantur, quod autem ratione differant nulla est imperfectio, nec ex imperfectione trahit originem, sed ex proprijs conceptibus, necessitas autem huius distinctionis, saltim inter actualitatem entitatiuam relationum, & existentiam, duplex est prima; quia existentia est vltima actualitas, actualitas autem relationum entitatiua vltima non est; alias non posset cum essentia ad vnum per se constituendum concurrere, nec per existentiam essentiæ actuari. Secunda; quia sicut increatis ratio existendi est id, quo effectus terminat creationem, vel capax redditur completè ad illam terminandam, ita in diuinis id solum est ratio existendi, quod est ratio increationis, ratio autem increationis non est entitas relationum, sed essentia diuina, aliàs darentur plures increati *substantiuè*, vt *superius* arguebam, & ideò entitas relationum ratione sui actualitas existendi non est, quod rectè ponderauit Magister S. Thom. *vbi supra.* 58 *Respond.*

Ex

59 Ex dictis in discursu disputationis colligitur, falsò, & in consequenter Granados *vbi supra num.22. in solutione ad* 3. concessisse attributis existentias absolutas distinctas virtualiter ab existentia essentiæ. Quod probo primo: ex eo namque, quod existentia est actualitas essentiæ, & hæc non multiplicatur realiter in relationibus, infertur multiplicari realiter existentiam in illis; at essentia diuina non multiplicatur virtualiter in attributis, sicut nec diuina natura: ergo falso, & in consequenter, Granados tribuit attributis existentias absolutas distinctas virtualiter ab existentia essentiæ.

Corollarium ex dictis.

Prob. 1.

Secundo: nam ex eo quod ratio increati, æternitas, & ratio actus puri, non multiplicentur realiter in diuinis relationibus, rectè inferebamus *supra* existentiam non multiplicari realiter in illis; at nullum ex his in attributis virtualiter plurificatur: ergo eadem efficacia colligitur non distingui virtualiter existentiam in illis, sed vna, & eadem essentię diuinę existentia existere omnia attributa. Et hæc de ista disputatione applicanda litterę Magistri in 1. dist. 25. *§. Verum & hic alia consurgit quæstio.*

Secundo.

M. Sent.

TRACTATVS VNDECIMVS.

De Personis Diuinis, in communi.

D*E quo D. Thomas in 1. à dist. 23. vsque ad 25. Ad Annibaldum in eisdem distinctionibus. Quæstione 9. de potentia nouem articulos. Et in hac 1. p. à quæst. 29. vsque ad 32. Quæstionem 29. diuidit in quatuor articulos, explicans, & defendens in primo, diffinitionem personæ traditam à Boetio in libro de duabus naturis scilicet,* Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, *quod accipiendum est de substantia completa, & incommunicabili; substantia enim incompleta, quamuis indiuidua, idest singularis, sit, non est persona, vt constat in humanitate Christi, & in partibus essentialibus, & integralibus, quæ singulares sunt, & tamen non sunt personæ; quia incompletæ sunt, & incommunicabiles: humanitas enim Christi communicatur Verbo, & partes communicantur toti, & ideò quamuis sint indiuiduæ, hoc est singulares, personæ tamen non sunt. In secundo articulo docet, hoc nomen* Persona *significare in generationalium substantiarum idem quod hæc tria nomina* hypostasis, subsistentia, *&* essentia *significant in toto genere substantiarum. Vbi est aduertendum, nomen essentiæ non accipi prout dicit quidditatem, quam significat diffinitio, sed prout essentia, & substantia idem est quod suppositum, quod in genere substantiæ subsistit, quod significari potest nomine significante intentionem, & sic dicitur suppositum, & nominibus significantibus rem, quæ sunt tria, videlicet* res naturæ, subsistentia, & hypostasis, *secundum enim quod per se existit, & non in alio, vocatus* subsistentia, *secundum autem quod supponitur alicui naturæ communi, dicitur* res naturæ, *secundum vero quod supponitur accidentibus, dicitur* hypostasis, *vel subsistentia, & quia non omni res naturæ, nec omne suppositum, vel subsistens, est persona, sed solum suppositum in natura rationali subsistens, ideò non significant idem absolutè, sed nomen* persona *significat idem in genere substantiarum rationalium, quod* res naturæ, suppositum, *&* subsistentia, *significant in toto genere substantiarum, & addendum est* non rationalium; *non enim omne suppositum, & subsistens, est persona, sed solum suppositum rationalis naturæ, res naturæ rationalis, & subsistens in rationali natura, vt constat ex diffinitione Boetij* articulo præcedenti *explicata, qua dicitur, quod persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, vel incommunicabilis subsistentia.*

In tertio articulo inquirit, vtrum nomen personæ sit ponendum in diuinis? *Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento,* sed contra *ex Symbolo Athanasij illis verbis:* Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti. *Deinde in corpore articuli probat ratione:* Nam persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in natura rationali; sed omne, quod est perfectissimum, est Deo attribuendum: ergo hoc nomen persona dicitur de ipso. *Nec obstat, quod hoc nomen in Sacra Scriptura non inueniatur, inquit D. Thomas in solutione ad primum:* Nam licet nomen non inueniatur dictum de Deo, id tamen, quod nomen significat: multipliciter in Sacra Scriptura de Deo assertum inuenitur, scilicet, quod est maximè per se ens, & perfectissimè intelligens, ad inueniendum autem noua nomina antiquam fidem de Deo significantia coegit necessitas disputandi cum hęreticis.

Nec obstat secundo, hypostasim dici à subsistendo accidentibus, Deus autem accidentibus non substat; & consequenter non est hypostasis. Ex quo vlterius fit, quod persona dici non possit: nam persona idem est quod hypostasis rationalis naturæ. Nam licet hypostasis, *inquit D. Thomas in solutione ad* 3. non competat Deo, quantum ad id, à quo nomen fuit ad significandum impositum; cum Deus nullis accidentibus subset, competit autem quantum ad id, ad quod significandum est impositum, scilicet non subsistentem. *Quod idem aduertit D. Thomas de hoc nomine* persona *in solutione ad* 2. *& solutione ad* 4. *Deum posse dici rationalis naturæ, non secundum quod ratio importat discursum, sed secundum quod ratio importat naturam intellectualem, & sic accipienda est* rationalis natura *prout ponitur in diffinitione personæ, & autem* indiuidua substantia *positum in diffinitione personæ non sumitur pro indiuiduatione sumpta à materia; sic enim Deo competere non potest, sed sumitur prout importat incommunicabilitatem, qualiter conuenit Deo, substantia etiam Deo conuenit secundum quod significat existere per se.*

In quarto articulo inquirit D. Thomas, vtrum hoc nomen *persona* significet relationem? *Præmissa ratione dubitandi, & quorundam relatis opinionibus, respondet,* hoc nomen *persona diuina* significare relationem, non per modum relationis, sed per modum substantię, & subsistentis, *quod significet relationem probat primo in argumento* sed contra ex Boetio lib. de Trinitate afferente, quod omne nomen ad personas pertinens relationem significat; sed nullum nomen magis pertinet ad personas, quam hoc nomen *persona*: ergo hoc nomen *persona* relationem significat. *Deinde id probat in corpore articuli* persona enim in communi significat substantiam indiuiduam rationalis naturę, vt dictum est articulo primo; indiuiduum autem est, quod est in se indistinctum, ab alijs autem distinctum, Persona igitur in quacumque natura significat id, quod est distinctum in natura illa; sed distinctio in diuinis non fit nisi per relationes originis, vt dictum est quęst. 27. art. 2. & 3. ergo persona diuina significat relationem; sed relatio in diuinis non est sicut accidens inhęrens subiecto, sed est ipsa diuina essentia: vnde est subsistens sicuti ipsa diuina essentia subsistit; persona igitur diuina significat relationem vt subsistentem, & hoc significare relationem per modum substantię, quę est hypostasis subsistens in natura diuina, & secundum hoc verum est, quod hoc nomen *persona* significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis.

Hinc docet solutione ad primum, hoc nomen persona *dici ad se, non ad alterum; & consequenter est nomen absolutum, quamuis relationem significat, non per modum relationis, sed per modum substantia, quæ est hypostasis, & solutione ad quartum aduertit, quod licet in significatione personæ diuinæ contineatur relatio, non autem in significatione personæ Angelicæ, vel humanæ, non sequitur quod nomen personæ equiuocè dicatur de illis: nam diuersa ratio minus communium non facit equiuocationem in magis communi, licet nec etiam dicatur vniuocè; cum nihil vniuocè dici possit de Deo, & de creaturis, vt ostensum est supra quæst.* 13. *art.* 5.

Quæſtio Trigeſima de pluralitate Perſonarum in diuinis.

QVæſtionem hanc in quatuor partitur articulos: in primo docet in diuinis plures perſonas, *quod vt de fide probat ex Athanaſio dicente*: Alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti. *Et ratione*: nam vt dictum eſt quæſtione præcedenti art. 4. hoc nomen *perſona* in diuinis ſignificat relationem vt ſubſiſtentem in natura diuina; at quæſtione 28. art. 3. & 4. oſtenſum eſt eſſe plures relationes in Deo: ergo ſunt plures res ſubſiſtentes in diuinis; & conſequenter plures perſonæ.

In ſecundo docet, eſſe tantum tres perſonas, quod vt de fide probat ex illo Ioannis primo cap. vltimo: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, quærentibus quid tres? Reſpondet Auguſtinus lib. 7. de Trinitate cap. 4. tres perſonæ: ergo tantum ſunt tres perſonæ. Quæ illatio legitima eſt; nam ſi plures quam tres eſſent, non diceret Ioannes tres ſunt, ſed illarum numerum explicaret. *Ratione etiam ſic probat*: nam plures perſonæ ſunt plures relationes ſubſiſtentes realiter diſtinctæ; at licet in Deo dentur quatuor relationes reales, ſcilicet Paternitas, Filiatio, ſpiratio, & proceſſio, diſtinctio tamen realis ſolum inter tres reperitur, ſcilicet inter Paternitate, & Filiationem: nam ſpiratio, cum non opponatur Filiationi, & Paternitati, ab illis realiter diſtincta non eſt: ergo tantum ſunt in diuinis tres perſonæ. *Si obijcias, proceſſio, ſeu relatio Spiritus Sancti non opponitur relatiuè Paternitati, & Filiationi, ſed ſolum ſpirationi, ſeu relationi ſpiratoris; cum relatiuè opponi idem ſit, quod referri, non autem refertur ad illas: ergo nec ab illis realiter diſtinguitur: diſtinctio etenim relatiua idem eſt, quod relatiua oppoſitio: Reſpondeo, quod licet non referatur ad illas ratione ſui* formaliter, *refertur tamen ad illas ratione ſui* inchoatiuè, *&* connexiuè *quatenus iſtæ relationes connectuntur cum relatione ſpiratoris, cui relatiuè opponuntur, & ſufficere hoc ad realem diſtinctionem. Vel dicatur, quod licet non referatur ad illas vt* quo, *refertur tamen ad illas vt* quod; *quia Pater, & Filius vt* quod *ad Spiritum Sanctum referuntur, & opponuntur relatione reali ſpiratoris*.

In tertio docet, terminos numerales, vt *vnum*, *duo*, vel *tres*, ſignificare in diuinis ea, de quibus dicuntur, ſolam negationem addendo. *Quod probat*: nam termini numerales in diuinis non ſumuntur à numero, qui eſt ſpecies quantitatis, aliàs non niſi metaphoricè dicerentur de Deo, ſed à numero tranſeunte; at licet numerus quantitatiuus importet poſitiuum accidens, & vnitates, ex quibus componitur, dicant aliquid poſitiuum, numerus autem tranſcendens, vt eſt numerus Angelorum, ſolum dicit negationem indiſtinctionis ab alijs; & vnitas tranſcendens negationem diſtinctionis in ſe: ergo termini numerales in diuinis ſignificant res de quibus dicuntur, addita ſolum negatione. *Vbi rectè notat Caietanus* ad calcem commentarij, *multitudinem in diuinis plures negationes includere, ſcilicet eam, quam claudit vnitas, videlicet negationem diuiſionis in ſe, & eam, quam addit multitudo, videlicet negationem indiſtinctionis vnius entitatis ab alia: nam multitudo dicit plures vnitates, & plures indiuiſiones in ſe & diſtinctionem etiam inter ipſas vnitates.*

In quarto docet, nomen perſonæ eſſe commune tribus perſonis diuinis, non communitate reali, ſed rationis, non generis, aut ſpeciei, ſed ſicut indiuiduum vagum, de quo poſtea.

Quæſtio trigeſimaprima, de his, quæ ad vnitatem, vel pluralitatem pertinet in diuinis.

IN *primo articulo huius quæſtionis docet D. Thomas* vtendum eſſe in diuinis nomine Trinitatis. *Quod probat primo ex Symbolo Athanaſij, vbi dicitur*, quod vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda ſit. *Deinde ratione*: in diuinis namque ponitur perſonarum pluralitas: ergo & Trinitas perſonarum. Probat conſequentiam: nam quod indeterminatè ſignificat primum, determinatè ſecundum ſignificat, ternarium videlicet numerum perſonarum. *Notat etiam ſolutionem ad primum, quod Trinitas, attenta ethimologia vocabuli, ſignificare videtur vnam eſſentiam trium perſonarum; at vero ſecundum proprietatem ſignificat numerum perſonarum vnius eſſentiæ, propter quod non poſſumus dicere, quod Pater eſt Trinitas.*

In ſecundo articulo inquirit, vtrum Filius ſit alius à Patre? *& affirmatiuè reſpondet. Quod probat primo* auctoritate Auguſtini lib. de fide ad Petrum cap. 1. poſt medium, *vbi ait*: Vna eſt enim eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus, quamuis perſonaliter ſit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus. Secundo ratione; nam hoc nomen *alius* maſculine ſumptum non importat diſtinctionem eſſentiæ, ſed tantum ſuppoſiti; at Filius eſt aliud ſuppoſitum à Patre: ergo eſt alius à Patre. *Probat minorem ſolutionem* 4. ex diſcrimine inter nomen *alius* & nomen *aliud*, quod hoc eſt neutrius generis, illud autem maſculini, & neutrum genus, quia informe eſt, ſignificat eſſentiam, quæ communis eſt, & indifferens, maſculinum vero eſt formatum, & ideò importat ſuppoſitum: ergo nomen *alius* ſolum dicit diſtinctionem ſuppoſitorum, *aliud* autem diſtinctionem in eſſentia, & ideò poteſt dici Filius alius à Patre, non verò poteſt dici aliud, niſi ſuperaddatur ſuppoſitum. *Quod diſcrimen confirmat* ex communi modo loquendi: ſi enim quæratur quis eſt iſte? Reſpondetur *Sortes*, quod eſt nomen ſuppoſiti. Si autem inquiratur quid iſte ſit? non reſpondetur *Sortes*, ſed *animal rationale*: ergo quia neutrum genus eſſentiam ſignificat; & conſequenter ſi nomen alietatis ſit, importat differentiam in eſſentia, Maſculinum autem ſignificat ſuppoſitum, & ideò quando eſt nomen alietatis ſolum ſignificat differentiam ſuppoſitorum.

In ſolutione ad tertium docet, non eſſe vtendum nomine triplicitatis, aut triplicis, aſſerendo Deus triplex, ſicut Deus Trinus; eo quod triplicitas dicit proportionem inæqualitatis reſpectu illius, reſpectu cuius dicitur triplicitas, quæ inæqualitas in diuinis non reperitur. *Quod expreſſe traditur ab Aug.* lib. 6. de Trinitate cap. 7. & 8. & lib. 15. cap. 3. quia ſcilicet tantus eſt Pater, quanta tota Trinitas. *Quæ doctrina impugnatur à Suario, Vazquez, & alijs, tradentibus aliqm rationem. Videantur Patres Salmanticenſes diſp. 10. dub. 4. vbi Auguſtinum, & D. Thom. optimè ab aduerſariorum argumentis defendunt. Notat autem D. Thomas* in vtendo nominibus importantibus diſtinctionem aut vnitatem, cautè eſſe procedendum, ad vitandum duos extremos errores, vnum Arrij, qui cum Trinitate perſonarum poſuit Trinitate ſubſtantiarum, & alterum Sabellij, qui cum vnitate eſſentiæ poſuit vnitatem perſonę: ad primum vitandum vtendum non eſt in diuinis nomine diuerſitatis, aut differentię: vnde dicendum non eſt Filium eſſe diuerſum à Patre, aut ab illo differre; quia hęc nomina important diſtinctionem in forma, ſeu eſſentia. Nomen etiam ſeparationis, & diuiſionis vitandum eſt; quia ſeparatio eſt partis à toto, ſeu comparte, diuiſio autem totius in partes, quod cum ſumma ſimplicitate non congruit, ne autem tollatur ęqualitas inter diuinas perſonas, non eſt dicenda vna perſona diſpar ab alia, & ne tollatur illarum ſimilitudo, non eſt dicenda vna perſona aliena, aut diſcrepans ab alia; quia quod alienum, aut diſcrepans eſt, non eſt omnino ſimile. Ad fugiendum vero errorem Sabellij docet, vitanda eſſe hęc nomina, *ſingulare*, *vnicum*, *& ſolitarium*: vnde Pater, & Filius, nec ſingularis Deus, nec vnicus, nec ſolitarius eſt dicendus; quia primum tollit communicabilitatem eſſentię tribus perſonis, ſecundum excludit numerum perſonarum, & tertium tollit illarum conſortium.

In tertio inquirit, an dictio excluſiua *ſolus* addi poſſit termino eſſentiali in diuinis v. g. dicendo, *ſolus Deus*, *ſoli Deo*, *&c. ſub diſtinctione reſpondet*: nam dictio poteſt accipi cathegorematicè, & ſincathegorematicè, primo modo non poteſt addi alicui termino in diuinis; quia denotat ſolitudinem oppoſitam perſonarum ſocietati, ſi vero accipiatur ſecundo modo, poteſt addi termino eſſentiali in diuinis; quia tunc non dicit ſolitudinem ſuppoſitorum, ſed excludit alia diuerſæ naturæ à conſortio prædicati, vt quando dicimus *ſolus Sortes currit*, non denotatur, quod Sortes ſolitarius ſit; cum poſſit habere multos alios ſecum exiſtentes, ſed ſolum alios excludimus à conſortio prędicati, ſcili-

scilicet *cursus*, & sic inquit Diuus Thomas posse verè affirmari *solus Deus est æternus, omnipotens, &c.* quia non denotatur, quod Deus societate personarum non gaudeat, sed omnia alia præter Deum æternam non esse. *Sed dices, in hac propositione* solus Petrus currit, *non solum excluduntur à consortio prædicati alia diuersæ naturæ, sed etiam alia supposita eiusdem naturæ: ergo in hac etiam* solus Deus est æternus, *excludi videtur à consortio æternitatis, non solum alia diuersa in natura, sed etiam alia supposita, & sic insinuari vnum tantum Deitatis suppositum esse æternum. Respondeo negando consequentiam; quia cum particula* solum *additur termino personali excludit alias personas, & non solum alia diuersæ naturæ specificæ à consortio prædicati; cum autem additur termino naturæ, solum excludit prædicatum ab alijs alietate essentiali, vt cum dicitur* solus homo est animal rationale, *non excluduntur plura supposita à consortio prædicati eiusdem naturæ, sed solum alia diuersæ naturæ; Deus autem nomen est naturæ, non suppositi.*

Notat etiam D. Thomas solutione ad primum, quod in Deo Trinitas personarum non esset, deberet dici solus cathegorematicè, idest solitarius etiam si creati essent Angeli, & homines; solitudo namque non tollitur per societatem aliorum extraneæ naturæ: vnde verè dicitur aliquem hominem esse solum in horto, quamuis in illo sint plantæ, & animalia, si nullus alius sit homo; homo autem, & Angelus, sunt extraneæ naturæ respectu Dei, & ideò illi societatem non facerent, nec excluderent eius solitudinem. *Sed dices, si vnus homo, & vnus Angelus; essent in Beatitudine, nullus illorum diceretur solitarius in illa; & tamen homo, & Angelus, sunt diuersæ naturæ: ergo solitudo excluditur per societatem alterius: etsi extraneæ naturæ. Respondeo, hominem, & Angelum, in ordine ad beatitudinem non differre specie, sed specificè conuenire; eo quod potentia obedientialis ad beatificam visionem non competit illis ratione vltimæ differentiæ, qua differunt, sed secundum gradum genericum intellectualis naturæ creatæ, qui gradus, licet genericus sit respectiuè ad naturales operationes, respectiuè tamen ad visionem beatificam comparatur non secundum vim naturalem, sed obedientialem, quæ vna specificè est, vt fuse explicauimus* tractatu de visione Dei art. 1.

Si obijcias secundo, sequi ex hac doctrina, Angelis creatis in esse naturæ puræ non fore inter illos societatem, sed illorum quemlibet solitarium; consequens falsum videtur: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: nam iuxta D. Thomam, non dantur, nec possunt dari plures Angeli eiusdem speciei, quæ diuersitas specifica explicatur in illis respectu operationum naturalium: ergo vni alteri societatem non facerent, si vera esset doctrina D. Thomæ, quod scilicet inter supposita extraneæ naturæ nequit esse societas. Respondeo, quod licet Angeli in esse naturæ specificè differant, conueniunt tamen specificè in ordine ad conuictum politicum in modo operandi, & hæc diuersitas est, quæ requiritur vt vnum suppositum alteri supposito societatem non faciat.

In quarto articulo inquirit, an dictio exclusiua *solus* adiungi possit termino personali, *quem titulum intelligendum esse in ordine ad prædicata communia, vt sunt* Deus, sapiens, &c. *constat ex verbis D. Thomæ ante primum argumentum*: Videtur quod dictio exclusiua possit adiungi termino personali etiam si prædicatum sit commune, *ex quibus rectè animaduertit Caietanus titulum dubij in ordine ad hæc prædicata esse intelligendum: si namque in ordine ad personalia loquamur, citra dubium est posse adiungi sumpta sincathegorematicè, verbi causa, dicendo* solus Pater generat, solus Filius generatur, *ad titulum sic intellectu respondet Diuus Thomas quatuor conclusionibus. Prima est:* si ly *solus* sumatur cathegorematicè, non potest adiungi termino personali, verbi causa, dicendo, *solus Pater est Deus, sapiens, &c. Quod probat*: Nam sic sumptum significat solitudinem, quæ stare non potest cum personarum societate. *Secunda conclusio*: Si ly *solus* accipiatur sinchategorematicè excludendo à consortio formæ subiecti, potest verè adiungi, est tamen impropria loquutio. Quod probat: nam facit hunc sensum, quod ille, cum quo nullus alius est Pater, est Deus; at hoc verum est, licet improprium sit, quia non est iuxta consuetum modum loquendi: ergo verè, etsi impropriè, possumus dicere, *solus Pater est Deus*, dictione sic accepta.

Tertia conclusio: Si excludat à consortio prædicati, & masculinè, non potest adiungi. *Probatur*: nam hæc propositio *solus Pater est Deus*, excludendo alium masculinè, excludit alias personas à consortio Deitatis; at in hoc sensu hæretica est propositio: ergo sic adiungi non potest. *Quarta conclusio*: Si excludat aliud neutraliter à consortio prædicati, verè potest adiungi. *Probatur*: nam aliæ personæ, etsi sint alius, & alius à Patre, verbi causa, non tamen sunt aliud neutraliter: ergo sic accepta dictio exclusiua non excludit alias personas à consortio Deitatis, sed solum creaturas; & consequenter iuxta hunc sensum vera existit propositio, *solus Pater est Deus*; cum in idem valeat ac ista, *Pater est Deus, & nihil aliud à Patre est Deus. Notat autem Diuus Thomas* propositionem istam non esse extendendam, sed piè exponendam, si in aliqua authentica scriptura inueniatur; quia impropria est; eo quod dictio *solus* respicit propriè suppositum, & sic magis se habet ad excludendum alium alietate suppositi, quam ad excludendum aliud alietate naturæ essentiali.

Sed contra hoc obstare videtur doctrina Diui Thomæ in articulo præcedenti, vbi ait, quod dictio ista cathegorematicè ponit rem significatam erga subiectum, sincathegorematicè autem importat ordinem prædicati ad subiectum; at acceptio, de qua modo loquitur, est sincathegorematica: ergo falso asserit, quod respiciat propriè subiectum, & id circo sit impropria. Respondetur, in vtraque acceptione respicere propriè subiectum, cum hoc tamen discrimine, quod quando est cathegorematicè, ponit suum significatum erga subiectum absolutè, idest sine ordine à prædicato exacto, licet permisso; sincathegorematicè tamen respicit subiectum cum ordine ad prædicatum, vel prædicatum cum ordine ad subiectum, vnde semper respicit propriè suppositum, & ideò cum proprietate excludit alietatem suppositi, non alietatem naturæ. Obiectio diluitur.

Quæstionem 32. diuidit Diuus Thomas in quatuor articulos. In primo docet, Trinitatem diuinarum personarum non posse per rationem naturalem euidenter cognosci, & eos, qui probare nituntur Trinitatem personarum ratione naturali, fidei dupliciter derogare. *Primum probat primo ex Hilario libro primo de Trinitate illis verbis*: Non putet homo sua intelligentia generationis Sacramentum posse consequi. *Et ex Ambrosio libro de fide ad Gratianum, vbi ait*: Impossibile est generationis scire secretum, mens deficit, vox silet, sed per originem generationis, & processionis, distinguitur Trinitas in personis diuinis: ergo Trinitas personarum per rationem cognosci non potest. *Deinde in corpore articuli probat ratione*: Ostensum enim est supra quæstione duodecima articulo 4. & articulo duodecimo, quod homo per rationem naturalem in cognitionem Dei peruenire non potest; nisi per creaturas; sed ex creaturis non potest Deus vt Trinus, sed solum vt vnus cognosci; non enim per se dependent à Deo quatenus Trino, sed solum quatenus vno: ergo homo per rationem naturalem non potest Deum vt Trinum cognoscere. *Quam rationem infra explicabimus.*

Secundum probat explicando ea, in quibus derogatur fidei, conando illius mysteria, qualis est Trinitas personarum, ratione naturali monstrare, & ait derogare dignitati fidei, quæ consistit in eo quod sit de inuisibilibus, & non apparentibus, *qui autem illa demonstrare conatur, intendit ea visibilia, & apparentia facere. Derogatur etiam vtilitati alios trahendi ad fidem*: Cum enim aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quæ non sunt cogentes, cedit in irrisionem infidelium; credunt enim quod huiusmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus, *Ex quo infert*, quæ sunt fidei, non esse tentandum ea probare, nisi per auctoritates, his, qui auctoritates suscipiunt, apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile, quod prædicat fides. *Quæ doctrina intelligenda est de his, quæ per se ad fidem pertinent.*

In secundo articulo docet, ponendas esse notiones in diuinis: Notio enim prout à Theologis sumitur, est propria ratio cognoscendi diuinam personam, dantur autem in Deo propriè aliquæ rationes cognoscendi diuinas personas in abstrato significatæ; & consequenter dantur notiones. *In articulo tertio docet*, esse quinque notiones, & non plures, scilicet in Patre innascibilitas, Paternitas, & communis spiratio, in Filio Filiatio, per quam innotescit in quantum est ab alio nascendo, & communis spiratio per quam innotescit, in quantum est principium à quo alius, scilicet

licet Spiritus Sanctus, procedit processione Filio, & Patri communi, & processio, per quam Spiritus Sanctus innotescit, in quantum à Patre, & Filio procedit. Ex quibus quatuor sunt relationes, scilicet Paternitas, Filiatio, communis spiratio, & processio; nam innascibilitas, *inquit D. Thomas*, non est relatio, nisi per reductionem, vt dicetur quęst.33. art.4. ad tertium quatuor sunt proprietates; nam communis spiratio conuenit duabus personis, & tres tantum sunt personales, idest, constituentes personas, scilicet Paternitas, Filiatio, & processio; nam communis spiratio, & innascibilitas, dicuntur notiones personarum, non autem personales, vt explicatur infra quęstione quadragesima articulo primo ad primum.

In quarto articulo docet, aliquos absque periculo hęresis circa notiones contrariè esse opinatos, non intendentes sustinere aliquid contrarium fidei, sed si quis falsum opinaretur circa notiones considerans, quod ex hoc sequatur aliquid contrarium fidei, in hęresim laberetur. *Circa litteram huius articuli videatur Nazarius*.

DISPVTATIO OCTVAGESIMA.

An Persona addat supra naturam aliquid ab illa distinctum?

Difficultas ista frequentius tractari solet 3. *part. quęst.4. artic.2.* illam tamen in pręsenti agitamus, quia ex illius resolutione pendent plura, quę in sequentibus sumus dicturi.

§. I.

Relatis sententijs, prima conclusio statuitur.

Nu. 1. PRima sententia docet, personam in diuinis addere modum realem positiuum distinctum realiter modaliter à natura diuina, increatis vero nihil realiter distinctum addere, sed solum ratione nostra, aut ex modo significandi diuersum. Ita Durandus *in 1. distinct.34. quæst.1. & 2. & in 3. dist.1. quæst.2. num.7. & quæst.4. num.11.* Secunda docet, personam diuinam addere supra naturam aliquid positiuum ex natura rei distinctum ab illa, & insuper negationem communicabilitatis supra hoc positiuum fundatam, in creaturis autem nihil positiuum addere; sed solum duplicem negationem, scilicet dependentiæ actualis, & dependentiæ aptitudinalis, ex defectu primæ negationis humanitas à Diuino Verbo assumpta non subsistit per se, nec est persona creata; quia scilicet actu dependet à Verbo, vt supposito sustentante, & ex defectu secundæ anima rationalis à corpore separata, nec subsistens dicitur, nec persona: quia licet actu non sit toti communicata, est apta ex natura sua communicari composito. Hanc vt probabiliorem docuit Scotus *in 1. dist.23. in 3. dist.1. quæst.1. & quodlibeto 19. art.3.* Scotum sequitur Theodorus Smising *disp.2. quæst.5. num.126.* & frequentius cæteri Scotistæ eidem sententiæ adhærent.

Sententia Durandi.

Sententia Scoti.

2 Tertia, & vera sententia defendit, personam supra naturam addere aliquid positiuum, in Deo sola ratione, aut virtuali distinctione à natura distinctum, in creaturis autem realiter. Ita Caietanus 3. *part. quæst.4. art.2.* vbi Medina, Cabrera, Nazarius, & communiter Thomistæ Bañez 1. *part. quæst.3. art.3.* Biesfas, Thomas Pius, Zanardus, & alij plures. Referuntur pro hac sententia ex discipulis Scoti Liquetus, & Rada. Tenent etiam ex Patribus Societatis Suarez *in Metaphysica disp.34.* Valentia, Vazquez, & alij Recentiores ex eadem familia. Tum *in præsenti*, tum, & præcipuè 3. *p. qu.4. art.2.* vbi frequentius distinctio suppositi creati à natura tractatur.

Vera sententia.

3 Pro euius sententiæ explicatione sit prima conclusio: *Persona diuina non addit supra naturam aliquid distinctum ab illa realiter ex natura rei, aut distinctione reali modali, persona vero creata supra naturam addit aliquid realiter ab illa distinctum.* Prima pars conclusionis fusè à Nobis fuit probata *supra quæst.28.* agendo de diuinis relationibus, quare modo breuiter hac ratione suadetur: nam ex opposito fieret personam diuinam esse realiter compositam; consequens absurdum est: ergo persona diuina non addit supra naturam aliquid ab illa realiter ex natura rei distinctum, aut distinctione reali modali. Probatur sequela: compositio nihil est aliud, quam distinctorum vnio; sed si personalitas realiter à natura distinguatur in Deo, erit in persona diuina vnio realiter distinctorum, ex quibus constet persona: ergo persona diuina erit realiter composita ex illis. Quod amplius vrgetur, nam vnitas, vel est simplicitatis, vel compositionis; sed si persona diuina realiter à natura distinguitur, non est vna per simplicitatem: ergo erit vna per realem compositionem. Minor probatur: simplicitas non solum excludit potentialitatem, sed etiam excludit intrinsecam distinctionem; est enim plus, quam identitas; sed in sententia contraria non est omnimoda identitas realis inter personalitatem, & naturam diuinam: ergo non est omnimoda realis simplicitas; & consequenter erit realis, aliqua compositio in persona diuina. Plura; quibus Scotus, & Durandus, huic argumento conantur occurrere, *loc. alleg.* retulimus, & reiecimus.

Prima conclusio. Prima pars conclusionis probatur.

4 *Conf.*

5 Deinde secunda pars conclusionis suadetur primo ex D. Tho. *quodlib.2. q.2. art.4.* vbi vniuersaliter docet in solo Deo suppositum non distingui à natura, & in omni natura creata suppositum à natura distingi, quod esse de distinctione reali intelligendum patet: nam virtualiter etiam in Deo suppositum à natura distinguitur, sed distinctio, quam in natura creata constituit inter suppositum, & naturam, maior est illa, quæ inuenitur in Deo, aliàs nullum esset quoad distinctionem discrimen: ergo sensit D. Tho. suppositum, & creatam personam realiter distingui à natura, & consequenter addere aliquid ab illa realiter distinctum.

Secunda pars probatur ex D. Tho.

6 Secundo probatur: separabilitas realis est signum realis distinctionis, si mutua sit, realis entitatiuæ, si non mutua, realis modalis; sed natura creata potest realiter separari à propria personalitate: ergo personalitas, & natura creata, distinguuntur distinctione reali, saltim modali. Illatio est legitima. Maior constat: idem namque à se ipso realiter separari non potest, sicut nec potest idem sine se ipso realiter existere: ergo illa, quæ possunt realiter separari, vel vnum sine altero realiter existere, necessario distinguuntur realiter, distinctione reali entitatiua, vel saltim distinctione reali modali. Minor autem probatur ex mysterio Incarnationis: in Christo namque inuenitur humana natura, personalitas autem creata non reperitur in ipsa, aliàs essent duæ personę, creata scilicet & diuina, quod est contra fidem; sed eadem ratio est de qualis natura creata respectu propriæ personalitatis, ac est de natura humana: ergo omnis natura creata est realiter separabilis à sua propria personalitate.

Secunda ratione.

7 Hoc argumentum adeò efficax visum est pluribus Theologis, vt non dubitent contrariam sententiam erroris contra fidem damnare, meo tamen iuditio excedunt: licet namque nostra sententia conformior sit fidei principijs, quæ de Incarnatione Verbi loquuntur, non tamen adeò certe illis anexa est, vt opposita censeri debeat erronea. Possunt enim Authores contrarij argumento facto occurrere, distinguendo maiorem, illamque concedendo, si separatio sit realis entitatiua, negando autem, si solum sit separatio realis denominatiua, & sub eadem distinctione minoris negabunt consequentiam. Nec minoris probatio distinctioni traditæ obstabit: dicunt namque in Christo Domino duplicem personam non esse; quia adhoc requirebatur, non solum distinctio, seu entitas realis, sed etiam realis denominatio personæ creatæ; licet autem in Christo sit tota entitas, quæ à Verbo separata daret denominationem personæ humanæ creatæ, hæc denominatio non adest, eo quod impeditur à Verbo humanam terminante naturam.

Hoc argumentũ non conuincit erroris sententiã contrariam.

8 Quæ doctrina mille exemplis posset confirmari, tria tamen sufficiunt. Primum in sententia, extra scholam D. Thom. communi, asserente, relationem nulla reali distinctione à fundamento distingui; & tamen destructo termino relatio realis non manet, non quidem quia deficiat aliquid entitatis intrinsecæ, sed quia deficit intrinseca denominatio realis relati. Secundum fit in sententia Thomistarum communi docente, Patrem de nouo ad Filium secundum referri, & illo destructo intrinsecè desinere ipsum respicere, quin adsit, vel absit, aliqua entitas intrinseca realis. Tertium fit in vnione animæ ad corpus, quæ realis intrinseca est; & tamen, in plurium Thomistarum sententia, non distinguitur realiter intrinsecè ab anima, quamuis possit sine tali vnione existere; quia scilicet non deficit, cum anima separatur à corpore, entitas aliqua intrinseca, sed solum intrinseca realis denominatio vnitæ: si ergo potest denominatio realis intrinseca relati, & denominatio realis intrinseca vnitæ, deesse absque defectu entitatis intrinsecæ realis, & ideò ex tali separatione non colligitur realis entitatiua, aut modalis distinctio relationis à fundamento, nec vnionis ab extremis vnitis, cur etiam non licebit contrarijs Authoribus dicere posse deesse denominationem realem personæ, quamuis intrinseca sit, absque defectu entitatis; & consequenter ex eo quod humanitas existat in Christo absque personalitate creata, non colligi realem distinctionem intrinsecam inter naturam creatam, & propriam personalitatem. Quæ solutio his exemplis confirmata, tametsi vera non sit, non tamen potest adeò euidenter conuinci, vt opposita merito possit, vt erronea damnari.

Solutio confirmatur exemplis.

9 Si opponas, sequi ex ista solutione esse in Christo omnem entitatem personæ creatæ; consequens est falsum, ergo & solutio. Sequela patet: nam iuxta hanc solutionẽ nõ deest in Christo denomina-

Si opponas.

minatio personæ creatæ ex defectu entitas intrinsecæ: ergo est in illo tota entitas personæ creatæ. Minor autem probatur: si namque est in Christo tota entitas personæ creatæ, est in illo realiter persona creata; sed est contra fidem concedere realiter personam creatam in Christo: ergo in illo admitti non potest tota personæ creatæ entitas.

10 *Resp.* Respondebunt contrarij Authores concedendo sequelam, & negando minorem, quam, non conuincit probatio: nam realiter personam creatam existere, importat non solum entitatis existentiam, sed etiam realis denominationis personæ; in Christo autem realis denominatio personæ creatæ non est, vt contrarij Authores fatentur; ac proinde quamuis admittant in illo entitatem totius entitatis personæ creatæ, non inde coguntur admittere realiter esse personam creatam in illo. Quæ doctrina eisdem instatur exemplis: nam licet in anima separata maneat tota entitas realis vnionis, non manet realiter vnio, & licet destructo termino maneat tota entitas relationis, non manet relatio realiter; quia vnio realis non solum enitatem importat, sed etiam realem denominationem, & similiter relatio.

11 *Contra solutionem arg. 1.* Sed contra istam solutionem argumentari possumus primo; vt enim ex dicendis *sequenti conclusione* constabit, non stat ex humanitate, & Verbo, vnam resultare personam, nisi humanitas incompleta intrinsecè supponatur, nec humanitatem esse incompletam intrinsecè, si nulla intrinseca entitate, ad minus modali, careat; sed de fide est ex Verbo, & humanitate, vnam resultare personam: ergo humanitas in Christo realiter incompleta supponitur; & consequenter cum defectu alicuius entitatis, saltim modalis intrinsecæ.

Secundo. Secundo: non enim potest adesse, & abesse, denominatio realis intrinseca, nisi adsit, vel absit, intrinseca aliqua entitas, vel saltim aliquod reale connotatum extrinsecum; sed in Christo non abest denominatio intrinseca realis personæ ex defectu intrinseci connotati: ergo abest ex defectu entitatis intrinsecæ, saltim modalis. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: non enim est assignabile connotatum reale extrinsecam, ex cuius defectu possit abesse denominatio personæ.

12 *Resp. 1.* Respondebis primo, tale extrinsecum connotatum esse negationem realis coniunctionis ad suppositum extraneum, quæ negatio in humanitate Christi non datur, supposito quod est Verbo coniuncta, & ex defectu istius negationis entitas humanitatis non præbet ipsi denominationem personæ.

Secundo. Secundo respondebis; connotatum extrinsecum requisitum ad denominationem persone creatę esse creatam existentiam; & quia hæc in humanitate Christi non datur, ideò quamuis nulla entitas intrinseca deficiat, deest denominatio personæ creatæ in Deo.

Prima solutio reijcitur. Sed neutra solutio satisfacit, non prima: vt enim ex dicendis constabit, negatio coniunctionis ad suppositum extraneum, & dependentiæ actualis, vel aptitudinalis ab illo, non constituit, sed supponit personam, & ad illam constitutam supponitur: ergo denominatio personæ prior est huiusmodi negatione; & consequenter adesse non esse, abesse non potest ex præsentia, vel absentia illius, sed ex alio principio.

13 *Secunda reijcitur 1.* Deinde secunda solutio reijcitur primo: est enim sententia probabilis docens humanitatem Christi propriam existentiam habere, de quo 3. *p. q.* 17. sed est de fide non esse personalitatem creatam in Christo: ergo defectus personalitatis creatæ non est alligandus defectui existentiæ creatæ in humanitate Christi.

Secundo. Secundo: nam in sententia D. Thomæ, & Discipulorum eius, realiter distinguente existentiam ab essentia in creaturis, & negante existentiã creatam in humanitate Christi, personalitas non supponit existentiam, sed illam causat, & infert: ergo denominatio personæ existentiam creatam præcedit; & consequenter ex illius præsentia non dependet denominatio personæ, nec abest ex defectu illius.

14 *Resp.* Respondebis, posse id, quod prius est in sui denominatione, pendere ab aliquo posteriori, vt constat in actu libero Dei, cuius denominatio volentis præ volente adesse, & abesse potest ex solius creaturæ defectu; cum tamen creatura volita, non sit prior, sed posterior denominatione volentis, vtpotè effectus illius; ac proinde, ex eo quod subsistentia, aut personalitas, vt denominans personam, prior sit existentia creata, non probari, quod talis denomitio adesse, & abesse non possit ex præsentia, vel absentia existentiæ.

15 *Ex dictis infertur.* Sed contra: nam denominatio libera voluntatis in Deo non sumitur à priori ab obiecto liberè volito, aut nolito sed tantum à posteriori, à priori autem prouenit ex summa perfectione, & idependentia perfectionis voluntatis diuinæ, ex qua prouenit vt existens omnino in variata, præbeat denominationem volentis; cum possit nolentis denominationem præstare, quod quidem est vnum ex mysterijs nostræ fidei nunquam satis explicatum imo forte inexplicabile; ergo ad formas, & entitates creatas, extendendum non est.

16 *Prima pars prob.* Ex dictis obiter infero, subsistentiam addere supra naturam, saltim aliquod connotatum extrinsecum realiter ab illa distinctum, esse de fide mediatè, quod autem in recto importet aliquid realiter distinctum à natura, licet sit conformius principijs fidei, non tamen esse adeò certum, vt oppositum censendum sit error.

Primum patet: nam de fide est in Christo esse humanitatem, & non personam creatam; sed hoc saluari non posse absque distinctione reali personalitatis à natura, saltim penes connotatum extrinsecum, est veritas demonstrabilis, vt ex dictis colligitur: ergo personalitatem creatam addere ad naturam humanam, ad minus de connotato, aliquid realiter distinctum negatiuum, aut possitiuum, est Theologica conclusio. Secundum vero probatur: *Secunda prob.* nam quod personalitas non sit ex formis entitatiuis, quarum denominatio adesse & abesse potest absq; mutatione penes entitatem intrinsecam, per solam mutationem ext intrinseci connotati, licet sit à Nobis probabiliter satis ostensũ, non tamen est demonstratũ; at hoc necessarium erat vt distinctio realis personalitatis à natura secundum perfectionem intrinsecam esset mediate de fide, & oppositum erroneum: ergo hæc distinctio personalitatis à natura non est adeò certa, vt illam negare debeat censeri erroneum.

Primum autem, quod intulimus, limitandum est ad solam naturam humanam: nam de alijs naturis, & præcipuè de naturis Angelicis, non est adeò certa illarum distinctio à persona, vel supposito, vt oppositum sit error in fide. Quod patet nam distinctio personalitatis à natura solum infertur, vt Theologica conclusio, ex mysterio Incarnationis; at ex hoc mysterio solum infertur distinctio personalitatis ab humana natura: ergo distinctio personalitatis à natura Angelica, Theologica conclusio non est. 17 *Limitatio præcedentis doctrina.*

Licet autem distinctio personalitatis à naturis Angelici Theologica conclusio non sit, est tamen mysterio Incarnationis conformior: ex illo namque colligitur distinctio personalitatis ab humana natura; sed nulla est ratio, cur in homine distinguantur natura, & persona, & non distinguantur in Angelis: ergo per mediatas consequentias efficaces, & si non euidentes, similis distinctio in naturis Angelorum colligitur; & consequenter hæc distinctio suppositi à natura inter Angelos est principijs fidei conformior. Minor ostenditur primo: nam inter Angelos, & hominem, solum est differentia compositionis ex materia, & forma, quæ conuenit homini, & in Angelis non reperitur; sed nulla est ratio cur compositio ex materia, & forma, ad distinctionem suppositi à natura exigatur, & hæc in illa fundetur: ergo non est ratio assignabilis huiuscemodi distinctionis in homine, quæ non militet in Angelo. 18 *Distinctio personalitatis à natura Angelica est mysterio Incarnationis conformior. Minor prob. 1.*

Secundo: nam ratio distinguendi suppositum à natura in hominibus, vel est limitatio naturæ, ob quam indiget complemento realiter distincto vt existat; vel capacitas receptiua vt *quod* existentia, & accidentium, conueniens supposito, & repugnans naturæ; at vtraque hæc ratio militat natura Angelica: est enim limitata, & finita, & incapax recipiendi accidentia & existentiam vt *quod*, si semel hęc incapacitas in natura humana inuenitur: ergo eadem ratione, qua in homine suppositum à natura distinguitur, reperitur formalis distinctio in Angelis inter suppositũ, & naturam. 19 *Secundo.*

§. II.

Occurritur argumentis in contra.

Contra istam conclusionem opponit Durandus primo: suppositum, & natura, in genere substantiæ differunt, vt abstractum, & concretum; sed concretum, & abstractum in genere substantiæ non differunt, nisi solum ratione, & ex modo significandi; quia scilicet concretum significatur vt habens, naturam abstractum autem vt habitum ergo suppositum, & natura, solum differunt ratione, & ex modo significandi, & consequenter suppositum non addit supra naturam aliquid realiter distinctum ab illa. Minor probatur: non plus differunt concretum, & abstractum in prædicamento accidentis; sed in prędicamento accidentis concretum; & abstractum penitus idem significant; album enim solam qualitatem significat, quod etiam significat albedo, vt dicitur *in prædicamentis*: ergo in prædicamento substantiæ concretum, & abstractum, idem significant; & consequenter solum differunt ex modo significandi. 20 *Arg. 1.*

Respondeo prætermissa maiori, negando minorem, ad illius probationem permissa maiori, nego etiam minorem: licet enim album, & albedo, idem significent, non tamen pro eodem supponunt: nam album supponit pro corpore habente albedinem, albedo autem non pro habente, sed pro albedine supponit, quare hæc propositio est falsa, *album est albedo*, ita in concreto substantiali contingit: homo namque, esto demus quod solum significet humanitatem, non tamen supponit pro illa, sed pro habente humanitatem, hoc autem realiter ab humanitate distinguitur, vt manet probatum, & hoc est quod suppositum addit supra naturam. Est tamen obiter aduertendum, aliter importari, quod supra naturam additur, per nomen *homo*, aut *hic homo*, atque per nomen *suppositum*, vel *persona*: his namque nominibus subsistentia, & personalitas de formali significantur, vt ex dicendis constabit, homo autem, vel hic homo, non de formali, sed de materiali suppositalitatem importat, ob quam causam non concessi, sed admissi argumenti facti maiorem. 21 *Resp.*

Sed

22 *Instat Durand.* Sed instat Durandus: ideò album differt realiter ab albedine ex parte connati, licet non ex parte significati, quia connati habens albedinem, habens autem albedinem necessario realiter ab albedine differt, vtpote cum albedo sit accidens, habens autem illam substantia; sed habens humanitatem non differt necessario realiter ab humanitate; ergo homo, & humanitas non differunt realiter, nec ex parte significati, nec ex parte connati. Probat minorem: humanitate sibi relicta, & omni alio circunscripto, datur in humanitate subsistens, & habens humanitatem: ergo habens humanitatem non differt realiter necessario ab humanitate. Antecedens probatur: data humanitate, & omni alio circunscripto, humanitas non existit in alio: ergo data humanitate, & omni alio circunscripto, subsistit humanitas: ergo omni alio circunscripto ab humanitate datur subsistens in humanitate; & consequenter sine aliquo realiter supperraddito ad humanitatem datur subsistens habens humanitatem.

23 *Resp.* Respondeo negando minorem: ad probationem nego antecedens: ad illius probationem distinguo antecedens: non existit in alio actualiter, concedo antecedens, possibiliter, nego antecedens, & consequentiam: nam ad rationem subsistentis, & suppositi, non sufficit actu ab alio non dependere, & sustentari, sed vltra requiritur non posse sustentari, & dependere; licet autem in humanitate sic sumpta non detur actualis dependentia, & sustentatio à supposito extraneo, non tamen illi repugnat ab alieno supposito terminari, & ideo subsistens, & suppositum, in humanitate sibi soli relicta, & omni alio circunscripto, non datur. Præter quamquod in humanitate sibi relicta, & si nihil positiuum ab illa distinctum detur, in casu à Durando posito, datur tamen aliquid negatiuum ab illa distinctum realiter, nempe negatio actualis dependentiæ à supposito extraneo, quæ potest separari ab illa per oppositam coniunctionem; ac proinde etsi Durando intentum argumenti daremus, non inferebat suppositum nihil realiter distinctum à natura importare, sed nihil reale distinctum positiuum, cuius necessitatem *in sequenti conclusione* monstrabimus.

24 *Arg. 2.* Secundo arguit Durandus: homo namque est nomen suppositi; cum naturam in concreto, & non in abstracto, significet; sed homo, & humanitas, idem realiter important: ergo suppositum, & natura, realiter non distinguuntur. Probatur minor: idem importatur per nomen hominis, & per eius diffinitionem hominis nihil aliud, quam natura importatur: diffinitio namque rei quidditatem indicat; quidditas autem hominis, & illius natura, sunt idem: ergo homo, & humanitas, idem realiter important.

25 *Resp. 1.* Respondeo, concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem concessa maiori, nego minorem; sicut namque homo humanitatem significat in concreto, & vt in habente, vt docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 4. *art.* 3. quo circa ista propositio negatur *Filius Dei assumpsit hominem* in proprietate sermonis, ita diffinitio hominis non solum quidditatem, vel naturam hominis explicat, sed etiam modum essendi in supposito *vagè*, & incommuni, homo namque diffinitur vt habens humanitatem, & etiam *logicè* diffinitur vt animal rationale, in qua diffinitione, cum detur non per terminos abstractos, sed per nomina concreta, non solum importatur natura, sed connotatur suppositum in communi.

26 *Resp. 2.* Vel potest secundo dici, quod sicut homo humanitatem significat, non tamen pro humanitate supponit, sed pro habente humanitatem, ita illius diffinitio explicat hominis naturam, & quidditatem, non tamen pro illa, sed pro habente quidditatem, supponit. Iuxta quam doctrinam distinguo minorem; nihil aliud importatur per diffinitionem hominis, quam quidditas, & natura, in significando, aut explicando, concedo minorem: in supponendo, nego minorem, & distinguo consequens: idem realiter important ex parte rei significatæ, concedo consequentiam: in supponendo, nego consequentiam.

27 *Arg. 3.* Tertio argumentari possumus ex Diuo Thoma opusculo 2. cap. 211. illis verbis: *Si igitur in alijs hominibus vnio animæ, & corporis constituit hypostasim, & suppositum; quia nihil aliud est præter hæc duo:* ergo sentit Diuo Thomas suppositum humanum vnione animæ, & corporis, constitui, & nihil addere realiter ab humanitate distinctum. Quod amplius vrgetur ex eodem Diuo

Confir. Thoma quodlibeto 2. quæst. 2 art. 5. ad finem illis verbis: *Dicendum, quod natura dicitur constituere suppositum, etiam in compositis ex materia, & forma, non quia natura sit vna res, & suppositum alia res hoc enim est secundum opinionem dicentium, quod natura speciei sit forma tantum, quæ constituit suppositum, & totum, sed quia secundum modum significandi natura significatur vt pars, ratione supra dicta, suppositum vera vt totum, natura significatur vt constituens, suppositum vt constitutum*: ergo sentit D. Thomas, naturam, & suppositum, etiam in compositis ex materia, & forma, non realiter, sed tantum ex modo significandi differre.

28 *Resp. argumento.* Respondeo ad argumentum cum D. Thomas docet vnionem animæ, & corporis, constituere suppositum, & personam, non loqui de constitutione formali, sed radicali; quia scilicet vnio animæ, & corporis, constituit indiuiduam naturam, in qua radicatur subsistentia formaliter constituens suppositum; causalis autem illa, *quia nihil aliud est præter hæc duo*, non cadit supra suppositum, ita vt sensus sit, *quia suppositum in homine puro nihil aliud est præter hæc duo*, sed excludit aliud integrum, cui adiungatur, & cum quo ad alterum constituendum ordinetur, qualiter contingit in Christo, in quo præter animam, & corpus, vnita, inuenitur tertia substantia, nempè diuinitas, ex qua vt terminante, & humanitate vt terminata, constituitur Christi persona, & ratio Diui Thomæ est: nam suppositum est aliquid integrum, & completum, humanitas autem in Christo, eo ipso quod ordinetur ad constituendum, simul cum diuinitate vnita, humanam Christi personam, ratione sui integra, & completa non est; ac proinde, nec personam creatam constituit; in alijs autem hominibus tertia substantia completa, cui adiungatur humanitas, non est, & ideò vnio animæ, & corporis, in illis suppositum creatum constituit, non formaliter, sed radicaliter, radicando scilicet modum, quo compleatur humanitas, & formaliter constituat suppositum.

29 *Ad conf.* Ad confirmationem dicatur, D. Thomam *in illo articulo in corpore*, & *solutione ad primum*, expresse affirmare distinctionem suppositi ab humanitate creata: vnde verbis in contrarium adductis solum negat distinctionem entitatem rei à re inter suppositum, & naturam, quam adstruebant asserentes naturam adæquatè in forma consistere, ex qua, & materia, suppositum docebant constitui, non autem negat distinctionem realem modalem, quam in *corpore*, affirmauit.

30 *Deni. arg.* Denique arguitur: suppositum, & natura, non differunt realiter in Angelis; ergo non in omni creatura suppositum, vel persona, addit supra naturam aliquid realiter distinctum ab illa. Antecedens probatur ex D. Th. *supra quæst.* 3. *art.* 3. *in corpore*, illis verbis: *In his igitur, quæ non sunt composita ex materia, & forma, in quibus indiuiduatio non est per materiam indiuidualem idest per hanc materiam, sed ipsæ formæ per se indiuiduantur, oportet quod ipsæ formæ sint supposita subsistentia vnde in eis non differunt suppositum, & natura, & sic cum Deus non sit compositus ex materia, & forma, oportet quod Deus sit sua Deitas, sua vita, & quidquid aliud sic de Deo prædicatur.* Id ipsum docuit *quæst.* 9. *de potentia art.* 1. *in corpore in* 3. *distinct.* 5. *quæst.* 1. *art.* 1. *in corpore*, & 4. *Contra Gentes cap.* 55. vbi probat conuenientius fuisse Verbum humanam naturam, quam Angelicam, assumere; quia assumptio creaturæ à Deo est in persona, non in natura, vt ex prioribus patet: conuenientius ergo assumpta est hominis natura, quam Angelica, *quia in homine aliud est natura, aliud est persona; cum sit ex materia, & forma compositus, non autem in Angelo, qui immaterialis est.*

31 *Solu. Capreo.* Huic argumento variè occurritur ab Auctoribus nostræ sententiæ. Prima solutio est Capreoli *in* 3. *dist.* 5. vbi docet suppositum posse sumi dupliciter, primo *denominatiuè*, nempè pro re, quæ denominatur subsistens. Secundo prout de formali subsistentiam importat, & quod Diuus Thomas, cum ait suppositum in separaris à materia non distingui realiter à natura, loquitur de supposito pro re, quæ denominatur subsistens, non autem prout de formali importat personalitatem; sic namque etiam in Angelis suppositum à natura distingui docet D. Thomas *quodlibeto* 2. *quæst.* 2. *art.* 4. & colligitur à parte ex ipsius doctrina 3. *p. quæst.* 4. *art.* 1. *ad* 3. vbi docet potuisse Deum naturam Angelicam assumere ad vnitatem personæ, ad quod necessarium est vt personalitas propria non adsit, vt ex dictis.

32 *Impugnatur.* Hæc tamen solutio difficilis redditur: nam falsum est naturam in separatis à materia esse *denominatiuè* suppositum, vel quæ subsistit vt *quod*; sed vt hæc solutio esset vera, necessarium erat, quod natura Angelica esset subsistens vt *quod*: ergo tradita solutio menti D. Thomæ non congruit. Maior ostenditur primo:

Maior ostenditur 1. natura humana non subsistit vt *quod*, sed vt *quo*, aliàs ipsa esset persona; & consequenter duplex persona esset constituenda in Christo, sumpta *denominatiuè* persona, licet ab eadem forma vtraque esset constituta; sed quoad hoc eadem ratio est de natura Angelica, & humana: ergo Angelica natura non est *denominatiuè* suppositum, nec est subsistens vt *quod*. Secundo: nam id sub-

Secundo. sistit vt *quod*, quod vt *quod* existit, & vt *quod* operatur; sed natura Angelica non existit, nec operetur vt *quod*, sed tantum vt *quo*: ergo natura Angelica non est *denominatiuè* suppositum, nec subsistens vt *quod*.

33 *Tertio.* Tertio: nam si Angelica natura est *denominatiuè* suppositum, sequitur hanc esse veram propositionem, *Gabriel est Gabrielitas*, & in vniuersum de omni Angelico supposito verè in sensu identico sua natura in abstracto prædicaretur; cum ad propositionis veritatem sufficiat identitas prædicati cum eo, pro quo subiectum supponit, & in natura Angelica est eadem cum eo, pro quo supponit persona, & suppositum Angeli; consequens est falsum: nam Diuus Thomas soli Deo concedit, quod de illo sua natura, abstractè sumpta, identicè prædicetur: ergo falsum etiam est quod natura in Angelis sit *denominatiuè* suppositum.

Deni. probatur maior. Denique: si natura Angelica, vt potuit, assumpta fuisset à Verbo, non esset *denominatiuè* suppositum, nec subsisteret vt *quod*, ergo nec per propriam subsistentiam subsistit vt *quod*, sed vt *quo*. Consequentia

quentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem probatur: si natura Angelica assumpta à Verbo subsisteret vt *quod*, sequeretur, ipsi vt *quod*, & non Verbo, operationes esse attribuendas; hoc autem falsum est; alias operationes, tunc casus à tali natura elicitæ; non essent infiniti valoris: ergo in Verbo non subsisteret vt *quod*, sed vt *quo*.

34 *Solutio Caiet.* Secunda solutio est, suppositum dupliciter posse sumi, primo pro substantia indiuidua omnino incommunicabili, secundo pro indiuiduo naturæ, & cum D. Thom. docet in substantijs spiritualibus suppositum à natura realiter non distingui, non loqui de supposito in prima, sed in secunda acceptione. Ita Caietanus, Medina, Aluarez, & Nazarius, quos sequuntur alij Thomistæ.

Contra illam arguitur 1. Contra quam solutionem obstat primo, D. Thomam *in locis allegatis* asserere, formas spirituales completas, quia indiuiduantur se ipsis, esse supposita subsistentia, sed suppositum subsistens est substantia indiuidua omnino in communicabilis; ergo nomine suppositi non accipit indiuiduum, sed substantiam vltimo terminatam, & omnino incommunicabilem.

35 *Secundo.* Secundo: nam ex non distinctione suppositi à natura inter Angelos infert D. Thom. naturam humanam esse magis assumptibilem, quam Angelicam à Verbo; sed si personalitas à natura Angelica realiter distingueretur, quamuis indiuiduum non distingueretur ab illa, inepta esset hæc illatio; assumptibilitati namque naturæ non repugnat indiuiduatio, sed subsistentia, aut personalitas: ergo solutio data menti D. Thom. non congruit.

36 *Tertio.* Tertio: nam ex eo quod in simplicibus non distinguatur suppositum à natura, & Deus est simplex, ex materia, & forma incompositus, infert D. Thomas *Deitatem*, *vitam*, *sapientiam*, & alias perfectiones diuinas in abstracto sumptas, verè prædicari de Deo, vel concreto Deitatis; at si nomine suppositi accepisset indiuiduum, hæc consequentia esset nulla: ergo nomine suppositi non accipit indiuiduum.

Minor prob. dupliciter. Probatur minor dupliciter, primo: nam in Angelis indiuiduum non distinguitur à natura; & tamen quia persona realiter ab illa distinguitur, falso natura Gabrielis de Gabriele prædicatur: ergo si nomine suppositi accepisset indiuiduum, illatio D. Thom. esset nulla. Secundo: nam *Deus* est nomen naturæ de connotato importans suppositum, & potens pro personis supponere, quo circa hæc propositio, *Deus genuit Deum*, vera censetur à Theologis; hæc tamen, *Deitas generat Deitatem*, vt falsa ab illis reijcitur: ergo si personæ diuinæ realiter à natura differrent, quamuis indiuiduum Deitatis non distingueretur ab illa hæc propositio, *Deus est Deitas*, vera non esset. Patet consequentia: quia namque homo importat in communi personam, & pro illa supponit, & hęc realiter à natura distinguitur, quāuis indiuiduatio non distinguatur realiter à natura humana, hæc propositio, *homo est humanitas*, falsa censetur ab Angelico Doctore: ergo si personæ diuinæ realiter à natura differrent, quamuis indiuiduum Deitatis realiter non distingueretur ab illa, hæc propositio, *Deus est Deitas*, vera nō esset.

37 *Tandem vltra illā arguitur.* Denique: nam D. Thom. discrimen statuit inter simplicia, & composita, quoad hoc quod est suppositum distingui à natura; sed si nomine suppositi accepisset indiuiduum, hoc discrimen non subsisteret: ergo idem quod prius. Probo minorem: indiuiduatio in homine non distinguitur realiter à natura: ergo si nomine suppositi accipiatur indiuiduum, falso assereret D. Thomas in compositis ex materia, & forma, suppositum realiter distingui à natura, secus autem in simplicibus; & consequenter non posset subsistere discrimen à Diuo Thoma statutum inter simplicia, & composita.

38 *Tradita solutio explicatur, & defenditur.* Hæc tamen, etsi vrgentia sint, non tamen veritatem solutionis traditæ infringunt, si rectè explicetur. Ad primam respondeo primo, formas separatas à materia se Ipsis esse supposita subsistentia, sumpta subsistentia pro irreceptibilitate in materia, vel incommunicabilitate alteri vt indiuiduo, non autem sumpta subsistentia pro perseitate incommunicabilitatis alteri tanquam supposito; hæc namque nulli creatæ naturæ potest identificari, vt ex D. Thom. vidimus. Vel secundo respondetur, formas separatas à materia esse per se ipsas supposita subsistentia vt *quo*, & radicaliter, non autem vt *quod*, & formaliter; quia natura non subsistit vt *quo*, nec radicat subsistentiam nisi vt indiuidua, est autem hæc differentia inter formas separatas, & illas, quæ receptibiles sunt in materia, quod formæ separatæ se ipsis indiuiduantur, formæ verò receptibiles, per materiam, vt quantitate signatam, & ideò formæ separatæ se ipsis subsistunt vt *quo* & radicant subsistentiam, formæ verò receptibiles non se ipsis, sed per aliquid ab illis distinctum, radicant subsistentiam, subsistunt vt *quo*.

Ad 1. replicam. Resp. dupliciter.

39 *Ad 2.* Ad secundam nego minorem: cum enim identitas subsistentiæ cum natura obstet assumptibilitati, quo maior est, magis obstat, & quo minor est, minus obstat; quia ergo in Angelis, etsi sumpta formaliter distinguatur à natura, sumpta in radice non distinguitur ab illa, in naturis autem ex materia, & forma, compositis, distinguitur personalitas ab illis, & formaliter, & pro radice: hinc fit, personalitatem intimiorem esse naturis Angelicis, quam naturæ humanæ, quæ est ex materia, & forma; composita; ac per consequens naturam humanam esse assumptibilem præ Angelica. Et quidem cum D. Thom. vtramque assumptibilem esse in sua comparatione supponat, in vtraque etiam supponit personalitatem à natura distingui: vnde maior congruitas, quam, vt assumi possit, humanæ naturæ concedit præ Angelica, non sumitur ex identitate personalitatis cum illa, sed ex minori distinctione, quæ in Angelis reperitur.

Ad tertiam concessa maiori, nego minorem. Ad primam probationem concessa maiori, & minori, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam Gabriel non potest accipi pro natura, sed tantum præsupposito, & persona; Deus autem potest accipi pro natura diuina indiuidua præcissiuè à tribus personis, & ideo ex eo quod Deus, quia simplex ex parte indiuiduationis, à Deitate realiter non distinguatur, rectè colligitur de Deo prædicari Deitate, non autem id ipsum de natura Angelorum colligitur. 40 *Ad 3. replicam.*

Ratio autem assignati discriminis est: nam Deitas præcedenter ad personas supponitur summè perfecta, & completa ad existendum; non enim ratione personalitatum existit, sed potius personis existentiam communicat, & ideò hoc nomen *Deus*, quod naturam vt completam significat, potest pro natura supponere præcissiuè à personis, & de illo vt sic supponente verè prædicari natura; in Angelis autem oppositum opposita de causa contingit: subsistentia namque in illis non supponit naturam completam, sed complet ad existendum, & ideò nomina concreta significantia naturam, vt completè subsistentem, non possunt pro natura supponere, nec de illis in concreto potest prædicari natura. 41 *Ratio discriminis datur.*

Et ex his ad secundam minoris probationem concesso antecedenti, nego consequentiam, ad cuius probationem distinguo antecedens: quia tantum pro persona supponit, concedo antecedens: quia supponit pro persona, nego antecedens, & consequentiam: quia Deus licet possit pro personis supponere, non tamen supponit tantum pro illis, sed etiam pro natura indiuidua, personali, vel reali suppositione immediata, & ideò eo ipso quod natura indiuidua sit se ipsa, quamuis personalitates diuinæ essent realiter à natura distinctæ, posset Deitas prædicari de Deo, homo autem vt supponens personaliter solum potest pro persona humana supponere, ob rationem datam proximè de Angelis; & quia hæc à natura distinguitur realiter, ideò de homine, vt personaliter supponente, non potest verè humanitas prædicari. 42 *Secunda probatio minoris diluitur.*

Ad vltimam concessa maiori, nego minorem, ad illius probationem distinguo antecedens: pro formali indiuiduationis, concedo antecedens: pro radice, nego antecedens, & consequentiam: nam in compositis ex materia, & forma, etsi indiuiduatio naturam contrahens, & indiuiduum constituens, sumpta formaliter identificetur realiter cum natura, quia tamen fundamentum illius est materia, signata quantitate, & hæc à natura realiter distinguitur; fit, quod indiuiduatio radicaliter realiter distinguatur à natura; in simplicibus autem non ita: nam principium indiuiduationis non sumitur ab aliquo realiter ab illis distincto, sed se ipsis indiuiduantur, quia sunt formæ per se subsistentes, & receptibiles in materia. 43 *Ad vltimam instantiā.*

Adhuc tamen manet contra dicta difficultas: nam D. Thom. *in 3. dist. 5. q. 1. art. 3. in corp.* docet ex Auicena; *Quod in simplicibus ipsum simplex est sua essentia, & quidditas, quidditas vero compositi non est ipsum compositum: humanitas enim non est homo, & rationem reddit; quia in significatione humanitatis continentur solum essentialia hominis, non autem ea, quæ pertinent ad determinationem materiæ, per quam natura indiuiduatur, quæ tantum continentur in significatione Sortis, & ideò humanitas non prædicatur.* Et paucis interpositis ait: *In simplicibus autem non differt re natura, & persona; quia natura non recipitur in aliqua materia per quam indiuiduetur, sed est per se subsistens; tamen in quantum considerantur essentialia rei, sic dicimus ibi naturam, in quantum autem inuenitur ibi aliquod subsistens, sic dicimus ibi personam*: ergo apertè sentit D. Thom. in compositis ex materia, & forma, non prædicari naturam de persona, & supposito; quia cum tantum essentialia significet, persona autem addat indiuiduationem, quæ est extra essentialia illarum, est quasi pars, in simplicibus autem naturam prædicari de supposito subsistente & persona; at si persona in simplicibus realiter differret à natura, non posset natura prædicari de persona; ergo in non compositis ex materia, & forma, personalitas non est aliquid realiter à natura distinctum. 44 *Cōtra instatur ex D. Tho.*

Respondeo, personam, siue in simplicibus, siue in compositis, importare subsistentiam in recto, & naturam in obliquo, vt indiuiduam; natura namque non nisi vt indiuidua, est proximè susceptiua existentiæ: discrimen ergo à Diuo Thoma ex Auicena statutum inter simplicia, & composita, sic intelligendum est, quod simplex est sua quidditas ex parte naturæ indiuiduæ: quia in illis indiuiduatio non sumitur ab extrinseco, sed est illis essentialis: vnde cum natura dicat prædicata essentialia, ipsum simplex quoad id, quod dicit in obliquo persona, scilicet naturam indiuiduam, est sua quidditas prædicatur in compositis autem, quia indiuiduatio non est illis essentialis, sed accidentalis prædicabiliter, licet essentialia determinet, vt docet D. Thom. *quodlib. 2. vbi supra*, & natura solum importat prædicata essentialia; 45 *Respond.*

fit,

sit, vt compositum ex materia, & forma, etiam ex parte naturæ indiuiduæ, quam de connotato importat persona, sua quidditas non sit, sed quidditatis comparetur vt pars etiam respectu naturæ indiuiduæ, quæ est proximum susceptiuum existentiæ.

46 *Vrgebis.* Sed dices, adhuc non saluari discrimen: docet enim D. Thomas de compositis non prædicari naturam, bene vero de simplicibus; sed loquendo ex parte naturæ indiuiduæ, quam de connotato importat persona, etiam de compositis prædicatur natura: ergo explicatio tradita non saluat discrimen ab Angelico Doctore statutum inter simplicita, & composita. Patet minor: hæc namque prædicatio est vera *humanitas indiuidua est humanitas*, sicut hæc, *humanitas est animalitas*, vt communiter docetur à Logicis: ergo de compositis ex materia, & forma, ex parte naturæ indiuiduæ, quam de connotato importat persona, verè prædicatur natura.

47 *Resp.* Respondeo, naturam indiuiduam, quam de connotato importat persona, posse considerari formaliter, & etiam radicaliter: discrimen ergo consistit in hoc, quod in simplicibus, quia natura indiuiduatur se ipsa, de ipsis ex parte naturæ indiuiduæ, attento etiam indiuiduationis principio, aut radice, prædicatur natura; in compositis autem, licet de natura indiuidua, sumpta indiuiduatione formaliter, prædicetur natura, sumpta vero radicaliter, non prædicatur; quia in illis indiuiduatur per materiam quantitate signatam, de qua natura non prædicatur.

48 *Instabis.* Sed contra doctrinam traditam adhuc arguitur: nam intentum D. Thomæ *in articulo citato* erat probare, Deum non esse compositum ex essentia, & subsistentia, sicut *in præcedenti* exclusferat compositionem ex materia, & forma; sed medium probatiuum fuit, quod non est compositus ex materia, & forma, siue ex hac materia, & hac forma, vel quia principium radicale indiuiduationis est à natura indistinctum: ergo sentit omne incompositum ex hac materia, & forma, & in quo principium radicale indiuiduationis est à natura indistinctum, esse incompositum realiter ex essentia, & subsistentia. Maior probatur: nam D. Thomas *alicubi* exclusit compositionem istam à Deo essentia, & subsistentia; sed non alibi nisi *in hoc articulo*: ergo *in illo articulo* exclusit, & probauit, istam simplicitatem, & negationem compositionis ex essentia, & subsistentia.

49 *Resp.* 1. Respondeo primo negando maiorem, ad probationem dicatur, Diuum Thomam egisse de identitate subsistentiæ cum essentia *in quæst.* 29. disputans identitatem personæ cum essentia diuina. *Dices.* Si dicas, diuersa est subsistentia absoluta à personalitate; sed *ibi* egit de personalitate: ergo non de subsistentia. *Resp.* Respondeo, semel conuicta identitate personalitatis, quæ relatiua est, cum essentia, à fortiori constare identitatem subsistentiæ absolutæ, ideò autem forsitan D. Thomas quæstionem distinctam non mouet, quia subsistentia non personalis non ita nota est, ac subsistentia constituens personam.

50 *Resp.* 2. Secundo respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: medium probatiuum inferens adæquatè identitatem subsistentiæ cum essentia diuina, nego minorem: inadæquatè inferens, concedo minorem, & nego consequentiam. Itaque duplex caput assignatur à D. Thoma, ex quo prouenit distinctio naturæ à subsistentia, vnum est compositio ex materia, & forma, & distinctio principij indiuiduationis à natura indiuiduata, aliud est capacitas recipiendi accidentia, & existentiam distinctam, componendaque cum illis: vnde D. Thomas inferens in Deo identitatem subsistentiæ cum natura ex negatione compositionis ex materia, & forma, intulit ex vno capite, illaturus ex principio adæquato probando *in sequentibus art.* negationem compositionis in Deo ex essentia, & existentia, ex subiecto, & accidentibus, ideò autem *in illo art.* solum inadæquatè probauit, quia solum à Deo excluserat vnam ex illis compositionibus, scilicet ex forma, & materia.

51 *Sed dices.* Sed dices: ergo non rectè processit, sed debebat prius omnes illas compositiones excludere, nempè ex essentia, & existentia, & subiecto, & accidentibus, & postea compositionem ex natura, & subsistentia; siquidem hæc negatio in Deo ex illas adæquatè inferebatur. *Resp.* Respondeo negando consequentiam: nam licet attenta solum dependentia istius negationis sic procedere debuisset, quia tamen compositione illæ isto modo comparantur, quod prima est ex materia; & forma, secunda ex essentia, & subsistentia, tertia ex essentia, & existentia, & quarta ex subiecto, & accidentibus, vt eo ordine eas excluderet à Deo, quo in creatis inueniuntur, ideò talem ordinem seruauit, & alterum prætermisit.

§. III.

Reijcitur secunda sententia.

52 *Sententia Scoti impugnatur.* SEcunda conclusio: *Id, quod persona creata superaddit ad naturam, non est sola negatio, sed aliquid positiuum.* Ita omnes Theologi tam intra, quam extra Scholam D. Thomæ, præter Discipulos Scoti. Illam docet expressè D. Thomas *in* 1. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad* 1. *& articulo* 3. *in corpore*, vbi, relata sententia asserente personam importare aliquid commune personis secundum negationem, sic habet: *Sed hoc non videtur sufficiens; quia persona de ratione sua non dicit negationem tantum, sed etiam positionem quandam.* Constat etiam ex testimonijs adductis *conclusione præcedenti*.

Deinde suadetur primo: etenim Persona Diuina addit supra naturam non solum negationem, sed etiam aliquid positiuum, vt fatetur Scotus: ergo persona creata non solum addit negationem supra naturam, sed etiam aliquid positiuum, supra quod talis negatio fundatur. Patet consequentia primo: nam persona creata est participatio personalitatis diuinæ, negatio autem nequit esse participatio positiuæ entitatis: ergo si Persona Diuina positiuum addit, per illudque constituitur, etiam persona creata. Secundo à paritate rationis: non enim sufficiens ratio discriminis inter diuinam, & creatam personam, quoad constitui per positiuum potest assignari. 53 *Prob.* 1

Respondebis primo, discrimen in hoc consistere: nam personæ increatæ multiplicantur realiter per sui constitutiua, quæ multiplicatio nequit à negatione præstari, hæc autem ratio in persona creata non militat, & ideò potest constitui sola negatione superaddita naturæ. Vel secundo respondebis, negationem repugnantiæ petere super aliquid positiuum fundari, hæc autem est differentia inter personam diuinam, & personam creatam, quod illi essentialiter repugnat per distinctum à se terminari, & ab illo dependere, secus autem personæ creatæ; potest enim, saltim de potentia absoluta, natura creata existere in extraneo supposito, & ideò negatio actualis dependentiæ, per quam constituitur, non petit super entitatem positiuam fundari. Vel denique respondebis aliud constituendo discrimen, nempè, quod natura diuina, ob sui illimitationem, petit tribus communicari personis, vel suppositis, & ideò, vt incommunicabilis sit, debet illi superaddi entitas aliqua positiua, ratione cuius persona diuina incommunicabilis constituatur; natura vero creata non petit alteri communicari, atque adeò negatio communicationis, vel communicabilitatis, non indiget pro fundamento entitate positiua ad naturam superaddita. 54 *Triplex solutio.*

Nulla tamen ex his solutionibus argumento satisfacit. Non prima: nam etiam personæ creatæ personaliter realiter distinguuntur: ergo personalitas creata personas multiplicat. Dices, personas creatas esse realiter distinctas, quia habent distinctas naturas: vnde non multiplicantur ratione personalitatis ad naturam superadditæ, cuius oppositum in diuinis contingit: nam multiplicantur personæ cum vnitate naturæ. 55 *Prima solutio reijcitur.* *Dices.*

Sed contra: stat namque distinctio, & multiplicatio, personarum cum vnitate naturæ creatæ: ergo solutio tradita non subsistit. Probo antecedens primo: nam si humanitas relinqueretur à Verbo, resultaret persona creata ab homine Christo personaliter distincta; & tamen est vna natura: ergo stat personam multiplicari; non multiplicata natura creata. Secundo: si, vt plures censent possibile, Verbum terminaret naturam creatam retenta propria personalitate, essent duæ personæ etiam per respectum ad naturam creatam assumptam, & natura esset vna: ergo verum est antecedens. Denique huic sententiæ adiuncta alia, quam plures defendunt, quod nempè persona creata potest alienam terminare naturam, ex natura terminata duplici personalitate duplex resultaret persona, sicut personæ diuinæ sunt plures cum vnitate naturæ; & tamen natura esset vna: ergo stat multiplicatio personæ cum vnitate naturæ creatæ. *Contra.*

Deinde secunda solutio reijcitur: etenim nec personæ diuinæ, nec personæ creatæ, ex parte naturæ repugnat essentialiter communicari supposito; natura namque Verbi est Patri, & Spiritui Sancto communis; sed reduplicata ratione personæ; etiam personæ creatæ repugnat alteri communicari: ergo in nullo subsistit secunda ratio discriminis. 56 *Secunda impugnatur.*

Dices, naturæ diuinæ quamuis competat aptitudo, vt communicetur Patri, essentialiter: tamen illi repugnat communicatio supposito extraneo; secus autem naturæ creatæ, & in hoc consistit discrimen. *Dices.*

Sed contra: repugnantia communicationis ad suppositum extraneum non est, quæ constituit personam diuinam, aliàs cum hæc repugnantia competat naturæ diuinæ pro priori ad relationes, & independenter ab illis, pro priori ad relationes esset constituta persona, quod est absurdum: ergo ex ista repugnantia non est pensandum discrimen inter personam creatam, & increatam. *Contra.*

Tandem vltima solutio, aut discriminis ratio, reijcitur: nam etiam natura creata; inspecta secundum se, & præcisa propria personalitate, est communicabilis alteri, ab illoque sustentabilis, & terminabilis: ergo vt incommunicabilis, & interminabilis constituatur, indiget aliquo positiuo superaddito, & distincto. 57 *Reijcitur tertia discriminis.*

Dices, naturam v. g. humanam inspectam secundum se esse terminabilem per alienum suppositum, non connaturaliter, sed tantum obedientialiter; natura vero diuina ratione sui connaturaliter est terminabilis tribus subsistentijs diuinis, de ratione autem personæ est incommunicabilitas per negationem 58 *Resp.*

poten-

potentiæ connaturalis vt communicetur, non autem per negationem potentiæ obedientialis, & ideò natura humana sibi relicta absque aliquo superaddito positiuo sufficienter fundata negationem communicabilitatis petitam à ratione personæ, secus autem natura diuina, sed indiget aliquo superaddito vt fundet negationem prædictam.

Contra. Sed contra: nam incommunicabilitas petita ad rationem personæ non solum dicit negationem communicabilitatis naturalis, sed etiam obedientialis; sed, vt admittitur *in solutione tradita*, vt inducatur negatio communicabilis naturalis, petitur aliquid positiuum additum naturæ communicabili naturaliter: ergo vt inducatur incommunicabilitas obedientialis, petitur positiuum aliquid supperadditum ad naturam communicabilem obedientialiter. Maior ostenditur primo: nam eo modo requiritur ad rationem personæ negatio communicabilitatis, quo exigitur negatio actualis communicationis; sed iuxta Scotum petitur ad rationem personæ negatio communicationis, non solum connaturalis, sed etiam obedientialis, cum natura humana in Christo, ideò persona creata non sit, quia est actu communicata Verbo, quæ tamen communicatio connaturalis non est, sed supernaturalis, & obedientialis: ergo etiam negatio communicablitatis consequuta ad rationem personæ vtramque potentiam excludit. Secundo: nam personæ, vt tali, essentialiter repugnat alieno communicari supposito; sed essentialis repugnantia vtramque potentiam excludit: ergo incommunicabilitas constitutiua personæ dicit negationem communicabilitatis, non tantum connaturalis, verum etiam obedientialis.

59 Resp. Dices, incommunicabilitatem constitutiuam personę dicere negationem communicabilitatis, etiam obedientialis, personæ, vt personæ: nam vt sic negationem vt constituentem importat; cum implicet negationem communicationis conseruari cum natura communicata, implicat personam vt talem communicari subiecto extraneo, non autem dicere negationem communicabilitatis obedientialis naturæ, aliàs ex humanitate numquam posset resultare persona creata; cum semper sit ratione propriæ entitatis obedientialiter terminabilis per subsistentiam diuinam, & ideo vt inducatur incommunicabilitas obedientialis, non petitur additio entitatis positiuæ, sed sufficit negationem communicationis superaddi.

60 Sed contra. Sed contra: etiam negatio communicabilitatis naturali, petita ad rationem personæ, non se tenet ex parte naturæ, sed tantum ex parte personæ sub ratione personæ; & tamen vt ex natura communicabili naturaliter persona constituatur, requiritur supperaddi ad naturam entitatem aliquam positiuam. ergo pariter, vt ex natura communicabili obedientialiter constituatur persona, quæ est obedientialiter incommuncabilis, requiritur supperaddi ad naturam entitatem aliquam positiuam. Minor constat ex dictis, & ab Aduersarijs conceditur. Consequentia tenet à paritate rationis. Minor autem constat in processione, verbi causa *Verbi*, cuius natura, accepta secundum se, naturaliter communicatur Patri, & Spiritui Sancto: ergo de ratione personæ non est, quod illius natura non sit alteri personæ naturaliter communicabilis, sed quod persona, vt persona, non possit naturaliter alteri communicari.

61 Secundo prob. conclusio. Secundo probatur conclusio ex mysterio Incarnationis: nam vt communiter Patres, & Doctores fatentur, Verbum assumpsit humanitatem, non autem personam humanam, insuper supleuit personalitatem creatam, terminando humanitatem, ac denique ex Verbo, & humanitate, vnum per se resultauit; sed nihil istorum potest in legitimo sensu saluari, si personalitas creatam solam negationem supperaddat ad naturam; ergo non addit ad illam solam negationem, sed aliquid positiuum. Minor pro prima parte constat: nam si sola supperaddatur negatio actualis communicationis alteri tanquam supposito, sensus Patrum asserentium Verbum assumpsisse naturam, non autem personam humanam, esset humanitatem assumptam non mansisse non assumptam, nec actu incommunicatam, qui sensus omnino est ridiculus: ergo primum non potest ab opposita sententia in legitimo sensu saluari.

Minor prob. 1. parte constat.

62 Prob. 2. parte prob. Deinde pro secunda parte probatur: nam negatio dependentiæ non potest per oppositam dependentiam supleri; sed Verbum terminando humanitatem, illam constituit à se ipso dependentem: ergo non supleuit negationem dependentiæ, quæ in sententia contraria supperadditur naturæ, vt resultet persona creata.

Tertia pars probatur. Denique pro tertia parte probatur: etenim ex duplici ente perfecto, non potest vnum per se resultare, qua sola ratione ex duabus personis non potest vna persona constitui, nec ex duabus integris naturis potest vna resultare natura; sed nisi personalitas creata addat aliquid positiuum ad naturam, quo humanitas Christi caruerit, erit humanitas Christi omnino, & perfectè completa; aliàs Verbum completum supponitur: ergo si persona creata non addat supra naturam entitatem aliquam positiuam, non potest ex humanitate, & Verbo, vnum ens per se resultare.

63 Minor prob. 1. Minor probatur primo: nam illud cui nulla entitas deest, est perfectum, & completum; sed humanitati Christi non deest aliqua entitas positiua, sed tantummodo negatio actualis communicationis, si hæc personam creatam constituit: ergo in hac sententia omnino completa supponitur humanitas Christi ad terminationem Verbi. Secundo: nam negatio non repugnantiæ, qualis est illa, quæ in opposita sententia constituit personam creatam, non potest entitatem positiuam complere; sed solum, in contraria sententia, deest humanitati negatio non repugnantiæ: ergo nihil illi deest, ex quo incompleta reddatur. Secundo.

64 Conf. Quod amplius vrgeri potest: cum enim Verbum terminando humanitatem suppleuerit personalitatem creatam, & illius vices gesserit, non potest ex Verbo, & humanitate, vnum per se resultare, si ex humanitate, & personalitate creata vnum per se non resultat; sed si personalitas creata in negatione consistat, non potest ex illa, & humanitate, resultare vnum per se: ergo nec potest ex Verbo, & humanitate. Probatur minor: plus distant positiuum, & negatio, quam accidens prædicamentale, & substantia; sed ex his nequit vnus per se resultare: ergo ex positiuo, & negatiuo, nequit vnum ens per se constitui.

65 Tertio prob. conclusio. Et ex his suadetur tertio: nam ex natura, & personalitate creata, resultat vnum per se positiuum in prædicamento substantiæ; sed ex negatione, & positiua entitate, non potest vnum per se resultare: ergo personalitas creata non consistit in negatione, sed in aliqua entitate positiua. Minor probatur primo paritate facta: plus enim distat negatio ab ente positiuo, quam accidens prædicamentale à substantia: sed ex accidenti, & substantia, non potest vnum per se resultare: ergo nec potest ex negatione, & positiua entitate. Secundo: nam vnum per compositionem resultare petit, vel ex potentia, & actu, vel ex terminabili, & termino; sed negatio nequit respectu entitatis positiuæ sortiri rationem actus, potentię, termini, vel terminabilis: ergo ex illis nequit vnum per se resultare.

66 Aliquorum ratio excluditur. Denique suaderi solet conclusio: omnis namque negatio petit super entitatem positiuam fundari; ergo negatio dependentię actualis, vel aptitudinalis necessario pręsupponit entitatem positiuam superadditam naturę; & consequenter persona creata non addit supra naturam solam istam negationem. Hoc tamen argumentum non vrget: nam respondet bene Scotus, duplex esse genus negationum, vnum consistens in omnimoda repugnatia ad oppositam formam, vt negatio rationalitatis in bruto, aliud vero omnimodam repugnantiam non dicens, sed solum actualem carentiam cum capacitate ad illam, vt est negatio lucis in aere, primum petit super entitatem positiuam fundari, secus autem secundum, vt in adductis exemplis apparet, & negatio dependentię, quam dicit persona supra naturam, sed secundum genus pertinet, & ideò non petit supra entitatem fundari supperaddita naturę.

67 Instat Suarez. Resp. Sed instat contra istam solutionem Suarez, cuius ratio pręcedens est: etenim personę, vt personę, essentialiter repugnat alieno communicari supposito: ergo negatio communicabilitatis consequta ad rationem personę, est per omnimodam repugnantiam. Cui obiectioni facile ex doctrina Scoti occurritur, personam vt talem includere essentialiter negationem actualis communicationis alteri supposito, constituto autem ex entitate positiua, & negatione, essentialiter repugnat forma negata, reduplicata negatione; non tamen entitati positiuę, quę negationi subest, & vt esset negatio potens supra entitatem positiuam fundari, debet repugnantia competere entitati positiuę, vt in exemplo aeris tenebrosi conspicitur, cui, vt est sub priuatione lucis, essentialiter repugnat lux in sensu composito; quia tamen entitatis aeris non repugnat, non petit carentia lucis in aere supra entitatem positiuam fundari.

68 Opponit Suarez. Sed opponit Suarez: nam sequitur ex hac solutione hanc propositionem debere absolutè concedi *persona potest communicari alieno supposito*: consequens est falsum; nullus enim Theologorum hoc docet: ergo negatio communicabilitatis est per repugnantiam conuenientem entitati positiuę ratione sui, & non solum conflato ex illa, & negatione reduplicata. Probat sequelam: quia namque aeri tenebroso solum repugnat illuminari in sensu composito priuationis lucis, hęc absolutè conceditur, *aer tenebrosus potest illuminari*: ergo si personę solum repugnat ab altera terminari in sensu composito negationis, debet hęc propositio absolutè concedi, *persona potest per alteram terminari*.

69 Resp. Cui obiectioni facile potest occurri negando sequelam, disparitas autem est; nam aer tenebrosus est complexum connotatiuum non supponens pro conflato ex aere, & priuatione, sed tantum pro substracto priuationis; cumque huic substracto non repugnet illuminari: fit, vt absolutè concedatur aerem tenebrosum posse illuminari; hoc autem nomen *persona* connotatiuum non est, sed absolutum, non solum negationem significans, sed pro illa, vel pro conflato, ex entitate, & negatione, supponens; cumque huic conflato repugnet ratione alicuius partis per alteram personam terminari: fit consequens, vt hęc propositio, *persona potest alieno communicari supposito*, *vel per illud terminari*, absoluta concedenda non sit.

70 Melius recentiores quiddam argumentum factum instaurant in hunc modum arguendo; nam, quidquid sit de alijs nega-

Idem argumentũ instaurãt recentiores. tionum generibus, negatio dependentię totalis conditionis est, vt pateat necessario supra entitatem positiuam fundari; sed negatio, quam importat persona creata, est negatio dependentię; ergo petit fundari supra entitatem superadditam naturę. Illatio cum minori tenet. Maior autem probatur: affirmatio nouę dependentię petit destructionem entitatis positiuę; ergo negatio dependentię necessario pręsupponit entitatem positiuam, & super illam fundatur. Consequentia probatione non eget. Antecedens autem probatur: nam vnum dependere ab altero, est illo indigere; sed non stat, quod independens ab altero, si omnino immutatum maneat, & nihil entitatis intrinsicę ammittat, egeat altero, quo antea non indigebat; ergo nulla entitate positiua destructa non stat de nouo affirmatio dependentię.

71 *Instatur argumentum I.* Quod argumentum omnino efficax reputarem, nisi contra illud duplex obesset instantia. Prima in quantitate Eucharistica, quę actu à substantia non dependet, quia illi actu non inhęret; & tamen potest dependere ab illa, quin perdat entitatem aliquam positiuam, solum illi superaddito modo inhęrentiæ actualis: ergo stat affirmatio nouę dependentię absque ammissione positiuę entitatis, & consequenter etiam stare poterit negatio dependentię non fundata supra entitatem positiuam.

72 *Secundo.* Secunda instantia sumitur ex corpore Christi, quod, vt terminus transsubstantiationis, dependet ab actione conuersiua, à qua antecedenter non dependebat, & tamen nihil entitatis deperdit, quam in se antea haberet, & per hoc quod conuersionem non terminet dependentia ab actione conuersiua negatur; & tamen entitatem positiuam non acquirere per conuersionem, docet communis sententia: ergo stare potest affirmatio dependentię absque destructione positiuę entitatis, & negatio dependentię absque fundamento entitatis positiuę; & consequenter ex eo quod humanitas dependeat à Verbo, à quo antea non dependebat, non probatur, quod caruerit entitate debita positiua, nec ex eo quod humanitas v. g. Petri, à Verbo non dependeat, probari potest entitas positiua fundans istam negationem.

73 *Opponunt recentiores.* Sed opponuntur Recentiores; quod Deus à nullo dependeat, imperfectione positiua fundatur, quod substantia non dependeat à subiecto inhęsionis, sequitur etiam perfectionem illi intrinsecam, & pariter quod anima rationalis non dependeat à materia, ex illius perfectione intrinseca oritur: ergo in vniuersum est verum, negationem dependentiæ supra entitatem positiuum fundari.

74 *Ex doctrina Scoti occurritur.* Hæc tamen obiectio ex doctrina Scoti facili negotio diluitur, quam præfati Recentiores contra Suarez veram existimauerunt; negationes namque in antecedenti assumptæ pertinent ad primum genus, nempè repugnantiæ omnimodæ: nam Deo omnis dependentia essentialiter repugnat, sicut etiam substantiæ repugnat essentialiter dependere à subiecto inhæsionis, & animæ rationali dependere à materia, ac proinde quid mirum, quod prædictæ negationes supra entitatem positiuam fundentur, ex hoc tamen non colligitur idem esse de omni negatione dependentiæ dicendum, nisi probetur omnem negationem dependentiæ in repugnantia consistere, quod Recentiore non probat sed nec posse probari ex adductis instantijs colligitur.

§. IV.

Duo Scoti argumenta diluuntur.

75 *Primum Scoti argumentũ diluitur.* PRimo arguit Scotus ex diffinitione personæ; est enim iuxta Boetium *substantia indiuidua rationalis naturæ*, idest substantia incommunicabilis, vt fatetur communis interpretatio; sed incommunicabilitas in negatione consistit: ergo persona supra naturam solam addit negationem. Respondeo primo, incommunicabile positum in diffinitione personæ sumi pro fundamento, non autem pro formali incommunicabilitatis; licet autem formalis incommunicabilitas in negatione consistat, radicalis autem, fundamentalisque, positiuam entitatem importat.

76 *Secundo.* Secundo dicatur, positiuum negationem fundans negatione diffiniri, non quidditatiua, sed descriptiua diffinitione, quæ datur per proprietatem, ex quo non infertur in negatione consistere, sed per illam explicari, *descriptiuè* quæ diffiniri. Et quidem irrationale per negationem rationalitatis, immateriale per negationem materiæ diffiniuntur, & tamen neutrum in negatione, sed vtrumque in positiuo consistit. Instoque argumentum in personis diuinis, quibus conuenit diffinitio Boetij, & tamen non licet colligere solam negationem addere supra diuinam naturam; cum fateatur Scotus addere entitatem ab illa ex natura rei distinctam.

77 *Si opponas.* Si opponas, nullam esse fundamentum, ex quo à Nobis colligatur diffinitionem traditam à Boetio non quidditatiuam, sed descriptiuam esse, vel incommunicabile sumi non formaliter, sed fundamentaliter; sed eo ipso quod incommunicabile sumatur formaliter, & diffinitio quidditatiua sit, persona constituitur sola negatione superaddita ad naturam: ergo absque fundamento adstruitur à Nobis entitas positiua ad naturam superaddita ad personæ constitutionem.

Respondeo negando maiorem, fundamentum à Nobis assignatum est triplex, primum à paritate personarum diuinarum, secundum ex mysterio Incarnationis, tertium ex communi doctrina asserente personam esse vnum per se constitutum in prædicamento substantiæ, quod saluari non potest, si per negationem constituatur, vt ostendimus. *Resp.*

Secundo arguit ex Damasceno 10. de Fide cap. 6. vbi de Verbo loquens sic ait: *Totum assumpsit, totum toti vnitum est, vt toti salutem afferret*. Et ex Leone sermone 8. de Natiuitate, vbi ait: *Fuisse vnionem factã, seruatis omnibus proprietatibus, vt quidquid sit hominis, non sit à diuinitate diuersum*; sed si personalitas creata adderet supra naturam entitatem aliquam positiuam, Verbum non assumpsisset totum, quod hominis est, nec omnes proprietates illius: nam hæc entitas positiua aliquid hominis esset, & humanitatis proprietates, quæ tamen assumpta non fuisset; ergo persona creata non addit supra naturam entitatem positiuam. 78 *Secundo arguit Scotus.*

Confirmatur, & vrgetur primo: nulla namque est possibilis entitas positiua inassumptibilis à persona Diuina; sed si personalitas est positiua entitas superaddita naturæ, est à persona Diuina inassumptibilis: ergo entitas positiua supperraddita naturæ non est. Minor cum consequentia tenet. Maior autem ostenditur primo: nam assumptibilitas à persona diuina conuenit entitati creatæ ratione potentiæ obedientialis quam omnipotentiæ subijcitur; sed hæc obedientialis potentia communis est omni entitati creatæ: ergo nulla est dabilis inassumptibilis à persona diuina. Secundo probatur: nam iuxta Damascenum, quod est inassumptibile, est incurabile; sed omnis persona est curabilis: ergo nihil positiuum personæ in assumptibile est. 79 *Conf. I.*

Confirmatur secundo: si personalitas creata adderet supra naturam entitatem positiuam, qua humanitas Christi careret, sequeretur, humanitatem esse imperfectam in Christo; consequens absurdum est, aliàs Christus non esset perfectus homo: ergo personalitas creata non addit supra naturam entitatem aliquam positiuam. Probatur sequela: quod caret debita perfectione est imperfectum; sed careret humanitas Christi perfectione sibi debita: ergo esset imperfecta. 80 *Conf. 2.*

Confirmatur, & vrgetur tertio: si personalitas esset entitas positiua addita supra naturam, terminaret appetitum, & inclinationem naturæ; sed hoc concedendum non est: ergo nec quod persona supperaddat entitatem aliquam positiuam naturæ. Probatur minor: si personalitas terminaret inclinationem, & appetitum naturæ, sequeretur, quod humanitas in Christo appeteret propriam personalitatem; consequens admitti non debet; ergo nec quod personalitas terminet appetitum, & inclinationem naturæ. Minor exinde constat: nam si humanitas terminatam à Verbo appeteret propriam personalitatem, pateretur violentiam, vtpotè existens in Verbo contra propriam inclinationem, quod admittendum non est. Sequela vero probatur: nam appetitus innatus desiderij nihil est aliud, quam potentia receptiua perfectionis connaturalis cum carentia talis perfectionis; sed in humanitate Christi est potentia receptiua personalitatis, & aliàs carentia illius: ergo si abesset naturæ perfectio terminans appetitum naturalem illius, terminaret appetitum innatum humanitatis Christi. 81 *Conf. 3.*

Respondeo ad argumentum explicando Damascenum de totalitate, & integritate naturæ, non autem de totalitate, & integritate suppositali, aut personali: nam sic est de fide Verbum non assumpsisse totum, quod hominis est; cum personam non assumpserit, vt autem totam naturam assumpserit, sufficit, quod nulla perfectio naturæ, in linea naturæ existens, non fuerit non assumpta; & quia entitas positiua, quam addit persona supra naturam, etsi naturam perficiat, non tamen ad lineam naturæ pertinet, sed personæ; sit consequens, illa non assumpta, verba Damasceni saluari. 82 *Explicatur Damascenus.*

Et ex his ad verba Sancti Leonis dicatur, loqui de proprietatibus naturalibus naturæ, non vero de proprietatibus personalibus, entitas autem, quam personalitas addit, etsi sit naturæ proprietas, non naturalis, sed personalis est, & ideo assumpta non fuit. Et quidem Scotus soluere argumentum tenetur: nam negatio, quam personalitas superaddit ad naturam, etsi entitas positiua non sit, est tamen aliquid hominis; cum per illam constituatur persona; & tamen assumpta non fuit: ergo Verbum non assumpsit totum, quod hominis est personaliter, sed totum, quod est hominis ex parte humanæ naturæ, & hoc est quod Sancti Doctores docent, nempè, assumpsisse integram, & perfectam naturam cum omni proprietate pertinente ad lineam naturæ, non vero ab hac linea extrahente, & constituente personam. 83 *Explicantur verba Leonis.*

Ad primam confirmationem nego maiorem, ad primam probationem concessa maiori, distinguo minorem: est communis potentia obedientialis omni entitati creatæ in ordine ad omnem effectum, nego minorem: in ordine ad aliquid, concedo minorem, & nego consequentiam: nam licet in omni entitate creata 84 *Ad I. confirm.*

creata inueniatur obedientia ad Creatorem, & eius omnipotentiam, non tamen in omnibus reperitur cum eadem extensione in ordine ad eosdem effectus: non enim reperitur in natura bruti capacitas vt personetur à Verbo, sed tantum vt supposítetur; quia primum implicat ex parte facti, nec in humana natura reperitur obedientialis potentia vt vniatur diuinitati in natura, sed tantum in persona, quia etiam illud implicat ex parte facti: idem in præsenti dicimus, esse quidem in personalitate creata potentiam obedientialem, qua subijcitur omnipotentiæ diuinæ in ordine ad aliquos effectus, non tamen vt assumatur à verbo; quia cum personalitas sit vltimus terminus naturæ illam complens, non potest vlteriori termino terminari, nec vniri alij personæ. Ad secundam probationem explico Damascenum: quod est inassumptibile ex parte naturæ, concedo maiorem: quod est in assumptibile ex parte personalitatis, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

85 *Ad 2.* Ad secundam confirmationem nego sequelam, ad illius probationem distinguo maiorem: quod caret debita perfectione in esse formali, & eminentiali, concedo maiorem: tantum in esse formali, subrogato continente eminentialiter, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet desit humanitati Christi sua ipsius personalitas, quia tamen loco illius subrogata est personalitas Verbi, quæ est infinitè perfectior, & continens eminenter quidquid perfectionis est in personalitate creata: sit consequens, quod imperfecta non sit, sed summè perfecta existat. Ita D. Tho. *supra q. 4. art. 2. ad 2.*

86 *Ad 3.* Et ex his ad tertiam confirmationem concessa maiori, aut sequela, nego minorem, ad illius probationem nego sequelam, ad probationem distinguo maiorem: cum carentia talis perfectionis in esse formali, & eminentiali, concedo maiorem: tantum in esse formali, nego maiorem, & sub eadem distinctione secundæ partis minoris, nego consequentiam. Sed de his plura 3 *p. qu. 4. art. 2.* vbi fusè à Theologis disputatur, an in humanitate Christi sit inclinatio, appetitus vè desiderij, non elicitus, sed innatus in propriam personalitatem? Et in oppositas sententias partiuntur, alijs affirmantibus, alijs negantibus, quibus pro nunc assentimur.

§. V.

Alijs argumentis occurritur.

87 *Tertio arguit Scotus.* Tertio sic arguit: nam potest creata natura extra causas existere sine hac entitate positiua superaddita; sed tunc casus esset suppositum, vel persona: ergo, sola negatione superaddita ad naturam, constituitur suppositum, vel persona. Maior patet: non enim potest aliqua implicatio assignari. Minor autem probatur: natura existens sine modo positiuo superaddito est existens per se; cur non sustentaretur ab alio; sed subsistere est per se existere: ergo esset in illo casu subsistens; & consequenter suppositum, vel persona.

88 *Aliquorū solutio.* Huic argumento nonnulli ex nostris respondent negando maiorem, & rationem reddunt: nam subsistentia reddit naturam creatam capacem existentiæ, nequit autem actus, vel forma, accipi in subiecto incapaci: vnde sicut hac ratione nequit existentia coniungi materiæ primæ absque præuia forma substantiali, quia forma reddit materiam capacem existentiæ, ita non potest existentia cum natura coniungi absque media subsistentia.

89 *Ista solutio reijcitur.* Sed non placet hæc solutio: licet namque subsistentia requiratur vt natura existat connaturaliter, quod autem dependentia ista essentialis sit, & indispensabilis de potentia absoluta, atque adeo implicet coniunctio existentiæ cum natura absque interuentu subsistentiæ, non potest aliqua ratione suaderi. Præterea: nam sicut substantia dependet à subsistentia, vt existat, ita accidens dependet ab inhærentia; sed dependentia accidentis ab inhærentia non est essentialis, sed tantum connaturalis: vnde quantitas in Sacramento Eucharistiæ existit separata à subiecto: ergo dependentia naturæ substantialis à subsistentia, vt existat, non essentialis, sed connaturalis est. Nec instantia in oppositum vrget: nam materia prima ideo nequit de potentia absoluta cum existentia coniungi absque præuia forma substantiali, quia est pura potentia: existentia autem est vltimus, & perfectissimus actus, inter quæ immediata proportio non datur, & ideo essentialiter requiritur mediatio formæ substantialis proportionantis materiam cum existentia, quæ ratio in natura substantiali nullatenus militat in ordine ad existentiam; cum non sit pura potentia in ordine entitatiuo.

90 *Traditur vera solutio.* Vnde ad argumentum factum respondeo concessa maiori, neganda minorem, ad probationem distinguo maiorem: est existens per se *negatiuè*, & cum capacitate terminationis ab alieno supposito, concedo maiorem: per se *positiuè*, & cum repugnantia huius terminationis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam subsistere personaliter petit non solum non existentiam in alio, sed etiam repugnantiam ad hoc quod terminetur ab extraneo supposito; licet autem natura tunc casus non existeret in alio de facto, & ideo *negatiuè* subsisteret; illi tamen non repugnaret existere in alieno supposito; cum non supponeretur in linea substantiali completa; atque adeò non subsisteret *positiuè*, sicut quantitas in Eucharistiæ Sacramento non subsistit *positiuè*, sed tantum *negatiuè*; quia licet non inhæreat de facto, illi tamen non repugnat inhærentia.

91 *Obijcies. Maior prob. 1.* Sed dices, per se existere *negatiuè* sufficit ad rationem suppositi, vel personæ; sed tunc casus natura existeret per se *negatiuè*: ergo haberet rationem personæ. Minor cum consequentia tenet. Maior autem ostenditur primo: nam persona est subsistens in natura rationali; sed nulla est ratio cur non sufficiat subsistere *negatiuè*, sed requiratur per se existere *positiuè*, & repugnanter: ergo sufficit per se existere *negatiuè*.

Secundo. Secundo: nam ex additione subsistentiæ positiuè realiter à natura distinctæ, redditur natura non existens in se, sed in alio, nempè in supposito realiter ab illa distinctio; sed ad rationem personæ petitur per se, & in se existere: ergo debet necessario accipi pro existere per se *negatiuè*.

92 *Tertio.* Tertio: nam si humanitas Christi dimitteretur à Verbo, ex ipso absque noua actualitate positiua resultaret persona creata; sed seclusa noua actualitate non resultaret entitas ab humanitate distincta illam reddens existentem per se *positiuè*: ergo ad rationem personæ sufficit existere per se *negatiuè*. Maior est communis Theologorum sententia. Minor autem probatur: actio namque humanitatem producens, & conseruans, non sufficit ad illam entitatem producendum; cum talis actio sine prædicta entitate ad humanitatem terminetur subsistentem subsistentia Verbi: ergo humanitate à Verbo relicta, & seclusa noua entitate, non resultaret entitas ab humanitate distincta.

93 *Resp. ad 1. & 2. maioris prob.* Respondeo negando maiorem, ad primam probationem concessa maiori, nego minorem, ratio autem est: nam seclusa modo positiuo ad naturam superaddito non est natura substantialiter completa, quod ad rationem personæ requiritur, modo autem positiuo superaddito datur subsistens per se *positiuè*, & repugnanter. Ad secundam probationem dicatur, id, quod per se existit vt *quod*, non esse naturam: hæc namque, neque vt *quod* sit, neque vt *quod* operatur, nec vt *quod* existit, sed tantum vt *quo* suppositum vero resultans ex natura, & modo complente naturam, est, quod existit per se vt *quod*, & vt *quod* operatur, & terminat actionem effectiuam vt *quod*, dicitur autem hoc compositum existens per se; quia nec existit in alio, nec ab alio potest terminari, & compleri, sed per se ipsum est completum, & vltimo terminatum.

94 *Diluitur tertia probatio.* Ad tertiam concessa maiori, nego minorem, ad illius probationem dicatur, actionem, qua producitur, & conseruatur humanitas, sufficere, si non impediatur, ad entitatem illam producendam, & quia impeditur à Verbo terminante humanitatem, non producit entitatem prædictam in humanitate Christi vnde destructa vnione humanitatis ad Verbum, absque superaddita actualitate resultaret subsistentia creata, sicut ablato impedimento faciente ne graue ad centrum descendat, adest motus, quo descendat, non in vi actionis distinctæ ab illa, qua graue generatur, & conseruatur, sed in vi eiusdem actionis impedimento sublato.

95 *Obijcies.* Sed dices: ideò in graui ita contingit, quia motus, quo in centrum descendit, *dimanatiuè* ad grauitatem consequitur; sed subsistentia creata, si adstruatur realiter positiuè à natura distincta, non potest consequi *dimanatiuè* ad naturam: ergo nec potest in vi actionis producentis, nec conseruantis naturam omni alia actione seclusa extra causas constitui. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: principium dimanationis efficienter ad terminum dimanantem concurrit; sed natura creata non potest efficienter in subsistentiam influere: ergo hæc ab illa nequit *actiuè* dimanare.

Minor prob. 1. Minor ostenditur primo: si namque efficienter in propriam subsistentiam influeret, sequeretur, se ipsam efficienter subsistentem reddere consequens est falsum, alias diceretur verè naturam efficere, & causare se ipsam: ergo efficienter in propriam subsistentiam non influit.

Secundo. Secundo: nam principium efficiens, necessarium existens supponitur ad actionem; cum vnumquodque agat in quantum est in actu non solum essentiæ, sed etiam existentiæ, in communi phylosophorum sententia; sed natura pro priori ad subsistentiam non supponitur existens, vt ex dicendis constabit: ergo non potest efficienter in propriam subsistentiam influere.

96 *Resp. 1.* Respondeo primo distinguendo maiorem: ly *ideo* dicente causam sufficientem, concedo maiorem: causam omnino necessariam, nego maiorem, & prætermissa minori, nego consequentiam: nam licet motus, quo graue in centrum descendit, attribuatur generanti mediante actione generatiua, & dante grauitatem, ad quod sufficit pro causa, quod motus ille media grauitate causetur *dimanatiuè*, hæc tamen causa necessaria non est, sed potest ex alio principio euenire vt subsistentia causetur ex vi actioni producentis naturam, & conseruantis illam; quia nem-

nempe actio producens naturam est de se sufficiens ad producendum complementum naturæ, nisi aliunde impediatur; cum autem disoluta vnione humanitatis ad Verbum, nullum adsit impedimentum respectu subsistentiæ creatæ: fit consequens, quod actio, qua conseruatur humanitas de se ad illam producendam sufficiens, illam de facto producat, quamuis subsistentia non sequatur ad naturam *actiuè dimanatiuè*.

97 *Resp. 2. Ad 1. minor. probationē.* Vel secundo respondetur concessa maiori, negando minorem: ad probationem nego etiam minorem: ad cuius primam probationem nego sequelam: nam efficere dicit principaliter, & per propriam actionem, aliquid efficienter causare, principium autem dimanationis non agit principaliter, & per propriam actionem, sed quasi instrumentaliter, & per dimanationem, quæ actio cum proprietate non est, sed naturalis resultantia in vi actionis producentis principium dimanationis, quo circa non conceditur graue se in centrum mouere, alias idem esset mouens, & motum secundum idem, quod melior phylosophia negat, quamuis motus, quo in centrum mouetur, à grauitate dimanet.

98 *Ad 2.* Ad secundam probationem distinguo maiorem: principium efficiens per propriam, & veram actionem, concedo maiorem: per resultantiam, & dimanationem, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam licet ad quamcumque efficientiam exigatur, quod principium existat in re vt efficiat, quod autem præintelligatur existens pro priori ad efficientiam, solum requiritur, cum propria efficientia est, & per veram, & propriam actionem, non autem ad efficientiam dimanatiuam; hæc namque, quia deficit à rigore efficientiæ, deficit etiam ab exigentia existentiæ requisitæ pro omni priori. An autem subsistentia *actiuè dimanatiuè* consequatur ad naturam, an verò solum *positiuè* comparetur ad illam, quæstionis inter phylosophos est quam alibi discutiemus.

99 *Quarto arg.* Quarto arguitur: si personalitas esset entitas positiuà realiter à natura distincta, reciperetur in illa; sed non potest hoc concedi: ergo negandum est esse entitatem à natura realiter distinctam. Maior probatur; nam cum sit entitas incompleta, & modalis, à natura vt subiecto informationis dependet; & consequenter in illa recipitur. *Minor prob. 1.* Minor autem ostenditur primo: si namque reciperetur intrinsecè in natura, quam terminat, etiam informaret intrinsecè; sed non potest intrinsecè informare naturam, aliàs persona diuina non posset illius vices supplere, terminando, & personando naturam; cum informare non possit: ergo non potest recipi in natura intrinseca. *Secundo.* Secundo: nam subsistentia complet, & sustentat naturam, eique præbet, vt subsistat in se independenter ab alio: ergo non potest dependere à natura, vt subiecto recipiente, & sustentante.

100 *Tertio prob. minor.* Tertio: nam si in natura reciperetur intrinsecè, educeretur ex potentia naturæ; sed non potest ex eius potentia educi: ergo nec in illa recipi. Minor constat: nam ex opposito fieret, vt subsistentia Angeli non per creationem, sed per eductionem fieret; consequens est falsum, aliàs Angeli non fuissent creati, sed per eductionem facti; cum ly *Angelus* pro persona supponat vt subsistente in angelica natura, & illorum subsistentiæ non fuissent creatæ, sed per eductionem factæ: ergo falsum etiam est quod omnis subsistentia creata educatur de potentia naturæ. Maior autem probatur: nam forma intrinseca recepta, & à subiecto dependens, educitur de potentia illius; sed subsistentia à natura dependet: ergo si intrinsecè in natura recipitur, educitur de potentia illius.

101 *Respond. ad 1. minor. probationē.* Respondeo concessa maiori, negando minorem, ad primam probationem nego etiam minorem, nec sequitur quod persona nequeat vices subsistentiæ supplere: nam quod naturam informet, non habet ex conceptu subsistentiæ terminantis naturam creatam, sed ex conceptu subsistentiæ creatæ. Ex quo solum sequitur, quod nequeat terminare naturam creatam, eo modo, quo illam terminat subsistentia limitata, & finita, non autem quod absolutè illam terminare non possit.

102 *Ad 2. prob.* Ad secundam probationem dicatur, subsistentiam sustentare naturam, non vt subiectum informationis, sed per modum terminis complentis naturam, illique præstantis independentiam ab alio, non vt à subiecto informationis; hanc enim independentiam habet natura à se ipsa, sed vt à supposito, cui non opponitur dependentia subsistentiæ à natura vt subiecto informationis: est namque diuersa vna independentia ab alia; atque adeò ex eo quod subsistentia in natura recipiatur, non sequitur quod illi non præstet independentiam ab altero, vt supposito terminante.

103 *Ad 3.* Ad tertiam nego maiorem, ad illius probationem distinguo maiorem: si fiat per diuersam actionem ab illa, qua fit subiectum, concedo maiorem: si fiat ex vi eiusdem actionis causantis, & producentis subiectum, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, nam subsistentia, & natura, fiunt per eandem actionem: vnde cum actio productiua naturæ non eductio, sed creatio sit, subsistentia non educitur, sed creatur simul cum natura, nec ab illa dependent tanquam à subiecto *ex quo*, sicut *in physica* de formis cœlorum docetur, nempe non fuisse eductas de potentia materiæ cœlorum, sed creatas; quia fuerunt facta ex vi actionis creantis materiam, à qua non dependent tanquam à subiecto *ex quo*, sed vt à subiecto *in quo*: manet ergo, subsistentiam, vel personalitatem creatam, esse entitatem positiuam realiter à natura distinctam, quod ex principijs Theologiæ efficaciter satis infertur, in quo autem ista entitas consistat, an scilicet in ipsa existentia, an in modo existentiam supponente, an vero in modo immediatè afficiente naturam, illamque ad existendum complente, quæstio est merè phylosophica, fusa indigens discusione, & ideò ab ea abstinemus.

§. VI.

Vltimum argumentum diluitur, & explicatur in qua entitate subsistentia creata consistat.

DEnique arguitur: si personalitas creata, realiter à natura differret, vel esset accidens prædicamentale, vel substantia; neutrum dici potest: ergo personalitas creata realiter à natura non differt. Minor pro prima parte ex dicendis constabit. Pro secunda probatur: nam substantia incompleta adæquatè in materiam, & formam diuiditur; sed nec est materia, nec forma: ergo substantia incompleta non est. 104 *Denique arg.*

Si dicatur, præter materiam, & formam, dari in substantiali composito alias entitates incompletas, & modales nempe vnio materiæ, & formæ, & existentia compositi, sicut in linea accidentis datur inhærentia ad subiectum, quæ est aliquid accidentale incompletum, & in linea datur punctum, quod quid incompletum est. 105 *Si dicatur.*

In contrarium obstat primo: nam istius entitatis modalis necessitas non est vnde possit probari. Secundo: nam illius effectus formalis inexplicabilis est. Tertio: quia explicari non potest, in quo entitas ista consistat. *In contrarium arg.*

Hoc argumentum petit vt explicemus, quę sit entitas ista modalis, quam addit persona supra naturam, in quo variant Metaphysici, & in plures diuiduntur sententias. Prima est quorundam, quos sine nomine refert Durandus *vbi supra*, asserentium, entitatem istam esse de prædicamento accidentis, iuxta quos persona supra naturam addit accidentium collectionem. Hæc tamen sententia à Durando merito reijcitur: persona namque est de prædicamento substantiæ: ergo illius constitutiuum accidens prædicamentale esse nequit. 106 *Primus modus dicendi reijcitur primo.*

Secundo: nam ex personalitate, & natura, fit aliquid vnum per se; sed ex accidenti, & substantia, vnum per se effici nequit: ergo personalitas, accidens prædicamentale non est. *Secundo.* Tertio; nam substantia pro priori ad accidentia supponitur in propria linea completa; sed substantia completa est suppositum, & substantia rationalis completa est persona: ergo persona omne accidens prædicamentale præcedit; & consequenter non potest per accidens prædicamentale constitui. *Tertio.* Denique: nam in humanitate Christi sunt omnes proprietates, & omnia accidentia, quæ pertinent ad perfectionem naturæ, & tamen in Christo non est persona creata: ergo personalitas creata non potest in accidenti prædicamentali consistere. *Denique.*

Secundus modus dicendi est quorundam Recentiorum asserentium, personalitatem creatam consistere in actione, qua natura substantialis producitur: vnde subsistentia Angelica consistit in ipsa Angeli creatione, & subsistentia hominis in ipsa productione humanitatis. Quod probant: nam subsistentia est complementum substantiæ reddens illam independentem à supposito; sed vtrumque præstat Angelo creatio: ergo formaliter creatione subsistit. Probatur minor: accidens completur eductione à subiecto, & per illam inhæret formaliter: ergo substantia creata creatione completur, & independens redditur à subiecto. Consequentia patet à paritate rationis: ideo namque accidens eductione sui completur, & inhæret subiecto, quia connaturaliter petit educi, & eductio est essentialiter fixa subiecto; sed Angelus v.g. connaturaliter petit creari, & ipsius creatio independens est à supposito: ergo creatione completur, & independens redditur à supposito. Antecedens autem probatur: accidens petit connaturaliter fieri per actionem eductiuam, quæ actio essentialiter dependet non solum à termino, sed etiam à subiecto inhæsionis, illique est affixa essentialiter: ergo actione eductiuam completur, & per illam inhæret. 107 *Secundus modus dicendi.*

Sed non placet modus iste dicendi, reijcitur primo: nam subsistentia diuina non consistit in actione: ergo pariter nec substantia creata in actione constituenda est. Consequentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem ostenditur primo: datur namque in Deo subsistentia absoluta communis tribus personis; & tamen actio communis productiua ad intra non datur: ergo subsistentia diuina non consistit in actione productiua, nec in passione producta. 108 *Reijcitur 1.*

Secundo; nam subsistentia personalis Verbi non in generatione passiua, sed in termino generationis consistit; personæ namque

quæ non constituuntur originibus, sed relationibus, vt cum frequentiori Theologorum sententia *inferius* videbimus; ergo subsistentia diuina non consistit in actione, nec passione.

109 *Secundo reijcitur.* Secundo reijcitur; subsistentia Angeli non consistit in creatione sumpta *actiuè*, nec in creatione sumpta *passiuè*; ergo nullatenus in creatione consistit. Antecedens pro prima parte constat, nam creatio sumpta *actiuè* est actio immanens in Deo formaliter, & solum virtualiter transiens, vt suppono cum veriori sententia, & communi Thomistarum *in hac* 1. *parte supra quæst.* 25. & *infra quæst.* 45. ergo per illam non subsistit formaliter Angelus. Deinde pro secunda probatur: nam creatio sumpta *passiuè* non distinguitur à substantia Angeli, & ideò D. Thomas *infra quæst.* 45. *art.* 3. ait, creationem, cum mutatio non sit, nihil aliud importare supra substantiam creatam, nisi solam relationem; sed substantia realiter à natura distinguitur, vt ostendimus: ergo subsistentia Angeli non consistit in eius creatione.

110 *Tertio reijcitur. Antecedens ostenditur* 1. Tertio reijcitur: actio, qua homo producitur, non est subsistentia hominis: ergo nulla actio productiua subsistentiæ est illius subsistentia. Antecedens, in quo est difficultas, ostenditur primo: actio, qua homo producitur, transit homine permanente: vnus namque homo non dependet ab alio in conseruari, sed tantum in fieri; & tamen subsistentia hominis manet: ergo subsistentia hominis non consistit in actione.

Secundo. Secundo: nam in homine solum datur vna subsistentia, sicut vnica existentia existunt partes hominis, & totus homo, iu vera Thomistarum sententia; & tamen multiplici actione fit, alia, qua creatur anima, alia, qua creatur, & conseruatur materia, & alia ad totam hominem terminata vniente animam materiæ: ergo subsistentia hominis non consistit in eius productione.

Tertio. Tertio: nam actio productiua hominis, tam *actiuè*, quam *passiuè* sumpta, est de prædicamento accidentis, vt actio de prædicamento actionis, vt passio de prædicamento passionis; sed subsistentia accidens prædicamentale non est, vt vidimus contra primum modum dicendi, & docetur communiter à Philosophis, & Theologis: ergo verum est antecedens.

111 *Quarto idem antecedens prob.* Quarto probatur: actio, qua calor educitur de potentia subiecti, non est inhærentia caloris: ergo actio, qua homo producitur, non est subsistentia hominis. Consequentia aduersariis est nota; cum suam sententiam confirment paritate sumpta ab inhærentia accidentis. Antecedens autem probatur: calidum productum ab vno igne, & ab alio conseruatum, est idem numero calidum, & idem calidum specie, quod producitur ab igne, & conseruatur à Sole: ergo est eadem numero, & specie inhærentia. Patet consequentia: nam calidum essentialiter importat formam caloris, & modum inhærentiæ ad subiectum; & consequenter non potest idem numero; & specie perseuerare, non manente eadem inhærentia numero, & specie: variato namque aliquo prædicato essentiali numericè, vel specificè, non potest non variari numericè, aut specificè, quòd illud prædicatum importat. Tunc vltra; sed actio, qua calidum ab vno igne producitur, est distincta numero ab actione, qua conseruatur ab alio, & specie distincta ab actione, qua conseruatur à Sole: ergo inhærentia caloris non consistit in actione, qua educitur de potentia subiecti.

112 *Præterea probatur.* Quinto probatur: nam quod actio præstat *effectiuè*, non potest præstare *formaliter*; sed actio productiua hominis præstat *effectiuè* subsistere; ergo non constituit illum *formaliter* subsistentem. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: nam sicut actio constituit suum principium *formaliter*, sed ab illo efficitur, ita non constituit *formaliter* hominem, sed *efficienter*; sed terminus *qui* actionis producentis hominem est subsistens; creari namque, & produci, sunt quid proprium subsistentium, vt docet D. Thomas *infra quæst.* 45. *art.* 4. ergo actio productiua hominis præbet illi efficienter subsistere.

113 *Denique prob.* Denique probatur: si namque ob aliquam rationem actio productiua hominis esset illius subsistentia *formaliter*, maximè quia ipsa est à supposito independens, & consequenter suam independentiam homini producto communicat, in quo subsistentia consistit; sed hæc ratio est nulla: ergo actio productiua hominis non est illius subsistentia *formaliter*. Probo minorem: creatio animæ rationalis est independens se ipsa à subiecto informationis, & eductionis; & tamen non constituit illam *formaliter* per se ipsam à subiecto independentem: ergo quod actio sit se ipsa independens à supposito, non probat termino ratione sui *formaliter* independentiam à supposito præstare. Probatur minor: independentia à subiecto informationis essentialis est animæ rationali, cui essentialiter repugnat dependere à subiecto; ergo non conuenit illi ratione alicuius accidentis, qualis est creatio animæ.

114 *Denique reijcitur.* Denique reijcitur: nam anima Christi Domini veram, & propriam terminauit creationem, & de facto terminat creationem conseruatiuam; & tamen nec habet, nec habuit subsistentiam propriam creatam: ergo subsistentia creata non consistit in actione productiua, vel creatiua subsistentiæ.

115 *Dices.* Dices, non in quacumque creatione consistere subsistentiam, sed tantum in creatione independente à supposito extraneo, creatio autem animæ Christi huius conditionis non est, sed à supposito Christi dependent; quia non est sola animæ Christi productio, sed etiam vnitiua illius ad Verbum, & ideo subsistentia non est.

Sed contra primo: nam creatio animæ Christi est actio eiusdem rationis cum creatione animæ nostræ, vtpotè cum vtriusque terminus eiusdem rationis sit; sed creatio animæ nostræ non est vnitio illius ad suppositum extraneum; ergo nec creatio animæ Christi. *Sed contra* 1.

Secundo: nam actio productiua humanitatis est distincta ab actione assumptiua eiusdem humanitatis ad Verbum, vt frequenter docetur à Theologis 3. *part. quæst.* 2. Nosque probauimus *ibi disp.* 12. ergo pariter actio creatura animæ Christi distincta est ab actione vniente animam ad Verbum; & consequenter prima actio vnitiua non est, nec dependens à subiecto. Ex dictis ad argumentum recentiorum constat solutio. *Secundo.*

Tertius modus dicendi subsistentiam ab existentia substantiæ distinctam non esse defendit, iuxta quem formalis effectus subsistentiæ consistit in reddendo existentem substantiam. Ita quidam Recentiores Thomistæ allegantes Capreolum. Sed contra illum facit primo, esse sententiam probabilem, humanitatem Christi propriam retinere existentiam, quod autem propria subsistentia caruerit, est veritas fidei; ergo subsistentiam in existentia substantiæ consistere asserendum non est, ne veritatem fidei dependentem à sententia probabili constituamus. Secundo: nam dari in Deo tres subsistentias relatiuas est omnium Thomistarum sententia, qui tamen existentias relatiuas vniformiter negant, vno, vel altero excepto: ergo iuxta Thomistarum principia, subsistentia ab existentia distinguitur. 116 *Tertius modus dicendi reijcitur* 1. *Secundo.*

Tertio: quia nulla forma potest intrinsecè constituere subiectum receptiuum sui; sed subiectum receptiuum *quod* existentiæ est suppositum subsistens; ergo existentia non constituit formaliter suppositum in ratione subsistentis: & consequenter à subsistentia distinguitur. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur primo ex D. Thoma 3. *part. quæst.* 17. *art.* 2. *in corpore* illis verbis; *Esse pertinet, & ad naturam, & ad hypostasim, ad hypostasim quidem sicut ad id, quod habet esse, &c.* sub subiectum *quod* existentiæ est id, quod habet esse; ergo hypostasis, vel suppositum, est subiectum receptiuum *quod* existentiæ. Secundo: nam subiectum *quod* existentiæ est subiectum *quod* denominationis operationum; sed subiectum *quod* denominationis operationum est hypostasis, vel suppositum: ergo idem est subiectum *quod* receptiuum existentiæ. 117 *Tertio.*

Quartus modus dicendi subsistentiam constituit in modo distincto à natura, & existentia, hac supponente, illamque modificante. Ita Suarez, Vazquez, & frequenter Recentiores extra Scholam D. Thom. Contra quos facit primo: nam subiectum existentiæ non supponit existentiam, sed supponitur ad illam; sed subsistentia creata constituit subiectum receptiuum *quod* existentiæ, vt ex D. Thoma vidimus: ergo non est modus supponens, sed præcedens existentiam. Secundo: nam subsistentia creata, si consisteret in perfectione modificante existentiam, primario cum existentia componeret; sed non componit primario cum natura existente, vt existente, sed cum natura, sub conceptu naturæ: ergo non est modus naturæ vt existentis, sed naturæ, vt essentiæ. Minor probatur ex diffinitione personæ, nempè *rationalis naturæ indiuidua substantia*, in qua diffinitione non explicatur compositio subsistentiæ cum natura, vt existente, sed cum natura, vt natura: ergo primaria compositio subsistentiæ creatæ non est cum essentia sub conceptu essentiæ, sed cum essentia sub conceptu naturæ. 118 *Quartus modus dicendi reijcitur* 1.

Denique: nam id, quod pertinet ad substantiam in linea entis sumpti *nominaliter*, præcedit existentiam; quæ pertinet ad substantiam, constituendo ens *participaliter* sumptum; sed subsistentia pertinet ad substantiam, vt ens *nominaliter* sumptum: ergo est prior existentia, non modus illam supponens. Minor probatur primo: nam substantia est incompleta in linea entia sumpti *nominaliter*: ergo indiget complemento in hac linea; sed nullum est complementum substantiæ sub hoc conceptu, nisi subsistentia: ergo pertinet ad substantiam in linea entitatis *nominaliter*. Secundo: nam eo completur substantia *nominaliter* sumpta, quo completur prædicamentum substantiæ: sed completur subsistentia: ergo hæc pertinet ad substantiam *nominaliter* sumptam. Minor probatur: nam in prædicamento substantiæ directè solum constituuntur concreta, nempe *homo*, *equus*, *&c.* non *humanitas*, vel *equinitas*: sed concreta in linea substantiæ componuntur ex subsistentia: ergo hæc complet prædicamentum substantiæ. 119 *Denique reijcitur.*

His ergo modis dicendi reiectis, asserendum est, subsistentiam creatam esse modum complentem naturam, constituentem concretum substantiale receptiuum *quod* existentiæ, & incommunicabile alteri tanquam supposito. Ita Caietanus 3. *part. q.* 4. *art.* 2. quem frequentius sequuntur Thomistæ, & colligitur ex dictis: consistit enim subsistentia in aliquo substantiali, vt ostendimus contra primum modum dicendi, realiter à natura distinctio, vt *prima conclusione* monstrauimus; sed non in ipsa existentia, 120 *Traditur vera solutio.*

tia, nec in modo illam supponente, vt proximè dicebamus: ergo consistit in modo complente substantiam in linea entis; constituenteque subiectum receptum *quod* existentiæ, & incommunicabile alteri tanquam supposito. Ex his ad vltimum argumentum respondeo solutione *ibi* data. Ad primam impugnationem nego antecedens: necessitas namque huiusmodi constat ex dictis, nempe vt substantia *nominaliter* sumpta compleatur, fiatque subiectum receptiuum *quod* existentiæ. Ad secundam nego antecedens: constat namque ex dictis effectus subsistentiæ formalis, & in quo entitas subsistentiæ consistat. Per quod tertiæ impugnationi occurritur.

121 *Obijcies 1°.* Sed oppones aduersus nostram resolutionem primò: sic comparatur subsistentia ad substantiam, sicut inhærentia ad accidens; sed inhærentia est modus accidentis illius existentiam supponens, illamque modificans: ergo subsistentia est modus supponens existentiam substantiæ.

Resp. Respondeo negando minorem: accidens namque dependet in existendo ab inhærentia subiecti, & consequenter inhærentia prior est existentia accidentis, prioritate naturæ, quæ prioritas in causalitate consistit: imo ex hoc exemplo, quo vtitur Suarez, argumentum in contrarium desumitur: vt enim fatetur Suarez, sic comparatur subsistentia cum substantia, sicut cum accidenti comparatur inhærentia; sed inhærentia est prior existentia accidentis: ergo subsistentia prior est existentia substantiæ. Probatur minor: accidens in existendo dependet à subiecto: ergo existentia accidentis dependet ab ipsius inhærentia; sed id, à quo aliquid dependet, est prius illo, prioritate *à quo*, & *naturæ*: ergo inhærentia est prior existentia accidentis.

122 *Replicabis 1.* Sed instabis primo: inhærentia accidentis ad subiectum, idem est quod inexistentia in subiecto; sed inexistentia essentialiter existentiam includit: ergo inhærentia essentialiter includit existentiam; & consequenter non præcedit existentiam accidentis.

Secundo. Secundo: nam etiam inhærentia accidentis dependet ab illius existentia: ergo existentia prior est inhærentia, prioritate *natura*. Consequentia tenet ex dictis. Antecedens autem probatur: nam vnum dependere ab alio; est non posse existere sine illo; sed inhærentia accidentis non potest existere sine illius existentia: ergo dependet ab illa.

123 *Resp. ad 1. replicam.* Respondeo ad primam replicam negando maiorem: licet enim inhærentia accidentis explicetur per inexistentiam in subiecto, non tamen consistit in illa, quod etiam fatentur contrarij; cum asserant modum inhærentiæ distingui realiter ab existentia accidentis, sicut subsistentia realiter ab existentia substantiæ distinguitur, quod in nostra sententia facili negotio explicatur: Nos enim distinguimus realiter in qualibet essentia creata actualitatem essentiæ, & actualitatem existentiæ: dicimus ergo, inhærentiam conuenire accidenti pro priori actualitatis essentiæ; & consequenter non consistit formaliter in inexistentia in subiecto, licet ab effectu, & *à posteriori*, explicetur per illam.

124 *Ad 2.* Ad secundam nego antecedens: nam licet inhærentia in existendo dependeat ab accidentis existentia, tanquam à causa formali; existit namque per ipsam existentiam accidentis, in sui tamen actualitate non dependet ab existentia accidentis, sed potius illam procedit. Ad probationem nego maiorem vniuersaliter intellectam de dependentia stricta, quæ est dependentia *à priori*, & à connexione distincta: omnia namque necessario connexa taliter inter se comparantur, vt vnum sine alio nequeat existere; & tamen non omnia necessario connexa habent inter se dependentiam: vnde omnipotentia diuina nequit existere sine possibilitate creaturarum, vt vera sententia tenet; & tamen est omnino independens à creaturis: natura etiam creata nequit existere sine suis proprietatibus; & tamen non dependet ab illis: ac denique, vnum relatiuum nequit sine alio existere; inter quæ tamen dependentia non est, aliàs relatiua simul natura, & cognitione non essent: ergo ex hoc quod nequeat dari modus inhærentiæ accidentis sine illius existentia, non sequitur quod huiusmodi actualitas ab existentia dependeat, dependentia stricta *à priori*, sed tantum dependentia *à posteriori*; quæ latè potest dependentia dici, & in connexione consistit.

125 *Vrgebis.* Sed vrgebis: non potest ex alio principio colligi dependentia existentiæ accidentis ab illius inhærentia, nisi ex eo quod accidens non potest existere sine inhærentia ad subiectum, connaturaliter saltim; sed inhærentia non potest in rerum natura dari sine existentia accidentis: ergo dependet ab illa, dependentia stricta *à priori*.

Respond. Respondeo negando maiorem, sed infertur ex eo quod omnes fatentur accidens à subiecto causari, & ab illo dependere, saltim in genere causæ materialis, causatur autem ab illo mediante vnione, & inhærentia ad subiectum: ergo existentia accidentis ab vnione, & inhærentia dependet, dependentia stricta *à priori* sicut etiam à subiecto hoc genere dependentiæ dependere est in confesso apud omnes.

126 *Secundo principaliter obijcies.* Obijcies secundo: ex natura, & subsistentia resultat realis compositio, physica, vel metaphysica; sed extrema compositionis realis debent esse realiter existentia: ergo natura pro priori ad subsistentiam existit; & consequenter existentia subsistentiam præcedit, & hæc est modus illius.

Respondeo concessa maiori, & minori, negando consequentiam: nam licet extrema compositionis realis debeant existere in instanti, in quo componunt, non tamen debent existere pro omni priori naturæ, vt patet in essentia creata, quæ, vt actualis actualitate essentiæ, componit cum existentia: & tamen non existit pro priori ad existentiam, quam causat: patet etiam in materia, & forma, quæ pro priori ad existentiam componunt; & tamen pro priori ad existentiam non existunt: non ergo requiritur existentia pro omni priori naturæ ad compositionem realem, sed tantum existentia extremorum in instanti reali temporis. *Resp.*

Tertio obijces; si subsistentia prius conueniret naturæ, quam existentia, sequeretur, posse de potentia absoluta naturam subsistere, & non existere; consequens absurdum videtur: ergo subsistentia non est prior existentia. Patet sequela: nam id, quod realiter ab alio distinguitur, & est prius illo prioritate *natura*, est etiam ab illo independens; & consequenter potens sine illo constitui in rerum natura: ergo si subsistentia realiter ob existentia distinguitur, illamque præcedit prioritate *natura*, potest conuenire essentiæ, separatæ ab existentia. 127 *Tertio obijcies.*

Huic obiectioni nonnulli recentiorum respondent concedendo sequelam, & negando minorem: cum enim effectus subsistentiæ distinguatur realiter ab effectu existentiæ, & sit prior prioritate *natura*, non reputant inconueniens concedere, posse vnum sine alio reperiri. Sed non placet hæc solutio: existere namque in nullo alio consistit, quam in hoc, quod aliquid extra causas constituatur; sed implicat naturam subsistere, & non constituit extra causas: ergo implicat subsistere, & non existere. *Recentiorum solutio reijcitur.*

Vnde, hac solutione omissa, ad obiectionem respondeo negando sequelam, ad probationem dicatur, vt vnum possit sine alio reperiri, non sufficere independentiam, sed insuper requiri negationem essentialis connexionis, licet autem subsistentia sit ab existentia independens, est tamen cum illa essentialiter connexa petit namque essentialiter naturam sub actualitate essentiæ, actualitas autem essentiæ cum actualitate existentiæ essentialiter connectitur, aliàs posset in rerum natura dari essentia creata sub actualitate essentiæ sine aliqua actualitate existentiæ, quod prorsus apparet impossibile, & chimericum, ac proinde subsistentia essentialiter cum existentia connectitur. 128 *Vera solutio.*

Sed dices, saltim sequi ex prioritate subsistentiæ ad existentiam, quod possit natura creata subsistens existere per increatam existentiam separatam ab existentia propria creata; consequens est falsum, aliàs posset persona creata assumi à persona diuina, cuius contrarium docent discipuli D. Thomæ 3. *part. q. 4. art. 2.* ergo nullatenus subsistentia est prior existentia. Probatur sequela: nam iuxta D. Thom. 3. *p. q. 17. art. 2.* humanitas existit in Verbo non per propriam existentiam, sed per existentiam diuinam: ergo actualitas essentiæ naturæ creatæ non connotat essentialiter propriam existentiam, sed *disiunctiuè*, propriam, vel alienam, creatam, vel increatam; at subsistentia creata cum existentia connectitur ratione actualitatis essentiæ naturæ, quam præsupponit: ergo non connotat essentialiter existentiam creatam, sed creatam, vel increatam; & consequenter poterit de potentia absoluta per creatam subsistentiam vniri essentiæ diuinæ, & existere per existentiam illius. 129 *Replicabis.*

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem, nec sequitur posse personam creatam vniri personæ diuinæ: nam ad hoc requirebatur, quod creata natura sub propria personalitate non solum existere per existentiam diuinam, sed etiam terminaretur diuina personalitate, quod in casu admisso non contingeret propter incapacitatem subiecti: nam cum personalitas sit vltimus terminus in linea subsistendi, & personandi, vnita naturæ creatæ reddit illam incapacem vnionis ad personalitatem extraneam, non tamen ad extraneam existentiam, in cuius linea vltimus terminus non est: vnde sicut natura existens per propriam sibi existentiam non posset per alterius existentiam existere, posset tamen personari aliena personalitate, ita natura propria personalitate subsistens posset aliena existentia existere, non tamen posset aliena personalitate terminari. 130 *Resp.*

Sed oppones primo: non stat vnio naturæ creatæ ad diuinam existentiam absque vnione ad subsistentiam diuinam: ergo si in casu admisso vniretur ad existentiam, vniretur etiam ad subsistentiam diuinam; & consequenter personalitas creata vlterius terminaretur in illa linea, in qua vltimus terminus est. Probatur antecedens: subsistentia præstat naturæ capacitatem ad existendum: ergo non stat vnio existentiæ diuinæ cum natura creata absque præuia vnione subsistentiæ diuinæ cum illa. 131 *Vrgebis 1.*

Secundo: natura in illo casu non existeret per se, nec in alio: ergo nullo modo existeret per diuinam existentiam. Consequentia patet: nam est adæquata diuisio. Antecedens autem probatur: in primis namque non existeret per se; cum existeret per alienam existentiam, nec in alio, quod probatur: existere namque in alio, vel est tanquam in subiecto, vel tanquam in supposito; 132 *Secundo.*

sito; nullo ex his modis existeret tunc casus in alio: ergo non existeret in alio.

133 *Tertio.* Tertio: ex natura creata, & existentia diuina, non resultaret vnum per se, nec vnum per accidens: ergo ex illis nullatenus resultate potest vnum; & consequenter nequeunt vniri. Antecedens pro prima parte patet: etenim natura creata propria personalitate completur, diuina autem existentia in se completa supponitur; sed ex duobus entibus completis non potest vnum per se resultare: ergo ex natura creata, & existentia diuina, non resultaret vnum per se. Deinde pro secunda parte probatur: vt enim docet D. Thomas 3. *p. q.* 2. *art.* 6. *in corpore*, *& solutione ad* 2. ideò humanitas non fuit vnita Verbo Dei accidentaliter, quia fuit terminata ad diuinum esse Verbi, sed tunc casus natura creata terminaretur ad idem esse cum Deo; ergo non varietur, nec adueniret accidentaliter; & consequenter non resultaret ex illis vnum per accidens.

134 *Resp. ad 1. instantiam.* Respondeo ad primam replicam negando antecedens: ad illius probationem dicatur, subsistentiam præbere capacitatem ad recipiendam connaturaliter existentiam, non autem capacitatem essentialiter prærequisitam: potest namque de potentia absoluta natura existere, & non subsistere, sicut accidens potest existere, & non inhærere, ac per consequens potest existentia diuina communicari naturæ creatæ absque præuia communicatione subsistentiæ diuinæ.

135 *Ad 2.* Ad secundam dicatur, naturam creatam tunc casus extituram per se; eo quod in hoc quod est per se existere, perseitas à subsistentia præstatur, existere ab existentia: in illo autem casu, etsi existentia esset non propria, sed aliena, subsistentia foret propria, ac proinde ab illa denominaretur suppositum per se existens.

136 *Ad 3.* Ad vltimam obiectionem dicatur, ex persona creata, & existentia diuina, casu quo per illam existeret, fore vt resultaret vnum per se, non in linea entis *nominaliter* sumpti, sed pertinens ad vtramque lineam, nempè entis *nominaliter*, & *participaliter*, sicut resultat vnum per se ex persona, & existentia creata, ad quod sufficit vt supponeretur in completa in linea entis *participaliter* sumpti, quamuis esset completa in linea entis *nominaliter*.

137 *Quarto obijcies.* Quarto obijcies: personalitas in Deo non præcedit existentiam, sed existentiam supponit: ergo personalitas creata est existentia posterior. Antecedens patet: nam essentia Dei pro priori ad relationes est perfectissimè existens: ergo existentia diuina præcedit personalitatem, quæ in relatione consistit. Consequentia vero probatur: nam perfectiones creatæ seruant eundem ordinem realiter, quem diuinæ seruant virtualiter: ergo si personalitas diuina virtualiter existentiam supponit, personalitas creata illam præsupponit realiter.

138 *Resp.* Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, ratio autem discriminis est: nam in Deo natura ante relationes supponitur omnino perfecta, ac proinde existens, & subsistens perfectissimè; personalitas autem in relatione consistit; quia sola relatio multiplicat Trinitatem, & ideò à personalitate non accipit capacitatem ad existendum, sed potius personalitates diuinæ ratione naturæ existunt, in creatis autem natura ante personalitatem non supponitur vndequaque completa, & perfecta, nec est contra eius rationem quod per modum realiter ab illa distinctum compleatur ad existendum, & ideò à personalitate non solum accipit incommunicabilitatem, sed etiam capacitatem ad connaturaliter existendum. Et hæc de illa disputatione applicanda litteræ Magistri *in* 1. *distinct.* 23. *§.* 2. ibi: *Aliud est Deum esse, aliud personam esse.* Et *distinct.* 24. *§.* 1. illis verbis: *Prædictis autem adijciendum est.* Et *in* 3. *distinct.* 2. *§.* 1. ad illa verba: *Totum totus assumpsit, &c.* *M. Sent.*

DISPVTATIO OCTVAGESIMAPRIMA.

Quid significet hoc nomen *Persona Diuina*, & an ratio Personæ propriè in Deo reperiatur?

§. I.

Reijcitur tres sententiæ circa primam partem disputationis.

Nu. 1. *Aperitur difficultas.* HOc nomen *persona*, vt commune est ad creatam, & increatam, non significare determinatè relatiuum, vel absolutum, extra controuersiam est, & manifesta ratione probatur: nam significat aliquid commune personæ creatæ, & increatæ; sed persona increata relatione constituitur, creata autem per aliquid absolutum: ergo persona vt sic non significat determinatè relatiuum, vel absolutum. Quod ergo inquirimus est, quid significet de formali hoc nomen *persona diuina*? qua in re plures referuntur sententiæ.

Prima docet, significare formaliter secundam intentionem rationis. Pro qua referuntur Henricus *quodlibeto* 5. *quæst.* 6. & Durandus *in* 1. *dist.* 23. *q.* 1. sed Durandus, præter morem, obscurè, & lubricè loquitur, cuiuscumque tamen sit, displicet communiter Theologis cum D. Thoma *in præsenti quæst.* 29. *art.* 2. *&* 4. *in* 1. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 3. *& q.* 9. *de potentia art.* 4. vbi docet, *personam* esse nomen, non secundæ, sed primæ intentionis, & significare formaliter subsistentiam, vel relationem. Et reijcitur: nam personæ diuinæ non constituuntur per secundam intentionem rationis, sed per aliquid reale positiuum; at iuxta communem Theologorum sententiam, iuxta quam significatio nominum est accipienda, hoc nomen *persona diuina* significat de formali id, per quod formaliter constituuntur personæ: ergo formale illius significatum secunda intentio non est. 2 *Prima sententia Henric. Durand.*

Si opponas primo: persona, iuxta Boetium, *est rationalis naturæ indiuiduæ substantia*; sed *indiuiduum* est nomen secundæ intentionis: ergo persona secundam intentionem significat. Patet consequentiam: nam id, quod est reale, nequit nominibus secundæ intentionis diffiniri. 3 *Si opponas.*

Respondeo, *indiuiduum* posse sumi dupliciter, primo pro fundamento remoto secundæ intentionis, secundo prout formaliter secundam intentionem significat, & priori modo sumi prout ingreditur personæ diffinitionem, qualiter non secundam intentionem importat, sed modum indiuidualiter, & incommunicabiliter subsistendi, quod autem *indiuiduum* quod est nomen secundæ intentionis, in diffinitione personæ ingrediatur, oritur ex penuria nominum primæ intentionis, vt docuit D. Thom. *quæst.* 9. *de potentia art.* 2. *ad* 5. & in præsenti quæst. 29. artic. 1. ad 3. illis verbis: *Et similiter nomina intentionum possunt accipi ad diffiniendum res secundum quod accipiuntur pro aliquibus nominibus rerum, quæ non sunt posita, & sic hoc nomen* indiuiduum *ponitur in diffinitione personæ ad designandum modum subsistendi, qui competit substantijs particularibus.* *Resp.*

Si opponas secundo: persona idem est quod suppositum rationalis naturæ; sed *suppositum* nomen est intentionis, vt docet D. Thomas *in præsenti quæst.* 29. *art.* 2. *in corpore*: ergo etiam *persona* nomen intentionis est; & consequenter non rem, sed intentionem de formali significat. 4 *Si opponas* 2.

Respondeo distinguendo maiorem; idem est supponendo, concedo maiorem: in significando, nego maiorem, & concessa minori, & nego consequentiam: ex eo enim quod pro eodem supponant, non sequitur quod idem significent. *Resp.*

Sed dices, iuxta D. Thom. *articulo citato in corpore*, quod hæc tria nomina, *substantia*, *res naturæ*, *& hypostasis*, significant in toto genere substantiarum, hoc nomen *persona* significat in genere rationalium; sed hypostasis idem est quod suppositum: ergo persona, & suppositum rationalis naturæ idem sunt, non solum in supponendo, sed etiam in significando. 5 *Dices.*

Respondeo negando minorem de identitate in significando: vt enim docet D. Thomas loco citato, *quod in genere substantiæ subsistit, significari potest nomine significante intentionem, & sic dicitur* suppositum, *significatur etiam tribus nominibus significantibus rem, scilicet* subsistentia, *quatenus per se existit*, res naturæ, *quatenus communi supponitur naturæ*, & hypostasis, vel subsistentia, *prout accidentalibus*: ergo iuxta D. Thomam *suppositum*, & *hypostasis*, quamuis pro eodem supponant, non tamen idem significant. Si petas, vnde inferimum *suppositum* significare intentionem, *hypostasis* autem, & *persona*, non intentionem, sed rem. Respondeo, à Nobis inferri ex authoritate D. Thomæ: nominis enim significatio ex sapientium acceptione colligitur, nemo autem D. Thoma sapientior, & ideo asserimus, quod sicut *indiuiduum* significat de principali secundam intentionem rationis communem indiuiduus accidentis, & substantiæ, ita *suppositum* significat secundum intentionem indiuiduæ substantiæ. *Resp.*

Secunda sententia docet, tam *personam* vt sic, quam *personam diuinam*, significare formaliter, non positiuam entitatem, sed aliquid negatiuum. Ita Scotus *in dist.* 23. *quæst. vnica*, quem refert, & sequitur Theodorus Smising *disput.* 2. *num.* 126. eandem sententiam veriorem alijs reputauit Molina *in præsenti quæst.* 29. *disp.* 2. oppositum tamen communiter à Theologis etiam extra scholam D. Thomæ defenditur, asserentibus formale significatum huius nominis *persona diuina* esse aliquid positiuum. Ita D. Thomas locis *vbi supra* relati, & *in* 1. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad* 1. & *art.* 3. *in corpore*, quod eandem rationem probatur: nam *persona diuina* significat de formali id, per quod constituitur formaliter in ratione personæ; sed non constituitur per negationem formaliter persona diuina in ratione personæ, sed per aliquid positiuum: ergo non negatio, sed aliquid positiuum est formale significatum huius nominis *persona diuina*. Probatur minor: per id constituitur persona diuina formaliter, quod primo in illa intelligitur; sed prius intelligitur in persona diuina positiuum fundans negationem, quam negatio supra tale positiuum fundata: ergo non per negationem; sed per positiuum formaliter constituitur. 6 *Sententia Scoti impugnatur.*

Quod

7 *Confirm.* Quod amplius confirmari potest: namque negatio rationalitatis, & negatio materiæ in aliquo positiuo fundatur, *immateriale*, & *irrationale*, positiuum de formali significant, etsi negatione *circumloquutiuè*, vel *à posteriori* explicatum; sed negatio communicabilitatis personæ diuinæ in aliquo positiuo fundatur: ergo *persona diuina* positiuum de formali significat. Probatur minor: nam iuxta Scotum, licet negatio non repugnantiæ non petat supra positiuum fundari, negatio repugnantiæ supra positiuum semper fundatur; sed negatio communicabilitatis alteri tanquam supposito in persona diuina est negatio repugnantiæ; etenim personæ Patris essentialiter repugnat alteri vt supposito vniri, vel illi communicari, & idem est de alijs personis: ergo petit supra positiuum fundari.

8 *Si opponas 1.* Si opponas prima: persona, iuxta Ricardum de Sancto Victore, *sed intellectualis naturæ incommunicabili existentia*, vel *subsistentia*; sed *incommunicabile* negationem de formali significat: ergo *persona* vt sic; & consequenter etiam *persona diuina* formaliter negationem importet.

Resp. Respondeo, *incommunicabile* sumi dupliciter, scilicet *positiuè*, & *negatiuè*, primo modo positiuum, & non negationem significat, & sic sumitur prout ponitur in diffinitione personæ, vel si *incommunicabile* sumitur *negatiuè*, à posteriori persona, non à priori, per *incommunicabile* diffinitur, sic autem per negationem positiuum diffiniri non repugnat.

9 *Si opponas 2.* Si opponas secundo: nihil positiuum est in persona diuina, quod præintellectum negationi incommunicabile sit, sed persona diuina significat de formali aliquid ratione sui incommunicabile: ergo non positiuum, sed negatiuum de formali significat. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: si aliquid positiuum daretur, quod præintellectum negationi esse ratione sui incommunicabile, maximè *relatio*: sed hæc præintellecta negationi non est ratione sui incommunicabilis: ergo nihil datur positiuum, quod præintellectum negationi ratione sui incommunicabile sit. Minor probatur: relatio v. g. *Paternitas*, vel est incommunicabilis ex ratione relationis vt sic, vel ex conceptu talis relationis? non primum, aliàs relatio *spiratoris* incommunicabilis esset, nec secundum: nam Paternitas ex conceptu Paternitatis solum importat ordinem originis eius à quo alius, in quo nulla incommunicabilitas importatur: ergo in personis diuinis nihil datur positiuum, quod præintellectum negationi ratione sui incommunicabile sit.

10 *Resp.* Si arguit Smising *vbi supra num.* 128. cuius argumento respondeo negando maiorem, ad illius probationem concessa maiori, nego minorem, ad cuius probationem, nego antecedens pro secunda parte: nam eo ipso quod sit relatio originis vnius ab alio per intellectum, habet totaliter conuenire vni personæ, quod nulli alteri possit competere, relatio autem *spiratoris*, quia fundatur in origine Spiritus Sancti, qui est terminus mutui amoris, petit esse duabus personis communis. Et quidem cum negatio communicabilitatis in paternitate sit negatio repugnantiæ essentialis, non potest prædictus Auctor negare, si conformiter ad principia Scoti loquatur, habere fundamentum positiuum, ac proinde, cui rationi sui essentialiter repugnet pluribus communicari.

11 *Opponet 3.* Si opponas tertio: ab vltimis distinctiuis non potest abstrahi aliquid reale positiuum, bene tamen aliquid negatiuum: tum, quia sunt omnino simplicia: ac proinde nequeunt ex conceptu communi, & particulari componi: tum etiam, quia se totis differunt, cum quo non stat conuenientia in aliquo prædicato essentiali; sed persona, vt sic, est communis omni personæ secundum rationem personalitatis, quæ est vltimum distinctiuum: ergo non significat aliquid reale positiuum, sed aliquid negatiuum; & consequenter persona diuina non positiuam entitatem, sed negationem significat.

12 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: aliquid commune *vniuocum*, concedo maiorem: *analogum*, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Nec obstant contra distinctionem duæ maioris probationes, non prima: nam simplicitas non opponitur constitutioni ex duplici conceptu, quorum vnus alterum implicitè includit, & è conuerso, qualiter comparantur conceptus communis analogus, & conceptus differentialis, bene tamen compositioni ex duobus conceptibus adinuicem se excludentibus. Nec secunda: nam differentias se totis differri, solum excludit aliquam conuenientiam explicare, & implicare aliquid fundans conuenientiam *simpliciter*, non autem quod implicitè includant fundamentum conuenientiæ *secundum quid*, qualis est conuenientia *analogica*.

13 *Instatur argumentum.* Et instar argumentum in ente *analogicè* communi decem modis prædicamentorum, & accidenti, quod est commune analogum modis constituentibus nouem prædicamenta accidentium; & tamen modi prædicamentorum sunt simplices, & se totis differentes. Quod si hæc à contrarijs negentur, non est nostrum illa in præsenti probare, sed supponere cum Philosopho, & communi Theologorum sententia, & doctrina D. Thomæ in 1. dist. 25. quæst. 1. art. 2. ad 5. illis verbis: *Dicendum, quod ratio personæ importat distinctionem in communi; vnde abstrahitur à quolibet modo distinctionis, & ideo potest esse vna ratio analogicè in his, quæ diuersimodè distinguuntur.*

Sed dices, saltim in absoluto, & relatiuo non potest dari aliquid reale positiuum commune, etiam *analogicè*; sed si *persona* significaret aliquid reale positiuum, illud deberet esse commune, saltim *analogicè*, relatiuo, & absoluto: ergo *persona* non significat reale aliquid positiuum. Minor est certa nam persona, vt sic, est communis personæ creatæ, & increatæ, quarum prima constituitur per aliquid positiuum absolutum, secunda vero per aliquid relatiuum; & consequenter significat aliquid commune, saltim *analogum*, relatiuo, & absoluto. Maior autem probatur: conceptus abstractus à relatiuo, & absoluto, necessario est absolutus: ergo relatiuo, & absoluto, nihil potest dari commune. Antecedens probatur: illud est absolutum, quod absoluitur à termino, & ad illum non refertur: sed conceptus ille abstractus est absolutus à termino: ergo est conceptus absolutus. 14 *Replicabis.*

Quo argumento vsus est Durandus pro sua sententia, & Vazquez *disp.* 13. *cap.* 3. *num.* 11. fuit eodem argumento conuictus, vt assereret nomen *persona*, nec vniuocum, nec analogum esse, sed prorsus æquiuocum respectu personæ creatæ, & increatæ. Sed facilè respondetur negando maiorem: vt enim *proximè* dicebamus ex Philosopho, & communi Metaphysicorum sententia, accidens non est æquiuocum, sed analogum ad nouem prædicamenta accidentium, quorum vnum esse genus relationis docet communis sententia, à qua non licet ita leui fundamento recedere, maximè cum D. Thomas loco proximè relato, & quæst. 9. de potentia art. 4. ad 6. expressè fateatur nomen *persona* non esse æquiuocum, sed analogum, ad personam creatam, & increatam, his verbis: *Dicendum, quod hoc nomen* personam *aliud significat in Deo, & in homine pertinet ad diuersitatem suppositionis magis quam ad diuersam significationem, diuersa autem suppositio non facit æquiuocationem, sed diuersa significatio*. Ad maioris probationem nego antecedens, ad illius probationem distinguo maiorem; quod *positiuè*, & *repugnanter*, à termino absoluitur, concedo maiorem; quod absoluitur *præcisiuè*, & *repugnanter*, nego maiorem, & sub eadem distinctionem minoris, nego consequentiam; nam conceptus abstractus à relatiuo, & absoluto, solum *præcisiuè* à termino absoluitur, idest non explicat ordinem ad terminum, non autem *repugnanter*, & *positiuè*; potest enim per talem respectum contrahi, & hoc vltimum necessarium erat, vt esset formalitas absoluta. 15 *Resp.*

Tertia sententia docet, hoc nomen *persona diuina* significare directè essentiam sumptam pro natura diuina. Ita quidam sine nomine relati à Magistro *in* 1. *distinct.* 25. & à D. Thoma *distinct.* 23. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæst.* 9. *de potentia art.* 4. *& in præsenti quæst.* 29. *art. etiam* 4. cui sententiæ ex parte adhæsit Magister docens, *personam diuinam* absolutè significare essentiam, cum autem additur terminus numeralis, vt dicendo *tres personæ*, aut particularis dicendo, *alia est persona Patris, alia Filij, &c.* significare hypostasim subsistentem. Quæ sententia, & absolutè, & cum limitatione Magistri, communi Theologorum iam displicet, & reijcitur primo: nam persona, vt sic, est *rationalis naturæ indiuidua substantia*: ergo persona diuina est indiuidua, idest incommunicabilis substantia, vel subsistentia naturæ diuinæ; sed in hac diffinitione natura diuina non in recto, sed in obliquo importatur: ergo non in recto, sed in obliquo significatur essentia, sumpta pro natura diuina, hoc nomine *persona diuina*. Secundo: non enim stat multiplicari personam non multiplicato significato formali, & directo: sed persona diuina multiplicatur, non multiplicata natura: ergo non est significatum directum huius nominis *persona diuina*. Minor est de fide. Maior autem constat ex regula communi Theologorum asserente, terminum numeralem cadentem supra terminum substantiuum, numerare illius significatum formale, & directum: sed persona diuina est terminus substantiuus: ergo vt dicatur *pluraliter*, oportet multiplicari illius significatum formale, & directum. Sic arguit D. Thomas *quæst.* 9. *de potentia art.* 9. 16 *Tertia sententia.* *Reijcitur 1.* *Secundo.*

Si dicas, hoc argumento conuinci, personam diuinam, cum dicitur in plurali, non significare naturam, non autem quod non significet illam, cum absolutam profertur. In contrarium obstat primo: nomen enim non variat significatum ex adiuncto termino *numerali*, & *partitiuo*, vt per se patet, docuitque Diuus Thoma solutionem istam impugnans *in* 1. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 3. ergo si persona diuina significat essentiam directè, idem retinet significatum, addit termino numerali, & partiente. Secundo, quia nomina, quæ in Deo substantiam absolutè significant, non partiuntur ad additionem terminorum numeralium, vt docuit D. Thomas *ibidem*, & constat in hoc nomine *Deus*, quod quia sic significat absolutè substantiam, non dicuntur plures Dij, nec Pater alius Deus à Filio, vel è contra, potest catholicè dici: ergo si persona diuina significat in recto naturam, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non dicentur tres personæ, nec Pater poterit dici: alia Persona à Filio, vel è conuerso. 17 *Euasio reijcitur 1.*

Si

18 *Si oppo-nas 1.* Si opponas primo: nam iuxta Augustinum *lib. 7. de Trinitate cap. 4. in principio*, in sermone nostro latino non aliter essentia, quam substantia, solet intelligi; sed iuxta eundem Augustinum *in eodem lib. cap. 6.* persona substantiam significat; cum enim dicimus personam Patris, non aliud dicimus, quam substantiam Patris, vt expressè *ibi* docet Augustinus: ergo persona directè essentiam significat. *Resp.* Respondeo, personam importare substantiam, id est, subsistentia, quæ licet ex parte rei significatæ relatiua sit, est ex modo significandi absoluta, & hoc solum *loco citato* intendisse Augustinum. Ita D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 4. ad 2. & 3.* & *in præsenti q. 29. art. 4. ad 1.*

19 *Si oppo-nas 2.* Si opponas secundo, persona diuina directè subsistentiam significat; sed subsistentia in Deo idem est quod essentia: ergo directè significat essentiam. Minor probatur ex Augustino *lib. 7. de Trinitate cap. 4. ad finem*, illis verbis: *Si autem aliud est Deo esse, aliud subsistere, sicut aliud Deum esse, aliud Patrem, aut Dominum esse relatiuè ergo subsistit, sicut relatiuè gignit, & dominatur, ita iam substantia non erit substantiam, quia relatiuum erit; sicut enim ab eo, quod est esse, appellatur essentia; ita ab eo, quod est subsistere, subsistentiam dicimus, absurdum est autem vt subsistentia relatiuè dicatur; omnis enim res ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus:* ergo iuxta Augustinum subsistentia relatiua non est, sed omnino absoluta, & idem quod essentia diuina.

Resp. Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: subsistentia absoluta, omitto minorem: subsistentia relatiua, subdistinguo minorem: idem est quod essentia, identitate reali formali, concedo minorem: idem est quod essentia, identitate virtuali, nego minorem.

20 *Explica-tur Aug.* Ad auctoritatem Augustini, quatenus distinctioni traditæ obstare potest, dicatur, Augustinum non potuisse negare, subsistentiam relatiuam in Deo; cum tres subsistentias relatiuas fateatur communis Thomistarum sententia; solum ergo intendebat eam distinctionem, excludere inter essentiam, & subsistentiam, inter esse Deum, & subsistentem, vel personam esse, qua reperitur inter esse Patrem, & esse Deum, inter hæc autem est distinctio penes absolutum, & relatiuum, tam ex parte rei significatæ, quam ex parte modi significandi: Pater enim, & relatiuum, & relatiuè significat, Deus autem absolutum absolutè, non sic subsistens, vel persona diuina: nam licet relationem significent, non tamen relatiuè, sed absolutè: vnde non est aliud Deum esse, & subsistentem esse, sicut Deum esse, & Patrem esse, nam inter hæc est differentia penes absolutum, & relatiuum tam ex parte rei significatæ, quam ex parte modi significandi, inter Deum autem esse, vel subsistentem, aut personam esse, licet sit differentia penes absolutum, & relatiuum ex parte rei significatæ, non tamen est differentia penes absolutum, & relatiuum ex parte modi significandi: vtrumque namque nomen absolutè significat: hanc ergo distinctionem penes absolutum, & relatiuum ex modo significandi intendebat Augustinus excludere inter Deum esse, & personam esse, non vero distinctionem ex parte rei significatæ, hoc enim Augustini intento sufficiebat, nempè vt nomen *persona* absolutum esset, & vt non diceretur ad aliud subsistere, nec Pater persona Filij, aut è contra, vt ex dicendis constabit.

21 *Sed in-stabis 1.* Sed instabis primo: iuxta Augustinum *capite relato*, non aliud est Deo esse Deum, aliud personam esse, sed omnino idem; sed quæ ex parte obiecti virtualiter distinguuntur, quamuis ex modo significandi non differant, non sunt omnino idem: ergo sentit Augustinus, essentiam, & personam in Deo distingui virtualiter ex parte rei significatæ. *Secundo.* Secundo: nam iuxta eundem Augustinum lib. 7. de Trinitate cap. 6. *Quemadmodum hoc est Patri esse, quod Deum esse, quod magnum, quod bonum esse; ita hoc est illi esse, quod personam esse*; sed inter esse, & Deum, & magnum esse, talis inuenitur identitas, quod non distinguantur penes absolutum; & relatiuum, nec ex parte modi significandi, nec ex parte rei significatæ: ergo inter Deum, & personam esse, non est distinctio penes relatiuum, & absolutum ex parte rei significatæ.

22 *Tertio.* Tertio: nam Deo non esse aliud esse, & personam esse, probat Augustinus loco *proximè allegato*; nam si esse *ad se* dicitur, persona vero *relatiuè*, diceremus Patrem personam esse Filij, & Spiritus Sancti, quod absurdum reputat Augustinus; at si persona esset ex parte obiecti relatiua, prædictum inconueniens subsistere; ergo excludit distinctionem penes absolutum, & relatiuum etiam *obiectiuè*. Probatur minor: non minus est proprium relationi in Deo *pluraliter* dici, quam dici *relatiuè*, & *comparatiuè* ad aliud; sed in nostra sententia quod *persona* relatiua sit *obiectiuè*, quamuis non ex parte modi, sufficit vt *pluraliter* dicatur in Deo, non minus quam alia nomina *relatiuè* significantia relationem: ergo pariter id ipsum sufficiet vt dicatur *relatiuè*, & *comparatiuè*, videlicet asserendo, *Pater*, *est Persona Filij*, & è contra.

23 *Ad 1. re-plicam.* Ad primam instantiam respondeo, quod sicut cum Augustinus docet, non esse aliud Deum esse, & personam esse, intelligitur non esse aliud penes absolutum, & relatiuum, ex parte modi significandi, ita cum addit, *sed omnino idem*, intelligendum est cum eodem addito implicito, nempè *omnino idem ex parte modi significandi*, omnimodæ autem identitati ex modo significandi non opponitur distinctio ex parte rei significata.

Ad secundam dicatur, quod particula *quemadmodum* non semper importat omnimodam similitudinem, sed aliquam, & quandoque importare potest similitudinem tantum proportionalem, vt particula *sicut*: Ioannis enim 6. ait Christus: *Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, ita & qui manducat me, & ipse viuet propter me*, inter quæ tamen omnimodam similitudinem constituere est hæreticum: Filius enim *consubstantialiter* viuit ex Patre: manducans autem Christum, solum ex ipso viuit *accidentaliter*: vt ergo Augustini verba saluentur, sufficit similitudo in modo significandi, quamuis non teneat ex parte rei significatæ, quod scilicet, sicut magnum, & bonum, non differunt *relatiuè*, ab esse Dei ex modo significandi: ita inter Deum esse, & personam esse non sit differentia penes relatiuum, & absolutum ex parte modi significandi. 24 *Ad 2.*

Ad tertiam nego minorem, ad illius probationem nego maiorem: nam dici *relatiuè* est proprium relationi *relatiuè* significatæ: vnde quamuis *persona*, & *subsistens*, relationem significent; quia tamen non *relatiuè*, sed *absolutè* relationem important, non dicuntur *relatiuè*, nec Pater persona Filij, aut è contra: dici autem *pluraliter* est proprium relationi, siue *relatiuè*, siue *absolutè* significetur, & ideò quamuis *persona*, & *subsistens*, *absolutè* relationem significent, *pluraliter* dicuntur in Deo, & ratio est: nam ad pluralitatem sufficit conuenire vni, & non alteri, ad quod sufficit implicare respectum oppositum, vt autem vnus dicatur alterius, vt *Pater Filij*, aut è contra, requiritur explicare respectum, quod non competit nomini importanti relationem modo absoluto. 25 *Ad 3.*

§. II.

Eligitur vera sententia.

Supposito ergo, cum iam communi sententia, personam diuinam non significare *directè*, & *formaliter*, negationem intentionem, nec essentiam, vel naturam diuinam, restat vt examinemus quodnam sit significatum formale, & directum, an scilicet sit relatio? circa quod quarta sententia in ordine est Aureoli apud Capreolum *in 1. distinct. 25. q. 1. art. 2.* asserentis, nomine *persona diuina*, nec essentiam, nec relationem in recto significari, sed constitutum ex illis. Quinta sententia docet relationem esse significatum directum, nullatenus tamen formale, sed omnino materiale huius nominis *persona diuina*. Hanc tenent ex nostris Capreolus *in 1. dist. 25. q. 1. art. 1. concl. 3.* Syluester, & Torres, relati à Nazario *in præsenti, quæst. 29. art. 4. controuers. vnica*, quos sequitur Vazquez *disp. 27. cap. 12.* 26 *Quarta sententia.* *Quinta.*

Sexta sententia per oppositum docet, relationem esse significatum formale directum. Hanc tenent Conineh. *quæst. 9. art. 4.* quem sequuntur Bañez, & Zumel *ibidem*, & Illustriss. Arauio *dub. 2. concl. 2.* Vltima sententia docet, relationem in vno sensu, aut ratione, significari *formaliter*, in alio autem *materialiter*. Hanc tenent Suarez *lib. 7. de Trinitate cap. vltimo*, vbi docet, comparatiuè ad essentiam, vel naturam diuinam, relationem esse significatum formale, facta autem comparatione inter diuersos relationis conceptus, nempè rationis communis subsistentis, & ordinis, & respectus ad terminum, *materialiter* significari hunc ordinem, & *formaliter* rationem illam communem. Nazarius *quæst. 29. art. 4. controuersia vnica*, vbi ait, relatione, vt relatio, significari *materialiter*, contrapositiuè ad significari *expressè*; quia significatur *implicitè*, & *formaliter*, implicitè, contrapositiuè ad significari tantum identicè: ac denique Patres Salmanticenses *Tract. 6. disp. 9 dub. 3.* vbi docent, relationem sub munere referentis esse significatum materiale huius nominis *persona diuina*; quia hoc nomine vt sic non exprimitur; sub munere autem subsistentis, aut formæ hypostaticæ, esse illius significatum formale. 27 *Sexta.* *Vltima.*

Sit prima conclusio: *Relatio in concreto est significatum directum huius nominis* persona diuina, *in abstracto autem sumpta solum in obliquo importatur*. Ita D. Thom. *in 1. distinct. 23. q. 1. art. 4. q. 9. de potentia artic. 4.* & in præsenti quæst. 29. art. 4. ibi. *Et secundum hoc verum est, quod hoc nomen* persona *significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis: similiter etiam significat essentiam in recto, & relationem in obliquo, in quantum essentia idem est quod hypostasis, hypostasis autem significatur in diuinis vt relatione distincta*. Quibus verbis vtramque partem nostræ conclusionis exponit. 28 *Prima conclusio.*

Et prima pars conclusionis probatur: significatum in recto est significatum directum; sed relatio in concreto significatur in recto, nomine personæ diuinæ: ergo est illius directum significatum. Probatur minor: significatum in recto personæ vt sic, est subsistens, & incommunicabile in natura rationali: ergo significatum in recto huius nominis *persona diuina*, est subsistens distinctum, & incommunicabile in natura diuina; absoluta namque in Deo, quamuis subsistentia sint, non tamen sunt incommunicabilia, 29 *Probat. 1. pars conclusionis.*

bilia, nec in personis distincta: ergo relatio inconcreto significatur in recto hoc nomine *persona diuina*. Quod amplius explicatur: subsistentia namque in concreto est significatum directum huius nominis *persona diuina*; sed subsistentia, aut personalitas diuina in concreto, est relatio in concreto: ergo significatum directum dicti nominis est relatio in concreto.

30 *Prob. 2. pars.* Et ex his secunda pars conclusionis probatur: nam subsistens relatione distinctum in natura diuina solum in obliquo, & indirectè relationem, vt hoc nomine *relatio* significatur, importat; sed nomine personæ diuinæ eodem modo importatur relatio, quo in illa oratione, quæ est diffinitio personæ: ergo nomine personę diuinæ solum in obliquo, & indirectè importatur relatio significata in abstracto. Deinde: nam constituens, vt constituens, solum in obliquo, & indirectè importatur per nomen constitutum significans; sed relatio in abstracto, vt significatur hoc nomine *relatio*, *Paternitas*, vel *Filiatio*, significatur vt constituens, & forma: ergo solum in obliquo, & indirectè, importatur per nomen significans constitutum, quale est ly *persona diuina*.

§. III.

Occurritur argumentis Aureoli.

31 *Arguit Aureolus 1.* CONtra istam conclusionem arguit Aureolus primo: nullum constituens aliquid significatur per constitutum in recto; sed proprietas relatiua, vt subsistens constituit personam diuinam: ergo proprietas relatiua, vt subsistens, non significatur in recto, aut directè, nomine *persona diuina*, sed per modum partis in obliquo. Huic argumento Capreolus, *vbi supra ad primum argumentum contra secundam conclusionem*, respondet concessa maiori, negando minorem; cum enim dicitur *proprietas subsistens*, idem est ac dicere *proprietas relatiua in concreto*, proprietas autem in concreto non significatur vt constituens, sed vt constitutum, in abstracto vero significatur vt constituens; quia significari vt constituens, est significari vt formam, & vt quo aliquid est tale, qualiter significatur com proprietas nominibus non concretis, sed abstractis, videlicet, *Paternitas*, *personalitas subsistentia*, & his similibus; nominibus autem concretis, non vt constituens, sed vt constitutum, significatur proprietas, v. g. Pater non significat Paternitatem, vt formam, & vt quo Pater est Pater, nec vt referens, sed vt *quod*, & quod refertur, & quod relatione constituitur, & hoc nomine *persona diuina* non significatur personalitas vt forma constituens personam, sed vt persona constituta personalitate.

Solutio Capreoli.

32 *Objicies 1.* Sed contra istam solutionem objiciet aliquis primo: proprietas personalis, vt actu constituens personam, est significabilis aliquo nomine; sed vt actu constituens non significatur his nominibus, *relatio personalitas*, & *subsistentia*: ergo nomine *persona diuina* significatur quatenus actu constituit. Secundo proprietas

Secundo. relatiua duplici gaudet conceptu, nempè respectus ad terminum, & substantialiter subsistentis; sed non constituit personam proprietas, vt respiciens terminum: ergo constituit personam proprietas vt subsistens.

Tertio. Tertio: *personalitas*, & *persona*, idem, licet diuerso modo, significant; sed *personalitas* significat proprietatem, vt constituentem: ergo *persona* eandem vt constituentem importat. Probatur maior ex communi doctrina Logicorum ex Phylosopho asserentium, *album*, & *albedinem*, idem significare, licet cum diuerso modo, & *album* solam qualitatem significare: ergo pariter *persona*, & *personalitas*, idem, quamuis diuerso modo, significant.

33 *Ad 1. replicam.* Respondeo ad primam replicam concessis maiori, & minori, distinguendo consequens: significatur *directè*, & *in recto*, nego consequentiam: *indirectè*, & *in obliquo*, concedo consequentiam, nec est aliquod nomen, quo significetur directè proprietas, vt actu constituens, præter istam orationem, nominibus vero concretis, quia *directè* significatur constitutum per proprietatem, *indirectè* significatur proprietas: vt actu constituens.

34 *Ad 2.* Ad secundam concessa maiori, & minori, distinguo consequens: est subsistens vt *quo*, concedo consequentiam: est subsistens vt *quod*, nego consequentiam: nam in relatiua proprietate, & est conceptus respicientis terminum, & *hypostaticè* subsistentis, sed tam primus, quam secundus, sumi potest vt *quo*, & vt *quod*, vt *quo* referens, significatur nomine *relationis*, *Paternitas*, & *Filiationis*, vt *quod* respiciens, significatur nominibus concretis relatiuis, *Pater*, & *Filius*, &c. & similiter vt subsistens *hypostaticè* vt *quo*, significatur nominibus abstractis, dicendo *forma hypostatica*, *personalitas*, *subsistentia*, vt autem subsistens vt *quod*, significatur nominibus concretis, dicendo *persona*, *hypostasis*, *subsistens*.

35 *Ad 3.* Ad tertiam prætermissa maiori, & concessa minori nego, consequentiam: nam personalitas, vt constituens, duo dicit, nempè rem significatam, & modum significandi scilicet, per modum formæ: vnde ex eo, quod idem significetur nomine *persona*, & nomine *personalitatis*, & hoc secundo nomine significetur, vt constituens directè, non sequitur personalitatem, vt hoc nomine significatam, significari nomine *persona* directè, sed tantum *indirectè*, ly *indirectè* cadente supra rem significatam, vt stat sub tali modo significandi, scilicet, ad modum formæ.

Secundo arguit Aureolus: iuxta D. Thomam, locis *vbi supra* allegatis, *persona diuina* significat *directè* subsistens diuinum distinctum, quodcumque sit, quo distinguitur; sed proprietas relatiua non est *directè* subsistens diuinum distinctum; non enim proprietas est, quod distinguitur, sed quo fit distinctio: ergo relatio non importatur nomine *persona* in recto. 36 *Secundo arguit Aureolus*

Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: proprietas relatiua *in abstracto*, qualiter significatur vt forma, concedo minorem: *in concreto*, qualiter significatur vt constitutum ex forma, nego minorem, & consequentiam, vel distinguo consequens distinctione minoris: nam *Paternitas* v.g. vt significata hoc nomine *Pater*, non importatur *directè* tanquam forma referens, sed tanquam relatum, *personalitas* ab hoc nomine *persona* non importatur directè, vt constituens, & distinguens, sed vt *quod* constitutum, & distinctum: vnde D. Thomas *qu. 9. de potentia art. 4.* post multa his verbis concludit: *Et propter hoc potest dici, quod significat relationem per modum substantiæ, non quæ est essentia, sed quæ est hypostasis, sicut relationem significat, non vt relationem, sed vt relatum, id est vt significantur hoc nomine* Pater, *non vt significatur hoc nomine* Paternitas: *sic enim relatio significata includitur* obliquè *in significatione diuinæ personæ, quæ nihil est aliud, quam distinctum relatione subsistens in diuina essentia*: sentit ergo D. Thomas, relationem *in concreto* importari *directè* vt relatum, & distinctum, *indirectè* vero vt formam, & referentem, & distinguentem. 37 *Resp.*

Sed contra hanc solutionem arguit Aureolus: *persona diuina* significat directè constitutum ex essentia, & relatione; sed significans constitutum *directè*, solum *indirectè* significat partes, vel extrema constituentia: ergo relationem solum *indirectè* significat. Minorem supponit, vt notam. Maiorem autem probat: nam *persona* est quasi totum constitutum ex essentia, & relatione: ergo hoc constitutum significatur nomine *personę* directè. 38 *Instat Aureolus*

Respondeo distinguendo maiorem: constitutum ex essentia, & relatione, vtraque ingrediente *in recto* personæ constitutionem, nego maiorem: essentia ingrediente *in obliquo*, & relatione, vt subsistente, *directè* ingrediente constitutionem personæ, concedo maiorem, & distinguo minorem: si vtrumque extremum ingrediatur ad constituendum *directè*, concedo maiorem: si vnum *directè*, constituat, & alterum *indirectè*, nego minorem, & consequentiam: nam *persona*, vt constat ex illius diffinitione, *est rationalis naturę indiuidua substantia*, quod alijs terminis explicatur, *est subsistens incommunicabile rationalis naturę*, in qua deffinitione, & consequenter in personæ constitutione prædicta diffinitione explicata, subsistentia *in recto* ingreditur *concretiuè* significata, natura autem, vel essentia, in *obliquo*, quando autem constituentia sic se habent, quod vnum *in recto*, & aliud *in obliquo* constituit, id, quod *in recto* constituit, *directè* significatur, & ideò proprietas personalis, quæ sola *in recto* constituit personam, nomine *personę* significatur *directè*. 39 *Resp.*

Sed oppones aduersus istam solutionem primo: persona significat *directè* constitutum; sed relatio, non ingrediente essentia, constitutum non est, sed constituens: ergo relatio, non ingrediente essentia, non est significatum directum; & consequenter significatum directum amplectitur essentiam, & relationem. Ex quo viterius sequitur, essentiam, nec relationem significari *directè*, sed conflatum ex vtraque. 40 *Replicabis 1.*

Secundo: significatum directum huius nominis *persona diuina* distinguitur *virtualiter*, & *ratione ratiocinata*, à relatione constituente; sed nisi ingrediatur directum significatum essentia, hæc distinctio non saluatur, sed tantum distinctio *rationis ratiocinantis*, & ex modo significandi: ergo ingreditur essentia directum significatum; & consequenter conflatum ex essentia, & relatione, non autem relatio ipsa, significatur *directè*. 41 *Secundo*

Tertio: de persona diuina prædicatur, prædicatione non purè identica, sed formali, natura diuina in concreto; cum hæc propositio formalis, & vera sit, *Persona diuina est Deus*; sed si non ingrederetur natura diuina *in recto* constitutionem personæ, non posset sic prædicari: ergo ingreditur natura diuina *in recto* constitutionem personæ. Probatur minor: de eo, quod solum in *obliquo* importat naturam aliquam, non potest *in sensu formali* talis natura prædicari, nomine illam *in recto* importante; sed Deus *in recto* importat naturam: ergo mediante hoc nomine non posset *in sensu formali* prædicari natura diuina de persona, si ad illius constitutionem solum *in obliquo* se haberet. 42 *Tertio.*

Respondeo ad primam replicam concessa maiori, distinguendo minorem: non ingrediente essentia *in recto*, nego minorem: non ingrediente essentia *in obliquo*, concedo minorem, & distinguo consequens: non est significatum relatio, non ingrediente essentia *in obliquo*, cōcedo consequentiam: non ingrediente *in recto*, nego consequentiam: ex quo non infertur significari conflatū ex natura, & relatione, *directè*, sed significari *directè* relationem *in* 43 *Ad 1. replicam*

concre-

concreto, quod concretum talis conditionis est, vt importet *directè* relationem, & *indirectè* naturam.

44 *Ad 2.* Et ex his ad secundam concessa maiori, distinguo minorem: nisi ingrediatur essentia significatum directum, *directè*, nego minorem: *directè*, vel *indirectè*, concedo minorem, & distinguo consequens eadem distinctione; sicut enim persona diuina distinguitur *virtualiter* à diuina relatione, quamuis non constituatur ex sola relatione, & essentia, vtraque ingrediente *in recto*, sed relatione *in recto*, & essentia *in obliquo*, ita significatum directum huius nominis *persona diuina* distinguitur *virtualiter* à relatione personali, per hoc quod essentia non *directè*, sed *indirectè* ingrediatur. Sed de his plura *infra*.

45 *Ad 3.* Ad tertiam concessa maiori, nego minorem, ad illius probationem distinguo maiorem: nomine importante naturam *in recto* in significando, & supponendo, concedo maiorem; nomine importante naturam *in recto* solum in significando, non autem in supponendo, nego minorem, & consequentiam: nam hoc nomen *Deus*, licet diuinitatem *in recto* significet, supponit tamen pro habente diuinitatem, in qua suppositione non *in recto*, sed *in obliquo* natura diuina importatur; & cum persona diuina sit habens naturam diuinam *formaliter*: fit, quod de illa prædicetur natura diuina *in concreto* prædicatione formali; nam licet nomen *Deus*, & nomen *persona diuina*, differant in significato directo, in suppositione *directè* conueniunt; nam *Deus* directè supponit pro eo, pro quo supponit directè *persona*.

§. IV.

Secunda conclusio vera sententia statuitur.

46 *Secunda conclusio.* SIt secunda conclusio: *Significatum formale huius nominis* persona diuina *est relatio* formaliter, *formalitate rei*, *non tamen formalitate obiecti significati*. Hac conclusione possunt vtriusque partis Auctores ad concordiam reduci, negantes relationem significari *formaliter*, explicando de formalitate obiecti significati, affirmantes vero, explicando de formalitate rei.

Prima pars prob. 1. Et prima pars, præterquamquod ex argumentis *contra secundam* subijciendis constabit, ostenditur primo ex D. Thoma *in præsenti quæst.* 29. *art.* 4. vbi docet: *Hoc nomen* persona diuina *significare relationem in recto*, *non tamen relationem in quantum est relatio*, *sed in quantum significatur per modum hypostasis*. Vbi D. Thomam loqui de significato formali constat primo ex communi illius explicatione. Secundo: quia alias diminutè processisset non explicando significatum formale huius nominis *persona diuina*; sed relatio, vt *hypostaticè* subsistens, est *formaliter* relatio, formalitate rei, vt ex dicendis constabit: ergo significatum formale huius nominis *persona diuina* est *formaliter* relatio in hoc sensu.

47 *Secundo.* Secundo probatur: nam significatum formale huius nominis *persona diuina* est in esse rei *formaliter* aliquid; sed non est *formaliter* aliquid absolutum, nec abstrahens à relatiuo, & absoluto: ergo est *formaliter* aliquid relatiuum. Minor pro prima parte modo supponitur probanda latè *in re*, idque Nobiscum concertantes supponunt. Pro secunda vero parte probatur: si namque abstraheret in esse rei à relatiuo, & absoluto, posset per vtrumque contrahi; sed repugnat contrahi per absolutum, aliàs posset persona diuina per formalitatem absolutam constitui: ergo in esse rei non abstrahit ab absoluto, & relatiuo.

48 *Tertio.* Tertio: nam relatio diuina constituit personam sub conceptu formæ *hypostaticè* subsistenti; sed non sub concepto subsistentis subsistentia absoluta; hæc enim est omnibus personis communis; & consequenter non potest incommunicabilitatem præstare, nec sub conceptu subsistentis communi subsistentiæ absolutæ, & relatiuæ, alias etsi incommunicabilitatem permitteret, illam tamen exigeret: ergo sub conceptu subsistentis subsistentia distincta à subsistentia absoluta; sed distinguens subsistentiam à subsistentia absoluta est formalitas relatiua: ergo relatio, vt constituit personam, est *formaliter* relatiua; at significatum formale huius nominis *persona diuina* est constitutiuum personæ diuinæ, licet non vt constituens, sed vt constitutum, *directè* significatur per illud: ergo significatum formale huius nominis est in esse rei *formaliter* relatiuum.

49 *Secunda pars conclusionis prob. 1.* Deinde secunda pars conclusionis suadetur primo ex D. Thoma *quæst.* 9. *de potentia art.* 4. *in corpore*, vbi præmissa distinctione significati formalis & materialis, quorum primum est ad quod significandum est principaliter impositum nomen, secundum vero id, in quo talis ratio saluatur, ita concludit: *Secundum hoc ergo dicendum est*, *quod hoc nomen* persona *communiter sumpta nihil aliud significat*, *quam substantiam indiuiduam rationalis naturæ*; *& quia sub substantiæ indiuidua rationalis natura continetur substantia indiuidua*, *idest incommunicabilis*, *& ab alijs distincta*, *tam Dei*, *quam hominis*, *quam etiam Angeli*, *oportet quod persona diuina significet subsistens distinctum in natura diuina*, *sicut persona humana significat subsistens distinctum in natura humana*, *& hæc est formalis significatio*, *tam personæ diuinæ*, *quam personæ humanæ*. Et paucis interpositis subdit: *Persona vero diuina formali significatione significat distinctum subsistens in natura diuina*; *& quia hoc non potest esse nisi relatiuum*, *ideò materiali significatione significat relationem*; *vel relatiuum*. Quod etiam repetit *solutione ad* 3. *ad* 8. 9. & 13. *argumentum*. Ex quibus verbis tale argumentum pro secunda parte conclusionis conficitur: si formale significatum huius nominis persona diuina esset relatiuum *formaliter*, formalitate obiecti significati, non *materialiter*, sed *formaliter* relationem, aut relatiuum significaret, vt per se est manifestum; sed iuxta D. Thomam *materialiter* relationem significat: ergo illius significatum, *formaliter* relatiuum non est, formalitate obiecti significati.

Quod amplius explico, & confirmo primo: si formale significatum huius nominis *persona* esset relatiuum *formaliter*, formalitate obiecti significati, illius significatio esset *formaliter* relatiua & non *formaliter* absoluta; cum signo in significando conueniat *formaliter*, quod obiecto significato in esse significati *formaliter* conuenit; sed, vt docet D. Thomas *loco allegato ad* 3. formalis significatio personæ *ad se*, dicitur, & *ad aliud* non refertur, & consequenter est absoluta *formaliter*: ergo illius significatum formale non est relatiuum *formaliter*, formalitate obiecti significati. Explico, & confirmo secundo: si formale significatum huius nominis *persona diuina* esset relatiuum *formaliter* in ratione obiecti significati, persona secundum nomen *relatiuè* diceretur, & nomen *persona diuina* esset nomen relatiuum; cum nomen absolutum, aut relatiuum, dicatur ratione obiecti formalis, sed, vt docet D. Thomas *loco allegato ad* 13. *argumentum*, *persona diuina* secundum nomen non refertur ad aliud, & consequenter non est nomen *formaliter* relatiuum, sed *formaliter* absolutum: ergo illius significatum non est relatiuum sed absolutum *formaliter* in ratione obiecti significati. 50 *Conf.* 1. *Conf.* 2.

Huic argumento triplex adhibetur solutio. Prima est Caietani *in præsenti art.* 4. asserentis, D. Thomam sententiam, quam *loco allegato* tenuit, *in art.* 4. *huius quæstionis* mutasse. Secunda relationem diuinam in duplicem conceptum inadæquatum, vtrumque relatiuum, & vtrumque differentialem, partiri, nempè, respectus ad terminum, & substantialiter subsistentis, & asserit, relatiuum sub conceptu inadæquato respectus ad terminum *materialiter* significari nomine *persona diuina*, sub conceptu subsistentis *substantialiter* significari *formaliter*; & quia conceptus iste est *formaliter* relatiuus: fit, quod significatum formale huius nominis relatiuum formaliter sit, hocque intendisse D. Thomam *loco in contrarium adducto*, *& in præsenti art.* 4. explicuisse, cum docuit significare in recto relationem, non per modum relationis, sed vt significatur per modum hypostasis. Ita in substantia Nazarius, & Patres Salmanticenses. Sic etiam alij Recentiores Thomistæ. Tertio alij argumento facto occurrunt asserentes, relationem in Deo iuxta D. Thomam significari *materialiter*; quia licet ex parte obiecti *formaliter* ingrediatur; atamen ex parte modi significandi non *relatiuè*, sed *absolutè* significatur. 51 *Triplex solutio.*

Sed nulla ex his solutionibus argumento facto satisfacit. Non prima: nam tunc solum licet asserere, Diuum Thomam sententiam mutasse, quando ipse illam reuocat expresfè, vel ad summum, cum eius dicta manifestè contradicunt, sed nihil horum accidit in præsenti: ergo absque fundamento asseritur, Diuum Thomam sententiam mutasse. Minor pro prima parte est certa: nam D. Thomas sententiæ, quam *loco allegato* tenuit de materiali significatione relationis vt relatio, nullam facit *in præsenti* mentionem. Pro secunda parte probatur: nam quod D. Thomas docet *in præsenti* est, hoc nomen *persona diuina* significare *directè* relationem per modum hypostasis; sed hæc doctrina non pugnat cum eo quod relatio *materialiter* significetur, idest, non *formaliter*, formalitate obiecti significati: ergo doctrina D. Thomæ in *præsenti art.* 4. non pugnat cum eo, quod docuit loco in contrarium adducto. Probo minorem: nam relationem per modum hypostasis significari nomine *persona diuina* non petit, quod significatum formale huius nominis, sit *obiectiuè formaliter*, relatiuum, sed sufficit in esse rei esse relatiuum *formaliter*; sed D. Thomas *in præsenti* tantum docet relationem per modum hypostasis significari nomine *persona diuina*: ergo nihil asseruit contrarium doctrinæ traditæ loco *ex disputatis* citato. 52 *Prima solutio reijcitur.*

Deinde secunda solutio reijcitur: nam admissa illius doctrina de duplici differenti conceptu in relatione reperto, quam *infra* explicabimus, & quod sub ratione formæ hypostaticæ subsistentis sit formale significatum huius nominis *persona diuina*, tantum sequitur, illius formale significatum esse relatiuum *formaliter* in esse entis, non vero quod sit in ratione obiecti *formaliter* relatiuum; sed hoc solum Angelicus Doctor negauit: ergo solutione tradita argumentum nostrum non soluitur. Probo maiorem: si D. Thomas sentiret, subsistens distinctum in natura diuina, quod asserit nomine *persona diuinæ* significari formaliter, esse in ratione obiecti formaliter relatiuum, non negaret, significationem formalem dicti nominis esse relatiuam formaliter, nec assereret, tale nomen dici *ad se*, & esse absolutum, cum id, quod conuenit formali significato in ratione significati, formaliter conueniat significationi nominis, & ipsi vt significanti formaliter; 53 *Secunda solutio reijcitur.*

liter; sed D. Thoma negauit significationem huius nominis *persona diuina* esse relatiuam *formaliter*, & asseruit dici *ad se*, esseque absolutum nomen: ergo sentit quod licet subsistens in natura diuina distinctum, quod significatur nomine *persona* formaliter, sit ratione rel formaliter relatiuum, non tamen esse in ratione obiecti relatiuum, sed absolutum formaliter.

54 *Vltima solutio reijcitur.* Tandem vltimam solutio reijcitur: nam D. Thoma distinguit duplex significatum, nempè *formale*, ad quod significandum nomen est formaliter impositum, quod respectu huius nominis *persona diuina*, asserit esse distinctum subsistens in natura diuina, & *materiale*, videlicet, in quo prædicta ratio saluatur, quod respectu dicti nominis ait, relationem esse quia in diuinis sola relatio est distinguens, & distincta; at, *iuxta tertiam solutionem*, non distinguitur duplex significatum, sed tantum duplex modus significandi: ergo manet Angelici Præceptoris non

Dices. congruit. Si forte dicatur, modum illum significandi in rem significatam refundi, & consequenter efficere significata diuer-

Sed contra. sa. In contrarium argumentor: nam si modus significandi absolutè refunditur in obiectum, illudque in ratione obiecti distinguit, constituet obiectum in ratione obiecti absolutum; sed obiectum in ratione obiecti absolutum non potest in ratione obiecti esse formaliter relatiuum: ergo significatum formale huius nominis *persona diuina* non est relatiuum formaliter in ratione obiecti significati, quod est nostræ conclusionis intentum.

55 *Secundo suadetur ratione.* Et ex his suadetur secundo ratione secunda pars conclusionis: hoc nomen *persona diuina* non est nomen relatiuum, sed absolutum formaliter, vt ex D. Thoma vidimus, & fatentur omnes Theologi: ergo illius significatio in ratione significationis non est relatiua, sed absoluta formaliter. Patet consequentia: nomen namque per significationem formaliter constituitur, & consequenter nomen relatiuum formaliter petit pro forma significationem in ratione significationis formaliter relatiuam, & nomen formaliter absolutum petit significationem formaliter absolutam. Tunc vltra; sed significatio nominis desumitur ab obiecto inspecto in ratione obiecti formaliter: ergo obiectum significatum hoc nomine *persona diuina* non est relatiuum, sed absolutum in ratione obiecti formaliter.

Confirm. Et augetur difficultas: si formale significatum huius nominis *persona diuina* esset relatiuum in ratione obiecti formaliter, *relatiuè* diceretur hoc nomen; & consequenter sicut Pater est, & dicitur Filij Pater, & è contra, ita etiam diceretur persona Filij, & contra; sed Pater persona Filij non dicitur, nec Filius persona Patris, & oppositum est, vt vidimus, absurdum, & vt tale reputat Augustinus *lib. 7. de Trinitate cap. 6.* ergo formale significatum huius nominis *persona diuina* non est relatiuum formaliter in ratione obiecti significati.

56 *Tertio prob.* Tertio probatur: illud, quo ablato maneret significatum formale formaliter inuariatum, non conuenit illi in ratione obiecti formaliter; sed remota relatione maneret significatum formale huius nominis *persona diuina* formaliter inuariatum: ergo relatiui ratio non conuenit illius significato formaliter, formalitate obiecti significati. Consequentia probatione non indiget. Maior est certa: nam variato prædicato formaliter constituente, necessarium est, constitutum formalem variationem suscipere: ergo illud, quo oblato manet significatum formale formaliter inuariatum, non est de ratione illius, aut de eius constitutione in ratione obiecti significati formaliter. Minor autem probatur: nam dato, per impossibile, quod solum daretur vna persona diuina, non per relationem, sed per absolutum constitueretur persona diuina in ratione personæ; & tamen significatum formale huius nominis maneret inuariatum formaliter in ratione obiecti significati: ergo relatione remota maneret inuariatum formaliter significatum huius nominis in ratione obiecti significati. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: nam dato illo casu, maneret inuariata significatio huius nominis, & persona diuina constituta per aliquid absolutum significaretur per illud eodem modo, atque nunc significatur; sed non stat variari significatum formale formaliter in ratione obiecti significati, inuariata formaliter nominis significatione: ergo relatione remota, maneret formaliter inuariatum significatum formale huius nominis *persona diuina* in ratione obiecti significati.

57 *Confirm.* Quod amplius explico, & confirmo in hunc modum: ideò Deus non est Trinus formaliter in ratione principij effectiui creaturarum, quia creaturæ non petunt per se, vt producantur, & in esse conseruentur, Deum vt Trinum, sed vt vnum; at hoc nomen *persona diuina* ex vi suæ specificationis non petit formaliter subsistentiam relatiuam in persona significata, sed tantum distinctum subsistens in diuina natura, à quacumque forma, siue absoluta, siue relatiua, proueniat: ergo istius obiectum non est per se formaliter relatiuum, perseitate obiecti hoc nomine significati.

58 *Vltimo probat. 2. pars conclusionis.* Denique suadetur secunda pars conclusionis, & vis præcedentis argumenti explicatur: nullum nomen potest intelligi de aliquo verè prædicari, cui non intelligatur competere formale nominis significatum, secundum quod tale formaliter; sed potest intelligi hoc nomen *persona diuina* verè prædicari de Deo, quin in ipso intelligatur relatio: ergo significatum formale huius nominis non est relatiuum formaliter in ratione obiecti significati.

Maior constat primo: quia namque significatum hominis est animal rationale, non stat intelligi de aliquo verè prædicari hominem, cui non intelligatur conuenire esse animal rationale: ergo maior argumenti est vniuersaliter vera; causalis namque vniuersalem includit. Secundo: nam nomen prædicatur loco sui significati, vnde idem est nomen prædicari de aliquo, & prædicari illius significatum formale, in quantum tale formaliter, nisi tantum in propositione materiali, in qua termini *materialiter* supponunt: ergo non stat nomen intelligi vere prædicatum de aliquo, cui non intelligatur conuenire illius significatum formale, in quantum tale formaliter. *Mai. prob. 1.* *Secund.*

Minor autem ostenditur primo: nam Iudæi, & Pagani, confitentur, Deum esse personam; & tamen non confitentur relationes in Deo: ergo stat intelligi nomen personæ verè prædicari de Deo, quin in ipso concipiatur relatio. Secundo: nam Theologi disputantes an personæ constituantur per aliquid relatiuum, an per aliquid absolutum, omnes intelligunt, Deum esse personam; & tamen non omnes pro constitutiuo relationem concipiunt: ergo stat intelligi de Deo verè prædicari nomen *persona diuina* ab aliquo non concipiente relationem ipso. *Min. suadetur 1.* *Secund.*

Dices, Iudæos, & Paganos, erroneæ cogitasse de Deo, constituentes etiam personas diuinas per aliquid absolutum falsam habent opinionem de ipso, & ideò non mirum, quod personam constituentes, non fateantur relationes, vel illas non concipiant vt constituentes personas. 59 *Resp. 1.*

Sed contra primo: nam solutionem istam, vt falsam reijcit D. Thom. q. 9. de potentia art. 4. 9. argumento his verbis: *Sed contra, error opinionis non variat nominis significationem, nec etiam veritas*: si ergo apud errantes de Deo hoc nomen *persona* non significat relationem, nec etiam significabit apud rectè sentientes de Deo. *Contra.*

Secundo, restaurando sic argumentum ex doctrina D. Thomæ: nullum nomen potest intelligi verè prædicari de aliquo, intellectione vera, cui non intelligatur vera intellectione competere formale nominis significatum: ergo nec potest verè intelligi intellectione falsa de aliquo prædicari, cui etiam falsa intellectione non intelligatur conuenire significatum nominis formale. Patet consequentia: tum, quia veritas, vel falsitas propositionis non variat significatum nominis formale, tum etiam, quia falsitas enuntiantis nomen aliquod de alio, consistit in eo, quod falso enuntiat illius significatum, & consequenter non stat verè intelligi nomen prædicari, licet falsa intellectione, cui non intelligatur conuenire significatum formale. *Secund.*

Respondebis secundo ex Nazario *vbi supra ad argumenta contra 5 conclusionem*, personam, cum sit rationalis naturæ indiuidua substantia, vel subsistentia, dupliciter contrahi posse, primo, quasi per differentias extraneas sumptas ex parte naturæ, qua ratione Christus dicitur persona humana, quamuis subsistentia propria hominis non subsistat; quia nimirum subsistit in humana natura, licet subsistentia diuina. Secundo, per intraneas differentias ex parte personalitatis desumptas, & sic persona diuiditur in personam absolutam, & relatiuam; Iudæi ergo, & Pagani, & illi, qui tuentur personam diuinam constitui per aliquid absolutum, concipiunt personam diuinam in Deo secundum contractionem extraneam sumptam ex parte naturæ, non vero secundum contractionem intrinsecam ex parte personalitatis desumptam: vnde concipiunt subsistens in diuina natura, relationem non concipiendo, ex quo non colligitur hoc nomen *persona diuina* non significare formaliter relationem. 60 *Resp. 2.*

Sed contra primo: nam D. Thomas, loco *vbi proximè*, proposuit hoc argumentum ad probandum personam diuinam significare aliquid relatiuum, dataque, & exclusa prima solutione, respondet: *Ad octauum dicendum, quod obiectio illa procedit de formali nominis significatione, & non de materiali; & similiter dicendum ad nonum*: ergo apertè sentit Diuus Thomas, argumentum factum conuincere, quod hoc nomen *persona* non significat formaliter relationem; & consequenter illius significatum non esse relatiuum formaliter saltim in ratione obiecti significati. 61 *Reijcitur 1.*

Secundo: nam admissa doctrina huius solutionis, adhuc argumentum in suo robore manet. Quod probo: vt enim fatetur Nazarius, persona Diuina ab errantibus intelligitur verè prædicari de Deo, quin intelligatur illi conuenire, vt contracta per intranea ad modum subsistentiæ relatiuæ; sed vt argumentum contendit, & Angelicus Doctor admittit, non stat intelligi nomen verè prædicari de aliquo, de quo non intelligatur verè prædicari illius significatum formale: ergo persona diuina non significat formaliter contractionem illam intraneam personalitatis per relationem; & consequenter illius significatum formaliter relatiuum non est. *Secund.*

Et

62 *Conf.* Et augetur difficultas: quia namque ly *persona relatiua* habet pro significato formali contractionem ad esse relatiuum, Iudæi, & Pagani, remouentes relationes à Deo, etiam negant personam relatiuam in ipso; sed negando relationes, concedunt personam diuinam: ergo ideo, quia ly *persona diuina* non habet pro formali significato personam, vt relatiuam: maneat ergo, significatum formale huius nominis *persona diuina* non esse formaliter relatiuum, formalitate obiecti significati.

§. V.

Diluuntur contraria argumenta.

63 *Contra 1. p. conclusionis arg. 1.* Contra primam partem conclusionis arguitur primo ex D. Thoma *quæst. 9. de potentia art. 4.* vbi docet, quod quia subsistens distinctum in natura diuina, quod persona diuina formali significatione significat, non potest esse nisi relatio, vel relatiuum, ideò persona diuina significat materiali significatione relationem, vel relatiuum: ergo iuxta D. Thom. significatum huius nominis *persona diuina* non est *formaliter* relatiuum.

Resp. Respondeo admissa, vt iacet, D. Thomæ doctrina, distinguendo consequens: non est relatiuum *formaliter* in ratione obiecti significati, concedo consequentiam: *formaliter* in ratione entis, nego consequentiam; vt enim relatio, non formali, sed materiali significatione, significetur nomine *persona diuina*, sufficit quod illius significatum, etsi in ratione entis sit relatiuum *formaliter* in ratione significati non sit relatiuum *formaliter*; eo quod formalitas significationis penes significatum, vt tale, pensatur.

64 *Replicabis.* Sed instabis ex D. Thoma *loco allegato*, vbi docet, quod sicut hoc nomen *homo* significat *formaliter* compositum ex corpore, & anima, & *materialiter* significet habens *cor*, *cerebrum*, &c. sine quibus non reperitur corpus animatum, ita hoc nomen *persona diuina* significas, significatione formali, distinctum subsistens in natura diuina, materiali autem significat relatiuum, sine quo distinctio realis, in Deo non reperitur; sed *cor*, *cerebrum*, & aliæ partes integrantes, & ethereogeneæ, sine quibus corpus animatum anima rationali non reperitur, non significantur *formaliter* hoc nomine *homo*, nec formalitate rei, nec formalitate obiecti significati, sed omnino *materialiter*: ergo iuxta D. Thomam relatio, vel relatiuum, nec in esse rei, nec in esse obiecti, conueniunt *formaliter* obiecto significato nomine *persona diuina*.

65 *Resp.* Respondeo, exemplum D. Thomæ non petere, quod in omnibus teneat, aliàs sicut partes ethereogeneæ distinguuntur realiter à toto composito ex corpore, & anima, etiam relatio, & relatiuum, realiter distingueretur à subsistente distincto in natura diuina, quod nullus Theologorum potest admittere: tenet ergo quoad hoc, quod sicut *cor*, *caput*, *&* *cerebrum*, & aliæ partes non significantur *formaliter*, formalitate obiecti significati, hoc nomine *homo*; quia ad hoc significandum non est primo impositum, ita nec relatiuum est *formaliter* significatum hoc nomine *persona Diuina*, sed distinctum subsistens in diuina natura, non autem tenet in comparatione entitatiua, sicut in omnium sententia quoad identitatem realem, in nostra, nec quoad conuenientiam formalem.

66 *Contra 2. p. arg.* Deinde contra secundam partem conclusionis arguitur ex D. Thoma in præsenti quæst. 29. art. 4. illis verbis: *Persona igitur Diuina significat relationem vt subsistentem, & hoc est significare relationem per modum substantiæ, quæ est hypostasis subsistens in natura diuina*; sed loquitur D. Thomas de significato formali huius nominis, non solum formalitate rei, sed etiam formalitate obiecti significati; aliàs diminutè procederet non explicans significatum formale huius nominis *persona diuina*, vtraque formalitate: ergo sentit, significatum formale huius nominis *persona diuina* esse relatiuum *formaliter*, non solum in esse rei, sed etiam in ratione obiecti significati.

Resp. Respondeo admissis verbis Diui Thomæ, vt iacent, & concessa minori, negando consequentiam; vt enim *in eodem art.* explicat D. Thomas, significari hoc nomine *persona diuina* relationem per modum substantiæ, est significari relationem, non inquantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis, & consequenter ex eo, quod relatio per modum substantiæ sit formale significatum huius nominis *persona diuina*, non sequitur, illius significatum formale esse relatiuum *formaliter*, formalitate obiecti significati: nam ad hoc requirebatur, quod relatio, vt relatio, non autem vt subsistens *hypostaticè*, significaretur hoc nomine.

67 *Instabis.* Sed instabis: relatio per modum hypostasis, & relatio per modum relationis, iuxta D. Thomam non differunt *obiectiuè*, sed tantum ex modo significandi: ergo obiectum formale *persona* significantis relationem per modum hypostasis, & *relationis* significantis illam per modum relationis, idem est, non solum in esse rei, sed etiam in esse obiecti *formaliter*; & consequenter significatum formale huius nominis *persona Diuina* est *formaliter* relatiuum sub vtraque ratione. Secunda consequentia ex prima euidenter colligitur. Prima ex antecedenti. Antecedens autem probatur ex D. Thoma in 1. distinct. 23. quæst. 1. art. 3. in fine illis verbis: *Inuenimus enim in diuinis quatuor modos significandi: aliquid enim significat absolutum per modum absoluti, vt Deus, aliquid relationem per modum relationis, vt Pater, aliquid, absolutum per modum relationis, vt potentia generandi, aliquid, relatiuum per modum absoluti* vt persona: ergo sentit D. Thomas, *personam*, *&* *relationem*, in Deo ex parte obiecti significati omnimode conuenire, & solum differre penes modum significandi.

Resp. Respondeo distinguendo antecedens: non differunt *obiectiuè* in ratione obiecti significati, nego antecedens: *obiectiuè* quoad entitatem, & formalitatem significatam, concedo antecedens, & nego consequentiam. Nec traditæ distinctioni obstant verba D. Thomæ docentis, *hypostasim*, aut *personam*, significare relationem ad modum absoluti: solum enim intendit, rem significatam esse relationem *formaliter* in esse rei, non autem quod sit relatio in ratione obiecti significati.

68 *Tertio arg.* Tertio arguitur: significatum formale *persona diuina* est distinctum subsistens in natura diuina, vt vidimus ex D. Thoma *quæst. 9. de potentia art. 4.* sed subsistens distinctum in natura diuina essentialiter est relatiuum, non solum *identicè*, sed etiam *formaliter*; cum sola relatio possit distinguere, & distingui realiter in Deo, in quo absoluta omnia indistincta realiter sunt, & omnibus personis communia. ergo significatum formale huius nominis *persona diuina* est *formaliter* relatiuum.

Resp. Respondeo, hoc argumentum primam partem nostræ conclusionis suadere, in qua asserimus, significatum formale huius nominis esse relatiuum *formaliter*, formalitate entis, secundæ autem eiusdem conclusionis parti non efficere, in qua diximus, non esse relatiuum *formaliter*, formalitate obiecti: vnde D. Thomas *vbi proximè*, hoc argumento probauit, personam diuinam *materialiter* relationem significare, quod, vt primum argumentum soluentes dicebamus, intelligendum est de materiali non opposito formalitati entis, & rei, sed formalitati obiecti. Vnde in forma concessa maiori, distinguo minorem: distinctum subsistens in natura diuina est relatiuum *formaliter* in ratione entis concedo minorem: in ratione obiecti significati, nego minorem, & sub eadem distinctione consequentis, concedo, & nego consequentiam.

69 *Replicabis 1.* Sed oppones aduersus istam solutionem primo: ratio obiecti significabilis consequitur entitatem: ergo quod obiecto conuenit formaliter in ratione entis, conuenit etiam formaliter in ratione obiecti significati; & consequenter si formale significatum huius nominis *persona diuina* est relatiuum *formaliter* in ratione entis, etiam erit *formaliter* relatiuum in ratione obiecti significati.

Secundo. Secundo: ideò in ratione entis est *formaliter* relatiuum, quia respectum ad terminum exigit, & *implicitè* claudit; sed etiam in ratione obiecti significabilis exigit respectum ad terminum, illumque *implicitè* claudit: ergo in ratione obiecti est *formaliter* relatiuum.

Tertio. Tertio: id, sine quo explicato aliquid diffiniri non potest, conuenit illi *formaliter*, etiam in ratione obiecti; sed significatum huius nominis *persona diuina* diffiniri non potest, relatione non explicata: ergo relatio, vt relatio, pertinet *formaliter* ad significatum *persona*, etiam in ratione obiecti significati. Probatur minor: non potest significatum formale huius nomini diffiniri non explicato distinctiuo illius à persona creata; sed distinctiuum personæ diuinæ à persona creata est relatio: ergo relatione non explicata, diffiniri non potest persona diuina.

70 *Quarto. Minor prob. 1.* Quarto: significatum formale huius nominis *persona diuina*, vel est in ratione obiecti *formaliter* relatiuum, vel est in ratione obiecti *formaliter* absolutum? Non secundum: ergo primum. Maior cum consequentia tenet. Minor autem ostenditur primo: id, quod est *formaliter* absolutum, nequit relationem importare etiam *implicitè*; sed formale significatum huius nominis *persona diuina implicitè* relationem importat: ergo *explicitè formaliter* absolutum non est.

Secundo. Secundo, & explicatur magis hoc ipsum: absolutum, vt à relatiuo distinctum, constituitur per esse *ad se*, *non* solum *negatiuè*, & *præcessiuè* sed etiam *positiuè*, & *repugnanter*, aliàs ratio entis communis relatiuo, & absoluto esset absoluta *formaliter*: cum dicatur *ad se præcessiuè*, & *negatiuè*, hoc est non exprimat respectum ad aliud; sed significatum formale huius nominis *persona diuina*, etsi dicatur *ad se negatiuè*, hoc est non exprimat respectum ad terminum, non tamen dicitur *ad se repugnanter*, & *positiuè*, imò includit respectum ad terminum: ergo in ratione obiecti significati non est absolutum *formaliter*.

71 *Ad 1. replicam resp.* Respondeo ad primam instantiam, distinguendo antecedens, consequitur entitatem *absolutè*, nego antecedens; vt comparatam cum voce, & nomine significante, & vt existentem in intellectu imponentis, & concipientis per terminum, concedo antecedens, & consequentiã, vel distinguo consequens per eandem, distinctionẽ.

Ad 2. Ad secundam, distinguo minorem: exigit, & includit respectum in ratione obiecti *materialiter*, concedo minorem: *formaliter*, nego minorem, & consequentiam: nam id exigit, & includit in ratione obiecti *formaliter*, quod à nomine exigitur ex vi suæ significationis formalis, vt vidimus secundam partem nostræ conclusionis probantes, & ideo obiectum illius in ratione obiecti *formaliter*, dictam exigentiam, & inclusionem non habet, aliàs illis sublatis istius nominis significatio existere non posset, illisque non enunciatis à nullo posset dictum nomen enunciari de Deo, cuius contrarium & ex D. Thoma, & ratione monstrauimus: vnde sicut exigentia Trinitatis personarum materialiter comparatur cum Deo in ratione principij creaturarum: quia hæc ab illarum dependentia non petitur: ita exigentia respectus ad terminum materialis est comparata ad significatum formale huius nominis *persona diuina*: quia talis exigentia non petitur per se à tali nomine ex vi suæ significationis.

72 *Ad 3.* Ad tertiam concessa maiori, nego minorem, ad illius probationem distinguo maiorem; non explicatio distinctiuo illius à persona creata, distinctione quasi extranea desumpta ex parte naturæ, concedo minorem: distinctione quasi intraneas sumpta ex parte personalitatis, & modorum ipsam contrahentium, nego minorem, & consequentiam. Itaque, vt ex Nazario notabamus *supra*, cum persona sit rationalis naturæ indiuidua substantia, idest subsistens incommunicabile, & distinctum in natura rationali, & consequenter importet personalitatem *directè*, & naturam *indirectè*, dupliciter diuidi potest, nempè, per differentias sumptas ex parte naturę, qualiter diuiditur in personam diuinam, Angelicam, & humanam, quam diuisionem, vocamus per differentias, quasi extraneas, non quia absolutè extraneæ, sint, sed comparatiuè ad illas, per quas personalitas *directè* diuiditur: eo quod quamuis natura; & personalitas, *formaliter* ingrediantur personæ constitutionem, formalius tamen personalitas *directè* importata ingreditur, quam natura *indirectè*, & in obliquo importata. Secundo diuidi, & distingui potest per differentias desumptas ex parte ipsius personalitatis, qualiter diuiditur persona vt sic, in personam absolutam, & relatiuam, & hanc diuisionem, distinctionemq; appellamus per intraneas differentias; quia formalius ad personam comparantur ratione iam explicata: dicimus ergo, quod vt diffiniatur significatum formale huius nominis *persona diuina* secundum formalia ipsius, sufficit, quod explicetur differentia personæ diuinæ à creata, quæ sumitur ex parte naturæ, quod fit, asserendo, *persona diuina est distinctum subsistens in natura diuina*, & sic à D. Thoma fuit diffinitum, non autem requiritur explicari differentiam intraneam sumptam ex parte personalitatis, diuidentemque personam, in relatiuam, & absolutam.

73 *Instabis.* Si opponas D. Thomam quæst. 9 de potentia art. 4. ad finem corporis illis verbis: *Relatio vt significatur hoc nomine* Paternitas, *includitur oblique in significatione diuina persona: quæ nihil aliud est quam distinctum relatione subsistens natura diuina*. Ex quibus duo habentur. Primum, quod in personæ diffinitione explicatur relatio. Secundum, quod persona diuina relationem in abstracto *indirectè*, & in *obliquo* importat; at iuxta solutionem traditam, persona diuina, sine relatione explicata, diffinitur, & consequenter illam *indirectè* non dicit: ergo tradita solutio menti Diuo Thomæ non congruit.

74 *Resp.* Respondeo, D. Thomam duplex significatum huius nominis distinxisse, nempe *formale*, & *materiale*, primum docuit esse distinctum subsistens in natura diuina, & quia hoc re ipsa non potest esse nisi relatio, vel relatiuum, intulit, relatiuum esse materiale significatum. Quod rursus diuisit in directum, & indirectum, & docuit *directè* importari relationem in concreto, qualiter significatur hoc nomine *Pater*, indirectum vero relationem in abstracto, qualiter significatur hoc nomine *Paternitas*, & huius assignauit rationem: quia scilicet, persona nihil est aliud, quam *distinctum relatione subsistens in natura diuina*, quæ verba intelligenda sunt de persona diffinita quoad materiale significatum, & non solum quoad formale, vt ex discursu facto ab Angelico Doctore euidenter colligitur. Iuxta quam doctrinam explicatis verbis D. Thomæ, distinguo minorem: persona diuina quoad significatum formale, concedo minorem; quoad materiale, nego minorem, & consequentiam: nam D. Thomas, cum personam diuinam, per relationem *explicitè* importatam, diffinit, loquitur de persona diuina quoad formale, & materiale significatum, non autem quoad solum formale *formaliter* sumptum.

75 *Ad ult.* Ad vltimam concessa maiori, nego minorem, ad primam probationem distinguo maiorem: inclusione formali, concedo maiorem: inclusione materiali, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: significatum namque formale huius nominis *persona diuina*, formalitate obiecti significati, non includit *formaliter*, sed *materialiter* solum, relationem, vel relatiuum, etsi in ratione entis *formaliter* includat illud, ex quo non sequitur in ratione significati *formali et* absolutum non esse, sed tantum quod in ratione entis *formaliter* absolutum non sit.

Ad 1. prob. minoris.

Ad 2. Et ex his ad secundam probationem minoris concessa maiori, distinguo minorem; in ratione entis, concedo maiorem: in ratione obiecti significati per hoc nomen *persona diuina*, nego minorem, & consequentiam; vt enim in ratione obiecti significati sit absolutum *formaliter*, sufficit taliter significari *absolutè*, vt repugnet illi hoc nomine significari *relatiuè*, & hoc sic contingit: nam licet significato formali huius nominis *persona diuina* in esse rei non repugnet relatio, imo potius illam *intrinsecè* includat, in ratione tamen significati *formaliter* illi repugnat esse relatiuum, hoc est *relatiuè* hoc nomine significari, ac proinde in ratione significati *formaliter* est absolutum: nam sicut in esse rei est *formaliter* absolutum, cui in esse rei repugnat esse relatiuum *formaliter*, ita in ratione significati est *formaliter* absolutum, quod totaliter nomine aliquo significatur *ad se*, quod repugnet tali nomine *respectiuè* significari, vt constat obiecto significato hoc nomine *ens*, quod in essendo relatiuum, & absolutum est, vtpotè vtrumque *implicitè* includens, & tamen in ratione obiecti significati *formaliter* est absolutum; quia hoc nomine taliter significatur *ad se*, quod illi repugnet eodem nomine significari *ad aliud*.

§. VI.

Secunda pars Disputationis resoluitur.

Circa secundum, quod in hac disputatione in examen vocauimus, an scilicet ratio personæ propriè reperiatur in Deo, constanter est affirmandum, & vt certum secundum fidem tenendum. Quod probo primo ex symbolo Athanasij illis verbis: *Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti*, quæ esse cum proprietate accipienda constat; quia ex eo nullum sequitur inconueniens, & quia sic fuerunt accepta communi Ecclesiæ consensu; sed vbi alia, & alia persona cum proprietate inueniuntur, reperitur persona cum proprietate: ergo ratio personæ propriè reperitur in Deo. Quod etiam diffinitur expresè *in Concilio Toletano vndecimo in confessione fide*, & in Lateranensi *capite firmiter de summa Trinitate*, vbi dicitur, *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus tres quidem personæ, & vna essentia*. Accedit communis vsus Ecclesiæ, & vniuersalis Patrum, & Scholasticorum consensus admittentium cum proprietate rationem personæ in Deo. Videantur Hieronymus *epistola* 39. *ad Damascenum*, Cyprianus *sermone de Christi natiuitate*, Ambrosius *libro de institutione Virginum cap. decimo* sepe Hilarius de *Trinitate cap.* 1. *vsque ad* 12. & Augustinus *de Trinitate* præcipuè *lib.* 7. *cap.* 6. 76 *De fide est rationem personæ reperiri in Deo propriè. Prob. 1 ex Conc. Secundo ex PP.*

77 *Tertio ratione.* Deinde probatur: persona eamque est *rationali*, id est intellectualis, *natura indiuidua substantia*, id est incommunicabilis subsistentia, vel alijs terminis, *est subsistens incommunicabile in natura intellectuali*, sed in Deo est intellectualis natura, est etiam subsistentia incommunicabilis: ergo in illo inuenitur ratio personæ.

Quarto. Denique probatur ratione Angelici præceptoris: quidquid enim perfectionis, & dignitatis est, reperitur in Deo; sed persona significat, quod est perfectissimum in tota natura: ergo propriè reperitur in Deo. Probatur minor: persona namque ex parte naturæ importat quod sit intellectualis, quæ est ex genere suo omnium naturarum dignissima, modus etiam existendi, quem dicit, dignissimus est, scilicet, quod sit *per se* existens; ergo persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura.

78 *Error Laurentij Vallæ.* Oppositum errorem tenuisse Laurentium Vallam grammaticum *lib.* 6. *elegantiarum cap.* 34. referunt recentiores, docentem, personam non significare substantiam, sed accidens, vel corporis qualitatem, per quam vnus homo differt ab alio, cumque in Deo qualitas non reperiatur, nec reperitur propriè personam tamen esse rationalis naturæ indiuiduam substantiam, qualiter explicatum relinquimus, & consequenter, non qualitatem, sed substantiam significare, proprieque in Deo reperiri, & oppositum fidei aduersari, docent vniuersi Theologi, nec in contrarium alicuius ponderis argumentum inuenitur.

79 *Contra resolutionem nostram arg. 1.* Primo argui potest: quod enim in Scriptura Sacra non continetur, aut ex traditione habetur, de fide non est; sed in Deo esse personam non continentur in Scriptura, nec ex traditione habetur: ergo non est de fide rationem personæ Deo competere. Maior constat: nam Cōcilia, aut Pontifices, nihil deffiniunt, quod in verbo scripto, aut non scripto, saltim implicitè contineatur. Minor autem pro prima parte constat: nullibi enim Scriptura Deo attribuitur ratio personæ. Pro secunda probatur, traditio enim *est Apostolis vsque ad nos alicuius veritatis continuata confessio*, non autem videtur huiusmodi, quod in Deo sit persona; vt enim docet Augustinus *lib.* 7. *de Trinitate cap.* 6. nomen *personæ* est inuentum ad respondendum hæreticis interrogantibus quid sunt tres, videlicet tres personas: ergo in Deo esse personam, non est veritas habita per traditionem.

Resp. Respondeo distinguendo maiorem: quod non continetur in Scriptura, vel quoad nomen, vel quoad rem significatam, concedo maiorem; quod non continetur quoad nomen, nego maiorem, & sub eadem distinctionem minoris, nego consequentiam:

tiam: nam licet hoc nomen *persona* in Scriptura non reperiatur, reperitur tamen in illa res hoc nomine significata mutipliciter expressa, quod scilicet Deus est maximè per se ens, & perfectissimè intelligens; cumque in per se ente, hoc est *substantialiter* subsistente in natura rationali, consistat res significata per hoc nomen *persona*: fit consequens, quod potuerit in Deo esse personam à Concilijs diffiniri, vt esset veritas fidei, prout hoc nomine significat. Ita D. Thomas in præsenti *q. 29. art. 3. ad 1.*

80 *Oppones.* Sed dices, ratio per se perfectissimè entis intelligentis conuenit Deo pro priori ad relationes; sed ratio personæ conuenit ipsi ratione relationum: ergo ratio illa non est res significata hoc nomine; & consequenter ex eo quod in Scripturis habeatur, Deum esse per se maximè ens, & perfectissimè intelligentem, non ideò continetur in illa ratio significata per nomen *persona*. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: Nam Deus pro priori ad relationes subsistit, subsistentia absoluta, in veriori sententia, & subsistit in natura perfectissimè intelligente; cum nec ratio naturæ, nec intellectio, Deo competant ratione relationum: ergo ratio per se maximè entis, & perfectissimè intelligentis, Deo conuenit pro priori ad relationes.

81 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: omni modo perseitatis, nego maiorem: aliquo modo perseitatis, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam *per se* sumitur primo, pro perseitate opposita inhærentiæ: secundo, pro perseitate opposita dependentiæ ab altero tamquam à sustentante: tertio, pro perseitate excludente communicabilitatem alteri, tamquam supposito vltimo adæquatè naturam complente; primo, & secundo modo conuenit Deo pro priori ad relationes, tertio autem modo ratione relationum; quia præcedenter ad illas natura diuina intelligitur terminabilis, & non completa complemento omnis lineæ, sed tantum lineæ absolutæ, quæ in Deo communicabilis est; & consequenter nequit constituere personam: cum ergo Deus sit per se maximè ens, est ens maximè completum; & consequenter persona, quæ supra naturam addit illius vltimum complementum.

82 *Secundo arg.* Secundo arguitur: persona est *rationalis naturæ indiuidua substantia*; sed Deus non est propriæ substantia: ergo nec persona propriæ. *Minor prob. 1.* Minor ostenditur primo ex Augustino lib. 7. de Trinitate cap. 5. illis verbis: *Deus autem si subsistit, vt subsistit, vt substantia propriè dici possit, inest in eo aliquid, tanquam in subiecto, & non vt simplex, cui hoc sit esse, quod illi est, & quidquid aliud de illo ad illum dicitur, sicut magnus, omnipotens, bonus; nefas est autem dicere vt subsistat, & subsit Deus bonitati suæ, atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia, nec ipse Deus sit bonitas sua, sed in illo sit, tanquam in subiecto: vnde manifestum est, Deum abusiuè substantiam vocari, quod nomine vsitatori intelligatur essentia, quod verè, ac propriè dicitur, ita vt fortasse solum Deum dici oporteat essentiam.* Ex quibus verbis tale argumentum conficitur: quod *abusiuè* dicitur, non propriè dicitur, sed impropriè; at iuxta Augustinum, Deus *abusiuè* solum potest dici substantia: ergo propriè substantia non est.

Secundo. Secundo probatur ratione Augustini: nam substantia dicitur à substando accidentibus; sed Deus accidentibus subesse non potest, nec dici quod substet bonitati, vel omnipotentiæ suæ, alijsuè perfectionibus, quæ dicuntur de ipso: ergo non est propriè substantia.

83 *Resp. Ad 1. prob. min.* Respondeo negando minorem. Ad primam probationem dicatur, substantiam considerari dupliciter, primo, quoad id, à quo est hoc nomen impositum, videlicet subesse accidentibus, vel quoad rem significatam, videlicet existere per se; primo modo solum *abusiuè* potest Deus dici substantia; quia *abusiuè* solum potest dici substare perfectionibus suis: secundo autem modo cum proprietate dicitur substantia, quia propriè existit per se, imo per se maximè existit, & hoc solum intendisse Augustinum. *Ad 2.* Per quod ad secundam minoris probationem constat solutio sumpta ex D. Thoma *quæst. 9. de potentia art. 3. ad 1.* & *in præsenti qu. 29. art. 3. ad 2. & 3.*

84 *Tertio arg.* Tertio arguitur: persona est indiuidua substantia; sed Deus indiuidua substantia non est: ergo non est proprie persona. *Minor prob. 1.* Minor ostenditur primo: nam indiuiduatio sumitur à materia in Deo autem materia non est ergo nec indiuiduum. *Secundo.* Secundo: nam indiniduum dicitur *correlatiuè* ad speciem; in Deo autem species non est: ergo Deus indiuiduum esse non potest. *Tertio.* Tertio: nam si Deus esset indiuidua substantia, sequeretur, in Deo esse tres substantias: consequens est falsum, aliàs essent tres essentiæ; cum substantia essentiam significet: ergo Deus indiuidua substantia non est.

85 *Resp. Ad 1. prob. min.* Respondeo negando minorem. Ad primam probationem dicatur, indiuiduationem in rebus materialibus sumi à materia, secus autem in substantijs immaterialibus, quæ hoc ipso quod sunt irreceptibiles in materia, indiuiduæ sunt, quia eo ipso quod sunt irreceptibiles in materia de pluribus prædicari non possunt. Ita D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 3. ad 5.* *Ad 2.* Ad secundam dicatur veram esse maiorem loquendo de indiuiduo *logicè*, & *secundo intentionaliter*, secus autem *metaphysicè*, prout est idem, quod incommunicabile, qualiter sumitur in diffinitione personæ. *Ad 3.* Ad tertiam, concedo sequelam, & nego minorem: nam licet substantia sumpta pro essentia multipliciter non dicatur, sumpta pro supposito multipliciter dicitur, & sic sumitur in diffinitione personæ; quia tamen substantia absolutè pro essentia vsurpatur, non est absolutè dicendum esse in Deo tres substantias, bene tamen cum hoc addito, scilicet tres substantias indiuiduas. Ita D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 3. ad 9.*

88 *Vltimo arg.* Denique arguitur; persona non significat id, quod est perfectissimum in tota natura: ergo ex falso principio ratio D. Thomæ procedit; & consequenter est nulla: *Antec. prob. 1.* Antecedens probatur primo: quia natura est personalitate perfectior: ergo persona non significat id, quod perfectissimum est. *Secundo.* Secundo: quia persona significat personalitatem; sed hæc perfectionem non dicit: ergo non significat perfectissimum in tota natura. Probatur minor: si personalitas, vt sic, diceret perfectionem, non posset intraneè contrahi personalitate relatiua diuina; sed contrahitur per illam: ergo perfectionem non dicit. Minor constat: nam personalitas diuina multiplicata multiplicat personalitatem, vt sic: ergo contrahit illam formaliter. Sequela vero probatur: nam perfectio nequit contrahi formaliter per differentiam, quæ formaliter perfectio non sit; sed personalitas relatiua, pro eo quod addit ad naturam, ratione cuius munus personalitatis exercet, perfectionem non dicit in veriori Thomistarum sententia; de quo *supra quæst. 28.* ergo si personalitas vt sic dicit perfectionem formaliter, non potest contrahi intraneè per relatiuam personalitatem diuinam.

87 *Resp. Suarez.* Huic argumento Suarez *lib. 1. de Trinitate cap. 1. num. 9.* & deinceps, sequutus Syluestrum *in conflato quæst. 29. art. 4.* respondet, Angelicum Doctorem non loqui de perfectione personæ supra naturam, sed de dignitate personæ vltra communem rationem suppositi, quæ dignitas non ex parte subsistentiæ, sed ex parte naturæ desumitur; quia scilicet persona rationalem naturam importat, quæ dignior est quauis alia natura creata, quam importat suppositum, quod persona non est, vnde ratio D. Thomæ sic venit formanda: in Deo est suppositum, quod, inquit Suarez, D. Thomas probatum reliquit *supra quæst. 3. art. 3.* & ratione naturali potest ostendi; sed est suppositum naturæ intellectualis, quæ omnem aliam naturam excedit: ergo persona.

88 *Reijcitur 1.* Hæc tamen solutio displicet Nazario, & alijs discipulis D. Thomæ, non quia non rectè concludat, sed quia ad illius mentem non est. Quod probat Nazarius ex textu præsentis articuli, vbi dicitur, *personā significare id, quod est perfectissimum in toto natura*, qua loquendi forma, inquit Nazarius, satis apertè indicatur cōparatio naturæ secundum se ad eandem quatenus subsistens est.

Secundo. Secundo: nam si D. Thom. supponeret esse in Deo suppositum, cum suppositum in tali natura, scilicet diuina, sit idem formaliter, quod persona, supponeret id, quod quærit, scilicet esse personam in Deo.

Tertio. Deinde alij sic probant assumptum: nam D. Thomas probat in Deo esse personam, non quia est naturæ intellectualis, sed quia illius essentia est perfectissimum ens continens in se omnem perfectionem.

89 *Quarto.* Denique impugnari potest: nam ratio, qua D. Thmas vtitur *in præsenti*, eadem est cum illa, qua veritatem istam probauit *q. 9. de potentia art. 3.* sed *ibi* perfectionem personæ monstrauit non solum ex parte naturæ, sed etiam ex modo existendi, & subsistendi: ergo *in præsenti* ex vtroque capite personæ perfectionem ostendit. Minor probatur ex D. Tho. loco allegato in corpore illis verbis: *Dicendum, quod persona, vt dictum est significat quandam naturam, cum quodam modo existendi, natura autem, quam persona in sua significatione includit, est omnium naturarum dignissima, scilicet, natura intellectualis secundum genus suum; similiter modus existendi, quem persona significat, est dignissimus, vt scilicet aliquid sit per se existens: cum ergo omne, quod est dignissimum in creaturis, Deo sit attribuendum, conuenienter nomen personæ Deo attribui potest.* Hæc D. Thomas, ex quibus apertè constat, perfectionem personæ ex vtroque principio sumpsisse, & comparasse non solum personam cum suppositis non rationalibus, sed etiam cum ipsa natura propter modum existendi per se, quem dicit persona, & addit supra naturam.

90 *Vera argumenti solutio.* Vnde argumento facto aliter est occurrendum cum Caietano *in præsenti art. 4.* quem frequentius sequuntur Thomistæ, negando antecedens.

Ad 1. antec. prob. Ad primam probationem prætermisso antecedenti, nego consequentiam: nam licet comparatione facta naturæ cum modo personalitatis, illa istam excedat in perfectione, de quo inter Metaphysicos est disceptatio, includens autem vtrumque, qualiter includit persona, quodlibet separatim excedit, sicut compositum ex materia, & forma, superat formam, quamuis hæc sit materia perfectior, & compositum ex essentia, & existentia, excedit in perfectione essentiam, estò essentia perfectior sit existentia, ita natura sub modo per se existendi perfectior est natura secundum se, quæ vt sic modum istum non explicat.

91 *Ad 2.* Ad secundam pobationem dicatur, in persona triplicem perseitatem reperiri, scilicet independentiæ à subiecto inhæsionis, independentiæ à subiecto sustentationis, & incommuncabilitatis alteri, tanquam supposito: prima, & secunda, perfectionem dicunt, tertia præscindit à perfectione, & imperfectione, prima conuenit cuiuis substantiæ ex conceptu substantiæ, secunda conuenit diuinæ naturæ ratione subsistentiæ absolutæ, naturæ autem creatæ ratione personalitatis præstantis secundam, & tertiam perseitatem, tertia conuenit Deo non ratione subsistentiæ absolutæ, sed ratione subsistentiæ relatiuæ, quæ licet perfectionem non explicet, duplicem tamen implicat perfectionem, nempè naturæ, quam in suo conceptu claudit, & subsistentiæ absolutæ, quam includit, & supponit. Nec D. Thomas asseruit, personam vt sic significare *formaliter*, & *directè*, perfectionem, sed significare id, quod perfectissimum est in tali natura, quod verum est, quamuis perfectionem de formali non explicet. Et ex his in forma ad secundam probationem respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: non dicit *explicitè*, & *formaliter* perfectionem, concedo minorem: *implicitè*, & *præsuppositiuè*, nego minorem, & consequentiam: nam quamuis persona ex parte formalis significati perfectionem non explicet, illam tamen implicat, & præsupponit: nam si creata est, præstat perseitatem oppositam dependentię, si increata, perseitatem istam supponit præstitam à subsistentia absoluta, & inclusam, quamuis non explicatam, in subsistentia relatiua, quæ personam diuinam constituit.

92 *Replicabis.* Sed dices, iuxta hanc solutionem quidquid perfectionis est in Deo, conuenit ipsi non ratione personalitatis, sed ratione naturæ, & ratione subsistentiæ absolutę, quę ad personalitatem supponitur, at D. Thomas probat personam in Deo ex ratione perfectionis: ergo non probat completam rationem personę, sed solum rationem subsistentię in natura diuina subsistentia absoluta, quę prior est relatiua constituente Deum in ratione personę.

Resp. Respondeo concessa maiori, & minori, negando consequentiam: nam licet perfectio non conueniat Deo ratione personalitatis, est tamen cum personalitatibus relatiuis connexa, nec potest ratio subsistentis per se in natura rationali, perseitate opposita dependentię à sustentante, inueniri sine personalitate pręstante perseitatem incommunicabilitatis: vnde probato in Deo reperiri quidquid perfectionis est in persona, probatur in ipso reperiri personam; quia perseitas illa independentię, vel à personalitate pręstatur, qualiter in creaturis contingit, vel habet personalitatem annexam, qualiter contingit in Deo. Et hęc de ista disputatione applicanda litterę Magistri in 1. dist. 23. §. 1. ad illa verba: *M. Sent.* *Est tamen vnicum nomen, scilicet* persona, *quod secundum substantiam dicitur de singulis personis, &c.* Et dist. 25. §. 1. & §. 2. ad illa verba: *Persona enim ad se dicitur, &c.*

DISPVTATIO
OCTVAGESIMASECVNDA.
An dentur tres Personæ realiter distinctæ in Deo cum vnitate in essentia?

§. I.

Ratione dubitandi proposita, statuitur Catholica veritas.

Nu. 1. *Ratio dubitādi proponitur.* Viso iam nomen *Persona Diuina* relationem importare, & in Deo reperiri, restat vt examinemus, an *pluraliter* dicatur, seruata essentiæ vnitate, quod est primum nostræ Fidei mysterium. Ratio dubitandi, eaque satis efficax, & difficilis est; quæ namque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se; sed eo ipso quod essentia Dei sit vna, personæ identificantur in illa: ergo idem sunt inter se; & consequenter non stat realis personarum distinctio cum identitate essentiæ.

2 *Primus error circa Trinit. myst.* Quo argumento oppressi Pagani, & hæretici, In extremos inciderunt errores. Alij namque personarum distinctionem negarunt, vnam tantum personam admittentes in Deo. Ita omnes Gentiles, qui rationis naturalis ductum sequentes, & fidei lumine destituti, vnum Deum cognouerunt, vel Trinitatem negantes, vel de illa nihil cogitantes. Eundem errorem sequuti sunt Iudæi, & Mahometani, Paulus Samoietanus, & plures alij, tam antiqui, quam moderni hæretici, inter quos D. Thomas 4. *Contra Gentes cap.* 5. Sabellium, & sequaces recensent, qui Patres passiani sunt appellati; eo quod inter Patrem, & Filium non distinguentes, Patrem mortuum, passumque fatebantur.

Secundus error. Alij per extremum distinctionem personarum fatentes, negarunt vnitatem essentiæ. Ita præter Gentiles plures Deos adorantes, docuerunt Arrius, & Eunomius dicentes solum Patrem esse Deum, Filiumque, & spiritum Sanctum quasdam excellentes creaturas, quorum erroris prima semina iecisse Platonicos docet Diuus Thomas 4. *Contra Gentes cap.* 6. qui ponebant summum Deum, Patrem, & Creatorem omnium rerum, à quo primitus effluxisse quandam mentem superiorem omnibus rebus, quam Paternum intellectum nominabant.

Eundem errorem, teste D. Thoma *lib.* 4. *Contra Gentes cap.* 4. sequuti sunt Cherintus, Ebion, & Photinus, qui ab Arrio in hoc discedebant, quod ille generationem Filij ante mundum fuisse docebat, & Filium esse commixtum ex quadam excellentissima creatura diuina, & humana. Photinus autem Filium Dei purum hominem esse docebat, natumque non ante mundum, sed à Beatissima Virgine. Arrio adhæsere discipuli Arriani Filium à Patre distinctum esse asserentes, creaturamque in tempore, vel ab æterno productam. Ita Varimandus, Petrus Abailardus, Luterus, Melanthon, Valentinus, & alij, quibus adiungendi sunt semi Arriani, qui licet Filium Patri similem docerent, asserebant tamen esse Patre minorem. Inter hæc vitiosa extrema Gentilium, & Hæreticorum, media fides Catholica incedit, docens primo realem personarum distinctionem. Secundo, omnimodam essentiæ vnitatem. Tertio, tres tantum personas. Quam veritatem quatuor assertionibus explico. 3 *Diuersimodè explicatus à sussatoribus.*

Prima sit: *Datur in Deo realis personarum distinctio.* Hæc veritas diffinita est in Concilio Niceno secundo, & in alijs congregatis post ipsum. Et in Symbolo Athanasij illis verbis: *Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti.* Et relictis Gentilibus, contra quos non potest argumento efficaci monstrari, contra Iudæos admittentes vetus testamentum probari solet ex illo Geneseos primo: *In principio Creauit Deus Cælum, & terram,* & postea: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Ex quibus verbis colligunt Mysterium Trinitatis Augustinus *libro de Genesi ad litteram cap.* 1. Origines, & Rupertus explicantes, *in principio*, idest *in Filio*, & in *Spiritu Domini* tertiam denotari personam, quod etiam sensisse Hilarium in expositione cuiusdam Psalmi refert Hieronymus *lib. Hebraicarum quæstionum in principio* docentem, in Hebręo haberi *in Filio creauit Deus Cælum, & terram.* 4 *Prima conc. Prob. testim. Scripturæ.*

Nec obstat, quod opponit Vazquez *sup. disp.* 108. *cap.* 2. *num.* 7. Hieronymus, & Doctores frequenter legere *in principio*, idest, *initio temporis*, cui locutioni assentitur D. Thomas *supra Genesim cap.* 1. iuxta quem non potest distinctio personarum probari, & nomine *Spiritus Domini* aer communiter intelligitur. 5 *Oppositio Vazqu.*

Non inquam obstat; cum enim idem testimonium Scripturę duos sensus, etiam litterales, habere possit, vt docet D. Thomas *supra quæst.* 1. nullum est inconueniens, quod in vno ly *in principio* sumatur *temporaliter*, & in alio *causaliter*, ita vt idem sit, quod *in Filio*, & similiter *Spiritus Domini*, & aerem, & tertiam personam denotat. Nec in oppositum est D. Thomas; non enim reiecit Augustini lectionem, sed aliam vt magis consonam litterę admittit, vt constat ex verbis D. Thomę, ibi: *Licet autem ita possit veri intelligi, sicut etiam dicit Hieronymus in libro illo, tamen menti litterę magis videtur esse, quod accipiatur principium non causaliter, sed initialiter, hoc est pro initio temporis, iuxta illud Psalmi* 101. *initio tu Domine terram fundasti, quo sensu etiam Apostolus ad Hebręos primo assumit hoc verbum.* Hęc D. Tho. ex quibus verbis apertè constat, non reijcere lectionem Augustini, & Hilarij, vt falsam, sed tantum aliam pręponere vt magis consonam litterę. *Resp.*

Deinde probari solet ex alijs testimonijs Scripturę, in quibus introducitur Deus loquens in persona plurium. Genesi primo; *faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Ex quo loco Origenes, Basilius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, & alij, colligunt mysterium Trinitatis. Et cap. 11. *Venite descendamus, & confundamus linguas eorum*, quę verba, licet ad Angelos facta plures interpretentur, ex illis tamen mysterium Trinitatis colligunt Glossa interlinealis, Isidorus, Procopius, & alij. Ad idem faciunt illa Scripturę testimonia, in quibus pluries Dei nomen repetitum inuenitur, Isaię 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth*, vbi Trinitas personarum in nomine *Sanctus* repetita designatur, & vnitas essentiæ illis verbis numeri singularis, *Dominus Deus sabaoth*. Exodi etiam tertio illis verbis: *Hęc dices filijs Israel, Dominus Deus Patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos*; vbi vnitas exprimitur dicendo *Dominus Deus Patrum vestrorum*; Trinitas vero ex nomine *Deus* tribus vicibus repetito colligitur: vnde Glossa interlinealis sic habet: *Hic attestantur tres approbati, & examinati testes, quorum testimonium verum est nomine trium testium, tres Trinitatis personas intelligens designatas repetito nomine Deus.* Quę, & alia plura veteris paginę testimonia, tametsi non plenè prosternas Iudęorum mentes conuincant, intellectui tamen bene disposito Trinitatem personarum, illarumque distinctionem, suadent. 6 *Alia testimonia expenduntur.*

Id ipsum clarius ex nouo testamento contra hęreticos colligitur, & ommissis pluribus, duo tantum sufficiant. Matthęi vltimo: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; vbi vnitas 7 *Ex nouo testamēt. prob. conclusio.*

vnitas exprimitur dicendo *in nomine*, non *in nominibus*; Trinitas autem dicendo, *Patris, Filij, & Spiritus Sancti*, quod egregiè notauit D. Thomas super illum locum ibi: *Idem dicit in nomine, non in nominibus, & confunduntur hæreses, quæ non ponunt distinctionem in hoc quod dicit in nomine Patris, & Filij, & confunditur Arrius per hoc quod in singulari dicit in nomine*. Secundum habetur 1. Ioannis 5. illis verbis: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt*; quibus verbis manifestè exprimitur personarum distinctio: vbi enim est Pater, etiam est Filius, inter Filium autem, & Patrem, cum vnus ab alio procedat, necessario interuenit realis distinctio.

8 *Tertio prob. 1.* Tertio suadetur: idem namque à se ipso nequit realiter procedere; sed inter personas diuinas datur realis vnius ab alia processio: ergo etiam realis distinctio. Maior est adeò lumine naturali conspicua, vt de illa vnus vnquam dubitauerit: vnde Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 1. sic ait: *Qui autem putat eius esse potentiæ Deum, vt se ipsum ipse genuerit, eo plus errat, quod non solum Deus ita non est, sed nec Spiritualis, nec corporalis creatura; nulla enim omnino res, est, quæ se ipsam gignat, vt sit*. Minor autem constat ex Ioannis cap. 8. vbi Christus de se ipso ait: *Ego enim ex Deo processi, & in mundum veni*, vbi duplicem processionem distinguit, aliam æternam secundum diuinitatem dicendum, *ex Deo processi*, iuxta illud Psalmi 109. *Ante luciferum genui te*, & illud Ecclesiastici 24. *Primogenita ante omnem creaturam*, aliam temporalem secundum humanitatem dicendo, *veni*, iuxta illud ad Galatas 4. *Misit Deus Filium suum natum ex muliere factum sub lege*. Et Ioannis 15. Dominus de Spiritu Sancto dicit: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*: datur ergo inter diuinas personas vnius ab alia processio; & consequenter realis inter illas distinctio.

9 *Quarto prob. duplici congruentia D. Thom. 1. est.* Denique suadetur congruentia duplici sumpta ex D. Thoma *quæst. 9. de potentia art. 9.* Prima est: oportet enim in Deo veram, propriam, summamque amicitiam saluari; sed sine reali personarum distinctione non potest saluari in Deo vera, propria, & summa ratio amicitiæ: ergo datur in Deo realis personarum distinctio. Maior constat: omne namque, quod perfectionem sine imperfectione dicit, reperitur in Deo, amicitia autem nullam in suo conceptu dicit imperfectionem, & consequenter est in Deo constituenda: Minor autem probatur: Dei namque ad creaturas summa amicitia esse nequit; cum illas summè non possit diligere; non enim summè diligibiles sunt: nec ad se ipsum propriam potest habere amicitiam absque realis diligentis, & dilecti distinctione: amicitia namque est ad alterum; cum redamationem, & æqualitatem importet, teste Philosopho *in 8. Ethicorum capit. 3. & 8.* redamatio autem, & æqualitas, realem extremorum distinctionem exposcat: vnde Gregorius *homilia 17. in Euangelia in principio* docuit, Charitatem minus quam inter duos haberi non posse: ergo stare nequit in Deo vera, & propria, & summa ratio amicitiæ absque reali personarum distinctione.

10 *Secunda.* Secunda congruentia est: ad bonum namque spectat, quod sit communicatiuum sui: ergo ad summum bonum pertinet summè se communicare; sed sine reali personarum distinctione non saluatur summa Dei communicatio: ergo admittenda est in Deo realis personarum distinctio. Minor probatur: creaturis namque Deus non communicat se summè: nam summa communicatio est communicatio summi boni, & summo modo, creaturis autem, etsi summa bonitas communicetur, non tamen summo modo communicatur, sibi autem ipsi summè communicare suam bonitatem non potest, nisi reali distinctio personarum admittatur: nam inter communicans, & illum, cui sit communicatio, realis distinctio requiritur; nullus enim dicitur sibi aliquid communicare: ergo sine reali personarum distinctione summa diuinæ bonitatis communicatio subsistere nequit.

§. II.

Vnitas essentiæ inter Patrem, & Filium probatur.

11 *Secunda conclusio.* Sit secunda conclusio: *Secunda Trinitatis Persona est eiusdem essentiæ, & naturæ cum Patre*. Ita contra Arrium, & sequaces, omnes Catholici tenet. Ex Patribus Dionysius *cap. 1. de diuinis nominibus*. Ignatius *in epistola ad Philippenses*. Iustinus *in libro de recta Fidei explicatione*. Irenæus *lib. 3. contra hæreses cap. 6.* Clemens Alexandrinus *lib. 1. pedagogi*. Tertullianus *lib. 4. aduersus Marcionem cap. 25.* Hilarius *integro de Trinitate tractatu*. Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & alij, quos lato calamo refertur commentatores D. Thomæ *in præsenti, & supra quæst. 27. art. 2.* Ipseque D. Thomas pluribus suæ doctrinæ locis, & præcipuè *4. Contra Gentes cap. 2. & sequentibus*, vbi ita eleganter, & copiosè diuinitatem Filij propugnat, vt necesse aliud non sit quam illius verba transcribere. Diffinita est hæc veritas in pluribus Concilijs contra Arrium congregatis, & in Symbolo Athanasij illis verbis: *Sed Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vna est Diuinitas æqualis gloria, coæterna Maiestas, &c.* Probari poterat pluribus argumentis, & Scripturæ testimonijs, quæ vberrime congessit D. Thomas loco *vbi supra* allegato, ex quo sequentia breuiter deducuntur.

12 *Prob. ex Scriptura.* Primo ergo probatur conclusio ex Ioannis 10. cap. vbi Christus de se ipso ait: *Ego, & Pater vnum sumus*, quibus verbis distinctio personalis exprimitur asserendo, *ego, & Pater*, vnitas autem essentiæ cum additur, *vnum sumus*. Quod intelligendum esse non de sola vnitate affectus, sed de vnitate substantiali essentiæ, probant Basilius *lib. 1. contra Eunomium circa finem*, Chrisostomus *in hunc locum*, & alij Patres communiter. Constatque ex verbis immediatè antecedentibus: *Et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego, & Pater vnum sumus*. Ex quibus duplex argumentum conficitur ad probandum, Christum loqui de vnitate consubstantiali essentiæ. Primo: nam si solum accepisset à Patre vnionem secundum affectus, quod Pater illi dedit maius omnibus non esset; nihil enim omnia superat, nisi perfecta diuinitas; at Christus ait, *quod dedit mihi Pater maius omnibus est*: ergo cum se vnum cum Patre fatetur, loquitur de essentiæ vnitate. Secundo: nam vnitatem istam sumpsit pro medio ad probandum neminem posse de illius manu proprias oues rapere, in hunc modum: *Nemo potest illas rapere de manu Patris mei; sed ego, & Pater vnum sumus, & quod mihi dedit maius est omnibus: ergo nemo potest illas rapere de manu mea*; sed hoc argumentum omni robore careret, nisi loqueretur de vnitate cum Patre in essentia; cum ex sola hac vnitate æqualitas virtutis arguatur: ergo cum docet se esse vnum cum Patre, loquitur de vnitate consubstantiali essentiæ.

13 *Opponet.* Nec obstat illud Ioannis 17. Christi ad Patrem pro Discipulis orantis: *Claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus*. Ex quo deduci videtur, vnitatem Christi cum Patre non esse per identitatem essentiæ: exoptabat namque Discipulis vnitatem, quam habent Pater, & Filius, non autem volebat illis vnitatem secundum essentiam: ergo inter Patrem, & Filium hæc vnitas non inuenitur. *Resp.* Non inquam obstabat: cum enim inter Christum, & Deum Patrem, duplex vnitas reperiatur, scilicet amoris, quæ affectiua vocatur, & vnitas secundum essentiam, primam, non secundam inter Discipulos exoptabat; quia tamen prima non excludit secundam, ex illa non sequitur secundæ vnitatis negatio.

14 *Secundo prob.* Secundo probatur: nam inter Patrem, & Filium naturalem, est ad minus conuenientia specifica in natura; sed Verbum est Filius naturalis Patris: ergo est eiusdem naturæ cum Patre; cumque natura diuina non possit numero multiplicari, vt constat ex fide, & naturali ratione, multisque argumentis demonstrauit D. Thomas *lib. 1. Contra Gentes cap. 24.* fit consequens, vt inter secundam, & primam Trinitatis personam, inueniatur omnimoda identitas essentiæ, & naturæ. Minor, in qua sola difficultas ab hæreticis constituitur, constat clarè ex pluribus testimonijs Scripturæ, in quibus Christus asseritur Filius Dei. Ita habetur *Matthæi 11. Ioannis 3. & cap. 5. ad Roman. primę ad Hebręos 1. & passim alibi*. In nouo Testamento eadem exprimitur veritas. Nec in veteri fuit prætermissa, vt constat *ex Prouerbiorum 8. Isaię vltimo, Psalmo 88.* Et Psalmo 2. illis verbis: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quæ verba Dauidi fuisse in figura Christi dicta probat D. Thomas *lib. 4. Contra Gentes cap. 2.* eo quod, quæ in illo Psalmo sequuntur, non possunt Dauidi adaptari; cum illius Regnum non fuerit vsque ad terminos dilatatum.

15 *Resp. hæretici.* Huic argumento respondere possunt hæretici, Christum Dei Filium dici, vel ratione creationis, vel ratione excellentis iustificationis per gratiam, ex quibus filiationis modis non sequitur identitas in natura cum Deo. Hæc tamen euasio friuola est, *Contra 1.* & contra illam obstat primo, quod si hac sola ratione Christus esset Filius Dei, tametsi posset primogenitus dici, non tamen posset vnigenitus appellari; sed vt constat *Ioannis 1.* Christus dicitur, & est vnigenitus, ibi: *Vidimus gloriam eius, gloriam, quasi vnigeniti à Patre*: ergo non est Filius largè ratione creationis, nec adoptionis ratione iustificationis, sed naturalis, & verus.

Secundo. Secundo: nam Filius verus idem est quod naturalis; sed Christus dicitur, & est verus Filius, vt constat 1. Ioannis vltimo: *Vt simus in vero Filio eius*: ergo est Filius naturalis.

Tertio. Tertio: nam hoc genere filiationis etiam Moyses fuit ditatus; & tamen Paulus *ad Hebræos 3.* illum seruum appellat per comparationem ad Christum, Christum autem Filium, illis verbis: *Moyses quidem fidelis erat in tota eius domo, tanquam famulus, Christus autem tanquam Filius in domo sua*: Christus non est Filius, nec ratione creationis, sed ratione æternæ generationis Filius verus, & naturalis.

16 *Quarto.* Quarto: nam hoc filiationis genus etiam reperitur in Angelis; sed Christus alia ratione dicitur Filius, ac Angeli, vt constat ex Paulo ad Hebræos 1. illis verbis: *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Quod ad Chri-

Christum asserit esse dictum: ergo Christus est Filius verus, & naturalis per veram, & propriam generationem.

Quinto. Denique: nam Matthæi 6. laudatur maximè Petrus, eo quod alijs de Christo censentibus esse Eliam, alijs Ieremiam, &c. ipse Christum Filium Dei confessus est dicens: *Tu es Christus Dei Filij viui*; at si de filiatione adoptiua illius verba intelligerentur, non esset cur laudari à Christo deberet; cum etiam alij censentes. Eliam esse, autem vnum ex Prophetis, Filium Dei adoptiuum confiterentur; ergo confessus est in Christo Petrus filiationem naturalem.

17 *Denique prob. conclusio, & solutio impugnatur.* Denique id ipsum probatur: diuinitati namque omnis diuisio, aut multiplicatio repugnat; sed Pater, & Filius sunt verus, & perfectus Deus: ergo sunt omnino eiusdem indiuisæ naturæ. Consequentia est legitima. Maiorem multis demonstrat D. Tho. 1. *Contra Gentes cap.* 42. & licet illam plures Gentiles negauerint admittentes plures Deos, illam tamen hæretici non inficiantur, & breuiter potest ostendi primo: nam repugnant plura prima *Maior prob. 1.* principia, Deus autem prima causa est, primum principium, & vltimus finis omnium; & consequenter repugnat Deitati multiplicatio. Deinde: nam repugnant duo summè perfecta; vel enim vnum alterum contineret; vel non? Si primum, id, quod contineretur, summè perfectum non esset: nam repugnat summè per- *Secundo.* fecto in alio à se contineri. Si secundum, non continens non esset summè perfectum, de cuius conceptu est omnē in se continere perfectionem; sed Deitas est ens summè, & maximè perfectum: ergo repugnat Deitati diuisio, aut multiplicatio. Minor autem *Minor prob. 1.* cōstat primo ex Io. 1. illis verbis: *In principio erat Verbum, & Verbū erat apud Deum, & Deus erat Verbū, &c.* Secundo constat ex Ioan- *Secundo.* nis vltimo, ibi: *Vt simus in vero Filio eius, hic est verus Deus*, & alibi passim eadem vnitas continetur. Tertio: nam qui operatur *Tertio.* omnia opera Dei, Deum in virtute adæquat, & cum virtus consequatur naturam, Deum etiam in natura adæquabit; sed Verbum in natura adæquabit; sed Verbum operatur omnia opera Dei, vt constat ex Ioannis 1. cap. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. ergo adæquat Dei virtutem; & consequenter est Deus.

18 *Si respondeat Arrius, reijcitur à Diuo Thom. & prob. vltimo conclusio.* Quod si Arrius respondeat, opera Dei Filium facere, non vt principale agens, sed vt eius instrumentum, Euasionem istam infringit Angelicus Doctor ex Ioannis 5. cap. ibi: *Quæcumque enim ille fecerit, hæc Filius similiter facit*: ergo Filius non solum in rebus effectis, sed etiam in modo efficiendi Patri est similis, & æqualis; at Pater propria virtute vt agens principale operatur: ergo & Filius. Ex quo sic vlterius positam conclusionem confirmat, in quibus namque eadem est virtus operatiua, eadem natura inuenitur; cum virtus consequatur naturam; sed in Patre, & Filio eadem virtus reperitur: ergo & eadem natura. Probatur minor: nam idem non potest à duobus similiter effici, nisi in vna virtute conueniant, aut vnitate aggregationis, vt patet in duobus partialiter trahentibus nauim, ex quorum virtutibus vna conflatur, aut vnitate identitatis, aut simplicitatis; sed quæcumque efficit Pater, eadem similiter operatur, & Filius: ergo in Patre, & Filio vna virtus reperitur, sed non vna virtute compositionis, aliàs in Patre perfecta virtus effectiua non esset; & consequenter nec perfecta diuinitatis: ergo est in vtroque vna, & eadem numero virtus operatiua; & consequenter vna numero natura diuina, ad quam virtus effectiua consequitur: maneat ergo contra Arrium, & illius sequaces firmum, Filium esse eiusdem essentiæ, & naturæ cum Patre.

§. III.

Argumentis Hæreticorum occurritur.

19 *Opponunt Hæretici 1.* NEc hæreticorum argumenta alicuius ponderis sunt. Arguunt primo: in Scriptura namque etiam iusti, Dij, & Filij Dei appellantur, nec non, & geniti à Deo. Romanorum 8. *Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filij Dei*, Ioannis 3. *Vt filij Dei nominemur, & simus*. Iacobi 1. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis*. Exodi 3. Moysem: *Ego constitui te Deum Pharaonis*. Psal. 8. *Ego dixi Dij estis, & Filij excelsi omnes*; & tamen ex hoc non colligitur, iustos homines esse eiusdem numero essentiæ, & naturæ cum Deo: ergo pariter, ex eo quod Trinitatis secunda persona, Filius Dei, à Deo genitus, & Deus in Scripturis dicatur, non rectè colligitur esse eiusdem numero naturæ, & essentiæ cum Patre.

20 *Resp.* Respondeo negando consequentiam: nam filiatio triplex est. Prima in creatione fundata. Secunda in Iustificatione per gratiam, qua efficimur diuinæ consortes secundum conuenientiam analogam, & quandam Deitatis imitationem, & hæc est filiatio adoptiua. Tertia est naturalis in generatione propria fundata, per quam communicatur natura generantis secundum conuenientiam specificam, vel numericam. Prima communis est omni creaturæ intellectuali. Secunda omnibus in gratia existentibus. Tertia soli Filio conuenit; quod autem Filius sit eiusdem naturæ numero cum Patre, non ex Filiatione, vt sic, sed ex naturali intulimus, & quod Filius naturalis dicatur monstrauimus, tum, ex eo quod Filius verus in Scripturis asseritur, verus autem Filius adoptiuo contraponitur. Tum etiam, quia Filius dicitur Filiatione, quæ nec iusti hominibus, nec etiam Angelis conuenit, hæc autem non adoptiua, sed naturalis est. Denique; quia dicitur verus Deus, iusti tamen etsi appelletur Dij, nunquam tamen veri Dij in Scripturis nuncupantur; imo in Psalmo 81. postquam Dij, & Filij excelsi appellantur, subditur: *Vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus ex Principibus cadetis*; quod cum vera diuinitate non compatitur.

Mouentur secundo; nam in Scriptura habetur, solum Patrem esse Deum, Regem regum, & Dominum dominantium. Ioannis 17. Christus ad Patrem aiebat: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum*; sed Filius Pater non est: ergo Filius non est Deus. Respondeo negando maiorem, quam non probat testimonium adductum: nam dictio exclusiua *solum* non cadit supra Patris personam, sed supra diuinitatem, ita vt sensus sit, *vt cognoscant te esse Deum diuinitate, quæ sola est diuinitas vera*. Ex quo non sequitur Filius à diuinitate exclusus, sed potius inclusus: nam vbi Pater est Deus verus Filius eius Deus etiam esse debet. Præterquamquod, quamuis dictio *solus* Patri adiungatur, non sequitur Filium excludi: nam ab his, quæ communia sunt Patri, & Filio, & vtrique necessario conueniunt, per hoc quod soli Patri conuenire dicantur, non intelligitur Filius exclusus, nec è conuerso: nam Dominus Matthæi 11. dixit: *Nemo nouit Filium nisi Pater, nec Patrem quis nouit nisi Filius*. Et tamen per hoc nec Pater, nec Filius, à sui ipsius est exclusus cognitione. Ita Diuus Thomas 4. *Contra Gentes cap* 8. 21 *Opponunt 2.* *Resp.*

Probant, & mouentur tertio: nam diuinitas indigentiam non patitur; sed Filius indiget Patre: ergo Filius non est Deus, nec eiusdem naturę cum Patre. Minor ostenditur primo: nam recipere est indigentis; sed Filius à Patre recipit, vt constat Matthæi 11. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*: ergo Filius indigens est. Secundo: nam doceri est indigentis; Filius autem docetur à Patre, vt constat Ioannis 15. illis verbis *Omnia, quæ audiui à Patre meo nota feci vobis*: ergo in Filio est indigentia. 22 *Opponunt 3.* *Min. prob. 1.* *Secundo.*

Tertio: nam adiuuari etiam est indigentis; sed Filius à Patre adiuuatur; dicitur enim Ioannis 5. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: ergo Filius est naturę indigentis. Denique: nam in illo, in quo inueniuntur defectus potentię, & scientię, reperitur indigentia; sed vterque iste defectus reperitur in Filio: ergo indigentia inuenitur in illo. Minor quoad primum defectum constat ex Matthęi 20. capite, vbi Christus de se ipso sic ait: *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis*, quod idem est ac si diceret, *in mea potestate non est*; & consequenter defectum potestatis fatetur. Quoad secundum colligitur ex Matthęi 24 capit. vbi Christus ad Discipulos ait: *De die autem illa nemo scit, nec Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater*: ergo in Filio defectus scientiæ inuenitur. *Tertio.* *Quarto.*

Respondeo negando minorem, ad cuius primam probationem distinguo maiorem: cum recipiens donationi supponitur, & naturam ipsam donantis non recipit, concedo maiorem: cum recipiens donatione producitur, & ipsam recipit naturam donantis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam Filius recipit à Patre, non vt receptioni præexistens, quod est subiectum receptiuum, & recipit vt suam repleat indigentiam, sed vt receptionis terminus per illam receptionem productus, quę receptio est passiua generatio, sicut datio in Patre est ipsa generatio actiua; cumque per hanc generationem, quę perfectissima est, communicetur eadem Patris, natura, quę indigentię incapax est: fit consequens, quod ex Filij receptione à Patre non arguatur indigentia, sed potius illius negatio. Quod autem Filius eandem Patris naturam recipiat, constat ex dictis, & insuper ex verbis in argumēto relatis, quibus Christus fatetur omnia sibi tradita à Patre, & quod sibi à Patre est donatum maius omnibus esse, si autem illi Patris natura non donaretur, non darentur illi omnia, nec donatum esset omnibus maius; cum diuina natura ei desuisset, & hęc sola eminentiam habeat ad omnia. Ita Diuus Thomas *loco nuper allegato*, & *quæst.* 10. *de potentia ad* 13. *argumentum*. 23 *Resp. Ad 1. prob. minoris.*

Si opponas: creatura quęlibet est indigentis naturę; & tamen non pręexistit receptioni: qua recipit esse à Deo: ergo quod recipiens non pręexistat receptioni, non excludit à recipiente indigentiam. Respondet D. Thomas *vbi nuper solutione ad* 14. creaturam ideò esse indigentis naturę; quia esse, quod accipit, non potest permanere nisi à Deo conseruetur, & ideo etiam postquam esse accipit, indiget diuina operatione vt conseruetur in esse, Filius autem accipit à Patre idem numero esse, & eandem numero naturam, quę existit in Patre; & ab illo in conseruari non dependet, & ideò naturę indigentis non est. 24 *Instabis. Resp.*

Duo tamen contra solutionem istam obstare videntur. Primum: nam in illa, quod Filius non sit indigentis naturę, totum reducitur ad hoc, quod recipit eandem Patris naturam, quę indi- *Repl. 1.*

gentę

gentiæ incapax est, non autem ad hoc quod receptioni non præexistat; & consequenter præexistentia, vel non præexistentia, ad indigentiam, vel illius negationem non conducit. *Secundo.* Secundo: nam creatura quælibet non solum ex naturæ indigentis actione diuina, vt conseruetur, sed etiam naturæ indigentis operatione diuina, vt fiat, & primo existat, quod non videtur posse aliquo negari; at D. Thomas indigentiam naturæ creatæ totam reducit ad actionem Dei conseruatiuam: ergo argumentum non soluit.

25 *Resp. ad 1 replicã.* Respondeo ad primum, quod Filius non sit indigentis naturæ indigentia conseruationis reduci à D. Thoma ad hoc quod accipit eandem Patris naturam, quæ indigentiæ incapax est. Quod autem non sit indigentis naturæ ratione acceptionis à Patre non ad hoc solum reduci, sed etiam ad hoc quod receptioni non præexistit, quod necessarium erat, vt ratione acceptionis esset indigentis naturæ.

Ad 2. Ad secundam distinguo maiorem: indigentia *strictè* sumpta, nego maiorem: *largè* sumpta pro dependentia, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam strictæ sumpta indigentia dicit carentiam formæ in subiecto indigente; vt enim docuit D. Thom. *loco allegato*, post quam quis accipit aliquid, non dicitur illo indigere; habet enim, quo indigebat; & consequenter præsupponit subiectum; cum ergo creatura, antequam terminet actionem diuinam, non præsupponatur existens, sed primo existit per illam: fit, vt non indigeat actione Dei, quatenus primo productiua, indigentia *strictè* sumpta, si tamen indigentia *latè* sumatur pro qualibet dependentia, sic potest dici creatura indigens actione Dei productiua, id est dependens ab illa.

26 *Vrgebis.* Si dicas: creatura in statu possibilitatis non terminat actionem productiuam Dei: ergo est in illa carentia tali actionis; & consequenter indigentia illius. Respondeo distinguendo consequens: carentia negatiua, concedo consequentiam: priuatiua, nego consequentiam, ex quo non sequitur indigentia: nam hæc dicit carentiam sumptam *priuatiuè* in subiecto indigente, quæ in creatura in statu possibilitatis non inuenitur; cum licet sit capax terminandi actionem, illam tamen terminare non petat, quod ad priuationem, vt à simplici negatione distinctam, exigitur.

27 *Ad 2. prob. minoris.* Ad secundam minoris probationem distinguo maiorem: doceri, doctrina supponente ignorantiam, aut necessitatem in subiecto, concedo maiorem; doceri, actione communicante subiecto naturam, & scientiam, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam Filium doceri à Patre est ab ipso procedere, & mediante processione accipere ab illo naturam cum summa sapientia, quæ actio nullam ignorantiam in Filio supponit; cum enim Filius sit Patris sapientia, ignorans esse non potest; nequit enim sapientia ipsa esse ignorans.

Ad 3. Ad tertiam concessa maiori, nego minorem: adiuuari namque infirmitatem, & imbecillitatem supponit, in Filio autem, cum sit virtus Patris, infirmitas esse nequit: nam virtus infirmari non potest, & consequenter Filius non potest iuuari à Patre, nec ex eo quod Filius non possit à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem, sequitur à Patre adiuuari sed tantum quod in vtroque sit virtus eadem, Filius tamen à Patre illam acceperit, sicut etiam accepit à Patre naturam, & consequenter, quod licet omnia per se ipsum operetur, quæ Pater, Pater tamen operatur omnia per se, & à se, Filius autem per se, non à se, sed à Patre, aliàs si per se, & à se operaretur, Filius non esset.

28 *Replic.* Si dicas: qui habet operandi virtutem, & operationem ab alio, subordinatur illi; sed subordinatum alteri adiuuatur ab illo: ergo si Filius habet operandi virtutem, & operationem, non à se, sed ab alio, scilicet à Patre, subordinatur in operando Patri, & ab illo adiuuatur. *Resp.* Respondeo distinguendo antecedens: si habeat illa ab alio, alietate virtutis, & operationis, concedo antecedens: alietate personali cum omnimoda vnitate virtutis, & operationis, nego antecedens, & consequentiam: nam Filius, & Pater, habent eandem omnino virtutem, eandemque operationem, solumque distinguuntur relationibus personalibus, in quibus nec virtus, nec operatio consistit, & ideò inter Filium, & Patrem, tametsi reperiatur ordo, non tamen subordinatio: nam hæc esset virtutis ad virtutem; & consequenter esse non potest inter illa, in quibus residet omnino eadem virtus.

29 *Ad vltimam probationem minoris.* Ad vltimam probationem concessa maiori, nego minorem pro vtraque parte: quod enim in Filio nullus reperiri possit potestatis defectus, constat ex ipsius confessione, Matthæi vltimo vbi dicit. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*, cui autem omnis potestas est data, nullus conuenit potestatis defectus. *In Christo nullus fuit defectus potestatis aut scientiæ.* Nec obstant verba in contrarium adducta; vt enim D. Thomas notauit, non dixit Christus, suæ potestatis non esse distribuere sedes cælestes absolutè, cum Ioannis 10. dicat: *Ego vitam æternam do eis:* Et Matthæi 25. dicitur: *Quod Filius hominis statuet oues à dextris & hædos à sinistris:* Et Ioannis 5. dicat: *Quod Pater omne iudicium dedit Filio:* tantum ergo asseruit, non esse potestatis suæ dare sedes cælestes, illis, pro quibus rogabatur, scilicet Iacobo, & Ioanni, & hoc non absolutè, sed ratione coniunctionis carnalis, qua illorum Mater fuit ad petendum inducta: vnde non dixit, *non est meum dare alicui*, sed *non est meum dare vobis*. Vel aliter dici potest, negasse suæ potestatis esse ratione naturæ humanæ, secundum quam Iacobus, & Ioannes cognati erant ad Christum, non autem quod suæ potestatis non esset ratione naturæ diuinæ. Quod etiam in Christo nequeat defectus aliquis scientiæ reperiri constat ex Paulo *ad Colossenses* 2. affirmante, esse in illo absconditos omnes sapientiæ, & scientiæ Thesauros: vnde illud *Matthæi* 24. ex quo Arriani potissimè suum confirmabant errorem, variè explicatur à Patribus.

30 *Prima explicatio illius loci de die autem illa reijcitur.* Prima explicatio est, illa verba, *nec Filius hominis*, *nisi Pater*, in Matthæo non haberi, sed fuisse illius Euangelio addita. Hæc tamen explicatio displicet omnibus Patribus. Tum, quia Augustinus, & alij Patres communiter prædicta verba, non negant, sed explicant.

Tum etiam; quia esto admittamus non haberi in originali Matthæi, in Marco tamen prædicta verba inueniri, nullus Patrum, nec Theologorum negat.

Secunda. Secunda explicatio est, intelligi de Filio hominis non naturali, sed adoptiuo. Quam explicationem refert, & non reijcit D. Thomas 3. *part. quæst.* 10. *artic.* 2. *ad* 1. displicet tamen communiter, illamque pluribus impugnat Abulensis *quæst.* 209. *in* 24. *caput Matthæi*. Ex quidem Filius adoptiuus excluditur per illam particulam *nemo, nec Angeli in cælo*; omnis enim Filius adoptiuus, vel est Angelus, vel homo: ergo superfluè adderetur, *Nec Filius hominis, nisi Pater*, si nomine *Filij hominis* intelligeretur Filius adoptiuus.

31 *Tertia.* Tertia explicatio est, Christum ignorasse diem Iudicij non in se, sed in membris. Ita Origenes, cuius explicationem refert D. Thomas *in* 24. *cap. Matthæi*, nec illam reijcit, fortè tanti Doctoris veneratione ductus. Illam alij impugnant: nam notitia diei iudicij non in se, sed in membris, iam supponebatur exclusa; cum membra Christi sint, vel Angeli, vel homines, quos dictum diem nescire iam supponebatur assertum, dicendo: *nemo, nec Angeli in cælo*, id est, nullus homo, nec Angelus: ergo superfluè adderetur illud, *neque Filius hominis*.

32 *Quarta.* Quarta explicatio est, Christum nescire illum diem, non qua Deus, sed qua homo, non ly *qua* dicente speciem, sed causam, idest, non negando quod humanitas Christi sciuerit prædictum diem, sed quod illum sciuerit quia homo, hoc est notitia habita humanitatis viribus, sed ex diuina relatione. Ita Gregorius Nissenus, Damascenus, Athanasius, & plures Ecclesiæ Patres, ignorantiam Christo attribuentes, quod ita intelligendum est, non quia humanitas Christi aliquid propriè ignorauerit, sed quia plura, quæ cognouit, non cognouit scientia humana, sed reuelatione diuina. Quam explicationem optime defendit Maluenda *lib.* 2. *de Anti-Christo cap.* 23 Nec obstat quod alij opponunt, quod iuxta hanc explicationem insufficienter Christus Apostolorum interrogationi de die iudicij occurrebat, asserendo se nescire scientia humana, si aliunde illius diei notitiam habeat. Non inquam obstat: nam vt illorum curiositatem sedaret, sufficiens erat responsio, ac si diceret; diem illum, nec Angeli, nec Filius hominis, qua homo ex viribus proprijs, possunt illius diei notitiam habere, non ergo maiora quæ ratis, nec illius diei prætendaris notitiam.

33 *Quinta explicatio.* Quinta explicatio, eaque fræquentior, & plausibilior est, prædicta verba intelligi de Christo non vt Deo, sed vt homine, non quia illum diem ignorauerit, sed quia alijs non communicabat illius diei notitiam, vel quia sub secreto sciebat, nesciebat ad alijs dicendum, sicut interrogati de illo, quod secrete scimus, optime respondemus nescire; quia non scimus ad reuelandum. Ita ex Augustino, & Hyeronimo D. Thomas *in prædictum caput Matthæi* & 3. *part. quæst.* 10. *art.* 2. *ad* 1. Cui explicationi frequenter acquiescunt Theologi, *Quam reijcit Maldonatus.* solus Maldonatus illam resistit, dices non inniti magnæ probabilitati: nam si Christus ideò dicitur nescire, quia illum diem nobis non reuelabit, vel quia ad illum reuelandum non sciebat, eadem ratione de Patre dici oporteret, illum diem ignorasse; cum nec Pater illum reuelauerit nobis. Vnde relatis, & refutatis omnium interpretationibus, suam prædictus Auctor subiunxit, & omnibus illis præposuit dicens, solum Patrem dici scire diem iudicij; quia solus Pater ex officio sciebat; quia solius Patris est constituere quando soluendus sit mundus, & quando sit futurus dies iudicij; & consequenter solus Pater scit ex officio illum diem.

34 *Maldonatus reijcitur.* Quæ interpretatio displicuit Maluendæ *vbi supra*, illamque satis modeste impugnauit hac consideratione: nam ad Christum ex officio pertinet iudicium mundi, iuxta illud; *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio*; sed ad officium iudicis pertinet diem scire, quo iudicaturus est: ergo Christus ex officio habuit illius diei notitiam. Sed quidquid sit de Maldonati explicatione, à communi recedendum non est, maxime ex tam

leui

leui fundamento, cui D. Thomas 3. *part. quæst.*10. *art.*1. *ad* 1. occurrit negando sequelam: nam licet Pater diem iudicij nobis non reuelauerit, illum tamen reuelauit Christo vt homini: vnde licet sub secreto illum sciuerit respectiuè ad nos, non tamen respectiuè ad Christum tanquam ad hominem.

55 *Contra communẽ interpretationẽ obsistũt duo.*
Duo tamen contra istam interpretationem videntur obstare. Primum est: nam etiam Christus vt Deus sibi vt homini reuelauit: ergo si ideò de Patre non negatur illius diei notitia, quia illam Christo vt homini communicauit, nec etiam Christo est neganda, nec dicendum illum diem ignorasse. Secundum est: nam ex illa sequitur, Angelum non ignorasse diem iudicij absolutè, sed solum ad reuelandum alijs; consequens est falsum: ergo & interpretatio tradita. Patet sequela: nam Christus eisdem verbis negat illius diei notitiam Filio hominis, & Angelis: ergo si de Filio hominis prædicta verba explicantur de scientia alijs communicanda, & non alijs tradenda, eadem ratione explicabuntur Angelis.

36 *Diluitur* 1. *obiectio.*
Hæc tamen parum vrgent. Ad primum respondeo distinguendo consequens: Christo vt Deo, concedo consequentiam: Christo vt homini, nego consequentiam: cum enim Christus dixit se nescire diem iudicij, de se ipso non vt Deo, sed vt homine loquebatur, sic autem nulli reuelauit, & sic sub secreto respectiuè ad omnes prædictum diem cognoscebat. Si dicas: ly *solus Pater* etiam alias persona Trinitatis excludere, si in rigore sumatur; sed Christus soli Patri tribuit prædictam notitiam: ergo illam sibi, etiam vt Deo, & Spiritui Sancto negauit.

Dices.

Resp.
Respondeo, in ordine ad prædicata, quæ absoluta sunt, & toti Trinitati communia, ly *solus* termino personali adiunctum non excludere personas, vt *supra* ex Diuo Thoma dicebamus, & docent frequenter Theologi, cognitio autem prædicatum est absolutum & ideò quamuis soli Patri attribuatur, non excluduntur Filius, nec Spiritus Sancto. Mitto explicationem Abulensis, eo loco *Patrem* non personaliter sumi, sed prout est toti Trinitati nomen commune, vt cum dicimus *Pater noster, qui es in Cœlis*. Mitto inquam, quia singularis est, & in Scripturę intelligentia debet singularitas vitari.

37 *Solutio Patris Suarez.*
Ad secundum, Suarez 3. *part. quæst.*10. *art.*1. *in commentario articuli ad finem*, respondet ex hoc loco tantum in rigore colligi, Angelos ne scire diem iudicij ad reuelandum alijs, an vero nesciant omnino, ex hoc loco non inferri, sicut nec eius oppositum: vnde, inquit Suarez, Abulensis *in* 24. *caput Matthæi quæst.*209. affirmat, eos scire diem iudicij, Sotus vero *in* 4. *distinct.*43. *quæst.*2. *art.*2. prædictam notitiam negat, vterque tamen diuinat, quanquam sententia Soti maiori coniectura nitatur.

38 *Alia solutio præfertur.*
Melius tamen respondetur negando sequelam: vt enim de Christo verba illa cum limitatione accipiamus, cogunt alia testimonia Scripturæ, quibus omnium rerum cognitio Christo vt homini attribuitur: deinde magna dignitas Christi, ob quam nullum ex futuris oportuit ipsum latere: ac denique officium iudicis vniuersalis, quod à Deo Patre accepit; cumque nihil horum respectu Angelorum militet, non est cur in illis prædicta verba cum limitatione, sed absolutè accipiantur; ac per consequens asserendum videtur ex prædicto loco rigorosè accepto inferri, Angelos diem iudicij non solum ad reuelandum, sed etiam absolutè nescire.

39 *Ad inconuenienti prob.*
Deinde: nam ex opposito fieret, ex prædicto testimonio non colligi, homines diem iudicij absolutè nescire, sed tantum ad reuelandum alijs; consequens falsum videtur: ergo & illud, ex quo sequitur. Patet sequela: nam eisdem verbis negatur de hominibus, ac de Angelis: ergo si de Angelis sufficienter explicatur de notitia alijs tradenda, etiam de hominibus sufficienter ita explicabitur. Quod autem addit Suarez, Abulensem affirmare, Angelos circa diem iudicij notitiam habere, falsum est: nam *quæst.* 209. quam refert Suarez, de Angelis mentionem non facit, quæstione autem, vbi de Angelis testimonium illud versat, expressè negat Abulensis his verbis: *Sic de Angelis dicendum est, quod post diem iudicij omnia scient, sed nunc aliqua ignorant, quæ postea scient, & inter illa est vnum ipsa dies iudicij.*

40 *Deniq; obijciunt.*
Denique, vt alia minoris momenti ommittamus, in sui erroris fulcimentum obijciunt Hæretici: Pater namque est maior Filio, Ioannis 14. *Pater maior me est.* Filius est Patri subiectus. 1. Corinthiorum 15. *Cum omnia subiecta fuerint, tunc ipse Filius subiectus est illi*, scilicet, Patri. Præceptum à Patre suscepit, Ioannis 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater.* Patri etiam obediuit, ad Philippenses 2. *Factus obediens vsque ad mortem* ab ipso clarificatus fuit. Ioannis 12. *Pater clarifica Filium tuum.* In tempore potestatem accepit, Matthæi vltimo: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra*: fuit etiam in tempore genitus, Psalmo 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*; sed hæc omnia cum vera Filij diuinitate, cum æqualitate ad Patrem, & identitate secundum essentiam cum illo, repugnant, vt per se est manifestum: ergo Filius non est eiusdem essentiæ cum Patre.

41 *Resp.*
Respondeo, in Christo esse duas naturas, humanam scilicet, & diuinam, secundum illam, æqualitatem, coæternitatem, & consubstantialitatem habet cum Patre; secundum naturam humanam minor est Patre, subiectus illi, obediens, & præcepta suscipiens, & ab ipso clarificatus, potestatem etiam iudiciariam ipsi vt homini conuenientem in tempore accepit diuinam autem ipsi conuenientem vt Deo, non in tempore, sed ab æterno. Quod si in tempore dicitur data, est quia in tempore manifestata fuit, & sic dicitur in tempore genitus; quia in tempore fuit illius generatio æterna hominibus declarata. Vnde Prouerbiorum 8. de sapientia increata dicitur: *Primogenita ante omnem creaturam.* Et quidem si argumentum Arrij aliquid probaret, etiam conuinceret, Filium non esse omnium suprema creaturam, cuius contrarium ipse docebat, cum ad Hebræos 2. dicatur: *Minoratus ab Angelis*: sicut ergo ex hoc non sequitur inferioritas respectu Angelorum, nisi tantum ratione humanæ naturæ, ita ex eo quod Pater maior esse dicatur Filio, non infertur non esse æqualem cum Deo, nisi tantum secundum humanitatem.

§. IV.

Diuinitas Spiritus Sancti monstratur.

Tertia conclusio: *Spiritus Sanctus est eiusdem essentia cum Patre, & Filio.* Conclusionem istam negarunt omnes hæretici, qui à Filio consubstantialitatem cum Patre excluderunt. Et insuper Macedonius, qui teste D. Thoma *cap.*16. licet rectè senserit de Patre, & Filio quoad identitatem essentiæ, hanc identitatem Spiritui Sancto negauit. Macedonium sequuti sunt plures, qui dicti sunt Semiarriani, eo quod in parte Arrio consentirent, inter illos tamen, vt refert D. Thomas aliqua dissensio erat; quibusdam asserentibus, Spiritum Sanctum non esse subsistentem personam, sed ipsam Patris, & Filij diuinitatem. Alijs autem, esse perfectionem quandam accidentalem mentis nobis infusam à Deo. Priores ex nouis hæreticis sequutus est Zeruetus docens, Spiritum Sanctum non esse rem subsistentem, sed impulsum quendam diuinum. Posteriores autem sequutus est Blandrata docens, Verbum, & Spiritum Sanctum non esse personas, sed virtutes diuinas. Quibus plures alij adhæserunt quos referunt commentatores Diui Thomæ *in præsenti*. 42 *Hæreticorũ diuisio.*

Contra hos omnes nostra conclusio statuitur, diffinita in Concilio Nisseno secunda, & in alijs congregatis post ipsum constatque ex Symbolo Athanasij illis verbis: *Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti, sed Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vna est diuinitas, æqualis gloria, coæternam Maiestas*; quibus, distinctio personalis Spiritus Sancti ab alijs personis, & identitas essentiæ cum illis statuuntur. Vt autem illam ostendamus, aduerto ex dictis *supra*, Deitatem diuidi, aut partiri non posse: vnde semel monstrato Spiritum Sanctum esse Deum, & personam subsistentem diuinam, euidenti illatione colligitur consubstantialem esse, & eiusdem essentiæ cum alijs diuinis personis. 43 *Contra hæreticos statuitur Catholica veritas.*

Quod autem Deus sit, probatur ex veteri Testamento: nam solus Deus est omnium rerum creator, iuxta illud Genesis cap.1. *In principio creauit Deus cœlum, & terram*: sed Spiritum Sanctum esse omnium rerum creatorem, & conditorem ex veteri testamento colligitur: ergo Spiritus Sancti diuinitas habetur ex veteri testamento. Minor constat ex Psalmo 32. ibi: *Verbo domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quem locum de Filio, & Spiritu Sancto, vetere intellexisse affirmat Genebrardus, & Paulus Burgensis 1. *parte Scrutinij distit.*9. *capit.*5. eandem intelligentiam attribuit Rabi Salomoni. Ex Psalmo etiam 103. illis verbis: *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur.* Iudith cap.16. *Misisti Spiritum tuum, & creata sunt.* Et Iob cap. 26. *Spiritus eius creauit Cœlos.* Ex quibus, & alijs pluribus veteris Paginæ testimonijs, clarè conspicitur, rerum omnium creationem Spiritui Sancto attribui. Quo argumento ad diuinitatem Spiritus Sancti ostendendam vsi sunt Athanasius, Cyrillus, Basilius, & alij Patres, quos lato calamo refert noster Ioannes de Portugal Episcopus Vicensis *tom.*1. *de gratia increata cap.*2. vbi alia plurima congerit testimonia pro eadem veritate statuenda. 44 *Probatur ex Veteri Testamento.*

Secundo probatur: nam cui competunt propriæ operationes Dei, natura Deum esse conuincitur; sed Spiritui Sancto conueniunt operationes diuinæ: ergo Spiritus Sanctus est Deus. Maior cum consequentia tenet. Minor autem ostenditur primo: nam creatio est opus solius Dei; sed hæc Spiritui Sancto attribuitur: ergo operationes propriæ Dei Spiritui Sancto conueniunt. Secundo: resuscitare à mortuis est operatio propria Dei, vnde Ioannis 5. dicitur: *Sicut Pater suscitat mortuos, & viuificat*; sed virtus viuificatiua Spiritui Sancto conuenit, vt constat ex Paulo ad Rom.8. *Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis*: ergo idem quod prius. Tertiò: loqui per os Prophetarum est proprium solius Dei: vnde Numerorum 12. dicitur ex ore Dei; *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium*, idest per spiritum meum *loquar ad illum*; sed hoc Spi- 45 *Secunda prob.*

Spiritui Sancto attribuitur; dicitur enim in Actibus Apostolorum capite primo: *Oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os Dauid:* ergo opera propria Dei Spiritui Sancto conueniunt.

46 *Deniq;* Denique, omissis alijs, in hunc modum probatur: solius Dei est propria secreta cognoscere; vnde Isaiæ 24. ex persona Dei dicitur; *Secretum meum mihi*. Reuelatio etiam mysteriorum est opus solius Dei; vnde Danielis capite secundo dicitur; *Est Deus in ipso reuelans mysteria*. Item, esse vbique soli Deo potest conuenire, vnde Ieremia 23. in persona Dei dicitur; *Cælum, & terram ego impleo*; sed hæc omnia Spiritui Sancto conueniunt, vt de primo constat 1. ad Corinthios 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei, quæ sunt Dei nemo nouit, nisi Spiritus Dei*, de Secundo 1. ad Corinthios 14. *Spiritus loquitur mysteria*, de tertio Sapientiæ 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*: ergo quæ sunt propria Dei Spiritui Sancto conueniunt; & consequenter est Deus.

47 *Triplex hæreticorum euasio.* Huic argumento tripliciter potest ab hæreticis occurri. Primo, asserendo hæc omnia, quæ Dei sunt, propria, attribui Spiritui Sancto non per authoritatem, sed per ministerium, licet autem primo modo soli Deo competere possint, secundo autem modo possunt conuenire creaturæ. Secundo responderi potest, ex his tantum colligi, Spiritum Sanctum esse Deum, non autem esse personam ab alijs distinctam, sed diuinitatem Patris, & Filij, vt quidam Semiarriani dixerunt. Tertio, vt dixerunt alij, nomine Spiritus Sancti non intelligi Personam Diuinam, sed formam accidentalem nostris mentibus infusam.

48 *Prima euasio reijcitur.* Omnes autem euasiones istæ friuolæ sunt, & absque vllo fundamento confictæ, & contra primam facit illud Pauli 1. ad Corinth. 12. vbi diuersis donis Dei numeratis subdit: *Hæc omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult*; sed per ministerium operans; & non *authoritatiuè*, non tam operatur vt vult, quam alterius arbitrio subiectus: ergo operationes istæ non per ministerium, sed per authoritatem Spiritui Sancto attribuuntur. Sic prædictam euasionem repulit Diuus Thomas 4. *Contra Gentes cap.* 17.

49 *Si opponas.* Sed potest in contrarium opponi: nam Christus, quatenus homo, non *authoritatiuè*, sed *ministerialiter* instituit Sacramenta, aliàs vt homo haberet non solum potestatem excellentiæ, sed etiam authoritatis, cuius contrarium docet D. Thom. 3. *part. quæst.* 63. *art.* 3. & tamen pro suæ voluntatis arbitrio Sacramenta instituebat; cum liberè, & non coactè, nec necessario Sacramenta instituerit: ergo ex hoc, quod Spiritus Sanctus pro suæ voluntatis arbitrio operari dicatur ea quæ sunt propria Dei; non sequitur, ad illa per authoritatem, & non per ministerium concurrere.

50 *Resp.* Respondetur, ly *prout vult* denotare libertatem nulli alteri subiectam, & in hoc sensu illa verba à D. Thoma cum Patribus Ecclesiæ accipiuntur. Et ex illis sic acceptis receptè à D. Thom. colligitur, Spiritum Sanctum non *ministerialiter*, sed *authoritatiuè* operari: Christus autem vt homo, etsi liberè Sacramenta instituerit, illius libertas erat voluntati Dei subiecta, subordinata, ideoque loquendo de Christo vt homine, non tam est dicendum, instituisse Sacramenta prout vult, quam Dei arbitrio, & voluntatis subiectum.

51 *Secunda reijcitur 1.* Secunda reijcit D. Thom. *loco allegato cap.* 18. Primo: quia essentia, vel diuinitas Patris, & Filij, à nullo illorum distinguitur realiter, Spiritus autem Sanctus, cum ab vtroque procedat, realiter ab vtroque distinguitur: ergo non est Deitas Patris, & Filij. *Secundo.* Secundo: nam Ioannis 6. dicitur, quod Spiritus Sanctus accipit à Filio, his verbis: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*; de Deitate autem non potest verificari quod aliquid accipiat à Filio: ergo Deitas Filij non est. *Tertio.* Tertio: nam cum Pater, & Filius sint personæ subsistens in natura diuina, Spiritus Sanctus illis non communicaret, nisi etiam esset persona subsistens ab illis *personaliter* distincta; sed Spiritus Sanctus eisdem communicatur, vt patet Matthæi vltimo vbi dicitur: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Et Ioannis vltimo: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt*: ergo Spiritus Sanctus non esse Deitas, aut virtus absoluta Patris, & Filij, sed persona subsistens ab illis *personaliter* distincta.

52 *Vlt. euasio excluditur 1.* Tandem vltimam euasionem refelit Angelicus Doctor primo: formæ namque accidentales non dicuntur propriè operari, sed habens eas dicitur propriè operari pro suo voluntatis arbitrio; homo enim sapiens vtitur sapientia cum vult: sed, vt constat ex proximè dictis Spiritus Sanctus dicitur operari prout vult: ergo forma creata accidentalis non est.

53 *Secundo.* Deinde: nam Spiritus Sanctus est causa omnium perfectionum, quæ humanæ menti infunduntur: ergo non est perfectio accidentalis creata infussa mentibus hominum. Consequentia patet: nam effectus realiter à causa distinguitur. Antecedens autem constat ex Paulo ad Romanos 5. vbi dicitur: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Et prima ad Corinthios 12. ait Paulus: *Alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ*, & sic de alijs: ergo ex Paulo omnis perfectio spiritualis infussa mentibus hominum ab Spiritu Sancto est.

Denique ex dictis reijcitur: si namque Spiritus Sanctus esset perfectio creata, non esset vnum cum Patre, & Filio; sed vt dicitur Ioannis vltimo: *Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo, & hi tres vnum sunt*: ergo Spiritus Sanctus non est creata perfectio. 54 *Denique.*

Respondent hæretici primo, illud: *Et hi tres vnum sunt*, à solo Hieronymo legi. Sed contra: quia vt rectè notauit Vazquez *tomo 2. in 1. part. disp.* 109. *cap.* 3. *num.* 12. præter Hieronymum ita legunt Higinius Papa *epistol.* 1. Cyprianus *lib. de vnitate Ecclesiæ* Athanasius *lib.* 1. *de vna deitate Trinitatis*, Fulgentius *lib. ad obiectiones Arrianorum*: ergo hæreticorum solutio falso nititur fundamento. Secundo respondent, prædicta lectione admissa, adhuc non colligi identitatem essentiæ Spiritus Sancti cum alijs personis diuinis, sed tantum idem esse testimonio, idest, idem testificari: nam in eodem loco additur: *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres vnum sunt*; & tamen spiritus, aqua, & sanguis, sunt non idem in essentia, sed testimonio tantum. 55 *Primum effugium reijcitur.* *Secundũ effugium.*

Sed contra: nam ly *vnum sunt*, si rigorosè accipiatur, vt debet, dicit vnitatem essentiæ, cum *neutraliter* sumatur, sicut ly *aliud* dicit essentiæ alietatem; quo circa non admittitur inter diuinas personas comparatas inter se; sed non est cur in præsenti non sumatur rigorosè, & ad impropriam acceptionem detorqueatur: cum ex rigorosa acceptione nullum absurdum sequatur: ergo sic est accipiendum; & consequenter fatendum, Spiritum Sanctum esse eiusdem omnino essentiæ cum alijs personis diuinis. Nec obstat, quod in contrarium adducitur: nam cum inter creaturas non stet cum reali distinctione duorum identitas essentiæ inter illa sit, vt cum de illis vnitas enunciatur, vel sumatur pro similitudine, vel pro identitate in aliquo, in quo illis identitas non repugnet, & ideò cogimur inter spiritum, aquam, & sanguinem, ly *vnum sunt* explicare de vnitate in testimonio, non de vnitate in essentia. Præterquamquod, vt rectè notauit Vazquez, loco istius *vnum sunt* cum dicitur de spiritu, aqua, & sanguine, ponitur ly *in vnum sunt*, vt denotetur vnitas non in essentia, sed vnitas testimonij; prout tamen de Patre, Verbo, & Spiritu Sancto enunciatur, in Græco, & Hebræo, & in nostra vulgata legitur ly *vnum sunt*. Ex quo infertur, de alia, & alia vnitate intelligi cum dicitur de personis diuinis, ac cum enunciatur de spiritu aqua, & sanguine. 56 *Secundũ excluditur.*

§. V.

Argumentis Hæreticorum occurritur.

Primo obijciunt: nam Spiritus Sanctus est effectus, & creatura Dei: ergo non est Deus per essentiam, nec eiusdem essentiæ cum Patre. Antecedens probatur primo ex Amos 4. cap. vbi dicitur iuxta litteram Septuaginta: *Ecce formans montes, & creans spiritum*. Et Zachariæ 12. dicit Dominus: *Extendens Cælum, & fundans terram, & creans spiritus hominis in eo*: ergo Spiritus Sanctus creatur; & consequenter est creatura Dei. Secundo: nam omne, quod mouetur, est creatura; sed Spiritus Sanctus mouetur: nam Genesis 1. dicitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, & Ioelis 1. *Effundam de spiritu meo super omnem carnem*: ergo Spiritus Sanctus est creatura. Tertio: id, quod subiacet dominio Dei, illius creatura est; sed Spiritus Sanctus subiacet dominio Patris, dicitur enim Lucæ 11. *Pater vester de Cælo dabit spiritum bonum petentibus se*. Et Actuum Apostolorum 5. *Quod Deus Spiritum Sanctum dedit obedientibus sibi*. Et ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; nemo autem dare potest cuius dominium non habet; ergo Spiritus Sanctus non est Deus, sed creatura Dei. Denique; nam Ioannis 1. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*; sed Spiritus Sanctus est aliquid; ergo factus est per Verbum; & consequenter est creatura Dei. 57 *Obijciunt hæretici 1.*

Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem dicatur, nomen *spiritus*, quia à respiratione animalium sumptum est, in qua aer cum quodam motu infertur, & emittitur, omnem impulsum, vel motum, aeremque significare, & sic ventus dicitur spiritus, iuxta illud Psalmi 148. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt Verbum eius*; & quia aer inuisibilis est, translatum est vlterius nomen *spiritus* ad omnes virtutes, & substantias inuisibiles, & motiuas: vnde anima sensibilis, anima rationalis, & Deus, spiritus appellantur, & quia tertia persona Trinitatis per modum amoris procedit, amor autem motionem, & impulsum significat, appropriatum est nomen *spiritus* ad illam significandam: vnde primum testimonium intelligitur de vento, secundum autem ex Propheta Zacharia de anima hominis intelligitur. Ita D. Thom. 4. *Contra Gentes cap.* 23 *ad* 1. *argumentum*. 58 *Resp. Ad 1. prob. antecedens.*

Ad

59 *Ad 2. prob.* Ad secundam probationem distinguo maiorem: quod mouetur *propriè*, concedo maiorem; quod tantum *metaphoricè*: mouetur, nego maiorem, & sub eadem distinctione, seu explicatione minoris, nego consequentiam: nam illa, quæ ad motum pertinent, non *propriè*, sed *metaphoricè* attribuuntur Spiritui Sancto. Ex quo non licet colligere, Deum non esse: nam etiam Deo, vt tribus personis communi, quandoque in Scriptura accomodantur, vt constat Genesis 3. *Cum audissent vocem Domini deambulantis in Paradyso*. Et cap. 18. *Descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint*, quin ex hoc liceat colligere, non Deum, sed creaturam esse. Ita D. Thom. *loco citato ad 5.*

60 *Ad 3.* Ad tertiam concessa maiori, nego minorem. Ad cuius probationem dicatur, Spiritum Sanctum nobis donari, dicere duo, scilicet à Patre, & Filio procedere, & in nobis per gratiam, & charitatem habitare quoad primum Dei dominio non subiacet, quoad secundum, scilicet temporalem effectum, diuino dominio subijcitur. Et quidem eodem argumento, si quid probaret, conuincerent, Filium non Deum, sed creaturam esse; cum etiam à Patre donetur, iuxta illud *sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret*.

61 *Ad vlt. prob.* Ad vltimam probationem explico maiorem: omnia sunt facta per Verbum, quæ facta sunt, concedo maiorem; quæ rationem effectus non sortiuntur, nego maiorem, & sub eadem minoris, explicatione, nego consequentiam; nam Spiritus Sanctus non est aliquid, quod factum sit, sed aliquid omnino efficiens, & ideo non est factum per Verbum, sine quo factum est nihil, quod factum est. Ita Gregorius Nazianzenus *oratione 5.* Chrisostomus *sermon. 4. in Ioann.* & alij Patres. Et quidem eodem argumento probaretur, Patrem non Deum, sed creaturam esse; cum Pater etiam sit aliquid, & omnia sint facta per Verbum.

62 *Secundo obijciunt.* Secundo arguitur; diuidi, tristari, & orare, Deo conuenire non possunt, vt per se est manifestum; sed hæc omnia Spiritui Sancto conueniunt; ergo Spiritus Sanctus non est Deus. Minor pro prima parte constat ex illo Numer. 11. Dei ad Moysem: *Auferam de Spiritu tuo, tradamque eis*. Pro secunda ex Paulo ad Ephes. 4. ibi: *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei*. Pro tertia ex eodem Paulo ad Rom 8. illis verbis: *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: ergo Spiritui Sancto conueniunt, diuidi, tristari, & orare.

63 *Resp.* Respondeo concessa maiori, negando minorem, illud autem Dei ad Moysem, non de Spiritu Sancto in se ipso, sed in suis effectibus intelligitur, qui in nobis augeri possunt, & minui. Notat autem D. Thomas non requiri ad hoc quod accrescat vni, quod alteri subtrahatur; quia res spiritualis potest simul absque detrimento cuiuslibet à pluribus possideri: vnde quod dicitur, *auferam de spiritu tuo*, non sic accipiendum est, quod aliquid de spiritualibus donis fuerit Moysi subtractum, sed est referendum ad officium, vel actum; quia quod Spiritus Sanctus solus per Moysem efficiebat, postea per plures impleuit.

64 *Quomodo tristari, & orare dicitur.* Tristari autem dicitur Spiritus non *propriè*, sed *metaphoricè* per similitudinem effectus, quia sicut contristati deserunt contristantes, sic Spiritus Sanctus deserit Deum offendentes, sicut Deus dicitur irasci: quia punit, quod irati faciunt. Dicitur de Spiritu Sancto, quod postulet, non *formaliter*, sed *effectiuè*; quia postulantes nos facit. Qui modus loquendi consuetus est in Scriptura, iuxta illud Genes. 22. *Nunc cognoui, quod timeas Dominum*; idest, *nunc cognoscere te feci*. Ita Augustinus *libro vnico contra sermonem Arrianorum cap. 25.* vbi etiam illud, *Nolite contristari Spiritum Sanctum Dei*, in eodem sensu explicat, hoc est, vt inquit, Augustinus: *Nolite nos contristare, qui secundum Spiritum Dei contristamur ex vobis, Charitate quidem contristabantur, quam diffundebat Spiritus Sanctus in cordibus eorum, & per hoc eos de malis fratrum tristes ipse faciebat*.

65 *Denique arg.* Denique arguitur: si Spiritus esset Deus, naturam à Patre per processionem acciperet; at non potest habere naturam per processionem acceptam: ergo Deus esse nequit. Minor ostenditur primo: si haberet naturam acceptam per processionem, esset similis producenti in natura; sed hoc affirmari non potest, aliàs esset genitus, & illius processio generatio, quæ esset *origo viuentis à viuente coniuncto in similitudinem naturæ*: ergo non habet naturam per processionem acceptam. Secundo: nam si acciperet à Patre naturam, & non per generationem, sequeretur, naturam diuinam duobus modis communicari, scilicet per generationem, & per processionem, quæ generatio non est; sed nulla natura potest duobus modis communicari, vt patet discurrendo per aliàs: ergo non habet naturam acceptam per processionem.

66 *Resp. Ad 1. prob. minoris.* Respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad primam probationem concessa maiori negando minorem, nec sequitur esse genitum, & Filium: nam ad hoc non sufficit accipere à producente naturam, sed requiritur quod illam per natiuitate, & generationem recipiat, licet autem Spiritus Sanctus recipiat à Patre, & Filio naturam, illam per generationem non accipit, & ideò Filius non est. Ratio autem, cur illius processio generatio non sit, varie à Theologis assignatur, communis, & verior est: quia licet naturam per processionem accipiat, non tamen *formaliter* ex vi processionis suæ, de quo *supra q. 47. art. 4.*

Ad secundam concessa maiori, negando minorem: nam licet duobus modis naturalibus communicari nulli naturæ conueniat creatæ, hoc est sit in natura diuina peculiare, quod quia illius operatio est idem cum esse ipsius, cum duplex sit operatio, nempè intellectus, & voluntatis, duplex terminus vterque substantialis, & diuinus procedat, & in vtroque natura diuina per processionem communicata inueniatur, quamuis vnius processio generatio sit, nempè Verbi, secus autem alterius processio, scilicet Spiritus Sancti, qui per modum amoris procedens, non procedit per modum similitudinis, nec ex vi suæ processionis *formaliter* similis producenti in natura; & consequenter Filius non est, nec illius processio generatio. 67 *Secund. prob. solutio.*

§. VI.

Tres tantum Personas esse, authoritate, & ratione probatur.

QVarta conclusio: *In Deo sunt tres personæ, & non plures, nec pauciores*. Hæc conclusio est de fide, definita in multis Concilijs, & in Symbolo Athanasij illis verbis: *Vnus ergo Pater, non tres Patres, vnus Filius, non tres Filij, vnus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti*. Constatque ex illo Ioannis 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus &c.* Quæ propositio quamuis exclusionem non exprimat, pro exclusiua tamen accipitur communi Ecclesiæ Patrum, & Theologorum consensu, ac proinde non solum est de fide quod sint tres personæ in diuinis, sed etiam quod non sint plures. 68 *Quarta conclus. Probatur autoritate.*

Rationem huius veritatis non posse ab hæreticis reddi docet D. Thomas *quæst. 9. de potentia art 9.* eo quod cum fateantur Filium, & Spiritum Sanctum esse creaturas, Deique vis productiua creaturarum inexhauribilis sit, nulloque illarum numero possit finiri, non potest ab ipsis certus numerus creaturarum, seu personarum assignari. Ratio autem D. Thomæ *loco nuper allegato, & 4. Contra Gentes cap. 26.* potest ad hanc formam reduci: in Deo namque tantum est vna persona improducta, & duæ personæ productæ: ergo sunt tres, & non plures personæ. Antecedens pro prima parte constat: nam distinctio in diuinis solum est secundum relationes originis, vt ex *infra* dicentis constabit; sed inter personas improductas non potest relatio originis intercedere; cum vna ab altera non procederet, alias improductæ non essent: ergo in Deo esse non potest nisi vna persona improducta. Quo circa Hilarius *in libro de Synodis* docuit, quod qui confitetur in diuinis duos innascibiles, confitetur duos Deos. Pro secunda parte probatur: nam processio in diuinis non est secundum actionem transeuntem in exteriorem materiam, sed secundum immanentem, aliàs persona procedens non esset Deus, sed creatura: sed actiones immanentes tantum sunt duæ, scilicet *intelligere*, & *velle*: ergo processiones diuinæ tantum sunt duæ, vna per intellectum, altera per voluntatem; & consequenter personæ terminantes processionem tantum sunt duæ, nempè *Verbum* procedens per intellectum, & *Amor* procedens per voluntatem. 69 *Ratio D. Thomæ.*

Dices, hoc argumento solum probari, quod in Deo tantum sit processio per voluntatem, & processio per intellectum, & consequenter quod in Deo personæ procedentes sint Verbum, & Amor, non autem quod in diuino intellectu non sint plures processiones, & plures illarum termini, & idem in voluntate, ac proinde non conuincitur non esse in Deo plures personas quam tres. 70 *Resp.*

Sed contra primo: nam si in intellectu diuino essent plures processiones, quam vna, essent processiones actu infinitæ; cum semel pluribus, quam vna, concessis, nequeat terminus illarum aliqua ratione constitui; sed non sunt concedendæ processiones infinitæ: ergo nec plures quam vna. 71 *Sed contra 1.*

Secundo: nam vel essent plures processiones *specificè* distinctæ, vel tantum *numericè*; neutrum potest dici: ergo nec plures, quam vna processio concedi. Minor pro prima parte constat: nam diuina intellectio, quæ est processionis principium, vel *formaliter* ipsa processio connotata relatione, est vna *specificè*: ergo processio, & terminus processionis, quæ cum illa adæquantur, non possunt *specificè* distingui. Pro secunda parte ostenditur primo: nam distinctio solum numerica sumitur à materia, vel subiecto; sed processiones diuinæ, & illarum termini, carent materia, & subiecto, cum sint per se subsistentes: ergo nequeunt solo numero distingui. *Secundo.*

Secundo: nam distinctio tantum numerica prouenit ex limitatione: vnde natura diuina, quia est infinita, non potest numero multiplicari, sed processiones diuinæ, & illarum termini, non sunt aliquid limitatum, & finitum: ergo non possunt solo numero multiplicari, & distingui. *Secundo.*

Contra tertio: nam Deus vnica intellectione se, & omnia intelli- 72

Tertio. telligit, & vnico actu amoris amat se, & omnia ratione sui: ergo vnico verbo intelligit omnia, & se ipsum, & vnico amoris termino amat se, & omnia in se ipso. Patet consequentia, primo: nam quod omnia vno actu intelligat, prouenit ex illimitatione intellectionis; sed verbum media intellectione procedens, etiam est in ratione verbi infinitum: ergo omnia intelligit vno verbo. Secundo: nam verbum intellectione productum adæquatur cum intellectione, aliàs esset imperfectum: ergo tantum est vnum verbum: nam si plura essent, nullam intellectionem adæquaret *seorsim*, sed omnia *collectiuè* sumpta. Et eodem modo principalis consequentia in termino voluntatis probatur.

73 *Dices.* Dices, quod licet diuina intellectio sit vna secundum rem, est tamen *virtualiter* multiplex, & ratione ratiocinata distincta, vt plures Theologi docent *supra q. 14. art. 1.* diuinam intellectionem in plura attributa partientes, nempè intellectum, scientiam, sapientiam, prouidentiam, & artem, vt autem verbum intellectione productum realiter multiplicetur, sufficit virtualis distinctio in intellectione: nam intellectio, & volitio solum *virtualiter* differunt, & tamen verbum intellectione productum, & impulsus productus per volitionem distinguuntur *realiter* inter se.

74 *Contra primo.* Sed contra primo: nam verbum diuinum non procedit media diuina intellectione sub vna virtualitate præcisiuè ab alia, sed prout ambit omnes illas virtualitates, intellectus, sapientiæ, scientiæ, artis, & prouidentiæ: ergo non potest *realiter* multiplicari per hoc quod procedat ex intellectione sub conceptu sapientiæ, vel scientiæ, & sic de alijs formalitatibus *virtualiter* distinctis.

Secundo. Secundo: nam quod amor productus realiter distinguitur à Verbo, non prouenit ex distinctione intellectionis, & volitionis, sed ex ordine vnius processionis ad aliam; quia nempè, amor procedens per voluntatem procedit à Verbo per intellectum producto; sed quamuis virtutes intellectiuæ *virtualiter* distinguantur in Deo, terminus productus per vnam non petit supponere terminum per aliam productum, nec ab illo procedere: ergo virtutum intellectualium virtualis distinctio non infert plura Verba *realiter* distincta in Deo.

75 *Resp.* Dices, ordinem realem processionis per voluntatem ad processionem per intellectum, & quod terminus volitione productus à termino intellectionis procedat, colligi ex virtuali ordine inter volitionem, & intellectionem essentialem; quia scilicet, nihil volitum quin præcognitum, inter intellectum autem, & scientiam in Deo, virtualis ordo inuenitur: nam prius Deus intelligit suam essentiam, & in illa sua attributa; & consequenter oportet realem ordinem constituere inter terminum productum media intellectione essentiæ vt est intellectus, & terminum productum media cognitione attributorum, vt sortitur rationem sapientiæ, & scientiæ, & quod vnus *realiter* ab alio procedat.

76 *Sed contra.* Sed contra: nam ordo realis termini voluntatis ad terminum intellectus non solum colligitur ex ordine virtuali intellectionis, & volitionis, sed insuper, quia in reali ordine nulla inuoluitur imperfectio; at in ordine vnius Verbi ad aliud Verbum, & vnius ab alio processione, magna imperfectio reperitur: ergo estò admittamus ordinem virtualem inter scientiam, & lumen principiorum in Deo, quem plures Theologi negant non audentes admittere discursum etiam virtualem in Deo, non est concedendus realis ordo, & distinctio inter Verba.

Minor prob. 1. Probatur minor primo: nam ex vno Verbo producto ad alterius productionem procedere, est *formaliter* discurrere; sed in formali discursu maxima imperfectio inuenitur, quo circa nullus Theologorum admittit formalem discursum in Deo: ergo in reali ordine vnius Verbi ad aliud, & vnius ab alio processione, imperfectio à Deo releganda importatur.

77 *Secundo.* Secundo probatur: nam tunc solum reperitur ordo inter Verba, & processionem vnius ab alio, quando vnum repræsentat aliquid, quod aliud non repræsentat; sed imperfectio maxima est ponere Verbum in Deo, quod non repræsentet omnia repræsentabilia; cum esset verbum non comprehensiuum Dei, verbum autem non comprehensiuum est in ratione verbi imperfectum, sicut cognitio non comprehensiua est imperfecta in ratione cognitionis: ergo in ordine reali vnius verbi ad aliud maxima imperfectio inuenitur.

§. VII.

Argumentis in contrarium occurritur.

78 *Arg. 1.* Arguitur primo ad probandum esse in Deo plures, quam tres Personas: in Filio namque est potentia generatiua; & consequenter potest generare; sed in Deo omne possibile existit: ergo generat de facto Filium à se ipso distinctum; & consequenter sunt in Deo plures personæ, quam tres. Maior, in qua sola est posita difficultas, ostenditur primo ex Parente Augustino lib. 3. contra Maximinum cap. 12. illis verbis: *Absit autem vt quomodo putas, ideò sit potentior Pater Filio; quia creatorem genuit Pater, Filius autem non genuit creatorem, neque enim non potuit, sed non oportuit.* Quibus, vt clarè constat, docet Augustinus, Filium generare potuisse, non tamen quod generaret oportuisse: sed posse generare est effectus, vel quasi effectus formalis potentiæ generatiuæ: ergo iuxta Augustinum hæc potentia in Filio inuenitur. *Maior ostenditur.*

Secundo. Secundo: nam si in Patre, & non in Filio esset potentia generatiua, Pater esset Filio potentior; sed hoc affirmari non potest, aliàs Filius non esset æqualis Patri in potentia, & consequenter nec in essentia, ad quam potentia consequitur: est ergo in Filio potentia generatiua.

Tertio: nam si in Filio non esset potentia generatiua, esset in illo aliquis defectus potentiæ; consequens absurdum est, aliàs non esset omnipotens; cui namque aliquid potentiæ deest, omnipotens esse non potest: ergo in Filio est constituenda potentia generatiua. Sequela probatur: potentia generatiua aliqua potentia est; sed hæc Filio deest: ergo est in illo aliquis defectus potentiæ, vel alicuius potentiæ defectus. 79 *Tertio.*

Quarto probatur: nam sequeretur defectus aliquis dignitatis in Filio, consequens absurdum est: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: potentia generatiua est aliqua dignitas; sed potentia generatiua est in Filio: ergo aliqua dignitas, quæ est in Patre, non est in Filio. *Quarto.*

Quinto: nam quidquid perfectionis est in Deo, est in Filio constituendum; sed posse Filium generare est perfectio in Deo: ergo est concedendum Filio; & consequenter est in ipso potentia generatiua. Denique probatur: nam vnumquodque in tantum perfectum est in quantum potest sibi simile generare, vt docet Aristoteles *lib. 4. metheororum*; sed Filius est summè perfectus: ergo potest generare sibi simile. *Quinto. Denique probatur maior.*

Respondeo negando maiorem. Ad primam probationem dicatur, Augustinum solum negare Filio defectum priuatiuum potentiæ ad generandum creatorem, non autem excludere defectum potentiæ generandi negatiuum; qui nullam ponit imperfectionem in ipso, nec defectum potentiæ absolutè, vt ex dicendis constabit: ideò autem Augustinus dixit non genuisse, *non quia non potuit, sed quia non oportuit*, non quia senserit esse Filio possibilem alterius Filij generationem, sed quia defectus purè negatiuus potentiæ generatiuæ aptius explicatur dicendo, *quia non oportuit*, quam dicendo, *quia non potuit*, quæ verba sonare videntur defectum priuatiuum potentiæ, & impotentia euenisse. 80 *Resp. negādo maiorem, explicaturq; August.*

Ad secundam nego sequelam; quia vt docet D. Thomas *q. 9. de potentia art. 9. ad 3.* eadem potentia est in Patre, & in Filio, in illo vt generet, in Filio autem vt generetur, ac proinde ex eo quod Pater possit generare, & non Filius, non sequitur esse Patrem potentiorem Filio: quia hoc requirebatur, quod aliqua potentia conueniret Patri, quæ non conueniret Filio. Et ex his ad tertiam probationem nego sequelam, ad illius probationem distinguo maiorem: est aliqua potentia distincta à potentia terminandi generationem, nego maiorem; eadem cum potentia terminatiua generationis, concedo maiorem, & distinguo minorem: deest potentia secundum exercitium generandi, concedo minorem: secundum munus terminandi generationem, nego minorem, & consequentiam: solum enim sequitur, deesse Filio potentiam generatiuam sub vno munere, & exercitio, nempè generandi *actiuè*, non autem sub omni exercitio; quia vt proximè dicebamus, eadem est in Patre potentia vt generet, & in Filio vt generetur. 81 *Ad 2. & 3. prob.*

Ex eisdem etiam ad quartam probationem nego sequelam, ad illius probationem distinguo maiorem: est aliqua dignitas distincta à potentia terminatiua generationis, nego maiorem: indistincta ab ipsa, concedo maiorem, & distinguo minorem: hæc potentia deest Filio vt generatiua, concedo minorem: vt terminatiua generationis, nego minorem, & consequentiam: cum namque dignitas absoluta sit in Deo, generari autem, & generare non distinguantur secundum absoluta, sed tantum penes relationes distinctas, eadem dignitas est in Patre posse generare, & in Filio posse generari, aut terminare generationem. 82 *Ad 4.*

Ad quintam maioris probationem concessa maiori, distinguo minorem; posse generare Filium est perfectionis distinctæ ab hoc, quod est posse terminare generationem, vel generari, nego minorem: perfectionis eiusdem, concedo minorem, & nego consequentiam: vt enim omnis diuina perfectio competat Filio, sufficit, quod possit generari, & quod possit generationem terminare; eo quod posse generare, & posse generari, non differunt perfectione, sed relatione: eadem namque absoluta perfectio, connotata paternitate, dat posse generare, & connotata filiatione dat posse generari; ac proinde vt quidquid est perfectionis reperiatur in Filio sufficit, quod licet generare *actiuè* non valeat, possit generari *passiuè*. 83 *Ad 7.*

Ad vltimam probationem dicatur, doctrinam Aristotelis verum tenere in rebus materialibus corruptibilibus: secus autem in rebus immaterialibus, & incorruptibilibus, Deus autem immaterialis, & incorruptibilis est, & ideo illius natura potest perfectissimè Filio competere absque potentia productiua sibi similis. Ratio autem explicationis tradita est: quia natura corruptibilis, cum non possit conseruari in vno solo indiuiduo, appetit sui conseruationem media successiua indiuiduorum generatione, 84 *Vltima prob. diluitur, & Aristoteles explicatur.*

& ideo

& ideo indiuiduum carens potentia productiua sibi similis, in quo illius natura conseruetur deficit, à fine, quam intendit natura, ac per consequens est imperfectum: Natura autem incorruptibilis, quia in vno indiuiduo perpetuo conseruatur, non appetit productionem alterius, & ideo illius indiuiduum absque facultate generatiua imperfectum non est, vt constat in Angelis, quorum quilibet est in sua specie perfectus absque dicta facultate, & similiter in cælis. Quod autem in Deo detur potentia generatiua, non est ex indigentia, sed ex fæcunditate Verbum à Patre producitur, & à Patre, & Filio impulsus, quæ tamen, vt ex D. Thoma diximus, non est perfectio distincta à potentia terminatiua generationis, quæ reperitur in Filio, & ideo tam perfectus est Filius per hoc quod generari possit, ac Pater potens generare.

85 *Obijcies 1.* Sed opponas primo: potentia generatiua, vt generatiua, aliqua potentia est; sed Filio non conuenit intellectus vt potentia generatiua est: ergo aliqua potentia deest Filio; & consequenter non est æqualis Patri in potentia.

Secundo. Secundo: potentia generatiua est distincta à potentia terminatiua generationis: ergo per hoc quod Filio competat potentia generationis terminatiua, non saluatur quod illi aliqua potentia non desit, nisi etiam sit in illo potentia actiua generatiua. Consequentia tenet ex dictis. Antecedens autem ostenditur primo: nam actio, & passio ad diuersa reducuntur principia: agit enim aliquid ratione formæ in quantum est in actu, patitur autem in quantum est in potentia ratione materiæ; sed generare, & generari in diuinis significantur per modum actionis, & passionis: ergo referuntur ad diuersa principia, & consequenter potentia generatiua distincta est à potentia terminatiua generationis. Secundo: nam potentiæ distinguuntur per actus; sed generare est actus distinctus à generari: ergo potentia generatiua est distincta à potentia terminatiua generationis.

86 *Resp. ad 1. instantiam.* Respondeo ad primam instantiam distinguendo maiorem: potentia generatiua, vt talis, est aliqua potentia, connotata peculiari relatione, scilicet *Paternitatis*, concedo maiorem: sine tali connotatione vt complemento, aut conditione, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguo consequens: deest aliqua potentia quoad absolutum, quod vt rationem formalem importat, nego consequentiam: quoad relatione, quam vt conditionem, vel vt complementum connotat, concedo consequentiam. Ratio autem negandi absolutè consequentiam est: quia potentia generatiua dicit absolutum in recto, & de connotato Paternitatem, ac proinde vt desit Filio, sufficit, quod deficiat Paternitas de connotato importata, quamuis illi conueniat quoad rectum, aliqua tamen potentia, prout his terminis significatur, non connotat relationem, sed solum absolutum importat, & ideo ex negatione potentiæ generatiuæ inferre negationem potentiæ, est mutare ad aliquid in quid, & ex defectu relationis inferre defectum absoluti, sicut ista consequentia ob similem defectum non valet: *Paternitas est aliqua dignitas; Paternitas non conuenit Filio: ergo aliqua dignitas non reperitur in Filio*; quia nempè *dignitas* est quid absolutum, *Paternitas* autem relatio, sed claritatis gratia potest consequens prædicti argumenti distinctione data distingui.

87 *Ad 2. resp.* Ad secundam nego antecedens: cum namque potentia generatiua, & potentia terminatiua generationis, solum differant penes relationes, quas connotant, Paternitatem, scilicet, & Filiationem, potentia autem sit aliquid absolutum, & absolutum per relatiuum multiplicari, & distingui non possit; fit consequens, quod potentia generatiua nequeat in ratione potentiæ à passiua generabilitate distingui. *Prima antecedentis probatio diluitur.* Ad primam antecedentis probationem dicatur, veram esse maiorem in actione transeunte, talsam autem in immanente, vt constat in volitione, cuius principium actiuum est voluntas, & tamen eadem potest terminare volitionem, & sub eadem distinctione minoris nego consequentiam: nam generatio in diuinis non est actio transiens, sed immanens, & similiter generari per modum passionis Immanentis significatur, & ideo non oportet ad diuersa principia referri, sed eadem realiter potentia in Patre est principium generationis, & in Filio connotata filiatione est generationis terminus. Ita D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 9. ad 4.*

88 *Resp. Ad 2. Prob. 1.* Ad secundam antecedentis probationem concessa maiori, nego minorem: nam sicut potentia generatiua est diuina essentia connotata Paternitate, & generabilitas eadem diuina essentia connotata Filiatione, ita actualis generatio est diuina intellectio, connotata Paternitate, & generari est passiuum intelligi, connotata Filiatione, intelligi autem, & intelligere non sunt actus *realiter* distincti in Deo; & consequenter generare, & generari *realiter* non distinguuntur quoad id, quod in recto important; sed solum quoad relationes, quas dicunt de connotato, qualiter etiam potentia generatiua à potentia terminatiua generationis distinguitur. Quæ doctrina est D. Thomæ quæst. 2. de potentia art. 5. in corpore, quod ita concludit: *Similiter ergo est dicendum de actione, & potentia: nam generatio significat actionem cum aliquo respectu, & potentia generandi significat potentiam cum respectu: vnde ipsa generatio est Dei actio, sed prout Patris tantum, & similiter potentia generandi est Dei omnipotentia, sed prout est Patris tantum.* Ita D. Thomas loquendo de actiua generatione, & potentia generatiua, id ipsum consequenter dicturus de generatione passiua, & potentia terminatiua illius.

Secundo responderi potest distinguendo maiorem: potentiæ distinguuntur per actus distinctos *formaliter*, concedo maiorem: *materialiter* tantum distinctos, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam cum generare, & generari, si sint actus *realiter* distincti, pro eo, quod important in recto, in relatione consistant, potentia autem non consistat in relatione, sed in perfectione absoluta, in Deo autem relationes distinctæ non distinguant, nec multiplicent perfectiones absolutas, sed in omni absoluto communicent; consequens fit, quod generare, & generari, licet inter se *realiter* distinguantur, illarum tamen distinctio *materialiter* se habeat comparatione potentiæ generatiuæ, & terminatiuæ generationis, sicut visio albi, & visio nigri, *materialiter* distinguuntur respectu potentiæ visiuæ. Solutio colligitur ex doctrina Diui Thomæ *quæst. 9. de potentia art. 9. ad tertium.* 89 *Resp. ad 2. probationem*

Secundo arguitur: Verbum diuinum, intelligendo se, Verbum producit; sed Verbum à Verbo productum realiter ab illo distinguitur: ergo datur duplex Verbum diuinum; & consequenter plures personæ, quam tres. Maior, in qua sola est posita difficultas, ostenditur primo ex Anselmo *in Monologio*, vbi docet, quod sicut Pater dicit se, ita Filius, & Spiritus Sanctus; sed dicere est producere Verbum: ergo Filius intelligendo se producit Verbum. Secundo: nam iuxta D. Thomam in hac parte quæst. 27. art. 1. in corpore. *Quicumque intelligit ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua proueniens, & ex eius notitia procedens*; sed Verbum est perfectissimè intelligens: ergo ex eius intellectione aliquid intra ipsum procedit, quod est conceptio rei intellectæ, & Verbum repræsentans obiectum. Tertio ex eodem Diuus Thomas quæst. 9. de potentia art. 9. in corpore, illis verbis: *Ipsum enim intelligere, non perficitur, nisi aliquid in mente concipiatur intelligentis, quod dicitur Verbum, non enim dicimur intelligere, sed cogitare ad intelligendum, antequam conceptio aliqua in mente nostra stabilitatur*; sed intellectio Verbi diuini est perfecta, & completa: ergo ex illa procedit Verbum, & consequenter Verbum diuinum producit Verbum intelligendo. Et idem argumentum fit de Spiritu Sancto. 90 *Secun. arg.*

Respondeo negando maiorem: si namque Verbum diuinum intelligendo produceret Verbum. Verbum à Verbo productum etiam produceret Verbum; & consequenter darentur in Deo Verba numero infinita. Ad primam probationem dicatur, quod sicut Verbum in diuinis dupliciter sumitur, primo *propriè, & adæquatè*, qua ratione consistit in repræsentatione producta ab intelligente, & solum *personaliter* dicitur, secundo, *communiter, & inadæquatè*, qualiter solum importat actualissimam repræsentationem, & sic *essentialiter* dicitur, ita dicere posse sumi dupliciter, *propriè* scilicet, & *communiter*: priori modo non conuenit omnibus personis diuinis, sed soli Patri, in quo sensu loquutus est Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 1. vbi docuit: *Quod non singulus quisque in diuinis, sed solus Pater est dicens.* Secundo autem modo, dicitur *essentialiter*, estque Tribus personis commune, & in hoc sensu loquitur Anselmus. Ex quo non sequitur, Verbum sua intellectione producere Verbum. Ita D. Thomas *quæst. 9. de potentia art. 9. ad 8.* Quod autem in Deo detur dictio *essentialiter* dicta, est expressa doctrina D. Thomæ in 1. distinct. 27. quæst. 2. art. 2. ad 3. quod ita procedebat: *Verbum est terminus huius actus, qui est dicere, nihil enim dicitur nisi Verbum; sed qualibet persona potest dicere se, & potest dicere essentiam suam: ergo essentia est Verbum, & qualibet persona est Verbum, & ita Verbum essentialiter dicitur.* Cui argumento respondet Diuus Thomas 3. *conceditur*: sentit ergo, distinctionem loquutionem, & Verbum, non solum *personaliter*, sed etiam *essentialiter* dici in diuinis. 91 *Resp. à 1. probationem Anselmi*

Ad secundam probationem dicatur, propositionem illam D. Thomæ: *Quicumque intelligit, eo ipso quod intelligit, format Verbum*, intelligendam esse per distributionem completam indiuiduorum, non autem suppositorum intelligentium; sit autem concessa, & negata maiori, & concessa minori, nego consequentiam; quia tantum sequitur, quod indiuiduum Deitatis in aliquo supposito, scilicet Patre, Verbum producat, non autem quod Verbum, & Spiritus Sanctus, qui non *indiuidualiter*, sed *suppositaliter* distinguuntur à Patre, Verbum forment intelligendo. Et ratio est: quia vnius intellectionis solum datur vnum Verbum, Filius autem, & Spiritus Sanctus eadem intellectione, qua Pater, intelligunt; cumque huiusmodi intellectio, vt modificata Paternitate, Verbum producat; fit consequens, quod Verbum productum media sua intellectione non producat Verbum, sed sit sapiens vt Verbum productum, nec similiter Spiritus Sanctus intelligendo concipiat, sed sit sapiens vt impulsus à Patre, & Verbo concepto, & producto procedens. 92 *Ad 2*

Ad

93 *Ad 3.* Ad tertia maioris probationem dicatur, doctrinam illam Diui Thomæ procedere in intellectione creata, quæ Verbum non ex fœcunditate, sed ex necessitate producit, vt in illo contempletur obiectum, & ideò vsque ad Verbum conceptum completa non intelligitur, sed in statu imperfecto, & vitali ad intelligendum, non autem in diuina intellectione, quę non ex necessitate, sed ex sola fœcunditate verbum producit, & pro priori ad Verbum perfecta supponitur. Qua doctrina sic intellecta, & concessa minori, nego consequentiam. Quomodo autem ex illa doctrina D. Thomæ colligatur existentia Verbi in Deo, alterius est loci, breuiter pro nunc respondetur, rationem D. Thomæ non esse demonstratiuam, sed congruentiam, vt autem congruenter probet, sicut non est necessarium quod Deus Verbum ex necessitate formet, quamuis formatio Verbi in creaturis ex necessitate proueniat, ita necessarium non est quod Verbum diuinum Dei intellectionem perficiat, & compleat, quamuis hoc in creata intellectione contingat.

94 *Tertio arg. Antecedens probatur 1.* Tertio arguitur: præter Verbum, & impulsum, dantur in Deo aliæ personæ procedentes à Patre: ergo dantur plures personæ, quam tres. Antecedens ostenditur primo: nam Filius, & Spiritus Sanctus distinguuntur per hoc quod ille procedit à Patre per modum intellectus, vt Verbum, impulsus autem per modum voluntatis, vt amor; sed præter intellectum, & voluntatem sunt alia attributa in Deo, vt *bonitas, scientia, potentia*: ergo iuxta modum illorum erunt aliæ personæ procedentes à Patre.

95 *Secundo.* Secundo probatur: nam plus distat processio naturæ à processione intellectus, quam processio voluntatis, cum in rebus creatis videamus processionem intellectus semper comitari processionem voluntatis, processionem autem naturæ non semper comitatur processio intellectus; plura namque naturaliter generant, in quibus intellectus non est; sed Verbum per modum intellectus procedens distinguitur realiter à persona procedente per modum voluntatis, vt amor: ergo Filius per modum naturæ procedens realiter distinguitur à Verbo procedente per modum intellectus; & consequenter dantur in Deo personæ procedentes à Patre, pręter impulsum, & Verbum.

96 *Resp. ad 1. antecedentis prob.* Respondeo negando antecedens: ad primam probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam: ratio autem discriminis traditur à D. Thoma *quæst. 9. de potentia art. 9 ad 19. argum.* nam alia attributa non habent operationem intrinsecam immanentem, secundum quam processus diuinæ personæ attendatur, bene tamen voluntas, & intellectus, & ideò non dantur personæ distinctæ ex aliorum attributorum distinctione.

97 *Ad 2.* Ad secundam distinguo maiorem: plus distant, distantia separabilitatis: concedo maiorem: distantia conuenientiæ in modo producendi, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam licet processio naturæ in creatis separabilis sit à processione intellectus, secus autem processio intellectus à processione voluntatis, vt in argumento probatur, ex hoc tantum sequitur maior distantia quoad connexionem, non autem quoad conuenientiam in modo procedendi: nam intellectus, & natura conueniunt in hoc, quod sicut natura, vt operetur, non supponit necessario præuiam operationem, ita vt operetur intellectus non præ requirit operationem præuiam; voluntas autem operationem præcedentem requirit, à cuius termino terminus voluntatis procedat: vnde in Deo terminus procedens per intellectum non petit præuium terminum à natura procedentem, à quo procedat, & distinguatur, sed in eodem saluatur processio per modum naturæ, & per modum intellectus; & consequenter Filius, & Verbum in Deo realiter non distinguuntur: operatio autem voluntatis præuiam operationem intellectus requirit, & terminus vt amor procedens præuium terminum intellectus, à quo habeant originem, & consequenter à quo distinguatur, ideoque in eadem persona coincidere nequeunt ratio Verbi, & ratio impulsus. Ita D. Tho. *loco vbi nuper ad 10. argumentum.*

98 *Instabis.* Sed dices: ideò terminus voluntatis terminum, & operationem intellectus supponit, quia voluntas supponit intellectus; sed intellectus supponit naturam: ergo terminus, & operatio intellectus supponunt terminum, & operationem naturæ.

Resp. Respondeo prætermissa maiori, distinguendo minorem: intellectus supponit naturam, vt *proximè* operatiuam, nego minorem: vt operatiuam tantum *remotè*, eique præstans primam facultatem *proximè* operatiuam, concedo minorem, & nego consequentiam: nam voluntas supponit intellectum vt *proximè* operatiuum, nec illi præstat facultatem proximam operandi: vnde potest præsupponere illius operationem, & ab illa dependere in operando: intellectus autem non supponit naturam cum proxima via ad operandum, sed vt prima facultas *proximè* operatiua, quæ in natura intellectuali inuenitur: vnde quamuis illis subordinetur, vt principium proximum radicali, non tamen operatio intellectus operationem naturæ supponit, sed ab intellectu egreditur vt subordinato naturæ tanquam principio radicali, & mediato.

§. VIII.

Duæ solutiones rationis dubitandi impugnantur.

Rationis dubitandi initio disputationis propositæ variè occurritur à Theologi. Suarez *lib. 4. de Trinitate cap. 3.* & Vazquez *disp. 123. cap. 2.* post relatas, & reiectas explicationes illius principij, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, traditas à D. Thoma, & aliàs, respondent, principium illud non esse verum in Deo, in quo ob essentiæ infinitatem datur identitas essentiæ cum relationibus distinctis realiter inter se, seruata essentiæ vnitate: vnde præfatum principium solum tenet inter entitates creatas, quas tantum Aristoteles cognouit. 99 *Solutio P. Suarez.*

Sed non placet hæc solutio, primo: quia, vt ex dicendis in nostra resolutione constabit, principium illud iuxta explicationes, quas dabimus, est vniuersaliter verum, quarum veritatem facili negotio tuebimur: ergo præfati Auctores absque fundamento vrgenti recedunt à communi sententia asserente, dictum principium in aliquo sensu tenere in omni materia, & non solum inter entitates creatas. Secundo: nam principium illud est fundamentum artis syllogisticæ; sed hæc ars tenet in Deo: ergo principium illud in aliquo sui sensu verum est non solum inter creaturas, sed etiam in ipso Deo. Minorem concedit Vazquez, sed negat maiorem: ars enim syllogistica non nititur huic principio, sed alteri, nempè, *dici de omni, & dici de nullo*, quod est ita vniuersale vt locum habet in Deo. 100 *Reijcitur 1.* *Secundo.*

Sed contra: nam veritas huius principij, *dici de omni*, & *dici de nullo*, vel est eadem cum veritate huius, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, vel illam necessario supponit: ergo si hoc principium est fundamentum artis syllogisticæ, etiam supra alterius principij veritatem fundatur. Probo antecedens: nam principium *dici de omni* consistit in hoc, quod prædicatum enuntiatum de subiecto distributo etiam affirmetur de omni eo, de quo tale subiectum prædicatur, v.g. quia hæc est vera, *omnis homo est animal*, & Petrus est homo, infertur: *ergo Petrus, est animal*, at hæc illatio in nullo alio fundatur, quam in hoc, quod animal identificetur cum omni homine, & Petrus identificatur cum aliquo homine ergo principium *dici de omni* vel idem est cum nostro principio, vel illius veritatem supponit. 101 *Doctrina P. Vazq. reijcitur.*

Quod amplius explico, & confirmo in hunc modum: nam principium *dici de omni* idem est cum hoc principio, *quando quidpiam de quopiam prædicatur, quicquid prædicatur de prædicato, dicitur etiam de subiecto*; sed hoc verum habet in vi alterius, scilicet quod quæ idem sunt vni tertio, sunt eadem inter se: ergo principium *dici de omni* huic etiam principio nititur. 102 *Conf. 1.*

Explicatur, & vrgetur secundo: nam principium *dici de omni* eatenus verum est, quatenus ex enuntiatione vnius extremitatis de medio, & medij de altera extremitate, infertur prædicatio vnius extremitatis de alia, vt expressè docet Vazquez *vbi supra num. 6.* nec ab aliquo potest negari; sed idem est vnum enuntiari de alio, atque aliquomodo identificari cum illo: ergo principium *dici de omni* eatenus tenet veritatem, quatenus verum est, quod quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. 103 *Conf. 2.*

Secunda solutio est quorundam Recentiorum, quos sine nomine refert Albiz *tract. 3. de Trinitate section. 10.* per extremum asserentium, principium illud, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, nec etiam in creaturis esse vniuersaliter verum: nam modi oppositi se habendi v.g. *stare*, & *sedere*, non distinguuntur *realiter* à re, quam modificant, & tamen inter se *realiter* distinguuntur. Ex quo inferunt, mirabile, quod in mysterio Trinitati inuenitur, non consistere in eo quod personæ *realiter* inter se distinguantur, & sint *realiter* indistinctæ ab essentia, sed in hoc quod diuina essentia petat esse idem cum tribus personis, quarum prima sit improducta, secunda à prima procedat, & tertia à prima, & secunda. 104 *Aliorum solutio explicatur.*

Hæc tamen solutio, & doctrina, displicet communiter Theologis, & reijcitur primo: nam omnes Ecclesiæ Patres, singulare, & mirabile censent in Deo, quod cum vnitate essentiæ fiet realis personarum distinctio: ergo asserere, reperiri hoc in creaturis, est communi Patrum doctrinæ aduersari, quod in re tam graui, & Theologica, ad minus est temerarium. Antecedens constat ex Gregorio Nisseno lib. de differentia essentiæ, & hypostas, illis verbis: *Idem, & coniunctum, & separatum, atque discretum dicimus, & quodam quasi per enigma excogitamus nouum, & à communi sensu, & opinione abhorrens, tum discrimen coniunctum, tum discretam coniunctionem.* Id ipsum docent Basilius *Epistola 47. ad Nissenum.* Anastasius Sinaita *lib. 5. de rectæ fidei dogmatibus.* Dionysius *cap. de diuinis nominibus.* Gregorius *lib. 30. Moralium capit. 5.* Anselmus *lib. de Incarnatione Verbi cap. 6.* Bernardus *lib. 5. de consideratione cap. 7. in fine.* Augustinus *lib. 1. de Trinitate c. 3.* & Tractatu 39. in Ioannem, ibi: *Est aliquid ineffabile, quod verbis explicari non possit, vt & enumerus sit, & numerus non sit*, id est numerus in personis absque numero 105 *Est cōtra communē sententiā, & reijcitur 1.*

in essentia. At tandem D. Thomas *in 1. distinct. 33. quæst. 1. art. 1. ad 2.* docet, omnia similia, quæ ad explicandam vnitatem essentiæ cum distinctione personarum afferuntur, plus habere de dissimilitudine, quam de similitudine, & ideò magis abducere à veritate quam in eius verum intellectum inducere: cum ergo tot ex Patribus Ecclesiæ fateantur, distinctionem istam realem cum reali essentiæ vnitate singularem esse in Deo, & mysterium infallibile, & nullus Patrum possit in contrarium adduci, asserendum est, prædictam Recentiorum doctrinam Patrum communi

Secundo reijcitur. aduersari. Secundo reijcitur: nam data inter creaturas reali distinctione extremorum cum reali identitate in aliquo vno tertio, nulla erit difficultas in eo quod inter prædicta extrema realis productio vnius ab alio intercedat: ergo illa doctrina admissa nihil mirabile in mysterio Trinitatis relinquitur.

106 *Dices.* Dices, difficultatem nouam in vnius ab altero productione, identitate, & reali distinctione suppositis, in eo positam esse, quod aliquid producatur absque productione alicuius, cum quo est realiter idem, & ideò adhuc distinctione reali duorum, & illorum identitate cum aliquo tertio admissi, remanet vnius productio ab alio singularis, & mirabilis in mysterio Trinitatis.

107 *Sed contra.* Sed contra: nam quod idem, & vnum sit *realiter* distinctum ab alio, & *realiter* ab illo indistinctum, non minorem difficultatem habet, quam quod sit productum *realiter*, & *realiter* improductum; sed data reali distinctione extremorum inter se cum identitate in tertio, necessario ex consequenti conceditur, vnam, & eandem entitatem esse *realiter* distinctam, & *realiter* indistinctam, vt est per se manifestum: ergo illa doctrina admissa, omnis difficultas vincitur, quæ in reali productione, & improductione vnius Indiuiduæ entitatis reperitur.

108 *Denique reijcitur.* Denique reijcitur: nam vnica ratio statuendi realem distinctionem personarum in diuinis cum summa essentiæ vnitate, est, vnam personam *realiter* ab alia procedere, quod absque distinctione reali nequit subsistere; sed, vt illi Recentiores fatentur, in creaturis hoc reperiri non potest, quod scilicet inter duo *realiter* identificata cum vno, intercedat realis vnius ab alio processio: ergo absque vlla necessitate realis extremorum distinctio cum identitate in tertio entitates creatas confingitur.

109 *Obijcies.* Sed dices: actio, & passio, *realiter* identificantur cum motu, & *realiter* inter se distinguuntur: ergo realis distinctio extremorum ad inuicem cum reali identitate in aliquo tertio, in creaturis inuenitur. Antecedens, in quo solo est difficultas, probatur ex Diuo Thoma *supra quæst. vigesima octaua articulo tertio ad primum*, vbi ex Phylosopho docet: *Quod licet actio sit idem motui, similiter passio, non tamen sequitur, quod actio, & passio sint idem; quia in actione importatur respectus, vt à quo est motus in mobili, in passione vero, vt qui est ab alio;* verba sunt Diui Thomæ; sed intelligenda sunt de identitate reali actionis, & passionis cum motu, & reali distinctione illarum inter se: ergo iuxta Diuum Thomam actio, & passio identificantur *realiter* cum motu, & *realiter* inter se distinguuntur. Probatur minor: nam D. Thomas identitatem actionis, & passionis cum motu, & distinctionem illarum inter se, adducit ad explicandum qualiter ex identitate relationum cum essentia non inferatur distinctio relationum inter se; sed identitas relationum cum essentia est realis, & similiter earum distinctio ad inuicem realis est: ergo loquitur de identitate reali actionis, & passionis cum motu, & reali illarum distinctione inter se, aliàs innaniter prorsus adduceretur exemplum.

110 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad probationem nego minorem, ad illius probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam: vt enim ex D. Thoma iam vidimus, & exempla ex creaturis sumpta potius ab similia sunt, quam similia, & magis abducunt quam inducunt in huius mysterij intellectionem; si autem actio, & passio, *realiter* essent idem motui, & distincta *realiter* inter se, exemplum omnino simile ex creaturis sumeretur ad explicandum profundissimum mysterium Trinitatis. Præterquamquod, omnes, qui passionem *realiter* distinguunt ab actione, realem distinctionem alterius illarum à motu consequenter fatentur, & qui distinctionem *ex natura rei* inter passionem, & actionem constituunt, eandem etiam distinctionem inter illarum aliquam, & motum, fatentur; ac denique in sententia, quam veriorem iudico, asserente, actionem, & passionem, distinctione virtuali, & rationis ratiocinatæ distingui, etiam à motu ratione ratiocinata, & virtualiter distinguuntur: in creaturis namque verum est vniuersaliter, non posse aliqua duo maiori identitate cum tertio identificari, quam inter se connectantur.

111 *Contra solutionē arg.* Cum ergo hæc vera sint, non modica difficultas consistit in explicanda Angelici Doctoris sententia: licet namque in exemplis non requiratur omnimoda similitudo, vt tamen bona sint, in aliquo debent seruare similitudinem; at in actione, & passione cum motu, & inter se comparatis, nulla similitudo inuenitur (si vera sunt, quæ docuimus) cum mysterio Trinitatis: ergo omnino præter rem vsus fuit D. Thom. exemplo actionis, & passionis cum motu. Patet minor: actio, & passio; nulla identitate identificantur cum motu, quam non habeant inter se; at vt exemplum aliquam haberet similitudinem, necessum erat, quod identificarentur cum motu aliquo genere identitatis, quod inter se non haberent, vt per se manifestum apparet: ergo si doctrina tradita est vera, omnino præter rem vsus fuit dicto exemplo D. Thomas.

Hæc tamen difficultas facile superabitur: si intentum D. Thomæ attendamus, intendebat D. Thomas principium illud, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, solum fundare illationem sine instantia, cum extrema sunt idem re, & ratione cum tertio: si namque identificarentur *realiter*, & *ratione* distinguuntur à tertio, possunt importare rationes inter se oppositas, & non opposita medio, ac proinde ex affirmatione identitas extremorum cum medio, non colligi identitatem extremorum inter se, & ad hoc adducit exemplum actionis, & passionis, non quia sentiat D. Thomas identificari cum motu *realiter*, aut *formaliter*, & distingui *realiter*, & *formaliter* inter se, sed quia absolutè conceduntur ista præmissæ, *actio est motus*, *passio est motus*, & tamen hæc conclusio absolutè negatur, *actio est passio*, & hoc ideò, quia passio explicat respectum patientis vt *in hoc*, actio explicat respectum ad agens vt *à quo*, motus autem distinctionem istam non explicat: vnde licet differentia actionis, & passionis à motu, tanta sit, quanta inter actionem, & passionem versatur; quia tamen actio, & passio in sua significatione differentiam istam explicant, motus autem illā in sua significatione non dicit, sed abstrahit à respectu actionis, & passionis hæc absolutè negatur, *actio est passio*, ista autem absolutè conceditur, *actio est motus*, *passio est motus*, & sic consequentia non tenet propter distinctionem rationis, actionis, & passionis à motu, & in hoc tenet exemplum. 112 *Resp.*

§. IX.

Ratio dubitandi diluitur.

His igitur modis dicendi relictis ad rationem dubitandi *initio disputationis* propositam respondeo primo, axioma illud Phylosophi esse vniuersaliter verum, quando extrema identificantur re, & ratione, quando autem *realiter* identificantur cum tertio, *ratione* tamen distinguuntur ab illo, non esse vniuersaliter verum, & quia personæ diuinæ, etsi *realiter* sint idem essentiç, *ratione* tamen distinguuntur ab illa: fit consequens, vt ex identitate illarum cum essentia diuina non colligatur identificari *realiter* inter se. Hæc solutio, & axiomatis explicatio, est D. Thomæ *quæstion. 8. de potentia art. 2. ad 1. & 10. argumentum 1. ad Annibaldum distinction 33. quæstion. vnica artic. 1. & supra quæstion. 28. artic. 3. ad 1.* Vbi Caietanus Zumel, Bañez, Nazarius, Albelda, Patres Salmanticenses, Illustrissimus Araujo, & alij Recentiores Thomistæ. Fidem acquiescunt Granados *tractat. 3. de Trinitate sect. 3. numer. 16.* & Aluiz *tractat. 4. disput. 3. section. 10.* Tenet etiam Capreol. *in 1. distinct. 2. quæst. 2. artic. 1.* 113 *Prima explicatiō muniis axiomatis.*

Illam tamen omnino insufficientem censent Aureolus *in 1. distinct. 2. part. 3.* Molina *in hac 1. part. quæst. 28. artic. 3. disput. 2.* Valentia *disput. 2. quæst. 2. punct. 4.* Suarez *lib. 4. de Trinitate cap. 3.* Vazquez *disp. 123. cap. 1.* & frequentius Societatis Recentiores obijcientes primo ex Aureolo: quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se iuxta qualitatem identitatis cum tertio: ergo identificantur *realiter*, & *ratione* cum tertio, *realiter*, & *ratione* identificantur ad inuicem, quæ autem sunt idem *realiter* cum tertio, & *ratione* ab illo differunt, *realiter* inter se identificantur, & *ratione* distinguuntur. 114 *Contra illam arg. 1.*

Sed hoc argumentum non vrget; est enim antecedens negandum vt vniuersaliter verum, nisi addita explicatione Diui Thomæ, vel alijs, quas statim subijciemus, ratio autem quare ex identitate, re, & ratione cum tertio, inferatur omnimoda entitas extremorum inter se, secus autem identitate reali, interueniente distinctione rationis, realis identitas extremorum colligatur, est; quia eo ipso quod extrema *ratione* aut *virtualiter*, distinguantur à medio, possunt ex eo capite, quo differunt, importare rationes inter se oppositas, quæ cum tertio non opponatur, & consequenter ratione huius oppositionis distingui *realiter* inter se, quamuis ab aliquo tertio, cum quo oppositionem non habent, *realiter* non distinguantur, & ita euenit in Deo; quia namque Paternitas, & Filiatio, *ratione*, & *virtualiter* ab essentia distinguuntur, explicant rationes oppositas, inter se, secus autem cum essentia, & ideò inter se *realiter* distinguuntur, non vero ab essentia; cum autem extrema identificantur *realiter*, & *ratione* cum tertio, non est caput vnde possint explicare oppositionem ad inuicem; & consequenter, nec vnde possint aliquomodo distingui inter se. 115 *Resp.*

Sed contra istam solutionem obstat secundum argumentum, nam D. Thomas 2. Contra Gentes cap. 9. ratione prima, vt probet, quod potentia Dei, & illius actio, sunt idem, sic arguit: *Quæ namque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem;* 116 *Secund. arg. contra solutionem replicatur.*

eadem; diuina autem potentia est eius substantia, vt ostensum est cap. precedenti, eius etenim actio est eius substantiam, vt in primo libro ostensum est: igitur in Deo non est aliud potentia, & aliud actio. Ita ad verbum D. Thomas; at potentia, & actio, non identificantur re, & ratione cum substantia, vel essentia diuina, sed tantum *realiter*, cum distinctione rationis ab illa: ergo ex mente D. Tho. tenet prædictum principium, non solum quando extrema identificantur cum tertio re, & ratione, sed etiam cum solum *realiter* identificantur cum illo.

117 *Respōdet Ferrara.* Hanc difficultatem, & apparentem antinomiam in doctrina D. Thomæ mouit Ferrariensis *loco nuper allegato*, & respondit, distinctionem *rationis ratiocinantis* extremorum à tertio non obstare, quominus ex identitate reali cum illo realis eorum inter se identitas colligatur, bene tamen distinctionem *rationis ratiocinatæ*, quæ ortum habet ex rebus secundum se, non ex sola imperfectione nostri intellectus, potentia autem, & operatio, *sola ratione ratiocinante* distinguuntur ab essentia diuina: nam si hæc vt est in se concipiatur, claudit omnem perfectionem, & consequenter potentiam, & operationem, quæ perfectionem important: Paternitas vero, & Filiatio, *ratione ratiocinata* distinguuntur ab essentia; quia quamuis diuina essentia; vt est in se, concipiatur, illa in suo intellectu non cladit; cum enim perfectionem non important, non sunt de conceptu sumè perfecti, etiam vt in se concepti, & ideo ex identitate potentiæ, & operationis cum diuina essentia, rectè intulit Diuus Thomas, identificari inter se quamuis ex identitate relationum cum essentia realis illarum identitas inter se non inferatur.

118 *Reijcitur 1.* Hæc tamen solutio non placet, primo: quia falsum est, potentiam, & operationem, solum *ratione ratiocinante* ab essentia distingui; vt enim pluribus ostendimus *supra tomo primo disputatione* 4. Intellectio *ratione ratiocinata* distinguitur à natura Dei; & consequenter cæteræ operationes, *virtualiter*, & *ratione ratiocinata* distinguuntur ab illa. *Secundo.* Secundo: nam diuina attributa *virtualiter* distinguuntur inter se, & ab essentia diuina, in frequentiori Theologorum sententia; & tamen ex identitatem attributorum cum essentia diuina sequitur identitas attributorum inter se, vt docet D. Thomas *q.* 28. *art.* 3. *ad* 2. nam hæc consequentia est bona: *Misericordia, & iustitia, identificantur cum natura diuina: ergo inter se identificantur*: ergo principium illud non solum tenet quando extrema distinguuntur à medio *ratione ratiocinante*, sed etiam *rationem ratiocinata*.

119 *Denique reijcitur.* Denique: nam relationes sunt de intellectu essentiæ conceptæ secundum se: ergo si hac de causa potentia, & operatio, solum *ratione ratiocinante* distinguuntur ab essentia diuina, etiam relationes hoc genere distinctionis respectu essentiæ gaudebunt. Probatur antecedens primo: nam de intellectu essentiæ, conceptæ prout est in se, est quidquid illi vt est in se identificatur; at relationes essentiæ vt in se identificantur: ergo sunt de intellectu illius conceptæ secundum se.

120 *Secundo.* Secundo: nam de intellectu essentiæ conceptæ, secundum se, est, quod ingreditur diffinitionem datam de essentia vt est in se; sed diffinitionem datam de diuina essentia vt est ingrediuntur relationes: ergo sunt de intellectu illius conceptæ prout est in se. Probatur minor: si non ingrederentur diffinitionem datam de essentia prout est in se, differrent essentia, & relationes, diffinitionibus datis de ipsis secundum se; sed hoc affirmari non potest in sententia D. Thomæ, aliàs relationes, & essentia distinguerentur *ex natura rei*: namque different diffinitione data de ipsis secundum quod sunt in se, *ex natura rei* differunt, relationes autem, & essentia tali distinctione non gaudent: ergo sunt de diffinitione essentia prout est in se.

121 *Tertio prob. antecedens.* Denique antecedens probatur: nam si relationes non essent de intellectu essentiæ, conceptæ prout est in se, posset videri essentia relationibus non visis; consequens est falsum, & contra communem Thomistarum sententiam, frequentioremque apud Theologos, de quo fusè egimus *tom. 1. in 1. part. tract. de visione Dei cap.* 19. ergo relationes sunt de intellectu essentiæ conceptæ secundum se.

122 *Vera solutio.* Quare, omissa hac solutione, ad argumentum respondeo: distinctionem *rationis ratiocinatæ* extremorum à medio non inferre *positiuè* distinctionem realem extremorum inter se, sed tantum *permissiuè*, hoc est, permittit vt in aliqua materia *realiter* inter se distinguantur, non obstante reali identitate cum tertio, & consequenter non tollit quominus teneat in materia peculiari, licet cum instantia in alia, tunc autem exercetur permissio, quando extrema distinguuntur *ratione* per formalitates importantes oppositionem, & quia Paternitas, & Filiatio in diuinis distinguuntur *virtualiter*, *ratione ratiocinata*, per formalitates oppositas *relatiuè*: fit consequens, vt ex reali identitate, quam habent cum essentia diuina, non inferatur, *realiter* inter se identificari; potentia autem, & operatio, tametsi distinguantur *ratione ratiocinata* ab essentia, non tamen important formalitates oppositas, & ideò ex illarum identitate cum essentia diuina rectè intulit D. Thomas identificari inter se.

123 *Explicatio est D. Thom.* Quæ doctrina est expressa Diuus Thomas supra quæst. 28. art. 3. ad 2. quod ita procedebat: *Sicut Paternitas, & Filiatio, secundum nominis rationem distinguuntur ab essentia diuina, ita est bonitas, & potentia; sed propter huiusmodi, distinctionem rationis non est aliqua realis distinctio bonitatis, & potentiæ diuinæ: ergo neque Paternitatis, & Filiationis.* Cui argumento ita respondet: *Ad secundum dicendum, quod potentia, & bonitas, non important in suis rationibus aliquam oppositionem, vnde non est similis ratio*: sentit ergo Diuus Thomas, quod quando extrema *ratione* distincta à medio non important rationes oppositas, tunc identitas illorum cum tertio arguit identificari inter se, secus autem quando important rationes inter se oppositas.

124 *Tertio arg. & contra solutionem instatur.* Sed contra istam solutionem obstat tertium argumentum, quo vtuntur Molina, & Vazquez: sequitur namque ex illa, syllogismum expositorium nullius esse vtilitatis; consequens est falsum: ergo, & tradita solutio. Probatur sequela: vis syllogismi expositorij fundatur hoc principio, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*; sed si hoc principium solum habeat, vim, quando extrema, re, & ratione identificantur cum tertio, nulla est vtilitas syllogismi expositorij: ergo ex data solutione sequitur esse nullius vtilitatis. Probatur minor: quando extrema, re, & ratione identificantur cum tertio, sunt synonoma inter se; sed nulla est necessitas probandi, synonoma sibi esse idem: ita enim notum est, *tunicam*, & *indumentum*, vniuersaliter idem sibi esse, vt probationem non egeat, imo stultum sit talem probationem intendere: ergo si principium illud solum est vniuersaliter verum, quando extrema, re, & ratione identificantur cum tertio, sequitur, syllogismum expositorium nullius esse vtilitatis.

125 *Respond. Mag. S. Tho.* Ad hoc argumentum Magist. Sancto Thoma *disp.* 12. *art.* 3. *num.* 32. respondent, quando dicit Diuus Thomas, quod quæcumque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem in illis, quæ sunt idem *re*, & *ratione*, ly *re*, & *ratione* non esse construendum cum ly *sunt*, sed cum ly *tertio*, in quo sunt idem, ita vt sensus sit, *quæ sunt eadem vni re*, & *ratione*, & *virtualiter vni*, *sunt eadem inter se*, secus autem quando licet sit vnum *re*, est *ratione*, & *virtualiter* multiplex. Ex quo principio sic explicato non sequitur, solum tenere in synonomis, nec quod syllogismus expositorius nullius sit vtilitatis.

126 *Impugnatur 1. ex D. Thom.* Hæc tamen solutio, sub venia tanti Magistri, ad mente D. Thomæ non est, nec vitat inconueniens illatum, sed eadem, si quæ est, premitur difficultate. Primum patet primo ex D. Thoma quæst. 28. art. 3. ad 1. illis verbis: *Dicendum, quod secundum Phylosophum in 3. Physicorum, argumentum illud tenet, quod quæcumque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem in his, quæ sunt idem re, & ratione, sicut tunica, & indumentum, non autem in his, quæ differunt ratione*; sed hæc verba, *in his quæ differunt ratione*, construi nequeunt cum ly *vni tertio*, sed necessario debent construi cum extremis ratione differentibus à medio; ergo explicatio tradita ad mentem D. Thomæ non est.

127 *Secundo ex eodem D. Thom.* Secundo ex eodem Diuus Thoma quæst. 10. de potentia art. 2. ad 7. ibi: *Dicendum, quod sicut Phylosophus dicit 3. Physica non oportet quod omnia eadem prædicentur quomodolibet de eisdem sed solum de eisdem secundum rationem, essentia autem diuina & Paternitas, etsi sint eidem re, non sunt eidem ratione, & ideò non oportet, quod quidquid prædicatur de aliquo vno, prædicetur de alio*: ergo iuxta Diuus Thomam, ideò non prædicatur de Paternitate quidquid prædicatur de essentia, quia licet Paternitas sit idem re cum essentia, ratione differt ab illa: & consequenter, cum docet, principium illud Phylosophi solum tenere in his, quæ sunt idem vni tertio, re, & ratione, ly *re*, & *ratione* construi debet cum ly *sunt*, & non tantum cum ly *vni*.

128 *Deinde reijcitur.* Deinde secundum probatur: non enim stat, duo identificari cum vno, re & ratione vno, nisi re, & ratione identificentur inter se: ergo si principium Phylosophi solum tenet vniuersaliter quando id, cum quo extrema identificantur, est vnum re, & ratione, solum erit vniuersaliter verum inter terminos synonomos. Probo antecedens: eo ipso quod aliquid identificetur cum multis *realiter*, aut per rationem, est *virtualiter*, & per rationem multiplex; cum vnumquodque sit id, cum quo identificatur: ergo non stat duo identificati cum vno, re & ratione, & virtualiter vno, & non esse eadem re, & ratione inter se.

129 *Traditur vera solutio.* Vnde, prætermissa hac solutione, ad argumentum respondeo negando sequelam, ad illius probationem concessa maiori, nego minorem: vt enim vtilitas syllogismi expositorij saluetur, sufficit, quod quamuis solum inter terminos synonomos habeat vim vniuersalem, & sine instantia illatiuam, inter extrema tamen ratione distincta à medio, quæ synonoma non sunt, habeat vim inferendi in aliqua materia particulari: vt autem ex Diuus Thoma iam vidimus, principium illud Phylosophi verum tenet in extremis identificatis *realiter* cum medio, quamuis differant ab illo ratione, si non important forma-

formalitates oppositas; ac proinde syllogismus expositorius absque vi illatiua vniuersali, cum vi tamen inferendi in materia particulari, vtilis est ad probandum identitatem extremorum inter se ex identitate, illorum cum tertio, interueniente distinctione rationis ab illo.

130 *Replicabis.* Sed dices, sequi ex ista solutione, syllogismum expositorium non esse consequentiam formalem, nisi ex terminis synonomis constet; consequens falsum apparet aliàs nullus syllogismus expositorius probatiuus esset formalis consequentia: ergo solutio tradita est nulla. Probatur sequela: consequentia formalis est illa, quæ tenet in omni materia, sed syllogismus expositorius non tenet idest omni materia, nisi ex terminis synonomis constet: ergo, cum extrema ratione distinguuntur à medio syllogismus expositorius consequentia formalis non est.

131 *Resp.* Respondeo negando sequelam, ad probationem distingno maiorem: in omni materia, in qua similis forma saluatur, concedo maiorem: in qua non saluatur similitudo in forma, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam, nam materia, in qua syllogismus expositorius non tenet non saluat formalem similitudinem: vt enim similitudo formę saluetur, requiritur quod seruentur omnes proprietates logicales, & si aliquis defectus logicalis contingit, non seruatur formalis similitudo requisita vt instetur aliqua consequentia, & desinat esse formalis. Quod autem ita contingat, patet: nam syllogismus expositorius in quo ex præmissis non colligitur conclusio, iste est: *Hęc essentia diuina est Pater, hęc essentia diuina est Filius: Filius est Pater*, in isto autem syllogismo duo committuntur defectus, primus, quod medium non singularizatur perfectè; quia hæc essentia est communis *realiter* tribus suppositis, secundus, quod tenetur *ęquiuocè* in supponendo: nam in maiori accipitur pro persona Patris, in minori pro persona Filij, quæ personæ *realiter* distinguuntur: cum ergo non saluentur in prædicto syllogismo omnes logicales proprietates; fit consequens, quod non sit similis formæ cum isto: *Petrus currit; Petrus est homo: ergo homo currit*, ac proinde, quod licet in illo non inferatur conclusio, iste non desinat esse consequentia formalis.

§. Vltimus.

Duplex alia rationis dubitandi solutio.

132 *Secunda cõmunis axiomatis explicatio.* SEcunda solutio est, principium illud Philosophi verum esse vniuersaliter de identitate extremorum quoad rationem identificationis in medio, non autem quoad id, quod ratio identificationis non est, & hoc modo intellectum concludit in personis diuinis: Pater namque, & Filius, qui sunt idem essentiæ diuinæ, etiam sunt idem inter se in essentia, aut *essentialiter*; quia essentia ratio est identitatis Paternitatis, & Filiationis cum ipsa; non vero *personaliter*, aut *relatiuè*, sed sic *realiter* distinguuntur, quia personale, & relatiuum, ratio identificationis non est. Cum qua solutione coincidit id, quod alij docent, nempè, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, vel immediatè, mediante illo tertio, & sic etiam in diuinis est verum, quia namque Paternitas identificatur essentiæ, etiam identificatur Filiationi media essentia; est namque idem essentiæ, quæ est idem cum Filiatione. Ita D. Thom. *in* 1. *dist.* 33. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Capreol. & Caiet. *vbi supra*. Ferrara 2. *Contra Gentes cap.* 9. alijque Recentiores.

133 *Oppones 1.* Si opponas, D. Thomam 2. *Contra Gentes cap.* 9. ex identitate potentiæ, & actionis cum essentia diuina, intulisse identitatem potentiæ, & actionis inter se, non solum mediante essentia, sed immediatè, & ratione sui: ergo sentit, quæ sunt eadem vni tertio, esse eadem inter se, non solum mediante illo tertio, verum etiam immediatè.

Resp. Respondeo, ex dictis *in solutione secundi argumenti contra primam solutionem*, concesso antecedenti, distinguendo consequens: vniuersaliter, & in omni materia, nego consequentiam: in aliqua peculiari materia, concedo consequentiam: materia autem peculiaris, in qua ex identitate in tertio infertur identitas vtraque, est, cum extrema non distinguuntur à tertio per formalitates oppositas *relatiuè*, qualiter inter diuinas relationes contingit.

134 *Oppones 2.* Si opponas secundo: Paternitas identificatur essentiæ non solum secundum absolutum essentiæ, sed etiam secundum rationem Paternitatis, & idem de Filiatione: ergo si, quæ identificantur vni tertio, identificantur inter se, quoad id, in quo cum tertio identificantur, Paternitas, & Filiatio essent idem, non solum in absoluto, sed etiam in relatiuo; & consequenter *realiter* non distinguuntur.

Resp. Respondeo, aliud esse identitatis extrema, aliud vero rationem identitatis, extrema identitatis sunt relationes, & essentia, ratio autem identitatis non est esse relatiuum relationum, sed absolutum essentiæ; cum autem asserimus, quæ identificantur medio, identific ri inter se quoad id, in quo cum medio identificantur, ly *quoad id* non reduplicat identitatis extrema, sed rationem identitatis. Ex quo non colligitur, Paternitatem, & Filiationem secundum formalitates relatiuas identificari inter se, sed tantum secundum absolutum essentiæ, hæc est subtilis Caietani intelligentia, quam non perceperunt, vel percipere noluerunt, vtentes hoc argumento.

Sed dices: ratio identitatis essentiæ cum relationibus non se tenet adæquatè ex parte essentiæ, sed etiam ex parte relationum secundum proprias formalitates: ergo si, quæ sunt idem medio, sunt sibi inuicem idem quoad rationem identificationis cum medio, relationes diuinæ erunt idem inter se, non solum in absoluto, sed etiam in relatiuo. 135 *Instabis*

Anteced. prob. 1. Probatur antecedens primo: nam relationes diuinæ sunt infinitæ perfectionis: ergo petunt sibi identificare omnem perfectionem diuinam; & consequenter non solum sunt extrema, sed etiam ratio identitatis sui cum diuina essentia. Secundo: nam relationes creatæ non identificantur, nec possunt, cum essentia diuina, bene vero relationes increatæ; sed ratio huius discriminis sumitur ex differentia, quæ inter creatas, & increatas relationes versatur: ergo ratio identitatis relationum cum essentia, nedum ex parte essentiæ, sed etiam ex parte relationum desumitur. Denique: nam diuinæ relationes, quatenus ab essentia distinctæ, petunt ei identificari; sed ratio huius exigentiæ non potest esse essentia, sicut nec ratio distinctionis, qua relatio ab illa distinguitur: ergo essentia non est adæquata ratio identitatis relationum cum illa. *Secundo.* *Denique.*

Respondeo distinguendo antecedens: ratio identitatis essentiæ cum relationibus *diuisiuè*, concedo antecedens cum illis *copulatiuè*, nego antecedens & consequentiam: quia doctrina D. Thomæ à Caietano explicata intelligitur de ratione identificationis, non cum qualibet relatione seorsim, sed identitatis essentiæ cum omnibus simul sumptis, licet autem attenta identitate essentiæ cum Paternitate, v. g. illius ratio adæquatè non sumatur ex parte solius essentiæ; sed etiam ex parte Paternitatis, quod autem essentia identificetur cum tribus relationibus distinctis inter se realiter, adæquatè ex parte essentiæ pensatur: nam attentis proprijs relationum rationibus præcessiuè ab essentia absoluta, nulla est inter illas identitas, sed potius sola distinctio, nec amplius antecedentis probationes conuincunt. 136 *Resp.*

Denique obijcies: si ex identitate extremorum solum inferretur identitas illorum in medio, esset idem probare per idem, & petitio manifesta principij, sed hoc non est asserendum, aliàs in illo principio non haberet fundamentum argumentum probatiuum: ergo solutio tradita est nulla. Probatur maior: identitas extremorum in medio affirmatur in præmissis; ergo si pro conclusione infertur sola ista identitas, est idem per idem probare, & petere manifestè principium. 137 *Denique arg.*

Respondeo negando maiorem, ad probationem nego antecedens: illud vero identitas extremorum cum medio, aliud vero identitas extremorum in medio primum namque importat medium vt extremum identitatis aliorum extremorum cum illo, secundum autem medium importat, non vt extremum, sed vt medium identitatis, extrema vero sunt illa, quorum identitas cum medio in præmissis affirmatur v. g. in hoc syllogismo: *Hac essentia est Paternitas; hac essentia est Filiatio: ergo Filiatio, & Paternitas, sunt idem in essentia, inter se, vel eiusdem essentia*, in præmissis importatur essentia vt extremum identitatis Filiationis, & Paternitatis, in conclusione autem non sic, sed extrema sunt *Paternitas*, & *Filiatio*, essentia autem medium *in quo*, & ratione cuius inter se identificantur. Vel aliter syllogismus formetur iuxta secundum modum explicandi secundam solutionem, nempè: *Hac essentia est Paternitas; hac essentia est Filiatio: ergo Filiatio est essentia, quæ idem est Paternitati*, in præmissis importatur essentia vt adæquatum extremum identitatis, in conclusione autem non vt adæquatum extremum, sed in adęquatum importatur simul cum Paternitate. 138 *Resp.*

Tertio solutio, & illius principij explicatio est, quæ identificantur vni tertio adæquatè, saltim ex parte vnius extremi, vniuersaliter esse idem inter se; si autem identitas adæquata non sit, saltim vnius extremi cum medio, non inferri vniuersaliter illarum inter se identitatem: dixi saltim ex parte vnius extremi; non enim requiritur identitas adæquata vtriusque extremi cum medio, vt constat in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal, Petrus est homo: ergo Petrus est animal*, in quo licet maior extremitas adæquatè identificetur homini, minor autem, scilicet *Petrus*, non est idem omni homini, & tamen rectè colligitur, affirmatio maioris de minori extremitate, nempe quod Petrus sit homo: In hoc autem syllogismo: *Paternitas est essentię; Filiatio est essentia; ergo Paternitas est Filiatio*, nulla extremitas identificatur essentiæ adæquatè, & ideo non colligitur identificari realiter inter se. Solutionem istam tradunt Durandus in 1. *distinctione* 33. *questione* 1. Capreolus, Nazarius, Patre Salmanticenses, Granadus, & Albiz *vt supra* citati, pro qua etiam 139 *Traditur tertia explicatio.*

etiam refertur Vazquez, sed falsò: nam illam expresse reijcit *vbi supra num.* 3. Illam tamen, etsi alijs terminis explicatam defendunt Bañez *quæst.* 28. *art.* 3. & Molina *ibid. disp.* 2. asserentes, principium illud esse vniuersaliter verum, intellectum de identitate cum tertio singulari incommunicabili, essentia autem diuina, tametsi singularis sit, est tamen realiter communicabilis, & ideo ex identitate relationum cum essentia non sequitur identificari inter se.

140 *Contra explicatio nē arguit Vazq.* Sed contra illam arguit Vazquez: nam sequitur principium illud solum habere verum in diffinitione, & diffinito, & in his quæ synonoma sunt; consequens est falsum: ergo explicatio tradita est nulla. *Resp.* Respondeo negando sequelam, quam prædictus Auctor non probat, nec potest: stat namque vnum identificari adæquatè cum alio, id est cum omni, cum quo illud aliud identificatur, & non se habere vt diffinitionem, & diffinitum; animal enim identificatur homini adæquatè, & tamen non est diffinitio hominis, quodlibet attributum diuinum adæquatè identificatur essentiæ, & tamen non comparatur cum illa, vt diffinitio cum diffinito; nec nomina attributorum, & essentiæ, sunt synonoma: ergo ex eo quod solum teneat prædictum principium, quando intercedit identitas adæquata cum tertio, non sequitur, solum esse verum in synonomis, & in diffinitione, & diffinitio.

141 *Secundo alij obijciunt.* Secundo alij Recentiores objiciunt, nam Philosophi probabant, eo ipso quod eidem indiuisibili termino duo identificarentur, necessario debere identificari inter se: ergo non admittebant posse duo *inadæquatè* identificari cum tertio; & consequenter explicatio tradita Philosophorum menti aduersatur.

Resp. Respondeo concedendo totum, quod nullum est inconueniens: etenim Gentiles Philosophi fidei lumine deserti, & solo rationis naturalis lumine ducti, non potuerunt mysterium Trinitatis assequi, in quo solo hæc inadæquata identitas distinctorum *realiter* cum vno singulari inuenitur: vnde explicatio tradita non est Gentilis Philosophi, sed Philosophi Christiani, qui fidei lumine instructus, & de mysterio Trinitatis edoctus, Gentilium errores corrigit. Nec ex eo quod Mysterium Trinitatis sit contra principium illud, vt à Philosophis intellectum sequitur, esse lumini naturalis rationis contrarium: licet namque omne, quod illi assequuti sunt, sit rationi naturali conforme, non tamen omne, quod non fuerunt assequuti, rationi naturali aduersatur: Gentiles namque Philosophi nihil supernaturale cognouerunt; & tamen supernaturalia contra naturam non sunt, sed potius conformia naturæ, hoc est, consona, & conuenientia.

142 *Tertio obijciunt.* Tertio objiciunt: nam principium illud taliter est explicandum, vt forma syllogistica non destruatur; at iuxta explicationem istam destruitur: ergo recta explicatio non est. Probatur minor: nam iuxta hanc explicationem in hoc modo argumentandi, *quæ sunt eadem vni tertio adæquatè, sunt eadem inter se; sed Petrus, & animal identificantur cum tertio adæquatè: ergo identificantur se*, in præmissis affirmatur; quod pro conclusione infertur; ac proinde idem per idem probatur, quod est vitium petitionis principij; sed hoc vitio syllogistica forma destruitur: ergo illud principium non est ita explicandum. Probatur minor: duo identificari vni tertio adæquatè consistit in eo, quod identificentur cum omni, cum quo identificantur illud tertium, & quod hoc non idētificentur cum extremis *realiter* distinctis ad inuicem: ergo idem est, atque extrema identificari inter se: ac proinde cum vi illius principij infertur identitas extremorum ad inuicem, conclusio in præmissis habetur, & idem per idem probatur, & petitur manifestè principium.

143 *Conf.* Quod amplius vrgeri potest: nam identificari *adæquatè* vni tertio, est hoc vnum non identificari extremis distinctis *realiter*: ergo inferre duorum identitatem realem inter se, quia quæ identificantur vni tertio *adæquatè*, *realiter* inter se non distinguuntur, est idem atque inferre, quod non distinguuntur *realiter*, quia non distinguuntur *realiter*, vel quod *realiter*; identificantur, quia *realiter* identificantur, quod est idem per idem probare, & manifesta petitio principij.

144 *Resp.* Respondeo concessa maiori, negando minorem, ad illius probationem, nego maiorem, ad cuius probationem concesso antecedenti, nego consequentiam: nam licet non possit stare veritas huius compositionis, *idem non potest identificari realiter extremis distinctis*, cum distinctione reali extremorum inter se, hac tamen veritas à prima veritate distinguitur, & per illam rectè probatur hoc syllogismo, *non potest vnum, & idem identificari* realiter *extremis* realiter *distinctis; sed Petrus identificatur* realiter *homini, & animali: ergo animal, & homo* realiter *identificantur inter se*.

145 *Instatur arg.* Et quidem, si hoc argumentum aliquid probaret, conuinceret, principium *dici de omni* nugatorium esse, & destruere formam syllogisticam, quod patet: nam hoc principium sic explicatur, quod scilicet quidquid prædicatur de subiecto distributo, prædicatur de omni contento sub illo, contra quod formari potest idem argumentum, quod Recentiores contra nostram explicationem objiciunt: nam quod prædicatum affirmatum de subiecto distributo debeat affirmari de omni contento sub illo, idem est ac prædicatum non posse identificari subiecto adæquatè, & non identificari cum omni eo, cum quo identificatur subiectum: ergo est idem cum principio Philosophi, vt tertio modo explicatum de identitate adæquata extremorum cum medio; ac proinde si principium illud, vt tertio modo explicatum, nugatorium est, & destruit artem syllogisticam, etiam nugatorium erit principium *dici de omni*, & artem syllogisticam destruet.

Ad confirmationem concesso antecedenti, nego consequentiam: vt enim proximè dicebamus, licet non possit stare, quod vnum identificetur extremis distinctis *realiter*, & quod extrema identificata cum ipso, *realiter* inter se distinguantur, est tamen distincta veritas, & per illam rectè probatur in hunc modum arguendo: *Idem non potest identificari extremis distinctis* realiter; *sed Petrus est idem huic substantiæ, & huic viuenti: ergo hac substantia, & hoc viuens*, realiter *non distinguuntur*; ac proinde, inferre, duo aliqua *realiter* non distingui: quia aliquo identificatur cum illis, & vnum non potest identificari extremis distinctis *realiter*, non est idem ac probare, quod non distinguuntur *realiter*, quia *realiter* non distinguuntur. 146 *Ad conf.*

Ex dictis in discursu disputationis colligitur, syllogismum istum expositorium, *hæc essentia diuina est Pater; Filius est hæc essentia diuina: ergo Filius est Pater*, duplici laborare defectu, primus est; medium nempè *hæc essentia diuina*, non singularizari perfectè, eo quod quamuis essentia diuina singularis, & indiuidua sit, est tamen communis *realiter* tribus diuinis suppositis, ac proinde in supponendo æquiualet termino communi: vnde sicut hæc consequentia non tenet; *Petrus est homo; Paulus est homo: ergo Petrus est Paulus*, quia medium est commune per rationem, ita consequentia à Nobis facta non tenet, quia *realiter* est commune. 147 *Corollarium præcedentis doctrinæ.*

Secundus est (si fortè à primo distinguitur) quod medium tenetur *æquiuocè* in supponendo: nam in maiori supponit pro Patre, & in minori pro Filio, qui *realiter* distinguuntur: vnde sicut ista consequentia non tenet *Petrus est homo; Paulus est homo: ergo Paulus est Petrus*; quia homo in maiori accipitur pro vno indiuiduo, & minori pro alio, ita consequentia à Nobis facta non tenet; quia in maiori accipitur pro vno supposito, & pro alio accipitur in minori: vt ergo in terminis diuinis arguatur, debet singulari distribui hoc modo. *Omnis res, quæ est essentia diuina est Pater; Filius est res, quæ est essentia diuina: ergo Filius est Pater*, & sic nullus intercedit defectus, sed sicut conclusio est falsa, ita maior syllogismi facti est falsa. Vel aliter: *Hæc essentia diuina secundum omnem sui formalitatem est Pater; Filius est essentia diuina: ergo Filius est Pater*, cuius syllogismi maior est falsa: nam licet essentia diuina secundum aliquam formalitatem sit Pater, non est Pater secundum omnem; cum aliqua illius formalitas sit Filiatio, secundum quam non est Pater. Et hæc de ista disputatione applicanda literæ Magistri *in* 1. *distinct. secunda §. secundo, & quarto*. Et *distinctione* 33. §. 1. 148 *Secundus defectus explicatur.* *M. Sent.*

DISPVTATIO OCTVAGESIMATERTIA.

An Trinitas personarum sit ratione naturali cognoscibilis?

§. I.

Referuntur sententiæ, & prima reijcitur.

EX dictis *disputatione præcedenti* constat, hoc mysterium à viatoribus fide diuina cognosci; an autem possit ab illis huius mysterij euidens assensus formari media diuina reuelatione illis euidenter nota, aut mediante cognitione clara quidditatiua, aut comprehensiua supernaturalium effectuum, quod in præsenti à pluribus controuertitur, propriam sedem habet 2. 2. *quæst.* 5. *artic.* 1. Et 3. *part. quæst.* 11. & ideò *ibi* disputationem remittimus. Solum ergo inquirimus, an Trinitas personarum possit naturali ratione cognosci? Nu. 1. *Aperitur difficultas.*

Qua in re plures sunt Theologorum sententiæ. Prima docet, non solum non cognosci per rationem naturalem, sed etiam esse rationi naturali contrariam Trinitatem personarum, seruata essentiæ vnitate. Pro qua refertur Holcot *in* 1. *dist.* 3. immerito tamen pro hac sententia referri docet Nazarius *qu.* 32. *art.* 1. *controu. vnica*. 2 *Prima sententia.*

3 *Secunda.* Secunda per extremum affirmat, posse intellectum creatum in puris naturalibus conditum euidentes probationes huius mysterij inuenire. Pro qua refertur Raymundus Lulius, quem tamen excusat Vazquez; Ricardus de Sancto Victore *lib. 1. de Trinitate cap. 4. lib. 3. cap. 5. Et lib. 9. cap. 1.* Henricus *quodlib* 8. *q.* 14. Gerson *Alphabeto litt. H.* In illam inclinare videtur Maior *in dist. 2. q. 10. art. 2.* de intellectu separato in nuda constituto natura, ab ea tamen recedit ob Patrum, & maximè Dionysij, authoritatem.

4 *Tertia.* Tertia docet, non supposita mysterij reuelatione non posse euidenti ratione probari, illa tamen supposita, posse rationes naturales conuincentes intellectum inueniri, in quo sensu explicandos probat Vazquez *disp. 133. cap. 1.* quatoor primos Authores *pro secunda sententia* relatos.

5 *Communis sententia.* Quarta communis, & vera Theologorum sententia docet, hoc mysterium contrarium rationi naturali non esse, nec illi conforme, taliter quod possit euidenti ratione probari, nec ante reuelationem, nec reuelatione supposita. Ita omnes Scholastici, præter nuper allegatos, cum Magistro *in 1. dist. 2.* vbi Bonauentura *p. 1. art. 1. q. 4.* Durandus *ibidem qu. 4. & qu. 1. in prologum sententiarum num. 40. & q. 2. num. 16.* D. Thomas *dist. 3. qu. 10. de veritate art. 13. & infra q. 32. art. 1.* vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Illustrissimus Episcopus Araujo, M. Sancto Thoma, Serta, & alij discipuli D. Thomæ. Tenent etiam discipuli Scoti cum ipso *in 1. dist. 3. q. vlt. ad 1. & q. 1. Prologi ratione 3.* Ex Patribus Societatis Molina *in præsenti q. 32. art. 1.* Vazquez *disp. 133. c. 2. & 3.* Suarez *lib. 1. de Trinitate cap. 11. & 12.* alijque recentiores. Pro cuius explicatione.

M. Sent. Bonau. Durand. D. Thom. Caiet. Bañez. Zumel. Araujo. S. Thom. Serta. Scotus. P. Societ. Molina. Vazq.

Prima conclusio: *Mysterium Trinitatis non est rationi naturali contrarium.* Hæc conclusio est adeò certa, vt oppositum nullatenus possit defendi. Et ratio communis est: verum vero potest esse contrarium; sed mysterium Trinitatis est verum: ergo non potest esse rationi naturali, quæ etiam est vera, contrarium.

6 *Prima concl. Ratio communis expenditur.* Quod amplius explicari potest: nam id, quod non est obiecto rationis naturalis contrarium, non opponitur naturali rationi; sed mysterium Trinitatis non est contrarium obiecto rationis naturalis: ergo nec ipsi naturali rationi. Minor probatur: obiectum rationis naturalis est verum; sed verum non potest contrariari cum vero: nam duo contraria simul vera esse non possunt: ergo mysterium Trinitatis, cuius veritas Catholicè negari non potest, nequit esse obiecto rationis naturalis contrarium.

7 *Aliter idē arg. prob.* Vel aliter potest idem argumentum explicari, & vrgeri: illud est rationi naturali contrarium, quod contrariatur termino naturalis inclinationis naturæ, vt est rationalis sed mysterium Trinitatis non contrariatur termino naturalis inclinationis naturæ rationalis: ergo non est rationi naturali contrarium. Maior constat paritate peccati, quod ideo contrariatur naturæ rationali, vt actiuæ *moraliter*; quia contrariatur termino inclinationis naturalis naturæ, vt appetitiuæ, nempè virtuti, in quam natura rationalis inclinat, vt volitiua: ergo pariter idem dicetur naturæ rationali, vt intellectiuæ, contrarium, quod contrariatur termino inclinationis naturalis naturæ, quatenus intellectiuæ. Minor autem eadem paritate, aut exemplo, probatur: nam sicut natura rationalis, quamuis quoad elicientiam sit indifferens ad actum bonum, & malum, per inclinationem tamen solum propendit in bonum, ita vt intellectiua, tametsi quoad elicientiam sit indifferens ad assensum verum, & falsum, per inclinationem tamen solum in assensum verum tendit, qui solus perfectiuus est intellectus; sed mysterium Trinitatis non est, nec esse potest assensui vero contrarium, vt manet probatum: ergo contrarium non est termino inclinationis naturalis naturæ vt intellectiuæ; & consequenter non est rationi naturali contrarium.

§. II.

Diluuntur contraria argumenta.

8 *Arguitur 1. Prima solutio.* SEd oppones aduersus istam conclusionem primo: ratio naturalis dictat, quod quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se; sed huic principio opponitur mysterium Trinitatis: ergo contrariatur rationi naturali. Respondeo primo, naturalem rationem dictare, quod quæ sunt eadem vni tertio, re, & ratione, sint eadem inter se, quod autem quæ sunt eadem vni tertio *realiter*, non tamen *ratione*, sint eadem inter se, non dictari per rationem naturalem, nec etiam eius oppositum, vt *sequenti conclusione* constabit; personæ autem Sanctissimæ Trinitatis non identificantur cum diuina essentia *realiter*, & *ratione*, & ideò mysterium Trinitatis non opponitur illi principio, prout à ratione naturali dictatur.

9 *Secunda solutio.* Secundo respondeo, rationem naturalem dictare, quæ sunt eadem vni tertio *adæquatè*, esse eadem inter se, quod autem quæ identificantur vni tertio *absolutè*, sint eadem inter se, non dictari à ratione naturali, nec oppositum illius, atque adeò hoc mysterium non opponitur præfato principio, vt lumine rationis naturalis cognoscitur.

Tertia solutio. Vel tertio dicatur, rationem naturalem dictare, quæ sunt eadem vni tertio esse idem inter se quoad rationem identitatis cum tertio, non autem dictari ab illa, quod in vniuersum sint idem absolutè inter se, absque distinctione reali, sed circa hoc ratio naturalis suspenditur: personæ autem Trinitatis inter se sunt idem in essentia diuina, quæ est medium, & ratio identitatis: vnde quamuis *realiter* inter se distinguantur non sequitur, mysterium hoc rationi naturali aduersari.

Sed dices: ratio naturalis dictat, & euidenter cognoscit, quod quæ sunt eadem vni tertio in creaturis, quamuis distinguantur *ratione*, sunt eadem inter se absque illis limitationibus: ergo etiam dictat vt euidenter verum, quod quæ identificantur vni tertio *absolutè*, quamuis distinguantur *ratione*, identificantur *realiter* etiam in Deo. Patet consequentia: quod namque id, quod *realiter* ab alio procedit, *realiter* distinguatur ab illo, non solum in creaturis, sed etiam in Deo, à ratione naturali dictatur; at hoc non alia de causa, nisi quia ratio naturalis dictat, idem à se ipso non posse in creaturis procedere: ergo si dictat quod *realiter eadem* vni tertio in creaturis, quamuis *ratione* distincta, sunt sibi inuicem eadem absque illis limitationibus, id ipsum dictabit in Deo. 10 *Replicabis.*

Explicabis, & confirmabis primo: ratio naturalis dictat, distinctionem solam rationis, aut virtualem non sufficere ad esse terminum, & principium realis processionis: ergo etiam dictat, non sufficere distinctionem rationis, vt quæ *realiter* identificantur in tertio, non sint eadem *realiter* inter se. Vel aliter confirmabis: non minus dictat ratio naturalis, non posse idem *realiter* à se ipso distingui, quam non posse idem realiter à se ipso procedere; sed hoc secundum dictat vt verum vniuersaliter, etiam in Deo: ergo & primum; sed huic principio opponitur mysterium Trinitatis: ergo contrariatur rationi naturali. Minor probatur: nam essentia diuina *realiter* sumpta, *realiter*, à se ipsa sumpta *realiter*, distinguitur; cum secundum aliquid sibi *realiter* identificatum distinguatur *realiter* ab alio sibi identificato, nempè à *Filiatione Paternitas*: ergo mysterium distinctionis realis personarum in vnitate essentiæ repugnat præfato principio. 11 *Conf. 1. Secundo.*

Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam: non enim ex eo quod aliquid in creaturis repugnet, potest euidenter inferri quod repugnet etiam in Deo; cum sit ita superioris, & eminentis naturæ. Ad probationem nego causalem: non enim ideò ratione naturali dictatur, terminum processionis realis *realiter* à principio distingui vniuersaliter, etiam in Deo, quia in creaturis ita contingat, alias ratione naturali euidenter constaret, terminum procedentem ab alio, nedum *personaliter*, sed etiam in natura, & essentia, ab illo distingui *realiter*, etiam in Deo; cum inter creaturas sola personalis distinctio non sufficiat, sed necessario intercedat distinctio realis in natura: ideò ergo per rationem *naturaliter* cognoscitur; quia ex terminis ipsis constat, non posse realem processionem absque reali distinctione intercedere; non enim importatur minus in procedente *realiter realis distinctio* à principio, à quo procedit, quam in relato *realiter* à termino relationis; cū non minus repugnet idem à se ipso procedere, quam idem referri ad se ipsum, quod autem relatum à termino distinguatur, ex ipsis terminis constat: nam referri est opponi *relatiuè*, opponi autem *relatiuè*, est *realiter relatiuè* distingui, & ipsa oppositio est distinctio. Et ex his ad primam confirmationem constat solutio. 12 *Resp.*

Ad secundam dicatur, idem *realiter*, à se ipso *realiter* distingui, solum verificari in hoc sensu, quod vnum identificat sibi realitatem *realiter* ab alio sibi identificata distinctam: In hoc autem sensu etiam verificatur, idem à se ipso procedere: nam essentia diuina identificat sibi Filium *realiter* procedentem à Patre identificato eidem essentiæ: vnde hæc propositio, *essentia Filij ab essentia Patris procedit*, falsa, & hæretica sit; quia significatur per illam realis distinctio essentiæ diuinæ in personis, hæc tamen propositio, *essentia Filij secundum aliquid sibi identificatum procedit*, vera, & catholica est, nec potest ab vllo negari: nam Filius identificatus essentiæ procedit à Patre etiam essentiæ identificato. 13 *Secunda confirm. diluitur.*

Sed adhuc instabis: ratio naturalis dictat realem distinctionem inter principium, & terminum processionis vt veram vniuersaliter: ergo etiam dictat vt vniuersaliter verum, identitatem cum pluribus distinctis realiter inter se, non posse vni, eidemque competere. Patet consequentia: nam seclusa fide dictante mysterium Trinitatis, non minus hoc, quam illud, ratio naturalis inferret: ergo æquè est vtrumque rationi naturali conforme. Probatur antecedens: seclusa fide solum posset ratio naturalis ex creaturis assensum formare; sed assensu ex creaturis formato æquè vtrique veritati assentiret; cum inter creaturas æquè repugnet vtrumque: ergo seclusa fide, æqualiter ratio naturalis in vtrumque inclinaret. 14 *Instabis.*

Respondeo concesso antecedenti negando consequentiam. Ad probationem nego antecedens, ad huius probationem, nego maiorem: vt enim *suprà* asserebamus, realis distinctio inter principium, & terminum realis processionis, vt vniuersaliter necessaria, non colligitur à Nobis, quia in creaturis ita contingat, alias 15 *Resp.*

aliàs colligeretur vt vniuersaliter necessaria realis distinctio in natura, sed quia ex ipsis terminis constat: non autem constat ex terminis, non posse idem duobus *realiter* distinctis identificari, & aliàs ex eo quod ita in creaturis contingat, non licet id argumentari in Deo, & ideò primum ratio naturalis dictat, secundum autem non ita, nec illud seclusa fide necessario dictaret; quia in tota natura non inuenitur principium id inferens necessario, quod si intellectus illi propositioni assentiret, non verum, sed omnino falsum assensum eliceret. Ex quo tantum sequitur, mysterium Trinitatis opponi assensui naturali falso.

16 *Secundo arg.* Secundo principaliter objicies: quod contrariatur assensui naturali probabili est contrarium naturali rationi, sed mysterium Trinitatis opponitur assensui naturali probabili: ergo contrariatur rationi naturali. Illatio tenet. Maior patet: tum, quia ratio naturalis abstrahit à probabili, & euidenti, vel certa: ergo quod opponitur assensui naturali probabili, opponitur rationi naturali. Tum etiam: quia natura rationalis non solum inclinat in assensum euidentem, & certum, sed etiam in assensum euidentem, & certum, sed etiam in assensum probabilem; cum non solum assensu euidenti, & certo, sed etiam probabili perficiatur: ergo quod opponitur assensui naturali probabili, contrariatur termino naturalis inclinationis naturæ vt intellectiuæ; & consequenter ipsi intellectiuæ naturæ, & rationali naturæ aduersatur.

17 *Minor prob.* Minor autem suadetur: nam si intellectus creatus viribus proprijs relictus, manuductusque ex creaturis, assensum erga mysterium Trinitatis formaret, non affirmatiuum, sed negatiuum assensum eliceret; at iste assensus, licet falsus, esset probabilis, imò & apparenter euidens: ergo mysterium Trinitatis opponitur assensui naturali probabili. Maior constat: nam assensus sic formatus procederet ex his, quæ in rebus creatis contingerent, quas intellectus suis viribus cognosceret, ex his autem non potest assensus affirmatiuus erga mysterium Trinitatis deduci, imò nec suspicio illius: ergo est negatiuus assensus. Minor autem probatur: nam assensus probabilis est, qui innititur probabilibus motiuis; sed ille assensus niteretur motiuo probabili, imo euidenti apparenter, sola ratione naturali consulta: ergo est assensus probabilis.

§. III.

Singularis sententia reijcitur, & vera solutio traditur.

18 *Doctrina P. Albiz.* Hoc argumento conuictus Albiz *quæst.* 32. *disp.* 5. *sect.* 1. distinguit rationem naturalem in obiectiuam, & formalem, istam diuidit in radicalem, & actualem, & hanc subdiuidit in rationem naturalem rectam, hoc est, veram, aut euidentem, & rationem naturalem non rectam, hoc est, falsam, probabilem tamen, & apparenter euidentem, & asserit primo, non esse contra rationem naturalem *radicaliter* sumptam, quia illam non destruit. Secundo, esse supra rationem naturalem sumptam *obiectiuè*, non autem esse contrariam obiecto naturalis rationis. Tertio, non esse contra rationem naturalem actualem rectam, hoc est, euidentem, aut veram, esse tamen contra rationem naturalem actualem falsam, probabilem tamen, & apparenter euidentem, quam natura rationalis sibi relicta de hoc mysterio formaret. Addit tamen, absolutè esse dicendum, non esse contra rationem naturalem sumptam *formaliter*; quia ratio naturalis dicta absolutè semper stat pro ratione recta.

19 *Primum istius Authoris dictum reijcitur.* In cuius Authoris doctrina displicet primo causalis illa, qua ducitur, vt mysterium Trinitatis non sit contra rationem naturalem *radicaliter*, aut in actu primo sumptam; quia, nempè, non destruit illam. Tum, quia peccatum in communi Theologorum sententia est contra naturam rationalem; & tamen illam non destruit: ergo quod mysterium Trinitatis non destruat rationem naturalem *radicaliter* sumptam, non probat quod illi non contrarietur. Tum etiam: nam si mysterium Trinitatis opponeretur termino naturalis inclinationis rationis naturalis *radicaliter* sumptæ, illi vt sic esset contrarium; & tamen ex hoc non destrueret radicem naturalis rationis, vt constat in peccato, quod est contrarium bonitati, ad quam natura rationalis inclinat, & tamen illam non destruit: ergo quod mysterium Trinitatis non destruat rationem naturalem *radicaliter* sumptam, non probat quod illi non contrarietur.

20 *Tertia istius Authoris assertio pro 2. parte reijcitur.* Secundo displicet valdè istius Authoris doctrina, in eo quod asserit, mysterium Trinitatis contrarium esse rationi naturali actuali probabili: nam ex illa sequitur, probabile esse, quod Trinitas personarum in vna essentia non sit; consequens absurdum est: ergo & tradita doctrina. Sequela patet: nam mysterium Trinitatis, in istius Authoris sententia, est contrarium rationi actuali probabili; sed ratio actualis, cui hoc mysterium contrariatur, est assensus actualis, quo intellectus sibi relictus assentiret huic propositioni, *Trinitas personarum in vna essentia non est*: ergo assensus negans mysterium Trinitatis probabilis est, & consequenter probabile est, Trinitatem personarum vnius essentiæ non dari.

21 *Minor ostenditur 1.* Minor autem ostenditur primo: nam propositio *contradictoriè* opposita propositioni necessariò veræ non potest esse probabilis; sed propositio affirmans mysterium Trinitatis est necessario vera: ergo illius contradictoria nequit esse probabilis; & consequenter nec assensus negatiuus huius mysterij probabilis esse potest.

Secundo. Secundo: nam si est probabile, mysterium Trinitatis non esse, etiam est probabile, Deum mendacem, & falsum esse; consequens est absurdum: ergo tradita doctrina est falsa. Probatur sequela: si est probabile, mysterium Trinitatis non esse, etiam est probabile, falsum esse propositionem affirmante illud; sed Deus testificatur mysterium Trinitatis: ergo est probabile, Deum testificari falsum.

22 *Tertio prob. falsitas consequëtis.* Tertio falsitas consequentis probatur: nam assensus probabilis non solum est euidens, sed etiam incertus, & consequenter non solum euidentia, sed etiam certitudo illi opponitur; sed propositio euidenter vera non potest terminare dissensum probabilem ratione euidentiæ: ergo quæ est certò vera, quamuis obscura, & ineuidens, non potest ratione certitudinis dissensum probabilem terminare. Tunc vltra; sed propositio affirmans mysterium Trinitatis est certa, quamuis obscura, & ineuidens; ergo dissensus illius probabilis esse nequit.

23 *Dices.* Dices, hoc argumento probari, dissensum mysterij Trinitatis non esse absolutè probabilem, non autem quod non sit probabilis sola ratione naturali consulta, & hoc secundum, non primum, ab hoc Authore doceri.

Sed contra 1. Sed contra primo: nam quod à ratione est probabile, absolutè probabile est; cum habeat probabilitatem intrinsecam, quæ penes rationum momenta pensatur; sed absurdum est asserere, esse absolutè probabile, mysterium Trinitatis non esse: ergo absurdum est concedere, esse probabile, ratione naturali consulta.

Secundo. Secundo: nam satis absurdum apparet dicere, quod sit probabile, stando rationi naturali, mysterium Trinitatis non esse; sed vt dissensus mysterij Trinitatis sit probabilis ratione naturali consulta, debet esse probabile, attenta naturali ratione, quod mysterium Trinitatis non sit: ergo affirmare, dissensum mysterij Trinitatis probabilem esse, ratione naturali consulta, absurditate non caret.

24 *Quarto prob. falsitas consequentis.* Quarto: nam vt consulta ratione naturali probabile sit, mysterium Trinitatis non esse, requiritur, quod obiecta cognita per rationem naturalem potius in non esse, quam in esse Trinitatis inclinent; sed obiecta naturalia non magis in non esse, quàm in esse Trinitatis personarum inclinant: ergo etiam sola ratione naturali consulta non est probabile, mysterium Trinitatis non esse; & consequenter nec dissensus illius. Minor constans videtur: tum, quia non est vnde hæc maior inclinatio proueniat. Tum etiam: quia obiecta supernaturalia quoad esse, & non esse, sunt supra omnem exigentiam, & inclinationem naturæ. Maior autem probatur: nam ideò ex creaturis cognitis naturali ratione non fit probabile mysterium Trinitatis quoad esse; quia non inclinant in illud: ergo si non magis in illius esse, quam in illius non esse propendunt, non potest ex illis cognitis probabiliter non esse huius mysterij deduci.

25 *Resp.* Dices, hoc argumento conuinci, negationem Trinitatis personarum non esse probabilem ex obiectis naturalibus inspectis secundum se, non autem quod probabilis non sit ex illis cum intellectu nostro comparatis, qui, cum sibi relictus, & fidei lumine destitutus, non possit nisi ex his, quæ naturaliter cognoscit, discurrere, & in illis implicare cognoscat distinctionem realem extremorum cum identitate in medio, si assensum erga mysterium Trinitatis eliciat, non affirmatiuum, sed negatiuum formabit, negando distinctionem personarum cum vnitate in essentia, quod nedum probabile, verum etiam euidens iudicabit, solum inspectis his, quæ potest naturaliter cognoscere.

26 *Sed contra.* Sed contra: nam ex hoc tantum colligitur, dissensum mysterij Trinitatis fore apparenter probabilem, si formetur ex obiectis naturaliter cognitis, non autem esse re ipsa probabilem; sed doctrina Authoris, quem impugnamus, non procedit de apparenti, sed de vera probabilitate: ergo solutio tradita non saluat huius Authoris doctrinam. Probatur minor: aliter enim loquitur prædictus Author de euidentia, ac de probabilitate; cum doceat, si ex solis naturalibus intellectus iudicaret de mysterio Trinitatis, formaturum assensum probabilem falsum, euidentem tamen apparentes; sed si probabilitas solum esset apparens, nulla esset differentia inter euidentiam, & probabilitatem; cum vtraque solum esset apparens, & neutra reuera esset: ergo sentit, euidentiam prædicti dissensus esse solum apparentem, probabilitatem autem non apparentem, sed veram.

27 *Secundo argumëto resp. 1.* Vnde solutione ista vt omnino falsa relicta, & reiecta, ad secundam obiectionem respondeo primo distinguendo maiorem: quod contrariatur assensui probabili vero, concedo maiorem: assensui probabili falso, nego maiorem, & distinguo minorem:

con-

contrariatur assensui naturali probabili vero, nego minorem: falso, transeat minor, & nego consequentiam. Itamque quamuis falsum censeamus, mysterium Trinitatis opponi assensui naturali probabili, dato tamen quod opponeretur illi, dum falsus esset, inde non colligeretur, mysterium Trinitatis esse rationi naturali contrarium: tum, quia ratio naturalis absolutè sumpta non abstrahit à ratione falsa, & vera, sed determinatè pro ratione vera supponit: Tum etiam: quia id dicitur ratione naturali cognosci, quod natura dictante cognoscitur, natura autem rationalis assensum falsum non dictat.

28 *Denique doctrina solutionis prob.* Tum denique: quia id dicitur rationi naturali contrarium, quod opponuntur termino naturalis inclinationis illius, natura autem rationalis, etsi possit assensum falsum elicere, non tamen inclinat in illum, sed tantum in assensum verum, sicut quamuis in ordine appetitiuo sit *elicitiuè* indifferens ad actum virtutis, & vitij, *inclinatiuè* tamen hac indifferentia non gaudet, sed solum in virtutis actum inclinat; vnde sicut virtus contra naturam rationalem non est, quamuis sit vitio contraria, quia non inclinat in vitium, hoc autem contra naturam rationalem est, quia contrariatur virtuti terminanti inclinationem naturæ rationalis; ita mysterium Trinitatis, quamuis demus contrariari assensui naturali probabili falso, non sequitur, esse rationi naturali contrarium; quia ratio naturalis non inclinat in assensum falsum probabilem, sed tantum in assensum certum, euidentem, aut probabilem verum. Iuxta quam doctrinam ad primam probationem maioris, quatenus distinctioni traditæ potest obstare, distinguo antecedens: abstrahit à ratione probabili vera, à certa, & ab euidenti, concedo antecedens: à ratione probabili falsa, nego antecedens, & consequentiam. Ad secundam distinguo antecedens: inclinat natura rationalis in assensum probabilem verum, concedo antecedens: in assensum probabilem falsum, nego antecedens, & consequentiam, nego etiam quod natura rationalis perficiatur assensu probabili falso, sed tantum assensu vero, certo, euidenti, aut probabili.

29 *Obijcies.* Sed dices: natura rationalis inclinat in habitum opinatiuum: ergo etiam in assensum probabilem. Consequentia tenet. Antecedens autem probatur: natura rationalis inclinat in omnem virtutem intellectualem; sed habitus opinionis non est vitium, sed virtus in linea intellectualis, solus autem habitus erroneus est in prædicta linea vitiosus: ergo inclinat rationalis natura in habitum opinatiuum.

30 *Resp.* Respondeo distinguendo antecedens: Inclinat in habitum opinatiuum, vt potentem elicere assensum probabilem verum concedo antecedens: vt potentem elicere assensum probabilem falsum, nego antecedens, & consequentiam, cui distinctioni non obstat antecedentis probatio: nam habitus opinatiuus est virtus, prout inclinat in assensum probabilem verum, prout autem in assensum probabilem falsum inclinans, non virtus, sed vitium est, nec perficit, sed potius imperficit intellectum; cum illum à termino suæ naturalis inclinationis remoueat, quod est verum non apparenter, sed verè tale, sicut terminus inclinationis naturæ rationalis vt volitiuæ est bonum non apparens, nec abstrahens ab apparente, & vero, sed determinatè bonum verum.

31 *Instabis.* Instabis: est dabilis actus falsus ab habitu virtutis procedens; sed in omnem actum ab habitu virtutis elicitum inclinat rationalis natura: ergo ratio naturalis in assensum falsum inclinat. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: iudicium namque regulans adorationem hostiæ verè non consecratæ ex malitia Sacerdotis, & illam adorandam voluntati proponens, est *speculatiuè* falsum; quandoquidem iudicat hostiam illam verè consecratam, quæ reuera consecrata non est; sed iudicium illud à virtute prudentiæ infusæ procedit: ergo est dabilis falsus assensus ab habitu virtutis procedens.

32 *Resp.* Respondeo, actum falsum, vt falsum, non posse nec à virtute morali, nec à virtute intellectuali procedere, actus autem sumptus in argumento, licet sit *speculatiuè* falsus, est tamen *practicè* verus, quia iuxta regulas prudentiæ procedit, & ideò potest elici, non quidem à virtute intellectuali principaliter speculatiua; quo circa iudicium illud non elicitur à fide, quæ principaliter in verum speculatiuum inclinat, sed ab habitu prudentiæ, quæ licet in intellectu resideat, est tamen virtus moralis, & verum practicum principaliter attendens. Ex quo tantum sequitur, posse naturam rationalem inclinare in actum falsum *speculatiuè*, & *practicè* verum, non qua ratione falsus est, sed quatenus practicam veritatem, & moralem bonitatem sortitur. Nec ex hoc infertur, posse rationem naturalem inclinare in dissensum mysterij Trinitatis: quia in tali dissensu, nec speculatiua, nec practica veritas, nec moralis bonitas potest reperiri, quod tamen necessarium erat, vt in illum naturalis ratio inclinaret.

33 *Resp. 2. principali argum.* Secundo ad principalem obiectionem respondeo permissa maiori, negando minorem. Ad probationem distinguo minorem: esset probabilis vera probabilitate, nego minorem: probabilitate apparenti, concedo minorem, & nego consequentiam, vel distinguo consequens: est contrarium assensui apparenter probabili, concedo consequentiam: assensui verè probabili vera probabilitate, nego consequentiam. Contra quam distinctionem non vrget minoris probatio: nam motiua, quibus inniteretur dissensus mysterij Trinitatis, non inclinant de se magis in illum, quam in assensum contrarium, ac proinde non sunt probabilia probabilitate vera, sed ad summum probabilitate apparenti ex defectu, & ignorantia intellectus suis viribus relicti ad iudicandum de altissimo Trinitatis mysterio.

§. IV.

Mysterium Trinitatis esse supra rationem naturalem euidentem probatur.

Secunda conclusio: *Nullus intellectus creatus potest naturali ratione euidenter demonstrare existentiam huius mysterij, siue ante reuelationem, siue reuelatione diuina supposita.* Ita omnes Theologi, præter allegatos *supra*, in eo gradu certitudinis, vt opposita sententia à pluribus censeatur hæretica, & ab omnibus saltim omnino indefensabilis iudicetur. Fauet Ecclesiæ Patrum vniuersalis consensus Augustinus *lib. 1. de Trinitate cap. 2. in principio.* Ambrosius *lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5.* Athanasius *in Epist. ad Serapionem circa medium.* Iustinus *in exposit. fidei.* Hylarius *1. de Trinit.* D. Thom. *quæst. 10 de verit. art. 13. quæst. 9. de potentia art. 5. in corp. In 1. dist. 3. q. 1. art. 4.* Et *in præsenti q. 32. art. 1.* & alij, quos Recentiores allegant *in præsenti.* 34 *Secunda conclusio. Censura contrariæ sententiæ.*

Quæ conclusio solet pluribus Scripturæ testimonijs ostendi, duo tamen sufficiant. Primum habetur 11. illis verbis: *Nemo nouit Filium nisi Pater, & cui voluerit Filius reuelare.* Ex quibus apertè constat, notitiam Filij, & consequenter Trinitatis personarum, sola reuelatione posse obtineri, ac proinde non posse viribus naturæ euidenter demonstrari. Secundum habetur Matthæi 16. capitulo, vbi Petrus Christum Dei Filium naturalem confessus à Christo laudatur his verbis: *Beatus es Simon Bar-jona; quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est*; sed nomine carnis, & sanguinis, non intelligitur sola cognitio intellectus ministerio sensuum habita, sed quæ haberi potest ab intellectu creato ex suis viribus naturalibus: ergo ex illis non potest euidens cognitio mysterij Trinitatis haberi. Patet minor: nam Christus cognitionem carnis, & sanguinis, contraposuit reuelationi Patris; sed cognitio ministerio sensuum habita non contraponitur illi adæquatè; cum restet alia à sensibus independens, qualis est cognitio Angelica, & animæ separatæ: ergo nomine carnis, & sanguinis, non intelligitur sola cognitio ministerio sensuum habita, sed etiam illa, quæ vi natiua intellectus omnis creati potest haberi. 35 *Prob. testimonijs Scripturæ.*

Secundo probatur ratione D. Thomæ *in præsenti quæst. 32. art. 1.* nam demonstratio, vel est *à priori*, vel *à posteriori*; sed neutro ex his modis potest ab intellectu creato mysterium Trinitatis euidenter demonstrari: ergo non potest viribus naturalibus intellectus *demonstratiuè*, aut *euidenter*, cognosci. Illatio est in forma. Maior importat adæquatam diuisionem demonstrationis. Minorem pro prima parte probant aliqui: nam demonstratio *à priori* procedit à causa ad effectum; Trinitas autem causam non habet, & consequenter *à priori* demonstrari non potest. 36 *Secunda ratio D. Th.*

Hæc tamen ratio non vrget: quia demonstratio *à priori* non petit ex causis, quæ formaliter sint causæ, procedere, sed vel ex causis, vel per rationem *à priori*, vt constat in Metaphysica, quæ *à priori* demonstrat de ente suas proprietates, quarum tamen causa non datur, sed tantum ratio *à priori*; cum entitas à suis proprietatibus *realiter* non distinguatur, & consequenter nequit esse illarum causa *formaliter*, sed ad summum *virtualiter*: constat etiam in Theologia, quæ *à priori* demonstrat attributa de Deo, & tamen diuinitas non est *formaliter* attributorum causa, sed tantum ratio *à priori*; sed Trinitas personarum, etsi in Deo causam non habeat, habet tamen rationem *à priori*; cum relationes, quibus constituuntur personæ, præsupponant naturam diuinam, & in illa *virtualiter* radicentur: ergo ex defectu causæ non rectè probatur, esse indemonstrabilem, demonstratione *à priori*, Trinitatem personarum. 37 *Non vrget probatio minoris.*

Vnde aliter suadetur: nam demonstratio *à priori*, intellectui creato viribus naturæ possibilis, procedit per causam, vel rationem *à priori*, *comprehensiuè*, aut *quidditatiuè* cognitam, vel saltim cognitam *quoad an est*, prout radicem proprietatis demonstrandæ; sed diuinitas, quæ sola potest esse ratio *à priori* Trinitatis personarum, non est cognoscibilis ab intellectu creato, suis viribus relicto, *comprehensiuè*, aut *quidditatiuè*, nec etiam *quoad an est*, prout radicat Trinitatem personarum: ergo intellectus ex proprijs nequit Trinitatem personarum *à priori* demonstrare. 38 *Aliter minor pro 1. p. prob.*

Deinde pro secunda parte probatur: nam demonstratio *à posteriori* procedit ex cognitione effectus ad causæ cognitionem; sed ex cognitione effectuum non potest euidenter Trinitas personarum cognosci: ergo non potest existentia Trinitatis ab intellectu creato demonstrari *à posteriori*. Probatur minor: effectus cognitus, siue *quidditatiuè*, siue *comprehensiuè*, non ducit in cognitionem causæ, nisi sub ea ratione, sub qua per se à tali causa proce- 39 *Pro 2. suadetur.*

procedit; sed effectus cogniti ab intellectu creato non procedunt per se à Deo, quatenus trino, sed solum quatenus vno: ergo ex illis, etiam *comprehensiuè* cognitis, non potest cognitio Trinitatis haberi. Maior est certa: nam cognitio causæ in effectu fundatur in dependentia effectus à causa; & consequenter ex effectu cognito non potest causa cognosci, nisi sub ea ratione, qua terminat dependentiam illius.

40 *Minor ostenditur 1.* Minor autem ostenditur primo: nam creaturæ procedunt per se à Deo ratione omnipotentiæ, per modum virtutis proximæ, & ratione naturæ, vt principij radicalis; sed omnipotentia, & natura, Deo conueniunt pro priori ad relationes, quibus constituuntur personæ: ergo per se non dependent à Deo, quatenus trino, quod per relationes præstatur, sed à Deo, quatenus vno. *Secundo.* Secundo: nam illud, quo per impossibile ablato adhuc effectus maneret, non petitur ab effectu per se; sed dato per impossibile, quod Deus non esset trinus, adhuc manerent creaturæ: ergo creaturæ per se non procedunt à Deo, vt trino, sed solum, vt vno.

41 *Ratio hæc probat, etiā reuelatione supposita.* Quæ ratio non solum probat de intellectu creato ante huius mysterij reuelationem, sed etiam illa supposita; nam intellectus creatus, etiam reuelatione huius mysterij supposita, non potest proprijs viribus diuinitatem cognoscere *comprehensiuè*, aut *quidditatiuè*, vt exploratum est apud omnes: ergo etiam reuelatione supposita non potest proprijs viribus trinitatem personarum *à priori* demonstrare. Quod autem nec etiam *à posteriori* eadem ratione probatur: nam reuelatio non dat creaturis à Deo causatis efficienter dependentiam per se à Deo, quatenus trino; sed quia ante relationem à Deo vt trino non dependent, non potest ex illis cognitis trinitas personarum euidenter cognosci: ergo ex illis, adhuc reuelatione supposita, non potest euidens cognitio trinitatis personarum haberi; & consequenter etiam reuelatione supposita non potest trinitas personarum *à posteriori* demonstrari.

42 *Conf.* Quod amplius explicari potest: nam reuelatione supposita, vel intellectus procedit ad probandum trinitatis existentiam ex principijs reuelatis, & supernaturali lumine cognitis, vel ex solis principijs cognitis per vires naturæ? Si primum, non demonstrat naturali, sed Theologica demonstratione. Si secundum, non potest existentiam trinitatis euidenter demonstrare: ergo etiam supposita diuina reuelatione non potest Trinitatis existentia ab intellectu creato suis viribus relicto *demonstratiuè* cognosci. Minor pro prima parte est nota: nam demonstratio Theologica est, quæ ex duobus, vel ex vno tantum principio reuelato, procedit, & consequenter naturalis demonstratio petit procedere ex vtroque principio cognito per vires naturæ: ergo si reuelatione supposita procedit intellectus creatus ad inferendam existentiam Trinitatis ex aliquo principio reuelato, & supernaturaliter cognito, non demonstrat illam naturali, sed Theologica demonstratione. Deinde pro secunda parte probatur: nam principia, quæ possunt ab intellectu creato proprijs viribus cognosci, æquè post reuelationem, ac ante reuelationem, manent in connexa cum Deo, quatenus trino; sed defectu connexionis cum Deo, quatenus trino, non possunt ante reuelationem cognitionem euidentem trinitatis personarum inferre: ergo adhuc reuelatione supposita non potest ex illis cognitis euidens cognitio Trinitatis deduci.

43 *Nec sub ratione possibilis potest mysterium Trinitatis euidenter cognosci.* Ex quibus obiter colligo, nec etiam sub ratione possibilis posse mysterium Trinitatis euidenter cognosci per rationem naturalem. Quod patet: nam si posset euidenter demonstrari vt possibile, posset euidenter demonstrari vt existens; at hoc repugnare ostendimus: ergo etiam repugnat per rationem naturalem vt possibile demonstrari. Maior patet: nam euidens est, & naturali lumine notum, Deo actu conuenire omne possibile ipsi; cum esse nequeat in potentia ad aliquam perfectionem, vel intrinsecam entitatem, aliàs summè actualis, & actus purus non esset: ergo si posset per rationem naturalem demonstrari, & euidenter cognosci mysterium Trinitatis vt possibile, posset etiam demonstrari vt de facto in Deo existens.

§. V.

Argumentis in contrarium occurritur.

44 *Arguitur.* Contra istam conclusionem Raymundus Lulius plura argumenta congessit, quæ euidentia, & demonstratiua censuit, illa tamen omissis, quia nullius momenti sunt, potest contra illam argui primo: nam communicatio naturæ diuinæ ad intrinseca potest ratione naturali euidenter cognosci; sed illa cognita, mysterium Trinitatis cognoscitur: ergo huius mysterij existentia potest per vires naturæ euidenter demonstrari. Maior, in *Maior prob. 1.* qua sola est posita difficultas, ostenditur primo: cum enim natura boni sit esse diffusiuum sui, est naturæ lumine notum, omne bonum posse se communicare, & diffundere iuxta ipsius conditionem: ergo naturali ratione cognoscitur, bonum finitum posse communicari *finitè*, & bonum infinitum, qualis est natura diuina, posse communicari *infinitè*; sed solam communicationem ad intra esse posse infinitam *simpliciter*, etiam est naturali lumine notum: ergo potest per lumen naturæ euidenter demonstrari, & cognosci communicatio naturæ diuinæ ad intra. Secundo: cum de quacumque potentia est demonstrabilis actus, *Secundo.* saltim sub ratione possibilis; sed communicatio ad intra est actus potentiæ diuinæ, vt sui communicatiuæ: ergo potest demonstrari de illa, saltim sub ratione possibilis, quo dato, etiam posse demonstrari, vt existentem constat ex dictis.

Respondeo negando maiorem, ad primam probationem concesso antecedenti, distinguo consequens: posse bonum infinitum communicari *infinitè* ex parte modi, concedo consequentiam: ex parte rei communicatæ, nego consequentiam, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet communicatio diuinæ bonitatis ad extra non sit infinita ex parte rei communicatæ, est tamen infinita ex parte modi, quo Deus se ad extra communicat, & sola hæc infinitas communicationis potest in Deo demonstrari possibili, non vero communicatio infinita ex parte rei communicatæ. 45 *Resp. ad 1. probat. maioris.*

Ad secundam distinguo maiorem: cognoscente potentiam, concedo maiorem: à non cognoscente illam, nego maiorem, & distinguo minorem: est actus naturæ diuinæ vt communicabilis ad intra, communicabilitate cognita per vires naturæ, nego minorem: incognoscibili per tales vires, concedo minorem, & distinguo consequens: potest demonstrari per vires naturæ, nego consequentiam: mediante lumine gratiæ, transeat consequens: nam solus ille intellectus potest demonstrare possibilitatem actus, qui potest potentiam cognoscere: cum ergo intellectus creatus non possit per vires proprias cognoscere potentiam se communicandi ad intra, quæ conuenit naturæ diuinæ: fit consequens, quod nec possit demonstrare possibilitatem huius communicationis. 46 *Ad 2.*

Sed dices: non minus est conformis bono infinito communicatio infinita ex parte rei communicatæ, quam bono finito communicatio ex parte rei finita; sed quia hæc est bono finito conformis, potest de illo demonstrari per rationem naturalem: ergo de bono infinito poterit ratione naturali demonstrari possibilis communicatio infinita, non solum ex parte modi, sed etiam ex parte rei communicatæ; & consequenter erit naturali lumine cognoscibilis potentia se communicandi ad intra, & actualis communicatio. 47 *Obijcies.*

Respondeo distinguendo maiorem: in rem, concedo maiorem quoad nos, nego maiorem, & concessa minori nego consequentiam: nam vim se communicandi bono creato conuenientem, per proprias vires cognoscimus; est enim proportionata viribus nostri intellectus, virtutem autem Dei se communicandi ad intra non possumus proprijs viribus cognoscere; quia non suppetunt nobis huius cognitionis principia, sola ratione naturali consulta, & ideò quamuis in re, ita sit naturæ communicatio ad intra conformis, sicut bono creato est conformis sua propria communicatio, hæc potest à nobis per naturæ vires cognosci, secus autem illa. 48 *Resp.*

Sed instabis adhuc: lumine naturæ constant; perfectionem esse sibi simile generare; sed etiam lumine naturæ cognoscitur, Deo esse omnem perfectionem tribuendam: ergo eodem lumine constat, esse generationem in Deo; & consequenter suppetunt sufficientia principia, sola ratione naturali consulta, ad inferendam in Deo communicationem realem ad intra. 49 *Instabis.*

Respondeo distinguendo maiorem: esse perfectionem sine vlla imperfectione, nego maiorem: esse absolutè perfectionem, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam Deo solum debet attribui perfectio depurabilis ab omni imperfectione, quod autem generatio sibi similis in natura possit ab omni imperfectione nudari, non potest viribus naturæ cognosci; ad hoc enim necessarium esset, quod lumine naturæ constaret possibilis generatio sine naturæ distinctione in genito, & generante; cum eo ipso, quod generatione partiatur, diuidaturque natura, maxima imperfectio intercedat: generationem autem possibilem sine multiplicatione in genito, & generante, nulla ratio naturalis, aut naturale principium, suadet, & ideò nequit ratione naturali constare possibilitas generationis in Deo. 50 *Resp.*

Secundo arguitur: quod enim est conforme lumini naturali, potest ex vi illius euidenter cognosci; sed mysterium Trinitatis est conforme rationi naturali: ergo potest demonstrari, aut euidenter cognosci, ex vi illius. Consequentia cum maiori tenet: quod enim est conforme naturæ rationali, est conforme naturali rationi; sed mysterium Trinitatis est conforme naturæ rationali: ergo & naturali rationi. Minor ostenditur primo: virtutes namque supernaturales, etsi sint supra naturam, sunt naturæ rationali conformes: ergo idem dicendum de mysterio Trinitatis. Secundo: nam obiectum actus, naturæ rationali conformis, est conforme eidem naturæ; sed mysterium Trinitatis est obiectum actus fidei, & beatificæ visionis, qui actus sunt valdè consoni, & conformes, naturæ rationali: ergo mysterium ipsum consonat, & congruit rationali naturæ. 51 *Secundo arg.*

Respon-

52 *Resp.* Respondeo concessa maiori, negando minorem, ad probationem, distinguo maiorem: quod est conforme naturæ rationali, vt actiuæ *naturaliter*, est conforme rationi naturali, concedo maiorem: quod est conforme naturæ rationali, vt eleuabili, & actiuæ *obedientialiter*, est conforme rationi naturali, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Nec amplius conuincunt duæ probationes minoris: virtutes namque supernaturales, actus fidei, & visio beatifica, non sunt conformes naturæ rationali, vt actiuæ *naturaliter*, sed *eleuabiliter*, & *obedientialiter*, ac proinde ex ista conformitate solum potest colligi conformitas cum natura rationali vt actiua *obedientialiter*, ex quo genere consonantiæ non sequitur, posse per rationem naturalem euidenter cognosci, sed quod possit à natura rationali cognosci euidenter per actus supernaturales, ad quos est in potentia obedientiali. Et quidem argumentum in eisdem exemplis instatur: nam dona illa supernaturalia, quamuis sint naturæ rationali conformia, nequeunt euidenter per rationem naturalem cognosci.

53 *Replicabis.* Sed dices: Deus, vt vnus, non est minus supernaturalis, quam Deus, vt trinus, sed non obstante hac supernaturalitate, Deus vt vnus, est conformis naturæ rationali, vt actiuæ *naturaliter*: ergo non obstante supernaturalitate Dei, vt trini, erit prout sic naturæ rationali conformis, nedum vt actiuæ *obedientialiter*, sed etiam vt est *naturaliter* actiua; & consequenter erit rationi naturali conformis.

54 *Resp.* Respondeo, Deum, vt trinum, non ideo non esse conformem naturæ, vt actiuæ *naturaliter*, & rationi naturali, quia est supernaturalis *entitatiuè*, sed quia etiam in ratione cognoscibilis euidenti cognitione supernaturalis est; eo quod non habet connexionem *formaliter* cum aliquo effectu creato cognoscibili *naturaliter*; licet autem Deus, vt vnus, sit supernaturalis *entitatiuè*, non minus, quam Deus, vt trinus, in ratione tamen cognoscibilis *quoad an est à posteriori* supernaturalis non est, quia vt sic habet connexionem *formaliter* cum effectibus naturalibus, quos naturalis ratio euidenter potest cognoscere, & consequenter Deus, vt vnus, qua ratione est talium effectuum causa, in ratione cognoscibilis non in se, & cognitione immediata, & quidditatiua, aut intuitiua, sed cognitione mediata *quoad an est à posteriori*, nempè in effectibus creatis, supernaturalis non est.

55 *Instabis.* Si opponas: cognoscibilitas sequitur entitatem: ergo si Deus, vt vnus, est *entitatiuè* non minus supernaturalis, quam vt trinus, etiam in ratione cognoscibilis æquè supernaturalis erit.

Resp. Respondeo, verum esse antecedens de cognoscibilitate immediata: hæc enim commensuratur cum entitate, ad quam sequitur, falsum autem de mediata, & in alio: hæc enim non sequitur absolutè entitatem, sed vt connexam cum illo, in quo, vel ex quo cognoscitur: & quia in hac connexione est discrimen inter Deum, vt vnum, & vt trinum: nam sub prima consideratione est *formaliter* cum effectibus connexus, secus autem sub secunda; fit consequens, quod licet æquiparentur Deus vt trinus, & vnus in cognoscibilitate immediata quoad rationem supernaturalis, in mediata discriminentur, & Deus sit, vt vnus *naturaliter* cognoscibilis hoc genere cognitionis ab intellectu creato suis viribus relicto, secus autem Deus, vt trinus, ab intellectu creato suis viribus nudè consideratis.

56 *Replicabis.* Sed instabis: effectus creati non solum cum Deo, vt vno, sed etiam cum Deo, vt trino, habent *formaliter* connexionem: ergo si Deus, vt vnus, est cognoscibilis *naturaliter* ratione huius connexionis cognitione *à posteriori*, & in alio, eodem modo erit *naturaliter* Deus, vt trinus, cognoscibilis. Antecedens probatur: effectus causati à Deo dependent ab illo vt in se, & cum illo vt in se connectuntur: nam hæc connexio in dependentia consistit; sed Deus, vt in se, est *formaliter* trinus trinitate personali: ergo connectuntur *formaliter* cum Deo, quatenus trino in personis.

57 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad probationem concessa maiori, distinguo minorem: Deus, vt est in se, est *formaliter* trinus, formalitate, rei concedo minorem: formalitate principij, nego minorem, & consequentiam: nam ex vi effectus, vt dependentis à causa, solum est cognoscibilis causa secundum prædicata illi conuenientia *formaliter*, formalitate causæ, & principij, non vero quæ illi *formaliter* insunt formalitate rei trinitas autem personarum etsi Deo, vt in se, *formaliter* conueniat, formalitate rei, non conuenit illi per se *formaliter*, formalitate causæ, & principij creaturarum: quia ab effectibus vt sint, & causentur, non petitur per se in Deo; cum illa per impossibile ablata, per locum ab intrinseco non desinerent esse, & causari, & solum id est formale in causa, formalitate principij, quod per se exigitur ab effectibus, & ideò ex effectibus cognitis, aut in illis, non potest trinitas personarum cognosci, nec cum Deo vt trino, *formaliter* connectuntur.

58 *Vrgebis contra istā solutionē.* Sed vrgebis aduersus istam solutionem: imago ab eo, cuius est imago, dependet per se, vt à principio; cum de ratione imaginis sit similitudo, non qualibet, sed similitudo expressa, & deducta, vt cum D. Thom. *infra q. 93 art. 1. & seq.* docent communiter Theologi; sed vt D. Thomas docet *art. 5. quæst. nuper relatæ*, homo est imago Dei, non solum quoad naturam diuinam, sed etiam quantum ad Trinitatem personarum, in quo etiam omnes Theologi consentiunt, constatque ex illo Genesis cap. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: ergo per se dependent, non solum à Deo quatenus vno, sed etiam quatenus trino; & consequenter Trinitas personarum conuenit *formaliter* Deo, formalitate causæ, & principij.

59 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: imago dependet per se ab eo, cuius est imago per se concedo maiorem: ab eo, cuius est imago non per se, sed quasi per accidens, attenta eius exigentia, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: vt enim docet D. Thomas *artic. 5. citato*, homo est imago Dei, vt trini, quia imitatur diuinam naturam, & hæc in tribus suppositis inuenitur, quod autem natura Dei in tribus inueniatur suppositis, licet illi per se competat propter suam infinitatem, ab homine tamen, vt Deum imitante, & ab ipso procedente, non exposcitur per se vnde quod hæc imitatio; & consequenter ratio imaginis in homine, non sistat in Deo, vt vno, sed transeat ad Deum, vt trinum, licet non sit absolutè dicendum, quod sit peraccidens, propter perseitatem entitatiuam ipsius diuinitatis, est tamen peraccidens cum addito, nempè attenta existentia hominis, vt dependentis à Deo, & ideò homo per se est imago Dei, prout est vnus in essentia, Dei tamen, quatenus trini, non per se, sed peraccidens, cum addito, scilicet, attenta propria exigentia; ac per consequens ex vi cognitionis hominis nequit euidens cognitio Trinitatis haberi.

60 *Tert. arg.* Tertio arguitur: ideò Deus vt vnus cognoscibilis est *naturaliter* cognitione euidenti *quoad an est*, quia illa, quæ naturaliter cognoscuntur à nobis, cum illo, vt sic connectuntur; sed plura cognoscibilia ab intellectu creato connectuntur, cum Deo, quatenus trino: ergo prout sic per vires intellectus creati potest euidenter *à posteriori* cognosci.

61 *Minor prob.* Minor, in qua solum est posita difficultas, probatur primo: potentia obedientialis creata connectitur cum gratia, & visione beatifica; & consequenter etiam cum Deo vt trino, saltim vt obiecto, mediatè connectitur; sed huiusmodi potentia cognoscitur ab intellectu Angelico, cognitione naturali: tum, quia cognitio naturalis Angeli intuitiua est respectu propriæ substantiæ; & consequenter formalitatem sibi identificatam, qualis est potentia obedientialis, attingit: tum etiam, quia se ipsum comprehendit; & consequenter nihil sui propriam cognitionem latet, potentia autem obedientialis ad ipsum Angelum pertinet: ergo aliquid cognoscibile *naturaliter* ab intellectu creato connectitur cum Deo, quatenus trino.

Secund. Secundo probatur: nam visio beatifica est cum Deo, vt trino, *essentialiter* connexa; sed visio beatifica potest per vires naturæ demonstrari possibilis, vt docuerunt Scotus *in 4. distinct. 39. q. 8.* Et Vazquez *1. 2. disp. 20. cap. 2.* Et *in hac 1. part. disput. 15. cap. 15.* quibus adhæsit Doctor Montesinos *2. 2. disput. 7. quæst. 1.* saltim Dei reuelatione supposita: ergo obiectum *naturaliter* cognoscibile ab intellectu creato connexionem habet cum Deo, quatenus trino.

62 *Tert. probat.* Tertio probatur: nam habitudo, siue conuenientiæ, siue disconuenientiæ, cum termino habitudinis habet connexionem intrinsecam; sed creaturæ dissimiles sunt Trinitati, & consequenter ad Deum, vt trinum, referuntur relatione dissimilitudinis: ergo habent connexionem intrinsecam cum Deo, quatenus trino.

Denique prob. Denique probatur: effectus namque non solum cum causa efficienti, sed etiam cum exemplari connectuntur; cum etiam ab exemplari causa dependeant; sed quamuis effectus creati non sint per se à personis Diuinis *efficienter*, aliqui tamen *exemplariter* causantur ab illis, vt *Paternitas* à Patre, *Filiatio creata* à Filio, *& impulsus creatus* ab Spiritu Sancto, & *personalitas creata* est participatio personalitatis diuinæ *exemplariter*: ergo in effectibus creatis *naturaliter* ab intellectu nostro cognoscibilibus datur cum Trinitate personarum connexio.

63 *Resp. 1. prob.* Respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad primam probationem concessam maiori, nego minorem: Angeli enim naturali cognitione non cognoscunt potentiam obedientialem, qua creatura rationalis est capax donorum supernaturalium. Nec obstat, quod cognitio sui in Angelo sit intuitiua: nam de ratione intuitionis non est terminari ad omnes formalitates obiecto identificatas, nisi omnes contineantur intra spheram cognitionis, potentia autem obedientialis, quamuis sit *entitatiuè* naturalis, est tamen supernaturalis *terminatiuè*: vnde non continetur intra spheram cognitionis naturalis, atque adeò quamuis sit identificata cum obiecto terminante intuitionem naturalem, non petit, nec potest tali intuitione cognosci. Nec etiam obstat secunda probatio minoris: nam cognitio comprehensiua naturalis non petit obiectum adæquatè comprehendere, sed tantum *adæquatè naturaliter*, idest, terminari ad omnia, quæ in obiecto sunt *naturaliter* cognoscibilia, qualis non est potentia obedientialis, vt *proximè* dicebamus, & ideo quamuis cognitio sui in Angelo

gelo sit sui comprehensio, non sequitur, tali cognitione attingi potentiam obedientialem, qua est in potentia receptiua donorum supernaturalium.

64 Ad 2. Ad secundam nego minorem: vt enim cum frequentiori sententia docebimus *tractatu de beatitudine*, possibilitas visionis beatificæ non potest ab intellectu creato per proprias vires *demonstratiuè* cognosci, nec ante reuelationem, nec reuelatione supposita. Quod si contraria sententia probabilis admittatur, concessis maiori, & minori distinguendum est consequens, & concedendum de cognitione *quoad an est* sub ratione possibilis, negandam autem de cognitione *quidditatiua* entitatis cum Trinitate connexæ, in entitate autem connexa cum Deo, vt trino, non petit. Trinitas ipsa cognosci, nisi entitas connexa saltim *quidditatiuè* cognoscatur, si autem solum cognoscatur *quoad an est* sub ratione possibilis, non est necessarium, quod obiectum talis entitatis cognoscatur secundum omnia terminantia connexionem: Vnde in illa sententia est dicendum, posse intellectum demonstrare possibilitatem visionis intuitiuæ Dei abstrahendo an Deus sit tantum vnus, vel vnus in essentia, & trinus in personis ex cuius visionis possibilitate cognita non colligitur possibilitas mysterij Trinitatis. Quod si concedatur, posse intellectum creatum proprijs viribus demonstrare possibilitatem visionis intuitiuæ Dei, vt trini, nequit consequenter negari, quod intellectus creatus possit euidenter cognoscere mysterium Trinitatis sub ratione possibilis, nisi alia sententia admittatur, quam Vazquez *alibi* docuit, asserens quod licet in effectu cognito causa euidenter *quoad an est* cognoscatur, in actu respiciente obiectum non posse euidenter cognosci obiectum; eo quod ordo actus ad obiectum omnino extrinsecè comparatur ad illud.

65 Ad 3. Ad tertiam dicatur, habitudinem non connecti *formaliter* nisi cum formali termino, vel extremo, formale autem extremum habitudinis distinctionis creaturæ à Deo trino, non est Deus trinus, sed est ens increatum: Trinitas namque ex hac ratione communi distinguitur à creaturis, atque adeò solum cum Trinitate, vt est ens increatum, connectitur *formaliter* hæc habitudo. Ex quo vlterius sequitur, solum rationem entis increati cognosci in creatura, vt *naturaliter* cognita; quia in habitudine, etiam vt comprehensa, non cognoscitur materiale illius extremum, vel terminus, materialis, sed tantum formale extremum, vel terminus formalis. Quod si detur in creaturis habitudo aliqua distinctionis *formaliter* Trinitatem respiciens, hæc habitudo non erit cognoscibilis *naturaliter;* quia licet naturalis sit *entitatiuè*, est supernaturalis *terminatiuè*, vt de potentia obedientiali asseruimus.

66 Ad 4. Ad vltimam concessa maiori de idæa, vel exemplari per se, nego minorem: vt enim docet D. Thomas *supra quæst.* 15. *art.* 1. idæa, vel exemplar in Deo, est ipsa diuina essentia, quæ est potentia operandi cognita, vt diuersimodè à creaturis imitabilis, proprietates autem personales in Deo non sunt principium agendi, & consequenter, nec *exemplariter* ad alicuius creaturæ efficientiam concurrunt ratione illius, quod addunt supra absolutas perfectiones diuinas, ratione cuius distinguunt, & constituunt personas.

67 Instabis primo. Sed oppones primo: non minus imitatur relatio creata relationem diuinam, nec minus cum illa conuenit, quam sapientia creata sapientiam diuinam; sed ob istam imitationem sapientia creata *exemplariter* causatur à sapientia diuina: ergo relatio creata etiam causatur *exemplariter* à diuina relatione.

Secundo. Secundo: nam diuina bonitas non est Deo principium effectiuum agendi; & tamen est exemplar bonitatis creatæ: ergo quamuis proprietates personales non sint Deo principium agendi, esse poterunt exemplar perfectionum creatarum.

Tertio. Denique: nam personalitas creata est participatio personalitatis diuinæ; tum, quia ita asseruimus *supra:* tum etiam, quia sub conceptu incommunicabilis non est participatio perfectionis absolutæ: nam omnis perfectio absoluta communicabilis est; sed non est participatio personalitatis diuinæ in genere causæ efficientis: ergo est participatio illius, saltim in genere causæ exemplaris.

68 Resp. ad 1. replicā. Ad primam ex his obiectionibus respondeo negando maiorem: imitatio namque perfectionis creatæ ad increatam non est secundum conuenientiam formalem, sed eminentialem: vnde diuina essentia, prout continens *eminenter* hominem, est idæa hominis, & sic de alijs creaturis, relatio autem diuina, cum ratione illius, quod addit ad essentiam, perfectionem non dicat, non continet *eminenter* relationem creatam, ac proinde licet hæc cum illa non minus conueniat *logicè* in ratione relationis; quam sapientia creata cum increata in ratione sapientiæ, non tamen inde infertur, relationem creatam ita imitari diuinam, & *exemplariter* ab illa causari, sicut sapientia creata imitatur increatam, & exemplatur ab illa.

69 Ad 2. resp. diuersiter. Ad secundam dicatur, veram esse maiorem de principio radicali, & proxima effectiuo *exequutiuè*, falsam autem de principio effectiuo exemplari: exemplar namque, aut idæam, ad artificiatum *efficienter* concurrere, & non solum per modum extrinsecæ formæ, docent communiter discipuli D. Thomæ *supra quæst.* 15. *art.* 1. Vnde cum bonitas diuina sit idæa, & exemplar bonitatis creatæ, effectiuum, & non solum formalem exercet concursum: qualiter autem idæa effectiuè concurrat, non est nostrum explicari in præsenti, sed solum supponere.

Secundo respondetur consequenter addicta *supra disp.* 43. §. 11. negando minorem: vt enim *ibi* docuimus, sola diuina essentia, vt distincta ab attributis, est idæa creaturarum.

Ad tertiam distinguo maiorem: secundum id, quod implicitè includitur in personalitate diuina, nempè, secundum rationem subsistentiæ absoluta, concedo maiorem: secundum expressum personalitatis diuinæ superadditum ad lineam absolutam, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens distinctione maioris, ratio autem, quare personalitas creata non sit participatio personalitatis diuinæ ratione illius, quod addit ad perfectiones absolutas, constat ex dictis: quia, nempè, ratione expliciti supperadditi perfectionem non dicit, & consequenter nequit *eminenter* continere personalitatem creatam, quod necessarium erat, vt hæc illam participaret. Nec obstat, subsistentiam absolutam non esse incommunicabilem, sed potius communem: nam licet non sit *formaliter* incommunicabilis, est incommunicabilis *eminenter*, sicut Deus non discursiuus *formaliter*, est *eminenter* discursiuus, & sicut hoc sufficit vt discursus hominis participetur ab intellectiuo Dei, & exempletur ab illo, ita sufficit vt personalitas creata sit participatio subsistentiæ diuinæ, & ab illa *exemplariter* causetur. 70 Ad 3.

Si opponas primo: incommunicabilitas, per quam personalitas creata constituitur, non est perfectio *formaliter*, aliàs personalitas Verbi, vt personalitas est à subsistentia absoluta distincta, non potuisset terminare naturam humanam, illamque incommunicabilem reddere: ergo potest in personalitate diuina, quamuis perfectionem non dicat, *eminenter* contineri. Secundo: personalitas Verbi, vt distincta à subsistentia absoluta, supplet vices, personalitatis creatæ terminando humanitatem; sed nisi illam *eminenter* contineret, non posset illius vices supplere: ergo personalitas diuina ratione illius, quod addit ad subsistentiam absolutam, continet *eminenter* personalitatem creatam; & consequenter hæc illius est participatio, & ab illa *idealiter*, *exemplariterque* causatur. 71 Replic. 1. Secundo.

Tertio: non enim potest negari, esse sententiam probabilem, personalitatem diuinam ratione illius, quod addit supra perfectiones absolutas, perfectionem importare; sed ista sententia admissa, personalitas diuina potest continere *eminenter* personalitatem creatam; & consequenter potest illam *exemplariter* causare: ergo saltim est probabile, quod personalitas creata *exemplariter* causetur à personalitate diuina, vt distincta à perfectionibus absolutis, & idem de relatione creata respectu relationis diuinæ; & consequenter poterunt in persona creata, & increata relatione cognitis *comprehensiuè*, cognosci persona diuina, & diuinæ relationes. 72 Tertio.

Respondeo ad primam replicam; incommunicabilitatem conuenientem personæ creatæ, etsi non exprimat perfectionem *formaliter*, præstari tamen ab entitate modali absoluta, quæ perfectio est, & ideò non posse *eminenter* contineri nisi in aliquo perfectionem dicente; Verbi autem personalitas ratione illius, quod explicat, & addit subsistentiæ absolutæ, reddit humanitatem Christi incommunicabilem, incommunicabilitate relatiua increata, quæ perfectio non est secundum expressum conceptum. 73 Resp. ad 1. replicā.

Ad secundam dicatur, duo à personalitate creata præstari propriæ naturæ, primum est independentia ab alio, tanquam à sustentante, quod perfectio est: secundum, incommunicabilitas alteri, vt supposito terminanti, quod perfectionem non explicat: primum supplet personalitas Verbi ratione subsistentiæ absolutæ, quam *implicitè* includit, vt modificatæ subsistentia relatiua Verbi: secundum supplet personalitas Verbi ratione conceptus expliciti superadditi ad perfectiones absolutas diuinas, ad quod non est necessarium, quod contineat *eminenter* continentia effectiua incommunicabilitatem, quam supplet, sed sufficit illam continere *eminenter formaliter*. 74 Ad 2.

Ad tertiam permissa maiori, nego minorem: nam licet addat in illa sententia perfectionem ad naturam, est tamen perfectio relatiua, quæ cum nullius sit actiuitatis, ita expers est omnis continentiæ eminentialis: est enim inconueniens, quod Deus pro priori ad relationes non contineat omnem perfectionem creabilem *eminenter*; si autem relationes diuinæ *eminenter* continerent aliquas perfectiones creabiles, Deus pro priori ad illas tales perfectiones *eminenter* non contineret. 75 Ad 3.

Sed dices: Deus pro priori ad relationes supponitur summè perfectus *formaliter:* & tamen hoc non obstante in sententia, quam admissimus, relationes superaddunt perfectionem relatiuam formalem: ergo quamuis supponatur summè perfectus *eminenter* pro priori ad relationes, poterunt superaddere ad naturam diuinam perfectionem eminentialem, vel eminentialem continentiam alicuius perfectionis creabilis. 76 Obijcies.

Respondeo distinguendo maiorem: supponitur summè perfectus 77 Resp.

ctus *formaliter* perfectione lineæ, nego maiorem: perfectione lineæ absolutæ, concedo maiorem, & concessa minori nego consequentiam: nam in sententia, quæ docet, relationes superaddere ad essentiam perfectionem relatiuam, Deus pro priori ad relationes, licet supponatur summè perfectus *identicè* in omni linea, non tamen supponitur summè perfectus *formaliter* per rationem, nisi solum in linea absoluta, in relatiua autem intelligitur summè perfectus *radicaliter*, quia perfectio absoluta pro illo priori intellecta, *radicaliter* continet perfectiones relatiuas; in ratione autem perfecti perfectione eminentiali supponitur summè perfectus *formaliter*, idest continens *formaliter* continentia eminentiali omnem perfectionem creabilem, & ideò à relationibus ad essentiam superadditis non potest continentiam eminentialem alicuius perfectionis accipere.

78 *Instabis.* Sed adhuc instabis: Deus non minus exposcit summam perfectionem formalem, quam summam eminentialem; sed nullum est inconueniens, quod pro priori ad relationes non supponatur *formaliter* summè perfectus, perfectione lineæ relatiuæ; quia huius lineæ perfectionem *radicaliter* continet: ergo pariter nullum inconueniens erit, quod pro eodem signo, & priori, non supponatur summè perfectus *eminentialiter* perfectione omnis lineæ, hoc est, *formaliter* continens, continentia eminentiali perfectionem in omni linea causabilem, sed tantum *formaliter* continens continentia eminentiali perfectiones spectantes ad lineam absolutam creatam.

79 *Vrgebis.* Et vrgebis: nam eminentialis continentia alicuius perfectionis creabilis supponit eandem perfectionem, vt habitam in esse formali, & super illam fundatur, quando est perfectio ab omni imperfectione denudabilis; sed perfectio relatiua est depurabilis ab omni imperfectione, aliàs Deo non conueniret, cui omnis imperfectio repugnat, & aliàs pro illo priori non intelligitur Deus perfectus *formaliter* perfectione relatiua: ergo non potest intelligi vt *eminenter* præcontinens lineam relatiuam creabilem.

80 *Resp. ad replicam.* Respondeo distinguendo maiorem: non minus exposcit summam perfectionem formalem absolutam, quam summam eminentialem, concedo maiorem: summam perfectionem formalem absolutam, & relatiuam, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam Deus petit in omni supposito esse summè perfectus *eminenter*, hoc est, *eminenter* continere omnem perfectionem creabilem, non autem petit in omni supposito omnem perfectionem relatiuam formalem, in sententia, quam admisimus; cum Pater non sit perfectus *formaliter* perfectione Filiationis, nec Filius perfectione Paternitatis, & sic de Spiritu Sancto: ergo non est eadem ratio de perfectione eminentiali, hoc est, de continentia eminentiali omnis perfectionis creabilis, ac de continentia formali omnis perfectionis relatiuæ.

81 *Nouum argum. pro nostra doctrina.* Et ex hoc colligo aliud argumentum ad probandum, relationem non continere *eminenter* aliquam entitatem creabilem: nam ex opposito fieret, Patri v.g. non conuenire continentiam eminentialem omnis perfectionis effectibilis à Deo, & idem inconueniens in Filio, quod nequit sine absurditate concedi. Sequela patet: nam continentia eminentialis competens Filiationi non reperiretur in Patre, & competens Paternitati non inueniretur in Filio: vnde Pater non contineret *eminenter* Filiationem creatam, nec Filius creatam Paternitatem; cum nec Filio conueniat Paternitas, nec Patri conueniat Filiatio: ergo nec Pater, nec Filius, nec Spiritus Sanctus, continerent *eminenter diuisiuè* omnem perfectionem creatam.

82 *Ad conf.* Ad confirmationem distinguo maiorem: quando est perfectio ab omni imperfectione denudabilis, & perfectio *simpliciter simplex* respectiuè ad omne suppositum increatum, concedo maiorem: quando non est perfectio *simpliciter simplex* respectiuè ad omne suppositum, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam relationes diuinæ non sunt perfectiones *simpliciter* respectiuè ad omne suppositum increatum, aliàs Paternitas deberet Filio competere, & Filiatio conueniret Patri *formaliter*, & consequenter illarum conuenientia formalis non præexigitur ad continentiam eminentialem relationis creabilis, aliàs vt *proximè* arguebam, Patri, cui non venit Filiatio *formaliter*, non conueniret continentia eminentialis Filiationis creatæ, nec Filio, cui non conuenit Paternitas in esse formali, conueniret continentia eminentialis Paternitatis creatæ, quod absque absurdo maximo dici non potest.

§. Vltimus.

Argumento contra secundam parte conclusionis occurritur, & ex dictis nonnulla inferuntur.

83 *Denique arg. Antec. prob. 1.* Denique arguitur: licet intellectus creatus non possit ex proprijs viribus ante reuelationem demonstrare existentiam Trinitatis, potest tamen reuelatione supposita: ergo nostra sententia, saltim quoad hanc partem, est falsa. Probatur antecedens primo: nam inferius ex coniunctione ad superius, perficitur, etiam in ordine ad proprium obiectum: ergo intellectus, etiam vt naturaliter intellectiuus, ex diuina reuelatione & illustratione perficitur; & consequenter quamuis ante reuelationem non possit ex proprijs viribus demonstrare Trinitatis existentiam ex obiecto *naturaliter* cognito, poterit illa supposita.

84 *Secundo.* Secundo: nam intellectus creatus ante omnem reuelationem non potest, etiam fide humana, credere existentiam Trinitatis; & tamen illa supposita potest, vt constat in Hæreticis, qui alijs mysterijs fidei discredentes, assentiuntur huic mysterio, non fide diuina, sed humana, & naturali: ergo pariter, licet nequeat intellectus creatus ante omnem reuelationem demonstrare *naturaliter* existentiam Trinitatis, poterit illam demonstrare *naturaliter*, supposita diuina relatione.

85 *Tertio.* Tertio probatur: nam ante reuelationem non potest dari ratio naturalis probabilis existentiæ Trinitatis; & tamen reuelatione supposita datur; rationes namque factæ, saltim *probabiliter*, mysterium Trinitatis suadent, & aliæ, quibus D. Thomas, & alij vsi sunt, saltim probabiles sunt: ergo pariter, quamuis ante reuelationem non possit dari ratio naturalis demonstrans existentiam Trinitatis, poterit dari reuelatione supposita.

86 *Resp. ad 1. antecedentis prob.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem admisso antecedenti, nego consequentiam: nam vtcumque intellectus ex diuina illustratione perficiatur in ordine ad illa, quæ *naturaliter* potest cognoscere, non potest in illis, aut ex illis percipere, quæ in eis nequeunt cognosci; cumque, vt ostendimus, obiecta naturalia defectu connexionis cum Deo, quatenus trino, non possint ex se ad illius, vt trini, cognitionem mouere: fit consequens, quod etiam supposita diuina reuelatione non possit ex proprijs viribus demonstrationem mysterij Trinitatis elicere, vnde solum perficietur *negatiuè* per hoc, quod principium illud commune v.g. *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, quod tantum ex his, quæ *naturaliter* cognoscere possumus, verum vniuersaliter absque aliqua limitatione iudicaremus, reuelatione mysterij Trinitatis supposita iudicemus vniuersaliter verum inter obiecta creata, circa obiectum vero increatum naturale iudicium suspendimus, & per hoc quod etiam reuelatione supposita, fide humana naturali iudicemus non tenere inter diuinas personas, nisi cum limitationibus *disputatione præcedenti* explicatis.

87 *Ad 2. prob.* Ad secundam concessa maiori, & minori, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam fides humana nititur extrinseco testimonio, ac proinde cum reuelatione supposita, adsit testimonium extrinsecum, quod ante illam esse non poterat; fit consequens, quod possit mysterium Trinitatis credi fide humana, reuelatione supposita, & non ante illam, demonstratio autem naturalis nititur principijs intrinsecè cum obiecto cognoscendo connexis, reuelatio autem non præbet obiectis naturalibus connexionem intrinsecam cum mysterio Trinitatis, & idcircò non minus manent in potentia reuelatione supposita ad inducendam cognitionem euidentem Trinitatis, quam antecedenter ad illam.

88 *Ad 3.* Ad tertiam concessis maiori, & minori, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam quod ante reuelationem non possit intellectus creatus assentiri mysterio Trinitatis, assensu naturali probabili, nascitur, tum: quia assensus supponit apprehensionem terminorum: tum etiam, ob difficultatem maximam, quam patitur intellectus in eo, quod possint aliqua identificari cum tertio, & *realiter* distingui inter se; & quia reuelatione supposita ponitur apprehensio terminorum, & tollitur illa difficultas credendo fide diuina posse, & de facto contingere, quod cum distinctione extremorum inter se stet identificatio cum tertio: fit, vt reuelatione supposita, sit possibilis assensus naturalis probabilis, qui ante illam impossibilis erat, non per hoc quod motiua creata vires à reuelatione participent, sed per hoc quod difficultas, quæ in contrarium obstabat ne ex illis probabilis assensus generaretur, vincatur, & per hoc etiam quod termini *vnius*, & *trini* apprehendantur. Quod autem ante reuelationem nequeat dari ratio euidens existentiæ Trinitatis nascitur ex defectu connexionis intrinsecæ in obiectis cognoscibilibus per vires naturæ cum Deo quatenus trino, quæ connexio necessaria erat vt ex illis euidens Trinitatis notitia procederet; & quia hæc in connexio, aut connexionis negatio, reuelatione supposita perseuerat: fit consequens, quod nec ante reuelationem, nec reuelatione supposita, possit dari ratio naturalis euidens existentiæ Trinitatis, aut possibilitatis illius.

89 *Prim. corol. ex d.* Ex dictis in discursu disputationis colligo primo, vel Philosophos Gentiles Mysterium Trinitatis non cognouisse, vel si aliqui Trinitatem personarum cognouerunt, notitiam istam non propria industria, & sine præuia reuelatione acquisisse, sed vel ex illorum relatione, quibus reuelatum fuerat, vel ex libris Hebræorum. Primum docuit D. Tho. *in præsenti q. 32. art. 1. ad 1.* Secundum vero docuit *in 1. dist. 3. q. 1. art. 4.* & *2. 2. q. 2. art. 7.* Nec contra primum obstant plura testimonia, quæ congerit Vazquez, vt probet, aliquos Gentiles Philosophos cognouisse Trinitatem personarum: nam omnia sufficientissimè à D. Tho. explicantur de cognitione quorundam attributorum essentialium, quæ appro-

propriatur personis, sicut *potentia* Patri, *sapientia* Filio, & *bonitas* Spiritui Sancto, non autem de cognitione trium personarum *realiter* inter se distinctarum cum vnitate essentiæ. Contra secundum obstare videtur illud Pauli 1. ad Corinthios 2. *Loquimur Dei sapientiam, quam nemo Principum huius sæculi cognouit, idest Phylosophorum* secundum Glossam. Sed potest responderi, Paulum loqui in sensu formali, sic autem verum est, Principes huius sæculi, vt tales, nec Philosophos, in quantum Philosophos, habuisse huius mysterij notitiam, cum quo tamen stat, quod hoc mysterium cognouerint ex diuina reuelatione, mediata, vel immediata.

90 *Secundū corollariū*. Secundo colligitur, contra negantes mysterium Trinitatis non esse argumentandum rationibus, sed authoritatibus Scripturæ contra illos, qui Scripturam admittunt, apud alios vero sufficit defendere hoc mysterium non esse improbabile. Sic notauit D. Thomas *in præsenti quæst. 32. art. 1. in corp. ad finem*. Tum, quia intendens hoc mysterium rationis conuincere deprimit dignitatem illius, quod ob suam celsitudinem eleuatur supra omnem naturalem rationem, & dignitati fidei præiudicat, quæ vt Paulus prædicat ad Hæbræos 11. *Est de non apparentibus*. Tum etiam, quia occasionem irrisionis infidelibus præbet, dum credunt his rationibus inniti, vt propter illas credamus, quas cum facilè quicumque infidelis, mediocriter in principijs Philosophiæ versatus, soluere possit, absque dubio nostram credulitatem contemnet: vnde sufficit defendere, non esse improbabile mysterium Trinitatis, quod credimus, quod fit non probando illius possibilitatem, vel non esse impossibile, sed soluendo argumenta, quæ contendunt illius impossibilitatem ostendere; cum enim nullam illorum sit euidens, omnia possunt euidenter dissolui.

91 *Tertium*. Tertio colligitur, mysterium Trinitatis non posse ratione naturali demonstrari non impossibile, potest tamen defendi quod impossibile non sit. Primum patet: nam cum paritas negationum affirmet, idem est non in possibile, quod possibile; sed mysterium Trinitatis non potest ratione naturali demonstrari possibile: ergo nec non impossibile. Secundum probatur: nam defendere, mysterium Trinitatis non esse impossibile, nihil est aliud, quàm rationes probantes illius impossibilitatem dissoluere; sed hoc potest intellectus viribus naturæ præstare reuelatione supposita, vt termini apprehendantur: ergo potest defendi hoc mysterium non impossibile. Probatur minor: omne argumentum, quod euidens non est, potest solui; sed nullum est argumentum contra possibilitatem mysterij Trinitatis, quod euidens sit; cum omne euidens sit verum, impossibilitas autem mysterij Trinitatis sit falsa, & possibilitas vera: ergo omnia argumenta contendentia probare impossibilitatem huius mysterij possunt ab intellectu, nostro labore, & industria adhibitis, solui; & consequenter potest hoc mysterium defendi non impossibile.

92 *Quarto infertur ex dictis*. Quarto colligitur, supposita existentia Trinitatis posse illius conuenientiam demonstrari, demonstratione Theologica. Quod patet: nam demonstratio Theologica est illa, cuius conclusio deducitur, vel ex vtraque præmissa de fide, vel ex vna de fide, & alia naturali lumine nota, vel *naturaliter* demonstrabili; sed conuenientia Trinitatis personarum potest isto modo inferri: ergo potest demonstrari demonstratione Theologica. Minor probatur: nam conuenientia Trinitatis potest hoc discursu deduci: *Cuiuis potentiæ est conueniens suus actus; sed in Deo est potentia communicādi se ad intra duabus personis productis, altera improducta manente: ergo hæc cōmunicatio est natura diuina conueniens*; & consequenter Trinitatis existētia; at in hoc discursu maior demōstrabilis est, & minor per fidē cognita: ergo supposita fide mysterij Trinitatis, potest illius cōuenientia demonstrari, demonstratione Theologica.

93 *Quinto colligitur*. Quinto consequenter colligo, admissa plurium Logicorum sententia asserentium, scientiam subalternatam in absentia subalternantis esse scientiam genitam ex principijs creditis, fide habita ad Magistrum, posse quempiam assentiri conuenientię Trinitatis, assensu naturali demonstratiuo, supposita diuina reuelatione. Quod probo: nam reuelatione supposita potest quis huic propositioni, *natura diuina est ad intra communicabilis tribus personis*, fide humana moraliter certa assentiri, sicut alijs fidei mysterijs hæreticus assentitur, non fide diuina, sed humana, & naturali; sed ex hac propositione, subsumendo, cuicumque potentiæ proprium actum esse conuenientem, quæ demonstrabilis est, aut lumine naturali nota, irrefragabili illatione colligitur, actualem communicationem naturæ ad tres diuinas Personas esse ipsi conuenientem: ergo admissa illa sententia posset quis conuenientiæ Trinitatis assentiri, assensu demonstratiuo naturali.

94 *Non sequitur cognosci euidenter*. Ex quo tamen non infertur, posse mysterium, diuina reuelatione supposita, ratione naturali euidenti demonstrari: nam assensus ille genitus ex altera fide naturali credita, & altera demostrabili, non est euidens, sed obscurus, nec certus, certitudine metaphysica, sed ad summum certitudine morali. Quod patet: nam ad euidentiam, & certitudinem metaphysicam assensus ex duobus pręmissis deducti, requiritur vtriusque pręmissæ euidentia, & certitudo: vnde communi axiomate asseritur, quod conclusio partem debiliorem sequitur; sed vna ex præmissis generantibus illum assensum, nempè fide humana credita, nec est euidens, nec certa, certitudine metaphysica: ergo assensus ex illa procedens non potest euidens esse, nec certus, certitudine metaphysica, sed ad summum certitudine morali, si fides data præmissæ hanc attingat certitudinem.

Denique infertur ex dictis, nec etiam in effectibus supernaturalibus comparatis cum Deo, tanquam cum causa efficienti, posse euidenter Deum vt trinum cognosci. Ita Theologi communiter, & probatur manifestè ratione, qua *secundam conclusionem* ostendimus: ideò namque in effectibus naturalibus non potest Deus, vt trinus, euidenter cognosci, quia à Deo, quatenus trino, non causantur *efficienter* per se, perseitate effectus, sed etiam supernaturales effectus non causantur *efficienter* à Deo, quatenus trino, per se, perseitate causæ, & effectus: ergo in illis, quantumcumque comprehensis, non potest Deus, vt trinus, euidenter innotescere, si considerentur vt effectus Dei in genere causæ efficientis. 95 *Denique infertur*.

Contra hanc tamen doctrinam, tametsi communem, & veram, obstat argumentum difficilè: etenim visio beatifica per se est à Deo, vt trino, tanquam à causa efficiente: ergo in illa inspecta, vt effectu Dei in genere causæ efficientis, potest Deus, vt trinus, euidenti cognitione cognosci. Probatur antecedens: vt enim frequentius docent discipuli D. Thom. *supra quæst. 12. art. 2. & 5. & infra quæst. 55. In libris de anima, & alibi*, species impressa *efficienter* ad obiecti cognitionem concurrit; sed vt docent communiter Theologi *supra quæst. 12. art. 2.* & Nos docuimus *ibi disp. 11.* Diuina essentia vnitur mentibus beatorum vt species in ordine ad visionem beatificam: ergo diuina essentia, vt gerit munus speciei, *efficienter* influit in beatificam visionem; sed hoc munus speciei geritur ab essentia diuina, vt actu communicata tribus personis diuinis: ergo vt actu illis communicata exercet effectiuum influxum in visionem beatificam, & consequenter hæc per se *efficienter* causatur à Deo, quatenus trino. Probatur minor: munus speciei geritur ab essentia diuina eo modo, quo gerit rationem obiecti; sed vt obiectum visionis per se est actu communicata tribus personis diuinis: ergo est species in ordine ad visionem beatificam per se vt actu illis communicata, & consequenter vt actu communicata tribus personis diuinis est principium efficiens visionem. 96 *Argumētum difficile*.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem concessa maiori, & prima consequentia, nego minorem subsumptam, ad cuius probationem distinguo maiorem: gerit munus speciei, & gerit munus speciei, & gerit munus obiecti terminatiui, nego maiorem: motiui, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet diuina essentia terminet per se visionem, vt actu communicata tribus diuinis personis, non tamen mouet per se, vt actu communicata, sed ratione perfectionis absolutæ à relationibus distinctæ, aliàs etiam Paternum intellectum mouere ad Filij generationem, vt communicata Filio; & consequenter Filius à se ipso, vt à principio, procederet, ac proinde non gerit munus speciei per se, vt actu communicata tribus diuinis personis, sed ratione sui, vt à linea relatiua distinguitur. Sed de his plura *supra quæst. 12. & 3. part. quæst. 11.* Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri in 1. dist. 3. § 6. ad illa verba: *Non enim per creaturarum contemplationem sufficiens notitia Trinitatis potest haberi, &c.* 97 *Resp.*

DISPVTATIO
OCTVAGESIMAQVARTA.

An dentur in Deo vna subsistentia absoluta, & communis, & tres relatiuæ?

§. I.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio.

IN hac Disputatione tria sunt explorata apud omnes Catholicos. Primum est, non dari in Deo personalitatem communem, sicuti nec communis, & absoluta persona, contra aliquos, quos suppresso nomine refert, & impugnat Durandus *in 1. distinct. 26. quæst. 1. numer. 5.* Quod patet, tum primo: quia aliàs quatuor essent personæ in diuinis, contra fidem adstruentem, tres tantum esse Diuinas Personas. Secundo: nam persona *est rationalis natura indiuidua*, idest, omnino incommunicabilis, *substantia*; at quidquid est in Deo absolutum, communicabile est tribus personis: ergo nihil absolutum, & commune, in illo obtinet rationem personæ; cum- Nu. 1. *Nō datur in Deo personalitas cōmunis*.

cumque suppositum in rationali natura idem prorsus sit, ac persona eadem certitudine est notum, dari in Deo suppositalitatem, aut suppositum absolutum, & commune.

2 *Nec hypostasis communis.* Secundo exploratum est apud omnes, non dari in Deo rationem communem hypostasis. Patet: nam apud Latinos *hypostasis* idem est, ac *suppositum*, aut *persona*, etsi apud Graecos alia sit huius nominis vsurpatio, scilicet pro *essentia*, aut *usia*; at, vt vidimus, absque vlla controuersia certum est apud omnes, non dari in Deo rationem personae, aut suppositi, absolutam, & communem: ergo nec ratio hypostasis absoluta, & communis, est admittenda.

3 *De fide est dari tres personalitates.* Tertio certum, & indubitatum est apud omnes, dari in Deo tres personalitates relatiuas. Quod patet primo: nam ex fide habemus, esse in Deo tres personas; at nomen numerale cadens supra nomen substantiuum, quale est ly *persona*, numerat supposita, & formas: ergo cum forma, per ly *persona* importata, sit *personalitas*, citra dubium admittendae sunt tres personalitates relatiuae. Secundo: nam quia in Deo vna tantum est Diuinitatis forma, vnus tantum est Deus, nefasque est tres admittere Deos: ergo cum fides doceat, tres esse personas diuinas, tres personalitates ex consequenti docet. Tertio: nam in Deo dantur tres relationes *incommunicabiliter* subsistentes: ergo tres relationes incommunicabilitatis; at ratio incommunicabilitatis personalitas est: datur ergo in Deo tres personalitates. Quod igitur in dubium vertimus est, an sicut dantur tres personalitates, ita etiam tres subsistentiae relatiuae concedendae sint, & an praeter illas detur aliquid absolutum, & commune, quod etsi non sit personalitas, obtineat tamen rationem, & conceptum subsistentiae absolutae?

4 *Prima sententia.* Prima sententia negat absolutam, & concedit tres relatiuas. Hanc tenet Vazquez *disp.* 15. *cap.* 4. pro illa referens Alexandrum, Bonauenturam, Ricardum, Marsilium, Henricum, & Genebrardum. Illis ex Recentioribus adhaerent Arrubal *disp.* 108. & 109. Turrianus *disp.* 10. *dub.* 3. Alarcon *disp.* 4. *cap.* 3. & 4. Meratius *disp.* 34. *sect.* 1.

5 *Secunda Scotus, Durand. Albert. Argent. Marsilius Capreo. Ferrara.* Secunda docet, praeter subsistentiam absolutam, non dari tres relatiuas. Pro hac refertur Scotus *in* 1. *dist.* 1. *q.* 2. *Et in* 3. *dist.* 1. *q.* 2. Durandus *in* 1. *dist.* 13. *q.* 2. *n.* 23. & *dist.* 23. *q.* 1. *n.* 37. *Et in* 3. *dist.* 1. *q.* 2. *n.* 7. Albertus, Argentina, Marsilius, & alij. Ex nostris Thomistis Capreolus *in* 1. *dist.* 26. *q.* 1. *art.* 1. *concl.* 3. *ad argumenta contra tertiam conclusionem*, & *in* 3. *dist.* 1. *ad argumenta contra quartam conclusionem*. Et Ferrara 4. *Contra Gentes cap.* 26.

6 *Tertia. Caiet. Bañez. Ledes. Albarez Cabrer. Zumel. Nazar. Molina. Suarez. Fonseca Ragusa, Albelda Serra. S. Tho. Belarm.* Tertia docet, dari in Deo vnam subsistentiam absolutam, & tres relatiuas. Ita Caietanus *supra q.* 3. *art.* 3. *q.* 29. *art.* 4. *infra quaest.* 39. *art.* 4. Et 3. *par. quaest.* 2. *circa solutionem ad* 3. *quaest.* 3. *art.* 2. Bañez, Ledesma, Aluarez, Cabrera, Zumel, Nazarius, Molina, Suarez, Fonseca, Ragusa, & alij, quos lato calamo referunt, & sequuntur Salmanticenses *disp.* 9 *dub.* 4. & 6. Tenet etiam Albelda *disp.* 7. *sect.* 1. & 3. Marcus de la Serra *q.* 30. *dubio vnico*, & Reuerendissimus S. Tho. *disp.* 14 *art.* 2 aliique Recentiore. Tenet etiam Belarminus *lib.* 2. *de Christo cap.* 15. vbi docet, subsistentiam, quatenus constituit suppositum, esse tantum vnam; quatenus vero distinguit esse multiplicem. Pro explicatione tamen veritatis sit.

7 *Prima conclusio. Aliquorum ratio proponitur.* Prima conclusio: *In Deo datur subsistentia absoluta communis tribus personis*. Conclusionem istam probant aliqui primo: subsistentia relatiua Filij solum reddit subsistentem *sapientiam*, & subsistentia relatiua Spiritus Sancti solum reddit subsistentem *amorem*: ergo vt natura Filij, & Spiritus Sancti subsistat, constituenda est in Deo subsistentia absoluta. Probant antecedens: id namque solum redditur subsistens per subsistentiam Verbi relatiuam, quod ei communicatur ex vi processionis, & similiter per subsistentiam relatiuam Spiritus Sancti; at Verbo ex vi processionis solum communicatur *sapientia*, & Spiritui Sancto *amor*: ergo per subsistentiam relatiuam Verbi sola *sapientia* subsistit, & per subsistentiam relatiuam Spiritus Sancti solus *amor*.

8 *Praedicta ratio reijcitur 1. Secundo.* Haec tamen ratio non placet, primo: quia falsum est, Verbo ex vi processionis, non naturam, sed sapientiam, quae attributum est, communicari; & consequenter verum esse non potest, naturam per subsistentiam Verbi relatiuam non subsistere ex vi huius principij.

Secundo: nam esto ita sit, quod Filio ex vi processionis communicaretur sola *sapientia*, sicut Spiritui Sancto solus *amor*, seu ratio inclinationis, non recte colligitur per subsistentias relatiuas ex vi harum processionum productas, solum ista praedicta subsistere posse: nam esto personalitates Verbi, & Spiritus Sancti, per huiusmodi processiones producentur, personatur natura diuina, & incommunicabilis redditur per illas: ergo hoc non obstante poterit per subsistentias relatiuas subsistere, nisi ex alio capite obstet.

9 *Aliorum ratio reijcitur 1.* Secundo alij probant: in perseitate existendi opposita inhaerentiae alteri, vt subiecto, ratio subsistentiae saluatur; at naturae diuinae, ratione conceptus absoluti praeuenientis relationes, huiusmodi perseitas existentiae saluatur: ergo & ratio subsistentis. Sed nec placet iste discursus: eo quod infertur ex illo, primo, humanitatem Christi Domini in Verbo propriam subsistentiam habere; consequens derogat fidei: ergo praedictus discursus est nullus. Probo sequelam: humanitas: ratione sui, & non solum ratione subsistentiae Verbi, repugnet inhaerentiae alteri, vt subiecto: ergo si perseitas, huiusmodi inhaerentiam excludens, subsistentiam constituit, erit subsistens ratione sui, & non solum per subsistentiam Verbi.

10 *Secundo.* Secundo sequitur ex illa, subsistentiam essentialem esse substantiae; consequens est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Patet sequela: nam perseitas opposita dependentiae à subiecto inhaesionis est praedicatum essentiale substantiae, quo ab accidenti discriminatur.

Tertio. Tertio ex illo sequitur, quamlibet, etsi partialem substantiam, non solum existere, sed etiam subsistere; cum substantiae, etiam partiali, ratione suae essentiae repugnet alteri vt subiecto inhaerere; consequens est falsum, aliàs partes substantiales partialibus subsistentijs gauderent, quod magis, falsum est, quàm eis partiales existentias concedere: ergo idem quod prius.

11 *Tertia ratio, & illius impugnatio.* Tertio alij probant: perseitas existendi repugnans communicationi supposito extraneo sufficienter subsistentiam constituit; at essentiae ratione sui, vt relationes praeuenit, repugnat communicari supposito extraneo: ergo ratione sui in statu absoluto subsistit; & consequenter datur subsistentia absoluta. Sed nec ista ratio conuincit. Illam reijciunt Recentiores quidam: quia humanitati ratione sui, vt praeuenit omnem modum *realiter* à se ipsa distinctum, repugnat communicari *naturaliter* extraneo supposito; & tamen prout sic non subsistit, cum subsistentia modus sit *realiter* ab illa distinctus; ergo in perseitate explicata per hanc repugnantiam non saluatur conceptus subsistentiae.

12 *Reijcitur impugnatio.* Sed impugnatio ista facti discursus contra illum praeualere non potest: Authores namque praefata ratione vtentes, non in repugnantia naturali ad communicationem extraneo supposito, sed in repugnantia ad illam de potentia absoluta, subsistentiae conceptum constituunt, licet autem humanitati ratione sui repugnet *naturaliter* extraneo supposito vniri, non autem hoc repugnat illi de potentia absoluta, vt patet in humanitate Christi Domini, quae vnita fuit Verbo cum omnibus praedicatis illi conuenientibus, vt personalitatem creatam praeuenit, & ideò non sequitur, quod illa prout sic ratione sui subsistat.

13 *Obijcitur.* Sed dicunt: subsistentia naturalis non potest consistere in modo tollente indifferentiam obedientialem ad vnionem cum extraneo supposito: ergo nudare potest repugnantiam de potentia absoluta; & consequenter in tali repugnantia non potest consistere. Probant antecedens: nam determinatiuum naturale indifferentiam naturalem solum potest auferre: at subsistentia est determinatiuum naturale: ergo nequit consistere in modo tollente obedientialem indifferentiam ad vnionem cum extraneo supposito.

14 *Resp.* Respondeo, quod licet subsistentia non sit per se primo ordinata ad tollendam indifferentiam obedientialem, sed solum ad terminandam propriam naturam; quia tamen subsistentia omnis naturalis terminat, & finit propriam naturam, ex consequenti tollit obedientialem indifferentiam ad vnionem cum supposito extraneo. Quod autem entitati naturali non repugnet hoc modo tollere potentiam obedientialem, constat in peccato, ante quod supponitur anima capax *obedientialiter* gratia, & tamen incapax ad illam recipiendam *in sensu composito* per peccatum constituitur.

15 *Aliter tertia ratio impugnatur.* Relicto igitur hoc argumento, vt inefficaci ad oppugnandam rationem factam, reijcienda ex eo venit, quod diuina essentia, vt in abstracto concepta repugnat communicari extraneo supposito de potentia absoluta, & tamen prout sic non subsistit: ergo in hac repugnantia, vel in perseitate explicata per illam, non saluatur subsistentiae conceptus. Probo maiorem: diuinae essentiae, etiam vt in abstracto concipitur, repugnat in compositionem alterius venire; cum prout sic omnem potentialitatem excludat; at in vnione cum extraneo supposito compositio importatur: ergo diuinae essentiae, etiam prout conceptae in abstracto, repugnat communicari supposito extraneo.

§. II.

Aliter probatur nostra sententia.

16 *Prob. 1. conclusio ex Agatone Papa.* Reiectis igitur his argumentis, suadenda est in primis nostra conclusio ex Agatone Papa in epistola, quae habetur in 6. Synodo actione 4 parum à principio, vbi dicitur: *Confitemur trium subsistentiarum, seu personarum, vnam subsistentiam*: ergo ex mente Agatonis datur subsistentia vna absoluta, & communis. *Tacita obiectio diluitur.* Nec respondere sufficit, lectionem istam esse mendosam: vnde in alia nouiori habetur, non *subsistentiam*, sed *substantiam*. Nam in contrarium obstat primo, antiquiori lectioni magis esse credendum. Secundo, posse vtramque lectionem in concordiam reduci, si vna subsistentia absoluta admittatur: ergo non est cur dicamus, antiquam lectionem secundam emendasse.

17 *Opponens.* Sed dices: si antiquae lectioni fides sit praestanda, & non corrigenda, sequitur, diffinitam esse vnam subsistentiam absolutam: at hoc

at hoc non dicemus, nec Authores oppositos erroris damnabimus: ergo prædicta non, vt à Nobis intelliguntur sunt accipienda. *Resp.* Respondeo non diffiniri expressè nostram sententiam in verbis relatis: eo quod nomine *subsistentiæ* substantiam intelligunt plures, & graues Authores: quia tamen hæc interpretatio rigorem verborum non saluat, ideò relinquenda est, & nostræ sententiæ adhærendum.

18 *Secundo prob.* Secundo suadetur ex Augustino 7. de Trinit. cap. 5. illis verbis: *Omnis res, scilicet substantialis, ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus*: ergo iuxta Augustinum admitti debet subsistentia absoluta.

19 *Dices.* Nec respondere sufficit cum Vazquio, & alijs Recentioribus, idem esse *subsistit* apud Augustinum, ac *existit*, ex quo solum sequitur existentia absoluta, non vero absoluta subsistentia.

Euasio excluditur primo. Nam in contrarium obstat primo, quod si Augustinus subsistentiam *ad se* in abstracto in diuina natura expressisset, non nisi violenter glossari posset, loqui de existentia in abstracto: ergo cum loquitur de concreto subsistentiæ, violenta est interpretatio de concreto existentiæ.

Secundo. Secundo: nam hi Authores contra illos, qui negant subsistentias relatiuas, & Sanctorum dicta, quibus plures subsistentiæ constituuntur in Deo, interpretantur, quod nomine subsistentiæ personalitatem intelligant, arguunt, quod Sanctorum dicta absque causa ad improprium sensum violenter extorqueant; at non minus *impropriè* accipitur subsistentia pro existentia, quam pro personalitate: ergo sic interpretando Augustinum eandem damnationem incurrunt. Id ipsum docuisse Hieronymum, Cyrillum Alexandrinum, & alios Ecclesiæ Patres, referunt Recentiores, & præcipuè Salmanticenses *vbi supra* relati.

20 *Tertio prob. ex D. Tho.* Tertio suadetur apertis D. Thom. testimonijs, qui passim subsistentiam absolutam diuina natura constituit; sic habet q. 9. de potentia art. 5. ad 13. argumentum, illis verbis: *In diuinis autem proprietates personales hoc solum habent, quod supposita naturæ diuinæ ab inuicem distinguunt, non autem sunt principium subsistendi naturæ diuinæ; ipsa enim diuina essentia est secundum se subsistens, è contra proprietates personales habent quod subsistant ab essentia: eo enim Paternitas habet quod sit res subsistens; quia essentia diuina, cui est eadem secundum rem, est res subsistens.* Et in 1. dist. 21. q. 2. art. 1. illis verbis: *Iste terminus Deus prædicat naturam diuinam de tribus personis, quæ etiam in se est habens esse subsistens, nulla personarum distinctione intellecta.* Id ipsum docet D. Thomas *in 3. distinct. 6. q. 2. art. 2. ad 2. 3. p. q. 3. art. 3. ad 1.* at id quod conuenit diuinæ essentiæ, nulla personarum distinctione intellecta, absolutum est, & commune: ergo ex mente D. Th. datur in Deo subsistentia absoluta, & communis.

21 *Quarto prob. ratione.* Quarto probatur: diuina natura pro priori ad relationes est subsistens: ergo per subsistentiam absolutam. Consequentia est euidens: nam omne prædicatum, quod essentiæ conuenit pro priori ad relationes, absolutum est. *Antecedens probatur.* Antecedens autem ostenditur primo: quia diuina essentia pro priori ad relationes est existens, non solum vt *quo*, sed etiam vt *quod*; cum sit existens perfectissimo modo; at quod vt *quod* existit, est habens naturam, & consequenter in natura subsistens: ergo pro priori ad relationes natura diuina subsistit.

Secundo. Secundo: subsistere vt *quod* est prius quàm operari: tum, quia operationes sunt subsistentium: tum etiam, quia subsistentia prius à natura dimanat, vel naturæ conuenit, quàm operatio; at diuina essentia pro priori ad relationes est intelligens, & volens, vt *quod*: ergo pro priori ad illas est subsistens.

22 *Tertio.* Tertio: subsistere est per se existere independenter ab alio, tanquam à sustentante, vt existentia *exercitè* competat; at naturæ diuinæ pro priori ad relationes conuenit existentia *exercitè*, & per se, perseitate excludente dependentiam ab alio, vt sustentante: ergo pro illo priori est subsistens. Probo minorem: diuinæ essentiæ pro illo priori conuenit existentia, vt exercita *essentialiter*: ergo vt illi exercitium existendi conueniat, non dependet à relationibus, quæ illi competunt pro alio posteriori: ergo illi conuenit exercitium existendi cum perseitate excludente dependentiam ab alio, tanquam à sustentante.

23 *Duplex solutio offertur.* Ad hoc argumentum respondent contrarij Authores negando antecedens, ad probationem autem duplex est modus dicendi: primo quidam respondent concedendo, diuinam essentiam existere, vt *quod*, & vt *quod* operari operationibus essentialibus, & per se existere independenter ab alio, vt sustentante, negant tamen, quod subsistat; quia in nullo istorum conceptus subsistentiæ saluatur, sed in perseitate excludente communicabilitatem supposito; & quia hæc perseitas diuinæ essentiæ non conuenit: consequens est, quod non subsistat pro illo priori. Secundo alij respondent negando, quod existat vt *quod*, & quod vt *quod* operetur, sed solum vt *quo*, & quod ei competat perseitas in existendo per exclusionem dependentiæ ab alio, tanquam à sustentante: quia dependent à relationibus, nec in hoc aliqua imperfectio relucet; quia relationes ab illa indistinctæ sunt *realiter*, esset autem imperfectio si per aliquid *realiter* ab illa distinctum existeret.

24 Sed neutra solutio satisfacit, & contra primam facit primo, quod sententiæ nostræ totum intentum concedit, & quæstionem facit de nomine: Authores etenim nostræ sententiæ nihil aliud intelligunt nomine *subsistendi absolutè*, quam existere vt *quod*, & per se, perseitate excludente dependentiam ab alio, tanquam à sustentante: ergo dum hoc concedunt, dant nostræ sententiæ totum intentum, & litigium reducunt ad quæstionem de nomine, an scilicet appellanda sit *subsistentia*, vel non? *Prima reijcitur 1.*

Secundo: nam in quæstione de nomine standum est magis vsui Augustini, & Thomæ, quam Recentiorum Authorum, etsi non infimæ notæ; at perseitati explicatæ Augustinus, & Thomas dant nomen *subsistentiæ*: ergo datur in diuina essentia aliquid absolutum, quod re, & nomine est *subsistentia*. *Secundo.*

Tertio: nam subsistentia creata secundum sibi propria duo præstat naturæ, quam terminat, primum, quod existat per se, perseitate excludente dependentiam à sustentante, & per se, perseitate excludente vlteriorem communicabilitatem; at relationes diuinæ, quia dant perseitatem secundam, subsistentiæ sunt, & tales nominantur: ergo si formalitas absoluta tribuit diuinæ essentiæ primam perseitatem, talis formalitas, re, & nomine erit *subsistentia*. 25 *Tertio.*

Denique nam Deo, eo quod per se existit, perseitate excludente dependentiam à sustentante absolutè conuenit quod per se existat: ergo absolutè verum est quod subsistat. Tenet consequentia: nam *subsistentia* in perseitate existendi consistit. *Deniq;*

Si dicas, perseitatem independentiæ habere existentiam substantiæ ratione sui, & ideo subsistentiam non esse: nam hæc debet consistere in modo ab existentia distincto. In contrarium obstat primo: nam substantia creata sicut ratione sui non habet perseitatem incommunicabilitatis, ita nec perseitatem independentiæ à sustentante; cum vtrumque illi præstet subsistentia personalis: natura namque creata in supposito sustentatur, & ratione subsistentiæ, non ratione suæ entitatis: ergo vel diuina existentia non habet perseitatem independentiæ ratione sui, sed ratione alicuius ab illa distincti *ratione*, vel ratione sui, non solum *existentia*, sed etiam *subsistentia* est. 26 *Euasio excluditur 1.*

Secundo: quia nulla est assignabilis ratio, cur perseitas incommunicabilitatis à modo distincto ab existentia petat prouenire, & hoc non postulet perseitas independentiæ à sustentante: ergo si prima modum ab existentia distinctum desiderat, etiam secunda modum distinctum *realiter* in creaturis, & in Deo distinctum *virtualiter*, aut *eminenter*, ab existentia desiderabit. *Secundo.*

Deinde secunda reijcitur primo: quia diuina essentia pro priori ad relationes non solum est ratio existendi, & operandi, sed etiam est existens, & operans operationes essentiales *intelligendi* v. g. & *volendi*: ergo non solum existit, & operatur vt *quo*, sed etiam vt *quod*. 27 *Secunda solutio reijcitur 1.*

Secundo: existentia, & operationes essentiales sunt priores, & omnino independentes à tribus personis: ergo *vt quo*, & *vt quod* conueniunt essentiæ in statu absoluto, & pro priori ad relationes. *Secundo.*

Tertio: si diuina essentia non existeret pro priori ad relationes, sed ratione illarum, non intelligeretur pro illo priori perfecta etiam si relationes, ratione quarum existeret, essent ab illa *realiter* indistinctæ: ergo pariter si non existat perfectissimo modo, quod est exigere per se, perseitate excludente dependentiam à sustentante pro illo priori, non saluabitur in illa debita perfectio, estò relationes, ratione quarum conuenit perseitas in existendo, ab illa *realiter* non distinguantur. *Tertio.*

Quarto: existentia namque, vt exercita, conuenit *essentialiter* essentiæ in statu absoluto: ergo illi conuenit independenter ab omni posteriori, quales sunt relationes; & consequenter conuenit illi per se, perseitate excludente dependentiam à sustentante, vt illi existentia *exercitè* competat. 28 *Præterea reijcitur.*

Quinto: imperfecta esset diuina intellectio absoluta si Verbo indigeret, & ex indigentia, & non ex sola fœcunditate Verbum produceret, etiam si Verbum ab intellectione *realiter* non distinguatur: ergo pariter imperfecta esset diuina existentia absoluta si indigeret personalitatibus relatiuis, vt per se conueniret essentiæ diuinæ. Denique: nam si existentia absoluta, vt per se, & *vt quod*, essentiæ conueniret, relatiuis subsistentijs egeret, indigeret tribus, & consequenter tribus non intellectis, non intelligeretur vt per se conueniens essentiæ; at hoc est falsum, alias essentia prout in Patre non existeret per se: ergo idem quod prius. 29 *Quinto.* *Denique.*

§. III.

Occurritur argumentis.

CONtra istam conclusionem obijciunt contrarij Authores primo: *subsistentia* Latinè idem significat quod Græcè hoc nomen *hypostasis*; at nomen *hypostasis*, & si antiquitus pro *vsia* hoc est pro *essentia*, acciperetur, iam tamen post litem de huius nominis significatione compositam, solum pro *supposito* accipitur, & *hypostasis rationalis naturæ* solum capitur pro *persona*, quo circa nullus Theologorum audebit concedere vnam hypostasim absolutam, & tres relatiuas: ergo concedenda non est subsistentia absoluta. Minor cum consequentia tenet. 30 *Contra conclusionem arg. 1.*

31 *Minor prob. 1.* Maiorem probant primo ex Maxentio in sua confessione fidei, quæ habetur 5. tomo Bibliothecæ sacræ: *Fatemur idem omnino esse personam, & subsistentiam in rationali natura: persona* autem idem est, quod *hypostasis* in natura rationali. Et ex Martino V. *in Concilio Lateranensi consultatione 5. canone 1.* diffiniente, Deum esse vnitatem in Trinitate, explicat autem vnum Deum in tribus subsistentijs, ac si Græcè diceretur *hypostasibus*. Quo circa Imperator Iustinianus *Latinè* scribens ad Pontificem Ioannem XI. sic ait: *Quoniam non est idem natura, & subsistentia; omnes enim Sancti Patres: consonanter nos docent, aliud esse naturam, siue substantiam, & formam, aliud subsistentiam, siue personam, & naturam quidem, vel substantiam, & formam, hoc, quod est commune, significare, subsistentiam autem, siue personam, hoc, quod est speciale.*

32 *Secundo.* Secundo probatur ex D. Thoma in præsenti, quæst. 29. art. 2. ad finem corporis, vbi docet: *Quod hoc nomen* persona *significat in genere substantiarum rationalium, quod hæc tria nomina*, res naturæ, subsistentia, & hypostasis, *in toto genere substantiæ significant*. Et solutione ad 2. sic ait: *Ad secundum dicendum, quod sicut nos dicimus in diuinis* pluraliter *tres personas, & tres subsistentias, ita Græci dicunt tres hypostases*: ergo ex mente D. Thomæ *persona*, & *subsistentia*, in natura rationali, sunt idem, & idem est *subsistentia* Latinè, quod *hypostasis* Græcè.

Tertio. Denique prob. Tertio: quia aliud nomen latinum excogitari non potest, quod melius subrogetur nomini Græco *hypostasis*, quam *subsistentia*. Denique: nam postquam antiqua illa controuersia de significatione huius nominis *hypostasis* composita fuit, nusquam apud Latinos Patres inuenitur nomen *subsistentia* acceptum pro aliquo essentiali communi: ergo quia *subsistentia* Latinè idem significat, quod *hypostasis* Græcè.

33 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: *subsistentia* in omni sua significatione idem est, quod *hypostasis* Græcè, nego maiorem: in aliqua sui significatione, illaque frequentiori, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguatur consequens: in significatione Patribus frequentiori, qua correspondet nomini Græco *hypostasis*, concedo consequentiam: in omni significatione, nego consequentiam. Itaque sicut hoc nomen *substantia* dupliciter sumitur, primo pro supposito, secundo pro essentia, & in prima significatione conceduntur tres substantiæ in Deo, & negatur vna substantia, in secunda autem conceditur vna, & negantur tres substantiæ, de quo D. Thom. *q. 29. art. 2. ad 2. & q. 30. art. 1. ad 2.* ita hoc nomen *subsistentia* dupliciter capitur, primo pro perseitate excludente dependentiam à sustentante in existendo, secundo pro perseitate excludente communicabilitatem supposito: primo modo est vna, & non multiplicatur, vt *conclusione sequenti* constabit: secundo modo non datur vna subsistentia communis, sed tantum tres relatiuæ, & in hac secunda acceptione correspondet Græco nomini *hypostasis*, nec amplius duæ probationes maioris conuincunt.

34 *Ad 3. prob.* Ad tertiam nego antecedens: nam iuxta D. Thom. quæst. 29. art. 2. ad 2. *Nomen substantiæ est, quod secundum proprietatem significationis respondet hypostasi*. Quod magis explicans quæst. 30. art. 1. ad 1. asserit: *Ad significandum substantiam indiuiduam, id est, incommunicabilem, habent Græci hoc nomen* hypostasis.

Ad vltimam. Ad vltimam nego antecedens: nam Augustinus, Hieronymus, & D. Thom. post litem compositam vsi sunt nomine *subsistentia* pro perfectione essentiali absoluta, dicere autem Hieronymum, & Augustinum, non satis intellexisse significationem, vt inquit Vazquez, audacia est, Nosque melius cum his Patribus ignorare, quam cum Vazquio sapere, arbitramur.

35 *Sed opones 1.* Sed opones primo: nam *hypostasis* vnicam solam habet acceptionem, illamque relatiuam in Deo: ergo & nomen *subsistentia* solum *relatiuè* accipitur.

Secundo. Secundo D. Thom. quæst. 29. art. 2. ad 2. illis verbis: *Sed quia nomen substantia, quod secundum proprietatem significationis respondet hypostasi, æquiuocatur apud nos; cum quandoque significet essentiam, quandoque hypostasim, ne posset esse erroris occasio, maluerunt pro hypostasi transferre subsistentiam, quam substantiam*; at si subsistentia duplici à Nobis assignata acceptione gauderet, absoluta scilicet, & relatiua, æqua esset erroris occasio, & æqua æquiuocatio in nomine *subsistentia*, ac in nomine *substantia*, vt per se manifestum est: ergo non gaudet tali duplici acceptione.

36 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam obiectionem concesso antecedenti, negando consequentiam: quia nomen *hypostasis* apud Græcos significat substantiam indiuiduam; cumque hæc solum *relatiuè* dicatur in Deo: consequens fit, quod non habeat absolutam acceptionem: *subsistentia* autem iuxta D. Thom. *quæst. 29. artic. 2. in corpore*, dicitur secundum quod per se existit, & non in alio: illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se existunt; & quia in se, & per se existere, potest excludere dependentiam à sustentante in existendo, & sic dicitur *absolutè* in Deo, & potest excludere communicationem supposito, & sic dicitur *relatiuè*; consequens fit, quod gaudeat duplici acceptione in Deo.

37 *Ad 2.* Ad secundam nego minorem, & ratio discriminis est: nam cum nomina, quibus vtimur ad significanda diuina, ex creaturis sumantur, & in creaturis *substantia* non sit relatiua, sed absoluta, *subsistentia* autem absque incommunicabilitate non reperiatur; consequens fit, quod frequentior acceptio huius nominis *substantia* in diuinis sit pro essentia absoluta, non pro supposito relatiuo: è contra autem, frequentior vsurpatio huius nominis *subsistentia* sit pro termino incommunicabili, quam pro perseitate absoluta, quæ communicabilis est; ac proinde quod in asserendo tres substantias in Deo sit erroris occasio, secus autem in asserendo tres subsistentias.

38 *Instab.* Instabis: ergo sicut non dicimus tres substantias in Deo, vt vitetur erroris occasio, ita non dicemus vnam subsistentiam, vt eadem erroris occasio vitetur.

Resp. Respondeo concedendo consequentiam: vnde sicut non dicimus tres substantias *absolutè*, dicimus tamen absque occasione erroris tres substantias relatiuas, ita absolutè asserendum non est, esse in Deo vnam subsistentiam, sed addendum est *absolutam*, vel aliquid aliud denotans, Nos de absoluta loqui subsistentia; & certè sufficit Authoribus nostræ sententiæ, quod sicut conceduntur in Deo tres subsistentiæ, addendo *relatiuè*, ita concedatur in Deo vna subsistentia absoluta.

39 *Objicium 2. Ant. prob. 1.* Objiciunt secundo: frustra ponitur subsistentia absoluta: ergo non est in Deo constituenda, in quo nihil ponitur frustra. Antecedens probatur primo: vt diuina natura subsistat, satis sunt tres subsistentiæ relatiuæ, quibus Dei naturam subsistere, ex eo patet, quod spectant ad eius complementum, vtpotè sine quibus incompleta foret natura: ergo absoluta superfluit.

Secundo. Secundo: si in Deo esset vna tantum persona, præter Deitatem, & vnicam personalitatem, per quam Deitas subsisteret, subsistentia nuda, & à personalitate distincta, superflua esset; at nulla est ratio cur tres personalitates, quas religio Christiana fatetur in Deo, non præstet omne id, quod tunc præstaret personalitas absoluta: ergo superflua est subsistentia absoluta ab illis distincta.

Tertio. Tertio: in creatis præter personalitatem superfluit subsistentia distincta: ergo in Deo superflua etiam erit subsistentia absoluta à relatiuis personalitatibus distincta.

40 *Resp. ad 1. prob. antec.* Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem nego antecedens: nam relationes non dant naturæ diuinæ subsistere, subsistentia accepta pro existentia per se independenter à sustentante, sicuti neque illi præstant independentiam à subiecto inhæsionis, sed solum tribuunt illi incommunicabilitatem, & ideo subsistentia absoluta necessaria est ad primum præstandum.

41 *Ad 2.* Ad secundam concessa maiori, nego minorem, ratio discriminis est: nam tunc casus, personalitas, vel non esset distincta à natura diuina, si existentia ab illa *virtualiter* distincta non est, vel ad minus esset perfectio absoluta distincta à natura, iuxta modum, quo ab illa existentia distinguitur: nullum autem est inconueniens, quod existentia non competat *exercitè* essentiæ diuinæ, nisi dependenter ab aliqua perfectione absoluta, & illi essentiali; modo vero personalitates sunt relatiuæ *virtualiter* ab essentia distinctæ, illamque posteriores, & est inconueniens, quod modus perfectissimus existendi, qualis est *subsistere*, Deo competat dependenter à relationibus, sicut etiam in illo casu *intellectio*, & *volitio*, non competerent Deo proprij ad personalitatem absolutam, absque eo quod in hoc aliquod inconueniens tunc esset; modo tamen inconueniens foret, quod istæ operationes pro priori ad relationes Deo non conuenirent.

42 *Ad 3.* Ad tertiam concesso antecedenti, nego consequentiam, & ratio discriminis est: quia in natura creata potest ab eadem forma præstari quod perfectionis est, nempè *subsistere*, & quod est incommunicabilitatis, in Deo autem incommunicabilitas non potest nisi à relatione præstari, subsistentia autem accepta pro existentia per se, cum perfectio maxima sit, non potest relatione prouenire, quæ perfectio ratione sui non est, in nostra sententia, vel etiam si perfectio relatiua sit, essentiam in linea absoluta perfectè, & existentem per se debet supponere, iuxta dicta inter probandum nostram conclusionem.

43 *Tertio objiciunt. Antec. prob. 1.* Tertio objiciunt: diuina essentia pro priori ad relationes terminantes illam non subsistit: ergo non datur subsistentia absoluta. Antecedens multipliciter probant, primo: subsistere non est per se existere independenter à subiecto inhæsionis, alias natura humana in Christo propria subsistentia gauderet; cum rationi sui subiecto inhæsionis repugnet, & quæcumque pars substantialis subsisteret eadem de causa, sed est per se existere, id est non in alio, vel cum repugnantia ad asserendum in alio; at natura diuina pro priori ad relationes ista perseitate non gaudet; cum non repugnet in personis existere, imo potius id petat: ergo pro illo priori non subsistit.

44 *Secun. prob. antecedens.* Secundo: subsistere est esse per se, id est, non in alio tanquam in termino: at natura diuina cum omni prædicato absoluto est in alio, scilicet in personis *virtualiter* ab illa distinctis, tanquam in terminis substantialibus: ergo ratione nullius prædicati absoluti subsistit.

Tertio. Tertio subsistentia est quasi in se sistentia; sed natura diuina non sistit in aliquo prædicato absoluto, sed cum omnibus absolutis

tis transit vlterius, & communicabilis est personis: ergo ratione nullius prædicati absoluti subsistit.

45 *Resp. ad 1. antecedentis prob.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem distinguo maiorem: per se, id est, non in alio, tanquam in sustentante, concedo maiorem: vt præcisè terminante, nego maiorem in omni subsistentiæ acceptione, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: quia licet natura diuina petat esse in personis ratione fœcunditatis, non tamen petit esse in illis ob indigentiam vt in illis, seu ab illis sustententur, & *exercitè* existens constituatur, sed habet ratione sui, & personæ ratione essentiæ, vt *conclusione sequenti* constabit.

46 *Ad 2. & 3. prob.* Ad secundam eodem modo distinguo maiorem: tanquam in termino per se terminante, & distinguente, nego maiorem: sustentante, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Ad tertiam distinguo maiorem: quasi in se sistentia, quoad independentiam, concedo maiorem: quoad communicationem sine dependentia in existendo, nego maiorem in omni subsistentiæ acceptione, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet natura diuina communicabilis sit tribus personis, quoad existere tamen non dependet ab illis, & ideo quoad independentiam sistit in se.

47 *Denique obijciunt.* Denique obijciunt, & instat contra hanc solutionem: natura diuina est in personis, & quasi sustentantur ab illis: ergo communis est non subsistit. Consequentia tenet ex dictis.

Antec. prob. 1. Antecedens autem ostenditur primo: quod ab illis sustententur nulla est imperfectio in natura diuina: nam cum relationes ei competant à se, non tollitur per hoc quod ab illis sustentetur, quod existit, & subsistat per se: ergo est in illis quasi ab illis sustentata.

48 *Secundo prob. antecd.* Secundo probatur: naturam sustentari à supposito est in illo, & ab illo compleri; at Dei natura completur per subsistentias relatiuas: tum, nam cum illas ab intrinseco petat, debet aliquo modo ad naturam spectare; cumque non spectent vt proprietates, spectare debent vt complementa illius. Tum etiam, quia natura sine illis absque dubio aliquo sui complemento careret: ergo sustentatur ab illis.

49 *Tertio prob. antecd.* Tertio: subsistentia absoluta, si datur, est attributum diuinæ naturæ; ergo priori ad emanationem virtualem illius non intelligitur natura subsistens, sed subsistens, seu sustentata redditur per aliquid *virtualiter* ab illa distinctum: ergo nulla erit imperfectio in natura diuina, quod pro priori ad relationes *virtualiter* ab illa distinctas non intelligatur subsistans, & quod in illis sit, & quasi sustentetur ab illis.

50 *Denique prob.* Denique: nam stat benè, quod natura diuina pro priori ad relationes perfectissimè existat, & tamen quod non subsistat, nisi in illis, & quasi sustentata in personis: ergo in personis est vt ab illis sustentata. Consequentia tenet. Antecedens autem probatur: natura diuina in abstracto perfectissimè existit; & tamen vt in abstracto non subsistit, sed indiget alio, tanquam sustentante, *entitatiuè*, & *realiter* ab illa in distincto: ergo stat benè, Dei naturam pro priori ad relationes perfectissimè existere, & tamen quod pro illo priori non subsistat.

51 *Resp. ad 1. probat. antec.* Respondeo negando antecedens: Ad primam probationem nego etiam antecedens: nam sicut non obstante, quod relationes ei competant à se; esset imperfectio in natura diuina, quod non existeret, nisi per relationes, ita imperfectio esset, quod per se non existeret, nisi per illas. Et ratio vtriusque est: quia naturæ in statu absoluto debet conuenire vltima actualitas; quæ existentia est perfectissimo modo, non autem sic conueniret, si existentia non competeret ipsi cum perseitate in statu absoluto.

52 *Ad 2.* Ad secundam distinguo maiorem, complemento exacto ex indigentia, vt *exercitè* existat, concedo maiorem: complemento orto non ex necessitate, sed ex fœcunditate naturæ, & existentiæ, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam relationes, & compleant naturam, complemento orto ex fœcunditate summa, qua petit per se existere in tribus personis non tamen complemento orto ex indigentia, vt *exercitè* existat: quia cum hoc non staret summa perfectio absolutæ existentiæ, sicut nec summa perfectio intellectionis diuinæ subsistere posset, si Verbum esset complementum illius ex indigentia, bene tamen si sit complementum ex fœcunditate.

53 *Dices. Resp.* Si dicas: diuina essentia non potest existere sine personalitatibus: ergo sunt complementa ex indigentia naturæ ad existendum. Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, & insto, tum in possibilitate creaturarum, sine qua omnipotentia subsistere nequit. Tum in diuina intellectione, quæ sine Verbo non potest existere; & tamen nec possibilitas requiritur ex indigentia, sed ex fœcunditate omnipotentiæ, nec Verbi productio ex indigentia, sed ex fœcunditate intellectionis.

54 *Ad 3. prob.* Ad tertiam probationem nego antecedens: nam sicut existentia non est attributum diuinæ naturæ, sed ad naturam spectat in aliquorum sententia, ita subsistentia, quæ complementum est naturæ, vt existat; non est attributum, sed ipsissima natura diuina, etsi cum diuersa expressione, siue diuersitate modi significandi, siue obiectiua tantum inadæquata intra lineam naturæ. Vel secundo, & melius, consequenter ad dicta *Tom. 1. disp. 4. §. 10.* concesso antecedenti, & prima consequentia, nego secundam: nam sicut inconueniens non est, quod natura diuina non per ipsam per modum naturæ, sed per attributum constituatur intelligens, scilicet per *intellectionem*; quæ in mea sententia attributum est naturæ, & tamen esset inconueniens, quod per relationes redderetur intelligens, & sicut in sententia veriori per attributum redditur existens, & tamen inconueniens esset, quod per relationes existens constitueretur, ita poterit, absque vlla imperfectione, subsistens per attributum constitui, & ante illud non intelligi subsistens, & tamen, quod per relationes subsistens reddatur, erit inconueniens. Et ratio huius est: quia dum primum natura intelligitur existens, debet intelligi perfectissimè existens, non autem sic intelligeretur, sic ante relationes intelligeretur existens, & pro illo priori non intelligeretur existens per se, quod est idem ac subsistere. Ad vltimam nego antecedens, ad cuius probationem dicatur, naturam diuinam in abstracto non existere vt *quod*, sed solum vt *quo*, sicut non operatur vt *quod*, sed tantum vt *quo*, solum autem id subsistit, quod vt *quod* existit, & vt *quod* operatur. *Ad vltimam probationem.*

55 *Si opponas.* Si dicas: Deus, vt communis tribus personis non operatur vt *quod*, & consequenter nec vt *quod* existit: ergo si solum id subsistit, quod existit vt *quod*, Deus, vt relationes præuenit, non subsistit. Probo antecedens: in primis namque non operatur vt *quod* per actiones notionales, nec per actiones essentiales; non enim creat hic Deus vt tribus personis communis, sed vt est in tribus personis: ergo nullatenus operatur vt *quod*.

Resp. Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem concedo primam partem antecedentis; eo quod operatio notionalis, cum sit productiua ad intra, petit pro concreto subsistens *realiter* distinctum à termino producto; & consequenter subsistens subsistentia incommunicabili, qualis non est subsistentia communis, nego autem secundam partem antecedentis: nam licet in re Deus in tribus personis subsistens operetur ad extra, per se autem solum se habet ad tales operationes hic Deus, vt subsistens subsistentia absoluta, & communi, quo circa ex creaturis Trinitas personarum est incognoscibilis.

§. IV.

In vna acceptione subsistentia non multiplicari probatur.

56 *Secunda conclusio.* Secunda conclusio: *Subsistentia in hac acceptione, scilicet pro existentia per se independenter à sustentante, non multiplicatur in diuinis personis, sed vna subsistentia absoluta tres personæ subsistunt.* Hanc concedo Authoribus *secundæ sententiæ*, nec meo iudicio disentire ab illa possunt nostri Thomistæ pro *tertia sententia* adducti.

Probat. 1. ex Diuo Thom. Illam ostendo primo ex D. Thoma quæst. 9. de potentia art. 5. ad 13. ibi: *In diuinis autem proprietates personales hoc solum habent, quod supposita diuinæ naturæ ab inuicem distinguunt, non autem sunt principium subsistendi diuinæ essentiæ: ipsa enim diuina essentia est secundum se subsistens, sed è conuerso, proprietates personales habent quod subsistant ab essentia.* Id ipsum docuerat quæst. 8. art. 3. 7. 8. & 9. illis verbis: *Dicendum, quod relatio, vt dictum est, distinguit in quantum est relatio, constituit autem hypostasim in quantum est diuina essentia, & vtrumque facit in quantum est diuina essentia, & relatio:* ergo ex mente Diui Thomæ, relationes ratione sui non sunt subsistentes, in aliqua subsistentiæ acceptione, sed ratione essentiæ; & consequenter, subsistentia, in tali acceptione, non multiplicatur in diuinis personis; at huiusmodi subsistentiæ acceptio non est alia quàm in conclusione statuta, nempe pro se existentia, perseitate excludente dependentiam ab alio tanquam à sustentante: ergo subsistentia sic accepta non multiplicatur in diuinis personis.

57 *Resp.* Dices, relationes subsistere in quantum sunt diuina essentia, ly *in quantum* denotante radicem, & hoc intendere Diuum Thomam, non autem ly *in quantum* denotante rationem vnicam formalem subsistendi; hoc enim habet ratione sui quatenus ab essentia distinctæ. Quod autem sic intelligendus sit D. Thomas, exinde manifestum videtur, quod asserit, relationes, in quantum sunt diuina essentia, hypostasim constituere, quod esse verum non potest, ly *in quantum* denotante rationem formalem, sed solum radicem, aliàs diuinæ personæ, seu hypostases, per aliquid absolutum constituerentur: ergo eodem modo interpretandus est, quando asserit, subsistere in quantum sunt essentia diuina.

58 *Contra 1.* Sed contra primo: nam D. Thom. *solutione ad 13. argumentum*, constituit discrimen inter omnem naturam creatam, & diuinam, per hoc quod diuina à se, & per se subsistit, & proprietates ratione illius; in creatis autem non ita contingit, sed proprietates dant naturæ, & subsistere, & ab alijs distinguit; at ly *in quantum* denotante essentiam pro radice subsistendi in proprietatibus, non subsistit hoc discrimen: nam etiam in natura Angelica proprietates indiuiduantes habent *radicaliter* à na-

tura subsistere: ergo denotat, non radicem, sed rationem formalem.

59 *Secundo.* Secundo; nam *ibidem* negat; proprietates personales dare diuinæ naturæ quod subsistat; at si ratione sui subsistere haberent in sensu conclusionis, darent diuinæ essentiæ quod per illas subsisteret, sicut dat essentiæ realitatem imo, & perfectionem, in sententia, quæ relationibus relatiuas perfectiones concedit; nego ratione sui subsistentiam, in sensu conclusionis, non habet.

Tertio. Tertio: nam D. Thomas asserit, ratione sui distinguere supposita, illa tamen subsistentia constituere in quantum sunt diuina essentia; at si ly *in quantum* solum denotat radicem, non est discrimen inter hoc quod est constituere, & distinguere: nam etiam ab essentia *radicaliter* habent quod distinguant supposita, sicut, & totum suum esse ab essentia *radicaliter* habent: ergo non radicem, sed rationem formalem denotat particula *in quantum*.

60 *Resp.* Dices, relationes habere ab essentia, quod distinguant *suppositaliter*, non vero habere ab illa, quod distinguant *absolutè*, sed ratione communis conceptus relatiui, & in hoc D. Thomam statuisse discrimen.

Contra. Sed contra: nam sicut habent ratione sui distinguere absoluta aliqua distinctione, ita habent ex communi conceptu constituere in aliquo esse ergo si distinguere *suppositaliter* habent eodem modo ab essentia, quo constituere in esse subsistentis, nullum extat discrimen inter distinguere, & constituere, quoad hoc quod est relationes illud ab essentia habere. Nec iuuat coniectatio per interpretatione adducta: nam non loquitur D. Thomas de constitutione hypostasis in ratione hypostasis, seu personæ, sed constitutione illius in ratione subsistentis, subsistentia, de qua loquimur, licet autem primum solum *radicaliter* habeant ab essentia, secundum autem habent ab illa *formaliter*. Quod autem sic interpretandus sit D. Thomas, constat *ex quæst. 8. art. 3. ad 7.*

61 *Secundo prob. conclusio.* Secundo probatur conclusio: attributa, vt *virtualiter* ab essentia distincta, non gaudent substantijs *virtualiter* distinctis à substantia absoluta essentiæ: ergo relationes, vt *realiter* inter se distinctæ, non subsistunt per subsistentias *realiter* distinctas, iuxta dictam subsistentiæ acceptionem. Antecedens constat à paritate existentiæ; quæ non multiplicatur *virtualiter* in attributis: ergo nec subsistentia, accepta pro perseitate existendi, *virtualiter* multiplicatur, cum subsistentia sic dicta, in vera Thomistarum sententia, consistat in vltimo complemento naturæ ad vnionem cum existentia.

62 *Consequentia prob. 1.* Consequentia vero probatur primo ex Diuus Thoma quæst. 6. de potentia art. 5. solutione ad 16. argumentum, illis verbis: *Dicendum, quod attributa essentialia nullam ad inuicem habent oppositionem, & ideò licet subsistant sicut relationes, non tamen constituunt pluralitatem suppositorum*: ergo sumpta D. Thom. attributa; & relationes parificantur quoad hoc, quod est subsistere, id est per se existere; & consequenter si in attributis non plurificantur *virtualiter* subsistentiæ, sed vna subsistentia essentiæ subsistunt, nec in relationibus multiplicantur *realiter*, subsistentia accepta pro per se existentia.

63 *Secundo.* Secundo probatur: attributa namque non minus habent rationem substantiæ, quam relationes: ergo si quamuis ab essentia *virtualiter* distinguantur, perseitas dependentiam à sustentante excludens non multiplicatur in illis *virtualiter*, pariter relationes, esto substantia sint, & ab essentia *virtualiter* distinguantur, perseitas, dictam dependentiam excludens, non erit in illis *virtualiter* ab essentiæ perseitate distincta; & consequenter non multiplicabitur *realiter*.

64 *Tertio prob. conclusio.* Tertio probatur: vnica existentia essentiæ sufficit vt existant relationes diuinę, vt fatentur nostri Thomistę, & ex alienis plures, fusèque ostendimus *q. 28. disp. 80.* ergo vna existentiæ essentiæ perseitas sufficiet vt per se existant; & consequenter non multiplicabitur *realiter* in illis subsistentia accepta pro per se existentia, perseitate excludente dependentiam ab alio, tanquam à sustentante. Probo consequentiam primo: nam ideò existentia vnica sufficit, quia conceptus existentiæ absolutus est; at etiam subsistentia, in præfata acceptione, est absoluta vt expresse docet D. Tho. in 1. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 4. illis verbis: *Quæ dicuntur per respectum ad esse, prædicantur singulariter, vt subsistentia, & essentia, quamuis nomen subsistentiæ apud vsum Sanctorum sumatur pro hypostasi, vt prius dictum est*: ergo non multiplicatur *realiter* in diuinis relationibus.

Prob. consequentia 1.

65 *Secundo.* Secundo: nam ideò existentia essentiæ sufficit, vt relationes existant, quia infinita est in ratione existentiæ; at etiam subsistentia essentiæ infinita est in ratione excludentis dependentiam à sustentante: ergo sufficiet, vt per illam relationes subsistant, seu per se existant, perseitate excludente præfatam dependentiam.

Tertio. Tertio: nam quia existentia essentiæ constituit existens personas, vnum esse à se prędictæ existentiæ constituit personas existentes à se, quo circa ratio *increati* non multiplicatur in illis: ergo eadem ratione vnica existentiæ diuinæ perseitas, dependentiam à sustentante excludens, erit sufficiens, vt relationes existant per se; ac proinde non multiplicatur *realiter* in illis.

Denique: nam eo ipso, quod existentia essentiæ se sola constituat existentes personas, non potest illis ratione sui immediatè competere, sed ratione essentiæ diuinæ: ergo eo ipso relationes ratione sui non existent per se, sed ratione essentiæ tantum; & consequenter talis perseitas in illis multiplicari nequit. Patet consequentia: nam perseitas hæc consistit in eo, quod aliquid existat ratione sui, & non alterius: ergo si relationes non ratione sui, sed ratione essentiæ existunt, non conuenit illis ratione sui perseitas existendi, & consequenter nec subsistentia. 66 *Denique prob. conclusio.*

Et confirmatur: nam subsistentia, de qua loquimur *in hac conclusione*, est vltimum complementum entitatis ad existendum; at eo ipso quod existentia relationibus, non ratione sui, sed ratione essentiæ conueniat, non sunt ratione sui vltimo, & completè, existendi capaces, sed solum ratione essentiæ, sicut partes compositi non ratione sui, sed ratione compositi existunt, quo circa non subsistunt: ergo eo ipso non conuenit illis subsistentia ratione sui, sed præcisè ratione essentiæ. 67 *Conf.*

§. V.

Contraria argumenta soluuntur.

Contra istam conclusionem arguitur primo ex D. Thoma infra q. 40. art. 3. in corpore illis verbis: *Non enim proprietates personales intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis, sicut forma subiecto præexistenti, sed afferunt secum sua supposita, in quantum sunt ipsæ personæ subsistentes, sicut Paternitas est ipse Pater*; at si proprietates personales non afferrent secum propriam subsistentiam, intelligerentur aduenire sicut formæ subiecto, secum non afferrent sua supposita; siquidem ratione sui non subsisterent, sed solum ratione naturæ, cui aduenirent: ergo ratione sui gaudent subsistentia distincta à subsistentia essentiæ. 68 *Arg. 1.*

Respondeo, mentem D. Thomæ *ibi* esse saluare, quod remotis proprietatibus, non remaneat in Deo intellectus hypostasis, & rationem reddit. *Nam proprietates non adueniunt hypostasibus sicut subiecto præexistenti, sed adueniunt constituendo ipsas hypostases; & consequenter illis remotis intellectus hypostasis manere non potest*: vnde non negat D. Thomas, quod essentiæ adueniant sicut præexistenti subiecto, sed quod adueniat isto modo hypostasibus, ad quod soluandum sufficit, quod secum afferant proprias subsistentias, quoad perseitatem incommunicabilitatis, quam non supponunt, non autem requiritur, afferre proprias subsistentias, quoad perseitatem independentiæ ab alio, tanquam à sustentante. 69 *Resp. & explicatur Diu. Thom.*

Secundo arguitur: ratio habendi naturam diuinam est subsistentiam, quoad perseitatem independentiæ ab alio, tanquam à subiecto; sed dantur in personis plures rationes habendi Deitatem: ergo & plures perseitates independentiæ, & plures subsistentiæ. Minor probatur: non enim potest plurificari nomen adiectiuum absque pluralitate rationum habendi formam; at diuinæ personæ sunt plures habentes Deitatem: ergo dantur in illis plures rationes habendi Deitatem. 70 *Arg. 2.*

Confirmatur: personalitas Patris v.g. est ex vi suæ lineæ ratio, qua Pater in natura diuina subsistit: ergo ratione sui, & intra propriam lineam subsistentia est; & consequenter rationem subsistendi multiplicat. *Conf.*

Respondeo distinguo maiorem: ratio habendi, quoad independentiam à sustentante in existendo, concedo maiorem: ratio habendi, quoad incommunicabilitatem, nego maiorem, & distinguo minorem: sunt plures rationes habendi, quoad independentiam, nego minorem: quoad incommunicabilitatem, concedo minorem, & nego consequentiam, loquendo de subsistentia pro perseitate independentiæ. Itaque personalitas Patris, v.g. est ratio subsistendi *independenter*, & ratio subsistendi *incommunicabiliter*: primum habet non ex vi lineæ relatiuæ, sed ratione essentiæ inclusæ secundum ratione propriæ lineæ, & ideò multiplicabitur subsistentia in secunda acceptione, vt *sequenti conclusione* videbimus. 71 *Resp.*

Ad confirmationem distinguo antecedens: est ratio, qua Pater in diuina natura subsistit, quoad perseitatem incommunicabilitatis, concedo antecedens: quoad perseitatem independentiæ à sustentante, nego antecedens, & distinguo consequens: est subsistentia quoad independentiam, nego consequentiam: quoad incommunicabilitatem, concedo consequentiam. 72 *Ad conf.*

Sed oppones primo: sequi ex hac solutione; personalitatem Patris intra propriam lineam non obtinere rationem personalitatis completam: consequens est falsum: ergo & solutio tradita. Probatur sequela: de ratione personalitatis perfecta, & completa, est, quod sit ratio subsistendi, nedum *incommunicabiliter*, sed etiam *independenter*. Tum, quia de ratione personæ vtraque perseitas est; & consequenter vtraque à personalitate perfecta debet prouenire. Tum etiam; quia personalitas creata habet ratione 73 *Replicbis 1.*

tione sui vtramque perseitatem præstare: ergo si Paternitas ratione sui vtramque perseitatem non præstat, non obtinet intra propriam lineam perfectam perseitatis rationem. Ex quo vlterius sequitur, aliquid ad perseitatem spectans à diuina prouenire natura, ac proinde esse *semipersonam*, vt loquitur Caietanus.

74 *Secundo.* Secundo: Paternitas ad essentiam addit rationem substantiæ: ergo addit perseitatem independentiæ à subiecto inhæsionis: ergo etiam addit perseitatem independentiæ à sustentante. Patet antecedens: nam personalitates sunt plures substantiæ relatiuæ: ergo addunt perseitatem independentiæ à subiecto inhæsionis, in qua consistit conceptus substantiæ.

Tertio. Tertio: Paternitas v. g. ratione sui omnem independentiam excludit: ergo ratione sui gaudet perseitate independentiæ à sustentante.

Quarto. Quarto: eo ipso quod Paternitas ratione proprij conceptus gaudeat perseitate incommunicabilitatis supposito, illi ratione sui repugnat sustentari ab alio: ergo eo ipso gaudet ratione sui perseitate independentiæ à sustentante; & consequenter subsistentia est, in acceptione nostræ conclusionis.

75 *Resp. ad 1. replicã.* Respondeo ad primam obiectionem negando sequelam, ad probationem, nego antecedens. Quod non conuincunt duæ probationes, non prima: nam licet vtraque perseitas sit de conceptu personæ; cum ad personam constituendam ingrediantur natura, & personalitas, potest vna à natura, & altera à personalitate præstari. Vnde ex hoc non colligitur, vtramque perseitatem esse de ratione personalitatis in abstracto. Nec secunda: nam quod personalitas creata vtramque perseitatem ratione sui præstet, prouenit ex imperfectione naturæ creatæ, quæ ante personalitatem subsistens non est, imò nec existens: vnde colligitur, vtramque perseitatem esse de ratione personalitatis ex communi conceptu, sicut non valet ista consequentia: *Personalitas creata naturam primo subsistentem constituit: ergo est de ratione personalitatis, vt sic, primo subsistentem naturam constituere;* cum plures ex illis, contra quos nostra conclusio procedit, fateantur absolutam subsistentiam essentiæ; & consequenter fateri etiam tenentur personalitatem diuinam non esse primam rationem subsistendi naturæ. *Instatur arg.*

76 *Ad 2. resp. 1.* Ad secundam respondeo primo distinguendo antecedens: addit rationem substantiæ, si accipiatur pro supposito, concedo antecedens, & in hoc sensu à Patribus plures conceduntur substantiæ: rationem substantiæ acceptam pro essentia per se, nego antecedens, in quo sensu à Patribus plures substantiæ etiam relatiuæ negantur, & nego consequentiam, sed solum infertur addere perseitatem incommunicabilitatis, non autem independentiæ.

77 *Secundo resp. & arg. instatur.* Vel secundo, omisso antecedenti, & prima consequentia, nego secundam, istoque argumentum: tum, in partibus compositi substantialis, in quibus inueniuntur plures perseitates inhærentiæ oppositæ, & tamen non dantur in illis plures perseitates independentiæ à sustentante, seu à ratione formali existendi, aliàs per se, & ratione sui subsisterent, quod plures ex contrarijs negant, etiam ex illis, qui plures partiales existentias concedunt. Tum etiam, in essentia substantię, de cuius conceptu est perseitas, inhęrentię opposita; & tamen non est illius essentiali conceptu perseitas independentię subsistentia constituens. Tum denique, in diuinis attributis, quibus plures rationes substantię concedendę sunt necessario, supposito quod relationes sint plures substantię *realiter*; & consequenter multiplicari debent in illis *virtualiter* perseitates inhęsioni oppositę; & tamen perseitas independentię à sustentante, in qua subsistentia consistit, in illis *virtualiter* non multiplicatur.

78 *Ad 3. Resp.* Ad tertiam distinguo antecedens: omnem dependentiam realem ab omni *realiter* à se ipso distincto, concedo antecedens: omnem dependentiam virtualem ab aliquo *virtualiter* ab illa distincto, nego antecedens, & consequentiam: quia licet Paternitas in existendo nequeat ab aliquo *realiter* distincto à se dependere, dependet tamen *virtualiter* ab essentia ratione cuius *exercitè* existit, & hanc secundum dependentiam debebat excludere, vt ratione sui subsisteret.

79 *Ad vlt.* Ad vltimam distinguo antecedens: eo ipso repugnat illi sustentari ab alio, vt supposito, concedo antecedens: ab alio subsistente, etsi non sit suppositum, nego antecedens, & consequentiam: quia licet ratione sui repugnet communicari supposito, & ab illo sustentari, non tamen repugnat illi sustentari ab alio subsistente; sustentatur namque ab essentia, ratione cuius vltimo capax existendi constituitur: vnde sicut attributa vt relationes preueniunt, non subsistunt ratione sui, vt *virtualiter* distinguuntur ab essentia; quia licet non sustentatur pro illo priori à supposito, sustentantur tamen ab essentia vt subsistente, quia ratione illius eis existentia communicatur, ita similiter, licet relationes non sustententur ab alio supposito; quia sustentantur ab essentia subsistente, ratione cuius capaces existentię vltimo constituuntur: fit, vt ratione sui, quatenus ab essentia *virtualiter* distinguuntur, non subsistant, hoc est, non existent per se, perseitate excludente dependentiam à sustentante, etsi ratione sui gaudeant perseitate excludente omnem communicabilitatem supposito.

Sed vrgebis primo: sequi ex hac solutione, quod Personalitas creata ratione sui subsistentia non sit, in sensu conclusionis; consequens est falsum: ergo & solutio tradita. Probatur sequela: existit ratione naturæ: ergo ab essentia, & composito, sustentatur; consequenter, si hac ratione personalitates diuinæ ratione sui subsistentes non sunt, nec personalitas creata id habebit, quatenus à natura distinguitur. 80 *Vrgebis primo.*

Secundo sequitur, habere, Deum, vt relationes præuenit, non solum existere vt *quod*, & subsistere, sed etiam esse suppositum, & personam; consequens derogat fidei: ergo idem quod prius. Probatur sequela: communicari alteri, vt formæ, & rationi sibi adiacenti, non autem ratione sui per se subsistenti; non obstat rationi personæ, & suppositi, vt constat in personis Patris, & Filij, quæ communicantur rationi spirationis: quin ex hoc amittant rationem suppositi, & personæ; eo quod non communicantur illi, vt per se subsistendi ratione sui, sed vt formæ adiacenti; at si personalitates non subsistunt ratione sui, Deus communicatur illis, tantum vt formis adiacentibus per se & ratione sui non subsistentibus: ergo erit persona, & suppositum. 81 *Vrgebis 2.*

Respondeo ad primam instantiam negando sequelam: ad eius probationem dicatur, personalitatem creatam non existere ratione naturæ prius existentis vt *quod*, & ratione sui subsistentis, sed existentis solum vt *quo*, & subsistentis ratione personalitatis, ex quo non sequitur, non esse subsistentiam ratione sui, benè vero in nostro casu; quia personalitates diuinæ existunt ratione naturæ existentis prius vt *quod*, & ratione sui subsistentis. 82 *Resp. ad primã instantiam.*

Ad secundam nego etiam sequelam, ad probationem distinguo maiorem: si illud cui communicatur, nec per se subsistat, perseitate independentiæ, nec perseitate incommunicabilitatis aliam incommunicabilitatem non supponente, concedo maiorem: si licet prima perseitate non gaudeat, gaudeat tamen secunda, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam, quia licet personalitates diuinæ prima perseitate non gaudeant, gaudent tamen secunda, ad differentiam relationis spiratoris, quæ in Patre, & Filio, perseitatem incommunicabilitatis supponit, & ipsa primam incommunicabilitatem non tribuit. 83 *Ad 2.*

Secundo arguitur: id solum potest ratione sui principium *quod* actionis constituere, quod ratione sui subsistentia est; at personalitas Patris v.g. ratione sui, quatenus ab essentia distinguitur, constituit principium *quod* actionis generatiuæ; cum principium *quod* illius non sit *hic Deus*, vt tribus personis communis, aliàs omnes personæ generarent: ergo ratione sui subsistentia est, & Patrem subsistentem constituit; & consequenter dantur tres subsistentiæ relatiuæ. 84 *Secundo arg.*

Respondeo, principium *quod* generationis diuinæ petere duo: primum est, quod existat vt *quod*, perseitate independentiæ à sustentante: secundum, quod à termino genito *realiter* distinguatur, & consequenter, quod subsistat per se, perseitate incommunicabilitatis: primum Pater habet à subsistentia absoluta; quia tamen ab illa secundum non habet: consequens fit, quod *hic Deus*, vt communis, non sit principium *quod* diuinæ generationis, sed tantum Pater, vt subsistens subsistentia, incommunicabili, à qua incommunicabilitatem sortitur. Cæterum ex hoc solum sequitur, Paternitatem ratione sui esse subsistentiam acceptam pro perseitate incommunicabilitatis, non autem quod sit subsistentia in sensu conclusionis, videlicet, accepta pro perseitate independentiæ. 85 *Resp.*

§. Vltimus.

In alia subsistentiæ acceptione non dari subsistentiam communem, probatur.

Tertia conclusio: *Subsistentia accepta pro perseitate incommunicabilitatis, non datur subsistentia communis, sed tantum tres relatiuæ.* Ita Authores *tertiæ sententiæ*, cui, meo iudicio, non disentiunt, nec disentiri possunt Authores *secundæ*, imò expressè illam concedit Capreolus in 1. dist. 26. quæst. 1. ad 1. argumentum ex his, quæ secundo loco inducuntur ex Aureolo contra tertiam conclusionem his verbis: *Etsi dicatur vlterius, cum subsistentia dicatur à subsistere, & sit eius conceptus formalis, quomodo plurificatur subsistentia non plurificato subsistere, dico quod argumentum concluderet, si subsistentia solum diceretur à subsistere, sed non sic est: nam subsistentia dicit vltra hoc, indiuisionem, & incommunicabilitatem, & ideò in diuinis non plurificatur subsistentia ex parte ipsius subsistere, sed ex parte indiuisionis, quæ plurificatur secundum pluralitatem suppositorum:* ergo ex mente Capreoli subsistentia accepta pro perseitate incommunicabilitatis plurificatur, & non est communis. 86 *Tertia conclusio.*

Prima pars conclusionis adeò est manifesta, vt à nullo possit negari: omnia enim prædicata absoluta communia sunt tribus personis: ergo nullum ex illis potest perseitate incommunicabilitatis gaudere. Si fortè dicatur gaudere perseitate incommunicabilitatis extraneo supposito. In contrarium obstat, hanc perseitatem 87 *Prima pars conclusionis probatur. Si dicas. Contra.*

tatem subsistentię rationem non obtinere; cum conueniat diuinę essentiæ in abstracto, cui essentialiter repugnat in compositionem venire, & tamen in abstracto subsistens non est, nec vt sic intelligitur.

88 *Secunda pars prob.* Secundam conclusionis partem ostendo in hunc modum: nam iuxta Concilia, & Patres, dantur plures subsistentiæ in diuinis; at non dantur plures accepta subsistentia pro perseitate independentiæ à sustentante, vt *praecedenti conclusione* vidimus: ergo plurificantur, accepta subsistentia pro perseitate incommunicabilitatis. Consequutio tenet. Minor constat ex dictis *praecedenti conclusione*. Maior autem probatur ex 6. Synodo generali, actione 11. illis verbis: *Sanctissima Trinitas numerabilis facta est personalibus subsistentijs*. Id ipsum habetur *in Concilio Niceno 2. in exemplari litterarum*. Theodori Patriarchæ Hierosolymitani, & *in Concilio Lateranensi particulari* 2. approbato à Martino Papa I. *Consultatione 5. Canone 1.* Ex Patribus etiam docet Cyrillus Alexandrinus *Dialogo de Trinitate lib. 3. circa finem*. Nazianzenus *oratione 25. Ad Arrianos*. Chrysostomus *ad Hebraeos 1. homilia 2.* Athanasius *tom. 5.* in quæstionibus quęst. 7. his verbis: *Tres personas confiteor, tres subsistentias, tria propria*. Damascenus lib. 1. fidei cap. 9. in fine vbi ait: *Filius propriam habet subsistentiam, praeter eam, quae Patris est*. Denique, omissis alijs, id ipsum disertis verbis tradidit D. Thomas *quaest. 9. de potentia art. 2. ad 8.* Et supra q. 29. art. 2. ad 2. his verbis: *Dicendum, quod sicut nos dicimus in Diuinis tres personas, & tres subsistentias, ita Graeci dicunt tres hypostases*.

89 *Resp. 1. Contra.* Respondebis primo, apud Concilia, & Patres, quando *pluraliter* subsistentię dicuntur, accipi subsistentiam per personalitate. Sed contra: nam vel acceptio subsistentię pro personalitate, propria est, vel impropria loquutio? Si primum, habemus intentum, scilicet, subsistentiam in aliqua sui propria acceptione plurificari in diuinis. Si secundum, absque vrgenti necessitate, Conciliorum, & Sanctorum Patrum verba ad improprium sensum extorquentur, quod est inconueniens: ergo Concilia, & Patres non sunt intelligendi de subsistentia pro personalitate accepta, nisi personalitas propriè sit subsistentia ratione sui.

90 *Resp. 2.* Respondebis secundo, accipi in pręallegatis verbis subsistentiam *in concreto*: vnde quando Concilia, & Patres, affirmant, plures esse subsistentias, idem est, ac si dicerent, plures res subsistentes, ad quod necessarium non est, quod subsistentię sint plures, sed sufficit plures esse res eadem subsistentia subsistentes.

Contra. Sed contra: nam ad plurificationem concreti substantiui necessarium est, plurificari formam: quo circa non possunt in Catholico sensu tres personę dici tres Dij; eo quod nomen *Deus* substantiuum est, & vna tantum forma significata, scilicet *Deitas*: ergo si Patres, & Concilia concedunt plures subsistentias *in concreto*, multiplicant substantiam, quę est forma huius concreti.

91 *Dices.* Dices, hoc concretum *subsistens*, non substantiuum, sed adiectiuum esse, vel vtramque acceptionem admittere, sicut *omnipotens*, *sapiens*, & alia, quando autem Concilia, & Patres concedunt plures substantias *in concreto*, loquuntur de concreto accepto *adiectiuè*, non *substantiuè*.

Sed contra. Sed contra: accipere formam pro concreto sumpto *adiectiuè*, est impropria acceptio, & loquutio; quo circa nullus Theologorum audebit asserere tres omnipotentias in Deo in loquutione propria, etiam si Catholicè concedatur, tres personas esse tres omnipotentes *adiectiuè*: ergo solutio ista verba Conciliorum ad improprium sensum extorquet absque vrgenti necessitate, quod est inconueniens.

92 *Aliorum impugnationes excluditur.* Mitto aliorum impugnationes, quibus solutio tradita solet precludi. Primo ex eo, quod quando sexta Synodus docet, Trinitatem numerabilem esse tribus personalibus subsistentijs, haberet iste sensus, *tribus personalibus personis*, qui incongruentissimus est. Secundo: nam quia secundum fidem conceduntur in Deo tres personę, non possunt tres personalitates *in abstracto* negari: ergo pariter, concessis tribus subsistentibus, negari non possunt tres subsistentię *in abstracto*. Nam ad primam responderi potest, non fieri illum sensum, sed istum, scilicet, *numerabilem esse tribus personalibus suppositi*, qui sensus incongruus non est. Ad secundam negando consequentiam; eo quod ly *persona* non potest accipi nisi solum *substantiuè*, & ideò nec multiplicari in aliquo sensu absque formę multiplicatione; at vero ly *subsistens* adiectiuè accipi potest, & idcircò multiplicari, absque eo quod forma multiplicetur.

93 *Denique resp.* Denique respondebis, multiplicari subsistentiam absque eo quod multiplicetur ratio formalis subsistendi per hoc solum, quod ratio formalis subsistendi, quę absoluta est, diuersis modis incommunicabilitatis terminetur, sicut conceduntur in Deo plures potentię notionales, *generatiua*, scilicet, & *spiratiua*, absque eo quod multiplicetur realiter formalis ratio producendi, quę in vtraque est absoluta; sed per hoc quod ratio illa absoluta diuersis rationibus terminetur. Quem dicendi modum primum se inuenisse gloriatur doctissimus noster Ioannes Vincentius.

94 *Sed cōtra primo.* Sed contra primo: nam sequitur ex hac solutione, multiplicari subsistentiam solum *secundum quid*, non autem *simpliciter*; consequens est falsum; dantur enim plures personalitates *simpliciter*, & subsistentiæ plurificantur eo modo, quo personalitates, ergo prædicta solutio est nulla. Probatur sequela: nam iuxta hanc solutionem, solum multiplicatur in relationibus *ad*, quo se respiciunt, non vero *in*, quo ad subiectum comparantur; at expressus conceptus respiciendi terminum est extra lineam subsistentiæ, & consequenter eius multiplicatio non sufficit multiplicare subsistentias *simpliciter*, sed tantum *secundum quid*: ergo ex hac solutione sequitur, multiplicari subsistentiam *secundum quid*, non autem *simpliciter*. Quo argumento conuictus doctissimus ille Magister resolutionem traditam, vt minus probabilem, deserens, tertiæ sententiæ vt probabiliori consentit.

Secundo: personalitates multiplicantur in Deo, non solum pro connotato, & secundum aliquem modum, sed etiam secundum personalitatis substantiam; at personalitas *in recto* est subsistentia; cum iuxta D. Thomam *supra qu. 29. art. 2.* nihil aliud sit personalitas, quam subsistentia in rationali natura: ergo subsistentia, etiam vt ratio subsistendi, multiplicari debet. 95 *Secundo.*

Tertio reijcitur: personalitas, prout est ratio existendi per se, perseitate incommunicabilitatis, est ratio subsistendi; at prout sic multiplicatur: ergo multiplicatur prout est ratio subsistendi. Minor cum consequentia tenet. Maiorem autem probo: nam iuxta D. Thomam *supra q. 29. art. 2. in corpore*, personalitas dicitur subsistentia, secundum quod est ratio existendi per se, & non in alio; at in alio esse dupliciter capitur, scilicet per dependentiam à sustentante, & per communicationem sine dependentia, vt constat in anima rationali, quæ dicitur esse in materia, etsi non dependeat ab illa, quia ei communicatur: ergo esse per se dupliciter etiam capitur, primo, pro perseitate communicationem excludente, secundo, pro perseitate excludente dependentiam; & consequenter, quod est ratio per se existendi, perseitate incommunicabilitatis, erit ratio per se subsistendi. Secunda conclusio ista potest ostendi argumentis contra secundam factis, quæ illam ad minus conuincunt. *Tertio reijcitur.*

Sed obijcies primo: quia existentia est vltimus terminus, non potest alia existentia actuari, nec præter absolutam relatiua conceditur; at subsistentia etiam est terminus vltimus in linea subsistendi: ergo per aliam actuari non potest, nec præter absolutam relatiua concedi. 96 *Primo obijcit.*

Respondeo dupliciter, primo distinguendo minorem: subsistentia personalis, concedo minorem: subsistentia non personalis, nego minorem, & consequentiam, vel distinguo consequens eodem modo. *Diluitur 1.*

Secundo distinguo minorem: est vltimus terminus in linea independentiæ, vel incommunicabilitatis, concedo minorem: in vtraque linea, nego minorem, & distinguo consequens: per aliam eiusdem rationis, concedo consequentiam: diuersæ rationis, nego consequentiam. Itaque subsistentia, quæ est ratio perseitatis independentiæ, actuari nequit per aliam, quæ ratio independentiæ sit, benè tamen per aliam, quæ ratio incommunicabilitatis sit: è contra vero, subsistentia, quæ ratio incommunicabilitatis est, non potest per aliam, quę ratio incommunicabilitatis sit, actuari, bene tamen per aliam, quę sit ratio perseitatis independentię. Ex quo obiter colliges discrimen inter existentiam, & subsistentiam: illa namque solum vno modo dicitur, hęc vero dupliciter capitur, quare ista multiplicari potest, secus vero existentia. *Secundo.*

Obijcies secundo: nam iuxta D. Thomas *supra* relatum, relationes non sunt rationes subsistendi essentię diuinę, sed per se, & ratione sui subsistit; at concessis pluribus subsistentijs relatiuis, non possunt non esse rationes subsistendi essentię: ergo non sunt admittendę. Respondeo, D. Thomam negasse, proprietates personales esse rationes subsistendi essentię in priori subsistentię acceptione; non autem in posteriori, de qua *in hac conclusione* sumus loquuti. 97 *Secunda obiectio occurritur.*

Ex dictis in discursu huius disputationis colligitur maior confirmatio doctrinę à Nobis traditę *supra qu. 28. disp. 79.* cur, scilicet, relationes perfectionem ad essentiam non addant etsi gaudeant proprijs subsistentijs, nempè: quia ratio subsistentię, quam addunt, non consistit in perseitate independentię, quę perfectio est, & ordinem ad existentiam exprimit, sed in perseitate incommunicabilitatis, quę ordinem ad existentiam non exprimit, nec perfectionem dicit; in hoc enim, quod est alteri incommunicabile esse, nulla relucet perfectio. Et hęc de ista disputatione applicanda litterę Magistri *in 1. dist. 13. & dist. 26.* vbi à Capreolo tractatur. 98 *Corollarium è dictis.*

DISPV-

DISPVTATIO OCTVAGESIMAQVINTA.

Quænam alia prædicata *pluraliter* in Diuinis dicantur?

§. I.

Regula generalis statuitur pro his, quæ pluraliter, & singulariter dicuntur in Deo.

Nu. 1. *Subsistentia dicitur pluraliter, & singulariter. Quædam alia solùm singulariter.* EX dictis *in disputatione præcedenti* constat, subsistentiam dici *singulariter*, & etiam *pluraliter*, primum in acceptione absoluta, secundum in relatiua. Ex dictis etiam *quæst.28. disp.80.* constat, nec æternitatem, nec durationem, nec rationem increati, nec essentiam, dici *pluraliter*, sed solum *singulariter*. Et ex his, quæ diximus *in eadem quæstione disp.79.* constat, perfectionem non plurificari, nec bonitatem. Quod expressè docet D. Thom. *quæst.30. art.2. ad 4.* vbi ait, non esse aliam bonitatem Patris, aliam Filij, & aliam Spiritus Sancti; sed vnum, & eadem. Quod etiam expressè docet D. Thomas *supra quæst.29. art.2. ad 2. & quæst.30. artic.1. ad 2.* Notat autem *ibi* Diuus Thomas, non esse in consuetudine apud Latinos, dicere tres substantias, ne intelligantur tres essentiæ, propter nominis æquiuocationem. Quam doctrinam ex Parente Augustino desumpsit libr.5. de Trinitate capit.9. in principio illis verbis: *Sed quia nostra loquendi consuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligeretur, cum dicimus essentiam, quod intelligimus cum dicimus substantiam, non audemus dicere vnam essentiam, tres substantias, sed vnam essentiam, vel substantiam, tres autem personas.*

2 *Traditur regula generalis.* Restat igitur circa alia prædicata examinare, an *pluraliter*, an *singulariter* in diuinis dicantur. Ad quod dignoscendum generalis regula sit, nostraque, & communis conclusio. *Quæ personis competunt ratione solius essentiæ*, singulariter *tantum dicuntur, quæ solum ratione proprietatum personalium, dicuntur solum* pluraliter, *quæ autem, & ratione essentiæ, & ratione proprietatum personis conueniunt, &* pluraliter, & singulariter *dicuntur.*

3 *Prob. ex Aug.* Conclusionem istam nullus Theologorum potest negare, illam ferè expressè tradidit Augustinus lib.5. de Trinitate cap.8. in principio illis verbis: *Quæ propter illud præcipuè teneamus quidquid ad se dicitur, præstantissima illa, & diuina sublimitas substantialiter dici, quod autem ad aliquid, non substantialiter, sed relatiuè, tantum quæ vim esse in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, vt quidquid de singulis ad se ipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur.* Cum autem idem sit *relatiuè* dici, & ratione relationis competere, & *absolutè* dici, & ratione essentiæ conuenire, manifestè ex Augustino infertur, ea *pluraliter* dici, quæ ratione relationis conueniunt, & *singulariter*, quæ ratione essentiæ.

4 *Prob. ratione.* Hoc ipsum hac vnica ratione suadetur: relatio namque in diuinis multiplicatur; essentia autem vna manet in tribus personis: ergo, quę conueniunt ratione solius essentię, retinent vnitatem, quæ ratione solius relationis, vnitate non gaudent, sed *pluraliter* dicuntur, quæ autem, & ratione essentiæ, & ratione relationis, dicuntur *singulariter*, quatenus competunt ratione essentiæ, & *pluraliter*, quatenus ratione relationum conueniunt.

5 *Generalis regula applicatur.* Hinc oritur primo, vt dicantur tres personæ in diuinis, & nullatenus vna persona: eo quod ratio personæ non conuenit ratione essentię, nec pro illa accipi potest, sed tantum pro relatione subsistente. De quo D. Thomas *infra quæst.39. art.3. ad 4.* Secundo, quod subsistentia dicitur vna, & conceduntur plures, primum quatenus competit ratione essentię, secundum vero quatenus competit ratione relationis. Tertio, quod existentia vna concedatur in Deo, & nullatenus concedantur tres: quia vt ostendimus *quæst.28. disp.80.* existentia *absolutè* dicitur, & relationibus ratione essentię conuenit, non ratione sui. Quarto, quod diuinę personę dicantur vna res, & plures, vna res, quę est essentia, plures res, quę sunt personę; eo quod realitas, quę in esse non consicto, sed ratio consistit, & pro essentia accipitur, & pro relationibus.

6 *Esse in Deo tres res & vnā rem probatur ex PP.* Quod docuit expressè Aug. lib.1. de Doctrina Christiana cap.5. illis verbis: *Res, quibus fruendum est, sunt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*; & ibidem: *Trinitas quædam summa res est.* Docuit etiam Anselmus lib. de Incarnatione Verbi cap.3. vbi ait: *Omnes Christianos sentire, quod persona diuina secundum propria sunt tres res, ita tamen vt secundum essentiam communem sint vna, & eadem prorsus res absque separatione, vel diuisione.* Quod etiam traddit D. Thomas infra quęst.39. art.3. ad 3. illis verbis: *Dicendum, quod hoc nomen res est de transcendentibus: vnde secundum quod pertinet ad relationem*, pluraliter, *prædicatur in diuinis, secundum vero quod pertinet ad substantiam*, singulariter *prædicatur*. Nec in contrarium facit diffinitio Lateranensis, quę refertur in cap. *damnamus de summa Trinitate*, vbi decernitur: *Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse vnam quandam summam rem, quæ est essentia*: nam per hoc non negatur esse tres personas, & relatiuas res.

7 *Vnitas prædicatur singulariter, & pluraliter.* Quinto ex eadem regula infertur, dari in diuinis tres vnitates, & vnam vnitatem, primum ratione relationum, secundum ratione essentię. Quod communiter docetur à Theologis, Anselmus *lib. de Incarnatione Verbis cap.3.* Damascenus *lib.1. de fide cap.11. & lib.3. cap.5.* & D. Thomas *quæst.9. de potentia art.4. ad 14. & art.5. ad 4.* & in pręsenti quęst.30. art.3. ad 1. illis verbis: *Dicendum, quod vnum, cum sit de transcendentibus, est communius quàm substantia, & relatio, & similitudo: vnde stare potest in Diuinis, & pro substantia, & pro relatione.* Et breuiter suadetur primo, ex eo quod in diuinis datur vnitas essentię, & pluralitas personarum; at pluralitas sine distinctione vnitatum saluari non potest: ergo dantur plures vnitates relatiuę, & personales, & vna absoluta, & essentialis. Secundo: nam vnitas in realitate indiuisa consistit; at realitas, & indiuisio, conuenit cuiuis ex personis diuinis, non solum ratione essentię, sed etiam ratione relationis: ergo vnitas ratione vtriusque conuenit; & consequenter dicitur *pluraliter* ratione relationum, & *singulariter* ratione essentię.

8 *Non dantur plures infinitates.* Sexto colligitur, non dari in diuinis plures infinitates, sed vnam tantum. Quod patet: nam infinitas sequitur, non realitatem, sed perfectionem; est enim proprietas quantitatis virtutis, quę idem est quod perfectio; at perfectio solum conuenit ratione essentię, & non multiplicatur in diuinis personis, vt vidimus *quæst.28. disp.79.* ergo infinitas etiam solum ratione essentię conuenit diuinis personis, & *singulariter* solum de illis prędicatur. Hæc, quæ ex dicta regula intulimus, indubitata sunt apud Theologos, primum scilicet, quartum, & quintum, cætera autem consonanter ad dicta *quæst.28.* inferuntur. Restant autem quatuor difficultates breuiter enodandæ. Primam est, an ens, *substantiuè* acceptum, *pluraliter* in diuinis dicatur. Secunda, an verum, seu veritas, *pluraliter* de tribus personis prædicetur. Tertia, an prædicatum aliquid multiplicetur in relationibus. Quarta, an tres personæ diuinæ possint dici tria indiuidua.

§. II.

Resoluitur prima difficultas.

9 *Prima sententia, & illius fundamēta.* CIrca primam difficultatem affirmatiuè respondent Suarez, Vazquez, Molina, Torres, & Ruizius, relati à Salmanticensibus, *tract 6. disp.10. dub.1. num.12.* Affirmat etiam Reuerendissimus Sancto Thoma *disp.13. art.3. num.37.* ducti primo ex eo quod ens transcendit relationes non minus quàm res; at quia res transcendit relationes, & essentiam, non solum *singulariter*, sed etiam *pluraliter* dicitur, vt *proximè* ex D. Thoma ostendimus: ergo ens, *substantiuè* acceptum, *pluraliter* in diuinis dicitur. Secundo: quia ens, etsi ab existentia fuerit ad significandum impositum, non tamen illam de formali significat, sed entitatem; at estò admittatur vna solum existentia in diuinis, dantur tamen plures relatiuæ entitates; ergo & plura entia *substantiuè*.

10 *Secunda sententia prob. 1. ex D. Th.* Alij per oppositum negant, quos referunt, & sequuntur Patres Carmelitæ *vbi proximè*, ducti primo authoritate D. Thom. in 1. dist.25. qu.1. art.4. illis verbis: *Nomen entis sumitur ab esse rei, & ideò cum vnum, & idem sit esse trium personarum, si ens sumatur* substantiuè, *non potest* pluraliter *prædicari de tribus personis; quia forma à qua imponitur, non plurificatur in eis; si autem sumatur* participaliter, *& adiectiuè, sic* pluraliter *prædicari potest; quia huiusmodi recipiunt numerum à suppositis, & non à forma significata, vt dictum est.* Quod etiam repetit *solutione ad 1.* & ad Annibaldum *ibid.*

11 *Secundo ratione.* Secundo ratione D. Thomæ: quia nomen substantiuum accipit numerum à forma; at forma significata per hoc nomen *ens* est existentia: tum, quia id docet D. Thomas *loco allegato*. Tum etiam, quia cum significato huius nominis *ens* omnes illius passiones conuertuntur, solum autem cum ente existente conuertuntur omnes entis passiones, & existentia non multiplicatur in personis: ergo ens, acceptum *substantiuè*, non dicitur de diuinis personis *pluraliter*.

Tertio. Tertio: nam esto admittatur, non significare de formali existentiam, eius tamen formale significatum non est entitas vtcumque, sed entitas prout est principium existendi; at entitas, quæ existendi principium, non multiplicatur in diuinis personis ergo nec significatum formale entis, *substantiuè* accepti, multiplicatur.

12 *Prima conclusio.* Pro lite exponenda sit prima conclusio: *ens* nominaliter *potest sumi, vt concretum existentiæ, vt concretum solius essentiæ, quæ est existendi principium, & vt concretum entitatis, prout opponitur* contra

contra nihil. Primam acceptionem probant efficaciter secundæ sententiæ Authores.

13 *Secunda acceptio prob. 1.* Secundam probo primo: nam ens diuisum in decem prædicamenta non est concretum existentiæ, sed essentiæ: ergo ens potest sumi, prout est concretum existentiæ, sed essentiæ. Patet antecedens: nam diuisio illa essentialis, & analoga est; at si ens esset concretum existentiæ, diuisio essentialis non esset; cum existentia, nec sit, nec possit creaturę esse essentialis: ergo ens, quod sic diuiditur, non significat de formali existentiam, sed essentiam.

Secundo. Secundo: quia verbum *est* potest sumi pro essentia, alias non posset vnire extrema in propositione essentiali: ergo à fortiori nomen *ens* potest sumi vt concretum essentiæ; cum ad existentiam denotandam proximius verbum, quam nomen accedat.

Tertio. Tertio: quia nomen *ens* est distinctum à ly *existens*, sumptum *nominaliter*; at hæc distinctio stare non posset, nisi aliquando posset sumi vt concretum solius essentiæ: ergo idem quod prius.

14 *Tertia acceptio prob. 1.* Tertiam acceptionem probo primo: etenim omni abstracto potest dari concretum; at entitas, vt nihilo opposita, abstractum est, cui nullum aliud concretum dari potest: quàm ens: ergo potest accipi vt concretum entitatis oppositæ nihilo.

Secundo. Secundo: nam verè conceduntur in Deo plura entia relatiua; at si ens solum posset accipi pro concreto essentiæ, non possent concedi; cum communiter negentur plures essentiæ, etiam relatiuæ: ergo idem quod prius.

Tertio. Tertio: nam materia, & forma, sunt duo entia *realiter* distincta *partialiter*, at si ens solum posset sumi vt concretum existentiæ, vel solius essentiæ, quatenus est existendi principium, non possent dici duo entia partialibus gaudeant, nec diuersis essentijs, prout essentia est principium essendi: ergo potest sumi vt concretum entitatis contrapositæ nihilo.

15 *Secunda conclusio. Prima pars conclusionis prob. 1.* Secunda conclusio: *Ens sumptum* nominaliter, *si absolutè sumatur, est concretum non existentiæ, nec entitatis, vt opposita nihilo, sed essentiæ quatenus est existendi principium*. Primam partem probo primo; nam aliàs hæc propositio esset falsa, *homo est* essentialiter *ens*, sumpto ente *nominaliter*; consequens est falsum in omnium sententia: ergo & illud, ex quo sequitur. Patet sequela: nam existentia non est de essentia hominis: ergo si absolutè sumptum ens est concretum existentiæ, prædicatio illa vera non erit.

Secundo. Secundo: nam ly *existens* nominaliter, & ly *ens* absolutè prolatum, diuersum habent significatum formale; at ly *ens* absolutè concretum existentiæ esset, gauderent eodem significato formali: ergo ly *ens*, si absolutè dicatur, non accipitur pro concreto existentiæ.

16 *Secunda pars prob.* Secundam partem probo: nam ly *ens* nominaliter acceptum fuit impositum ad significandum ab esse, seu existentia: ergo absolutè sumptum non est concretum entitatis, vt oppositæ nihilo, sed prout est principium existendi. Probo consequentiam: quia namque ly *viuens* nominaliter sumptum fuit impositum ad significandum à vita actuali, etsi actualem vitam de formali non dicat, significat tamen de formali essentiam, non absolutè, sed prout est actualis vitæ principium: ergo si ly *ens nominaliter*, fuit ad significandum impositum ab esse, & si existentia non sit formale illius significatum, erit tamen entitas, non præcisè vt opposita nihilo, sed vt est principium essendi.

17 *Tertia conclusio.* Tertia assertio sit: *Ens, quatenus concretum existentiæ, & concretum essentiæ, non prædicatur* pluraliter *de diuinis personis, benè tamen quatenus est concretum entitatis*, vt nihilo oppositæ, ex quo infertur, absolutè non dici *pluraliter*, sed *singulariter*.

Prima, & secunda pars conclusionis prob. Primam, & secundam partem rectè probant secundæ sententiæ Authores ex differentia, quam tradit D. Thomas *infra qu. 39. art. 3.* inter adiectiuum, & substantiuum, quod, scilicet, nomen numerale cadens supra substantiuum numerat formas, supra adiectiuum autem non formas, sed supposita: quo circa *ibi* concedit D. Thomas, tres personas esse tres habentem Deitatem, secus autem tres Deos: eo quod ly *habens Deitatem* est adiectiuum, *Deus* autem non substantiuum; at formale significatum entis in illis acceptionibus, nempè existentia, & essentia non dicitur de personis *pluraliter*: ergo nec ens, vt concretum talis significati sumptum *substantiuè*.

18 *Prob. tertia pars conclusionis.* Tertiam partem concedo Authoribus primę sententię, & probatur ex principio opposito: entitas namque, vt præcisè opposita nihilo, plurificatur in personis diuinis: tum, quia sic sumpta est non minus transcendens, quàm realitas; hæc autem, quia transcendens, *pluraliter* dicitur. Tum etiam: quia personæ *entitatiuè realiter* distinguuntur, sicut autem distinctio realis non est sine distinctione realitatum, ita nec entitatiua sine distinctione entitatum: ergo ens sumptum *nominaliter*, prout est concretum entitatis, vt oppositæ nihilo, *pluraliter* dicitur.

19 *Ens absolutè dictū non prædicatur pluraliter.* Id autem, quod infertur ex dictis in *secunda assertione* manifestè colligitur; ens namque absolutè sumptum non est concretum entitatis, vt nihilo oppositæ, sed essentiæ, prout est existendi principium; at prout sic non dicitur *pluraliter*: ergo absolutè acceptum non dicitur *pluraliter*, sed *singulariter*: vnde tres personæ non sunt dicendæ *absolutè* tria entia, sed cum addito, nempè *tria entia relatiua*, & *personalia*, &c. Et ex his argumenta vtriusque sententiæ manent soluta.

20 *Si opponas.* Si opponas Concilium Lateranense sub Innocentio 3. cap. 2. vbi dicitur, *Patrem totam suam entitatem dedisse* Filio; Quod etiam docuerunt Cyrillus *lib. 1. in Ioannem cap. 4.* Hilarius *lib. de Trinitate*, & Isidorus *lib. 1. de summo bono cap. 15.* at si entitas *pluraliter* de personis dicatur, veritas huius propositionis stare non potest; cum ei non dederit entitatem Paternitatis; sicut quia realitas *pluraliter* dicitur, verum esse non potest, dedisse Filio totam suam realitatem: ergo entitas *singulariter* dicitur; & consequenter ens, quatenus est entitatis concretum *substantiuè* acceptum, *pluraliter* dici non potest.

21 *Resp.* Respondeo, quod sicut ens sumptum *absolutè* essentiam significat, ita entitas *absolutè* sumpta pro essentia accipitur, quatenus est existendi principium, & sic *absolutè* non plurificatur, & est verum dicere, totam suam entitatem Filio Patrem dedisse: quia idem est, quod dicere, ei dedisse totam suam essentiam; Nos autem non asserimus, entitatem *absolutè* acceptam *pluraliter* dici, sed entitatem, quatenus oppositam nihilo.

§. III.

Secunda difficultas resoluitur.

22 *Referuntur sententiæ, & prob. secunda 1.* Circa secundam difficultatem est duplex sententia. Prima affirmatiua, quam, alijs relictis, tenet Granadus *tract. disp. 1. sect. 2. num. 9.* Secunda, & verior, est negatiua, quam tenet Bellarminus *lib. 2. de Christo cap. 16.* Salmanticenses *vbi supra §. 4.* pro illa referentes Ricardum, Nazarium, Ledesmam, & alios. Tenet etiam Reuerendissimus Sancto Thoma *vbi supra num. 31.* Probatur primo ex Augustino libr. 8. de Trinitate cap. 1. vbi docet, *quod sicut Pater non habet plus magnitudinis, nec plus posse veritatis habere, & è contra, quod si haberet plus veritatis, plus etiam magnitudinis habere deberet*: ergo sicut magnitudo iuxta Augustinum non multiplicatur in personis, nec plus magnitudinis vna habet, quàm alia, vel tres, quàm singulæ, ita de veritate est dicendum.

23 *Secundo prob.* Secundo ex D. Thoma *1. dist. 19. quæst. 5. artic. 3. ad 1. ibidem ad Annibaldum quæstion. vnica art. 2. ad vltimum*. Et de veritate quæstion. 1. artic. 5. ad 18. & 19. vbi ait; *quod licet Pater alio sit Pater, alio Filius sit Filius, quia tamen esse vtriusque idem est supra quod fundatur veritas, ideo veritas vtriusque eadem*.

Euacuatur obiectio. Nec respondere sufficit, loqui Diuus Thom. de veritate absoluta, nec negare plures relatiuas. Nam in contrarium obstat, quod *loco ad Annibaldum*, discrimen constituit inter rem, & verum, quoad hoc quod est *pluraliter* de personis prædicari, quod discrimen iuxta istam interpretationem stare non potest; cum etiam res absoluta non multiplicetur, benè tamen relatiua.

24 *Denique prob.* Denique probatur ratione veritas namque supra immaterialitatem fundatur, sicut cognoscibilitas, vt docet Diuus Thomas *supra quæst. 14. art. 1.* at immaterialitas diuinarum personarum tantum est vna: ergo, & veritas. Probo minorem: immaterialitas diuina consistit in exclusione omnis potentialitatis, in qua exclusione ratio actus puri consistit; at ratio, actus puri non multiplicatur in diuinis relationibus, vt contrarij fatentur, & vidimus *quæst. 28.* ergo, nec veritas multiplicari potest in illis.

25 *Conf. 1.* Confirmatur primo: quia namque veritas in cognoscendo sequitur immaterialitatem, quæ in diuinis non multiplicatur, vna est in tribus personis veritas in cognoscendo; sed veritas transcendentalis, etiam sequitur immaterialitatem: ergo cum hæc tribus personis vna, & indiuisa sit, veritas transcendentalis nequit multiplicari in illis.

Conf. 2. Confirmatur secundo: veritas namque diuina idem est quod prima veritas; at veritas prima est solummodo vna, sicut, & primum principium; & vltimus finis: ergo veritas diuina vna est, & non plures.

26 *Arg. 1.* Nec contrariorum argumenta alicuius ponderis sunt. Primo arguunt ex Diuus Thoma, *quæst. 1. de veritate artic. 7.* vbi docet, quod licet veritas, *propriè* accepta, essentialis sit, veritas tamen, accepta *metaphoricè*, *personaliter* dicitur; at si veritas transcendentalis non multiplicaretur in diuinis personis *realiter*, dici non posset veritas, *metaphoricè* accepta, *pluraliter* de personis: ergo hæc veritas de tribus personis, *pluraliter* dicitur. Probatur minor nam veritas, *metaphoricè* accepta, nihil aliud potest esse, quam veritas transcendentalis, quæ formali contraposita, metaphorica appellatur: ergo si veritas transcendentalis non multiplicatur *personaliter*, dici non poterit veritas metaphorica.

Resp. Ad hoc argumentum benè respondent Patres Salmanticenses *vbi supra num. 27.* D. Thomam Filium appellasse veritatem metaphoricam, id est, similitudinariam; quia scilicet, similitudinem habet cum veritate in essendo creata, quoad hoc quod

quod sicut ista in conformitate cum diuino intellectu vt principio effectiuo consistit, ita Verbum increatum ex vi suæ processionis conformitatem habet cum principio suo, scilicet intellectu Patris; quia tamen hæc conformitas distincta immaterialitate non gaudet ab essentiæ immaterialitate, ideo in Filio veritas à veritate essentiæ distincta non est.

27 *Secunda obiectio diluitur.* Obijciunt secundo: hæc veritas, *Pater generat*, distincta est ab ista, *Spiritus Sanctus à Patre, Filio procedit*, tum: quia si per impossibile secunda tolleretur, adhuc prima subsisteret. Tum etiam: quia prædicatum, & subiectum vnius distincta sunt à prædicato, & subiecto alterius: ergo veritas *pluraliter* dicitur. Respondeo distinguendo antecedens: est distincta veritas pro substracto veritatis, concedo antecedens: pro formali: nego antecedens, & consequentiam, sicut nec sequitur ex eo quod omnipotentia pro substracto multiplicetur, pro formali multiplicari. Nec amplius probationes factæ conuincunt, non prima: nam si loquamur de veritate pro formali, in terminis implicat, vnam veritatem manere, alia sublata: si autem loquamur pro substracto vtriusque veritatis, tunc solum conuincitur distincta veritas pro subiecto, non pro formali. Nec secunda: nam diuersitas illa solum est realitatum, non immaterialitatum; & consequenter solum arguit distinctam veritatem pro substracto, non pro formali.

28 *Replica. secundo.* Sed oppones primo: veritas est affectio entitatis, & realitatis: ergo si est diuersitas entitatum, & realitatum, est etiam diuersitas veritatum.

Secundo: si per impossibile Spiritus Sanctus non esset, hæc esset falsa: *Spiritus Sanctus à Patre procedit*; & tamen altera, scilicet, *Pater generat*, vera subsisteret: ergo veritate secundæ pro formali maneret.

Resp. ad replicã. Respondeo ad prima obiectionem distinguendo antecedens: est affectio entitatis, vt immaterialitatis, concedo antecedens: ex præciso conceptu entitatis, vt nihilo oppositæ, nego antecedens, & consequentiam.

Ad 2. Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam: quia vt illa propositio in dicta hypotesi esse falsa, & altera vera, sufficit, quod in tali hypotesi substractum veritatis vnius auferatur, altero remanente, sicut vt omnipotentia non denominet Spiritum Sanctum, sub hypotesi quod non sit, & Patrem denominet, sufficit Spiritum Sanctum, qui est substractum, non esse, etsi omnipotentia persisteret.

§. IV.

Resoluitur tertia difficultas.

29 *Prima sententia.* Circa tertiam difficultatem est etiam duplex sententia. Prima affirmans, quam, alijs relatis, tenet Granados *vbi supra num. 8.* ductus primo quodam testimonio Ricardi de Sancto Victore lib. 4. de Trinitate cap. 8. asserentis: *Tres personas esse tres aliquos*. Secundo: nam est affectio, seu passio entitatis, & consequenter entitate multiplicata debet multiplicari. Tertio: nam *aliquid* est negatio identitatis, seu diuisio vnius ab alio; sed in Deo sunt tres negationes identitatis, Patris, scilicet, cum Filio, Filijcum Patre, & Spiritus Sancti cum vtroque: ergo ly *aliquid* multiplicatur in relationibus.

30 *Secunda, verior, prob.* Secunda, & verior negans est, quam tenent Patres Salmanticenses *vbi supra §. 3.* & probatur primo ex D. Thoma quæst. 2. de potentia artic. 5. vbi negat istam consequentiam: *Paternitatem habet Pater, quam non habet Filius: ergo aliquid habet Pater, quod non habet Filius*. Et rationem reddit: *Nam ipsa relatio, secundum rationem sui generis, non habet quod si aliquid*; at si hoc prædicatum *aliquid* multiplicatur in Deo, aliquid haberet Pater, quod non habet Filius: ergo hoc prædicatum *aliquid* non multiplicatur in Deo.

Secundo. Secundo ratione: nam *aliquid* idem est, quod *aliud quid*; at in diuinis non est *aliud*, & *aliud*; Filius namque non est *aliud* à Patre, benè tamen *alius*, vt docet D. Thomas *in præsenti, quæst. 31. art. 2.* ergo non est *aliquid*, & *aliquid*, sed *vnum aliquid*. Probo maiorem primo: quia id docet D. Thomas *quæst. 1. de veritate art. 1.* Secundo: nam *aliquis*, *& aliquid*, eo modo comparantur, quo *alius*, *& aliud*; at ly *alius* significat *alius quis*: ergo ly *aliquid* significat *aliud quid*.

31 *Si dicas.* Si dicas, quod licet Filius non sit *aliud* à Patre, est tamen *aliud suppositum*, & consequenter poterit dici *aliquod suppositum*; cumque suppositum plurificetur, etiam prædicatum *aliquid* multiplicatur. Sed contra: nam ly *aliquid* non rectè coniungitur cum *supposito*; eo quod sumitur *substantiuè*: vnde etsi rectè dicamus, Patrem esse *aliquod suppositum*, non rectè dicimus *aliquid suppositum*: ergo ly *aliquid* non significat *aliud quod*, alietate suppositi, sed *aliud quod*, alietate naturæ, quare in diuinis non dicitur.

Ad contra.

32 *Ad contraria arg.* Ad contrariorum motiua respondeo. Ad primum, Ricardum sumere *aliquos* substantiuè, non *neutraliter*, concedimus autem tres aliquos esse, sed negamus esse tria aliquid. Ad secundum distinguo antecedens; est affectio entitatis sumptæ pro essentia, concedo antecedens: vt præcisè oppositæ nihilo, nego antecedens, & consequentiam: nam entitas solum in secundo sensu multiplicatur in Deo. Ad tertium distingno maiorem: est negatio identitatis in natura, concedo maiorem: in persona solum, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam.

Si dicas: vnum est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio; at concedimus in Deo tres vnitates: ergo tres diuisiones, & consequenter tria aliquid. Respondeo, vnitatem posse sumi dupliciter, primo vt est abstractum huius nominis concreti *vnum*, sumpti *neutraliter substantiuè*, secundo vt est abstractum huius concreti *vnus*, sumpti *masculinè*: primo modo dicit vnitatem in se, & diuisionem essentiæ à quolibet alio: secundo modo solum petit diuisionem suppositalem: concedimus ergo tres vnitates in secunda acceptione, & negamus in prima, & eodem modo concedimus tres alietates, sumpta alietate vt est abstractum huius concreti *alius*, & *aliquis*, negamus autem, vt est abstractum huius concreti *aliquid*. 33 *Si dicas. Resp.*

§. Vltimus.

Resoluitur vltima difficultas.

Circa vltimam difficultatem, affirmatiuam sententiam tenet Sapientissimus Noster Herrea *in manuscriptis ad articulum 1. quæst. 30. dub. vnico in solut. ad 4.* ductus primo: quia indiuidua substantia *formaliter* est indiuiduum; at in diuinis dantur tres indiuiduæ substantiæ; cum dentur tres personæ, persona autem diffiniatur, quod *est rationali natura indiuidua substantia*; ergo tres personæ diuinæ possunt dici tria indiuidua. 34 *Primum fundamẽtum.*

Secundo: quia teste D. Thom. *quæst. 4. de veritate art. 2. ad 3. & in 4. dist. 12. q. 1. art. 3. ad 3.* indiuiduum est quod *est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*; sed tres personæ diuinæ sunt tres res, quarum quælibet est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio: ergo dantur tria indiuidua. 35 *Secundũ.*

Tertio: nam indiuiduum non constituitur in ratione indiuidui per naturam, sed per conditiones indiuiduantes, aliàs Christus dici non posset *absolutè* vnum indiuiduum: cum significaretur vnam tantum habere naturam qua constitueretur in ratione indiuidui: sed in personis sunt tria principia indiuiduantia, scilicet tres relationes: ergo sunt tria indiuidua. 36 *Tertium.*

Denique: nam in diuinis sunt tres vnitates singulares, & tres singularitates: ergo tres vnitates indiuiduales; & consequenter tria indiuidua: vnitas namque numerica, & indiuidualis, indiuiduum constituit, & consequenter multiplicata, indiuidua multiplicat. 37 *Quartũ.*

Secunda sententia negat, dari in Deo tria indiuidua. Ita Noster Albelda *disp. 9. sect. 4.* Salmanticenses *disp. 9. dub. 2. num. 30.* & frequentius Theologi, quę hac ratione fundatur: nomen namque *indiuiduum* est substantiuum: ergo vt *pluraliter* in diuinis dicatur, debet multiplicari forma significata per illud; at forma significata per hoc nomen *indiuiduum diuina natura* est natura vt docet D. Thomas *quæst. 30. art. 4. in corpore*, vbi discrimen statuit inter ly *aliquis homo*, & ly *persona*, quod primum significat de formali naturam, persona vero de formali personalitatem, & de materiali naturam, natura autem diuina non multiplicatur in diuinis personis: ergo nec indiuiduum diuinæ naturæ *pluraliter* prædicatur de illis, & consequenter hæc propositio concedenda non est, *tres personæ sunt tria indiuidua diuinæ naturæ*. 38 *Eligitur secunda sentẽtia, & prob.*

Ex qua ratione colligo, in consequenter allegatos Authores concedere tria indiuidua personalia. Quod probo: quia namque hoc nomen *Deus* de formali naturam significat, nec concedi potest, tres diuinas personas esse *absolutè* tres Deos, nec cum addito, scilicet, *personales*: ergo si indiuiduum significat de formali naturam, vt prædicti Authores fatentur, nec concedi possunt *absolutè* tria indiuidua, nec tria indiuidua *personalia*. 39 *Non posse dici tria indiuidua personalia, prob.*

Ad primum argumentum in contra respondeo negando maiorem: nam cum indiuiduum de formali dicat naturam, substantia autem indiuidua, prout ponitur in diffinitione personæ, non naturam de formali, sed personalitatem importet: hinc fit, quod non *formaliter*, sed *materialiter*, fit indiuiduum. 40 *Ad 1. in oppositũ.*

Ad secundum explico maiorem: diuisum, diuisione naturæ, concedo maiorem: diuisione solum personali, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. 41 *Ad 2.*

Ad tertium nego maiorem, quam non conuincit probatio: quia, vt notat Caietanus *infra quæst 39. art. 3. ad 1. dubium*, colligitque ex Diuus Thomam *quæstion. 36. & 3. part. quæst. 3. art. 7.* pluralitas substantiui petit pluralitatem formarum, & subiectorum; cumque in Christo, etsi datur duplex natura, non detur nisi vnum suppositum; consequens fit, quod *indiuiduum*, quod substantiuum est, non dicatur de illo *pluraliter*, sed *singulariter*; eo namque ipso, quod aliquid ex requisitis ad pluralitatem deficiat, *singulariter* dicitur nomen substantiuum, vt patet in Deo, qui *singulariter* dicitur de tribus personis; quia licet 42 *Ad 3.*

licet sit personarum pluralitas, non est pluralitas in natura, erat autem necessaria, vt *pluraliter* diceretur: & si Verbum duas humanitates assumeret, diceretur vnus homo ex defectu pluralitatis suppositi requisitæ ad pluralitatem nominis substantiui: vnde ex eo quod Christus vnum indiuiduum dicatur, non infertur, denotari singularitatem naturæ.

43 *Ad vlt.* Ad vltimum distinguo antecedens: tres singulares vnitates personalitatum, concedo antecedens: naturarum, nego antecedens, & sub eadem distinctione primi consequenti, nego consequentiam, quæ sub infertur; vnitas namque indiuiduali, quæ constituit indiuiduum, & multiplicata multiplicat, est vnitas ex parte naturæ, quæ in diuinis personis non multiplicatur.

DISPVTATIO
OCTVAGESIMASEXTA.
An in Diuinis sint tantum quinque notiones?

§. I.

Notionum existentia probatur.

Nu. 1. *Notionis existentia.* Notionum existentia in diuinis, quam tradit Angelicus Doctor *in 2. art. q.32.* æquè certa est, sicut dari in diuinis proprietates constituentes, & distinguentes personas, quas esse in diuinis admittendas docent Theologi *infra quæst.40.* in eo gradu certitudinis, vt oppositum sit erroneum, aut errori proximum; etenim ad rationem notionis sufficit, quod sit proprietas, qua vna persona possit cognosci secundum sibi propria, & prout ab alijs distincta, eo autem ipso quod in Deo adstruantur proprietates constituentes, & distinguentes personas, potest per has proprietates cognosci vna persona vt ab alijs distincta: ergo eadem certitudine, qua asseruntur à Theologis proprietates constituentes, & distinguentes personas, admitti debent notiones quod rem significatam hoc nomine.

2 *Negari notiones nō possit sine nota temeritatis.* Quoad modum autem loquendi, & vtendi hoc nomine *notio*, esse in diuinis admittenda notiones adeò certum existimant docti Recentiores, vt oppositum, ad minus sine temeritate nota, defendi non possit; eo quod licet huius nominis vsurpatio non habeatur in Scripturis, & Concilijs, nec ex omnium Patrum communi consensu, reperitur tamen Augustino *5. de Trinitate*, in Basilio *lib. 2. aduersus Eunomium*, & *epist. 37. ad Gregorium fratrem.* In Cyrillo *1. Thesauri c.6.* & absque contradictione aliorum Ecclesiæ Patrum acceptatur ab omnibus Scholasticis cum Magistro *in 1. dist.26. & 28.* Et a cunctis Theologis cum Angelico Præceptore *in præsenti*.

3 *Ratione prob.* Rationeque D. Tho. notionum existentia probatur: notiones namque sunt nomina personalia significata in abstracto; at non solum essentialia, sed etiam personalia oportet in abstracto significari, propter hæreticorum instantias: ergo oportet in diuinis recognoscere notiones. Probatur minor: nam à confitentibus, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse vnum Deum, & tres personas, debet interrogantibus responderi, quo sint vnum, & quo tres; at sicut solis essentialibus significatis in abstracto respondetur esse vnum, ita solum personalibus *abstractè* significatis respondetur esse tres: ergo oportet non solum essentialia, sed etiam personalia, in abstracto significari.

4 *Si dicatur.* Si fortè dicatur, interroganti quo sint tres, sufficienter responderi nominibus concretis: nam Augustinus sermone de fide, & symbolo ait: *Credimus Trinitatem personis distinctam, substantia vnitam*; & consequenter, ad hanc responsionem tradendam vsum nominum abstractorum necessarium non esse.

Contra primo ex Caietano. In contrarium opponit Caietanus, primo: nam licet interroganti, quo Trinitas constituatur, benè respondeatur, tribus personis, interroganti autem, quo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sint tres personæ, incongruè respondetur, tribus personis: ergo vt congrua responsione huic interrogationi respondeatur, vtendum est abstractis nominibus, scilicet, *Paternitate*, *Filiatione*, *& Processione*.

5 *Contra secundo.* Secundo: interroganti, quo aliquid constituatur, vel distinguatur, oportet responderi per aliquod significatum vt *quo*; at concretum nomen vt *quo* non significat, sed vt *quod*: ergo vt congrua sit responsio vtendum est nomine abstracto significante vt *quo*; & consequenter interroganti, quo constituantur, & distinguantur personæ, nominibus abstractis est respondendum; & consequenter admitti debent in diuinis notiones.

6 *Diffinitio notionis explicatur.* Secundo, vt ad illarum numerum deueniamus, præmittenda est diffinitio notionis, quam tradit D. Thomas *in hac quæstione art.3.* scilicet: *Notio est ratio propria cognoscendi diuinam personam*: *ratio* tenet locum generis, in quo notio conuenit cum absolutis, quæ notiones non sunt: *Sapientia* namque, *scientia*, *&c.* rationes sunt constituentes Deum in aliquo esse absoluto: *propria*, idest non communis, per quod omnia absoluta, & quæ personis per respectum ad creaturas conueniunt, vt esse *Dominum*, *Creatorem*, *&c.* & eminentialis creaturarum continentia, excluduntur à ratione notionis: nam licet possent absolutè notiones vocari, quatenus Deum à creaturis manifestant distinctum, vsus tamen Theologorum, ex quo hoc nomen originem trahit, illud limitauit ad ea, quæ propria sunt respectiuè ad personas diuinas, & illas manifestat distinctas. Dicitur etiam *propria*, idest singularis, non communis, communitate rationis, per quod ratio essendi à principio, ratio itidem personæ in communi, notiones non sunt: eo quod primum commune est, communitate rationis, Filio, & Spiritui Sancto, & secundum tribus diuinis Personis. Ly *cognoscendi* ponitur ad denotandum distinctionem, quæ versatur inter relationes, proprietates, & notiones: nam licet in eadem formalitate absque virtuali distinctione conueniant, primum tamen isti formalitati conuenit per respectum ad correlatiuum, secundū per respectum ad personam, tertium comparatiuè ad intellectum, cui est ratio manifestandi personam constitutam. Quæ doctrina est D.Th. *in 1. dist.26. q.2. art.3.* Ex quo *ibidem* infert D. Th. prius intelligi in relatione rationem relationis, deinde rationem proprietatis, & tandem rationem rationis; eo quod nihil potest esse ratio innotescendi aliud, nisi sit illi proprium, nec illi esse proprium potest, nisi ab alijs distinguatur, quod per relationem fit. Ly *diuinam personam* ponitur ad denotandum tria, primum, quod significat aliquid pertinens ad originem; quia ordine originis distinguuntur personæ. Secundum, quod sit vnius in quantum vnum, vel significat aliquid commune pluribus, vt *actiua spiratio*, conueniat illis in quantum vnum. Tertium, quod id, quod significat, ad dignitatem spectet; quia *persona* nomen dignitatis est, vt docet D. Thomas *supra q.29. art.3.* Nec ex hoc sequitur, personalitatem ratione sui addere perfectionem ad essentiam: quia vt notio dignitatem significet, sufficit denotare perfectionem absolutam, quatenus in personalitate inclusam, & ab eadem de connotato importatam. 7 *Ordo in prædicatu*

Ex quibus colligo primo cum Caietano *in præsenti*, quod notio, propriè loquendo, debet significari in abstracto: est namque ratio cognoscendi, & consequenter formale principium cognoscendi *obiectiuè*, formale autem principium cognoscendi, sicut & formale principium essendi, congruentius in abstracto significatur, qui est modus passiuæ significationis formæ, quàm in cōcreto: ergo sicuti personalitas, quia est formale principium essendi *personaliter*, propriè significatur solum in abstracto, ita notio. 8 *Nō. debet significari in abs.*

Nec obstat, Augustinum *5. de Trinitate cap 6.* pro notionibus Patris assignasse, *genitorem*, & *genitum non esse*, quæ concreta nomina sunt: *ibi* enim concretum pro abstracto vsurpauit, nec hoc est inconueniens, quando cum hæreticis litigium non est, cum quibus nec in terminis absonantibus est conueniendum. 9 *Excitur Aug.*

Secundo colligo, notionem vsurpari posse, & pro formali conceptu, & obiectiuo, proprius tamen pro obiectiuo. Quod patet: nam sicut diffinitio est manifestatiua naturæ, ita notio est ratio cognoscendi personam; at ratio manifestantis rei naturā, etsi formalibus, & obiectiuis conceptibus adaptari possit, aptius tamen obiectiuis: ergo etiam esse rationem cognoscendi personam, etsi possit formali notitiæ, & obiectiuæ accommodari, proprius tamen conuenit obiectiuæ; & consequenter ratio notionis. 10 *An accipi notio conceptu obiectiuo quam forma*

§. II.

Relatis sententijs vera eligitur, & probatur.

His suppositis, circa notionum numerum per defectum errauerunt quidam, quos, refert Scotus *in 1. distinct.27. quæst.1. §. ad argumenta huius quæstionis versu ad 3.* assignasse tres tantum notiones, & Ochan *in 1. distinct.27.* quatuor tantum assignans. Per excessum vero Alensis *prima parte quæst. 68. membro 4.* Bargius *in 1. distinct. 28.* Et Scotus *vbi supra*, quorum primus duodecim, secundus triginta duas, & Scotus sex recognoscunt notiones, non tamen desunt Scotistæ, qui communi adhærentes sententiæ de numero notionum quinario, suum Doctorem interpretantur, asserentes illam non deseruisse. Hi sunt Rada *tom.1. controuersia 25. art.4.* Et Smising *tom.2. disp. 2. q.4. num.96.* 11 *Va. sent.*

Communis tamen sententia Scholasticorum cum Magistro *in 1. distinct.27. & 28.* & Theologorum cum Angelico Præceptore *in præsenti*, defendit, quinque, & non plures esse diuinas notiones. Quam sententiam adeò veram censet Bañez, & Zumel *in præsenti*, quos sequitur Ruizius *disp.47. à num.10.* vt oppositas temerarias existiment in modo loquendi; eo quod à communi Scholasticorum consensu recedant. Et probatur hæc ratione: vt namque docuit D. Thomas in 1. dist.26. quæst.2. artic. 3. colligiturque ex diffinitione explicata: *Vt aliquid dicatur notio personæ tria desiderantur, primum, quod ad originem pertinet; quia relationibus originis distinguuntur personæ. Secundum, quod perti-* 12 *Cōm. & defē tur*

pertineat ad dignitatem; quia persona est hypostasis distincta proprietate ad dignitatem pertinente. Tertium, quod dicat aliquid speciale; quia commune non est principium innotescendi. Verba sunt D. Thomæ, at hæc tria conueniunt *Paternitati: Filiationi, spirationi actiuæ, & processioni*; quia hæc omnia denotant subsistentias in natura rationali, conueniunt etiam *innascibilitati*, vt dicit omnimodam negationem principij; quia hæc soli supposito intellectualis naturæ competere potest, & nulli alteri ab istis *virtualiter* distincto ex his, quæ in Deo reperiuntur, competere possunt, vt ex obiectionem solutione constabit. ergo diuinæ notiones quinque sunt, & non plures.

13 *Sed obijcies 1.* Sed obijcies primo: potentia generatiua, & actualis generatio, obtinent rationem notionis in Patre; & tamen inter se, & à Paternitate, *virtualiter* distinguuntur: ergo dantur plures notiones, quam quinque. Maior ex eo constans videtur, quod sunt rationes cognoscendi Patrem, secundum sibi propria, & aliàs ad dignitatem spectant, quod ad rationem notionis sufficere ex illius diffinitione colligitur. Minor autem probatur: etenim iuxta nostram sententiam supra *tom. 1. disputatione 4.* natura intellectiua, potentia proximè intellectiua, actualisque intellectio, *virtualiter* distinguuntur; eo quod natura radix est intellectus, & iste principium proximum virtuale intellectionis; at Paternitas in Patre *radicaliter* se habet ad potentiam generatiuam, & hæc vt principium proximum virtuale generationis: ergo distinguuntur *virtualiter*.

14 *Resp. Alarcon.* Huic argumento Alarcon *tractatu 5. disputatione 5. capit. 7. numero 7.* respondent, quod licet inter relationes, potentias productiuas, & origines, interueniat virtualis præcisiua distinctio, non tamen sunt distinctæ notiones; eo quod inter se comparantur vt superius, & inferius: nam benè valet, *est Pater: ergo genuit: ergo potest generare*, non tamen è contra: *Potest generare: ergo genuit, & est Pater*: vnde sicut producere in Patre non est distincta notio à generare: quia generare *formaliter* includit producere, illudque supponit, vt prædicatum superius, ita Paternitas, potentia generatiua, actualisque generatio, non sunt distinctæ notiones.

15 *Reijcitur hæc solutio primo.* Hæc tamen solutio ex Metaphysicæ ignorantia procedit, & reijcitur primo: non enim omnia, inter quæ datur consequentia non mutua, comparantur inter se vt superius, & inferius, cum essentiali inclusione; à cursu enim ad potentiam currendi bona consequentia est, non tamen, è contra à potentia ad currendum, ad cursum; & tamen quis vnquam somniauit, potentiam currendi ad cursum vt superius inferiori inclusum in illo comparari? ergo ex eo quod inter Paternitatem, potentiam generandi, & generationem, consequentia non mutua interueniat, non rectè colligitur, inter se comparari vt superius, & inferius, & vnum in altero vt superius in inferiori includi.

16 *Secundo.* Secundo reijcitur; nam estò daremus, potentiam generatiuam respectu Paternitatis, & generationis, sic comparari ex defectu mutuæ illationis, attamen generatio cum Paternitate, sic comparari non potest: est enim necessaria mutua consequentia inter illa: ergo si inter generationem, & processionem, datur virtualis præcisiua distinctio, non rectè ex capite assignato colligitur, non esse notiones distinctas.

17 *Tertio.* Tertio: nam licet à potentia generatiua creata ad generationem actualem, & Paternitatem, consequentia non valeat, à potentia tamen generatiua diuina *essentialiter* eum generatione, & Paternitate connexa, bona consequentia est ad generationem, & Paternitatem: ergo dato, & non concesso, ex consequentia non mutua colligi comparationem vt superius, & inferius, & superioris in inferiori inclusio, non infertur, potentiam generatiuam Patris, ad æternitatem, & generationem, vt inferius ad superius comparari.

18 *Euasio excluditur.* Si fortè dicatur, sufficere quod ex terminis consequentia non valeat, vt ista gaudeant comparatione, etsi in diuinis mutua consequentia sit. In contrarium obstat, sequi ex hac solutione, innascibilitatem cum Paternitate comparari vt inferius ad superius, & consequenter, distinctas notiones non esse; consequens est contra istum Authorem: ergo prædicta euasio est nulla. Patet sequela: hæc enim consequentia, *est Pater: ergo innascibilis*, non tenet ex terminis; cum instetur in Patre creato, qui Pater est, & ab alio producitur; è contra tamen valet, *est innascibilis; ergo Pater*; cum de solo Patre diuino innascibilitas, sumpta pro omnimoda negatione principij, possit verificari: ergo si esse inter aliqua consequentiam non mutuam ex terminis, sufficit vt comparentur vt superius, & inferius cum essentiali inclusione, hac comparatione gaudebunt *innascibilitas*, & *Paternitas*, in Patre diuino; & consequenter distinctæ notiones non erunt.

19 *Traditur vera solutio.* Missa igitur hac solutione ad argumentum respondeo, potentiam generatiuam, & actualem generatione, sumi posse dupliciter, vel pro eo, quod dicunt in recto, & sic distinguuntur in nostra sententia *virtualiter*; eo quod potentia in recto dicit intellectum diuinum, & generatio diuinam intellectionem, inter quæ versari virtuale discrimen, probabilius censui *supra tomo 1. disputatione 4.* sic tamen notiones non sunt: quia notio, cum ad ordinem originis spectet, in perfectione absoluta consistere nequit. Secundo sumi possunt pro eo, quod in obliquo important; nempè *Paternitatem*, quæ à potentia, & generatione connotatur, & vt sic inter illa distinctio virtualis adæquata non est, sed eadem Paternitas absque virtuali adæquato discrimine, & Patrem constituit in ratione personæ, & vt connotata potentem generare, actuque generantem, & ad Filium relatum; & cum solum pro eo, quod de connotato dicunt, possint obtinere rationem notionis: hinc fit, quod in ratione notionis, nec inter se distinguantur, nec cum Paternitate in numero ponant, sicut Paternitas, vt forma hypostatica, non est notio distincta à se ipsa vt referente; eo quod vtrumque præstat absque virtuali ad æquato discrimine.

20 *Secundo arg.* Obijcies secundo: ratio Verbi, & ratio Filij, *virtualiter* distinguuntur in Filio Diuino, vt *supra quæst. 27. disp. 74.* probabiliter sumus defensati; at ratio Verbi notionis rationem obtinet; cum ad originem spectat, & dignitatem notificet; ergo dantur in Filio duæ notiones *virtualiter* distinctæ; & consequenter sunt plures quàm quinque.

21 *Resp.* Respondeo, rationem Verbi pro eo, quod importat in recto, nempè *relatio*, non discriminari à ratione Filij *virtualiter*, sed solum id admissimus loquendo de Verbo, & Filio, pro connotato absoluto, consequenter ad illam sententiam, quæ rationem repræsentationis de connotato importatam à Verbo distinguit *virtualiter* à conceptu naturæ, quæ de connotato importatur à Filio, ratio autem notionis non competit Verbo, nec Filio, ratione connotati, scilicet absoluti, sed ratione illius, quod ab vtroque importatur in recto, quod est relatio: vnde ex nostra doctrina non sequitur duplex notio *virtualiter* distincta in Filio. Ex quo manifestè colligitur, cur ratio imaginis in Filio non sit notio à ratione Filij distincta, & similiter ratio amoris diuini impulsus, & ratio personæ in Spiritu Sancto, non ponunt in numero in ratione notionis; quia scilicet inter hæc omnia non est virtualis adæquata distinctio quoad relationem importatam in recto, quidquid sit de perfectionibus absolutis de connotato importatis, an *virtualiter* distinguantur, vel non.

22 *Tertio arg.* Tertio obijcies: relatio spiratoris non distinguitur *virtualiter* adæquatè à Paternitate: ergo si distinctio virtualis adæquata requiritur vt numerus notionum augeatur, non dantur quinque notione. Probatur antecedens: si namque ob aliquam rationem *virtualiter* adæquatè distinguerentur, maximè ob illam, quam tradit D. Thomas *in hac q. art. 2. in corpore*, scilicet, quia spirationi actiuæ correspondet pro termino relatio spirati, & Paternitati filiatio, quæ diuersæ sunt, vnica autem relatio ad duos terminos terminari non potest; at hæc ratio est nulla: ergo non distinguuntur *virtualiter*.

23 *Prob. min. 1.* Probatur minor, primo: nam cum distinctione reali relationum terminantium stat realis identitas spirationis actiuæ, & Paternitatis: ergo etiam stare potest virtualis, & quasi specifica indistinctio.

Secundo. Secundo: vna relatio secundum speciem potest ad plures relationes terminari, vt constat, tum in Patre plures Filios habente, ad quos vna relatione refertur, cum tamen ex parte Filiorum plures sint relationes. Tum etiam in albo, quod vna relatione similitudinis omnia respicit, quibus assimilatur, cum tamen in illorum quolibet distincta relatio terminans sit. Tum denique in Filio, quem vnica relatione Patrem, & Matrem respicere, tenet frequentior Thomistarum sententia, cum tamen relatio Patris, & relatio Matris, ad quas terminatur, *specificè* distinguantur: ergo ex eo quod in Filio, & Spiritu Sancto, ad quos Pater refertur, plures sint relationes, non rectè colligit D. Thomas, relationem spiratoris, qua ad Spiritum Sanctum refertur Pater, & relationem Paternitatis, qua refertur ad Filium, *virtualiter* esse distinctas.

24 *Resp. Ad 1. prob. minoris.* Respondeo negando antecedens, ad probationem nego minorem, ad primam probationem nego consequentiam: specificatio enim relationis à termino sumitur, vnde multiplicatis *specificè* terminis, necesse est relationes *specificè* multiplicari, *realiter* in creatis, quia distinctio realis, ob limitationem, specificam distinctionem comitatur, aut *virtualiter* in diuinis, in quibus ob infinitudinem distinctio realis non nisi ex relatiua oppositione prouenire potest, ac proinde relatio spirationis actiuæ, & Paternitas, *virtualiter* distinguuntur ob diuersitatem relationum eis ex parte terminis respondentium non autem *realiter*; quia inter se oppositione relatiua non gaudent.

25 *Ad 2. prob. minoris.* Ad secundam distinguo antecedens: ad plures species adæquata diuersas, nego antecedens: solo numero differentes, aut specificè inadæquatè in ratione terminandi, concedo antecedens, & nego consequentiam, quam non probant exempla: in primo namque, & secundo, relationes terminantes solo numero distinguuntur, & in tertio, etsi Paternitas, & Maternitas, distinguantur *specificè*, non tamen est distinctio specifica adequata, sed inadequata solum in ratione terminandi relationem Filiationis, vt docet

licet sit personarum pluralitas, non est pluralitas in natura, erat autem necessaria, vt *pluraliter* diceretur: & si Verbum duas humanitates assumeret, diceretur vnus homo ex defectu pluralitatis suppositi requisitæ ad pluralitatem nominis substantiui: vnde ex eo quod Christus vnum indiuiduum dicatur, non infertur, denotari singularitatem naturæ.

43 *Ad vlt.* Ad vltimum distinguo antecedens: tres singulares vnitates personalitatum, concedo antecedens: naturarum, nego antecedens, & sub eadem distinctione primi consequenti, nego consequentiam, quæ sub infertur; vnitas namque indiuiduali, quæ constituit indiuiduum, & multiplicata multiplicat, est vnitas ex parte naturæ, quæ in diuinis personis non multiplicatur.

DISPVTATIO OCTVAGESIMASEXTA.

An in Diuinis sint tantum quinque notiones?

§. I.

Notionum existentia probatur.

Nu. 1. *Notionũ existẽtia.* Notionum existentia in diuinis, quam tradit Angelicus Doctor *in 2. art. q.32.* æquè certa est, sicut dari in diuinis proprietates constituentes, & distinguentes personas, quas esse in diuinis admittendas docent Theologi *infra quæst.40.* In eo gradu certitudinis, vt oppositum sit erroneum, aut errori proximum; etenim ad rationem notionis sufficit, quod sit proprietas, qua vna persona possit cognosci secundum sibi propria, & prout ab alijs distincta, eo autem ipso quod in Deo adstruantur proprietates constituentes, & distinguentes personas, potest per has proprietates cognosci vna persona vt ab alijs distincta: ergo eadem certitudine, qua asseruntur à Theologis proprietates constituentes, & distinguentes personas, admitti debent notiones quod rem significatam hoc nomine.

2 *Negari notiones nõ posse sine nota temeritatis.* Quoad modum autem loquendi, & vtendi hoc nomine *notio*, esse in diuinis admittenda notiones adeò certum existimant docti Recentiores, vt oppositum, ad minus sine temeritate nota, defendi non possit; eo quod licet huius nominis vsurpatio non habeatur in Scripturis, & Concilijs, nec ex omnium Patrum communi consensu, reperitur tamen Augustino *5. de Trinitate*, in Basilio *lib. 2. aduersus Eunomium, & epist. 37. ad Gregorium fratrem.* In Cyrillo *1. Thesauri c.6.* & absque contradictione aliorum Ecclesiæ Patrum acceptatur ab omnibus Scholasticis cum Magistro *in 1. dist.26. & 28.* Et à cunctis Theologis cum Angelico Præceptore *in præsenti.*

3 *Ratione prob.* Rationeque D. Tho. notionum existentia probatur: notiones namque sunt nomina personalia significata in abstracto; at non solum essentialia, sed etiam personalia opportet in abstracto significari, propter hæreticorum instantias: ergo oportet in diuinis recognoscere notiones. Probatur minor: nam à confitentibus, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse vnum Deum, & tres personas, debet interrogantibus responderi, quo sint vnum, & quo tres; at sicut solis essentialibus significatis in abstracto respondetur esse vnum, ita solum personalibus *abstractè* significatis respondetur esse res: ergo oportet non solum essentialia, sed etiam personalia, in abstracto significari.

4 *Si dicatur.* Si fortè dicatur, interroganti quo sint tres, sufficienter responderi nominibus concretis: nam Augustinus sermone de fide, & symbolo ait: *Credimus Trinitatem personis distinctam, substantia vnitam*; & consequenter, ad hanc responsionem tradendam vsum nominum abstractorum necessarium non esse.

Contra primo ex Caietano. In contrarium opponit Caietanus, primo: nam licet interroganti, quo Trinitas constituatur, benè respondeatur, tribus personis, interroganti autem, quo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sint tres personæ, incongruè respondetur, tribus personis: ergo vt congrua responsione huic interrogationi respondeatur, vtendum est abstractis nominibus, scilicet, *Paternitate, Filiatione, & Processione.*

5 *Contra secundo.* Secundo: interroganti, quo aliquid constituatur, vel distinguatur, oportet respondere per aliquod significatum vt *quo*; at concretum nomen vt *quo* non significat, sed vt *quod*: ergo vt congrua sit responsio vtendum est nomine abstracto significante vt *quo*; & consequenter interroganti, quo constituantur, & distinguantur personæ, nominibus abstractis est respondendum; & consequenter admitti debent in diuinis notiones.

6 *Diffinitio notionis explicatur.* Secundo, vt ad illarum numerum deueniamus, præmittenda est diffinitio notionis, quam tradit D. Thomas *in hac quæstione art.3.* scilicet: *Notio est ratio propria cognoscendi diuinam personam*: *ratio* tenet locum generis, in quo notio conuenit cum absolutis, quæ notiones non sunt: *Sapientia* namque, *scientia*, *&c.* rationes sunt constituentes Deum in aliquo esse absoluto: *propria*, idest non communis, per quod omnia absoluta, & quæ personis per respectum ad creaturas conueniunt, vt esse *Dominum, Creatorem, &c.* & eminentialis creaturarum continentia, excluduntur à ratione notionis: nam licet possent absolutè notiones vocari, quatenus Deum à creaturis manifestant distinctum, vsus tamen Theologorum, ex quo hoc nomen originem trahit, illud limitauit ad ea, quæ propria sunt respectiuè ad personas diuinas, & illas manifestant distinctas. Dicitur etiam *propria*, idest singularis, non communis, communitate rationis, per quod ratio essendi à principio, ratio itidem personæ in communi, notiones non sunt: eo quod primum commune est, communitate rationis, Filio, & Spiritui Sancto, & secundum tribus diuinis Personis. Ly *cognoscendi* ponitur ad denotandum distinctionem, quæ versatur inter relationes, proprietates, & notiones: nam licet in eadem formalitate absque virtuali distinctione conueniant, primum tamen isti formalitati conuenit per respectum ad correlatiuum, secundũ per respectum ad personam, tertium comparatiuè ad intellectum, cui est ratio manifestandi personam constitutam. Quæ doctrina est D.Th. *in 1. dist.26. q.2. art.3.* Ex quo *ibidem* infert D. Th. prius intelligi in relatione rationem relationis, deinde rationem proprietatis, & tandem rationem rationis; eo quod nihil potest esse ratio innotescendi aliud, nisi sit illi proprium, nec illi esse proprium potest, nisi ab alijs distinguatur, quod per relationem fit. Ly *diuinam personam* ponitur ad denotandum tria, primum, quod significat aliquid pertinens ad originem; quia ordine originis distinguuntur personæ. Secundum, quod sit vnius in quantum vnum, vel significat aliquid commune pluribus, vt *actiua spiratio*, conueniat illis in quantum vnum. Tertium, quod id, quod significat, ad dignitatem spectet; quia *persona* nomen dignitatis est, vt docet D. Thomas *supra q.29. art.3.* Nec ex hoc sequitur, personalitatem ratione sui addere perfectionem ad essentiam: quia vt notio dignitatem significet, sufficit denotare perfectionem absolutam, quatenus in personalitate inclusam, & ab eadem de connotato importatam.

7 *Ordo inter prædicta explicatur.*

8 *Notio debet significari in abstracto.* Ex quibus colligo primo cum Caietano *in præsenti*, quod notio, propriè loquendo, debet significari in abstracto: est namque ratio cognoscendi, & consequenter formale principium cognoscendi *obiectiuè*, formale autem principium cognoscendi, sicut & formale principium essendi, congruentius in abstracto significatur, qui est modus passiuæ significationis formæ, quàm in concreto: ergo sicuti personalitas, quia est formale principium essendi *personaliter*, propriè significatur solum in abstracto, ita notio.

9 *Explicatur. August.* Nec obstat, Augustinum *5. de Trinitate cap 6.* pro notionibus Patris assignasse, *genitorem, & genitum non esse*, quæ concreta nomina sunt: *ibi* enim concretum pro abstracto vsurpauit, nec hoc est inconueniens, quando cum hæreticis litigium non est, cum quibus nec in terminis absonantibus est conueniendum.

10 *Aptius accipitur notio pro conceptu obiectiuo, quàm pro formali.* Secundo colligo, notionem vsurpari posse, & pro formali conceptu, & obiectiuo, proprius tamen pro obiectiuo. Quod patet: nam sicut diffinitio est manifestatiua naturæ, ita notio est ratio cognoscendi personam; at ratio manifestantis rei naturã, etsi formalibus, & obiectiuis conceptibus adaptari possit, aptius tamen obiectiuis: ergo etiam esse rationem cognoscendi personam, etsi possit formali notitiæ, & obiectiuæ accommodari, proprius tamen conuenit obiectiuæ; & consequenter ratio notionis.

§. II.

Relatis sententijs vera eligitur, & probatur.

11 *Variæ sententiæ.* His suppositis, circa notionum numerum per defectum errauerunt quidam, quos, refert Scotus *in 1. distinct.27. quæst.1. §. ad argumenta huius quæstionis versu ad 3.* assignasse tres tantum notiones, & Ochan *in 1. distinct.27.* quatuor tantum assignans. Per excessum vero Alensis *prima parte quæst.68. membro 4.* Bargius *in 1. distinct. 28.* Et Scotus *vbi supra*, quorum primus duodecim, secundus triginta duas, & Scotus sex recognoscunt notiones, non tamen desunt Scotistæ, qui communi adhærentes sententiæ de numero notionum quinario, suum Doctorem interpretantur, asserentes illam non deseruisse. Hi sunt Rada *tom.1. controuersia 25. art.4.* Et Smising *tom.2. disp. 2. q.4. num.96.*

12 *Communis & vera defenditur.* Communis tamen sententia Scholasticorum cum Magistro *in 1. distinct.27. & 28.* & Theologorum cum Angelico Præceptore *in præsenti*, defendit, quinque, & non plures esse diuinas notiones. Quam sententiam adeò veram censet Bañez, & Zumel *in præsenti*, quos sequitur Ruitius *disp.47. à num.10.* vt oppositas temerarias existimet in modo loquendi; eo quod à communi Scholasticorum consensu recedant. Et probatur hac ratione: vt namque docuit D. Thomas in 1. dist.26. quæst.2. artic. 3. colligiturque ex diffinitione explicata: *Vt aliquid dicatur notio personæ tria desiderantur, primum, quod ad originem pertineat; quia relationibus originis distinguuntur personæ. Secundum, quod perti-*

pertineat ad dignitatem; *quia persona est hypostasis distincta proprietate ad dignitatem pertinente. Tertium, quod dicat aliquid speciale; quia commune non est principium innotescendi*. Verba sunt D. Thomæ, at hæc tria conueniunt *Paternitati*: *Filiationi*, *spirationi actiuæ*, *& processioni*; quia hæc omnia denotant subsistentias in natura rationali, conueniunt etiam *innascibilitati*, vt dicit omnimodam negationem principij; quia hæc soli supposito intellectualis naturæ competere potest, & nulli alteri ab istis *virtualiter* distincto ex his, quæ in Deo reperiuntur, competere possunt, vt ex obiectionem solutione constabit. ergo diuinæ notiones quinque sunt, & non plures.

13 *Sed obijcies 1.* Sed obijcies primo: potentia generatiua, & actualis generatio, obtinent rationem notionis in Patre; & tamen inter se, & à Paternitate, *virtualiter* distinguuntur: ergo dantur plures notiones, quam quinque. Maior ex eo constans videtur, quod sunt rationes cognoscendi Patrem, secundum sibi propria, & aliàs ad dignitatem spectant, quod ad rationem notionis sufficere ex illius diffinitione colligitur. Minor autem probatur: etenim iuxta nostram sententiam supra *tom. 1. disputatione 4.* natura intellectiua, potentia proximè intellectiua, actualisque intellectio, *virtualiter* distinguuntur; eo quod natura radix est intellectus, & iste principium proximum virtuale intellectionis; at Paternitas in Patre *radicaliter* se habet ad potentiam generatiuam, & hæc vt principium proximum virtuale generationis: ergo distinguuntur *virtualiter*.

14 *Resp. Alarcon.* Huic argumento Alarcon *tractatu 5. disputatione 5. capit. 7. numero 7.* respondent, quod licet inter relationes, potentias productiuas, & origines, interueniat virtualis præcisiua distinctio, non tamen sunt distinctæ notiones; eo quod inter se comparantur vt superius, & inferius: nam benè valet, *est Pater*: *ergo genuit*: *ergo potest genere*, non tamen è contra: *Potest generare*: *ergo genuit*, *& est Pater*: vnde sicut producere in Patre non est distincta notio à generare: quia generare *formaliter* includit producere, illudque supponit, vt prædicatum superius, ita Paternitas, potentia generatiua, actualisque generatio, non sunt distinctæ notiones.

15 *Reijcitur hæc solutio primo.* Hæc tamen solutio ex Metaphysicæ ignorantia procedit, & reijcitur primo: non enim omnia, inter quæ datur consequentia non mutua, comparantur inter se vt superius, & inferius, cum essentiali inclusione; à cursu enim ad potentiam currendi bona consequentia est, non tamen, è contra à potentia ad currendum, ad cursum; & tamen quis vmquam somniauit, potentiam currendi ad cursum vt superius inferiori inclusum in illo comparari? ergo ex eo quod inter Paternitatem, potentiam generandi, & generationem, consequentia non mutua interueniat, non rectè colligitur, inter se comparari vt superius, & inferius, & vnum in altero vt superius in inferiori includi.

16 *Secundo.* Secundo reijcitur; nam estò daremus, potentiam generatiuam respectu Paternitatis, & generationis, sic comparari ex defectu mutuæ illiationis, attamen generatio cum Paternitate, sic comparari non potest: est enim necessaria mutua consequentia inter illa: ergo si inter generationem, & processionem, datur virtualis præcisiua distinctio, non rectè ex capite assignato colligitur, non esse notiones distinctas.

17 *Tertio.* Tertio: nam licet à potentia generatiua creata ad generationem actualem, & Paternitatem, consequentia non valeat, à potentia tamen generatiua diuina *essentialiter* cum generatione, & Paternitate connexa, bona consequentia est ad generationem, & Paternitatem: ergo dato, & non concesso, ex consequentia non mutua colligi comparationem vt superius, & inferius, & superioris in inferiori inclusio, non infertur, potentiam generatiuam Patris, ad æternitatem, & generationem, vt inferius ad superius comparari.

18 *Euasio excluditur.* Si fortè dicatur, sufficere quod ex terminis consequentia non valeat, vt ista gaudeant comparatione, etsi in diuinis mutua consequentia sit. In contrarium obstat, sequi ex hac solutione, innascibilitatem cum Paternitate comparari vt inferius ad superius, & consequenter, distinctas notiones non esse; consequens est contra istum Authorem: ergo prædicta euasio est nulla. Patet sequela: hæc enim consequentia, *est Pater*: *ergo innascibilis*, non tenet ex terminis; cum instetur in Patre creato, qui Pater est, & ab alio producitur; è contra tamen valet, *est innascibilis*; *ergo Pater*; cum de solo Patre diuino innascibilitas, sumpta pro omnimoda negatione principij, possit verificari: ergo si esse inter aliqua consequentiam non mutuam ex terminis, sufficit vt comparentur vt superius, & inferius cum essentiali inclusione, hac comparatione gaudebunt *innascibilitas*, & *Paternitas*, in Patre diuino; & consequenter distinctæ notiones non erunt.

19 *Traditur vera solutio.* Missa igitur hac solutione ad argumentum respondeo, potentiam generatiuam, & actualem generatione, sumi posse dupliciter, vel pro eo, quod dicunt in recto, & sic distinguuntur in nostra sententia *virtualiter*; eo quod potentia in recto dicit intellectum diuinum, & generatio diuinam intellectionem, inter quæ versari virtuale discrimen, probabilius censui *supra tomo 1. disputatio 4.* sic tamen notiones non sunt: quia notio, cum ad ordinem originis spectet, in perfectione absoluta consistere nequit. Secundo sumi possunt pro eo, quod in obliquo important; nempè *Paternitatem*, quæ à potentia, & generatione connotatur, & vt sic inter illa distinctio virtualis adæquata non est, sed eadem Paternitas absque virtuali adæquato discrimine, & Patrem constituit in ratione personæ, & vt coonotata potentem generare, actuque generantem, & ad Filium relatum; & cum solum pro eo, quod de connotato dicunr, possint obtinere rationem notionis: hinc fit, quod in ratione notionis, nec inter se distinguantur, nec cum Paternitate in numero ponant, sicut Paternitas, vt forma hypostatica, non est notio distincta à se ipsa vt referente; eo quod vtrumque præstat absque virtuali ad æquato discrimine.

20 *Secundo arg.* Obijcies secundo: ratio Verbi, & ratio Filij, *virtualiter* distinguuntur in Filio Diuino, vt *supra quæst. 27. disp. 74.* probabiliter sumus defensati; at ratio Verbi notionis rationem obtinet; cum ad originem spectat, & dignitatem notificet; ergo dantur in Filio duæ notiones *virtualiter* distinctæ; & consequenter sunt plures quàm quinque.

21 *Resp.* Respondeo, rationem Verbi pro eo, quod importat in recto, nempè *relatio*, non discriminari à ratione Filij *virtualiter*, sed solum id admisimus loquendo de Verbo, & Filio, pro connotato absoluto, consequenter ad illam sententiam, quæ rationem repræsentationis de connotato importatam à Verbo distinguit *virtualiter* à conceptu naturæ, quæ de connotato importatur à Filio, ratio autem notionis non competit Verbo, nec Filio, ratione connotati, scilicet absoluti, sed ratione illius, quod ab vtroque importatur in recto, quod est relatio: vnde ex nostra doctrina non sequitur duplex notio *virtualiter* distincta in Filio. Ex quo manifestè colligitur, cur ratio imaginis in Filio non sit notio à ratione Filij distincta, & similiter ratio amoris diuini impulsus, & ratio personæ in Spiritu Sancto, non ponunt in numero in ratione notionis; quia scilicet inter hæc omnia non est virtualis adæquata distinctio quoad relationem importatam in recto, quidquid sit de perfectionibus absolutis, de connotato importatis, an *virtualiter* distinguantur, vel non.

22 *Tertio arg.* Tertio obijcies: relatio spiratoris non distinguitur *virtualiter* adæquatè à Paternitate: ergo si distinctio virtualis adæquata requiritur vt numerus notionum augeatur, non dantur quinque notione. Probatur antecedens: si namque ob aliquam rationem *virtualiter* adæquatè distinguerentur, maximè ob illam, quam tradit D. Thomas *in hac q. art. 2. in corpore*, scilicet, quia spirationi actiuæ correspondet pro termino relatio spirati, & Paternitati filiatio, quæ diuersæ sunt, vnica autem relatio ad duos terminos terminari non potest; at hæc ratio est nulla: ergo non distinguuntur *virtualiter*.

23 *Prob. min. 1.* Probatur minor, primo: nam cum distinctione reali relationum terminantium stat realis identitas spirationis actiuæ, & Paternitatis: ergo etiam stare potest virtualis, & quasi specifica indistinctio.

Secundo. Secundo: vna relatio secundum speciem potest ad plures relationes terminari, vt constat, tum in Patre plures Filios habente, ad quos vna relatione refertur, cum tamen ex parte Filiorum plures sint relationes. Tum etiam in albo, quod vna relatione similitudinis omnia respicit, quibus assimilatur, cum tamen in illorum quolibet distincta relatio terminans sit. Tum denique in Filio, quem vnica relatione Patrem, & Matrem respicere, tenet frequentior Thomistarum sententia, cum tamen relatio Patris, & relatio Matris, ad quas terminatur, *specificè* distinguantur: ergo ex eo quod in Filio, & Spiritu Sancto, ad quos Pater refertur, plures sint relationes, non rectè colligit D. Thomas, relationem spiratoris, qua ad Spiritum Sanctum refertur Pater, & relationem Paternitatis, qua refertur ad Filium, *virtualiter* esse distinctas.

24 *Resp. Ad 1. prob. minoris.* Respondeo negando antecedens, ad probationem nego minorem, ad primam probationem nego consequentiam: specificatio enim relationis à termino sumitur, vnde multiplicatis *specificè* terminis, necesse est relationes *specificè* multiplicari, *realiter* in creatis, quia distinctio realis, ob limitationem, specificam distinctionem comitatur, aut *virtualiter* in diuinis, in quibus ob infinitudinem distinctio realis non nisi ex relatiua oppositione prouenire potest, ac proinde relatio spirationis actiuæ, & Paternitas, *virtualiter* distinguuntur ob diuersitatem relationum eis ex parte terminis respondentium non autem *realiter*; quia inter se oppositione relatiua non gaudent.

25 *Ad 2. prob. minoris.* Ad secundam distinguo antecedens: ad plures species adæquata diuersas, nego antecedens: solo numero differentes, aut specificè inadæquatè in ratione terminandi, concedo antecedens, & nego consequentiam, quam non probant exempla: in primo namque, & secundo, relationes terminantes solo numero distinguuntur, & in tertio, etsi Paternitas, & Maternitas, distinguantur *specificè*, non tamen est distinctio specifica adæquata, sed inadæquata solum in ratione terminandi relationem Filiationis, vt docet Caie-

Caietanus *in præsenti art. 2. §. ad secundum dubium*. Bañez *dubitatione 1. conclusione 2.* Sylvester, Torres, Zumel, & alii, quos referunt, & sequuntur, Salmanticenses *tract. 6. disp. 11. dubio 2. num. 22.* rectéque probant, ex eo quod sic comparantur relationes istæ ad terminandum filiationem, quo Patris, & Matris concursus ad ponendam Filij natiuitatem; sicut ergo ad istam *inadæquatè, & partialiter*, comparantur illorum concursus, ita illorum relationes *inadæquatè, & partialiter*, terminant Filij relationem: in nostro autem casu spiratio passiua, & filiatio, terminantes relationes spirationis, & Paternitatis, non comparantur vt partiales termini, sed vt totales, & idcircò dispar est ratio.

26 *Instabis.* Instabis mortuo Patre manet relatio filiationis ad Matrem, & è contra, Matre mortua relatio Filij ad Patrem perseuerat; at si partialiter filiationem terminarent, quolibet illorum destructo, filiatio perseuerare non posset: ergo non *partialiter*, sed *totaliter*, Pater, & Mater terminat filiationem.

Resp. PP. Salmaticenses. Huic obiectionis respondent Salmanticenses *supra n. 25.* pereunte aliquo ex prædictis extremis nihil entitatis in relatione filiationis perire, quamuis ex defectu talis extremi connotati non denominet Filium relatum ad illud; quia ad hanc denominationem; scilicet, vt Filium relatum ad Patrem denominet, Patris existentia requiritur de connotato, non tamen ad realitatis eius existentiam; ad hanc enim sufficit cuiusuis termini partialis existentia, vt constat in Patre plures Filios vna relatione respiciente, quæ *entitatiuè* perseuerat, quolibet illorum *diuisiuè* destructo, etsi non perseuerat quoad denominationem relati ad Filium, qui non existit.

27 *Impugnatur præcedens solutio.* Hanc tamen solutionem nunquam percipere potui: nam aliud est, plures terminos *materialiter* relationem aliquam terminare, aliud autem, illam terminare *partialiter*: quando primum contingit, potest entitas relationis perseuerare quolibet ex illis destructo, & in hoc in exemplo Paternitatis ad plures Filios terminata inuenitur: quia namque illorum quilibet in particulari *materialiter* terminat talem relationem, quolibet illorum deficiente, adhuc perseuerat relatio, quæ nullum in particulari ad sui existentiam desiderat, sed aliquem illorum *vagè*; quando autem duæ relationes *partialiter* terminant, non potest relatiu terminata quoad suam entitatem persistere, deficiente aliqua ex illis. Quod patet, tum ab exemplo causarum *partialiter* concurrentium, quarum qualibet deficiente, effectus nequit perseuerare, & eo ipso quod sine illarum aliqua possit persistere, alia perseuerante, hæc non partialis, sed adæquata, & totalis causa, erit. Tum etiam à paritate natiuitatis Filij ex Patris, & Matris concursibus, quæ quia ab vtroque vt à partiali causa dependet, quolibet deficiente esse nequit Filij natiuitas. Tum denique à priori: in hoc namque differt totalis terminus à partiali, quod ille ad existentiam relationis terminatæ est sufficiens, secus vero partialis: ergo si filiatio *entitatiuè* perseuerare potest pereunte Matre, & è contra, Paternitas, qua existente perseuerat filiatio, non *inadæquatè*, & *partialiter* terminat, sed *totaliter*, & *adæquatè*, & idem de Maternitate dicatur, & eadem ratione.

28 *Vera solutio.* Missa igitur hac solutione, & in sua probabilitate relicta, ad obiectionem factam respondeo, mortuo Patre, manere quidem relationem filiationis ad Matrem, non tamen eandem, quæ Filium referebat ad illam, sed specie diuersam: Mater namque, & Pater simul *partialiter* primam terminantes *essentialiter* differunt in ratione termini ab illorum quolibet seorsim terminante secundam, sicut cognitio ad plura obiecta diuersa *essentialiter* simul terminata, differt *essentialiter* à cognitione terminata ad aliquod illorum seorsim.

29 *Si oppones 1.* Sed oppones primo: fundamentum secundæ relationis idem est cum fundamento primæ, scilicet *Filij natiuitas*: ergo secunda relatio à prima *essentialiter* non differt.

Secundo. Secundo, quod si mortuo Patre resultat vna relatio terminata ad Matrem, & hac mortua, relatio ad Patrem terminata resultat: ergo vtroque viuente resultabit duplex relatio ad quolibet illorum terminata seorsim.

Resp. ad 1. Ad primam respondeo, speciem relationis non à fundamento, sed à termino sumi, & ideò licet fundamentum sit idem, potest inter relationes specifica esse diuersitas. Vel dicatur, fundamentum esse duplex *virtualiter*.

Ad 2. Ad secundam dicatur, rationem esse: quia cum possit vna relatio Patrem, & Matrem respicere, frustranea est duarum relationum resultantia; frustra enim fiunt per plura, quæ per pauciora effici possunt.

§. Vltimus.

Quartum argumentum diluitur, & explicatur qualiter innascibilitas *sit proprietas Patris.*

30 *Denique arg.* Denique objicies: innascibilitas in Patre, vel sumitur pro fundamento, & materiali, vel sumitur pro formali; Si primum, non est notio à Paternitate, & relatione spiratoris distincta. Si secundum, notio non est; cum negatio sit, & consequenter nec dignitas Patris, de ratione autem notionis est, quod ad dignitatem pertineat: ergo non sunt quinque notiones.

Ad hoc argumentum recentiores quidam sequuti Vazquium *disp. 140. cap. 43.* respondent, innascibilitatem, non in negatione, sed in aliquo positiuo consistere, cum autem vrgeatur, illud positiuum, nec absolutum esse posse, nec relatiuum; quia si primum, non spectabit ad ordinem originis; & consequenter notio non erit: nec secundum, aliàs erunt in Deo plures relationes reales, quam quatuor, inquiunt, esse relationem fontalis principij Deitatis, non realem, sed rationis. Cæterum de hoc *quæstione sequenti*, vbi examinabimus Vazquij sententiam, modo contra illam sufficiat, quod si innascibilitas notionem constituit, non obstante quod in relatione rationis consistat, poterit etiam, etsi in negatione ponatur, notionem constituere. Secundo, quod si in ratione fontalis principij totius Deitatis relationem rationis constituimus pertinentem ad notionis rationem, etiam in vltimo termino processionum diuinarum, scilicet in Spiritu Sancto, recognosci poterit relatio rationis specialem notionem constituens. 31 *Solutio P. Vazquez reijcitur.*

Ad argumentum ergo, hac solutione relicta, respondeo eligendo secundam partem, scilicet, dicere aliquid negatiuum, nec sequitur notionem non esse: quia ad rationem notionis necessarium non est, quod sit dignitas, sed sufficit *circumloquutiuè, & à posteriori*, dignitatem explicare, sicut nec requiritur quod sit personalitas, sed quod personalitatem notificet, licet autem innascibilitas dignitas non sit ratione sui *formaliter*, notificat tamen, & *circumloquutiuè* explicat dignitatem personalem, quatenus soli personæ intellectualis naturæ competere potest. 32 *Resp. aliter arg.*

Verum contra hanc solutionem obstat: si notio in negatione consistere posset, sequeretur, plures aliàs esse notiones; consequens non admittimus: ergo vel innascibilitas in aliquo positiuo consistit, vel notio non est. Probatur sequela: datur namque in Filio negatio principij generatiui, in Spiritu Sancto negatio principij spiratiui, in Filio negatio procedendi per voluntatem, quæ inspirabilitas appellatur, & in Spiritu Sancto ingenerabilitas, id est negatio processionis per intellectum, tanquam terminus genitus: ergo si negatio notionem valet constituere dabuntur ad minus nouem notiones. 33 *Contra solutionē arg.*

Respondeo, negationem potentiæ generandi, & negationem potentiæ spirandi, ex proprio conceptu dignitatem non dicere: quia ex modo concipiendi, hoc, hoc est vi productiua carere, potius indigentiam denotat, quam indignitatem, quod si aliquam dicunt, est ratione fundamenti, scilicet ratione terminationis adæquatæ, quæ in Filio inuenitur respectu potentiæ generatiuæ, & in Spiritu Sancto respectu spiritiuæ; cum enim potentias productiuas adæquent, non potest Filius vi generatiua gaudere, nec Spiritus Sanctus vi spiratiua inspirabilitas etiam dignitatem ex modo significandi non denotat, & idem de ingenerabilitate Spiritus Sancti est dicendum: tum, quia supposito quod aliquid producatur, non dicit ex modo nostro concipiendi dignitatem, quod careat hoc; vel illo modo productionis. Tum etiam: quia inspirabilitas sumpta ratione sui creaturis potest conuenire, & similiter ingenerabilitas; cum creaturæ non spirentur, & possint produci per actionem, quæ generatio non sit: quo circa dignitatem personæ in natura intellectuali subsistentis non denotat: innascibilitas autem, quæ in negatione omnis principij consistit, solum primo supposito intellectualis naturæ competere potest, & ideircò ex proprijs affert, & *circumloquutiuè* denotat dignitatem primæ subsistentiæ in natura intellectuali. 34 *Resp.*

Huius discriminis radicem reddit D. Thomas *1. ad Annibaldum dist. 28. q. 1. art. 1. ad 3* quia scilicet, quo affirmatio est specialior, eo vniuersalior euadit negatio, & è contra, quo vniuersalior fuerit affirmatio, eo illius negatio est contractior; vt constat in negatione animalis, quæ limitatior est, & paucioribus conuenit, quam negatio hominis; quia animalis affirmatio affirmatione hominis vniuersalior est, quia ergo inspirabilitas est negatio processionis per voluntatem, & ingenerabilitas negatio processionis per intellectum, quæ speciales modi procedendi sunt, innascibilitas autem est negatio processionis vt sic, quæ est vniuersalior qualibet ex illis processionis: consequens fit, quod primæ negationes extensiores sint, nec ad intellectum naturam limitatæ; & consequenter dignitatem non denotant, ista autem negatio coarctatur ad intellectualem naturam vt illius dignitatem designet. 35 *Discriminis radix traditur à D. Tho.*

Hæc est frequens nostrorum Thomistarum solutio, sed contra illam in hunc modum objicies: vel innascibilitas sumitur merè *negatiuè*, vel prout connotat pro fundamento suppositum intellectualis naturæ? Si primum, dignitatem non denotat; cum non enti competere possit, in quo nulla est dignitas. Si secundum, nullum est inter illam, & inspirabilitatem, discrimen; cum etiam hæc, prout connotat suppositum intellectualis naturæ, dignitatem importet: ergo vel innascibilitas notio ab alijs distincta non est, vel inspirabilitas obtinet rationem notionis. 36 *Contra solutionē arg.*

Respondeo, sumi secundo modo, ly *prout* dicente conditionem, vt innascibilitas denotet dignitatem non vero dicente rationem 37 *Resp.*

nem

nem formalem illam denotandi, & in hoc ab inspirabilitate est discrimen: nam in hac ly *prout in supposito intellectuali* dicit non puram conditionem, sed rationem formalem denotandi dignitatem. Ratio autem huius discriminis exinde colligitur: nam eo ipso quod intelligamus negationem omnis principij in entitate positiua, etsi nihil amplius exprimamus, per consequentiam legitimam inferimus, talem entitatem esse intellectualis naturę, & diuinæ, quod signum manifestum est entitatem connotatam non esse negationi rationem formalem denotandi dignitatem; cum in entitate positiua vt sic dignitas intellectualitatis non innotescat, non autem eo ipso quod negatio spirationis cum entitate positiua coniungatur, dignitas intellectualis colligitur, cum possit entitas positiua non spirata intellectualis non esse, & consequenter huic negationi ratio formalis denotandi dignitatem fundamentum est. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri in 1. dist. 28. §. 1. ad illa verba: *Præterea considerari debet, &c.* M. Sent.

38 Huic dubitari poterat, an relatio spiratoris *realiter*, aut *formaliter* differat à Paternitate, & Filiatione? Sed res est facilis, & constat ex dictis q. 28. *de distinctione relationum ab essentia*: nam quantum ad hoc eadem est ratio in præsenti: vnde sicuti *ibi* diximus solum *virtualiter* ab essentia relationes distingui, ita in præsenti est dicendum, & ratio est manifesta ex communi illo Theologorum axiomate sumpta, scilicet, *in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio*; at inter Paternitatem, & Filiationem ex vna parte, & relationem spiratoris ex alia, relatiua oppositio non datur; cum Pater, & Filius spirator sint non tamen ad spiratorem relati, sed ad spiratum: ergo inter Paternitatem, & Filiationem ex vna parte, & communem spirationem ex alia, realis entitatiua, aut formalis distinctio non datur.

Relatio spiratoris nō differt realiter à Paternitate, & filiatione.

TRACTATVS DVODECIMVS.

De Personis Diuinis, in particulari.

De quo D. Thomas in 1. Sententiarum à distinctione 27. vsque ad 32. Ad Annibaldum in eisdem distinctionibus; quæstione 2. de Potentia art. 4. & quæst. 10. art. 4. & 5. lib. 4. Contra Gentes à cap. 1. vsque ad 26. Et in hac 1. p. à quæstione 33. vsque ad 37. In quæstione 33. *agit de Persona Patris. Quæstionem diuidit quatuor articulos. In 1. docet*, conuenire Patri rationem principij. *Quod probat: nam* principium est, à quo aliquid procedit; at Pater est, à quo procedit Filius: ergo ei conuenit ratio principij. *Negat autem solutione ad primum*, posse dici causam Filij: nam licet Græci indifferenter vtantur nomine principij, & causæ, Latini autem Doctores non pro eodem causam, & principium, vsurpant, sed principium est communius quàm causa, quæ petit termini dependentiam, & alietatem in natura termini à principio; cumque Filius à Patre non dependeat, & sit eiusdem naturæ cum Patre: hinc fit, quod dicatur Pater principium Filij, secus autem causa in significatione Latina. *Et solutione ad 2. negat*, Filium dici principiatum à Patre in vsu Latinorum, etsi à Græcis concedatur, *& ratio est*: Quia licet Patri attribuamus, quod authoritatis est, nihil tamen ad subiectionem spectans Filio potest attribui, vt euitetur erroris occasio; at esse principium authoritatem denotat, esse autem principiatum subiectionem, & minorationem præsefert in modo loquendi: ergo etsi attribuamus Patri esse principium Filij, Filio tamen attribuendum non est nomen principiati, sed poterit dici, esse à Patre vt principio. *Solutione etiam ad 3. negat*, Patrem esse priorem Filio; eo quod licet nomen principij fuerit à prioritate ad significandum impositum, non tamen illam significat, sed originem: ergo licet Patri conueniat esse principium Filij, non est dicendus illo prior, *quod intellige de prioritate naturæ, quæ causalitatis prioritas est.*

In secundo articulo docet, hoc nomen *Pater* esse nomen proprium personæ primæ, id est, non metaphoricè dictum de illa, nec accidentaliter, sed substantialiter. *Quod probat*: illud namque est nomen proprium alicuius personæ, quod significat id, quo ab omnibus alijs distinguitur; at Paternitas, quæ distinguit primam personam ab omnibus personis diuinis, significatur hoc nomine *Pater*: ergo est proprium nomen, id est, non metaphoricum, & ad eius spectans substantiam. *Si dicas, hoc nomen* Pater *significat aliquid, in quo analogicè conueniunt prima persona, & Patres creati: ergo non significat id, quo prima persona ab omnibus alijs distinguitur. Respondet Caietanus, ly* Pater *sumi in præsenti, non prout est nomen analogum creaturis, & Deo, sed prout est caput, & membrum principale analogiæ, sic autem significat, non rationem analogam, sed constitutiuam, & distinctiuam primæ personæ ab omnibus alijs.*

Docet etiam solutione ad 4. Generationem quoad rem significatam principalius dici de Generatione diuina quàm de creata; eo quod de ratione generationis sunt duo, scilicet suppositorum distinctio, & vnitas formæ communicatę: ergo quò maior fuerit vnitas formę, supposita distinctione suppositorum, eò perfectior erit generatio; at vnitas formę in generatione diuina maior est, cum identitas sit, quàm in generatione creata, in qua inter principium, & terminum, identitas naturę non est: ergo perfectior erit generatio. *Si dicas: quia ad generationem requiritur vnitas formæ, crescente vnitate formæ crescit generationis perfectio; sed etiam requiritur distinctio suppositorum: ergo quò maior fuerit distinctio, crescet etiam ex hoc capite generationis perfectio, & cum in generatione creata intercedat maior distinctio, erit ex hoc capite perfectior in ratione generationis, quàm diuina. Respondeo negando consequentiam: quia vnitas formæ, vt finis, & ratio formalis terminandi requiritur: vnde ex illa venari debet perfectio generationis, non ex distinctione, quæ solum vt conditio, siuè vt complementum requiritur.*

In tertio inquirit, an hoc nomen *Pater* dicatur in diuinis prius, secundum quod personaliter sumitur? *Et supposito, quod ly* Pater *dicitur de Deo dupliciter, scilicet essentialiter, vt cum dicitur*, Pater misericordiarum, Pater iustorum specialiter per gratiam, *iuxta illud Romanorum* 8. Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod sumus filij Dei, *esse enim misericordiarum, creaturarum, & iustorum, Patrem, est toti Trinitati commune; cum fundetur in actione ad extra creatiua, aut iustificatiua, quæ communes sunt. Secundo personaliter, qua ratione soli primæ personæ conuenit esse Patrem, & solum respectu secundæ, scilicet* Verbi. *Hoc inquam supposito, affirmatiua conclusione respondet, quæ intelligenda est de prioritate durationis, secundum intellectum, & dignitatem. Primum probat in argumento* sed contra: nam ęternum prius est temporali; at personaliter ab ęterno dicitur Pater Filij diuini, essentialiter autem temporaliter dicitur Pater creaturarum; cum esse illarum Patrem creationem supponat, quę secundum fidem incepit in tempore: ergo prius duratione dicitur in diuinis hoc nomen *Pater*, secundum quod personaliter sumitur, quàm secundum quod essentialiter.

Secundum probat: prius dignitate, & intellectu, dicitur nomen de illo, in quo eius significatum saluatur perfectè, quàm de illo, in quo imperfectè saluatur; at perfecta ratio Paternitatis solum in Patre respectu Filij diuini saluatur, vtpotè inter quos est perfecta similitudo in ratione naturę, non vero respectu creaturarum, quę cum Deo non habent perfectam similitudinē, sed imperfectam, & deficientem, aut per modum vestigij, vt in creaturis non rationalibus, aut per modum imperfectę imaginis, vt in creaturis rationalibus secundum naturam, secundum gratiam, & secundum gloriam, secundum quas perfectiones solū analoga similitudine gaudent cū Deo: ergo prius dignitate dicitur in diuinis

Pater secundum quod personaliter, quam secundum quod essentialiter. *Maiorem probat D. Thomas à priori*; Nam de eo, in quo imperfectè saluatur, dicitur, per similitudinem, & analogiam ad id, in quo perfectè saluatur: ergo prius de hoc quam de illo. Et ab exemplo huius nominis *Leo*, quod prius dicitur de animali, in quo perfecta ratio Leonis saluatur, quam de aliquo homine, de quo dicitur: quia in illo aliqua Leonis ratio, saluatur, scilicet, *audacia*, aut *fortitudo*: quia de hoc solum per similitudinem analogicam dicitur.

In contrarium opponit D. Thomas; Nam commune secundum intellectum est prius proprio; sed hoc nomen *Pater*, secundum quod sumitur personaliter, est proprium primæ personæ, secundum vero quod sumitur essentialiter, est commune toti Trinitati: nam toti Trinitati: dicimus, *Pater noster qui es in cælis, &c.* Ergo per prius dicitur Pater essentialiter sumptum, quam personaliter. *Cui argumento respondet Diuus Thomas*, veram esse maiorem de communibus, quæ absolutè dicuntur, secus verò de illis, quæ important respectum ad creaturas; eo quod persona procedens in diuinis, procedit vt principium creaturarum; apponitque exemplum in Verbo concepto ab Artifice, quod per prius procedit ab illo, quam artificiatum: quia hoc illo mediante ab Artifice causatur; quia ergo Deus dicitur Pater creaturarum per respectum ad illius: fit consequens, quod per prius Filius procedat, & Deus dicatur Pater illius, quàm procedant creaturæ, & sit illarum Pater.

Contra quam solutionem obstat primo: Omnipotentiam, scientiam simplicis intelligentiæ, *& id genus alia, respectum ad creaturas inuoluere; & tamen prius de Deo secundum intellectum dicuntur, quam personalia: nam vt dicemus* infra quæstione trigesimaquarta, *Verbum ex cognitione omnipotentiæ, & simplici creaturarum notitia, procedit: ergo falsa est doctrina Diui Thomæ, qua docet, communia importantia respectum ad creaturas esse intellectu posteriora proprijs.*

Respondeo, communia importantia respectum ad creaturas esse in duplici differentia: alia enim dicunt respectum necessarium, alia vero liberum in actione libera terminata ad extra fundatum: illa, quæ sunt primi generis, priora sunt intellectu, quàm propria, vt conuincit argumentum factum, secus autem alia; & de his loqui Diuum Thomam in solutione data *constat manifestè: nam id ad argumenti solutionem sufficit; cum argumentum procedat de hoc nomine* Pater, *quod respectum ad creaturas importet liberum, vtpotè in actione libera ad extra terminata fundatum, scilicet*, creatione, iustificatione, & glorificatione.

Sed dices: eodem modo se habet Trinitas personarum ad actionem creatiuam fundantem respectum liberum, quo comparatur ad vim productiuam fundantem respectum necessarium; ad vtramque enim comparatur per se in esse entis, & ad naturam per se, perseitate principij, aliàs ex creaturis cognitis posset Trinitas personarum euidenter cognosci: ergo si communia prioris generis sunt priora intellectu, quàm propria, etiam quæ liberum respectum important, sunt illis intellectu priore.

Respondeo, verum esse antecedens loquendo de perseitate principij exacta ab effectibus; quoad hanc enim æquiparari, argumentum concludit, non autem de perseitate entitatiua Dei; cum enim diuina fæcunditas gaudeat vi productiua creaturarum, & productiua ad intra, primaque ei competat per respectum ad actionem liberam, secunda verò per respectum ad actionem necessariam; consequens fit, quod attenta exigentia potentiæ prius actio productiua ad intra ei competat, quàm actio productiua ad extra; prius enim cum potentia coniungitur actio necessaria, quam libera.

Secundo obstat contra eandem doctrinam: nam id, quod est prius subsistendi consequentia *logicè, est prius secundum intellectum; sed communia importantia respectum liberum ad creaturam sunt priora* subsistendi consequentia *logicè, quam propria: ergo sunt priora illis secundum intellectum. Probatur minor: hæc consequentia non valet*, est Creator: ergo Pater: *Filius enim creat, & Pater non est; & tamen Creator liberum ordinem ad creaturas importat: ergo communia ordinem liberum ad creaturas dicentia sunt priora proprijs*, subsistendi consequentia *logicè, etsi non physicè: nam eo ipso quod physicè existat creatura, debent physicè tres personæ existere.*

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem concesso antecedenti, nego consequentiam: quia ad prioritatem requiritur, quod valeat ab vno ad aliud, & non è contra, sicut valet bene, est homo: ergo animal, *& non è contra*, est animal: ergo homo; *in præsenti autem, licet verum sit quod non valeat*, est Creator: ergo Pater; *& pro hac parte ly* Creator *possit prioritate dicta gaudere, quia tamen è contra, etiam non valet*, est Pater: ergo Creator; *cum ab æterno sit Pater Diuinus, & ab æterno Creator non sit: fit consequens, quod inter communia, liberum respectum dicentia ad creaturas, & propria, prioritas* subsistendi consequentia *non detur.*

In quarto inquirit, vtrum esse ingenitum sit proprium Patri? *Et respondet affirmatiuè, cuius conclusionis probatio ex littera totius articuli potest deduci: docet enim in corpore articuli*, personam Patris innotescere dupliciter, & per respectum principij, & per negationem principij. *Quod probat*: nam Pater est primum principium; at primum principium duo dicit, ordinem scilicet ad ea, quæ sunt à principio, & negationem principij: ergo Patri duo sunt propria, scilicet ordo ad illa, quæ ab ipso procedunt, & negatio processionis ab alio. *In solutione ad secundum docet, ly ingenitum* non solum negare esse ab alio per generationem, sed etiam per processionem, & quouis modo communicatum. *Ex quibus ratio probatiua conclusionis potest ad hanc formam reduci*: Esse ingenitum dicit negationem omnis principij, siue productiui, siue communicatiui; at huiusmodi negatio in diuinis, non competit nisi Patri, Filius namque procedit à Patre vt à principio, Spiritus Sanctus à Patre, & Filio vt à principio productiuo procedit, & diuina natura, & si non producatur, communicatur tamen Filio, & Spiritui Sancto per processionem: ergo esse ingenitum est Patri proprium, nulli alteri in diuinis conueniens. *In solutione ad quartum docet D. Thomas*, quod si in diuinis essent duo innascibiles, essent duæ naturæ diuinæ. *Quod probat dupliciter, primo*: quia in vna natura non possunt esse duo prima principia; at innascibile, & primum principium, sunt idem: ergo in vna natura nequeunt esse duo innascibiles; & consequenter, si duo essent in diuinis, necessario essent duæ naturæ admittendæ: *Secundo*: quia in vna natura non potest esse suppositalis distinctio, nisi per originem vnius suppositi ab alio; at si dantur duo innascibiles in Deo, vnus non procedet ab alio: ergo non possunt distingui in vna natura, sed diuersa natura debent gaudere.

Quæstione trigesimaquarta agit de Persona Filij, illamque diuidit in tres articulos. In primo inquirit, vtrùm Verbum in Diuinis sit nomen personale? *Conclusio est*: Quod nomen Verbi in Diuinis, si propriè sumatur, est nomen personale, & nullo modo essentiale. *Quàm probat in argumento* sed contra, *ex Augustino tomo 3. lib. 7. de Trinitate cap. 1. vbi ait*: Quod sicut Filius refertur ad Patrem, ita Verbum ad id, cuius est Verbum. *Ex quo sic subsumit D. Thomas*; sed Filius est nomen personale, quia relatiuè dicitur: ergo & Verbum. *Deinde in corpore articuli illam probat hac ratione*: Verbum, secundum quod propriè dicitur in diuinis, significat aliquid ab alio procedens; sed hoc pertinet ad rationem nominum personalium; eo quod personæ diuinæ distinguuntur secundum originem, vt dictum est *quæstione 27. articulo 3. 4. & 5.* ergo nomen *Verbi*, secundum quod propriè in diuinis accipitur, non sumitur essentialiter, sed personaliter tantum.

Si opponas Augustinum lib. 9. de Trinitate cap. 10. vbi ait: Quod Verbum est notitia cum amore; sed notitia in Deo dicitur essentialiter: ergo Verbum dicitur essentialiter, non personaliter. *Respondet D. Thomas solutione ad secundum, explicando Augustinum*, quod accipit notitiam non pro actu cognitionis, qua ratione dicitur essentialiter, sed pro eo quod intellectus concipit cognoscendo, *idest, pro termino per notitiam producto, qui potest dici notitia* terminatiuè: *quia nempè ex notitia, & cognitione Patris procedit, & hoc modo non essentialiter, sed personaliter dicitur. Et eodem modo explicandum censet Anselmum in Monologio cap. 31. asserentem.* Quod dicere summo spiritui nihil aliud est, quàm cogitando intueri, in quantum scilicet, *ait Diuus Thomas*, intuitu cogitationis diuinę concipitur Verbum Dei. *Notat autem Diuus Thomas ex Augustino lib. 15. de Trinitate cap. 16. nomen* cogitatio *non dici propriè de Deo.* Cogitatio enim propriè in inquisitione veritatis consistit, quę in Deo locum non habet; cum enim intellectus iam ad formam veritatis per-

pertingit, non cogitat, sed perfectè veritatem contemplatur: vnde Anselmus, *ait Diuus Thomas*, impropriè accipit cogitationem pro contemplatione.

In solutione ad 3. Anselmum in monologio cap. 58. asserentem, non solum Patrem in diuinis dicere, sed etiam Filium, & Spiritum Sanctum, & similiter quemlibet: illorum dici, explicat in sensu improprio accepisse dicere *pro* intelligere, quæ tamen differunt *inquit Diuus Thomas*; Nam intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur: dicere autem importat principaliter habitudinem ad Verbum cœptum: nihil enim aliud est dicere, quam proferre Verbum, sed mediante Verbo ad rem intellectam importat habitudinem, quę mediante Verbo manifestatur intelligenti, & sic sola persona, quę profert Verbum, est dicens in diuinis, cum tamen singula personarum sit intelligens, & intellecta, & per consequens Verbo dicta.

Sed oppones: *De ratione Verbi non est dicere, sed dici; at D. Thomas concedit, singulas personas esse dictas: ergo quamuis propriè non dicant, conuenit illis ratio Verbi. Et confirmabis: D. Thomas negat, singulas personas esse dicentes, & concedit, esse dictas; sed in sensu improprio sunt dicentes: ergo in sensu proprio sunt dictæ, aliàs nullum esset discrimen; & consequenter deberet, vel vtrumque concedere, vel vtrumque negare; sed soli Verbo conuenit propriè dici: ergo omnes personæ diuinæ sunt Verbum.*

Respondeo distinguendo maiorem: de ratione Verbi est dici, vt est Verbum, hoc est vt terminus primarius habitudinis dicentis, concedo maiorem: est dici Verbo, hoc est, terminando secundario habitudinem dicentis, vt obiectum illi medio Verbo manifestatum, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam ad rationem Verbi non sufficit dici Verbo, hoc est, medio Verbo manifestari dicenti terminando eius habitudinem secundario: hoc enim conuenit omni obiecto, quod in Verbo repræsentatur, & hoc est, quod D. Thomas concedit singulis personis diuinis, & etiam creaturis; cum omnia hæc per Verbum repræsententur, & Pater in Verbo à se producto omnia illa cognoscat, sed requiritur dici, vt terminus primarius habitudinis dicentis ab illo productus, & hoc non conuenit alijs personis, sed soli Filio. Quod expressè docuit D. Thomas solutione ad secundam, ibi: Sic ergo vni soli personę in diuinis conuenit dici eo modo, quo dicitur Verbum, eo vero modo, quo dicitur res in Verbo intellecta, cuilibet personę conuenit dici.

Et ex his ad confirmationem distinguo maiorem pro secunda parte: concedit esse dictas absolutè, nego maiorem: concedit esse dictas cum addito, nempè esse dictas Verbo, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: ergo in sensu proprio sunt dictæ, absolutè, nego consequentiam: in sensu proprio sunt dictæ cum illo addito, nempè dictæ Verbo, concedo consequentiam, & sub eadem distinctione minoris subsumptæ, nego consequentiam: nam dici Verbo, est in Verbo dicto dicenti manifestari, & in illo à dicente cognosci; & quia Pater in Verbo se ipsum, Filium, & Spiritum Sanctum cognoscit, & creaturas, & Verbum hæc omnia obiecta Patri dicenti manifestat, propriè hæc omnia dicuntur, non absolutè, sed cum addito, nempè addendo dicuntur Verbo: *boc enim nihil est aliud, quam propriè per Verbum dicenti manifestari, & propriè in Verbo à Patre dicente cognosci. Non autem concedit D. Thomas, quod propriè absolutè dicantur, & hoc necessarium erat vt omnes personæ essent Verbum;* dicere *autem solo vno modo dicitur propriè, scilicet producere Verbum cognoscendo, & quia quamuis aliæ personæ cognoscant, Verbum tamen non producunt, ideò nec absolutè, nec cum aliquo addito, potest de illis affirmari, quod sint propriè dicentes, & in hoc consistit discrimen à Diuo Thoma statutum inter* dicere, & dici *vt; hoc secundum de singulis personis dicatur, primum vero in sensu proprio nullatenus affirmetur, sed solum in sensu improprio, sumendo* dicere *pro* intelligere.

In secundo articulo inquirit, vtrum Verbum sit proprium nomen Filij? *Respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra *ex Augustino libro sexto de Trinitate capite secundo illis verbis:* Verbum solus Filius accipitur. *Et in corpore articuli hac ratione:* Verbum significat quandam emanationem intelligibilem; sed persona, quę procedit in diuinis secundum emanationem intellectus, dicitur Filius, & huiusmodi processio dicitur generatio, vt ostensum est supra quęst. 27. art. 2. ergo solus Filius propriè dicitur Verbum in diuinis. *Nec sequitur, esse plures proprietates, quàm enumeratæ sunt* quęst. 32. art. 2. *vbi D. Thomas docet, esse in Deo quinque notiones, & quatuor tantum proprietates: vt enim docet Diuus Thomas in solutione ad* 2. In nomine Verbi eadem proprietas importatur, quę in nomine Filij, nempè eadem Filij natiuitas, quę est proprietas personalis eius, & diuersis nominibus significatur, ad exprimendum diuersimodè eius perfectionem: nam vt ostendatur connaturalis Patri dicitur Filius, vt ostendatur coęternus, dicitur splendor, vt ostendatur omnino similis, dicitur imago, vt ostendatur immaterialiter genitus, dicitur Verbum.

Si opponas: quicumque intelligit, intelligendo concipit Verbum; sed Filius intelligit: ergo Filij est aliquod Verbum, & sic non est proprium Filij esse Verbum. *Respondet D. Thomas solutione ad* 4. Dicendum, quod eo modo conuenit Filio esse intelligentem, quo conuenit ei esse Deum; cum intelligere essentialiter dicatur in diuinis, vt dictum est supra q. 14. ar. 2. & 4. est autem Filius Deus genitus, non autem generans Deus: vnde est quidem intelligens, non vt producens Verbum, sed vt Verbum procedens. *Quæ doctrina sic intelligenda est, vt sicut Filius, quamuis sit Deus, & Deitas sit natura ad generandum fœcunda, non generat, sed generatur, quia non conuenit illi diuinitas cum relatione ab ipsa vt fœcunda ad generandum connotata, sed cum relatione connotata ab ipsa vt potente vt* quo *generari, ita quamuis sit intelligens, non producit Verbum, sed est Verbum procedens, quia non conuenit illi intellectio cum relatione connotata ab ipsa vt fœcunda ad productionem Verbi, sed cum relatione connotata ab intellectione, prout constituit Verbum productum intelligens. Qualiter axioma illud intelligendum sit, diximus,* supra disp. 71. *nempè, non esse accipiendum vniuersaliter per distributionem suppositorum, sed indiuiduorum intelligentium: vnde verificatur in Deo: nam indiuiduo Deitatis conuenit Verbum producere non in omni suo supposito, sed tantum in vno, nempè in supposito Patris.*

In tertio articulo inquirit, vtrum in nomine Verbi importetur respectus ad creaturam? Respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento sed contra, *ex Augustino lib. 83. quæstionum q. 63. asserente:* Quod in nomine Verbi significatur non solum respectus ad Patrem, sed etiam ad illa, quę per Verbum facta sunt, operatiua potentia. *Deinde in corpore articuli probat conclusionem ratione:* Deus enim cognoscendo se, cognoscit omnem creaturam; sed Verbum in mente conceptum est repręsentatiuum omnis eius, quod actu intelligitur: vnde in nobis sunt diuersa verba, secundum diuersa, quę intelligimus: ergo quia Deus vno actu, & se, & omnia intelligit, vnicum Verbum eius est expressiuum, non solum Patris, sed etiam creaturarum; *cum hac tamen differentia inquit D. Thomas*, quod sicut Dei scientia, Dei quidem est cognoscitiua tantum, creaturarum autem, & cognoscitiua, & factiua, ita Verbum Dei eius, quod in Deo Patre est, est expressiuum tantum, creaturarum vero est expressiuum, & operatiuum, & propter hoc dicitur in Psal. 32. *Ipse dixit, & facta sunt*: quia importatur in Verbo ratio factiua eorum, quę Deus facit.

Si opponas primo: nomina importantia respectum ad creaturam dici essentialiter in diuinis; sed Verbum non dicitur essentialiter, sed personaliter: ergo non importat respectum ad creaturas. *Respondet D. Th. in solutione ad* 1. In nomine Verbi importari respectum ad creaturam, non ratione proprietatis personalis, sed ratione essentię, quam diuina persona importat in obliquo.

Sed dices: ratio repræsentatiui creaturarum est propria secundæ personæ; sed respectus ipsi competens ratione essentiæ non est proprius secundæ personæ, sed communis alijs: ergo respectus repræsentatiui non conuenit ipsi ratione essentiæ, sed ratione proprietatis personalis. Respondeo distinguendo maiorem: ratio repræsentatiui creaturarum, vt habita ex vi processionis, concedo maiorem: vt absolutè conueniens, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: sicut enim natura, & si communis sit tribus personis diuinis absolutè, est propria Filio, vt habita ex vi processionis, quia sic soli Filio conuenit, ita ratio respectus repræsentatiui, & si ratione essentiæ conueniat Verbo, & consequenter alijs personis diuinis absolutè cōueniat, vt habita ex vi processionis soli Verbo conuenit, & est illi propria. Quod si hinc inferas, rationem Verbi esse communē tribus personis; cum ratio Verbi consistat in repræsentatione actualissima obiectiua, quæ, vt diximus, omnibus personis conuenit. Respondeo concedendo

consequentiam de Verbo sumpto inadæquatè, & communiter, negando autem illam de Verbo adæquatè, & propriè, iuxta ea, quæ disp.88. docebimus.

Si opponas secundo: Quæ important respectum ad creaturas, dicuntur de Deo ex tempore, vt Dominus, & Creator, sed Verbum dicitur de Deo ab æterno: ergo non importat respectum ad creaturam. Respondet D. Thomas solutione ad 2. Illa nomina, quæ important relationem Dei ad creaturas, quæ consequitur actionem in exteriorem effectum transeuntem, vt creare, & gubernare, de Deo ex tempore dici, quæ vero significant relationem consequutam ad actionem, non transeuntem in exteriorem effectum, sed manentem in agente, vt scire, & velle, non dici de Deo in tempore, & huiusmodi relatio ad creaturam importatur in nomine Verbi; ideòque non ex tempore, sed ab æterno dicitur Verbum de Deo.

Si opponas primo: sequi ex hac doctrina, relationem, quam Verbum ad creaturas importat, conuenire Deo ab æterno; consequens est falsum: ergo & doctrina, ex qua sequitur. Falsitas consequentis constat ex doctrina à Nobis tradita supra tomo 2. tract. 5. disp. 44. vbi verius iudicauimus, non posse intellectum diuinum aliquod ens rationis efficere; sed respectus, quem Verbum ad creaturas importat, non realis, sed rationis est: ergo cum intellectus creatus, à quo solo potest efficienter causari, non existat ab æterno, non potest ab æterno talis respectus existere; non enim stare potest quod effectus sit æternus, nisi etiam æterna sit causa, à qua efficienter causatur. Sequela autem probatur: quia namque relatio, quam importat nomen Dominus, non conuenit Deo ab æterno, Deus non dicitur ab æterno Dominus, sed ex tempore, & similiter nomen Creator ex tempore prædicatur de Deo; quia relatio, quam importat, non conuenit Deo ab æterno: ergo si Verbum dicitur de Deo ab æterno, relatio, quam ad creaturas importat, ab æterno conuenit Deo.

Respondeo negando sequelam, vel claritatis gratia distinguendo consequens: fundamentaliter proximè, concedo consequentiam: secundum esse talis relationis formale, nego sequelam, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam, nec amplius probatione facta conuincitur: relatio namque dominij, & creatoris, nec formaliter nec fundamentaliter proximè, conueniunt Deo ab æterno, & ideo prædicta nomina non ab æterno, sed ex tempore prædicantur de Deo; licet autem relatio rationis, quam Verbum ad creaturas importat, non existat ab æterno formaliter, fundamentum tamen proximum illius ab æterno in Deo existit: nam ab æterno Verbum diuinum representat intellectui Patris actualissimè omnes creaturas, tam possibiles, quàm existentes, supra quam repræsentationem fundatur proximè relatio, quam ad creaturas importat, & ideo quamuis hæc relatio non existat ab æterno, Verbum ab æterno existit, & esse Verbum prædicatur ab æterno de Deo, Verbum enim non constitutiuè, sed consequutiuè, prædictam relationem importat, atque adeò ab æterno existit Verbum, & ab æterno verè prædicatur de Deo, quamuis non existat ab æterno relatio, sed tantum fundamentum illius; hoc enim est, quod de formali nomine Verbi importat.

Si opponas: Creator est nomen non constitutiuè, sed consequutiuè importans relationem, & illius fundamentum conuenit Deo ab æterno; & tamen non ab æterno, sed ex tempore Deus dicitur creator: ergo licet Verbum non consequutiuè, sed consequutiuè, relationem ad creaturas importet, & fundamentum istius relationis in Deo sit ab æterno, si relatio æterna non est, non poterit Verbum ab æterno dici de Deo. Maior quoad secundam partem est expressa D. Thomæ supra quæst. 13. art. 7. solutione ad 1. Pro secunda parte probatur: fundamentum relationis Creatoris est actio creatiua; sed actio creatiua, cum sit formaliter transiens, sed immanens, ab æterno conuenit Deo: nihil enim formaliter manens in Deo potest in tempore incipere, aliàs realiter mutaretur, quod implicat: ergo fundamentum relationis Creatoris existit in Deo ab æterno.

Respondeo negando maiorem pro secunda parte, ad cuius probationem dicatur, creationem entitatiuè sumptam conuenire Deo ab æterno, & hoc probatione facta conuinci: si enim entitatiuè in tempore inciperet, mutaretur physicè Deus, quod implicat, sumptam autem denominatiuè, idest, vt Deum denominat actu creantem, non existere ab æterno, sed in tempore incipere: in tempore namque Deus incepit creans denominari, & hoc secundo modo sumpta fundat relationem Domini, & Creatoris: vnde prout illam fundans, non ab æterno existit, sed in tempore incipit; quomodo autem hoc stet cum immutabilitate diuina, & cur hæc denominatio possit in tempore incipere, sine mutatione Dei, secus autem denominatio scientis, & volentis, diximus supra disputatione 48 & disputatione 53.

Objicies secundo: relatio, quam importat prædestinatio, fundatur super actum transeuntem in exteriorem materiam; & tamen non ex tempore, sed ab æterno Deus dicitur prædestinans: ergo non omnia nomina importantia relationem fundatam super actionem transeuntem in exteriorem materiam dicuntur de Deo ex tempore. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: nam actio Dei non est formaliter, sed solum virtualiter transiens, & hoc ideò: quia licet non transeat ad extra formaliter, sed secundum suum esse formale maneat in Deo, transit tamen ad extra causaliter, ratione effectuum, quos causat ad extra; sed licet prædestinatio non insit nobis formaliter, sed formaliter maneat in Deo, transit ad extra causaliter, ratione effectuum, quos causat in prædestinatis: ergo est actio transiens virtualiter, qua sola ratione potest actioni diuinæ ratio actionis transeuntis competere.

Respondeo negando maiorem, ad illius probationem distinguo maiorem pro secunda parte: quia transit ad extra, causaliter effectiuè exequutiuè, concedo maiorem: quia transit causaliter præcisè, nego maiorem, & distinguo minorem: prædestinatio transit causaliter effectiuè exequutiuè, nego minorem: causaliter directiuè, concedo minorem, & nego consequentiam: ad constituendam enim actionem virtualiter transeuntem non sufficit directiuè influere ad extra, nec etiam sufficit influere motiuè, sicut influit actus voluntatis diuinæ in effectus causatos à Deo: nam sic influere non est influere per modum actionis, sed per modum principij, sed requiritur influxus exequutiuus, vt causalitas potentiæ exequutiuæ Dei; & quia prædestinatio non exequutiuè, sed directiuè ad proprios effectus, quos Deus in prædestinatis causat, concurrit: fit consequens, quod non sit actio virtualiter transiens, sed actio, vel actus formaliter, & virtualiter immanens, & Deo ab æterno prædestinantem denominet, sicut decretum liberum voluntatis diuinæ, etsi ad extra effectus causet, non est actio virtualiter transiens, quia non exequutiuè, sed motiuè causat prædictos effectus, quo circa Deum ab æterno liberè volentem denominat, qualiter autem actio diuina sit transiens, & an in Deo distinguatur adæquatè ab actibus intellectus, & voluntatis diuinæ, explicauimus tomo 1. disput 32.

Tertio objicies: relatio, quam Verbum Diuinum ad creaturas importat, non fundatur supra actionem Dei immanentem: ergo falsum est, quod D. Thomas docet solutione ad 2. illis verbis: Quædam vero relatio est, quæ consequitur actionem, non transeuntem in exteriorem effectum, sed manentem in agente vt scire, & velle, & huiusmodi relatio ad creaturam importatur in nomine Verbi. Probatur antecedens: relatio, quam diuinum Verbum ad creaturas importat, est relatio repræsentantis; & consequenter supra Verbi repræsentationem fundatur; sed hæc repræsentatio cum obiectiua sit, vt suppono ex communi Thomistarum sententia distinguente Verbum ab intellectione, non est actio: nec Verbo conuenit ratione alicuius actionis, sed ratione diuinæ essentiæ, prout summè actualis in linea intelligibili passiua, quam virtualiter à linea actiua intelligendi distingui docuimus tom. 1. disp. 4. ergo relatio Verbi diuini ad creaturas non fundatur super actionem Dei immanentem.

Respondeo primo prætermisso antecedenti negando consequentiam: cum enim D. Thom. ait; & huiusmodi relatio ad creaturam importatur in nomine Verbi, ly huiusmodi relatio non dicit identitatem, nec omnimodam similitudinem, sed aliqualem, nempè quoad immanentiam fundamenti, quod ad intentum D. Thomæ sufficiebat, quod erat Verbum ab æterno dici de Deo, etsi relationem ad creaturas importet; si namque scire, & velle, ab æterno dicuntur de Deo, quamuis relationem ad creaturas importet, quia talis relatio non super actionem transeuntem, sed super actionem immanentem fundatur: cum etiam exercitium repræsentandi, supra quod relatio Verbi fundatur, sit immanens, Verbum ab æterno dicetur, de Deo, quamuis relationem ad creaturam importet, & repræsentati illam fundans non sit actio: quod enim scire, & velle dicantur de Deo ab æterno,

æterno, quamuis importent relationem ad creaturas, non conuenit illis, quia sunt actiones, sed quia sunt quid immanens in Deo formaliter, *& virtualiter; ac proinde per hoc solum quod relatio, quam Verbum importat, si huiusmodi, quantum ad immanentiam fundamenti, licet non sit huiusmodi quoad rationem fundantis actionis, saluatur quod ab æterno dicatur de Deo, quamuis relationem ad creaturas importet.*

Respondeo secundo negando antecedens, ad probationem concessa maiori, distinguo minorem: repræsentatio creaturarum possibilium, concedo minorem: repræsentatio creaturarum existentium, vel futurarum, nego minorem, & consequentiam: nam Verbum Diuinum repræsentat creaturas ratione essentiæ, vt ex D. Thoma vidimus; essentia autem diuina, licet creaturas possibiles repræsentet ratione sui, & independenter ab omni actione diuina, creaturas tamen existentes, vel futuras, non repræsentat ratione sui absolutè, sed vt determinata per decretum liberum voluntatis diuinæ, vt vidimus tomo 2. disp. 36. & disp. 39. *non quidem ita vt decretum sit ratio formalis repræsentandi, sed complementum vt essentia repræsentet creaturas existentes, aut futuras: ac proinde relatio, quam Verbum ad creaturas existentes, & futuras importat, supra actionem immanentem fundatur, non vt supra rationem formalem fundandi, sed vt supra complementum rationis formalis dictam relationem fundantis, & de hac relatione, loquutus est D. Thomas* in solutione ad 2. *non autem de relatione Verbi ad creaturas possibiles: non enim de ista, sed de illa argumentum procedebat. Quod patet: nam quod nomen aliquod importet relationem ad creaturas possibiles, non obstat vt ab æterno dicatur de Deo; ab æterno enim Deus dicitur Omnipotens, quamuis hoc nomen relationem importet ad creaturas possibiles; argumentum autem procedebat de relatione ad creaturas, quæ obstare possit enunciationi æternæ de Deo: non ergo procedebat de relatione ad creaturas possibiles, sed de relatione ad creaturas futuras, vel existentes.*

Solutione ad 4. statuit D. Thomas discrimen inter nomen ideæ, & nomen Verbi, quod nempè: nomen ideæ principaliter est impositum ad significandum respectum ad creaturam, & ideò pluraliter dicitur in diuinis, neque est personale, sed nomen Verbi principaliter impositum est ad significandum respectum ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas, & propter hoc in diuinis est vnicum tantum Verbum, & personaliter dictum. *Quæ doctrina qualiter sit accipienda explicuimus* tom. 2. disput. 43. in tractatu de ideis, *vbi diximus, nomen ideæ non significare de formali respectum ad creaturas, sed fundamentum talis respectus, nempè connexionem cum illis per modum repræsentatiui, quam connexionem nos vt respectum concipimus.*

Quæstionem trigesimam quintam diuidit in quatuor articulos. Inquirit in primo, vtrum imago in diuinis dicatur personaliter? *Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento* sed contra, *ex Parente Augustino lib. 7. de Trinitate cap. 1. vbi ait:* Quid est absurdius quam imaginem ad se dici: ergo imago in diuinis relatiuè dicitur, & sic est nomen personale. *Deinde in corpore articuli probat:* ex eo quod de ratione imaginis est similitudo in specie, vel saltim in signo speciei, cum origine, & expressione: vnde Augustinus lib. 83. quæstionum q. 73. ait, vnum ouum non esse alterius imaginem: quia non est de illo expressum, ad hoc ergo quod verè aliquid sit imago, requiritur quod ex alio procedat, simile ei in specie, vel saltim in signo speciei, sed ea, quæ processionem, siue originem important, in diuinis sunt personalia: ergo hoc nomen *imago* est nomen personale.

Solutione ad 1. Augustinum lib. de fide ad Petrum cap. 1. asserentem, Deitatem esse imaginem, ad quam factus est homo, *explicat in sensu improprio loquutum:* nam imago propriè dicitur, quod procedit ad similitudinem alterius, illud autem ad cuius similitudinem aliquid procedit propriè dicitur exemplar, impropriè vero imago. *Solutione ad 2. docet, imaginem dici speciem illius, cuius est imago;* sicuti id, quod assimilatur alicui, dicitur forma eius in quantum habet formam illi similem. *Solutione ad 3. docet,* quod imitatio in diuinis personis non significat posterioritatem, sed solam assimilationem, *quæ doctrina accipienda est de posterioritate temporis, & naturæ, vel causalitatis, non autem de posterioritate originis, cum enim iuxta dicta in corpore, non quæuis similitudo sufficiat ad rationem imaginis, sed requiratur similitudo cum origine, & expressione, non potest negari, quod de ratione imaginis sit posterioritas originis: absolutè tamen non est dicendum, quod vnà persona sit posteriori alia; vt enim in Symbolo Athanasij docemur:* In diuinis nihil est prius, & posterius, nihil maius, & minus, sed totæ tres diuinæ personæ sunt sibi coæternæ, & coæquales. *Vbi Athanasius eam inter diuinas personas negat posterioritatem, quæ obstare potest illarum coæternitati, & æqualitati; hæc autem non est posterioritas originis, sed posterioritas temporis, & posterioritas causalitatis; & quia posterioritas absolutè prolata aliquam ex istis importat, ideò inter diuinas personas non est absolutè asserenda, cum addito autem, nempè asserendo posterioritatem originis, neganda non est, nec à D. Thoma negatur.*

In secundo articulo inquirit, vtrum nomen originis sit proprium Filij? Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento sed contra, *ex Parente Augustino lib. 6. & 7. de Trinitate capitulo primo asserente:* Quod solus Filius imago est Patris. *Deinde in corpore artic. docet;* quod Doctores Græcorum communiter dicunt, Spiritum Sanctum esse Imaginem Patris, & Filij, sed Doctores Latini Filio attribuunt nomen imaginis; eo quod non inuenitur in Canonica Scriptura, nisi de Filio, de quo dicitur ad Colos. 1. qui est Imago Dei inuisibilis primogenitus creaturæ.

Et relatis, & exclusis duabus rationibus, quibus ab alijs probatur, probat D. Thomas, nomen, & rationem imaginis, non Spiritui Sancto, sed soli Filio attribuendum: quia sicut Spiritus Sanctus, quamuis sua processione accipit naturam Patris, sicut & Filius, non tamen dicitur natus, ita licet accipiat speciem similem Patri, non dicitur imago, quia Filius procedit vt Verbum, de cuius ratione est similitudo speciei ad id, à quo procedit, non autem de ratione amoris, quamuis hoc conueniat amori, qui est Spiritus Sanctus in quantum est Amor Diuinus. *Quæ doctrina potest ad hanc formam reduci: nam de ratione imaginis est esse similem suo principio* formaliter *ex vi processionis; sed hoc conuenit Filio; quia procedit vt Verbum, de cuius ratione est similitudo, secus autem Spiritui Sancto, qui procedit vt amor, de cuius ratione similitudo non est: ergo ratio imaginis conuenit Filio, non autem Spiritui Sancto. Videantur, quæ diximus* supra disput. 73. *tractantes, cur processio Verbi generatio sit, secus autem processio Spiritus Sancti, vbi argumenta, quæ contra rationem istam sic explicatam militant, fusè diluimus. Solutione ad 1. Patres Græcos asserentes, Spiritum Sanctum esse imaginem Patris, & Filij explicat, nomine imaginis nihil aliud intelligere, quam perfectam similitudinem, ex quo sequitur, D. Thom. sentire fuisse in sensu improprio loquutos. Solutione ad 3. docet, Filium esse perfectam imaginem Patris, hominem autem esse imaginem Dei imperfectam;* & ideò ad designandum in homine imperfectionem imaginis, homo non solum dicitur imago, sed ad imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectionem designatur; sed de Filio Dei non potest dici, quod sit ad imaginem, quia est perfecta Patris Imago.

Si inquiras, an æquè certum sit, solum Filium esse imaginem, sicut solum Filium esse genitum? Respondeo negatiuè: nam secundum est certum, certitudine fidei, vt ex Symbolo Athanasij constat, quod autem solus Filius sit imago certitudine fidei non gaudet: tum, quia nullibi diffinitum: tum etiam ob Græcorum Patrum authoritatem asserentium, Spiritum Sanctum esse imaginem Patris, & Filij, quos damnare durum est, maximè, cum oppositum expressè diffinitum non sit.

Quæstionem 36. diuidit in quatuor articulos. In primo docet, nomen Spiritus Sanctus *sumptum in vi duarum dictionum esse commune tribus personis; quæ vis enim ex personis spiritus est, & Sancta; & consequenter de tribus nomen hoc prædicatur; sumptum vt terminum complexum, & in vi duarum dictionum; sumptum autem vt terminum incomplexum, quod est sumi in vi vnius dictionis, esse proprium Spiritus Sancti ex vsu loquentium, & ex accommodatione Scripturæ:* sicut enim, *inquit D. Thom.* processio, quæ est per modum amoris, non habet proprium nomen, vt dictum est *quæst. 27. art. . ad 3.* Inde & relationes, quæ secundum huiusmodi processionem accipiuntur, innominatæ sunt, vt etiam dictum est supra *quæst. 28. art. 4.* propter hoc, nomen personæ hoc modo procedentis non habet proprium nomen, sed sicut sunt accommodata aliqua nomina ex vsu loquentium ad significandum prædictas relationes cum nominamus eas nomine processionis, & spirationis, quæ secundum proprietatem significationis magis videntur significare actus notionales,

quam

quam relationes, ita ad significandum personam, quæ procedit per modum amoris, accomodatum est ex vsu Scripturæ hoc nomen *Spiritus Sanctus*.

Nec obstat, quod hoc nomen relatiuum non sit, inquit D. Tho. solutione ad 2. Nam licet hoc, quod dico *Spiritus Sanctus*, relatiuè non dicatur, tamen pro relatiuo ponitur, in quantum est accommodatum ad significandum persona sola relatione ab alijs distinctam. *Et quidem, hoc nomen* prima persona *non est relatiuum, nec* relatiuè *dicitur, vt constat ex dictis* supra disp. 81. *& tamen est nomen proprium Patris, & idem de hoc nomine* secunda persona *est dicendum, quod nempè, est nomen proprium Filij, quamuis nomen relatiuum non sit: pariter ergo nomen* Spiritus Sanctus, *etsi non dicatur* relatiuè, *erit proprium tertiæ personæ*.

Notat etiam solut. ad 3. quod quia in nomine Filij intelligitur sola relatio eius, qui est à principio ad principium, in nomine autem Patris intelligitur relatio principij, & etiam potest intelligi in nomine *Spiritus*, prout importat quandam vim motiuam, & nulli creaturæ conuenit esse principium respectu alicuius diuinæ personæ, sed è conuerso, ideò potest dici Pater noster, & Spiritus noster, non tamen potest dici Filius noster. *Quod non est ita accipiendum, vt dicatur Pater noster* personaliter, *eo modo quo dicitur Pater Filij diuini, nec Spiritus noster eo modo, quo tertia persona dicitur Spiritus Patris, & Filij, sed dicitur Pater noster Deus, vt tribus personis communis, quia est principium nobis essendi, & dicitur Spiritus noster, quia nos mouet ad operandum, non autem dici potest Filius noster, quia à nobis nihil accipere potest*.

In secundo articulo docet, Spiritum Sanctum procedere à Filio. Quod probat in argumento sed contra, *ex Symbolo Athanasij illis verbis*: Spiritus Sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens, *Rationes, quibus veritatem istam demonstrat in corpore articuli, fusè explicabimus* infra.

In tertio docet, posse dici, quod Spiritus Sanctus procedat à Patre per Filium. *Quod probat in argumento* sed contra, *ex Hilario lib. 12. de Trinit. ad finem illis verbis*: Conserua hanc oro fidei meæ religionem, vt semper obtineam Patrem, scilicet, te, & Filium tuum vna tecum adorem, & Spiritum Sanctum tuum, qui est per vnigenitum tuum promerear. *Deinde in corpore articuli probat*: Nam vnum operari per alium dupliciter dici potest, vel quia ab illo habet, quod operetur, vel quia illi dat virtutem ad operandum; sed licet Filius non sit Patri causa, vt producat Spiritum Sanctum, Pater tamen communicat Filio virtutem, qua Spiritum Sanctum producit: ergo potest dici, quod Pater producit Spiritum Sanctum per Filium; & consequenter, quod Spiritus Sanctus à Patre per Filium procedit.

Si opponas primo: quod ab aliquo procedit per alium, non procedit ab eo immediatè: ergo si Spiritus Sanctus procedit à Patre per Filium, non procedit à Patre immediatè. Respondet D. Thomas solutione ad 1. quod ab attenta virtute, qua Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum, non cadit aliquod medium: quia hæc virtus est vna, & eadem, si autem considerentur ipsæ personæ spirantes, sic cum Spiritus Sanctus communiter procedat à Patre, & Filio, inuenitur Spiritus Sanctus immediatè à Patre procedere in quantum est ab eo, & mediatè in quantum est à Filio. *Et in forma applicanda doctrinam D. Th. negandum est antecedens, licet enim quod ab aliquo per alium procedit, procedat ab illo mediatè, non tamen per hoc tollitur, quod etiam immediatè procedat: stat enim mediatè, & immediatè ab vno, & eodem procedere*: sicut etiam Abel, *inquit, D. Th.* processit immediatè ab Adam; in quatum Adam fuit Pater eius, & mediatè in quantum Eua fuit Mater eius, quæ processit ab Adam; *& sicut effectus creati sunt à Deo mediatè in quantum causantur à causa secunda causata à Deo, & immediatè, quatenus causantur ab ipso*.

Solutione ad 2. docet D. Tho. ex hoc, quod Spiritus Sanctus procedat à Patre per Filium, quia Filius à Patre accipit virtutem spiratiuam, non sequi quod magis à Patre, quam à Filio procedat, & hoc ideò: quia vna, & eadem numero virtus spiratiua est in Patre, & in Filio, & ideò æqualiter ab vtroque procedit. *Et quidem æqualiter causantur creaturæ à tribus personis diuinis, etsi Patri conueniat omnipotentia à se, & aliæ personæ illam accipiant à Patre; quia vna numero omnipotentia est in illis, & æquales sunt in Deitate, etsi Patri à se conueniat, & alijs personis à Patre communicetur; quia in illis est vna numero Deitas*.

In solutione ad 4. docet, non posse dici Filium spirare per Patrem; eo quod ly per *importat mediationem suppositi, aut virtutis: & quia virtus Patris, & Filij est omnino vna, & eadem, non potest designari mediatio virtutis, aliàs nec designari potest mediatio suppositi; ad hoc enim requirebatur quod Pater à Filio procederet: fit, vt nequeat dici, Filium spirare per Patrem, dicitur tamen Patrem spirare per Filium mediatione personali; quia Filius procedit à Patre, & spirat Spiritum Sanctum*.

In articulo 4. docet, Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti. Quod probat in argumento sed contra, *ex Augustino lib. 5. de Trinitate cap. 14. dicente*: Quod Pater, & Filius non sunt duo principia, sed vnum principium Spiritus Sancti. *Deinde in corpore articuli probat dupliciter primo*: Nam Pater, & Filius in omnibus vnum sunt, in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio; sed in hoc, quod est esse principium Spiritus Sancti, non opponuntur relatiuè: ergo Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti. *Secundo id probat assignando rationem proprietatis prædictæ propositionis contra quosdam asserentes esse impropriam. Et quod sit propria loquutio, probat D. Thomas, ex eo quod* licet hoc nomen *principium* significet proprietatem, tamen significat eam per modum substantiui, sicut hoc nomen *Pater*, & *Filius* etiam in rebus creatis: ergo numerum accipit à forma significata, sicut, & alia substantiua; sed Pater, & Filius sunt vnus Deus propter vnitate formæ significatæ per hoc nomen *Deus, supple, quia nomen* Deus *substantiuum est, & substantiuè significat*: ergo sunt vnum principium Spiritus Sancti propter vnitatem proprietatis significatæ hoc nomine principium. *Quæ ratio potest ad hanc formam reduci: nomen substantiuum prædicatur singulariter quando forma per illud significata est vna, quamuis supposita, vel subiecta sint plura, vt constat in hoc nomine* Deus; *sed hoc nomen principium substantiuum est, & forma per illud significata, nempe virtus spiratiua, est vna, cum in illa non opponantur relatiuè Pater, & Filius: ergo quamuis sint plura supposita singulariter prædicatur de illis; & consequenter non sunt plura, sed vnum principium Spiritus Sancti: Quam doctrinam inferius fusè explicabimus*.

Quæstionem 37. diuidit in duos articulos: in primo, supponendo quod amor potest sumi essentialiter, scilicet pro actu amoris, & notionaliter, scilicet pro termino per amorem producto, docet sumptum notionaliter esse propriū nomen Spiritus Sancti. Ante cuius probationem supponit D. Tho. primo, quod sicut per intellectionem producitur Verbum, in quo intellectus contemplatur obiectum, ita, per amorem producitur impulsus, medio quo amatum est per inclinationem in amante. Secundo supponit differentiam, quæ inter processionem per intellectum, & processionem per voluntatem versatur: quod nempe, quia prima nobis est notior, sunt propria nomina inuenta ad singula significanda, vt notitia, & intellectio *significant quæ ad essentialia pertinent*, dictio, & Verbum *significant notionalia, nempè actionem notionalem, & terminum per illam productum. Quo circa in Deo intelligere solum essentialiter sumitur, dicere autem, & Verbum notionaliter dicuntur; ex parte autem voluntatis præter nomina essentialia, quæ sunt amor, & dilectio, non sunt propria nomina inuenta ad significandum ea, quæ spectant ad notionalia, & ideò propter vocabulorum inopiam, nomina essentialia applicantur ad significandum actionem notionalem, quæ est productio Spiritus Sancti, & etiam illius terminum. Ex quo nascitur, vt amor sumatur dupliciter, nempè essentialiter, prout significat habitudinem amantis ad obiectum amatum, & notionaliter, prout significat amorem procedentem. Quibus positis probatur conclusio*: Amor sumptus notionaliter significat impulsum productum, seu terminum procedentem; sed sic non est communis tribus personis, sed solum conuenit Spiritui Sancto: ergo amor notionaliter sumptus, est proprium nomen Spiritus Sancti. *Notat autem Caietanus, non distinxisse D. Thomam duplicem amorem in Deo, sed duplicem acceptionem illius nominis* amor, *vnam ex vi significationis, qua ratione sumitur pro actu amoris, aliam per accommodationem propter vocabulorum inopiam, qua ratione accipitur personaliter pro tertia Trinitatis Persona*.

In

In secundo articulo docet, Patrem, & Filium, se diligere Spiritui Sancto. Quod probat in argumento sed contra, *ex Augustino lib. 6. de Trinitate cap. 5 asserente*, quod Spiritus Sanctus est, quo genitus à generante diligitur, genitoremque suum diligit. *Deinde in corpore articuli, relatis varijs modis dicendi, explicat prædictæ propositionis sensum, & illius veritatem probat ratione infra à Nobis explicanda.*

DISPVTATIO OCTVAGESIMASEPTIMA.

Quid significet hoc nomen *ingenitum* prout est Patri, proprium, & notio illius?

§. I.

Tria vt certa supponuntur.

Nu. 1. *Ingeniti in aliqua acceptione proprium est solius Patris.* IN hac disputatione tria vt omnino certa supponimus, & alterum in examen vocamus. Primum, quod supponimus, est, *ingenitum* in aliquo sensu esse proprium primæ personæ. Quæ suppositio diffinita est in Concilio Toletano 6. & 11. vbi dicitur, Patrem esse ingenitum, quia à nullo ducit originem, & Filium esse Deum natum; at vero Spiritum Sanctum, nec genitum, nec ingenitum credi, *nec si ingenitum dixerimus, duos Patres dicamus*. Illamque probat ratio ex Diui Thomæ *in præsenti articulo* 4. nomen enim *ingenitum* potest tripliciter accipi: primo, vt idem est quod non factum, nec creatum, quæ acceptio est nimis lata, & impropria, & in illa est omnibus personis communis. Secundo, vt negat non personarum productionem, sed solum generatione, & hoc modo dupliciter, scilicet non connotando principium, vel illud connotando, qua ratione ab Augustino vsurpatur *lib. 5. de Trinitate cap.* 6. & 7. vbi ait, significare idem quod non Filius. Tertio, vt negat omnem rationem processionis ab alio, negatione fundata in entitate positiua, at licet in primo sensu, & in secundo non connotata ratione principij, non sit Patri proprium, sed in primo sensu omnibus personis commune, & in secundo absque connotatione principij commune sit Patri, & Spiritui Sancto, in secundo tamen sensu, connotata ratione principij, proprium est Patri; cum Spiritus Sanctus, etsi non genitum sit, non tamen sit principium non genitum. Et in tertio sensu proprium etiam Patri est; cum Filius, & Spiritus Sanctus ab alio procedant, & essentia, etsi non procedat, per processionem tamen communicatur: ergo ingenitum in aliquo sensu, etiam in vsu Theologorum frequenti, proprium est solius Patris.

2 *Si opponas.* Si opponas: nomen negatiuum solum significare negationem formæ sui positiui: at positiuum, cui opponitur ingenitum, est genitum, quod significat generationem strictam: ergo hoc solum negat ingenitum; & consequenter tertia acceptio non rectè assignatur. *Resp.* Respondeo, ly *ingenitum* in vna acceptione solum opponi cum genito, & sic solum negare generationem strictam, in alia autem opponi producto, seu communicato per processionem, & sic excludere omnem modum productionis, sicut irrationale non solum negat rationalitatem, strictam, aliàs Angeli dicerentur irrationales, sed etiam omnem modum intelligendi, etiam sine discursu, quo circa, nec Deus, nec Angeli irrationales possunt nuncupari.

3 *Ingeniti de formali solam negationem significat.* Secundum quod supponimus est, hoc nomen ingenitum de formali significare negationem, & non aliquid positiuum, cuius contrarium docuisse Aureolum *in 1 distinct. 28. art. 1.* & Bonauenturam *ibidem quæst. 1. 2.* & 3. referunt Recentiores *in præsenti*, docuisse etiam Gabrielem Vazquez *disp. 137. cap. 5. & disp. 140. cap. 3.* referunt Salmanticenses *disp. 11. dub. 3. num. 50.* nam licet hic Auctor asserat importare positiuum de materiali directè, non idcirco ait de materiali importari, quia importatur pro fundamento, sed quia non significat positiuum ad modum positiui, sed per modum negationis, ad modum quo *disp. 127. cap. 2.* docuerat personam de materiali, licet directè significare relationem, quia illam non significat ad modum relationis, sed indiuiduæ substantiæ. Nostram tamen suppositionem docent communiter Patres, & Theologi. Augustinus *5. de Trinitate c. 7.* Cyrillus *1. Thesauri cap. 3.* Basilius *lib. 5. contra Eunomium*. Epiphanius *hæresi 73.* Quos omnes sequutus est D. Thomas *in 1. distinct. 28. quæst. 1. art. 1. & in præsenti art. 4.*

4 *Prob. ratione.* Et probatur manifesta ratione: nomen enim negatiuum differt à positiuo penes formale significatum; at significatum formale nominis positiui est positiua forma: ergo formale significatum nominis negatiui, est negatio. Confirmatur: idem namque significat ingenitum, quod non genitum infinitanter acceptum; at non genitum infinitanter, negationem generationis, seu productionis de formali significat, sicut non homo negationem hominis, & non ens negationem entis: ergo significatum formale huius nominis *ingenitum* est negatio.

Tertium quod supponimus est, aliquod fundamentum intrinsecum de materiali importare. Quod patet ex differentia negationis ab extrinseco conuenientia, vt negatio lucis in aere, à negatione intrinseca, & essentiali, quod illa fundamentum ex quo oriatur in subiecto non petit, hæc vero intrinsecum fundamentum exposcit, vt constat in negatione intrinseca equo, scilicet rationalitatis, quæ in hinnibilitate equo essentiali fundatur; at ingenitum, negationem intrinsecam formæ essentialiter Patri repugnantis importat: ergo de materiali fundamentum aliquod Patri intrinsecum dicit. 5 *Pro fundamento aliquid positiuum importat.*

§. II.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio.

HIs igitur suppositis, quod in dubium vertimus est, ratione cuius ingenitum sit proprietas, seu notio Patris, ratione positiui, an ratione negationis? Prima sententia docet, ratione solius positiui esse Patris notionem. Hanc alijs relatis tenet Vazquez *disp. 137. cap. 5. & disp. 140. capit. 3.* & Alarcon *tract. 5. disp. 7. cap. 1. & 2.* Et ex antiquis tenuere Præpositiuus, Bonauentura, & alijs, quos refert D. Thomas in præsenti artic. 4. Non tamen omnes in positiuo, ratione cuius ingenitum est notio, conueniunt: alij namque rationem prædicamentalem à Paternitate, & generatione actiua distinctam pro fundamento prædictæ negationis assignant. Alij Paternitatem; & spirationem simul. Alij relationem quandam rationis. Ita expresse Vazquez *cap. 5. relato num. 18.* quidquid in contrarium reclamet Alarcon vbi supra cap. 3. illum, velit nolit, in suam trahens sententiam, qua docet, positiuum, ex quo oritur talis negatio, & ratione cuius ingenitum est notio specialis, esse Paternitatem sub conceptu primæ personalitatis, sub quo positiuè docet distingui à se ipsa vt est Paternitas, & in relatione transcendentali consistere. 6 *Prima sententia.*

Secunda sententia docet, ingenitum ratione nullius positiui esse specialem Patris notionem, sed solum ratione negationis, quam de formali significat. Ita omnes Thomistæ in præsenti, & ex alienis Suarez *lib. 8. de Trinitate cap. 2.* Arrubal *disp. 121. c. 6. n. 34.* Granados *tract. 7. disp. 2. & tract. 8. disp. 4.* & frequenter alij recentiores. Pro cuius explicatione sit prima conclusio. *Nihil positiuum distinctum à Paternitate obiectiuè adæquatè, est fundamentum negationis ingeniti, sed est ipsa Paternitas prout immediatè coniungitur cum diuina natura in ratione formæ hypostaticæ.* 7 *Pro explicatione 2. sententiæ statuitur 1. cōclusio*

Prima pars conclusionis probatur: positiuum namque à Paternitate obiectiuè distinctum fundans negationem ingeniti, absolutum esse non potest, vt fatentur Theologi communiter, & ratio manifesta suadet: absoluta namque sunt tribus personis communia, fundamentum autem negationis ingeniti notionale esse debet, & proprium Patri, nec potest esse relatiuum prædicamentale, relatione quinta ab alijs distincta: quintam namque relationem realem in diuinis constituere temerarium est in communi Theologorum iudicio, nec Paternitas, & spiratio simul. 8 *Prima pars conclusionis probatur.*

Tum quia si hoc esset, non distingueretur ingenitum in ratione notionis à Paternitate, & spiratione; complexum namque ex duabus notionibus notio distincta non est. Tum etiam: nam ingenitum est proprium Patri, & consequenter eius fundamentum proprium Patri debet esse; relatio autem spirationis, & Patri, & Filio est communis: ergo sicut essentia, quia communis est tribus personis, excluditur à fundamento negationis ingeniti, etiam vt inadæquatè ingrediens in illo, ita spiratio, quia communis est Patri, & Filio, nec inadæquatè simul cum Paternitate potest istam negationem fundare. 9 *Paternitas, & spiratio nō fundāt negationē ingeniti.*

Nec positiuum illud esse potest relatio rationis primi principij, quam Vazquez assignat: tum, quia negatio hæc realis est, & consequenter fundamentum reale ex quo oriatur exposcit. Tum etiam, quia relatio rationis minus explicat dignitatis, quam realis negatio, fundamentum autem positiuum, à prædicto authore ideo quæritur, vt ingenitum dignitatem importet. Tum denique: nam relatio rationis fundamentum aliquod necessario supponit: ergo in illo assignando manet eadem difficultas, atque in constituendo fundamentum negationis, & quidquid pro fundamento relationis rationis constituatur, poterit absque relatione rationis mediante, negationem istam fundare. *Nec relatio rationis.*

Nec denique potest esse transcendentalis relatio, qua Pater indiuisè respiciat filium, & Spiritum Sanctum vt fontale principium, vt Alarcon volebat. Tum, quia in diuinis transcendentalis relatio non datur, vtpotè in dependentia ab alio consistens, quæ formalitatibus diuinis repugnat. Tum etiam: nam ea, quæ in creatis transcendentalem relationem important, non multiplicantur realiter in Deo, nec notionalia sunt, sed communia, vt constat in intellectione, & volitione, quæ in creaturis transcen- 10 *Nec relatio transcendentalis.*

scendentalem respectum dicunt ad obiectum, & tamen in Deo ab obiecto realiter non distinguuntur, & communes sunt tribus personis, fundamentum autem rationis ingeniti notionale esse debet, & realiter multiplicatiuum personæ.

11 *Non datur in Patre vnus respectus quo respiciat filiū; & Spiritum Sanctum.* Tum tertio: nam in Patre non datur vnus respectus transcendentalis, quo respiciat filium, & Spiritum Sanctum, sed siuè transcendentaliter, siuè prædicamentaliter adæquatè illos respicit paternitate, & spiratione actiua: ergo ratio ingeniti in respectu transcendentali virtualiter distincto ab his relationibus non potest fundari. Antecedens probo primo: non datur vnus prædicamentalis, quo indiuisè respiciat Filium, & Spiritum Sanctum: ergo nec vnus transcendentalis. Patet consequentia: quia eadem vnitas, aut diuersitas ad vtrumque sufficit, & requiritur. Secundo, quia respectus prædicamentalis supra influxum fundatur, & non datur in Patre aliquis communis influxus, & vnus quo influat in Filium, & Spiritum Sanctum, non datur vnus prædicamentalis respectus ad illos, sed transcendentalis si datur est, vt fundet influxum, non enim datur respectus in diuinis realiter distinguens non pertinens ad originem, vel antecedenter, vel consequutiuè: ergo quia non datur vnus influxus in illos communis, non poterit dari vnus transcendentalis respectus ad illas terminatus.

12 *Non dantur in filio, & in Spiritu Sancto respectus transcendentales ad Patrē.* Tertio, vt Filius, & Spiritus Sanctus Patrem respiciant, non dantur in illis transcendentales respectus à filiatione, & processione virtualiter præcisiuè distincti, aliàs daretur in quolibet illorum duplex notio virtualiter distincta, & consequenter essent plures notiones quam quinque: ergo pariter vt Pater, Filium, & Spiritum Sanctum respiciat transcendentaliter, constituendus non est vnus transcendentalis respectus virtualiter præcisiuè à Paternitate, & spiratione actiua distinctus.

Et ex his secunda pars conclusionis colligitur: negatio namque ingeniti petit pro fundamento aliquid positiuum in Patre, quod notionale sit, & illi proprium; at hoc positiuum non est
13 *Secunda pars conclusionis ex dictis prob.* prædicatum aliquod absolutum, nec relatiue prædicamentalis quinta realis, nec respectus rationis, nec spiratio actiua, nec transcendentalis respectus, præcisiuè à Paternitate distinctus: ergo est ipsa paternitas: tum vltra; in Paternitate datur triplex munus, vnum constituendi personam vt forma hypostatica, alterum, egressionis formaliter, aut completiuè iuxta varias sententias; ac denique tertium, respiciendi filium; at non fundat negationem ingeniti sub conceptu generationis, aut respicientis Filium. Tum, quia non eo ipso quod intelligitur persona ingenita, intelligitur Filius. Tum etiam, quia quam primum intelligitur Pater constitutus in ratione personæ, potest intelligi ingenitus, non autem quam primum intelligitur sic constitutus, intelligitur respicere prædicamentaliter Filium, aut ipsum generare: ergo est paternitas, quatenus sub ratione formæ hypostaticæ immediatè determinat diuinam naturam, & Patrem constituit in ratione personæ.

§. III.

Explicatur quid importet ingenitum in ratione quintæ notionis.

Secunda conclusio: *Ingenitum non constituitur in ratione quintæ*
14 *Secunda conclusio prob. ex D. Tho.* *notionis ab alijs distinctæ per positiuum quod importat de materiali, sed per negationem, quam de formali significat.* Probatur primo ex D. Thoma *in hac quæstione art. 4. solutione ad* 1. vbi postquam refutauit sententiam illorum qui dicebant, innascibilitatem prout est Patris proprietas, vel significare quod à nullo sit, & quod est principium aliorum, vel vniuersalem authoritatem, vt frontalem plenitudinem, quæ est ipsissima sententia Alarcon, ita concludit: *Et ideo dicendum est secundum Augustinum 5. de Trinitate, quod ingenitum negationem generationis passiuæ importet.* Et paucis interpositis: *Nec propter hoc sequitur, quod ingenitus non debeat poni propria notio Patris, quia prima, & simplicia per negationes notificantur, sicut dicimus punctum esse, cuius pars non est.*

15 *Ex verbis D. Th. arg. formatur.* Ex quibus verbis tale argumentum deduco: primum argumentum D. Thom. contendebat probare innascibilitatem non esse Patris notionem, eo quod notio, aut proprietas, ponit aliquid in eo cuius est, ingenitum autem nihil ponit, sed remoueat, cum negationem importet. Cui argumento respondet, quod licet negatio sit, esse potest notio Patris, quia simplicia per negationes notificantur; at si sentiret ingenitum in ratione notionis per aliquid positiuum constitui, & non per negationem de formali significatam, non sic responderet, sed facilius argumento occurret, dicendo, quod licet negationem significet, non tamen per illam, sed per positiuum de materiali importatum, in ratione notionis constituitur: ergo manifestè sentit D. Thomas in ratione notionis per negationem constitui, non per aliquid positiuum.

16 *Secundo prob.* Secundo probatur: ad distinctam notionem requiritur conceptus obiectiuè distinctus ab alijs virtualiter adæquatè, aliàs si inadæquata distinctio, seu munus distinctum, ad notionem distinctam sufficeret, ratio Verbi, & imaginis in Filio, ratio generationis, & potentiæ generatiuæ in Patre, imò & conceptus referendi, & conceptus hypostasis in quauis relatione personali diuina, constituerent diuersas notiones, cum inter hæc omnia detur distinctio in munere, seu inadæquata obiectiua; at positiuum, quod de materiali importat ingenitum, vel paternitas vt forma hypostatica, non distinguitur virtualiter adæquatè obiectiuè à conceptu paternitatis vt referentis: ergo vel non est quinta notio ab alijs distincta, vel non per positiuum quod dicit de materiali, sed per negationem de formali importatam in ratione notionis constituitur.

Denique probatur conclusio: etenim ad rationem notionis 17 *Denique prob. conclusio.*
sufficit, quod notificet aliquid personale pertinens ad dignitatem, nec requiritur quod ipsa notio dignitas sit; at negatio significata nomine ingeniti, notificat aliquid in Patre personale, & ad illius pertinens dignitatem, scilicet primatum originis, quod in Trinitate habet, & immediatam terminationem paternitatis respectu naturæ, quæ dignitas, nulla alia proprietate explicatur: ergo etiam si ratione sui dignitas non sit, est tamen ratione sui notio. Consequentia cum minori tenet. Maior autem constat primo ex doctrina D. Thomæ proximè adducta. Secundo: non magis requiritur ad rationem notionis quod significet aliquid ad dignitatem spectans, quam quod significet proprietatem personalem, cum primum ex secundo colligatur; atqui vt aliquid notio sit, non requiritur quod proprietas sit personalis, sed quod proprietatem personalem circumloquutiuè notificet: ergo etiam non requiritur quod ratione sui dignitas sit, sed quod circumloquutiuè notificet dignitatem.

Ex quo licet obiter colligo, non requiri quod notificet digni- 18 *Ad notionem distinctam non requiritur quod denotet distinctam dignitatem.*
tatem diuersam, ad hoc quod aliquid sit notio distincta, sed sufficit quod ratio notificans sit ab alijs diuersa, etsi dignitas notificata eadem sit. Quod patet primo à paritate personalitatis: quam notificari per notionem debere, constat ex diffinitione notionis, & tamen non requiritur ad diuersam notionem, diuersæ personalitatis notificatio, sed eiusdem diuersum notificans: ergo idem de dignitate est dicendum. Secundo: quia in vna persona non sunt dignitates diuersæ obiectiuè, imò nec in omnibus simul; & tamen respectu eiusdem personæ, plures dantur notiones. Et ex his corruit argumentum Gabrielis Vazquez exinde probantis, negationem non sufficere ad rationem notionis, quia ratione sui dignitas non est.

Opponit Alarcon contra vtramque conclusionem: nam Patres 19 *Arguit Alarcon.*
communiter Patrem appellant fontale Trinitatis principium, ita Dionysius 2. de diuinis nominibus, Athanasius orationes contra Gregales Sabellij, Augustinus, & alij, quem loquendi modum vsurpant Scholastici cum D. Thoma in præsenti *art. 4. & 5.* quæ formalitas consistit in eo, quod Pater est radix prima cæterarum personarum; at Pater in ratione radicalis principij, Filij, & Spiritus Sancti, non constituitur per paternitatem, & spirationem, cum per illam solum comparetur ad Filium, & per istam solum ad Spiritum Sanctum in ratione proximi principij vtriusque: ergo per formalitatem aliquam ab illis præcisiuè distinctam, quæ cum absoluta non sit, vtpotè notionalis, nec relatiua prædicamentalis, aliàs essent plures quam quatuor, erit transcendentalis relatio, qua indiuisè vtrumque respiciat vt principium radicale; & consequenter hæc transcendentalis relatio erit notio ab alijs distincta. Ex quo vlterius sequitur esse notionem significatam nomine ingeniti, cum ex opposito plures dentur, quam quinque notiones.

Respondeo, paternitatem considerari posse, quoad præsens, 20 *Resp.*
dupliciter, primo vt forma hypostatica terminans naturam diuinam. Secundo: prout terminat diuinam intellectum sub qua ratione proximum principium generandi Filium constituit, sub prima spirationem actuum radicat, ac proinde paternitas adæquatè inspecta, Patrem fontale, seu radicale principium Trinitatis constituit, hoc est, duarum personarum ab ipso distinctarum, quin ad hoc requirantur in illa duo conceptus obiectiuè adæquatè distincti, nec relatio aliqua transcendentalis; sed vt principium sit; sufficit paternitas sub conceptu explicato, & vt intelligatur, tanquam primum principium, sufficit negatio originis ab alio, significata nomine ingeniti. Et hæc de illam disputationem applicanda litteræ Magistri in 1. dist. 13. §. *Sed vt istam quæstionem.* Et dist. 28. §. 1. ad illa verba; *cum vero ingenitus dicitur, non quod sit, sed quod non sit ostenditur.* *M. Sent.*

DI-

DISPVTATIO OCTVAGESIMAOCTAVA.

An Verbum in diuinis personaliter tantum dicatur?

§. I.

Relatis sententijs prima conclusio statuitur.

Nu. 1. *Verbum in diuinis dari supponitur.* IN hac disputatione duo vt indubitata supponimus, & alterũ in examen vocamus. Primum est, dari Verbum in diuinis, cuius contrarium docuisse Alogianos referunt Augustinus *haeresi* 30. Epiphanius *haeresi* 51. Alphonsius de Castro *lib.*4. *aduersus haereses*, verbo *Deus haeresi* 7. qui hæretici Ioannis Euangelium, Apocalypsim, & illius Epistolas non recipiebant, ne aliquam in diuinis personis Verbum esse admittere cogerentur. Docuerunt etiam Eunomius, & alij Trinitatis iniquissimi hostes, negantes Verbum esse personam diuinam, & creaturam esse asserentes, vt referunt Athanasius *in oratione contra Gregales Sabellij*, Hilarius 6. *de Trinitate*. Cyrillus *lib.*7. *Thesauri cap.*1. Nostram autem suppositionem esse de fide docent vniuersi Patres Ecclesiæ, & ex dicendis in discursu disputationis constabit.

2 *Filius æterno est Verbum.* Secundo indubitatum est apud omnes, Filium, non in tempore, sed ab æterno esse Verbum, cuius contrarium docuisse Michaelem Seruitum, & Franciscum Dauidis, tenentes Verbum, de quo in Euangelio Ioannis fit mentio, non esse personam aliquam inuisibilem, sed Christum ratione humanitatis in tempore assumptæ, refert Valentia *disput. de Trinitate quæstion.*1. *punct.* 1. *§.* 2. Cuius delirij falsitas manifestè conuincitur ex illis verbis Ioannis 1. cap. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* nam particula *erat* æternitatem denotat, vt expositores omnes illius loci conueniunt.

3 *Sententia Durandi.* His ita præmissis, quod in examen vocamus est, an ratio Verbi personalis sit, an essentialis, vel vtrumque simul? Prima sententia docet, rationem Verbo absque metaphora acceptam, solum essentialiter dici, & secundæ personæ accommodari per quandam similitudinem. Ita Durandus *in* 1. *distinct.*27. *quæst.* 3. *num.*3. 5. 6. & 10. motus ex eo quod Verbum idem est quod actus intelligendi, vt constat in Verbo creato, quod ab intellectione non discriminatur, sed in ipsa intellectione consistit; at actus intelligendi in diuinis, solum essentialiter dicitur, etsi filio approprietur, quod sapientia sit ratione similitudinis, quam habet cum illa: ergo ratio verbi si propriè accipiatur, solum essentialiter dicitur.

4 *Falso principio nititur.* Sed cum Durandi sententia ortum habeat ex eo quod Verbum Diuinum per intellectum non procedere sentiat, quod *supra quæstion.*27. *disputat.*72. *conclusione prima* reiecimus, non est cur in illius impugnatione immoremur. Nec fundamentum cui innititur alicuius ponderis est: nam Verbum creatum non in intellectione actuali, sed in termino per illam producto consistere, est perpetua doctrina D. Thomæ. Sic docet *quæst.*8. *de potentia artic.*1. illis verbis: *Intellectus intelligendo ad quatuor ordinem habere potest; scilicet ad rem quæ intelligitur, ad speciem intelligibilem, qua intellectus fit in actu, & ad suum intelligere, & ad conceptionem intellectus, quæ quidem conceptio à tribus prædictis differt.* Et paucis interpositis ibi: *Differt autem ab actione intellectus, quia prædicta conceptio, consideratur vt terminus actionis, &c.* Id ipsum docet *quæstion.*3. *de veritate artic.*2. *quæst.*4. *art.*1. & 2. 1. *Contra Gentes cap.*54. & *lib.*4. *cap.*11. & *in præsenti art.*1. *ad* 2. An autem bona sit consequentia Durandi, qua ex eo quod Verbum creatum in intellectione consistit, infert id ipsum de Verbo diuino, iudicent alij, qui contra Diuum Thomam antecedens admittunt.

5 *Secunda Caietan. &c.* Secunda sententia per extremum opposita affirmat, Verbum in diuinis, solum personaliter accipi, nullo modo essentialiter. Ita Caietanus, Zumel, Bañez, & Albelda *in hac quæst. art.*1. Suarez *lib.*9. *de Trinitate cap.*3. Vazquez *disp.*141. *cap.*3. Arrubal *disp.* 123. *cap.*6. estque apud Recentiores communis.

Tertia sententiã. D. Thom. Capreol. Ferrara. Porreta. Nazar. Bergom. Valent. Tertia docet Verbum propriè acceptum solum personaliter dici; acceptum tamen communiter dici essentialiter. Ita expressè Diuus Thomas *in* 1. *distinction.*27. *quæstion.*2. *artic.*2. *quæst.*4. *de veritate artic.*2. Capreolus *in* 1. *distinct.*27. *quæst.*2. *art.*2. *conclus.*4. Ferrara 4. *Contra Gentes cap.*13. Porreta *in præsenti artic.*1. Nazarius *controuersia* 2. Bergomensis in tabula aurea *dub.*1060. & 1261. quibus consentire videtur Valentia *disp. de Trinitate quæst.* 1. *puncto* 1. *§.* 3.

6 *Prima conclusio.* Prima conclusio sit: *Verbum adæquatè, & propriè acceptum solum personaliter dicitur.* Ita Auctores secundæ, & tertiæ sententiæ, estque expressa D. Thomæ *loco allegato* de veritate: & probatur primo: nam de ratione Verbi accepti adæquatè, est quod sit repræsentatio actualis obiecti ab intelligente producta; at ratio producti, solum personaliter dicitur, cum nihil essentiale producatur in Deo: ergo ratio Verbi accepta adæquatè, solum personaliter dicitur. Maior in qua est difficultas ostenditur primo: nam iuxta D. Thomam *in* 1. *distinct.*27. *artic.*2. *in corpore*, in vsu Sanctorum, & communiter loquentium est, quod hoc nomen Verbum relationem realiter distinguentem importat: ergo illius significatum adæquatè acceptum dicit ordinem realiter ab intelligente producti. Secundo: nam Verbum est imago, vel intentionalis, vel realis obiecti; at imago non est similitudo qualibet, sed similitudo producta: ergo Verbum si adæquatè accipiatur, est repræsentatio actualis ab intelligente producta. Denique: nam Verbum adæquatè acceptum non est solum terminus contemplationis, sed etiam loquutionis; at loquutio prout à contemplatione distincta, est realis productio: ergo Verbum acceptum adæquatè est terminus realiter productus.

Secundo probatur: nam in Scriptura sacra, Verbum numquam essentialiter sumitur, sed semper personaliter pro secunda persona; at si adæquatè acceptum esset quid essentiale, & etiam personale, aliquando in Scriptura essentialiter esset assumptum, vt constat in alijs, quæ essentialiter dicuntur in Deo, vt est scientia, sapientia, omnipotentia, & alia: ergo Verbum adæquatè acceptum, non dicitur essentialiter, sed personaliter. Probo maiorem: nam in primis accipi personaliter constat ex illis verbis Ioannis 1. cap. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, quæ de secunda Trinitati persona explicantur à Patribus; & 1. Ioannis 1. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* Et Apocalypsis capit.19. ibi: *Et nomen eius*, scilicet secundæ personæ, *erat Verbum Dei*, qui modus loquendi manifestè indicat esse nomen proprium illius, alijs non commune. Quo circa Cyrillus lib.7. Thesauri cap.1. docuit Verbum esse nomen proprium Filij. Quod autem numquam essentialiter accipiatur, constat; quia nullus est locus in Sacra Scriptura, in quo nomen Verbi vt tribus personis commune accipiatur à Patribus. 7 *Secundo prob.*

8 *Denique prob. conclusio.* Denique probatur ex Augustino lib.6. de Trinitate capit.2. vbi ait: *Verbum solus accipitur, non simul Pater, & Filius;* & infra; *Verbum de Verbo dici non potest; quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius.* Et libr.7. de Trinitate capit.1. *Non est ipse*, scilicet Pater, *Verbum, sicut nec Filius, nec imago;* & capit.2. *Pater, & Filius simul vna essentia, sed non simul ambo vnum verbum; quia non simul ambo vnus Filius;* at si Verbum acceptum adæquatè posset dici essentialiter, non solus Filius Verbum esset, sed etiam Pater, & Filius esset Verbum de Verbo, sicut iuxta Augustinum est sapientia genita de sapientia, quia sapientia essentialiter dicitur: ergo verbum si adæquatè accipiatur, solum personaliter, & non essentialiter dicitur.

§. II.

Soluuntur contraria argumenta.

SEd obijcies primo: de ratione Verbi mentalis est, quod intelligenti repræsentet obiectum; at nihil personale in diuinis productum, Deo, vel Patri repræsentat obiectum intellectum; ergo nihil personale obtinet rationem Verbi, & consequenter, adæquatè acceptum essentialiter dicitur. Probo minorem primo: Pater pro priori ad productionem Filij supponitur perfectissimè intelligens: ergo terminus productus non repræsentat obiectum Patri intelligenti. Et confirmatur: nam Verbum in nostra sententia est ratio intelligendi obiectum tanquam medium in *quo;* cum at nihil personale in diuinis est obiectiua ratio intelligendi tanquam medium in *quo*, cum adæquatum medium sit essentia diuina, quæ est primarium obiectum motiuum, & terminatiuum diuinæ intellectionis: ergo nihil personale in diuinis obtinet rationem Verbi. 9 *Arguitur* 1.

Respondet Suarez *lib.*9. *de Trinitate capit.*2. *numer.*16. veram esse maiorem de Verbo creato, non autem de verbo vt creato, & increato communi, sicut de ratione scientiæ creatæ, est quod sit habitus, vel qualitas, ex quo argumentari non licet, quod in Deo non sit propriè scientia, quia non est habitus. Displicet tamen ista solutio, cuius insufficientia ex nostra solutione constabit. Ad argumentum ergo respondeo, concessa maiori distinguendo minorem: repræsentatione primaria, quæ necessaria sit ad primo intelligendum, concedo maiorem; repræsentatione veluti secundaria, nego minorem, & consequentiam. Nec amplius probationes ibi factæ conuincunt. Itaque, licet Verbum Diuinum non sit necessarium, vt hic Deum, vel Pater per illud, aut in illo contempletur obiectum, cognito tamen Verbo in essentia diuina, quæ est primarium obiectum cognitionis Diuinæ, in illo vt sic cognito Pater se ipsum, & suam essentiam cognoscit, vt docet D. Thom. *in* 1. *distinct.*27. *quæst.* 2. *art.*2. *ad*4. in quantum videt Filium esse similitudinem suam, & om- 10 *Solutio Patris Suarez non placet. Aliter resp.*

& omnium aliorum vnde licet Filius non sit Patri ratio cognoscendi primaria, est tamen veluti secundaria ratio cognoscendi se, & omnia, ac proinde Filius Patri vt intelligenti repræsentat obiectum.

11 Oppones 1. Sed oppones primo: sequi ex hac solutione rationem Verbi Spiritui Sancto competere: consequens est falsum: ergo solutio tradita est nulla. Probatur sequela: Pater, & Verbum se in Spiritu Sancto cognoscunt, cum sint illius principium, principium autem in eo, cuius principium videtur, vt docet D. Thom. *in allegata solutione ad* 4. ergo si hoc sufficit, vt secunda persona sit Verbum, etiam sufficiet in Spiritu Sancto.

12 Secundo. Oppones secundo: pro priori ad productionem verbi supponitur Pater perfectissimè cognoscens se, & suam essentiam; ergo in Verbo cognito non potest suam essentiam, nec se ipsum cognoscere. Probo hanc consequentiam: nam idcirco non potest Deus in creaturis se ipsum cognoscere, vt docent communiter nostri Thomistæ *supra quæst.* 14. *art.* 2. quia ad cognitionem creaturarum supponitur perfectissimè cognoscens se ipsum: ergo in Verbo cognito non potest suam essentiam, nec se ipsum cognoscere.

13 Tertio. Tertio oppones: id quod ratione sui est in vltima actualitate, nequit per vlteriorem actum actuari, quo circa, nec existentiæ datur existentia, nec intellectio potest intellectione à se ipsa distincta intelligere; at diuina essentia est ratione sui in vltima actualitate constituta in linea intelligibilitatis passiuè: ergo nequit terminatiuè intellecta per aliquid personale constitui, etiam secundariò; & consequenter in Filio vt in Verbo repræsentari non poterit. Patet hæc consequentia: nam de ratione Verbi intrinseca est, quod sit vltima actualitas in linea intelligibilitatis passiuæ respectu obiecti intellecti; ergo si hoc munus exercere nequit Filius respectu diuinæ essentiæ, aut Patris primariò intellecti, nequit obtinere rationem Verbi.

14 Resp. ad 1. replicā. Respondeo ad primam, negando sequelam. Ad illius probationem dicatur, *ad rationem Verbi non sufficere, quod sit manifestatiuum, alius enim libet causæ, esset Verbum suus effectus, quod non nisi metaphoricè dici potest, sed vlterius requiritur, quod intercedat processio intellectus, idest, quod per intellectum procedat, quod Spiritui Sancto non conuenit*; verba sunt D. Thom. loco ex sententiarijs relato *in solutione ad* 2. *ex argumentis secundo loco factis*.

15 Ad 2. Ad secundam, nego consequentiam. Ad illius probationem, nego causalem illam esse adæquatam; sed etiam quia effectus non possunt nisi imperfectè Deum repræsentare, Deo autem repugnat imperfecta cognitio, & ideircò illis conuenire non potest cognitio sui in creatis effectibus, & ex illis. Obiter tamen aduerto, D. Thomam loco allegato admittere Deum se ipsum in effectibus creatis cognoscere, his verbis: *Sicut, & se ipsum in creatura videre potest in quantum ipsum creatura repræsentat, quamuis imperfectè* sed interpretandus est de visione sui in effectu quoad continentiam non quoad entitatem, idest, videt Deus se increato effectu contineri vt causam in effectu deficiente, non autem illius cognitio ex effectu cognito transit ad cognoscendam diuinam entitatem.

16 Ad 3. Ad tertiam dicatur, rationem repræsentationis in Verbo prouenire ex ipsissima natura Diuina: vnde ex eo, quod ratione illius. Dei essentia cognoscatur, non sequitur vltimam actualitatem vlterius actuari, seu determinari. Si dicas essentia, prout in verbo, est ratio repræsentationis, & prout sic distinguitur virtualiter à se ipsa absolutè. Respondeo, veram esse maiorem specificatiuè, non reduplicatiuè, & in eodem sensu falsam esse minorem.

17 Arg. 2. Secundo principaliter objicies: si Verbum personaliter diceretur propriè, id esset de secunda persona; at hæc propriè Verbum non est: ergo non dicitur personaliter propriè. Probatur minor: omnis enim loquutio debet audientem respicere; at Pater in productione Verbi non loquitur sibi, cum per Verbum nihil sibi manifestet, sed supponatur omnia perfectissimè noscens, nec loquitur Filio; quia Verbum ab eo, cui fit loquutio, debet distingui, nec loquitur Spiritui Sancto, aliàs Filius Verbum esset Spiritus Sancti, & consequenter ab illo procederet: ergo in generatione Verbi Pater non loquitur; & consequenter Filius genitus Verbum non est.

18 Relictis aliorum solutionibus respondetur arg. Ad hoc argumentum Vazquez *disp* 144. *cap.* 2. *num.* 8. respondet, Patrem in productione Verbi loqui sibi, non Filio. Id ipsum docet Alarcon *tractat.* 5. *de Trinitate disp.* 8. *cap.* 5. *numer.* 12. Alij ex opposito docent Patrem non sibi, sed Filio loqui in eius productione. Ita Arrubal *disputat.* 123. *cap.* 8. Sed melius respondetur cum alijs, Patrem in productione Verbi loqui Filio, & sibi. Primum patet ex illo primo Ioannis 12. *Sicut dixit mihi Pater, sic loquor*, Supra quæ verba Augustinus tractat. 49 sic habet: *Dixit veritati, quia genuit veritatem*: ergo ex mente Augustini Pater per generationem Filij loquitur Filio. Secundo: nam alteri loqui nihil est aliud, quam illi aliquid producendo manifestare; at Pater producendo Filium ei manifestat omnia, quæ intelligit, ei communicando omnium rerum notitiam, & repræsentationem: ergo Filio loquitur in eius generatione. Secundum etiam constat: nam Pater producendo Filium omnia in illo cognoscit, vt docet D. Thom. vbi supra relatus: ergo sibi manifestat omnia; & consequenter loquitur. Secundo: nam Filius est Verbum non reale, sed mentale; at in productione Verbi nostri mentalis homo loquitur sibi: ergo similiter Pater in productione Verbi loquitur sibi.

Sed opponit Vazquez contra primam partem nostræ solutionis primo: nam sequitur, Filium esse Verbum sui, & non solius Patris; Verbum enim illius dicitur, cui rem manifestat; at hoc est falsum: nam Filius solius producentis est Verbum: ergo solutio tradita quoad primam partem non tenet. 19 Sed opponit Vazquez primo.

Secundo: nam Verbum ei, cui dixit ipsum, res manifestat, non sibi ipsi, vt constat in Verbo nostro vocali, & mentali: ergo Diuinum Verbum, non sibi, sed Patri dicenti tres manifestat, & consequenter Pater in eius productione non Verbo loquitur, sed sibi. Secundo. Tertio arguit Alarcon.

Tertio arguit Alarcon: nam Pater audienti loquitur in Filij productione; at solus Pater est audiens, non vero Filius: ergo soli sibi loquitur. Probat minorem: solus audit ille, cui Verbum productum est Verbum, & signum; at Filius genitus soli Patri est Verbum, & signum, non sibi; ergo solus Pater est sibi audiens; & consequenter soli sibi loquitur.

Ad primam respondeo, Verbum esse alicuius stare tripliciter, primo obiectiuè, secundo subiectiuè, tertio principatiuè: primo modo Verbo Diuinum est Verbum essentiæ Patris, Spiritus Sancti, & omnium creaturarum, quæ ab alio repræsentantur: secundo modo est Verbo audientis, tertio modo solum est Verbum Patris producentis. 20 Ad resp.

Ad secundam dicatur, quod quando Verbum productum est persona subsistens in natura intellectuali, non soli proferenti, sed etiam sibi res manifestat: vnde si Verbum nostrum mentale capax esset intelligendi; non soli proferenti, sed sibi res manifestaret; & consequenter producens Verbum, cum Verbo loqueretur. Ad tertiam dicatur falsam esse minorem. Ad illius probationem dicatur vt ad primum Argumentum Vazquij, cui sola Verba addit Alarcon, nec mirum quando de Verbo loquitur, cum de more id habeat in alijs. Ad 2.

Et ex his ad argumentum factum respondeo, concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem, nego minorem pro prima, & secunda parte. Nec obstat, quod Pater supponatur perfectissimè omnia cognoscens ad productionem Verbi: nam hoc non obstante, in Verbo cognito vt in termino, se & omnia cognoscit, vt dicebamus ex D. Thoma in solutione ad primum. Nec ad loquutionem requiritur, quod audiens supponatur ignorans, vt constat in loquutione nostra cum Deo, quæ vera est loquutio, etsi ante illam Deus supponatur omnia perfectissimè cognoscens. 21 Diluit arg.

Si opponatur primo: repræsentationem per modum obiecti competere Filio ratione essentiæ, quæ communis est, non ratione proprietatis personalis; at ratio Verbi ei debet competere ratione proprietatis: ergo ad illam non sufficit repræsentatio per modum termini, in quo Pater omnia cognoscat; & consequenter ratione huius repræsentationis Pater non loquitur sibi in productione Verbi. 22 Si opponas 1.

Secundo: nam sequitur Patrem in productione Verbi loqui Spiritui Sancto; consequens est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probo sequelam: eatenus namque Pater sibi loquitur, iuxta hanc solutionem, quatenus in Verbo vt in termino omnia cognoscit; at etiam Spiritus Sanctus omnia in Verbo cognoscit, ergo Pater producendo Verbum Spiritui Sancto loquitur. Secundo.

Respondeo ad Primam, omissa maiori pro nunc, distinguendum minorem: debet esse Verbum ratione proprietatis adæquatè, nego minorem. inadæquatè, concedo maiorem, & nego consequentiam. Itaque de ratione Verbi est, quod sit manifestatiuum, & ab alio productum, primum habet, iuxta hanc solutionem ratione essentiæ, secundum ratione proprietatis nec est necessarium quod ratione proprietatis personalis omnia illi competant, quæ ad rationem Verbi desiderantur; vt personaliter Verbum dicatur, sicut nec omnia, quæ requiruntur ad rationem Filij competunt secundæ personæ ratione relationis, & tamen esse Filium personaliter tantum dicitur. 23 Resp. ad 1. instantiam.

Ad secundam, nego sequelam; quia licet possit Spiritus Sanctus in Verbo cognito omnia cognoscere, non tamen accipit ex vi productionis Verbi omnium cognitionem in illo, quod necessarium erat vt Pater ex vi generationis ei loqueretur; Pater autem ex vi productionis Verbum cognoscit, & in Verbo omnia, cum productio Verbi sit cognitio formaliter, vt vidimus *supra quæst.* 27. *disp.* 71. §. 4. Ad 2.

§. III.

Verbum inadæquatè essentialiter dici probatur.

Secunda conclusio: *Ratio Verbi sumpta inadæquatè, essentialiter dicitur*. Ita Authores tertiæ sententiæ, ex quibus aliquis 24

Aliquorum ratio exclu-ditur. quis illam probant: nam ratio Verbi sumpta inadæquatè in intellectione consistit, vt ab alio virtualiter egrediente; at totum hoc dicitur essentialiter in diuinis: ergo & ratio Verbi sumpta inadæquatè. Hoc tamen argumentum falso fundamento nititur, vt enim ex D. Thoma vidimus supra, Verbum neutiquam in intellectione consistit, sed in termino illius: vnde ex eo, quod intellectio dicatur essentialiter, non rectè colligitur Verbum, adhuc inadæquatè acceptum essentialiter dici.

25 *Prob. conclusio 1. ex D. Th.* Vnde aliter est probanda nostra conclusio, primo ex D. Thoma *in 1. distinction. 27. quæst. 2. art. 2. in corpore*, vbi eam manifestè tradit. Et *quæst. 4. de veritate art. 2.* vbi postquam docuerat Verbo aliqua competere de linea absoluta, vt esse manifestatiuum rei intellectæ, & esse intellectum ad intra, quæ essentialia sunt, ita concludit. *Sed hoc non erit secundum Verbi propriam acceptionem; quia si aliquid eorum, quæ sunt de ratione alicuius auferatur, iam non erit propria acceptio: vnde si Verbum propriè accipiatur in diuinis, non dicitur nisi personaliter, si autem accipiatur communiter, scilicet pro manifestatione obiecti intellecti, poterit etiam dici essentialiter.* Vbi, vt clarè constat, idem est apud D. Thomam Verbum acceptum propriè, atque acceptum adæquatè, & acceptum communiter, atque acceptum inadæquatè. Nec respondere sufficit cum Caietano in præsenti, D. Thomam in hac parte paulatim ad veritatis cognitionem perfectam venisse, & in primo articulo huius quæstionis retractasse sententiam, quam olim docuerat: nam D. Thomas in præsenti articulo docet Verbum propriè acceptum tantum personaliter dici; at hoc non opponitur cum doctrina in alijs locis tradita: ergo cum alias illam expressè non retractauerit, absque vllo fundamento asseruit, sententiam prius traditam mutasse.

26 *Secundo prob.* Secundo probatur: nam Verbum æternum ad Verbum internum ordinem dicit, vt manifestatiuum illius, quo circa communiter dicitur, voces sunt signa conceptum; at Deus vt vnus potest loqui per Verbum externum, & multoties sic loquitur, cum hominibus aliqua reuelat: ergo cum tale Verbum non dicat per se ordinem ad Verbum personale, dicet per se ordinem ad Verbum essentiale, in quo inadæquatè, saltim ratio Verbi saluatur.

Tertio. Tertio, id ipsum probo ex communi Thomistarum doctrina *supra quæstion. 12. artic. 2.* asserentium, Deum in visione beatifica gerere munus Verbi, & mentibus beatorum vniri, nedum vt species ex parte principij, sed etiam vt Verbum ex parte termini; at nisi hæc duplex ratio inadæquata, scilicet, & adæquata admittatur, doctrina ista subsistere nequit cum mentibus beatorum non possit vniri, vt ab illis procedens, nec de facto vniatur secunda Trinitatis persona, sed essentia vt communis: ergo talis doctrina debet admitti.

27 *Explicatur, & vrgetur.* Explicatur hoc amplius: Deus vnitur mentibus beatorum vt Verbum, iuxta nostros Thomistas; at non vnitur eis, sicut ab illis procedens, sed tantum vt manifestans: ergo diuina essentia, vt exercens munus manifestantis aliqualiter obtinet Verbi rationem. Explicatur secundo: Deus nulla potentia vniri potest cum intellectu creato per modum intellectionis, vt cum communi Theologorum doctrina fusè ostendimus tractatu de beatitudine, eo quod de conceptu intellectionis est ab illo procedere, quod per illam intelligit; at potest vniri, & de facto vnitur per modum Verbi: ergo quia de ratione verbi sub omni conceptu non est realiter ab illo, cui vn iturprocedere; & consequenter Verbum sub aliqua, saltim, licet inadæquata ratione exitum ab alio non petit.

28 *Denique prob. conclusio.* Denique conclusionem ostendo ratione à priori, animaduerso prius in verbo nostro mentali duplicem conceptum inadæquatum reperiri. Primum est termini dictionis, vt dictio, & productio; secundus, termini intellectionis, vt contemplatio, quatenus est ratio, in qua vt termino meditamur obiectum, & vterque conceptus, illud ab specie impressa distinguit, quæ non vt terminus, sed vt cum principium cum intellectu vnitur. Hoc ita supposito conclusionem nostram sic probo: esse id in quo intellectus contemplatnt obiectum, est ratio Verbi, saltim inadæquata; at hæc ratio in diuinis essentialiter dicitur: ergo Verbum inadæquatè acceptum essentialiter. Probo minorem: diuina essentia se ipsa est ratio vltima terminandi cognitionem diuinam: ergo se ipsa est id in quo intellectus diuinus omnia obiecta cognoscit; & consequenter esse, id quo Deus cognoscit se, & omnia, essentialiter dicitur. Quod amplius confirmo: quia namque se ipsa vnitur per modum principij, ratio speciei sumitur essentialiter: ergo si se ipsa vnitur per modum termini diuinæ intellectionis, ratio verbi quoad hoc munus essentialiter etiam dicetur. Cum hoc tamen discrimine, quod quia de ratione adæquata speciei non est, esse productam, ratio speciei adæquatè accepta, dicitur essentialiter: secus autem ratio Verbi ob causam oppositam.

§. Vltimus.

Argumentis in contrarium occurritur.

29 *Diluitur prima obiectio.* SEd obijcies primo; in Deo non datur essentialis loquutio; sicut nec datur productio essentialis, quæ est de loquutionis conceptu: ergo nec datur Verbum essentiale vllo modo. Patet consequentia: nam Verbum est terminus loquutionis. Respondeo, etiam loquutionem posse accipi dupliciter, adæquatè scilicet, & inadæquatè: priori modo importat manifestationem, & productionem: secundo autem modo solum dicit rationem manifestationis formalis, absque productione, quemadmodum de Verbo distinximus, & in hac secunda acceptione, essentialiter dicitur, cum prout sic nihil aliud importet, quam rationem intellectionis. Et fortè in hoc sensu loquutus fuit Anselmus, cum dixit: *idem est summo, Spiritui scire; quod intelligere, siue dicere.* Quæ solutio fundamentum habet in D. Thom. *in 1. dist. 27 q. 2. art. 2. ad 3.* quod ita procedebat: *Verbum est terminus huius actus, qui est dicere, nihil enim dicitur, nisi Verbum; sed qualibet persona potest dicere se, & potest dicere essentiam suam: ergo essentia est Verbum, & qualibet persona est Verbum, & ita Verbum essentialiter dicitur.* Cui argumento respondet D. Thomas, *Tertium conceditur*; cum ergo dictio, & loquutio sint idem, etiam loquutio essentialiter dicitur in Deo.

30 *Arg. 2.* Obijcies secundo: de ratione Verbi sub quocumque concepto est ab intelligente procedere, saltim secundum rationem, vt docet D. Thomas *in 1. dist. 27. q. 2. art. 2.* Et *q. 4. de veritate art. 2. in corpore*: at diuina essentia, prout est ratio obiectiua intelligendi, à se ipsa vt intelligente, etiam virtualiter procedere nequit. Tum, quia prout sic intellectionem specificat; & consequenter illam præcedit. Tum etiam, quia aliàs necessario in intellectione diuina essentiali distinguenda esset ratio dictionis, quatenus ab illa essentiale Verbum procederet, & ratio contemplationis, quatenus in Verbo obiectum cognosceret, sicut in intellectione realiter productiua distinguitur: ergo in diuina essentia, prout est obiectiua ratio intelligendi, nec inadæquatè ratio Verbi saluatur. Maior probatur ex D. Thoma loco allegato ex sententijs solutione ad 7. quod ita procedebat: *Verbum dicit ordinem cuiusdam exitus, & conceptionem intellectus, & dicitur ad aliquid, omnia autem hæc videntur ad personas pertinere*: *ergo.* Cui argumento respondet: *Ad septimum dicendum, quod omnia illa, quæ dicuntur possunt accipi realiter, vel secundum rationem, & vtrumque sufficit ad rationem Verbi, & ideò potest accipi essentialiter, & personaliter*: ergo ex mente D. Thomæ de ratione Verbi est ab intelligente, saltim per rationem procedere.

31 *Resp.* Respondeo, negando maiorem, ad D. Thomam dico, vel loqui admissa illa sententia, quæ Verbum in intellectione constituit, vel de exitu non ab alio per egressum, adhuc virtualem, sed de exitu in aliud, id est, ad manifestandum, vel denique de exitu Verbi ab intelligente non sub ratione specificantis intellectionem, sed sub denominatione intellecti, prout sic autem diuina essentia vt cognita, à se ipsa vt intelligente virtualiter, & secundum rationem egreditur. Quod autem de ratione Verbi essentialis non sit egressus, etiam per rationem ab intelligente, manifestè conuincitur, ex eo quod aliàs mentibus beatorum non vniretur sub ratione Verbi essentialis, sicut nec potest vt intellectio vniri, quia intellectio petit, saltim virtualem egressum à principio per illam intelligente.

Arg. 3. Tertio obijcies: sublata ab aliquo vltima differentia, nullo modo remanet constitutum per illam, sicut rationali sublato, remanet quidem animal non homo; at vltima differentia Verbi, per quam à non Verbo distinguitur, est esse ab intelligente productum realiter: ergo reali egressu secluso remanere nequit vlla ratio Verbi, & consequenter Verbum, nullo modo essentialiter in diuinis dicitur.

32 *Resp.* Respondeo, veram esse maiorem de differentia adæquata; hæc namque si auferatur, nullo modo remanet constitutum per illam, falsam autem de differentia solum inadæquata: ratio autem producti non est adæquata Verbi differentia, sed inadæquata, ex qua simul cum alia, scilicet repræsentationis actualis per modum termini, adæquata Verbi differentia resultat; ac per consequens ablata ratione producti, & remanente ratione manifestationis per modum termini, etsi non remaneat Verbum adæquatè, manet tamen inadæquatè acceptum.

33 *Instabis.* Instabis, non stat manere conceptum differentialem inadæquatum, altero inadæquato conceptu secluso, vt constat in homine, cuius differentia ex duobus inadæquatis conceptibus constat, scilicet intellectiui cum discursu, & sine discursu, quorum vno sublato, alter remanere non potuit: ergo si ratio producti semouetur à Verbo essentialiter, etiam ratio termini contemplationis, quæ est inadæquatus alter conceptus remanere non potest, vel si remanet illo sublato, non est conceptus inadæquatus differentialis simul cum illo. *Resp.* Respondeo, antecedens verum esse in creatis: secus in diuinis, cuius ratio est: nam cū Verbo personali

ratio producti competat ratione relationis, & ratio manifestantis ratione essentiæ: consequens fit, quod seclusa ab essentia ratione producti perseueret, adhuc in illa ratio manifestationis, quæ est inadæquata differentia in Verbo.

34 *Arg.* 4. Deinde argui potest contra istam conclusionem: nam iuxta Augustinum lib. 6. de Trinitate cap. 2. *Verbum dicitur quomodo imago*. Ex quo infert, quod sicut Pater imago, nec adæquatè sumpta, nec inadæquatè accepta, essentialiter dicitur, nulla enim ratione potest diuina essentia dici imago sui: ergo Verbum, nec etiam inadæquatè, aut communiter, dicitur essentialiter, sed solum personaliter dicitur in diuinis.

Resp. Respondeo, Augustinum Verbum adequatè acceptum cum imagine equiparare, non autem Verbum inadequatè acceptum, ratio discriminis inter Verbum, & imaginem est nam iuxta D. Thomam *in 1. dist. 21. quæst. 2. art. 1. in corpore*? ratio imaginis in imitatione consistit, quod etiam indicat ethimologia nominis, dicitur enim quasi imitago, & quia nihil potest imitari se ipsum, ideò imago sub nulla ratione potest dici essentialiter, in Verbo autem datur duplex illud munus supra explicatum, nempè termini dictionis per illam producti, & termini contemplationis, vt repræsentatio actualissima obiecti, & quia vnum ex his muneribus saluatur in essentialibus, nempè, in essentia diuina, quę ratione sui vt omnem prçuenit relationem est, in vltima actualitate, in linea intelligibilitatis passiuę, & actualissimè repręsentat se ipsam, relationes, & creaturas; fit consequens, vt Verbum inadęquatè acceptum essentialiter dicatur in Deo.

35 *Nec obstat D. Tho.* Nec obstat huic doctrinę D. Thomas *distinctione allegata quæst. 2. artic. 2. in corpore*, vbi admittit imaginem in diuinis, dici etiam essentialiter, ex quo infertur nullum esse discrimen inter Verbum, & imaginem, quantum ad hoc, quod est dici essentialiter in Deo. Non inquam obstat: nam Diuus Thomas loquitur de imagine secundum quod dicit id, in quo est imitatio, quę est impropria imaginis acceptio; non de imagine accepta pro eo, quod alterum imitatur, quę est acceptio propria imaginis: Verbum autem propriè acceptum essentialiter dicitur, ex enim, quod inadęquatè accipiatur, non sequitur accipi impropriè. Et quidem non esse eandem rationem de imagine, ac de Verbo in diuinis, constans videtur in D. Thoma *quæst. 24. de veritate art. 4. ad 6.* ibi: *Dicendum, quod cum dicit Augustinus, quod Filius eo dicitur Verbum, quo imago intelligit quantum ad proprietatem personalem Filij, quæ est eadem secundum rem, siue secundum eam dicatur Filius, siue Verbum, siue imago, sed quantum ad modum significandi non est eadem ratio, Verbum enim non solum importat rationem originis, & imitationis, sed etiam manifestationis.*

Duo tamen contra istam solutionem, & hucusque à Nobis dicta possunt opponi.

36 *Obijcies 1.* Primo: nam sequitur Filium posse dici essentialiter, sicut Verbum; consequens non admittemus: ergo nec debemus asserere Verbũ in diuinis posse essẽtialiter dici. Probatur sequela: nam iuxta nostram doctrinam, ideò Verbum essentialiter dicitur, quia ratio inadequata Verbi in essentialibus inuenitur; sed etiam ratio inadequata Filij essentialis est in Deo, Filius namque importat naturam, & esse productum similem in illa: ergo si vera sunt, quæ docuimus, est asserendum, Filium in diuinis, non solum personaliter, sed etiam essentialiter dici, quod admittendum non est.

37 *Secundo.* Obstat secundo apertum testimonium D. Thomæ *quæst. 4. de veritate artic. 2. in corpore ad finem*, ibi: *Verbum intellectus in nobis duo habet de sua ratione, scilicet, quod est intellectum, & quod est ab alio expressum: si ergo secundum vtriusque similitudinem Verbum dicatur in diuinis, tunc non solum importabitur per Verbum diuinum processus rationis, sed etiam rei; si autem secundum similitudinem alterius tantum, scilicet, quod est intellectum, sic hoc nomen Verbum in diuinis non importabit processum realem, sed rationis tantum, sicut hoc nomen intellectum, sed hoc non erit secundum Verbi propriam acceptionem: quia si aliquid eorum, quæ sunt de ratione alicuius, auferatur, iam non erit propria acceptio: vnde si Verbum propriè accipiatur in diuinis, non dicitur nisi personaliter; si autem accipiatur communiter, poterit etiam dici essentialiter*: ergo falsum est, & contra D. Thomam id, quod proxime dicebamus, nempè, Verbum in propria sui acceptione, essentialiter dici, etsi non adæquatè, sed inadæquatè accipiatur, cum essentialiter dicitur, siquidem iuxta D. Thomam, eo ipso quod aliquid eorum, quæ sunt de ratione alicuius auferatur, iam non remanet propria acceptio.

38 *Resp. ad 1. replicã.* Respondeo ad primam replicam, negando sequelam; ad illius probationem dicatur, naturam esse inadæquatam rationem Filij per modum prædicati communis Filio, & Patri, alijsque in quibus ratio Filij non inuenitur, & ideo quamuis natura sit essentialis, essentialiterque dicatur in Deo, non ideò Filius essentialiter dicitur; ratio autem repræsentationis obiectiuæ actualissimæ, quæ diuinæ essentiæ conuenit, non est communis alijs pertinentibus ad lineam intelligibilem, sed est propria illius, quod in prædicta linea obtinet rationem Verbi, & ideò essentia dicitur Verbum, non quidem in acceptione Verbi adæquata, sed inadæquata, differentiali tamen. Et in forma ad probationem sequelæ distinguo maiorem: quia inadæquata ratio differentialis Verbi in essentialibus inuenitur, concedo maiorem: inadæquata ratio generica, vel communis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam.

Ad secundam dicatur, D. Thomam cum ait, ablato aliquo quod est de ratione alicuius, non manere propriam acceptionem, non loqui de acceptione propria contrapositiuè ad metaphoricam sed contrapositiuè ad adæquatam: vnde non conclusit, si Verbum accipiatur metaphoricè dici in diuinis essentialiter, sed si accipiatur communiter: si autem negaret proprietatem acceptionis Verbi contrapositiuè ad methaphoricam acceptionem, primo modo debebat concludere asserendo, Verbum non proprio, sed metaphoricè acceptum, dici essentialiter in Deo. *Ad 2.* 39 Est autem aduertendum, non ideò acceptionem illam vocari à D. Thoma communem, quia sit communis Verbo, & nullatenus Verbo, sed Verbo, & non Verbo adæquatè, idest, quia conuenit rei, in qua non reperitur adæquata ratio Verbi, non autem quia conueniat rei, in qua nulla ratio Verbi inueniatur.

Ex dictis infero primo, minus bene aliquos distinxisse inter Verbum, & speciem expressam, illudque personale tantum, istam vero essentialem esse asserentes. 40 *Infertur 1.* Nam D. Thomas in corpore articuli primi, inde probat esse de ratione Verbi, quod productum sit, quia id est de ratione conceptus mentalis; at conceptus mentalis, & species expressa, idem sunt: ergo non minus est ratio producti de conceptu speciei expressæ, vt significatæ hoc nomine, quam vt significatæ nomine Verbi.

Infero secundo, absolutè loquendo de Verbo, solum dici personaliter, non essentialiter. 41 *Secundo colligitur.* Tum, quia vt docet D. Thomas locis citatis, loquendum est vt plures, & maximè iuxta vsum Sanctorum; at in vsu Sanctorum, & in vsu loquendi scripturæ, Verbum solum personaliter capitur; ergo absolutè loquendo de Verbo, personaliter solum est vtendum nomine Verbi. Tum etiam: nam ablato aliquo quod est de ratione alicuius, illud absolute non remanet etsi remanere possit cum addito diminuente, addito ly *inadæquatè*; at de ratione Verbi est esse productum: ergo sublata ratione producti, qualiter ab essentialibus debet secludi, non remanet Verbum in absoluta Verbi loquutione. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in 1. distinct. 27.* ad illa verba: *Aperte ostensum est, quod sicut Filius, vel genitus relatiue dicitur ad Patrem, ita Verbum, & imago.* *M. Sent.*

DISPVTATIO OCTVAGESIMANONA.

An Verbum diuinum per se procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter reperiuntur in Deo?

§. I.

Relatis sententijs statuitur prima conclusio.

Ex dictis *supra quæst. 27. disp. 71. §. 2.* constat, Verbum diuinum non ex memoria Patris prout in actu primo fœcunda, sed ex intelligentia, hoc est, ex intellectu vt actu intelligente procedere: quod ibi contra Scotum satis ostendimus. Nu. 1. *Punctus difficultatis aperitur.* Cum autem Dei cognitio terminetur ad essentiam, attributa, & relationes, quod in præsenti inquiritur est, an procedat ex cognitione vt terminata ad hæc omnia, an vero sub aliqua terminatione ad illa concomitanter se habeat, & sub alia per se, & formaliter? Vbi aduerto, difficultatem istam etiam in Scoti sententia locum habere, cum enim asserat procedere ex memoria fœcunda, hoc est, ex intellectu vt fœcundato specie repræsentante, & diuina essentia repræsentet per modum speciei, se ipsam, attributa, & relationes, dubitari potest, an ex intellectu vt his omnibus fœcundo procedat per se, vel an fœcunditas repræsentatiua aliquorum solum concomitanter se habeat. Et vt ad controuersiam veniamus suppono, & ex dicendis manifestum fiet, Verbum per se procedere ex cognitione essentiæ, & attributorum, in quo communiter Theologi consentiunt, etsi Scoto contrarium sentire ab aliquibus attribuatur. Igitur difficultas ad relatiuas proprietates deuoluitur.

In qua quatuor reperio sententias. 2 *Prima sententia. Caiet. &c. Rada Faber.* Prima negat Verbum ex cognitione alicuius personæ procedere, sed solum essentiæ cognitionem Verbi productionem præcedere. Ita iuxta Caietanum, Vazquium, & Arrubalem tenuit Scotus *in 2. distinct. 1. q. 1. art. 1. §. quantum ad primum, & art. 2. §. quantum ad hoc igitur*. Scotum sequuntur Rada *1. p. controuersiarum, controuersia 11. art. 2. conclusione 4.* & Philippus Faber *in 2. dist. 1. disp. 2. cap. 2.* An autem nomine essentiæ, attributa etiam intelligat Scotus, vel solum

solum naturam ab illis ex natura rei distinctam in eius sententia, non conueniunt Doctores, alijs affirmantibus, & negantibus alijs.

3 *Secunda. Arrubal. Putean.* Secunda docet, Verbum procedere ex cognitione essentiæ, & primæ personæ, non autem ex cognitione sui, nec Spiritus Sancti. Ita quidam, quos sine nomine refert Arrubal *loco citando cap.* 3. expresse illam tenet Puteanus *in præsenti dubitatione* 2. *conclusione vltima*.

Tertia. Tertia docet, procedere Verbum per se in quarto modo ex cognitio essentiæ Patris, & sui, non autem ex cognitione Spiritus Sancti, nisi concomittanter solum. Ita Vazquez *disp.* 142. *cap.* 4. *Vazq. Turria. Alarcon.* Turrianos *disp.* 18 *dub.* 2. Ægidius Lusitanus, quos refert, & sequitur Alarcon *Tractatu* 5. *de Trinitate disp.* 8. *cap* 8. *num* 2.

Quarta & vera sententia. S. Tho. Caiet. Bañez. Zumel. Nazar. Albelda. Salm. S. Thom. Suarez. Serra. Gran. Arrubal. Merac. Smis. Quarta, & vera sententia defendit, Verbum per se ex cognitione essentiæ, & trium personarum procedere. Ita D. Thomas *in* 1. *distinct.* 27. *quæst.* 2. *art.* 2. *de veritate quæst.* 4. *art* 5. *quodlibet* 4. *quæst.* 9. *art.* 1. *ad* 1. *& in præsenti art.* 3. vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Nazarius, & Albelda, Salmanticenses, & Reuerendissimus Sancto Thoma, Marcus de la Serra, & alij. Suarez *lib. de Trinitate cap.* 4. Granados *Tract.* 9. *disp.* 5. Arrubal *disp.* 124. *cap.* 3. Meracius *disp.* 50. *sectione* 1. Tenet etiam illam Theodorus Smising Franciscanus *Tom.* 2. *disput.* 3. *conclusione* 1. Ex suppositione quod Verbum ex actuali rerum cognitione procedat, quia tamen negat cum Scoto, ideò negat Verbum ex cognitione istarum procedere, affirmat tamen, omnium personarum notitiam Verbi productionem præcedere, & ex memoria Patris prout his omnibus fœcunda procedere. Pro cuius explicatione sit.

5 *Prima conclusio. Hæc conclusio est D. Thom.* Prima conclusio: *Verbum per se in quarto modo ex cognitione essentiæ, & paternitatis procedit*. In hoc conueniunt Auctores, secundæ, tertiæ, & quartæ sententiæ, estque expressa D. Thomæ locis citatis, vbi docet, Patrem principaliter se dicere generando Filium, cognitio autem illius quod per se dicitur Verbo, ad illius productionem per se in quarto modo concurrit, vt ex dicendis manifestè constabit. Ante cuius probationem aduerto, id per se in quarto modo ad alicuius productionem concurrere, quod per se, exigitur vt illius principium. Id autem non per se quarto modo perseitatis se habere, quod licet, vel sit idem cum principio formaliter, vel identicè, tamen à termino non petitur vt eius principium, sicut personarum Trinitas, etsi per se comparetur ad Deum vnum in esse entitatiuo non tamen est per se necessaria quarto modo ad creaturarum productionem; quia per se non petunt pro sui principio Deum vt Trinum, sed tantum vt vnum.

6 *Prob.* 1. Hoc ita præmisso, conclusionem nostram ostendo sic primo: Verbum per se in quarto modo petit procedere ex cognitione perfectissima, & comprehensiua essentiæ diuinæ, vt comprehensiua formalitèr; at hæc esse, nec intelligi potest in Patre, paternitate non cognita: ergo per se in quarto modo petit pro sui principio cognitionem, quatenus terminatam ad Patrem. Maiorem suppono, & illam disputationis gratia admittunt Scotistæ. Minorem autem probo: essentia diuina comprehendi non potest, non cognito in illa, & ex illa, quidquid ex vi illius cognoscibile est; at in diuina essentia, & ex illa paternitas cognoscibilis est: ergo nequit comprehendi essentia, paternitate non cognita.

7 *Scotistarum solutio.* Respondebunt Scotistæ, quod licet in essentia, paternitas absolutè sit cognoscibilis, non tamen in illa, vt in omni priori, ac proinde licet paternitas pro illo priori, non cognoscatur, comprehenditur tamen essentia: quia pro priori originis ad Filium, non est cognoscibilis in essentia, & ex illa.

Rejicitur 1. Sed contra primo: pro omni priori quo essentia cognoscitur, debet vt paternitatis radix cognosci; at vt sic cognosci non potest non cognita paternitate in illa, & ex illa: ergo est cognoscibilis in essentia pro omni priori. Consequutio est euidens: minor ex terminis nota; non enim minus petitur ad cognitionem radicis vt talis, cognitio radicati, quam ad cognitionem vnius relationis cognitio correlatiuæ. Maior autem non minus aperta videtur, etenim prædicatum radicis paternitatis non est attributum essentiæ, vel si attributum est, tandem est deueniendum ad aliquam rationem radicis, quæ attributum non sit, nisi velimus in infinitum procedere, de quo idem argumentum effici posse, tantis per meditanti constabit; at pro quocunque priori cognitionis essentiæ, debent omnia per se primo ad illam pertinentia vt quidditatiua prædicata cognosci: ergo pro omni priori cognitionis essentiæ, debet cognosci prædicatum radicis filiationis.

8 *Secundo.* Contra secundo: pro priori originis ad Filium intelligitur essentia vt in Patre, non enim nisi prout in Patre cognitio est principium, aut actio, qua Filius producitur: ergo pro illo priori est paternitas cognoscibilis in diuina essentia, & ex illa. Patet consequentia: nam paternitas est cognoscibilis pro omni priori quo est; at non est cognoscibilis nisi in vi essentiæ cognitæ: ergo pro priori originis ad Filij productionem est cognoscibilis in essentia diuina, & ex illa. Emplicatur amplius: cognitio diuina non est fœcunda ad Filij generationem, prout huic Deo conuenit absolutè, sed prout modificata paternitate: ergo pro omni priori quo fœcunda intelligitur, debet intelligi paternitas vt illam modificans; at pro omni priori quo intelligitur paternitas vt modificans cognitionem, est intelligibilis in vi essentiæ diuinæ: ergo pro omni priori quo intelligitur Dei cognitio fœcunda, est paternitas intelligibilis in essentia diuina; & consequentèr non intellecta paternitate, non poterit Dei essentia pro illo priori comprehensiuè cognosci.

Secundo principaliter suadetur conclusio: Verbum diuinum per se in quarto modo procedit ex cognitione illorum, quæ per se manifestat; at Verbum est per se expressiuum essentiæ, & paternitatis: ergo per se petit ex vtriusque cognitione procedere. 9 *Secundo suadetur conclusio.* Maior ex manifesta: omne enim per se repræsentatum in Verbo creato, debet per se in speciei impressa, qua intellectus redditur ad illius productionem fœcundus, repræsentari: ergo omne per se repræsentatum in Verbo increato, debet per se in cognitione, media qua procedit repræsentatiuè contineri, sicut enim intellectus creatus fœcundus constituitur per speciem impressam ad productionem, ita diuinus per actualem veram cognitionem fœcundus constituitur ad increati Verbi productionem. Minor etiā manifestè conuincitur, ex eo quod Verbum est per se imago in huius Dei omnibus personis communis, à quo realitèr non distinguitur, qualiter imago ab imaginato distingui est necesse, sed Patris à quo realitèr distinguitur, & à quo realitèr procedit; at imago per se repræsentat id cuius est imago: ergo Verbum per se repræsentat non solum Patris naturam, sed etiam paternitatem.

Denique conclusionem ostendo; cognitio diuina, prout ad paternitatem terminata, est per se productiua vt *quo* Verbi, non minus quam prout terminata ad essentiam; at non alterius Verbi cum sit impossibile: ergo Verbi, quod de facto datur; & consequenter hoc ex paternitatis cognitione per se in quarto modo procedit. 10 *Denique prob.* Probo maiorem: non solum essentia, sed etiam paternitas est cognoscibilis cognitione ad illam essentialiter terminata: ergo vtraque est repræsentabilis Verbo ad vtramque per se terminato: ergo sicut Verbum sub terminatione ad essentiam petit à cognitione ad illam terminata procedere, ita Verbum sub terminatione ad paternitatem, per se petit procedere ex cognitione, vt per se ad paternitatem terminata, & consequentèr cognitio diuina sub hac terminatione erit per se Verbi productio tanquam principium *quo*.

§. II.

Soluuntur contraria argumenta.

Contra istam conclusionem objiciunt Scotistæ primo: cognitio diuina prius terminatur ad essentiam quam ad paternitatem; at pro illo priori est sufficiens ad producendum Verbum: ergo ex illa prout ad solum essentiam terminata procedit, dato, & non cōcesso, quod ab actuali cognitione petat procedere. 11 *Arguitur* 1. Maior probatur: diuina essentia vt ab omni relatione distincta, est obiectum primarium motiuum, & terminatiuum diuinæ cognitionis, relationes autem secundario se habent ad illam, at omnis actus prius terminatur ad obiectum primarium, quam ad secundarium: ergo cognitio Dei prius intelligitur terminata ad essentiam, quam ad paternitatem, & quamuis aliam relationem.

12 *Resp.* Respondeo, negando maiorem, ad eius probationem, omissa maiori, de qua *supra quæst.* 14. distinguo minorem: prius prioritate à quo virtuali obiectiua, concedo minorem: prioritate in quo etiam rationis, subdistinguo minorem: si secundum in priori essentialitèr includatur, nego minorem: si cum illo non connectatur, concedo minorem, & nego consequentiam, in qua infertur prius intelligi cognitionem diuinam sub terminatione ad essentiam, quam ad relationes; quia esto demus relationes ad secundarium obiectum spectare, clauduntur tamen essentialitèr in essentia, quæ est primarium obiectum, vel per se connectuntur cum illa. Itaque fatemur, quod si essentia est obiectum primarium, & relationes secundarium, terminatio ad essentiam debet esse prior, prioritate *à quo* virtuali obiectiua, terminatione ad relationes, quod nihil est aliud quam essentiam ex parte obiecti esse rationem formalem *sub qua*, aut ratione cuius terminant relationes. Non autem ex hoc licet colligere, intelligi cognitionem pro aliquo priori terminatam ad essentiam, pro quo non intelligatur terminata ad relationes: quia cum istæ per se connectantur cum essentia cognita priori, non potest intelligi comprehensio terminata ad essentiam, quin pro eodem signo rationis terminetur ad relationes, vt *superius* arguebam, sed solum colligitur, Verbum etiam repræsentare relationes secundario, & essentiam primario, quod admisso antecedenti libenter fatemur. Et isto euidenter argumentum in sententia aliquorum ex discipulis Scoti admittentium, attributa per se ad Verbi productionem concurrere, vel vt cognita, vel vt in memoria Patris fœcunda repræsentata, cum tamen non attributa, sed essentia, vt ab illis distincta, sit primarium obiectum diuini intellectus, si semel est verum, relationes pertinere ad obiectum secundarium: sicuti ergo in hac sententia attributa per se concurrunt, etsi non sint obiectum primarium, ita etiam relatio-

nes per se possunt ad illius productionem concurrere quamuis spectent ad secundarium obiectum diuinæ cognitionis.

13 *Arg. 2.* Secundo sic arguunt: Verbum non est imago Patris ratione proprietatis personalis, sed solum ratione essentiæ: ergo per se non repræsentat Paternitatem, sed solum essentiam. Consequentia patet, quia solum repræsentat Patrem vt eius imago: ergo solum secundum id ratione huius est imago illius. Antecedens autem probatur: Verbum est imago ratione illius, in quo Patris assimilatur; at solum assimilatur Patris in natura, non in Paternitate, per quam Pater ab illo distinguitur: ergo non est imago illius ratione Paternitatis, sed solum ratione naturæ.

14 *Resp.* Respondeo, duo esse de ratione imaginis, nempè similitudo, & esse productam: vnde etiam de ratione imaginati sunt duo, similitudo scilicet cum imagine sui, & esse producens, licet autem natura sit id in quo, & ratione cuius est similitudo, & non relatio; est tamen per se requisita, in principio *quo* per modum connotatæ, vt diximus *quæst. 27. disp. 72.* & in recto in principio *quod*, imago autem non solum repræsentare debet id, in quo est similitudo, sed etiam id à quo tanquam ab agente procedit; & consequenter Verbum vt imago non repræsentat per se, solam Patris naturam, sed etiam adæquatum concretum, in quo Paternitas, & non sola natura importatur. Ex his in forma ad argumentum factum respondeo distinguendo maiorem: ratione essentiæ adæquatè, nego maiorem: inadæquatè, concedo maiorem; & concessa minori, nego consequentiam: nec ex eo quod solum in natura sit similitudo, colligitur, esse solum ratione naturæ imaginem Patris; quia ad rationem imaginis, & similitudo, & distinctio requiritur.

15 *Si dicas. Resp.* Si dicas, solam similitudinem esse rationem quare imago repræsentet exemplar: ergo cum Verbum solum in natura cum Patre assimiletur, solum repræsentabit per se Patris naturam. Respondeo negando antecedens: nam etiam deductio, seu processio imaginis ab imaginato, est ratio cur illud repræsentat; principium namque in eo, cuius est principium cognoscitur, & Pater in Filio se, vt principium Filij, cognoscit, vt D. Thomas docet *in 1. distinct. 27. quæst. 2. art. 2. ad 4.*

§. III.

Verbum ex sui cognitione procedere probatur.

16 *Secunda conclusio.* SEcunda conclusio: *Verbum per se in quarto modo procedit ex cognitione sui.* Hanc statuo contra Auctores secundæ sententiæ, & probo illam primo: nam Verbum est per se sui expressiuum, cum sit comprehensiuum essentiæ: ergo per se petit ex sui cognitione procedere. *Prob. tripliciter.* Patet consequentia ex dictis in prima probatione conclusionis. Secundo: Verbum accipit à Patre naturam communicatam, & Filiationem productam; at vtrumque accipit media cognitione: ergo media cognitione per se ad vtrumque terminata. Tertio: Verbum procedit ex cognitione comprehensiua essentiæ, at hæc nequit comprehendi non cognita Filiatione; cum in illa sit cognoscibilis: ergo per se in quarto modo ex filiationis cognitione procedit. Tenet consequentia ex dictis inter probandum nostram conclusionem.

17 *Resp.* Respondebis fortè, essentiam vt cognitam pro priori originis ad Verbi productionem esse quidem medium cognoscendi Paternitatem, quæ pro illo priori intelligitur, non autem Filiationem, quæ pro illo priori non est, ac proinde comprehendi non posse non cognita Paternitate in illa, & ex illa; bene tamen Filiatione non cognita, quæ pro tali priori non est cognoscibilis.

18 *Sed contra 1.* Sed contra primo: pro illa priori est cognoscibilis essentia vt radix Filiationis, cum hoc prædicatum absolutum, & essentiale sit: at non potest Dei essentia vt radix Filiationis cognosci, Filiatione non cognita, vt constat ex probatione primæ conclusionis: ergo pro illo priori potest in essentia, & ex illa cognosci filiatio; & consequenter Filiatione non cognita, essentia comprehendi non potest. *Secundo.* Secundo, prioritas illa non est prioritas durationis, imo nec naturæ, sed tantum originis: ergo cum tali prioritate stat simultanea Filiationis, & Paternitatis duratio: ergo & simultanea terminatio notitiæ, & consequenter poterit pro illo priori Filiatio omnino simul cum Paternitate cognosci, & vtriusque cognitio per se ad Verbi processionem concurrere.

19 *Tertio.* Tertio: non magis requiritur ad rationem notitiæ, simultas cum obiecto, quam ad rationem relationis prædicamentalis simultas cum termino; at hoc non obstante pro illo priori existit prædicamentalis relatio ad Filium: ergo poterit etiam pro eodem priori existere Filij cognitio.

Denique. Denique reijcio traditam solutionem: pro priori originis ad Filium est cognoscibilis comprehensiuè in essentia Paternitas; at non potest pro aliquo priori Paternitas comprehendi quin pro eodem signo cognoscatur Filiatio, cum relatiua sint simul natura, & cognitione, & diffinitione, vt tradit vulgatum axioma: ergo pro illo priori est cognoscibilis Filiatio, & necessario debet cognosci.

20 Si fortè dicatur pro illo priori cognosci Paternitatem sub conceptu hypostasis, non autem sub conceptu expresso relationis; solus autem hoc posteriori modo est simul cognitione cum Filiatione. *Euasio excluditur.* In contrarium obstat primo: quod iam non defenditur, Filium ex cognitione Patris procedere, quod tamen admittit secunda sententia. Probo antecedens: nam Pater per Paternitatem sub expresso relationis conceptu in ratione Patris constituitur: ergo non cognita pro illo priori Paternitate sub isto conceptu, non cognoscitur Pater formaliter, & consequenter Filius ex cognitione Patris, vt Pater est, non procedit. Secundo: nam Paternitas vt constituens, & referens, vel est vnus omnino conceptus, vel sunt duo inadæquati omnino connexi, & connertibiliter adæquate se habentes, vt videbimus quando de constitutiuo personarum tractemus: ergo omnino implicat comprehendi sub vno conceptu, sub alio non cognita.

Denique conclusionem ostendo contra Scotum ad hominem, 21 qui *in 1. distinct. 6. quæst. vnica §. de quarto dico*, hæc habet: *Tandem prob. conclusio ad hominem contra Scotum.* *Sic ergo dico, quod Pater volens generat, non tantum voluntate consequente, sed etiam voluntate antecedente*, ex quibus verbis tale formo argumentum: nihil volitum quin præcognitum; at Pater pro priori originis ad Verbi productionem, vult Filium generare: ergo pro illo priori cognoscit Filij generationem, & consequenter ipsum Filium cognoscit, sine quo cognito, illius generatio cognosci non potest; at eo ipso quod cognitio Filij sit prior eius generatione, potest, & debet ad Filij productionem concurrere, vt vidimus *quæst. 27. disp. 72. §. 2.* ergo Filius ex sui cognitione procedit.

Si fortè dicatur: Patrem velle pro illo priori essentiam ad generandum fœcundam, & hanc cognoscit, non autem velle generationem formaliter, sed solum virtualiter in essentia sic volita, ex quo solum sequitur esse cognitam virtualiter in essentia, non in se ipsa formaliter. 22 *Si dicatur. Obstat 1.* In contrarium obstat primo: nam velle generationem si in rigore accipiatur, non est velle illam in causa, sed formaliter in se ipsa: ergo vel fateri tenentur Scotistæ, suum Doctorem impropriè fuisse loquutum, vel illum explicare de volitione ad generationem terminata formalitèr.

Secundo. Secundo: nam hoc modo etiam vult creaturas pro priori ad Verbi productionem, cum velit essentiam, quæ est ad productionem creaturarum fœcunda; at Scotus nunquam admisit, Deum volendo creaturas, aut illas cognoscendo Filium generare: ergo ineptè de volitione virtuali generationis Filij explicatur.

Tertio. Tertio: nam essentia non est ad generationem fœcunda absolutè, sed essentia prout est in Patre: ergo si vult essentiam vt fœcundam, illam vult prout in Patre; & consequenter essentiam, & Paternitatem vult, & cognoscit; at Scotus *in 1. distinct. 1. quæst. 2. art. 1. versu si dicas*, manifestè docet: *Cognitionem relatiui requirere cognitionem correlatiui, & ideò non posse intelligi Patrem in quantum Patrem sine Filio*: verba sunt Scoti loco allegato: ergo pro illo priori necessario debet Filiationem cognoscere.

§. IV.

Obiectionibus occurritur.

COntra istam conclusionem obijciunt contrarij Auctores primo: Verbum vt existens non præcedit sui generationem: 23 *Arg. 1.* ergo cognitio Verbi eius generationem præcedere nequit; & consequentèr non procedit ex cognitione sui. Antecedens est certum: nam hæc præcedentia non est temporis, sed originis: ergo si Verbum sui generationem præcedit, esset prius origine sui generatione; & consequentèr esset principium illius, quod omnino implicat. Consequentia autem probatur: nam Verbum vt existens, vel est simul cum notitia intuitiua sui, vel illam præcedit, & est prius illa, cum obiectum notitiam præcedat: ergo si cognitio intuitiua Verbi, illius generationem præcederet, Verbum etiam vt existens, qualiter est obiectum notitiæ intuitiuæ sui generationem præcederet, è contra vero si Verbum non præcedit, nec illius intuitiua notitia præcedere potest. Quod amplius explicari potest: notitia intuitiua supponit suum obiectum existens; at cognitio ex qua procedit Verbum, illud non supponit, sed potius producit: ergo non est intuitiua Verbi cognitio, abstractiua autem esse non potest: ergo nullatenus terminatur ad Verbum.

Quidam argumento conuicti respondent, Verbum non ex cognitione sui intuitiua, sed abstractiua procedere, ad quam non requiritur Verbum vt existens supponi, sed vel vt possibile, vel vt futurum. 24 *Quorundam solutio falso Caietano attributa.* Quæ solutio attribui solet Caietano in præsenti, ibi: *Sanctus Thomas autem*, immerito tamen: nam Caietanus cognita simplici intelligentia, ex quibus Verbum procedere affirmat, non personas, sed creaturas appellat: vnde falso ei prædicta imaginatio attribuitur. Illam tradit Raphael de Auersa *in præsenti sect. 3. conclusione 5.* Theologia tamen communiter displicet.

Et reijcitur primo: Verbum namque ex ea notitia sui procedit 25 *Reijcitur 1.* à Patre, quam illi ex vi suæ processionis communicat; at notitia sui,

sui, quam Pater communicat Verbo est intuitiua: ergo ex notitia intuitiua sui debet procedere. Secundo: nam ad rationem notitiæ intuitiuæ sufficit coexistere cum suo obiecto in eadem durationis mensura; at notitia à qua Verbum procedit, & Verbum, in eodem durationis instanti coexistunt: ergo notitia illa est intuitiua Verbi.

Secundo.

Tertio. Tertio: nam obiectum abstractiuè cognitum debet ab existentia præscindere; at Verbum ab existentia in Dei cognitione præscindere non potest, cum existentia sit illi essentialis: ergo Dei cognitio nequit esse abstractiua respectu Verbi. Quarto: nam Verbum procedit ex cognitione beatifica Dei; at beatitudo Dei in intuitiua Trinitatis cognitione consistit: vt de beatitudine nostra cum veriori Thomistarum sententia, defendimus, & fusè probauimus tractatu de beatitudine: ergo idem quod prius.

Denique. Denique: nam Verbum procedit ex cognitione intuitiua diuinæ essentiæ, & consequenter terminata ad illam, quatenus est in se; at de essentia diuinæ essentiæ, prout est in se ipsa, sunt tres personæ vt physicè existentes: ergo procedit ex cognitione trium personarum vt physicè existentium, & consequenter ex intuitiua Verbi notitia.

26 *Vera solutio traditur.* Ad argumentum ergo respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam. Ad cuius probationem, negato antecedenti pro secunda parte, distinguo pro prima: est simul simultate *in quo*, concedo antecedens: simultate *à quo* originis, nego antecedens, & consequentiam. Itaque de ratione obiecti notitiæ intuitiuæ solum est coexistere simul cum illa in eadem durationis mensura, non autem quod si notitia est prior prioritate originis respectu alicuius, obiectum etiam eandem prioritatem obtineat, vt constat in scientia visionis causante creaturas, quæ prior est prioritate causæ respectu illarum, & tamen creaturæ cognitæ istam prioritatem non obtinent, aliàs se ipsas causarent, quod implicat. Ex quo solum colligitur, quod Verbum vt existens sit simul cum notitia sui, temporis simultate, quod libenter fatemur, non autem quod si cognitio suum obiectum prioritate originis, aut causæ præcedit, etiam illius obiectum talem prioritatem exerceat. Ad confirmationem, distinguo maiorem: si notitia sit purè speculatiua, transeat maior: si practica sit, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, quia notitia intuitiua ex qua Verbum procedit est veluti practica respectu illius, quia est principium ex quo Verbum procedit.

27 *Duplex instãtia.* Si dicas, peti in hac solutione principium: nam argumentum probare contendit, non posse esse principium Verbi, quia debet suum obiectum supponere, nos autem asserimus, non debere supponere obiectum, quia est principium illius, quod videtur petitio principij. Secundo: quia non stat intelligi notitia intuitiua pro aliquo priori, quin pro eodem priori intelligatur eius obiectum; at obiectum notitiæ intuitiuæ est res physicè existens: ergo nequit sui obiecti existentiam pro aliquo priori præcedere.

28 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primum, negando antecedens; quia nos id asserimus reddendo rationem; quia nempe de ratione notitiæ intuitiuæ solum est simultanea existentia durationis cum obiecto suo, cum quo bene stat suum obiectum efficere; & consequenter illud non supponere, vt constat, tum in scientia visionis causante creaturas, tum in notitia intuitiua entis rationis fabricatiua illius, quæ ens rationis non supponit, sed facit.

29 *Ad 2.* Ad secundam instantiam, distinguo maiorem: pro priori *in quo*, concedo maiorem: pro priori *à quo*, nego maiorem, & concessa minori distinguo consequens eodem modo, & nego consequentiam, quæ sub infertur. Itaque non potest intelligi existens notitia, & non intelligi existens obiectum pro eodem instanti, potest tamen intelligi notitia causans, aut principians, quin illius obiectum causans, aut principians intelligatur, & contrarium huius necessarium erat vt non possit intelligi notitia pro priori originis ad suum obiectum. Vel secundo, distinguo maiorem: quin pro eodem priori intelligatur eius obiectum existens in illo priori, nego maiorem: in alio posteriori intra idem instans, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: quin pro illo priori intelligatur existens pro eodem priori, nego consequentiam: quin pro illo priori intelligatur existens physicè pro alio posteriori originis intra idem instans temporis, concedo consequentiam, & hoc ita contingit: nam pro priori originis cognoscitur Verbum vt existens non pro illo priori, sed pro alio posteriori originis intra idem instans temporis.

30 *Sed vrgebis 1.* Sed vrgebis adhuc primo: pro illo priori intelligitur eius obiectum; & non est existens physicè pro illo priori: ergo vt obiectiuè existens pro illo: ergo vt obiectum notitiæ abstractiuæ. Patet hæc secunda consequentia; obiectum notitiæ abstractiuæ, est illud quod obiectiuè solum existit: ergo si pro priori notitiæ existit obiectum solum obiectiuè, est obiectum notitiæ abstractiuæ, pro illo priori.

31 *Secundo.* Secundo: nam sequitur ex hac solutione posse notitiam intuitiuam rerum in decreto, decretum subiectiuè præcedere; & consequenter, ante diuinum decretum subiectiuè suppositum dabitur in Deo scientia futurorum, quod est scientiam mediam concedere; consequens in nostra sententia est omnino à veritate alienum: ergo solutio tradita est falsa. Probatur sequela, iuxta nostram solutionem vt obiectum intuitiuè attingatur, non est necessarium, quod existat pro priori notitiæ, sed in eodem instanti pro alio posteriori: ergo dari poterit notitia intuitiua decreti liberi, & futurorum in illo pro aliquo priori decretum præcedens, dummodo in eodem instanti decretum existat; & consequenter dabitur scientia Dei terminata ad futura non supponens decretum ex parte subiecti, sed solum pro obiecto illud habens.

Respondeo, ad primam ex his obiectionibus, concessa prima consequentia, & negando secundam, quæ subinfertur. Ad eius probationem, distinguo antecedens: quod obiectiuè solum existit pro instanti in *quo*, concedo antecedens: pro priori solum originis, nego antecedens, & nego consequentiam; quia obiectiua existentia Verbi est solum pro priori naturæ, & pro instanti in *quo*, & hoc secundum necessarium erat vt obiectum esset notitiæ abstractiuæ. 32 *Resp. ad 1. replicã.*

Ad secundam, nego sequelam, ad illius probationem distinguo antecedens: non est necessarium quod existat in se pro priori notitiæ, concedo antecedens: in aliquo ex quo infallibiliter inferatur illius existentia in se ipso pro alio posteriori, nego antecedens, & nego consequentiam: quia pro priori ad decretum nihil datur in diuina essentia in vi cuius infallibiliter inferatur existentia decreti pro alio posteriori. Quando autem contingit, quod ante existentiam decreti detur aliud ex quo infallibiliter inferatur illius existentia, poterit optime pro tali priori decretum cognosci, & sic pro priori ordinis intentionis ex vi decreti intentiui cognoscitur intuitiuè decretum exequutiuum existens pro alio posteriori, quia illius existentia infallibiliter infertur ex vi decreti intentiui. 33 *Ad 2.*

Secundo principaliter arguunt: sola intellectio essentiæ prout in Patre est ad Verbi productionem fœcunda: ergo solius essentiæ, & Paternitatis cognitio est ex qua Verbum procedit. Probatur antecedens ex communi Theologorum sententia asserentium, intellectionem ad generandum fœcundam, non esse communem, sed notionalem, & propriam Patris, ergo sola intellectio essentiæ prout in Patre, est ad generandum fœcunda. Hoc argumento principaliter paralogizatus est Puteanus, nesciens distinguere inter subiectum, & terminum cognitionis, ex qua Verbum procedit. 34 *Arg. 2.*

Ad illud respondeo, distinguendo antecedens: ly *prout* denotante subiectum, seu principium generans, concedo antecedens: obiectum cognitionis, quæ est generationis principium, nego antecedens, & nego consequentiam: nec amplius contendit communis Theologorum doctrina; itaque cognitio trium personarum per modum obiecti, solum prout est in Patre, est fœcunda, eadem enim cognitio est in Filio, & in Spiritu Sancto, & tamen in illis fœcunda non est, hoc libenter concedimus, negamus autem quod solius Paternitatis cognitio per modum obiecti, fœcunda sit; nam etiam cognitio Filij prout Paternitate subiectiuè modificata, est fœcunda vt *quo* ad Verbi generationem. 35 *Resp.*

§. V.

Procedere per se ex cognitione Spiritus Sancti probatur.

Tertia conclusio: *Verbum per se in quarto modo procedit ex cognitione Spiritus Sancti.* Hanc statuo contra tertiam sententiam, & ostendo illam primo ex D. Thoma *in præsenti quæst. artic. 1. ad 3.* illis verbis: *Sic ergo vni soli personæ conuenit dici; eo modo quo dicitur Verbum, eo vero modo quo dicitur res intellecta in Verbo, cuilibet personæ conuenit dici, Pater enim intelligendo se, & Filium, & Spiritum Sanctum, & omnia alia, quæ eius in scientia continentur, concipit Verbum, vt sic tota Trinitas Verbo dicatur, & etiam omnis creatura.* Ex quibus sic infero primo: Verbum per se procedit ex cognitione illius quod dicitur, idest, Verbo repræsentatur; at Verbo dicitur, non solum Pater, & Filius, sed etiam Spiritus Sanctus: ergo Verbum procedit ex cognitione prout terminata ad Spiritum Sanctum. Secundo: propositio ista Diuus Thomæ: *Pater intelligendo se, & Spiritum Sanctum, &c. concipit Verbum*, facit sensum formalem, aliàs non aliter esset vera, quam ista: *Pater diligendo se, & Verbum, & Spiritum Sanctum, concipit Verbum*, quod est ridiculum; at vt sit vera in sensu formali, necessario requiritur, quod Verbum ex cognitione Spiritus Sancti per se in quarto modo procedat: ergo iuxta Diuus Thomæ per se procedit ex eius cognitione. 36 *Prob. 1. ex D. Th.*

Secundo suadetur conclusio: Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiua essentiæ, vt communicabilis tribus personis; at essentia prout sic comprehendi non potest, non cognito Spiritu Sancto: ergo per se in quarto modo procedit ex cognitione Spiritus Sancti. Discursus est euidens, minor certa videtur: nam essentia vt communicabilis tribus personis essentialiter illas importat vt terminos essentialis connexionis; sed 37 *Secundo prob. ratione.*

implicat cognosci comprehensiuè id quod essentialiter cum alio connectitur, non cognito termino cognito, vllatenus valet comprehendi non potest; non cognito Spiritu Sancto. Maior etiam probatur: communicabilitas essentiæ tribus personis, est prædicatum absolutum, & essentiale naturæ diuinæ: ergo implicat comprehendi essentia pro aliquo signo, non cognita vt communicabili tribus personis; & consequenter Verbum per se etiam procedit ex comprehensione illius, vt tribus personis communicabilis.

38 *Si resp. ex Alarcon.* Si fortè dicatur ex doctrina Alarcon, diuinam essentiam esse communicabilem tribus Personis ordine quodam prius Patri, deinde Filio, ac tandem Spiritui Sancto: vnde comprehensio ad illam terminata prius debet illam attingere prout communicatam Patri, & Filio, & ab illa prout sic procedit per se Verbum pro priori ad terminationem ad tertiam personam. *In contrarium obstat 1.* In contrarium obstat primo, quod hæc communicabilitas essentialiter petit tres personas pro termino: ergo implicat comprehendi, non cognitis tribus personis.

Secundo. Secundo: nam aliud est naturam esse communicabilem tribus personis cum ordine, & istum ordinem obiectiuè cognosci, aliud vero talem ordinem esse inter cognitionem communicationis essentiæ, ita vt prius cognoscatur vni communicata quam alteri. Primum est verum, secundum autem falsum: simul namque omnino absque vlla successione diuina cognitio ad essentiam vt tribus communicata terminatur: ergo non stat Verbum ex terminatione cognitionis ad vnam, & non ad aliam procedere.

39 *Contra 3.* Tertio: diuina natura vt potè attributorum radix est prior virtualiter illis; & tamen ex tali prioritate inferre non licet cognitionem prout solum ad essentiam terminatam per se in quarto modo ad Verbi productionem concurrere; cum vt fatentur istius sententiæ Auctores, ex omnium attributorum cognitione Verbum per se procedat: ergo ex eo quod communicatio essentiæ ad primam, & secundam personam, sit prior communicatione ad tertiam, non licet colligere ex cognitione essentiæ vt duabus tantum communicatæ, per se Verbum procedere. Denique: nam prius communicatur diuina essentia Patri, quam Filio; & tamen Verbum non procedit per se ex sola cognitione essentiæ, vt Patri communicatæ, sed etiam ex cognitione illius vt communicatæ Filio: ergo idem quod prius.

40 *Tertio prob. conclusio.* Tertio principaliter suadetur conclusio: Verbum per se in quarto modo procedit ex cognitione beatitudinis Patris; at hæc cognosci non potest, saltim comprehensiuè, non cognitis tribus personis: ergo per se in quarto modo ex trium personarum cognitione procedit. Maior est certa cum se procedat ex cognitione omnium attributorum, vnum autem ex Dei attributis sit beatitudo essentialis. Minorem autem probo, cognitio Diuina non intelligitur beatificare Deum, nisi vt terminata ad totam Trinitatem, vt docet Vazquez 1. 2. *quæst.* 3. *disputat.* 13. ergo implicat cognosci vt est beatitudo essentialis, non cognita prout sic terminata non potest cognosci, non cognitis tribus personis: ergo vt est beatitudo essentialis cognosci non potest, non cognitis tribus personis.

41 *Denique prob.* Denique probatur conclusio: per se in quarto modo procedit Verbum ex cognitione sui, prout spiratoris; at Verbum vt spirator est, cognosci non potest, non cognito Spiritu Sancto, & per se ex sui ipsius cognitione procedit, vt apertè fatetur Vazquez *disputat. citata capit* 4. *numer.* 26. ergo per se procedit ex cognitione Spiritus Sancti. Probo maiorem primo: nam procedit ex cognitione comprehensiua sui; at Verbum comprehendi non potest, non cognita vi spiratiua, quæ est eius proprietas, sicut nec essentia comprehendi valet, non cognitis suis attributis, vt Vazquez fatetur: ergo per se in quarto modo procedit Verbum ex cognitione sui, prout spiratoris. Secundo: vis radicaliter spiratiua comprehendi non potest, non cognita vt spiratiua proximè, cum essentialiter connectatur cum illa, at Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiua sui, vt spirator est radicaliter, cum hoc sit prædicatum essentiale illius; ergo per se procedit ex cognitione comprehensiua sui, prout spirator est proximè.

42 *Resp.* Respondebis fortè ex doctrina Authoris contrarij, vim spiratiuam proximam, aut radicalem non esse essentialem secundæ personæ, quatenus Filius est, quia si per impossibile, aut Spiritus Sanctus non esset, aut à Filio non procederet, adhuc idem Filius maneret formaliter in ratione Filij, sed solum identicè quoad realitatem comparari cum Filio, Filius autem per se in quarto modo solum procedit ex cognitione comprehensiua sui quoad formalia filiationis. Vnde non sequitur per se in quarto modo ex cognitione sui, prout spiratoris procedere, nec proximè, nec radicaliter.

43 *Sed contra 1.* Sed contra primo; nam de essentia filiationis diuinæ, prout est forma hypostatica, est vis radicaliter spiratiua: ergo solutio est nulla. Probo antecedens: de essentia illius, prout sic est secundam personam ab omni persona diuina distinguere; at non potest secundam distinguere à tertia, nisi per vim radicaliter spiratiuam, vt infra videbimus *quæst.* 36. ergo de essentia illius, vt est forma hypostatica, est vis radicaliter spiratiua.

Secundo: nam in casu impossibili quod Spiritus Sanctus non esset, deficeret naturæ diuinæ fœcunditas productiua per voluntatem, illique repugnaret: ergo sicut ex defectu aliorum prædicatorum natura diuina essentialiter variaretur, ita ex istius defectu non maneret eadem formaliter; & consequenter, nec idem formaliter Pater, nec idem formaliter Filius. Ex quo vlterius infertur, Filium, ad sui processionem, ex essentia sua, Spiritus Sancti existentiam exigere, ac proinde per se in quarto modo ex illius cognitione procedere. *Secundo.*

44 Denique: nam dato, Filium ex prædicatis veluti specificis filiationis non connecti cum Spiritu Sancto, nec cum vi spiratiua, hic tamen Filius ex prædicatis veluti indiuidualibus cum vtroque connectitur, quod contrarij Authores negare non possunt, cum fateri debeant in hypotesi illa impossibili, quod Spiritus Sanctus scilicet non esset, vel à Filio non procederet, defecturum Filio prædicatum actiuæ spirationis, sibi modo identificatum; & consequenter indiuidualiter, saltim mutandum; at hic Filius vt hic per se in quarto modo ex sui, vt hic est comprehensiua cognitione procedit: ergo cum prout sic comprehendi non possit non cognito vt spiratore, nec vt spirator cognosci possit non cognito Spiritu Sancto: euidenter infertur diuinum Verbum, quod de facto existit, quatenus hoc est indiuiduum, per se in quarto modo, ex Spiritus Sancti cognitione procedere. *Tertio.*

§. Vltimus.

Obiectionibus fit satis.

Contra istam conclusionem opponit Vazquez primo: ex illo procedit Verbum vt obiecto cognito per se in quarto modo, quo per impossibile ablato, vel non cognito, Verbum per locum intrinsecum non remaneret; at dato impossibili, quod scilicet Spiritus Sanctus non esset, vel non cognosceretur, adhuc maneret Verbum, & Filius eiusdem rationis, ac modo: ergo ex Spiritus Sancti cognitione non procedit per se in quarto modo. Minorem in quæstione difficultas probat sic primo: prius intelligitur Filius sub ratione Filij, quam intelligatur Spiritus Sanctus procedere ab illo: ergo impossibili reddito Spiritu Sancto, non variaretur formaliter Filius per locum ab intrinseco. Secundo: nam filiatio à paternitate specificatur adæquatè: ergo ex solius paternitatis variatione, non autem ex variatione Spiritus Sancti potest per locum ab intrinseco filiatio variari formaliter; & consequenter in hypotesi impossibili, quod Spiritus Sanctus non esset, adhuc maneret idem Filius formaliter. 45 *Arguit Vazquez primo.*

46 Respondeo primo concessa maiori, distinguendo minorem: quoad specifica prædicata, omitto minorem: quoad indiuidualia, nego minorem, & distinguo consequens eodem modo: non procedit per se in quarto modo ex Spiritus Sancti cognitione quoad prædicata veluti specifica Filij, transeat consequens: quoad prædicata veluti indiuidualia huius Filij, nego consequentiam. Quæ solutio constat ex dictis inter impugnandam contrariam sententiam. Vel secundo, nego minorem. Ad primam probationem, distinguo antecedens: prius quam intelligatur actu procedere, transeat antecedens: radicaliter procedere, nego antecedens, & consequentiam, iuxta dicta in vltima probatione nostræ sententiæ. Ad secundam probationem dicatur, quod licet filiatio relatiò à paternitate specificetur, vt tamen forma hypostatica cum Spiritu Sancto connectitur essentialiter; essentialis autem variatio alicuius, non solum sequitur ex variatione termini specificantis, sed etiam ex variatione termini connexionis, vt sequenti disputatione in omnipotentia videbimus. Quænam autem ex his solutionibus præponenda sit, constabit ex dicendis *quæst.* 36 pendet enim ex eo, an scilicet Filius in hypotesi non existentiæ Spiritus Sancti, vel non processionis à Filio, idem maneat, vel non maneat, formaliter, quod ibi examinandum relinquimus. *Resp. 1.* *Resp. 2.*

47 Secundo sic arguit; si Verbum per se procederet ex cognitione Spiritus Sancti, esset imago intentionalis saltim illius; consequens est absurdum: ergo Verbum per se non procedit ex cognitione Spiritus Sancti. Probat sequelam; esset illi similis, ab illoque in esse intentionali procederet, & ab eo realiter distingui-tur; ergo haberet quidquid requiritur ad rationem imaginis intentionalis. Ad hoc argumentum respondeo, negando sequelam. Ad probationem, nego secundam partem antecedentis, Verbum enim non procedit, nec physicè, nec intentionaliter, nisi solum à Patre, & isto argumentum euidenter ni fallor, Vazquez enim *cap.* 4. *citato n.* 26. expresè fatetur, Verbum vt spirator per se in quarto modo ex cognitione Spiritus Sancti procedere, vel enim prout sic est imago intentionalis eius, vel non; si primum, inconueniens non est, hoc ipsum de Verbo absolute cōcedere. Si secundum; ergo ex eo quod Verbum ex Spiritus Sancti cognitione procedat, non sequitur esse imaginē intentionalē eius. *Secundo sic arguit.* *Resp.*

48 Si fortè dicatur; Verbum vt spirator non esse simile Spiritui Sancto, bene tamen vt Filius, & idcirco non esse eius imaginem sub priori ratione, etsi ex illius cognitione procedat. In contrarium *Solutio ad instantiam argumenti reijcitur.*

trarium obstat, Verbum prout Verbum esse simile Spiritui Sancto non ratione relationis sed ratione naturæ, quam vt Verbum importat; at etiam vt spirator, etsi non assimilitur illi ratione relationis, quam connotat vis spiratiua, ei tamen assimilatur ratione voluntatis, quam vis spiratiua dicit in recto; ergo non excludetur à ratione imaginis Spiritus Sancti, saltim in attributo naturæ ex defectu similitudinis. Alij argumentum factum in contrarium retorquent, eo quod Verbum ex sui cognitione affirmat procedere, & tamen non est sui imago; ergo nec ex eo quod ex cognitione tertiæ personæ procedat, rectè colligit esse illius imaginem in esse intentionali. Hoc tamen parum vrget contrarium Authorem; nam Verbum à se ipso non differt, quod necessarium erat vt esset imago.

49 *Arguitur 3.* Tertio sic arguunt, Verbum procedit ex cognitione essentiæ, quatenus est in se; at diuina essentia in se ipsa prius communicatur Filio, quam Spiritui Sancto; ergo ex cognitione essentiæ, solum vt communicatæ Filio procedit. Patet consequentia; nam cognitio essentiæ vt Filio communicatæ, est prior cognitione, essentia, vt communicata tertiæ personæ; ergo ex illa vt pro illo priori terminata ad essentiam Verbum procedit. Hoc argumentum, quo vtitur Alarcon euidenter instatur in cognitione essentiæ vt in Patre, prius namque communicatur Patri, quam Filio, & tamen non licet colligere ex cognitione essentiæ, vt pro illo priori Patri communicatæ procedere Verbum.

50 *Resp.* Ad illud respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, imo oppositum sequitur; nam procedit ex cognitione essentiæ, vt in se, & prout in se est communicata tribus personis, ex cognitione illius vt tribus communicatæ debet procedere. Ad probationem dicatur, quod etsi prius virtualiter communicetur Filio, quam Spiritui Sancto, & cognitio diuina hanc virtualem prioritatem cognoscat, non tamen datur duplex cognitio vna prior altera, vna terminata ad essentiam sub communicatione ad Filium, & alia terminata ad illam vt communicatam tertiæ personæ, sed vna cognitio cum omnimoda simultate *in quo*, *M. Sent.* etiam rationis, vtramque communicationem attingit. Mitto alia argumenta, quæ non militant specialiter contra processionem Filij ex cognitione tertiæ personæ, sed generalia sunt contra illius processionem ex cognitione aliarum personarum, & creaturarum, quia priora soluta iam sunt, & alia in sequenti disputatione soluentur. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in 1. distinct. 27. §. 6.* ibi: *Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè dicitur ad eum, cuius est Verbum.*

DISPVTATIO NONAGINTA.

Vtrum Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

§. I.

Relatis sententijs vera eligitur, & probatur.

Nu. 1. *Tres sententiæ.* IN hac Disputatione tres versantur sententiæ. Prima negans est, quam præter omnes Scotistas tuentur Vazquez *disp. 193. cap. 3.* Turrianus *disp. 18. dub. 3.* Alarcon *vbi supra cap. 9.* Secunda distinguit in Verbo repræsentationem illi intrinsecam, quæ solum ad Deum, obiectum increatum comparatur, & extrinsecam terminationem Verbi ad creaturas possibiles: sub priori ratione negat ex possibilium cognitione procedere, sub posteriori autem ex possibilium cognitione procedere affirmat. Hanc tenet Arrubal *disp. 125. cap. 5. & 6.* Tertia, & vera sententia defendit, Verbum secundum intrinsecam perfectionem, & repræsentationem, ex possibilium cognitione procedere. Ita cum D. Thoma omnes eius discipuli disputatione præcedenti pro vltima conclusione relati. Ex alienis Molina, & Valentia *in præsenti art. 3.* Suarez *lib. 9. de Trinitate cap. 6.* Et Granadus *tract. 9. disp. 6.*

2 *Vera sententia ostenditur 1.* Quam sententiam pro conclusione statuimus. Ostendo illam primo ex Augustino *lib. 15. de Trinitate cap. 13. & 14.* vbi ait: *Verbum Diuinum esse de omnibus, quæ sunt in scientia Dei: nam si aliquid minus esset in Verbo, quam in scientia, non esset Verbum adæquatum;* at esse de aliquo importat habitudinem principij: ergo ex omnium, quæ sunt scientia Dei cognitione, Verbum procedit.

Resp. Arrub. Respondet Arrubal, Augustinum loqui de Verbo non secundum intrinsecam Verbi perfectionem, sed secundum extrinsecam terminationem ad creaturas possibiles, vt repræsentatiuum illarum, sub hac autem ratione verum est, ex creaturarum cognitione procedere. Qua solutione etiam vtitur Vazquez, quare arbitror eandem tenuisse sententiam, quam postea fuit sequutus Arrubal, etsi non ita expressè à Vazquio fuerit declarata.

Sed contra primo: Verbum esse repræsentatiuum creaturarum non est extrinseca denominatio in illo, sed intrinseca, & essentialis eius perfectio: ergo si sub hac ratione ex creaturarum cognitione procedit, absolutè, & secundum intranea procedit ex cognitione illarum. Consequentia est euidens, antecedens autem probatur primo: nam esse ideam factiuam creaturarum non est extrinseca denominatio in Verbo, sed intranea perfectio: ergo esse illarum repræsentatiuum non extrinseca denominatio est, sed perfectio intrinseca, & essentialis. Secundò, esse productiuum creaturarum per modum principij non est extrinseca denominatio in Verbum, sed perfectio essentialis: ergo esse repræsentatiuum creaturarum possibilium, extrinseca denominatio non est, sed essentialis, & intranea perfectio. 3 *Reijcitur 1.*

4 *Secundo reijcitur.* Contra secundo ad hominem contra Vazquez, qui ex eo præcipuè mouetur ad suam conclusionem suadendam; quia si Verbum secundum suam entitatem per se ex creaturarum cognitione procederet, esset illarum imago; at hæc ratio euidenter instatur: admisso vt admittit, Verbum vt repræsentatiuum creaturarum per se ex illarum cognitione procedere: ergo deficit fundamentum, quo primum defendit; & consequenter etiam tenetur admittere, secundum suam entitatem procedere ex illarum notitia. Probo minorem: Verbum vt repræsentatiuum creaturarum per se procedit ex cognitione illarum; & tamen prout sic, illarum imago non est, vel si hoc admittatur, inconueniens non erit hoc ipsum de Verbo secundum suam entitatem admittere: ergo instatur argumentum, cui præcipuè fidit; & consequenter ruit machina tali fundamento innitens.

5 *Secundo prob. conclusio ex D. Th.* Secundo suadetur conclusio ex D. Thoma verbis disputatione præcedenti in probatione tertiæ conclusionis adductis, quibus apertè docet, Patrem intelligendo se, Verbum, & omnem creaturam, Verbum producere; at D. Thomam intelligendum esse non per concomitantiam, sed cum perseitate in quarto modo dicendi per se, constat ex eo quod eisdem verbis affirmat intelligendo creaturas producere Verbum, quibus docet intelligendo se Verbum producere, quod non concomitanter, sed per se in quarto modo perseitatis est verum: ergo sentit, Verbum per se in quarto modo ex possibilium cognitione procedere.

6 *Conf. 1.* Quod amplius confirmo: nam eo modo Verbum procedit ex creaturarum cognitione, quo ei competit esse repræsentatiuum illarum; at hoc ei competit per se, etsi ex consequenti, vtpotè respectu obiecti secundarij: ergo Verbum per se in quarto modo possibilium cognitione procedit. Probo minorem ex D. Thoma *q. 9. de veritate art. 4. ad finem corporis*, vbi docet, omnia quæ sunt in scientia Patris exprimi per Verbum, & eo modo, quo in scientia, ex qua procedit continentur; at scientia Diuina per se, etsi secundario ad creaturas possibiles terminatur: ergo Verbum per se competit esse creaturarum repræsentatiuum, etsi ex consequenti, vtpotè respectu obiecti secundarij.

7 *Conf. 2.* Explicatur, & vrgetur secundo ex D. Thoma *in eodem articulo solutione ad 7.* quod probare intendebat, Filium, Verbum creaturarum non esse, eo quod Verbum ab eo, cuius est Verbum procedit, Filius autem non procedit à creatura: ergo non est Verbum illius. Cui argumento respondet D. Thomas, his verbis: *Ad septimum dicendum, quod Verbum est alicuius multipliciter, vno modo vt dicentis, & sic procedit ab eo, cuius est Verbum, alio modo vt manifestati per Verbum, & sic non oportet, quod procedat ab eo cuius est Verbum, nisi quando scientia ex qua procedit est causata à rebus, quod in Deo non accidit, & ideò ratio non sequitur;* at si D. Thomas sentiret, Filium non esse per se, & ab intrinseco Verbum creaturarum, facilius argumento occurreret asserendo, tunc solum Verbum esse ab eo, cuius est Verbum, quando est illius Verbum per se: ergo cum Diuus Thomas non ita occurrat, sed ex alio principio illud soluat; quia scilicet scientia, ex qua procedit, à rebus causata non est, manifestè sentit Diuinum Verbum per se, & essentialiter esse Verbum creaturarum sub esse possibili.

8 *Denique prob. conclusio ratione à priori.* Denique suadetur conclusio ratione à priori: Verbum Diuinum per se in quarto modo procedit ex cognitione comprehensiua essentiæ, & omnipotentiæ diuinæ: ergo eadem perseitate procedit ex cognitione illorum, sine quibus cognitis, omnipotentia comprehendi non potest; at Dei omnipotentia comprehendi non potest, non cognitis creaturis subesse possibili: ergo per se in quarto modo procedit ex cognitione creaturarum possibilium. Discursus est euidens, prima consequentia per se manifesta, antecedens ab aduersarijs admissum, & necessario admittendum: tum, quia per se procedit ex cognitione omnium attributorum, ex quibus vnum est omnipotentia. Tum etiam, quia per se procedit vt omnipotens omnipotentia communicata à Patre, & consequenter ex omnipotentiæ perfecta cognitione. Tum denique, quia aliàs comprehensiuum Verbum omnipotentiæ non esset, cum non possit excedere in repræsentando cognitionem ex qua procedit, sicut nec potest illam non adæquare. Minor autem subsumpta ostenditur primo ex D. Thoma *supra quæst. 14. art. 5.* vbi probat, Deum alia à se cognoscere, quia se comprehendit vt causam, virtus autem causæ comprehendi non potest, non cognitis effectibus in illa contentis. Quod etiam repetit 1.

Con-

Contra Gentes cap. 56. ratione 3. & probat ex Dionysio cap. de diuinis nominibus, vbi ait Deum non habere vnam peculiarem scientiam sui, aliam vero communem omnia comprehendentem; quia cognoscendo se tanquam causam, reliqua omnia cognoscit. Et *supra q.* 12. *art.* 8. vbi docet, beatum non posse omnes creaturas in omnipotentia cognoscere, quia aliàs comprehenderet Deum. Quod etiam repetit 3. *p. q.* 10. *art.* 2. vbi ait, animam Christi in Verbo non cognouisse omnia, quæ continentur in potentia diuina, qui aliàs illam comprehenderet, cognouisse vero omnia quæ sunt in potentia creaturæ, & rationem reddit: *Quia comprehendit in Verbo omnis creaturæ essentiam, & per consequens potentiam, & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ*: sentit ergo ex omnium effectum cognitione inferri comprehensionem causæ, & causam comprehendi non posse, non cognitis effectibus in illa contentis.

9 *Secundo suadetur minor.* Secundo suadetur: non enim stat causam comprehendi, quin in ea cognoscatur omne quod in illa, & ex illa potest cognosci; at creaturæ sunt cognoscibiles in omnipotentia diuina, cum in illa contineantur quoad esse; & consequenter quoad cognosci sequutum ad esse ergo omnipotentia Dei comprehendi non potest, non cognitis creaturis sub esse possibili.

Tertio prob. 1. Tertio: quia si posset comprehendi omnipotentia, non cognitis creaturis possibilibus, beati videntes Deum, ipsum comprehenderent, cum videant omnia quæ formaliter reperiuntur in omnipotentia, & aliàs omnia quæ eminentialiter continentur, non sint cognoscibilia in illa, & ex illa.

Denique prob. ratione D. Thom. Denique suadetur ratione D. Thomæ vbi proximè: virtus enim causæ comprehendi non potest, quin cognoscantur omnes effectus in illa contenti; at omnipotentia est virtus operatiua Dei in qua continentur creaturæ: ergo comprehendi non potest, creaturis non cognitis sub esse possibili.

10 *Solutio discipulorum Scoti.* Respondent primo Scotistæ, veram esse maiorem de comprehensione virtutis per se relatæ ad effectum, hæc enim comprehendi non potest, non cognito effectu, falsum autem de comprehensione virtutis per se ad effectum non ordinatæ, qualis est omnipotentia, quæ licet concepta pro per se significato ad creaturas referatur per respectum rationis, accepta tamen pro per se denominatio, ab omni respectu reali, siue rationis ad creaturas absoluitur, vt inconfesso est apud omnes Thomistas, quod in idem venit, ac vsitatoribus nostræ sententiæ terminos dicere, vt dicunt Vazquez, & alij huius sententiæ Authores, omnipotentiam secundum se, nullum realem ordinem ad creaturas importare, hoc vocant Scotistæ per se denominatum, vt tamen à nobis concipitur, & significatur, respectum ad creaturas inuoluere, hoc vocant Scotistæ per se significatum.

11 *Impugnatur prædicta solutio.* Cæterum contra hanc solutionem in hunc modum insurgo: omnipotentia propter se denominatio, seu quod idem est, omnipotentia secundum se, & si non referatur realiter ad creaturas, ab intrinseco tamen, & essentialiter cum illis connectitur; at implicat comprehendi aliquid essentialiter cum alio connexum, non cognito termino connexionis: ergo implicat comprehendi omnipotentiam, non cognitis creaturis possibilibus cum quibus connectitur. Consequentia est euidens: minorem aduersarij fatentur, & per se est manifesta.

Maior prob. 1. Maiorem autem probo primo: quia vt fatetur Arrubal, Deus in sua omnipotentia cognoscit creaturas possibiles; at omnino implicat effectum cognosci in causa vt obiecto cognito, nisi secundum aliquid necessario ab intrinseco cum effectu connexum, quo circa in omnipotentia præciso decreto, creaturæ vt futuræ cognosci non possunt, quia, illo præciso, connexionem cum futuris non habet: ergo si in illa vt obiecto cognito prius, cognoscuntur creaturæ vt possibiles, cum eis prout sic necessario connectitur.

12 *Secundo.* Secundo probatur: sicut implicat dependentia absque termino illam terminante; ita implicat necessaria dependentia absque termino necessario terminante illam; at creaturæ necessario dependent à Deo ratione omnipotentiæ: ergo hæc necessario terminat dependentiam creaturæ; & consequenter cum creaturæ dependentia possibili connectitur.

Tertio. Tertio: connexio cum independentia nullam imperfectionem in omnipotentia; at est possibilis necessaria connexio cum independentia à termino connexionis, vt constat: tum in relatione respectu correlatiui, à quo est independens, & tamen cum illo connectitur. Tum in principio respectu conclusionis illatæ, à qua independens est, & tamen necessario cum illa connexum. Tum tertio, in essentia vt radice passionum, cum quibus vt possibilibus necessario est connexa, & tamen est ab illis prout sic independens omnino: ergo huiusmodi connexio in omnipotentia est ponenda cum creaturis vt possibilibus, siquidem non alia ratione posset non poni, nisi quia imperfectio aliqua, vel dependentia sequeretur ex illa.

13 *Quarto.* Quarto: quo potentia est perfectior, eo cum maiori infallibilitate ab intrinseco infert possibilitatem effectus; at omnipotentia independens à creaturis perfectior est in ratione virtutis productiuæ, qualibet virtute creata relatione dependentiæ relata ad suum effectum: ergo infallibilius infert sui effectus possibilitatem, quam ista; & consequenter magis eum effectus possibilitate connectitur, cum connexio independens, in nullo alio, quam in necessaria illatione consistat.

Quinto: omnino implicat virtus productiua, absque possibilitate productionis, & productionis possibilitas, absque termini producti possibilitate, sicut existentia actionis exercitæ, absque existentia exercita termini; at omnipotentia secundum se concepta est virtus productiua creaturarum: ergo implicat non connecti cum productionis possibilitate; & consequenter implicat non habere connexionem cum possibilitate creaturarum. 14 *Quinto.*

Denique probatur: omnipotentia secundum se accepta aliquid superaddit ad diuinam essentiam; cum sit eius attributum, quod in sententia Scoti ex natura rei, in nostra autem distinctione virtuali debet à diuina natura distingui; at hoc obiectiuum quod addit, in nullo alio consistere potest, quam in necessaria connexione per modum virtutis productiuæ cum creaturis vt producibilibus: ergo in omnipotentia, prout sic accepta cognoscenda est tali connexio. *Denique prob. minor.*

§. II.

Duæ aliæ solutiones communis argumenti excluduntur.

SEcundo alij respondent, veram esse maiorem de potentia, quæ ab intrinseco est virtus productiua absolutè: secus autem de illa, quæ solum ab intrinseco habet esse vim productiuam sub conditione non repugnantiæ termini producibilis, & huius conditionis omnipotentia est. Vnde nec per se cum creaturis absolutè connectitur, nec vt comprehendatur ab intrinseco petit creaturarum cognitionem, sed solum facta suppositione non repugnantiæ illarum. Ex quo vlterius sequitur: dato per impossibile quod repugnarent omnes creaturæ, & omnipotentiam entitatiue inuariatam, & Verbum immutatum mansurum. Cuius contrarium, omnino necessarium erat vt per se in quarto modo ex creaturarum cognitione procederet. Qua solutione ad impugnationes contra præcedentem videtur occurri. 15 *Aliarum solutio.*

Insufficienter tamen; quod probo primo: quia virtus productiua sub conditione non contingenti, sed necessaria, est virtus productiua absolutè; at conditio apposita, necessaria est, cuius oppositum implicat contingere: ergo omnipotentia, quæ ab intrinseco est virtus productiua sub illa conditione est ab intrinseco virtus productiua absolutè. 16 *Reijcitur* 1.

Secundo: quia non minus petit virtus productiua termini possibilitatem, quam actualis productio termini existentiam; at omnino implicat actualis productio ad terminum sub conditione, quod existat, absolutè tamen non existentem: ergo implicat etiam virtus productiua, sub conditione possibilitatis termini absolute impossibilis; & consequenter repugnat manere omnipotentiam sub conceptu virtutis productiuæ, dato quod possibilia repugnantia redderentur. *Secundo.*

Tertio: quia virtus productiua non minus connectitur cum termini possibilitate, quamuis radicatiua naturæ cum possibilitate passionis radicatæ; at implicat vis radicatiua sub conditione possibilitatis passionis radicatæ, absolutè impossibilis: ergo idem quod prius. Probo minorem: si namque hoc non implicaret, sequeretur dari in diuina natura vim radicatiuam de facto proprietatum aliarum ab illis, quas de facto radicat. Ex quo vlterius fieret, diuina attributa non exæquare vim radicatiuam naturæ diuinæ, quod absurdum videtur. Sequeretur etiam dari in natura Dei vim radicatiuam proprietatum hominis, sub conditione quod ei non repugnaret illas radicare, quod non minus absurdum apparet: ergo. 17 *Tertio.*

Quarto: nam si non repugnaret virtus productiua conditionata, sequeretur dari in Deo vim generatiuam alterius Filij sub conditione quod non repugnaret, imò sequeretur esse in Filio potentiam generatiuam; consequens quoad vtramque partem inconueniens videtur: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: quia non minus petit vis creatiua possibilitatem termini creabilis, quam vis generatiua possibilitatem termini generabilis: ergo si potest dari vis creatiua ad terminum absolutè impossibilem sub conditione possibilitatis illius, dari etiam poterit vis generatiua ad generabile absolutè impossibile, sub conditione possibilitatis illius. 18 *Quarto reijcitur.*

Denique: nam perfectior est virtus, quæ ab intrinseco infert possibilitatem sui effectus nulla conditione expectata, quam illa, quæ infert solum sub conditione: at virtus productiua creata specificata ab effectu, ab intrinseco infert possibilitatem effectus, quin ad hanc illationem, aliquam conditionem expectet: ergo vis productiua competens omnipotentiæ Dei, quæ infinitè cuiusuis creaturæ virtutis perfectionem excedit, infert possibilitatem effectus nullam ad hoc expectando conditionem; & consequenter ab intrinseco cum illa absolutè connectitur, & est virtus productiua absolutè. 19 *Denique.*

Denique responderi solet argumento principali: respectum, 20 seu

Alij respondent. seu connexionem omnipotentiæ cum creaturis possibilibus, esse posteriorem personis, vnde pro priori ad illas non potest essentia, vel omnipotentia cognosci vt connexa cum possibilibus; & consequenter potest diuina essentia pro illo priori comprehendi, non cognitis creaturis possibilibus, quia ex vi illius, vt pro illo priori cognoscibiles non sunt.

21 *Prædicta solutio reijcitur.* Sed contra: pro priori ad personas est cognoscibilis diuina omnipotentia, prout est medium in quo, & ex vi cuius cognoscuntur possibilia: ergo pro illo priori sunt cognoscibiles creaturæ possibiles in omnipotentia; & consequenter, illis non cognitis, non potest omnipotentia comprehendi. Antecedens in quo solo est difficultas probatur: nam pro priori ad personas sunt cognoscibiles personæ, saltim terminatiuè, vt fatentur istius solutionis Author asserentes, Verbum ex cognitione personarum procedere: ergo etiam est cognoscibilis omnipotentia vt medium cognoscendi possibilia.

22 *Resp.* Respondent negando consequentiam, & disparitatem assignant: nam essentia diuina est connexa essentialiter cum personis, etiam pro illo priori, & ideò ex vi illius signi sunt cognoscibiles personæ in essentia, non autem est connexa essentialiter cum creaturis possibilibus; ideòque non possunt in essentia, & ex vi essentiæ vt cognitæ pro illo priori cognosci creaturæ possibiles.

23 *Sed contra.* Sed contra: essentia, seu omnipotentia vt cognita pro illo priori, est connexa essentialiter cum se ipsa sub ea ratione, seu formalitate, qua est medium, in quo possibilia cognoscuntur: ergo ex vi illius pro illo priori potest, saltim terminatiuè, cognosci omnipotentia sub ea formalitate, sub qua est medium cognoscendi possibilia; & consequenter possunt, & ipsa possibilia cognosci. Vtraque consequentia est euidens. Antecedens autem probatur: omnipotentia est medium cognitionis possibilium formaliter, sumpta non entitatiuè tantum, sed etiam connexiuè, aut denominatiuè; sed sub hac ratione est connexa essentialiter cum se ipsa sumpta entitatiuè, qualiter pro priori originis personarum cognoscitur: ergo sumpta formaliter vt medium cognoscendi possibilia, est essentialiter connexa cum se ipsa vt cognita pro priori originis ad personas. Probatur minor: esse omnipotentem denominatiuè, & connexiuè, est prædicatum enunciatum de Deo; sed non contingenter, nec necessario necessitate tantum connaturalitatis: ergo prædicatur de illo essentialiter; & consequenter denominatio omnipotentis est connexa essentialiter cum entitate essentiæ, & omnipotentiæ diuinæ.

24 *Solutio.* Respondent huius solutionis Authores, prædicari essentialiter per modum secundariæ formalitatis eiusdem attributi omnipotentiæ, quæ primario comparatur ad personas ad intra productas, à quibus specificatur, & ideò comprehendi non potest, non cognitis personis diuinis. Secundario verò comparatur cum creaturis possibilibus, & ideò denominatio potentis producere creaturas possibiles secundario conuenit omnipotentiæ: vnde necessarium non est, quod cognoscatur ex vi omnipotentiæ cognitæ entitatiuè, qualiter cognoscitur pro priori originis ad personas.

25 *Reijcitur 1.* Sed contra primo: omnipotentia secundum suam essentiam, non specificatur adæquatè à personis ad intra productis: ergo solutio tradita falso fundamento nititur; & consequenter est nulla. Antecedens probatur primo: non specificatur ab vtraque persona producta; aliàs consisteret in voluntate, & intellectu ex æquo cuius contrarium ex D. Thoma monstrauimus *supra Tomo 1. disput.* 32. nec ab aliqua illarum tantum, cum non sit maior ratio vnius, quam alterius: ergo non specificatur à personis ad intra productis. Si dicatur, specificari à persona diuina sub ratione producibilis abstrahendo ab hac, vel illa persona. In contrarium obstat, sequi ex ista solutione, omnipotentiam consistere in formalitate communi per prædicationem intellectui, & voluntati; consequens est falsum: ergo. Patet sequela: Filius formaliter procedit per intellectum, & Spiritus Sanctus procedit per voluntatem formaliter: ergo si omnipotentia secundum suam essentiam specificatur à persona increata sub ratione communi producibilis, erit prædicatum commune intellectui, & voluntati, vel dabitur tertia potentia, à qua vtraque persona procedat.

26 Secundo, primum antecedens probatur: si omnipotentia secundum suam essentiam specificaretur à personis ad intra productis primarius actus illius esset productio ad intra, sed hoc defendi non potest: ergo non specificatur à personis ad intra productis. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: nam sequeretur Spiritui Sancto non conuenire essentiam omnipotentiæ, sed tantum secundaria denominatio illius; consequens absurdum est: ergo productio ad intra non est actus primarius omnipotentiæ secundum suam essentiam. Probatur sequela: cui repugnat essentialiter actus primarius essentiæ alicuius potentiæ, repugnat etiam essentia potentiæ; sed Spiritui Sancto repugnat essentialiter actiua productio ad intra: ergo si hæc specificat essentiam omnipotentiæ, repugnat Spiritui Sancto essentia omnipotentiæ.

27 *Secundo reijcitur.* Secundo tradita solutio impugnatur: nam esto connexio cum possibilibus sit secundaria omnipotentiæ formalitas, est tamen essentialiter connexa cum prima omnipotentiæ formalitate, cum non connectatur accidentaliter cum illa: ergo non stat omnipotentiam sub prima formalitate comprehendi, non cognita sub secunda formalitate. Probatur consequentia: esto proprietates diuinæ non sint de primaria constitutione naturæ, quia tamen essentialiter connectuntur cum illa, non potest natura diuina comprehendi, non cognitis attributis: ergo si secunda omnipotentiæ formalitas, consideratio, aut denominatio est connexa essentialiter cum prima formalitate, non poterit hæc comprehendi, non cognita in illa, & ex illa secunda formalitate, seu secunda denominatione.

Explicatur, & vrgetur: si denominatio liberè volentis esset essentialiter connexa cum actualitate actus necessarij Dei, vel cum prima terminatione illius non posset actualitas, aut prima terminatio actus necessarij comprehendi, non cognita denominatione liberè volentis in Deo, & in illa obiectum liberè volitum, sed secunda illa formalitas, vel secunda denominatio omnipotentiæ diuinæ, qua connotat creaturas possibiles, est essentialiter connexa cum prima denominatione, & actualitate omnipotentiæ: ergo non stat comprehendi omnipotentiæ actualitatem, non cognita ex vi illius secundaria formalitate, seu denominatione eiusdem omnipotentiæ, qua connotat creaturas possibiles; & consequenter non potest omnipotentia pro aliquo priori comprehendi, non cognitis possibilibus in illa, & ex illa. 28

Si fortè dicatur denominationem potentis producere creaturas possibiles, conuenire omnipotentiæ essentialiter, non absolutè, sed ex suppositione possibilitatis creaturarum. In contrarium obstat primo: nam suppositio possibilitatis creaturarum infertur ab omnipotentia sub ratione denominantis potens, non expectatur ab illa, aliàs in illa, prout sic non cognoscerentur creaturæ possibiles à priori: ergo conuenit Deo, ratione entitatis, & actualitatis omnipotentiæ. Secundo: nam suppositio illa est omnino necessaria, & cui essentialiter repugnat non esse: ergo non tollit necessitatem essentialem denominationis, secundariæ omnipotentiæ, nec quod hæc denominatio conueniat essentialiter Deo. Et ex his ferè soluta manent contraria argumenta, claritatis tamen gratia illis occurremus. 29 *Si dicatur. Resp.*

§. III.

Argumentis ab authoritate occurritur.

PRimo arguit Vazquez ex Anselmo *in monologio cap.* 29. illis verbis: *Siue ergo ille cogitetur nullo alio existente, siue alijs existentibus, necesse est Verbum, coæternum illi esse cum illo*; at si Verbum per se in quarto modo ex cognitione creaturarum procederet, nulla existente essentia, non existeret Verbum: quia exinde colligimus vnum ab alio per se in quarto modo procedere, quia illo per impossibile sublato, hoc non remaneret: ergo ex mente Anselmi Verbum per se in quarto modo non procedit ex creaturarum possibilium notitia. Respondeo, Anselmum loqui de essentijs existentibus, non de purè possibilibus, de illarum autem cognitione Verbum entitatiuè sumptum per se non procedit; vt in sequenti disputatione constabit. 30 *Arg. 1. ex Anselmo.*

Sed contra istam solutionem insurgit Vazquez ex eodem Anselmo *cap.* 34. vbi docet, Verbum Diuinum esse Verbum creaturarum, non in se ipsis, sed quatenus continentur in Deo, qua ratione sunt ipsa vita Dei, & hoc ideò: quia *cap.* 29. docuerat Verbum Diuinum non esse similitudinem creaturarum secundum proprias illarum rationes. Ex quo sic vrget suo iudicio traditam solutionem. si putasset Anselmus, Verbum per se cognitione creaturarum possibilium procedere, fateretur esse Verbum illarum; at hoc apertè negat: ergo etiam negat Verbum ex creaturarum possibilium cognitione procedere. Probat minorem: nam idcirco negat esse creaturarum Verbum secundum proprias rationes: quia non est similitudo illarum, prout sic; at non minus repugnat Verbo Diuino, esse illarum similitudinem vt possibilium, quam vt existentium, sic semel repugnat: ergo ex mente Anselmi, Verbum non est possibilium secundum proprias illarum rationes. 31 *Explicatur ex eodem. Anselmo.*

Respondeo, Anselmum non negare diuinum Verbum, esse Verbum creaturarum, saltim secundario, sed solum primario, & hoc ideo quia similitudo creaturarum non est, in quo sensu nec possibilium, nec existentium est Verbum. Vel secundo dicatur negare, Anselmum, esse Verbum creaturarum in casu ablatiuo cum præpositione A, non vero in casu genitiuo; quia ad primum necessarium erat, vt ab illis procederet. Verbum autem diuinum etsi ex creaturarum cognitione procedat, & consequenter sit Verbum illarum; non tamen procedit ab illis; & ideò Verbum creaturarum in casu ablatiuo non est. Ita D. Thomas *quæst.* 4. *de veritate a. t.* 5. *ad* 2. Et quidem Vazquez fatetur, diuinum Verbum esse Verbum creaturarum: ergo vel nihili æstimat contra Anselmum sentire, vel illum debet explicare; si primum: cur nobis Anselmũ opponit, quem non sequi inconueniens nõ reputat? 32 *Resp. dupliciter.*

Si se-

Si secundum; vtcumque illius verba explicentur, nostram sententiam impugnare non poterunt.

33 *Arg. 2. ex D. Thom.* Opponit secundo D. Thomam *quæst. 4. de veritate art. 5. in fine corporis*, vbi docet, Verbum principaliter, & quasi per se, referri ad Patrem, sed ex consequenti, & quasi per accidens, ad creaturas. Et solutione ad 2. ait: *Verbum non esse creaturæ quasi sit à creatura, bene tamen esse de creatura, aut creaturæ, quia est illius repræsentatiuum tanquam obiecti*; at si per se procederet ex cognitione creaturarum, per se referretur ad illas, & ab illis in esse intelligibili, saltim procederet: ergo Verbum ex cognitione creaturarum possibilium non procedit.

Resp. Respondeo, quod sicut ly *per se* potest sumi dupliciter, primo vt idem sonat quod *ratione sui*, secundo vt idem valet quod essentialiter; ita ly *per accidens*, quod ei contraponitur dupliciter sumitur: primo modo idem est quod *per aliud*, non ratione sui: secundo modo idem est quod *accidentaliter*, seu *contingenter*. Quando ergo D. Thomas dixit Verbum per accidens ad creaturas referri, priori modo debet intelligi, quia scilicet non repræsentat illas ratione sui primario, sed secundario, & ratione essentiæ prius repræsentatæ, & ratione Patris ad quem primo refertur; non posteriori modo, aliàs posset Verbum non repræsentare creaturas possibiles, quod nullus sanæ mentis potest asserere, sicut nec potest Deus illas non scire, cum scientia possibilium necessaria sit.

34 *Nec obstat causalis D. Th.* Nec obstat D. Thomam causalem dedisse his verbis. *Accidit enim Verbo vt per ipsum creatura dicatur*, quibus denotare videtur accidentaliter ei conuenire, quod repræsentatiuum sit creaturarum. Nam sicut ly *per accidens* duplicem illam acceptionem admittit, ita etiam Verbum *accidit*: vnde idem fuit dicere, quod accidit Verbo, ac quod non competat per se primo creaturas repræsentare, sed secundario ex parte obiecti, quia ad illas terminatur media diuina essentia, & mediante Patre, ad quem primo refertur. Ad alia verba ex *solutione ad 2.* dicatur, necessarium non esse, Verbum ex cognitione alicuius obiecti procedens ab illo procedere, etiam vt est in linea intelligibili, nisi quando scientia ex qua Verbum procedit à rebus accipitur, vt docet D. Thomas *quæst. 4. de veritate art. 4. ad 7. argumentum*.

35 *Replicatur primo ex D. Th.* Cæterum contra prædictam solutionem obstare videtur primo ex D. Thoma *in illo art. 5. solutione ad 3.* quo intendebat probare, Deum non dicere respectum ad creaturas, eo quod nomen importans respectum ad creaturam non potest intelligi, non intellecto quod creatura sit actu, vel potentia: quia qui intelligit vnum relatiuorum, oportet quod intelligat reliquum, Verbum autem intelligi potest, non intellecto aliquam creaturam esse, existentem, vel futuram: ergo, &c. Cui argumento respondet: *Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de illis nominibus, quæ per se important respectum ad creaturam, hoc autem nomen non est huiusmodi, vt ex dictis patet, & ideò ratio illa non sequitur*; at si Verbum per se, & essentialiter esset repræsentatiuum possibilium, sine illis, saltim vt possibilibus, non posset intelligi, sicut nec omnipotentia: ergo Verbum per se, & essentialiter non est repræsentatiuum creaturarum.

Secundo replic. Secundo obstat: quod iuxta illam solutionem etiam possumus dicere, accidere Verbo, quod repræsentet, seu exprimat Patrem, prout per accidens idem est, quod per aliud, consequens autem est falsum, & contra D. Thomam expresse in contextu: ergo prædicta solutio non est tenenda. Probatur sequela: Verbum enim repræsentat Patrem per aliud, hoc est, ratione essentiæ prius repræsentatæ, quæ sicut est primarium obiectum cognitionis diuinæ, ita & repræsentationis Verbi: ergo si dicitur repræsentare, aut exprimere creaturas per accidens, quia repræsentat illas secundario ratione diuinæ essentiæ prius repræsentatæ, dicetur etiam repræsentare Patrem per accidens, & illi accidere, quod exprimat Patrem.

36 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam, quod vt Verbum intelligi possit à nobis vt significatur hoc nomine Verbi, non intellectis, vel cointellectis à nobis creaturis, sufficit non comparari ad illas primario, estò secundario essentialiter sit repræsentatiuum illarum; quia vt intelligatur aliquid, solum est necessarium cointelligi id quod respicit primo, & essentialiter: vt autem intelligatur comprehensiuè à Deo, necessarium est, quod in illo cognoscat creaturas possibiles: cognitio namque comprehensiua debet ad omnia se extendere, quæ in obiecto sunt cognoscibilia, nec hoc D. Thomas negauit, sed tantum primum concessit.

Ad 2. Ad secundam, nego sequelam: nam licet Verbum repræsentet Patrem, se ipsum, & Spiritum Sanctum ratione essentiæ: quia tamen hæc ab illis est indistincta realiter, & formaliter, ideò non repræsentat Patrem, nec se ipsum per accidens, idest, per aliud.

§. Vltimus.

Cætera argumenta diluuntur.

37 *Arg. 3.* Tertio opponit, sequi ex nostra sententia Verbum esse imaginem creaturarum possibilium; consequens est falsum: ergo & nostra sententia. Probat sequelam: nam procedit per se ab illis in esse intelligibili: ergo est imago illarum, saltim intentionalis. Si respondeatur inquit Vazquez, non esse illarum imaginem, quia repræsentat illas secundario. In contrarium opponit: nam erit imago illarum, saltim secundario, sicut est illarum Verbum secundario, quia illa secundario repræsentat. Nam quæ ratio esse potest vt imago solum dicatur respectu obiecti primarij, non autem secundarij, & Verbum vtriusque primarij, & secundarij dicatur.

Respondeo negando sequelam, ad eius probationem, nego antecedens: nam licet procedat ex cognitione illarum, ab illis tamen non procedit, vt docet D. Thomas *quæst. 4. de veritate art. 4. ad 7.* eo quod tunc solum Verbum ex obiecti cognitione procedens ab obiecto procedit, quando scientia ex qua procedit est à rebus desumpta; diuina autem scientia, etsi sit creaturarum, ab illis tamen desumpta non est; & ideo diuinum Verbum est creaturarum in casu genitiuo, non à creaturis in ablatiuo, vt docet idem D. Thomas *quæstione citata artic. 5. solutione ad 2.* Et vt esset imago necessarium erat quod ab illis procederet. Nec est eadem ratio de Verbo, ac de imagine, vt docet Diuus Thomas *quæstion. citata artic. 4. ad 6.* nam licet Verbum, & imago, & Filius ex eadem proprietate personali dicantur, differunt tamen in modo significandi; Filius enim, & imago solum important rationem originis, & imitationis, Verbum autem importat rationem manifestationis: vnde, quia Verbum repræsentat creaturas, illarum Verbum dicitur; quia tamen non originatur ab illis, nec eas imitatur, ideo non est, nec dicitur illarum imago. 38 *Resp.*

Et quidem non esse eandem vtriusque rationem tenetur fateri Vazquez, cum asserat esse Verbum creaturarum; & neget esse illarum imaginem, eo quod ab illis non procedit per se: cur ad rationem Verbi non exigitur processus ab alio, & requiritur ad rationem imaginis? Respondebit Vazquez: quia non est eadem ratio de Verbo ac de imagine, id ipsum Nos respondemus. Et rationem iam dedimus. *Instatur.*

Sed opponet aliquis: Verbum quod format Angelus quando alium intelligit, est imago obiecti, & consequenter ex obiecto procedit; & tamen species impressa ex qua tale Verbum procedit, ab obiecto intellecto desumpta non est, sed à Deo infusa in Angeli creatione: ergo Verbum est imago obiecti, & procedit ab illo, quamuis scientia ex qua procedit à rebus desumpta non sit. 39 *Obiectio.*

Respondeo pro nunc primo esse desumptam à diuinis ideis, quatenus continent rem intellectam, & hoc est sufficiens. Vel secundo dicatur esse desumptam à rebus specificatiuè, non effectiuè, & hoc sufficere de quo *infra quæst. 35.* *Soluitur dupliciter*

Quarto si arguit: id per se in quarto modo ad diuini Verbi productionem requiritur, quo, per impossibile ablato, Verbum non remaneret eiusdem rationis ac modo; at dato per impossibile, quod hæc, vel illa creatura, quæ possibilis est, & omnes simul creaturæ possibiles repugnantes redderentur, Verbum quod modo est eiusdem omnino rationis, & quoad naturam, & quoad proprietatem personalem maneret: ergo possibilitas creaturarum per se in quarto modo ad productionem Verbi non concurrit; & consequenter ex illarum cognitione per se non procedit. Hoc est totum fundamentum istius Authoris, cuius maior euidens est. *Arg. 4.*

Minorem autem probat primo: quia non ex eo quod lapis esset impossibilis, Deus non esset Deus, aut Deo aliqua intrinseca perfectio deesset. Tum, quia est primum ens, ac proinde ita in se perfectus, vt nulla indigeat creatura ad sui consistentiam. Tum etiam: quia quam primum intelligitur Deus, creaturæ intelliguntur possibiles: non tamen è contra, eo quod creaturæ intelligantur possibiles, intelligitur Deus; at eo ipso quod est in se summè perfectus, est ad generandum fœcundus: ergo si ad hoc nulla exigitur creatura possibilis, nec etiam requiritur vt generetur Verbum; & consequenter etiam si repugnarent creaturæ possibiles, Verbum eodem modo inuariatum maneret. *Minor prob. 1.*

Secundo: quia licet aliqua creatura implicaret ex his, quas supponimus est possibiles, omnipotentia Dei inuariata maneret, non enim Deus omnipotens dicitur, quia potest hanc, vel illam creaturam producere, sed quia potest quidquid non implicat, tunc autem ad omne non implicans potens maneret, cum lapis v. gr. quem in tali casu non posset, supponatur in illo casu implicans; at inuariata omnipotentia Dei, & Verbum diuinum manet inuariatum omnino: ergo data hypotesi repugnantiæ creaturarum, quæ modo supponuntur possibiles, Verbum Dei inuariatum maneret. Tertio: quia ridiculum, imo & absurdum est dicere Deum ideo esse Deum quia simia talis, vel talis figuræ est possibilis: ergo etiam ridiculum, & absurdum erit asserere, quod in ea hypotesi repugnantiæ possibilitatis Simiæ, aut lapidis, &c. Verbum eodem modo immutatum non maneat. Denique probat: magis enim necessarium à minus necessario dependere non potest; at necessitas processionis Verbi maior est necessitate possibilitatis creaturarum, cum illa sit necessitas entis à se, hæc vero necessitas entis ab alio per se dependentis: ergo ex hypotesi repugnantiæ 40 *Secundo.* *Tertio.* *Quarto.*

gnantiæ

gnantiæ possibilitatis creaturarum, non sequitur Diuinum Verbum remansurum in eadem natura, & in eadem proprietate personali.

41 *Solutio P. Auersa.* Ad hoc argumentum Raphael de Auersa *in præsenti sectione 4.* respondet, remotis possibilibus, earumque cognitione per locum ab intrinseco sequi, Verbum diuinum non procedere vt repræsentatiuum earum. An vero per hoc tolleretur aliqua perfectio intrinseca Verbi non pertinere ad præsentem quæstionem, sed definiendum esse eo modo, quo quisque putauerit repræsentationem possibilium addere vel non addere, nouam perfectionem in Deo. *Non placet.* Cæterum Author iste mentem Vazquij non caluit, qui vt vidimus in solutione argumenti ex Augustino desumpti, non negat Verbum vt repræsentatiuum possibilium ex illarum cognitione procedere, sed solum quod procedat ex illarum notitia secundum intrinsecam entitatem: vnde si hoc concedit Auersa vt videtur, succumbit oneri, & ab Authore, quem contrarium reputat, non dissidet, sed potius illi adhæret.

42 *Vera solutio.* Respondeo ergo ad argumentum, concessa maiori, negando minorem: ad primam probationem distinguo minorem: *ly ex eo* dicente causam immediatam, & à priori, cur Deus non esset Deus; concedo minorem; *ly ex eo* dicente causam mediatam, & à posteriori, nego maiorem; quam non conuincunt probationes factæ, quia Deum non fore Deum, si creaturæ possibiles implicarent, non prouenit ex indigentia Dei, quam habeat creaturarum, sed ex summa perfectione, & fœcunditate quam petit diuinitas, & ex dependentia creaturarum ab illa; non enim esset Deus, si non esset summè fœcundus ad extra, & omnipotens, nec hoc posset, si creaturæ non essent possibiles: vnde negatio diuinitatis ab omnipotentia, & fœcunditate productiua illam radicali proueniret, tanquam à causa; à repugnantia autem creaturarum, non ita, sed tanquam à signo inferente à posteriori negationem illam omnipotentiæ, & fœcunditatis radicaliter productiuæ. Secunda autem probatio oppositum probat, quam intendit conuincere; si enim eo ipso, quod Deus intelligitur primum ens, intelliguntur creaturæ possibiles: ergo eo ipso, quod illæ non intelligantur possibiles, non potest intelligi Deus.

43 *Ad 2. Prob.* Ad secundam maioris probationem nego etiam maiorem cum enim tunc non maneret in Deo continentia eminentialis lapidis, quæ modo est omnipotentiæ intrinseca, intrinsecè variaretur omnipotentia Dei: omnipotentia enim, quæ de facto existit, non est potentia ad non implicans vtcumque, sed est potentia ad omne, quod modo non implicat: vnde in data hypotesi, quod lapis modo possibilis, implicans redderetur, etsi maneret potentia in Deo ad omne, quod in illo casu non implicaret, non tamen maneret potentia ad ea, quæ non implicant modo; & consequenter licet maneret alia omnipotentia, ista tamen, quæ de facto datur, non perseueraret. Nec ex hoc sequitur, Deum esse omnipotentem, quia hæc, aut illa creatura est possibilis, *ly quia* dicente causam à priori, bene tamen si dicat signum à posteriori quia hæc, aut illa creatura non specificat omnipotentiam Dei, sed merè comparatur vt effectus ad illam. Est tamen verum Deum esse omnipotentem, quia potest hanc vel illam creaturam; hæc namque non dicit causalitatem creaturarum in Deum, sed rationem formalem intrinsecam, qua potens constituitur, nempè omnipotentiam diuinam.

Ad 3. Ad tertiam probationem dicatur; ly *quia* dicente causam à priori, cur Deus sit, aut non Verbum procedat, veram esse maiorem: ly *quia* dicente signum à posteriori, & terminum necessariæ connexionis, vt Deus sit Deus, & Verbum procedat in tali natura, esse falsam maiorem, quod ridiculum, & absurdum sit hoc asserere iuxta dicta ad alias probationes. Quod si adhuc admirationi potius, quam rationum ponderi, argumentum innitatur, per non admirationem diluetur.

44 *Obiectio.* Si opponas: dato, quod possibilitas creaturarum ad omnipotentiæ, & Verbi productionis subsistentiam, necessaria sit, fore necessariam à priori: ergo hoc negato, vt negamus, negare etiam debemus talem necessitatem. Probatur antecedens: nam sicut negatio est causa negationis, ita affirmationis; si semel requiritur, est causa affirmationis; at negatio possibilitatis, v. g. in chimera, causa est à priori negationis potentiæ in Deo ad eius productionem; non enim Deus non est potens chimeram producere ex defectu potentiæ diuinæ, vt à ratione à priori, sed ex defectu possibilitatis illius: ergo si affirmatio possibilitatis, v. g. formicæ necessaria est ad affirmationem potentiæ productiuæ in Deo, requiretur vt causa à priori.

Diluitur. Respondeo negando antecedens: ad cuius probationem, concessa maiori, nego minorem; nam licet non sit ex defectu priuatiuo potentiæ productiuæ vt ratione à priori, quia talis defectus priuatiuus non est, est tamen, tanquam ex ratione à priori, ex defectu negatiuo potentiæ productiuæ chimeræ, talis autem negatiuus defectus potentiæ, nullam imperfectionem constituit in Deo, sicut negatio alterius Filij, aut alterius impulsus, nullam imperfectionem ponit in illo, nec negatio potentiæ generatiuæ in Filio aliquam infert in illo imperfectionem.

45 Ad vltimam probationem quidam Recentiores sequutus Suarium *vbi supra num. 18. & sequentibus*, concessa maiori negant minorem: nam possibilitas creaturarum non dependet à Verbo, sed à Deo vno ratione omnipotentiæ, quæ prior est origine Filio; ac proinde cum necessaria sit prædicta possibilitas, adæquat possibilitatem Verbi. Quod si eis obijciatur, omnipotentiam supponere possibilitatem creaturæ obiectiuè, huius autem necessitas non est tanta, ac necessitas omnipotentiæ, ac proinde nec tanta, ac necessitas Verbi, cum possibilitas sit necessitas dependens, omnipotentia autem independens sit. Respondet Suarez *num. 19.* possibilitatem illam obiectiuam in sola negatione consistere, quæ dependens non est à Deo, & ideo non mirum, quod adæquet necessitatem omnipotentiæ Dei, & productionis Verbi. *Solutio Recentiorum ad vlt. prob.*

Hæc tamen solutio non placet, & reijcitur primo: nam falsum est possibilitatem creaturarum intrinsecam in mera negatione consistere. Tum, quia omne negatiuum in aliquo positiuo fundatur. Tum etiam, quia essentiæ rerum in statu purorum essentialium, etsi non sint entia positiua participaliter, sunt tamen entia positiua sumpto ente nominaliter, non enim ex negationibus, sed ex essentijs positiuis prædicamenta coalescunt. Secundo: quia licet essentiæ rerum in statu possibilitatis non dependeant à Deo dependentia exercita; ab illo tamen dependent dependentia signata, & possibili; at necessitas Verbi est independens omnibus modis: ergo est maior necessitas. Tenet consequentia: nam quia necessitas principiorum, & illorum certitudo est à se, necessitas autem, ac certitudo conclusionum ab alio illa est maior, quam ista. 46 *Non placet. Et reijcitur.*

Nec sufficit respondere, dependentiam possibilium non esse à Verbo formaliter, sed à Deo vt vno, ac proinde ex tali dependentia non sequitur excessus necessitatis Verbi supra necessitatem essentiæ possibilium. Nam in contrarium obstat primo, quod necessitas Verbi adæquat necessitatem omnipotentiæ Dei, & illius vnitatis: ergo hæc excedit necessitatem rerum possibilium, etiam Verbi necessitas illam excedit. Secundo: quia quod possibilia ad Verbi productionem vt obiectum terminatiuum concurrant, colligitur ex eo quod necessaria sint, vt Dei omnipotentia subsistat: ergo si omnipotentiæ necessitas maior est necessitate rerum possibilium, restat argumentum Vazquij diluere, consistens in eo quod ens magis necessarium à minus necessario dependere non potest. 47 *Euasio. Præcluditur.*

Missa igitur hac solutione, ad probationem illam respondeo, concessa maiori, & minori, negando consequentiam, vel distinguendo consequens: non sequitur illatione à priori ratione dependentiæ Verbi à possibilibus, concedo consequentiam: illatione à posteriori ratione connexionis cum possibilibus, vt termino per se repræsentato à Verbo, & ab illo producibili ratione omnipotentiæ, nego consequentiam. Nam licet magis necessarium à minus necessario dependere non possit, potest tamen cum illo connecti per se, & illud ad sui consistentiam exigere; sicut necessitas principiorum in veritate maior est necessitate veritatis conclusionis, & tamen cum illa taliter connectitur, quod si per impossibile conclusio necessaria falsa redderetur, falsificarentur necessario principia, ex quibus per bonam, & legitimam consequentiam deducitur. 48 *Vera solutio.*

Sed opponet aliquis; eo ipso, quod omnipotentia, aut Verbum subsistere nequeat sine possibilitate creaturarum, datur dependentiam ab illis: ergo si hæc repugnat omnipotentiæ respectu possibilium, repugnat etiam necessaria connexio cum illis, ob quam eis ablatis omnipotentia non subsistat. Probo antecedens primo: nam id ab alio dependet, quod sine illo non potest subsistere. Secundo: quia ea mutuo dependent, quæ mutuo se ponunt, & adimunt; at data necessaria illa connexione possibilitas creaturarum, ponit omnipotentiam, & repugnantia illam addimit, & è conuerso: ergo eo ipso admittere debemus mutuam dependentiam. Tertio: quia data necessaria connexione omnipotentiæ cum possibilibus, omnipotentia egeret illarum possibilitate; at indigentia dependentiam importat: ergo inter omnipotentiam creaturas possibiles mutua datur dependentia. 49 *Opponens. Antecedens prob. 1. Secundo. Tertio.*

Respondeo negando antecedens: ad primam probationem, nego etiam antecedens; vnum namque relatiuum sine alio subsistere nequit, & tamen ab illo non dependet, cum relatiua sine simul natura, & cognitione, sed requiritur ad dependentiam, quod dependens non possit sine alio subsistere ratione subordinationis ad illud, quod omnipotentiæ non conuenit; quod enim sine possibilibus subsistere nequeat, non est ratione subordinationis ad illa, sed potius ratione subordinationis, & dependentiæ possibilium ab omnipotentia. 50 *Resp. ad 1. prob.*

Ad secundam probationem, distinguo maiorem: si mutuo se ponant, & inferant à priori, concedo maiorem: si vnum à priori, & aliud à posteriori, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: etenim possibilitas creaturarum non ponit à priori omnipotentiam, sed solum à posteriori, vt iam diximus. 51 *Ad 2.*

Ad tertiam, nego maiorem: nam quod omnipotentiæ, sine possibilibus non possit subsistere, non est ex indigentia omnipotentiæ, si in rigore loquamur, sed potius ex summa fœcunditate, *Ad 3.*

quæ

quæ esse, nec intelligi potest, non intellectis creaturis possibilibus, quibus possit communicari. Ex quo infero, non solum non fore Deum perfectiorem, si cum creaturis possibilibus non connecteretur, imò nec perfectum fore, nec Deum, tali connexione negata; cum ex hoc inferatur non esse sui diffusiuum, quod summæ bonitati repugnat; nec omnipotentem, quod repugnat cum diuinitate. Si autem hoc, aut illud in particulari ex his, quæ possibilia sunt de facto repugnans redderetur, per locum intrinsecum, non sequeretur non remansurum Deum, nec perseueraturum omnipotentem, cum remaneant alia, quibus possit communicari, sed solum inferretur non remansurum eundem Deum, nec eandem omnipotentiam; quia tamen alius Deus est impossibilis, per mediatas consequentias infertur absolutè Deum non remansurum.

52 *Quinto arg.* Quinto arguunt Scotistæ, potest comprehensiuè cognosci omnipotentia, nulla cognita creatura possibili: ergo Verbum Diuinum non procedit per se ex illarum cognitione. Probatur antecedens: potest comprehensiuè amari omnipotentia Dei, non amata aliqua creatura possibili; quia vt docetur à nostri communiter *supra q. 19.* creaturæ possibiles non possunt terminare actum diuinæ voluntatis, quo circa Spiritum Sanctum ex amore creaturarum possibilium non procedere est frequens Thomistarum sententia: ergo poterit comprehensiuè cognosci omnipotentia Dei, non cognita aliqua creatura possibili. Patet hæc consequentia: quia non minus connectitur omnipotentia vt diligibilis cum possibilibus, quam vt cognoscibilis: ergo si hoc non obstat vt amor comprehensiuus omnipotentiæ ad creaturas possibiles non terminetur, pariter non obstabit vt omnipotentia possit comprehensiuè cognosci, non cognitis possibilibus.

53 *Resp.* Respondeo negando antecedens: ad probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam: ad illius probationem dicatur, omnipotentiam in esse entis esse connexam cum possibilibus, & etiam in esse intelligibilis, eo quod de ratione comprehensionis est terminari ad obiectum cognoscendo in illo, quod est in illo cognoscibile, creaturæ autem possibiles sunt cognoscibiles in omnipotentia, omnipotentia vero vt amabilis, etiam amore comprehensiuo, non connectitur cum possibilibus, quia hæc amabilia non sunt, vt argumentum supponit: cum autem de ratione amoris comprehensiui, solum sit attingere in obiecto dilecto quidquid in illo attingibile est; consequens fit, quod possit omnipotentia comprehensiuè amari, quin talis amor ad creaturas possibiles terminetur secundum esse obiectiuum, quod habent ab omnipotentia distinctum: nam si de illis loquamur, quatenus in diuina essentia non sunt creaturæ, sed creatrix essentia, absque dubio terminant diuinum amorem, & ex illo Spiritus Sanctus procedit. Et insto argumentum, Deus enim non potest pœnitentiam cognoscere, peccato non cognito; & tamen potest pœnitentiam diligere non amato peccato, eo quod peccatum est à Deo intelligibile, non vero amabile; pari ratione in præsenti contingit; quia licet possibilia non terminent odium diuinum, vt terminat peccatum, sunt tamen incapacia terminandi amorem vt argumentum supponit; si autem capacia essent illum terminandi non posset Deus omnipotentiam diligere quin talis amor possibilia attingeret, quatenus cum omnipotentia connexa.

54 *Arg. 6.* Sexto obijciunt; diuina cognitio prius intelligitur terminata ad essentiam diuinam, quam ad creaturas sub esse possibili; at prout sic concepta est fœcunda ad productionem Verbi, cum infinita sit; ergo Verbum ex illa prout sic terminata procedit; & consequenter non procedit per se ex cognitione possibilium. Probant maiorem etenim essentia diuina est obiectum primarium diuinæ cognitionis, creaturæ autem obiectum secundarium; at cognitio prius intelligitur terminata ad obiectum primarium, quam ad secundarium, cum hoc attingat ratione illius: ergo diuina cognitio prius intelligitur terminata ad essentiam diuinam, quam ad creaturas possibiles.

55 *Solutio Suarez, & sequacium.* Ad hoc argumentum Recentiores quidam sequuti Suarez, concedunt maiorem, & negant minorem, vel illam distinguunt, & concedunt de Verbo inadæquatè accepto, negant autem si adæquatè sumatur. Quod in hunc modum explicant: nam licet detur duplex cognitio virtualiter distincta, quarum vna terminetur ad Deum, & altera ad creaturas possibiles, illa priori ista secundum rationem; quia tamen illa prima, adæquata cognitio non est, sed restat alia terminata ad creaturas; inquiunt, Verbum non procedere ex cognitione Dei, quatenus præcisè terminata ad essentiam, sed prout iam ad creaturas etiam terminata: vel si procedit, non est secundum adæquatam repræsentationem, sed secundum primariam respectu essentiæ pro illo priori, & pro alio posteriori secundum repræsentationem possibilium ex secundaria illa terminatione diuinæ scientiæ ad illa procedit; & hoc ideò, quia cum Diuinum Verbum, & essentiæ, & creaturarum sit repræsentatiuum, debet ex parte principij omnium illorum cognitionem supponere, & consequenter, vel non procedit, donec intelligatur completè terminata diuina cognitio vel inadæquatè solum procedit.

56 *Non placet.* Hæc tamen solutio non placet; etenim eo ipso, quod cognitio diuina, quatenus terminata ad essentiam sit prior cognitione terminata ad creaturas, & ab illa distincta, potest Verbum Diuinum, secundum adæquatam repræsentationem, ex priori illa cognitione procedere. Quod in hunc modum ostendo: si non posset, maximè, quia in Verbo esset formaliter repræsentatio creaturarum, ac proinde illarum cognitio debet ingredi ex parte principij; at hoc non requiritur, semel data illa cognitionum distinctione: ergo potest Verbum Diuinum secundum adæquatam repræsentationem ex cognitione non terminata ad creaturas procedere. Probo minorem, etiam si Verbo in esse entitatiuo communicetur diuina voluntas, & alia attributa, non tamen requiritur, quod hæc omnia se habeant formaliter ex parte principij, sed solum diuina natura, in qua hæc omnia radicaliter continentur; at data distinctione cognitionum, quarum altera terminentur ad essentiam, & alia ad creaturas, illa prior radicaliter continet istam: ergo etsi Verbo conueniat repræsentatio creaturarum formaliter, non erit necessarium, quod formalis illa cognitio ingrediatur ex parte principij, sed sufficit cognitio essentiæ radicaliter continens cognitionem creaturarum.

57 *Vera solutio.* Quare aliter ad argumentum factum respondeo negando maiorem: ad cuius probationem, concessa maiori, distinguo minorem; illamque, concedo de prioritate *à quo* virtuali obiectiua; secus autem de prioritate *in quo*, etiam rationis, quando obiectum secundarium essentialiter cum primario connectitur, & ad illius comprehensionem, requiritur, vt contingit in præsenti, vt constat ex dictis. Recolite *disputationis præcedentis conclusionem primam ad 1.*

Instatur arg. Instoque argumentum in cognitione attributorum, ex qua Verbum Diuinum procedere affirmant plures Scotistæ; & tamen diuina essentia est primarium obiectum, non attributa, quæ ab illa in sententia Scoti ex natura rei distinguuntur.

58 *Arg. 7.* Septimo obijciunt: prior est dictio Verbi cognitione creaturarum possibilium: ergo Verbum non procedit ex illarum notitia. Antecedens probatur: principium infinitum mouens ad duos terminos, finitum, & infinitum, prius ad infinitum, quam ad finitum mouet, vtpotè cum infinitum sit illi magis connaturalis; at diuina essentia vt fœcundus intellectum Patris, est principium infinitum mouens ad dictionem Verbi, quod est infinitus terminus, & ad cognitionem creaturarum, quæ sunt quid finitum: ergo prius mouet ad dictionem Verbi, quam ad cognitionem creaturarum: & consequenter dictio Verbi cognitionem creaturarum præcedit.

Resp. Respondeo negando antecedens, ad eius probationem distinguo maiorem: si ad vtrumque moueat ratione sui concedo maiorem: si moueat ad finitum ratione infiniti prius terminantis, quam aliud infinitum cum quo comparatur, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Quia essentia diuina, vt fœcundans, non mouet intellectum Patris ad cognitionem creaturarum ratione sui; sed ratione essentiæ, quæ comprehendi non potest, nisi cognitis creaturis sub possibili. Et quia essentia, vt terminans sui comprehensionem, prior est dictione Verbi, fit, quod etiam possibilia vt cognita productionem Verbi præcedant.

59 *Denique arg.* Denique argumentari possumus contra nostram sententiam; etsi omnipotentia comprehendi non possit non cognita creatura possibili sub ratione communi, potest tamen non cognitis possibilibus in particulari: ergo estò per se ex possibilium cognitione procedat sub ratione communi, non tamen ex cognitione illarum in particulari. Consequentia tenet ex dictis. Antecedens autem probatur: nam omnipotentia non connectitur essentialiter cum possibilibus in particulari: ergo ad sui comprehensionem, illarum prout sic cognitionem non petit. Probatur antecedens: quia connectitur per se cum ente creabili sub ratione communi, non potest quidditatiuè videri à beatis, non cognito ente creabili sub illa ratione; at cognosci potest quidditatiuè ab intellectu beatorum, quin cognoscantur possibilia in particulari, alias quilibet beatus videns Deum, omnia possibilia in particulari cognosceret, quod est contra D. Thomam; & communem Theologorum sententiam: ergo omnipotentia non connectitur essentialiter cum possibilibus in particulari.

60 *Resp.* Respondeo negando antecedens. Ad probationem, nego etiam antecedens. Ad cuius probationem, distinguo maiorem: quia vtcumque connectitur, nego maiorem: quia connectitur connexione formali, tanquam cum formali termino, concedo minorem, & concessa minori, nego consequentiam. Itaque ad quidditatiuam cognitionem potentiæ sufficit cognitio termini formalis. Ad comprehensionem autem requiritur cognitio omnis termini, etiam materialis in illa contenti, & quia omnipotentia cum ente creabili sub ratione communi connectitur vt cum formali termino, & cum possibilibus in particulari per se connectitur vt cum termino, non formali, sed materiali, fit quod vt cognoscatur etiam quidditatiuè, necessum sit cognoscere ens creabile in communi, non autem particulares rationes possibilium, vt vero comprehendatur, & in communi, & in particulari cognosci requiritur.

Sed

61 *Obijcies primo.* Sed oppones primo: formalis terminus omnipotentiæ non est creabile sub ratione communi, sed diuina essentia vt est imitabilis à creatura, aliàs omnipotentia specificaretur ab aliquo creato; quod in nostrorum sententia concedi non potest; & tamen illius cognitio necessaria est ad omnipotentiæ quidditatiuam cognitionem: ergo non quia cum illis connectitur, connexione formali, sed quia connectitur, præcisè, id igitur; & consequenter, vel cognitio possibilium in particulari necessaria erit vt quidditatiuè omnipotentia cognoscatur, vel illis per se non connectitur.

Secundo obijcies. Secundo: Angelus comprehendit proprium intellectum, in quo tanquam in materia continentur cognitiones omnium possibilium naturalium, & tamen non cognoscit omnes cognitiones, quas potest habere, aliàs omnia obiecta talium cognitionum cognosceret, & consequenter omnia possibilia: ergo ad comprehensionem causæ, necessaria non est cognitio omnium effectuum contentorum in illa; & consequenter licet possibilia in particulari in omnipotentia contineantur, si cum illis non connectitur connexione formali, illarum cognitio necessaria non erit, vt omnipotentia comprehendatur.

62 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus, distinguendo maiorem, illamque concedo de formali termino per modum rationis *sub qua*, nego autem de formali termino *qui*, hic enim est ens creabile sub communi ratione. Et concessa minori, nego consequentiam. Itaque ratio *sub qua* terminandi diuinam omnipotentiam, est diuina essentia, ratio tamen *qua* etiam formalis terminans, est ens creabile sub communi ratione, vt autem quidditatiuè potentia cognoscatur, & rationi *sub qua*, & rationis formalis *qua* cognitio requiritur.

Ad 2. Ad secundam, concessa maiori, & minori distinguo consequens: quando in causa adæquatè, & completè continentur effectus, qualiter in omnipotentia contingit, nego consequentiam: quando incompletè solum, concedo consequentiam. Itaque intellectus Angelicus non continet completè cognitiones omnium possibilium, sed solum incompletè, cum vltra intellectum requirantur species; quibus intellectus fœcundus ad intelligendum constituitur, quando autem in causa non continentur effectus adæquatè, & completè, necessarium non est vt comprehendatur, omnes effectus in particulari cognosci. Quod si Deus omnium possibilium species actu infunderet Angelo, & Angelus suum intellectum, vt illis omnibus fœcundum cognosceret, cognosceret etiam omnes cognitiones possibiles; cæterum quia primum impossibilem est, quia ad hoc erat necessarium quod infunderet infinitas species, quod implicat, etiam secundum est impossibile. Omnipotentia autem perfectissimè continet omnes effectus creabiles in particulari, & idcircò ad sui comprehensionem omnium illorum cognitionem exposcit.

M. Sent. Et hæc de illa disputatione applicanda litteræ Magistri, vt supra.

DISPVTATIO NONAGINTAPRIMA.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

§. I.

Relatis sententijs, statuitur prima conclusio.

Nu. 1. *Referuntur sententiæ.* IN hac Disputatione tres reperio sententias: prima affirmans est, quam tuetur Valentia 1. *part. disput.* 2. *quæstion.* 7. *puncto* 2. Ruieius *disputat.* 63. *section.* 4. & alij, à recentioribus, suppresso nomine, *in præsenti relati*. Secunda docet, Verbum per se procedere ex cognitione futurorum contingentium sub conditione: secus autem ex cognitione futurorum in statu absoluto; in hanc sententiam inclinare Molinam *circa istum articulum*, docet Arrubal *vbi infra*. Tertio defendit ex nullius futuri cognitionem per se Verbum procedere. Hanc tuentur communiter nostri Thomistæ *in præsenti*, Caietanus, Bañez, Zumel, & Nazarius, estque apud recentiores Societatis frequentior, illam à fortiori sequuntur Vazquez, Arrubal, Turrianus, & Alarcon; disputatione præcedenti pro prima; & secunda sententia relati. Et ex illis, qui nostræ sententiæ adhæsere Suarez *libr.* 9. *de Trinitate cap.* 7. Granadus *tract.* 9. *disputation.* 7. & Meracius *vbi supra relatus*. Pro cuius explicatione sit prima conclusio.

2 *Prima pars prob. manifestè.* *Verbum diuinum quoad suam intrinsecam entitatem non procedit per se ex cognitione libera futurorum; & consequenter absolutè dicendum est, non procedere ex illa.* Prima conclusionis partem probo manifesta, & mihi euidenti ratione. Etenim ex illius obiecti cognitione Verbum per se quoad suam entitatem procedit, quæ si auferretur, vel non maneret Verbum entitatiuè, vel non esset eiusdem entitatis; at etiam si deesset, vel non fuisset in Deo cognitio libera futurorum, diuinum Verbum eiusdem omnino inuariatæ entitatis mansisset: ergo per se in quarto modo, ex cognitione libera futurorum nequit quoad suam entitatem procedere. Discursus est euidens. Maior omnino certa: nam illud dicitur per se in quarto modo, quod per se exigitur tanquam principium, hæc autem perseitas non alio ratione explicari potest, aut probari, nisi quia si tale principium deficeret, deficeret etiam id cuius est principium: ergo ea solum cognitio erit, per se in quarto modo, principium Verbi, quoad suam entitatem, est cuius negatione inferatur, vel defectus entitatis Verbi, vel illius entitatiua variatio. Minor autem, non minus manifesta videtur, & ostenditur primo ex Anselmo *in monologio capit.* 30. illis verbis: *Siue igitur Deus cogitetur nulla alia existente essentia, siue alijs existentibus, necessum est Verbum illius coæternum illi esse cum ipso.* Et cap. 31. ibi: *Si nihil vnquam aliud esset nisi summus ille spiratus, ratio tamen cogit Verbum illud, quo se dicit, ex necessitate esse*, vbi vt clarè constat, sentit Anselmus, quod etiam si nihil esset futurum nisi solus Deus, Verbum diuino omnino inuariatum quoad suam entitatem mansurum; at si nihil esset ad extra futurum, nullius futuri cognitio esset in Deo: ergo ex ablatione liberæ cognitionis diuinæ, nec sequitur ablatio Verbi, nec illius variatio entitatiua colligitur. Secundo suadetur: nam Verbi diuini entitatiua variatio est omnino impossibilis, cum Verbum sit immutabile, mutaretur autem, seu mutabile esset, si entitatiuè variaretur, aut variabile esset quoad suam entitatem intrinsecam; at defectus, seu non existentia scientiæ liberæ Dei, possibilis est: ergo ex defectu, seu non existentia liberæ cognitionis diuinæ, qua cognoscit futura, non sequitur per locum ab intrinseco defectus entitatiuus Verbi, aut illius variatio entitatiua.

Respondebis primo: scientiam liberam esse etiam quoad suam entitatem omnino indefectibilem, etsi quoad terminationem defectibilis sit. Sed contra: nam Deus non dicitur cognoscens futura per entitatem solum illius cognitis, sed per illam vt liberè terminatam ad creaturas futuras: ergo etsi procedat ex entitate cognitionis liberæ, dummodo non procedat per se ex illa, vt liberè terminata ad futura, non saluatur Verbum per se procedere quoad suam entitatem ex cognitione libera futurorum. 3 *Euasio prima. Præcluditur.*

Respondebis secundo: cognitionem liberam etsi potuerit non esse absolutè, ex suppositione tamen quod fuerit ab æterno in Deo, non posse non esse, & implicare quod non sit ex hac suppositione; ac proinde, etsi Verbum quoad suam entitatem sit necessarium, posse ex tali cognitione per se procedere. Sed contra: non existentia, seu variatio entitatis in Verbo est impossibilis impossibilitate absoluta, variatio autem, seu non existentia liberæ terminationis cognitionis diuinæ ad futura, est impossibilis solum ex suppositione; at id cuius non existentia est absolutè impossibilis, nec per se pendere, nec per se connecti potest cum eo, cuius non existentia solum est impossibilis impossibilitate ex suppositione: ergo entitas Verbi diuini nequit per se ex libera cognitione procedere. *Secunda euasio. Præcluditur.*

Dices: ex his solum concludi entitatem Verbi non posse procedere ex cognitione libera, perseitate absoluta, non autem quod non per se procedat ex illa, perseitate ex suppositione. Auctores autem contrarij non videntur primum potuisse intendere, sed solum secundum scilicet quod ex suppositione quod Deus decreuit futura procedere, & consequenter illa cognouerit, Verbum per se petat procedere ex cognitione illorum. Sed contra primo: nam implicat aliquid ex se non dependens ab aliquo, aut ab intrinseco non connexum cum illo, ex suppositione aliqua ab illo per se dependere, aut cum illo intrinsecè connecti quoad suam entitatem, nisi noua entitas; addatur ex tali suppositione; at Verbo diuino ex suppositione liberæ cognitionis, quæ potuit absolutè non esse, non additur entitas noua, sed solum noua terminatio: ergo cum ex se absolutè non pendeat à cognitione libera, nec cum illa ab intrinseco connectatur quoad suam entitatem, implicat omnino intelligere, quod ex tali suppositione, quoad suam entitatem, à libera cognitione dependeat, aut cum illa connectatur; & consequenter quod per se ab intrinseco, entitatiuè ex illa procedat. 4 *Solutio quæ reddi potest. Impugnatur 1.*

Contra secundo: processio Verbi quoad suam entitatem est prior decreto libero; & consequenter præcedit scientiam visionis decreto posteriorem, & illi innitentem: ergo nequit per se scientia libera procedere, perseitate orta ex suppositione quod sit scientia libera in Deo. Consequentia est euidens antecedens autem ostenditur primo: nam id à *quo* non valet consequentia ad aliud, est prius illo prioritate subsistendi consequentia, & consequenter prius secundum rationem, sicut animal est prius homine hac prioritate: quia non valet, *est animal: ergo homo*, & essentialia in Deo sunt priora notionalibus hac prioritate: quia non valet, *est Deus omnipotens, &c. ergo Pater, vel Filius, &c.* Filius enim Deus est, & non Pater, & Pater Deus est, *Impugnatur 2.*

est, & non Filius; at non bene valet, *est processio diuini Verbi quoad suam entitatem: ergo est decretum liberum, & scientia visionis futurorum*, cum antecedens necessarium sit, & consequens contingens: ergo processio Verbi quoad suam entitatem prior est decreto libero, & scientia visionis.

5 *Non procedere ex scientia futurorũ in statu conditionato demonstratur.* Et ex his demonstratum relinquimus, non posse diuinum Verbum quoad suam entitatem per se procedere ex scientia futurorum contingentium in statu conditionato. Tum, quia in vera sententia scientia conditionatorum est omnino libera, & decretum liberum non minus supponens quam scientia futurorum in statu absoluto. Tum etiam: nam ex scientiæ mediæ professoribus quidam contingentem, alij liberam libertate obiectiua illam vocant, ac tandem et si mediam appellent, fatentur potuisse Deo non conuenire formaliter; at Verbum quoad sui entitatem omnino necessarium nequit per se procedere ex cognitione contingenti, aut libera, aut quomodocumque vocetur, quæ potuit Deo non conuenire: ergo ex scientia futurorum conditionatorum nequit diuinum Verbum quoad suam entitatem per se in quarto modo procedere.

6 *Secunda pars conclusionis manifestè colligitur.* Ex his etiam secunda pars conclusionis manifestè colligitur: Verbum enim absolutè acceptum supponit pro secunda persona, vt subsistente cum solis perfectionibus sibi essentialibus, non enim supponit pro illa vt liberè terminatur ad extra, sicut scientia visionis, quæ significat Dei cognitionem, secundum terminationem liberam ad creaturas futuras; at prout sic acceptum non procedit per se in quarto modo ex notitia libera creaturarum: ergo esto secundum liberam terminationem ab illa procedat, dicendum non est absolutè, Verbum diuinum per se ex cognitione futurorum procedere.

§. II.

Obiectionibus in contrarium occurritur.

7 *Obijciunt contrarij.* Contra istam conclusionem obijciunt: Verbum per se in quarto modo petit procedere ex notitia comprehensiua essentiæ; at hæc supposito decreto de creaturis futuris per se petit terminari ad illa: ergo tali decreto supposito, Verbum quoad suam entitatem petit per se in quarto modo ex illorum notitia procedere. Maiorem sæpè dedimus. Minor autem probatur

Minor prob. 1. primo: nam comprehensiuo est cognitio obiecti, & omnium, quæ in illo possunt, & debent cognosci; at supposito decreto de existentia futurorum, possunt creaturæ futuræ in diuina essentia cognosci: ergo tali decreto supposito petit comprehensio essentiæ ad illa terminari.

Secundo. Secundo: si decreto supposito cognitio diuina non terminaretur ad futura, non esset infinita cognitio, vtpotè non attingens omne cognoscibile, & consequenter non esset comprehensio essentiæ diuinæ, quæ ad sui adæquationem, cognitionem infinitam exposcit: ergo de ratione cognitionis comprehensiuæ essentiæ est terminari ad futura, decreto supposito de existentia illorum.

Confirm. Quod amplius confirmare possumus: ex eo namque per se in quarto modo procedit Verbum quoad suam entitatem, ex cuius negatione per locum ab intrinseco infertur defectus, aut variatio entitatis in Verbo; at ex negatione liberæ cognitionis futurorum, decreto supposito, infertur defectus, aut variatio entitatis in Verbo: per se in quarto modo procedit ex notitia futurorum, non perseitate absoluta, sed ex suppositione decreti. Probatur minor: si supposito decreto non esset in Deo libera futurorum cognitio, Dei scientia infinita non esset: ergo nec Verbum ex illa procedens foret infinitum; & consequenter ex tali negatione decreto supposito, euidenter infertur defectus, aut variatio entitatis Verbi diuini, de cuius essentia infinitas est.

8 *Resp.* Respondeo, distinguendo maiorem: ex notitia comprehensiua essentiæ pro priori prædicatorum essentialium, & necessariorum, concedo maiorem: ex notitia comprehensiua essentiæ pro omni priori formalitatum contingentium, nego maiorem, loquendo de Verbo quoad entitatem, & quoad prædicata sibi necessaria, & distinguo minorem: petit in illa suppositione per se terminari ad futura pro priori prædicatorum, quæ necessaria sunt, nego minorem: pro priori prædicatorum contingentium, concedo minorem, & nego consequentiam: quia Verbum quoad suam entitatem, quæ necessaria est, in omni suppositione eandem habet exigentiam: vnde prout sic in omni suppositione petit procedere ex cognitione comprehensiua essentiæ prout terminata ad illam secundum essentialia, & necessaria prædicata tantum: non secundum formalitates contingentes, quæ absolutè potuerunt non esse.

Ad 1. probationem. Ad primam probationem minoris, quatenus contra solutionem istam potest obstare, respondetur distinguendo minorem: possunt in illa suppositione cognosci futura in essentia secundum prædicata necessaria, nego minorem: secundum liberam, & contingentem terminationem decreti concedo minorem, & distinguo consequens: comprehensio essentiæ pro priori essentialium, nego consequentiam: pro posteriori formalitatum contingentium, concedo consequentiam. Ad secundam, concesso antecedenti, distinguendum est consequens: petit terminari ad illa pro priori essentialium, & necessariorum, nego consequentiam: pro posteriori contingentium, concedo consequentiam. *Ad 2.*

9 *Replic.* Si dicas: quamuis essentialia sint priora notionalibus, possunt tamen, & debent notionalia cognosci pro priori prædicatorum essentialium, vt sæpius diximus disputat. 89. eo quod in eodem instanti coexistunt: ergo etiam si formalitates necessariæ, sint priores formalitatibus contingentibus, aut liberis Dei potuerunt tamen pro priori essentialium, aut necessariorum cognosci, quia tamen in eodem nunc, & instanti coexistunt; & consequenter comprehensio essentiæ pro priori essentialium, poterit, & debebit decreta cognoscere ex suppositione quod sint. Ex quo vlterius sequitur, Verbum diuinum ex illorum cognitione procedere.

Resp. Respondeo, negando illam esse adæquatam causalem, sed insuper ex eo quod notionalia cum essentialibus essentialem habent connexionem; ac proinde in essentialibus possunt notionalia pro priori essentialium cognosci, vt in medio essentialiter cum illis connexo; quo circa etiam creaturæ possibiles pro priori essentialium cognoscuntur à Deo; quia et si extra essentiam sint respectu Dei, sunt tamen essentialiter cum prædicatis essentialibus eius connexæ; decreta autem libera, nec sunt pro priori necessariorum, nec ista connectuntur necessario cum illis ex vi talis prioritatis: vnde Dei cognitio vt ad illa pro tali prioritate, terminata nequit ad libera decreta transire; & consequenter nec ad futura, quæ in decreto libero debent cognosci.

10 *Ad conf.* Ad confirmationem argumenti principalis, respondeo, distinguendo maiorem; ex cuius negatione sequitur defectus, aut variatio in Verbo, nulla facta suppositione libera, concedo maiorem: facta libera suppositione, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Quæ solutio constat probatione nostræ conclusionis.

Dices. Si dicas: id ex cuius variatione infertur variatio in Verbo, nulla facta suppositione, per se in quarto modo requiritur ad esse Verbi perseitate absoluta: ergo id ex cuius negatione sequitur variatio in Verbo facta aliqua suppositione, per se exigitur ad eius productionem, perseitate non absoluta, sed ex suppositione.

Resp. Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam: quia id ex cuius negatione sequitur variatio Verbi absolutè, pertinet ad prius prædicatorum necessariorum; id autem ex cuius negatione solum sequitur variatio in Verbo facta libera suppositione, non ita Verbum autem solum potest quoad suam intrinsecam entitatem per se in quarto modo procedere ex cognitione illorum, quæ pertinent *ad prius* prædicatorum non contingentium, ob rationem iam traditam, & idcirco procedit ex cognitione omnium, quæ necessario competunt Deo: secus autem ex cognitione illorum, quæ contingenter solum, vel liberè se habent ad illum.

§. III.

Quid dicendum de Verbo sub conditione libera soluitur.

11 *Secunda conclusio.* Secunda conclusio: *Verbum sub conceptu liberæ terminationis, repræsentantis creaturas futuras, per se in quarto modo ex illarum cognitione procedit.* Conclusionem istam et si non exprimant nostri Thomistæ iudicio tamen illorum menti non aduersari, quia illius oppositum expressè non docent. Tum etiam, quia illorum rationes solam primam conclusionem conuincunt, cum sumantur ex eo quod Verbum necessarium sit, & illius processio similiter, id vero quod necessarium est, cum libero, qualis est futurorum cognitio, connecti non potest. Quæ ratio conuincit de Verbum secundum entitatem, non secundum liberam repræsentationem; cum solum secundum priorem conceptum necessarium sit. Tum tertio: nam Salmanticenses fidelissimi Diuus Thomæ discipuli, qui nec per latum vnguem semitam declinasse inueniuntur, in hanc nostram conclusionem vehementer inclinant; vt manifestum fiet consideranti tituli explicationem dubij relati, & argumentorum solutiones. Denique, & præcipuè; quia oppositum nostræ assertionis nunquam in Angelico Doctore inuenitur, imo illam satis insinuatam reperio in Verbis disputatione præcedenti pro tertia conclusione relatis, quibus docet. Tum omnem creaturam dici Verbo diuino. Tum, Patrem cognoscendo omnes creaturas Verbum concipere, quæ duæ propositiones cum sint vniuersales, aptius explicantur si Verbum ex futurorum cognitione dicamus procedere secundum quod illa repræsentat de facto, quam si ad creaturas tantum possibiles illas restringamus, maximè cum ex hoc nullum inconueniens sequatur, vt manifestum fiet soluendo contraria argumenta: cum ergo planum sit, nec Doctori Angelico aduersari, imò potius congruere, nec à communi nostrorum Thomistarum doctrina positam conclusionem discedere,

dere, illam tutari, ac defendere possumus, omni pulsa formidine.

11 *Prob. 1. ex Aug.* Illam igitur ostendo primo ex Parente Augustino *libr. 15. de Trinitate capit.* 14. vbi eam tradidisse videtur illis verbis: *Proinde tanquam seipsum dicens Pater genuit Verbum, sibi æquale per omnia, non enim se ipsum integrè, perfectèquè dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso, ibi summè illud agnoscatur, est, est, non, non; & ideò Verbum hoc verè veritas est, quia quidquid in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est, quod autem in ea non est, nec in ipso est.* Et paucis interpositis; *Nouit itaque Deus Pater in se ipso nouit in Filio, sed in se ipso tanquam se ipsum, in Filio tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in ipso; omnia similiter nouit, & Filius, in se scilicet tanquam ea quæ sunt nata de his, quæ Pater nouit in se ipso, in Patre autem tanquam ea, de quibus nata sunt, quæ ipse Filius nouit in se ipso.*

13 *Deducitur prima ratio.* Ex quibus sic infero primo: quidquid in Filio est, est in scientia de qua genitus est; at in Filio est cognitio libera, & libera repræsentatio futurorum: ergo hoc ipsum est scientia, de qua natus est; & consequenter ex scientia Patris ad futura terminata procedit per se, non quidem secundum entitatem suam, quæ necessaria est, sed secundum futurorum repræsentatione, quæ est libera.

14 *Deducitur 2.* Secundo verbum per se procedit ex cognitione illorum, quæ Pater in illo, vt in Verbo cognoscit; at Pater omnia in Filio, vt in Verbo cognoscit, teste Augustino *loco allegato*, vbi cum dicat omnia, non est cur restringatur ad possibilia, & ad futura non debeat extendi: ergo Verbum sub aliqua ratione per se ex illorum cognitione procedit. Maior patet ex dictis *disputatione* 88. *conclusione* 1. vbi ostendimus de ratione Verbi si propriè accipiatur esse, non solum quod repræsentet, sed etiam quod ab alio exprimatur ergo sub omni ratione qua Verbum est, debet esse expressum ab alio; & consequenter si Verbum respectu omnium, quæ Pater in illo cognoscit, etiam futurorum, prout sic debet esse expressum à Patre, & ex illius scientia procedens; cum autem vt sic nequeat ex scientia simplicis notitiæ procedere, aliàs excederet scientiam ex qua procedit, cum illa ad possibilia terminetur, Verbum autem vt Verbum repræsentet futura, consequens est quod debeat ex scientia futurorum procedere. *Tertio.* Tertio: omnia quæ Filius in se ipso cognoscit, cognoscit tanquam nota de his, quæ Pater nouit in se ipso, vt docet Augustinus; at Filius cognoscit in se ipso futura: ergo tanquam nota, non in esse rei; de his quæ Pater cognoscit in se; & consequenter Filius quatenus repræsentat futura ex illorum libera cognitione procedit.

15 *Prob. 2. principaliter conclusio.* Secundo principaliter suadetur cõclusio: Verbum prout liberè repræsentat futura procedit à Patre; at non ab illo tanquam necessario cognoscente possibilia per simplicem notitiam: ergo vt liberè cognoscente futura. Discursus tenet, minor certa videtur. Tum, quia Verbum procedit à Patre vt loquente, & consequenter quatenus cognoscente, alias loqueretur de incognitis, quod est absurdum: per scientiam autem simplicis intelligentiæ, qua cognoscit possibilia, non cognoscit formaliter futura. Tum etiam: nam ex scientia Patris prout præcisse ad Filium terminata non potest procedere Verbum quatenus repræsentat Spiritum Sanctum, & è contra: ergo nec ex scientia purè possibilium potest Verbum procedere quatenus repræsentat futura. Tum denique: nam ex scientia Patris prout ad vnum attributum terminata præcisè non potest procedere Verbum quatenus est repræsentatiuum alterius: ergo ex scientia quatenus terminata ad creaturas possibiles non potest procedere Verbum quatenus repræsentat futura: nam licet possibilia, & futura sint eadem, status tamen sunt differentes.

16 *Maior prob. 2.* Maior etiam ostenditur primo: Verbum quatenus liberè repræsentat creaturas futuras, est propriè Verbum; at de ratione Verbi, accepti propriè, est quod repræsentet, & ab alio procedat, vt vidimus *disputatione* 88. *conclusione* 1. ergo prout liberè repræsentat futura procedit à Patre. *Secundo.* Secundo: Verbum quatenus repræsentat futura est terminus loquutionis Paternæ; at de ratione termini loquutionis, est quod à loquente procedat: ergo quatenus repræsentat futura à Patre procedit.

Tertio. Tertio; nam Verbo conuenit libera repræsentatio, & libera cognitio futurorum; at non conuenit illi à se, sed à Patre; quia quod habet Filius habet à Patre, iuxta illud Ioannis 17. capit. *omnia mea tua sunt*, idest, à te communicata, & illud; *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me*: ergo quatenus liberè repræsentat, & cognoscit futura procedit à Patre.

17 *Responsio prima. Reijcit.* Respondebis primo: conuenire Filio à Patre, non formaliter ex vi processionis, sed concomitanter solum: ad quod non requiritur vt ex scientia libera futurorum procedat, quatenus, repræsentat futura. Sed contra: nam Filio ex vi processionis formalis solum conuenit natura diuina non attributa, cum illa sola sit primarius terminus, & formalis diuinæ generationis; & tamen non procedit per se solum ex cognitione essentiæ, sed etiam ex cognitione attributorum: ergo quamuis libera repræsentatio futurorum competat illi, non ex vi processionis primario, & & formaliter, sed secundario, debebit tamen ex cognitione sui, vt repræsentantis futura, procedere; cumque prout sic absque futuris cognitis cognosci non possit, per se ex illorum cognitione procedet.

Dices: attributa communicari Filio ex vi processionis secundario saltim, & idcirco procedere ex cognitione illorum, at verò repræsentatio libera futurorum concomitanter solum, & veluti per accidens competit Verbo ex vi processionis, nullo modo per se nec primario, nec secundario, & ideò non procedit ex cognitione sui vt liberè repræsentat futura. 18 *Dices*

Sed contra primo: nam ex hoc quod repræsentatio libera non communicetur Filio per se, sed per accidens, hoc est, taliter quod potuerit non communicari, solum sequitur taliter per cognitionem ex qua procedit cognosci, quod potuerit non cognosci, non autem quod nullatenus attingatur per illam, secundum quod liberè repræsentat futura: ergo ex hoc, solum sequitur potuisse non procedere ex cognitione sui, quatenus repræsentat futura, casu in quo Pater illa non conuenisset, non autem quod de facto non procedat ex tali notitia, secundum quod de facto liberè repræsentat futura. *Contra 1.*

Secundo: quod communicatur Verbo per se, etsi secundario, debet per se in cognitione, ex qua procedit præcontineri: ergo quod secundario, & liberè ei communicatur, debet liberè attingi per cognitionem ex qua Verbum procedit; & consequenter licet Verbum per se secundum suam entitatem non procedat ex cognitione libera futurorum benè tamen prout liberè repræsentat futura, & illa cognoscit. *Contra 2.*

Respondebis secundo ex Suarez, liberam repræsentationem futurorum communicari Filio in radice, quatenus ei communicat scientiam necessariam, qua, decreto supposito, cognoscit futura, non autem communicari à Patre formaliter, & ad secundum modum communicationis, necessarium non est, quod ex libera futurorum cognitione procedat. 19 *Responsio secunda ex Suarez.*

Sed contra primo: ex iam dictis arguitur, Filius enim quatenus liberè repræsentat futura est Verbum illorum; at de ratione Verbi est, vel ex specie impressa, vel ex cognitione sui obiecti procedere: ergo procedit ex cognitione libera, & libera repræsentatione, non solum in radice, sed etiam in se ipsa, communicata à Patre formaliter. Secundo: repræsentatio possibilium est si communicata Filio à Patre formaliter, & non solum in radice, esto prius intelligatur illi communicata cognitio illorum, quæ formaliter competunt Deo, vt fatetur Suarez vbi disputatione præcedenti relatus: ergo pariter, etsi prius intelligatur illi communicata scientia possibilium, in qua radicaliter scientia libera futurorum præcontineatur, hæc tamen se ipsa debet communicari à Patre formaliter.

Tertio principaliter suadetur conclusio: ex illa cognitione procedit Verbum quoad suam entitatem per se in quarto modo, qua per impossibile ablata, vel non maneret Verbum, vel saltim non maneret eiusdem entitatis: ergo pariter ex illa cognitione Verbum, vt futura repræsentans, per se in quarto modo procedit, qua non existente, Verbum non repræsentaret futura; at si Pater non cognosceret creaturas futuras, non procederet Verbum illas repræsentans de facto: ergo per se in quarto modo procedit ex cognitione illarum sub conceptu liberè terminationis ad illa. 20 *Tertio principaliter prob. conclusio.*

Quarto suadetur: Pater quatenus cognoscit futura, est productiuus Verbi: at non alterius ab isto distincti, cum tale Verbum impossibile sit, nec istius secundum entitatem, vt constat ex dictis in prima conclusione: ergo istius verbi quatenus repræsentat, & liberè cognoscit futura. Discursus est euidens. Maior in qua est difficultas probatur sic primo: non solum species rei possibilis, sed etiam species rei præsentis fœcundat intellectum creatum ad producendum Verbum: ergo pariter non solum cognitio rerum possibilium, sed etiam cognitio futurorum fœcundat intellectum diuinum ad producendum Verbum. Patet consequentia: nam sicut intellectus creatus fœcundatur per speciem ad productionem Verbi, ita intellectus Patris fœcundus per intellectionem constituitur ad verbi productionem. Secundo: intellectus Patris quatenus possibilia cognoscit, est fœcundus ad Verbi productionem: ergo etiam quatenus intuetur futura, est ad Verbi productionem fœcundus. Patet consequentia à paritate rationis. 21 *Prob. 4. conclusio. Maior prob. 1. Secundo.*

Respondebis primo: cognitionem possibilium esse productiuam Verbi, quia necessaria est, & id circo ad Verbi, quia necessarij productionem concurrere potest; cognitio autem futurorum est libera, & id circo nequit ad Verbi productionem concurrere. Sed contra primo: nam ex libertate cognitionis diuinæ solum colligitur non concurrere per se ad id quod in Verbo necessarium est; at etsi illius entitas sit necessaria, terminatio tamen ad creaturas futuras est libera: ergo solum colligitur non esse productiuam verbi secundum entitatem, non vero non productiuam Verbi secundum liberam repræsentationem. Secundo non repugnat processioni diuinæ; quod libera sit: ergo si vt cognoscitiuus 22 *Prima euasio. Precluditur 1. Secundo.*

scitiuus cognitione necessaria est productiuus Verbi, necessario processione, vt intellectiuus, intellectione libera erit productiuus Verbi processione libera. Antecedens probatur, non obstante quod scientia sit diuinum attributum, potest esse necessaria sub vna ratione, & sub alia formalitate libera: ergo non obstante, quod processio sit aliquid existens in Deo, poterit esse libera sub vna ratione, & sub alia necessaria.

23 *Dices.* Dices, scientiam Dei esse liberam, quia terminatur ad extra obiectum non necessario connexum cum Deo, processio autem cum habeat terminum intra Deum, non potest esse libera vllo modo, nec entitatiuè, nec terminatiuè. Sed contra: terminus *Contra.* processionis diuinæ est Verbum vt repræsentatiuum; at Verbum diuinum est repræsentatiuum possibilium necessario, & liberè futurorum: ergo diuina processio esse poterit necessaria quatenus terminatur ad Verbum vt repræsentatiuum est possibilium, & libera quatenus terminatur ad verbum vt repræsentat futura.

24 *Euasio secunda.* Respondebis secundo principali argumento, scientiam possibilium esse vt *quo* fœcundam, quia Verbum non supponit productum, scientia autem futurorum, cum decretum supponat, quod est à tribus personis, iam supponit Verbum productum, & idcirco non est fœcunda ad Verbi productionem. Sed contra primo nam licet scientia libera supponat Verbum productum secundum entitatem, & omnia necessaria, non tamen illud produ- *Praecluditur.* ctum supponit secundum quod liberè repræsentat futura: ergo etsi non sit principium Verbi sub priori ratione, erit tamen fœcundum vt *quo* ad illius productionem sub alia. Consequentia tenet ad hominem contra Suarez, qui *cap. 6. nu. 13.* fatetur, quod quamuis scientia Dei prout ad essentia terminata sit prior se ipsa prout terminatur ad creaturas possibiles, & pro illo priori Verbum producat, quatenus repræsentat essentiam posse ex terminatione diuinæ scientiæ ad creaturas possibiles Verbum procedere, quatenus est repræsentatiuum illarum, quia prout sic per priorem cognitionem non supponitur productum: ergo pari ratione si Verbum vt repræsentat libere creaturas futuras non supponitur productum ad liberam cognitionem illarum, poterit prout sic ex tali cognitione procedere, etsi sub alia ratione præcedat. Antecedens autem ostenditur ex Suarez doctrina; etsi Verbum quatenus repræsentat essentiam sit prius scientia possibilium, non tamen illam præcedit quatenus repræsentatiuum est possibilium: ergo similiter quamuis Verbum sub omni formalitate necessaria scientiam liberam futurorum præcedat, non tamen præcedit illam sub ea ratione, qua libere repræsentat futura.

25 *Secundo.* Secundo: Verbum quatenus repræsentat futura est terminus dictionis Paternæ; at dictio vel in cognitione consistit eiusdem obiecti, quod dicit Verbo, vel ex eiusdem obiecti cognitione procedit in Deo, vt fatetur Suarez, & ostendimus *quæst. 27. disp. 71.* ergo prout sic scientiam futurorum in Patre supponit; & consequenter ex hoc capite non repugnat illi ex tali cognitione procedere. Probo maiorem primo ex Anselmo *in monologio capit. 32.* vbi ait: *Vno igitur, eodemque Verbo Pater dicit se ipsum, & quæcunque fecit*; at illa quæ fecit purè possibilia non sunt: ergo Ver- *Tertio.* bum quatenus repræsentat præterita, & futura est terminus dictionis paternæ. Secundo ex Diuus Thoma *infra quæstione 37. articul. 2. ad 3.* vbi docet, quod sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo quod genuit, ita diligit se, & omnem creaturam Spiritu Sancto: ergo sicut diligit creaturas Spiritu Sancto, ita dicit Verbo creaturas; at iuxta receptam Diuus Thomæ sententiam, Pater non diligit creaturas possibiles Spiritu Sancto, cum illas nullo modo diligere, sit frequentior Thomistarum sententia, de quo *supra quæst. 19.* sed solum diligit creaturas futuras, ergo Verbo à se cognito dicit Pater creaturas futuras; & consequenter quatenus liberè repræsentat creaturas est terminus dictionis Paternæ. Tertio: Verbum diuinum quatenus repræsentat creaturas futuras, vere, & cum proprietate est Verbum illarum: vt diximus sæpe; at omne Verbum est terminus per dictionem expressum: ergo prout sic est terminus dictionis Paternæ.

26 Denique tradita solutio reijcitur; Verbum diuinum à Patre audit creaturas futuras, vt constat ex illo Ioan. 8. capite: *Ex eo quæ audiui à Patre, hæc loquor in mundo*; & Pater docet Verbum de eisdem creaturis, vt constat ex illis verbis eiusdem capituli: *Sicut docuit me, Pater, hæc loquor*; at ille qui docet, & loquitur, ne ignoranter hæc faciat, debet præcognoscere obiecta, quæ docet, & loquitur: ergo Pater libere cognoscit futura pro priori ad Verbum, quatenus liberè repræsentat illa, & consequenter poterit prout sic ex illorum notitia procedere.

§. IV.

Diluuntur contraria argumenta.

27 *Arguit Suarez primo.* Contra istam conclusionem opponit Suarez primo processio Verbi quatenus est productio, est necessaria adæquatè: ergo sub nulla ratione non necessaria terminatur ad Verbum; & consequenter Verbum quatenus libere repræsentat futura, non procedit à Patre ex notitia libera illorum. Antecedens non probat, sed vt clarum relinquit, probari autem potest primo: nam productio terminatur ad esse; at in Verbo nulla datur entitas libera sub conceptu entitatis: ergo processio diuina quatenus est productio, adæquatè est necessaria, & nullatenus libera. Secundo probatur: processio diuina quatenus est generatio, adæquatè est necessaria: ergo quatenus dictio, seu realis Verbi productio adæquatè necessaria erit, & nullatenus libera. Tertio: nam si vt realis productio libera esset, sequeretur aliquid ab æterno fuisse productum in Deo, quod poterit non esse productum; at hoc impossibile apparet, aliàs Deus potuisset aliter alietate reali intrinseca se habuisse; & consequenter mutatum esse, quod est absurdum: ergo processio Verbi quatenus est productio est necessaria adæquatè.

Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem dicatur, productionem terminari ad esse, & ad omnem formalitatem diuinam, in qua clauditur esse, & quia in Verbo datur conceptus liberæ terminationis ad repræsentanda futura, qui sub conceptu terminationis potuit non esse: secus autem sub conceptu entitatis; fit consequens, quod diuina productio terminetur ad illud necessario sub ratione entitatis, & liberè sub conceptu terminationis, in qua includitur, & imbibitur esse. 28 *Resp.* *Ad 1. probat.*

Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam: *Ad 2.* ratio autem discriminis est, quia generatio sub hoc conceptu terminatur ad Filium, vt Filium, dictio vt dictio ad Verbum sub ratione Verbi. Hoc autem est discrimen inter Verbum, & Filium; quod licet vtrumque ex eadem proprietate personali sumatur, hoc tamen nomen *Filius* importat solum respectu ad Patrem, à quo habet naturam communicatam per generationem, & quia respectiuè ad Patrem necessario se habet, & nullatenus liberè; consequens est, quod generationi, vt specificatur hoc nomine, nihil intrinsecum liberum correspondeat; Verbum autem importat præter rationem dicti, rationem manifestaui, & quia alia necessario, alia libere manifestat; consequens est, quod sub vna ratione necessario, & sub alia liberè procedat, ac proinde quod dictio non sit necessaria adæquatè, bene tamen generatio. Videatur D. Thomas *quæstione 4. de veritate articulo 5. ad secundum.*

Ad tertiam probationem dicatur, quod sicut inconueniens non est actum liberum sub conceptu intrinsecæ terminationis, 29 taliter conuenire Deo, quod potuerit non conuenire sub concep- *Ad 3.* ptu terminationis, quin ex hoc mutabilitas sequeretur in Deo; quia ad hoc requirebatur quod potuisset Deo non conuenire sub conceptu entitatis; ita similiter nullum inconueniens apparet in eo, quod Verbum sub conceptu repræsentationis intrinsecæ, seu intrinsecæ terminationis ad creaturas futuras, taliter fuerit productum, quod potuerit sub illo conceptu productum non esse. Nec ex hoc sequitur potuisse aliter se habere intrinseca alietate, & mutatione; quia ad hoc requirebatur, quod potuisset non esse productum sub conceptu entitatis: sed de hoc fusius *supra quæst. 19.* vbi de actu libero diuinæ voluntatis, & de illius constitutiuo tractauimus.

Si dicas: productio diuina terminatur ad subsistens; at in Deo 30 non datur libera subsistentia, aliàs esset aliqua personalitas, quæ *Replic.* posset non esse, quod absurdum videtur: ergo nec dari potest aliquid libere terminans productionem. Respondeo, quod etsi *Resp.* non detur in Deo aliqua libera subsistentia, datur tamen aliqua formalitas subsistens, quæ potuit non subsistere in Deo, sicut est formalitas intrinseca terminationis liberæ actus voluntatis diuinæ, hæc enim reuera subsistit, & potuit non subsistere in Deo, si nihil ab æterno decreuisset, & huius conditionis est terminatio libera Verbi ad futura, quatenus illa repræsentat de facto; hæc enim liberè subsistit in Deo; & consequenter potuit non subsistere, & ad istam terminatur productio, non vt *quod*, sed vt *quo*; terminus autem *qui* libere productus, est Verbum secundum *quod* in illa subsistit, sicut terminus necessariæ productionis est Verbum vt subsistens in natura, & prædicatum necessarium in diuinis.

Instabis: per productionem necessariam non solum producitur concretum subsistens, sed etiam subsistentia ipsa: ergo pari- 31 ter per productionem liberam, si datur, non solum producitur *Instabis.* Verbum liberè repræsentans, sed etiam subsistentia Verbi; & consequenter dabitur libera subsistentia diuina, quod absurdum videtur, non minus quam concedere liberam perfectionem sub conceptu perfectionis, seu entitatem liberam sub conceptu entitatis. Respondeo, concesso antecedenti, negando consequen- *Resp.* tiam: quia cum per productionem necessariam supponatur subsistentia producta, necessarium non est, quod per ipsam, quatenus liberam subsistentia libera producatur, sed quod subsistentia producta veluti extendatur ad terminandam formalitatem liberam, qua Verbum repræsentat futura.

Secundo arguit Suarez: fundamentum scientiæ liberæ est sim- 32 pliciter posterius ratione quam productio Verbi: ergo à fortiori *Secundo arguit Suarez.* ipsa scientia libera, Verbi productionem supponit; & consequenter

ter ex illa non procedit. Vtraque consequentia vt certa ab illo supponitur. Antecedens autem probatur fundamentum scientiæ visionis est decretum liberum volun atis diuinæ, quo vult talem rem esse, aut illam permittit; at hoc decretum non intelligitur esse in Deo, donec Filius, & Spiritus Sanctus sint, & intelligantur producti, quia naturalia sunt priora liberis ratione, & subsistendi consequentia, processiones autem personarum sunt naturales, & decretum est liberum: ergo fundamentum scientiæ liberæ est simpliciter posterius ratione.

33 *Resp.* Respondeo, distinguendo antecedens: est posterius quam productio Verbi secundum entitatem, & formalitates eius necessarias, concedo antecedens: quam productio Verbi secundum formalitates liberas, nego antecedens, & sub eadem distinctione primi consequentis, distinguo secundum: illudque concedo de Verbo secundum entitatem, & formalitates necessarias: nego autem de Verbo secundum formalitates liberas. Nec amplius conuincit probatio antecedentis: decretum enim liberum, cui innititur scientia visionis, supponit quidem productionem Verbi secundum entitatem, & omnes formalitates necessarias, non autem supponit illius productionem quatenus liberam, vel ea ratione qua ad Verbum secundum formalitates liberas terminatur. Ex quo solum sequitur, Verbum secundum suam entitatem, quæ necessaria est, non posse ex scientia libera fururorum procedere, quod libenter fatemur, & ostendimus in prima conclusione; non autem quod secundum formalitatem liberam ad creaturas, non procedat ex illa.

34 *Obijcies.* Obijcies: vt Verbum sub formalitate liberæ repræsentationis ex scientia libera creaturarum procedat, deberet hæc scientia prius origine Patri, quam diuino Verbo competere; at hoc est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Maior est euidens, sicut & consequentia. Minor autem probatur: decretum cui innititur scientia non conuenit prius Patri, quam Filio, sicuti namque actiones ad extra sunt toti Trinitati communes: ita decreta libera indiuisa sunt, & communia toti Trinitati; ac proinde non prius vni personæ, quam alteri personæ conueniunt: ergo scientia libera innitens decreto, non conuenit prius Patri, quam Filio, & consequenter Verbum vt futura cognoscens, & illa repræsentans, non procedit ex illorum notitia.

35 *Resp.* Respondeo, concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem, distinguo antecedens: prioritate *in quo*, concedo antecedens: prioritate *à quo* originis, nego antecedens, & distinguo consequens eodem modo. Itaque sicut non obstante quod omnipotentia, scientia, & alia attributa à qualiter conueniant tribus personis, quantum ad perfectionem, & durationem, prius tamen prioritate *à quo* originis conueniunt Patri, quam Filio, & vtrique, quam Spiritui Sancto; ita similiter, quamuis decreta libera, & actiones ad extra æqualiter quoad perfectionem, & durationem conueniant tribus personis non tamen æquè primo æqualitate originis, sed prius *à quo* origine Patri, quam Filio, & Filio quam Spiritui Sancto conueniant. In quo nullum inconueniens reperio; imò ita esse necessario dicendum nostris argumentis conuincitur, vt saluetur, quidquid habet Filius à Patre communicatum habere, & quidquid habet Spiritus Sanctus à Patre, & Filio ei communicari.

36 *Sed instabis 1.* Sed instabis primo: vt Filius ex scientia libera futurorum procederet, deberet Pater pro priori originis decretum liberum, & scientiam liberam Filij, & Spiritus Sancti cognoscere. Tum, quia non aliter communicari possunt à Patre decretum, & scientia libera, nisi illa cognoscendo. Tum etiam, quia decretum, prout à tribus personis est medium cognitionis futurorum; at Pater pro priori originis ad communicationem decreti factam Filio, & Spiritui Sancto, non potest decretum vt ab illis cognoscere: ergo Filius ex scientia libera futurorum non procedit. Probo minorem: Pater pro priori essentialium non potest cognoscere propria decreta, vt diximus in præcedenti disputatione: ergo pro priori originis ad decretum vt communicatum Filio, & Spiritui Sancto nequit decretum vt ab illis cognoscere.

37 *Secundo.* Instabis secundo: si Pater pro priori originis ad Verbum secundum liberam formalitatem cognoscentis, & repræsentantis futura decerneret existentiam illorum, tale decretum non esset liberum Filio, & Spiritui Sancto; consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: decretum in Patre pro priori *à quo* respectu Filij, non esset in libera Filij potestate, nec in potestate Spiritus Sancti; at supposito decreto in Patre, necessarium est Filium, & Spiritum Sanctum decernere: ergo non liberè, sed necessario decernerent, necessitas namque ex aliquo non existente in potestate nostra libertatem euertit.

38 *Resp. Ad 1. obiectionem.* Respondeo ad primam ex his obiectionibus, concessa maiori, negando minorem: ad illius probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam pro priori essentialium nihil datur infallibiliter cum decreto connexum, & ideò pro tali priori decretum liberum cognosci non potest; at vero pro priori *à quo* originis ad communicationem decreti factam Filio, existit decretum in Patre necessario connexum cum decreto, vt Filio, & Spiritu Sancto communicato: & idcirco potest pro illo priori decretum, prout ab illis cognosci, & illo sic cognito cognosci futura, sicut pro priori *à quo* Filij, Filius intuitiuè cognoscitur, & similiter pro priori originis ad Spiritum Sanctum, & cognoscitur Spiritus Sanctus intuitiuè, eo quod pro tali priori datur aliquid cum illo connexum.

39 *Ad 2.* Ad secundam, nego sequelam: ad eius probationem dicatur, quod licet pro priori *à quo* originis, seu communicationis decreti ad Filium, & Spiritum Sanctum, non sit decretum in illorum libera potestate, quia prioritas illa est Patris in decernendo; quia vero decretum, prout in Patre est infallibiliter connexum cum se ipso, vt à Filio, & Spiritu Sancto pro alijs signis originis; consequens est, quod libertatem decreti, prout ab illis non tollat, quin potius inferat, quia non quæuis suppositio antecedens libertatem non connotat, nec infert: sicut de auxilio efficaci ab intrinseco, asseritur libertatem non lædere, quia illam connotat, infert, & habet pro effectu. Et de præcepto imposito, quod cum summa illius libertate compatitur, non obstante quod sit impossibilis, quia scilicet cum actu præcepto vt futuro, & liberè futuro connectitur, eo quod lex libertatem connotat in propria materia.

40 *Si adhuc instetur.* Quod si adhuc instetur, saltim sequi decretum non esse æquè liberum Patri, & Filio; consequens absurdum videtur: ergo & illud ex quo sequitur. Patet sequela: nam Patri conuenit nulla suppositione facta cum decreto, vt illo necessario connexa, Filio, & Spiritui Sancto non ita, cum eis conueniat supposita conuenientia ad Patrem, ex qua infallibiliter in illis infertur: ergo non æquè liberè.

Resp. Respondeo, quod sicut ex hoc, quod omnipotentia, & aliæ perfectiones conueniant Patri à se, Filio autem non à se, sed à Patre, non sequitur inæqualiter illis competere, sed solum infertur prius origine Patri, quam Filio competere; ita similiter ex eo quod decretum liberum prius Patri, quam Filio conueniat, non licet colligere inæqualiter illis, quantum ad libertatem conuenire, sed solum prius origine conuenire Patri exercitium libertatis, quam Filio.

41 *Tertio arguit ex Arrub.* Tertio arguit Arrubal: cognitio obiecti, ex qua Verbum procedit, debet esse formalitas positiua, & intrinseca Deo, sicuti otigo, & generatio Verbi intrinseca formalitas est; at cognitio rerum existentium, quatenus talium obiectorum est non importat aliquid reale intrinsecum Deo: ergo ex illa non procedit Verbum. Minorem, in qua est difficultas, probat: in Deo nulla est formalitas intrinseca, quæ potuerit in illo non esse, omnis enim formalitas competens Deo est ab illo indistincta ex natura rei, formalitas autem ab illo separabilis, ex natura rei saltim, debet ab illo distingui, cum nullum sit maius signum distinctionis ab alio, quam separabilitas ab illo; at cognitio rerum existentium, prout talium potuit Deo non conuenire, vt potuit, nihil decreuisset producere: ergo non est formalitas intrinseca Deo.

42 *Resp. 1.* Respondeo concessa maiori negando minorem: ad cuius probationem responderi potest dupliciter: primo distinguendo maiorem; quæ potuerit non esse formaliter quantum ad entitatem, concedo maiorem: æquiualenter, & quoad denominationem, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. *Secundo.* Vel secundo consequenter ad illa, quæ fusè tradidi de actu libero Dei, *supra disp.* 48. distinguo maiorem: nulla est in Deo formalitas, quæ potuit non esse quantum ad conceptum entitatis, concedo maiorem: sub conceptu intrinsecæ terminationis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Quomodo autem stare possit defectibilitas sub conceptu terminationis intrinsecæ, cum indefectibilitate sub conceptu entitatis? Et quomodo non inferatur distinctio ex natura rei; imò nec virtualis in ratione entitatis actus liberi ab actu necessario? Fusè ostendimus loco allegato; nec in præsenti hoc inuestigandum, sed supponendum est, & discurrendum de cognitione libera, & libera Verbi repræsentatione consequenter ad ea, quæ de actu libero diuinæ voluntatis dicuntur. Vnde, quia frequentior Theologorum sententia constitutiuum decreti liberi in formalitate adæquatè intrinseca docet consistere, id ipsum est de cognitione futurorum dicendum.

43 *In consequentia notatur Arrub.* Aduerto tamen Arrubalem hoc argumento contra nostram assertionem *capite 2. disputationis relatæ conuictum, postea in 6. capite,* sui oblitum, admittere repræsentationem possibilium esse extrinsecam Verbo, & terminationem ad illa esse extrinsecam scientiæ diuinæ, & Verbum vt repræsentatiuum est possibilium ex illorum cognitione procedere. Quæ doctrina non video quomodo componi possit cum maiori facti discursus, in qua asserit, solam formalitatem intrinsecam posse ad Verbi productionem concurrere; si namque terminatio ad possibilia extrinseca scientiæ diuinæ vt prædictus Author fatetur, est Verbi principium, quatenus repræsentatiuum est possibilium; quomodo obstare potest, quod terminatio ad obiecta existentia sit extrinseca diuinæ cognitioni, vt principium sit Verbi, quatenus existentia repræsentat?

Quarto obijciunt alij: vt Verbum repræsentet futura, non est neces- 44

Quinto alij probant. necessarium, quod ex illorum cognitione procedat: ergo non procedit ex illorum notitia. Consequentia est bona: nam ad hoc ponitur talis processio vt Verbum futura repræsentet. Antecedens autem probatur: eo ipso, quod Verbum accipiat à Patre naturam, & repræsentationem possibilium ex vi processionis, si adsit decretum de rerum futuritione, Verbum repræsentabit decretum, & res futuras in illo, sicut eo ipso, quod diuina cognitio sit infinita, decreto posito attingit decretum, & futura in illo intuetur: ergo vt Verbum repræsentet futura, necessarium non est quod procedat ex cognitione illorum, sed sufficit procedere ex scientia possibilium.

45 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem distinguo antecedens: repræsentabit futura vt Verbum, & terminum locutionis, & dictionis paternæ, nego antecedens: repræsentabit futura repræsentatione communi Verbo, & non Verbo, transeat antecedens, & nego consequentiam; Verbum nam priori modo debere futura repræsentare, constat ex probationibus nostræ assertionis.

Instatur arg. Et quidem eodem argumento probarent Verbum non procedere ex cognitione possibilium, cum eo ipso quod accipiat à Patre cognitionem essentiæ, & naturam in qua continentur possibilia, debeat illa cognoscere, & repræsentare, sicut ergo ex hoc principio non rectè colligitur quod non debeat ex possibilium cognitione procedere, ita nec conuinci potest quod non debeat procedere ex notitia existentium.

46 *Obijcies.* Si dicas: repræsentaret creaturas existentes media natura communicata à Patre: ergo repræsentaret illas vt expressum ab alio; & consequenter non repræsentatione communi Verbo, & non Verbo, sed repræsentatione, quæ est propria Verbi. Patet hæc consequentia: nam repræsentatio cum expressione non est communis Verbo, & non Verbo, sed proprijssima Verbi: ergo si repræsentaret vt expressum ab alio, repræsentaret repræsentatione non communi, sed propria Verbi, vt ab alijs distinguitur.

Resp. Respondeo concesso antecedenti, distinguendo consequens: vt expressum ab alio in radice: concedo consequentiam: vt expressum ab alio formaliter, nego consequentiam: modus autem repræsentandi postulatus à Verbo est, vt ab alio expressum formaliter, aliàs sufficeret vt repræsentaret possibilia tanquam Verbum illorum, quod esset expressum à Patre media cognitione essentiæ, non terminata formaliter ad creaturas possibiles, quod nullus ex Authoribus tertiæ sententiæ concedet, & vt Deus loqueretur cum homine sufficeret dare illi intellectum per quem esset potens intelligere, etsi non daret illi formalem intellectionem, si enim ratio Verbi sufficienter saluaretur per hoc quod recipiat ab alio formam, qua possit repræsentare, ratio etiam auditionis saluabitur per hoc, quod quis ab alio recipiat formam, qua possit cognoscere. Et licet id, quod est ab alio expressum pro radice, excludat in radice repræsentationem communem Verbo, & non Verbo, non tamen excludit secundum repræsentationem formalem, nisi secundum illam exprimatur, & originetur ab alio.

47 *Vltimo arg.* Denique argumentari possumus contra nostram sententiam: si Verbum procederet secundum liberas formalitates ex scientia libera futurorum, etiam Spiritus Sanctus secundum liberas formalitates ex illorum amore procederet, at hoc est falsum: ergo Verbum non procedit secundum liberas formalitates ex scientia libera futurorum. Sequela est manifesta, minor autem probatur: quia aliàs sequeretur Spiritum Sanctum secundum liberam processionem prius quam Verbum secundum liberam processionem procedere, consequens videtur absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: quia namque intellectio necessaria ex qua Verbum necessario procedit, est prior volitione necessaria ex qua procedit necessario Spiritus Sanctus, Verbum in linea necessaria prius quam Spiritus Sanctus procedit; at linea liberorum è contrario contingit, est enim prius liberum decretum, quam scientia libera. Tum, quia hæc illi tanquam medio innititur. Tum etiam: quia omnis intellectus libertas ex voluntate deriuatur, & consequenter libertatem voluntatis supponit: ergo in linea liberæ processionis, si datur, prius impulsus, quam Verbum procedet.

48 *Solutio cuiusdam iunioris. Refutatur.* Modernus quidam ad hoc argumentum respondet, negando minorem. Ad cuius probationem, concedit sequelam, nec in eo quod Spiritus Sanctus prius liberè procedat quam Verbum secum formalitates liberas, aliquod inconueniens considerat Filiatur tamen, & reijcitur facilè: nam ex eo quod Spiritus Sanctus prius liberè procedat quam Verbum, sequitur Verbum secundum formalitates liberas à Spiritu Sancto procedere: consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur magnum est inconueniens. Patet sequela: nam inter Verbum, & Spiritum Sanctum prout terminant liberam processionem, datur realis distinctio; & consequenter realis vnius ab alio processio; at eo ipso quod prius Spiritus Sanctus, quam Verbum procedat, non potest Spiritus Sanctus procedere à Verbo, cum prout sic non procedat ab illo secundum necessarias Verbi formalitates, vt Author huius solutionis tenetur fateri: nec secundum liberas, quia sub his est posterius Spiritu Sancto; & consequenter nequit esse principium illius, cum de ratione principij sit prioritas, saltim originis: ergo prout sic procedere debet ab Spiritu Sancto.

Quod autem hoc sit absurdum probatur. Tum, quia nullius Theologorum hoc vmquam dixit, sed nec somniauit. Tum etiam, quia ratio, quæ probat Spiritum Sanctum à Patre, & Filio secundum formalitates necessarias procedere, quia nempè prout sic est amor mutuus, & quia notionalis volitio debet notionalem intellectionem necessario supponere, pari efficacia probat Spiritum Sanctum secundum liberas formalitates ab vtroque procedere; cum prout sic etiam sit terminus mutui amoris, quo Pater, & Filius se diligunt secundum formalitates liberas, sit etiam illius productio amor notionalis; & consequenter notionalem intellectionem liberam supponere debeat: ergo nequit Verbum ab Spiritu Sancto procedere liberè, ne demus mutuam processionem vnius personæ ab alia secundum easdem formalitates, quod est inauditum, & contra bonam Phylosophiam, quæ mutuam causalitatem duorum in eodem genere causæ efficientis numquam admissit; & consequenter nec mutuam relationem principij. 49

Respondeo, concessa prima sequela, negando minorem, ad eius probationem, nego sequelam. Ad illius probationem, concessa maiori, distinguo minorem: decretum liberum prout in Patre tantum est prior scientia libera prout in Patre, concedo minorem: decretum liberum prout in Patre, & Filio est prius scientia libera prout in Patre, nego minorem, & consequentiam: qua infertur prius Spiritum Sanctum liberè procedere, quam Verbum, etenim Verbum non procedit ex scientia libera, nisi prout est in Patre, & Spiritus Sanctus procedit ex amore libero, prout in Patre, & Filio, & ideò non sequitur prius Spiritum Sanctum quam Verbum libera processione procedere. 50 *Vera argumenti solutio.*

Sed obijcies primo: scientia, qua Pater intuetur futura, innititur decreto; quod est causa illorum; at decretum est causa futurorum, prout in tribus personis: ergo illi vt in tribus personis innititur; & consequenter decretum, prout in illis supponit. 51 *Obiectio prima.*

Secundo: scientia libera, qua Pater intuetur futura, est etiam pro omni prioritate intuitio decreti, prout in Filio subsistentis: ergo pro omni priori decretum, prout in Filio supponit. *Secunda.*

Tertio: quia ad minus sequitur prius Spiritum Sanctum procedere liberè, quam Filio communicetur scientia libera futurorum. Ex quo vlterius sequitur, prius Spiritum Sanctum, quam Filium procedere, cum eatenus Verbum procedat liberè, quatenus ei communicatur scientia libera, & repræsentatio futurorum. Patet prima sequela: nam scientia libera, prout in Filio pro medio, & obiecto motiuo habet decretum liberum, prout in Filio subsistens: ergo liberum decretum, prout in Patre, & Filio supponit, cumque ex decreto libero, prout in vtroque Spiritus Sanctus procedat, supponit processionem liberam Spiritus Sancti. *Tertia.*

Respondeo ad primam ex his obiectionibus, quod licet scientia libera Patris habeat pro obiecto decretum liberum, prout in tribus personis, pro motiuo autem non est necessarium, quod illud habeat, quatenus est in tribus, sed sufficit decretum, prout in Patre, vt sit medium, & motiuum scientiæ liberæ intuentis decretum, quatenus est in tribus, quia prout in Patre connectitur cum se ipso vt in tribus, nec est necessarium, quod decretum secundum omnia, quæ ad causandum concurrunt, sit medium, sed secundum aliquid cum alijs requisitis connexum, sicut non obstante, quod actio immanens formaliter, & transiens virtualiter sit necessaria vt causa futurorum, necessarium non est, quod sit motiuum scientiæ terminatæ ad futura, sed sufficit pro motiuo decretum cum actione ista connexum. 52 *Resp. ad 1.*

Ad secundam concesso antecedenti, nego consequentiam: sicut nec sequitur scientia ex qua procedit Verbum est pro priori originis intuitio Spiritus Sancti: ergo pro illo priori supponit Spiritum Sanctum productum, & vtriusque ratio est quia vt pro aliquo priori intuitio obiecti præcedat, necessarium non est quod obiectum notitiæ præcedat, sed sufficit, quod in eodem instanti simul existat. 53 *Ad 2.*

Ad tertiam, nego sequelam: nam cum Verbum, iuxta Augustinum *lib. de Trinitate cap.* 14. se cognoscat in Patre, etiam decretum, prout in Patre cognoscit, & illi prout in Patre cognito innititur scientia libera, quam habet Verbum, tanquam motiuo, decretum autem, prout in se ipso nō habet pro motiuo sed tanquā obiectum, ad quod necessarium non est, quod decretum liberum vt sibi communicatum supponat, id namque, quod non motiuum, sed obiectum est tantum, non oportet ad notitiam supponi, sed sufficit, quod pro eodem instanti cum notitia existat. *Ad 3.*

§. Vltimus.

Corollaria ex præcedentibus.

EX dictis in discursu disputationis colligitur primo, quod si Deus diligit necessario creaturas possibiles, Spiritus Sanctus quoad su m entitatem ex illarum amore procedit: secus autem si illas diligat liberè, procedet tamen si hoc concedatur 54 *Primum corollarium.*

ex

ex amore illarum secundum aliquam formalitatem liberam, si autem nullatenus diligantur à Deo, quod verius, & principijs D. Thomæ conformius iudicaui *supra quæst.* 19. nullatenus ex amore illarum procedere, procedit tamen secundum formalitates liberas ex amore existentium.

Prob. 1. pars. Primum patet: nam Spiritus Sanctus secundum suam entitatem procedere debet ex amore omnium necessario amabilium, sicut Verbum ex cognitione omnium necessario cognoscibilium: ex nullo autem liberè amato potest quoad suam entitatem procedere, sicut nec Verbum quoad entitatem, ex alicuius liberè cogniti cognitione procedit ergo si Deus necessario diligit creaturas possibiles, procedit Spiritus Sanctus ex illarum amore: secus vero si liberè Dei voluntas terminatur ad illas.

Secunda & tertia probatur. Secunda autem pars corollarij ex tertiæ partis probatione constabit. Quam probo: nam sicut Verbum liberè terminatur ad creaturas futuras illas repræsentando, ita Spiritus Sanctus liberè terminatur ad illas, & sicut Pater Verbo dicit creaturas, ita Spiritui Sancto diligit illas, vt docet D. Thomas *quæst* 37. *art.* 2. *ad* 3. ergo sicut Verbum secundum liberam terminationem ad creaturas ex illarum libera cognitione procedit, ita Spiritus Sanctus procedit ex illarum amore.

55 *Secundi corollarij.* Secundo colligitur, Verbum præter ordinem realem ad Patrem, vt dicentem, importare ex consequenti ordinem rationis ad omne obiectum manifestatum Verbo, atque adeò ad creaturas. Quod docet D. Thomas *in* 1. *distinct.* 27. *quæst* 2. *art.* 2. *de veritate quæst* 4. *art.* 5. *quodlibeto* 4. *quæst.* 4. *art.* 1. *ad* 1. & *in præsenti art.* 3. & probatur ratione D. Thomæ: Verbum enim in ratione manifestatiui importat respectum rationis ad omne quod illo manifestatur: at diuinum Verbum est manifestatiuum trium personarum, & creaturarum, vt ex dictis colligitur, & docet D. Thomas *in articulo primo huius quæstionis solutione ad* 3. ergo ad creaturas importat respectum rationis per modum manifestatiui. Notat autem D. Thomas ad creaturas importare respectum manifestatiui, & factiui, ad perfectiones autem diuinas tantum manifestatiui, eo quod Dei scientia, Dei quidem est cognoscitiua tantum, creaturarum autem cognoscitiua, & factiua: ergo Verbum, quod est illius terminus, creaturarum est manifestatiuum, & factiuum, Dei autem tantum manifestatiuum.

56 *Obiectio ex D. Th.* Quod si in contra obijciatur D. Thomas *in* 1. *distinct.* 27. *quæst.* 2. *art.* 3. vbi docet, Verbum non semper dici eum respectu ad creaturas, sed quandoque cum respectu, & quandoque sine illo: ergo in nomine Verbi non importatur ad creaturam respectus. Respondet Capreolus *ibi quæst.* 2. *conclusione* 5. *in fine*, D. Thomam in præsenti retractasse sententiam, quam docuerat loco allegato, sed non est quod cogat ad istam interpretationem, cum *Explicatur Doctor Angelicus.* facile explicari possit Angelicus Doctor cum Sapientissimo nostro Magistro Fratre Petro Herrera *dubio* 2. *circa istum articulum conclusione* 4. loqui de Verbo inadæquatè accepto, quatenus à nobis potest considerari, prout terminatum ad Deum secundum prædicata absoluta, prout sic autem non importat ad creaturas respectum, non autem negat Verbum diuinum si adæquatè spectetur, quatenus repræsentat omnia prædicata diuina, omnipotentia scilicet, misericordiam, iustitiam, &c. ad creaturas importare respectum, prout sic namque nec, à nobis concipi potest vt exprimens hæc prædicata, quin ad creaturas respectum importet.

57 *Dubium pro complemento quæstionis.* Pro complemento quæstionis disputandum erat in præsenti ratione, cuius dicat Verbum diuinum ad creaturas respectum, an ratione solius proprietatis personalis, an ratione essentiæ solius, an ratione vtriusque? Primum docuit Aureolus apud Capreolum *in* 1. *distinct.* 27. *quæst.* 1. *conclusione* 5. Secundum docere videntur Capreolus *ibi*, Caietanus *in præsenti*, §. *in responsione ad* 1. & Ferrara 4. *Contra Gentes cap.* 13. Tertium tenet Vazquez *disp.* 144. *capit.* 2. & Arrubal *disput.* 126. *capit.* 3. Suarez vero *lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 22. aliter distinguendum existimat, asserens, aliud esse loqui de ratione formali repræsentandi, supra quam fundatur respectus, aliud autem de modo habendi illam, scilicet, ex vi processionis, primum ait conuenire Verbo ratione solius essentiæ, vnde respectus manifestatiui est toti Trinitati communis, secundum conuenire Verbo ratione proprietatis personalis; ex hoc enim habet, quod ei ex vi processionis communicetur ratio repræsentatiui. Et hoc verum est: cæterum aliquid addendum, & aliter distinguendum existimo, videlicet, respectum ad creaturas, vt præcisè manifestatas, & cognitas, conuenire Verbo ratione solius essentiæ, respectum vero ad illas, quatenus Verbo dictas, competere Verbo ratione essentiæ, vt rationis formalis, & ratione proprietatis personalis, tanquam conditionis.

58 *Resolutio probatur.* Primum patet: nam respectus ad creaturas cognitas supra cognitionem fundatur, & respectus ad illas vt manifestatas, supra essentiam, vt habet rationem Verbi essentialis; at ratio cognitionis, & Verbi essentialis non competunt Verbo ratione proprietatis personalis, nisi solum quoad modum se habendi ex vi processionis, cum perfectiones essentiales sint, & toti Trinitati communes: ergo habitudo ista pro ratione formali fundandi habet solam essentiam, non relationem, nisi tantum quoad modum habendi, videlicet, ex vi processionis. Secundum probatur primo: nam habitudo ad creaturas, vt dictas, non dicit solam rationem manifestationis, sed insuper addit, quod sit manifestatiuum productum, & expressum ab alio; at ad rationem producti, & expressi concurrunt essentia, vt ratio formalis terminandi productionem, & relatio vt conditio: ergo ad fundandam habitudinem ad creaturas, vt dictas, concurrit essentia, tanquam ratio formalis, & relatio vt conditio.

Secundo: nam etsi aliæ personæ dicant, ratione essentiæ, habitudinem repræsentatiui ad creaturas, nulla tamen dicit habitudinem ad illas vt dictas, aliàs Pater, & Filius dicerent creaturas Spiritui Sancto, sicut illas dicunt Verbo: ergo habitudo ad creaturas, vt dictas, non fundatur nudè supra essentiam, sed super illam vt modificatam relatione secundæ personæ; & consequenter hæc, saltim ingreditur, tanquam conditio. 59

Poterat etiam disputari, an Verbum essentiam importet in recto, & primario, & in obliquo naturam? Cæterum ista quæstio communis est omnibus Diuinis personis, & agitatur *supra quæst.* 29. Et hæc de ista disputatione, applicanda litteræ Magistri *in* 1. *dist.* 27. *vbi in* 2. *quæst. art.* 3. ab Angelico Doctore excitatur, an Verbum ad creaturas respectum importet, si enim importet respectum ad creaturas futuras ex illarum cognitione procedet, sicuti procedit ex cognitione possibilium, si ad possibilia importat respectum manifestatiui. 60 *Dubium alibi remissum.*

DISPVTATIO NONAGINTASECVNDA.

An si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, distingueretur realiter ab illo?

§. I.

De facto Spiritum Sanctum procedere à Filio, probatur.

IN hac difficultate, vt Catholicam veritatem supponimus, de facto Spiritum Sanctum à Filio procedere, quæ veritas contra Græcos in pluribus Concilijs diffinita inuenitur: in Toletano 1. *in Confessione Fidei*: Toletano 3. *Anathematismo* 3. Toletano 4. *cap.* 1. Toletano 6. *cap.* 1. Toletano 8. *in Symbolo*. Toletano 11. *in processione Fidei*. In Lateranensi sub Innocentio 3. *cap.* 1. *In Generali Lugdunensi*, vbi à Græcis, & Latinis cantatum est Symbolum cum illa additione, *Filioque procedit*; ac denique in Tridentino *sess.* 3. *in confessione fidei*. Nu. 1. *De facto Spiritum Sanctum à Filio procedere, est veritas Catholica*

Illam quidam Recentiores confirmant ex illis verbis Ioannis 15. cap. *Cum venerit Paraclytus, quem ego mittam vobis à Patre*: & cap. 16. *Si abiero, mittam eo ad vos*; at vna persona non dicitur mitti ab alia, nisi procedat ab illa: ergo Spiritus Sanctus procedit ab illo. Hoc tamen argumentum inefficax est, & minor, quam assumit est falsa; licet namque sola persona procedens possit mitti, quin circa vt docet Augustinus 4. *de Trinitate cap. vltimo*: Pater à nullo mittitur, quia à nullo est, non tamen est necessum quod persona procedens, ab illa tantum persona à quo procedit, mittatur, sed potest mitti ab ea, à qua non procedit, vt enim docet Augustinus 2. *de Trinitate cap.* 5. Filius mittitur & à se, & ab Spiritu Sancto, & quod ab Spiritu Sancto mittatur, docet D. Thomas *infra quæst.* 43. *art.* 8. probatque ex illis verbis Isaiæ 48. *Nunc misit me Dominus Deus, & Spiritus eius*; & tamen Filius à Spiritu Sancto procedens non est: ergo ex eo quod Spiritus Sanctus mitti perhibeatur à Filio, non probatur quod procedat ab illo, sed solum quod procedat siuè à Patre, siuè à Filio. 2 *Inefficax probatio.*

Quod si aliqui ex Ecclesiæ Patribus vsi sunt hoc argumento, vt probent Spiritus Sancti processionem à Filio. Respondeo, vel argumentum esse contra Græcos ad hominem, qui, vt docet D. Thomas *Opusculo* 1. *cap.* 19. *in fine*, tenet vnam personam non mitti, nisi ab illa à qua æternaliter procedit, quo admisso irrefragabile argumentum contra Græcos conficitur ad probandum Spiritum Sanctum à Filio procedere, eo quod in Scripturis ab illo missus dicatur; vel loqui de missionem secundum authoritatem personæ mittentis admissam, sic autem sola persona, à qua alia procedit illam mittere potest; quia authoritas vnius personæ ad aliam denotat rationem principij. Quod autem missio secundum authoritatem Filio respectu Spiritus Sancti conueniat, constat ex illis locis, in quibus dicitur Spiritum Sanctum missum à Filio; accipere de illo, in quibus verbis ordo principij, & authoritas importatur; sic D. Thom. loco allegato Athanasium interpretatur, & cum Augustino componit. In quo sensu optimum argumentum ad veritatem illam suadendam ex missione conficitur. 3 *Quo sensu efficax sit.*

Secundo suadetur ex illis locis Scripturæ, in quibus Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Filij: Romanorum 8. *Si quis autem Spiritum* 4 *Suadetur 2. ex Sacra Scriptura.*

ritum Christi non habet, hic non est eius. Ad Galatas 4. *Missit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra.* Et Actuum Apostolorum 16. capit. *Tentabant ire Bithiniam, & non permissit eos Spiritus Iesu:* quæ testimonia intelligenda esse de Christo non ratione humanitatis, sed diuinitatis, probat D. Thomas *quæst.19. de potentia art.* 4. eo quod Spiritus Sanctus non dicitur esse hominis vt dantis, sed vt habentis, dicitur autem Spiritus Christi vt dantis, iuxta illud Ioannis 4. capit. *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis.* Et Actorum 5. capit. dicitur: quod *dedit Spiritum Sanctum obedientibus sibi*; non ergo interpretari possunt prædicta testimonia de Christo ratione humanitatis, sed ratione diuinitatis: vel ergo dicitur absolutè esse eius, vel dicitur esse eius, vt Spiritus eius: si primum non potest saluari, absque authoritate Filij ad Spiritum Sanctum, non enim potest aliquis dici alterius absolutè, nisi iste in illum habet authoritatem, vt constat in nobis: nam licet possit vnus homo dici alterius cum addito, sine eo quod intet illos interueniat authoritas, vt Petrus dicitur socius Ioannis, non tamen potest dici Petrus Ioannis absolutè, nisi Petrus in Ioannem habeat authoritatem; cumque authoritas inter personas diuinas titulo seruitutis, aut possessionis esse non possit, debet esse authoritas originis. Si secundum, etiam colligitur à Filio procedere: nam Spiritus secundum quod est personale in diuinis, dicitur relatiuè ad spirantem, sicut Filius ad generantem: ergo sicut Verbum non potest dici Filius, nisi generantis, ita Spiritus Sanctus nequit dici Spiritus alicuius, nisi tantum spirantis; & consequenter ex hoc, quod dicatur Spiritus Filij, rectè colligitur ab illo producere.

5 *Duplex argumentum ex verbis Ioannis.* Tertio probatur ex illis verbis Ioannis capitulo 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Ex quibus verbis duplex argumentum, conficitur pro hac veritate: primum est; Spiritus Sanctus accipit à Filio scientiam, vt interpretantur Austustinus, Cyrillus, & Chrisostomus ad illum locum: ergo ab illo accipit substantiam, & essentiam; & consequenter ab illo procedit.

6 Secundum: omnia quæ habet patet sunt Filij, præter id in quo relatione opponuntur, vt tradunt communiter Concilia, & Patres, & infinitas Filij suadet, quæ petit cum Patre conuenire in omnibus his, in quibus non opponuntur; at spiratio actiua conuenit Patri, & in illa non est oppositio inter Patrem, & Filium: ergo spiratio actiua conuenit Filio; & consequenter ab illo Spiritus Sanctus procedit. Quod amplius confirmari potest: nam ipse Christus hanc facit consequentiam in præallegatis verbis: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt; sed Spiritus Sanctus est à Patre: ergo de meo accipiet*: ergo similiter bonitas huius consequentiæ debet admitti: *Omnia quæ habet Pater, sunt Filij; sed Spiritus Sanctus accipit à Patre naturam: ergo illam accipit à Filio*; & consequenter procedit ab illo.

7 *Obiectio.* Si dicas: in hoc testimonio Christum non loqui de processione æterna Spiritus ab ipso. Tum, quia non dixit de me, aut à me accipiet, sed de meo, cum tamen primum congruentius assereret si de tali processione loqueretur. Tum etiam, nam non dixit accepit, aut accipit, sed de futuro *accipiet*, cum tamen si de æterna processione loqueretur, primum congruentius assereret, processio namque æterna non est futura: ergo ex illo non bene probatur veritas Catholica processionis Spiritus Sancti à Filio.

8 *Soluitur.* Respondeo negando antecedens: ad primam probationem dicatur, rectè *de meo accipiet*, dixisse, vt non à se quatenus à Patre distincto, sed vt cum Patre conuenit processionem exprimeret.

Ad secundam dicatur, processionem Spiritus Sancti, cum æterna sit, omnes temporum differentias complecti; & consequenter sicut significatur verbo de præsenti, & præterito, ita etiam significari potest verbo de futuro. Argumenta, quibus Græci dicuntur, fictilia sunt; etsi quæ difficultatem aliquam ingerunt, *infra* diluentur.

§. II.

Reijciuntur duæ sententiæ.

9 *Reijcitur Gotfredus asserens hanc quæstionẽ inutiliter disputari.* PRæmissa igitur veritate Catholica, antequam ad præcipuam controuersiam veniamus reijciendæ sunt duæ sententiæ. Prima est Gotfredi *quodlibeto septimo quæst.*4. docentis, hypostasim, vtpotè impossibilem admittendam non esse, ac per consequens inutiliter disputari hanc quæstionem, à qua sententia parum, aut nihil distat Granadus *tract* 10. *disp.*7. affirmans ex data hypotesi sequi vtramque partem contradictionis, scilicet, Spiritum Sanctum distinguendum à Filio, & non distinguendum ab illo. Primum probat argumentis D. Thomæ secundum argumentis Scoti, ex quo clarè infertur inutiliter disputari hanc quæstionem, sicut inutiliter quis disputaret, an si homo esset, & rationalis non esset, esset resibilis, eo quod ex hypotesi ista sequeretur vtrumque scilicet non esse risibilem, & esse risibilem, primum ex rationalitate negata, secundum ex eo quod supponitur homo; & consequenter cum radice risibilitatis.

10 *Vtilitas quæstionis ostenditur 1.* Cæterum hypotesim esse admittendam, & vtilitatem quæstionis probat in primis communis Theologorum consensus, qui suppositionem admittunt, & quæstionem mouent. *Secundo.* Secundo, Patres Latinos hac suppositione vsus fuisset, vt ex illa inferentes negationem distinctionis Spiritus Sancti à Filio Græcos conuincerent processionem à Filio fateri, quia realem illorum distinctionem non diffitebantur.

Tertio. Tertio: nam si Spiritus Sanctus non procedens à Filio, ab illo non distingueretur, per euidentem consequentiam infertur rationem distinctionis Spiritus Sancti à Filio esse, quod ab illo procedat: ergo adhoc inuestigandum vtiliter quæstio agitatur, & suppositio admittitur.

11 *Quarto.* Denique: nam vtiliter disputatur hæc quæstio, an si Deus non esset immutabilis, esset æternus, an si in Deo relationes non essent, manerent in illo personæ distinctæ, & an si homo non esset resibilis, esset ab equo distinctus: prima ad inuestigandum, an immutabilitas sit ratio æternitatis. Secunda ad dignoscendum, quæ sit ratio formalis constitutiua, & distinctiua personarum io Deo. Et tertia ad inueniendum rationem primo hominem constituentem, & ab equo distinguentem, & si in his omnibus suppositiones sint impossibiles: ergo pariter, etsi suppositio à nobis facta impossibilis sit, vtiliter tamen disputatur hæc quæstio ad inuestigandum, quæ sit ratio formalis distinctionis personarum in Deo, & vt exinde, qui negatiuæ adhærent sententiæ Græcos ad suum errorem deserendum conuincant.

12 *Sententia Aureoli.* Secunda sententia est Aureoli *in* 1. *distinct.*11. *quæst. vnica art.* 3. *propositione* 4. in data hypotesi distinguendos esse realiter Filium, & Spiritum Sanctum, se non personaliter: nam maneret persona, eo quod illi deesset relatio spiratoris per quam constituitur in ratione personæ. *Displicet communiter, & reijcitur 1.* Hæc tamen sententia media, vtriusque extremæ auctoribus displicet, & reijcitur primo: nam dato quod Filius maneret à Spiritu Sancto realiter distinctus, maneret vt generationis terminus, & cum relatione subsistente in natura intellectuali incommunicabiliter: ergo maneret distinctus, nedum realiter, sed etiam personaliter à Spiritu Sancto.

Secundo. Secundo: nam dato, quod maneret realitet distinctus à Spiritu Sancto; maneret Filius Patris subsistentis in intellectuali natura; sed implicat intellectu concipere Filium Patris intellectualis, quin intelligatur persona: ergo in data hypotesi, Spiritus Sanctus; non solum distingueretur realiter à Filio, verum etiam personaliter.

13 *Tertio.* Tertio: nam data illi distinctione perseuerante inter Filium, & Spiritum Sanctum, ratio distinguendi inter illos, actiua spiratio non esset; si quidem perseuerat, illa sublata: ergo ratio distinguendi est filiatio, at hæc etiam Filium à Patre distinguit: ergo filiatio est adæquata ratio distinguendi Filium: ergo est adæquata ratio incommunicabilitatis illius; ac proinde, & formalis ratio illum constituens in ratione personæ; ac per consequens illa perseuerante, vt admitti Aureolus, necessario tenetur admittere manere Filium constitutum in ratione personæ, & personaliter ab Spiritu Sancto distinctum.

Quarto. Denique reijcitur eius sententia: nihil namque Patri, & Filio commune potest Filium constituere in ratione personæ; at spiratio actiua est communis vtrique: ergu nequit formaliter Filium constituere in ratione porsonæ, & consequenter, ex negatione illius in prædicta hypotesi, male infert Aureolus non mansuram inter Filium, & Spiritum Sanctum distinctionem realem personarum.

§. III.

Vera sententia eligitur, & authoritate probatur.

14 *Prima sententia.* HIs igitur sententijs reiectis, & difficultatem veniamus, tres aliàs in illa reperio, duas extremas, & vnam inter vtramque mediam. Prima illarum affirmat, in præfata hypotesi Spiritum Sanctum distinguendum fore à Filio. Hanc tenet Henricus *quodlibeto* 5. *quæstion.*9. Scotus *in* 1. *distinction.*11. *quæstion.*2. Ochan *ibidem conclusione* 3. Cartusianus *quæstion.*2. & omnes Scoti Discipuli. *Secunda.* Secunda distinguit de hac quæstione tractata Theologicè, hoc est innitendo in principijs reuelatis, & ex illis arguendo, & tractata metaphysicè, hoc est, spectato solum lumine naturæ, & principijs illius, priori modo docet esset conclusionem Theologicam, quod in prædicta hypotesi Spiritus Sanctus non sit distinguendus realiter à Filio, in posteriori autem sensu tractando quæstionem, vera esse sententiam, quam ex Scoto retulimus. Ita Valentia *disp.*2. *de Trinitate quæst.*10. *punct.*3.

15 *Tertia, & vera sententia.* Tertia, & vera sententia absolutè, & absque vlla distinctione docet, data illa hypotesi, Spiritum Sanctum à Filio realiter non distinguendum. Hanc tenet Diuus Thomas *quæstion.*11. *de potentia artic.*5. In 1. *distinction.*11. *quæstion.*1. *artic.*1. Ad Annibaldum *quæst. vnica artic.*1. *Opusculo* 1. *cap.*49. *Opusculo* 3. *capit.*49. 4.

Con-

D. Thom. Contra Gentes capit. 24. vbi Ferrara. Et in hac quæstione artic. 2. vbi Ferrara. Caietanus, Bañez, Zumel, & Nazarius, Salmanticenses tract. 6. Caiet. disp. 14. dub. 3. Reuerendissimus à S. Thoma disp. 13. art. 3. Suarez Bañez. lib. 10. de Trinitate cap. 2. Vazquez disp. 147. à cap. 4. Arrubal disp. Zumel. 131. Beccanus cap. 6. q. 3. & alij recentiores frequenter.

Nazar. Quæ sententia suadenda est in primis ex Concilio Toletano Salm. 11. in professione fidei, vbi de personis diuinis loquens sic ait: S. Thom. *Hoc solum numerum insinuat, quod ad inuicem sunt, & in hoc nu-* Suarez. *mero carent, quod ad se sunt*; at si Spiritus Sanctus non procederet Vazq. à Filio, non diceretur ad illum ad inuicem, cum non referretur Arrubal. ad illum: ergo nec ab illo realitèr posset distingui. Ex Florenti- Becanus. no sess. 18. illis verbis: *Nulla alia ratio distinctionis, aut discriminis* 16 *est in diuinis, nisi per hoc, quod persona aliqua est ab altera*; at data Prob. 1. hypotesi Spiritus Sanctus à Filio non esset: ergo non maneret in ex Concil. illo per quid à Filio distingueretur realitèr, & consequenter esset Tolet. 11. ab illo realitèr indistinctus.

17 Scotistarum solutio. Respondent Scotistæ, Toletanum per hoc, quod dicit numerum personarum causari per hoc, quod est esse ad inuicem non intendere solam relatiuam oppositionem esse rationem distinctionis realis personarum, sed per relationes personas realiter distingui, in hypotesi autem supposita, etsi Spiritus Sanctus non se haberet relatiuè ad Filium, per relationem spirati distingueretur realitèr ab illo, & sic distinctio esset per esse ad inuicem, id est per relationem, & eodem modo occurrunt verbis Florentini.

18 Impugnatur 1. Sed contra hanc solutionem facit in primis: quod vt Concilium Toletanum explicaret qualiter personæ diuinæ ad inuicem sunt, hæc verba subiunxit: *Quod enim Pater est non ad se, sed ad Filium est, & quod Filius est non ad se, sed ad Patrem est, similiter Spiritus Sanctus non ad se, sed ad Patrem, & Filium relatiuè refertur*: ergo per ly *esse ad inuicem* non intelligitur sola relatio, sed Secundo. relatio relatiuè opposita, & consequenter sublata relatiua oppositione manere non potest distinctio. Deinde: nam aliqua esse inuicem non propriè verificatur, nisi relatiuè se habeant: ergo distingui personas diuinas per *ad inuicem* esse non saluatur cum proprietate per hoc, quod est relationibus distingui, nisi sint relationes relatiuè oppositæ.

Tertio. Tertio: nam Florentinum duo capita distinctionis distinguit, nempè à quo alius, & qui ab alio; at *à quo alius* solum distinguit à termino, qui est ab illo: ergo *qui ab alio* solum realiter distinguit ab illo, à quo est vt à principio, & consequenter Spiritus Sanctus per hoc quod est ab alio procedere, solum potest distingui ab illo, qui est suæ processionis principium.

19 Quarto. Denique: nam Florentinum verba relata protulit ad probandum, quod Spiritus Sanctus procedat à Filio, ex eo quod nulla est ratio distinctionis in diuinis, nisi per hoc, quod vna persona est ab alia; at si procedere ab vna sufficeret, vt ab omnibus maneret distincta, non rectè concluderet: ergo sentit manifestè, quod persona procedens per suam processionem, solum potest realiter distingui ab illa à qua procedit; & consequenter sublato, quod Spiritus Sanctus procedat à Filio, tollitur realis à Filio distinctio.

20 Secunda solutio ex Valentia. Secundo responderi potest ex doctrina Valentiæ, ex prælegatis testimonijs solum concludi distinctionem, quæ de facto inter Personas Diuinas reperitur ex relatiua oppositione venire, non autem, quod in facta hypotesi non possit distinctio realis Spiritus Sancti à Filio saluari, absque vnius ab alio processione.

Reijcitur 1. Sed contra primo: nam eo ipso, quod distinctio Spiritus Sancti à Filio, vt à formali ratione proueniat de facto à relatione relatiuè opposita, & fundata in origine ab illo, per euidentem consequentiam infertur ablata processione in quacumque hypotesi non posse inter vtrumque distinctionem realem manere, sicut quia rationalitas est formalis ratio distinguendi hominem à bruto, quæcumque hypotesis auferens rationalitatem ab homine, aufert distinctionem, qua gaudet ab equo: ergo admisso processionem vnius personæ ab alia, esse rationem formalem distinctionis inter personas, in quacumque hypotesi auferatur processio, nequit realis distinctio manere.

21 Secundo. Secundo: nam in diuinis, quidquid est possibile, de facto est, & quidquid de facto non est, est omnino impossibilie: ergo si de facto non datur distinctio, nisi ratione oppositionis relatiuæ fundatæ in origine, est omnino impossibilis distinctio ex relatione non relatiuè opposita causata; & consequenter quæuis suppositio tollens inter Filium, & Spiritum Sanctum relatiuam oppositionem in origine vnius ab alio fundatam, tollit ex consequenti realem distinctionem vtriusque.

22 Secundo principaliter prob. conclusio. Secundo principaliter suadetur conclusio: nam in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio; at in hypotesi, quod Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non daretur in vtrumque relatiua oppositio, cum omnis oppositio relatiua in diuinis in origine fundetur, vt contrarij Authores fatentur: ergo nec realis inter vtrumque distinctio datur. Minor cum consequentia tenet. Maior autem proba- Maior prob. 1. ex Boetio. tur primo ex Boetio *lib. de Trinitate* non procul à fine, vbi ait quod solo relatio in Diuinis Trinitatem multiplicat.

Secundo ex Anselmo *libro de processione Spiritus Sancti in secundo capite*, non remotè à principio, vbi docet, quod Pater, & Secundo ex Ansel. Filius in omnibus vnum sunt, nisi in his, in quibus inter eos distinguit relationis oppositio, & hoc propter vnitatem essentiæ; at in tribus personis vnitas essentiæ inuenitur: ergo in tribus personis omnia vnum sunt, in quibus relationis oppositio non obuiat.

Vbi aduertatis obiter, Gabrielem Vazquez liuore forte impugnandi Diuus Thomas qui pro maiori nostri discursus Anselmum adducit, asserere in doctrina Anselmi non reperiri, sed fallitur, nec vidit Anselmum, vt ipsum legenti constabit. Denique suadetur ratione: in omnibus enim perfectionibus absolutis est inter diuinas personas perfectissima vnitas, in relationibus autem realis inter diuinas personas reperitur distinctio: ergo sola oppositio relationis causa est distinctionis realis inter diuinas personas. 23 Tertio ratione.

Respondet Scotistæ, non esse idem oppositionem relationis, & oppositionem relatiuam, gaudet enim relatio duplici oppositione, relatiua scilicet, & disparata, quando ergo communiter Theologi, & Patres affirmant solum oppositionem relationis rationem esse distinctionis realis inter diuinas personas, non est intelligendum de oppositione relationis tantum relatiua, sed vel relatiua, vel disparata: in casu autem, quod Spiritus Sanctus à Filio non procederet, haberet oppositionem relationis disparatam cum illo, etsi non relatiuam; ac proinde posset realiter ab illo distingui. 24 Solutio Scotistarum.

Sed contra: nam quod absoluta realiter non distinguant personas, bene autem relatiua prouenit ex oppositione, quæ propria est relationi non communis sibi, & absolutis; at in oppositione disparata relationes, & absolutæ perfectiones conueniunt, relatiua vero oppositio propria est relationi: ergo quod relatio realiter distinguat personas, non vero absoluta perfectio, non habet ratione oppositionis disparatæ, sed ratione oppositionis relatiuæ. 25 Impugnatur 1.

Secundo, etsi oppositio disparata inter absolutas perfectiones sufficiat causare in creaturis realem distinctionem, in Deo autem propter infinitatem cuiusvis perfectionis diuinæ non sufficit, sed ratione infinitatis petit quæuis absoluta perfectio omnes alias sibi identificare: ergo quamuis in creaturis oppositio disparata inter relationes sufficiat ad illas realiter distinguendas, in Deo autem ratione infinitatis non potest disparata relationum oppositio distinctionem realem inducere, sed sola relatiua. Secundo.

Tertio, est maior est disparata oppositio inter absolutum, & relatiuum, quam inter duas relationes, & tamen, quia inter absolutum, & relatiuum oppositio relatiua non est, non datur in illa realis distinctio in Deo: ergo nec inter duas relationes dabitur realis distinctio ratione oppositionis disparatæ, nisi inter illas sit realis relatiua oppositio. Tertio.

§. IV.

Duplici ratione probatur nostra sententia.

Tertio principaliter suadetur conclusio, & impugnatur solutio præcedens: relatio spirationis non est distincta realiter à Paternitate, & filiatione; at hæc indistinctio non aliunde prouenit, nisi quia non opponitur illis relatiuè: ergo sola oppositio relatiua relationis sufficit causare realem distinctionem in Deo. 26 Tertio principaliter prob. conclusio.

Respondent Scotistæ negando minorem, sed quia non opponuntur disparatè realiter, sed ratione, aut formaliter ex natura rei. Quod si ab illis inquiras, qua ratione relatio spiratoris realiter disparatè non opponatur filiationi, & paternitati, relatio autem spirati ex proprio conceptu opponatur oppositione reali disparata relationi geniti, & Filij? Quidam ex illis cum subtilissimo Doctore respondent, hoc esse, quia non repugnat idem agens duplici actione duos terminos producere, repugnat autem ex terminis, eundem terminum duplici emanatione, seu actione adæquata produci; cumque relatio spiratoris, & paternitatis supra actionem fundetur vt in agente, relatio autem geniti in passiua generatione, qua producitur Filius, & relatio spirati, in passiua processione impulsus, hinc fit, quod relatio spirati reali disparata oppositione gaudeat cum relatione geniti, relatio autem spiratoris cum paternitate realitèr disparatè non opponitur. Alij uero argumenti succumbentes, non aliam tradunt rationem discriminis, nisi quia hoc est hoc, & illud est illud. 27 Solutio Scotistarum.

Sed neutra solutio argumento satisfacit, & contra primam facit primo: nam vel loquitur de distinctione virtuali vtriusque processionis, vel de distinctione reali; si primum, falsum est non posse eundem terminum realitèr, duplici processione virtualiter distincta procedere, imo est impossibile, quod processiones passiuæ virtualiter solum distinguantur, & quod illorum termini realitèr 28 Alij videtur arg. succumbere. Contra primam Arg. 1.

realitèr distinguantur, cum passina processio cum termino adæquatè identificetur. Si secundum, est petito principij manifesta, cum enim passiuæ origines in relatione consistant, asserere, quod relationes spirati, & geniti realitèr distinguerentur, quia passiuæ origines distinguerentur realiter, est idem per idem respondere, & principium petere; nam quoad hoc eadem est difficultas, quomodo in prædicto casu distingnantur realitèr origines, sine eo quod vna ab altera sit, ac quomodo realiter differant relationes absque oppositione relatiua?

29 *Secundo.* Secundo: nam si ex creatis argumentum desumitur, non minus repugnat terminum productum cum actione sui principij, & illius aliqua relatione identificari, quam eundem terminum duplici processione adæquata producit; at primo non obstante in diuinis filiatio producta identificatur realitèr cum actione spiratiua, & relatione spiratoris, quæ identificantur cum Patre generante Filium, quia inter filiationem, & spirationem actiuam non est relatiua oppositio: ergo non obstante secundo, relatio spirati, & geniti inter se identificabuntur, si ab illis tollatur relatiua oppositio, vt in præfata hypotesi fit.

30 *Secunda solutio reijcitur 1.* Deinde contra secundum facit primo, non esse rationem, sed potius argumento plane succumbere, cum huius rei inquiramus rationem, cur vnum sit talis conditionis vt realiter ab alio distinguat sine oppositione relatiua, cum tamen omnia alia, inter quæ realis relatiua oppositio non datur, identificata inueniantur, ad quod respondere, quod hoc est hoc, & illud est illud, voluntarium est, & impugnatione indignum. *Secundo.* Secundo: nam inanem, & absque fructu facit totum Theologorum laborem in inquirendo, cur Verbum Filius sit, & non Spiritus Sanctus? Cur imago sit Verbum, & non impulsus? Et cur Patris imago sit, & non sui, nec Spiritus Sancti? cum omnibus his quæstionibus, & sexcentis alij, in quibus inuestigandis sudant Theologi, satis occurreretur dicendo; quia hoc est hoc, & illud est illud.

31 *Tertio.* Tertio: nam hoc esse tale vt distinguat realitèr, alia autem talia non esse vt realiter distinguant, vel habetur ex quidditatiua notitia huius, & aliorum, vel ex notitia tradita per fidem; non primum, cum nihil entitatis diuinæ possit quidditatiuè à viatore cognosci. Nec secundum: primo, nam fides, quæ docet relationem spirati esse talem, vt à relatione geniti distinguat realitèr, loquitur de ratione spirati, quæ de facto datur: ergo ex notitia, quam ex fide habemus de tali relatione, solum licet colligere, hanc quæ de facto datur talem esse vt distinguat, non tamen talem fore in omni suppositione. Patet consequentia: nam in tali suppositione tollitur ab hac relatione aliquod prædicatum sibi identificatum, nempè, quod à Filio procedat: ergo ex eo quod per fidem habeamus modo distinguere, nullum argumentum habemus ad probandum in tali suppositione realem distinctionem præstituram. Secundo: nam relatio spirati, quæ de facto distinguit realiter ab Spiritu Sancto, realiter à Filio procedit: ergo ex hoc, quod de facto talis sit vt distinguat, non rectè colligitur in hypotesi, quod non procedat à Filio, talem esse futuram vt ab illo realiter distinguat. Explicatur amplius, hæc relatio spirati, quia hæc est de facto à Filio procedit, & relatio spiratoris, quia hæc est non procedit realiter à Patre, nec à Filio; & tamen non licet inde in præfata hypotesi argumentari, relationem spirati, quia hæc est à Filio fore processuram: ergo ex eo quod modo, quia hæc realiter distinguat à relatione geniti, non licet colligere in hypotesi facta, talem fore, vt realiter distinguat ab illa.

32 *Denique prob. conclusio.* Denique probatur nostra sententia, & hucusque dicta confirmantur, & vrgentur: sola oppositio relationis, peculiaris lineæ relatiuæ, & impotens conuenire modis absolutis, potest in diuinis distinguere realiter; at sola oppositio relatiua est relatiuorum propria, non disparata, nam non est ratio cur nequeat conuenire modis absolutis: ergo sola oppositio relationis relatiua est sufficiens ad distinguendum realiter in diuinis.

Explicatur 1. Explicatur hoc primo: si relatio distinguit realiter ratione oppositionis disparatæ, nulla est ratio assignabilis, cur modi absoluti omnino, nequeant realiter in diuinis distinguere; quia non est ratio, cur nequeant realiter disparatè opponere; at iuxta communem Scotistarum sententiam modi absoluti nequeunt realiter distinguere: ergo relatio distinguit non ratione oppositionis disparatæ, sed ratione oppositionis relatiuæ realis.

33 *Conf. 2.* Confirmatur secundo: oppositio disparata cum vno, absque habitudine principij, vel termini ad illud, potest per vos realiter in diuinis distinguere: ergo oppositio disparata ad omne, absque habitudine principij producentis, vel termini producti ad aliquod, sufficiens erit ad distinguendum realiter in diuinis, cum non sit maior ratio in ordine ad vnum, quam in ordine ad omne; sed oppositio disparata ad omne extremum distinctionis sine habitudine respectiua alicuius, præstaretur à modo absoluto; nam respectiuus esse non potest, nisi exprimat habitudinem relatiuam ad aliquid: ergo si oppositio solum disparata cum vno sine habitudine relatiua ad illud, potest in diuinis distinguere realiter, possunt modi omnino absoluti, realiter in diuinis distinguere.

34 *Aliter idem arg. formatur.* Alia via potest idem argumentum proponi: si Spiritus Sanctus posset à Filio distingui sine processione ab illo, posset ab illo distingui, etsi à nullo, nec à Patre procederet; consequens admitti nequit, aliàs posset in diuinis dari Trinitas personarum absque omni processione: ergo si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo. Probatur sequela: dato quod vna persona ab altera distingueretur absque processione ab illa, non est assignabilis ratio impossibilitatis distinctionis realis in diuinis, nisi intercedat processio: ergo erit dabilis Trinitas personarum in diuinis, absque vllius personæ ab altera processione.

35 *Colligitur ex dictis contra Valentiã.* Ex dictis colligo contra Valentiam, non solum Theologicè, sed etiam metaphysicè tractando quæstionem veram esse sententiam D. Thomæ. Quod probo: nam licet ratio naturalis non dictet Trinitatem personarum, quod tamen si danda est distinctio realis inter illas, non possit nisi à relatiua oppositione venire, naturalis ratio suadet, at ex hoc principio cognito ab authoritate colligit prædictus Auctor, non fore realiter distinguendum à Filio in hypotesi data; & consequenter veram esse nostram sententiam Theologicè argumentando: ergo ex illo naturaliter cognito idipsum colligitur; ac proinde vera debet censeri metaphysicè argumentando. Maiorem, in qua est difficultas, sic probo: naturali ratione cognoscitur Deum esse vnum, & pluralitas Deorum naturali ratione impossibilis iudicatur: ergo naturalis ratio suadet vnitatem diuinæ naturæ: ergo & vnitatem omnium perfectionum absolutarum, cum eadem ratio sit de natura, ac de alijs perfectionibus diuinis; tum sic: ergo ratio naturalis suadet non posse in diuinis perfectiones absolutas multiplicari realiter; & consequenter, quod si intra Deum aliqua realis personarum distinctio est ponenda, non potest à perfectionibus absolutis præstari, sed à relationibus ratione oppositionis, ipsis peculiaris, quæ solum est relatiua oppositio; cum disparata, vt supra argumentabar, relationes cum perfectionibus absolutis conueniant.

§. V.

Tribus argumentis occurritur.

36 *Arg. 1.* IN contrarium obijcitur Authores contrarij, primo Anselmum *libro de processione Spiritus Sancti cap. 2.* illis verbis: *Filius autem, vt interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus Sanctus de illo sit, & procedat, ideò non est Spiritus Sanctus, nec Spiritus Sanctus Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus vero Sanctus, non nascendo, sed procedendo:* ergo sentit Anselmus solam differentiam penes nasci, & procedere, processione vnius ab alio seclusa, esse sufficientem causam distinctionis realis Spiritus Sancti à Filio; & consequenter in hypotesi, quod à Filio non procederet, ab illo realiter distingueretur.

37 *Explicatio prima reijcitur.* Variè occurritur huic Anselmi testimonio ab Authoribus nostræ sententiæ, primo quidam respondent loqui Anselmum de processione, & natiuitate, quatenus de facto sunt, & quia de facto processio generationem supponit, & illi relatiuè opponitur, sit vt non sentiat, sublata processione Spiritus Sancti à Filio, permansuram inter vtrumque realem distinctionem. Sed non satisfaciunt: nam Anselmus hanc causam distinctionis tradit interim, dum contra Græcos non probat Spiritum Sanctum à Filio procedere: ergo processionem Spiritus Sancti à Filio non assumit pro causa distinctionis, aliàs non distingueret inter vnam causam, & aliam, sed vtramque traderet statim, vel vnam in alia includeret.

38 *Secunda reijcitur 1.* Secundo alij respondent, loqui de distinctione veluti specifica inter Filium, & Spiritum Sanctum, non de distinctione reali entitatiua, prima autem sufficienter ex distinctione inter generationem, & processionem desumitur; secus autem secunda. Sed nec isti sufficienter occurrunt, primo: nam in ordine ad specificam distinctionem, potius processionibus prouenit à terminis, quam terminis à processionibus, cum passiones à terminis speciem desumant: ergo cum Anselmus causam à priori distinctionis inter Filium, & Spiritum Sanctum constituat, non loquitur de specifica, sed de reali distinctione, quæ relationibus à fundamento prouenit, tanquam à ratione priori.

39 *Secundo.* Secundo: nam vt constat ex Anselmo *in cap. 4.* distinctionem, quam negat inter relationem spiratoris, paternitatem, & filiationem, concedit relationibus geniti, & spirati, & huius distinctionis causam constituit natiuitatem, & processionem; at distinctio spirationis à paternitate, & filiatione est distinctio veluti specifica in linea relationis: secus autem realis entitatiua: ergo hanc concedit relationibus geniti, & spirati, & huius distinctionis reddit pro causa differentiam natiuitatis, & processionis.

40 *Solutio P. Vazquez excluditur.* Vazquez *vbi supra*, quem alij Recentiores sequuntur, oneri argumenti succumbunt fatentes Anselmum in opposita fuisse sententia. Falluntur tamen primo, quia D. Thomas, cui magis est credendum, Anselmum interpretatur, & in sui fauorem adducit

adducit *quæst. 10. de potentia art. 5.* Tum etiam, nam principium illud, cui totum nostræ sententiæ robur innititur, scilicet, in diuinis omnia esse vnum, vbi relationis oppositio non obuiat, ex doctrina Anselmi desumitur, vt contra Vazquium vidimus in disputationis principio: ergo ne contradictio in doctrina Anselmi admittatur, nullatenus dicendum est oppositæ sententiæ patrocinium dedisse.

41 *Vera explicatio Anselmi.* Quare his omissis responsionibus, vera est, quam tradit D. Thom. *quæst. 10. de potentia art. 1. ad 3.* scilicet, Anselmum non ex propria sententia allegata verba protulisse, sed disputatiuè, & supposita sententia Græcorum distinguentium realiter Spiritum Sanctum à Filio, absque eo quod ab illo procedat. Quam esse germanam Anselmi interpretationem exinde colligitur primo, quod aliàs sibi esset contrarius, cum vt ex ipso retulimus vulgatum illud Theologorum axioma, in diuinis omnia esse vnum, vbi relationis oppositio non obuiat, in illius doctrina, quam tradit libro de processione Spiritus Sancti, multoties reperiatur expressum. Secundo: nam in illis capitibus iacet Anselmus fundamenta, in quibus Græci, & Latini conuenimus, quorum vnum est realis Spiritus Sancti à Filio distinctio; ne ergo sententiæ Catholicæ, quam fatentur Latini, & nondum ipse contra Græcos ostenderat de Spiritus Sancti à Filio processione, coarctaret realem Spiritus Sancti à Filio distinctionem, verba relata protulit, non ex propria sententia, sed disputatiuè supponendo sententiam Græcorum.

42 *Replic.* Sed oppones contra istam interpretationem Anselmum in eodem libro *cap. 4.* cum sibi obiecisset, quod si ex identitate essentiæ inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, sequitur, aut Filium esse principium Spiritus Sancti, qui procedit à Patre, aut Filium à Spiritu Sancto procedere, etiam ex identitate essentiæ inter Filium, & Spiritum Sanctum, sequitur quod Filius spiratur, aut Spiritus Sanctus generetur, his verbis respondet: *Sed quid ego? Habent vtique, à Patre esse Filius, & Spiritus Sanctus, sed diuerso modo, quia alter nascendo, alter procedendo, vt alij sint ad inuicem per hoc quod dictum est, & ideo cum nascitur vnus non potest cum eo nasci ille, qui per hoc est alius ab illo, qui non similiter nascitur sed procedit, & cum vnus procedit, nequit ille simul procedere qui per hoc est alius ab illo, qui non similiter procedit, sed nascitur:* ergo Spiritum Sanctum à Filio distingui, ex eo quod vnus natiuitate, alter processione producitur, quin ad hoc requiratur vnum procedere ab alio asseritur ab Anselmo, non ex aliorum, sed ex propria sententia, non disputatiuè, sed assertiuè.

43 *Resp.* Respondeo negando consequentiam, nec vt argumentum dilueret necessarium erat verba allegata ex propria sententia proferre, nam cum argumentum illud sibi personam Græcorum gerens obiecisset, sufficienter illud diluebat, illa proferens ex illorum sententia, ac si ita responderet: vos dicitis Spiritum Sanctum à Filio realiter distingui, solum per hoc, quod procedat; Filius, aut generetur: ergo per hoc interuenit inter illos realis oppositio; & consequenter ex vnitate in essentia, qua gaudent, non licet colligere, quod si vnus procedit, alter etiam procedat, vel si vnus generatur, alter similiter generetur cum ipso: nam ex vnitate essentiæ inter illas tantum colligitur debere conuenire in illis prædicatis, in quibus illo relatio non distinguit. Cæterum cum Pater non differat à Filio per actiuam spirationem, sequitur ex vnitate essentiæ, quam habet, quod si Pater spirat, Filius etiam debeat spirare.

44 *Secundò arguunt.* Secundo obijciunt: impossibile est, quod vna persona duplici processione adæquata procedat. Tum, quia vt docet Ricardus de Sancto Victore 4. de Trinitate cap. 13. & 15. *Per hoc personæ secundum originem differunt, quod altera originem habet, & altera originem caret, vel si originem habet, origo vnius differt ab origine alterius.* Tum etiam, nam secundum originis modum differunt personæ; & consequenter nequit vna persona duplici adæquata processione gaudere; at etiam si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, origo tamen vnius differret ab origine alterius, cum per sola principia formalia, intellectum nempè, & voluntatem, quocumque alio circumscripto distinguantur origines: ergo in data hypotesi, quod Spiritus Sanctus non procederet à Filio, realiter differret ab illo.

45 *Resp. 1.* Respondeo ex D. Thoma *quæst. 10. de potentia art. 5. ad 1. 2. 3. & 4.* Et *in præsenti art. 2. ad vltimum*, vel concessa maiori negando minorem, quia vt docet D. Thomas *supra quæst. 27. artic. 3. ad 3.* processio per voluntatem differt à processione per intellectum ratione ordinis originis, quam dicit ad illam, vnde ordine originis ab illa sublato, vt fit in præfata hypotesi, non est duplex, sed vna processio realiter.

Secundò. Vel claritatis gratia, distinguo maiorem: duplici adæquata realiter, & realiter distincta, concedo maiorem: duplici adæquata solum cum vna ex formalitatibus in termino inuentis, & virtualiter ab alia distincta, nego maiorem, distinguo minorem: origo vnius differret ab origine alterius in præfata hypotesi realiter, nego minorem: virtualiter solum, concedo minorem, & nego consequentiam. Nec verum est penes sola principia formalis distingui realiter origines, sed per hoc, quod vna alteram supponat, & sit à termino per illam producto, vt constat in originibus actiuis, quæ realiter non distinguuntur, eo quod vna non est origo alterius, distinctio autem ex principij; desumpta, solum est virtualis, & veluti specifica, quæ cum identitate reali compatitur, & necessa coniuncta inuenitur, nisi interueniat habitudo originis.

Impostura P. Vazquez. Quæ doctrina cum expressa sit D. Thomæ, nec potuerit doctis Thomistis laterè, apertè fallitur Vazquez affirmans quosdam Thomistas oscitanter in præfata hypotesi admittere passiuas origines fore realiter distinguendas, & Spiritum Sanctum à Filio realiter non distinguendum. Sed ipse potius oscitanter, & liuore impugnandi legit Thomistas, qui in prædicto casu, non realem distinctionem, sed virtualem solum admittunt inter passiuas origines.

Si dicas, in præfata hypotesi Filius adæquatè per generationem supponeretur productus: ergo per processionem, non Filius, sed persona realiter ab illo distincta deberet produci. Respondeo distinguendo antecedens: adæquatè realiter, nego antecedens: adæquatè formaliter, concedo antecedens, & distinguo consequens: non produceretur Filius formaliter sub formalitate Filij, concedo consequentiam: realiter secundum aliquam formalitatem sibi identificatam, nempè relationem spirati, quæ in præfata hypotesi illi identificaretur, nego consequentiam. 46 *Instantia diluta.*

Instabis: processio per voluntatem essentialiter petit pro termino proprietatem constituentem personam; at eo ipso, quod terminetur ad Filium identicè sub aliqua formalitate sibi identificata, terminari nequit ad proprietatem constituentem personam: ergo repugnat illi in quauis suppositione formalitatem identificatam cum Filio habere pro termino. 47 *Instabis.*

Respondeo distinguendo maiorem: adæquatè accepta, concedo maiorem: concepta inadæquatè, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguo consequens: in quauis suppositione eius adæquatam rationem saluante, concedo consequentiam; non saluante, nego consequentiam. Itaque processio per voluntatem considerari potest, penes ordinem ad principium formale, scilicet, voluntatem, & penes ordinem ad principium *quod*, scilicet, Patrem, & Filium, ex primo ordine solum petit pro termino impulsum, ex secundo petit impulsum personaliter subsistentem; cum ergo in prædicta hypotesi non maneat processio per voluntatem penes ordinem ad principium *quod*, scilicet Patrem, & Filium, sed solum cum ordine ad voluntatem, nec manet cum prædicato essentiali processionis à Patre, & Filio; consequens fit, quod non maneat cum exigentia termini constituentis personam, sed aduenientis personæ, constitutæ. *Resp.*

Tertio obijciunt: non solum relatiua, sed etiam disparata relationis oppositio sufficit ad distinguendum realiter in diuinis: ergo ex eo quod in prædicta hypotesi non maneat inter Filium, & Spiritum Sanctum relatiua oppositio, non rectè colligitur non ferè realiter distinguendos. 48 *Arg. 3.*

Consequentia tenet ex dictis, antecedens autem probant dupliciter: primo, nam filiatio realiter distinguit Filium à Spiritu Sancto; & tamen non relatiuè opponitur illi, cum non referat Filium ad Spiritum Sanctum, in quo relatiuè opponere consistit: ergo relationis oppositio non relatiua, realiter in diuinis distinguit. *Antec. prob. 1.*

Secundo, casu in quo Spiritus Sanctus à solo Filio procederet, processio illum à Patre distingueret realiter, aliàs Filius à quo Spiritus Sanctus procederet, procederet etiam ab aliquo identificato realiter cum Spiritu Sancto, quod non solum est impossibile, sed etiam imperceptibile; & tamen in tali casu processionem opponeret Spiritum Sanctum Patri realiter relatiuè, cum ab illo non esset, sed à solo Filio ergo idem quod prius. 49 *Secundo.*

Respondeo negando antecedens: ad primam probationem, Suarez *vbi supra num. 16.* respondet, filiationem, etsi non referatur, seu referat Filium ad Spiritum Sanctum, esse tamen rationem formalem terminandi Spiritus Sancti relationem ad ipsum, & hoc sufficere ad realem oppositionem relatiuam. Displicet tamen ista solutio: nam licet verum sit sufficere ad realem distinctionem esse rationem formalem terminandi relationem oppositam, falsum tamen iudico filiationem esse rationem formalem terminandi relationem spirati. Tum, quia vt tradunt nostri Thomistæ *in Logica capite de relatione*, in relatiuis eadem forma, quæ est ratio referendi, est ratio terminandi relationem oppositam, quo circa ibi docent relationes formaliter ad relationes terminari; at filiatio non est ratio referendi Filium ad Spiritum Sanctum: ergo nec formalis ratio terminandi relationem spirati. Tum etiam: nam eadem relatio spirati est ratio terminandi ad relationem spiratoris, & ratio referendi Spiritum ad spiratorem: ergo relatio spiratoris erit terminandi, & referendi simul; & consequenter filiatio ratio formalis terminandi non erit. 50 *Prima solutio impugnatur.*

Tum denique: nam ex opposito fieret relationi spirati dupli-

realitèr distinguantur, cum passiua processio cum termino adæquatè identificetur. Si secundum, est petitio principij manifesta, cum enim passiuæ origines in relatione consistant, asserere, quod relationes spirati, & geniti realitèr distinguerentur, quia passiuæ origines distinguerentur realiter, est idem per idem respondere, & principium petere; nam quoad hoc eadem est difficultas, quomodo in prædicto casu distinguantur realitèr origines, sine eo quod vna ab altera sit, ac quomodo realiter differant relationes absque oppositione relatiua?

29 *Secundo.* Secundo: nam si ex creatis argumentum desumitur, non minus repugnat terminum productum cum actione sui principij, & illius aliqua relatione identificari, quam eundem terminum duplici processione adæquata produci; at primo non obstante in diuinis filiatio producta identificatur realitèr cum actione spiratiua, & relatione spiratoris, quæ identificantur cum Patre generante Filium, quia inter filiationem, & spirationem actiuam non est relatiua oppositio: ergo non obstante secundo, relatio spirati, & geniti inter se identificabuntur, si ab illis tollatur relatiua oppositio, vt in præfata hypotesi sit.

30 *Secunda solutio reijcitur 1.* Deinde contra secundum facit primo, non esse rationem, sed potius argumento plane succumbere, cum huius rei inquirimus rationem, cur vnum sit talis conditionis vt realiter ab alio distinguat sine oppositione relatiua, cum tamen omnia alia, inter quæ realis relatiua oppositio non datur, identificata inueniantur, ad quod respondere, quod hoc est hoc, & illud est illud, voluntarium est, & impugnatione indignum. *Secundo.* Secundo: nam inanem, & absque fructu facit totum Theologorum laborem in inquirendo, cur Verbum Filius sit, & non Spiritus Sanctus? Cur imago sit Verbum, & non impulsus? Et cur Patris imago sit, & non sui, nec Spiritus Sancti? cum omnibus his quæstionibus, & sexcentis alijs, in quibus inuestigandis sudant Theologi, satis occurreretur dicendo; quia hoc est hoc, & illud est illud.

31 *Tertio.* Tertio: nam hoc esse tale vt distinguat realitèr, alia autem talia non esse vt realiter distinguant, vel habetur ex quidditatiua notitia huius, & aliorum, vel ex notitia tradita per fidem; non primum, cum nihil entitatis diuinæ possit quidditatiuè à viatore cognosci. Nec secundum: primo, nam fides, quæ docet relationem spirati esse talem, vt à relatione geniti distinguat realitèr, loquitur de ratione spirati, quæ de facto datur: ergo ex notitia quam ex fide habemus de tali relatione, solum licet colligere hanc quæ de facto datur talem esse vt distinguat, non tamen talem fore in omni suppositione. Patet consequentia: nam in tali suppositione tollitur ab hac relatione aliquod prædicatum sibi identificatum, nempè, quod à Filio procedat: ergo ex eo quod per fidem habeamus modo distinguere, nullum argumentum habemus ad probandum in tali suppositione realem distinctionem præstituram. Secundo: nam relatio spirati, quæ de facto distinguit realiter ab Spiritu Sancto, realiter à Filio procedit: ergo ex hoc, quod de facto talis sit vt distinguat, non rectè colligitur in hypotesi, quod non procedat à Filio, talem esse futuram vt ab illo realiter distinguat. Explicatur amplius, hæc relatio spirati, quia hæc est de facto à Filio procedit, & relatio spiratoria, quia hæc est non procedit realiter à Patre, nec à Filio; & tamen non licet inde in præfata hypotesi argumentari, relationem spirari, quia hæc est à Filio fore processuram: ergo ex eo quod modo, quia hæc realiter distinguat à relatione geniti, non licet colligere in hypotesi facta, talem fore, vt realiter distinguat ab illa.

32 *Denique prob. conclusio.* Denique probatur nostra sententia, & hucusque dicta confirmantur, & vrgentur: sola oppositio relationis, peculiaris lineæ relatiuæ, & impotens conuenire modis absolutis, potest in diuinis distinguere realiter; at sola oppositio relatiua est relatiuorum propria, non disparata, nam non est ratio cur nequeat conuenire modis absolutis: ergo sola oppositio relationis relatiua est sufficiens ad distinguendum realiter in diuinis.

Explicatur 1. Explicatur hoc primo: si relatio distinguit realiter ratione oppositionis disparatæ, nulla est ratio assignabilis, cur modi absoluti omnino, nequeant realiter in diuinis distinguere; quia non est ratio, cur nequeant realiter disparatè opponere; at iuxta communem Scotistarum sententiam modi absoluti nequeunt realiter distinguere: ergo relatio distinguit non ratione oppositionis disparatæ, sed ratione oppositionis relatiuæ realis.

33 *Conf. 2.* Confirmatur secundo: oppositio disparata cum vno, absque habitudine principij, vel termini ad illud, potest per vos realiter in diuinis distinguere: ergo oppositio disparata ad omne, absque habitudine principij producentis, vel termini producti ad aliquod, sufficiens erit ad distinguendum realiter in diuinis, cum non sit maior ratio in ordine ad vnum, quam in ordine ad omne; sed oppositio disparata ad omne extremum distinctionis sine habitudine respectiua alicuius, præstaretur à modo absoluto: nam respectiuus esse non potest, nisi exprimat habitudinem relatiuam ad aliquid: ergo si oppositio solum disparata cum vno sine habitudine relatiua ad illud, potest in diuinis distinguere realiter, possunt modi omnino absoluti, realiter in diuinis distinguere.

Alia via potest idem argumentum proponi: si Spiritus Sanctus posset à Filio distingui sine processione ab illo, posset ab illo distingui, etsi à nullo, nec à Patre procederet; consequens admitti nequit, aliàs posset in diuinis dari Trinitas personarum absque omni processione: ergo si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo. Probatur sequela: dato quod vna persona ab altera distingueretur absque processione ab illa, non est assignabilis ratio impossibilitatis distinctionis realis in diuinis, nisi intercedat processio: ergo erit dabilis Trinitas personarum in diuinis, absque vllius personæ ab altera processione. 34 *Aliter idem arg. formatur*

Ex dictis colligo contra Valentiam, non solum Theologicè, sed etiam metaphysicè tractando quæstionem veram esse sententiam D. Thomæ. Quod probo: nam licet ratio naturalis non dictet Trinitatem personarum, quod tamen si danda est distinctio realis inter illas, non possit nisi à relatiua oppositione venire, naturalis ratio suadet, at ex hoc principio cognito ab authoritate colligit prædictus Auctor, non fore realiter distinguendum à Filio in hypotesi data; & consequenter veram esse nostram sententiam Theologicè argumentando: ergo ex illo naturaliter cognito idipsum colligitur; ac proinde vera debet censeri metaphysicè argumentando. Maiorem, in qua est difficultas, sic probo: naturali ratione cognoscitur Deum esse vnum, & pluralitas Deorum naturali ratione impossibilis iudicatur: ergo naturalis ratio suadet vnitatem diuinæ naturæ: ergo & vnitatem omnium perfectionum absolutarum, cum eadem ratio sit de natura, ac de alijs perfectionibus diuinis; tum sic: ergo ratio naturalis suadet non posse in diuinis perfectiones absolutas multiplicari realiter; & consequenter, quod si intra Deum aliqua realis personarum distinctio est ponenda, non potest à perfectionibus absolutis præstari, sed à relationibus ratione oppositionis, ipsis peculiaris, quæ solum est relatiua oppositio; cum disparata, vt supra argumentabar, relationes cum perfectionibus absolutis conueniant. 35 *Colligitur ex dictis contra Valentiã*

§. V.

Tribus argumentis occurritur.

IN contrarium obijcitur Authores contrarij, primo Anselmum *libro de processione Spiritus Sancti cap. 2.* illis verbis: *Filius autem, vt interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus Sanctus de illo sit, & procedat, ideò non est Spiritus Sanctus, nec Spiritus Sanctus Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus vero Sanctus, non nascendo, sed procedendo:* ergo sentit Anselmus solam differentiam penes nasci, & procedere, processione vnius ab alio seclusa, esse sufficientem causam distinctionis realis Spiritus Sancti à Filio; & consequenter in hypotesi, quod à Filio non procederet, ab illo realiter distingueretur. 36 *Arg. 1.*

Variè occurritur huic Anselmi testimonio ab Authoribus nostræ sententiæ, primo quidam respondent loqui Anselmum de processione, & natiuitate, quatenus de facto sunt, & quia de facto processio generationem supponit, & illi relatiuè opponitur, fit vt non sentiat, sublata processione Spiritus Sancti à Filio, permansuram inter vtrumque realem distinctionem. Sed non satisfaciunt: nam Anselmus hanc causam distinctionis tradit interim, dum contra Græcos non probat Spiritum Sanctum à Filio procedere: ergo processionem Spiritus Sancti à Filio non assumit pro causa distinctionis, aliàs non distingueret inter vnam causam, & aliam, sed vtramque traderet statim, vel vnam in alia includeret. 37 *Explicatio prima reijcitur.*

Secundo alij respondent, loqui de distinctione veluti specifica inter Filium, & Spiritum Sanctum, non de distinctione reali entitatiua, prima autem sufficienter ex distinctione inter generationem, & processionem desumitur; secus autem secunda. Sed nec isti sufficienter occurrunt, primo: nam in ordine ad specificam distinctionem, potius processionibus prouenit à terminis, quam terminis à processionibus, cum passiones à terminis speciem desumant: ergo cum Anselmus causam à priori distinctionis inter Filium, & Spiritum Sanctum constituat, non loquitur de specifica, sed de reali distinctione, quæ relationibus à fundamento prouenit, tanquam à ratione priori. 38 *Secunda reijcitur 1.*

Secundo: nam vt constat ex Anselmo *in cap. 4.* distinctionem, quam negat inter relationem spiratoris, paternitatem, & filiationem, concedit relationibus geniti, & spirati, & huius distinctionis causam constituit natiuitatem, & processionem; at distinctio spirationis à paternitate, & filiatione est distinctio veluti specifica in linea relationis: secus autem realis entitatiua: ergo hanc concedit relationibus geniti, & spirati, & huius distinctionis reddit pro causa differentiam natiuitatis, & processionis. 39 *Secundo.*

Vazquez *vbi supra*, quem alij Recentiores sequuntur, oneri argumenti succumbunt fatentes Anselmum in opposita fuisse sententia. Falluntur tamen primo, quia D. Thomas, cui magis est credendum, Anselmum interpretatur, & in sui fauorem adducit 40 *Solutio P. Vazquez excluditur.*

adducit *quaest. 10. de potentia art. 5.* Tum etiam, nam principium illud, cui totum nostrae sententiae robur innititur, scilicet, in diuinis omnia esse vnum, vbi relationis oppositio non obuiat, ex doctrina Anselmi desumitur, vt contra Vazquium vidimus in disputationis principio: ergo ne contradictio in doctrina Anselmi admittatur, nullatenus dicendum est oppositae sententiae patrocinium dedisse.

41 Quare his omissis responsionibus, vera est, quam tradit D. Thom. *quaest. 10. de potentia art. 1. ad 3.* scilicet, Anselmum non ex propria sententia allegata verba protulisse, sed disputatiuè, & supposita sententia Graecorum distinguentium realiter Spiritum Sanctum à Filio, absque eo quod ab illo procedat. Quam esse germanam Anselmi interpretationem exinde colligitur primo, quod aliàs sibi esset contrarius, cum vt ex ipso retulimus vulgatum illud Theologorum axioma, in diuinis omnia esse vnum, vbi relationis oppositio non obuiat, in illius doctrina, quam tradit libro de processione Spiritus Sancti, multoties reperiatur expressum. Secundo: nam in illis capitibus iacet Anselmus fundamenta, in quibus Graeci, & Latini conuenimus, quorum vnum est realis Spiritus Sancti à Filio distinctio; ne ergo sententiae Catholicae, quam fatentur Latini, & nondum ipse contra Graecos ostenderat de Spiritus Sancti à Filio processione, coarctaret realem Spiritus Sancti à Filio distinctionem, verba relata protulit, non ex propria sententia, sed disputatiuè supponendo sententiam Graecorum.

Vera explicatio Anselmi.

42 Sed oppones contra istam interpretationem Anselmum in eodem libro *cap. 4.* cum sibi obiecisset, quod si ex identitate essentiae inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, sequitur, aut Filium esse principium Spiritus Sancti, qui procedit à Patre, aut Filium à Spiritu Sancto procedere, etiam ex identitate essentiae inter Filium, & Spiritum Sanctum, sequitur quod Filius spiratur, aut Spiritus Sanctus generetur, his verbis respondet: *Sed quid ego? Habent vtique, à Patre esse Filius, & Spiritus Sanctus, sed diuerso modo, quia alter nascendo, alter procedendo, vt alij sint ad inuicem per hoc quod dictum est, & ideo cum nascitur vnus non potest cum eo nasci ille, qui per hoc est alius ab illo, qui non similiter nascitur sed procedit, & cum vnus procedit, nequit ille simul procedere qui per hoc est alius ab illo, qui non similiter procedit, sed nascitur:* ergo Spiritum Sanctum à Filio distingui, ex eo quod vnus natiuitate, alter processione producitur, quin ad hoc requiratur vnum procedere ab alio asseritur ab Anselmo, non ex aliorum, sed ex propria sententia, non disputatiuè, sed assertiuè.

Replic.

43 Respondeo negando consequentiam, nec vt argumentum dilueret necessarium erat verba allegata ex propria sententia proferre, nam cum argumentum illud sibi personam Graecorum gerens obiecisset, sufficienter illud diluebat, illa proferens ex illorum sententia, ac si ita responderet: vos dicitis Spiritum Sanctum à Filio realiter distingui, solum per hoc, quod procedat; Filius, aut generetur: ergo per hoc interuenit inter illos realis oppositio; & consequenter ex vnitate in essentia, qua gaudent, non licet colligere, quod si vnus procedit, alter etiam procedat, vel si vnus generatur, alter similiter generetur cum ipso: nam ex vnitate essentiae inter illas tantum colligitur debere conuenire in illis praedicatis, in quibus illo relatio non distinguit. Caeterum cum Pater non differat à Filio per actiuam spirationem, sequitur ex vnitate essentiae, quam habet, quod si Pater spirat, Filius etiam debeat spirare.

Resp.

44 Secundo obijciunt: impossibile est, quod vna persona duplici processione adaequata procedat. Tum, quia vt docet Ricardus de Sancto Victore 4. de Trinitate cap. 13. & 15. *Per hoc persona secundum originem differunt, quod altera originem habet, & altera originem caret, vel si originem habet, origo vnius differt ab origine alterius.* Tum etiam, nam secundum originis modum differunt personae; & consequenter nequit vna persona duplici adaequata processione gaudere; at etiam si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, origo tamen vnius differret ab origine alterius, cum per sola principia formalia, intellectum nempè, & voluntatem, quocumque alio circumscripto distinguantur origines: ergo in data hypotesi, quod Spiritus Sanctus non procederet à Filio, realiter differret ab illo.

Secundum argum.

45 Respondeo ex D. Thoma *quaest. 10. de potentia art. 5. ad 1. 2. 3. & 4.* Et *in praesenti art. 2. ad vltimum*, vel concessa maiori negando minorem, quia vt docet D. Thomas *supra quaest. 27. artic. 3. ad 3.* processio per voluntatem differt à processione per intellectum ratione ordinis originis, quam dicit ad illam, vnde ordine originis ab illa sublato, vt fit in praefata hypotesi, non est duplex, sed vna processio realiter.

Resp. 1.

Vel claritatis gratia, distinguo maiorem: duplici adaequata realiter, & realiter distincta, concedo maiorem: duplici adaequata solum cum vna ex formalitatibus in termino inuentis, & virtualiter ab alia distincta, nego maiorem, distinguo minorem: origo vnius differret ab origine alterius in praefata hypotesi realiter, nego minorem: virtualiter solum, concedo minorem, & nego consequentiam. Nec verum est penes sola principia formalia distingui realiter origines, sed per hoc, quod vna alteram supponat, & sit à termino per illam producto, vt constat in originibus actiuis, quae realiter non distinguuntur, eo quod vna non est origo alterius, distinctio autem ex principij; desumpta, solum est virtualis, & veluti specifica, quae cum identitate reali compatitur, & necessa coniuncta inuenitur, nisi interueniat habitudo originis.

Secundo.

Quae doctrina cum expressa sit D. Thomae, nec potuerit doctis Thomistis laterè, apertè fallitur Vazquez affirmans quosdam Thomistas oscitanter in praefata hypotesi admittere passiuas origines fore realiter distinguendas, & Spiritum Sanctum à Filio realiter non distinguendum. Sed ipse potius oscitanter, & liuore impugnandi legit Thomistas, qui in praedicto casu, non realem distinctionem, sed virtualem solum admittunt inter passiuas origines.

Impostura P. Vazquez.

Si dicas, in praefata hypotesi Filius adaequatè per generationem supponeretur productus: ergo per processionem, non Filius, sed persona realiter ab illo distincta deberet produci. Respondeo distinguendo antecedens: adaequatè realiter, nego antecedens: adaequatè formaliter, concedo antecedens, & distinguo consequens: non produceretur Filius formaliter sub formalitate Filij, concedo consequentiam: realiter secundum aliquam formalitatem sibi identificatam, nempè relationem spirati, quae in praefata hypotesi illi identificaretur, nego consequentiam. 46

Instantia diluta.

Instabis: processio per voluntatem essentialiter petit pro termino proprietatem constituentem personam; at eo ipso, quod terminetur ad Filium identicè sub aliqua formalitate sibi identificata, terminari nequit ad proprietatem constituentem personam: ergo repugnat illi in quauis suppositione formalitatem identificatam cum Filio habere pro termino. 47

Instabis.

Respondeo distinguendo maiorem: adaequatè accepta, concedo maiorem: concepta inadaequatè, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguo consequens: in quauis suppositione eius adaequatam rationem saluante, concedo consequentiam: non saluante, nego consequentiam. Itaque processio per voluntatem considerari potest, penes ordinem ad principium formale, scilicet, voluntatem, & penes ordinem ad principium *quod*, scilicet, Patrem, & Filium, ex primo ordine solum petit pro termino impulsum, ex secundo petit impulsum personaliter subsistentem; cum ergo in praedicta hypotesi non maneat processio per voluntatem penes ordinem ad principium *quod*, scilicet Patrem, & Filium, sed solum cum ordine ad voluntatem, nec manet cum praedicato essentiali processionis à Patre, & Filio; consequens fit, quod non maneat cum exigentia termini constituentis personam, sed aduenientis personae, constitutae.

Resp.

Tertio obijciunt: non solum relatiua, sed etiam disparata relationis oppositio sufficit ad distinguendum realiter in diuinis: ergo ex eo quod in praedicta hypotesi non maneat inter Filium, & Spiritum Sanctum relatiua oppositio, non rectè colligitur non ferè realiter distinguendos. 48

Arg. 3.

Consequentia tenet ex dictis, antecedens autem probant dupliciter: primo, nam filiatio realiter distinguit Filium à Spiritu Sancto; & tamen non relatiuè opponitur illi, cum non referat Filium ad Spiritum Sanctum, in quo relatiuè opponere consistit: ergo relationis oppositio non relatiua, realiter in diuinis distinguit.

Antec. prob. 1.

Secundo, casu in quo Spiritus Sanctus à solo Filio procederet, processio illum à Patre distingueret realiter, aliàs Filius à quo Spiritus Sanctus procederet, procederet etiam ab aliquo identificato realiter cum Spiritu Sancto, quod non solum est impossibile, sed etiam imperceptibile; & tamen in tali casu processionem opponeret Spiritum Sanctum Patri realiter relatiuè, cum ab illo non esset, sed à solo Filio ergo idem quod prius. 49

Secundo.

Respondeo negando antecedens: ad primam probationem, Suarez *vbi supra num. 16.* respondet, filiationem, etsi non referatur, seu referat Filium ad Spiritum Sanctum, esse tamen rationem formalem terminandi Spiritus Sancti relationem ad ipsum, & hoc sufficere ad realem oppositionem relatiuam. Displicet tamen ista solutio: nam licet verum sit sufficere ad realem distinctionem esse rationem formalem terminandi relationem oppositam, falsum tamen iudico filiationem esse rationem formalem terminandi relationem spirati. Tum, quia vt tradunt nostri Thomistae *in Logica capite de relatione*, in relatiuis eadem forma, quae est ratio referendi, est ratio terminandi relationem oppositam, quo circa ibi docent relationes formaliter ad relationes terminari; at filiatio non est ratio referendi Filium ad Spiritum Sanctum: ergo nec formalis ratio terminandi relationem spirati. Tum etiam: nam eadem relatio spirati est ratio terminandi ad relationem spiratoris, & ratio referendi Spiritum ad spiratorem: ergo relatio spiratoris erit terminandi, & referendi simul; & consequenter filiatio ratio formalis terminandi non erit. 50

Prima solutio impugnatur.

Tum denique: nam ex opposito fieret relationi spirati duplicem

eam rationem formalem terminandi respondere, paternitatem scilicet, & filiationem; at hoc est falsum, aliàs vna specifice relatio non esset, cum relationes speciem venentur à formalibus terminis, & consequenter illis multiplicatis, necessario varientur specificè: ergo filiatio non est formalis ratio terminandi relationem spirati. Nec respondere sufficit distingui partialitèr; ex partiali autem terminorum distinctione, non sequitur specifica relationum distinctio; nam in contrarium obstat, quod si paternitas, & filiatio possunt adunari ad partialiter terminandum vt rationes formales relationum spirati, possunt etiam adunari ad partialiter referendum. Ex quo vlterius fieret non esse in diuinis quatuor relationes reales, sed superfluere relationem realem spiratoris contra communem Theologorum sententiam.

51 *Aliorum solutio reijcitur.* Valentia *vbi supra solutione ad 4. argumentum* respondet, quod licet filiatio non opponatur relatiuè processioni ratione relationis, opponitur illi relatiuè ratione originis, & hoc sufficere vt realiter ab illa distinguat. Sed non placet ista responsio: nam ideireò non opponitur filiatio processioni relatiuè ratione relationis, quia non est ratio referendi Filium ad Spiritum Sanctum, sed nec est ratio originis, cum processio Spiritus Sancti à Filio, illum per filiationem constitutum supponat: ergo non opponitur processioni relatiuè ratione originis. Si fortè dicatur, quod licet filiatio formaliter origo non sit, est principium originis, seu conditio, aut complementum principij, & hoc sufficere vt opponatur processioni relatiuè ratione originis. In contrarium obstabit: nam est principium radicans relationem spiratoris: ergo si quia est principium originis opponitur processioni ratione originis, opponetur etiam illi ratione relationis, quod negat Valentia.

52 *Vera solutio.* Quare omissis his solutionibus ad primam argumenti probationem respondeo, concessa maiori, distinguendo minorem: non opponitur relatiuè formalitèr, concedo minorem: connexiuè, seu radicalitèr, & substractiuè, nego minorem, & consequentiam: nam opponi relatiuè stat tripliciter, primo formalitèr, & hoc modo solum opponitur relatio sub conceptu referentis. Secundo radicalitèr, seu connexiuè, & hoc modo opponitur relatiuè, quod radicat conceptum referentis. Tertio substractiuè, idest constituendo substractum vt *quod referendum*: nam quod vt *quod* refertur, vt *quod* extremo, ad quod opponitur, refertur. Licet autem filiatio non opponatur relatiuè formaliter processione, seu spirati relationis, quia non est formalis ratio referendi Filium ad Spiritum Sanctum, opponitur tamen illi alijs duobus modis. Tum, quia radicat relationem spiratoris referentem formalitèr. Tum etiam, quia constituit substractum referendum vt *quod* per relationem spiratoris ad Spiritum Sanctum, & hoc vltimum insinuasse videtur D. Thomas *quæst. 10. de potentia art. 5. ad 13. argumentum*, vbi cum sibi opposuisset, quod filiatio distinguit realiter Filium à Spiritu Sancto, & tamen illi non opponitur relatiuè, &c. respondet: *Dicendum, quod licet filiatio non opponatur relatiuè processioni, tamen procedent opponitur relatiuè Filio, & per hoc processio à filiatione distinguitur*: ac si apertius dixisset, quod licet filiatio non sit ratio referendi ad Spiritum Sanctum, constituit tamen substractum *quod* refertur vt *quod*, & *cui* vt *quod* relatiuè opponitur processio, & per hoc inter filiationem, & processionem datur realis distinctio.

53 *Instantia soluta.* Sed opponit Valentia: essentia est radix relationis; & tamen non distinguitur realitèr ab aliqua ex diuinis personis: ergo quod filiatio radix sit relationis spiratoris, non sufficit, ad hoc, quod realiter distinguat Filium à Spiritu Sancto. Respondeo, essentiam esse radicem communem omnium relationum, non peculiarem alicuius, & ideò nullis ex illis opponi, nec ab illarum aliqua realitèr distingui. Cæterum filiatio taliter radicat relationem spiratoris, quod in radicando adæquatur cum illa, idest, aliam non radicat, & idcireò opponitur sufficienter relationi spirati, vt ab illa realitèr Filium distinguat. Ad secundam probationem antecedentis §. sequenti occurretur.

§. Vltimus.

Cætera argumenta diluuntur.

54 *Arg. 4.* QVarto objiciunt: si Spiritus Sanctus procederet à Filio, & non à Patre, distingueretur realiter ab vtroque, aliàs inter idem, & idem realiter daretur mutua realis processio, cum Filius à quo Spiritus Sanctus procederet, esset etiam per passionem à Patre, qui realiter identificatus esset cum Spiritu Sancto: ergo etiam si Spiritus Sanctus procederet à Patre, & non à Filio, ab vtroque posset manere realiter distinctus. Patet consequentia. Tum à paritate. Tum etiam: nam in data hypotesi Spiritus Sanctus non opponeretur relatiuè Patri, & tamen realitèr distingueretur ab illo: ergo absque oppositione relatiua saluatur realis distinctio; & consequenter, quamuis in nostra hypotesi Spiritus Sanctus non procederet à Filio, & illi relatiuè non opponeretur, posset realitèr ab illo distingui.

55 *Solutio Valent.* Ad hoc argumentum Valentia, quem aliqui Recentiores sequuntur, respondet negando antecedens, nec inconueniens reputat, quod inter Filium, & Spiritum Sanctum daretur in prædicta hypotesi mutua realis processio: nam ex illo impossibili admisso, hoc inconueniens, & multa alia sequuntur. Cæterum hæc solutio falsa est, & consequens in propria doctrina. Secundum patet: nam hic Author fatetur in prædicta hypotesi non mansurum, nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum Sanctum, eo quod ab illis aufertur constitutiuum, & distinctiuum: ergo ex illa inferri non potest inter Filium, & Spiritum Sanctum realis processio. Primum autem probo, non enim minus repugnat idem à se ipso mediatè procedere per se, quam immediatè; at immediata processio realem inter extrema distinctionem exposcit: ergo etiam mediata; ac per consequens, cum Spiritus Sanctus à Patre in illo casu mediatè procederet, vtpotè procedens à Filio per se secundum virtutem à Patre communicatam; consequens fit, quod in prædicto casu necessario Spiritus Sanctus à Patre realiter deberet distingui.

56 *Vera solutio.* Et ex his ad argumentum respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam. Ad primam probationem constat iam disparitatis ratio: nam in illa hypotesi Spiritus Sanctus à Patre mediatè procederet, in casu autem quod non procederet immediatè à Filio, nullo modo procederet ab illo. Ad secundam, distinguo maiorem: relatiuè immediatè, concedo maiorem: mediatè, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: absque relatiua oppositione mediata, & immediata, nego consequentiam: absque aliqua ex illis, concedo consequentiam. Ex quo nihil contra nostram conclusionem colligitur, nam in hypotesi de qua disputamus, nec immediata, nec mediata relatiua oppositio inter Spiritum Sanctum, & Filium interueniret.

57 *Instat Valentia.* Sed instat contra hanc solutionem Valentia: non stat aliquid distingui ab altero mediatè: ergo si in dicta hypotesi Spiritus Sanctus non distingueretur immediate à Patre, nullo modo distingueretur realiter ab illo. Probat antecedens, eatenus namque vnumquodque distinguitur quatenus est; at nihil potest habere esse mediatè, sed immediatè debet per suam entitatem constitui: ergo nec potest ab alio realitèr mediatè distingui.

58 *Resp.* Respondeo, distinguendo antecedens; mediatè intrinsecè, concedo antecedens: extrinsecè, nego antecedens, & distinguo consequens: immediatè per exclusionem alterius vt intrinsecæ formæ, concedo consequentiam: per exclusionem alterius, vt extrinseci: nego consequentiam. Itaque sicut in illo casu Spiritus Sanctus, per relationem spirati constitueretur intrinsecè; ita etiam per illam intrinsecè distingueretur à Patre, & Filius, qui esset extremum medio à Patre procederet, non concurreret ad dandam distinctionem; vt formam intrinseca, sed extrinseca solum, & eodem modo ad esse Spiritus Sancti concurreret. Vnde tam esse, quam distingui conueniret Spiritui Sancto immediatè per exclusionem alterius mediantis tanquam intrinseca forma, non tamen immediatè excludente aliquod medians, vt extremum extrinsecum, quod sicut mediaret ad hoc, quod est à Patre procedere, ita etiam ad esse Spiritus Sancti, & ad eius distinctionem à Patre mediaret.

59 *Arg. 5.* Quinto objiciunt: in data hypotesi maneret in Filio ratio formalis, quæ illum de facto à Spiritu Sancto realiter distinguit: ergo realiter ab illo maneret distinctus. Consequentia est euidens, manente namque ratione formali, effectus etiam formalis perseuerare debet. Antecedens autem probant: ratio formalis, quæ modo Filium à Spiritu Sancto distinguit, est Filiatio; at in illo casu maneret Filiatio: ergo maneret ratio formalis, per quam modo Filius à Spiritu Sancto distinguitur. Probant maiorem, id namque est formalis ratio distinguendi, quod dat esse tanquam ratio formalis; at forma Filium in ratione personæ constituens est Filiatio: ergo etiam ratio formalis distinguendi realiter à Spiritu Sancto.

60 *Resp. Caietanus.* Hoc est argumentum, cui potissimè fidunt contrariæ sententiæ Auctores, ad quod non vno modo respondetur à patronis nostræ sententiæ. Caietanus *in præsenti artic. 2.* respondet, negando filiationem esse rationem formalem distinguendi realiter Filium à Spiritu Sancto. Ad probationem autem, quod scilicet idem est constitutiuum, & distinctiuum; respondet, id esse verum in formis absolutis: secus autem in relatiuis: nam cum esse relationis relatiuum sit, & in ordine ad correlatiuum, ita distinctio illius in quantum talis solum à correlatiuo esse potest. Vnde quia Filiatio non refert Filium ad Spiritum Sanctum, non relatiuè opponit, ac proinde, nec vt ratio formalis Filium realiter à Spiritu Sancto distinguit, sed ratio formalis huius distinctionis est relatio spiratoris, per quam sicut ad Spiritum Sanctum refertur, ita ab illo realitèr relatiuè distinguitur. Solutionem istam posse verum sensum habere ex resolutionem nostra constabit, displicet tamen, vt iacet, qualiter explicatur communiter.

Illam

61 *Quorundam impugnatio reijcitur.* Illam graues Theologi impugnant, eo quod relatio creata non solum à correlatiua, sed etiam ab alijs distinguitur realiter, v. gr. relatio similitudinis, qua vnum album ad aliud refertur, non solum ab alio sibi simili distinguitur realiter, sed etiam ab alijs, siue relatiuis, siue absolutis; ergo falsum est principium à Caietano assumptum, videlicet relationem solum à suo correlatiuo distinguere, aut distingui realiter. Verum sic impugnantes non gustarunt subtilem Caietani mentem, Caietanus namque, non negat relationem creatam distingui realiter ab alijs à suo correlatiuo distinctis; sed duplicem distinctionem in relatione agnouit, alteram sibi, & ab alijs prædicamentis communem, alteram propriam relationis, prima non est tantum respectu sui correlatiui, bene vero secunda, eo quod distinctio, quam relatio peculiariter præbet præ alijs generibus relatiua debet esse; ac proinde ad correlatiuum solum debet terminari. Ex quibus vtraque in relatione creata realis potest esse, quia illi ob sui limitationem non debetur identitas cum his ad quæ non se habet relatiuè, in relatione autem diuina, quia infinita est, solum illa distinctio, quæ est peculiaris generi relatiuo, scilicet relatiua, realis esse potest; cum alijs namque quibus solum disparatè opponitur, petit identificari ratione infinitatis. Vnde in forma ad impugnationem respondeo de mente Caietani, distinguendo antecedens: distinctione relationi propria, nego antecedens: sibi, & alijs prædicamentis communi, concedo antecedens; & nego consequentiam ob rationem iam datam.

62 *Solutio Caietani, vt communiter explicatur, reijcitur 1.* Displicet tamen doctrina illa Caietani, nisi iuxta dicenda intelligatur, & quia fusior illius impugnatio spectat *infra ad quæstionem* 40. modo breuiter reijcitur primo: nam cùm D. Thomas *quæst.* 10. *de potentia articul.* 5. sibi obiecisset in argumento 13. quod Filiatio est proprietas Filij, illum distinguens realiter à processione, cui tamen relatiuè non opponitur; non respondit negando Filiationem esse proprietatem constituentem Filium, & illum distinguentem realiter à Spiritu Sancto, sed dixit, quod licet Filiatio non opponatur relatiuè processionis; processio tamen relatiuè opponitur Filio; at si distinctio Filij à Spiritu Sancto à Filiatione non esset, sed à relatione spiratoris, facilius argumento facto occurreret Angelicus Doctor asserendo, Filiationem non distinguere Filium adæquatè, licet ipsum in ratione personæ constitueret: ergo doctrina ex Caietano relata ad mentem D. Thomæ non est.

63 *Secundo.* Secundo: nam distinctio realis Filij à Spiritu Sancto, personalis est: ergo proprietate personali debet tanquam à ratione formali præstari; at spiratio actiua non est personalis proprietas. Tum, quia id expressè docet Diuus Thomas 1. *ad Annibaldum distinction.* 27. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 3. Tum etiam, quia communis est Patris, & Filio; proprietas autem personalis vni personæ debet esse propria: ergo ab illa tanquam à ratione formali prouenire nequit distinctio realis Filij ab Spiritu Sancto, & consequenter à Filiatione debet præstari.

64 *Tertio.* Tertio: nam Filiatio ratione sui est incommunicabilis realiter Spiritui Sancto, alias ratione sui personalitas non esset: ergo ratione sui Filium realiter Spiritu Sancto distinguit. *Deniq;* Quarto: nam distinctio realis Filij ab Spiritu Sancto, realiter est distincta à distinctione reali Patris ab eodem Spiritu Sancto, alias personalis distinctio non esset: ergo non à forma, quæ in Patre, & Filio eadem sit, qualis est communis spiratio, sed à forma realiter distincta, qualis est Filiatio debet prouenire.

65 *Solutio Patris Vazq.* Vazquez *vbi supra numer.* 36. cum Caietano conuenit in eo, quod non Filiatio, sed communis spiratio realiter distinguat à Filium à Spiritu Sancto, ad illud autem principium, quo asseritur, idem esse principium constitutiuum, & realiter distinctiuum reiecta Caietani doctrina respondet, verum esse quando constitutiuum est reale: secus autem quando solum secundum rationem, tunc namque sufficit, quod ratione distinguat, & quia Filiatio solum per rationem Patrem constituit in ratione personæ: hinc fit, quod non debet realiter illum distinguere, sed per rationem solum.

66 *Reijcitur.* Hæc tamen doctrina ex falso principio procedit, scilicet constitutionem personarum, non esse realem, sed secundum rationem, quod impugnatur *infra quæstion.* 40. vbi de constitutiuo personarum tractatur. Et ex falso principio malam efficit consequentiam; dato namque, quod solum per rationem Filiatio constituat, non colligitur rectè non debere realiter ab omni alio distinguere. Tum, quia non obstante, quod per rationem constituat, realiter distinguit Filium à Patre: ergo illo non obstante, realiter etiam à Spiritu Sancto distinguit. Tum etiam, nam relatio spiratoris non constituit Filium realiter in aliquo esse, si semel verum est Filiationem realiter non constituere; & tamen Filium à Spiritu Sancto distinguit, vt Vazquez fatetur; ergo idem quod prius. Tum etiam, nam rationalitas iuxta istius Auctoris sententiam, non realiter, sed secundum rationem hominem constituit, cum solum ratione distinguatur ab homine, ob quam rationem Filiatio realiter non constituit Filium; & tamen realiter distinguit hominem ab omni non rationali: ergo etiam si Filiatio solum per rationem Filium constituat, realiter ab omni non Filio distinguet. Tum denique: nam id, quod solum per rationem constituit, maiori identitate gaudet, cum constituto, quam realiter constitutum: ergo si hoc realiter ab omni alio distinguit, à fortiori, & illud. Nec exemplum, quo vtitur Vazquez actionis, & passionis constituentium per rationem propria genera, & species, & tamen à motu realiter non distinguentium, aliquid valet; nam constitutiuum non debet distinguere realiter ab omni alio, sed ab omni alio reali alietate, qualis inter Filium, & Spiritum Sanctum reperitur, non autem inter actionem, & passionem à motu.

Tertio alij respondent negando minorem: tunc, scilicet, Filiationem mansuram, imo nec Paternitatem, nec processionem, vnde nec distinctiuum reale Filij à Spiritu Sancto manet. Ita Valentia, quem aliqui Recentiores sequuntur. Sed nec placet istorum solutio. Tum, quia licet per consequentias mediatas, & realiter Filiatio à suppositione nostra tollatur, imò, & processio, & paternitas, immediatè tamen, & per intellectum non destruit Filiationem, nec processionem, sed solum à Filio tollit, quod sit principium Spiritus Sancti, & ab Spiritu Sancto, quod procedat à Filio; at quando ex suppositione impossibili inuestigatur ratio formalis alicuius effectus, non est attendendum ad id, quod mediatè, & realiter per talem suppositionem destruit, sed solum ad id, quod per intellectum, & immediatè, concesso per impossibile, quod alia perseuerent: ergo vt argumentum Scoti soluatur recurrendum, non est ad hoc, quod Filiatio, & processio penitus destruantur, sed admisso, quod aliquomodo perseuerant, eius solutio est requirenda. Minor explicatur, & probatur simul; si quis namque ad inuestigandum rationem formalem in Deo producendi creaturas inquirat, an si per impossibile Deus non esset Trinus, creaturæ manerent, licet hac suppositione, mediatè, & realiter Deus destruatur, quia tamen per intellectum, & immediatè Deum non destruit, eo quod negatio Trinitatis non est immediata, & formalis Deitatis destructio, vt argumenta soluat, qui negatiuam sententiam sustinuerit, non debet recurrere ad hoc, quod Deus in prædicta hypotesi, non maneret, sed illo admisso, & negata Trinitate, argumenta soluere debet: ergo vera est minor facti discursus. Secundo: nam alias Latini Patres vt Spiritum Sanctum probarent à Filio non distinguendum, non debebant argumentari ex eo quod à Filio non procederet, sed ex eo, quod nec Filius, nec Spiritus Sanctus manerent; at D. Thomas, & alij Patres non ex hoc secundo capite, sed ex primo suum argumentum desumunt: ergo ad occurrendum Scoto, recurrendum non est ad hoc, quod non manet vllo modo Filiatio, sed hoc aliquomodo admisso, Scoti argumento tenemur occurrere. 67 *Alterum solutio impugnatur.*

Ad illud ergo respondeo communi nostrorum Thomistarum solutione, negando antecedens. Ad eius probationem, distinguo maiorem: ratio formalis distinguens Filium realiter à Spiritu Sancto, est Filiatio sub expresso Filiationis conceptu, quo refertur ad Patrem, nego maiorem: sub conceptu radicis spirationis, concedo maiorem, & distinguo minorem: maneret in prædicto casu Filiatio sub primo conceptu, concedo minorem: sub secundo conceptu, nego minorem, & consequentiam. 68 *Vera solutio.*

Secundo oppones primo: quia relatio spiratoris est communis Patri, & Filio, non potest Filium personaliter à Spiritu Sancto distinguere, vt contra primam solutionem docuimus; at esse spirationis radicem est Patri, & Filio commune: ergo Filiatio non distinguit personaliter Filium à Spiritu Sancto sub conceptu radicis, sed sub conceptu expresso relationis, seu formæ hypostaticæ sub quo in prædicta hypotesi manet. Secundo, esse spirationis radicem est prædicatum essentiale Filiationi: ergo ablato ab illa hoc prædicato, implicat Filiationem manere, & consequenter incidimus in solutione proximè nobis impugnatam. 69 *Oppones 1.* *Secundo.*

Respondeo ad primam ex his obiectionibus, quod licet conceptus radicis vt sic, communis sit Patri, & Filio, talis tamen conceptus radicis, scilicet per modum Verbi, peculiaris est Filiationi, & iste est sub quo Filiatio Filium personaliter distinguit à Spiritu Sancto. Ad secundam respondeo, concesso antecedenti distinguendo consequens: implicat Filiationem manere re ipsa, & per consequentiam mediatam, concedo consequentiam: implicat Filiationem manere sub inadæquato conceptu in ratione, & per consequentiam immediatam, nego consequentiam, & illam quæ subinfertur; nam solutio, quam impugnauimus affirmat, nostram suppositionem immediatè, & per rationem, adæquatè Filiationem, & processionem Spiritus Sancti destruere. Exemplum est in hac conditionali: si homo rationalis non esset, non distingueretur ab æquo, per quam immediatè, & ratione nostra solum tollitur ab homine rationalitas, non vero animalitas, re tamen ipsa, & per mediatam consequentiam, & rationalitas, & animalitas hominis destruitur; eo quod re ipsa implicat vnum ex his prædicatis sine alio manere ratio- 70 *Resp. ad 1. instantiam. Ad 2.*

ratione identitatis inter vtrumque: ita in præsenti hypotesi facta, scilicet, si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo, immediatè, & per rationem, solum tollitur à Filio, quod sit Spiritus Sancti principium, licet re ipsa, & per consequentiam mediatam tollatur adæquatè Filiatio, quod in omni suppositione impossibili euenit.

71 *Instabis.* Instabis: esse spirationis radicem non comparatur ad Filiationem, quatenus distinguit à Patre, vt differentia ad genus qualiter rationalitatis ad animalitatem comparatur in homine, nec vt illius proprietas, sed tanquam ipsissimus differentialis Filiationis conceptus: ergo negatio talis prædicati non solum realiter, sed etiam per rationem, non mediatè, sed immediatè est destructio Filiationis sub omni conceptu.

72 *Resp.* Respondeo distinguendo vltimam antecedentis partem: vt ipsissimus conceptus absque distinctione saltim inadæquata, seu quoad munus, nego antecedens: absque distinctione adæquata, concedo antecedens, & nego consequentiam; itaque Filiatio constituit Filium in ratione personæ sub conceptu formæ hypostaticæ, sub quo non exprimit munus referendi ad Patrem, nec respiciendi Spiritum Sanctum, sed solum constituendi personam, & in illo conceptu est connexio, cum expresso referendi ad Patrem, & connexio cum relatione spiratoris tanquam radix illius, licet autem inter Filiationem vt connexam, cum munere respiciendi Patrem, & vt connexam cum relatione spiratoris per modum radicis, adæquata distinctio non detur, datur tamen inadæquata, & sub vna connexione non exprimit aliam, sicut inter conceptum essentiæ, & naturæ licet non detur adæquata distinctio, datur tamen inadæquata, ita vt essentia sub conceptu essentiæ non explicet, sed implicet conceptum naturæ, idest radicis; proprietatum, & operationum: sicut ergo negatio conceptus naturæ, non est immediata destructio, & per rationem conceptus essentiæ; ita negatio radicis spirationis non est immediata, & per rationem destructio Filiationis, quatenus distinguit à Patre, sed solum re ipsa, & mediatè infert destructionem illius. Et iuxta nostram solutionem potest Caietani doctrina ad verum sensum reduci, si nomine spirationis realiter distinguentis Spiritum Sanctum à Filio, non relationem spirationis, sed illius radicem intelligat, & nomine referentis, non expressum referendi conceptum, sed radicem illius.

73 *Replic.* Sed contra doctrinam traditam replicabis: ex hucusque dictis sequitur, posse personas diuinas per modos absolutos distingui, & constitui consequens est falsum: ergo hucusque dicta sunt. Probatur sequela, & Filiatio, v.g. distinguit Filium ab Spiritu Sancto, quia radicat spirationem actiuam, quin ratione huius radicationis sit in specie actiuæ spirationis, sed virtualiter ab illa adæquatè distinguitur: ergo radicatio relationi, virtualiter adæquatè à radicante distincta, sufficit ad distinguendum radicantem relationem à termino relationis radicatæ; sed radicatio relationis virtualiter adæquatè à radicante distincta, non est cur repugnet formæ, & modo realiter, absolutis, cum per talem radicationem non constituatur in linea relationis radicatæ: ergo non est cur per modos absolutos non constituantur, & distinguantur personæ. Respondeo, ad istam radicationem supponi necessario formam non esse communem, sed alicui personæ specialem, & quia modi absoluti communes sunt, in diuinis enim omnia sunt communia, vbi non obuiat relationis oppositio; fit consequens, quod ista radicatio illis competere nequeat.

74 *Arg. 6.* Sexto contra nostram sententia arguitur in hypotesi, quod Spiritus Sanctus liberè à Filio procederet, distingueretur realiter à Filio quamuis actu ab illo non procederet: ergo absolutè si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, distingueretur realiter ab illo. Consequentia videtur bona, antecedens autem probo; etiam si de facto non procederet, posset tamen procederet; sed quod ab aliquo non distinguitur realiter, non potest realiter procedere ab illo: ergo in casu quod procederet liberè, realiter distingueretur à Filio, & etsi actu ab illo non procederet.

75 *Resp.* Si dicas, suppositionem esse implicatoriam in terminis, & idcirco ex illa quodlibet inferri. In contrarium obstat, non minus essentiale esse Spiritui Sancto procedere à Filio, quam processionem esse necessariam, primo non obstante supponitur ad disputationem Spiritum Sanctum non procederet à Filio: ergo potest etiam, & debet ad soluendum argumentum supponi processionem non necessariam, sed liberam esse. Quare omissa suppositione, respondeo distinguendo antecedens: si quamuis actu non procederet, posset tamen procedere, concedo antecedens: si nec procederet, nec posset qualiter in nostra disputatione supponimus, nego antecedens, & consequentiam: quia nostra hypotesi vtrumque supponit, scilicet quod nec procedat, nec possit procedere. Quod si hypotesis aliter fiat, scilicet, si Spiritus non procederet, posset tamen procedere, an distingueretur, vel non? Dicatur tunc distinguendum realiter à Filio per relationem fundatam in potentia originis, etsi non in actuali origine.

76 Denique arguitur: dato quod Spiritus Sanctus non procederet à Filio efficienter dummodo Filius esset ad illius processionem conditio, realiter distingueretur ab illo: ergo in hypotesi quod Spiritus Sanctus à Filio non procederet, ab illo distingueretur realiter. Probatur antecedens primo, amor creatus à Verbo realiter distinguitur, etsi ab illo non sit efficienter, quia Verbum est ad eius elicientiam præuia conditio: ergo etsi Spiritus Sanctus non procederet à Filio efficienter, si Filius esset ad illius processionem conditio, realiter distingueretur ab illo. Secundo, Paternitas non est principium effectiuum Filij, sed tantum conditio, aut complementum principij; & tamen realiter à Filio non procederet vt à principio efficiente, dummodo esset ad eius processionem præuia conditio realiter distingueretur ab illo. *Deniq. arg.*

77 *Resp.* Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam: in creatis namque ob limitationem, non solum producens *quod*, sed etiam principium *quo*, & conditio, seu complementum principij producentis, realiter petunt distingui; in diuinis autem ob infinitatem sicut principium *quo* non petit realiter distingui; ita nec id quod solum esset conditio principij. Ad secundam nego causalem, sed quia paternitas est ipsa relatiua oppositio in processione vnius personæ ab alia fundata.

78 *Si dicas. Resp.* Si dicas: paternitas sub conceptu formæ hypostaticæ non est relatiua oppositio, & tamen realiter à Filio distinguit: ergo solum quia est conditio principij. Respondeo distinguendo maiorem: expressè, & formaliter, concedo maiorem: implicitè, & connexiuè, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: sed quia modo prædicto est ipsa relatiua oppositio iuxta dicta *solutione ad* 3. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in* 1. *distinct.* 11. *§.* 1.

DISPVTATIO
NONAGINTATERTIA.

An Spiritus Sanctus per se petat Filiationem, & Paternitatem in principio spirante?

§. I.

Relatis sententijs statuitur prima conclusio.

Nu. 1. *Prima sententia.* PRima sententia negat, per se istas relationes exigere, vnde licet vis spiratiua per se entitatiuè illas relationes exposcat, non tamen illas petit in ratione principij *quo*, nec *quod* Spiritus Sancti, sed per accidens comparari prædictas relationes ad principium Spiritus Sancti, sicut licet Trinitas personarum per se entitatiuè cum Deo vt vno comparetur: secus autem cum Deo quatenus creaturarum principium, eo quod non petitur à creaturis productis Deus vt Trinus, sed solum vt vnus. Ita Scotus *in* 1. *distinct.* 12. *quæst.* 1. quem omnes Scotistæ sequuntur.

2 *Secunda sententia. Capr. Caiet. Bañez. Zumel. Nazar. Albelda. Serra. S. Tho. Suarez. Vazq. Arrubal. Granad.* Secunda affirmans est, quam tuentur Capreolus *in* 1. *distinct.* 12. *quæst. vnica* Ferrara 4. *Contra Gentes cap.* 25. Caietanus, Bañez, Zumel, Nazarius, Albelda, Marcus de la Serra, & omnes discipuli D. Thomæ *in præsenti art.* 4. Quos referunt, & sequuntur Patres Salmanticenses *Tract.* 6. *disp.* 15. *dub.* 5. Reuerendissimus Sancto Thoma *disp.* 15. *art.* 4. Tenent etiam ex alienis Suarez *libro* 1. *de Trinitate cap.* 6. Vazquez *disp.* 50. *cap.* 2. Arrubal *disp.* 130. Granadus *Tractatu* 10. *disp.* 3. Et alij ex Recentioribus Societatis frequenter. Non tamen omnes vno modo sententiam istam defendunt, alijs asserentibus prædictas relationes solum exigi vt conditiones in principio *quod* Spiritus Sancti, non vero vt connotatas à virtute, seu principio *quo* spiratiuo, sed isto modo solam spiratoris relationem requiri. Alijs è contra docentibus, requiri vt connotatas immediatè à principio *quo* spirandi, & relationem spiratoris consequutiuè ad tale principium se habere.

3 *Prima conclusio. Prob. ex D. Tho.* Prima conclusio: *Spiritus Sanctus ratione suæ proprietatis personalis petit per se pluralitatem suppositorum in principio spirante.* Probatur primo ex D. Thoma *in præsenti art.* 4. *ad* 2. vbi docet, Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio, vt vnum sunt, & vt duo, eo quod procedit vt amor vnitiuus duorum. Id ipsum docuerat, *quæst.* 10. *de potentia artic.* 5. *ad* 11. *&* *in* 1. *distinction.* 11. *quæst.* 1. *artic.* 2. *&* 4. vbi duplex discrimen constituit inter creationem, & processionem Spiritus Sancti quoad hoc, quod est pluralitatem personarum exigere, his verbis: *Creatio est actus Trium personarum, non secundum quod distincta sunt, sed secundum quod vniuntur in essentia, quia etiam per intellectum remota distinctione personarum, adhuc remanebit creatio; sed spiratio est actus conueniens pluribus suppositis secundum quod distinguuntur.* Id ipsum docet 1. *ad Annibaldum distinct.* 11 *quæst. vnica art.* 4. *in corpore:* ergo ex mente D. Thom. Spiritus Sanctus rationæ suæ proprietatis per-

personalis, petit per se procedere à Patre, & Filio vt sunt plures; & consequenter petit Filiationem, & Paternitatem in principio spirante.

4 *Secundo prob.* Secundo probatur: Spiritus Sanctus per se petit ratione proprietatis personalis à Patre, & Filio secundum quod plures sunt, & paternitate, & Filiatione constituti, tali distinctione distingui; at ab eis nequit distingui realiter, nisi realiter ab illis procedat: ergo per se petit ab illis procedere quatenus plures sunt, & paternitate, & Filiatione constituuntur. *Tertio.* Tertio: Spiritus Sanctus ratione suæ proprietatis personalis per se refertur ad Patrem, & Filium quatenus plures sunt, cum processio relatiuè Filio opponatur, vt docet D. Thomas *quæst. 10. de potentia art. 5. ad 13. argumentum*: ergo per se petit ab illis procedere. Patet consequentia: nam relatiuè opponi in diuinis necessario originem ab alio supponit.

5 *Dices.* Dices, referri, & relatiuè opponi Patri, & Filio quatenus sunt vnum in vi spiratiua, & relatione spiratoris, prout sic enim terminant Pater, & Filius relationem spirati, non tamen referri, nec relatiuè opponi Patri, & Filio, quatenus paternitate, & Filiatione constituuntur distincti. *Sed contra 1.* Sed contra primo: nam D. Thomas illa solutione contendit saluare Filiationem Filium à Spiritu Sancto realiter distinguere, quamuis illum ad Spiritum Sanctum non referat, eo quod terminat relationem spirati; at Filiatio non distinguit Filium ratione relationis spiratoris, sed ratione sui, vt præcedenti disputatione monstrauimus: ergo ratione sui terminat relationem spirati, licet non vt ratione formali, saltim vt constituentis substractum terminans vt *quod* processionem, seu relationem spirati; & consequenter Filiationem ab intrinseco petit, si non vt rationem formalem, saltim vt conditionem in principio spirante.

6 *Contra 2.* Secundo: nam licet Pater, & Filius terminent processionem ratione actiuæ spirationis, vt ratione formali terminandi, per se tamen exiguntur tanquam terminantia vt *quod*, duo supposita Patris, & Filij: ergo per se petit ab illis, vt duo sunt, procedere tanquam à producentibus, etsi non tanquam à formali principio. Consequentia ex dictis tenet. Antecedens autem probo: relatio spiratoris vt referens, per se, & ab intrinseco petit duo supposita tanquam relata vt *quod*: ergo vt terminat, per se, & ab intrinseco, petit duo supposita tanquam *quod* terminantia; cumque relatio spirati adæquet iure ferendo vim terminatiuam relationis spiratoris, debet per se, & ab intrinseco ad duo supposita, tanquam terminantia vt *quod* terminari.

7 *Deniq; prob. conclusio.* Denique suadetur conclusio: nam Spiritus Sanctus ex vi suæ proprietatis personalis petit per se procedere vt terminus mutui, amicabilis, ac reciproci amoris, quo se diligunt Pater, & Filius; at mutuus amicabilis amor non stat absque pluralitate personarum, inuicem se amicabiliter, ac reciprocè diligentium: ergo per se, & ab intrinseco petit dualitatem personarum pro principio spirante. Minor constans videtur, amicabilis namque mutuus, & reciprocus amor, absque distinctione aliqua nequit subsistere, cumque in diuinis nequeat esse distinctio in amore debet esse in suppositis se diligentibus.

8 *Maior prob. 1.* Maior autem ostenditur primo ex Patribus asserentibus, Spiritum Sanctum esse nexum, & vinculum Patris, & Filij, id docent Augustinus 6. *de Trinitate cap. 5.* illis verbis: *Spiritus ergo Sanctus commune aliquid est Patris, & Filij, quam aptius dico Charitatem*, & 38. de tempore, illum vocat *communionem Patris, & Filij*: *Bernardus sermone octauo in Cantica*, illis verbis: *Spiritus Sanctus Patris, & Filij est imperturbabilis pax, glutem firmum, indiuiduus amor, indiuisibilis vnitas*. Epiphanius *hæresi 62.* illum vocat, *vinculum Trinitatis*. Et Concilium Toletanum 11. in confessione fidei, Patris & Filij charitatem esse, Spiritum Sanctum affirmat; at esse commune aliquid Patris, & Filij, vtriusque glutem, Trinitatis vinculum, non aliunde illi conuenit, nisi quia per se ex amore mutuo amicabili, & reciproco Patris, & Filij procedit: ergo petit per se procedere ex amore amicabili.

Secundo prob. Secundo: nam Spiritus Sanctus ex vi suæ proprietatis personalis per se petit ex perfectissimo, & iucundissimo amore procedere; at amor perfectissimus est amor amicitiæ, mutuus, & reciprocus: ergo petit per se ex illo procedere. Qua ratione vsus est D. Thomas *locis supra allegatis, & quæstione sequenti art. 1. ad 3.* illis verbis: *Sed ex hoc ipso, quod Pater, & Filius se mutuo amant, oportet quod mutuus amor, qui est Spiritus Sanctus ab vtroque procedat.*

§. II.

Argumentis in contrarium occurritur.

9 *Arg. 1.* Contra istam conclusionem opponunt contrarij Auctores primo: suppositum in quo est adæquata virtus agendi, se solo est sufficiens ad producendum effectum, seu terminum; at Patre est virtus adæquata spiratiua: ergo se solo absque Filij consortio est ad impulsus productionem sufficiens; & consequenter Spiritus Sanctus non petit per se à Filio, quatenus à Patre distincto procedere. Respondeo tripliciter, primo distinguendo maiorem: si in tali supposito solo sit virtus termini productiua, concedo maiorem: si non in illo solo, sed in alio eiusdem naturæ virtus productiua resideat, nego maiorem, & distinguo minorem: in Patre solo, nego minorem: in illo, & in Filio, concedo minorem, & nego consequentiam. *Resp. 1.*

10 *Secunda solutio.* Vel secundo distinguo maiorem: se solo est sufficiens per exclusionem dependentiæ ab altero supposito diuersæ naturæ, & virtutis, concedo maiorem: per exclusionem alterius suppositi eiusdem naturæ, & virtutis à quo non dependet, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: vel distinguatur distinctione maioris. Vel tertio respondeo distinguendo maiorem: si in illo supposito sit adæquata virtus, & omnis conditio, concedo maiorem: si non omnis conditio postulata à termino in tali supposito resideat, nego maiorem, & concessa maiori, nego consequentiam; nam licet in Patre sit adæquata virtus spiratiua, non tamen est in illo omnis conditio à termino postulata, vt constat ex dictis. *Resp. 3.*

11 *Arg. 2.* Obijciunt secundo, & instatur contra hanc solutionem: pluralitas suppositorum non concurrit per se ad creaturarum productionem; at non alia ratione, nisi quia vis creaturarum productiua est in qualibet persona ratione Deitatis illis communis: ergo si vis spiratiua residet in Patre adæquatè, & in Filio similiter, non petit per se pluralitatem suppositorum in principio spirante.

12 *Solutio Patris Granadi excluditur.* Huic argumento Granados *vbi supra* respondet, quod licet creaturæ qualiter naturali lumine cognitæ non petant pluralitatem suppositorum ex parte principij, illam tamen exposcere quatenus innotescunt per fidem. Sed non placet ista solutio; si namque creaturæ vt ad ordinem naturæ spectantes pluralitatem suppositorum per se, & ab intrinseco peterent per sui naturalem comprehensorem, ducerent in cognitionem mysterij Trinitatis, cum naturalis comprehensio petat suum obiectum secundum omnia naturalia, & omnem naturalem connexionem cognoscere; at hoc est falsum, aliàs Angeli, qui naturali lumine comprehendunt ordinem naturæ, scientia naturali ad Trinitatis mysterium cognoscendum pertingerent: ergo prædicta solutio est falsa.

13 *Vera solutio.* Quare aliter ad argumentum factum respondeo, concessa maiori, negando minorem, sed quia in qualibet persona residet vis adæquatè productiua, & omnis conditio postulata à creaturis; respectu autem Spiritus Sancti, licet sit in qualibet ex duabus personis vis virtus adæquata, non tamen omnis conditio in agente *quod* postulata à termino producto ob rationes iam traditas; & ideo non sequitur Patrem se solo, aut Filium se solo ad Spiritus Sancti productionem sufficere.

14 *Obijcies.* Sed dices, sequi ex hac solutione, nec Patrem, nec Filium sigillatim esse perfectum principium Spiritus Sancti; consequens videtur absurdum: ergo & solutio tradita est falsa. Patet sequela: nam id, cui deest conditio aliqua requisita ad effectum, seu terminum, non est perfectum termini principium; at iuxta hanc solutionem Patri, & Filio sigillatim deest conditio requisita: ergo nullus illorum est perfectum principium Spiritus Sancti.

Resp. Respondeo, negando sequelam ad probationem, nego maiorem: nam cum perfectio principij ex principio *quo* sumatur, & nihil spectans ad principium *quo*, desit Patri, & Filio; consequens est, quod licet cuiuis illorum aliqua conditio deficiat, possit tamen quilibet sigillatim dici perfectum principium Spiritus Sancti.

15 *Tertio obijciunt.* Tertio obijciunt: si per impossibile Pater sine Filio maneret, adhuc posset spirare, & Spiritum Sanctum producere. Tum quia id supponimus *in præcedenti disputatione*: Tum etiam, quia adhuc gauderet voluntate fœcunda. Tum denique, quia id docuit D. Thomas *in 1. distinctione 32. q. 1. art. 2. in solutione ad 2.* his verbis: *Ad secundum dicendum, quod si generatio Filij non esset, Pater non diligeret se Spiritu Sancto, quia nec Pater esset, cum persona Patris paternitate constituatur, si tamen detur per impossibile, quod persona Patris remaneat, poterit per se amorem spirare personalem, nec tamen ab hoc excluditur Filius, quia omnis Patris perfectio est etiam Filij, in qua cum relatione originis non opponuntur*: ergo Spiritus Sanctus non petit per se, & ab intrinseco à Patre, & Filio quatenus distinguuntur procedere. Patet consequentia: quia non alia ratione probamus Trinitatem personarum non concurrere per se ad productionem creaturarum, nisi quia si per impossibile Deus maneret vnus, & non Trinus, adhuc manerent creaturæ.

16 *Resp.* Respondeo, distinguendo antecedens, Spiritum Sanctum secundum adæquatam rationem, quam habet de facto, nego antecedens: Inadæquatè, transeat antecedens, & distinguo consequens: de ratione Spiritus Sancti adæquatè considerati, nego consequentiam: inadæquatè, concedo consequentiam. *Sed dices.* Sed dices; maneret Spiritus Sanctus terminus amoris amicabilis, & mutui: ergo eiusdem rationis adæquatæ cum vero Spiritu

Sancto, qui de facto est. Probatur antecedens, procederet ex amore, quo Pater, & Spiritus se mutuo diligerent: ergo est terminus amoris mutui, & amicabilis.

17 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad probationem distinguo antecedens: procederet ex illo amore quatenus est Patris subiectiuè, & obiectiuè Spiritus Sancti, concedo antecedens: quatenus vtriusque subiectiuè, seu principiatiuè, nego antecedens, & distinguo consequens: esset amoris amicabilis, & mutui, quatenus mutuus est, adæquatè; nego consequentiam: quatenus inadæquatè esset mutuus, concedo consequentiam. Itaque amor non intelligitur mutuus, nisi quatenus ab vno egreditur, & ad alium terminatur, non præcisè, vt obiectum amatum, sed etiam vt redamantem; in tali autem casu etsi procederet ex amore, quo Pater, Spiritum Sanctum diligeret vt obiectum, non tamen esset ab illo quatenus esset Spiritu Sancto vt amante, & ideò non procederet ex amore amicabili, & mutuo adæquatè, sed quatenus inadæquatè esset mutuus.

18 *Denique arg.* Denique arguitur: ratio mutui nullam addit perfectionem ad amorem diuinum: ergo ex eo quod Spiritus Sanctus ab intrinseco petat ex perfectissimo amore procedere, non rectè probauimus petere per se, & ab intrinseco procedere ex amore mutuo, quo se diligunt Pater, & Filius; & consequenter ab vtroque per se Spiritum Sanctum procedere. Probatur antecedens: nam ratio mutui solum addit perfectionem rationis, & relationes reales personales; at relatio rationis perfectio non est, & similiter relationes in Deo perfectionem supra essentiam non addunt, *vt diximus quæst.28.disp.78.* ergo ratio mutui nihil addit perfectionis ad amorem diuinum essentialem.

19 *Resp.* Respondeo, quod licet non addat perfectionem, addit tamen modum perfectionis amori essentiali, & illius complementum, & hoc sufficere vt per se petat Spiritus Sanctus ex amore mutuo procedere, quia procedere debet ex amore essentiali vt completo, & modo sibi debito, quasi affecto, & terminato. Sicut in tractatu de Beatitudine cum frequentiori Thomistarum sententia sustinui; quod licet relationes perfectionem ad essentiam non addant, non tamen fore beatum eum, qui essentiam videret, non visis personis, dato per impossibile, quod ita contingeret, eo quod de ratione beatitudinis est non solum ad perfectiones diuinas, sed etiam ad illarum modos, & illas prout in se terminari.

20 *Instabis.* Sed dices, sequi ex hac solutione Spiritum Sanctum per se, & ab intrinseco petere ex amore sui, nedum vt obiecti: sed etiam vt principij, seu subiecti procedere, consequens est absurdum: ergo & solutio tradita falsa. Probatur sequela: nam amori diuino, ex eo quod sit Spiritus Sancti obiecti redamantis alias personas, etsi non accrescat perfectio, accrescit tamen perfectionis modus: ergo si ab intrinseco petit ex amore essentiali vt modificato modis sibi debitis procedere, petet per se procedere ex amore sui, nedum vt obiecti, sed etiam vt subiecti.

21 *Resp. 1.* Respondeo negando sequelam: ad probationem distinguendo antecedens: perfectionis modus terminatiuè ad processionem ingrediens, concedo antecedens: non se habens terminatiuè, nego antecedens, & consequentiam: quia Spiritus Sanctus nequit procedere ex amore, quatenus modificato modo terminante, eo quod implicat terminare processionem, & esse illius principium; modis autem alijs non repugnat se tenere ex parte principij, sed de facto ingrediuntur, vt fatentur Authores contrarij, & nos superaddimus, id non per accidens euenire, sed per se ob exigentiam termini producti, per se postulantis ex amore diuino procedere, quatenus mutuus est inter Patrem, & Filium.

22 *Resp. 2.* Vel secundo responderi potest ad argumentum cum Salmanticensibus *vbi supra*, quod licet relationes, & ratio mutui non addant ad amorem essentialem perfectionem entitatiuè, addunt tamen explicatiuè, quatenus si Deo non conuenirent, aliqua perfectio ei deesset, & Spiritus Sanctus petit procedere ex amore essentiali, quatenus explicat omnem perfectionem.

§. III.

Explicatur quomodo Paternitas, & Filiatio exigantur in principio spirante.

23 *Probatur 1 ex D. Thom.* SEcunda conclusio: *Connotatum à principio* quo *spiratiuo, vt essentiale complementum illius, non sunt Paternitas, & Filiatio, sed relatio communis spiratoris, illa autem solum requiruntur vt conditiones producentium vt quod.* Moueor ad istam conclusionem primo authoritate Diuus Thomæ *in præsenti artic.4. in fine corporis, & solutione ad 1. & 2. argumentum*, docentis, Patrem, & Filium dici, & esse vnum principium Spiritus Sancti, propter vnitatem virtutis spiratiuæ, quæ quodammodo significat naturam cum proprietate, nec inconueniens esse, quod vna proprietas sit in duobus suppositis, quorum est vna natura. Id ipsum docuerat *in 1. distinction.11. quæstion.1. artic.3. in corpore; & distinction.29. quæstion.1. artic.3. in corpore*, vbi docet, communem spirationem esse vnam notionem numero Patris, & Filij, non solum ratione vnius naturæ, sed etiam ratione vnius proprietatis, quod etiam repetit *articul.4. & in eiusdem locis ad Annibaldum*; at paternitas, & filiatio non sunt proprietates Patri, & Filio communes, bene tamen relatio spiratoris: ergo hæc, & non illæ, est connotatum à virtute spiratiua, vt complementum essentiale illius.

Si fortè dicatur in præallegatis locis loqui D. Thomam de vnitate virtutis spiratiuæ, quatenus principium est relatiuè, non autem principiatiuè, seu originatiuè, licet autem accepto principio relatiuè ad terminum productum constituantur Pater, & Filius in ratione principij per relationem spiratoris; in ratione tamen principij sumpti originatiuè constituuntur per voluntatem vt connotantem paternitatem, & filiationem. In contrarium obstat primo: nam licet nomen *principium* accipi posset relatiuè, & principiatiuè, hoc tamen nomen *vis spiratiua* solam secundam acceptionem admittit; at D. Thomas, vt vnitatem in virtute spiratiua saluaret, ad vnitatem voluntatis, & relationis, seu proprietatis connotatæ recurrit: ergo loquitur de principio *quo*, non solum relatiuè, sed etiam originatiuè. 24 *Euasio excluditur.*

25 *Secundo.* Secundo: nam loquitur de principio in ea acceptione, in qua voluntas ingreditur in recto, & de connotato relatio; at ad principium acceptum relatiuè non sic comparantur, sed relatio ingreditur in recto: ergo non solum loquitur de principio accepto relatiuè, sed etiam originatiuè.

Tertio. Tertio: nam D. Thomas locis ex sententiarijs relatis affirmat, communem spirationem esse vnam numero notionem, propter vnitatem proprietatis; at non solum est notio accepta relatiuè, sed etiam originatiuè: ergo vtroque modo debet vnam rationem numero importare.

26 *Prob. 2. conclusio.* Secundo principaliter moueor: nam principium *quo* spiratiuum est Patri, & Filio commune: at si pro connotato completiuo importaret paternitatem, & filiationem, Patri, & Filio commune non esset: ergo non illas, sed relationem spiratoris importat de connotato. Probo minorem: non conuenientia solius connotati à potentia sufficit, vt potentia de aliquo subiecto negetur, vt constat in potentia generatiua, quæ negatur de Filio, ex solius Paternitatis non conuenientia, quæ de connotato importatur ab illa; at si paternitas, & filiatio importarentur de connotato à principio *quo* spiratiuo nulli ex illis adæquatum connotatum competeret, cum nec Patri Filiatio, nec Filio Paternitas conueniat: ergo eis non conueniret principium *quo* spiratiuum, nec de quolibet illorum sigillatim posset prædicari.

27 *Excluditur prima solutio.* Respondebis primo: relationes istas connotatas à principio *quo* spiratiuo, solum esse conditiones, vnde ex eo quod illarum aliqua Patri, aut Filio non competat, non colligitur non conuenientia principij *quo* spiratiui.

Sed contra primo: nam vt ostendimus *quæstion.27. disputat.72.* relatio connotata à principio *quo* processionum, non solum est conditio, sed etiam complementum eius essentiale in ratione virtutis productiuæ: ergo si Paternitas, & Filiatio importantur de connotato à principio *quo* spiratiuo, vt fatetur contraria sententia, non solum erunt conditio principij, sed etiam complementum eius essentiale in ratione virtutis productiuæ illius. Secundo: nam admisso connotatum esse, & solum conditionem, etiam paternitas erit solum conditio ad potentiam generatiuam; & tamen quia de Filio negatur paternitas, negatur etiam de illo potentia generatiua: ergo negata paternitate de Filio, & de Patre filiatione, negabitur etiam de quolibet illorum principium spiratiuum.

28 *Secunda solutio reijcitur 1.* Respondebis secundo ex doctrina Francisci Suarez referendi infra, principium *quo* spiratiuum non connotare paternitatem, filiationem, quatenus distinctas copulatiuè, sed sub ratione communi personalitatis non spiratæ, prout sic autem de Patre, & Filio, sigillatim verè affirmatur. Sed contra istam solutionem facit primo pugnare expressè cum doctrina D. Thomæ in Sententiarijs, vbi supra, expressè docentis esse vna numero proprietatem Patris, & Filij, à qua constituuntur Spiritus Sancti principium; at personalitas non spirata non est vna numero, sed per rationem in Patre, & Filio: ergo non est connotatum complens vim spiratiuam.

29 *Secundo.* Secundo; principium *quo* spiratiuum est vnum numero, & realiter, Patri, & Filio commune: ergo connotatum ab illo non per rationem, sed realiter debet esse vnum numero, & illis commune. Probo consequentiam; non conuenientia solius connotati, sufficit vt negetur potentia: ergo negatio vnitatis numericæ, & realis communitatis in connotato à potentia, sufficit, vt de potentia negetur realis communitas, & vnitas numerica.

Tertio. Tertio: nam si Paternitas, & filiatio sunt connotatum à vi spiratiua, ideò est, quia per se postulantur ab Spiritu Sancto ratione suæ proprietatis; at petuntur ab illo vt distinctæ, & non solum vt conueniunt in ratione personalitatis non spiratæ, vt fatetur Suarez *vbi supra* relatus: ergo non solum sub illa conuenientia, sed etiam vt distinctæ erunt connotatum illius.

De-

30 *Denique prob. conclusio.* Denique principaliter suadetur conclusio: id namque est connotatum à principio *quo* productiuo, quo principium *quod* respicit terminum productum, cum non possit principium intelligi sine ordine ad terminum; at Patre, & Filius non respiciunt Spiritum Sanctum per Paternitatem, & Filiationem, sed Paternitas adæquatè terminatur ad Filium, & Filiatio ad Patrem, bene tamen illum respiciunt communi spiratione: ergo non paternitas, & filiatio, sed communis spiratio est connotatum à principio *quo* spiratiuo.

31 *Resp. 1.* Respondebis primo: principium acceptum relatiuè non posse intelligi sine ordine ad terminum, bene tamen acceptum originatiuè, vnde principium *quo* spiratiuum potest, vt per connotatum compleri per paternitatem, & filiationem, etsi per illas Pater, & Filius non respiciant Spiritum.

Resp. 2. Respondebis secundo, quod licet per paternitatem, & filiationem non respiciant illum terminum correlatiuum, bene autem vt terminum productũ, & hoc sufficere vt de connotato importetur.

32 *Reijcitur prima solutio.* Sed neutra solutio satisfacit, & contra primam facit, quod licet principium originatiuè non respiciat terminum expressè vt correlatiuum, non tamen potest concipi sine ordine ad illum sub ratione producti, quis enim potentem generare concipere potest sine ordine ad terminum generabilem? Sicut nec actu generantem sine termino actu genito? Ergo illud erit connotatum à principio *quo* ratione cuius principium *quod* respiciat terminum sub ratione producti; at paternitate, & filiatione non sic respiciunt Pater, & Filius, Spiritum Sanctum, vt impugnando secundam solutionem constabit: ergo prout sic non sunt connotatum à principio *quo*.

33 *Secunda impugnatur.* Deinde secunda reijcitur: etenim paternitas respicit Filium vt correlatiuum, & vt terminum productum: ergo adæquatur cum illo vt correlatiuo, etiam in respiciendo terminum vt productum, cum illo debet adæquari; & consequenter Spiritum Sanctum nec vt correlatiuum, nec vt productum respicere poterit, & idem argumentum de filiatione conuincit. Mitto aliorum argumentum exinde probantium paternitatem, & filiationem pro connotato vis spiratiuæ sufficientes non esse, quia per illas non distinguuntur Pater, & Filius ab Spiritu Sancto, vt enim constat ex dictis in præcedenti disputatione, sufficienter distinguuntur realiter ab illo per paternitatem, & Filiationem.

§. Vltimus.

Diluuntur argumenta in oppositum.

34 *Quorundam in consequentia notatur.* Contrariam sententiam nostræ conclusionis satis probabilem docet Suarez *lib. 10. de Trinitate cap. 4. & 5. & Zumel in præsenti art. 4. disput. 2.* In eandem inclinare videntur quidam recentiores ex nostris, nescio an satis consequenter, cum aliàs asserant processiones actiuas in relatione in recto consistere, quam doctrinam cum ista sententia non satis congruere, probo in hunc modum; relatio namque, in qua in recto consistit actiua processio, est quæ ab illius principio connotatur; at actiua Spiritus Sancti processio nequit in recto consistere in paternitate, & filiatione, aliàs vna numero non esset actiua spiratio, nec realiter Patri, & Filio communis, quod est plusquam falsum; ergo nequeunt Paternitas, & filiatio consequenter ad istam sententiam esse connotatum complens principium *quo* spirationis, sed relatio spiratoris, in qua necessario est constituenda processio actiua impulsus, si in relatione in recto consistat.

35 *Arg. 1. ex D. Tho.* Pro istorum Auctorum sententia facit in primis difficile Diuus Thomæ testimonium *infra quæstion. 40. artic. 4. in corpore*, illis verbis: *Similiter, & origo actiuè significata prior est secundum intellectum, quam relatio personæ originantis, quæ non est personalis, sicut actus notionalis, spirationis secundum intellectum præcedit proprietatem relatiuam innominatam communem Patri, & Filio, sed proprietas personalis Patris potest considerari dupliciter: vno modo vt est relatio, & sic iterum secundum intellectum præsupponit actum notionalem; quia relatio in quantum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo in quantum est constitutiua personæ, & sic oportet, quod præintelligatur relatio actui notionali, sicut persona agens præintelligitur actioni.* Ex quibus verbis tale argumentum formatur: iuxta D. Th. hoc est discrimen inter proprietatem non personalem, & personalem, quod origo actiuè significata præcedit proprietatem, non personalem qualis est communis spiratio; proprietatem autem personalem præcedit sub vna ratione, & sub alia subsequitur: at si relatio spiratoris esset connotatum complens principium *quo* spiratiuum, hoc discrimen non posset subsistere, cum etiam sub aliqua ratione deberet præcedere actiuam originem: ergo talis relatio non est connotatum complens principium *quo* spiratiuum, sed quid omnino consequutum ad processionem; & consequenter connotatum à principio *quo* spiratiuo, erunt paternitas, & filiatio.

36 *Resp.* Respondeo negando minorem: nam relatio personalis præcedit actiuam originem sub duplici ratione, scilicet, quatenus constituit personam, & quatenus illam constituit in ratione principij à quo originis; proprietas autem non personalis solum sub vna ratione originem actiuam præcedit, scilicet, sub secunda, quatenus constituit Patrem, & Filium, in ratione principij, vnde cum hac præcedentia subsistit discrimen à D. Thoma intentum inter proprietatem personalem, & non personalem.

37 *Replicabis 1.* Si opponas primo; D. Thomam solum meminisse in relatione personali præcedentiæ sub vna ratione: ergo absque fundamento præcedentiam sub duplici ratione confingimus. Secundo nam si in proprietate non personali datur hæc præcedentia, diminutè D. Thomas processit illam non explicando.

Resp. ad primam replicam. Respondeo ad prima, cum D. Thomas ageret de constitutione personarum per relationes, non erat necessarium hanc duplicem præcedentiam ibi explicare, sed solum illam sub qua præcedit quatenus constituit hypostasim. Et ex hoc ad secundam dicatur, *Ad 2.* ad excludendam proprietatem non personalem à constitutione personæ sufficiebat primam præcedentiam illi negare, nec necessarium ibi erat explicare præcedentiam, qua gaudet, illam tamen explicuit locis adductis a Nobis in confirmationem nostræ sententiæ.

38 *Secundũ argum. diluitur.* Obicijt secundo Suarez: relatio namque solum ponitur ex parte principij, vt aliquomodo realiter distinguatur à termino; at per paternitatem, & filiationem sufficienter distinguentur Pater, & Filius ab Spiritu Sancto, vt constat dictis: erga per illas ante relationem spiratoris sufficienter completur diuina voluntas in ratione principij *quo* spiratiui. Respondeo negando maiorem, sed vlterius requiritur vt principium producens terminum vt productum respiciat, quod per relationem paternitatis, & filiationis haberi non potest. Sed dices: principium *quo* non respicit realiter terminum productum in Deo, aliàs intellectus respiceret realiter Verbum, & voluntas impulsum, quod est impossibile, cum ab illis realiter non distinguatur: ergo etiam si per paternitatem, & filiationem non respiciant Pater, & Filium impulsum productum, poterit per illas sufficienter compleri principium *quo* spiratiuum. Respondeo, quod sicut distinctio à termino producto requiritur in principio *quo*, non secundum omne quod dicit, nec secundum id quod importat in recto, sed in obliquo, ita respicientia termini producti requiritur, non secundum rectum principij *quo* productiui, sed secundum quod dicit in obliquo.

39 *Tertia arg.* Tertio sic arguit, & est argumentum *quo* præcipuo mouetur: idem namque est immediatum, & sufficiens principium productionis per voluntatem, quod est principium productionis per intellectum; sed Pater vt constitutus Paternitate vt forma hypostatica, immediatè generat per intellectum: ergo etiam immediatè per voluntatem spirat; & consequenter paternitas est connotatum complens se ipsa sola voluntatem, prout in Patre ad spirandum. Ex quo vlterius colligitur, filiationem se sola illam sufficienter in Filio ad spirandum compiere. Probat maiorem, amor enim ex cognitione procedit, & idcirco idem est amans, qui intelligens: ergo idem etiam immediatè producit amando, qui producit intelligendo.

40 *Resp.* Respondeo distinguendo maiorem: idem est immediatum, &c. immediatione excludente medium *quod* producens, concedo maiorem: medium *quo* formaliter, aut completiuè, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: immediatione per exclusionem medij spirantis vt *quod*, concedo consequentiam: vt *quo* formaliter, aut completiuè, nego consequentiam; nam sicut non requiritur, quod eadem potentia generet, & spiret, ita nec requiritur, quod eadem proprietate principium *quo* vtriusque processionis compleatur.

41 *Arg. 4.* Quarto arguitur: voluntas diuina non vnitur immediatè cum relatione spiratoris, sed media paternitate, & filiatione: ergo pro priori ad vnionem cum relatione spiratoris intelligitur sufficienter fœcunda; & consequenter, non per illam, sed per alias relationes completur in ratione principij *quo* spiratoris. Antecedens probat Suarez, quia alias antecedenter ad paternitatem, & filiationem daretur spirans *vt quod*. Consequentia autem probatur primo: nam connotatum complens debet esse illud, cui immediatius vnitur diuina voluntas. Secundo, quia non minus immediatum habitudinem dicit voluntas ad impulsum, quam intellectus ad Verbum: ergo si intellectus diuinus, quam primum intelligitur subsistens, est ad Verbi productionem fœcundus, etiam diuina voluntas intelligetur ad impulsus productionem fœcunda, quam primum subsistens redditur paternitate, & filiatione.

42 *Resp.* Respondeo antecedens, non conuinci probatione ibi facta: nam cum spiratio actio sit personalis requirit personam, vt spirantem vt *quod*; relatio autem spiratoris personalis non est, vnde etiam si immediatè cum voluntate diuina vniretur, nõ fieret vt pro priori ad paternitatem, & filiationẽ daretur principium *quod* spirans. Cæterum illo omisso, nego consequentiam. Ad primam probationem nego antecedens, quando illud, cui immediatius coniungitur, impulsum non respicit sub ratione producti. Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam, & disparitas est: nam id per quod primo subsistens redditur intellectus diuinus dicit ordinem ad Verbum, vt productum: secus

autem id per quod primo intelligitur subsistens diuina voluntas. Et idcirco intellectus fœcundus constituitur per subsistentiam Patris, non quidem sub conceptu hypostasis, sed sub alio, quo dicit ordinem ad Verbum vt genitum, non autem diuina voluntas, eo quod paternitas hunc ordinem ad impulsum non dicit.

43 *Arg. 5.* Quinto argumentari possumus contra nostram sententiam: Spiritus Sanctus per se petit procedere ex mutuo, & amicabili amore, quo se diligunt Pater, & Filius; at amor mutuus intelligi nequit, absque paternitate, & Filiatione: ergo connotantur à principio *quo* spiratiuo, & non solum relatio spiratoris. Respondeo distinguendo consequens: connotantur à principio *quo* spiratiuo, vt conditiones in principijs *quæ* producentibus, concedo consequentiam: vt complementum principij *quo*, & virtutis spiratiuæ, nego consequentiam. Sed dices, est principium *quo* amor mutuus, quatenus mutuus, vt sic essentialiter elaudit in suo conceptu vtramque relationem; ergo importatur vtraque relatio de connotato vt complens principium *quo*, & virtutem spiratiuam. Respondeo distinguendo maiorem: secundum omnia quæ ad amorem mutuum concurrunt, nego maiorem: secundum absolutum, & relationem communem, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: ratio autem distinctionis habetur ex argumentis pro nostra conclusione factis.

44 *Denique arg.* Denique arguitur: quia ex nostra sententia sequitur virtutem spiratiuam non prius Patri, quam Filio competere; consequens est falsum, cum omnia quæ habet Filius sint illi communicata à Patre; & consequenter si communia vtrique sint, debeant prius origine Patri conuenire: ergo nostra sententia tenenda non est. Probatur sequela: relatio spiratoris non potest conuenire Patri pro priori originis ad Filium: ergo si est connotatum à virtute spiratiua, non poterit virtus spiratiua prius conuenire Patri, quam Filio. Consequentia ex dictis tenet, antecedens autem probatur: relatio spiratoris est omnino simul cum Spiritu Sancto; at Spiritus Sanctus pro priori originis ad Filium non est: ergo pro illo priori nequit relatio spiratoris Patri conuenire.

45 *Resp.* Respondeo negando sequelam, ad eius probationem, nego antecedens: ad probationem, distinguo maiorem: est omnino simul simultate in *quo*, & à *quo* naturæ, concedo maiorem simultate à *quo* originis, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: Et insto argumentum in paternitate, quæ non minus petit simultatem cum Filio, quam relatio spiratoris cum Spiritu Sancto, & tamen Filius est prior prioritate à *quo* originis. Ex quibus colligitur, malè aliquos Recentiores negare spirationem actualem prius origine conuenire Patri, quam Filio; cum ad hanc prioritatem nihil aliud requiratur, quam quod Patri conueniat à se, Filio autem à Patre, cum quo compatitur omnimoda simultas in *quo* in spirando inter Patrem, & Filium. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in 1. dist. 11. §. 1. & dist. 29. §. 2.*

M. Sent.

DISPVTATIO NONAGINTAQVARTA.

An Pater, & Filius propriè sint, & dicantur vnum principium Spiritus Sancti?

§. I.

Eligitur vera sententia.

Nu. 1. *In Patre, & Filio est vna virtus spiratiua. Ratio dubitandi.* EX dictis in præcedenti Disputatione constat in Patre, & Filio esse vnam spirandi virtutem, seu principium *quo* spiratiuum, licet autem hoc ita, sit nec ab vllo Catholico possit negari, restat tamen difficultas, an ratione vnius spiratiuæ virtutis sint dicendi vnum spiratiuum principium? Et ratio dubitandi est: nam licet in Patre, & Filio sit vna virtus spiratiua, sunt tamen duo supposita spirantia vt *quod*, & per se ad spirationem exata, vt in præcedenti disputatione contra Scotum ostendimus: ergo vel dicendi sunt plura, & non vnum Spiritus Sancti principium, vel vnum, & plura. Patet consequentia: nam ad actionem non solum concurrit principium *quo*, sed etiam principium *quod*, imò pro isto, principium absolutè sumptum supponit: ergo si sunt plura, quæ spirantia, dicentur plura principia, & non vnum vel dici debent vnum principium, & plura principia, primum ratione vnius virtutis; secundum vero ratione plurium suppositorum spirantium *vt quod*:

2 *Sententia Durandi.* Durandus *in 1. distinct. 29. quæst. 2.* ratione dubitandi conuictus affirmat *principium* vsurpari dupliciter, primo pro agente, secundo pro principio *quo* actionis: priori modo asserit, duo esse principia, cæterum, quia agens magis propriè dicitur principians, quam principium, ideò licet Pater, & Filius dicantur duo principiantes, vsus obtinuit, vt non dicantur duo principia. Secundo autem modo accepto principio, sic propriè loquendo, debet dici, quod in Patre, & Filio est vnum principium, quo spirant Spiritum Sanctum, & licet verè in hoc sensu dicantur vnum principium; non tamen ita propriè, sicut primum. In eadem sententia fuisse Gregorium *in 1. distinct. 12. quæst. 1.* referunt Recentiores in præsenti, qui etiam referunt Gabrielem, & Ochamum docuisse, dicendos esse vnum, & plura principia penes diuersos respectus, nescio, an cum moderatione Durandi.

Contraria tamen sententia docens Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti, non plura principia, certa est, & indubitanter tenenda, quam cum D. Thoma sequuntur vniformiter Theologi, & ostenditur primo ex Concilio Lugdunensi *in capite Fidei in 6.* illis verbis: *Fideli, ac deuota professione fatemur, quod Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit.* Et infra: *Damnamus, qui temerario ausu asserere præsumpserint, quod Spiritus Sanctus à Patre, & Filio, tanquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat.* Id ipsum eisdem verbis diffinitur in Florentino in in litteris vnionis: ergo Pater, & Filius sunt vnum, non plura Spiritus Sancti principia. 3 *Opposita sententia prob. 1.*

4 *Solutio Gregorij reijcitur 1.* Respondet Gregorius in his Concilijs non dici absolutè, quod sint vnum principium, sed addi particula *tanquam*, quæ est dictio diminuens, ad denotandum, non dici propriè, quod sint vnum principium, sed quasi vnum. Hæc tamen solutio est omnino insufficiens, & reijcitur primo: nam idem est iudicium de particula *tanquam*, ac de particula *quasi*; at hæc particula vsurpatur ab Euangelista *Ioanne in 1. capitulo*, illis verbis: *Vidimus gloriam eius, quasi vnigeniti à Patre*, ad denotandum verè, & propriè Filium vnigenitum Dei: ergo particula *tanquam* non denotat impropriètatem, seu diminutionem, sed ad seruandam Grammaticè proprietatem fuit posita, non enim rectè dicitur grammaticè procedere à Patre, & Filio ex vno principio, & ideò fuit posita illa particula *tanquam* ex vno principio.

Secundo. Secundo: nam si illa particula improprietatem aliquam denotaret, cum proprietate posset affirmari procedere Spiritum Sanctum à Patre, & Filio vt duobus principijs; at hoc expresse ab his Concilijs damnatur: ergo illa particula non denotat esse impropriè vnum principium. Vnde Augustinus *5. de Trinitate cap. 15.* absolutè, & sine vllo addito dicit, Patrem, & Filium non duo, sed vnum esse Spiritus Sancti principium.

5 *Durandus à censura defenditur.* His, & similibus ductis Recentiores affirmant Durandi sententiam expresse esse damnatam, alij esse erroneam, alij vero temerariam existimant. Alij denique parum tutam in Fide. Sed licet verum censeam asserentes Patrem, & Filium non esse cum proprietate vnum, sed duo Spiritus Sancti principia prædictis diffinitionibus manifestè aduersari, Durandum tamen ab omni censura liberum iudico. Tum, quia non docuit esse duo principia, imo expresse id refutauit, eo quod communis vsus principium non pro agente *quo* vsurpat, sed pro principio *quo* actionis. Tum etiam, quia non negat propriè esse vnum Spiritus Sancti principium, sed non ita propriè dici vnum principium, sicut dicitur vnum principium in illis esse, quibus verbis non negat proprietatem, imo potius illam concedit, nam qui duo in proprietate comparat; vtrunque propriè dici fatetur, & benè compatitur aliquid cum proprietate dici, & ab alio modo loquendi in proprietate loquutionis excedi.

6 *Prob. 2. ratione D. Tho.* Deinde suadetur ratione D. Thomæ *in præsenti art. 4.* nam Pater, & Filius in omnibus sunt vnum, in quibus non obuiare relationis oppositio; at in hoc quod est esse Spiritus Sancti principium, non opponuntur: ergo sunt vnum principium. Denique alia ratione eiusdem articuli desumpta ex differentia inter nomen substantiuum, & adiectiuum, quod illud, quia formam per modum per se stantis significat, ad sui pluralitatem, pluralitatem petit formæ significatæ adiectiuum autem, quia significat formam vt alteri adiacentem, numerum, non à forma, sed à subiectis accipit; at nomen *principium Spiritus Sancti* non adiectiuum, sed substantiuum est, & forma significata, scilicet virtus spiratiua non pluriticatur in Patre, & Filio, sed vna est in illis: ergo Pater, & Filius non sunt duo principia Spiritus Sancti, sed vnum.

§. II.

Aliquorum solutio ad rationem dubitandi reijcitur.

7 *Prima solutio.* AD rationem dubitandi Molina *in præsenti disp. 2.* Becanus *tractatu de Trinitate cap. 6.* Nazarius *controuersia 2.* quos alij sequuntur, respondent, principium spiratiuum non supponere immediatè pro Patre, & Filio, sed pro spiratore vt *quod* vtrisque communi, & ratione ab illis distincto consistente in relatione spiratoris subsistente vt *quod* in natura, & voluntate diuina. Vnde sicut non obstante, quod personæ diuinæ distinguantur suppositaliter, dicuntur vnus Deus, eo quod hic Deus vt subsistens

vnus

vnus est, & illis communis: ita Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, quia conueniunt in vna ratione spiratoris spirantis, & subsistentis vt *quod*.

8 *Triplex impugnatio dictæ solutionis refertur.* Hæc tamen solutio displicet communiter nostris Thomistis, & præter Gabrielem Vazquez, & alios negantes absolutam subsistentiam communem tribus personis, illam ex admittentibus subsistentiam absolutam reijciunt Suarez *lib.* 10. *de Trinitate cap.* 4. Et Granadus *tract.* 10. *disp.* 6. Et alij, quos referunt, & sequuntur Salmanticenses *tract.* 6. *disp.* 15. *dub.* 4. *ducti primo*, eo quod Pater in diuinis, non solum est principium spirandi, sed etiam est primum spirandi principium; at si daretur subsistens commune virtualiter à Patre, & Filio distinctum spirans vt *quod* Pater non esset primum spirandi principium, sed illud commune subsistens: ergo admittendum non est spirans vt *quod* Patri, & Filio commune. Secundo: nam proprium est Patri esse ingenitũ, & repugnat in diuinis plures ingenitos esse aliàs essent plures Dij, vt arguit D. Th. *supra q.* 33. *art.* 4. *ad* 4. at si daretur cõmunis hic spirator, darentur plures ingeniti, cum Pater ingenitus sit, & *hic spirator* communis ingenitus esset, vtpotè principium ab alio non procedens, in quo ratio ingeniti constituitur: ergo talis communis spirator non datur. Tertio: nam relatio spiratoris non constituit personam, aliàs daretur in diuinis quaternitas personarum; at si ratione sui formaliter esset subsistens, personam constitueret, quia quo aliqua subsistentia est vltimior, eo est aptior ad incommunicabilitatem præstandam, in qua consistit ratio personæ: ergo idem quod prius.

9 *Prædictas impugnationes esse inefficaces.* Istæ tamen rationes, nisi amplius vrgeantur, parum sunt efficaces. Ad primam namque responderi potest, negando minorem: nam sicut tres personæ sunt primum principium ad extra, non obstante quod detur hic Deus subsistens creans vt *quod* illis communis, quia non realiter, sed ratione solum à personis distinguitur, ita & eadem ratione non tollitur à Patre, quod sit primum spirandi principium, ex eo quod detur *hic spirator* communis, eo quod ab illo non realiter, sed ratione, & virtualiter solum distinguitur. Ad secundam, negando etiam maiorem: nam sicut essentia diuina non potest esse ingenita, eo quod licet non producatur, est tamen in Filio à Patre communicata, vt docet D. Thomas *supra quæst.* 33. *art.* 4. *ad* 2. ita, quia hic communis spirator est in Filio à Patre per communicationem, ideò ingenitus dici non potest. Ad tertiam, concessa maiori, negando minorem: nam licet hæc subsistentia vltimior sit alijs, quia tamen est Patri, & Filio communis, ideò est impotens ad constituendam personam.

10 *Aliorum impugnatio reijcitur.* Nec magis vrget argumentum, quo alij mouentur desumptum, ex eo quod de conceptu personalitatis est, esse vltimum terminum; & consequenter vlterius interminabilem per aliam subsistentiam; at relatio spiratoris aduenit Patri, & Filio personaliter constitutis: ergo nequit ratione sui propriam subsistentiam afferre, & spiratorem communem vt *quod* constituere. Nam responderi potest de ratione personalitatis solum esse, quod sit vltimus terminus in linea incommunicabilitatis; & consequenter excludere vlteriorem terminationem per subsistentiam eiusdem rationis, idest, quæ personalitas sit, non autem per subsistentiam diuersæ rationis, qualis est ista, quæ ratione relationis spiratoris competeret Patri, & Filio. Nam sicut non obstante, quod personalitas sit vltimus terminus, potest tamen per existentiam actuari, & per subsistentiam absolutam reddi subsistens, eo quod sunt diuersæ rationis à conceptu personalitatis; ita est eadem de causa posset, nisi aliud obstaret per subsistentiam istam communem relatiuam paternitas reddi subsistens.

11 *Principalis solutio reijcitur primo.* Quare prætermissis his argumentis, reijcienda est in primis præfata solutio ex D. Thoma *in præsenti art.* 4. *ad* 4. vbi docet, ly *vnum principium* in hac propositione: Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, non habere determinatam suppositionem; at si daretur hic spirator subsistens, pro quo supponeret, ly *vnum principium* haberet determinatam suppositionem, sicut in hac propositione: Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt vnus Deus, prædicatum supponit determinatè, eo quod datur hic Deus subsistens communis tribus personis: ergo admittenda non est subsistentia relatiua communis.

12 *Secundo* Secundo: quia vt ostendimus *supra quæstione* 29. subsistentia dupliciter accipitur, vel pro perseitate opposita dependentiæ ab alio vt sustentante, vel pro perseitate incommunicabilitatis; at relatio spiratoris ratione sui formaliter subsistentia non est in priori acceptione, cum vt ibi monstrauimus tres aliæ relationes ratione sui formaliter ista ratione subsistentiæ non gaudeant, nec etiam in secunda; aliàs personalitas esset: ergo talis subsistentia relatiua communis non datur.

Confir. Et confirmatur, quia vt loco citato probauimus, attributa essentialia ratione sui formaliter subsistentia non sunt, eo quod incommunicabilitate non gaudent; at relatio spiratoris communis est Patri, & Filio: ergo ratione sui formaliter subsistentia non est, nec spiratorem subsistentem constituit.

13 *Reijcitur 3.* Tertio ex differentia tradita à D. Thoma *in* 1. *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 4. *ad* 2. Et ibi ad Annibaldum *quæst. vnica art.* 4. *in corpore*, inter creationem, & spirationem, quod illa actio est naturæ, ista vero personalis; at prima, quia non personalis petit subsistens vt *quod* agens toti Trinitati commune: ergo spiratio cum personalis actio sit solum à supposito personaliter subsistente potest vt *quod* prouenire; & consequenter subsistens commune, non personale: non poterit esse spirandi principium vt *quod*.

Quarto: nam Pater spirat ratione sui immediatè vt *quod*, idest per exclusionem medij vt *quod* spirantis: ergo Filius similiter; & consequenter non datur hic spirator, vt *quod* vtrique communis. Antecedens in quo est difficultas probatur: intelligens vt *quod* intellectione essentiali petit ratione sui immediatè vt *quod* amare per exclusionem medij amantis vt *quod*, nedum realiter, verum etiam ratione distincti: ergo intelligens vt *quod* notionaliter, petit ratione sui immediate vt *quod* notionaliter, velle per exclusionem medij notionaliter volentis vt *quod*, siue realiter distincti, siue etiam ratione; at Pater ratione sui vt *quod* intelligit notionaliter: ergo vult vt *quod* notionaliter, per exclusionem medij volentis vt *quod* virtualiter distincti. 14 *Quarto.*

§. Vltimus.

Traditur, & defenditur vera solutio.

Missa igitur hac solutione, ad rationem dubitandi respondeo, concesso antecedenti negando consequentiam, ad cuius probationem, nego etiam consequentiam, ob rationem traditam inter probandum nostram conclusionem; quia nempè *principium*, nomen substantiuum est, & idcircò ad sui multiplicationem petit pluralitatem suppositi, & formæ, quia ergo etsi sint duo supposita spirantia, est tamen in illis vna virtus spiratiua, quæ de formali significatur nomine principij; hinc fit; quod non dicantur Pater, & Filius *duo principia* ob suppositorum pluralitatem, sed *vnum principium* propter vnitatem virtutis. 15 *Vera solutio rationis dubitandi.*

Sed oppones aduersus solutionem primo: quia nomen substantiuum, etsi formam significet ad modum per se stantis, petit tamen ad sui pluralitatem, quod multiplicentur supposita, & formæ, vt docet Caietanus *infra quæstion.* 39. *artic.* 3. & manifestè constat ex D. Thoma *in præsenti artic.* 4. *ad* 2. vbi ait, non posse dici Patrem *in duo principia* propter plures proprietates, eo quod denotaretur suppositorum pluralitas. Et 3. *parte quæstion.* 3. *artic.* 7. *ad* 2. vbi docet, quod si Diuinum Verbum duas assumeret humanitates, non diceretur duo homines: ergo pariter ad sui vnitatem absolutè, & simpliciter talem, petit vnitatem, non solum formæ, sed etiam suppositi; & consequenter cum Patre, & Filius sint duo supposita, nisi in communi spirante vt subsistente conueniant, non dicentur vnum principium Spiritus Sancti simpliciter, sed vnum secundum quid. Patet consequentia, tum à paritate, tum à fortioti: nam vnitas, veluti de genere bonorum plus videtur ad sui consistentiam exigere, quam pluralitas, quæ comparata cum vnitate de genere bonorum non est. 16 *Replicabis* 1.

Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam, ratio autem discriminis potissima, est communis modus concipiendi, & loquendi, dicitur enim vnus artifex, etsi plures Artes habeat, quia suppositum vnum est, & tres personæ vnus Deus, vnus omnipotens, & vnus æternus substantiuè, etsi plura supposita sint, quia forma significata vna est in tribus personis, scilicet, deitas, omnipotentia, & æternitas, & hoc quamuis negetur subsistentia absoluta, cum de fide sit, non tres Deos, sed vnum Deum esse sententia autem agnoscens absolutam subsistentiam, non de fide est, etsi valdè probabilis: signum ergo manifestum est ad pluralitatem nominis substantiui vtrumque requiri; formarum scilicet, & suppositorum pluralitatem, ad vnitatem autem quodlibet eorum seorsim sufficere, scilicet, vel formæ, vel suppositi vnitas. Deinde potest aliqualis ratio discriminis ex naturis rerum constitui, eo quod pluralitas petit negationem prædicationis vnius de alio, eo autem ipso, quod in eodem supposito plures formæ conueniant, v. gr. plures humanitates in supposito verbi, secundum quarum vnam vocaretur Iesus, & secundum aliam Petrus, verum esset dicere Petrus est Iesus: ergo falso diceretur, quod essent plures homines; & consequenter verè affirmaretur, quod essent vnus homo: nam negata pluralitate, vnitas necessario est concedenda. 17 *Resp.*

Opponessecundo: nam est probabilis sententia, quod plures personæ eandem humanitatem assumerent, dicerentur plures hominis, & non vnus, nisi secundum quid, quam sententiam tenet Caietanus 3. *part. quæstion.* 3. *artic.* 6. & 7. Et hoc non alia de causa, nisi quia humanitas propriam subsistentiam non affert, nec daretur in illo casu hic homo subsistens tribus personis, communis: ergo negata subsistentia communis spiratoris spirantis vt *quod*, probabile ad minus erit, Patrem, & Filium esse duo principia spirandi simpliciter, & secundum quid vnum tantum principium; consequens autem absurdum est cum nostra sententia, vel de fide censeatur, vel taliter certa, vt opposita, absque nota censuræ defendi non possit: ergo 18 *Replicabis* 2.

ergo vt defendatur fatenda est subsistentia communis spiratoris.

19 *Resp.* Respondeo admittendo antecedens, & negando consequentiam: nam sicut licet illa sententia: probabilis sit, est omnino improbabile, & contra Fidem dicere tres personas esse plures Deos; etiam si negetur subsistentia absoluta, eo quod Deitas taliter est communis, quod identificatur cum tribus personis: ita in nostro casu. Et ratio omnium: est nam qui teneret sententiam in antecedenti relatam, fundaretur in eo, quo iste terminus *homo* dictus de Christo, habet aliquas proprietates termini connotatiui, imò, & adiectiui, quia humanitas aduenit Verbo, absque identitatem cum illo, principium autem dictum de Patre, & Filio, omnino est substantiuum, & identificatur cum illis. Vnde sicut ob hanc causam tres personæ dicuntur vnus Deus, ita Pater, & Filius sunt, & debent dici vnum principium simpliciter Spiritus Sancti, quamuis non detur subsistentia spiratoris vtrique personæ communis.

20 *Denique instabis.* Denique obijcies: si namque non datur spirator subsistens Patri, & Filio communis, assignari nequit pro quo supponat prædicatum huius propositionis, Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti; consequens admittendum non est: ergo datur spirator subsistens Patri, & Filio communis. Maior probatur: non enim supponit pro Patre, aliàs falsò de Filio affirmabitur; nec pro Filio, aliàs non poterit verè de Patre affirmari; nec pro vtroque simul, aliàs de nullo seorsim verè affirmari poterit, quod sit Spiritus Sancti principium: ergo nihil pro quo supponat poterit assignari, negata huic spiratori subsistentia communis.

21 *Resp.* Respondeo, supponere in illa propositione pro Patre, & Filio confusè, id est, collectiuè, non rigorosa collectione, quæ dicit pluralitatem sine vnitate, sed sola accepta collectione, quatenus supponit pro pluribus, vt identificatis in virtute spiratiua. Nec sequitur non posse verè affirmari de Patre, & Filio seorsim: nam quando de illis prædicatur seorsim, non supponit pro vtroque, sed pro subsistente in virtute spiratiua vtrique communi, non communitate reali ex parte subsistentiæ, sed tantum rationis, realiter autem ex parte virtutis. Quod rectè declaratur exemplo huius prædicationis: Pater, & Mater, sunt causa Filij, in qua prædicatum pro vtroque parente supponit, quia vterque ad generationem Filij requiritur, in his autem propositionibus, Pater est causa Filij, Mater est causa Filij, non supponit prædicatum pro vtroque collectiuè, sed pro principio Filij ab actione, & passione abstrahente, & vtrique communi. Pro quo videantur Salmanticenses *dub.* 5. *§. vltimo*.

22 *Corollarium ex dictis.* Ex dictis colligitur, quod si spirator adiectiuè supponat, non vnus spirator, sed plures spiratores sunt Pater, & Filius, sicut non vnus, sed plures spirantes, qualiter accipiendum esse tenuit Diuus Thomas *in* 1. *distinction.* 11. *artic.* 4. Si vero substantiuè sumatur, non sunt plures, sed vnus spirator, quia verius est accipi substantiuè, quam adiectiuè, vt docet Diuus Thomas *in præsenti art.* 4. *ad* 7. retractans sententiam, quam in sententiarijs docuerant, ideò non plures spiratores, sed vnus spirator sunt Pater, & Filius, sicut vnum, & non plura principia, non tamen eadem certitudinem gaudet vtrumque: nam quod sit vnum principium diffinitum est in Concilijs non autem diffinitum inuenitur in illis, quod sint vnus spirator. Vnde qui hoc negaret tenendo, ly *spirator* accipi adiectiuè; ad summum in grammatica erraret, non tamen contra fidem. Et hæc de ista disputatione, applicanda litteræ Magistri *in* 1. *distinct.* 11. *M. Sent.* vbi à Diuo Thoma excitatur: & *distinct.* 29. §. 3. ad illa verba. *Fatendum est Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti, non duo principia.*

DISPVTATIO NONAGINTAQVINTA.

An Pater, & Filius propriè dicatur se diligere Spiritu Sancto?

§. I.

Eligitur vera sententia, & authoritate probatur.

Nu. 1. *Ratio dubitandi.* Ratio dubitandi est: nam casus ablatiuus in rigore sermonis importat habitudinem causæ formalis, aut efficientis. Primum constat in hac propositione; *corpus albedine est album*. Secundum in ista: *Homo intelligit intellectu*; at Spiritus Sanctus non est forma, qua Pater, & Filius diligunt, siue dilectio sumatur notionaliter, siue essentialiter; nec est principium *quo* diligant in aliqua ex his acceptionibus, sed est terminus dilectione notionali productus; ergo in proprio, & rigoroso sensu vera esse non potest ista propositio, *Pater & Filius se diligunt Spiritu Sancto*.

2 *Prima sententia.* Quidam, quos suppresso nomine refert Diuus Thomas *in præsenti articul.* 2. ratione dubitandi conuicti asserebant, dictam propositionem, non solum impropriam, sed etiam falsam esse, & ab Augustino retractatam in simili, *lib.* 1 *retractationum cap.* 26. vbi retractauit propositionem illam, quam olim docuerat: *Pater est sapiens sapientia genita*, cum enim ista sit eiusdem rationis, ac illa, de qua disputamus, vna in altera virtualiter retractata censetur. Magister Sententiarum *in* 1. *distinctione* 32. quæstionem *M. Sent.* mouit, & ob illius altitudinem insolutam reliquit.

3 *Sententia Durandi.* Secunda sententia est Durandi *in* 1. *distinctione* 32. *qu.* 1. *numer.* 14. asserentis, falsam esse dictam propositionem si diligere sumatur notionaliter, sumpto autem essentialiter, esse veram, sed impropriam, & istum facere sensum: *Pater, & Filius se diligunt amore essentiali, qui appropriatur Spiritui Sancto*. Quam sententiam quoad improprietatem propositionis tenuere alij Durando antiquiores, quos suppresso nomine, refert, & refellit D. Tho. *in præsenti art* 2. Tenent etiam Molina, & Canariensis circa istum articulum: nam licet doctissimus iste illam veram admittat, & propriam ob Sanctorum Patrum authoritatem, rationem tamen, qua illius proprietas possit defendi se ignorare fatetur.

4 *Vera sententia. S. Thom. Capr. Caiet. Bañez. Zumel. Nazar. Salman. M. S. T. Smising. Suarez. Vazq. Arrubal. Granad. Alarcon.* Tertia, & vera sententia defendit, veram esse, & propriam dictam propositionem sumpto *diligere* non essentialiter, sed notionaliter. Hanc tenet D. Thomas *in* 1. *distinct.* 32. *quæst.* 1. *artic.* 1. & 2. Vbi Capreolus. Et *in præsenti quæst. artic.* 2. Caietanus, Bañez, Zumel, & Nazarius *controuersia* 1. Salmanticenses *disputat.* 16. *dub.* 1. Reuerendissimus Sancto Thoma *disputat.* 15. *artic.* 5. Tenent etiam Scotistæ cum Doctore subtili, vt testatur Smising *disputat.* 3. *quæst.* 14. *numer.* 234. Tenent etiam Patres Societatis frequenter, Suarez *libr.* 11. *de Trinitate capit.* 3. Vazquez *disputat.* 141. *caput.* 2. & *sequentibus*. Arrubal *disput.* 133. Granadus *tra.* 10. *disp.* 10. Et Alarcon *tractatu* 5. *de Trinitate disput.* 8. *capite* 5. & frequenter cæteri Theologi.

5 *Suadetur* 1. *ex Augustino.* Suadeturque primo: dicta namque Sanctorum cum proprietate sunt accipienda, quando nullum sequitur inconueniens; at Patrem, & Filium se Spiritu Sancto diligere, in Sanctis Patribus inuenitur expressum, & præcipuè in Augustino, & ex eo quod in proprio sensu accipiatur nullum absurdum, seu inconueniens sequitur: ergo verè, & propriè Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto. In maiori non est difficultas apud venerantes Sanctorum authoritatem. Minor pro secunda parte ex solutione obiectionum constabit. Maior autem probatur, tum ex Augustino *libr.* 6. *de Trinitate capit.* 5. *in principio*, illis verbis: *Quapropter etiam Spiritus Sanctus in eadem vnitate substantiæ, & æqualitate consistit, siue enim vnitas sit amborum, siue Sanctitas, siue Charitas, siue ideo vnitas, quia Charitas; & ideò Charitas, quia Sanctitas, manifestum est, quod non aliquis duorum est quo vterque coniungitur, quo genitus à gignente diligatur, generatoremque suum diligat, &c.* Quibus verbis adeò expressè Augustinus affirmat Patrem, & Filium se diligere Spiritu Sancto, vt immeritò Franciscus Suarez *vbi supra* contendat, non adeò expressam in Patribus dictam propositionem inueniri, vt ob Patrum authoritatem multum sit insistendum in eius proprietate defendenda, cum ob solum Augustinum, in quo expressè reperitur, totis viribus sit contendendum, illam in omni proprietate defendere. Secundo ex Bernardo *libro de Amore Dei capit.* 7. vbi Spiritum Sanctum appellat amorem Patris ad Filium, & Filij ad Patrem. Tertio ex Ricardo de Sancto Victore in declarationibus ad D. Bernardum, capite cui titulus est, *quomodo Spiritus Sanctus est amor Patris, & Filij?* Vbi ait: *Si rectè diceris amare amore, qui à te procedit, cur non Pater, & Filius dicentur amare amore, quo ab ipsis procedit.*

§. II.

Examinantur aliquorum rationes.

6 *Ratio recentiorum reijcitur.* Rationes sic arguunt Recentiores nonnulli: à termino namque actionis immanentis, non solum ab actione potest principium tale denominari; at Spiritus Sanctus est terminus actionis immanentis, scilicet dilectionis, quæ actus immanens est voluntatis: ergo possunt Pater, & Filius dici cum proprietate diligentes esse Spiritu Sancto. Hæc tamen ratio nobis placere non potest. Tum, quia denominatio agentis à termino propriæ actionis, non solum contingit in actionibus immanentibus, sed etiam in transeuntibus, ignis namque denominatur calefaciens lignum, non solum calore sibi inhærente, sed etiam calore sua actione producto, & in passo inhærente: ergo restringenda non est hæc doctrina ad terminum per actionem immanentem productum. Tum etiam, quia intellectio actio immanens est; & tamen, vt docet D. Thomas *in præsenti art.* 2. non potest Pater dici intelligens Verbo à producto: ergo maior illa vniuersaliter vera non est. Tum denique: nam denominatio procedentis ad intra, & gene-

& generantis Filium, est denominatio actionis immanentis in Patre diuino; & tamen nequit dici Pater generans, aut producens Verbum Verbo: ergo quod dicatur diligens se, & Filium Spiritu Sancto, non est ex ratione communi termini actionis immanentis.

7 *Euasio recentiorum excluditur.* Si dicas, generare esse denominationem immanentem in re, non tamen ex modo significandi, & concipiendi. In contrarium obstat, nam etiam dicere, & diligere notionaliter sumptum, ex modo significandi sunt transeuntes, cum diligere notionaliter sit procedere impulsum, & medio illo obiectum amare; & dicere sit producere verbum, & in illo obiectum contemplari; & tamen verè dicitur Pater dicens se, & omnia Verbo, & Pater Filius se diligere Spiritu Sancto, vt docti Recentiores fatentur: ergo ex eo quod generare ex modo significandi transeunter concipiatur, non tollitur quominus denominationem capiat à termino, si semel id venit ex ratione communi termini per actionem immanentem producti.

8 *Aliorum ratio reijcitur I.* Secundo alij de mente Scoti sic arguunt: Pater, & Filius producunt Spiritum Sanctum, qui est amor vtriusque, vel qui vtrumque diligit: ergo Pater, & Filius se diligunt principiatiuè, etsi non formaliter Spiritu Sancto. Cæterum hæc ratio non suadet intentum, & parum congruit illorum principijs. Primum sic probo: nam si sola ea ratione Pater, & Filius se ipsos Spiritu Sancto diligerent, quatenus producunt Spiritum Sanctum vtrumque diligentem, sequeretur cum proprietate posse dici, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum se diligere creaturis; consequens est falsum, & à nemine admissum: ergo prædicta ratio sustineri non potest: Probo sequelam: tres personæ producunt rationalem creaturam illas diligentem: ergo possunt dici se diligere rationali creatura, si semel Pater, & Filius, ea solum ratione, dicuntur se diligere Spiritu Sancto, quia producunt illum diligentem Patrem, & Filium.

9 *Secundo.* Secundum suadetur; ipsi namque fatentur, quod vt ista propositio sit vera Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto, debet accipi Verbum diligere, nec purè essentialiter, nec purè conditionaliter; at si solum verificaretur in sensu, quem suo argumento conuincunt, scilicet, principiatiuè, purè notionaliter accepto diligere, dicta propositio esset vera: nam dilectio purè notionaliter capta est productio Spiritus Sancti amantis Patrem, & Filium: ergo ratio illa non consentit propria illorum doctrina.

§. III.

Ratio Diui Thomæ explicatur, & defenditur.

10 *Prob. ratione D. Tho.* Missis igitur his argumentis, aliter est suadenda nostra sententia ratione D. Thom. *in præsenti art. 2.* ad hanc formam redacta: quandocumque actionis terminus est de intellectu illius vt significatæ verbo, vel nomine, potest principium à termino denominationem accipere in casu ablatiuo; at Spiritus Sanctus est de intellectu dilectionis sumptæ notionaliter, quatenus significatur Verbo *diligere*: ergo verè, & cum proprietate potest dici Patrem, & Filium se Spiritu Sancto diligere.

Minor prob. I. Consequutio est legitima: minor constat. Tum primo: nam diligere notionaliter acceptum diffinitur per hoc, quod est spirare Spiritum Sanctum: ergo sicut Spiritus Sanctus est de huius complexi intellectu, ita & de intellectu dilectionis notionalis, vt significatur hoc verbo *diligere*.

11 *Minor prob. 2.* Secundo: nam quando terminus non clauditur in intellectu actionis, prout significatæ verbo, vel nomine, potest cum illa constitui in casu accusatiuo, sicut rectè dicitur Pater generat Filium, Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum, quia termini productionum includuntur in conceptu istarum actionum vt significantur his terminis *generare*, aut *spirare*; at non nisi incongruè constituitur Spiritus Sanctus in accusatiuo casu cum dilectione, vt significatur hoc nomine *diligo*, scilicet asserendo, Pater diligit Spiritum Sanctum, *diligere* notionaliter capto; sicut incongruè dicitur Pater dicitur Verbum, congruè autem asseritur, Pater dicit se, & omnia, quæ intelligit Verbo à se genito: ergo Spiritus Sanctus est de intellectu dilectionis notionalis, vt significatur hoc termino *diligo*.

12 *Maior rationis D. Th. prob. exemplis.* Maior exemplis ostenditur: quia namque flores sunt de intellectu floritionis, vt significatur his terminis floreo, aut floresco, rectè dicitur arborem florere, aut florescere floribus; similiter, quia calor est de intellectu actionis calefaciendi, vt significatur hoc verbo calefacio, rectè, & cum proprietate dicitur ignis calefaciens, calore producto passo inhærente; quia etiam verbum est de intellectu intellectionis notionalis, vt significatur verbo dicendi, cum proprietate dicitur Pater se dicit Verbo: ergo maior est vera. Secundo probatur ratione: quando namque terminus modo explicatur clauditur in intellectu actionis, se tenet ex parte illius vt eius complementum, medio quo vlterius transit ad aliquid, vt materiam, vel obiectum, vt constat in calore producto, medio quo calefactio transit ad subiectum calefactibile, & in verbo terminante dictionem, medio quo dictio transit ad percipiendum obiectum: ergo potest agens tale denominari, non solum ab actione, sed etiam à termino actionem complente cum constitutione casus ablatiui.

Et ex his confirmatur ratio præcedens, & explicatur amplius; quia namque actio calefaciendi medio calore producto attingit subiectum calefactibile, cum proprietate dicitur ignis calefacere lignum calore, non solum illo, qui se tenet ex parte principij, sed etiam calore ligno inhærente. Et quia dictio mediante Verbo transit ad obiectum, cum proprietate dicitur, intellectus dicit rem intellectam Verbo; sed dilectio notionalis medio Spiritu Sancto vt pondere, & inclinatione transit ad Patrem, & Filium, etsi non producendos, bene tamen diligendos: ergo verè, & cum proprietate dicuntur Pater, & Filius se diligere Spiritu Sancto. 13 *Confirm.*

Sed contra rationem istam arguunt Scotistæ in hunc modum; de conceptu generationis diuinæ est Filius genitus, & de conceptu spirationis Spiritus Sanctus, & de conceptu ædificationis est ædificium; & tamen non dicitur propriè, Pater generat Filium Filio, Pater spirat Spiritu Sancto, ædificator ædificat ædificio, sed ædificium: ergo ex eo quod Spiritus Sanctus sit de conceptu dilectionis, non sequitur cum proprietate dici, Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto. 14 *Obijciunt Scotistæ.*

Quod amplius confirmant: nam iuxta D. Thomam idem est diligere, quod spirare amorem, sicut idem est dicere, quod producere Verbum: ergo si hæc est falsa, *Pater, & Filius spirant Spiritu Sancto*, falsa etiam debet ista censeri: *Pater, & Filius diligunt se Spiritu Sancto.* *Confirm.*

Respondeo distinguendo maiorem: sunt de conceptu prædictarum actionum vt significati his terminis *generatio*, *spiratio*, & *ædificatio*, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: quia vt docet Diuus Thomas in 1. dist. 32. quæst. 1 art. 1. ad 3. *In Verbo diligendi, & ipse actus importatur, qui est persona rationis cuius secundum illum actum denominatur Pater diligens amore, qui est persona Spiritus Sancti, & importat emissionem actus, sed hoc verbum spirat significat hoc emissionem actus, & non actum emissum, & ideò Pater non dicitur spirans Spiritu Sancto, sed actu, vel proprietate spirationis. Et simile est de generatione, quia generatio dicit emissionem geniti, vnde non dicitur, quod Pater generat Verbo, sed dicere dicit emissionem Verbi, & Verbum emissum, & ideo dicitur quod dicit Verbo.* Verba sunt D. Thom. loco allegato. Ex quibus constat non esse idem terminum aliquem esse de conceptu actionis, & significari nomine actionem significante, hoc autem secundum requiritur vt terminus cum agente constituatur in casu ablatino, & quia hoc reperitur in verbo *diligere* notionaliter sumpto: secus autem in verbo *spirare*, *generare*, & in verbo *ædificare* respectu suorum terminorum; hinc fit, quod cum proprietate dicantur Pater, & Filius, se diligere Spiritu Sancto: secus autem spirare Spiritu Sancto, generare Verbo, aut ædificator ædificare ædificio. Et ex eisdem verbis ad confirmationem respondeo, distinguo antecedens: idem est diligere, quod spirare amorem quoad totum hoc complexum, concedo antecedens: quoad partem vnam complexi, nempè spirare, nego antecedens, & consequentiam. 15 *Resp.*

Dices, etiam est falsum dicere *Pater spirat amorem amore*, seu *spirat Spiritum Sanctum Spiritu Sancto*: ergo licet idem sit diligere, quod totum hoc complexum *spirare amorem*, falso etiam dicetur *Pater diligit Spiritu Sancto*. Respondeo negando consequentiam, quia licet idem sit diligere, quod hoc complexum spirare amorem, seu Spiritum Sanctum ex parte rei significatæ, non tamen ex parte modi significandi, quia complexum significat emissionem impulsus, & impulsum, vt terminantem, & specificantem emissionem, non autem vt se tenentem ex parte illius, vt illo mediante transeat vlterius; in Verbo autem diligere importatur Spiritus Sanctus, vt se tenens ex parte dilectionis, tanquam medium, quo transit ad obiectum non productum, sed diligendum, seu amandum, diuersus autem modus significandi, sufficit vt vna propositio vera sit, & non alia. 16 *Replic.*

§. IV.

Ratio dubitandi soluitur, & alijs argumentis occurritur.

Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur negando maiorem vniuersaliter, sed aliquando constituitur in habitudine, quasi effectus formalis, vt docet D. Thomas *in 1. distinct. 32. quæst. 1. art. 1. circa medium corporis*, id est, vt ibi D. Thomas aduertit in habitudine termini, qui largè vocatur effectus sub induentis modum formæ in denominando principium à quo egreditur, & ideo vocatur formalis. Per quod cessat quorundam hallucinatio, qui vt refert Capreolus supra citatus, nolentes intelligere D. Thomam, ipsum impugnabant, eo quod assereret Spiritum Sanctum denominare Patrem, & Filium diligentes in casu ablatiuo, vt effectus, seu quasi effectus illorum 17 *Resp. ad rationem dubitandi.*

illorum in genere causæ formalis. Quod autem hæc denominatio à termino in casu ablatiuo constructo, agenti possit prouenire, constat ratione facta, & exemplis à nobis in superioribus adductis.

18 *Arg. 2.* Sed objiciet quis aduersus nostram resolutionem secundo: hæc propositio est falsa: *Pater intelligit verbo*: ergo etiam ista, *Pater, Filius diligunt Spiritu Sancto*. Patet consequentia à paritate rationis. Antecedens autem probatur: nam propositio ista, *Pater intelligit verbo*, eundem sensum facit ac ista: *Pater est sapiens sapientia genita*; at hæc est falsa, & ab Augustino retractata *libro tractationum cap.* 26. cuius retractionem omnes Theologi admittunt: ergo hæc propositio, *Pater intelligit Verbo*, falsa debet censeri.

19 *Solutio P. Vazq.* Huic argumento Vazquez *vbi supra cap.* 6. quem alij recentiores sequuntur, respondet negando antecedens: ad cuius probationem, negat maiorem: quia cum hæc verba *intelligit, & sapit*, non formalem effectum, sed actionem significent, nec sit ratio cur accipi non possint essentialitèr, & notionalitèr, sicut Verbum *diligit*; non est cur negetur ista propositio, Pater intelligit Verbo, sicut conceditur diligere Spiritu Sancto, non enim denotatur, quod Verbum sit Patri forma vt intelligat, sicut denotatur in hac, Pater est sapiens sapientia genita, eo quod esse sapientem significat effectum formalem. Et quidem, inquit Vazquez, nulla est differentia inter hæc duo, in Verbo suo, & Verbo suo præpositione ablata; at hæc propositio: Pater in Verbo suo intelligit, vt vera concluditur: ergo & hæc, Pater Verbo suo intelligit, debet vt vera concedi.

20 *Reijcitur 1. ex D. Thom. & secundo ratione.* Hæc tamen solutio sustinenda non est: primo, quia expressa contra D. Thomam *in præsenti art. solutione ad* 1. Et *in* 1. *distinct.* 32 *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 1. vbi docet, quod sapere in diuinis solum essentialiter sumitur. Secundo: nam concessa ista propositione, *Pater sapit, & aut intelligit Verbo*, debet etiam ista concedi, *Pater est sapiens, aut intelligens Verbo*; at hæc secunda est falsa: ergo & prima. Probo maiorem primo: nam quia hæc est vera, *Pater dicit Verbo*, ista etiam vt vera conceditur, *Pater est dicens Verbo*, quin quoad hoc aliqua differentia inueniatur inter *dicere*, & *esse dicendum*, & quia hæc conceditur, *Pater, & Filius diligunt Spiritu Sancto*, etiam conceditur ista, *Pater, & Filius sunt diligentes Spiritu Sancto*: ergo pariter ista concessa: *Pater sapit, aut intelligit Verbo*, etiam ista est concedenda; *Pater est sapiens, aut intelligens Verbo*. Secundo: nam verbum, & participium in significando actionem per modum actionis conueniunt, vnde vtrumque significat cum tempore, vt summulis traditur, & solum discriminatur penes vnitiuè, aut non vnitiuè significare; at *sapiens* potest accipi vt participium huius verbi *sapere*, & *intelligens*, vt participium huius verbi *intelligo*, & consequenter vtrumque significat actionem: ergo si illa, *Pater sapit, aut intelligit verbo*, conceditur, quia actionem significat, hæc verba, *sapit*, & *intelligit*, eadem ratione poterit cum proprietate esse vera hæc propositio, *Pater est sapiens, aut intelligens verbo*.

21 *Denique reijcitur.* Denique reijcitur præfata solutio: nam si quia hæc est vera, *Pater intelligit in verbo suo*, hæc etiam debet vera censeri, *Pater intelligit verbo*, sequitur hanc secundam non solum esse veram, intelligere accepto notionalitèr, sed etiam accepto essentialitèr, consequens est contra illum Authorem: ergo manifestum discrimen tenetur admittere inter hæc duo, *in Verbo suo*, & *Verbo suo* præpositione ablata, & consequenter ex hoc, quod vna concedatur vt vera, perperam infert alteram debere, tanquam veram admitti. Probo sequelam: hæc propositio, *Pater intelligit in Verbo suo*, est vera, *intelligere* accepto essentialitèr, sicut enim in essentia sua se, & creaturas intelligit vt in medio, & obiecto primario, eo quod essentia repræsentat Patri omnia obiecta, quæ intelligit, ita in Verbo suo potest omnia obiecta intelligere intellectione essentiali, licet non vt in medio, & obiecto primario, eo quod Verbum omnia Patri repræsentat, de quo *supra quæst.* 34. ergo si ex eo quod hæc sit vera, *Pater intelligit in Verbo*, debet etiam ista concedi, *Pater Verbo suo intelligit*, sequitur debere concedi, intelligere accepto essentialitèr.

22 *Confirm.* Et confirmatur amplius: nam hæc propositio est vera: *Filius intelligit omnia in se ipso, vt in verbo*: nam vt loco proximè citato ex D. Thoma monstrauimus, verbum non solum Patri, sed etiam sibi ipsi repræsentat obiecta. Ex quo ibi intulimus, Patrem in productione Filij loqui cum illo, & tamen hæc concedi non potest: *Filius verbo intelligit*, intelligere accepto notionaliter: ergo ex veritate illius, *Pater in Verbo intelligit*, non licet argumentari hanc esse concedendam vt veram: *Pater ergo intelligit* intelligere accepto notionaliter. Et ratio differentiæ est: nam ly *in verbo* solum petit, quod sit medium in quo per modum obiecti repræsentantis, & quia hoc munus exercet verbum respectu intellectus paterni, hinc fit, quod verè concedatur Patrem in verbo intelligere; at vero ly *verbo* sine præpositione dicit habitudinem termini subinducentis modum formæ, ad quem modum subinduendum est necessarium, quod sit de intellectu actionis, vt significatur per nomen, aut verbum, & quia Verbum Diuinum non sic importatur per Verbum intelligere; hinc fit, quod non possit construi in casu ablatiuo, absque præpositione cum Patre, asserendo Pater intelligit Verbo.

23 *Vera solutio.* Ad argumentum ergo respondeo ex D. Thoma *in præsenti art.* 2. *solutione ad* 1. concesso antecedenti, negando consequentiam, & ratio discriminis est: nam *diligere* dupliciter capitur, notionaliter, & essentialiter, & licet non sit vera dicta propositio verbo *diligere* capto essentialiter, est tamen vera accepto notionaliter. Verbum autem *intelligo* solum essentialiter vsurpatur, in quo sensu vt omnes fatentur verum esse non potest, quod Pater intelligat Verbo. Ratio autem cur Verbum *diligere* vtramque acceptionem sortiatur: secus vero Verbum *intelligere*, sumitur ex D. Thom. *in præsenti art.* 1. quia nempè, cum ea quæ ad intellectum spectant sint nobis notiora, ad inuenta sunt nomina ad omnia distinctè significanda, tam essentialia, quam notionalia, & personalia: vnde hæc verba, intelligere, dicere, & generare, sic comparantur, vt primum essentiale sit, secundum notionale explicans etiam aliquod essentiale, scilicet ordinem repræsentationis obiecti medio Verbo, tertium autem purè notionale: ea vero, quæ ad voluntatem spectant, sunt nobis minus nota, & ideò sunt adinuenta propria nomina, quibus distinctè essentialia, notionalia, & personalia significentur. Vnde sicut hac ratione *amor* quandoque essentialiter capitur, & sic est tribus personis commune, & quandoque personaliter, qualiter est nomen proprium Spiritus Sancti, vt docet D. Thomas *in præsenti art.* 1. Ita, & eadem de causa non est proprium nomen, quo significemus emissionem Spiritus Sancti cum ordine ad obiectum dilectum, sed significatur Verbo hoc *diligere* sumpto notionaliter, etsi hoc ipsum Verbum etiam essentialiter accipiatur. Vnde hoc Verbum *diligere* in hac acceptione correspondet Verbo *dicere* in intellectu, sicut hoc Verbum *spirare* correspondet Verbo generare.

24 *Arg. 3.* Tertio sic objicies, eodem quo diligunt Pater, & Filius, diligit etiam Spiritus Sanctus; at falsum est dicere *Spiritus diligit se ipso Patrem, & Filium*: ergo nec Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto. Respondet D. Thom. *in* 1. *vbi supra articulo* 2. *ad* 4. *Resp. ex D. Thom.* Verbum diligere posse sumi tripliciter, primo essentialiter, & sic Spiritus Sanctus se ipso diligit, quia sicut se ipso Deus est, ita se ipso diligens est. Vbi aduertatur obiter, in hoc sensu non dici Spiritus Sanctus se ipso diligere tanquam termino dilectionis, sed tanquam persona operans. Secundo prout nominat tantum personam Spiritus, qui est amor subsistens, & sic etiam non dicit exitum, nisi secundum rationem; vnde secundum hoc solus Spiritus Sanctus diligit se ipso, cæterum iste modus inconsuetus est, inquit D. Thomas. Tertio, vt dicit exitum realem, & sic importat simul notionem actiuam, & personam Spiritus Sancti, & in hac acceptione soli Patri, & Filio conuenit diligere Spiritu Sancto, quia solum Pater, & Filius emittunt Spiritum Sanctum. Iuxta quam doctrinam distinguo maiorem: eodem quo diligunt vt operatione essentiali, concedo maiorem: eodem quo diligunt vt principio *quod* personali operationis essentialis, vel vt termino dilectionis notionalis, nego maiorem, & distinguo minorem: se ipso vt operatione essentiali, aut termino operationis notionalis, concedo minorem: se ipso vt principio *quod* personalis operationis essentialis, nego minorem, & nego consequentiam sumpto *diligere* notionaliter.

25 *Obiectio Vazq. diluitur.* Sed contra hanc solutionem opponit Vazquez *vbi supra cap.* 5. quod ablata relatione originis à verbo *diligere*, nihil remaneret nisi essentiale tribus personis commune, nec aliud se posse intelligere: ergo distinctio ista tertiæ acceptionis à D. Thomæ facta, non potest subsistere. Sed certè Vazquez noluit intelligere D. Thomam, non enim remouet Angelicus Doctor à dilectione sumpta vt nominat personam Spiritus, relationem originis, sed remouet actiuam notionem, quam *diligere* si adæquatè vsurpetur, importat, hac autem sublata remanet relatio spirati, quæ personalis est, & amorem subsistentem constituit; ablata ergo notione actiua remanere potest aliquod personale non commune omnibus diuinis personis.

26 *Vltimum arg. diluitur.* Denique objicies: sicut idem est Deo esse quod sapere, ita idem esse quod diligere; sed Pater non dicitur aliquomodo esse Spiritu Sancto, & idcircò, nec dicitur sapere Spiritu Sancto, nec Verbo: ergo nec potest dici Spiritu Sancto diligere. Respondet D. Thomas in sententiarijs *vbi supra art.* 1. *ad* 1. quod diligere essentialiter sumptum est omnibus modis, idem quod esse, & quantum ad rem, & quantum modum significandi, vnde sicut non dicitur esse Spiritu Sancto, ita nec dici potest diligere Spiritu Sancto, sumpto essentialiter diligere, si autem sumatur notionaliter diligere, sic est idem Patri, quod esse secundum rem, non autem secundum modum significandi, quia significat relatiuè, esse verò absolutè, vnde sic potest dici diligere Spiritu Sancto, etiam si non dicatur esse Spiritu Sancto.

27 *Obijcies.* Cæterum contra hanc solutionem obstare videtur doctrina D. Thomæ 1. *part. quæst.* 19. *art.* 2. vbi cum sibi sic opposuisset: *Velle diuinum, est eius esse; sed Deus non est aliud à se: ergo non vult aliud à se.* Respondet solutione ad primum, quod *licet velle sit esse Dei secundum rem, differt tamen ratione ab esse, secundum diuersum modum significandi; in hoc enim quod dicitur Deum esse, non importatur*

diligunt

habitudo ad aliquid, sicut in hoc quod dicitur Deum velle, & ideò licet non sit aliud à se, vult tamen aliud à se; at hic loquitur D. Thomas de velle essentialiter sumpto, vt communi tribus personis: ergo falso asserit in solutione adducta, diligere essentialiter sumptum idem esse cum esse secundum rem, & secundum modum significandi, vel ad minus sibi contradicit.

28 *Resp.* Respondeo, doctrinam D. Thomæ in vtroque loco sibi congruere; nam in solutione ista non negat quod diligere essentialiter sumptum distinguatur secundum modum significandi ab esse Dei, sed solum quod distinguatur ab illo secundum modum significandi relatiuè, qualiter ab esse distinguitur diligere sumptum notionalitèr, & est necessarium distingui, vt dicatur Pater diligere Spiritu Sancto, & non dicatur esse Spiritu Sancto: nam cum ad hoc desideretur quod includatur Spiritus Sanctus in intellectu actionis, & non possit sic includi, nisi actio relatiuè dicatur; consequens fit, quod non sufficiat quæcumque distinctio inter esse, & diligere penes modum significandi, sed sit necessaria distinctio penes modum significandi relatiuè, & absolutè.

29 *Instabis.* Sed dices: *loco ex 1. parte relato*, loquitur D. Thomas de velle sumpto essentialiter; & tamen ait distingui ab esse penes modum significandi, quatenus in esse non importatur habitudo ad aliquid, in velle tamen Dei, habitudo importatur: ergo admittit inter velle essentiale, & esse distinctionem rationis secundum modum significandi relatiuè, quam negat in præfata solutione inter diligere sumptum essentialiter, & esse.

Resp. Respondeo, distinctionem, quam 1. *part.* admittit esse secundum modum significandi relatiuè relatione rationis, quæ communis est tribus personis distinctio autem rationis, quam in sententiarijs negat penes modum significandi relatiuè, est penes relationem realem notionalem, non communem tribus personis, & hæc erat necessaria vt diceretur Pater diligere Spiritu Sancto.

30 *Replica.* Sed instabis adhuc: inter esse, & operari Dei ad extra non datur distinctio penes modum significandi relatiuè realiter notionaliter, sed relatione rationis omnibus personis communi; & tamen hoc sufficit vt dicatur Pater Verbo omnia operari, iuxta illud: *Verbo Domini cæli firmati sunt*, & illud Ioannis. *Et per ipsum facta sunt omnia*: ergo distinctio penes modum significandi relatiuè relatione rationis omnibus personis communi, sufficit vt Pater dicatur Spiritu Sancto diligere sumpto essentialitèr, & consequenter hanc distinctionem negat D. Thomas inter diligere essentialiter sumptum, & esse.

31 *Recentiorum expli[catio] non [pla]cet.* Huic obiectioni Recentiores quidam respondent, propositiones illas, *Verbo Domini cæli firmati sunt, & omnia per Verbum sunt facta*, non propriè intelligi, sed appropriatiuè, idest, sapientia, vel per sapientiam Dei, quæ appropriatur Filio, omnia facta sunt. Est tamen insufficiens solutio, & reijcitur primo: nam eadem ratione propositio nostra, quæ communiter acceptatur à Theologis, scilicet, Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto, posset per appropriationem intelligi, scilicet, diligunt se amore, qui Spiritui Sancto appropriatur. Secundo, quia est contra D. Thomam *infra quæst. 39. art. 8. in corpore*, illis verbis: *Hæc vero præpositio* per *designat quidem quandoque causam mediam, & sic ly* per *quandoque non est appropriatum, sed proprium Filij, secundum illud Ioannis 1. omnia per ipsum facta sunt, non quia Filius sit instrumentum, sed quia ipse est principium de principio; quandoque vero designat habitudinem formæ, per quam agens operatur, sicut dicimus quod artifex operatur per artem: vnde sicut sapientia, & ars appropriatur Filio, ita & ly* per quem: ergo ex mente D. Thomæ propositio illa: *Omnia per ipsum facta sunt*, non appropriatiuè, sed propriè est accipienda, & similiter alia propositio: *Verbo Domini cæli firmati sunt*, propriè est accipienda, cum quandoque idem possit per casum ablatiuum, ac per accusatiuum, cum præpositione *per* designari.

32 *[Ve]ra so[lu]tio.* Ad obiectionem ergo ex verbis D. Thomæ respondeo, quod quando ablatiuus, vel accusatiuus, cum præpositione *per*, important habitudinem causæ mediæ, tunc necessarium, non est, quod actio relatiuè realitèr dicatur, sicut nec quod ille, qui in prædictis casibus construitur, significetur vt terminus actione illa productus, sed sufficit quod principium sit effectiuum à principio procedens. Quando autem ablatiuus, non causam efficientem mediam importat, sed habitudinem denominantis per modum formæ, cum verè forma non sit, debet significari vt terminus per actionem productus; & consequenter actio debet significari per modum relatiui, reali relatione; quia non aliter poterit terminus actionis cum agente construi in casu ablatiuo, propter dicta inter confirmandam nostram sententiam. Vnde in forma, concessa maiori distinguo minorem: ablatiuo designante causam efficientem mediam, concedo maiorem: designante habitudinem denominantis, nego minorem, & consequentiam; quia in ordine ad hoc quod est diligere notionalitèr sumptum, non potest Spiritus Sanctus construi in casu ablatiuo cum Patre, & Filio habitudinem designando causæ efficientis mediæ, sed designante habitudinem termini denominantis ad modum formæ.

§. Vltimus.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

33 *Ex dictis colligitur 1.* EX dictis in discursu disputationis colligo primo, Patrem, & Filium non solum se, sed etiam Spiritum Sanctum, & creaturas futuras Spiritu Sancto diligere. Quod docuit D. Thomas *in 1. distinct. 32. quæst. 1. art. 1. 2. & 3.* Et probatur primo: nam eo modo dicuntur Pater, & Filius diligere Spiritu Sancto, quo Pater dicitur dicere Verbo; at Pater dicit Verbo se, & omnem creaturam, quam intelligit: ergo Pater, & Filius diligunt Spiritu Sancto se, Spiritum Sanctum, & omnem creaturam futuram, non autem creaturas possibiles, quia non sunt diligibiles. Secundo, nam idcireò se diligunt Spiritu Sancto, quia est terminus per amorem sui productus, & vt talis Verbo *diligere* significatus; at etiam est terminus productus ex amore Spiritus Sancti, & vt liberè procedit est terminus ex amore futurorum productus: ergo Pater, & Filius diligunt se Spiritum Sanctum, & creaturas futuras, Spiritu Sancto.

34 *Secundo colligitur.* Secundo colligitur: quod in hac propositione, *Pater diligit creaturas Spiritu Sancto*, potest Verbum *diligere* sumi essentialiter, & notionaliter, quod docuit Diuus Thomas *in sententiarijs supra articulo tertio*, & probatur: nam Verbum *diligere* denotat amorem æternum, & effectum temporalem, vnde potest denotare habitudinem efficientiæ, quæ communis est Trinitati; at in hac acceptione creaturas diligit Spiritu Sancto, diligere sumpto essentialiter, sicut illas causat, & illis bonum facit Spiritu Sancto, & per Spiritum Sanctum, qui est ratio omnis donationis factæ creaturis: ergo *diligere* sumpto essentialiter, Pater creaturas diligit Spiritu Sancto. Est autem duplex aduertendum discrimen inter *diligere* sumpto essentialitèr & sumptum notionaliter. Primum est, quod quando essentialiter sumitur; dicit habitudinem efficientiæ, & in ablatiuo denotatur ratio efficientiæ, non ex parte causæ, sed ex parte effectuum, qui est Spiritus Sanctus; at quando notionaliter sumitur, non importat Verbum *diligere* ex principali intentione habitudinem efficientiæ, sed Spiritum Sanctum, qui est ratio efficientiæ, & ex consequenti habitudinem, & facit illum sensum, Pater diligit creaturas Spiritu Sancto, idest spirat Spiritum Sanctum, qui est ratio omnis liberæ collationis factæ creaturæ. Secundum discrimen est, quod quando sumitur essentialiter, ablatiuus ille *Spiritu Sancto* construitur in habitudine causæ efficientis, quando autem sumitur notionaliter, construitur in habitudine effectus formalis, idest, termini formalitèr denominantis, iuxta ea, quæ diximus soluendo rationem dubitandi.

35 *Obiectio diluitur.* Si dicas, sequi ex hac doctrina Patrem diligere creaturas Verbo, *diligere* sumpto essentialiter; consequens est falsum: ergo & doctrina tradita. Probatur sequela: nam Pater ideò dicitur diligere creaturas Spiritu Sancto, quia per Spiritum Sanctum illis benefacit; at etiam per Verbum benefacit creaturis, cum per ipsum omnia sint facta, & consequentèr omnia beneficia collata: ergo dici poterit creaturas Verbo diligere. Respondeo, negando sequelam: ad cuius probationem, distinguo maiorem: quia benefacit illis per Spiritum Sanctum, ly *per* denotante causalitatem erga creaturas, quatenus à Deo per libertatem voluntatis procedunt à Deo per modum intellectus, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Quæ doctrina est D. Thom. expressa *art. 3. relato in corp.* illis verbis: *Quamuis propriè Verbum sit ratio creaturarum, quatenus procedunt à Deo per modum intellectus: vnde dicitur, quod Pater dicit omnia Verbo, vel arte sua; sed Spiritus Sanctus est ratio earum, prout exeunt à Deo per libertatem voluntatis, & ideò dicitur propriè diligere creaturam Spiritu Sancto, & non Verbo.*

36 *Tertium corollarium.* Tertio colligitur, quod cum Pater dicitur Spiritu Sancto diligere, non est denominatio ab actione, sed à termino per actionem producto. Quod patet, tum, quia D. Thomas id docuit expresse in libris sententiarum *vbi supra art. 1. post medium corp. & in præsenti art. 2.* vbi docet esse denominationem ab effectu formali, nomine effectus intelligendo terminum productum, & nomine effectus formalis id, quod subinduit modum formæ in denominando. Tum etiam: nam denominatio ab actione immanente petit inhæsionem, aut identitatem cum principio denominato; at diligere, actionem immanentem importat, & Spiritus Sanctus Patri non inhæret, ab illoque distinguitur realiter: ergo nequit Pater denominari diligens notionalitèr Spiritu Sancto vt actione, sed vt termino actionis.

37 *Obijcies ex D. Th.* Nec obstante verba D. Thomæ *in 1. ad Annibaldum distinct. 32. q. 1. art. 1. ad finem corporis*, vbi sic ait: *Actio enim ab agente procedit, & est signum, vel effectus virtutis actiuæ in agente, & ad agentem comparatur, vt forma in denominando, licet non in essendo: ita enim denominatur aliquis agens actione, sicut albus albedine. Vnde cum Spiritus Sanctus sit amor Patris, & Filij, & amor sit quædam operatio amantis, Pater, & Filius dicentur se Spiritu Sancto amare, sicut aliquis dicitur agere actione à se procedente.*

Quibus

38 *Mens D. Th. explicatur.* Quibus verbis apertè videtur innuere Patrem denominari diligentem Spiritu Sancto vt actione. Sed non obstant, vt dixi: nam D. Thomas Spiritum Sanctum appellat actionem, vel quia est terminus per amorem productus, qualiter *supra quæst.* 34. *art.* 1. *ad secundum* docuit, Verbum dici ab Augustino sapientiam genitam, quia est terminus ex sapientia Patris productus, vel quia significatur hoc nomine *amor*, quod actionis nomen est, & ideò ad modum actionis significatur, & ad modum eius denominat: vel denique, quia quatenus Patrem diligentem denominat, significatur, vt ex parte dilectionis se tenet, vt mediante illo transeat ad obiectum dilectum, ideò actio ab Angelico Doctore appellatur.

39 *Denique infertur ex dictis.* Denique infero, Patrem non posse dici sapientem, nec sapere sapientia genita, Filium autem posse dici sapientem sapientia ingenita, & sapientia genita. Quod docet D. Thomas *in* 1. *dist.* 32. *quæst.* 2. *art.* 1. *&* 2. Primum constat ex dictis contra Gabrielem Vazquez inter soluendum secundam obiectionem. Secundum autem probatur: nam casus ablatiuus potest construi in habitudine causæ formalis, & in habitudine causæ efficientis, & in habitudine suppositi operantis vt *quod*; at licet Filius non sit sapiens in habitudine causæ formalis, nec sapientia ingenita, scilicet Patre, qui sapientia ingenita dicitur, nec se ipso, qui est sapientia genita, sed sapientia essentiali tribus personis communi, potest tamen dici sapiens Patre, qui est sapientia ingenita in habitudine quasi causæ efficientis, cum ab illo vt à principio procedat, & sapientiam essentialem accipiat, & se ipso, qui est sapientia genita in habitudine suppositi operantis vt *quod*, cum ipse sit qui sapit vt *quod*, & intelligit sapientia essentiali: ergo potest dici sapiens sapientia ingenita, & sapientia genita in casu ablatiuo. Et hæc de ista disputatione, applicanda litteræ Magistri *in* 1. *distinct.* 32. §. 1. *& sequentibus*.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS.

De Constitutione Diuinarum Personarum.

E quo D. Thomas in 1. *sententiarum distinct.* 26. *&* 27. *Ad Annibaldum eisdem distinctionibus. Quæstione* 9. *de potentia art.* 4. *Et in hac* 1. *p. quæst.* 40. *Quam diuidit in quatuor articulos; in primo inquirit:* Vtrum relatio sit idem quod persona, *& respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento sed contra, eo quod* in diuinis non differunt, quod est, quo est, vt traditur à Boetio; sed Pater paternitate est Pater: ergo Pater idem est quod Paternitas, & eadem ratione aliæ proprietates idem sunt cum personis. *In corpore articuli refert quorundam opinionem, qui moti ex modi significandi relationum, quæ non significant vt in aliquo, sed magis vt aliquid, dixerunt relationes esse assistentes, quorum opinionem reijcit D. Thomas;* nam relatio secundum quod est quædam res in diuinis, est ipsa essentia; essentia autem idem est quod persona: ergo relatio idem est quod persona. *Secundo refert opinionem aliorum, qui identitatem istam concedentes dixerunt proprietates esse personas, non autem in personis; quia non ponebant proprietates in diuinis, nisi tantum secundum modum loquendi, vt dictum est* supra quæstione trigesima secunda articulo secundo. *Quam opinionem reijcit Diuus Thomas, eo quod vt in loco citato ostensum est:* Necesse est ponere proprietates in diuinis, quæ significantur in abstrahendo, vt quædam formæ personarum; sed de ratione formæ est, vt sit in eo, cuius est forma: oportet ergo dicere proprietates esse in personis, & eas tamen esse personas, sicut essentiam dicimus esse in Deo, quæ tamen est Deus.

Si opponas primo: quæcumque sunt idem, multiplicato vno eorum, multiplicatur & aliud; sed relationes multiplicantur non multiplicata persona, in vna enim persona sunt plures relationes, sicut in Patre est paternitas, & communis spiratio: ergo relatio non est idem quod persona. Respondet solutione ad primum, quod persona, & proprietas sunt idem re, non tamen secundum rationem: vnde non oportet quod multiplicato vno, multiplicetur reliquum, quam doctrinam fusè expliciumus supra disp. 77.

Si opponas secundo: secundum Philosophum libro quarto physicorum textu vigesimo quarto, nihil est in se ipso sed relatio est in persona: ergo non est idem quod persona, nec potest dici, inquit Diuus Thomas, quod ratione identitatis, quia sic esset etiam in essentia. Respondet D. Thomas solutione ad secundum: dicendum, quod proprietates dicuntur esse in essentia per modum identitatis tantum, in personis autem dicuntur esse per modum identitatis, non quidem secundum rem tantum, sed quantum ad modum significandi, sicut forma in supposito; & ideò proprietates determinant, distinguunt personas, non autem essentiam. *Iuxta quam doctrinam explicandus est Philosophus, quod nihil est in se per inhærentiam, & informationem; at vero secundum identitatem bene potest idem in se ipso esse, relationes autem non sunt in personis per inhærentiam, sed per identitatem. Addit tamen D. Thom. id quod dicitur in alio esse debere significari vt forma illius, & quia proprietates significantur, vt formæ personarum, non autem vt formæ essentiæ, ideo dicuntur esse in personis, non autem in essentia, quamuis cum essentia identificetur.*

Solutione ad tertium, negat ex identitate proprietatum cum personis sequi, quod possint actus notionales prædicari de illis, verbi causa, quod paternitas dicatur generans, & rationem reddit; quia actus notionales sunt suppositorum, proprietates autem, *licet identificetur cum suppositis,* non significant vt supposita, sed vt formæ suppositorum, & ideò modus significandi repugnat, vt participia, & verba notionalia de proprietatibus prædicentur.

In secundo articulo inquirit, vtrum personæ distinguantur per relationes. *Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento sed contra ex Boetio in libro de Trinitate asserente,* quod sola relatio multiplicat Trinitatem diuinarum personarum. *In corpore articuli statuit primo, assignandum esse aliquid, quo personæ diuinæ distinguantur. Quod probat: nam* in quibuscumque pluribus inuenitur aliquid commune, oportet quærere aliquid distinctiuum; sed tres personæ conueniunt secundum essentiæ vnitatem: ergo assignandum est aliquid, quo distinguatur ad hoc, quod sint plures.

Cum autem in diuinis personis sint duo secundum quæ differunt, scilicet origo, & relatio, quæ sit re non differant, differunt tamen ratione. Refert quorundam sententiam, qui attendentes quod relatio consequitur actum, dixerunt personas distingui per originem, relationes autem manifestant distinctionem personarum.

Sed hoc, *inquit Diuus Thomas,* non potest stare propter duo: primo; quia distinctio inter duo non potest intelligi, nisi per aliquid vtrique intrinsecum: origo autem alicuius rei non significatur, vt aliquid intrinsecum, sed vt via quædam à re, vel ad rem, sicut generatio significatur, vt via quædam ad rem genitam, & vt progrediens à generante, vnde non potest esse quod res genita, & generans distinguatur sola generatione.

Secundo: nam proprietates distinguunt constituendo hypostases, vel personas; est autem contra rationem originis, quod hypostasim, vel personam constituat; quia origo actiuè significata, significatur, vt progrediens à persona subsistente, vnde præsupponit illam; origo autem passiuè significata, vt natiuitas, significatur, vt via ad personam subsistentem, & nondum vt eam constituens; vnde melius dicitur, *concludit D. Thomas,* quod personæ, vel hypostases distinguantur relationibus, quam per origines.

Si opponas:

Si opponas: ergo vtrumque dici potest, nempe, quod distinguatur relationibus, & per originem; & consequentèr, etiam dici poterit personas diuinas constitui relationibus, & constitui per originem. Patet hæc secunda consequentia: nam distinctiuum, & constitutiuum est idem: ergo si potest dici distingui à relationibus, & distingui originibus, etsi melius primum dicatur, poterit etiam dici relationibus, & originibus constitui personas, & si melius dicatur primum.

Respondeo concedendo primam consequentiam, & negando secundam; nam distinguere abstrahit à primo, & secundo distinguere, & quia originibus distinguuntur personæ distinctione secunda, priorem distinctionem supponente præstitam à relationibus, fit vt possit dici personas originibus distingui; constituere autem personam, solum conuenit primo distinguenti, & quia prima distinctio à solis relationibus præstatur; fit vt de solis relationibus dici possit vt personas constituant.

Ex dictis infert Diuus Thomas, quod nomen *Pater*, non solum significat proprietatem, sed etiam hypostasim, hoc tamen nomen genitor, & generans significant tantum proprietatem. *Et rationem reddit;* quia hoc nomen *Pater* significat relationem, quæ est distinctiua, & constitutiua hypostasis: hoc autem nomen generans, vel genitor significat originem, quæ non est distinctiua, & constitutiua hypostasis: *nam licet distinctiua sit, constitutiua tamen non est; ac proinde non est distinctiua, & constitutiua.*

Si opponatur primo: Nam simplicia distinguuntur se ipsis; sed personæ sunt maximè simplices: ergo distinguuntur se ipsis, & non relationibus: *Respondet Diuus Thomas solutione ad primum*, quod personæ sunt ipsæ relationes subsistentes: vnde non repugnat simplicitati diuinarum personarum, quod relationibus distinguantur. *Quæ doctrina sic intelligenda est, quod licet simplicibus repugnet distingui per distinctum realiter ab ipsis, non autem repugnat illarum simplicitati distingui per id, quod ipsis realiter identificatur, & quia relationes sunt idem realiter cum personis, possunt illas constituere, non obstante personarum simplicitate, vt autem cum proprietate affirmetur personas distingui per relationes, requiritur, quod relationes virtualiter, aut ratione distinguantur à personis.*

Si opponas secundo: Nulla forma distinguitur, nisi per differentia sui generis, non enim albedo à nigredine distinguitur, nisi per differentias contentas inter genus qualitatis; sed hypostasis est indiuiduum in genere substantiæ: ergo non possunt hypostases relationibus distingui. *Respondet D. Thomas solutione ad* 2. Dicendum, quod personæ diuinæ non distinguuntur in esse, in quo subsistunt, neque in aliquo absoluto, sed solum secundum id, quo ad aliquid dicuntur: vnde ad earum distinctionem sufficit relatio.

Sed dices: relationes diuinæ sunt in genere, aut linea substantiæ: ergo ex eo quod forma distingui non possit, nisi per differentiam sui generis, & hypostasis sit in genere substantiæ; nec apparenter infertur, non posse diuinas hypostases per relationes distingui; & consequenter argumentum secundum D. Thomæ, & illius solutio superfluunt, quod asserendum à Nobis non est. Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam; cum enim detur in Deo substantia absoluta, & substantia relatiua, quæ quasi genericè differunt, etiam si relationes diuinæ in linea substantiæ sint, datur locus difficultati, quomodo possint distinguere hypostases. Quam difficultatem dissoluit D. Thomas asserendo, quod licet hypostases diuinæ sint in genere substantiæ, & ex parte naturæ sint in linea substantiæ absolutæ, quia tamen non in absoluto differunt, sed in eo quod aliquid sunt, ideò potest illarum distinctio à relationibus prouenire.

Si opponatur tertio: absolutum est prius relatiuo; sed prima distinctio est distinctio diuinarum personarum: ergo diuinæ personæ non distinguuntur relationibus. *Respondet D. Thomas solutione ad* 3. Dicendum, quod quanto distinctio prior est, tanto propinquior est vnitati, & ideò debet esse minima, & ideò distinctio personarum non debet esse, nisi per id, quod minimum distinguit, scilicet, per relationem.

Ex qua doctrina habetur, quod licet absolutum sit prius, hoc est, perfectius, quam relatiuum, distinctio tamen præstita à formalitate absoluta, non potest esse prior, hoc est, perfectior, quam distinctio præstita à relatione; vnde ex eo quod distinctio personarum sit prima, id est perfectior, quauis alia distinctione, non sequitur non posse à relationibus præstari, sed potius oppositum. Et ratio est, quam tradit D. Thomas, quia quanto distinctio est perfectior, tanto debet esse propinquior vnitati; & consequenter præstari debet ab eo, quod minus distinguit, & quia relatio minus distinguit, quam absolutum, compatitur enim distinctio relatiua cum vnitate naturæ: secus autem distinctio absoluta; fit consequens, vt ex eo quod distinctio personarum prima sit, hoc est omnibus alijs distinctionibus, perfectior non inferatur, quod non possit à relationibus prouenire, sed potius oppositum.

Si obijcias: distinctio opponitur vnitati: ergo quo maior est, eo magis vnitati opponitur; & consequenter falsum est, quod asserit D. Thomas, nempè, quod quanto distinctio prior est, tanto est vnitati propinquior. Respondeo, concesso antecedenti, distinguendo consequens; quo maior est in ratione distinctionis, eo magis opponitur vnitati, concedo consequentiam: quo maior est in genere entis, nego consequentiam, & secundam, quæ subinfertur: nam D. Thomas non loquitur de distinctione priori, idest, perfectiori in ratione distinctionis, sed de perfectiori in genere entis, & sic verissimum est distinctionem diuinarum personarum esse primam, hoc est, omnium distinctionum perfectissimam; non quidem secundum id, quod explicat personarum distinctio, sed secundum id, quod implicat, claudit enim se perfectionem per essentiam, licet explicitè perfectionem non importet.

Si dices: omne prædicatum Deo, & creaturis commune perfectius reperitur in Deo, quam in creaturis, sed distinctio est prædicatum conueniens Deo, & creaturis: ergo distinctio diuina perfectior est in ratione distinctionis, quauis distinctione creata. Respondeo distinguendo maiorem: si prædicatum talis conditionis sit, vt excessus in illo sit imperfectio simpliciter, nego maiorem: si excessu in tali prædicato non sit imperfectio simpliciter, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam excessus distinctionis in ratione distinctionis est imperfectio simpliciter, ac proinde non potest distinctioni diuinæ competere respectu distinctionis creatæ. Et quidem distinctio realis formalis maior est in ratione distinctionis, distinctione solum virtuali: quia tamen distinctio realis, formalis inter perfectiones absolutas est simpliciter imperfectio, non reperitur in Deo, sed tantum virtualis distinctio; sicut ergo inconueniens non est, quod distinctio virtualis volitionis à natura diuina excedatur in ratione distinctionis à distinctione reali formali volitionis à natura creata: ita inconueniens non est, quod distinctio realis personarum diuinarum minor sic in ratione distinctionis distinctione reali, quæ in creaturis inuenitur.

Si opponatur quarto: Id quod præsupponit distinctionem, non potest esse primum distinctionis principium; sed relatio præsupponit distinctionem, cum in eius diffinitione ponatur, esse enim relatiui est ad aliud se habere: ergo primum principium distinctiuum in diuinis non potest esse relatio. *Respondet D. Thomas:* ad quartum dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum quando est accidens, sed si relatio sit subsistens non præsupponit, sed secum affert distinctionem, cum enim dicitur, quod relatiui esse, est ad aliud se habere, per aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura; *quæ doctrina qualiter sic accipienda ex dicendis constabit.*

In articulo tertio inquiri; vtrum abstractis per intellectum relationibus à personis, adhuc remaneant hypostases? *Præmissa distinctione duplicis abstractionis, totalis nempè, qua vniuersalis abstrahitur à particularibus, & formalis, qua forma abstrahitur à materia; præmissa etiam differentia, quæ inter vtramque versatur, nempe, quod in abstractione totali non remanet id, à quo fit abstractio, vt constat in homine, à quo remota rationalitate non remanet in intellectu homo, sed animal, in abstractione autem formali vtrumque extremum remanet in intellectu: abstrahendo enim formam circuli ab ære, remanet seorsum in nostro intellectu, & intellectus circuli, & intellectus æris. Præmisso tertio, quod licet in diuinis non sit vniuersale, nec particulare, nec forma, & materia secundum rem, inuenitur tamen secundum modum intelligendi aliqua istorum similitudo. His inquam præmissis, respondet D. Thomas duplici conclusione: prima est,* loquendo de prima abstractione, proprietatibus remotis, non remanent hypostases, sed solum essentia communis. *Quod probatur ex differentia assignata inter vtramque abstractionem:* Deus enim se habet ad personas, vt vniuersale ad particularia; sed in abstractione vniuersalis à particulari remota differentia solum remanet prædicatum commune: ergo abstractis proprietatibus secundum modum istum abstrahendi, solum remanet Deus, & essentia diuina communis, non autem remanent in intellectu hypostases.

Secunda conclusio: Si loquamur secundum modum abstractionis formæ à materia, remotis proprietatibus non personalibus, remanet intellectus hypostasum, & personarum, sed remota proprietate personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis. *Vtrumque probatur*: nam proprietates personales non supponunt hypostases constitutas, sed ipsas constituunt; proprietates autem non personales supponunt constitutas hypostases; sed remota forma constituente, non manet intellectus constituti per illam, bene tamen remota forma non constituente: ergo remotis proprietatibus personalibus non remanet intellectus hypostasis, remotis autem proprietatibus non personalibus, manet hypostasis.

Ex his reijcit D. Thomas quorundam opinionem dicentium, hypostases constitui originibus, relationibus vero aduenientibus constitui personas; vnde remotis per intellectum relationibus, remanent quidem hypostases, sed non personæ. Quod ait D. Thomas, non potest esse propter duo, primo, quia relationes distinguunt, & constituunt hypostases, vt ostensum est articulo præcedenti. Secundo; quia omnis hypostasis naturę rationalis est persona, vt patet per diffinitionem Boetij dicentis, quod persona est rationalis naturę indiuidua substantia: vnde ad hoc quod esset hypostasis, & non persona, oporteret abstrahi ex parte naturę rationalitatem, non tamen ex parte personę proprietatem. *Quæ ratio potest explicari, & vrgeri: non potest intelligi hypostasis diuina, non intellecta diuina persona: ergo si abstractis relationibus non manet persona, illis abstractis non manet hypostasis. Consequentia est euidens. Antecedens autem probatur, non potest intelligi subsistens incommunicabile in natura rationali, non intellecta persona, vt constat ex Boetio; sed non potest intelligi hypostasis diuina, non intellecto subsistente incommunicabiliter in natura rationali, hoc est intellectuali, natura namque diuina est in summo intellectualitatis: ergo non stat intelligi diuinam hypostasim, non intellecta diuina persona.*

Si opponatur primo: persona se habet ex additione ad hypostasim; sed remoto eo, quod alteri superadditur, manet id, cui superadditur, sicut remoto rationali remanet animal: ergo remota proprietate personali manet hypostasis. Respondetur, personam se habere ex additione ad hypostasim, non ex parte proprietatis indiuiduantis, & distinguentis, tam enim hypostasis, quam persona est indiuidua substantia, hoc est incommunicabilis subsistentia, sed ex parte naturæ: nam persona est indiuidua substantia rationalis naturæ, hypostasis autem ex communi conceptu non petit rationalem naturam. Ex quo non sequitur remota proprietate remanere hypostasim, sed quod remaneret hypostasis, remota rationali natura. Ita in substantia D. Thomas solutione ad 1.

Solutione ad 3. Augustinum lib. 5. de Trinitate cap. 6. asserentem de Patre, quod si Filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum; *ex quo sequitur remota paternitate manere Patrem ingenitum; & consequenter personam; explicat D. Thomas, quod illius mens non fuerit*, dicere, quod hypostasis Patris remaneat ingenita, remota paternitate: quasi innascibilitas constituat, & distinguat hypostasim Patris, hoc enim esse non potest, cum ingenitum nihil ponat, sed negatiuè dicatur, vt ipsemet dicit, sed loquitur in communi: quia non omne ingenitum est Pater; *& concludit D. Thomas*, remota ergo paternitate, non remanet in diuinis hypostasis Patris, vt distinguitur ab alijs personis, sed vt distinguitur à creaturis, sicut Iudęi intelligunt.

In art. 4. inquirit, vtrum actus notionales pręintelligantur proprietatibus? *Ante cuius resolutionem supponit, originem significari in diuinis actiuè, & passiuè, actiuè sicut generatio attribuitur Patri, & spiratio sumpta pro actu notionali, attribuitur Patri, & Filio; passiuè autem, sicut natiuitas attribuitur Filio, & processio Spiritui Sancto. Quo supposito triplici conclusione respondet: prima est:* Origines passiuè significatę simpliciter precedunt secundum intellectum proprietates personarum procedentium, etiam personales. *Quam probat*; quia origo passiuè significata significatur vt via ad personam proprietate constitutam; *via autem præcedit terminum; ergo origo passiuè accepta præcedit proprietatem constitutiuam personæ procedentis.*

Secunda conclusio est: origo actiuè significata, prior est secundum intellectum, quam relatio personę originantis, quę non est personalis, sicut actus notionalis spirationis secundum intellectum pręcedit proprietatem relatiuam communem Patri, & Filio. *Conclusionem istam non probat, sed supponit D. Thomas, quia adeo clara est, vt probatione non egeat; cum enim proprietas non personalis personam constitutam supponat, non est cur origo actiua supra quam fundatur, illam debeat præsupponere. Tertia conclusio*: Proprietas personalis Patris potest considerari dupliciter: vno modo vt est relatio; & sic secundum intellectum supponit actum notionalem; quia relatio in quantum huiusmodi fundatur super actum; alio modo secundum quod est constitutiua personę, & sic pręintelligitur actui notionali, nam persona agens pręintelligitur actioni. *Ex qua doctrina tribus argumentis respondet.*

DISPVTATIO NONAGINTASEXTA.

Per quid Personæ Diuinæ constituantur, & distinguantur.

§. I.

Relatis sententijs, prima reijcitur.

Nu. 1, *Prima, sententia.* DIfficillimam disputationem inter omnes, quæ in hac materia agitari solent, disputandam aggredimur, ideoque à Nobis acuratius est tractanda, quæ ob sui ingentem difficultatem adeò torsit Theologorum ingenia, vt illos in varia placita, pluresque sententias diuiserit. Prima negat personas diuinas aliquo à se distincto constitui, aut distingui, sed distinguuntur se ipsis, nullo autem constituuntur. Hanc tenuit Gregorius Ariminēsis *in 1. dist. 36. & 27. q. 1.* sequutus Prępositiuū relatū à D. Th. *in præsenti q. 4. art. 1. & supra q. 32. art. 2.*

2 *Secunda.* Secunda sententia docet, personas diuinas constitui proprietatibus absolutis, pro qua Scotus *in 1. distinct. 26. quæst. 1. §. 3. opinio* refert Lyconiensem, & Ripam, illamque probabilem censet. Cui adhæsit Theodorus Smising *in præsenti disp. 2. quæst. 1. membro 16.* vbi oppositam sententiam, non per modos proprietates, v. g. absolutas sed per relationes diuinas personas constitui, probabiliorem appellat; addit tamen esse omnino tenendam, quod cum primo dicto non consonat: nam si solum est probabilior, erit sententia Ripæ probabilis; ac per consequens poterit tutò defendi. Ex quo vlterius sequitur sententiam oppositam non esse omnino, hoc est, necessario tenendam.

Tertia sententia docet, non absolutis proprietatibus, sed rationibus diuinas personas constitui, non sub conceptu habitudinum, vel relationum, sed sub conceptu originum. Hæc tribuitur Bonauenturæ *in 1. distinct. 26. art. vnico quæst. 3.* vbi quamuis non de constitutione, sed de distinctione personarum loquatur; quia tamen de prima distinctione disserit, cum secundam distinctionem nequeat relationibus negare, primum autem distinctiuum etiam sit constitutiuum, ideo pro hac opinione cum fundamento refertur. In solutione tamen ad primum circa personam Patris contrarium videtur innuere: ait enim originem reduci ad Patrem tanquam principium, & consequenter Patrem in ratione hypostasis constitutum supponere. Ex quo manifestè deducitur ipsum in ratione hypostasis non constituere, & hoc forte fuit causa, vt sententiam asserentem personas proprietatibus absolutis constitui, Scotus Bonauenturæ attribuerit, & quidem absque vllo fundamento, circa personas productas; circa improductam vero, scilicet circa Patrem, doctrina ex Bonauentura adducta circa solutionem ad primum aliqualiter videtur innuere. 3 *Tertia.*

Quarta sententia defendit, personas diuinas, tam originibus, quam relationibus constitui, & distingui. Hanc tenet Durandus *in 1. distinct. 26. quæst. 1. num. 18. & in numero 19.* fatetur proprius dici, quod personæ diuinæ constituantur per relationes, quam per origines. Durandum sequuntur Molina *in præsenti quæst. 40. art. 2. disp. 2. membro 3.* Et Valentia *quæst. 14. puncto 2.* Quibus adhæsit Zuñiga *disp. 15. membro 5.* vbi docet, constitutione reali, non constitui per origines, nec etiam per relationes, quia talis constitutio in diuinis personis non datur; constitutione autem virtuali, & rationis præcisiuæ, æquè per origines, & relationes constitui; quia origo, & relatio non differunt virtualiter, nec ratione præcisiua; & consequentèr, æquè diuinam personam constituunt vtraque constitutione. At vero secundum alium constitutionis modum, quem vocat rationis ratiocinatæ absque mutua præcisione, qualiter à nobis diuina persona concipitur per speciem personæ creatæ, & ad instar illius: nec originibus, 4 *Quarta.*

nec

nec relationibus, sed proprijs personalitatibus diuinas personas constitui.

5 *Vera sententia.* Vltima, & vera sententia docet, personas constitui, distinguique relatiuis proprietatibus. Ita communiter Scholastici cum Magistro *in* 1. *dist.* 26. *vbi* Albertus Magnus *art.* 2. Capreolus *q.* 1. *art.* 1. *&* 2. Hispalensis *quæst. vnica art.* 1. *&* 4. Eandem sententiam sequutus est D. Thomas *in* 1 *distinct.* 26. *quæst.* 1. *art.* 2. *distinct.* 27. *quæst.* 1. *art.* 2. Ad Annibaldum *distinct.* 26. *quæst.* 2. *art.* 2. *& distinct.* 27. *quæst.* 1. *art.* 1. 2. *&* 3. *quæst* 8. *de potentia art.* 3. *&* 4. *& quæst.* 9. *art.* 4. *Contra Gentes cap.* 26. ibidem Ferrariensis. *In hac* 1. *part. q.* 29. *art.* 4. *in præsenti q.* 40. *per quatuor articulos*, vbi Caietanus, Bañez, Zumel, & Albelda, Nazarius controuersia vnica, Illustrissimus Araujo *art.* 2. *dub* 1. *&* 2. Reuerendissimus Magister S. Thoma *disp.* 16. *art.* 1. Patres Salmanticenses *disp.* 18. *dub.* 2. 3. *&* 4. Tenent etiam ex Patribus Societatis Suarez *lib.* 7. *de Trinitate per plura capita, præcipue cap.* 7. Vazquez *disp.* 158 *& disp.* 159. Granadus *tractatu* 12. *disp.* 3. *à sectione* 2. *vsque ad* 6. Et frequenter alij Recentiores ex eadem familia. Eandem vt probabiliorem sequuntur Scotus, & Theodorus Smising *vbi supra*. Licet autem omnes allegati Authores in sententia conueniant, valdè tamen dissident in modo illam defensandi, & explicandi, sub qua ratione relationes personas diuinas constituant, quorum dissidium ex dicendis in disputationis discursu apparebit. Pro cuius sententiæ explicatione sit.

Albert. Capreol. D. Tho. Ferrar. Caietan. Bañez. Zumel. Albelda. Nazar. Araujo. S. Tho. Suarez. Vazq. Granad. Scotus. Smising.

6 *Prima conclusio.* Prima conclusio: *Dantur in diuinis personis proprietates aliquæ reales, quibus constituuntur, & inter se distinguuntur*. Ita D. Thomas locis vbi supra relatis, *& in præsenti quæst.* 40. *art.* 1. quem sequuntur omnes Theologi, in eo gradu certitudinis, vt oppositam sententiam Gregorij, & Præpositiui, Suarez *lib.* 7. *de Trinitate cap.* 3. Et Vazquez *disp.* 158. *cap.* 2. censuerit temerariam. Torres *ad articulum* 2. *in* 1. *parte commentarij*, erroneam, cui censuræ assensum præbuit noster Episcopus Segouiensis *in præsenti q.* 40. *art.* 1. *dub* 2. *conclusione* 1. Molina *art.* 4. *disp.* 1. aut erroneam, aut errori proximam censet.

7 *Suadetur primo ex Concilijs.* Et suadetur primo ex Concilio Lateranensi *capite firmiter de summa Trinitate*, illis verbis: *Hæc Sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum personales proprietates discreta*. Et in 6. *Synodo Constantinopolitana actione* 11. lecta fuit epistola Sopforij Patriarchæ; *& actione* 13. approbata, in qua dicitur personas diuinas habere alterificas proprietates, quæ vnamquamque figurant personam. Et in Concilio Florentino sessione 18. Ioannes Theologus ex Latinis, sic ait: *Persona ex substantia, proprietateque consistit*. Et sessione 19. dicitur, personas per suas proprietates differre; at distinctiuum, saltim primarium, & constitutiuum sunt idem, omneque distinctiuum aliqua ratione constituit, vt ex dicendis constabit: ergo dantur in personis diuinis proprietates reales, quibus constituuntur, & inter se distinguuntur: vnde in præfatione, quam Ecclesia cantat in Festo Sanctissimæ Trinitatis, sic dicitur: *In personis proprietas, in essentia vnitas, & in maiestate adoretur æqualitas*.

8 *Effugium excluditur.* Nec sufficit respondere: in præfatis testimonijs sumi abstractum pro concreto, id est proprietas pro persona, vt idem sit personas proprietatibus figurari, aut distingui; ac personas se ipsis constitui, distingui, vel figurari. Tum, quia personas proprietatibus distingui, sumpto abstracto pro concreto, vt idem sit, quod personas personis distingui, est impropriissima loquutio, sed nihil est in præsenti, quod vrgeat ad impropriam loquutionem confugere, cum ex rigorosa, & propria nullum inconueniens sequatur: ergo non est standum prædictæ interpretationi. Tum etiam: nam Concilia accipi debent iuxta communem Scholasticorum sensum, alias nihil firmum erit; sed communis Scholasticorum sententia accipit testimonia allegata iuxta loquutionem rigorosam, & propriam: ergo sic sunt accipienda.

9 *Secundo prob. ratione.* Secundo probatur conclusio: quæ non se totis differunt, sed aliquo sui, aliquo sui constituuntur; sed personæ diuinæ non differunt se totis, sed aliquo sui: ergo aliquo sui constituuntur; & consequenter dantur proprietates reales constituentes personas diuinas. Maior constat: nam distinctiuum, saltim primarium, etiam est constitutiuum. Minor autem probatur: personæ diuinæ non differunt inter se per essentiam, vel naturam diuinam, & aliàs inter se distinguuntur: ergo non distinguuntur se totis, sed aliquo sui. Maior probatur: si personæ diuinæ distinguerentur per essentiam, & naturam diuinam, distinguerentur in essentia, & natura. Tum, etiam, nam quia per relationes distinguuntur, etiam distinguuntur in illis; & consequenter si differunt; sed non distinguuntur realiter in essentia, & natura; cum secundum fidem essentia, & natura diuina sit eadem realiter in tribus personis: ergo non distinguuntur realiter per essentiam diuinam.

10 *Denique prob.* Tertio denique probatur conclusio, & vrgetur magis argumentum præcedens: si ob aliquam rationem personæ diuinæ non distinguerentur, & constituerentur aliquo sui, sed se totis, maximè quia in illis proprietas relatiua, & essentia sunt realiter, & formaliter idem; sed hæc ratio est nulla: ergo distinguuntur; & constituuntur non se totis, sed aliquo sui. Consequentia tenet. Maior continet vnicum contrariorum motiuum.

Minor ostenditur 1. Minor autem ostenditur primo; non obstante prædicta identitate reali formali, Pater non eo est Pater, quo Deus loquendo in sensu formali, vt expressè docet Augustinus *lib.* 7. *de Trinitate cap.* 4. ergo prædicta identitas non obstabit vt non se totis, sed aliquo sui constituantur, & distinguantur.

11 *Secundo.* Secundo: non enim maior distinctio requiritur vt verificetur essentiam Patris communicari, & conuenire Filio, & non communicari Filio, nec ille conuenire paternitatem, quam ad hoc, quod paternitate, & non essentia distinguatur, & constituatur; sed primum est verum, non obstante identitate reali formali inter paternitatem, & essentiam: ergo etiam secundum saluabitur, non obstante prædicta identitate.

Tertio prob. Denique probatur; vt enim persona diuina non se tota, sed aliquo sui constituatur, & distinguatur, sufficit distinctio virtualis, & rationis ratiocinatæ inter prædicata in persona reperta: sed hæc distinctio inter hæc prædicata inuenitur: ergo non obstat realis formalis prædicatorum identitas, vt persona diuina non se tota, sed aliquo sui constituatur, & distinguatur.

12 *Maior ostenditur* 1. Maior ostenditur primo: nam illa distinctio sufficit, vt verificentur prædicata contradictoria de vna, & eadem entitate realiter: ergo sufficiet vt vno prædicato, & non alio constituatur, & distinguatur.

Secundo. Secundo: nam distinctio virtualis, quæ inter intellectum, & voluntatem diuinam versatur, sufficit, tum, vt Verbum per intellectum, & non per voluntatem, & e contra Spiritus Sanctus per voluntatem, & non per intellectum procedat: tum etiam, vt Deus intellectu intelligat, & non voluntate; & è contra voluntate, & non intellectu formaliter amet: ergo eadem distinctio sufficiet vt persona diuina vno, & non altero prędicato constituatur, & distinguatur.

§. II.

Argumentis in contrarium occurritur.

13 *Arg.* 1. Contra istam conclusionem plura congerit argumenta Gregorius, omnium tamen efficacia ad tria argumenta reducitur. Arguit primo: nam idem non potest constituere se ipsum, si propriè de constitutione loquamur, vt omnibus est per se notum; sed quidquid est intrinsecè in persona diuina, est ipsa diuina persona, cum sit omnino simplex, & consequenter expers perfectionis, aut entitatis realiter ab illa distinctæ: ergo nihil personæ diuinæ intrinsecum est illius constitutiuum; & consequenter non datur in diuinis personis proprietates illam constituentes.

14 *Secundo.* Secundo: paternitas v. g. non est magis simplex quam Pater; sed paternitas quia simplex nullo à se distincto constituitur: ergo Pater nullo à se distincto constituitur. Quod amplius confirmat: nam paternitas est idem quod Pater, sed Pater non constituit se ipsum: ergo nec paternitas ipsum constituit.

Tertio. Tertio: nam constituens causa est constituti per ipsum; sed Pater v. g à nullo potest causari, alias Deus non esset, de cuius ratione est, quod sit à se: & consequenter omnino incausabile: ergo Pater nullo à se distincto potest constitui.

15 *Resp. ad primum.* Hæc tria argumenta eadem solutione diluuntur. Ad primum distinguendo maiorem: idem omni modo identitatis, concedo maiorem: idem realiter formaliter, cum distinctione virtuali, aut rationis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam paternitas v. g. licet sit idem cum Patre identitate reali formali, distinguitur tamen virtualiter ab illo, & distinctione rationis ratiocinatæ; Pater namque importat paternitatem, & essentiam, à qua virtualiter, & ratione ratiocinata distinguitur paternitas; & consequenter eadem distinctione à Patre distinguitur, distinctione includentis ab incluso, sicut in creatis, quia creata personalitas realiter distinguitur à natura, realiter etiam distinguitur à persona, quæ ex natura, & personalitate subsistit. Vt autem Paternitas Patrem constituat, sufficit ab illo virtualiter, & ratione distingui, vt superius arguebamus.

16 *Ad* 2. Ad secundam respondeo, concessa maiori de simplicitate reali, negando minorem: paternitas namque non ideò constituitur aliquo ab illa distincto, quia simplex realiter est, sed quia non constat ex formalitatibus virtualiter distinctis, & quia per modum formæ significatur. Ad confirmationem, distinguo maiorem: idem reali identitate, concedo maiorem: virtuali, & per rationem, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; quia vt de paternitate affirmetur constituere, & negetur de Patre, sufficit virtualis, & rationis distinctio, vt argueotes dicebamus.

Ad 3. Ad tertiam, distinguo maiorem: constituens per compositionem, concedo maiorem: per identitatem, & simplicitatem, nego maiorem, & concessa minori, vel nego consequentiam, vel distinguo consequens distinctione maioris, illudque, concedo de constitutione per compositionem, nego autem de constitutione per identitatem, & simplicitatem.

17 *Contra solutionem arg.* 1. Sed contra hanc doctrinam, quæ communis est apud Theologos, argumentari possumus primo: paternitas namque includit in suo conceptu essentiam, & naturam diuinam, non solum per modum

modum entis transcendentis, sed etiam per modum naturæ, vt verius censuimus, & ex D. Thoma ostendimus *supra disp 76.* ergo importat totum quod Pater; & consequenter non distinguitur ab illo distinctione virtuali, aut rationis includentis ab incluso.

Resp. Respondeo, distinguendo antecedens: importat naturam diuinam constitutiuè, & explicitè, nego antecedens: implicitè, & per realem transcendentiam essentiæ, & naturæ diuinæ, concedo antecedens, & nego consequentiam: nam Pater constitutiuè, & explicitè importat naturam diuinam, est enim subsistens speciali subsistentia in natura diuina; ac proinde distinguitur virtualiter à paternitate: quæ illam solum implicitè, & per transcendentiam importat, non autem constitutiuè.

18 *Sed dices.* Sed dices: Pater non in recto, sed in obliquo solum importat naturam diuinam; sed etiam paternitas, prout personalitas est, illam importat explicitè in obliquo: ergo in nullo distinguuntur Pater, & paternitas, quoad importare naturam diuinam. Probatur minor: paternitas, prout personalitas, est id quo Pater in natura diuina subsistit: sed in hac diffinitione natura diuina explicitè in obliquo importatur: ergo paternitas in obliquo explicitè naturam diuinam importat.

Resp. Respondeo, concessis maiori, & minori, negando consequentiam: nam Pater importat naturam diuinam indirectè, & in obliquo intrinsecè, tanquam aliquid, ex quo simul cum paternitate conflatur, paternitas autem sub conceptu personalitatis illam importat in obliquo extrinsecè, & tanquam si esset terminus habitudinis, non autem constitutiuè; ac proinde, quamuis à Patre, & paternitate explicitè in obliquo importetur, datur locus distinctioni virtuali paternitatis à Patre includentis, & inclusi.

19 *Secundo contra solutionem arg.* Secundo contra eandem doctrinam arguitur: nam saltim sequitur Patrem esse compositum compositione reali virtuali, & compositione rationis formali; consequens est falsum, aliàs summè simplex non esset: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: compositio nihil aliud est, quam distinctorum vnio: ergo sicut vnio distinctorum realiter entitatiuè, est compositio realis entitatiua, & vnio distinctorum distinctione reali formali, est compositio realis formalis: ita vnio distinctorum distinctione virtuali reali, & formali per rationem, erit compositio realis virtualis, & formalis per rationem; sed iuxta doctrinam traditam in Patre datur virtualis vnio formalitatum virtualiter realiter distinctarum, & formaliter per rationem: ergo est compositus compositione reali virtuali, & compositiona per rationem formali.

20 *Quorundam solutio.* Huic argumento responderi solet primo, concedendo sequelam, nec inconueniens reputant huius solutionis Authores admittere in persona diuina compositionem realem virtualem, & per rationem formalem; hoc enim imperfectio non est, sed potius summa eminentia, ob quam vna realis entitas gerit vices entitatum realiter distinctarum in creaturis, præbetque fundamentum, vt noster intellectus, vnam alteri coniungendo, faciat compositionem rationis formalem ex parte obiecti, sicut virtualis distinctio, & formalis per rationem inter perfectiones, & formalitates diuinas, ob eandem causam nullam ponit imperfectionem in Deo.

21 *Secunda solutio.* Secundo respondetur ab alijs negando sequelam: ratio autem negandi compositionem, etiam virtualem realem, & formalem per rationem, non vna ab his Authoribus redditur. Albertinus corollario ex prædicamento *ad aliquid dubitatione prima conclusione tertia*, ea ducitur ratione; quia nempè repugnat intellectum concipere Deum vt dependentem, cum de illius essentia independentia sit, eo autem ipso, quod conciperetur Deus vt compositus, conciperetur vt dependens, cum compositum à componentibus dependeat. Thomistæ vero frequenter ea ratione ducuntur, quia compositio petit extrema comparata per modum potentiæ, & actus; in Deo autem nihil potest concipi per modum potentiæ, & ideò in ipso compositio esse non potest, nec virtualis realis, nec formalis per rationem.

22 *Ratio Albertini impugnatur.* Quam doctrinam veram iudico, non ob rationem Albertini. Tum, quia in Deo datur virtualis dimanatio attributorum à natura; & consequenter attributa virtualiter à natura causantur. Tum etiam, quia in Deo datur virtualis elicientia, actus enim vitalis virtualiter, saltim à suo principio elicitur, volitio autem actus vitalis est; consequenter virtualiter à volente procedit, & in mea sententia, etiam actualis cognitio virtualiter egreditur ab intellectu, virtualis autem elicientia, vel egressus virtualis, est virtualis causalitas. Tum denique, & à priori vnum enim ab alio virtualiter causari nihil aliud est, quam taliter comparari inter se, quod si inter illa adesset realis actualis distinctio, vnum ab alio causaretur formaliter; sed hoc reperitur inter plures perfectiones diuinas; volitio namque taliter ad naturam diuinam comparatur, quod si realiter ab illa distingueretur, realiter ab illa procederet, & sic de alijs attributis, in quo nulla elucet imperfectio: non ergo repugnat perfectionibus diuinis virtualiter causari; & consequenter, nec repugnat causari per intellectum formaliter; cum enim intellectus concipit volitionem vt egredientem à Deo, per rationem volitio egreditur, & hoc absque imperfectione, non enim intellectus concipit volitionem egredi egressu formali reali, sed egressum virtualem, in formalem transfert per rationem: non ergo repugnat personæ diuinæ esse compositam ex repugnantia causalitatis.

Placet autem secundæ solutionis doctrina propter aliam rationem: quia nempè ad compositionem rationis requiritur, quod vnum ex componentibus in potentia ad alterum comparetur, non autem potest vna perfectio diuina ad alteram sic comparari: nam ad hoc requirebatur, quod vna, nec explicaret, nec implicaret alteram; licet autem natura diuina, v. g. non explicet relationem, vel personalitatem diuinam, illam autem implicat actu, & ideò non potest ad personalitatem in potentia comparari. Et idem de personalitate cum natura comparata est dicendum, & similiter de attributis inter se, & cum diuina natura collatis. Iuxta quam doctrinam ad argumentum respondeo negando sequelam: ad probationem distinguo antecedens: compositio est vnio distinctorum se inuicem actu includentium, nego antecedens, se mutuo excludentium actu, concedo antecedens, & distinguo consequens: si sit vnio distinctorum per rationem cum mutua exclusione ad inuicem, concedo consequentiam, & sub eadem distinctione minoris, subsumptæ, nego consequentiam: quia personalitas, & natura diuina non se excludunt actu ad inuicem, sed inuicem actu se includunt, & si non se mutuo explicent. 23 *Doctrina secundæ solutionis prob.*

24 *Instabis primo.* Sed instabis primo. ex personalitate, & natura diuina resultat vnum per se, non per simplicitatem rationis: ergo per compositionem rationis. Probatur minor simplicitas non solum excludit compositionem, sed etiam distinctionem excludit; sed inter personalitatem, & naturam diuinam est distinctio virtualis realis, & formalis per rationem: ergo ex illis non resultat vnum per simplicitatem realem virtualem, nec formalem per rationem.

Secundo. Secundo: nam compositio est vnio distinctorum; sed personalitas, & natura diuina, quamuis inuicem actu se includant, non tamen actu se explicant, sed distinguuntur, quoad rationem explicitam: ergo ex illis resultabit compositio per rationem, saltim secundum rationes explicitas.

25 *Resp. ad 1. instantiam.* Respondeo ad primam replicam, concessa maiori, negando minorem: ad probationem, distinguo maiorem: excludit distinctionem penes explicitum, & implicitum, concedo maiorem: penes explicitum tantum cum mutua inclusione implicita, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Ratio autem distinctionis traditæ est: nam simplicitas, & pura actualitas, inuicem committantur: vnde sola illa extremorum distinctio obstare potest simplicitati, quæ potest summæ actualitati obesse; distinctio autem diuinarum formalitatum quoad rationes explicitas cum mutua inclusione implicita, à nulla illarum tollit supremam actualitatem; & consequenter non sufficit ad inducendam compositionem, & tollendam simplicitatem, adhuc per rationem talem simpliciter.

26 *Ad 2.* Ad secundam sunt, qui negant consequentiam, sed facilius respondetur concedendo consequentiam, hæc autem compositio rationis, est talis secundum quid, adhuc in linea compositionis rationis, quam non negat Diuus Thomas in Deo, sed solum compositionem per rationem talem simpliciter, quæ vocatur compositio metaphysica, & in potentialitate fundatur. Nec huiusmodi compositio rationis obstat summæ simplicitati reali, & etiam per rationem: nam remanet simplex simplicitate rationis simpliciter per exclusionem compositionis rationis, quæ talis simpliciter est.

27 *Replicabis.* Sed adhuc instabis: personalitates, & natura diuina, quamuis se actu implicitè includant, distinguuntur distinctione virtuali, & formali per rationem tali simpliciter: ergo quamuis se actu implicitè includant, resultabit ex illis persona diuina composita compositione virtuali, & formali per rationem simpliciter. Patet consequentia: non enim videtur assignabilis ratio discriminis, cur distinctio non cadat à ratione talis simpliciter per mutuam actualem inclusionem extremorum distinctorum, & compositio virtualis, aut formalis per rationem talis sit secundum quid ex mutua componentium actuali implicita inclusione.

28 *Resp.* Respondeo negando consequentiam: etenim in omnium sententia, plus ad compositionem, quam ad distinctionem requiritur, & inter alia petitur ad compositionem, dummodo integralis non sit, quod vnum ex componentibus comparetur vt in potentia, & alterum tanquam actus, quod quidem ad distinctionem aliquorum necessarium non est; eo autem ipso, quod vnum actu implicitè alterius actualitatem, & perfectionem includat, quantumuis illam non explicet, non potest dici esse in potentia respectu illius simpliciter; & consequenter non potest ex extremis hac distinctione gaudentibus compositio virtualis, & formalis per rationem consurgere, quæ sit simpliciter talis.

29 *Arg. 3.* Tertio contra eandem conclusionem arguitur: nam ex illa sequitur personam diuinam esse, saltim realiter virtualiter causatam, & per rationem formaliter; consequens falsum videtur: ergo & illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis probatur. Tum

Tum, quia virtualis dependentia realis, & formalis per rationem; imperfectio magna videtur; & consequenter releganda à persona diuina, quæ summè perfecta est. Tum etiam, nam persona diuina non potest non concipi Deus; sed Deus est omnino independens, & vt talis necessario concipitur: ergo persona diuina non potest concipi vt dependens virtualiter realiter, & per rationem formaliter; non enim minus opponuntur esse in re dependens, & independens in re, quam esse dependens per rationem, & concipi vt independens. Sequela vero probatur: nam constituens, causa est constituti si ab illo distinguitur; sed proprietas constituens personam diuinam, licet actu realiter non distinguatur ab illa, distinguitur realiter virtualiter, & formaliter per rationem: ergo illam causabit, licet non actu realiter, benè tamen virtualiter realiter, & formaliter per rationem. Secundo probatur: si proprietas constituens personam, ab illa distingueretur distinctione reali entitatiua, vel distinctione reali formali, illam causaret, vel realiter entitatiuè, vel formaliter realiter; sed distinguitur à persona constituta distinctione reali virtuali, & formali per rationem: ergo causat personam diuinam virtualiter realiter, & formaliter per rationem.

30 *Solutio Albertini excluditur.* Huic argumento responderi posset ex doctrina Albertini vbi proximè, negando sequelam, eo quod solum constitutum per compositionem dependet à constituentibus, persona autem diuina non est constituta per compositionem. Cæterum in hac solutione petitur manifestè principium: nam probatur personam non esse compositam virtuali reali compositione: nec formali per rationem, quia non potest dependere, & causari, & probatur non causari, nec dependere, quia composita non est. Secundo responderi posset negando sequelam, eo quod personalitas constituit personam diuinam per identitatem cum illa, causans autem à causato distinguitur.

31 *Aliorum solutio impugnatur.* Verum hæc solutio ex dictis in probatione sequelæ conuincitur; identitas namque solum potest excludere causalitatem in linea, qua identitas est; sed identitas personalitatis cum persona diuina solum est realis formalis, non autem realis virtualis, seu formalis per rationem: ergo solum excludit causalitatem realem formalem proprietatis constituentis in personam constitutam, non autem causalitatem realem virtualem, & formalem per rationem.

32 *Confirm.* Et augetur difficultas: nam iuxta doctrinam traditam pro soluendis argumentis Gregorij, etiam inter constituens, & constitutum aliqua distinctio requiritur; & tamen identitas proprietatis cum persona, quia solum est realis formalis, non autem realis virtualis, nec formalis per rationem, non tollit, quin proprietas constituat personam virtualiter realiter, & per rationem formaliter, bene autem, quin constituat illam constitutione reali entitatiua, aut reali formali: ergo pariter, quamuis identitas proprietatis cum persona, qua realis formalis est, inferat, quod illam non causet causalitate reali formali, non tamen tollet, quod personam constitutam non causet causalitate reali virtuali, & per rationem formali.

33 *Traditur vera solutio.* Quare his omissis, ad argumentum respondeo concedendo sequelam, & negando minorem. Ad primam minoris probationem, nego antecedens: sicut namque virtualis dimanatio attributorum à natura diuina, & virtualis elicientia volitionis à voluntate Dei, nullam dicunt imperfectionem: ita virtualis dependentia, aut causalitas imperfectionem non dicit. Et ratio est: nam causari virtualiter est taliter comparari cum eo, à quo dicitur virtualiter causari, quod si realiter ab illo distingueretur, causaretur realiter, in quo nulla imperfectio relucet.

34 *Ad 2. prob.* Ad secundam probationem dicatur, de ratione Dei solum esse à nullo dependere per dependentiam realem formalem, quod autem à nullo dependeat dependentia reali virtuali, aut formali per rationem solum est de conceptu naturæ diuinæ, quæ cum sit prima perfectio, quæ cum fundamento in re concipitur intra Deum, nec realiter formaliter, nec realiter virtualiter, nec formaliter per rationem potest aliam perfectionem supponere; & consequenter non potest vllo ex his modis causari. Aliæ autem perfectiones, sicuti virtualiter illam supponunt, & ab ea virtualiter dimanant, ita virtualiter causantur ab illa, nisi fortè fiat vis in Verbo dependere, vel causari, quod imperfectionem innuere videtur; hæc tamen imperfectio totaliter excluditur, addito ly *virtualiter*, aut *formaliter per rationem*.

§. IV.

Vltima obiectio diluitur, & explicatur, an constitutio personæ diuinæ sit realis?

35 *Denique arg.* DEnique arguitur: nam ex doctrina tradita sequitur, saltim constitutione reali personas diuinas nullo constitui: consequens falsum videtur: ergo & tradita doctrina. Falsitas consequentis probatur. Tum, quia proprietates constituentes sunt reales: ergo realiter constituunt personas. Tum etiam nam eo modo constituuntur, quo distinguuntur; sed realiter distinguuntur:

ergo realiter constituuntur. Tum denique nam iuxta communem modum loquendi Theologorum, personæ diuinæ dicuntur absolutè suis constitui proprietatibus: sed quod solum virtualiter, aut ratione aliquo constituitur, non dicitur absolutè, constitui, sed cum addito diminuente, nempè virtualiter, & ratione, sicut compositum virtuali compositione, aut compositione rationis, non absolutè, sed cum his additamentis dicitur esse compositum, & quod solum virtualiter, aut ratione ab alio distinguitur, non dicitur absolutè, sed cum addito ab illo distingui: ergo personæ, reali constitutione suis proprietatibus constituuntur. Sequela vero probatur, vt enim soluentes argumenta Gregorij asseruimus, constituens à constituto, necessario debet distingui; sed proprietas non distinguitur realiter formaliter à persona constituta, sed solum realiter virtualiter, & per rationem formaliter: ergo non constituit illam constitutione reali formali, sed reali virtuali, & formali per rationem.

36 *Solutio Albert.* Huic argumento Albertinus, *vbi supra conclusione secunda*, respondet negando sequelam: ad constitutionem namque solum desideratur conuenientia in vno, & distinctio in alio; quod totum à parte rei reperitur in Patre: nam à parte rei Pater conuenit cum Filio in essentia, & ab illo proprietate distinguitur, ac proinde à parte rei actu non solum virtualiter, sed etiam formaliter constituitur Pater paternitate, quamuis inter illa non detur actu à parte rei formalis distinctio, sed tantummodo virtualis.

Reijcitur 1. Hæc tamen doctrina, & solutio non placet, & reijcitur primo ex Diui Thomæ in 1. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 5. quod ita procedebat: *Simplicissima se ipsis distinguuntur; sed personæ diuinæ sunt simplicissimæ: ergo se ipsis distinguuntur: ergo videtur quod non distinguantur aliquibus relationibus*. Cui argumento ita respondet: *Ad quintum dicendum, quod etiam personæ diuinæ se ipsis distinguuntur in quantum personæ secundum rem sunt ipsæ relationes, sed sicut personæ, quantum ad modum significandi non est idem quod relatio; ita etiam se ipsis non distinguuntur, sed relationibus, sicut Deus per se ipsum est Deus, quamuis Deitate sit Deus, quia ipse est sua Deitas*: ergo sensit D. Thomas, quod loquendo de constitutione personæ diuinæ, prout à parte rei formaliter exercetur, *Ex D. Thom.* quæ est impropria constitutio personæ, non constituuntur aliquo sui, sed se ipsis.

37 *Secundo.* Secundo: nam licet loquendo de essentia diuina, vt significatur hoc nomine *essentia*, qualiter importatur vt distincta à relatione, aliquid possit formaliter negari de illa, quod de paternitate, v. grat. affirmetur: si autem loquamur de essentia, prout à parte rei est, nihil potest formaliter negari de illa, quod de paternitate formaliter affirmetur: ergo si constitutio realis personæ Patris formaliter affirmetur actu à parte rei de paternitate, actu à parte rei formaliter affirmari debet de essentia, prout à parte rei inuenitur. Patet antecedens: nam inter essentiam, & paternitatem non datur à parte rei formalis realis distinctio; sed si aliquod prædicatum formaliter diceretur de paternitate, vt est à parte rei, & non affirmaretur de essentia, vt à parte rei, esset inter illa à parte rei realis distinctio: ergo quidquid de paternitate affirmatur, prædicatur etiam de essentia, prout à parte rei existit. Patet minor: nam eo modo vnum ab alio distinguitur, quo negatur de illo; sed si prædicatum aliquod reale affirmetur de paternitate realiter, negaretur de essentia, vt est à parte rei, paternitas vt tali prædicato constituta negaretur de essentia: ergo à parte rei realiter negaretur paternitas de essentia diuina; & consequenter actu à parte rei realiter differret ab illa.

38 *Denique reijcitur.* Denique: nam vel solutio tradita procedit de constitutione personæ diuinæ per omnimodam identitatem, vel de constitutione personæ diuinæ ad modum compositionis: si primum dicatur, non constituitur aliquo sui sed se ipsa; si secundum, non est realis constitutio formalis, sed realis virtualis, & formalis per rationem: ergo in nullo sensu potest solutio subsistere. Minor pro prima parte constat: nam constitutum non se ipso adæquatè, sed aliquo sui; aliqua ratione à constituente distinguitur, vt ex terminis est manifestum: ergo loquendo de constitutione personæ per omnimodam identitatem, non est verum, quod constituatur aliquo sui, sed constituatur se ipso. Vnde Caietanus *in præsenti articulo* 1. Et Ferrara 4. *Contra Gentes capit.* 26. de hac constitutione loquendo, veram censuerunt sententiam Præpositiui, & Gregorij.

39 *Minor pro 2. parte.* Deinde pro secunda parte probatur: nam constituens constitutione ad modum compositionis, petit à constituto distingui: ergo solum virtualiter realiter, & formaliter per rationem à constituto distinguitur, quamuis constitutiuum sit reale, constitutio realis formalis non est, sed realis virtualis, & formalis per rationem; ac proinde proprietas personalis solum virtualiter realiter, & formaliter per rationem à persona constituta distincta, solum virtualiter realiter, & per rationem formaliter constituet personam diuinam.

40 *Confirm.* Et augetur difficultas: constitutio admodum compositionis non minus petit distinctionem inter constituens, & constitutum,

tum, quam radicatio petit distinctionem inter radicans, & radicatum; sed quamuis natura diuina, & attributa sint aliquid reale formaliter, quia tamen non realiter formaliter distinguuntur, sed solum realiter virtualiter, & per rationem formaliter: radicatio essentiæ respectu attributorum non est radicatio realis formaliter, sed solum realis virtualiter, & formalis per rationem: ergo pariter, quamuis proprietas personam diuinam constituens sit realis formaliter, quia tamen non distinguitur à persona constituta distinctione reali formali, sed reali virtuali, & formali per rationem, non constituit hoc constitutionis genere personam diuinam constitutione reali formali, sed reali virtuali, & formali per rationem.

41 *Ratio Albert. non vrget.* Nec vrget ratio Albertini: nam ad constitutionem ad modum compositionis non sufficit conuenire, & distingui, sed requiritur conuenire in vno, & non in alio, distingui per vnum, & non per aliud, licet autem in essentia, prout à parte rei conueniat Pater cum Filio non solum illa conuenit, sed etiam in paternitate sumpta, prout à parte rei, quia cum paternitas à parte rei sit essentia diuina, Pater conueniens cum Filio in essentia, etiam conuenit cum illo in paternitate, & in Filiatione sumptis, prout à parte rei, & idem de distinctione est dicendum, scilicet, Patrem distingui à Filio, non solum per paternitatem, sed etiam per essentiam sumptam, prout à parte rei; cum enim distinguatur per paternitatem, & essentia, prout in re sit paternitas, etiam distinguitur Pater à Filio per essentiam prout in re, licet non distinguatur per illam vt significatur hoc nomine *essentia*, quia vt sic iam importatur distinctio essentiæ à paternitate, & ideò à parte rei non datur formaliter constitutio personæ diuinæ per modum compositionis, & distinctionis constituti à constituente, quod requirebatur vt à parte rei esset persona diuina constituta formaliter aliquo sui, & non per se ipsam.

42 *Obijcies.* Dices: distinctio virtualis essentiæ à paternitate sufficit vt realiter communicetur essentia Filio, & non communicetur illi realiter paternitas: ergo pariter eadem virtualis distinctio sufficiet vt paternitas realiter formaliter constituat, & distinguat Patrem à Filio, & non essentia diuina.

Resp. Respondeo distinguendo antecedens pro secunda parte: & non communicetur illi paternitas sumpta, prout à parte rei, nego antecedens: vt significatur nomine paternitatis, qualiter importatur vt ab essentia distincta, concedo antecedens, & nego consequentiam; nam paternitas sumpta, prout à parte rei, etiam communicatur Filio, quia communicatur illi essentia, quæ à parte rei idem est paternitati, solum autem negatur de Filio paternitas, vt hoc nomine significatur, quia hoc nomine importatur distinctio paternitatis ab essentia.

43 *Instabis.* Instabis: distinctio virtualis essentiæ à Paternitate, sufficit vt verificetur realiter formaliter communicari essentiam, & non paternitatem, vt hoc nomine significatur? ergo pariter sufficiet vt paternitas constituat realiter formaliter Patrem, & non essentia vt significata hoc nomine, quod solum videtur intendisse Albertinum.

Resp. Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam: quia constitutio, vel est per omnimodam identitatem, vel per modum compositionis: si primo modo sumatur, non datur constitutio per vnum, & non per aliud. Sumpta autem secundo modo, nequit esse realis formalis, aut entitatiua, absque distinctione reali entitatiua, vel formali; & ratio est: nam licet virtualis distinctio, quæ in diuinis reperitur, sufficiat ad verificanda prædicata contradictoria, qualia sunt communicari, & non communicari, non tamen sufficit ad principium, & terminum, ad effectum, & causam, aliàs ex reali processione personarum in diuinis probaretur realis illarum distinctio. In constitutione autem, quæ non est per omnimodam identitatem, sed per compositionem, vel ad modum compositionis, constituens causa est constituti: vnde si constituat realiter formaliter, realiter formaliter causat constitutum, ad quod distinctio virtualis non sufficit, vt omnibus est inconfesso. Et quidem eodem argumento probaretur naturam diuinam realiter formaliter radicare attributa, absque reali formali distinctione, quod nullus concedet.

44 *Solutio P. Vazq.* Alij per extremum docent, nullo modo constitui personas diuinas constitutione reali formali, sed reali virtuali, & formali per rationem, eo quod nomine constitutionis, non solum significatur res cum alijs conueniens, & ab illis distincta, sed etiam actus quidam, & ordo constituentis principij circa rem constitutam; & consequenter vt constitutio sit realis, actus ille debet esse realis; sed actus iste realis in diuina persona non est; sed rationis, vt enim realis esset deberet realis formalis distinctio inter constituens, & constitutum intercedere: ergo constitutio diuinæ personæ, nullo modo realis est. Ita Vazquez *disputat. 58. cap. 2. num. 8.*

45 *Impugnatur ex D. Thom.* Sed nec possumus huic solutioni acquiescere, vt enim constat ex Diuus Thoma *in 1. distinction. 26. qu. 1. artic. 1. ad 5.* datur aliquis modus constitutionis in personis diuinis, iuxta quem constituuntur se ipsis. Quod etiam docuit *in præsenti quæst. 40. articul. 2. ad 2.* quod ita procedebat: *Simplicia se ipsis distinguuntur, personæ diuinæ sunt maximè simplices: ergo se ipsa distinguntur.* Cui argumento ita respondet: *Dicendum, quod personæ sunt ipsæ relationes subsistentes: vnde non repugnat simplicitati diuinarum personarum, quod relationibus distinguantur.* In qua solutione expresse docet D. Thomas, personas diuinas constitui se ipsis, quatenus personæ idem sunt relationibus; sed hoc verum non est; loquendo de constitutione virtuali, aut rationis: nam loquendo de hac constitutione persona virtualiter, & ratione à relatione distinguitur: ergo intelligenda est de constitutione reali.

Vnde his omissis solutionibus, ad argumentum respondeo cum Capreolo *in 1. distinction. 26. quæstion. 1. articul. 2.* Caietano *in præsenti artic. 1.* Et Ferrara *4. Contra-Gentes capit. 26. post medium*, versu, *ad euidentiam*, duplicem esse modum constitutionis, scilicet, per omnimodam identitatem, & per compositionem, vel ad modum compositionis: iuxta primam non requiritur distinctio constituentis à constituto, sed idem se ipso constituitur, qualiter Deus se ipso est Deus, Pater se ipso est Pater. Iuxta secundam requiritur distinctio constituentis à re constituta, & iuxta qualitatem distinctionis, est qualitas constitutionis. Vnde cum diuinæ personæ à proprietatibus non distinguantur distinctione reali formali, sed reali virtuali, non constituuntur per ipsas, iuxta secundum modum constituuntur per ipsas, iuxta secundum modum constitutionis constitutione reali formali, sed reali virtuali, & formali per rationem. Iuxta primam vero reali constitutione constituuntur personæ diuinæ relationibus, & se ipsis: nam ipsæ personæ sunt relationes subsistentes, & relatio subsistens est persona. Vnde rectè allegati Authores docuerunt loquendo de personis diuinis secundum constitutionem realem, veram esse sententiam Præpositiui, & Gregorij, quod nempe non constituuntur personæ aliquo sui, sed se ipsis constituuntur. Et ex his constat ad argumentum, quo ducitur Vazquez: nam maior illius est vera loquendo de constitutione ad modum compositionis, non autem de constitutione per omnimodam identitatem, hac namque non dicit ordinem constituentis ad constitutum, sed omnimodam identitatem: arbitror tamen istam constitutionem, omnino propriam non esse, nec est illa de qua Theologi cum Gregorio, & Prepositiuo contendunt, sed constitutio ad modum compositionis. 46 *Vera solutio.*

Iuxta quam doctrinam in forma ad argumentum respondeo distinguendo consequens constitutione reali, per omnimoda identitatem, nego sequelam: constitutione reali formali per compositionem, vel ad modum compositionis, concedo sequelam, & sub eadem distinctione minori, nego consequentiam. 47 *Resp. in forma.*

Ad primam minoris probationem, quatenus distinctioni traditæ potest obstare, concesso antecedenti, nego consequentiam: nam ad realem constitutionem præter realitatem constituentis requiritur realis distinctio illius à constituto, quamuis autem proprietates constituentes sint reales, non distinguuntur distinctione reali formali à personis constitutis, sed distinctione reali virtuali, & per rationem formali, & ideo constitutio non est realis formalis, sed realis virtualis, & per rationem formalis. Sicut ista consequentia, ob similem causam non valet rationalitas constituens hominem est realis: ergo realiter illum constituit nec ista: natura diuina absoluta radicans est realis: ergo realiter attributa radicat. *Ad 1. prob.*

Ad secundam, distinguo maiorem: eo modo constituuntur, quo distinguuntur distinctionem comparata cum extremo distinctio, concedo maiorem: distinctione comparata cum extremo à quo est distinctio, nego maiorem, & sub eadem distinctionem minoris, nego consequentiam: nam licet distinctio vnius personæ ab alia sit realis, & ideo personæ realiter distingui dicantur, ipsum tamen exercitium distinguendi comparatum ad personam, quæ distinguitur per proprietatem, non est reale formaliter, sed reale virtualiter, & formale per rationem, eo quod proprietas personam faciens distinctam non distinguitur realiter à persona, quam distinguit, qualitas autem constitutionis non est pensanda ex qualitate distinctionis comparatæ cum extremo à quo distinguit, sed comparatæ cum extremo quod distinguit. 48 *Ad 2.*

§. IV.

Reijcitur secunda sententia.

SIt secunda conclusio: *Personæ diuinæ non constituuntur, nec distinguuntur proprietatibus absolutis.* Ita omnes Theologi præter duos pro secunda sententia allegatos, in eo gradu certitudinis vt oppositam sententiam aliqui censeant hæreticam: ita Durandus. Alij temerariam, & periculosam in fide, ita Molina, &. Illustrissimus Arauio *vbi supra.* Et Rada *controuersia 23. art. 2.* Alij hæreticam quoad personarum distinctionem, de qua expresse 49 *Secunda conclusio.*

presse loquuntur Concilia; quoad illarum vero constitutionem, erroneam, vel errori proximam: ita Magister Bañez *in præsenti quæst.40. art 2. dub* 1. Nazarius *quæst.40. controuersia vnica in prima parte controuersia*, illam censet erroneam, secundum quod docet personas diuinas proprietatibus absolutis distingui, quidquid sit pro ea parte, qua docet modis absolutis constitui. Ac tandem alij illam improbabilem censent, & contrariam Theologorum consensui. Ita Suarez *loco vbi supra*.

50 *Suadetur 1 ex Scriptura.* Suadetur conclusio primo, nam proprietates constituentes personas sunt illæ, quæ in Scriptura explicantur; sed proprietates in Scriptura explicatæ sunt relatiuæ, personæ namque solis relatiuis nominibus in scriptura nobis traduntur: ergo personæ diuinæ non constituuntur, nec distinguuntur proprietatibus absolutis, sed relatiuis. Illatio tenet, maior est certa, & minor probatur ex Matthæi *vltimo capite* illis verbis: *Baptizantes eo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, & primæ Ioannis vltimo: *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*, ex quibus testimonijs tale argumentum conficitur; proprietates nominibus relatiuis explicatæ sunt relatiuæ; sed nomina, quibus in Scriptura explicantur proprietates personales, & personæ constitutæ, sunt nomina relatiua: ergo proprietates in scriptura explicatæ sunt relatiuæ.

51 *Conf. 1.* Confirmatur primo: si personæ constituerentur proprietatibus absolutis, aliquando in scriptura vt sic constitutæ haberentur; sed nullibi in scriptura nominibus explicantibus proprietates absolutas exprimuntur personæ diuinæ: ergo proprietatibus absolutis non constituuntur. *Secundo.* Confirmatur, & vrgetur secundo; si namque proprietates absolutæ distinguerent, & constituerent personas diuinas, melius nobis explicarentur nominibus exprimentibus proprietates absolutas, quam exprimentibus proprietates relatiuas, sed non his, sed illis explicantur: ergo quia præter relationes non dantur in personis diuinis proprietates absolutæ, quibus constituantur, & inter se distinguantur. Maior, in qua sola potest esse difficultas, probatur: melius nobis explicantur diuina, iuxta illa, quæ intellectus noster concipit in creaturis, quam præter, vel supra illa: sed intellectus noster concipit personas creatas constitutas, & distinctas proprietatibus absolutis, & non relatiuis; ergo si darentur in Deo proprietates absolutæ distinguentes, constituentesque personas, melius nobis explicarentur diuinæ personæ nominibus exprimentibus proprietates absolutas, quam relatiuas.

52 *Secundo prob. ex Concilij.* Secundo probatur ex Concilio Florentino *sessione* 8. *§. diuina substantia*, vbi Ioannes Theologus ex Latinis sic ait: *Nam persona ex substantia proprietatibusque subsistit*, vbi proprietatis nomine relationem intelligere, constat ex illis verbis: *Ipsa substantia cum personis communicat, proprietates vero nequaquam communicabiles sunt, quod quidem ex rationis vi creditur euenire*: ergo personæ diuinæ relationibus constituuntur: nam diuinam personam ex substantia, proprietatibusque subsistere, idem est, atque substantia, & proprietate constitui. Confirmatur ex alijs verbis Bellarion Patriarchæ *in oratione pro vnione capit*.6. vbi præmissa identitate reali relationis, & originis, sic ait: *Ideò vtroque quidem modo distinguuntur diuinæ personæ, prius tamen, & principaliter secundum modum intelligendi, per relationes per quas etiam constituuntur personæ diuinæ*, quo nihil clarius potest nostra comprobari, imò & exprimi conclusio. Et licet verba prædicta, tum Ioannis Theologi, tum etiam Bellarion Patriarchæ non sint diffinitio expressa Concilij, quia tamen tacitè fuerunt à Concilio approbata, maxima gaudent auctoritate, ita vt absque ingeniti temeritate, illis disentiri non licet.

53 *Denique prob. conclusio.* Denique suadetur conclusio: vnicum namque distinctiuum personarum diuinarum necessario debet esse illarum constitutiuum, sed sola relatio diuinas personas distinguit: ergo illas relatio constituit. Illatio tenet, maior constat. Tum ex communi ratione constituentis, & constituti: vnumquodque namque eo, quo in suo esse constituitur, ab omni alio distinguitur, vt in sequentibus amplius constabit; ergo quod vnicè personas diuinas distinguit, necessario illas constituit. Tum etiam, nam iuxta D. Thomam *supra quæst.29. art.4. & quæst.9. de potentia art.* etiam 4. *persona diuina est distinctum subsistens in natura diuina*: ergo quod vnicè distinguit personas diuinas, non potest non constituere: quando quidem in distinctione est positum esse personæ diuinæ. Tum denique ex diffinitione tradita personæ à Boetio, admissaque à D. Thoma *supra quæst.29. & quæst.9. de potentia*, & à Theologis communiter, scilicet *Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia*, idest incommunicabilis subsistentia, iuxta quam, esset personæ consistit in hoc, quod est subsistere incommunicabiliter in natura rationali: sed quod est alteri incommunicabile ipsa incommunicabilitate distinguitur: ergo quod personam in ratione personæ constituit, illam necessario distinguit, & consequenter, quod est vnicum personæ diuinæ distinctiuum debet esse illius constitutiuum.

54 *Minor ostēditur 1.* Minor autem ostenditur primo ex Concilio Toletano 11. *in confessione fidei capit*.1. vbi de personis diuinis loquendo sic dicitur: *Hoc solo numerum insinuant, quod ad inuicem sunt, & in hoc numero carent, quod ad se sunt*; sed idem est numerari, ac distingui personas: ergo solum distinguuntur realiter personæ diuinæ, per id, per quod sunt ad inuicem, id est, per quod ad inuicem referuntur; & consequenter solum per relationes realiter distinguuntur, cum solum per illas sint ad inuicem, & inter se referantur.

55 *Secundo prob. minor.* Secundo probatur ex Concilio Florentino *sessione* 18. vbi Ioannes Theologus non reprobante, sed potius, saltim tacitè approbante Concilio, hæc habet: *Sola relatio apud omnes, tam Græcos, quam Latinos Doctores, diuina processione, personas multiplicat*. Et paucis interpositis ita subiunxit: *Si quidem igitur relationes huiusmodi personas multiplicant, ita vt non alia ratione, quam vi relationis Pater à Filio, seu vna persona ab alia differunt*: ergo sola relatio multiplicat, & distinguit realiter diuinas personas.

56 *Tertio prob.* Tertio probatur, nam distinguere personas idem est quod illas multiplicare; sed sola relatio in diuinis multiplicat Trinitatem, vt docuerunt Boetius relatus à Diuus Thoma *in præsenti articul.1. in argumento*, sed contra, & Anselmus de Incarnatione Verbi *capit*.3. Cyrillus *libr.7. Thesauri capit*.1. Augustinus *libr.5. de Trinitate capit.5. & libro 7. capit. vltimo* Ambrosius *libro 1. de Fide ad Gratianum capit*.1. Hieronymus *in expossitione Symboli ad Damasum*: alijque plures, quos sequutus est Diuus Thomas *in 1. distinct.26. quæst.2. artic.2. ad Annibaldum in eadem distinctione quæstion. & art. & distinct.27. quæst.1. art.1.2. & 3. quæst.8. de potentia art.3. & 4. quæst.9. art.4. 4. Contra Gentes cap.25. & in præsenti quæst. art.*2. Ex quo, & alijs Patribus prædicta propositio pro axiomate fuit acceptata: ergo sola relatio realiter personas diuinas distinguit.

57 *Denique prob. minor.* Denique suadetur ratione: etenim diuina infinitas petit, & quæuis diuina perfectio sibi realiter identificet omne id cum quo non opponitur relatiuè, vt constat discurrendo per omnes: ergo sola relatiua oppositio, realem potest in Deo inducere distinctionem; & consequenter sola relatio potest distinguere realiter personas diuinas. *Conf. 1.* Explicatur, & vrgetur: ideò misericordia, & iustitia, voluntas, & intellectus, natura, & attributa diuina, potentia, & illius operatio non distinguuntur in Deo realiter, quia non referuntur relatiuè realiter ad inuicem: ergo solum sic referri potest in Deo realem distinctionem inducere.

58 *Vrgetur 2.* Confirmatur, & vrgetur secundo: nam relatio diuina, non differt realiter ab essentia, vt contra Gilbertum diffinitum est multoties; quia licet paternitas, v. g. realiter ad Filium referat, ad essentiam non refertur, nec illam ad Filium refert. Spiratio etiam actiua, paternitas, & Filiatio, realiter non distinguuntur; quia licet Patrem, & Filium referat ad Spiritum Sanctum, non tamen ad paternitatem, nec ad filiationem refertur: ergo solum adest realis distinctio in diuinis inter extrema, quæ relatiuè se habent, & ad inuicem dicuntur; & consequenter sola relatio præbens relatiuè se habere realem distinctionem constituit. Vnde Boetius *in libro de Trinitate*, sic habet: *Quoniam nulla relatio ad seipsam referri potest, idcircò facta est Trinitatis numerositas in eo, quod est prædicatio relationis, sed seruata est substantiæ vnitas in eo, quod est indifferentia vel substantiæ, vel operationis, vel omnino eius, quæ secundum se dicitur prædicationis; ita igitur substantia, continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem, atque adeò sola sigillatim proferuntur, atque separatim, quæ relationis sunt*.

§. V.

Tribus argumentis contrariorum occurritur.

59 *Arg. 1.* Contra istam conclusionem arguitur primo: persona diuina constituitur per subsistentiam incommunicabilem, vt constat ex illius diffinitione, qua dicitur: persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, idest incommunicabilis subsistentia; sed est hæc aliquid absolutum in Deo: ergo persona diuina constituitur per aliquid absolutum. *Minor ostēditur 1.* Minor ostenditur primo ex D. Thoma *quæstione 8. de potentia art. 3. ad 7.* illis verbis: *Relationes, autem in diuinis etsi constituant hypostases, & sic faciant eas subsistentes, hoc tamen faciunt in quantum sunt essentia diuina distinguunt autem relationes in quantum relationes sunt, sic enim oppositionem habent*; sed relationes, in quantum diuina essentia, non sunt quid relatiuum, sed absolutum: ergo iuxta D. Thomam subsistentia est aliquid absolutum in Deo.

60 *Secundo.* Secundo probatur ex eodem Diuus Thoma *quæstione 9. citata articul.5. ad 13. argumentum*, ibi: *In diuinis autem proprietas personales hoc solum habent, quod supposita naturæ diuinæ ad inuicem distinguunt, non autem sunt principium subsistendi naturæ diuinæ, ipsa enim diuina essentia est secundum se subsistens. Sed è contra proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia, eo enim Paternitas habet, quod sit res subsistens, quia essentia diuina, cui est eadem secundum rem, est res subsistens*; sed quod conuenit

diui-

diuinæ essentiæ præcessiuè à relationibus, & ipsis ratione essentiæ, est aliquid absolutum: ergo subsistentia in Deo est aliquid absolutum.

61 *Tertio.* Tertio probatur ex Augustino *libro 7. de Trinitate capit. 4. ad principium*, illis verbis: *Si autem aliud est Deo esse, aliud subsistere, sicut aliud Deum esse, aliud Patrem, aut Dominum esse: relatiuè ergo subsistit sicut relatiuè gignit, & dominatur, ita iam substantia non erit substantia, quia relatiuum erit: sicut enim ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantiam dicimus, absurdum est autem vt substantia relatiuè dicatur, omnes enim res ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus;* ergo iuxta Augustinum subsistentia, relatiua non est, sed absoluta omnino. Denique probatur: nam subsistentia ex proprio conceptu explicat perfectionem; sed relatio in Deo perfectione non explicat; ergo subsistentia in Deo non in relatione, sed in absoluta perfectione consistit.

62 *Aliquorū solutio relinquitur.* Huic argumento, qui negant subsistentias relatiuas in Deo, & solum absolutam subsistentiam fatentur, occurrunt negando maiorem, loquendo de vltimo, & quasi differentiali constitutiuo personæ, hoc namque iuxta istam sententiam solum in ratione incommunicabilitatis consistit. Ratio autem subsistentiæ cum absoluta sit, & communis, non est vltimum personæ constitutiuum in Deo, sed ratio quædam communis, ex qua, & incommunicabilitate resultat diuina persona: Quia tamen sententiam istam alibi fusè reiecimus, & multo probabilius censuimus dari in Deo præter vnam subsistentiam absolutam, tres subsistentias relatiuas, aliter est argumento facto occurrendum.

63 *Vera solutio traditur.* Respondeo igitur concessa maiori, negando minorem vel illam distinguendo: est aliquid absolutum tantum, nego minorem: est aliquid absolutum, & aliquid relatiuum iuxta diuersas subsistentiæ acceptiones, concedo minorem, & nego consequētiam. Ad primam minoris probationem Patres Salmanticenses. *Tract. 6. de Trinitate disp. 18. dub. 2. §. 3. num. 36.* respondent, relationes diuinas constituere hypostases subsistentes in quantum sunt essentia diuina, ly *in quantum* denotante radicem ex qua habent, quod constituant hypostases; non autem denotante rationem formalem, ex qua illis competet constituere hypostases subsistentes, sed id habent à se ipsis formaliter proxime secundum id, quod explicant, & essentiæ superaddunt. Quam solutionem sumpserunt ex Caietano *in præsenti quæst. 40 art. 4. §. ad euidentiam horum scito.*

64 *Contra istam solutionem facit 1.* Cæterum contra hanc solutionem obstat primo: nam D. Thomas *solutione ad 13. in secunda probatione minoris relata*, constituit discrimen inter naturam diuinam, & omnem naturam creatam, per hoc, quod diuina à se, & per se subsistit, & proprietates personales ratione illius; in creatis autem non ita, sed proprietates dant naturæ, & subsistere, & ab alijs distingui; sed ly *in quantum* denotante essentiam pro radice subsistendi proprietatibus, non saluatur hoc discrimen vniuersaliter intellectum; nam proprietas personalis in Angelis habet ab illorum essentia radicaliter, quod subsistat: ergo prædicta explicatio menti Angelici Præceptoris non congruit.

Secundo. Secundo: nam docet D. Thom. relationes ratione sui distinguere supposita, illa tamen subsistentia constituere in quantum sunt diuina essentia; sed ly *in quantum* denotante radicem non est discrimen inter hoc, quod est constituere, & distinguere; nam etiam habent radicaliter ab essentia, quod distinguant supposita, sicut & totum suum esse ab essentia radicalitèr habent: ergo particula *in quantum* non denotat radicem, sed rationem formalem.

65 *Effugium excluditur.* Si dicas: relationes habere radicaliter ab essentia quod distinguant suppositaliter, non autem habere ab illa quo distinguant absolutè, sed ex communi relationis conceptu. In contrarium obstat: nam sicut habent ex communi conceptu relationis absolutè aliqua distinctione distinguere, abstrahendo à distinctione substantiali, & accidentali: ita habent ex illo communi conceptu constituere in aliquo esse abstrahente ab esse substantiali, & accidentali: ergo si distinguere suppositaliter habent eodem modo ab essentia, quo ab illa habent constituere hypostases subsistentes, nullum restat discrimen inter distinguere, & constituere, quoad hoc quod est relationes illud ab essentia habere.

66 *Resp. ad 1. probationem minoris.* Vnde hac solutione in sua probabilitate relicta, ad primam minoris probationem respondeo, subsistentiam in perseitate existentiæ consistere, hæc autem perseitas dupliciter sumi potest: primo pro perseitate excludente dependentiam ab altero vt sustentante: secundo pro perseitate excludente communicabilitatem alteri vt supposito. Vnde subsistentia dupliciter etiam accipitur, primo pro per se existentia, perseitate excludente dependentiam, secundo pro per se existentia excludente communicabilitatem alteri tanquam supposito; sumpta primo modo, absolutè dicitur in diuinis, & non relatiuè: sumpta secundo modo dicitur relatiuè, & non absolutè. Quando ergo docet D. Thomas relationes constituere hypostases subsistentes in quantum sunt essentia diuina, loquitur de subsistentia in prima acceptione, & sic certum est non præstare ratione sui ipsum modum subsistendi, nec illum à se habere, sed ratione essentiæ absolutæ, quam implicitè includunt, non autem negat, quod relationes ratione illius, quod addunt ad essentiam, præstent subsistere in secunda acceptione, & in subsistentia sic accepta personalitas diuina consistit. Et ex his ad secundam minoris probationem constat solutio.

67 *Ad 3. prob.* Ad tertiam dicatur loqui Augustinum de subsistentia sumpta pro perseitate independentiæ, qua ratione dicitur absolutè, & non relatiuè, non autem de subsistentia sumpta pro per se existentia, perseitate incommunicabilitatis. Quod si alicubi loquendo de ista asseruerit dici absolutè, & non relatiuè in Deo, explicandus est Augustinus de absoluto ex parte modi significandi, & in ratione obiecti significati, non autem de absoluto ex parte obiecti in esse rei, & entis, iuxta dicta *disp. 81. §. 1. ad 2. argumentum in fauorem tertiæ sententiæ.*

Ad vltimam. Ad vltimam probationem distinguo maiorem: subsistentia sumpta pro per se existentia, perseitate independentiæ à sustentante, concedo maiorem: sumpta pro perseitate incommunicabilitatis, nego maiorem, & concessa minori distinguo consequens: in priori subsistentiæ acceptione, concedo consequentiam; in secunda nego consequentiam.

68 *Arg. 2.* Secundo arguitur: suppositum in Deo constituitur per aliquid absolutum; sed persona idem est quod suppositum rationalis naturæ, vt docet D. Thomas *supra quæst. 29. art. 2.* ergo persona in Deo constituitur per aliquid absolutum. Illatio tenet, minor traditur à D. Thoma, nec ab aliquo Theologorum negatur. *Maior ostenditur 1.* Maior autem ostenditur primo: omnia namque pertinens ad perfectionem, est Deo concedendum; sed ratio suppositi absoluti pertinet ad perfectionem cum consistat in subsistente per se in natura substantiali, quod perfectio est: vnde substantia perfectior est accidente, quia per se subsistit: ergo suppositum constitutum per aliquid absolutum, est in Deo constituendum.

69 *Secundo.* Secundo: nam suppositum idem est quod per se subsistens in natura substantiali, vnde iuxta D. Thomam *supra quæst. 29. art. 2. in corpore*, suppositum, res naturæ, subsistentia, & hypostasis idem significant; sed in Deo datur subsistens constitutum subsistentia absoluta in veriori Theologorum sententia: ergo datur suppositum constitutum per aliquid absolutum.

Tertio. Tertio, subsistentia excludens communicabilitatem alteri à subsistente realiter distincto, sufficiens est suppositum constituere; sed in Deo datur subsistentiam istam communicabilitatem excludens: personæ namque quibus communicatur diuinitas non sunt realiter ab illa distinctæ: ergo datur absoluta suppositalitas, & consequenter datur suppositum absolutè constitutum.

Quarto. Quarto: nam concedi debet Deo quidquid Pagani, & Gentiles naturaliter intellexerunt, sed omnes Phylosophi naturaliter intellexerunt in Deo suppositum constitutum per aliquid absolutum: ergo est Deo concedendum suppositum constitutum per aliquid absolutum.

70 *Quinto.* Quinto probatur: etenim ratio naturalis assequitur in Deo rationem suppositi; sed suppositum relatiuum naturalis ratio non capit, suis viribus relicta: ergo est admittendum in Deo suppositum absolutum. *Sexto.* Sexto: si namque non esset constituendum in Deo, maximè quia sequeretur suppositorum quaternitas; at hoc inconueniens non sequitur: nam suppositum absolutum non distinguitur realiter à tribus diuinis personis, quod tamen necessarium erat vt essent quatuor supposita: ergo idem quod prius. *Denique prob.* Denique: nam actiones sunt suppositorum, vt ex Aristotele docetur à Phylosophis communiter; sed velle, intelligere, & creare conueniunt Deo pro priori ad omnem relationem, cum sint actiones toto Trinitati communes: ergo præcedenter ad omnem relationem intelligitur ratio suppositi in Deo; ac proinde constituitur per aliquid absolutum.

71 *Resp. negando maiorem.* Respondeo negando maiorem. Ad primam probationem, concessa maiori nego minorem: nam in supposito importatur perfectio. Tum ex parte naturæ, quam de connotato importat. Tum etiam, ex parte subsistentiæ sumptæ pro perseitate excludente dependentiam ab altero vt sustentante. *Ad 1. prob.* In nullo tamen horum consistit vltima ratio suppositi, sed in subsistentia sumpta pro perseitate excludente communicabilitatem alteri personæ, aut supposito, & in hoc conceptu perfectio non explicatur, idque in Deo non est aliquid absolutum, sed aliquid relatiuum, eo quod omne absolutum in Deo communicabile est, vt monstrauimus conclusionem nostram probantes.

72 *Ad 2. prob.* Ad secundam distinguo maiorem, & explico D. Thomam: suppositum idem est quod per se subsistens in natura substantiali, subsistentia tantum independentiæ, nego maiorem: subsistentia incommunicabilitatis, concedo maiorem: & sub eadem distinctione, concessa, & negata minori, nego consequentiam: nam subsistentia absoluta, quam in Deo verior fatetur sententia, communicabilis est tribus personis diuinis, & ideo insufficiens ad constituendum suppositum. Et quidem argumento probaretur pro priori ad proprietates esse, non solum suppositum, sed etiam personam diuinam: nam persona supra suppositum solum addit subsistentiam in natura intellectuali, quæ pro priori ad relationes saluatur; & consequenter si ratione facta contendit Scotus probare in Deo commune

mune suppositum, infert etiam in Deo communem personam.

73 *Ad 3.* Ad tertiam, nego maiorem, vt enim docet D. Thomas *quæst. 8. de potentia art. 3. ad 7.* de ratione hypostasis duo sunt, primum est quod sit indiuisa in se; secundum, quod sit distincta ab omni alia hypostasi, etiam eiusdem naturæ, vbi contingit in eadem inueniri plures hypostases, qualiter inuenitur in Deo; ac proinde de ratione suppositi, quod idem est atque hypostasis, est incommunicabilitas, non solum suppositis realiter à subsistente distinctis, sed etiam distinctis ratione, vel virtualiter, aliàs conuincetur Scotus fateri hanc incommunicabilitatem non esse de ratione personæ, ac proinde dari in Deo, non solum suppositum, sed etiam personam realiter communem tribus, cum suppositum, & persona non differant ex parte incõmunicabilitatis, sed ex parte naturæ, quam de connotato important, quia nempè suppositum connotat naturam substantialem, persona vero rationalem, vel intellectualem.

74 *Ad 4.* Ad quartam distinguo maiorem: quidquid intellexerunt Gentiles Phylosophi naturaliter, idest medio dictamine rationis naturalis, concedo maiorem: naturaliter, idest, viribus propriæ naturæ, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam, nam ratio naturalis non dictat suppositum absolutũ in Deo, aliàs illud negare esset contrarium rationi naturali, vis autem naturæ extenditur ad intelligendum verum, & intelligendum falsum. Vnde quamuis Phylosophi Gentiles viribus naturæ intellexerint suppositum absolutum in Deo, illud tamen naturalis ratio non dictat, ex quo non sequitur esse in Deo constituendum. Tum, quia vis naturæ, etsi non inclinet in falsum, potest tamen in falsum assensum. Tum etiam, quia aliàs esset constituenda in Deo negatio Trinitatis personarum, cum illam Pagani, & Gentiles proprijs naturæ viribus intellexerint.

75 *Ad 5.* Ad quintam minoris probationem, quę est replica contra istam solutionem, concessa maiori, & minori, nego consequentiam, sicut ista consequentia non tenet: *Naturalis ratio assequitur rationem personæ in Deo; sed non capit personam relatiuam: ergo assequitur personam absolutam, & consequenter in Deo est constituenda.* Et vtriusque ratio est; nam potest lumen naturale manuductum ex creaturis assequi in Deo aliquam rationem communem, quin perueniat in cognitionem rationis differentialis, eo quod cum illa, & non cum illa inuenitur in creaturis connexio.

76 *Ad 6.* Ad sextam, concessa maiori, nego minorem; cum enim, vt iam ostendimus, de ratione suppositi sit incommunicabilitas alteri supposito, etiam eiusdem naturæ; fit consequens, vt eo ipso quod admittatur suppositum, absolutum nequeat esse commune tribus personis, aut suppositis diuinis, ac proinde debeat realiter ab illis distingui: ex quo vlterius sequitur suppositorum quaternitas.

Ad vltimam. Ad vltimam probationem dicatur, doctrinam illam communem accipere suppositum pro re subsistente, siue communicabilis, siue incommunicabilis sit, vt constat in anima rationali, quæ à corpore separata, vt quod operatur actiones intelligendi, & volendi, & tamen non est suppositum, nec persona; cum adhuc separata sit communicabilis corpori, sed tantum subsistens est: vt ergo aliquod operetur vt *quod*, sufficit quod sit subsistens, tametsi non sit suppositum, ac proinde ex eo quod Deus in consideratione absoluta vt *quod* velit, intelligit, & creet, non sequitur esse suppositum, sed tantum esse subsistens in subsistentia absoluta, quod libenter cum frequentiori sententia concedimus.

77 *Arg. 3.* Tertio arguitur: repugnat relationi constituere personam: ergo persona diuina non constituitur relatione, sed modo, aut perfectione absoluta. Consequentia tenet: nam inter relationem, & modum, perfectionem v.g. absolutam, non datur medium; ac proinde si persona diuina relatione non constituitur, debet necessario constitui per aliquid absolutum. *Anteced. prob. 1.* Antecedens autem ostenditur primo: relatio namque non potest dare esse ad se, sed ad aliud, cum totum sui esse sit ad aliud se habere; sed subsistere dicitur ad se, nulla enim res subsistit ad alteram, vt docet Augustinus *7. de Trinitate cap. 4.* ergo relatio non potest dare alicui, quod subsistat; & consequenter nequit constituere personam, quæ est subsistens in natura rationali.

78 *Secundo.* Secundo: nam relatio nullum esse dat nisi in ordine ad correlatiuum; sed persona non est in ordine ad correlatiuum, aliàs persona esset personæ persona, v.g. Pater persona Filij, sicut est Pater Filij, quod est contra Augustinum loco nuper allegato: ergo relatio nequit constituere personam. *Tertio.* Tertio: nam si relatio constitueret personam, vniretur essentiæ, vt ex illa & essentia resultaret constituta persona; sed non potest relatio essentiæ diuinæ vniri, aliàs illam relatam constitueret, cum omnis forma alicui subiecta vnita illi præbeat suum effectum formalem, formalis autem relationis effectus est referri: ergo nequit relatio constituere personam. *Denique prob.* Quarto: nam ex relatione, & essentia nequit vnum per se tale resultare; sed persona diuina est aliquid per se vnum: ergo constitui non potest ex essentia, & relatione.

79 *Resp.* Respondeo, negando antecedens. Ad primam probationem, concessa maiori, nego minorem, & explico Augustinum: subsistere absolutum, concedo minorem; subsistere relatiuum, distinguo minorem: dicitur ad se ex parte rei significatæ in esse obiecti significati, & ex parte modi significandi, concedo minorem: dicitur ad se in esse rei, nego minorem, & consequentiam: nam relationi repugnat dare esse ad se, aut absolutum in esse rei, non tamen repugnat relationi dare esse ad se, aut absolutum ex parte modi significandi, & in ratione obiecti significati, licet autem subsistere absolutum sit, & dicatur ad se in esse rei, subsistere relatiuum, in quo personalitas diuina consistit, non est ad se, aut absolutum in esse rei, sed tantum ex parte modi significandi, & in ratione obiecti significati, vt constat ex dictis *disp. 81.* & ideò potest optimè à relatione præstari, imò necessarium est, quod à relatione præstetur ob rationes traditas pro conclusione.

80 *Ad 2. probat.* Et ex his ad secundam probationem distinguo maiorem: nullum esse dat nisi in ordine ad correlatiuum ex parte modi significandi, & in ratione obiecti significati, nego maiorem: in esse rei subdistinguo maiorem: connexiuè, vel formaliter, concedo maiorem: formalitèr tantum, nego maiorem, & sub eadem distinctione, & subdistinctione minoris, nego consequentiam. Itaque quod præstat relatio diuina in esse rei, est in ordine ad correlatiuum connexiuè, vel formaliter, non autem solum formaliter: nam præter esse ad aliud habet subsistere, quod quidem connexiuè est ad aliud, subsistit enim, non vt in se sistat, sed vt ad terminum referatur: nec sub hoc conceptu exprimit respicientiam ad terminum, sed illam petit, & imbibit, & hoc subsistere, in esse rei, relatiuum est, non quia explicet, sed quia imbibat *Ad*, & cum illo connectatur; in esse tamen obiecti significati, est absolutum; & quia sub hoc conceptu constituit personam, ideò non dicitur Pater v.g. persona Filij, sicut dicitur Pater Filij; quia ad hoc requirebatur, quod in ratione personæ constitueretur per relatiuum vt talem, non solum in esse rei, sed etiam ex parte modi significandi, & in ratione obiecti significati. Quæ solutio partim constat ex dictis *disp. 81.* & plenius ex dicentis constabit.

81 *Ad 3.* Ad tertiam, concedo sequelam de vnione virtuali, & per rationem, qualiter ab essentia distinguitur, & nego minorem, quam non euincit probatio; nam forma vnita subiecto non præbet illi omnem effectum, quem continet, sed illum cuius est capax: essentia autem diuina capax est vt relatione constituatur terminata, non vero est capax vt illa constituatur relata, quia ad hoc deberet ad terminum, ad quem referretur, reali distinctione distingui, & ideò primum illi præstat relatio, non vero præstat secundũ.

Ad vlt. Ad vltimam probationem dicatur veram esse maiorem de relatione, quæ est accidens realiter à substantia, vel essentia distinctum, falsam autem de relatione substantiali, qualis est diuina relatio. Vnde concessa minori, neganda est consequentia, nam relationes in Deo pertinent ad lineam substantiæ, suntque realiter formaliter ab illius essentia indistinctæ, atque adeò ex illis, & diuina essentia potest vnum per se resultare.

82 *Obijcies.* Sed dices, ex relatione realiter à subiecto distincta, & subiecto, nequit vnum per se resultare per realem compositionem: ergo ex relatione, & essentia virtuali distinctione distinctis nequit vnum per se resultare virtuali constitutione, aut compositione. *Resp.* Respondeo negando consequentiam, vt enim ex duobus resultet vnum per se, petitur quod in eodem indiuiso esse conueniant, vnde cum relationes, & essentia diuina in eodem esse conueniant, existunt enim existentia essentiæ diuinæ; fit consequens vt ex illis vnum per se constituatur virtuali constitutione; relatio autem creata non trahitur ad esse subiecti, sed habet existentiam sibi propriam distinctam ab existentia substantiæ: & ideo ex illis vnum per se non resultat. Quæ doctrina est Capreoli *lib. 1. sent. distinct. 26. quæst. 1. ad 1. ex 2.* loco obiectis, sumpta ex D. Thom. *in 3. distinct. 6. quæst. 3. art. 2. ad 2. & 3. part. quæst. 2. art. 6 ad 2.* illis verbis: *Illud quod aduenit post esse completum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi, sicut in resurrectione corpus adueniet animæ præexistenti, non tamen accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale propter animam; non est autem sic de albedine, quia aliud esse albi, aliud esse hominis, cui aduenit albedo.*

83 *Replic.* Sed dices, ex relatione, & subiecto existentibus per existentias realiter, aut formaliter distincta resultat vnum per formali, aut reali compositione: ergo ex relatione, & essentia existentibus per existentias virtualiter distinctas vnum per se non resultat virtuali constitutione, sed est probabilis plurium Theologorum sententia asserentium relationes, & essentiam in Deo existentijs virtualiter distinctis existere: ergo ex illis nequit vnum ens per se constitui virtuali constitutione; & consequenter persona diuina, quæ est vnum per se nequit relatione constitui.

84 *Resp.* Respondeo solutionem nostram iuxta principia Diui Thomæ, & discipulorum eius procedere, iuxta quæ ex duobus entibus propria existentia gaudentibus non potest vnum per se resultare. Ex quo inferunt, nec humanitatem in Christo propriam retinere existentiam, nec materiam, nec formam in composito substantiali partiales existentias habere, quia aliàs

ex hu-

ex humanitate, & Verbo non fieret vnum per se, nec ex materia, & forma vnum per se resultaret. Qui vero oppositæ adhærent sententiæ aliter poterunt pariter tactæ occurrere, aliquidque statuere discrimen, nimirum relationem creatam, & subiectum pertinere ad prædicamenta diuersa: secus autem diuina essentia, & diuinæ relationes, cum spectent ad lineam substantiæ, & ideo ex relatione diuina, & essentia potest vnum per se virtualiter constitui: secus autem ex subiecto, & relatione creata.

§. VI.

Occurritur quarto argumento, & explicatur an Filius ratione personæ relatione constituatur?

85 *Arg. 4.* QVarto arguitur: relatio Filiationis non constituit Filium in ratione personæ: ergo persona Filij constituitur per aliquid absolutum; & consequenter idem erit de alijs personis dicendum. Secunda consequentia ex prima euidenter colligitur. Tum; quia non est discrimen aliquod assignabile inter secundam personam, & alias Sanctissimæ Trinitatis, quoad hoc, quod est constitui per absolutum, vel relatiuum. Tum etiam, quia vt docet D. Thomas *quæst. 8. de potentia art. 3.* omnium hypostasum eiusdem naturæ est eadem ratio constitutionis.

Anteced. prob. 1. Antecedens autem ostenditur primo: illud namque, quod producto termino oritur, non potest terminum constituere, aliàs idem à se ipso oriretur; sed relatio oritur termino producto: hæc enim differentia inter actionem, & relationem versatur iuxta Simplicium in prædicamentis, quod actio est causatiua termini relatio autem oritur posito termino: ergo relatio nequit terminum constituere; & consequenter Filiatio, quæ relatio est, non constituit secundam Trinitatis personam terminum generationis, sed illam in ratione termini constitutam supponit, & ad illam consequitur. Ex quo vlterius fit, nec illam constituere posse in ratione personæ, nam pro signo pro quo intelligitur terminans generationem, intelligitur persona.

86 *Secundo.* Secundo probatur: nam iuxta Philosophum *quinto physicorum*, ad relationem non datur per se motus, nec per se actio: ergo relatio nequit constituere terminum per se actionis; sed persona Filij est terminus per se actionis generatiuæ: ergo non constituitur per relationem in ratione personæ.

Tertio. Tertio: nam iuxta eundem Phylosophum *quinto physicorum*, relatio non per se acquiritur, sed ex aliquo absoluto subiecto, vel præacquisito resultat: ergo Filiatio Verbi absolutum præacquisitum supponit in Filio; sed hoc absolutum non est essentia diuina, cum hæc non generetur, nec producatur vt *quod*: ergo aliquod absolutum productum ad Filiationem in Verbo supponitur, & consequenter ad illam supponitur constituta persona. Patet hæc consequentia: nam illud absolutum, vtpote productum, realiter à producente distinguitur, & aliàs in natura diuina est subsistens sed subsistens dictum in natura diuina est diuina persona: ergo illud absolutum productum est diuina persona.

Quarto probat. Quarto probatur: nam quod fundatur super esse genitum, non potest genitum constituere in ratione personæ, aliàs idem supra se fundaretur; sed iuxta Phylosophum *quinto metaphysica textu 20.* Filiatio fundatur supra esse genitum: ergo non potest genitum constituere in ratione personæ.

87 *Quinto.* Quinto probatur: nam iuxta D. Thomam quæst. 8 de potentia art. 3. *neque origo, neque relatio intellecta in origine personam Filij constituit, quia relatio intellecta in origine, sicut, & ipsa origo, non significat hoc aliquid subsistens in natura diuina, sed in natura tendens*: verba sunt Diui Thomæ, ex quibus sic arguo: relatio importata in origine non est relatio à Filiatione distincta, sed ipsa Filiatio, aliàs darentur in Deo plures relationes realem quam quatuor, contra communem sententiam; sed relatio importata in origine non constituit personam Filij iuxta Diuum Thomam verbis nuper allegatis: ergo Filiatio non constituit Filium in ratione personæ.

88 *Denique prob.* Denique probatur: nam Filius constituitur in ratione personæ per id, quod terminat relationem Patris; sed non terminat illam per Filiationem, sed per aliquid absolutum: ergo non per Filiationem, sed per aliquid absolutum constituitur in ratione personæ. Maior constat: nam eo quod terminat relationem Patris realiter à Patre distinguuntur, cum relatio nequeat terminari ad se ipsum, & aliàs eo quod terminat subsistit in natura diuina: ergo per id, quod terminat constituitur in ratione personæ diuinæ, quæ nihil est aliud quam subsistens distinctum in natura diuina. Minor autem probatur; nam relatio creata terminatur ad aliquid absolutum, quod licet communiter à nostris Thomistis negetur, est tamen extra Scholam Thomistarum commune, & in se probabile: ergo eadem probabilitate est dicendum relationem diuinam terminari ad absolutum; & consequenter relatio Paternitatis ad aliquid absolutum terminabitur in Filio.

89 Respondeo negando antecedens, Ad cuius primam, & reliquas probationes, variè occurritur ab auctoribus nostræ sententiæ. Prima solutio est relationem, prædicamentalem oriri posito termino, per se non acquiri, nec motum, vel actionem per se terminare: secus autem relationem transcendentalem, hęc namque potest per se primo terminare actionem, & consequenter non petit posito termino resultare, nec consequi ad aliquid præacquisitum, Filiatio autem diuina non est prædicamentalis, sed transcendentalis relatio. Quam solutionem §. sequenti impugnabimus. *Prima solutio deseritur.*

Secunda solutio, etsi Filiationem diuinam relationem prædicamentalem esse fateatur, asserit tamen in Filio esse aliam relationem transcendentalem, quæ potest Filiatio dici. Licet autem prima conditiones illas obtineat, de quibus in probationibus antecedentis, nempè ad positionem termini consequi non per se acquiri, nec actionem terminare, & consequenter nequeat Filium constituere in ratione personæ; secunda tamen conditiones illas non petit, ac proinde Filium in ratione personæ constituit. Quam solutionem etiam §. sequenti impugnabimus. 90 *Secunda.*

Tertia solutio est, relationem in genere accidentis contentam, gaudere illis conditionibus, ac proinde non posse terminum constituere in ratione personæ, sed illum constitutum supponere, Filiatio autem diuina non est relatio in genere accidentis contenta, sed subsistens, & substantialis, ac proinde non petit ex præacquisito acquiri, ad terminum positum consequi, nec super genitum esse fundari, sed sub expresso etiam relationis conceptu posse personam Filij in ratione personæ constituere: & de facto illud præstare. Quam solutionem in sequentibus examinabimus in simile de Paternitate loquendo. 91 *Tertia.*

Aliorum solutio est duplicem esse relationem in Filio, vnam quare refertur ad Patrem, vt generabilis, ad principium potens generare, aliam, qua refertur ad ipsum, vt relatione geniti ad generantem, hanc secundam dicunt sapere conditiones relationis prædicamentalis, vnde terminum non constituit, nec per se terminat actionem, se terminum constitutum supponit, ad illum sequitur, & super genitum esse fundatur. Primam autem imitari conditiones relationis transcendentalis, ac proinde, non consequitur ad terminum primo productum, nec supra genitum esse fundatur, sed terminum productum constituit, per se primo terminat actionem generatiuam, & Filium in ratione personæ constituit. 92 *Quarta.*

Hæc tamen solutio displicet primo, quia noua, & vsque modo inaudita. Secundo, quia multiplicat relationes reales plusquam licet in Deo, cum communis Theologorum sententia solum quatuor reales relatione recognoscat in Deo. Iuxta hanc autem solutionem octo relationes reales constituuntur in ipso; nimirum relatio potentis generare, relatio actualiter generantis, relatio geniti, & relatio generabilis in Filio; insuper relatio potentis spirare, & relatio actualiter spirantis in Patre, & Filio, ac denique relatio spirabilis, & relatio actualiter spirati in Spiritu Sancto. 93 *Reijcitur 1.*

Tertio, quia sequitur præter relationem generantis, & potentis proximè generare, constituendam esse aliam relationem ab istis distinctam, nimirum potentis generare radicaliter, & idem ex parte Filij in ratione termini generationis. Ex quo vlterius fit esse in Deo constituendas decem relationes reales, constituendo relationem spiratiui radicaliter in Patre, & Filio, & spirabilis radicaliter in Spiritu Sancto; consequens autem est falsum: ergo, & solutio tradita. Patet sequela, quia aliud est actu generari in Patre, & actu generari in Filio, à posse proximè generare, & posse proximè generari; dantur iuxta hanc solutionem relatio geniti in Filio distincta à relatione generabilis proximè, & in Patre relatio actualiter generantis distincta à relatione potentis proximè generare: sed etiam est quid distinctum posse proximè generare à posse generare radicaliter: ergo constituenda est in Patre relatio potentis generare radicaliter distincta à relatione potentis proximè generare, & idem in Filio suo modo erit dicendum; ac proinde erit numerus, quem intulimus relationum realium in Deo. 94 *Tertio reijcitur.*

Quarto: nam relatio geniti ideo dicitur prædicamentalis in Deo, non quia spectet ad prædicamentum relationis, sed quia terminum respicit vt purum terminum, hoc est; non vt causam, vel vt effectum; sed relatio generabilis si admittatur in Filio respectu Patris diuini, non respicit illum vt causam, vel effectum, sed vt principium potens generare absque omni causalitate: ergo, si admittatur, non erit transcendentalis, sed prædicamentalis relatio, & consequenter sicut relatio geniti non constituit Filium in ratione personæ, sed vt sic constitutum supponit, & ad illum iam constitutum consequitur, quia est prædicamentalis: ita relatio generabilis non constituit terminum, sed constitutum supponit, & ad illum consequitur. 95 *Quarto.*

Quintum: nam relationem actu geniti in Verbo consequi generationem, & personam non constituere, non aliunde potest colligi, nisi quia relatio geniti in creaturis, ad cuius instar, & per 96 *Quinto.*

& per cuius speciem relatio geniti diuina cognoscitur, consequitur passiuam generationem; sed relatio generabilis si datur in Filio diuino distincta à relatione geniti, concipitur à nobis per speciem relationis generabilis in creaturis repertæ supra potentiam passiuam generabilis fundatæ, & ad illam consequutæ, nec terminum constituentis, sed constitutum supponentis: ergo esto admittatur prædicta relatio in diuinis, non minuserit insufficiens ad constituendum Filium in ratione personæ, quam relatio actualiter geniti.

97 *Praterea.* Sexto, nam personas diuinas constitui per relationes, inde colligitur, quia in Scriptura designantur nominibus relatiuis, videlicet, *Pater*, *& Filius*, *& Spiritus Sanctus*, quæ sunt nomina relatiua; sed hoc fundamentum probat Filium non constitui relatione generabilis, sed relatione actualiter geniti: ergo vel est asserendum leue esse fundamentum illud commune pro assertione nostra firmanda, vel fatendum, non constitui relatione generabilis, sed relatione actu geniti. Probo minorem: fundamentum illud probat constitui per filiationem; sed relatio generabilis non est filiatio, bene vero relatio actu geniti à Patre: ergo fundatum illud conuincit non constitui relatione generabilis, sed relatione actu geniti.

98 Denique præfata solutio reijcitur: non enim datur in Deo relatio generabilis distincta à relatione actualiter geniti: ergo si relatio geniti non constituit Filium ratione personæ, nulla relatio illum in ratione personæ constituit. Antecedens probatur: nam in Filio non datur potentia obiectiua vt generetur: sicut nec in Deo potentia obiectiua ad essendum, eo quod Deo existere est essentiale, & Filio essentiale est esse actualiter genitum; sed relatio generabilis si daretur distincta à relatione actualiter geniti, deberet supra potentiam obiectiuam vt generetur, fundari: ergo talis relatio distincta à relatione actu geniti in Filio diuino non datur.

99 *Obijcies.* Si opponas: datur in Patre diuino relatio potentis generare distincta à relatione actualiter generantis: ergo illi correspondet in Filio, relatio generabilis, distincta à relatione actu geniti. Consequentia tenet. Tum à paritate rationis. Tum etiam, quia cum relatio specificetur à termino, non potest duplici relationi vna relatio in termino respondere; ac proinde sicut in Patre duplex relatio assignatur, alia generare potentis, & alia actu generantis, duplex etiam erit constituenda in Filio, alia actualiter geniti, & alia potentis generari, aut terminare generationem. Antecedens autem ostenditur primo: nam in creaturis præter relationem actualiter generantis, illius, qui genuit Filium, datur alia potentis generare; ergo etiam in Deo. Secundo: nam relatio multiplicatur ad multiplicationem fundamenti; sed posse generare distinctum; quid est ab actuali generatione; ergo relatio supra posse generare fundata, distincta est à relatione fundata in actuali generatione.

100 *Resp.* Respondeo negando antecedens; ad primam probationem prætermisso antecedenti, nego consequentiam; ratio autem discriminis duplex assignari potest. Prima est; nam in creaturis potentia obiectiua vt aliquis generetur distincta est ab actu terminare generationem, & ab illo separabilis, & ideò relatio fundata supra potentiam distincta est à relatione fundata in generatione actuali, vel in genito esse; in Filio verò diuino non datur potentia obiectiua ad essendum, & terminandum generationem, distincta ab actu generari, & genito esse; ac per consequens non datur duplex distincta relatio, quarum vna in posse generari; & alia in actu generari, aut genito esse fundetur.

101 *Non placet ista solutio.* Hæc tamen discriminis ratio non placet: nam licet in Filio diuino posse generari sit essentialiter cum actu generari connexum, distinguitur tamen virtualiter ab illo; ergo ratione indistinctionis potentiæ, & actus in Filio, malè probatur indistinctio prædictarum relationum. Antecedens probatur; potentia generatiua in Patre distinguitur ab actuali generatione. Tum quia vt plures volunt, potentia generatiua pro recto est aliquid absolutum; actualis vero generatio pro recto in relatione consistit. Tum etiam, quia licet vtraque in absoluto consistat pro recto, potentia tamen generatiua est intellectus diuinus connotata paternitate, actualis autem generatio est diuina intellectio actualis, etiam paternitate connotata: intellectionem autem ab intellectu in Deo virtualiter distingui verius censuimus *supra tom. 1. disp. 4.* ergo ex parte Filij potentia vt generetur, distincta est ab actuali passiua generatione. Patet consequentia: tum à paritate rationis, tum etiam, quia potentiæ generatiuæ, & actuali generationi, distinctæ rationes in termino debent assignari, quæ rationes esse nequeunt, nisi potentia terminatiua generationis, & actualis passiua generatio.

102 *Occurritur obiectioni.* Vnde hac ratione differentiæ omissa, alia constituenda est, nempè potentiam obiectiuam creaturæ, per quam constituitur generabilis non esse essentialiter cum generari, aut genito esse connexam, & ideò fundat relationem, qua genitum refertur ad generantem, & generabilis ad potentem generare, distinctam ab illa, qua refertur ad ipsum, vt genitum ad generantem, vel ad illum, qui genuit; generabilitas autem in Filio est essentialiter connexa cum actuali esse geniti; & vt referatur ad Patrem relatione generabilis, generabilitate essentialiter connexa cum actuali esse genito, non requiritur distincta relatio ab illa, qua vt genitus refertur ad ipsum. Et ex his ad secundam probationem, concessa maiori nego minorem: nam vna, & eadem relatio potest in esse genito, & esse generabili fundari, quando generabilitas cum generatione actuali est essentialiter connexa, qualiter in Filio diuino contingit.

Relictis igitur his solutionibus: ad primam antecedentis probationem respondeo concessa maiori, distinguendo minorem, illamque, concedo de relatione, quæ est accidens, nego autem de relatione, quæ substantia est, hæc namque, tametsi sub conceptu explicito referentis intelligatur posito termino oriri, sub ratione tamen subsistentis, & formæ hypostaticæ, non vnitur posito termino, sed terminum actionis primo constituit: filiatio autem diuina non est relatio accidentalis, sed relatio subsistens, & substantialis, & ideò, quamuis sub expresso conceptu referentis non constituat terminum, sed intelligatur subsequi ad terminum constitutum, sub ratione tamen subsistentis, & formæ hypostaticæ non consequitur termino posito, sed Filium in ratione termini, & personæ, primo constituit. Nec obstat simplicius loquebatur de relatione, quæ est accidens; hæc namque sub omni ratione consequitur posito termino, nec datur aliqua consideratio in illa, sub qua possit terminum constituere. 103 *Traditur vera solutio.*

104 *Ad 2. antecedentis probationem.* Et ex his ad secundam antecedentis probationem respondeo explicando Philosophum de relatione, quæ est accidens, ad quam nec actio, nec motus per se terminatur, sed ex consequenti fit per actionem, qua ponitur fundamentum: non autem de relatione substantiali, quæ, vt proximè dicebamus, tametsi sub expresso referentis conceptu non terminet per se actionem, sub conceptu tamen subsistentis, & sub numero formæ hypostaticæ potest per se primo actionem terminare. Et quia diuina filiatio substantialis, & subsistens est per se terminat actionem generatiuam, non quidem in abstracto, sed in concreto sumpta, idest, Filius, vt relatione constitutus in ratione personæ, terminat vt *quod* diuinam generationem.

Ad 3. & 4. prob. Ex quibus ad tertiam, & quartam probationem antecedentis constat solutio: nam filiatio diuina, licet expresso conceptu, & munere referentis non acquiratur per se, & supra genitum esse fundetur, ac proinde sub hoc munere Filium non constituat in ratione personæ, sed constitutionem supponat: sub ratione tamen subsistentis, & formæ hypostaticæ, & acquiritur per se, & supra genitum esse fundatur, sed est subiectum denominationis geniti: quomodo autem in vna, & eadem forma istæ duæ rationes reperiantur, & qualiter distinguantur, ex dicendis de paternitate constabit.

Ad quintum concessa maiori, & distinguo minorem, & explico D. Thomam: relatio importata in origine, non constituit prout importata in origine, concedo maiorem: prout importatur in filiatione paternitate, & Spiritu Sancto, nego minorem, & consequentiam: nam quamuis eadem relatio sit, quæ in origine includitur, & quæ nomine relationis significatur, non constituit prout in origine includitur, constituit autem prout importata nomine relatiuo, ob rationem dandam infra. Et quidem D. Thomas non potest contra nostram conclusionem adduci, nisi vt contradictio in illius doctrina inferatur, quæ dato, quod posset in diuersis locis de Angelico Doctore præsumi; in vno tamen, & eodem testimonio, quis audebit contradictionem ipsi attribuere? Loco autem in contrarium adducto, expresè docet filiationem constituere personam Filij, his verbis: *Impossibile est igitur dici, quod hypostasis Filij constituatur sua natiuitate, nisi in quantum intelligitur, quod natiuitas eius terminatur ad aliquid per quod formaliter constituitur; ipsa autem relatio, ad quam terminatur natiuitas eius, est filiatio: oportet ergo, quod filiatio sit formaliter constituens, & distinguens hypostasim Filij.* Post quæ verba immediatè sequuntur, quæ in argumento adducuntur: mens ergo D. Thomæ est relationem constituere Filium in ratione personæ, non quidem vt origine explicatur, nec quatenus in origine includitur, sed vt significata nomine filiationis, vel Filij, cuius rationem discriminis inferius examinabimus. 105 *Ad 5.*

106 *Ad vlt.* Ad vltimam antecedentis probationem, concessa maiori, nego minorem: ad illius probationem prætermisso antecedenti, nego consequentiam: nam ideò est probabile relationem in creatis terminari ad aliquid absolutum, quia in creatis relatio, & absolutum possunt realiter distingui, quæ distinctio ad terminationem istam exigitur: non autem est probabile, quod relatio in diuinis possit à perfectione, vel modo absoluto realiter distingui, & cum hæc distinctio necessaria foret ad terminationem relationis per absolutum saluandam: fit consequens, quod nequeat esse probabilis terminatio relationis diuinæ ad aliquid absolutum.

§. VII.

Vltimum argumentum proponitur, & examinantur duo modi dicendi.

107 *Ad ult. arg.* DEnique arguitur: paternitas non constituit Patrem in ratione personæ: ergo nulla relatio in diuinis personam in rationem personæ constituit, ac proinde personæ diuinæ constituuntur per aliquid absolutum. Secunda consequentia ex prima euidenter colligitur, prima ex antecedenti, vt enim docet D. Thomas q. 8. de potentia art. 3. *Omnium hypostasum eiusdem naturæ est eadem ratio constitutionis*: ergo si Pater, absoluto, & non per relationem constituitur, idem erit de alijs personis naturæ diuinæ asserendum.

Anteced. ostenditur 1. Antecedens autem ostenditur primo: nullum enim suppositum, vel persona habet formam sui constitutiuam per propriam actionem, cum constitutio rei ad propriam actionem supponatur; sed Pater habet paternitatem per propriam actionem, Paternitas namque supra generationem fundatur, & illa mediante habetur, quæ est propria operatio Patris: ergo Paternitas non constituit Patrem in ratione personæ.

108 *Secundo.* Secundo: Pater namque pro priori ad generationem supponitur constitutus in ratione personæ, cum operans prius sit, quam operetur; sed Paternitas non conuenit Patri pro priori ad generationem, sed subsequenter ad illam, vt docet Philosophus 5. *metaphysicæ textu* 20. ergo Paternitate non constituitur in ratione personæ.

Tertio. Tertio: nam si Pater paternitate constitueretur in ratione personæ, sequeretur futurum esse Patrem quantumuis non generat; consequens absurdum est, & chimericum: ergo antecedens est falsum. Probatur sequela: si constitueretur paternitate persona, esset Pater pro priori ad generationem, cum præcedenter ad illam intelligatur constitutus in ratione personæ; ac per consequens antecedenter ad illam intelligatur paternitas, quæ, vt supponitur, est forma constituens; sed quod est prius alio, esset, hoc posteriori per impossibile ablato: ergo si Pater constitueretur paternitate in ratione personæ, sequeretur fore Patrem, quamuis per impossibile non generaret.

109 *Quarto.* Quarto, quod subsequitur ad aliquid non constituens, sed supponens Patrem constitutum in ratione personæ, non potest ipsum in ratione personæ constituere, sed Paternitas subsequitur ad generationem, cum fundetur super illam generatio autem non constituit, sed constitutum supponit Patrem in ratione personæ: ergo Paternitas non constituit, sed constitutum supponit Patrem in ratione personæ.

Quinto. Quinto: nam sequeretur Filium non habere esse per generationem; consequens est hæreticum: ergo antecedens est falsum. Probatur sequela primo: nam relatio innascibilis, aut Paternitatis petit exercere suum actum secundum, circumscripta omni actione inter actum primum, & secundum: ergo si hæc relatio conuenit Patri antecedenter ad generationem, qualiter vt constituat requiritur conuenire, circumscripta generatione, exercet suum actum secundum; sed exercitium istius relationis nequit esse, nec intelligi, non existente, & intellecto Filio: ergo Filius habet esse, circumscripta generatione, & independenter ab illa. Secundo probatur, & explicatur amplius probatio præcedens: nam pro quocumque signo intelligitur paternitas, aut Pater, intelligitur etiam & Filius, cum relatiua sint simul cognitione, & natura; sed si paternitas constituit Patrem in esse personæ, intelligitur pro signo priori ad generationem; cum Pater in ratione personæ generationem præcedat: ergo intelligetur Filius existens pro priori ad generationem; & consequenter independenter ab illa; nam quod generationem præcedit, est à generatione independens.

110 *Primus modus dicendi.* Hoc argumentum est, cui præcipuè contraria sententia fidit, & ob sui difficultatem in varios dicendi modos diuisit auctores nostræ sententiæ. Primus est, quem tenet Vazquez *disput.* 159. *cap.* 5. *& sequentibus*, vbi post impugnatas hinc inde varias Theologorum sententias, fatetur illo conuinci, Patrem non constitui in esse personæ secundum conceptum, quem viatores formamus, Patrem in esse personæ ante generationem concipientes, per paternitatem, quæ est prædicamentalis relatio, & in genuisse fundatur. Vt autem saluet primam personam non absoluto, sed relatione constitui, docet formam illius constitutiuam esse proprietatem innascibilis, quæ licet negatione explicetur, non tamen in negatione, sed in aliquo positiuo consistit, non absoluto, sed relatiuo, non quidem relatione reali, sed relatione rationis. Nec obstat inquit, *cap.* 7. *num.* 32. relationem innascibilis, & fontalis principij esse relationem rationis vt Patrem constituat in esse personæ: nam cum constitutio ista non realis entitatiua, nec realis formalis sit, sed constitutio rationis, & per nostrum intellectum, non obstat intelligi fieri per relationem rationis. Quod etiam repetit *q.* 40. *in commentario art.* 3.

111 Hæc tamen doctrina non placet: nam licet constitutio personæ diuinæ non sit realis, sed rationis ex defectu distinctionis realis inter constituentia, inter se, & à constituto: constitutum tamen est reale; sicut constitutio hominis per rationale non est realis, sed rationis, attamen constitutum reale est: ergo quamuis constituentia solum distinguantur ratione, debent tamen esse realia: nam constitutum reale nequit per aliquid rationis constitui; sed relatio illa innascibilis, & fontalis principij non est realis, sed rationis: ergo per illam nequit Pater diuinus constitui in esse persona, aliàs Pater in ratione personæ non esset aliquid verum, & reale; sed confictum, & rationis, quod absurdum est asserere. *Non placet.*

112 *Euasio excluditur.* Si fortè dicatur, doctrinam Vazquij non sic esse intelligendam vt relatio rationis innascibilis, & fontalis principij in suo esse formali personam Patris constituat, sed tantum pro fundamento, fundamentum autem istius relationis est reale, ac proinde aliquo reali, quamuis sola ratione distincto constituitur persona Patris. In contrarium obstat; nam si non relatio rationis, sed illius fundamentum personam Patris constituit, non euacuatur argumenti difficultas, sed in suo pondere perseuerat: si namque est aliquid reale, & non quid reale absolutum, erit reale relatiuum: ergo vel ratione à paternitate distinctum, vel ipsa paternitate; non primum, vt postea ostendemus: ergo asserendum est secundum, & consequenter soluenda, quæ in argumento opponuntur contra relationem paternitatis.

113 *Secundus modus dicendi.* Secundus modus dicendi quadruplicem rationem meditatur in Patre, obiectiuè præcisiuè distinctam, scilicet paternitatem, quæ est prædicamentalis relatio supra genuisse fundata; actiuam generationem, quæ est relatio transcendentalis ad filium vt genitum, vel vt qui genitus est; potentiam actiuam proximè, quæ est relatio transcendentalis ad filium vt proximè generabilem. Et radicale principium, & fontale duarum personarum, quæ est etiam relatio transcendentalis habens pro termino Filium, & Spiritum Sanctum vt producibiles radicaliter, non ex æquo, sed ordine quodam, prius Filium, & mediante Filio, Spiritu Sanctum, admodum quo natura rationalis in ratione radicis non respicit intellectionem, & volitionem æque primo, sed primo comparatur ad intellectionem, & deinde ad volitionem; quas quidem relationes, omnes dicunt esse in prædicamento relationis loquendo in creaturis, non tamen omnes sunt prædicamentales, sed sola paternitas.

114 Qua doctrina, præsupposita dicunt huius solutionis; & modi dicendi auctores, Patrem non constitui in esse personæ per paternitatem, quod argumentum Scoti conuincit, nec per relationem transcendentalem generationis, nec potentis proximè generare: sed per relationem radicalis, & fontalis principij personarum procedentium: quod docent speciale esse in prima Trinitatis persona: nam secunda, & tertia, inquiunt, constituuntur filiatione, & spiratione passiua, quæ sunt prædicamentales relationes. Ita Alarcon *tract.* 5. *de Trinitate disp.* 4. *cap.* 8. pro se referens Bonauenturam *in* 1. *distinct.* 27. *in* 2. *par. art.* 1. *quæst.* 4. Alexandrum *in* 1. *quæst.* 48. *membr.* 4. *art.* 3. Ruicium *disp.* 90. *sect.* 1. *& disp.* 91. *sect.* 2. Et quod magis est D. Thomam, eo quod asseruit paternitatem vt formam hypostaticam constituere primam personam, & antecedere actum generationis; per modum autem relationis ad generationem subsequi, & personam constitutam supponere. Quo iure etiam potest omnes Thomistas pro sua sententia allegare, cum omnes in doctrina illa D. Thomæ conueniant, licet non vno modo explicata.

115 *Reijcitur 1. quia D. Thom. aduersatur.* Hic tamen modus dicendi multis titulis D. Thomæ doctrinæ aduersatur. Primo, in eo quod diuersimodè sentit loquendum de constitutione primæ personæ, & aliarum Sanctissimæ Trinitatis, cuius contrariorum expressè sentit D. Thomas *quæst.* 8. *de potentia art.* 3. vbi postquam docuerat Filium non origine, sed filiatione personaliter constitui, sic infert: *Et quia omnium hypostasum eiusdem naturæ, est eadem ratio constitutionis, & distinctionis, ideò similiter oportet ex parte Patris intelligere, quod hypostasis Patris constituatur, & distinguatur ipsa paternitate, non autem generatione, neque relatione inclusa.* Quibus in verbis multipliciter Angelicus Doctor istius auctoris doctrinæ aduersatur. Primo: nam docet omnium hypostasum naturæ diuinæ esse eandem rationem constitutionis, & distinctionis, cuius contrarium ab isto auctore docetur. Secundo: nam docet D. Thomas Patrem paternitate constitui, quod non potest in sensu identico accipi. Tum, quia in sensu identico etiam diuinitate, & spiratione actiua constituitur, id est, aliquo identificato cum illis. Cum autem id asserere, & friuolum esset, & D. Thomæ contrariorum. Tum etiam, quia docet constitui hypostasim Patris paternitate, sicut hypostasis Filij constituitur filiatione formaliter constituitur. Tum denique: nam in sensu identico etiam constituitur Pater generatione actiua, negat autem D. Thomas hypostasim Patris constitui generatione actiua, & docet constitui Paternitate: & consequenter loquitur de paternitate in sensu formali. Sed in doctrina istius Authoris solum potest saluari Patrem constitui paternitate in sensu identico, idest, aliquo identificato paternitate realiter; cum relatio fontalis principij obiectiuè præcisiuè, & vir-

& virtualiter à paternitate distinguatur, per quam docet personam Patris constitui: ergo istius Authoris doctrina Angelico Doctori aduersatur.

116 *Aliud D. Th. testimonium.* Eidem etiam repugnat in eo quod docet, potentiam generatiuam, & fontale Trinitatis principium relatione reali transcendentali constitui, cuius contrarium expresse docet D. Thomas *in 1. distinct. 23. quaestion. 1. artic. 3. in fine*, illis verbis: *Inuenimus enim in diuinis quatuor modos significandi: aliquid enim significat absolutum per modum absoluti, vt Deus: aliquid relationem per modum relationis, vt Pater: aliquid absolutum per modum relationis, vt potentia generandi: aliquid relatum per modum absoluti vt persona:* sentit ergo Diuus Thomas potentiam generatiuam non relatione, sed absoluto constitui, ac proinde sententia huius Authoris oppositum asserentis illius menti aduersatur.

117 *Tertium testimonium D. Thom.* Denique contra D. Thomam docet, principium radicale generandi in diuinis relatione transcendentali constitui. Cuius oppositum expresse docetur ab Angelico Doctore *in hac 1. par. quaest. 41. art. 5. in corpore*, ea ratione; quia nempè genitum est simile generanti in principio *quo* agendi, Filius autem in diuinis non assimilatur Patri in relatione prædicamentali, aut transcendentali, qua respiciat ipsum vt genitum, vel vt generabilem, sed in natura diuina; & consequenter principium *quo* radicale generandi non consistit in relatione, siue transcendentali, sed prædicamentali.

118 *In prædicamento relationis non sunt relationes transcendentales.* Deinde falsum est, quod prædictus Author docet, nempè in prædicamento relationis inueniri relationes prædicamentales, & relationes transcendentales. Tum, quia prædicamentalis relatio in creaturis dicitur talis, quia spectat ad prædicamentum relationis: ergo si in hoc prædicamento etiam essent constitutæ relationes transcendentales dicerentur, etiam prædicamentales. Tum etiam, quia prædicamentum relationis non transcendit omnia genera, sed ab illis condiuiditur, vt genus generalissimum, in communi metaphysicorum sententia; relatio autem transcendentalis per omnia genera accidentium diffunditur, & in illis inuenitur, nullum enim datur accidens, quod saltim ad subiectum non dicat ordinem transcendentalem, cum ab illo dependeat, saltim in genere causæ materiali receptiuæ. Tum denique: nam ex opposito fieret omnia accidentia esse in prædicamento relationis, imò accidens vt sic, diuisum in nouem prædicamenta, accidentium debet in prædicamento relationis constitui, quorum vtrumque falsum est, & à metaphyca alienum. Patet sequela: vt enim proximè dicebamus, omne accidens ad subiectum refertur relatione transcendentali: accidens etiam vt sic per ordinem ad subiectum distinguitur à substantia, & in esse constituitur: ergo si ordo transcendentalis creatus est in prædicamento relationis, omne genus accidentis, & accidens illis commune spectat ad prædicamentum relationis.

119 *Nō datur in Deo relatio trāscendentalis.* Sed quidquid sit de hoc, in relatione transcendentali creata, quod ad metaphysicam spectat, non reperiri in Deo relationem transcendentalem, probatur: nam relatio transcendentalis est relatio dependentiæ effectus à causa; at in Deo vna persona non dependet ab alia, nec ab illa causatur, quamuis producatur ab illa, Pater autem nec causatur, nec producitur: ergo non datur in Deo transcendentalis relatio. Minor cum consequentia tenet, maior autem probatur: nam relatio transcendentalis distinguitur à relatione secundum dici, quæ in connexione consistit, & à nobis aliter explicari non potest, nisi ad modum relationis, vt in omnipotentia respectu possibilium contingit, at nisi relatio transcendentalis in dependentia consistat, non est per quid distinguatur à relatiuo secundum dici, siue reali connexione: ergo transcendentalis relatio consistit in dependentia.

120 *Deinde reijcitur modus iste dicendi.* Deinde hic modus dicendi reijcitur primo: nam si daretur in Patre relatio transcendentalis producentis, productiui proximè, & radicalis principij, etiam in Filio constituenda esset relatio transcendentalis actualiter producti, producibilis proximè, & producibilis radicaliter: at in Filio istæ relationes non dantur: ergo nec in Patre constituendæ sunt.

Minor Patet. Minor constat ex doctrina Authoris contrarij asserentis, Filium filiatione, quæ est prædicamentalis relatio constitui in esse personæ; at si huiusmodi relationes transcendentales reperirentur in Filio, non filiatione, quæ est prædicamentalis, sed relatione transcendentali radicaliter generabilis constitueretur in ratione personæ, cum constitutiuum rei sit; quod primo in illa intelligitur cum fundamento in re ipsa; talis autem foret relatio radicaliter producibilis, cum hæc relationem proximè producibilis, & actu producti præiret, ac proinde Filium in ratione personæ constitueret: ergo relatio illa transcendentalis; & consequenter aliæ non reperiuntur in Filio.

121 *Sequela prob. 1.* Sequela vero probatur primo: nam idcircò relationes illæ constituuntur in Patre, quia inuenitur in illo, & actu generare, & potentia proxima generandi, & principium radicale personarum procedentium; sed etiam reperiuntur in Filio actu generari, esse generabilem proximè, & esse radicalitèr generabilem: ergo si dantur in Patres tres relationes transcendentales, generantis nempè actualiter, potentis proximè generare, & principij radicalis, dabuntur etiam in Filio tres illi correspondentes, scilicet actu geniti, vel generationis passiuæ, proximè generabilis, & generabilis radicaliter.

Secundo: nam ideò in prædicti Authoris sententia, relationes potentis proximè generare, actualiter generantis, & principij radicalis, sunt transcendentales, & non prædicamentales; quia terminantur ad Filium, non vt purum terminum, sed vt productum, vel vt producibilem; sed Filius vt actu genitus, vel proximè generabilis respicit Patrem vt producentem, & vt potentem producere; & consequenter non vt purum terminum in istius Authoris principijs: ergo si illæ relationes sunt transcendentales in Patre, istæ erunt non prædicamentales, sed transcendentales in Filio. 122 *2. Prob.*

Secundo reijcitur: nam si ille tres relationes reperiuntur in Patre, erunt in ipso admittendæ tres prædicamentales virtualiter distinctæ: at hoc expresse à prædicto Authore negatur: ergo etiam transcendentales tenetur negare. Sequela probatur primo: quia namque datur in Patre ratio generantis actu, quæ in sententia istius Authoris est relatio transcendentalis, datur etiam relatio prædicamentalis supra actualem generationem fundata: ergo si præter relationem transcendentalem generantis, datur relatio transcendentalis potentis proximè generare, & radicalis principij, erunt constituendæ in ipso relationes prædicamentales huic duplici relationi respondentes, & super illas fundatæ. Secundo probatur: quia namque in creaturis dantur illæ relationes transcendentales distinctæ realiter, fundant tres prædicamentales cum eadem distinctione: ergo si dantur in Deo tres relationes transcendentales virtualiter distinctæ, tres prædicamentales cum simili distinctione fundabunt. Denique probatur sequela: quia semel concessa in Patre ratione transcendentali potentis proximè generare, nulla est ratio assignabilis, cur in illa non fundetur relatio prædicamentalis à relatione actu generantis virtualiter distincta: ergo admissis tribus illis relationibus transcendentalibus, necessario admitti debent tres respectus prædicamentales. 123 *Præterea reijcitur.*

Dices eam esse rationem: quia nempè relatio prædicamentalis petit terminari ad terminum actu existentem, potentia autem generatiua Patris, & vis productiua radicaliter non respiciunt Filium, quatenus actu existentem, sed vt possibilem, & ideò fundare nequeunt relationem prædicamentalem distinctam à paternitate, quæ supra genuisse fundatur. 124 *Resp.*

Sed contra primo: nam in creaturis omnis relatio transcendentalis fundat prædicamentalem in ordine ad suum terminum, supposito quod existat; & tamen non omnis relatio prædicamentalis creata petit terminum actu existentem, vt omnibus est manifestum: ergo quod potentia generatiua Patris vt possibilem Filium respiciat, & illius existentiam non petat, non probat, quod nequeat fundare relationem prædicamentalem terminatam ad Filium vt generabilem, supposito quod existat. *Sed contra 1.*

Contra secundo: nam potentia generatiua Patris taliter respicit Filium, quod petit essentialiter existentiam illius: ergo ex isto capite non est incapax fundare relationem prædicamentalem ad Filium. Antecedens ostenditur primo: nam quæuis potentia eo modo petit terminum, quo petit actionem productiuam termini, sed potentia generatiua Patris, etsi virtualiter ab actuali generatione distinguatur, illam petit essentialiter vt actu existentem: ergo etiam petit essentialiter existentia Filij. Secundo: nam potentia generatiua Patris respicit Filium vt generabilem generabilitate, & possibilitate diuina; sed possibilitas diuina vt à possibilitate creata distincta, essentialiter connectitur cum actuali existentia: ergo potentia generatiua Patris respicit Filium vt essentialiter cum actuali existentia connexum; & consequenter essentialiter petit actualem existentiam in illo. 125 *Secundo.*

Tertio reijcitur: ideò namque à Theologis ex Scripturis colligitur personas diuinas constitui, non per modos absolutos, sed per relationes, quia in illa nobis traduntur nominibus relatiuis, scilicet Patris, & Filij; at hoc argumentum, vel probat non constitui Patrem per relationem illam transcendentalem à paternitate distinctam, vel non probat non constitui per aliquid absolutum: ergo vel fatendum est argumentum esse inefficax, vel dicendum, Patrem, non relatione transcendenti à paternitate distincta, sed paternitate constitui. Probo minorem: Pater non magis significat relationem transcendentalem, quam significaret modum absolutum, si in Deo reperiretur; sed inde colligunt Theologi Patrem non constitui absoluto, quia nomen Patris, quo persona Patris nobis in Scriptura explicatur, illum modum non significat, sed relationem paternitatis: ergo eodem modo debet inferri, non constitui relatione transcendentali. 126 *Præterea reijcitur.*

Quarto: inde namque probant Theologi Personas Diuinas relationibus constitui, & non modis absolutis; quia iuxta commune axioma: in diuinis omnia sunt vnum, vbi relationis oppositio non obuiat; sed hoc axioma non potest intelligi de oppositione relatiua transcendentali, sed tantum de prædicamentali: ergo vel fatendum est argumentum esse inefficax, quo admisso totū robur 127 *Quarto reijcitur.*

robur nostræ sententiæ infirmatur, vel dicendum, nullam personam diuinam relatione transcendentali constitui.

128 *Minor ostenditur 1.* Minor, in qua sola est posita difficultas, ostenditur primo: nam axioma illud semper intellectum est de oppositione relatiua, quæ est propria prædicamenti relationis; sed oppositio relatiua transcendentalis non est propria huius prædicamenti, sed communis alijs generibus, sicut & ipsa transcendentalis relatio diuagatur per alia accidentis genera: ergo non potest intelligi de oppositione relatiua transcendentali, sed necessario est accipiendum de oppositione prædicamentali relatiua.

129 *Secundo.* Secundo: nam illa, quæ in creaturis opponuntur relatiuè solum transcendentalitèr, translata ad Deum non retinent realem oppositionem; vt constat in actione, & principio, potentia, & obiecto: in natura, & proprietatibus, hæc enim omnia in creaturis opponuntur relatiuè transcendentaliter; actio namque ad principium referrur transcendentaliter, & similiter potentia ad obiectum. Ac denique proprietates ad naturam important respectum transcendentalem; & tamen, quia non constituuntur per respectum prædicamentalem realem, actio, & principium in Deo, non opponuntur realiter transcendentaliter, nec potentia cum obiecto, nec proprietates cum natura diuina: ergo quia sola oppositio relatiua prędicamentalis est potens in Deo realiter multiplicare; & consequenter sola prædicamentalis relatio erit potens constituere personam diuinam.

Tertio. Tertio: nam axioma illud ab omnibus intelligitur de relatiua oppositione per relationem, quæ absolutè est relatio: vnde omnes inferunt personas absolutè constitui per relationes, sed vt Author, quem impugnamus fatetur, relatio transcendentalis non est absolutè relatio: ergo non intelligitur de oppositione relatiua transcendentali, sed de prædicamentali.

130 *Denique reijcitur.* Et ex his vltimo reijcitur modus iste dicendi, sequitur namque ex illo esse absolutè dicendum personas diuinas constitui per modos absolutos; consequens aduersatur communi modo loquendi, & sentiendi Theologorum: ergo & sententiam, quam impugnamus. Probatur sequela: relatio transcendentalis non est relatio absolutè, sed aliquid absolutum: ergo si personæ diuinæ, vel omnes, vel aliqua constituuntur relatione non prædicamentali, sed transcendentali, absolutè erit dicendum personas diuinas constitui, non per aliquid relatiuum, sed per aliquid absolutum. Antecedens constat primo ex Authore, quem impugnamus: ipse namque *disp. relata cap. 7. num. 7.* expresse docet relationes transcendentales, simpliciter relationes non esse: ergo simpliciter sunt aliquid absolutum: non enim datur medium in eo, quod simpliciter est aliquid, inter esse relatiuum simpliciter, vel absolutum simpliciter. Secundo: nam habitus, & potentia constituuntur per transcendentales ordines ad obiectum; & tamen absolutè, & simpliciter sunt accidentia absoluta, & non relatiua: ergo relatio transcendentalis non est absolutè, & simpliciter relatio, sed aliquid absolutum.

131 *Vrgetur ad hominem.* Et vrgeo ad hominem contra præfatum Auctorem, qui loco nuper allegato fatetur, non esse admittendas in Deo plures relationes reales prædicamentales, quam quatuor: quia commune Theologorũ axioma solum quatuor recognoscit in Deo, cui opponeretur, qui asseret esse plures vltra quatuor; quia relatio prędicamentalis est absolutè, & simpliciter relatio, posset tamen absque eo, quod huic contradicatur axiomati, plures relationes transcendentales admitti, quia relatio transcendentalis non est absolutè, & simpliciter relatio; sed etiam communis Theologorũ sententia, imò axioma Theologorum commune docet personas diuinas relationibus constitui: ergo negans constitui relationibus prædicamentalibus, & docens relationes constituentes personas esset transcendentales se opponit communi Theologorum sententiæ, & axiomati asserenti personas diuinas relationibus constitui.

132 *Arg. 1.* Nec motiua contrariorum, quibus ad relationes istas in Deo adstruendas ducuntur, alicuius ponderis sunt. Arguunt primo: nam principium proximum generandi, seu potentia generatiua constituitur per respectum ad genitum; sed respectus ille prædicamentalis non est, cum non respiciat terminum vt actu existentem, sed vt possibilem; nec vt purum terminum, sed vt producibilem: ergo constituitur respectu transcendentali.

133 *Secundo.* Secundo, quia vt docet D. Th. *supra quæst. 28. art. 3.* cui tribuitur aliquid propriè, tribuitur etiam, quod est de ratione illius; sed in Deo sunt productiones reales ad intra: ergo sunt in Deo relationes transcendentales: nam de ratione productionis abstrahentis à creata, & increata est respectus transcendentalis ad terminum: sicut de ratione paternitatis sic abstrahentis, est respectus prædicamentalis, neuter namque imperfectionem dicit.

134 *Tertio.* Tertio: nam generatio diuina conuenit cum humana, non minus quam paternitas diuina cum paternitate humana: sed paternitas diuina participat rationem respectus prędicamentalis inclusi in paternitate humana: ergo generatio diuina participat rationem respectus transcendentalis inclusi in generatione humana.

135 *Denique.* Denique, quamuis non essent in Deo paternitas, & filiatio, sed solum generatio actiua, & passiua, adhuc essent respectus reales producentis ad productum, & producti ad producentem: sicut generatio creata, etiam paternitate præcisa; vel non subsequuta, est realis respectus; sed in tali casu non essent respectus prædicamentales: ergo essent transcendentales; & consequenter sunt etiam modo huiusmodi respectus admittendi.

Quod potest amplius vrgeri: generatio diuina secundum explicitum conceptum originis, & productionis dicit respectum ad genitum; cum non possit intelligi, non cointellecto termino genito; sed sub hac expressione non est respectus prædicamentalis, aliàs exprimeret rationem paternitatis, cum in Patre nulla detur prædicamentalis relatio distincta à paternitate: ergo vt sic est transcendentalis relatio. *Confirm.*

Hæc tamen nihil vrgent: ad primam respondeo ex doctrina D. Thom. *in 1. distinct. 2. q. 1. art. 3. in fine*, negando maiorem; nam potentia generandi in Deo significat aliquid absolutum ex parte rei significatæ, & solum relatiuum ex modo significandi, qui à nobis ad modum relationis accipitur. Quæ doctrina est intelligenda de potentia generandi pro recto: nam de connotato relationem realem importat, non transcendentalem, sed prædicamentalem; potentia enim generandi est intellectus, prout in Patre, seu paternitate connotata. Quod si de hoc respectu de connotato ingrediente potentiam generatiuam, probationes minoris procedant; dicatur, paternitatem vt complentem potentiam generatiuam respicere Filium vt possibilem possibilitate diuina, ac proinde vt essentialiter cum existentia actuali connexam, & vt actu existentem. Respicit etiam Filium vt purum terminum, puritate excludente dependentiam, & causalitatem, non autem realem productionem passiuam. Prima autem puritas sufficiens est ad rationem respectus prædicamentalis, quia realis productio passiua sine dependentia reali non sufficit ad rationem relationis transcendentalis, vt ostendebamus *supra*, & ideò illius exclusio non peritur à prædicamentali relatione. 136 *Ad 1. resp.*

Ad secundam, concessis maiori, & minori, nego consequentiam, quam non conuincit probatio: nam de ratione operationis abstrahentis à creata, & increata, non est respectus transcendentalis, sed vel transcendentalis, vel prædicamentalis; iste de conceptu operationis increatæ, quia non à termino, nec à principio dependet; ille de conceptu operationis creatæ dependentis ab vtroque, à principio vt efficiente, & specificante, à termino vt finalizante, & vt fine specificante. 137 *Ad 2.*

Ad tertiam, nego maiorem: nam paternitas diuina conuenit cum humana, & in ratione paternitatis, & in qualitate respectus, vtraque namque dicitur prædicamentalis, generatio autem diuina, etsi cum humana in ratione generationis conueniat, non tamen in qualitate respectus; creata namque constituitur dependentiæ respectu; qui transcendentalis est, diuina autem respectu absque dependentia, qui non est transcendentalis, sed prædicamentalis, & quidem eodem argumento probaretur personam diuinam per absolutum constitui, sic arguendo. Non minus conuenit personalitas diuina cum personalitate creata, quam paternitas diuina cum creata paternitate; sed paternitas diuina participat respectum prædicamentalem inclusum in paternitate creata: ergo personalitas diuina participat rationem absolutam intellectam in personalitate creata: sicut ergo maior illius argumenti est falsa, quia licet personalitas diuina in ratione personalitatis conueniat, non conuenit in absoluto: ita maior argumenti est falsa ob rationem assignatam. 138 *Ad 3.* *Retorquetur arg.*

Ad vltimam, nego maiorem, ablata namque à Deo relatiua oppositione, non est in ipso realis personarum distinctio, & consequenter, nec realis productio formaliter, sed ad summum virtualiter, sicut intellectio à natura diuina, non reali formali, sed tantum virtuali egressu oritur. Et similiter volitio, & cætera attributa diuina, non realiter formaliter, sed virtualiter solum dimanant à natura Dei; quia inter illa realis oppositio relatiua prędicamentalis non est. 139 *Ad vlt. obiectionem.*

Si dicas, conceptus realis productionis prior est conceptu relationis; sed prius non dependet à posteriori: ergo ablato per impossibile à Deo conceptu relationis, remaneret realis productio. 140 *Si dicas.*

Respondeo distinguendo maiorem: est prior relatione sub munere referentis, concedo maiorem: sub munere hypostaticè subsistentis, nego maiorem, & concessa minori nego consequentiam. *Resp.*

Sed dices: ergo saltim daretur in Deo realis productio, quamuis non esset in ipso relatio sub munere respicientis. Patet consequentia: nam relatio sub munere hoc posterior est productione. *Replic.*

Respondeo negando consequentiam. Ad probationem dicatur, munus illud vt expressum, esse productione posterius, quia tamen vt implicatum in munere subsistentis relatiui, præcedit, & non fiet munus hoc vt implicatum, absque se ipso vt in alio posteriori explicato; fit consequens, vt relatiuo munere ablato, nequeat esse in Deo realis productio. *Resp.*

Ad confirmationem, concessa maiori, distinguo minorem: non est respectus prædicamentalis sub munere adæquato respectus prædicamentalis diuini, concedo minorem: sub inadæquato 141 *Ad confirm.*

quato munere, nego minorem, & consequentiam. Nec sequitur generationem Paternitatem exprimere, quia paternitas exprimit munus respiciendi Filium, vt Filium: generatio autem non respicit munus hoc, nec illud exprimit, sed respiciendi Filium vt genitum, quod quidem munus est inadæquatum paternitatis diuinæ. Sicut paternitas sub munere formæ hypostaticæ subsistentis non est aliquid absolutum, sed relatiuum, non tamen est paternitas sub munere referentis, quia hoc munus non exprimit, sed exigit, & inuoluit. Doctrina huius solutionis procedit in sententia asserente, generationem in recto consistere in relatiuo: nam in sententia, quam veriorem iudicauimus *supra disp. 71.* quod scilicet generatio in recto consistit in absoluto, de connotato importante relationem, consequenter est asserendum esse aliquid absolutum ex parte obiecti significati, & solum ex modo significandi relatiuum, vt ex D. Thoma de potentia generatiua dicebamus supra.

142 *Replic.* Sed adhuc contra solutionem instabis: generatio exprimit munus respiciendi; sed non exprimit munus respiciendi prædicamentaliter: ergo exprimit munus respiciendi transcendentaliter. Maior constans videtur, non enim potest generatio pro explicito concipi sine termino genito, ac per consequens explicat respectum ad illum. Minor autem probatur primo: quia respectus prædicamentalis est ad terminum vt ad purum terminum, respectus autem in generatione expressus hac puritate non gaudet, sed illum vt genitum respicit: ergo non exprimit munus respiciendi prædicamentaliter. Secundo: nam si explicaret munus respiciendi prædicamentaliter, exprimeret munus paternitatis; hoc non exprimit: ergo idem quod prius. Probatur sequela, exprimeret munus respiciendi prædicamentaliter; sed non munus respiciendi prædicamentaliter genericè: ergo specificè athomè; at non filiationis, nec spirationis actiuæ, aut passiuæ: ergo exprimeret munus paternitatis.

143 *Resp.* Responderi potest primo, negando maiorem, sed exprimit connexionem cum genito, quod sufficit vt sine illo nequeat intelligi; sicut omnipotentia sine possibilibus intelligi nequit, quamuis respectum non dicat, sed connexionem tantum cum illis; connexio autem explicata in generatione est relatiua, quia implicat munus respiciendi. Secundo respondeo, concessa maiori, negando minorem: ad primam probationem dicatur, puritatem petitam in termino à relatione prædicamentali, solum excludere dependentiam, aut causalitatem, non vero productum sine causalitate, & dependentia. Filius autem diuinus, etsi genitus sit, non tamen à Patre dependet, & ideò à generatione respicitur sufficienti puritate, vt non transcendentaliter, sed prædicamentaliter respiciatur. Ad secundam dicatur, paternitatem diuinam triplex munus exercere, absque distinctione virtuali adæquata, aut eminentiali, aut ex modo significandi, nempè formæ hypostaticæ subsistentis, respicientis Filium vt genitum, & respiciendi Filium vt Filium, & secundum quodvis horum à filiatione, & spiratione distinguitur: generatio ergo exprimit paternitatem, non sub munere respiciendi Filium, vt Filium, sed sub munere illum respiciendi vt genitum.

§. VIII.

Examinantur alij modi dicendi.

144 *Tertius modus dicendi, & triplex fundamentum.* Tertia solutio, & modus dicendi est: Paternitatem, quæ in relatione prædicamentali consistit generationem supponere, super illam fundari, ac proinde personam non constituere; paternitas autem diuina non est prædicamentalis, sed transcendentalis; relatio, & ideò non supponit generationem, nec super illam fundatur, sed generationem præcedit, & personam patris in ratione personæ constituit. Quod autem Paternitas diuina non sit prædicamentalis, sed transcendentalis relatio, probant Authores huius solutionis primo: quia relatio prædicamentalis est accidens constitutum in prædicamento, Paternitas autem diuina non est accidens, sed substantia; & consequenter non est relatio prædicamentalis, sed transcendentalis. Secundo: nam relatio prædicamentalis est cuius totum suum esse est ad aliud se habere, id est, illud respicere; sed non totum esse paternitatis diuinæ in respiciendo consistit; cum etiam Filium producat: ergo non est relatio prædicamentalis. Tertio: nam relatio prædicamentalis respicit terminum vt purum terminum; paternitas autem diuina non sic comparatur ad Filium, sed illum respicit vt productum; & consequenter non est prædicamentalis, sed transcendentalis relatio.

145 *Reijcitur 1.* Hic tamen modus dicendi non placet, sed reijcitur primo: nam iuxta Magistrum *in 1. dist. 27. §. 2.* Pater semper est, quia genuit Filium, omnis Paternitas sub aliqua consideratione generationem supponit; & consequenter Paternitas etiam diuina aliqua ratione supra generationem fundatur.

Secundo. Deinde reijcitur à D. Thomas *locis omnibus supra allegatis*; & præcipuè *in præsenti quæst. 40. art. 4. in corpore, & solut. ad 1. & 2.* vbi docet; Paternitatem vt relatio est, generationem supponere, supponi vero ad illam sub conceptu subsistentis, & formæ hypostaticæ: ergo Paternitas diuina iuxta D. Thomas sub aliqua ratione constituit personam, & sub alia illam constitutam supponit.

146 *Tertio.* Tertio: nam ex opposito fieret, dato per impossibile, quod prima Trinitatis persona non generaret secundam, fore nihilominus Patrem; consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Absurditas consequentis constat primo, quia est contra Augustinum *lib. 5. de Trinitate cap. 6. in principio*, vbi ait, quod si Filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum, sed si Filium non genuisset non inesset ei paternitas. Tum etiam, quia implicat mente concipere Patrem, non habentem Filium: nam Pater est Filij Pater, & oppositum non solum esse, sed nec mente potest concipi. Sequela vero probatur: nam iuxta hunc modum dicendi Paternitas Diuina non fundatur in generatione, nec illam supponit sub aliquo sui conceptu, sed ad illam adæquatè supponitur; sed prius in quantum prius non dependet à posteriori, maneretque, illo per impossibile sublato, sicut per impossibile voluntate ablata, intellectus maneret, quia est prior illa: ergo ex doctrina traditæ solutionis infertur, Filio per impossibile ablato, vel à prima persona non genito, adhuc remansurum Patrem in ratione Patris.

147 *Conf. 1.* Quod amplius vrgetur, quia namque absoluta in Deo sunt priora notionalibus: proprietatibusque relatiuis, his per impossibile ablatis, adhuc absoluta manerent: ergo si paternitas est prior generatione Filij, hac per impossibile ablata, paternitates, diuina maneret, & Pater in ratione Patris constitutus perseueraret.

Secundo. Explicatur, & vrgetur secundo: id namque dicitur mansurum alio per impossibile ablato, quod hoc non intellecto intelligitur; sed eo ipso, quod paternitas sumpta adæquatè præcedat generationem Filij, generatione non intellecta intelligitur: ergo eo ipso est concedendum mansuram paternitatem per impossibile ablata generatione.

148 *Quarto reijcitur.* Quarto reijcitur: nam paternitas diuina non est transcendentalis, sed prædicamentalis relatio: ergo solutio tradita falso nititur fundamento. Antecedens ostenditur primo: nam relatio prædicamentalis nullam in suo conceptu includit imperfectionem, & consequenter non est releganda à Deo; sed si paternitas relatio prædicamentalis non sit, nulla erit in Deo prædicamentalis relatio; ergo paternitas diuina est relatio prædicamentalis. Secundo: nam relatio transcendentalis, vt dicebamus supra, in respectu dependentiæ consistit, aliàs non distingueretur à connexione reali, & relatione secundum dici; sed paternitas diuina non est respectus dependentiæ à Filio: ergo non est transcendentalis, sed prædicamentalis relatio. Tertio: nam paternitas diuina est absolutè relatio; sed relatio transcendentalis non est absolutè relatio, sed aliquid absolutum: ergo paternitas diuina non est relatio transcendentalis, sed prædicamentalis.

149 *Praeterea probatur.* Quarto denique: nam si paternitate diuinæ ob suam simplicitatem non repugnaret constitui in prædicamento, non esset in alio, quam in prædicamento relationis: ergo absolutè est dicenda relatio prædicamentalis, non autem transcendentalis. Probo antecedens: si esset in alio prædicamento, esset in prædicamento absoluto: sed hoc asserendum non est: ergo esset in prædicamento relationis. Maior constat, quia non datur, nisi prædicamentum absolutum, & prædicamentum relatiuum: ergo si non est in prædicamento relationis, est constituenda in prædicamento absoluto. Minor autem probatur: nam id, quod si purus actus non esset constitueretur in prædicamento absoluto est formaliter absolutum; sed paternitas diuina non posset dici formaliter absoluta, aliàs asserendum erit personas diuinas modis absolutis, & non relatiuis constitui, contra communem Theologorum sententiam: ergo si Paternitas actus purus non esset, non constitueretur in prædicamento absoluto.

150 *Primum fundamentum diluitur.* Nec motiua Recentiorum alicuius ponderis sunt. Ad primum, distinguo maiorem: relatio prædicamentalis creata, concedo maiorem: diuina, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Nec paternitas diuina, ideò dicitur prædicamentalis, quia sit in prædicamento, sed vel quia in prædicamento relationis esset, si non esset actus purus, vel quia cum prædicamentali relatione creata conuenit in respiciendo terminum vt purum terminum.

Ad 2. Ad secundam explico maiorem: cuius totum suum esse est ad aliud se habere per exclusionem dependentiæ termini à relatione ipsum respiciente, concedo maiorem: per exclusionem exercitij dependentiam termini à relatione non constituentis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: quia licet paternitas per modum connotati constituat Patrem in esse principij producentis Filium, & actu illum generantis, hæc tamen principiatio absque dependentia est, & ideò non extrahit paternitatem à ratione relationis

prædicamentalis, quia vt ſic extraheret, oportebat, quod ipſam in ratione tranſcendentalis conſtitueret, quod tamen non præſtat ob rationem ſæpè inculcatam.

151 *Ad 3.* Et ex his ad tertiam reſpondeo, explicando maiorem: puritate excludente dependentiam à termino, reſpectu relationis, quam terminat, concedo maiorem: excludente productionem ſine cauſalitate, & dependentia, nego maiore, & ſub eadem diſtinctione minoris, nego conſequentiam. Quæ ſolutio conſtat ex dictis.

152 *Si obijcias.* Si dicas: puritas reſpiciendi in relatione creata excludit à termino, nedum dependentiam, ſed etiam productionem comparatiuè ad ipſam relationem: ergo pariter in diuina relatione vtramque debet excludere vt ſit prædicamentalis. Patet conſequentia: tum à paritate rationis, tum etiam, nam diuina dicitur prædicamentalis, non quia in prædicamento conſtituatur, ſed quia imitatur relationem prædicamentalem creatam in puritate reſpiciendi terminum; at ſi creata excludat à termino productionem à ſe ipſa, non autem diuina, non imitabatur puritatem reſpiciendi terminum repertam in relatione creata: ergo prædicamentalis non erit. Tum denique: nam quatenus diuina relatio reſpicit terminum vt productum imitatur relationem tranſcendentalem creatam, nam terminus vt productus in creaturis per relationem tranſcendentalem reſpicitur: ergo prout ſic non imitatur relationem prædicamentalem creatam; & conſequenter non prædicamentalis, ſed tranſcendentalis erit relatio.

153 *Confirm.* Et confirmabis: nam paternitas diuina eſt relatio prædicamentalis in noſtra ſententia, quia concipitur ad inſtar paternitatis creatæ reſpicientis Filium, vt Filium, & per ſpeciem illius; ſed in quantum reſpicit per modum generationis Filium vt genitum, concipitur ad inſtar generationis creatæ, & per ſpeciem illius, generatio autem creata non reſpicit prædicamentaliter, ſed tranſcendentaliter genitum: ergo vt ſic ſaltim tranſcendentalis relatio eſt.

154 *Reſp. negando conſeq. & paritatem rationis.* Reſpondeo, conceſſo antecedenti, negando conſequentiam. Ad primam probationem, nego paritatem rationis, diſparitas autem eſt: nam in creatis productio, abſque dependentia non eſt, & ideò excluſa à termino dependentia, excluditur etiam productio; in diuinis tamen hæc, abſque dependentia inuenitur, ac proinde, quamuis diuina relatio reſpiciat terminum vt purum terminum, puritate excludente dependentiam non excludit productionem.

155 *Ad 2. probat.* Ad ſecundam, nego minorem: nam cum productio termini in diuinis, abſque omni perſonæ dependentia ſit, non tollit, quo minus relatio illum vt productum reſpiciens in puritate imitetur relationem prædicamentalem creatam.

156 *Ad 3.* Ad tertiam, nego antecedens; tum, quia non reſpicit terminum vt dependentem, ſed vt abſque omni dependentia productum, cuius oppoſitum in relatione tranſcendentali creata inuenitur. Tum etiam, quia reſpectu tranſcendentalis creatus non comparatur formaliter ad terminum vt productum, ſed ad terminum productum materialiter, formaliter autem ipſum reſpicit vt à quo dependet. Vnde omnipotentia, quia à creaturis non dependet, non reſpicit illas reſpectu tranſcendantali, ſed tantum cum illis reali connexione connectitur, paternitas autem diuina, nullatenus à termino producto dependet, nec ſpecificatiuè, nec in genere cauſæ finalis, & ideò non imitatur relationem tranſcendentalem creatam, quamuis illum vt productum reſpiciat.

157 *Ad confirm.* Ad confirmationem, nego cauſalem maioris, aliàs cum perſonalitas diuina ad inſtar perſonalitatis creatæ, & per illius ſpeciem concipiatur à nobis, & perſonalitas creata ſit abſoluta, dicendum foret perſonalitatem diuinam eſſe in eſſe rei aliquid abſolutum, quod communi Theologorum ſententiæ aduerſatur. Ratio ergo, cur paternitas diuina dicatur à nobis relatio prædicamentalis, eſt; quia conuenit cum relatione prædicamentali creata in eo, per quod à tranſcendentali diſtinguitur, ſcilicet, in reſpiciendo terminum, vt purum terminum, puritate excludente dependentiam termini ab ipſa. Et quia paternitas, prout generatio, eſt vel prout per modum connotati complet generationem diuinam, non conuenit cum generatione creata in dependentia termini ab ipſa in genere cauſæ efficientis, nec ipſius à termino in genere cauſæ ſpecificantis, & finalizantis: fit conſequens, vt quamuis ad inſtar generationis creatæ, & per eius ſpeciem concipiatur à nobis, tranſcendentalis relatio non ſit. Addiderim tamen, quod ſicut dicebamus *diſputatione octuageſima prima* de perſona diuina, quod nempè conſtituitur aliquo in eſſe rei formaliter relatiuo, abſoluto tamen in ratione obiecti ſignificati; ita pariter in ratione generantis conſtituitur aliquo in eſſe rei relatiuo prædicamentali; in ratione tamen obiecti ſignificati, tranſcendentaliter relatiuo, ob rationes ibi traditas, quæ facilè huic diſtinctioni poſſunt applicari.

158 *Quartus modus dicendi.* Quartus modus dicendi, etſi fateatur Paternitatem diuinam, non tranſcendentalem, ſed prædicamentalem relationem eſſe, quia tamen ſubſtantialis eſt, non eget ſupra generationem fundari, ſed præcedenter ad generationem, intelligitur etiam ſub expreſſo conceptu, & munere referendi; & conſequenter prout ſic perſonam Patris conſtituit. Vnde ſi paternitas creata generationem ſupponit, id non habet, quia paternitas eſt, ſed quia creata, & accidentalis. Pro hoc modo dicendi refertur noſter Sapientiſſimus Herrera in manuſcriptis ad iſtum articulum.

159 *Fūdatur in D. Th.* Quæ doctrina videtur fundamentum habere in Diuo Thoma *in præſenti quæſtione* 40. *articulo ſecundo ad quartum*, vbi docet, quod relatio præſupponit diſtinctionem ſuppoſitorum quando eſt accidens, ſi vero ſubſiſtens ſit non præſupponere, ſed ſecum ferre diſtinctionem ſuppoſitorum: ergo diuina paternitas, quia ſubſiſtens, & ſubſtantialis eſt ſub expreſſo relationis conceptu perſonam Patris diſtinguit, conſtituitque; ac proinde non fundatur ſupra generationem, ſed ad illam præſupponitur: *& in primo diſtinctione vigeſima ſeptima articulo tertio in corpore*, quod ita concludit: *Secundum ergo dico, quod ipſa relatio poteſt tripliciter conſiderari: vel in quantum eſt relatio abſolutè, & ex hoc non habet, quod præcedat operationem, imò magis, quod ſequatur: vel in quantum eſt relatio diuina, quæ eſt conſtituens perſonam, & eſt ipſa perſona ſubſiſtens, & ſic præcedit ſecundum intellectum operationem: vel in quantum eſt ipſa operatio perſonalis, & ſic ſunt idem ſecundum intellectum, & ſimul.* Quibus verbis ſatis videtur innuere D. Thomas, quod paternitas diuina, quamuis ex conceptu relationis ſubſequatur generationem, quia tamen diuina ſubſtantialis, & ſubſiſtens eſt, generationi ſupponitur.

160 *Impugnatur ex D. Th.* Sed nec placet modus iſte dicendi, primo: quia vt proximè ex Magiſtro dicebamus, Pater ſemper eſt, quia genuit Filium: ergo diuina paternitas ſub aliqua, ſaltim ratione generationem ſupponit, & ſic per illam fundatur. Secundo: nam D. Thomas *in præſenti quæſtion.* 40. *art.* 4. *in corpore, & in ſolutionibus argumentorum*, diſtinguit in paternitate rationem relationis, & rationem formæ hypoſtaticæ ſubſiſtentis, & docet ſub priori conſideratione generationem ſupponere, & ſuper illam fundari, ſub alia vero generationem præcedere, & perſonam conſtituere. Quod etiam docuerat *ſupra quæſt.* 29. *art.* 4. *ad* 1. *quæſt.* 9. *de potentia art.* 4. *in corpore.* Et *quæſt.* 10. *art.* 3. *in corpore, & ſolutione ad* 5. ergo aſſerere paternitatem ſub expreſſo conceptu relationis ad generationem ſupponi, menti D. Thomæ non congruit. Nec contrarium docet locis in fauorem ſolutionis citatis, ſolum enim ſtatuit diſcrimen inter paternitatem creatam, & diuinam, conſiſtens in hoc, quod creata ſub omni conceptu generationem ſupponit, diuina vero non ita, ſed ſub vno conceptu ſupponit generationem, & ſub alio ad illam ſupponitur.

3. *Impugnatur.* Tertio impugnatur ſolutio ex his, quæ contra tertiam ſolutionem obiecimus: nam ſi paternitas adæquatè ſumpta, generationem præcederet, ſequeretur fore Patrem, dato per impoſſibile, quod non eſſet Filius; conſequens abſurdum eſt: ergo tradita doctrina inſufficiens.

161 *Denique.* Denique: nam inter paternitatem ſub munere referentis, & generationem ſumptam actiuè eſt aliquis ordo ſecundum rationem; at non ita, quod paternitas ſub hoc munere generationem præcedat: ergo ſub iſto conceptu generationem ſubſequitur. Maior eſt expreſſa Diuus Thomæ *quæſt.* 10. *de potentia artic.* 3. *in corpore: in* 1. *diſtinct.* 27. *quæſt.* 1. *artic.* 3. Et *in præſenti quæſt.* 40. *artic.* 4. Et conſtat: nam paternitas ſub expreſſo relationis conceptu, & generatio diſtinguuntur per rationem: ergo ſeruant per rationem aliquem ordinem inter ſe. Minor etiam in eiſdem locis traditur à D. Thoma. Et probatur; tum, quia aliàs hæc eſſet vera: quia Pater eſt, genuit Filium ſub omni paternitatis conſideratione; conſequens aduerſatur Magiſtro Sententiarum, & D. Thomæ locis citatis: ergo paternitas ſub munere referentis generationem non præcedit. Secundo: nam paternitas ſub expreſſo relationis conceptu, concipitur ad inſtar paternitate creatæ, & per ſpeciem illius: ergo paternitas, vt ſic concepta per rationem ſupponit generationem. Tertio: nam relatio paternitatis creatæ realiter ſupponit generationem, quia realiter ab illa diſtinguitur: ergo diuina paternitas ſub conceptu expreſſo referentis illam per ratione ſupponet, quia per rationem diſtinguitur ab illa.

162 *Euaſio excluditur.* Si dicas, conſequentiam eſſe nullam: nam paternitas creata ſupponit generationem, eo quod accidens, eſt, diuina autem non eſt accidens, ſed ſubſtantia, & ideò non petit generationem ſupponere. In contrarium obſtat primo: nam ex hoc ſolum colligitur non ſupponere generationem accidentalem, non autem, quod non ſupponat generationem, quæ ſubſtantia ſit. Secundo: quia ad ſummum ex hoc diſcrimine infertur, quod paternitas diuina ſub conceptu, & munere ſubſiſtentis non ſupponat generationem, non autem quod non ſupponat illam ſub munere referentis, qualiter ſubſiſtentiam ſubſtantialem non exprimit.

163 *Quintus modus dicendi.* Quintus modus dicendi, & occurrendi difficultati poſitæ, diſtinguit in relatione actum primum referendi, & actuale exercitium, prout ſcilicet dat eſſe relatiuum, & prout præbet eſſe relatum.

relatum. Qua distinctione posita, docet paternitatem diuinam, prout dat esse relatiuum, non supponere generationem, nec super illam fundari, sed generationem præcedere, & personam constituere, vt vero præstat actualiter esse relatum, posteriorem esse generatione actiua, & super illam fundari; ac per consequens personam non constituere. Et in hoc sensu explicat doctrinam D. Thomæ de relatione per modum formæ hypostaticæ, & per modum relationis. Ita Nazarius *vbi supra*, sicque accipiendam censet distinctionem Caietani de relatione concepta, & exercita.

164 *Aliquorum impugnatio reijcitur.* Contra quam doctrinam nonnulli Recentiores opponunt: non enim stat formam communicari, vel vniri subiecto, quin illi præbeat suum effectum formalem; sed formalis effectus relationis, est actu referre: ergo eo ipso, quod vniatur, vel intelligatur subiecto communicata, intelligitur actu referre; at paternitas pro priori ad actualem generationem, intelligitur Patri, aut primæ personæ Trinitatis conueniens: ergo pro illo priori intelligitur actu referens Patrem ad Filium. Hæc tamen obiectio, nisi aliunde iuuetur, non vrget: nam licet forma in re existens debeat in re omnem suum effectum subiecto capaci præbere, non tamen est necessarium, quod si plures sunt effectus, vel quasi effectus, omnes subiecto præstet pro omni priori. Constat hoc in gratia habituali, quæ pro priori ad actum charitatis vltimo disponentem ad gratiam, etsi reddat subiectum sufficienter auxiliatum, & potens diligere, non tamen constituit illud iustum pro illo priori, sed pro posteriori signo sequuto ad dispositiones. Anima etiam rationalis pro aliquo priori præbet gradum corporeitatis, pro quo non præstat gradum vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi: ergo quamuis paternitas habeat pro effectu, vel quasi effectu formali, referre actu Patrem ad Filium, & pro priori ad actum generationis intelligatur Patri conueniens, non sequitur pro illo priori constituere actu relatum.

165 *Reijcitur 1.* Displicet tamen doctrina huius solutionis primo: nam essentia relationis non est in actu primo referre, sed referre in exercitio, & in actu secundo, sicut essentia vnionis, non in vnibilitate, sed in actu vnire est posita, & essentia actionis, non in actu primo agendi, sed actuali exercitio consistit: ergo paternitas non potest personam Patris in ratione personæ constituere, vt præbens actum primum referendi.

166 *Secundo.* Secundo: nam si paternitas vt actu referens in actuali generatione fundatur, vt referens in actu primo, fundabitur in potentia generatiua: sic enim actus primus, & secundus debitam proportionem seruabunt; at potentia generatiua Patris, nostro modo intelligendi, iuxta quem loquimur, constitutionem istam tractantes, ipsum in ratione personæ constitutum supponit, sicut namque prius est esse, quam operari; ita etiam prius est esse, quam posse operari proximè: ergo paternitas vt præstans actum primum referendi, vel vt referens in actu primo, non poterit personam Patris in esse personæ constituere. Patet consequentia: nam ideò vt actu referens non constituit Patrem in esse personæ; quia vt sic supponit generationem, & hæc supponit persona: ergo si vt referens in actu primo, supponit potentiam proximam generandi, & hæc non constituit personam, paternitas vt referens in actu primo non constituit Patris personam, sed illam constitutam supponet.

167 *Solutio Caietani.* Sextus modus dicendi, aut sexta huius argumenti solutio est Caietani *in præsenti quæst.* 40. *artic.* 4. versu: *Expedita igitur vltima difficultate*, vbi docet, Paternitatem sub expressa ratione Paternitatis, & relationis significari dupliciter, vt conceptam, & vt exercitam, & tamen vna Paternitas, & vna relatio est, vt exercita generationem consequitur, vt concepta vero antecedit generationem, & personam constituit.

Si oppones 1. Si opponas: ergo Paternitas in quantum relatio generationem præcedit contra D. Thomam *artic.* 4. Respondetur non sequi: quia paternitas vt relatio in sensu, & littera D. Thomæ, non dicit solam relationis essentiam, sed significat relationem vt exercentem actum relationis, licet autem præcedat Paternitas vt relatio concepta, non tamen præcedit vt exercens actum referendi, sed actum hypostaticè constituendi, & ideò in littera dicitur non præcedere Paternitatem vt relatio, sed per modum formæ hypostaticæ.

168 *Secundo.* Si opponas secundo: paternitas vt constituens personam distinguit Patrem à Filio, non absolutè: ergo relatiuè; & consequenter exercet actum referendi relatiui, & opponendi. Respondet Caietanus, paternitatem vt conceptam distinguere relatiuè hypostaticè, non autem relatiuè exercitè, ac proinde non exercere pro tunc constitutionis, actum referendi, sed tantum hypostaticè constituendi.

169 *Tertio.* Si opponas tertio: non stat paternitatem intelligi conuenientē Patri sub expressa ratione paternitatis, quin intelligitur illi præbens suum effectum, vel quasi effectum formalem, sed effectus, vel quasi effectus formalis paternitatis sub expresso relationis conceptu est actu referre; ergo non stat intelligi paternitas conueniens Patri pro priori ad generationem sub expresso relationis conceptu, quin intelligatur pro illo priori actu referens.

Respondebit Caietanus, adæquatum effectum, vel quasi effectum paternitatis sub expresso relationis conceptu, non esse referre, sed etiam hypostasim constituere: vnde ex eo quod pro priori ad generationem intelligatur Patri conueniens, non sequitur, quod pro illo priori illum referat, sed sufficit, quod pro illo priori illum in ratione personæ constituat, & pro signo posteriori ad generationem exercite referat, iuxta ea, quæ paulò ante dicebamus. 170 *Resp. Caietani.*

Contra quam doctrinam solum obstare videtur, quod si in paternitate distinguitur duplex exercitum, duplexque effectus, vel quasi effectus formalis, alter constituendi personam, & alter exercite referendi, debet necessario distingui in ipsa paternitate duplex, saltim inadæquatus conceptus, alter formæ subsistentis, & alter respicientis terminum, quod non videtur Caietanus admittere. 171

Assumptum probatur: nam licet vnica forma, absque sui distinctione præbere possit duos effectus formales, vnum primario, & alterum secundario, duos tamen effectus primarios nequit, absque distinctione in ipsa forma præstare: sed duplex illud exercitium non se habet ad relationem vt effectus primarius, & secundarius, sed primario ad relationem se habent: ergo non stat multiplicari exercitia, vel munera, absque distinctione, saltim inadæquata ex parte paternitatis, penes duos illos inadæquatos conceptus, hypostaticè subsistentis, & terminum respicientis. Quod si hoc in doctrina Caietani admittatur, coincidet eius solutio cum illa, quam §. *sequenti tuebimur*. *Quid obstat contra solutionis doctrinam.*

Septimo alij respondent, relationes constituere hypostases, vel personas diuinas, prout subsistentes, sunt subsistentia absoluta essentiæ, quam implicitè claudunt: vnde paternitas vt subsistens, ac subsistentia absoluta constituit Patrem in ratione personæ, & prout sic non sequitur, sed antecedit originem: sub conceptu vero explicito, & differentiali relationis supra originem fundatur, & personam constitutam supponit. Referuntur pro hac sententia Capreolus, & Ferrara *locis vbi supra relatis*, & in hoc sensu accepisse videtur Durandus doctrinam Angelici Præceptoris distinguentis in relatione rationem formæ hypostaticæ, & rationem relationis, asserentisque sub ratione formæ hypostaticæ constituere personam, sub ratione tamen relationis originem præsupponere, & personam non constituere. Sed longè distat Durandi interpretatio à mente Angelici Præceptoris. Nec bene pro hoc modo dicendi allegatur Capreolus, & Ferrara, quorum mentem infra dabimus, verum est Ferrariensem asserere relationes constituere hypostases subsistentes ratione essentiæ diuinæ. Cæterum in eius sententia alia est ratio subsistentis à ratione personalitatis, cum non fateatur, nisi vnam subsistentiam absolutam, & concedat tres personalitates. Vnde ex eo quod docet constituere hypostases subsistentes ratione essentiæ absolutæ; non licet colligere relationes ratione essentiæ constituere personas. 172 *Aliorum solutio explicatur.*

Cuiuscumque tamen præfata sententia sit, displicet frequenter Theologis, & hoc argumento reijcitur: nam persona diuina est subsistens incommunicabiliter in natura diuina, vel vt ex D. Thoma sæpè asseruimus, & subsistens distinctum in natura diuina: ergo ratione illius relationes constituunt personas, ratione cuius illas reddunt incommunicabiles, & distinctas; sed hoc non præstant ratione essentiæ diuinæ, nec ratione subsistentiæ absolutæ, sed ratione illius, quod addunt ad perfectiones absolutas diuinas: ergo non constituunt personas ratione essentiæ, vel ratione subsistentiæ absolutæ, sed ratione illius, quod addunt ad perfectiones absolutas diuinas minor subsumpta, in qua sola est posita difficultas, probatur: id quod est communicabile, & realiter indistinctum in omnibus personis, nequit esse ratio incommunicabilitatis, & distinctionis, sed tam essentia, quam subsistentia absoluta sunt quid commune, & indistinctum realiter in tribus personis diuinis: ergo nec essentia, nec subsistentia absoluta possunt esse ratio incommunicabilitatis, & distinctionis realis personarum ad inuicem. 173 *Reijcitur dicta solutio.*

Dices, quod licet subsistentia absoluta sumpta absolutè, & secundum se non possit esse ratio incommunicabilitatis, prout tamen in relatione inclusa, & illa modificata potest incommunicabilitatem præstare, sicut intellectus secundum se non est potentia generatiua, bene tamen prout paternitate modificatus. 174 *Dices.*

Sed contra: nam vel relatio includens subsistentiam est illi ratio formalis vt præbeat incommunicabilitatem, vel sola conditio, vel complementum, si primum non absolutum, quod in subsistentia inuenitur, erit ratio constituendi personam; sed relatiuum superadditum; secundum dici non potest; ergo subsistentia absoluta non est id ratione cuius relationes constituunt personas, etiam vt illis modificata. *Sed contra.*

Minor probatur; id quod est de se communicabile, nec etiam alio modificatum, potest esse ratio formalis incommunicabilitatis; sed subsistentia absoluta est de se communicabilis: ergo etiam modificata relationibus, & in illis inclusa non potest esse ratio formalis incommunicabilitatis, aliàs eodem iure, & ratione posset quis asseuerare, diuinam essentiam relatione modificatam

esse formalem rationem referendis relatione modificatiuè ingrediente, & essentia vt ratione formali.

175 *Confirm.* Et ex hoc roboratur impugnatio facta; quia namque diuina essentia secundum se est absoluta, non potest relatio modificata esse ratio formalis respiciendi aliud; sed subsistentia est de se communicabilis: ergo nequit modificata relatione, & quatenus in illa inclusa esse ratio formalis incommunicabilitatis.

Non fauet exemplum potentiæ generatiuæ. Nec fauet exemplum potentiæ generatiuæ; intellectioni namque secundum se non conuenit aliquid oppositum rationi formali principij proximi ad generandum, & ideo addita paternitate vt conditione, vel complemento constituit Patrem potentem proximè generare. Si dicas, conuenire intellectui communitatem tribus personis diuinis, quæ quidem communitas repugnat potentiæ generatiuæ, quæ petit soli Patri conuenire. In contrarium obstat: nam in potentia generatiua esse Patri propriam, non est ratio formalis, sed tantum conditio, vel complementum, ratio autem formalis potius est conuenientia inter generantem, & genitum: ergo quod intellectui secundum se conueniat communicabilitas, non infert illi conuenire aliquid oppositum rationi formali potentiæ generatiuæ.

§. IX.

Vera solutio explicatur.

176 *Solutio D. Thom. explicatur.* His ergo modis dicendi relictis, vera solutio sumitur ex D. Thoma *quæst. 10. de potentia art. 3. in corpore, & in solutione ad 5.* In *hac 1. p. supra quæst. 29. art. 4. in corpore*, & *q. 4. art. 4. in corpore*, & *in solutionibus argumentorum*: quibus in locis, & passim alibi docet, paternitatem dupliciter considerari, vel per modum relationis, vel per modum formæ hypostaticè subsistentis: primo modo sumpta supra generationem fundatur, & Patrem in ratione personæ constitutum supponit: sub conceptu autem formæ hypostaticæ subsistentis ad generationem supponitur, & Patrem in esse personæ constituit.

177 *Ad 1. probat. minoris.* Qua doctrina præsupposita, ad vltimum argumentum respondeo, negando antecedens. Ad primam probationem, concessa maiori, distinguo minorem: Pater habet per propriam actionem paternitatem vt relatio est, concedo minorem; vt forma hypostatica est, nego minorem, & consequentiam, vel distinguo consequens distinctione minoris, & concedo consequentiam de paternitate sub conceptu relationis, nego autem de paternitate, vt forma hypostatica.

Ad 2. Et ex his ad secundam antecedentis probationem, concessa maiori, distinguo minorem. Paternitas vt relatio, concedo minorem: vt forma hypostatica, nego minorem, & consequentiam, vel distinguo consequens, distinctione minoris.

178 *Ad 3.* Ad tertiam probationem, nego sequelam, quam non conuincit probatio: nam licet Pater pro priori ad generationem intelligatur Persona, pro priori tamen ad illam non intelligitur Pater, nec pro illo priori intelligitur paternitas, quatenus constituit Patrem, sed prout constituit personam: nam Pater non intelligitur, nisi cointellecto Filio simul cognitione, & natura. Prima autem Trinitatis persona, & consequenter paternitas, vt Patrem in ratione personæ constituens præintelligitur ad Filium, saltim prioritate originis; ac proinde ex eo quod Pater paternitate constituatur persona, non sequitur futurum esse Patrem quantumuis non generaret; nam paternitas quatenus Patrem in ratione Patris constituit supra generationem fundatur, ac proinde non potest intelligi manens, generatione sublata.

179 *Tacitæ obiectioni occurritur.* Nec etiam sequitur, vt tacitæ obiectioni occurramus, remansuram primam Trinitatis personam, si Filium non generaret; nam cum primus ille conceptus inadæquatus paternitatis, sub quo personam Patris constituit, sit inadæquatus quidam differentialis paternitatis conceptus imbibens in se secundum, intimè cum illo connexus intra lineam relationis, non potest primus manere secundo per impossibile ablato: & cum secundus perseuerare non possit generatione sublata; fit consequens, quod nec primus. Quæ doctrina clarius ex dicendis constabit.

180 *Ad 4.* Ad quartam, concessa maiori, distinguo minorem: paternitas, vt relatio per modum relationis, concedo minorem: vt forma hypostaticè subsistens, nego minorem, & consequentiam. Vel distinguatur consequens, distinctione minoris: nam licet paternitas creata adæquatè sumpta generationem supponat, & super illam fundetur, quia est accidens, paternitas diuina, eo quod substantialis, & subsistens est, quamuis vt relatio generationem supponat, super illamque fundetur, vt subsistens, & forma hypostatica generationem præcedit, & pro priori ad illam intelligitur, & personam Patris constituit.

181 *Ad vltimam probationem minoris negatur sequela.* Ad vltimam minoris probationem, nego sequelam. Ad cuius probationem distinguo antecedens: omnem suum actum secundum, nego antecedens: aliquem concedo antecedens: & sub eadem distinctione primi consequentis, concedo, & nego consequentiam. Et distinguo minorem subsumptam: exercitium referendi, concedo minorem: exercitium hypostaticè constituendi, nego minorem, & consequentiam. Itaque paternitas duplex exercitium habet, nempe constituendi hypostasim, & referendi hypostasim constitutam ad Filium, primum exercitium conuenit paternitati omni actione circumscripta; secundum vero non ita, sed media generatione tanquam eius fundamento. Primum exercitium habet pro priori ad generationem, sed pro illo signo non intelligitur Filius; secundum autem, quod nequit intelligi, Filio non cointellecto generationem supponit; ac proinde ex eo quod paternitas Patrem constituat personam, non sequitur Filium esse futurum sublata generatione.

182 *Ad 2. prob. sequelæ.* Ad secundam probationem sequelæ, distinguo maiorem: pro quocumque signo in *quo*: concedo maiorem: pro quocumque signo à *quo*, subdistinguo maiorem: paternitas vt relatio, & secundum exercitium referendi, concedo maiorem: vt forma hypostatica, & sub munere hypostaticè constituendi, nego maiorem, & distinguo minorem: intelligitur paternitas pro priori ad generationem, vt relatio, nego minorem: vt forma hypostatica, concedo minorem, & nego consequentiam. Nam paternitas præintelligitur generationi, vt forma hypostatica, non vt relatio, vt sic autem non est simul Filio simultate à *quo*, & originis, sed est illo prior, ac proinde ex eo quod paternitas intelligatur pro signo priori ad generationem sub conceptu formæ hypostaticæ, non sequitur Filium pro illo priori intelligi.

183 *Contra distinctionem D. Th. insurgit Durandus.* Sed contra distinctionem Diui Thomæ, in qua tota solutio fundatur, insurgit Durandus, sequitur namque ex illa primam Trinitatis personam pro priori ad generationem intelligi constitutam per aliquid absolutum; consequens est falsum: ergo & tradita solutio. Probat sequelam: nam licet possit intelligi ratio communis, nulla intellecta ratione differentiali, vt animal non intellectis rationali, nec irrationali, non tamen stat de contento sub ratione communi negari vnum membrum diuidentium illam, quin alterum affirmetur; sed iuxta D. Thomam pro priori ad originem actiuam intelligitur prima persona constituta per aliquid, & negatur esse relatiuum, cum negetur persona pro illo priori esse relatam: ergo necessario affirmatur constituta prima persona per aliquid absolutum.

184 *Resp.* Hoc tamen argumentum ex non bene penetrata ratione D. Thomæ procedit. Ad illud respondeo negando sequelam. Ad probationem, concessa maiori distinguo minorem: negatur esse relatiuum sub omni relationis conceptu, nego minorem: sub aliquo relationis conceptu, concedo minorem, & nego consequentiam: nam licet pro priori ad originem actiuam intelligatur persona Patris constituta, & negetur de illa pro tali priori relatio sub conceptu expresso *Ad*, non tamen negatur relatio sub omni relationis conceptu: nam in diuina relatione, & inuenitur conceptus expressus *Ad*, & conceptus subsistentis; licet autem pro priori ad originem actiuam non intelligatur relatio sub conceptu expresso *Ad*, intelligitur sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, ac proinde non negatur de Patre, vt sic constituto adæquatè relatio, sed tantum inadæquatè, quod sufficit vt non affirmetur constitui per aliquid absolutum.

185 *Dices.* Sed dices: vt de persona, quatenus sic constituta negetur absolutum, debet affirmari de illa relatiuum secundum vltimam differentiam relatiui; sed de persona Patris, quatenus sic constituta non affirmatur relatio secundum vltimam relationis differentiam: ergo de illa vt sic constituta non debet negari, sed potius affirmari absolutum.

Minor prob. 1. Probatur minor: nam si affirmaretur relatio secundum vltimam differentiam, verum esset relationem vt relatio est constituere Patris personam; sed D. Thomas docet relationem non constituere vt relationem, sed vt formam hypostaticam: ergo non affirmatur de persona Patris, quatenus sic constituta relatiuum secundum vltimam differentiam.

186 *Secundo.* Secundo: nam vltima differentia relationis, per quam differt ab ente absoluto est *Ad*, vt *Ad*; sed non constituit personam relatio secundum conceptum *Ad*: ergo non constituit secundum vltimam relationis differentiam; & consequenter, prout sic non affirmatur de Patre pro priori ad originem actiuam. Minor constat: nam si pro priori ad originem intelligeretur relatio conueniens Patri secundum conceptum *Ad*, pro illo priori intelligeretur Pater relatus ad Filium: sed non sic intelligitur: ergo nec concipitur relatio conueniens ipsi secundum conceptum *Ad*. Maior autem probatur: nam in relatione creata duplex inuenitur conceptus, videlicet *in*, seu ordinis ad subiectum, & *Ad*, hoc est ordinis ad terminum; in diuina autem inuenitur ratio subsistentis, & ordinis ad terminum, sed *in* relationis creatæ est quid commune relatiuo, & absoluto, ratio etiam subsistentis reperta in relatione diuina est communis relationi, & perfectionibus diuinis absolutis, omne namque, quod in Deo reperitur est substantialiter subsistens: ergo vltima differentia relationis, per quam differt ab ente absoluto, est *Ad*, vt *Ad*.

187 *Resp. distinguendo maiorem.* Respondeo distinguendo maiorem: debet affirmari relatiuum secundum vltimam differentiam adæquatam, nego maiorem: adæquatam, vel inadæquatam, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet de Perso-

Persona Patris, prout intelligitur in esse personæ formaliter constituta praecedenter ad originem, non affirmetur relatio, vel relatiuum secundum adæquatam differentiam, nam de illa prout sic non affirmatur *Ad* vt *Ad*, quod est inadæquata relationis differentia: affirmatur tamen de Patre relatio secundum alterum inadæquatum conceptum, nempè formæ hypostaticæ subsistentis, qui inadæquatè differentialiter relationem constituit.

188 *Ad 1. prob. minoris.* Ad primam probationem minoris, quatenus distinctioni traditæ obstare potest, dicatur, D. Thomam duo docere, primum paternitatem constituere Patris personam; secundum, quod non constituit, quatenus est relatio, sed vt forma hypostaticè subsistens. Ad saluandum primum, requiritur, quod ad constituendum ingrediatur paternitas secundum aliquid, per quod differat à perfectionibus absolutis, aliàs verificari non potest relationem constituere personam. Ad saluandum autem secundum exigitur, quod aliquid relationi proprium à personæ constitutione excludatur, & tota doctrina, tradita distinctione componitur, quia namque paternitas constituit sub conceptu subsistentis sibi peculiari & proprio, verificatur paternitatem constituere Patris personam; & quia conceptus expressus *ad* excluditur à constitutione Patris in ratione personæ, & iste à primo condiuisus magis exprimit differentiam relationis ab entibus absolutis, ideò docet D. Thom. paternitatem non constituere vt relationem, non ly *vt* excludente à constitutione personæ omnem differentialem relationis conceptum, sed aliquem, nempè *ad*, vt *ad*; qui conceptus vltimior est in relatione; & magis explicans illius differentiam ab entibus absolutis.

189 *Ad 2.* Ad secundam respondetur, in relatione creata inueniri duplex *in*, aliud commune, & aliud differentiale, in primo conuenit cum alijs accidentibus absolutis, in secundo autem differt ab illis, & differentia consistit in hoc, quod relatio inhæret vt referat; & consequenter illud *in* est essentialiter connexum cum *ad*, & illud essentialiter exigit: in alijs vero accidentibus absolutis sistit in subiecto, & ideò relatio non solum per *ad*, sed etiam per illud *in* differt ab accidentibus absolutis. Et proportionali modo in relatione diuina est distinguendus duplex inadæquatus conceptus, secundum quod ratione distinguitur ab essentia, & alijs absolutis perfectionibus repertis in Deo, secundum quorum primum est quidam modus substantialis, substantialiter subsistens, & diuinam naturam substantialiter afficiens; secundum alium ordinem ad terminum exprimit, & personam constitutam ad illum terminum refert.

Doctrina traditæ primum exemplũ in actione. Quæ doctrina potest aliquibus exemplis illustrari, primum in actione apparet, quæ non solum dicit habitudinem ad principium, sed etiam ad terminum, & non solum in prima, sed etiam in secundam habitudine à passione distinguitur, quia passio dicit ordinem ad termino, actio vero dicit ordinem ad terminum, cum exigentia essentiali ordinis ad principium.

190 *Secundũ in nostro intellectu.* Secundum exemplum in nostro intellectu inuenitur, qui secundum vltimam differentiam, per quam differt ab Angelico, non solum est discursiuus, sed etiam intellectiuus principiorum sine discursu; & tamen in hoc ab Angelico differt: nam Angelicus principia intelligit, sine discursu, & sine exigentia discursus circa conclusiones; intellectus tamen humanus taliter principia intelligit, sine discursu, quod exigit ex illis ad conclusiones discurrendo, procedere. *Tertium in voluntate nostra.* Voluntas etiam nostra secundum vltimam differentiam obtinet rationem naturæ, & rationem libertatis; & tamen ratio naturæ illi competens, differentialiter distincta est à ratione naturæ, quæ reperitur in brutis, eo quod in voluntate nostra est cum libertate connexa, secus autem in natura brutorum. *Quartũ in virtute morali.* In virtute etiam duplex conceptus inadæquatus differentialis reperitur, alter sumptus per ordinem ad subiectum, & alter per ordinem ad obiectum, & primus differentialis est ratione inclusionis secundi, & exigentiæ essentialis illius.

191 *Applicatur exempla.* Ita ergo in præsenti affirmamus in diuina relatione secundum vltimam differentiam illius duplicem reperiri conceptum, vtrumque inadæquatum, & vtrumque differentialem, scilicet formæ hypostaticè subsistentis, & respectus referendis ad terminum; primus à subsistentia absoluta distinguitur: quia ista in subsistendo consistit, non in exigendo referri, subsistentia autem relationis diuinæ taliter præstat subsistere, quod petit vlterius referri. Et sub primo conceptu personam Patris constituit præcedenter ad originem; sub secundo vero supra originem fundatur, & personam constitutam supponit.

192 *Sic accipiuntur Capreolus, & Ferrara.* Hæc, ni fallor, est sententia Capreoli *in 1. dist. 1. ad 1. 2. & 3. argumentum*, expositis tertio loco, vbi docet, relationem in diuinis considerari dupliciter, nempè, vt est forma indiuidualis, & quatenus est relatio, & sub prima ratione dare incommunicabilitatem, & personam constituere, sub secunda vero personam constitutam, & originem supponere. Et Ferraræ 4. *Contra Gentes cap. 26. circa finem*, vbi ait, quod paternitas cum sit, & forma incommunicabilis, & relatio, dupliciter potest concipi, scilicet sub ratione relationis, & sub ratione formæ incommunicabilis gerentis vicem omnium principiorum indiuiduantium in rebus creatis: considerata vt relatio, idest, vt exprimit ordinem ad Filium, distinguit Patrem à Filio relatiuè, non tamen constituit ipsum in hypostatico esse substantiali. Si autem consideretur in ratione formæ incommunicabilis, sic constituit hypostaticè; sed non distinguit à Filio relatiuè. Nec obstat ibi docere relationem constituere sub aliqua ratione absoluta; non enim loquitur de absoluto in esse rei, sed de absoluto in ratione obiecti significati. Quod verum constat esse ex dictis *disp. 81.* & in nullo alio consistit, quam in eo quod relatio concipitur vt constituens, non conceptu relatiuo, hoc est exprimente respectum ad terminum, sed conceptu absoluto, idest talem ordinem non exprimente.

Potest etiam in eodem sensu doctrina Caietani explicari de relatione concepta, & exercita; quia scilicet in relatione diuina duplex exercitium reperitur, vnum hypostaticè constituendi, & alterum respiciendi, vtrumque ab ipsa exhibitum secundum vltimam differentiam, qua differt ab entibus absolutis, quia vero dum primum intelligitur præstare, non intelligitur referentis in actu secundo, ideò inquit Caietanus, præstari à relatione vt concepta, idest, ab essentia relationis, non vt referente, seu vt communicabile constituente. In hoc tamen ab aliquibus D. Thomæ discipulis dissentimus, quod distinctionem non solum in exercitijs, seu effectibus, vel quasi effectibus formalibus relationis agnoscimus, sed etiam in ipsa relatione duplicem mediamur conceptum, nempè subsistentiæ, in quo non exprimitur, sed implicatur respectus ad terminum, in quo non exprimitur, sed implicatur ratio subsistendi. Et sub primo asserimus paternitatem exercere munus constituendi primam Trinitatis personam; sub secundo, autem, personam constitutam supponere; supra actiuam generationem fundari, & personam constitutam referre. Hunc etiam modum dicendi sequuntur Granadus, & Illustrissimus Araujo locis vbi supra relati, & ni fallor, cæteri D. Thomæ discipuli, parum, aut nihil ab illo dissident. 193 *Sic etiam potest accipi Caietanus.*

§. X.

Argumentis contra istam resolutionem occurritur.

Contra hunc modum dicendi plura extant argumenta. Primo arguitur: relatio namque diuina constituit personam secundum vltimum, & perfectissimum conceptum ex pertinentibus ad lineam personæ; sed *ad*, vt *ad* pertinet ad lineam personæ, & aliàs est vltimus, & perfectissimus istius lineæ conceptus: ergo relatio constituit sub expresso conceptu referentis. Minor pro prima parte probatur: iste conceptus dicit essentialiter rationem incommunicabilitatis diuinæ; sed in hac incommunicabilitate consistit ratio personæ: ergo pertinet ad lineam personæ. Et confirmatur primo: nam sequitur ex nostra doctrina relationem secundum quod dicit *ad* accidentaliter aduenire personæ diuinæ, siquidem illam constitutam supponit; consequens est contra D. Thom. *quæst. 10. de potentia art. 5. ad 12.* ergo nostra resolutio est falsa. Et confirmatur secundo: nam sequeretur personam Patris non esse simul natura, & intellectu cum Filio; consequens est contra D. Thomam *infra quæst. 42. art. 3. ad 2. & supra quæst. 33. art. 1. ad 3.* ergo idem quod prius. Probatur sequela, simultas naturæ, & intellectus relationis, cum suo correlatiuo, est ratione *ad*; sed Pater non constituitur per paternitatem secundum quod dicit *ad*, iuxta nostram resolutionem: ergo Pater vt constitutus in ratione personæ non est simul natura, & intellectu cum Filio. 194 *Arg. 1. Contra istam resolutionẽ. Conf. 1. Vrgetur 2.*

Respondeo, concessa maiori, negando primam partem minoris. Ad illius probationem distinguo maiorem: dicit rationem incommunicabilitatis primariæ, nego maiorem: secundariæ, supponentis aliam priorem, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris nego consequentiam: nam persona constituitur per primam incommunicabilitatem, hanc autem non præstat relatio sub expresso referenti conceptũ: nam vt sic supponit originem, & hæc supponit constitutam personam, & consequenter supponit incommunicabilitatem priorem, & personam constitutam, sicut relatio spiratoris quamuis incommunicabilis sit, non tamen personam constituit, quia illius incommunicabilitas, prima non est, sed aliam priorem supponens, & origo sub conceptu originis etiam est incommunicabilis, quia tamen priorem incommunicabilitatem ex proprio conceptu supponit, non constituit personam, sed illam præsupponit constitutam. 195 *Resp. arg.*

Ad primam confirmationem, nego sequelam, si propriè de accidenti loquatur: nam licet in sui expressione non constituat personam Patris, sed constitutam supponat, includitur tamen implicitè in conceptu constituente, & ab illo exigitur essentialiter, quod accidenti repugnat. Si tamen accidentaliter aduenire dicatur, quod formaliter non constituit personam, concedo sequelam, nec in hoc sensu D. Thomæ aduersatur, solum enim statuit discrimen inter paternitatem, & Filiationem ex vna parte, & communem spirationem, consistens in eo quod communis spiratio, nec vt referens, nec vt subsistens constituit personam, sed suo vtroque conceptu personam constitutam supponit, 196 *Ad 1 confirm.*

Pater-

Paternitas autem, & Filiatio quamuis sub expresso referentis conceptu non constituat, sub alio tamen, nempè formæ hypostaticè subsistentis constituunt.

197 *Ad 2.* Ad secundam, nego sequelam de simultate naturæ, concedo autem de simultate intellectus: nam simultas naturæ solum tollitur per naturæ prioritatem, quæ in causalitate consistit; id enim est alio prius natura, quod est causa illius, persona autem Patris, licet sit principium Filij, & prior origine Filio, non tamen est causa illius; ac proinde non est prior natura Filio. Simultas vero intellectus tollitur per oppositam prioritatem, scilicet per hoc, quod prius sit aliquid alio secundum nostram intelligentiam. Vt autem docet Diuus Thomas *in hac quæstione artic. 4. & quæst. 20. de potentia art. 3. in corpore, & in solutione ad vltimum*, paternitas vt constituens hypostasim Patris antecedit originem secundum nostrum modum intelligendi; & consequenter antecedit Filiationem, quæ ad originem consequitur. Paternitas vero vt relatio consequitur ad originem, & est simul intellectu cum Filiatione: cum ergo loco in contrarium adducto docet, paternitatem non esse Filiationem priorem secundum rationem, loquitur de paternitate sumpta adæquatè: non autem negat, quod secundum munus constituendi personam sit prior: filiatione secundum rationem, quod scitè Caietanus notauit *quæst. 42. art. 3. versu in responsione ad secundo*.

198 *Arg. 2.* Secundo arguitur: Paternitas sub expresso conceptu *ad*, est potens constituere personam Patris: ergo sub illo constituit. *Antecedens ostenditur 1.* Antecedens ostenditur primo: perfectissimus relationis conceptus est *ad*, vt *ad*; sed est potens, & potens constituere sub perfectissimo relationis conceptu: ergo sub conceptu *ad*. *Secundo.* Secundo ex Diuo Thoma *in hac quæst. articulo 2. ad 4.* ibi: *Dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum, quando est accidens, sed si relatio sit subsistens non præsupponit, sed secum fert distinctionem*, sed *ad* paternitatis, non est accidentale, sed subsistens, & substantiale: ergo non præsupponit distinctionem suppositorum; sed præbet talem distinctionem; & consequenter valet constituere personam diuinam, quæ est subsistens distinctum in natura diuina. *Tertio.* Tertio, non enim est minus de ratione actionis naturam supponere, quam de ratione relationis vt exprimentis *ad*, vel respectum *ad* terminum præsupponere personam; sed in sententia frequentiori apud Thomistas, actio intelligendi, quia substantialis est, & subsistens; non præsupponit constitutam naturam diuinam, sed illam primo metaphysicè constituit: ergo paternitas diuina, quæ relatio subsistens, & substantialis est, etiam sub expresso referentis conceptu potens, est constituere Patris personam.

199 *Quarto.* Quarto probatur: nam si non potest, maximè quia supra generationem fundatur secundum conceptum *ad*; sed etiam prout sic non fundatur supra generationem: ergo constituit personam. *Minor ostenditur 1.* Minor ostenditur primo: nam inter fundamentum, & relationem fundatam, debet esse ad minus virtualis distinctio; sed inter paternitatem vt exprimentem respectum, & generationem actiuam, non intercedit virtualis distinctio; alias essent in Deo plures relationes reales quam quatuor, cum generatio non in absoluto, sed in relatiuo consistat: ergo non fundatur supra illam.

Secundo. Secundo: nam licet relatio, quæ est accidens fundamentum supponat: secus autem quæ substantia est; sed *ad* paternitatis diuinæ, non est accidens, sed substantia subsistens: ergo non fundatur supra generationem. *Tertio.* Tertio: nam in sententia probabili, & quam veriorem censuimus *supra disp. 81.* generatio in aliquo absoluto consistit; sed inter paternitatem vt hypostaticè constituentem, & ipsam referentem, non potest aliquid absolutum mediare: ergo paternitas etiam sub conceptu expresso respicientis, non fundatur supra generationem.

200 *Denique prob. minor.* Denique probatur minor: nam fundamentum est id, medio quo relatio subiecto conuenit; sed generatio non est medium *quo* paternitas sub expresso referentis conceptu conuenit Patri: ergo sub hoc conceptu non fundatur in generatione. Probatur minor: paternitas sub conceptu respicientis, non conuenit Patri vt inhærens, sed vt subsistens; sed vt subsistens non fundatur, vt nos asseruimus: ergo vt conueniens Patri, non fundatur supra generationem.

201 *Resp. negando antecedens.* Respondeo negando antecedens. Ad probationem permissa maiori, vel nego minorem, vel illam distinguo: est potens constituere sub perfectissimo relationis conceptu pertinenti ad lineam hypostasis, concedo minorem: extra lineam personæ, nego minorem, & consequentiam; quia conceptus ille, vt probauimus, supra originem actiuam fundatur; cumque origo vt talis sit extra lineam personæ, vt videbimus, fit quod relatio vt referens, vel sub expresso referentis conceptu, sit extra lineam personæ, ac proinde quod quamuis in linea relationis, sic conceptus perfectissimus, nequeat constituere personam. Lineam namque relatiuam per nostros conceptus partimur in rationem formæ hypostaticæ, rationem originis, & rationem respicientis terminum partitione, distinctioneque inadæquata, & primus ille conceptus inadæquatus, est sub quo relatio constituit personam diuinam secundum quod à nobis apprehenditur per species personæ creatæ.

Ad secundam distinguo maiorem, & explico Diuum Thomam: sub omni relationis conceptu, nego maiorem: sub aliquo relationis conceptu, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: constituit personam sub conceptu formæ hypostaticæ concedo consequentiam: sub conceptu respicientis, nego consequentiam. Nec amplius Angelicus Doctor intendit, tantum enim vult statuere discrimen inter relationem, quæ est accidens, & illam, quæ est substantia, quod relatio accidentalis sub nullo sui conceptu constituit personam; quæ vero substantialis, & subsistens est, etsi vt referens non constituat, prout tamen est forma substantialiter subsistens constituit personam. 202 *Ad 2. antec. prob.*

Ad tertiam probationem dicatur, in sententia illa frequentiori apud Thomistas consequenter ab ipsis doceri, vel quod actio intelligendi non habet rationem actionis, nisi tantum grammaticaliter, vel quod de ratione actionis, non est egredi à principio, sed tantum esse vltimam actualitatem, in quo nulla ratio egressionis importatur. Vel denique actionem intelligendi dupliciter meditantur, nempè sub ratione egressionis, & *ab*, & sub ratione vltimæ, & perfectissimæ actualitatis in linea intellectuali, & asserunt constituere naturam diuinam *intelligere* per modum gradus, & vltimæ actualitatis, non autem per modum egressionis, & *ab*. 203 *Ad 3.*

Ex qua doctrina triplex resultat solutio: prima distinguendo maiorem: de ratione actionis grammaticalis, nego maiorem: de ratione actionis physicè, vel metaphysicè talis, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Secundo, negando maiorem: actio enim præsupponit principium, quia egreditur ab illo, cum tamen iuxta secundum modum dicendi de ratione actionis, vt sic abstrahentis à creata, & increata, non sit *ab*, vt *ab*, vel ratio egressionis, sed esse vltimam actualitatem; sit consequens, non esse ita de ratione actionis præsupponere principium, sicut de ratione relationis præsupponere personam. Ac denique respondeo iuxta tertium modum explicandi illam sententiam, concessa maiori, distinguendo minorem: sub conceptu egressionis, nego minorem: per modum gradus vltimæque actualitatis, concedo minorem, & nego consequentiam, sed tantum potest inferri, quod sicut actio intelligendi constituit naturam diuinam sub conceptu vltimæ actualitatis, non autem sub conceptu *ab*, egressionisque à principio: ita paternitas personam constituat, non sub conceptu expresso respicientis terminum, sed sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, & sic paritas saluatur. 204 *Ex doctrina tradita triplex resultat solutio.*

Ad quartam antecedentis probationem, concessa maiori, nego minorem. Ad cuius primam probationem respondeo tripliciter, primo distinguendo maiorem: virtualis distinctio in esse entis, vel in esse obiecti significati, concedo maiorem: in esse entis, nego maiorem, loquendo de distinctione virtuali adæquata: & sub eadem distinctio minoris, nego consequentiam. Pro quo recolenda est doctrina à nobis tradita *disput. 81.* vbi diximus significatum formale huius nominis *persona diuina*, in esse entis esse relatiuum, esse tamen in ratione obiecti absolutum. Ex quo sequitur, quod licet forma hypostatica, & relatio in Deo non differant adæquatè in esse entis, differunt tamen adæquatè in esse obiecti significati: nam inter absolutum, & relatiuum distinctio adæquata intercedit; & consequenter inter absolutum in esse obiecti significati, & relatiuum etiam in ratione obiecti, intercedit distinctio adæquata in esse obiecti. Idem dicimus de relatione r & origine actiua, quod nempè quamuis origo actiua, & relatio in esse entis non differant virtuali distinctione adæquata; in ratione tamen obiecti significati adæquatè distinguuntur: nam generatio, quamuis in esse entis sit relatio prædicamentalis; & consequenter à conceptu referentis in relatione reperto non differat distinctione adæquatæ, in ratione tamen obiecti significati non est relatio prædicamentalis, sed aliquid absolutum connexum cum termino genito. Vnde in ratione obiecti distinguitur adæquatè à relatione, vt relatio. 205 *Ad 3. antec. prob. respond. negando minorem. Ad 1. minoris prob. respond. 1.*

Vel secundo, distinguo maiorem: virtualis distinctio adæquata semper, nego maiorem: adæquata, vel inadæquata, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Nam licet Paternitas vt relatio, & Paternitas vt origo non differant distinctione virtuali adæquata, differunt tamen distinctioni virtuali inadæquata, & hoc sufficit vt sub vno conceptu, vel munere, supponatur, & fundet, sub alio autem conceptu, & munere fundetur. 206 *Resp. 2.*

Vel tertio, concessa maiori, nego minorem: nam generatio paternitatem fundans sub conceptu relationis, non in relatione, sed in aliquo absoluto consistit pro recto, vt diximus *supra disput. 71.* ac proinde virtualiter adæquatè à paternitate distinguitur. *Resp. 3.*

Ad secundam probationem minoris, distinguo maiorem: relatio, quæ est substantia, non supponit fundamentum adæquatè sum- 207 *Ad 2. prob. minoris.*

sumpta: & sub omni suo conceptu, concedo maiorem: sub aliquo sui conceptu, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: sub conceptu, & munere formæ hypostaticè subsistentis, concedo consequentiam: sub conceptu, & munere respicientis, nego consequentiam. Quæ distinctio ex dictis constat.

Ad 3. Ad tertiam concessa maiori, distinguo minorem: nequit aliquid absolutum absolutè sumptum mediare, concedo minorem, absolutum vt modificatum relatiuo, nego minorem, & consequentiam: nam generatio non consistit in actione intelligendi sumpta absolutè, sed in actu intelligendi vt modificato Paternitate, non sub expresso referentis conceptu, sed sub conceptu respicientis Filium vt genitum, licet autem absolutum, sumptum absolutè, nequeat mediare inter conceptum hypostasis, & conceptum respicientis Filium vt Filium in paternitate repertos, sumptum tamen vt modificatum relatione potest inter hos conceptus mediare.

208 *Si obijcias.* Si dicas: non possunt extrema minus inter se, quam à medio distingui; sed inter paternitatem vt referentem, & ipsam vt hypostaticè constituentem non est distinctio virtualis adæquata in esse entis: ergo nequit generatio inter istos conceptus mediare, quæ vt supponimus in absoluto consistit pro recto; & consequenter virtualiter adæquatè à paternitate distinguitur.

Resp. & solutio illustratur exemplis. Respondeo, negando maiorem, vt veram vniuersaliter: gratia namque vt auxilians non differt realiter à se ipsa vt iustificante, & tamen inter gratiam vt auxiliantem, & se ipsam vt iustificantem mediat contritio vltimo disponens ad gratiam, quatenus iustificantem, & præsupponens gratiam sub conceptu auxiliantis, cum ab illa vt sic procedat in frequentiori sententia apud Thomistas 1. 2. *quæst.* 113. *artic.* 8. Anima rationalis vt præbens gradum corporeitatis non differt realiter à se ipsa vt præstante gradum vegetandi, aut sentiendi; & tamen inter primum gradum, & alios mediant vltimæ dispositiones supponentes gradum corporeitatis, & ad alios gradus disponentes. Intellectio etiam vt dictio, non differt realiter à se ipsa vt contemplatio; & tamen Verbum, realiter ab intellectione distinctum, mediat inter istos duos conceptus in intellectione repertos, supponens conceptum dictionis vt à quo efficienter procedit, & præcedens conceptum contemplationis, vt medium, in quo intellectus contemplatur obiectum: quamuis ergo paternitas sub conceptu referentis, non distinguatur adæquatè virtualiter à se ipsa, vt forma hypostaticè constituente, poterit inter istos duos conceptus mediare generatio actiua, vt supponens conceptum formæ hypostaticæ, & antecedens conceptum expressum referentis, & terminum respicientis.

209 *Ad vlt. prob. minoris.* Ad vltimam probationem minoris, concessa maiori, nego minorem. Ad illius probationem nego maiorem, Paternitas namque sub expresso referentis conceptu, non conuenit Patri, vt inhærens, quia accidens non est, nec conuenit illi vt subsistens, quia rationem subsistentis non explicat; sed vt referens, & vt ipsum relatum ad Filium constituens, quod relatum esse, nequit intelligi, non præintellecto genuisse.

210 *Arg. 3.* Tertio arguitur: si paternitas non constitueret secundum quod dicit *ad*, sed sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, non constitueret sub ratione relationis, sed sub conceptu absoluto, vel sub conceptu abstrahente ab absoluto, & relatiuo; consequens est falsum: ergo Paternitas non constituit sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis. Probatur sequela, ratio subsistentis in paternitate intellecta non est relatiua, sed vel absoluta, vel abstrahens: ergo si constituit sub ratione subsistentis, non constituit sub ratione relatiua, sed absoluta, vel abstrahente. Antecedens probatur: si relatiua esset maximè quia imbibit conceptum *ad*, & cum illo connectitur, sed implicare respectum *ad* relatiuum, & habere connexionem cum illo, non sufficit vt ratio subsistentis, sit relatiua: ergo relatiua non est, sed vel absoluta, vel abstrahens à relatiua, & absoluta.

211 *Minor ostenditur 1.* Minor ostenditur primo: nam diuina essentia implicat in se relationes, & connectitur cum illis; & tamen conceptus essentiæ diuinæ, non est relatiuus formaliter sed aliquid absolutum: ergo quod subsistentia relationis imbibat in se respectum, & cum illo connectatur, non sufficit vt sit formaliter relatiua.

Secundo. Secundo: nam Filiatio distinguit hypostaticè Filium ab Spiritu Sancto, eo quod quamuis, non referat ipsum ad Spiritum Sanctum, connexiuè tamen dicit relationem spiratoris formaliter referentem; & tamen Filiatio non est formaliter in specie, vel quasi specie relationis spiratoris: ergo pariter quod subsistentia in paternitate inclusa imbibat in se respectum paternitatis ad Filium, & cum illo connectatur, non sufficit vt formaliter sit in linea relatiua, & in specie, vel quasi specie paternitatis.

212 *Resp.* Respondeo negando sequelam, ad illius probationem, nego antecedens. Ad illius probationem distinguo maiorem: quia imbibit, & connectitur cum conceptu referentis connexione, & inclusione adæquata, & conuertibili, concedo maiorem: non adæquata, nec conuertibili, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris nego consequentiam. Contra quam distinctionem non obstant duæ probationes minoris: nam diuina essentia, etsi imbibat in se relationes, & cum illis connectatur, cum nulla tamen illarum adæquatur, aut conuertitur, & ideò connexio essentiæ, cum relationibus non constituit illam formaliter relatiuam. Filiatio etiam, cum relatione spiratoris non connectitur connexione adæquata, & conuertibili: nam relatio spiratoris, non solum cum Filiatione, sed etiam cum paternitate connectitur. Et ideò connexio Filiationis, cum prædicta relatione, non sufficit illam constituere in specie, vel quasi specie relationis spiratoris. Ratio vero subsistentis in paternitate inclusa connectitur, cum *ad* paternitatis connexione adæquata, & conuertibili, & taliter paternitatem subsistentem constituit, quod in subsistendo non sistit, sed subsistentem constituit, vt referat tali respectu, & ideò est formaliter relatiua, non tantum genericè, sed specificè athomè, nempè relatione paternitatis.

Quarto arguitur: Paternitas sub ea ratione constituit personam Patris, & sub qua illum realiter à Filio distinguit; sed hoc præstat tantum sub expresso referentis conceptu: ergo sub hoc conceptu personam Patris constituit. Minor probatur: Paternitas sub ea ratione distinguit, sub qua relatiuè opponit, cum in Deo omnia sint vnum, vbi non obuiat relatiua oppositio, sed solum opponit relatiuè, quatenus explicat *ad*, & respectum ad correlatiuum: ergo solum sub hac ratione distinguit. Probatur minor: relatiuè opponere est ad oppositum correlatiuum referre; sed referre ad oppositum correlatiuum præstatur à relatione, quatenus explicat *ad*: ergo relatiua oppositio ab illa sub hac ratione præstatur. 213 *Arg. 4.*

Huic argumento responderi potest primo, aliam esse in diuinis personis rationem constituendi, & rationem distinguendi, vt constat in Filio, qui per Filiationem constituitur in ratione personæ, & tamen per illam non distinguitur realiter ab Spiritu Sancto, aliàs foret, vt maneret distinctus realiter ab Spiritu Sancto, dato per impossibile, quod non esset eius principium. Vnde quamuis Paternitas, non distinguat realiter Patrem à Filio sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, sed sub expresso referentis conceptu, nihilominus sub illo, & non sub isto, Patrem in esse Personæ constituit. Quæ solutio tribuitur Ferrariensi *quarto libro Contra Gentes capitulo vigesimo sexto*, & fundari potest in doctrina Caietani *supra quæstione trigesima sexta articulo secundo*, asserentis, illud commune principium, nempè idem esse constitutiuum, & distinctiuum rei ab omnibus alijs, solum esse vniuersaliter verum in entibus absolutis, non autem in relatiuis, differentia namque relationem constituens solum à suo correlatiuo distinguit distinctione reali. Vnde in sententia Caietani Filiatio personam Filij constituens, non distinguit realiter illum ab Spiritu Sancto, sed tantum à Patre. Et doctrina Vazquij *disputatione centesima quadragesima septima quarto numero trigesimo sexto*, vbi docet, solum id quod constituit reali constitutione debere realiter ab omni alio distinguere, quando autem constitutio, realis non est, sufficit quod ratione distinguat. Ex quo infert Filium, Filiatione non distingui realiter ab Spiritu Sancto, sed spiratione actiua, quamuis Filiatione constituatur in esse personæ. 214 *Prima solutio.*

Hæc tamen solutio, & doctrina non placet, & in primis falso tribuitur Ferrariensi, non enim negat relationem, ea ratione, qua constituit personam diuinam, illam realiter distinguere, sed tantum quod distinguat realiter relatiuè. Quod vero paternitas ea ratione, qua hypostasim Patris constituit, illam hypostaticè distinguat, non negat. Nec potest Caieno attribui, non enim negat Caietanus formam constituentem, etiam esse distinguentem, cum fateatur paternitatem constituentem Patrem, illum realiter à Filio distinguere, & in vniuersum doceat relationem à suo correlatiuo distinguere realiter. 215 *Falso attribuitur Ferrarien.*

Cuiuscumque tamen sit, displicet solutio tradita, & reijcitur primo: nam iuxta Diuum Thomam *quæstione nona de potentia articulo quarto*, persona diuina est subsistens distinctum in natura diuina: ergo ratio constituens personam in esse personæ, illam in ratione distinctæ constituit; & consequenter, illam realiter distinguit. Secundo: nam persona est rationalis naturæ indiuidua substantia, vel incommunicabilis subsistentia: ergo forma vltimo constituens personam, præbet illi realem incommunicabilitatem; sed realis incommunicabilitas est realis distinctio: ergo relatio ea ratione, qua personam constituit, illam realiter distinguit. 216 *Cuiuscumque sit reijcitur 1.* *Secundo.*

Tertio: nam in vniuersum, differentia vltimo aliquid constituens, necessario illud distinguit distinctione reali ab eo, à quo realiter distinguitur; sed paternitas vt forma subsistens, hypostaticè constituit personam Patris vt vltima, vel quasi vltima differentia: ergo vt sic illum realiter distinguit à Filio, & Spiritu Sancto. Minor est certa: nam constitutio personarum diuinarum, de qua nostra disputatio procedit, non est constitutio illarum in aliqua ratione communi omnibus personis communitate reali, vt sic enim prædicatis absoluti con- 217 *Tertio.*

conſtituuntur, ſed conſtitutio vltima, differentialiſque perſonarum inter ſe: ergo aſſerentes paternitatem in ratione formæ ſubſiſtentis conſtituere hypoſtaticè Patrem in ratione perſonæ, loquuntur de conſtitutione per modum vltimæ differentiæ, vel quaſi differentiæ.

Maior prob. 1. Maior autem oſtenditur primo: nam conſtituens aliquid in eſſe, illud etiam in ratione vnius conſtituit, & in ratione alicuius; ſed vnum eſt indiuiſum in ſe, & aliquid, eſt diuiſum à quolibet alio: ergo differentia aliquid conſtituens in eſſe, conſtituit etiam indiuiſum in eſſe, & diuiſum à quolibet alio; & conſequenter ſi eſt differentia vltimo conſtitutiua, eſt ab omni alio diſtinctiua. *Secundo.* Secundo: nam per id quod eſt commune, non poteſt aliquid vltimo, & differentialiter conſtitui: ergo differentia vltima aliquid conſtituens, non poteſt ipſi, & alijs eſſe communis, ſed proprium ipſius, illi competens, & alijs repugnans; ſed prædicatum vni competens, & alijs repugnans, illud ab omni alio diſtinguit: ergo differentia vltimo aliquid conſtituens in eſſe, illud realiter diſtinguit ab omni eo, à quo diſtinguitur realiter.

218 *Explicatur Difficultas.* Explicatur difficultas loquendo de Patre diuino in ſpeciali: Paternitas vt forma hypoſtatica non conſtituit Patrem genericè, vel quaſi genericè, hoc eſt in aliqua ratione Patri, & alijs perſonis communi, ſed vltimo differentialiter in aliquo eſſe Patri proprio, conueniente Patri, & repugnante Filio, & Spiritui Sancto: ergo paternitas vt forma hypoſtatica non eſt Patri, Filio, & Spiritui Sancto communis, ſed patri propria, hoc eſt, illi competens, & alijs perſonis repugnans; ſed quod Patri conuenit realiter, & alijs perſonis realiter repugnat, realiter Patrem ab alijs perſonis diſtinguit, ergo paternitas ſub eodem conceptu, quo Patrem in eſſe perſonæ conſtituit, illum realiter diſtinguit. Patet minor, prædicatum namque realiter affirmatum de vno, & realiter negatum de alio, realiter vnum ab alio diſtinguit; ſed eo ipſo quod paternitas, vt forma hypoſtatica conueniat realiter Patri, & repugnet realiter alijs perſonis, poteſt realiter affirmari de Patre, & realiter de alijs perſonis negari: ergo eo ipſo diſtinguit realiter Patrem ab alijs perſonis diuinis.

219 *Vera ſolutio aſſignatur.* Quare prætermiſſa hac ſolutione, ad quartum argumentum reſpondeo, conceſſa maiori, negando minorem. Ad illius probationem diſtinguo maiorem: ſub eodem conceptu diſtinguit, ſub quo relatiuè opponit, connexiuè, vel formaliter, implicitè, vel explicitè, concedo maiorem: ſub quo relatiuè opponit formaliter, & expreſſe tantum, nego maiorem, & ſub eadem diſtinctione minoris, nego conſequentiam: nam ſicut conceptus ſubſiſtentiæ in relatione repertus non eſt abſolutus, nec abſtrahens à relatiuo, & abſoluto, ſed formaliter eſt relatiuus; quia licet expreſſe non referat, nec exprimat conceptum *ad*, illum tamen implicitè includit, & cum illo connectitur, ita dicimus relatiuè opponere, & relatiuam oppoſitionem præſtare, non formaliter, & explicitè, ſed connexiuè & implicitè. Quod ſufficere, vt diſtinguat hypoſtaticè Patrem à Filio, conſtat clare in Filiatione, quæ Filium, non ſolum diſtinguit à Patre, ſed etiam ab Spiritu Sancto, vt docuimus *ſupra diſputatione nonageſimaſecunda*, & tamen non refert Filium ad Spiritum Sanctum formaliter, nec formaliter relatiuè opponitur ſpirationi paſſiuæ, ſed tantum ſubſtractiuè, & connexiuè; quia ſcilicet conſtituit Filium ſubſtractum referibile ad Spiritum Sanctum, & cum ſpiratione actiua formaliter referente connectitur.

220 *Replic.* Sed dices: relatio ſub eo conceptu, ſub quo conſtituit perſonam, non ſolum connexiuè, & ratione alterius, ſed etiam formaliter, & ratione ſui debet diſtinguere vnam perſonam ab alijs: ergo non ſolum connexiuè, & ratione alterius, ſed etiam formaliter, & ratione ſui debet relatiuè opponere. Patet conſequentia: nam diſtinctio illa non eſt abſoluta, nec abſtrahens, ſed determinatè relatiua; ſed diſtinctio relatiua idem eſt quod relatiua oppoſitio: ergo ſi vt conſtituens perſonam, non ſolum connexiuè, ſed formaliter etiam diſtinguit, vt conſtituens perſonam, non ſolum connexiuè, ſed etiam formaliter opponit oppoſitione relatiua.

221 *Reſp.* Reſpondeo, conceſſo antecedenti negando conſequentiam. Ad probationem, conceſſa maiori: diſtinguo minorem: diſtinctio relatiua idem eſt, quod relatiua oppoſitio, formalis, aut connexiua, implicita, vel explicita, concedo minorem: idem eſt quod relatiua oppoſitio, expreſſa, & formalis, nego minorem, & conſequentiam: nam ſicut conceptus ille formaliter eſt relatiuus quoad inadæquatam rationem relationis, quamuis non referat expreſſe, & formaliter, ſed implicitè, & connexiuè: ita diſtinctio hypoſtatica præſtita à relatione ſub illo inadæquato conceptu, eſt formaliter relatiua, non quia exprimat relatiuam formalem oppoſitionem, ſed quia illam implicat, & cum illa connectitur. Quæ doctrina etiam conſtat in eodem exemplo Filiationis diſtinguentis hypoſtaticè Filium à Spiritu Sancto, quæ tamen non opponit relatiuè explicitè, & formaliter Filium ad Spiritum Sanctum, ſed tantum ſubſtractiuè, & connexiuè; quia nimirum conſtituit Filium ſubſtractum referribile ad Spiritum Sanctum relatione ſpiratoris, & cum iſta relatione connectitur.

222 Denique arguitur: forma hypoſtatica Patrem conſtituens in eſſe perſonæ diſtinguitur virtualiter adæquatè à relatione paternitatis: ergo Paternitas ſub nullo ſui conceptu perſonam Patris conſtituit. Conſequentia tenet. Antecedens autem probatur primo: nam illa diſtinguuntur in Deo adæquatè virtualiter, quæ æquiualent perfectionibus creatis, realiter autem formaliter adæquatè diſtinctionis; ſed forma conſtituens Patrem in eſſe perſonæ, & Paternitas illum referens ad Filium, æquiualent perſonalitati, & paternitati creatis, quæ adæquatè realiter diſtinguuntur: ergo talis forma, & paternitas diuina diſtinguuntur inter ſe virtualiter adæquatè. *Denique arg.* *Antec. prob.* 1.

223 *Secundo.* Secundo probatur: illa namque in Deo diſtinguuntur virtualiter adæquatè quæ ſic ſe habent in ordine ad effectus, quos præſtant, ac ſi realiter differrent; ſed paternitas, & forma hypoſtatica Patris; ita ſe habent in ordine ad conſtituendam perſonam, & illam referendam ad Filium, ac ſi realiter diſtinguerentur: ergo diſtinguuntur inter ſe adæquatè virtualiter. Minor cum conſequentia tenet. Maior autem probatur: non enim alia ratione diſtinguimus virtualiter adæquatè iuſtitiam, & miſericordiam diuinam, niſi quia exercent propria munera, & ſic ſe habent in ordine ad Deum conſtituendum miſericordem, & iuſtum, ac ſi diſtinguerentur realiter inter ſe, & ſic de alijs attributis, inter quæ virtualem diſtinctionem agnoſcimus: ergo maior propoſitio in vniuerſum eſt vera; cauſalis namque vniuerſalem includit.

224 *Denique prob.* Denique probatur; ea namque de quibus verificantur contradictoria, diſtinguuntur virtualiter adæquatè, ſed de forma hypoſtatica, & de paternitate vt relatio eſt, verificantur contradictoria: ergo diſtinguuntur adæquatè virtualiter. Minor probatur conſtituere perſonam, & illam non conſtituere, ſunt prædicata contradictoria; ſed hæc verificantur de forma hypoſtatica, & de paternitate ſecundum quod eſt relatio, ſiquidem vt nos aſſerimus, conſtituit vt forma hypoſtatica; non autem ſecundum quod eſt relatio; ergo de paternitate ſub ratione formæ hypoſtaticæ, & de ipſa vt eſt relatio contradictoria verificantur.

225 *Primus modus dicendi impugnatur ex dictis.* Hoc argumentum petit vt explicemus, quænam diſtinctio verſetur inter paternitatem vt relatio eſt, & formam conſtituentem Patrem in eſſe perſonæ, & quod de paternitate aſſeremus, conſequenter erit de alijs relationibus aſſerendum. Quidam adæquatam virtualem diſtinctionem agnoſcunt, ſed iſti conſequenter dicere tenentur, vel perſonalitatem diuinam eſſe aliquid abſolutum, vel eſſe relationem tranſcendentalem, vel multiplicare relationes prædicamentales in Deo vltra quatuor; ac tandem paternitatem non conſtituere perſonam Patris in ſenſu formali, ſed tantum in ſenſu identico, quæ omnia ex dictis impugnata relinquuntur.

226 *Secundus modus dicendi reijcitur.* Alij per extremum inter paternitatem, quæ relatio eſt, & per modum formæ hypoſtaticæ, ſolum ſtatuunt diſtinctionem ex modo ſignificandi, ita vt ex parte obiecti nulla diſtinctio inueniatur, ſed eadem forma ſit, quæ ſignificata abſolutè, vt ſignificatur iſto nomine *perſona diuina*, aut *diuina perſonalitas*, perſonam Patris conſtituit. Prout vero ſignificatur ad modum relationis, non conſtituit illam, ſed conſtitutam ſupponit ex modo ſignificandi. Quorum ſententiam ex dictis etiam impugnata relinquitur. Primo: quia vt ex Diuo Thoma vidimus, *diſputatione octuageſima prima*, ſignificatum formale huius nominis perſona diuina eſt in eſſe obiecti formaliter abſolutum, ſignificatum autem formale nominis relatiui eſt etiam in eſſe obiecti formaliter relatiuum; ſed inter formaliter abſolutum, & formaliter relatiuum in eſſe obiecti ſignificati, diſtinctio aliqua obiectiua verſatur: ergo paternitas vt forma hypoſtatica, qua ratione Perſonam Patris conſtituit, & Paternitas vt referens, non ſolum ex parte modi ſignificandi, ſed etiam ex parte obiecti ſignificati aliqua ratione differunt.

Secundo: nam paternitas ſub ratione formæ hypoſtaticæ non exprimit reſpectum ad ſuum correlatiuum; ſed tantum illum inuoluit, & implicitè includit, ſub ratione tamen referentis explicat reſpectum ad terminum: ergo diſtinguuntur diſtinctione rationis obiectiuæ penes implicitum, & explicitum.

227 *Tertius modus dicendi.* Tertio, alij diſtinctionem rationis fatentur inter formam hypoſtaticam, & relationem diuinam, non tamen rationis ratiocinatæ, ſeu in ipſo obiecto fundata, ſed rationis ratiocinantis, fundata adæquatè in imperfectione noſtri intellectus. Sed nec iſti veritatem attingunt, etenim prædicta diſtinctio fundatur in eminentia diuina, ratione cuius vnica, indiuiſibilis entitas æquiualet pluribus perfectionibus creatis, nempè relationi, & perſonalitati, quæ in creaturis, realiter diſtinguuntur: ergo illius fundamentum non ſumitur adæquatè ex parte noſtri intellectus, ſed etiam ex parte obiecti, vt cum illo comparati; ac per conſequens non eſt diſtinctio ſolius rationis ratiocinantis, ſed etiam rationis ratiocinatæ.

228 *In ratione obiecti ſignificati diſtinguitur adæquatè.* Vnde conſequenter ad ea, quæ in diſcurſu huius tractatus tradidimus, aſſerendum videtur, paternitatem per modum formæ hypoſtaticæ, & per modum relationis differre in ratione obiecti ſignificati diſtinctione rationis ratiocinatæ adæquata; in ratione tamen entis diſtinctione rationis virtuali, aut eminentialis inadæqua-

dæquata. Primum patet: nam absolutum, & relatiuum adæquatè distinguuntur, in creaturis quidem realiter, in Deo autem virtualiter, & ratione ratiocinata; sed forma hypostaticè Patrem constituens est in ratione obiecti formaliter absoluta, paternitas autem vt referens est in ratione obiecti formaliter relatiua: ergo in ratione obiecti significati distinguuntur distinctione virtuali, & rationis adæquata.

229 *In ratione entis distinctionem in adæquata.* Secundum probatur, primo: nam si in esse rei, & entis differrent distinctione virtuali, & rationis adæquata, fieret primo personalitatem Patris, vel esse aliquid absolutum, vel relationem transcendentalem, vel prædicamentalem distinctam à paternitatem, quorum falsitas constat ex dictis. Fieret secundo, paternitatem non in sensu formali, sed in identico tantum constituere personam Patris, cuius contrarium ostendimus.

Secundo: nam distinguens realiter in diuinis, non potest non spectare ad lineam relatiuam prædicamentalem formaliter; sed paternitas vt forma hypostatica distinguit realiter Patrem ab alijs personis diuinis: ergo vt sic pertinet ad lineam relatiuam prædicamentalem formaliter; sed non est in illa vt genus: ergo est in aliqua specie; cumque non sit in specie, vel quasi specie à paternitate distincta, erit in specie, vel quasi specie paternitatis. Ex quo vlterius sequitur, non distingui à paternitate, quatenus referente distinctione virtuali adæquata; aliàs esset in Patre duplex paternitas virtualiter adæquatè distincta, sed tantum distinctione virtuali, & rationis inadæquata.

230 *Et ex his occurritur arg.* Et ex his ad argumentum respondeo, distinguendo antecedens: distinguitur virtualiter adæquatè distinctione virtuali in ordine ad formalem rationis in esse obiecti significati, concedo antecedens: distinctione virtuali adæquata in ordine ad distinctionem adæquatam rationis in esse rei, nego antecedens, & consequentiam. Ad antecedentis probationes, quatenus secundum membrum distinctionis oppugnant.

Ad 1. anteced. probationē. Respondeo ad primam, negando maiorem, vt in vniuersum veram: nam æquiualentia ad entitates creatas realiter distinctas, nec requiritur, nec sufficit ad distinctionem virtualem in Deo. Primum patet: nam inter veritatem, & bonitatem diuinam est distinctio virtualis adæquata; & tamen veritas, & bonitas creata, quibus æquiualent, realiter non distinguuntur. Secundum probatur: nam diuina omnipotentia æquiualent omnibus potentijs creatis, quæ realiter distinguuntur, & tamen non est multiplex virtualiter in Deo, aliàs essent admittenda plura attributa omnipotentiæ diuinæ. Similiter scientia Dei vnicum attributum; & tamen æquiualent omnibus scientijs creatis, inter quæ realis distinctio versatur: ergo ex eo quod relatio, & personalitas diuina æquiualeut entibus creatis distinctis, non sequitur distingui inter se virtualiter adæquatè.

231 *Ad 2.* Ad secundam probationem, nego maiorem, cuius falsitas ex eisdem exemplis conuincitur: nam omnipotentia vt continens eminentialiter hominem, & eadem vt eminentialiter constituens equum, sic se habet in ordine ad hominis, & equi productionem, ac si distinguerentur realiter istæ eminentiæ: & tamen non distinguuntur inter se virtualiter. Scientia Dei vt attingens obiectum metaphysicæ, & vt terminata ad obiectum phylosophiæ, sic se habet, ac si attingentiæ istæ realiter distinguerentur; & tamen inter illas non est virtualis adæquata distinctio: ergo ex eo quod personalitas diuina, & paternitas sic se habeant in ordine ad constituendum personam Patris, & illam referendi ad Filium, ac si realiter distinguerentur, non colligitur inter illas virtualiter adæquata distinctio. Nec solum ob istam causam misericordia, & iustitia virtualiter adæquatè distinguuntur, sed quia differunt ex se, & ex suis rationibus formalibus distinctione sumpta ex obiectis, & quia in Deo nequeunt realem distinctionem habere, virtualem retinent distinctionem.

232 *Ad 3.* Ad tertiam, nego maiorem, vt veram vniuersaliter: conceptus namque sanctitatis diuinæ, & conceptus intellectionis; aut radicis intelligendi non distinguuntur virtualiter adæquatè, & tamen vnitur diuinitas humanitati Christi sub conceptu formaliter illam sanctificantis sanctitate substantiali, & non vnitur formaliter sub conceptu intellectionis, nec radicis intelligendi, & amandi. De secunda Trinitatis persona verum est dicere, quod est Verbum creaturarum, & quod non est Filius illarum; & tamen ratio Verbi, & Filij non distinguuntur distinctione virtuali adæquata. Diuinitas vnitur mentibus beatorum vt species, non tamen vt intellectio, nec sub conceptu naturæ, & tamen in sententia probabili, species, intellectio, & natura, sunt vna, & eadem formalitas, absque virtuali distinctione adæquata. Ac denique, in Verbo Diuino, ratio egressionis, & ratio repræsentationis non distinguuntur virtualiter adæquatè, & tamen vniri potest mentibus beatorum vt Verbum, & non potest vniri sub ratione termini vitaliter egredientis: non ergo ex veritate duarum contradictoriarum infertur distinctio virtualis adæquata: ac per consequens, ex eo quod de paternitate, vt subsistente verificetur constituere personam, & negetur de eadem vt exprimente respectum *ad* correlatiuum non sequitur inter conceptum subsistentis, & conceptum referentis virtualis distinctio adæquata.

Imò nec in formis creatis colligitur, quod duplici exemplo monstratur: primum est in gratia habituali, in qua ratio principij auxiliantis, & ratio formæ iustificantis non distinguuntur virtualiter adæquatè; & tamen affirmatur de gratia sub conceptu auxiliantis antecessio ad actum Charitatis disponentem ad gratiam, negatur de gratia sub ratione iustificantis. 233 *Duplici exemplo in creatis probatur falsitas maioris.*

Secundum, in deformitate peccati, in qua ratio actualitatis, & entitatis, & ratio explicita deformitatis non distinguuntur virtualiter adæquatè, & tamen de conceptu entitatis in deformitate incluso, verificatur, quod causetur à Deo, & negatur de explicito deformitatis conceptu.

In quo autem distinctio virtualis consistat, non est nostri negotij examinare, sed tractari solet *supra disput. 5.* agendo de diuinis attributis; *& in disput. 75.* agendo de diuinis relationibus, breuiter tamen pro præsenti sufficiat asserere, illa distingui virtualiter adæquatè, quæ fundant respectu nostri intellectus distinctionem adæquatam rationis. Illa autem distinguuntur ratione adæquata, quæ intelligi à nobis possunt, quin vnum explicetur in alio, nec in illo implicitè includantur attenta sua ratione formali. Quod addo, quia ratione infinitatis omnes Dei formalitates se inuicem implicitè includunt; ratio autem formæ subsistentis hypostaticè, non ratione infinitatis, sed ex propria sua ratione formalis imbibit rationem respicientis, eo quod ex sua ratione formali, dicit realem distinctionem in Deo, & realem incommunicabilitatem. In Deo autem realis distinctio non potest aliunde oriri, quam ex reali oppositione relatiua, vel explicata, vel implicitè importata, & ideò ratio formæ hypostaticæ non distinguitur à conceptu respectus ad terminum distinctione virtuali adæquata, sed tantum inadæquata. 234 *Explicatur virtualis distinctio.*

§. XI.

Personas diuinas non constitui originibus, authoritate, & ratione probatur.

Sit tertia conclusio: *Personæ diuinæ non constituuntur originibus aut actiuis, aut passiuis.* Ita Authores quintæ sententiæ, & frequentius alij Theologi, illam docuit Diuus Thomas *locis vbi supra relatis.* Et suadetur primo ex Concilio Florentino *in oratione pro vnione habita à Besarion Patriarcha capit. 6.* vbi præmissa identitate reali relationis, & originis, sic habetur: *Ideò vtroque quidem modo distinguuntur diuinæ personæ, prius tamen, & principaliter secundum modum intelligendi per relationes, per quas etiam constituuntur personæ diuinæ, non enim generare, & genitum esse, quod quidem originis est, constituit principaliter personas, sed paternitas, & filiatio; siue Patrem, & Filium esse, quod relationis est.* Quibus verbis tacitè à Concilio approbatis manifestè docetur, quod licet, tam origines, quam relationes distinguant personas diuinas, non tamen illas constituunt origines, sed relationes. 235 *Prob. 1.*

Secundo probatur conclusio: nam constitutiuum personæ diuinæ est pro recto respectiuum, eum sit incommunicabile, & distinguens realiter personam, quod solum respectiuo potest competere; sed origo actiua in recto est aliquid absolutum, & solum de connotato importat respectum, & idem de origine passiua consequenter dicendum est: ergo origo, siue actiua, siue passiua non constituit personam diuinam. Minor probatur; etenim origo actiua idem est, quod actiua generatio; sed generatio non importat in recto respectum, sed aliquid absolutum; consistit enim in diuina intellectione, vt in Patre, siue connotata Paternitate, vt conditione, & complemento; sicut potentia generatiua in intellectu vt in Patre, de connotato in obliquo paternitate egrediente, vt cum frequentiori Thomistarum sententia docuimus *supra disp. 72.* ergo origo actiua in recto, non respectu, sed absolutum importat. Idemque ex consequenti est de origine passiua, v. g. passiua generatione dicendum; quod nempè consistat in intelligi passiuo vt in Filio, ingrediente filiatione in obliquo, & de connotato solum ibidem ostensum à nobis est. 236 *Secundo.*

Si opponas primo, nam sequitur ex ista ratione, origines non solum non constituere, verum etiam, nec distinguere personas diuinas; consequens aduersatur verbis Besarion Patriarchæ in prima probatione nostræ conclusionis adductis: ergo ratio ista falso fundamento nititur. Probatur sequela, absolutum non solum non constituit, sed nec distinguit personas diuinas, imò idcirco non constituit, quia distinguere non potest; sed ratio facta consistit in eo quod origines in absoluto consistunt: ergo nec constituunt, nec distinguunt personas. 237 *Si opponas 1.*

Respondeo distinguendo consequens: loquendo de originibus pro eo, quod important in recto, concedo sequelam: pro eo quod important de connotato, nego sequelam, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Verba autem Patriarchæ intelligenda sunt de originibus pro eo quod in obliquo, & de connotato important, & sic verum est, quod distinguant personas diuinas. 238 *Resp.*

Sed dices, loquendo de originibus pro eo quod important in obli- 239 *Replicab.*

obliquo, non solum distinguunt, sed etiam constituunt personas, sed verbis relatis docetur, distinguere, & non constituere: ergo perperam explicantur de originibus pro eo quod important de connotato. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: origo namque actiua, v. g. de connotato importat paternitatem; sed paternitas non solum distinguit, sed etiam constituit personam diuinam: ergo origines pro eo quod important de connotato, non solum distinguunt, sed etiam constituunt personas.

240 *Resp.* Respondeo negando maiorem. Ad probationem, distinguo maiorem: importat de connotato paternitatem, munere, & conceptu formæ hypostaticæ, nego maiorem: sub munere, & conceptu actionis, vel complementi actionis, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam paternitas constituit sub conceptu formæ hypostaticæ subsistentis, prout sic autem non connotatur ab origine actiua, sed sub munere complentis actionem generatiuam, sub quo Patrem in esse personæ non constituit, bene tamen distinguit.

241 *Si opponas 2.* Si opponas secundo, sequi ex ista ratione superfluè Diuus Thomam ad excludendas origines à constitutione personarum in Deo, confugisse ad hoc, quod significantur, non per modum formæ permanentis, & immanentis; consequens est falsum: ergo, & ratio tradita. Patet sequela: nam eo ipso, quod origines in absoluto consistant, quamuis significarentur, tanquam formæ immanentes, & permanentes, non valerent constituere porsonas diuinas, sicut nec illas distinguere; sed secunda nostræ conclusionis probatio sumitur ex eo quod in absoluto consistant: ergo superfluè D. Thomas confugit ad hoc, quod significantur, non per modum formarum permanentium, & immanentium.

242 *Resp.* Respondeo negando sequelam: ad probationem respondeo primo concessis maiori, & minori, negando consequentiam: nam quod ex pluribus causis à constitutione excluditur, rectè, ex qualibet illarum probatur, non vt ex causa vnica, & necessaria, sed vt ex causa sufficienti, cum ergo origines actiuæ, & passiuæ excludantur à constitutione diuinarum personarum; tum, ex eo quod in absoluto consistunt in recto; tum etiam ex defectu permanentiæ, & immanentiæ in personis constitutis: rectè ex qualibet ex his causis probatur personas non constituere, quamuis nulla illarum seorsim causa necessaria sit, sed sufficiens.

243 *Resp. 2.* Secundo respondeo distinguendo maiorem: non valerent constituere pro eo quod important in recto concedo maiorem pro eo quod important de connotato, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam sub vtraque ratione sint extra constitutionem diuinarum personarum, & ratione à nobis facta solum sub vna probatur; sit vt effugium Diui Thomæ non sit superfluum, sed necessarium ad hoc, quod tam pro recto, quam pro obliquo excluderentur origines à constitutione personarum diuinarum.

Resp. 3. Vel tertio responderi potest, D. Thomam vsum fuisse illis rationibus, vt à diuersitate sententiarum abstraheret. Cum enim duplex versetur sententia, vna docens origines in recto consistere in absoluto; alia docens consistere in respectiuo, vt independenter ab his sententijs excluderet origines à constitutione personarum, vsus fuit illis rationibus.

244 *Sed instabis.* Sed adhuc instabis: si namque Diuus Thomas sentiret origines consistere in absoluto pro recto aliquando illas à constitutione diuinarum personarum ex hoc capite exclusisset; sed numquam D. Thomas ex hoc principio illas exclusit à tali constitutione: ergo quia non consistunt in absoluto pro recto; & consequenter ratio nostra ex falso principio procedit.

Resp. tripliciter. Respondeo primo negando maiorem, non enim est necessarium, quod id quod ex pluribus causis à constitutione excluditur, ex omnibus illis probetur. Secundo respondeo, sententiam constituentem origines in absoluto pro recto, non certam, sed probabilem esse, & ideò D. Thomas vt exclusionem originum à constitutione personarum probaret, independenter ab hac, vel illa sententia, non fuit vsus illo principio. Vel tertio dicatur, quod cum exclusis originibus à constitutione diuinarum personarum pro recto, eo quod in absoluto consistant, restet illas à tali constitutione excludere pro eo, quod important de connotato, & hoc alia ratione Diui Thomæ probetur, idcircò compendio vtens, vsus fuit alia ratione; quæ illas à constitutione personarum excluderet sub vtraque consideratione.

245 *Tertio prob. conclusio.* Tertio probatur conclusio: nam constitutiuum alicuius rei debet significari vt manens in illa, non autem vt ab illa egrediens, vel tendens in illam, sed origo actiua significatur vt egrediens à persona; passiua autem vt tendens in personam: neutra autem vt manens in illa: ergo origo non est forma constituens personam.

Confirm. Quod amplius confirmari potest: nam constitutiuum rei habentis esse fixum, & permanens, debet significari vt fixum, & permanens, non vt viale, sed processio, tam actiua, quam passiua non significatur vt aliquid fixum, & permanens, sed vt habens esse viale; persona autem diuina significatur vt per permanens: ergo forma illius constitutiua non est relatio significata nomine originis, vel origo, siuè actiua, siuè passiua. Qua ratione vsus est D. Thomas *quæst. 40. art. 2.*

Quarto probatur conclusio: Filius non constituitur generatione passiua, sed filiatione: ergo Pater non constituitur in esse personæ generatione actiua, sed paternitate, & idem de Spiritu Sancto est dicendum. Vtraque consequentia constat: nam omnium hypostasum eiusdem naturæ eadem est ratio constitutionis, & distinctionis: ergo si Filius non constituitur generatione passiua, sed filiatione, nec Spiritus Sanctus constituitur in esse personæ per passiuam processionem: nec Pater per generationem actiuam, sed per proprias relationes. Antecedens autem probatur: nam origo, vel generatio passiua non est forma dans esse formaliter, sed via ad formam formaliter constituentem; Petrus namque v. g. non habet esse formaliter per suam natiuitatem, sed tantum vialiter, quia nempè natiuitate inducitur humanitas, illum formaliter constituens in esse hominis: ergo Filius non constituitur in esse personæ formaliter, natiuitate, aut passiua generatione, sed tantum vialiter, quatenus est via ad filiationem formaliter constituentem. Quo argumento vsus est D. Thomas *q. 8. de potentia art. 3.* 246 *Quarto prob.*

Denique probatur conclusio: Pater non constituitur in esse personæ per generationem actiuam, sed per paternitatem: ergo nec Filius, nec Spiritus Sanctus per passiuas processiones, sed per relationes constituuntur in esse personæ. Consequentia ex dictis tenet, quia vt docet D. Thomas loco nuper allegato, omnium hypostasum eiusdem naturæ eadem est ratio constitutionis, & distinctionis; & consequenter si prima Trinitatis persona non origine, sed relatione formaliter constituitur, idem erit de alijs personis dicendum. 247 *Denique prob. conclusio.*

Antecedens autem ostenditur primo: nam generatio actiua significatur, & concipitur à nobis vt actio, & consequenter vt egrediens à persona Patris; sed quod realiter ab aliquo egreditur, illud realiter constitutum supponit, & vt quod egrediens concipitur, intelligitur supponens personam, à qua per rationem egreditur: ergo generatio actiua, quatenus à nobis concipitur supponit personam Patris; & consequenter non constituit Patrem in esse personæ. *Antec. ostenditur 1.*

Secundo probatur: nam realiter eliciens actionem, realiter supponitur ante actionem constitutum: ergo per rationem eliciens, per rationem etiam supponitur constitutum ad propriam operationem; sed Pater vt persona distincta à Filio, licet non realiter, ratione tamen elicit generationem actiua: ergo ratione ad illam supponitur constitutus in esse personæ; & consequenter per illam non constituitur. *Secundo.*

Tertio: nam prius est aliquid constitui in esse, quam operari: ergo Pater prius concipitur constitutus in esse personæ, quam intelligatur operans, & generans Filium, ac per consequens per generationem non constituitur in ratione personæ. 248 *Tertio.*

Denique probatur: nam de ratione actionis est habere principium à quo egrediatur, vel realiter, vel per rationem, vt D. Thomas *quæst. 1. de potentia art. 1. ad 1.* sed generatio actiua est actio propria personæ Patris: ergo ratione nostra à persona Patris egreditur; at quod ab aliquo per rationem egreditur, illum per rationem constitutum supponit: ergo generatio præsupponit Patrem constitutum in esse personæ; & consequenter illum in esse personæ non potest per rationem constituere, de quo genere constitutionis nostra disceptatio procedit. *Denique prob. antec.*

Ex quibus præclusa manet solutio Aureoli apud Capreolum *in 1. distinct. 26. quæst. 1.* versu *contra secundam conclusionem*, asserentis, quod licet actiones nequeant constituere supposita, à quibus eliciuntur, actiones vero, quæ non sunt elicitæ, possunt supposita constituere; generatio autem diuina non est actio elicita, & ideò potest constituere Patris suppositum. Quæ solutio ex proximè dictis reijcitur: nam licet generatio diuina non sit actio elicita realiter, per rationem tamen elicitur, à nobisque vt elicita concipitur; sed actio elicita realiter, nequit realiter constituere suppositum à quo realiter elicitur: ergo actio per rationem elicita, vel concepta per modum elicitæ, non potest per rationem constituere suppositum à quo concipitur egredi; at disputatio nostra non de reali constitutione procedit, cum disquirimus, an originibus, an relationibus constituantur personæ: ergo in sensu disputationis non origines, sed relationes constituunt personas diuinas. 249 *Aureoli solutio præcluditur.*

§. XII.

Argumentis in contrarium occurritur.

Contra istam conclusionem arguitur primo authoritate Bessarion Patriarchæ in fauorem nostræ conclusionis adducta verbis superius relatis, quibus duo dicit quæ nobis aduersari videntur: primum est, *relationibus, & originibus distingui diuinas personas, quamuis principaliter relationibus*, sed distinctiuum & con- 250 *Contra conclusionem arg. 1.*

& constitutiuum est idem: ergo origines constituunt personas diuinas, licet minus principaliter. Secundum, quod docet est, *relationes principaliter constituere personas*, sed comparatiuum supponit absolutum conueniens vtrique extremo comparationis: ergo sentit origines constituere personas, quamuis minus principaliter.

Confirm. Quod amplius confirmari potest ex D. Thoma *in præsenti quæst. 14. art. 2.* vbi docet, melius dici, quod personæ distinguantur relationibus, quam per origines: ergo sentit vtrumque verè affirmari; sed distinctiuum, & constitutiuum est idem: ergo vtrumque potest dici, quod nempè constituantur originibus, relationibus, & si melius dicatur secundum.

251 *Resp. argum.* Respondeo, verba Patriarchæ allegata nobis in nullo aduersari, non quidem in primo dicto: nam constitutiuum non est idem, quod distinctiuum secundum, aut viale, sed quod distinctiuum, primarium, & formale; origo autem non est primum distinctiuum, & formale, sed secundum, & viale; generatio namque actiua, tametsi distinguat Patrem à Filio, non distinguit distinctione primaria, sed secundaria aliam distinctionem supponente præstitam à relatione per modum formæ hypostaticæ. Generatio autem passiua non distinguit formaliter, sed vialiter, scilicet per modum viæ inducentis filiationem formaliter distinguentem, & ideò neutra constituit propriam hypostasim. Nec item in secundo aduersatur: nam verum est relationibus, & originibus constitui, diuersimodè tamen; originibus passiuis vialiter; quia sunt viæ ad relationes formaliter constituentes: origine actiua etiam Pater constituitur à posteriori loquendo de prima constitutione personali, quia origo illam supponit, & ad illam consequitur, & formaliter in aliquo esse secundo, & consequuto ad primam constitutionem; relationibus autem primario formaliter, & permanenter constituuntur personæ diuinæ.

252 *Ad confirm.* Et ex his ad confirmationem constat solutio: nam verum est originibus, & relationibus constitui personas diuinas modo explicato, quod expressè à D. Thoma affirmatur, ex hoc tamen non sequitur in ratione personarum originibus primo, & formaliter constitui, vt constat ex dictis. Ex dictis etiam infertur, cur Patres quandoque originibus, quandoque relationibus asserant constitui personas, non enim hoc docent; quia sentiunt illis formaliter, & primo constitui personali constitutione, sed vel quia vialiter personas constituunt, vt in originibus passiuis contingit, vel quia demonstrant à posteriori personalem constitutionem, vt constat in actiua.

253 *Secundo arg.* Secundo arguitur: Filius constituitur in esse personæ per generationem passiuam: ergo Spiritus Sanctus per passiuam processionem, & Pater per generationem actiuam personaliter constituuntur. Consequentia tenet ex dictis: omnium namque hypostasum eiusdem naturæ est eadem ratio constitutionis, & distinctionis.

Antec. ostenditur 1. Antecedens autem ostenditur primo: nam passiua generatio non consistit in absoluto, sed in relatiuo pro recto; sed ideò generatio actiua non constituit Patrem in esse personæ, quia in aliquo absoluto consistit: ergo generatio passiua constituit personam Filij. Secundo probatur: nam primum distinguens, constituit; sed passiua generatio est, quæ primo distinguit Filium: ergo illum in esse personæ formaliter constituit. Maior sæpè à nobis est admissa. Minor autem probatur: nam passiua generatio distinguit Filium à Patre, cum conueniat personæ Filij, & repugnet personæ Patris, id autem, quod vni conuenit, & repugnat alteri, inter vtrumque distinguit; sed est prior filiatione: ergo primo distinguit.

254 *Resp. 1. ad primā probatione antec.* Respondeo negando antecedens, ad primam probationem respondeo primo negando maiorem; sicut enim generatio actiua est actualis intellectio vt in Patre, ingrediente in recto absoluta intellectione actuali, & paternitate in obliquo: ita generatio passiua est intelligi passiuum vt in Filio, in recto ingrediente passiuo intelligi quod absolutum est, & in obliquo filiatione. Quod fusè ostendimus *supra disp. 72.*

Secundo. Respondeo secundo, permissa maiori distinguendo minorem: ly *ideò dicente* causam sufficientem, concedo minorem: causam vnicam, & necessariam ad excludendam generationem actiuam à constitutione personæ, nego minorem, & consequentiam: cum enim causa adæquata non sit, restat alia ob quam passiua generatio excludatur à constitutione personæ Filij, nempè, quia non significatur vt forma permanens, & formaliter constituens, sed vt via ad formam formaliter constituentem.

255 *Ad 2. prob.* Ad secundam distinguo maiorem: primo distinguens in facto esse permanenti, constituit, concedo maiorem: primo distinguens in fieri, & esse viali, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam passiua generatio quantumuis repugnet Patri, & conueniat personæ Filij: & consequenter inter vtrumque distinguat, non tamen distinguit in facto esse permanenti, sed in fieri, & in esse viali, quandiu enim intelligitur generari passiuum, nondum intelligitur Filius habens esse in facto esse, sed veluti in fieri, & in via ad esse personæ in facto esse. Sicut quamdiù intelligitur generari passiuum hominis, nondum intelligitur homo, sed fieri hominis, & via ad essendum hominem.

256 *Replicabis.* Sed dices: licet generatio passiua per modum generationis, & sub explicito generationis conceptu, solum distinguat in fieri, & in esse viali, ipsa tamen vt subsistens, & secundum conceptum implicitum, distinguit distinctione permanenti, & distinguit prius, quam relatio filiationis: ergo sub hac ratione constituit Filij personam. Consequentia tenet ex dictis, minor manifesta videtur; nam generatio passiua vt subsistens non est filiatione posterior, nec simul cum filiatione: ergo est prior filiatione sub omni filiationis conceptu; & consequenter priusquam illa distinguit.

257 *Maior ostenditur 1.* Maior autem ostenditur primo, supponendo, quod origo passiua, quamuis non explicet reduplicatiuè, vt origo, rationem subsistentis, illam tamen implicitè includit, quod patet primo: nam omnis diuina formalitas est substantia, saltim implicitè: ergo substantialiter subsistens. Secundo: nam formalitas, quæ in creaturis est accidens, & inhæret, si reperiatur in Deo est substantialis, & subsistens, vt constat in sapientia, intellectu, relatione, & alijs diuinis formalitatibus, quæ non sunt accidentia inhærentia substantiæ, sed substantia subsistens; sed passiua generatio creata, etsi inhærentiam non explicet, illam tamen importat implicitè: ergo passiua generatio diuina, quamuis non explicet subsistentiam, illam tamen implicitè importat. Denique id ipsum patet à paritate, relationis diuinæ, quæ licet rationem subsistentiæ non explicet, illam implicitè dicit: ergo pariter origo passiua. Hoc supposito probatur maior dupliciter, primo: nam ratio viæ, & fieri conuenit origini passiuæ secundum conceptum explicitum passiuæ egressionis: ergo vt subsistens subsistentia, quam importat implicitè, non constituit in esse viali, nec vialiter distinguit, sed in facto esse, & permanenti.

258 *Secundo.* Secundo: nam licet relatio pro explicito, vel per modum relationis, solum relatiuè distinguat, non vero hypostaticè, & personaliter, sub conceptu subsistentis, quem implicitè importat relatio, præstat distinctionem, non relatiuam relatiuè, sed hypostaticam, & personalem: ergo pariter origo passiua, quamuis sub expresso conceptu solum distinguat vialiter, sub conceptu subsistentis, quem implicat, permanenter poterit distinguere, & veluti in facto esse; & consequenter sub hoc conceptu, & munere præstat distinctionem permanentem, & primam.

259 *Solutio Capreoli.* Huic argumento responderi potest primo ex doctrina Capreoli *in 1. distinct. 26. quæst. 1. ad 2.* argumentum Aureoli contra secundam conclusionem, vbi hanc differentiam constituit inter paternitatem, v. g. & originem, vel actiuam, vel passiuam; quod licet paternitas per modum paternitatis, & sub conceptu relationis non constituat personam, sicut nec origo per modum originis, & in hoc æquiparentur relationes, & origines. Cæterum paternitas potest concipi vt forma inexistens non egrediens, nec in aliud tendens vt via, sed vt eadem cum diuina essentia, & sic potest constituere personam. Generationi autem, tam actiuæ, quam passiuæ, repugnat sic concipi; cum in sua ratione importet oppositum, & ideò origo non potest intelligi vt constitutiua, nisi intelligatur sub opposita sibi ratione. Iuxta quam doctrinam respondendum est argumento negando suppositum antecedentis: nam intelligere originem vt subsistentem, & vt formam inexistentem, est terminos implicare.

260 *Impugnatur 1.* Hæc tamen solutio ex dictis redditur difficilis, primo; nam licet origini sub expresso conceptu repugnet concipi vt inexistens, sub implicito tamen non repugnat illi sic concipi; sed idem conuenit relationi: ergo differentia tradita non subsistit. Minor patet: nam relatio non explicat in existentiam, vel subsistentiam, sed tantum implicitè inexistit, vel subsistit: ergo sub explicita ratione nequit concipi vt inexistens, vel vt subsistens. Maior autem eadem paritate probatur; licet namque relationi secundum conceptum explicitum repugnet concipi vt subsistens, vel vt in existens, non tamen illi repugnat secundum id, quod importat implicitè: ergo quamuis origini passiuæ repugnet secundum id, quod explicat, concipi vt subsistens, vel vt inexistens, non tamen repugnabit illi sic concipi, secundum id, quod importat implicitè.

261 *Secundo.* Secundo: nam ideò relatio diuina potest concipi vt forma inexistens, vel subsistens, quia licet tantum explicet respectum ad terminum, implicat tamen inhærentiam, in creatis, & Deo subsistentiam; sed etiam origo, quamuis solum explicet rationem viæ, implicat tamen origo creata inhærentiam, & diuina subsistentiam, vt vidimus: ergo non repugnat illi concipi vt forma inexistens; & consequenter neque vt forma constituens.

Confirm. Et augetur difficultas: ideo namque relatio vt inexistens concepta non concipitur sub opposita sibi ratione; quia licet non explicet rationem formæ inhærentis, aut subsistentis, hanc ta-

men implicitè importat, sed etiam origo, quamuis hæc non explicet, illa tamen implicitè dicit, vt manet probatum: ergo concepta vt forma inexistens, subsistens, & constituens, non concipitur sub opposita sibi ratione.

262 *Caietan. resp. tripliciter.* Caietanus *in præsenti q.40. art.4. ad finem*, triplici solutione respondet; primo, oppositum opinantes, nempè originibus constitui personas, non distinguere de origine, hoc, vel illo modo concepta, sed absolutè affirmare personas diuinas originibus constitui. Vnde probando non constitui originibus secundum conceptum originum, sufficienter obtinetur intentum. Secundo respondet, relationem realem secundum propriam rationem, non solum adesse, sed etiam esse; ac proinde, licet secundum quod adest, non concipiatur vt forma, secundum quod est, potest concipi vt forma constituens. Origo autem etiam vt realis, viæ tantum habet rationem, & ideò repugnat illi concipi vt forma constituens. Tertio respondet, ideò affirmari personas constitui relationibus, negari constitui originibus; quia Patres duo tantum genera recognoscunt in Deo, nempè substantiæ, & ad aliquid; quod si communis doctrina genera actionis, & passionis constituisset in Deo, & non relationes, proculdubio origo affirmaretur constituens, & postea distingueretur in duplicem actum, nempè constituendi hypostasim, & exercitium originandi.

263 *Contra 1. solutioni obstat.* Sed etiam omnes istæ solutiones difficiles redduntur ex dictis; prima quidem: nam licet opinantes oppositum non distinguant de originibus hoc, vel illo modo conceptis, sed absolutè defendant originibus constitui; tamen D. Thomas de originibus sub quouis conceptu originum negauit esse personarum constitutiuas, alias nullum discrimen inter origines, & relationes statuisset in ordine ad actum constituendi personas: ergo vt mens D. Thomæ saluetur, debet dari ratio, cur relatio affirmetur constituens, licet non per modum relationis, sed per modum formæ hypostaticæ, & id de originibus negetur.

264 *Contra 2. obstat.* Secundo, ex eo quod: nam ideò relatio realis, non solum adest, sed etiam est; quia relatio realis creata realiter subiecto inhæret, relatio autem diuina, verè, & realiter subsistit, quamuis nec relatio creata explicet inhærentiam, nec diuina subsistentiam; sed origo realis creata, verè, & realiter inhæret, quamuis inhærentiam non explicet, & origo diuina, verè, & realiter subsistit, quamuis subsistentiam non explicet: ergo origo realis vt sic, non solum habet rationem viæ, sed etiam realiter est; & consequenter potest rationem formæ constituentis sortiri, & concipi vt forma diuinam personam constituens.

265 *Contra 3. opponitur.* Denique tertia solutio, cui præcipuè Caietanus acquieuit, ex eo redditur difficilis: nam licet secundum Boetium, & communem Patrum doctrinam, affirmetur in Deo genus ad aliquid, non tamen negantur genera actionis, & passionis in Deo, imò potius affirmantur, cum omnes Patres concedant processiones actiuas, & passiuas in Deo: ergo quamuis concedamus personas constitui relationibus, non est cur negemus, constitui etiam originibus, sumptis per modum formæ hypostaticæ.

266 *Ferrara resp. dupliciter.* Ferrariensis *lib.4. Contra Gentes cap 26. ad finem*, duas adhibet solutiones, in prima conuenit cum secunda Caietani, docens principium constitutiuum personæ debere esse incommunicabile, & significari per modum formæ intrinsecæ, quorum vtrumque conuenit paternitati diuinæ; est enim incommunicabilis pluribus, & significatur per modum formæ, non quidem in quantum relatio absolutè, sed in quantum realis relatio diuina. Origo autem, nec in quantum origo absolutè, nec in quantum origo realis diuina significatur vt forma, sed vt via quædam à re, vel ad rem, & ideò quamuis sit incommunicabilis non est forma constituens personam. Secundo respondet, principium constitutiuum personæ duo præstare debere, ipsam constituere in esse, & etiam in esse distincto, quorum vtrumque conuenit relationi, & ideò affirmatur de illa constituere personam diuinam: origo autem non distinguit formaliter, sed tantum vialiter, & ideò non potest affirmari de origine, quod constituat personam diuinam.

267 *Quæ obstant contra vtrámque solutio.* Sed contra primam solutionem facit: ideò namque relatio realis, vt realis, significatur vt forma, quia vt realis, vel inhæret, vel subsistit; sed etiam origo realis vt realis vel inhæret vt origo creata, vel subsistit vt origo diuina: ergo origo vt realis significatur vt forma. Si fortè dicatur, originem realem vt realem non explicare inhæsionem, nec subsistentiam, sed tantum realem egressionem, & realem viam à re, vel ad rem; relatio autem vt realis explicare inhærentiam, vel subsistentia, & ideò secundum explicitum relationis realis conceptum significari relationem vt formam. In contrarium obstat: nam sicut origo vt sic constituitur per rationem viæ; ita relatio vt sic per conceptum respicientis terminum: ergo si respicientia termini per hoc, quod contrahatur ad rationem realia respicientiæ termini, explicat, & non solum implicat inhærentiam ad subiectum, aut realem subsistentiam: pariter via contracta ad rationem viæ realis explicabit realem inhærentiam, aut realem subsistentiam, vel si potest concipi ratio realis viæ realiter egredientis à principio, aut realiter tendentis ad terminum, nullo istorum explicato, cur etiam, absque expressione inhærentiæ, aut subsistentiæ realis, non poterit concipi realis termini respicientia? Deinde contra secundam solutionem facit: nam generatio passiua conuenit Filio, & repugnat alijs personis; sed id, quod vni conuenit, & alteri repugnat, inter vtrumque distinguit: ergo origo passiua distinguit.

268 *Recentiorū solutio.* Denique alij Recentiores respondent, ideò relationem sub conceptu subsistentis implicitè ab ipso importato subinduere rationem formæ hypostaticæ constituentis personam: secus autem originem, quia relatio significatur vt aliquid habens esse fixum, permanens, & completum; origo vero non ita, sed per modum fluxus, & vt habens esse in fieri, & incompletum. Vnde D. Thomas nomine formæ intrinsecè non intellexit formam intrinsecæ conuenientem, sed formam in facto esse completo, & permanenti.

269 *Contra hanc solutionem obstat.* Cæterum, quamuis hæc solutio, sicut & præcedentes veram contineat doctrinam, adhuc tamen obstat contra illam; significari originem, prout in fieri, prout in egredi, & prout habentem esse incompletum, solum obstare constitutioni personæ per originem secundum conceptum explicitum: ergo secundum conceptum subsistentis, quem implicitè importat, sortiri poterit rationem formæ hypostaticæ, personamque constituere, non obstante illo modo significationis. Probatur antecedens: quod relatio explicet tendentiam ad terminum, & pro explicito illi, repugnet constituere personam, non impedit, quo minus secundum conceptum implicitum apta sit ad personam constituendam: ergo pariter, quod origo explicet aliquid viale, & non permanens, cui rationi repugnet personæ constitutio secundum conceptum explicitum, non impediet, quominus apta sit ad personam constituendam secundum conceptum subsistentis, quem implicat. Patet consequentia: nam loquendo secundum explicitum, non minus repugnat tendentiæ ad terminum constitutio personæ, quam conceptui viæ à re, vel ad rem, licet ex diuersis principijs: ergo si repugnantia constituendi personam competens tendentiæ relatiuæ secundum conceptum explicitum, non reddit illam impotentem, constituere secundum rationem implicitam in illa: pariter repugnantia ad constituendum conueniens origini, & viæ, pro eo quod explicitè dicit, non reddet ipsam incapacem constituendi, secundum rationem subsistentis importatam implicitè.

270 *Resp. arg. & traditæ solut. ad concord. reducitur.* Censeo in his solutionibus parum, aut nihil differentiæ versari, posseque ad nostram reduci. Respondeo ergo ad obiectionem factam, negando maiorem: ad primam probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam: nam licet explicitè solum importet rationem viæ, & non subsistentiam; ista vero, quam implicat, importat etiam non per modum permanentis, & habentis esse completum, sed per modum fluxus, & habentis esse incompletum. Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam respicientiæ termini, quam relatio explicat, non repugnat inhærentia ad subiectum, vel subsistentia, imò taliter relatio explicat respectum ad terminum, quod alterum horum petit inhærentiam, relatio creata, & subsistentiam diuina: petit enim relatio creata prius inhærere vt referat, & diuina prius subsistere: conceptus autem explicitus viæ non petit permanentiam implicitam, vt constat in passione creata, quæ quamuis pro explicito inhæreat, non tamen permanenter inhæret, sed influxu, & transeunter. Idemque de origine passiua est dicendum, quod nempè explicat rationem viæ, & licet implicet subsistentiam, & reuera permanens sit, ex vi tamen conceptus, quem explicat, non exposcit permanentiam, quam tamen postulare deberet vt secundum conceptum implicitum subinduere posset rationem formæ hypostaticæ. Et hoc est, quod docuit Capreolus, nempè, non posse originem concipi vt formam constituentem personam, nisi concipiatur sub opposito sibi prædicato, quia vt sic conciperetur deberet intelligi, vt forma habens esse permanens, quod etiam pro implicito repugnat origini.

271 *Impugnationes soluuntur.* Contra quam solutionem non obstat prima impugnatio: nam licet pro implicito concipiatur origo inexistens, vel subsistens, non tamen concipitur vt permanenter inexistens, vel subsistens. Nec secunda ob eandem rationem: nam relatio secundum conceptum implicitum inexistit, vel subsistit: permanenter: origo autem, quamuis pro implicito inexistat, vel subsistat, non tamen subsistit, seu inexistit permanenter, & completè, sed vialiter, & incompletè attento conceptu explicito, qui potest inhærentiam petere, sed non permanentiam. Sic etiam intellecta secunda solutio Caietani verissima est, quod scilicet relatio non solum adest, sed etiam est permanenter, & fixè. Origo autem, quamuis sit sub implicito conceptu, non est permanenter, etiam pro implicito vt exacto ab explicito. Et in eodem sensu prima solutio Ferrariensis est accipienda.

Tertio

272 *Arg. 3.* Tertio arguitur: generatio actiua constituit Patrem in esse personæ: ergo passiua constituit in esse personæ Filium, & Spiritum Sanctum. Consequentia tenet ex dictis: nam vt docet Diuus Thomas *quæst. de potentia sæpè allegata*, omnium hypostasum eiusdem naturæ eadem est ratio constitutionis, & distinctionis: ergo si hypostasis Patris constituitur generatione actiua, Filius, & Spiritus Sanctus constituuntur originibus passiuis. Antecedens autem probatur: nam primum alicuius rei distinctiuum, est etiam eius constitutiuum sed generatio actiua distinguit Patrem ab alijs personis diuinis, cum illi competat, & alijs personis repugnet, & alias est prior relatione paternitatis, & consequenter primo distinguit: ergo constituit Patrem in esse personæ.

273 *Resp.* Respondeo negando antecedens, ad probationem, concessa maiori, distingno secundam partem minoris, præcedit relationem paternitatis sub explicito referentis conceptu, concedo minorem: sub conceptu formæ hypostaticè subsistentis, nego minorem, & consequentiam: quia licet distinctio præstita Patri ab origine actiua sit prior illa, quam præbet relatio vt referens, non tamen est prior illa, quam præstat personæ Patris paternitas vt forma hypostaticè subsistens; & consequenter non origine, sed paternitate sic sumpta, constituitur Pater in ratione primæ personæ.

274 *Difficultas insurgens.* Sed contra istam solutionem consurgit eadem difficultas, quæ de origine passiua: nam licet generatio actiua sub explicito conceptu egressionis, & viæ, supponat Patrem constitutum in esse personæ, sub conceptu tamen subsistentis, quem implicitè importat, non supponit, sed constituit: ergo nulla est differentia inter paternitatem, & generationem actiuam quoad hoc, quod constituere personam, quandoquidem vtraque constituit secundum conceptum implicitum, & neutra secundum explicitum. Antecedens probatur: quamuis paternitas sub explicito conceptu respicientis non constituat personam Patris, sed constitutam supponat: sub conceptu autem subsistentis, quem imbibit, constituit per nos personam: ergo pariter, quamuis origo actiua sub explicito conceptu egressionis, & viæ, non constituat, sed supponat personam, sub conceptu vero subsistantis, quem implicat, personam poterit constituere.

275 *Resp. 1.* Huic obiectioni respondetur primo ex dictis in solutione secundi argumenti, negando antecedens: ad illius probationem, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam respicientia termini, quam paternitas explicat, petit inhærentiam, vel subsistentiam per modum formæ permanentis, quam implicitè importat, & ideò quamuis sub explicito conceptu respicientiæ termini non constituat personam, constituit tamen secundum conceptum implicitum. Egressio autem, & ratio viæ, quam explicat origo actiua, licet petat inhærentiam, vel subsistentiam, non tamen illam petit per modum formæ permanentis, & habentis esse fixum, & completum, sed per modum fluxus, & habentis esse viale, & incompletum, & ideò nec secundum explicitum, nec secundum conceptum implicitum potest origo actiua constituere personam.

276 *Secunda solutio est Nazarij.* Secundo respondet Nazarius *in hac quæstion. artic. 2. controu. 1.* aliud statuendo discrimen, nam licet relatio, & origo actiua explicent respicientiam termini, distinguuntur tamen in hoc, quod generatio actiua explicat respicientiam termini, quasi deferendo subiectum, quod denominatur ab illa, & in aliud transeundo. Cæterum relatio explicat respicientiam termini, non deferentem, sed potius afficientem subiectum, illudque ad terminum referentem, ideoque relatio potest sub aliquo sui conceptu, vel munere subinduere rationem formæ constituentis personam: secus autem origo actiua.

277 *Contra illam obstat.* Sed contra hanc rationem discriminis obstat: nam licet actio transiens explicet respectum ad terminum deferentem subiectum actio tamen immanens non defert subiectum denominatum, sed manet in illo: nam per immanentiam in subiecto à transeunte distinguitur; sed generatio actiua diuina non est actio transiens, sed immanens: ergo non explicat respicientiam deferentem, sed potius afficientem subiectum, & in illo manentem; & consequenter ex isto capite non repugnat illi subinduere rationem formæ constituentis personam diuinam.

278 *Si resp.* Si fortè dicatur, quod licet origo actiua sit re ipsa actio immanens, non tamen significatur vt immanens, sed potius vt actio transiens, eo quod à nobis concipitur per speciem generationis creatæ, & ad instar illius, generatio autem creata non est actio immanens, sed transiens.

In contrariū obstat. In contrarium obstat: nam diuinæ processiones concipiuntur à nobis per species illorum actuum, ad quorum analogiam probantur; sed non probantur ex analogia actionum transeuntium, sed immanentium, vt constat ex D. Thoma *supra quæst. 27.* vbi ex analogia processionis Verbi in nobis, probat processionem Verbi Diuini, & ex analogia impulsus, quem voluntas nostra producit, probat processionem Spiritus Sancti: ergo non concipiuntur per speciem actionum transeuntium, sed immanentium, intellectus, & voluntatis creatæ.

279 *Vera solutio.* Vnde hac solutione in sua probabilitate relicta, respondetur tertio, & melius, aliud statuendo discrimen; excluso namque primario alicuius rei conceptu à constitutione personæ, necessario etiam excluditur conceptus consequutus ad primum; qui illam constitutam supponit. Hæc autem est differentia inter relationem, & actionem immanentem, quod relatio prius intelligitur inhærens, & afficiens subiectum, quam referens; & consequenter relatio diuina prius à nobis concipitur subsistens, quam referens. Et ideò, quamuis explicitus referentis conceptus excludatur à constitutione personæ, non inde intelligitur exclusus conceptus subsistentis, quem implicitè importat relatio. Actio autem immanens prius intelligitur egrediens à principio, quam inhærens subiecto; & consequenter origo actiua diuina prius concipitur egrediens, quam concipiatur subsistens. Cumque sub conceptu egressionis non constituat, sed supponat constitutam personam, sub nullo sui conceptu potest illam constituere: nam si primus eius conceptus præsupponit personam constitutam, omnes alij posterius se habentes supponunt illius constitutionem.

280 *Nō potest hac doctrina origini passiua accomodari.* Quæ doctrina si posset origini passiuæ applicari omnis difficultas circa differentiam relationis, & originis in ordine ad constituendam personam cessaret, sed non potest illi accommodari, eo quod, quamuis prior sit conceptus viæ in origine passiua, quam conceptus inhærentiæ, vel subsistentis, & conceptus viæ non constituat personam, non tamen non constituit, quia supponat personam constitutam, sed quia antecedit illius constitutionem. Vnde quamuis prior conceptus non constituat personam diuinam, non inde colligitur conceptum subsequutum ad illum, illoque posteriorem exclusum esse à personæ constitutione.

281 *Si opponas.* Si dicas, prius aliquid intelligitur constitutum in se, quam intelligatur in ordine ad aliud: ergo prius generatio actiua diuina concipitur in se constituta, quam intelligatur per modum viæ in ordine ad terminum; & consequenter vt subest illi primo conceptui valebit constituere personam, quamuis sub conceptu egressionis personam constitutam supponat.

Resp. Respondeo distinguendo antecedens: quando res constituta essentialiter in absoluto consistit, concedo antecedens: quando consistit in respectu ad aliud, nego antecedens, & consequentiam: nam generatio essentialiter consistit in egressione à principio, vnde non potest intelligi in se, nisi intelligatur in ordine ad principium, cum illius esse in hoc ordine egressionis consistat. Cumque ratio ista egressionis prior sit in actione, quam immanentia in subiecto, egreditur enim vt maneat; fit vt sub conceptu immanentis, personam etiam constitutam supponat; relatio autem non refert vt insit, sed inest vt referat, ac proinde prius inhærens, quam referens intelligitur. Ex quo vlterius fit, quod quamuis vt referens personam constitutam supponat, non inferatur, sub conceptu alio priori præsupponere illius constitutionem.

282 *Quarto arg.* Quarto arguitur, & instatur contra hanc solutionem: non minus est de ratione actionis naturalis præsupponere naturam, quam de ratione actionis personalis præsupponere personam; sed actio naturalis subsistens non petit præsupponere naturam, sed illam primo constituit: ergo actio personalis subsistens, qualis est generatio actiua diuina, non supponit, sed constituit personam diuinam. Maior patet: nam ideò actio personalis petit personam supponere, quia procedit ab illa; sed etiam actio naturalis procedit à natura: ergo non minus petit actio naturalis præsupponere naturam, quam personalis personam. Minor autem probatur: nam in sententia frequentiori apud Thomistas *supra quæst. 14. art. 1.* intelligere diuinum constituit naturam Dei; sed diuinum intelligere est actio naturalis vitalis: ergo actio naturalis subsistentis non supponit constitutam naturam, sed illam primo constituit.

283 *Resp. Suarez.* Huic argumento Suarez *lib. 7. de Trinitate cap. 6.* respondet, intelligere diuinum non esse constitutiuum Dei sub conceptu egressionis, & vt habet esse in fieri, & quasi viale, sed per modum actualitatis, & gradus, prout est actus perfectissimus in Deo manens per summam identitatem. Cæterum origo actiua non potest aliter concipi, quam sub conceptu egressionis, & viæ, sub quo nequit constituere personam. Iuxta quam doctrinam argumento facto occurritur, veram esse de actione naturali, vt egressio, & vt habens esse in fieri; falsam autem de actione naturali per modum perfectissimæ actualitatis, sic namque non supponit, sed constituit naturam; ac proinde sub hac consideratione non æquiparatur cum actione personali, quæ sub omni suo conceptu personam constitutam supponit. Quam solutionem referunt, approbantque Patres Salmanticenses *tract. 6. de Trinitate disp. 18. dub. 13. num. 54. & 55.*

284 *Hac solutio petit principiū, & reijcitur 1.* Est tamen petitio manifesta principij, & reijcitur primo: si namque diuina intellectio potest considerari, & vt actus perfectissimus, & sub conceptu egressionis, & sub prima consideratione constituere naturam diuinam; sub secunda autem illam constitutam supponere: nulla est assignabilis ratio, cur actio perso-

nalis nequeat eidem duplici considerationi subesse, & sub vna constituere personam, sub alia autem personam constitutam supponere.

Confirm. Quod amplius vrgetur: nam actus intelligendi, ideò duas illas considerationes admittit; quia in re est perfectissima naturæ actualitas, & eminenter, aut virtualiter rationem egressionis sortitur; vel quia æquiualet actualitati lineæ intellectiuæ, creatæ, & actioni realiter egredienti à principio, vel quia per species actualitatis intellectiuæ creatæ, & actionis intelligendi egredientis realiter à principio concipitur; sed omnes istæ rationes pari efficacia militant in actione personali diuina, vt consideranti, absque vllo negotio constabit; est enim in propria linea actualitas personæ, & virtualiter, aut eminenter egreditur à principio personali: ergo si potest actuale intelligere diuinum in duas illas considerationes partiri, & sub vna constituere naturam; sub alia vero illam constitutam supponere, idem erit de actione personali in ordine ad personam dicendum.

285 *Si fortè dicatur.* Si fortè dicatur, actionem personalem, vel originem actiuam, quando consideratur vt forma habent esse fixum, & permanens, & veluti in facto esse, iam amittere rationem actionis, vel originis actiuæ, & induere relationis rationem. Vnde intra lineam originis solum potest considerari vt in fieri, sub qua consideratione nequit constituere, personam.

In cõtrarium obstat. In contrarium obstat, etiam sic soluentes manifestè petere principium. Et instauro sic argumentum: licet intelligere diuinum consideretur per modum egressionis, & vt habet esse influxu, & veluti in via, est etiam considerabile vt actus habens esse fixum, & permanens, quin amittat rationem intellectionis actiuæ, & transeat ad aliam lineam, vt Authores traditæ solutionis fatentur: ergo pariter per hoc, quod origo actiua habens esse influxu, & veluti in fieri est, subinduat rationem formæ permanentis, & habentis esse fixum, complementum, & permanens, non amittit rationem originis, nec ad aliam lineam transit.

286 *Secundo reijcitur principalis solutio.* Deinde tradita solutio reijcitur: nam eo ipso, quod diuinum intelligere consideretur in fieri, aut per modum egressionis, & in facto esse, aut per modum perfectissimæ actualitatis, prima illa consideratio hanc secundam antecedit; at sub prima non constituit: ergo sub secunda nequit constituere naturam.

Solutio PP. Salmantic. Huic obiectioni respondent Patres Salmanticenses, concessis maiori, & minori, negando consequentiam: quando enim aliqua entitas, vel formalitas, subinduit rationem fieri, & facti esse, quamuis sub prima non habeat rationem constitutiui, potest sub secunda rationem constitutiui sortiri respectu rei permanentis, vt constat in generatione passiua hominis, quæ prior est forma humana, & tamen non est constitutiua hominis formaliter, sed tantum vialiter, & in fieri. Ac proinde ex eo, quod intelligere diuinum prius intelligatur, seu consideretur in fieri, & deinde in facto esse, & sub prima consideratione non constituat Dei naturam, non sequitur sub secunda non esse illius constitutiuum.

287 *Contra istam instauratur arg.* Hæc tamen solutio vim obiectionis non minuit, quam in hunc modum restauro: id quod sub primo sui conceptu non constituit naturam, sed naturam constitutam supponit, sub conceptu posteriori nequit constituere naturam, sed necessario debet illam supponere constitutam; sed intelligere diuinum considerabile vt fieri, & veluti factum esse, sub prima sui consideratione, & sub primo sui conceptu naturam constitutam supponit: ergo sub secunda consideratione, & conceptu nequit constituere naturam. Illatio est euidens, maior certa. Tum, quia in contrarium non potest instantia adduci: generatio namque passiua non ideò hominem non constituit, quia illum constitutum supponit, sed quia per modum viæ eius constitutionem antecedit. Tum etiam: nam quod supponit aliquid supponens constitutum principium, necessario etiam supponit principij constitutionem. Tum denique: nam hæc consequentia apud Diuum Thomam est bona: *Paternitas vt relatio supponit originem; origo supponit personam: ergo relatio vt relatio, vel per modum relationis supponit constitutam personam.* Sic arguit *in hac quæstione art. 4. in corpore, & locis vbi supra relatis*: ergo pariter hæc consequentia erit bona: *Intelligere diuinum vt veluti in facto esse supponit se ipsum in fieri; vt in fieri supponit constitutam naturam: ergo vt in facto esse supponit constitutam naturam, & sic in vniversum vera erit maior in discursu assumpta, quod quando aliquid sub primo sui conceptu supponit constitutam naturam, etiam sub secundo, & posteriori supponat.*

288 *Minor prob.* Minor autem probatur: nam diuinum intelligere non consideratur vt in fieri purè passiuo, sed in fieri actiuo per modum egressionis à principio, & actionis naturalis; sed licet fieri passiuum non supponat esse termini, sed sit via ad eius esse, fieri tamen actiuum per modum egressionis, & actionis naturalis, necessario supponit pro sui principio naturam. Tum, quia actio præsupponit principium à quo egreditur. Tum etiam: nam actio personalis vt actio, necessario præsupponit personam iam constitutam, quia egreditur à persona, vt hic docet D. Thomas; & consequenter etiam actio naturalis præsupponere debet naturam, cum militet eadem ratio; quia nempè procedit ab illa: ergo intelligere diuinum vt in fieri supponit constitutam naturam; sed prima consideratio intellectionis diuinæ est, qua consideratur vt in fieri, & in egredi, actio namque primò à principio egreditur, quam in illo recipiatur, vel identificetur cum illo: ergo sub prima sui consideratione, & sub primo sui conceptu præsupponit constitutam naturam; & consequenter etiam sub secundo conceptu illam constitutam supponit.

Si fortè dicatur, considerari primo vt in egredi, & in fieri, quam veluti in facto esse, conuenire actioni creatæ, quæ aliquid subsistens non est, non autem actioni increatæ, quæ substantialis est, & subsistens. In contrarium obstat primo: eo ipso, quod actio diuina non consideretur vt egrediens, sed vt subsistens, considerari veluti actionis principium virtuale, aut eminentiali: ergo prima illius consideratio intra lineam actionis vitalis, est qua consideratur vt egrediens à principio. 289 *Si fortè dicatur in contrarium obstat 1.*

Secundo: nam si hæc solutio est sufficiens, etiam poterit accommodari origini actiuæ, vel actioni personali, cum sit etiam substantialis, & subsistens; & consequenter, quamuis sub conceptu egressionis non constituat, sed supponat constitutam personam, sub alio tamen conceptu contento intra lineam actionis personalis valebit constituere personam.

Deinde allegati Patres, parum solutioni traditæ fidentes, respondent aliud statuendo discrimen: nempè intellectionem essentialem, in qua Dei essentia consistit non dicere ex parte obiecti egressionem, aut rationem fluxus, & viæ, sed tantum ex parte nostri modi concipiendi, eo quod non distinguitur virtualiter obiectiuè ab intellectu, nec à natura diuina, ac proinde sumpta obiectiuè potest Dei naturam metaphysicè constituere. Origo autem, vel generatio actiua dicit ex parte obiecti egressionem, aliquid viale, & influxu consistens, quia ab intellectu diuino virtualiter distinguitur, & ideò ex parte obiecti petit præsupponere personæ constitutionem. 290 *Secunda solutio.*

Hæc tamen solutio vires argumenti facti non soluit nam generatio actiua non distinguitur virtualiter à potentia generatiua Patris, si semel intellectio essentialis non distinguitur virtualiter obiectiuè ab intellectu: ergo si intellectio essentialis non dicit obiectiuè egressionem, neque rationem viæ, & fluxus, quia virtualiter ab intellectu non differt: pariter generatio actiua non importabit obiectiuè egressionem, nec rationem viæ, & fluxus. Consequentia tenet ex doctrina solutionis. 291 *Prædicta solutio impugnatur.*

Antecedens autem ostenditur primo: si namque intellectio essentialis non differt virtualiter à diuino intellectu, ideò est, quia diuinus intellectus, vtpotè actus purus, & in sua linea perfectissimus, petit, re, & ratione secum identificare vltimam suæ lineæ actualitatem, sed etiam potentia generatiua est actus purus omnem potentialitatem excludens, & actualis generatio est vltima suæ lineæ actualitas: ergo si intellectus essentialis virtualiter ab intellectione essentiali, non differt, nec potentia generatiua ab actuali generatione virtualiter distinguitur. *Antecedens ostenditur 1.*

Secundo: nam ideò in istorum Doctorum sententia, actualis intellectio ab intellectu essentiali virtualiter non differt; quia potentia à suo actu virtualiter distincta, potentialis est, & imperfecta, vel saltim vt talis concipitur; sed hæc ratio, vel probat de potentia generatiua respectu generationis, vel non probat de intellectu comparato cum intellectione essentiali, vt consideranti, facili negotio constabit; ergo vel intellectiua ab actuali intellectione distinguitur, vel potentia generatiua non differt virtualiter ab actuali generatione. Denique probatur ex doctrina prædictorum Patrum *supra quæstione 27. disputatione 1. dub. 2. & sequentibus*, vbi docent, potentiam generatiuam esse intellectum in recto, connotata paternitate in obliquo, & actualem generationem esse intellectionem pro recto, de connotato eandem paternitate ingrediente: sed rectum generationis est idem re, & ratione cum recto potentiæ generatiuæ, connotatum generationis re, & ratione cum connotato potentiæ generatiuæ, vt allegati Patres fatentur: ergo generatio actualis, prout adæquatè consistens in absoluto pro recto connotata relatione, est idem re, & ratione, aut virtualiter cum potentia generatiua. 292 *Secundo prob. antecod.*

Secundo: nam si generatio actiua relationem importat in recto, licet distinguatur virtualiter ab intellectu diuino, non tamen distinguitur virtualiter adæquatè à relatione paternitatis; sed quia intellectio essentialis non differt virtualiter ab intellectu diuino non potest concipi vt vialis obiectiuè, & vt obiectiuè egrediens ab illo, vt dicti Patres fatentur: ergo pariter generatio actiua non poterit concipi vt vialis obiectiuè, nec vt sic egrediens à persona Patris pro recto, quæ paternitatem importat in recto. 293 *Secundo reijcitur principalis solutio.*

Vnde his, & alijs solutionibus omissis, ad quartum argumentum respondeo, negando minorem: ad cuius probationem respondeo primo, sententiam illam non posse cum ratione ista D. Thomæ componi. Nec video, cur personalis actio petat personam supponere, & intelligere actuale, quod in actione naturali consistit, possit non supponere naturam, sed illam metaphysicè constituere. Vel illa sententia admissa; nempè, 294 *Resp. arg.*

quod

quod intelligere actuale diuinum constituat naturam Dei. Respondendum est secundo non esse actionem vitalem, sed actum secundum perfectissimum, de cuius conceptu non est egressio à principio, sed viuenti à se conuenire per summam actualitatem; generatio autem actiua cum sit actualis productio, non potest non esse actio. Vel denique est asserendum, intelligere diuinum constituere naturam Dei, non per modum operationis, sed per modum gradus, & vltimæ actualitatis: ita vt inter intellectionem per modum operationis; & per modum gradus solum intercedat distinctio ex modo significandi. Ex quo solum sequitur actualitatem generationis actiuæ constituere personam, non per modum operationis, qualiter significatur nomine originis, & generationis actiuæ, sed per modum formæ hypostaticæ. Sed certè satius est primæ solutioni adhærere, in alijs namque vix potest discriminis relatio assignari.

295 *Denique arg.* Denique arguitur: constitutione reali, nec origo, nec relatio constituit personam, constitutione virtuali, vtraque personam constituit, constitutione ex modo significandi, nec origo, nec relatio constituunt: ergo malè D. Thomas statuit discrimen inter relationes, & origines, quoad hoc, quod est constituere personam diuinam. Antecedens pro prima parte constat: nam realis constitutio personæ diuinæ non datur. Pro secunda probatur: nam origo, & relatio non differunt virtualiter obiectiuè: ergo quidquid virtualiter affirmatur de vna, debet etiam de alia virtualiter affirmari; & consequenter si relatio virtualiter constituit personam, etiam illam constituit origo. Denique pro tertia parte probatur: nam sicut origo non constituit ad modum originis, ita nec relatio ad modum relationis constituit, vt expressè docet D. Thomas *in hoc articul.4. & locis vbi supra relatis*: ergo ex modo significandi, nec origo, nec relatio constituunt.

296 *Resp. 1.* Respondeo primo concesso antecedenti, negando consequentiam: nam licet paternitas diuina, & generatio actiua, vel origo conueniant in hoc, quod nec paternitas ad modum relationis constituat, nec origo ad modum originis: in eo tamen discriminantur, quod origo nec per modum originis, nec per modum formæ hypostaticæ constituit personam diuinam; paternitas autem potest sub vtroque modo significandi, nempè relationis, & formæ hypostaticæ sub esse, & licet sub primo modo non constituat personam, sub secundo tamen constituit.

Primario discriminis assignatur. Ratio autem huius differentiæ habetur ex dictis; quia nempè paternitas exprimit respectum ad Filium implicando rationem formæ subsistentis, & permanentis, sub qua personam constituit; origo autem, vel generatio actiua explicat rationem viæ egressionis, & fluxus, qui licet petat in creati inhærentiam, & in Deo subsistentiam, non tamen petit attento suo modo significandi permanentiam inhærentiæ, aut subsistentiæ, & ideò paternitas post subinduere rationem formæ hypostaticè constituentis, secus autem origo.

297 *Secunda ratio discriminis.* Secunda ratio differentiæ, quoad originem actiuam est clarior: nam ratio egressionis, quam explicat, est primus illius conceptus ex vi modi significandi, inhærere vero, aut subsistere est conceptus eius secundarius, autem ipso, quod primus conceptus personam constitutam supponat, non potest secundarius personam constituere, in relatione autem oppositum, opposita de causa, contingit: nam conceptus respiciendi, quem explicat, non conuenit relationi primario, sed prius respicit subiectum relatio creata, & diuina prius petit subsistere, quam respicere, & hoc, attento suo modo significandi. Et ideò quamuis sub conceptu explicito respicientis non subinduat rationem formæ hypostaticæ, est capax vt concipiatur ratione formalitatis implicatæ per modum formæ hypostaticæ constituentis personam.

298 *Resp. 2.* Secundo respondeo, negando antecedens, pro secunda parte. Ad eius probationem dicatur, relationem, & originem, licet non distinguantur virtualiter adæquatè, distingui tamen ratione ratiocinata, & inadæquatè virtualiter, vt in solutione quarti argumenti dicebamus de forma hypostatica, & paternitate vt relatio, & sicut hoc sufficit, vt ibi explicuimus, ad hoc quod paternitas per modum formæ hypostaticæ constituat personam Patris, non autem per modum relationis: ita etiam sufficit vt relatio, & non origo constituat.

299 *Replic.* Sed dices: non stat relationem, & originem distingui obiectiuè virtualiter, & non distingui distinctione virtuali adæquata; sed hæc distinctio non datur inter originem, & relationem, vt supponimus: ergo nec distinctio obiectiua inadæquata virtualis. Maior probatur: si datur distinctio obiectiua, ideo est, quia origo obiectiuè rationem egressionis à persona sortitur; sed eo ipso quod obiectiuè egressio sit, non potest non distingui virtualiter adæquatè à relatione, à qua egreditur: ergo non stat distingui obiectiuè, & non distingui à relatio virtualiter adæquatè. Minor probatur primo: nam inter principium, & principiatum virtualiter, necessario interuenit virtualis adæquata distinctio, sicut inter principium, & principiatum realiter, distinctio realis intercedit. Secundo: nam intellectio diuina virtualiter adæquatè distinguitur à diuina natura, quia virtualiter egreditur ab illa.

300 *Resp.* Respondeo, negando maiorem. Ad probationem, nego minorem. Ad cuius primam probationem distinguo antecedens: inter principium *quo*, vel *quod*, & principiatum, concedo antecedens: si sit rautum conditio principij, nego antecedens, & consequentiam: nam relatio constituens personam, nec est principium *quo*, nec *quod* generationis actiuæ, sed principium *quo* est natura diuina, principium *quod* est persona diuina, quæ ex proprietate, & natura subsistit; relatio autem constituens personam, solum est conditio principij; subsistentia namque ad agendum solum, vt conditio concurrit. Vnde origo actiua à natura diuina, quæ est principium *quo* illius, & à persona, quæ est eius principium *quod* virtualiter adæquatè distinguitur; à relatione autem constituente personam, solum distinguitur virtualiter inadæquatè. Et ex his ad secundam probationem constat solutio: etenim natura diuina est principium *quo* diuinæ intellectionis; relatio autem vt constituens personam, est conditio principij respectu generationis; & quia maior distinctio exigitur inter principium, & id quod ab illo egreditur, quam inter conditionem principij, & actionem: fit consequens, vt inter diuinam intellectionem, & diuinam naturam sit distinctio virtualis adæquata; inter relationem autem vt constituentem personam, & originem actiuam inadæquata virtualis sufficiat.

301 *Replic.* Sed dices: Paternitas, vt forma hypostatica, solum vt conditio ad generationem Filij concurrit, natura vero diuina, vt eius principium *quo*; & tamen paternitas à Filio genito distinguitur realiter, natura autem diuina realiter identificantur cum illo: ergo maior distinctio requiritur inter conditionem principij, & id quod est à principio, quam inter principium *quo*, & originatum ab ipso. Respondeo distinguendo primam partem minoris: distinguitur realiter à Filio genito, quia est conditio principij illius, nego minorem: quia est ratio formalis referendi ad ipsum, concedo minorem, & nego consequentiam: nam quod paternitas à Filio realiter distinguatur, non prouenit ex eo quod est conditio in principio generante, sed quia refert Patrem ad Filium. Ex quo non sequitur maiorem distinctionem exigi inter conditionem principij, & id quod est à principio, quam inter principium *quo*, & principiatum ab ipso.

§. Vltimus.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

302 *Primum corollarium.* EX dictis sequitur primo, relationes esse personas diuinas, & esse in illis. Quod docet D. Thomas *in præsenti quæst.40. art.1.* Prima pars corollarij probatur primo: nam relatio est idem realiter, quod diuina essentia, alias cum illa realem compositionem efficeret, quod repugnat diuinæ simplicitatis; sed diuina essentia idem est quod persona, vt docet D. Thomas *quæst.39. art.1.* & probatur eadem ratione: ergo relatio idem est quod persona. Secundo probatur: nam si relatio non esset idem realiter, quod persona diuina, sequeretur primo realiter illam componere, secundo illam realiter actuare; primum repugnat diuinæ simplicitati, secundum summæ illius actualitati: ergo identificatur cum persona diuina. Tertio: nam in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio; sed relatio constituens personam, licet illam referat ad suum correlatiuum, non tamen refertur ad illam: ergo relatio à persona, quam constituit, non distinguitur realiter, sed realiter identificatur cum illa.

303 *Secunda pars prob.* Secunda pars corollarij probatur: nam relationes constituentes personas significantur in abstracto, & vt formæ; sed de ratione formæ est esse in eo, cuius est forma: ergo relationes sunt in personis. Quod amplius vrgetur: nam quia diuina essentia significatur, vt forma in abstracto, quamuis sit idem realiter cum Deo, dicitur nihilominus esse in Deo; sed proprietates constituentes personas significantur, vt formæ in abstracto; ergo quamuis sint idem quod diuinæ personæ, nihilominus verè dicuntur esse in personis diuinis.

304 *Secundū corollarium.* Secundo colligitur, personas diuinas distingui originibus, & relationibus, primo tamen relationibus. Ita Diuus Thomas *in hac quæst. art.2.* Primum patet: nam origo actiua conuertibiliter identificatur cum relatione, quam fundat; sed hæc à suo correlatiuo distinguitur realiter: ergo etiam origo actiua ab eodem realiter distinguitur; & consequenter personam, cui conuenit, realiter ab alia persona distinguit. Idemque argumentum fit de originibus passiuis. *Prima pars probatur 1.*

Secundo. Secundo: nam id, quod vni realiter conuenit, & realiter alij repugnat, realiter inter vtrumque distinguit; sed quælibet origo habet hoc nempè vni personæ realiter conuenire, & alteri realiter repugnare; generatio namque actiua conuenit realiter Patri, & repugnat realiter alijs personis diuinis; generatio passiua conuenit Filio, alijsque personis repugnat; processio passiua conuenit Spiritui Sancto, & repugnat Patri, & Filio: ergo origines realiter distinguunt personas.

305 *Secunda pars prob. de origine actiua.* Secundum probatur primo de persona Patris loquendo nam licet paternitas sub conceptu, & munere referentis consequatur ad originem, vel generationem actiuam, prout vero subsistens est, & sub conceptu formæ hypostaticæ, generationem præcedit, & personam Patris constituit; sed pro illo priori personam Patris distinguit, cum illum reddat realiter incommunicabilem, cuiuis alteri personæ: ergo paternitatis per modum formæ hypostaticæ prius Patrem realiter distinguit, quam actiua generatio.

306 *Id ipsum de passiuis, probatur 1.* Deinde de originibus passiuis probatur: nam licet præcedant relationes constituentes, præcedunt tamen vt viæ ad formas constitutiuas, distinctiuasque personarum; sed forma constitutiua prius distinguit, quam via ad illam prioritate, saltim intentionis, quamuis non exequutionis: ergo etiam personæ procedentes, prius relationibus, quam originibus distinguuntur.

Secundo. Secundo potest aliter explicari in personis procedentibus; quod nempè distinguantur prius relationibus, quam originibus, non proprietate ordinis, aut rationis, sed prioritate principalitatis, sic autem accepta prioritate probatur: nam constitutiuum rei principalius illam distinguit, quam id, quod constitutiuum non est; sed origines passiuæ non constituunt personas procedentes, sed sunt viæ ad illarum constitutionem, bene tamen relationes: ergo prius prioritate principalitatis distinguuntur relationibus, quam originibus.

307 *Tertium corollarii probatur.* Tertio colligitur, abstractis per intellectum relationibus, non manere hypostases diuinas. Quod docuit D. Thom. *in hac quæst. art. 3.* & patet manifesta ratione: nam abstracta forma non manent intellectus constituti tali forma, sicut abstracta, vel non intellecta rationalitate, non manet intellectus hominis, quia rationalitate constituitur in esse hominis; sed proprietates, aut relationes diuinæ constituunt hypostases diuinæ naturæ, & distinguunt: ergo abstractis relationibus per intellectum, manebit diuina essentia, non tamen remanebunt hypostases.

308 *Obijcies.* Dices, abstracta ratione differentiali manet intellectus rationis communis; sed hypostasis est quid commune ad personam, & suppositum irrationalis naturæ, proprietates autem, vel relationes sunt differentiæ constituentes personas: ergo abstractis relationibus, etsi non maneant personæ, remanebunt tamen hypostases, sicut rationali abstracto, aut non intellecto manet animal, quamuis non remaneat homo.

309 *Resp.* Respondeo, hypostasem, & personam non differre in Deo ex parte proprietatis constituentis, & distinguentis, quam important in recto, sed ex parte naturæ, quam de connotato dicunt, est enim persona rationalis naturæ indiuidua substantia, id est incommunicabilis subsistentia, hypostasis autem est subsistens distinctum in natura substantiali, abstrahendo à rationali, vel irrationali. Ex quo sequitur, quod abstracta per intellectum rationali natura, perseuerare possit intellectus hypostasis, non autem quod abstracta relatione permaneat, quia non potest manere distincta. Doctrinam illam limitat D. Thomas ad relationem, quæ est personalis proprietas, quæ namque proprietas personalis non est, vt spiratio actiua, personam constitutam supponit, & ideò illa abstracta manet intellectus hypostasis.

Quarto infertur. Quarto colligitur, origines passiuas præcedere proprietates relatiuas personales, origines vero actiuæ præcedunt simpliciter relationem non constituentem personam. Respectu autem relationis personalis, origo actiua præintelligitur ad illam sub munere referentis, illam tamen præsupponit sub munere, formæ hypostaticæ. Ita D. Th. *in præsenti art. 4.*

Prima pars probatur. Prima pars corollarij probatur: nam passiua generatio Filij, v. g. est via ad Filiationem sub conceptu formæ hypostaticæ constituentis, & fundamentum eiusdem sub conceptu referentis; sed via terminum præcedit, & fundamentum præintelligitur formæ fundatæ, idemque de passiua processione respectu relationis Spiritus Sancti est dicendum: ergo origines passiuæ simpliciter antecedunt personales relationes, idest, antecedunt illas sub omni conceptu, & munere relationis condistincto, & condiuiso à munere viæ, & originis.

310 *Secunda pars probatur.* Deinde secunda pars eiusdem corollarij suadetur: nam tota necessitas præcedendi originem in relatione constituente personam, est, quia est actio personalis præsupponens constitutam personam; sed relatio non personalis, v. g. relatio spiratoris non constituit, sed supponit personam constitutam, videlicet Patrem, & Filium per Filiationem, & paternitatem: ergo relatio, vel proprietas non personalis, sua nulla ratione præcedit originem, sed sub omni subsequitur; & consequenter origines præcedunt simpliciter proprietates non personales.

311 *Tertia pars suadetur.* Denique tertia pars eiusdem corollarij probatur ex dictis; paternitas namque vt relatio, hoc est, sub expresso referentis conceptu, supra generationem fundatur, vt forma autem hypostatica, idest, sub conceptu subsistentis, præcedit generationem, vt constat ex disputationis discursu: ergo origo actiua præcedit proprietatem personalem sub vno conceptu, & sub alio supponit illam.

312 *Quinto infertur.* Quinto ex dictis colligo, personam diuinam non esse communem reali communitate tribus diuinis personis, idemque est dicendum de hypostasi, & diuino supposito. Primum patet: nam de ratione personæ est vltimo esse terminatam, & incommunicabilem: ergo non stat personam diuinam esse realiter communem tribus diuinis personis. Secundum, & tertium probatur: nam hypostasis suppositum, & persona conueniunt in ratione incommunicabilis, & solum differunt penes connotatum naturæ; nam persona connotat rationalitatem, à qua hypostasis, & suppositum præscindunt; sed ratione distinctionis, & incommunicabilitatis, quam petit persona, non datur persona in Deo tribus personis communis reali communitate: ergo ob eandem rationem, non datur hypostasis communis, nec commune suppositum communitate reali.

Sexto colligitur, rationem personæ diuinæ esse aliqua ratione commune tribus personis communitate rationis, non tamen communitate vniuoca, sed tantum analoga. Primum patet: nam tres diuinæ personæ conueniunt in ratione personæ, & in diffinitione illius; alias in illis realiter multiplicatur: ergo est illis aliqua ratio communis. Secundum patet primo: nam ratio communis vniuoca est genus, vel species, si essentialiter, & in *quid* de inferioribus prædicetur; sed communis ratio personæ, essentialiter, & in *quid* prædicatur de tribus personis diuinis: ergo si vniuocè comparatur ad illas, erit genus, vel species, quod in Deo nequit admitti. Secundo: nam ratio communis vniuoca præscindit perfectè à differentijs illam contrahentibus; sed ratio personæ diuinæ, non præscindit perfectè à differentijs trium personarum, alias cum illis efficeret metaphysicam compositionem, quam repugnare diuinis personis, tenet communis sententia: ergo non est illis communis communitate vniuoca. Ex quo tertia pars corollarij colligitur: nam quod est commune, & non communitate vniuoca, necessario debet esse commune communitate rationis analoga. 313 *Sextum corollarium.*

Denique infertur, personam diuinam prædicari, non denominatiuè, sed quidditatiuè de Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Ita Caietanus *supra quæst. 31. art. 4.* & sequentius alij Theologi. Et probatur ex dictis: tunc namque vnum de alio prædicatur quidditatiuè, quando prædicatum est de intrinseca ratione, aut de quidditate significati formalis subiecti; sed significatum formale huius nominis *persona diuina*, est de intrinseca ratione, & quidditate significati formalis horum nominum, *Pater*, *Filius*, & *Spiritus Sanctus*: ergo persona diuina non denominatiuè, sed quidditatiuè prædicatur de Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Probatur minor: prædicatum formale huius nominis *persona diuina*, est subsistentia incommunicabilis, & significatum formale horum nominum *Pater*, *Filius*, & *Spiritus Sanctus*, est paternitas Filiatio, & relatio passiuè spirati; sed subsistentia diuina incommunicabilis, essentialiter imbibitur, & formaliter includitur in Paternitate, Filiatione, & relatione spirati, vt constat ex dictis: ergo significatum formale huius nominis *persona diuina*, est de essentia, & quidditate Patris, Filij, & Spiritus Sancti, sumpta essentia non pro natura, sed pro realitate, & transcendenti entitate. 314 *Vltimum corollarium.*

Contrarium huius docuerunt Vazquez *disp. 130. cap. 2.* & Suarez *lib. 1. de Trinitate cap. 3.* Et probari potest primo: nam hæc prædicatio, *Petrus est persona humana*, est denominatiua, & non quidditatiua: ergo pariter ista, *Pater est persona diuina*. Secundo: nam significatum formale Patris est diuina essentia, & natura; sed de quidditate huius non est personalitas: ergo persona diuina, non prædicatur in *quid*, aut quidditatiuè de Patre. 315 *Oppositum docuit Suarez, & prob. 1. Secundo.*

Tertio. Tertio: nam persona est indiuidua substantia rationalis naturæ: ergo persona diuina est indiuidua substantia naturæ diuinæ, sed ratio indiuidui non est de quidditate rei, sed illius proprietas, sicut bonum, & vnum sunt proprietates entis, non autem de conceptu quidditatiuo illius: ergo persona diuina non est de quidditate Patris diuini, sed proprietas illius; & consequenter non quidditatiuè, sed denominatiuè prædicatur de Patre.

Confirm. Quod amplius confirmari potest; nam Pater, & Filius sunt eiusdem essentiæ, & quidditatis; sed non sunt eandem persona: ergo ratio personæ non prædicatur de illis essentialiter, & quidditatiuè. Patet consequentia: nam variato prædicato quidditatiuo, quidditas etiam variatur; sed variata in Patre, & Filio ratione personæ, non variatur, vel multiplicatur quidditas: ergo ratio personæ, non est de quidditate Patris, & Filij.

316 *Ad 1. resp.* Hæc tamen argumenta non vrgent. Ad primum respondeo negando consequentiam: nam Petrus est nomen naturæ, & quia de essentia naturæ humanæ, non est personalitas, vel subsistentia, ideò persona humana non prædicatur quidditatiuè de Petro. Pater autem est nomen personale de formali relationem importans, & quia in diuina relatione includitur essentialiter ratio subsistentiæ personalis, ideò de Patre diuino essentialiter prædicatur persona diuina. *Ad 2.* Ex his constat solutio ad secundam negando maiorem; Pater enim de formali non naturam, sed relationem significat, sicut persona significat de formali non naturam, sed personalitatem.

Ad 3. Ad tertiam concessa prima consequentia, nego minorem subsumptam, nam indiuiduum prout sumitur in diffinitione personæ, nihil aliud est quam subsistens incommunicabiliter, in quo essen-

essentia personæ consistit, vt constat ex eius diffinitione. Ad confirmationem dicatur, essentiam sumi tripliciter: primo pro natura, quæ est radix operationum. Secundo pro susceptiuo proximo existentiæ. Tertio pro abstracto entis sumpti transcendentaliter: primo, & secundo modo tres diuinæ personæ sunt eiusdem essentiæ: tertio autem modo diuersas essentias habent, idest diuersas entitas, hoc secundum potest absolutè concedi: secus primum: quia essentia absolutè sumpta sonat naturam, est autem de fide tres diuinas personas eiusdem esse naturæ. Et hæc de ista disputatione, applicanda litteræ Magist. *in 1. dist. 26. §. 2.* illis verbis: *Iam de proprietatibus personarū, &c.* Et *dist. 27. §. 2.* illis verbis: *Semper vero Pater est; quia semper genuit Filium.* Hæc etiam de illo Tractatu. M. Sent.

CIRCA quæstionem 41. in qua agit Diuus Thomas de actibus notionalibus, videnda sunt quæ supra disp. 71. & 72. docuimus agendo de processionibus, & de principijs illarum. Ex quibus habetur actus notionales in recto, non in relationibus, sed in absoluto constituere connotata relatione: generatio, v.g. consistit in actu intellectus, non absolutè, sed prout modificato relatione paternitatis; cum enim actus notionales idem sint quod processiones, quod ibi de processionibus docuimus, dicendum etiam est de actibus notionalibus. Ex ibi etiam dictis colligitur, potentiam generatiuam, de qua Diuus Thomas agit quæst. 41. art. 1. non in relatione, sed in absoluto consistere in recto, ingrediente de connotato, & in obliquo relatione paternitatis. Vt enim disp. 72. docuimus, principium generationis consistit in diuino intellectu vt in Patre, potentia autem generatiua nihil aliud est, quam proximum generationis principium; & consequenter consistit in intellectu diuino vt in Patre; intellectu ingrediente illius constitutionem in recto, & paternitate in obliquo. Cui doctrinæ non opponitur id quod docet D. Thomas art. 5. in corpore, nempe, quod potentia generandi principaliter diuinam essentiam significat; cum enim in nostris principijs diuina essentia, & diuinus intellectus virtualiter distinguantur, consequens esse videtur vt non consistat potentia generatiua in intellectu vt in Patre. Non inquam nostræ doctrinæ aduersatur. Tum quia D. Thomas dum ait potentiam generatiuam principaliter significare essentiam, explicari potest de essentia, vt contraponitur relationi, non vero vt importat naturam virtualiter ab attributis distinctam. Tum etiam, nam si loquitur de essentia vt virtualiter ab attributis distincta, accipiendus & explicandus est, quod loquatur de potentia generatiua in radice, hoc est de principio quo *radicali generandi, non autem de principio* quo *proximo, & hoc est quod Nos asserimus consistere intellectus vt in Patre.*

Circa articulum secundum in solutione ad 3. dubitari poterat; an Spiritus Sanctus libere à Patre, & Filio procedat, & an illius processio sit libera. Affirmat Scotus, & ipsum sequuntur omnes eius discipuli contra D. Thomam solutione ad 3. relata. Cuius doctrina non est accipienda de libertate contingentiæ, aliàs taliter Spiritus Sanctus procederet, quod potuisset non procedere, & cum habet esse per processionem sequeretur taliter esse, quod posset non esse, quod absurdum, & hæreticum est, & à mente Scoti alienum. Sed de libertate essentiali, in quo sensu liberum idem est quod voluntarium, censet enim Scotus voluntatem adæquatè, & in omni suo actu esse liberam, & quod licet possit necessario velle, non tamen potest velle per modum naturæ. Cuius sententiam disp. 74. §. 1. impugnauimus, & ideò in præsenti ab istius discussione abstinemus.

Circa eandem solutionem est aduertendum, Diuum Thomam concedere Spiritum Sanctum pocedere à Patre, & Filio vt amorem, & per modum voluntatis, negat autem procedere voluntariè, cius ratio esse videtur: nam voluntariè procedere, est taliter se habere, quod potuerit non procedere. Quod testatur communis modus loquendi, iuxta quem id dicimur voluntariè facere, quod ita facimus, vt nostra sit situm potestate ab illius efficientia cessare. Vnde cum Spiritus Sanctus non ita à Patre, & Filio procedat, quod procedere non potuerit, nec ita vt in illorum voluntate sit positum, quod ab illis non procedat; sit consequens, vt quamuis procedat vt amor, & iste amor voluntarius sit, non tamen asserendum est, quod voluntariè procedat.

Ex eadem solutione infertur, & ex doctrina D. Tho. in corpore articuli, quod licet Pater, & Filius per voluntatem producant Spiritum Sanctum, non tamen est absolutè asserendum, quod voluntate Spiritum Sanctum producunt, *sed cum addito, scilicet per modum naturæ. Et ratio est: nam licet voluntas, & libera, & natura sit, & possit vtroque modo operari, id tamen per quod expressius à printipio naturaliter agente distinguitur, est indifferentia ad vtrumlibet, in quo libertas consistit. Et ideo* operari, aut producere voluntate vt priori principio *absolutè loquendo denotat indifferentiam in operando, & quia Pater, & Filius non producunt Spiritum Sanctum cum indifferentia ad non producendum, sed cum determinatione ad vnum: sit consequens, vt quamuis Spiritum Sanctum per voluntatem producant, non tamen est asserendum quod Spiritus Sanctus voluntate producatur absolutè, sed addendo per modum naturæ.*

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS.

De Æqualitate, & Missione Diuinarum Personarum.

DE quo Diuus Thomas in 1. sententiarum distinct. 19. vbi agit de æqualitate; & distinctione 15. & 16. vbi de Missione diuinarum personarum. Ad Annibaldum eisdem distinctionibus. Lib. 4. Contra-Gentes cap. 11. & cap. 23. In hac 1. p. q. 42. & 43. Quæstionem 42. In qua agit de æqualitate diuinarum personarum, diuidit in sex articulos. In primo inquirit: *Vtrum æqualitas locum habeat in diuinis?* Respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento *sed contra* ex Athanasio in Symbolo fidei, illis verbis: *Tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* verbis: *Tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* Deinde in corpore articuli probat eandem veritatem ratione: *Quia æquale dicitur quasi per negationem maioris, & minoris; sed in diuinis personis non est ponere maius, & minus: ergo est inter diuinas personas æqualitas.* Maiorem probat D. Thomas auctoritate Philosophi 9. *Metaphysicæ textu 16. & 17.* nec indiget probari ratione; est enim notissima loquendo de negatione excessus fundata supra quantitatem molis, seu virtutis, quam esse in Deo, probat D. Th. *solut. ad 1.* Minorem probat primo ex Boetio *lib. de Trinit. paulò à principio.* Secundo ratione: *Quia inæqualium non potest esse vna quantitas numero, sed essentia, quæ sola habet rationem quantitatis in Deo, est vna numero in diuinis personis; alias tres personas non essent vnus Deus: ergo inter personas diuinas non est inæqualitas, & consequenter non est in illis ponere maius, & minus.*

Solutione ad 1. docet D. Th. æqualitatem fundari supra quantitatem molis, aut virtutis, quæ idem est, quod perfectio, & quia hæc reperitur in Deo, est in illo fundamentum æqualitatis. Vbi autem æqualitas attenditur secundum quantitatem virtualem, æqualitas includit similitudinem, & addit exclusionem excessus, vt docet solut. ad 2. In solut. ad 3. docet, æqualitatem significatam per nomina, mutuo dici de Patre, & Filio: secus autem vt significatur per verba: vnde Filius dicitur æqualis Patri, & Pater æqualis Filio: dicitur autem Filius coæquari Patri, non autem dicitur Pater coæquari Filio, & hoc ideò: *Quia verba significant æqualitatem cum motu, & licet motus non sit in diuinis, est tamen ibi* accipere; *& quia Filius accipit à Patre id in quo est illi æqualis, Pater autem à Filio non accipit, ideò Filius coæquatur Patri, & non è conuerso.* Solutione ad 4. docet relationem æqualitatis inter diuinas personas non esse realem, sed rationis.

In 2. articulo inquirit: *Vtrum persona procedens sit coæterna suo principio vt Filius Patri;* Respondet conclusione affirmatiua,

matiua, quam probat in argum. *sed contra* ex Symbolo Athanasij, illis verbis. *Totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* In corpore articulo probat eandem veritatem ratione: *Quod enim terminus ab aliquo agente productus, sic posterior suo principio, prouenit, aut ex libertate in agendo, aut ex imperfectione virtutis, vel ex successione actionis: sed Pater non generat Filium voluntate, sed natura, vt ostensum est quæstione præcedenti articulo 2. & natura Patris ab æterno perfecta fuit, & actio, qua Pater producit Filium, non est successiua aliàs Filius Dei successiue generatus esset: & eius generatio materialis, & cum motu esset, quod est impossibile: ergo Filius fuit quandocumque fuit Pater, & sic Filius est coæternus Patri, & similiter Spiritus Sanctus vtrique.*

Si opponas primo: *In omni modo quo aliquid est ex alio deest æqualitas naturæ, aut æqualitas durationis; si igitur Filius est à Patre, oportet dicere, vel eum esse minorem Patre aut posteriorem, aut vtrumque.* Respondet D. Th. verum esse antecedens in omni modo processionis creaturarum, ex quo non licet colligere, idem est dicendum de diuina generatione, vt enim Augustinus dicit serm. 8. de verbis domini: *Nullus modus processionis alicuius creaturæ perfectè repræsentat diuinam generationem, vnde oportet ex multis modis colligere similitudinem*, sumendo, nempe, ex quouis modo, quod perfectionis est, & relinquendo illius imperfectiones: *inter omnia tamen*, inquit D. Th. *expressius repræsentat processio Verbi ab intellectu, quod quidem non est posterius eo à quo procedit, nisi sit talis intellectus, qui exeat de potentia ad actum, quod in Deo dici non potest.* Ex quibus verbis noua ratio pro eadem veritate desumitur, ad hanc formam redacta: Verbum productum ab intellectu, qui non exit de potentia ad actum, non est posterius duratione intellectu producente; sed Filius est Verbum productum à Patre per intellectum, qui vtpotè, summè, actualis non exit de potentia in actum: ergo non est posterior duratione Patre producente; & consequenter erit illi coæternus.

Si opponas secundo: *Omne, quod est ex altero habet principium; sed nullum æternum habet principium: ergo Filius procedens à Patre non est æternus, neque Spiritus Sanctus.* Respondet D. Th. *quod æternitas excludit principium durationis, sed non principium originis*, & reducendo ad formam solutionem D. Th. respondetur, concedendo maiorem, & distinguendo minorem: æternitas excludi principium durationis, concedo minorem: principium originis, nego minorem, & consequentiam. Ex eo namque, quod Filius procedat à Patre, non sequitur habere principium durationis, quod excludit æternitas, sed solum quod habeat principium originis, quod æternitas non excludit; ac proinde non sequitur, quod æternus non sit, nec quod æternus non sit, nec quod Patri non sit coæternus.

Sed dices: non stat, quod Filius procedat à Patre, & quod non habeat suæ durationis principium, sed æternitas excludit durationis principium: ergo etiam excludit processionem à Patre; & consequenter eo ipso, quod Filius procedat à Patre non est illi æternus. Probatur maior: non stat, quod Filius procedat à Patre, & quod non accipiat durationem ab illo; sed habere durationem ab alio est habere durationis principium, sicut accipere filiationem ab alio, est habere principium filiationis: ergo non stat, quod Filius à Patre procedat, & quod non habeat suæ durationis principium.

Respondeo negando maiorem: ad probationem concessa maiori, nego minorem: nam habere principium durationis, est habere esse post non esse, Filius autem licet accipiat à Patre durationem, sicut accipit ab illo naturam, & omnes perfectiones diuinas, non tamen habet esse post non esse: taliter enim est, quod semper fuit, iuxta illud Ioannis 1. capitulo: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Vnde etsi habeat durationem à Patre communicatam, non habet durationis principium: & hoc ideo, quia sicut accipit à Patre naturam, non diuersam, sed eandem, ita accipit durationem, non diuersam, sed eandem cum duratione Patris, Pater autem taliter est, quod semper fuit; & consequenter Filius etiam, taliter est, quod fuit semper; cum quo non stat habere esse post non esse, in quo consistit principium durationis habere. Et ideò ait D. Thomas in solutione ad quartum argumentum: *Ad significandum præsentialitatem, & permanentiam æternitatis potest dici de Filio, quod semper nascitur, vt Origines dicit, sed vt Gregorius, & Augustinus dicunt, melius est, quod dicatur semper natus vt ly* semper *designet permanentiam æternitatis, & ly* natus *perfectionem geniti: sic ergo Filius non imperfectus est, nec erat quando non erat, vt dixit Arrius.*

Vbi aduertendum est D. Thom. non reprobare loquutionem Originis, sed illam posponere modo loquendi Augustini, & Gregorij, & hoc ideò, quia ly *nascitur* ex modo significandi importat natiuitatem Verbi vt in fieri, ly *natus* significat illam vt completam, & terminatam. Et ob hanc rationem ad significandam perfectionem, geniti melius dicitur de Filio *semper natus*, quam *semper nascitur*, quamuis quia ly *nascitur* non importat imperfectionem ex parte rei significatæ, possit etiam absolutè dici de Filio Diuino, semper nascitur, vt Origines dicit.

In tertio articulo inquirit, vtrum in diuinis personis sit ordo naturæ? Respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento, sed contra: *Nam vbicumque est pluralitas sine ordine, ibi est confusio: sed in diuinis personis non est confusio, vt Athanasius dicit in Symbolo, & aliàs est inter illas pluralitas: ergo est ibi ordo.* Deinde in corpore articuli probat ratione: *Nam ordo dicitur per comparationem ad aliquod principium; sed in diuinis personis datur principium secundum originem absque prioritate, vt dictum est supra qu. 33. art. 1. ad 3. ergo inter diuinas personas est ordo originis absque prioritate, qui vocatur ordo naturæ secundum Augustinum, non quo alter sit prius altero, sed quo alter est ex altero.*

Solutione ad secundum docet D. Thom. vnam personam non esse alia priorem. Et probat: *nam persona constituitur relatione, & natura; sed natura est eadem in tribus personis; & consequenter natura vnius personæ non est prior natura alterius, relationes autem sunt simul intellectu, & natura: ergo vna persona non est prior alia, licet sit principium illius.* Quæ doctrina intellecta de prioritate instantis in *quo*, & de prioritate à *quo* naturæ, certissima est: sunt enim coæternæ personæ diuinæ; & consequenter vna non est prior alia duratione, quæ est prioritas in *quo*. Et licet vna persona sit principium alterius, non tamen est causa illius; & consequenter non est prior illa prioriate à *quo* naturæ, quæ est prioritas causalitatis. Ex quo sequitur non esse absolutè dicendum, quod vna persona diuina sit prior alia. Tum, quia Augustinus verbis supra relatis absolutè negat prioritatem inter diuinas personas; & consequenter non est affirmanda inter diuinas personas prioritas absolutè. Tum etiam: nam prioritas absolutè prolata importat prioritatem in *quo*, vel à *quo* naturæ, & causalitatis, quarum vtraque repugnat personis diuinis.

An autem concedi possit, quod vna persona est prior alia cum addito, nempe, prioritate originis, non est vna Theologorum sententia, Scotus affirmat; alij negant, sed vt Caietanus aduertit, quæstio est de nomine, & vt docet Bañez sine periculo potest affirmari. Nec D. Thomas id negat, sed solum quod sit dicenda vna persona prior alia absolutè, quod verissimum est, & in Symbolo Athanasij contentum, illis verbis: *Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales*, per coæternitatem excludendo prioritatem durationis, & per coęqualitatem excludendo prioritatem à *quo*, & causalitatis, causa namque potior est suo effectu; & consequenter inter omnimodè ęquales causalitas dari non potest. Ex quibus verbis Athanasij colligitur prioritatem absolutè dictam supponere pro prioritate temporis, aut causalitatis. Quod patet, docet enim Athanasius in Trinitate nihil esse prius, aut posterius, & probat, quia tres personę coęternę sibi sunt, & coęquales; sed si prioritas, dicta absolutè, non staret pro aliqua ex dictis proprietatibus, non bene probaret ex coęternitate, & ęqualitate personarum, prius, & posterius in Trinitate non dari: ergo prioritas dicta absolutè stat pro prioritate temporis, vel causalitatis, quarum prima, coęternitatem excludit, & secunda, ęqualitatem. Ex eo autem, quod Diuus Thomas negauerit prioritatem absolutè, non sequitur negasse prioritatem originis, quę non est absolutè prioritas, sed solum cum addito. Imò hanc prioritatem possumus ex illius doctrina probare: nam D. Thomas, etsi neget vnam personam esse causam alterius, docet vnam personam esse alterius principium; ergo etsi neget prioritatem à quo naturę, quę est prioritas causalitatis,

non

non negat, sed admittit vnam personam esse alia priorem prioritate originis, absque omni causalitate. Deinde: nam simuitas naturæ inter relationes diuinas, ex qua probat D. Thomas non esse proioritatem in Deo, etsi excludat causalitatem vnius personæ in aliam, non excludit, quod vna persona sit principium alterius: ergo licet excludat prioritatem causalitatis; non tamen excludit prioritatem originis.

Si opponas, absolutè dicitur Pater persona, prima Trinitatis, Filius secunda persona, & Spiritus Sanctus tertia; ergo absolutè dicitur Pater prior Filio, & Pater, & Filius priores Spiritus Sancto. Probatur consequentia: nam primum respectus secundi dicit ordinem prioritatis ad ipsum: ergo si Pater dicitur prima persona absolutè per comparationem ad Filium, dici potest, & debet absolutè prior illo. Respondeo negando consequentiam: nam prima, secunda, & tertia persona, in Trinitate, & si dicantur non solum numero numerante aliàs posset Filius dici prima persona, & Pater secunda, sed ex natura rei; hæc tamen numeratio non fundatur in prioritate absolutè tali, sed vel in prioritate cum addito, nempè originis, vel in ordine originis sine prioritate. Et quidem si esse primum exprimeret esse prius, vt vult Vazquez *disp. 167. cap. 2.* sicut absolutè dicitur Pater prima persona, & Filius secunda, absolutè diceretur Pater prior Filio, & Filius Patre posterior, cuius contrarium ostendimus, & admittit Vazquez *disputatione allegata in fine disputationis*, vbi expressè docet, quod licet ordo inter diuinas personas, sit prioris, & posterioris secundum rem, non tamen licet absolutè appellare vnam personam priorem alia secundum rem, nisi cum additamento *secundum originem*; si namque prior sine additamento asseratur, videtur significari prius aliquod duratione, quæ prioritas personis repugnat.

Quæ doctrina verissima, est cæterum ex illa sic infero: absolutè dicitur in Trinitate prima, & secunda persona; & tamen non dicitur absolutè prius, & posterius secundum rem, nec vna persona dicitur absolutè prior alia: ergo primum, & secundum non exprimunt prioritatem, nec postetioritatem, nec in prioritate, nec in posterioritate consistunt, sed tantum in ordine; & consequenter ex eo quod in Trinitate detur prima, secunda, & tertia persona, non sequitur dari in Trinitate prioritatem secundum rem.

Solutione ad secundum argumentum docet Diuus Thomas, *quod ordo naturæ dicitur, non quia ipsa natura ordinetur, sed quia ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem*. Quod explicans Caietanus ait, in titulo ly *naturæ* non est obliquus determinatus per ly *ordo*, sed contra, determinans ipsum ordinem, ita quod non est sensus, *vtrum sit ordo naturæ, tanquam rei ordinatæ, sed vtrum sit ordo naturæ?* idest, naturalis, vt naturale contra voluntarium distinguitur.

Solutione ad quartum docet, ideò ordinem originis inter diuinas personas melius nominari ordinem naturæ, quam ordinem essentiæ; *quia natura quodammodo importat rationem principij, non autem essentia*, subsumendum est; sed ordo originis est ordo principij: ergo melius dicitur ordo naturę, quam ordo essentiæ.

In quarto articulo docet, Filium esse æqualem Patri secundum magnitudinem. Quod probat in argumento sed contra ex illo ad Philippenses secundo: *Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo*. Et in corpore articuli hac ratione: *Magnitudo enim Dei non est aliud, quam perfectio naturæ ipsius; sed Filius est æqualis Patri in natura: ergo est Patri æqualis in magnitudine. Minorem probat: est enim de ratione paternitatis, & filiationis, quod Filius per generationem pertingat ad habendam perfectionem naturæ Patris, vel statim, vel successiuè, nisi aliter eueniat propter defectum principij generationis; sed in diuinis est propriè paternitas, & filiatio, vt constat ex dictis* quæst. 33. art. 1. & 2. *Nec potest dici, quod virtus Dei Patris fuerit defectiua in generando, neque quod Dei Filius successiuè ad perfectionem perueniret: ergo ab æterno accipit perfectè naturam Patris; & consequenter ab æterno fuit æqualis Patri in natura.*

Si opponas, magnitudo in Deo idem, est quod perfectio, vt constat ex dictis *supra disp. 78.* sed perfectio Dei non est idem, quod natura diuina, sed transcendit omnia attributa, vt ibi docuimus, & communiter docetur à Theologis, ergo magnitudo Dei non est idem quod natura diuina; & consequenter ex eo, quod Filius adæquetur Patri in natura, non rectè infertur, esse æqualem Patri secundum magnitudinem. Respondeo, concessis maiori, & minori, & prima consequentia, negando secundam, quæ subinfertur; cum enim omnia attributa radicentur in essentia, & ad illam consequantur, probata æqualitate Filij cum Patre in natura, in eiusque magnitudine, per euidentem consequentiam infertur æqualitas Filij cum Patre in omni alia perfectione.

Articulus quintus: *Vtrùm Filius sit in Patre, & è conuerso?* Conclusio est affirmatiua, quam, probat in argumento *sed contra* ex illo Ioannis 14. *Ego in Patre, & Pater in me est*. Deinde illam probat in corpore articuli: *Tria namque est considerare in Filio, scilicet essentiam, relationem, & originem, & secundum quodlibet istorum, Filius est in Patre, & è conuerso*. Secundum primum probat: *Nam Pater est sua essentia; sed essentia est in Filio: ergo Pater est in Filio, & similiter, Filius est sua essentia; sed hæc est in Patre: ergo Filius est in Patre*. Secundum probat: *Nam vnum relatiuum est de intellectu alterius, & è conuerso: ergo vnum relatiuum est secundum intellectum in alio, & è conuerso*. Tertium probat: *Nam terminus actionis immanentis manet in principio, sed Verbum est terminus actionis immanentis, procedit enim à Patre per intellectum: ergo Filius est in Patre secundum originem*.

Si opponas, sequitur ex ratione D. Thomæ, non solum Patrem esse in Filio, & Filium in Patre, sed etiam paternitatem esse in filiatione, & hanc in paternitate; consequens est falsum: ergo ratio D. Thomæ firma non est. Sequela patet: nam inde probat D. Thomas Patrem esse in Filio, quia Pater est sua essentia, quę est in Filio; sed etiam paternitas est diuina essentia, quę est in filiatione, & filiatio est essentia, quę est in paternitate: ergo ex vi rationis D. Thomę, non solum Pater est in Filio, & è conuerso, sed etiam paternitas est in filiatione, & filiatio in paternitate. Minor autem probatur: nam paternitas, & filiatio realiter distinguuntur, & relatiuè opponuntur; sed quia paternitas, & filiatio in creatis distinguuntur realiter, & relatiuè opponuntur, vna non est in alia: ergo paternitas diuina non est in filiatione, nec filiatio diuina in paternitate. Quod amplius vrgetur: si paternitas esset in filiatione, quia essentia, cui identificatur est in illa, etiam hęc esset vera: paternitas est filiatio; sed hoc dici non potest, aliàs realiter distinctę non essent: ergo nec est dicendum, quod paternitas diuina est in filiatione. Probatur sequela; dicitur de paternitate, quod est in filiatione, quia essentia diuina, cum qua identificatur paternitas, est in filiatione; sed non solum est verum, quod essentia diuina est in filiatione, sed etiam quod est filiatio: ergo etiam erit verum dicere, quod paternitas est filiatio, & quod filiatio est paternitas.

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem, vt enim docet D. Thomas in hoc articulo solutione ad 3. *Pater, & Filius opponuntur secundum relationem, non autem secundum essentiam, & tamen oppositum relatione vnum est in altero*; quę doctrina etiam tenet in paternitate, & filiatione, cum includant essentia, cum qua identificantur. Vnde in forma ad probationem minoris, distinguo maiorem: distinguuntur realiter adęquatè, nego maiorem: inadęquatè, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam paternitas, & filiatio in creaturis adęquatè realiter distinguuntur, id est, taliter distinguuntur, quod nullatenus identificantur, & ideò vna non est in alia ratione identitatis; licet vna intellectu alterius includatur ratione oppositionis relatiuę. Paternitas autem, & filiatio diuina, taliter distinguuntur, quod etiam identificantur secundum essentiam, quam implicitè includunt. Et ideò vna est in alia secundum essentiam, & non solum vna est de intellectu alterius ratione oppositionis relatiuę. Est etiam aliud discrimen: nam filiatio creata non terminat actionem immanentem, sed transeuntem, vnde Filius creatus non est in Patre sęcundum originem; filiatio autem diuina constituit terminum

minum per actionem immanentem productum. Vnde sicut Filius est in Patre secundum originem, quia est terminus per actionem immanentem productus: ita filiatio constituens terminum productum per actionem immanentem, est in paternitate constituente principium per actionem immanentem producens.

Ad confirmationem, nego sequelam: ad cuius probationem, nego consequentiam: ratio autem discriminis est: nam hæc propositio, *Paternitas est filiatio*, dicit omnimodam identitatem filiationis cum paternitate, & quia licet in essentia identificentur, non tamen omnino identificantur, ideò dicta propositio non est absolutè concedenda. Hæc autem propositio; *filiatio est in paternitate*, dicit identitatem cum distinctione, & quia taliter distinguuntur, quod etiam identificantur, ideò ista propositio absolutè conceditur. Et quidem, tam argumentum, quam illius confirmatio, non solum militant loquendo de paternitate, & filiatione, sed etiam militant contra inexistentiam Filij in Patre, & Patris in Filio, vt consideranti constabit.

Articulus sextus, *an Filius sit æqualis Patri secundum potentiam?* Conclusio est affirmatiua, quam probant in argumento *sed contra*, ex illo, quod dicitur Ioannis 5. *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit*. Et in corpore articuli hac ratione: *Potentia enim agendi consequitur perfectionem naturæ; sed Filius est æqualis Patri in natura; ergo est æqualis Patri in potentia, & eadem ratio est*, inquit Diuus Thomas, *de Spiritu Sancto respectu vtriusque*, quæ est demonstratio Theologica procedens ex minori de fide, & ex maiori naturaliter demonstrabili.

Si opponas: adæquari producenti in natura est proprium Filio. Tum, quia probat Diuus Thomas *artic. 1. huius quæstionis* ex ratione filiationis, & paternitatis, quod Filius sit æqualis Patri in natura. Tum etiam, quia est Filio proprium, in similitudinem naturæ procedere: ergo falsum est, quod ait D. Thomas nempè rationem istam, qua probatur æqualitas Filij cum Patre in potentia, probare etiam æqualitatem Spiritus Sancti in potentia.

Respondeo negando antecedens: nam licet sit Filio proprium esse Patri similem, & æqualem in natura ex vi processionis; & consequenter hoc non conueniat Spiritui Sancto, similitudo autem in natura, & æqualitas in illa cum principio producente, non habita ex vi processionis, sed vel ex vi processionis, vel identicè per processionem, non est propria Filio, sed etiam est Spiritui Sancto communis. Et licet identitas in natura cum Patre vt habita ex vi processionis formaliter, conueniat secundę personę, quia per intellectum procedit, quod autem sit eiusdem naturę cum Patre absolutè, non conuenit illi, quia per intellectum procedit, sed quia actio, per quam procedit, est idem cum natura diuina. Quę ratio militat in Spiritu Sancto procedente per voluntatem, quę identicè est natura diuina, vt constat ex doctrina D. Thomę *quæstione 27. articulo 2. & 4.* ac proinde ratio, qua probat D. Thomas Filium esse ęqualem Patri in potentia, quia est illi ęqualis in natura, id ipsum de Spiritu Sancto conuincit. Nec oppositum prima antecedentis probatio suadet; cum enim D. Thomas probauit ęqualitatem Filij cum Patre in natura ex ratione filiationis, & paternitatis vsus est hac ratione vt sufficiente ad probandam prędictam ęqualitatem, non tamen vt vnica, & adęquata, restat enim alia, id ipsum in Spiritu Sancto conuincens, vt vidimus.

Quęstione quadragessimam tertiam diuidit in octo articulos, inquirens in primo: *Vtrùm alicui personæ diuinæ conueniat mitti?* Respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argumento *sed contra* ex illo Ioannis 8. *Non sum ego solus, sed ego, & qui misit me Pater*. Deinde id probat in corpore articuli. *Duo enim in missione importantur: nempè habitudo missi ad terminum ad quem mittitur, vt aliquomodo ibi incipiat esse, vel quia prius ibi omnino non erat, vel quia incipit ibi aliquo modo esse, quo antea non erat, & exitus missi à mittente, vel secundum imperium, vel secundum consilium, vel secundum originem; sed in diuinis vna persona procedit ab alia, & potest incipere aliquo modo esse, quo antea non erat: ergo potest vna persona ab altera mitti*.

Si opponas: missus est minor mittente, separatur ab illo, & ab aliquo loco discedit; sed vna persona diuina est minor alia, nec ab illa potest separari, nec potest ab vno loco discedere, & ad alium accedere: ergo non potest vni personę conuenire quod mittatur ab alia. Respondet D. Thomas, minorationem conuenire ei, qui mittitur per imperium, vel consilium, qualiter mitti personę diuinę non conuenit, sed secundum originem, quę est secundum omnimodam ęquiualitatem. Separatio etiam à mittente, & ab aliquo loco discedere, conuenit ei, quod sic mittitur vt incipiat esse, vbi prius nullo modo erat, qualiter persona diuina non mittitur, sed incipiendo esse aliquomodo quomodo prius ibi non erat. Vnde sicut non incipit per missionem esse, vbi prius non fuerat; ita non desint esse vbi fuerat. Mutatio etiam loci solum conuenit misso per motum localem, qualiter persona diuina non mittitur.

In secundo inquirit: *Vtrum missio sit æterna, vel temporalis?* Conclusio est, *non esse æternam, sed temporalem*, quam probat in argum. *sed contra*, ex illo Pauli ad Galatas 4. *Cum venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum*. Deinde illam probat corp. art. *Quia in his, quæ important originem diuinarum personarum, quædam in sui significatione important solam habitudinem ad principium, vt processio, & exitus; quædam vero cum habitudine ad principium determinant processionis terminum æternum, vt generatio, & spiratio, quodam vero cum habitudine ad principium important terminum temporalem, sicut missio, & datio; mittitur enim aliquid ad hoc, quod sit in aliquo, & datur ad hoc quod habeatur. Personam autem diuinam haberi ab aliqua creatura, vel esse nouo modo existendi in ea, est quoddam temporale*, subsumenda est; sed quę determinant terminum ęternum, ęternaliter solum dicuntur; quę vero non terminant terminunt temporalem, nec ęternum, & vtrumque possunt denotare, dicuntur ęternaliter, & temporaliter; quę autem terminum temporalem determinant, temporaliter solum dicuntur: *Ergo missio, & datio in diuinis dicuntur temporaliter tantum, generatio autem, & spiratio solum ab æterno: processio autem, & exitus dicuntur in diuinis æternaliter, & temporaliter: nam Filius ab æterno processit, vt sit Deus: temporaliter autem vt etiam sit homo secundum missionem visibilem, vel etiam vt sit homine secundum inuisibilem missionem*. Ratio autem minoris à nobis subsumptę, & à D. Thoma subintellectę est: nam ad existentiam alicuius constantis ex pluribus, vtriusque existentia requiritur, & per inceptionem cuiuslibet incipit esse; sed importans processionem ęternam, & connotans terminum temporalem, ex vtroque coalescit, & hoc secundum ab ęterno non est, sed in tempore incipit esse: ergo importans processionem ęternam determinando terminum temporalem non est ęternum, sed temporale, nec ęternaliter dici potest, sed tantum temporaliter.

Si opponas: quod solum importat ordinem ad principium, nihil connotat temporale, sed totum, quod importat, est æternum; sed solum ratione connotationis terminis temporalis possunt dici temporaliter ea, quæ in diuinus important originem: ergo quod solum importat ordinem ad principium, non potest dici temporaliter in Deo, sed solum potest dici ab æterno; & consequenter processio, & exitus, quæ iuxta D. Thom. solum important ordinem ad principium, non possunt dici temporaliter, sed ęternaliter solum dicuntur. Respondeo distinguendo maiorem: quod solum importat ordinem ad principium, ly *solum* accepto positiuè tantum, nego maiorem: ly *solum* accepto positiuè, & exclusiuè, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo primum consequens distinctione maioris, & nego secundam consequentiam: nam processio, & exitus, etsi positiuè solum importent ordinem ad principium, non tamen excludunt connotationem termini, sed illam permittunt, & quia possunt connotare terminum ęternum, dicendo Verbum procedit in natura diuina, & terminum temporalem, dicendo Verbum procedit vt sit homo; fit consequens, vt processio, idemque de exitu est dicendum, possit dici temporaliter, & ęternaliter.

In

In 3. artic. inquirit: *Vtrum missio inuisibilis diuinæ personæ sit solum secundum dona gratiæ gratum facientis*: conclusio est affirmatiua, quam probat in argumento *sed contra* authoritate Augustini, & in corpore articuli duplici ratione; quas inferius explicabimus.

In 4. inquirit: *Vtrum Patri conueniat mitti?* Et respondet conclusione negatiua, quam probat in argumento *sed contra*, ex Augustino *lib. 2. de Trinit. cap. 5.* vbi ait, *quod solus Pater numquam dicitur missus*. Et ratio est, qua vtitur in corpore articuli: *Nam missio in sui ratione importat processionem ab alio, & in diuinis secundum originem, vt dictum est art. 1. & 2. sed pater non procedit ab alio; ergo Patri nullo modo conuenit mitti, sed solum Filio, & Spiritui Sancto, quibus conuenit esse ab alio*. Solut. ad 1. docet, *quod si dare importet liberalem communicationem alicuius, sic Pater dat se ipsum; si vero importet auctoritatem dantis respectu eius quod datur, sic non conuenit dari in diuinis, nisi personæ, quæ est alio, sicut nec mitti*. Ex quibus verbis colligitur missionem, & dationem, etsi in connotatione effectus temporalis conueniant, quo circa vtraque solum temporaliter dicitur; in processione autem non conueniunt datio, & missio; hæc namque sine processione non subsistit, bene tamen datio, nisi sit datio cum authoritate. Vnde D. Thom. non omni dationi, sed solum illi, quæ denotat authoritatem in dante æquiparauit missionem. Quomodo autem cum hoc componatur, quod possit persona procedens mitti ab illa à qua non procedit, infra videbimus.

Solutione ad 2. docet, *quod licet effectus gratiæ sit etiam à Patre, qui inhabitat per gratiam, sicut, & Filius, & Spiritus Sanctus; quia tamen non est ab alio non dicitur mitti*. Quam doctrinam confirmat authoritate Augustini *lib. 4. de Trinit. cap. 20.* vbi ait: *Quod Pater cum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus, non enim habet de quo sit, aut à quo procedat*. Et rectè D. Thom. suam doctrinam prædicta authoritate confirmat, docuit enim Augustinus loco allegato: *Tum inuisibiliter Filium cuiquam mitti, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur*; quia nempè Filius est persona procedens ab alio. Et de Patre docet, quod licet cognoscatur, non mittitur, quia à nullo procedit: ergo quamuis mittatur Filius cum per gratiam inhabitat, non colligitur mitti Patrem quamuis etiam inhabitet, ob eandem rationem quia nempè Filius inhabitat animam, & ab alio procedit, Pater autem, etsi etiam inhabitet, à nullo procedit.

In 5. artic. inquirit: *Vtrum Filio conueniat inuisibiliter mitti?* Et respondet conclusione affirmatiua, quam probat in argum. *sed contra*, ex illo Sapientiæ 9. vbi de Sapientia diuina dicitur: *Mitte illam de Cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ*. Et in corp. artic. ratione ad hanc formam redacta: *Mitti personam diuinam ad aliquem per inuisibilem gratiam, significat nouum modum inhabitandi illius personæ, & originem eius ab alia, sed Filio conuenit inhabitare per gratiam*: nam de tota Trinitate dicitur Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, & etiam illi conuenit esse ab alio: ergo illi conuenit inuisibiliter mitti*, & etiam Spiritui Sancto, qui ab alio procedit, & per gratiam inhabitat. *Patri autem*, inquit D. Thomas, *licet conueniat inhabitare per gratiam, non tamen sibi conuenit ab alio esse, & per consequens nec mitti*.

Solutione ad 1. & 2. docet, secundum dona pertinentia ad intellectum attendi missionem Filij; & secundum dona pertinentia ad voluntatem missionem Spiritus Sancti. Quæ doctrina non est secundum proprietatem accipienda, sed per appropriationem, sicut enim prædicata absoluta tribus personis quoad proprietatem communia, appropriantur singulis personis, potentia Patri, sapientia Filio, & amor Spiritui Sancto; ita quamuis secundum omnia dona gratiæ gratum facientis, Filius, & Spiritus Sanctus mittantur, missio tamen secundum dona intellectus appropriatur Filio, & missio secundum dona voluntatis appropriatur Spiritui Sancto. Notat autem D. Thom. solutione ad 2. non mitti Filium secundum quamlibet perfectionem intellectus, sed solum secundum talem instructionem, qua prorumpat in affectum amoris.

Solutione ad 3. docet, missionem inuisibilem Filij, quantum ad originem distingui realiter à Missione Spiritus Sancti, sicut generatio distinguitur à processione; at vero quantum ad effectum gratiæ conueniunt duæ missiones in radice gratiæ, nempè in gratia habituali, ratione cuius vtraque persona inhabitat animam iusti; differunt autem in effectibus gratiæ, qui sunt illuminatio intellectus, & inflammatio affectus. Quæ doctrina non sic accipienda est, vt illuminatio intellectus à solo Filio proueniat, & inflammatio à solo Spiritu Sancto, sed quia quamuis vtraque perfectio ab vtraque persona causetur, prima tamen appropriatur Filio, quia procedit per intellectum, & secunda Spiritui Sancto, quia procedit per voluntatem.

In 6. artic. inquirit: *Vtrum missio inuisibilis fiat ad omnes, qui sunt participes gratiæ?* Conclusio est affirmatiua, quam probat in argum. *sed contra*: nam *iuxta Augustinum lib. 3. De Trinit. cap. 4. Missio inuisibilis fit ad sanctificandam creaturam, sed omnis creatura habens gratiam sanctificatur: ergo ad omnem creaturam huiusmodi, fit missio inuisibilis*. Deinde illam probat in corp. artic. *Nam missio vt attribuitur diuinis personis importat, vt persona quæ mittitur incipiat esse, vbi prius fuit, sed quodam nouo modo: ergo in eo, ad quem fit missio, oportet considerare duo, scilicet inhabitationem gratiæ, & innouationem quandam per gratiam: ad omnes ergo fit missio inuisibilis, in quibus hæc duo inueniuntur*. Vbi est aduertendum, aliud esse loqui de missione absolutè, & aliud de noua missione, missio absolutè fit ad omnes habentes gratiam sanctificantem, & hoc probat Diuus Thomas ex Augustino in argumento *sed contra*: missio autem noua in habente gratiam, non fit, nisi innouatio gratiæ intercedat, & hoc probat Diuus Thomas in corpore articuli ratione, quæ potest ad hanc formam reduci: missio namque inuisibilis diuinæ personæ importat inhabitationem per gratiam iustificantem: ergo noua missio importat nouitatem gratiæ, & nouitas gratię nouam arguit missionem.

Hinc solutione ad primum docet Angelicus Doctor, ad Patres veteris testamenti fuisse factam inuisibilem missionem, cum fuerint iustificati per gratiam. Et illud Ioannis 7. *Nondum erat spiritus datus, quia nondum erat Iesus glorificatus*, explicat de illa datione cum signo visibili, quę facta est in die Pentecostes, sic enim Spiritus Sanctus non fuit antiquis Patribus datus, interius tamen datus fuit illis per gratiam iustificantem.

Solutione ad 2. docet, secundum profectum virtutis, vel augmentum gratię fieri inuisibilem missionem. Et solutione ad 3. docet missionem inuisibilem esse factam in ipso principio beatitudinis, postmodum autem non fieri secundum gratię intensionem, sed secundum quod aliqua misteria eis reuelantur de nouo. Quę nouitas cum in Christo non fuerit, fuit ei facta missio inuisibilis in primo suę conceptionis instanti, non autem postea. Solutione ad 4. docet, non fieri ad Sacramenta missionem inuisibilem, sed ad eos, qui per sacramenta gratiam suscipiunt, eo quod in sacramentis non est vt in subiecto, sed solum instrumentaliter.

In articulo septimo inquirit: *Vtrùm Spiritui Sancto conueniat visibilis missio?* Conclusio est affirmatiua, quam brobat in argumento *sed contra*, ex illo, quod dicitur Matthęi 3. *Quod Spiritus Sanctus descendit super dominum baptizatum in specie columbæ*. Deinde in corpore articuli illam probat ratione: *Deus enim prouidet omnibus secundum vniuscuiusque modum; sed modus connaturalis hominis est, vt per visibilia ad indiuisibilia manuducatur, vt dictum est supra quæst. 12. art. 12. ergo oportuit inuisibilia, homini per visibilia, manifestari; sed ob hanc causam Deus se ipsum, & processiones æternas personarum per creaturas visibiles secundum aliqua indicia hominibus quodammodo demonstrauit: ergo etiam conueniens fuit vt inuisibiles missiones diuinarum personarum secundum aliquas visibiles manifestarentur, in quo visibilis missio consistit*. Notat autem D. Thomas hoc discrimen inter missionem visibilem Filij, & missiones visibiles Spiritus Sancti, *quod Spiritui Sancto in quantum procedit vt amor, competit esse sanctificationis donum, Filio autem inquantum est Spiritus Sancti principium, competit esse sanctificationis huius Authorem. Et ideò Filius visibiliter missus est, tanquam sanctificationis Author, sed Spiritus Sanctus, tanquam sanctificationis indicium*.

Ex quo infert solutione ad 1. opportuisse vt Filius creaturam visibilem, in qua apparuit, assumpserit in vnitatem personæ. Et solut. ad 4. quod creatura assumpta fuerit rationalis, eo quod cum persona Filij fuerit declarata vt Author sancti-

sanctificationis, oportuit vt natura assumpta fuerit rationalis, cuius est agere, mereri, & sanctificari; Spiritus autem Sanctus apparuit vt sanctificationem indicaret. Et quia creatura quælibet non assumpta in vnitatem personæ potest esse sanctificationis indicium, ideò non oportuit vt creatura in qua apparuit, esset rationalis, nec quod ab Spiritu Sancto assumeretur in vnitatem personæ.

Si opponas: Spiritus Sanctus simul cum Patre, & Filio est Author gratiæ, cuius efficientia, vtpotè opus ad extra, est toti Trinitati communis: ergo quoad hoc nulla est differentia inter Filium, & Spiritum Sanctum; & consequenter vterque declarari oportuit vt Author sanctificationis. Cum enim sanctificatio præstetur à gratia, qui est Author gratiæ, est etiam Author sanctificationis.

Respondeo distinguendo antecedens: Spiritus Sanctus est Author gratiæ per pyhsicam efficientiam, concedo antecedens: per efficientiam moralem meritoriam, & satisfactoriam, nego antecedens, & consequentiam: nam licet Spiritus Sanctus, & Filius conueniant in efficientia physica gratiæ, & sanctificationis præstitæ ab illa, non tamen conueniunt in efficientia morali meritoria, & satisfactoria, sed hanc solus Filius exercuit, & vt Author esset nostræ sanctificationis per satisfactionem, & meritum, assumpsit rationalem naturam in vnitatem personæ; Deus enim in se ipso non est capax merendi, & ideò, vt satisfaceret necessarium fuit naturæ libertatis participi, & consequenter, quæ rationalis esset vniri. Ratio autem, qua vtitur Diuus Thomas, vt oportuerit Filium declarari vt Authorem sanctificationis, hoc modo, non autem Spiritus Sanctus; quia nempè Filius est principium Spiritus Sancti, & Spiritus Sanctus est donum per amorem à Patre, & à Filio productum, non est ratio demonstratiua, sed tantum congruentia quædam. Potuit enim, Deo id decernente, Spiritus Sanctus naturam rationalem assumere, & in illa humanum genus per meritum, & satisfactionem redimere; de facto tamen non Spiritus Sanctus, sed Filius fuit ad hoc munus electus, vt esset satisfactionis Author per meritum, & satisfactionem. Et ratio congruentiæ est, quam assignat Diuus Thomas; quia nempè Filius est Spiritus Sancti principium; & Spiritus Sanctus est donum à Patre, & Filio per amorem productus. Nec inferas ex hac ratione, oportuisse Patrem, non autem Filium humanitatem suscipere, vt in illa nos redimeret, est enim Filij principium: & consequenter si quia Filius est principium Spiritus Sancti, oportuit vt Filius præ Spiritu Sancto esset sanctificationis Author per satisfactionem, & meritum, videtur Patrem ad hoc munus oportuisse Filio præferre, vtpotè principium Filij.

Non inquam infertur: nam comparatio Diui Thomæ est inter personas procedentes, Pater autem est principium sine principio, ideòque non potest mitti, nec oportuit vt munus redemptoris subiret; cum enim redemptio exercenda esset per actus subiectionis, humilitatis, & obedientiæ præceptis; & hæc congruentius exerceantur à persona procedente, quam ab illa, quæ non habet principium; fit consequens, vt non oportuerit, quod Pater carnem assumeret, & illa mediante genus humanum redimeret, quamuis sit principium Filij; quia est principium sine principio, oportuit tamen, quod Filius præ Spiritu Sancto esset Author sanctificationis per satisfactionem, & meritum, quia est principium Spiritus Sancti, & est persona procedens.

In articulo octauo inquirit: *Vtrùm aliqua persona diuina mittatur, nisi ab ea à qua procedit æternaliter?* Vbi aduertendum est titulum esse mendosum, & legendum esse *Vtrum nulla persona diuina possit mitti, &c.* Quod patet primo, quia particula illa, *nisi ab ea à qua procedit*, non congruit bene cum titulo, vt est propositus dicendo: vtrum aliqua persona diuina, &c. Secundo constat ex verbis D. Thomæ, antequam argumenta proponat, ibi: *Videtur, quod nulla persona diuina mittatur, nisi ab ea à qua procedit æternaliter*, quibus verbis titulum articuli resummit vt argumenta proponat: sic ergo legendum est.

Et relatis duobus modis loquendi oppositis inter se quorundam asserentium, personam diuinam non mitti, nisi ab eo à qua æternaliter procedit, & aliorum asserentium, quod licet mitti non conueniat, cuilibet diuinæ personæ, sed solum personæ ab alio existenti; mittere autem cuilibet personæ competere. Docet Diuus Thomas vtrumque modum loquendi habere aliquo modo veritatem: *Nam si mittens designetur vt principium personæ, quæ mittitur; sic non quælibet persona mittit sed solum illa, à qua persona missa procedit. Si vero persona mittens intelligatur esse principium effectus, secundum quem attenditur missio, sic tota Trinitas mittit personam missam, non autem propter hoc, inquit Diuus Thomas, homo dat Spiritum Sanctum, quia nec effectum gratiæ potest causare.*

DISPVTATIO NONAGINTASEPTIMA.

An identitas similitudo, & æqualitas diuinarum personarum sint relationes reales?

§. I.

Statuitur Catholica veritas.

Nu. 1. *Identitas personarum in essentia est de fide.* ANtequam ad id, quod inter Doctores catholicos controuersiam habet, explicandum accedamus, oportet initio disputationis veritatem catholicam breuiter statuere. Primo ergo extra controuersiam est apud Theologos, & fidei certitudine certum, personas diuinas esse idem in essentia, quod quidem hæretici sequuti Eunomium, & alij Arrium sequentes negabant, illi quidem Filium omnino dissimilem Patri asserentes, illi vero simillimum Patri asserendo, non absolutè, sed inter entia creata. Vnde omnes in neganda personarum identitate, & consubstantialitate conspirabant. Contra quos omnes firmiter est asserendum tres personas diuinas esse idem in essentia. Constatque *ex Symbolo Athan.* in illis verbis: *Et vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda sit.* Et ibi: *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non tres Dij, sed vnus est Deus.* Deinde ex omnibus locis Scripturæ, in quibus diuinitas Trium personarum adstruitur, Deitati namque multiplicatio omnis repugnat, vt pluribus demonstrat D. Thomas 1. *Contra Gentes cap. 42. & in hac 1. part. quæst. 11. art. 3.* Ac denique: nam quæ sunt vnius essentiæ, idem sunt in essentia; sed Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt vnius, & eiusdem essentiæ, vt probat Diuus Thomas *in hac 1. part. quæst. 39. art. 2.* constatque ex illo Ioannis 14. *Ego, & Pater vnum sumus*, quod de vnitate consubstantialitatis, summæque identitatis in essentia, communi Ecclesiæ, & Patrum consensu est acceptum: ergo tres personæ diuinæ idem sunt in essentia.

Nec obstat illud Hilarij in libro de Synodis capit. 1. *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sunt quidem per substantiam tria, per consonantiam vero vnum*: substantia autem idem est quod essentia: non ergo sunt vnum in essentia, & consequenter non sunt in essentia vnum. Nam respondetur cum D. Thoma *vbi proximè ad 1.* Hilarium ibi sumpsisse substantiam, non pro essentia, sed pro hypostasi. Sic autem sumpta substantia non sunt vnum secundum substantiam, bene tamen sumpta substantia pro essentia, quæ acceptio frequentior est apud Theologos, & Patres. 2 *Non obstat dict. Hilarij*

Secundo certum est; personas diuinas esse perfectissimè similes. Quod patet primo *ex Symbolo Athanasij*, illis verbis: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus*; sed vnum esse tale, quale est aliud, est esse simile illi: ergo personæ diuinæ sunt similes. Secundo: nam de ratione imaginis, perfectæ naturalis, est esse similem suo exemplari in essentia, & natura, vt docet D. Thomas *in hac 1. part. quæstion. 35. artic. 2. in corpore*; sed Verbum est imago naturalis perfectissima Patris, vt docet Diuus Thomas *ibi artic. 2.* & fatentur omnes Theologi: ergo est illi perfectissimè similis. Tertio: nam de ratione geniti, & Filij est, esse similem generanti in natura, vt constat ex diffinitione generationis viuentium, de qua D. Thomas *quæstione 27. artic. 2.* sed Verbum est genitus, & Filius, vt fides docet: ergo est similis Patris generanti in natura. 3 *Sunt etiā perfectissimè similes.*

Deniq; probatur: nam licet similitudo non petat identitatem, sed possit sine illa subsistere, illam tamen permittit, nec ex identitate extremorum in forma destruitur, sed potius perficitur; & in ratione similitudinis perfectissimæ constituitur; sed tres personæ diuinæ sunt vnius, & eiusdem essentiæ, & sunt in essentia idem, vt proximè vidimus: ergo sunt perfe- 4 *Probatione.*

perfectissimè similes. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: de ratione generationis viuentium est habere terminum similem generanti in natura, vt constat ex illius diffinitione; sed ex productione termini identificati cum principio in natura non destruitur generationis conceptus; sed perfectissima generatio consurgit, vt constat in processione Verbi, cuius terminus est idem generanti in natura; & tamen non amittit rationem generationis, sed est perfectissima generatio: ergo ex identitate aliquorum in forma non destruitur ratio similitudinis, sed potius ex illa consurgit perfectissima similitudo.

5 *Non obstat loquutio PP.* Nec obstat Patres tempore Concilij Nizeni, durante Arrianorum errore, negasse illas voces, quæ similitudinem personarum significant, admittentes solas illas, quæ consubstantialitatem, & identitatem important, vt constat ex Basilio *epistola* 82. Epiphanio *heresi* 73. Et Thodoreto *libro* 2. *historiæ capit.*6. Loquebatur namque de similitudine excludente identitatem in natura, quam Arriani admittebant, & quia hæretici illis vocibus abutebantur, vt identitatem excluderent, ideò Patres illius temporis illas voces vitarunt. Ex quo non infertur similitudinem personarum negandam, qualiter similitudo à Catholicis accipitur, scilicet pro similitudine perfectissima, non excludente, sed potius includente identitatem, quam cum Augustino *libro* 7. *de Trinitate capit. vltimo*, & Diuus Thomas *supra quæst.* 31. *art.*2. omnes Theologi fatentur.

6 *Obijcies.* Sed dices: similitudo, in vnitate qualitatis fundatur, vt constat ex Aristotele 5. *metaphysicæ capit.*15. illis verbis: *Eadem sunt, quorum vna est substantia; similia, quorum vna est qualitas: & æqualia quorum quantitas vna*, ex quibus communis metaphysicorum doctrina fuit sumpta, nimirum vnitatem in substantia facere vnum, qualitate simile, in quantitate æquale, sed in Deo non est qualitas, vtpotè accidens, sed omnia ad Deum translata transeunt in rationem substantiæ; vt omnibus est manifestum: ergo similitudo excludenda est à Deo; & consequenter quamuis personæ diuinæ sint idem in essentia, in illa similes dicendæ non sunt.

7 *Scoti solutio excluditur* 1. Respondent Scoti discipuli, in Deo naturam obtinere locum substantiæ, attributa vero modum qualitatis sortiri, & magnitudinem quantitatem esse virtutis. Vnde personæ in essentia sunt idem, in attributis similes, & in magnitudine æquales.

Sed non placet hæc solutio primo: quia vt docet D. Thomas *quæstione* 42. *artic.* 1. *ad* 2. æqualitas in quantitate virtuali fundata includit similitudinem, & aliquid addit: ergo æqualitas, & similitudo supra idem fundatur. Et vt *docet solutione ad* 1. personæ sunt æquales in essentia, in duratione, & vi operatiua: ergo similitudo personarum, non solum saluatur in attributis, sed etiam in essentia, & natura.

8 *Secundo.* Deinde: nam de ratione geniti, & Filij est assimilari generanti in natura, & essentia sub conceptu essentiæ, & naturæ, vt constat ex illius diffinitione; sed Verbum diuinum est Filius, & genitus: ergo est simile Patri, non solum in attributis, sed etiam in natura sub primo conceptu naturæ.

Tertio. Tertio: nam licet in Deo attributa sint substantia, quia tamen significantur ad modum formæ, fundant relationem similitudinis; sed etiam diuina essentia significatur ad modum formæ constituentis Deum: ergo esto sit substantia fundabit relationem similitudinis.

Quarto. Quarto: nam diuinæ personæ non solum sunt idem in essentia, sed etiam in attributis, & etiam in magnitudine: ergo deficit solutionis doctrina. Probatur antecedens; ideò sunt idem in essentia, quia in illis eadem essentia inuenitur, sed etiam eadem attributa, eademque magnitudo illis competunt: ergo sunt idem etiam in attributis.

Denique. Denique nam duæ albedines eiusdem speciei quamuis dissimilis intensionis, referuntur relatione identitatis, & similiter duæ quantitates inæqualis extensionis: ergo relatio identitatis non est allegata vnitati substantiali, sed alijs generibus conuenit, & super illorum vnitate fundatur.

9 *Occurritur arg.* Vnde ad argumentum respondeo, substantiam, quantitatem, & qualitatem sumi dupliciter; primo strictè, & sic constituunt diuersa prædicamenta, & quod illis prout sic conuenit, non est alijs prædicamentis commune. Secundo, accipiuntur substantia pro essentia, qualitas pro forma, & quantitas pro extensione abstrahente ab extensione molis consistente in extensione partium extra partes, & ab extensione virtutis; & quia essentia est alijs prædicamentis communis, ratio etiam formæ, seu intensiuæ perfectionis inuenitur in illis, & virtualis extensio, seu quantitas perfectionis; fit consequens, quod relationes identitatis, æqualitatis, & similitudinis fundentur in illis: conuenit ergo diuinis personis relatio identitatis ratione vnitatis in diuina essentia, relatio similitudinis, quia in vna forma communicant, vt docet Diuus Thomas *quæstione* 42. *artic.*1. *ad* 2. & relatio æqualitatis, quia conueniunt in vna quantitate virtutis, scilicet in vna magnitudine essentiæ, in vna duratione, & in vna potestate, vt docet D. Thomas *solutione ad* 1.

Tertio, certum est, & extra omnem controuersiam inter Doctores Catholicos, personas diuinas esse inter se omnino æquales. Quod esse de fide constat ex Symbolo Athanasij, illis verbis: *Coæterna sibi sunt, & coæquales*. Et de filio: *Æqualis Patri secundum diuinitatem*. Et ad Philippenses 3. *de Filio*, ait Paulus. *Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo*. Et de tribus personis *in Concilio* 2. *Lateranensi cap. firmiter de summa Trinitate*, dicitur: *quoæquales, eo omnipotentes, & coæterni*. Tradunt eandem veritatem Clemens *epistola* 1. Anacletus *epistola* 2. Cyprianus *epist.* 45. Concilium Constantinopolitanum 1. Lateranense 2. Toletanum 1. 6. & 11. Ex Patribus Augustinus *lib.*6. *de Trinitate capit. vltimo, & libro de quantitate animæ capit.*9. Chrisostomus *homilia* 48. *&* 49. in Ioannem, Cyrillus *libro* 2. super Ioannem *capit.* 141. Theofilatus in Ioannem *capit.* 17. Euthimius *Ioannis* 6. Et D. Thomas 4. *Contra Gentes cap.*6. *&* 7. & *in hac* 1. *p. quæst.*42. *art.*1. & sequentibus. 10 *Sunt etiã omnino æquales.*

Nec obstat Ioannis 14. Christum de ipso dixisse: *Et Pater maior me est*, & Paulus 1. ad Coriothios 15. dicit: *Filium Patri esse subiectum*; non autem stat æqualitas inter Patrem, & Filium cum maioritate Patris, & cum subiectione Filij: nam æqualitas dicit negationem omnis excessus: ergo inter Patrem, & Filium æqualitas esse non potest. 11 *Nec obstat testimonium Ioannis.*

Non inquam obstat. Tum, quia vt explicat Diuus Thomas *libro quarto Contra Gentes cap.*8. verba illa intelliguntur de Patre secundum humanitatem, non secundum diuinitatem, secundum quam est omnino Patri æqualis. Qualiter illa explicuit Athanasius *in Symbolo* ibi: *Æqualis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem*, secundum quam non solum est minor Patre, sed etiam ab Angelis minoratus dicitur ab Apostolo ad Hebræos 2. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis*. Et eadem ratione dicitur Patri subiectus, non vt Deus, sed vt homo, & vt sic fuit Patri obediens, Dei seruus, & ob temperans eius præceptis. *Explicatio* 1.

Tum etiam: nam licet de Filio vt Deo prædicta verba accipiantur, prout illa accipit Hilarius *libro* 9. *de Trinitate*, æqualitati Patris non obstat. Vt enim ex Hilario tradit Diuus Thomas *quæstione* 42. *articulo* 4. *ad* 1. Pater maior dicitur donantis auctoritate, quia tamen Filio vnum, & idem esse, hoc est vnam, & eandem sui naturam Pater generando dedit, minor Filius, aut inæqualis Patri esse nequit, sed æqualis omnino, cum naturæ namque identitate, inæqualitas esse non potest. Nec item subiectio Filij, quamuis de illo vt Deo cum Hilario accipiatur, inæqualitatem inducit, vt enim docet D. Thomas vbi proximè ad primum, subiectio Filij ad Patrem est recognitio authoritatis paternæ; cumque hæc auctoritas in ratione principij originis posita sit, recognitio authoritatis paternæ est à Patre procedere tanquam à principio originis, ex quo nulla inæqualitas inter Patrem, & Filium infertur, bene tamen creaturarum subiectio ad Deum, quia vt ex Hilario refert ibi D. Thomas, est *creationis infirmitas*, ex qua infinita distantia creaturarum à creatore colligitur: maneat ergo firmum tres personas diuinas esse idem in essentia, esseque perfectè similes, & omnimodè æquales. 12 *Secunda explicatio.*

Quod etiam rationem Diuus Thomæ conuincitur ad hanc formam redacta: vt enim docet Aristoteles 10. metaphysicæ textu 13. 16. & 17. *Æquale dicitur per negationem excessus*, nempè maioris, & minoris, fundatam supra quantitatem molis, aut virtutis; sed in diuinis personis est negatio excessus, maioris, & minoris, fundata in quantitate virtutis: ergo est omnimoda æqualitas. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: cum vnitate numerica quantitatis, siuè molis, siuè virtutis, non stat maioritas, & minoritas, vt per per se est manifestum; sed in personis diuinis est vna numero quantitas virtutis, nempè vna numero essentia, & vna numero magnitudo, aliàs vnus Deus non essent: ergo in illis non potest inueniri maioritas, & minoritas. 13 *Ratione D. Tho. probatur personarũ æqualitas.*

Si opponas primo: cum eadem numero qualitate stat maioritas, & minoritas, vt constat in qualitate intensa, & remissa, quæ numero non variatur; & tamen transit de minori, ad maiorem, hoc est, de minus ad magis intensam: ergo cum eadem numero quantitate virtutis stare poterit excessus penes magis, & minus; & consequenter ex eo quod personæ diuinæ sint eiusdem numero essentiæ, & eandem numero quantitatem habeant virtutis, perperam à Diuus Thoma colligitur negatio excessus maioris, & minoris in illis. 14 *Si opponas* 1.

Resp. Respondeo negando consequentiam; qualitas namque essentialiter inuariata, capax est incrementi intensiui; vnde vna numero manente potest dari in illa transitus de minori, & ad maiorem intensionem; quantitas autem virtutis conueniens diuinis personis in perfectione diuinæ essentiæ, & in eius magnitudine consistens, capax incrementi non est, sed in indiuisibili consistit; ac proinde cum conuenientia in eadem numero essentia, excessus esse non potest.

15 *Secundo.* Si opponas secundo: si Filius v. gr. est æqualis Patri, Pater etiam est æqualis Filio. Tum, quia æquale ad coæquale refertur. Tum etiam, quia est relatio æquiparantiæ, hoc est eiusdem rationis, & denominationis in vtroque extremo; sed non potest dici Pater æqualis Filio: ergo nec Filius æqualis Patri esse potest. Probatur minor: si Pater esset æqualis Filio, coæquaretur illi. Tum, quia nulla esse potest ratio discriminis inter esse alteri æquale, & coæquari illi. Tum etiam: nam Filius dicitur coæquari Patri, quia æqualis est illi, sed Pater non coæquatur Filio, vt enim docet Augustinus lib. 6. de Trinitate cap. 10. *Imago si perfectè implet illud cuius est imago, ipsa coæquatur ei non illud imagini*, idest imago perfecta coæquatur exemplari suo, exemplar autem non coæquatur imagini. Filius autem est imago Patris perfecta; & consequenter Pater illi non coæquatur: ergo non est illi æqualis.

16 *Resp.* Respondeo, concessa maiori negando minorem: ad probationem respondet D. Thomas *quæstione* 42. *articulo* 1. *ad* 3. æqualitatem significari posse dupliciter, scilicet, per nomina, & per verba, & priori modo significatam dici mutuo in diuinis, eo quod eadem est ratio ex parte vtriusque extremi: Filius namque dicitur æqualis, & similis Patri, quia habet in se essentiam, & magnitudinem Patris, Pater autem etiam in se habet essentiam, & magnitudinem Filij, atque adeò dicitur æqualis, & similis Filio. Prout autem æqualitas, aut similitudo significatur per verba, nempe coæquari, aut assimilari, non dicuntur mutuo de personis diuinis, eo quod verba significant æqualitatem cum motu, idest prout in fieri. Et licet in diuinis non detur motus, aut fieri, loco motus datur processio, & accipere. Vnde Filius dicitur coæquari, & assimilari Patri, quia per processionem accipit essentiam, & magnitudinem Patris, in qua illi similis est, & æqualis, & quia hæc ratio non concurrit in Patre; habet enim à se essentiam, & magnitudinem per exclusionem, non solum causæ, sed etiam principij, idest, non acceptam ab alio; fit consequens, quod licet Filio dicatur similis, & æqualis, non tamen dicatur coæquari, & assimilari Filio. Iuxta quam doctrinam ad probationem maioris, neganda est maior, & ex illa ad probationes maioris constat solutio.

17 *Obijcies 1.* Sed contra hanc doctrinam obijciet aliquis, Augustinum primo, loco in argumento adducto, peculiariter loqui de imagine, quando perfecta est, vt constat ex illis verbis: *Imago si perfectè implet illud cuius est imago, &c.* Sed doctrina solutionis, non solum est vera de imagine perfecta, sed etiam de imperfecta, quamuis enim imago imperfecta sit, ipsa ab exemplari accipit similitudinem, non autem exemplar ab illa: ergo nec non bene explicatur ab Angelico Doctore.

18 *Secundo.* Secundo: nam sequitur ex tradita solutione, nihil per verba posse enunciari de Patre; consequens est falsum: ergo, & illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis est nota: nam omnes istæ propositiones sunt veræ: Pater ab æterno existit, & in æternum existet; ab æterno, & in æternum intelligit; ab æterno amat; & in æternum amabit. Sequela autem probatur: nullum prædicatum conuenit Patri acceptum ab alio per processionem: ergo si æqualitas, & similitudo vt significatæ per verba non dicuntur de Patre, quia conueniunt illi à se & non ab alio, nullum prædicatum, vt significatum per Verbum poterit enunciari de illo.

19 *Resp. Ad 1. replicam.* Respondeo ad primam replicam concessa maiori, negando minorem: nam licet etiam verum sit quandoque exemplar, vel prototypum non coæquari imagini, imperfectæ: cum nempe talis est conditionis, vt à nullo naturam acceperit: imago vero imperfecta non coæquatur exemplari, & hoc est quod Augustinus peculiare in imagine perfecta censuit, quod nempe suo exemplari coæquatur.

Ad 2. Ad secundam nego sequelam. Ad probationem concesso antecedenti, nego consequentiam: nam licet verum sit omne Verbum significare per tempus, & cum motu ex parte modi significandi, non tamen omne Verbum importat motum, fieri, vel recipere ex parte rei significatæ, sed tantum aliqua. Vnde hæc conceditur: *Pater est Deus*, & hæc: *Pater erit Deus* hæc tamen negantur; *Deus præterijt, vel præteribit*, quia ex parte obiecti præteritionem important. Hæc autem verba coæquari assimilari idem sonant, quod æqualem, aut similem fieri; & cum æquale fieri acceptionem ex parte obiecti denotet, & importet, solum possunt applicari personæ accipienti, vel per motum, vel per originem.

20 *Si denique opponas.* Si denique obijcias; æqualitas supra quantitatem fundatur, vt constat ex Aristotile 5. *metaphysica capitulo* 15. verbis superius adductis; sed in Deo non est quantitas, vt omnibus est conspicuum: ergo æqualitas in illo non est, & consequenter, personæ diuinæ non sunt æquales in essentia. *Resp. D. Thom.* Respondet Diuus Thoma *quæstione* 42. *artic.* 1. *ad* 1. æqualitatem fundari supra quantitatem molis, vel supra quantitatem virtutis, primum consistit in extensione dimensiua partium extra partes, ad quam sequitur impenetrabilitas, & diuersi loci exigentia. Secundum consistit in perfectione, vel magnitudine, quę sicut sufficit fundare maius, & minus, iuxta illud Augustini lib. 6. de Trinitate capitulo 8. *In his, quæ non mole magna sunt, hoc est maius esse, quod melius esse*, vbi melius dicitur quod perfectius est, ita sufficit æqualitatem fundare; licet autem in Deo quantitas molis non sit, est in eo quantitas virtutis, magnitudinis, & perfectionis, ac proinde æqualitas in illo inuenitur.

21 *Contra solutionē obstat grauis difficultas.* Sed contra hanc solutionem obstat grauiter doctrina Angelici Præceptoris *supra quæstione* 28. *articulo* 4. *in corpore*, vbi vt probet in Deo solum esse quatuor relationes reales, sic ait: *Dicendum, quod secundum Philosophum* 5. *metaphysica relatio omnis fundatur vel supra quantitatem, vt duplum, & dimidium; vel supra actionem, & passionem, vt faciens, & factum, Pater & Filius, Dominus, & seruus; cum autem quantitas non sit in Deo, est enim sine quantitate magnus, relinquitur quod realis relatio in Deo esse non possit nisi super actionem fundata, &c.* Ex quibus verbis tale argumentum conficitur contra solutionem nuper traditam. Quia in Deo quantitas non est, infert Diuus Thomas, nullam relationem realem esse in Deo, præter illam, quæ supra actionem fundatur, quia omnis alia quantitatem pro fundamento supponit; sed si æqualitas posset supra quantitatem virtutis fundari, discursus D. Thomæ deficeret: ergo æqualitas solum supra quantitatem dimensiuam fundatur. Probatur minor, si æqualitas posset supra quantitatem virtutis fundari, vt excluderetur à Deo, deberet remoueri ab ipso, non solum quantitas molis, sed etiam quantitas virtutis, quam negare non potuit; sed solum ex negatione quantitatis dimensiuæ intulit negationem relationis realis æqualitatis in Deo: ergo si æqualitas supra quantitatem perfectionis posset fundari, discursus D. Thomæ deficeret.

Respondeo, D. Thomam loqui de relatione reali æqualitatis, 22
hæc autem fundatur, vel supra quantitatem molis, vel supra quantitatem virtutis, vel perfectionis habentem modum quantitatis molis quoad distinctionem realem vnius quantitatis ab alia. Quam realem distinctionem pro fundanda reali æqualitatis relatione requiri, supponit Diuus Thomas ibi, & probauit *quæst.* 42. *art.* 1. & quia quantitas molis non inuenitur in Deo, nec quantitas virtutis habens modum quantitatis modis quoad distinctionem vnius quantitatis ab alia, est enim in tribus personis vna indiuisibilis magnitudo, in qua illius quantitas virtutis consistit, rectè Diuus Thomas exclusit à Deo omnem relationem supra quantitatem fundatam. Cum quo rectè cohæret veritas nostræ suppositionis, qua asserimus esse inter diuinas personas omnimodam æqualitatem sumptam pro vnitate essentiæ, & perfectionis, cum negatione excessus, & pro relatione rationis, vt infra explicabimus.

§. II.

Referuntur sententiæ, & prima reijcitur.

23 *Prima sententia.* His igitur ita suppositis, in quibus nihil dissidij inter Catholicos esse, aut versari potest: restat vt examinemus, an relatio identitatis, similitudinis, & æqualitatis diuinarum personarum realis sit, an rationis? In quo prima sententia docet, nec realem, nec rationis esse, sed absolutè tantum dici æquales. Hanc tenuit Aureolus *in* 1. *distinct.* 31. *art.* 3. docens contra Scotum *propositione* 1. similitudinem, & æqualitatem inter diuinas personas non esse relationes reales actu existentes ante operationem intellectus, & in *secunda* contra D. Thomam non esse relationes rationis. Ex quibus *propositione* 3. concludit, quod similitudo, & æqualitas in Deo non important relationem realem, nec rationis, licet appellatio sit relatiua, sed tantum vnitatem absolutam, & in distinctionem magnitudinis virtualis, & quantitatis essentialis. Quam sententiam iam sepultam, à somno suscitauit Martinon *disputatione trentesimo primo de Trinitate sect.* 2. addens, id etiam esse verum de æqualitate, quæ in creaturis inuenitur cuius contrarium docuit Aureolus vbi proximè articulo 2. vbi ait, æqualitatem in creaturis, non esse relationem realem existentem ante operationem intellectus, sed ad actum per intellectus operationem reduci, & nihilominus realem esse dicendam.

24 *Secunda sententia.* Secunda per extremum affirmat huiusmodi relationes esse reales in Deo, inter se distinctas ex natura rei, & à sibi compositis realiter. Vnde in qualibet persona duas relationes similitudinis, duas æqualitatis, & duas identitatis constituit, quarum vna ad vnam personam, & altera ad aliam refertur, ex quibus resultant decem, & octo relationes reales æqualitatis, identitatis, & similitudinis, & adiunctæ quatuor originis resultant viginti duæ relationes. Ita Scotus *in* 1. *distinct.* 31. *quæstione vnica, & in quodlibetis quæst.* 6. Scotum sequuntur Rada 1. *par. controuersia* 26. *art.* 3. Smising *disp.* 2 *de Trinitate quæst.* 3. *nu.* 65. Franciscus Felix *cap.* 9. *de Trinitate diffic.* 2. Referens Fabrum in 1. *disp.* 47. Pilosum *disp* 68. *art.* 2. & alios Scotistas. *Scotus. Rada. Smising. Felix. Faber. Pilosus.*

Tertia. Tertia sententia docet, relationem æqualitatis, quæ conuenit personis ratione essentiæ, esse relationem rationis, quæ autem illis conuenit ratione proprietatum relatiuarum, esse relationem realem distinctam virtualiter à relationibus originis. Hanc tenet

Lugo. Auersa. tenet Raphael de Auersa *quæst. 42. sectione 1.* & Lugo *lib. 2. de Deo Trino disp. 9. cap. 3. num. 9.*

25 *Quarta.* Quarta, & vera sententia, nullam relationem realem agnoscit in Deo, præter quatuor relationes originis. Vnde relationem identitatis, similitudinis, & æqualitas inter diuinas personas, asserit esse rationis. Ita D. Thomas *in 1. dist. 31. quæst. 1. art. 1. ad Annibaldum eadem distinctione quæst. vnica art. 4. quæst. 7. de potentia art. 11. ad 3. quæst. 8. art. 1. in corpore*, non longè à principio, & *solutione ad 2. In hac 1. p. quæst. 28. art. 4. in corpore, & solutione ad 4. & quæst. 42. art. 1. ad 4.* Vbi Caietanus in commentario articuli Bañez *dubio vnico* Zumel *disp. 1. & 2.* Nazarius *controuersia vnica*, Illustrissimus Araujo *dub. vnico* Serra *circa solutionem ad 4.* Salmanticenses *Tractatu 6. de Trinitate disputatione 8. dub. 2. §. 1. & 2.* Reuerendissimus Sancto Thoma *disputatione 19. articulo 4. numero 16.* Tenent etiam Antiquiores Scholastici cum Magistro *in 1. distinctione 19. & distinct. 31.* Albertus Magnus *articulo 3.* Bonauentura *parte prima quæstione 2.* Durandus *quæst. 1.* Capreolus *quæst. 1. articulo 1. & 2.* Hispalensis *quæst. 1. art. 3. & 4.* Basolus *quæst. 1. artic. 4.* & communiter Scholastici. Tenent etiam ex Patribus Societatis Molina *quæstione 42. articulo 2. disputatione 2.* Vazquez *disp. 166. capitulo 2. & sequentibus* Suarez *libro 4. de Trinitate capitulo 15. num. 8.* Granadus *Tract. 14. de Trinitate disp. 1.* Tanerus *disp. 4. de Trinitate quæst. 1. dub. 8.* Albertinus *corollario 7. quæst. 7.* Hurtado Complutensis *disp. 9. dif. 1.* Amicus *disp. 9. de Trinitate capit. 16.* Quos cæteri Recentiores sequuntur. Eidem sententiæ ferè omnes Theologi adhærent præter discipulos Scoti. Pro cuius explicatione sit.

Caiet. Bañez. Zumel. Nazar. Araujo. Serra. Salm. S. Tho. Albert. Bonau. Durand. Capreol. Hispal. Basolus. Molina. Vazq. Suarez. Granad. Taner. Albert. Hurtad. Amicus.

26 *Prima conclusio. Prob. à paritate.* Prima conclusio: *Æquale simile, & idem formaliter sumpta, non in absoluto, sed in relatione consistunt, prout de personis diuinis dicuntur.* Ita omnes Theologi præter Aureolum, & Recentiorem, quem pro illius sententia retulimus. Et probatur: æqualitas in creaturis, etsi pro fundamento vnitatem quantitatis importet, formaliter tamen consistit in relationem, qua vnum ad aliud vt æquale refertur: ergo pariter æqualitas diuinarum personarum, etsi pro fundamento importet aliquid absolutum, nempè vnam illarum essentiam, & vnam magnitudinem, formaliter tamen consistit in relatione, qua vna persona alteram respicit vt sibi æqualem. Patet consequentia à paritate rationis. Tum etiam, quia namque dominus in creaturis relatiuè dicitur, & de formali relationem importat etiam vt de Deo dicitur, non in absoluto, sed in relatiuo consistit. Et quia Pater in creaturis formaliter consistit in relatione ad Filium, in diuinis etiam Pater de formali relationem importat: ergo si æquale in creaturis de formali relationem significat, quatenus prædicatur de Deo, aut de diuinis personis, de formali relationem importat. Tum denique, non enim alia ratione æquale in creaturis de formali relationem significat, nisi quia æquale dicitur æquali æquale, & è contra, & quia vnum vt æquale nequit intelligi, altero non cointellecto, & è contra; sed etiam æquale vt in Deo, dicitur æquali æquale, nec potest æquali intelligi, quin coæquale cointelligatur, & è conuerso: ergo si in creaturis æqualitas de formali in relatione consistit, in Deo etiam æqualitas relationem importat.

27 *Recentioris solutio reijcit. 1.* Quod si ob hæc respondeatur cum recentiori allegato, negando antecedens, quod nempè æquale in creaturis relatiuè dicatur, & de formali relationem importet, eo quod duæ quantitates palmares de se habent vt sint æquales: ita vt prorsus impossibile sit æquales non esse. Quod autem alicui de se conuenit non habetur per superuenientem rationem, ac proinde omni respectu secluso, conuenit æqualitas quantitatibus creatis. In contrarium obstat primo, nam vel loquitur de necessaria conuenientia æqualitatis quantitatibus palmaribus secluso respectu, vel de necessaria conuenientia absolutè. Si primum, petitur in solutione principium. Si secundum, argumentum non soluitur: ergo solutio tradita nequit subsistere. Minor pro secunda parte constat: nam si æqualitas consistat in relatione formaliter, nulli enti creato conuenit secluso respectu, sed ratione illius vt formæ: ergo probare non consistere in relatione, quia entibus creatis necessario conuenit secluso respectu, est negatio, & petitio principij. Pro secunda parte probatur: nam ex eo quod quæ quantitates palmares necessario sint æquales, solum sequitur formam dantem æqualitatem illis necessario competere; sed non repugnat relationi, illis necessario conuenire: ergo ex eo quod æquales esse, illis necessario conueniat, non excluditur relatio à ratione æqualitatis.

28 *Secundo.* Secundo reijcitur: nam ex solutione tradita sequitur prædicamentum relationis non esse; consequens aduersatur Philosopho; & omnibus metaphysicis: ergo solutio tradita non subsistit. Probatur sequela: implicat existere hominem qui genuit alium, & hominem genitum, & non existere Patrem, & Filium: ergo si duæ quantitates palmares per suas entitates absolutas dicuntur æquales, & ideò æqualitas relatio non est, sed in absoluto consistit, quia implicat existere, & æquales non esse: pariter etiam Pater, & Filius per aliquid absolutum constituentur. Cumque idem argumentum possit confici in omnibus relatiuis, prædicamentum relationis negatur. Denique: nam æquale, simile, & idem in creaturis dici relatiuè, est omnium Logicorum, & metaphysicorum sententia, à qua non licet recedere, nec Aureolus recessit, vt vidimus.

29 *Arg. Aureoli.* Contra istam conclusionem arguit Aureolus: æqualitas in Deo non est relatio realis, nec relatio rationis: ergo non est relatio; & consequenter dicitur absolutè, & idem de similitudine diuinarum personarum est dicendum. Vtraque consequentia tenet. Antecedens pro prima parte ex dicendis constabit. Pro secunda probatur primo; si namque est relatio rationis, ideò est, quia ad actum reducetur per operationem intellectus, sed nihil Dei potest ad actum reduci per operationem intellectus, aliàs esset de se incompletum vtpotè per intellectum complebile, & ab illo complementum accipiens, esset etiam de se potentiale, vtpotè reducibile ad actum per intellectus operationem, quæ sunt imperfectiones, omnino repugnantes Deo: ergo relatio rationis non est. *Antec. 2. parte prob. 1.*

30 *Secundo prob.* Secundo probatur: etenim relatio rationis nulli enti reali conuenit necessario; sed æqualitas necessario conuenit diuinis personis, non enim possunt à nostro intellectu cognosci, & non concipi vt æquales: ergo relatio rationis non est. Tertio: nam relatio rationis, non petit extrema realia inter se distincta realiter. Tum, quia huiusmodi exigentia est conditio relationis realis. Tum etiam, nam relatio omnimodæ identitatis, quia rationis est huiusmodi conditionem non petit; sed æqualitas diuinis personis competens, realem extremorum distinctionem exposcit, vt enim docet D. Thomas quæst. 42. art. 1. *Æqualitas duo importat in Deo, nempè, vnitatem magnitudinis, distinctionemque personarum*: ergo relatio rationis non est.

31 *Ad 1. antecedentis probationem.* Respondeo negando antecedens pro secunda parte. Ad primam probationem concessa maiori distinguo minorem: nihil Dei reale intrinsecum, concedo minorem: nihil Dei quod rationis sit, vel extrinsecum, nego minorem, & consequentiam: nam æqualitas relatiuè sumpta, non realis, sed rationis est. Licet autem prædicatum Deo intrinsecum, & reale, nequeat ab alio compleri, vel ad actum reduci; quod vero prædicatum, quod ens rationis est, ab extrinseco agente compleatur, & ad actum reducatur, nullum inconueniens est; sed necessario asserendum in relatione dominij, & in alijs relationibus, quibus respicit creaturas; cum respectum realem ad illas non possit dicere, in communi Theologorum sententia, nec ex hoc sequitur incompletio, aut potentialitas intrinseca Deo, sed solum incompletio, & potentialitas in respectu rationis, quem intellectus noster contingit, illique existentiam tribuit.

32 *Ad 2.* Ad secundam probationem, concessa maiori, nego minorem. Nec obstat, non posse ab intellectu nostro in hoc statu personas diuinas cognosci, & non concipi vt æquales relatiuè, hoc enim non prouenit ab exigentia intrinseca obiecti, sed ex nostra imperfectione ob quam non valemus diuina aliter cognoscere, quam ad instar, & modum similium rerum creaturarum. Vnde sicut ob hanc causam non potest à nobis omnipotentia cognosci sine respectu ad creaturas, quin ex hoc liceat colligere respectum à nobis factum, necessario omnipotentiæ esse annexum: ita ex eo quod nequeant personæ diuinæ cognosci ab intellectu nostro pro hoc statu vt eiusdem magnitudinis sine respectu vnius personæ ad aliam, non sequitur talem respectum, illis necessario competere. Aliàs nec Deus posset personas diuinas sine tali respectu cognoscere; cum id, quod alicui rei ab intrinseco necessario conuenit, insit illi per ordinem ad quemcumque intellectum eam verè, & adæquatè concipientem. Quod tamen falsum est: nam licet Deus, & beati per beatificam visionem non possint diuinas personas, vt inæquales concipere, sed vt eiusdem magnitudinis illas necessario cognoscant, vt tamen relatiuè æquales, nec à Deo, nec ab intellectu beati cognoscuntur, nec possunt cognosci, nisi per ordinem ad intellectum nostrum, relationem æqualitatis fingentem inter diuinas personas.

33 *Ad 3.* Ad tertiam, distinguo maiorem, ex conceptu communi omni relationi rationis, concedo maiorem: ex conceptu particulari, nego maiorem, & prætermissa minori, nego consequentiam: nam licet relatio rationis vt sic non petat realem extremorum distinctionem, nec illorum existentiam potest aliqua relatio rationis tali exigentia gaudere, vt constat in relatione dominij, quam esse rationis in Deo, docet communis sententia; & tamen extrema realia realiter distincta, & existentia petit. Nec obstat huiuscemodi exigentiam esse vnam ex conditionibus ad relationem realem necessarijs: nam licet sit necessaria conditio, non tamen est conditio ad realem relationem sufficiens, sed aliæ desiderantur. Vnde quamuis illa adsit; si tamen alia deficiant, non erit realis, sed rationis relatio.

34 *Instat Aureol.* Sed instat Aureolus: relatio æqualitatis inter diuinas personas non aliam de se potest à realitate deficere, & rationis esse, nisi quia est eiusdem ad seipsum, vel ad modum relationis, quo idem ad se ipsum refertur; sed eo ipso quod sit huius conditionis, vel modi, non potest exigere extrema realiter distincta, nihil enim ad se ipsum potest referri relatione exigente inter extrema realiter distincta versari, vt ex terminis est notum: ergo

ergo si petit extrema distincta realiter, non est relatio rationis.

35 *Resp.* Respondeo negando maiorem: nam quod relatio aliqua, non realis, sed rationis sit, potest ex multiplici capite oriri. Primo ex eo quod nullum extremum relatum sit actu in rerum natura, vt relatio, quæ versatur inter futura, & præterita. Vel quia licet extrema in rerum natura sint, non sunt realiter distincta, vt relatio, qua Petrus vt idem ad se ipsum refertur. Vel quia licet extrema sint realia, & actu existentia, actuque distincta, sunt tamen incapacia vt in se realem relationem suscipiant, vt sunt duæ relationes. Vel quia fundamenta realiter non distinguuntur. Vnde maior, quam assumit Aureolus, adæquata non est: ex quo autem capite relatio æqualitatis in Deo realitate deficiat, ex dicendis constabit.

§. III.

Reijcitur secunda sententia, & varia motiua expenduntur.

36 *Expenditur prima ratio.* SEcunda conclusio sit: *Relatio æqualitatis inter diuinas personas in magnitudine essentiæ fundata, non est realis, sed rationis.* Ita Auctores, quos pro quarta sententia retulimus, licet autem omnes in sententia conueniant, in ratione probatiua discordant. Quidam apud Durandum *vbi supra num.* 6. sic arguunt pro communi sententia: nam de ratione relationis realis est, quod per eam dicatur aliquid ad aliud realiter se habere; sed secundum æqualitatem vna persona diuina non se habet ad aliam secundum rem; persona enim dicitur æqualis personæ secundum quantitatem essentiæ, vna autem persona est eadem alteri quoad essentiam: ergo æqualitas in essentia fundata, relatio realis non est. Quæ ratio displicuit Durando, eo quod licet relatio realis petat inter extrema realiter distincta versari, fundamenta vero realiter distincta non petit, aliàs nulla relatio realis posset reperiri in Deo, cum omnis super essentiam fundetur, quæ vna est in tribus personis diuinis. Hæc tamen impugnatio non vrget, vt ex dicendis constabit, restat tamen sic arguentibus necessitatem distinctionis realis fundamentorum ad realitatem relationis probare.

37 *Secundo alij apud Durandū sic arguūt.* Alij apud ipsum *numer.* 8. sic arguunt: nam licet de ratione relationis realis non sit distinctio fundamentum, necessarium tamen est quod extrema prout extrema realiter distincta sint; sed personæ diuinæ prout extrema relationis æqualitatis formaliter, non sunt realiter distincta, bene tamen vt extrema relationum originis: ergo relatio æqualitatis in magnitudine essentiæ fundata, non est realis. Probant minorem: personæ diuinæ sunt secundum se extrema relationum originis, non sic relationis æqualitatis; sed prout quantæ sunt, aut quales; æqualitas enim est relatio duorum quantorum, & similitudo est relatio duorum qualium; at personæ vt quantæ, vel quales non sunt realiter distinctæ, bene autem secundum se, sunt enim quantæ, & quales ratione essentiæ, quæ est eadem numero in illis: ergo vt extrema relationum originis realiter inter se distinguuntur, non autem vt extrema relationum æqualitatis, & similitudinis.

38 *In consequentia in doctrina notantur Durādus, & M. Zumel.* Cui rationi non multum fidit Durandus, licet illam non reiecerit, placuit tamen Hispalensi *vbi supra notabili* 4. eamque amplexatus est Zumel parum consequens in propria doctrina. Quod etiam videtur accidisse Durando. Quod probo: nam extrema relationis quatenus extrema distingui, est quod distinguantur rationes, quibus constituuntur in ratione extremorum; sed ratio, qua extremum in ratione extremi constituitur, est fundamentum: ergo si vt relatio sit reali exigitur distinctio extremorum realis, quatenus extrema sunt; requiritur etiam realis fundamentorum distinctio; & consequenter Zumel hanc necessitatem refutans, parum consequenter ad extremorum distinctionem prout extrema sunt, recurrit, & Durandus eam reijciens, deberet etiam necessitatem distinctionis extremorum prout sunt extrema refellere.

39 *Tertio arguit Durādus pro nostra sētentia.* Tertio arguit Durandus: nam licet relatio realis non petat, quod fundamenta realiter inter se distinguantur necessarium tamen est quod extremorum distinctio à fundamento exigatur: sed essentia Dei vt fundans æqualitatem non petit realem personarum distinctionem, bene tamen vt fundat relationes originis: ergo æqualitas personarum realis relatio non est, bene tamen relationes originis. Maiorem à se probatum supponit; minorem probat: nam diuina essentia non petit realem distinctionem personarum vt vna, sed quatenus est fœcunda; sed fundat æqualitatem vt vna, relationes vero originis fundat vt fœcunda est: ergo prout fundat æqualitatem non petit realem distinctionem personarum, bene tamen vt fundat relationes originis; & consequenter æqualitas diuinarum personarum realis relatio non est, relationes vero originis reales relationes sunt.

40 *Reijcitur ex principijs Durandi.* Cæterum hoc argumentum etsi veram contineat doctrinam, non potest vrgere iuxta principia Durandi, vt enim docet *quæst.* 1. *allegata num.* 5. æqualitas personarum non est relatio omnimodæ identitatis, qua idem ad se ipsum refertur, sed relatio distinctorum, prout sunt in essentia idem, ex quo euidenter colligitur, non fundari in diuina prout vna est absolutè, sed quatenus vna in pluribus; sed licet demus essentiam diuinam prout absolutè vnam, non petere distinctionem realem personarum: prout tamen vna est in pluribus, illam necessario exigit: ergo vt fundat æqualitatem petit realem extremorum distinctionem: & consequenter iuxta doctrinam Durandi non bene ex isto principio realitas æqualitatis diuinarum personarum excluditur.

Secundo reijcitur, etiam ad hominem: nam ex inde probat Durandus relationes originis fundari supra essentiam diuinam, quæ est vna numero in tribus; quia in Deo sunt nisi duo prædicamenta, nempè substantia, & relatio, hæc autem non potest supra relationem, fundari, aliàs daretur processus in infinitum; & consequenter relationes originis habent supra essentiam vt absolutum fundari; sed ex hac doctrina infertur non fundari supra essentiam vt fœcundam: ergo si solum vt sic petit realem distinctionem personarum, non petit hanc distinctionem, prout fundat relationes originis. Probo minorem: essentia vt fœcunda, necessario relationem importat: ergo si relatio diuina sub nulla consideratione potest relationem fundare, nec in essentia vt fœcunda potest fundari relatio. Probatur maior: quod non conuenit omnibus personis diuinis, non potest in perfectione absoluta, absolutè sumpta consistere; sed necessario relationem includit, cum omnis perfectio absoluta, sumpta absolutè, tribus personis conueniat, vt compertum est apud omnes; sed essentia diuina vt fœcunda realiter ad intra, non conuenit omnibus diuinis personis, aliàs Spiritus Sanctus esset realiter fœcundus ad intra; & consequenter esset realiter productiuus alicuius personæ diuinæ, quod Catholicæ doctrinæ non congruit; ergo essentia diuina vt fœcunda non consistit adæquatè in perfectione absoluta, sed necessario relationem includit. 41 *Secundo reijcitur etiam ad hominem.*

Quarto alij sic arguunt: vt relatio realis sit, non solum extremorum, sed etiam fundamentorum, realis distinctio requiritur; sed fundamentum æqualitatis diuinarum personarum est idem, nempè magnitudo essentiæ, quæ est vna numero in illis: ergo quamuis realiter distinguantur personæ, non tamen referuntur relatione reali qualitatis, & idem est de relatione similitudinis, & identitatis dicendum. Ita arguunt Capreolus vbi supra, Ferrara 4. Contra Gentes cap. 11. circa 12. conclusionem, versu, *ad euidentiam autem huius conclusionis*. Et Ioannes de Portugal Episcopus de Viseo *lib.* 3. *de relatione Spiritus Sancti cap.* 22. *parte prima num.* 6. *& sequentibus*, vbi maiorem, in qua est difficultas, probat primo ab inductione ex omnibus relationibus, in quibus si reales sunt, non solum extrema, sed etiam fundamenta realiter distincta inueniuntur. Secundo: nam relatio, tam à fundamento pendet, quam à subiecto, imò magis: ergo non minus in fundamento, quam in subiecto realem distinctionem exigit. Tertio: nam relatio fundamento adhæret, quasi subiecto: ergo hoc ipso, quod postulat subiecta distincta, petit etiam distincta fundamenta. Quarto: nam fundamentum vnius relationis, est alterius relationis terminus, saltim materialis, vt omnium consensione probatur; sed termini relationum petunt realiter distingui: ergo etiam fundamenta. Quod amplius confirmat primo: nam in sententia satis probabili, relatio non differt realiter à fundamento, sed solum distinctione formali, quam vocant ex natura rei; sed relationes coopositæ necessario sunt res distinctæ: ergo necessario petunt fundamenta re ipsa distincta. Confirmat secundo: quia aliàs extrema conuenirent in eo ipso, in quo opponuntur, quia conuenirent in vna forma, quæ est causa oppositionis realis relatiuæ. 42 *Quarto alij sic arguunt.*

Denique probat maiorem: nam relationes æquiparantiæ, quales sunt æqualitas, & similitudo fundantur in vnitate duorum, vt docet Aristoteles 5. *metaphysicæ cap.* 17. ergo fundantur in vnitate duarum formarum, v. g. duorum candorum, duarum albedinum, & duarum quantitatum; & consequenter petunt realem distinctionem, non solum in extremis, sed etiam in fundamentis.

Licet autem ratio ista probabiliter possit defendi, prout à Capreolo, & Ferrariensi proponitur; plura vero, quæ in probationem maioris congerit Episcopus de Viseo, nullius roboris sunt. 43 *Fertur de hac ratione iudicium.* Et in primis prior probatio ab inductione, est primum, quod ab Scotistis negatur, imò contrariorum ab inductione suadent. Deinde falsum est, quod omnis relatio inhæreat fundamento vt subiecto, vt constat in relatione paternitatis, quæ vel in generatione, vel in potentia generatiua fundatur, & nulli illarum inhæret, tanquam subiecto. Præterea falsum est, fundamentum vnius relationis esse terminum materialem alterius vniuersaliter intellectum: generatio namque passiua fundamentum est filiationis in sententia valdè probabili, & tamen non est terminus materialis paternitatis, nec in nobis, nec in Deo. Potentia etiam generatiua paternitatem fundat, vt alij probabiliter docent; & tamen, nec in Deo, nec in nobis est terminus materialis filiationis: solum ergo petitur à fundamento, quod terminum materialem constituat, & quod sit terminus materialis vt *quo*.

Ad

Ad quod necessarium non est in sententia Scotistarum, quod relatio distinguatur à relatione, quam terminat: sicut nec principium *quo* petit à termino producto distingui ex ratione communi; in Deo namque potentia generatiua, quæ est principium *quo* diuinæ generationis, non distinguitur distinctione reali à genito, nec terminus *quo* diuinæ generationis realiter distinguitur à principio vt *quod* generante.

44 *Confir. nō vrgent.* Denique confirmationes non vrgent: prima namque instatur in paternitate supra generationem fundata, quæ tamen realiter ab illa distinguitur, cum paternitas intrinsecè inhæreat Patri; generatio autem in frequentiori sententia in termino recipiatur. Secūda etiam falso nititur principio, quod nempè relatiua in fundamento opponantur, solùm enim opponuntur relationibus, quibus inuicem se terminant. Quod maximè verum est in illis, quæ supra vnitatem, aut conuenientiam fundantur; ac proinde ex eo, quod fundamentum idem sit, non sequitur conuenire in eo ipso, in quo opponuntur. Solum ergo standum est secundæ probationi maioris, qua vtuntur Capreolus, & Ferrara. Quod si vltima probatio alicuius roboris est, fundatur in eo, quod non solum extrema relationis identitatis, sed etiam ipsa fundamenta referuntur, de quo infra. Cui tamē doctrinę nō acquieuit prędictus Magister.

45 *Arguit Smising.* Sed contra rationem istam arguit Smising *vbi supra n.* 71. nam fundamentum Paternitatis increatis, vel est actualis generatio, vel potentia generatiua, vel ex vtraque componitur; sed nec potentia generatiua, nec generatio actualis in Patre, & Filio realitèr multiplicantur, non enim generatio, & potentia actiua, quæ soli Patri conueniunt, nec generatio, & potentia passiua, quæ conueniunt soli Filio: ergo ad realem relationem non est necessaria realis fundamenti multiplicatio. Quod amplius confirmat: nam relationes diuersitatis non petunt fundamenta realiter multiplicata in extremis: ergo multo minus id petunt relationes in vnitate fundatæ. Consequentia tenet à paritate rationis, imo tenet à fortiori: nam si relationes fundatæ in multitudine, distinctionem fundamentorum non petunt, multo minus id exposcent relationes in vnitate fundatæ. Antecedens autem probat: nam fundamentum diuersitatis inter album, & nigrum, est albedo, & nigredo; sed nec albedo, nec nigredo multiplicatur in illis: ergo non multiplicatur fundamentum dissimilitudinis.

46 *Arg. non vrget.* Hoc tamen argumentum leuissimum est, & ex non penetrata doctrina, nec mente authorum prædictæ rationis procedit. Ipsi enim nusquam docuerunt in relationibus mutuis fundamentum cuiusuis ex illis debere in vtroque extremo realitèr multiplicari, sed quod fundamentum vnius realitèr debet à fundamento alterius distingui: v. g. potentia actiua paternitatem fundans, à potentia passiua fundante filiationem, vel actio, si fundat paternitatem, à passiua generatione, supra quam filiatio fundatur. Ex qua doctrina facilè argumento facto occurritur, concessis maiori, & minori, negando consequentiam; solum enim infertur non multiplicari realitèr in Patre, & Filio fundamentum paternitatis, non autem quod non multiplicatur fundamentum in paternitate, & filiatione.

47 *Nec confirm.* Et ex his ad confirmationem respondetur negando antecedēs. Ad probationem distinguo maiorem: vtraque qualitate fundante vtramque relationem, nego maiorem: vna fundante vnam relationem, & altera aliam, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam licet non multiplicetur albedo, nec similiter nigredo in extremis; albedo tamen fundans vnam rationem, & nigredo fundans aliam, realitèr inter se distinguuntur. Et quidem eodem argumento posset prædictus auctor probare extrema dissimilitudinis non petere multiplicari, in hunc modum: extrema dissimilitudinis sunt album, & nigrum; sed nec multiplicatur album, nec multiplicatur nigrum: ergo extrema dissimilitudinis non sunt realitèr distincta.

48 *Secundo arguit idem auctor.* Secundo, & vrgentius arguit: Paternitas, & filiatio sunt relationes reales in Deo; & tamen fundamentum Paternitatis non differt realitèr à fundamento filiationis: ergo de conceptu relationis realis non est, fundamentum vnius realitèr à fundamento alterius distingui. Consequentia tenet. Maior est de fide. Minor autem probatur: nam fundamentum paternitatis est, vel diuina essentia, vel intellectus diuinus; fundamentum autem filiationis est essentia prout in Filio; sed nec diuinus intellectus; nec diuina essentia multiplicantur realitèr in Patre, & Filio, vt fides docet: ergo fundamentum paternitatis non distinguitur realitèr à fundamento filiationis.

49 *Augetur difficultas Durando.* Et augetur difficultas argumento Durandi: in Deo namque non dantur nisi substantia, & relatio; sed relationes originis non fundantur supra relationem, aliàs daretur processus in infinitum, cum illius relationis deberet fundamentum dari, & sic de alijs: ergo fundantur in substantia, in essentia, vel in aliquo prædicato absoluto, sed nulla formalitas absoluta multiplicatur realitèr in Deo: ergo fundamenta relationum originis non sunt realitèr distincta.

50 *Solutio Capreoli.* Huic argumento respondet Capreolus *vbi supra art.* 2. *ad* 2. ex argumentis Scoti; relationes origines non fundari in diuina essentia præcisè; sed fundantur in communicatione, & acceptione essentiæ, hoc est, in processione actiua, & passiua, quæ realitèr distinguuntur. Nec obstat confirmatio ex Durando: nam relationes originis considerantur tripliciter, primo sub ratione hypostasis, secundo sub ratione actionis, tertio sub expresso conceptu referentis: sub hac vltima consideratione petunt fundamentum, quod est ipsa relatio sua ratione originis considerata, vel actionis, quæ prout sic fundamentum non exigit, ac proinde vitatur processus in infinitum.

Si dicas: fundamenta relationum si distingui debent, non debet esse per ipsas relationes, sed præniè ad illas; sed origines non distinguuntur nisi relatiuè: ergo non possunt fundare relationum distinctionem. Respondet Capreolus, quod vbi fundamenta relationum aliter distinguuntur quam relatiuè, distinctæ relationes petunt fundamenta prius, & alitèr distincta quam per relationes. Vbi autem fundamenta relationum non sunt aliud à relationibus, nec distinguuntur nisi relatiuè, fundamenta relationum non oportet prius natura distingui, quam relationes distinguantur, sed ipsæ relationes distinguunt sua fundamenta. Quam solutionem deducit ex D. Thoma de potentia Dei *q.* 8. *art.* 3. *ad* 12. *& in hac* 1. *p. q.* 40. *art.* 2. *ad* 4. vbi docet, *quod quando relatio est accidens præsupponit distinctionem fundamentorum, vbi autem est subsistens non præsupponit distinctionem, sed eam secum fert.* 51 *Si dicas.*

Sed clarius responderi potest distinguendo maiorem: non debet esse per ipsas relationes sub expresso conceptu referentium, qua ratione fundamentum supponunt, concedo maiorem: sub alio conceptu, qui licet relatiuus sit, conceptum referendi non exprimit, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam in paternitate v. g. reperitur triplex conceptus, vel ex modo significandi, vel obiectiuè inadæquatè distinctus, scilicet, formæ hypostaticæ originis, & referentis, & sub quouis illorum distinguit. Primo sub munere formæ hypostaticæ, secundo sub munere originis, vltimo sub expresso referentis conceptu; ac proinde sub ea ratione, qua fundatur, non distinguit fundamentum, sed illius distinctionem supponit. Quæ solutio non est alia ab ea, quem tradit Capreolus, sed illius explicatio. 52 *Aliter huic repli ca occurritur.*

Sed contra illam sic, vel alitèr explicatam obstat grauis difficultas, vt enim *disp.* 71. cum communi Thomistarum sententia docuimus; origo actiua generatio v. g. non consistit in relatione paternitatis, sed in aliquo absoluto, nempè in actu intellectus, quamuis de connotato relationem importet. Et origo passiua Filij, in passiuo intelligi connotata filiatione; sed actualis intellectio non distinguitur realitèr à passiuo intelligi Filij: ergo fundamenta paternitatis, & filiationis, non sunt realitèr distincta. 53 *Contra obijcies.*

Si respondeatur, Intellectionem absolutam, non præcisè vt absolutè sumptam, sed vt connotantem paternitatem sub munere, & conceptu originis fundare paternitatem, & passiuum intelligi, non absolutè, sed prout connotans filiationem, sub munere originis passiuæ fundare filiationem, prout sic autem realiter distinguuntur, & si non pro eo, quod dicunt in recto, benè tamen pro eo, quod de connotato, & in obliquo dicunt. Vnde iam saluatur realis fundamentorum distinctio. *Si resp.*

In contrarium obstat: nam iuxta hanc solutionem necessarium non est fundamenta relationum realium realitèr distingui pro eo, quod important in recto, sed sufficere distingui realitèr pro connotato in obliquo; sed hæc distinctio inuenitur in essentia diuina vt fundat relationem æqualitatis, & similitudinis: ergo adest quidquid requiritur vt tales relationes sint reales. Probatur minor, in qua videtur posita difficultas: essentia diuina non fundant æqualitatem Patris ad Filium sumpta absolutè, sed prout in Patre, & similiter non fundat æqualitatem Filij ad Patrem essentia absolutè sumpta, sed prout in Filio, sed essentia prout in Patre realitèr distinguitur ab essentia, prout in Filio, pro illo quod de connotato importat, vt est manifestum: ergo distinctio realis secundum id, quod de connotato, & in obliquo importatur, conuenit diuinæ essentiæ vt fundat relationem æqualitatis; & consequenter talis relatio est realis, & idem dicendum est de relationis identitatis, & similitudinis. 54 *In contrarium obstat.*

Respondeo sustinendo solutionem traditam inter arguendum. Ad impugnationem, concessa maiori, nego minorem. Ad illius probationem distinguo maiorem: paternitate exacta ab essentia formalitèr vt fundante æqualitatem, nego maiorem: exacta ab essentia solum entitatiuè, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; quia licet distinctio illa conueniat diuinæ essentiæ, non conuenit illi formalitèr vt fundanti relationem æqualitatis, quod manifestè patet; si namque ei, vt fundamentum est relationis æqualitatis, formaliter conueniret paternitas vt distincta à filiatione, relatio fundata, non ęquiparantiæ, sed disquiparantiæ esset, vt constat in paternitate, quę quia fundatur in essentia vt in Patre, paternitate exacta ab eadem essentia vt fundante, disquiparantiæ est, non æquiparantiæ relatio, æqualitatis autem est relatio æquiparantiæ, hoc est, eiusdem rationis, & denominationis in vtroque extremo: ergo distinctio extremorum, scilicet Patris, & Filij per paternitatem, & filiationem non exigitur per se ab essentia vt fundante relationem 55 *Resp.*

compositione metaphysica ex actu, & potentia; sed in Deo talis compositio repugnat, vt cum D. Thoma *supra q. 3. art. 5.* docent Theologi communiter: ergo est incapax distinctionis solum numericæ.

68 *Tertio.* Tertio: nam singularitas est de essentia cuiusuis prædicati diuini ex ratione entis à se, cui sicut connenit existentia essentialiter, ita etiam singularitas, quam existentia supponit; sed cui essentialis est singularitas, repugnat multiplicatio numerica, quo circa Deum numero multiplicari est omnino implicatorium, quia essentialiter est singularis; ergo implicat esse in Deo duo prædicata realia solo numero distincta.

69 *Quarto.* Quarto: nam prædicatum numero multiplicari, ex limitatione prouenit, ratione cuius non continet, quidquid pertinet ad speciem. Vnde Petrus, quia numericè à Paulo, & Francisco differt, limitate rationem speciei participat; sed limitatio repugnat omni prædicato Dei: ergo multiplicatio solum numerica repugnat omni formalitati diuinæ.

70 *Denique prob. num.* Denique probatur: nam omnis Dei formalitas est per se ipsam indiuidua, & singularis; sed quod per se ipsum est indiuiduum, non potest multiplicari: ergo nulla Dei formalitas potest numero multiplicari. Consequentia cum minori tenet: maior autem probatur, quod per se ipsum indiuiduum non est, indiuiduatur per aliud; sed nulla Dei formalitas potest per aliud indiuiduari, aliàs resultaret compositio, cum omne ex alio, & alio coalescens, necessario sit compositum: ergo omnis Dei formalitas, & omne aliud prædicatum diuinum, indiuiduum est per se ipsum. Quo argumento vsus est D. Thomas 1. *Contra Gentes cap. 42. ratione 11.* vt probet Deum esse vnum.

71 *Si opponas.* Si opponas: quamuis prædicatis Dei absolutis repugnet numero multiplicari, non tamen repugnat formalitatibus relatiuis; sed æqualitas personarum est formalitas relatiua: ergo non repugnat illi numero multiplicari. Minor cum consequentia tenet: maior autem probatur: etsi absolutus prædicatis Dei repugnet multiplicatio specifica, non tamen repugnat formalitatibus relatiuis: ergo idem est dicendum de multiplicitate numerica. Consequentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem constat in paternitate, & filiatione diuinis, quæ specificè distinguuntur.

72 *Resp.* Respondeo negando maiorem: ad probationem, nego antecedens: nam quæ distinguuntur specie, conueniunt in genere, nulla autem formalitas Deo intrinseca sub genere continetur, aliàs composita esset ex genere, & differentia. Quod repugnare diuinis formalitatibus docet D. Thomas *supra qu. 3. art. 5.* Vnde paternitas, & filiatio in Deo non differunt distinctione specifica, sed in essentia sunt idem; prout vero ab essentia distinctæ, & in linea relatiua, se totis differunt, & primo diuersæ sunt, sicut rerum differentiæ.

73 *Instabis primo.* Sed instabis primo: non minus conueniunt paternitas, & filiatio diuina in ratione relationis, quam paternitas & filiatio creata; sed quia istæ conueniunt in genere relationis non sunt se totis diuersæ, sed specificè distinctæ: ergo paternitas, & filiatio diuina non distinguuntur se totis, sed distinctione specifica.

Secundo. Instabis secundo: nam saltim non repugnat relatiuis formalitatibus diuinis essentialiter distingui, vt constat in paternitate, & filiatione diuina, quæ cum sint se totis diuersæ, prout in linea relatiua non possunt non distingui essentialiter: ergo pariter non repugnabit formalitates relatiuas diuinas solo numero distingui. Patet consequentia: prædicatis absolutis non minus repugnat multiplicatio essentialis, quam multiplicatio numerica: ergo si formalitatibus relatiuis non repugnat essentialis, nec numerica repugnabit.

74 *Et confirmabis.* Confirmabis: realis entitatiua distinctio competens perfectionibus absolutis limitationem in illis argueret, & tamen formalitates relatiuæ realiter distinguuntur in Deo, quin ex hoc in illis limitatio colligatur: ergo pariter, quamuis multiplicatio solum numerica argumentum sit limitationis in perfectionibus absolutis, & repugnet formalitatibus absolutis Dei ratione illimitationis, poterit formalitatibus relatiuis competere, quin ex hoc illarum limitatio inferatur, vel illimitatio excludatur.

75 *Resp. ad 1. replicā.* Respondeo ad primam replicam, negando maiorem: nam conuenientia secunda est vniuoca in relatione vt in genere, prima autem est analoga in ratione relationis; quia nihil potest vt genus, vel vt prædicatum vniuocum de Deo, & creaturis prædicari, nec de ipsis prædicatis diuinis comparatis inter se. Primum prouenit ex dependentia creaturarum à Deo. De quo D. Thomæ *supra quæst. 3. art. 5.* Secundam ratione transcendentiæ: omne enim, quod enunciatur de Deo, vel de illius formalitatibus, transcendit ipsas formalitates, nec ab eis potest præscindere, aliàs esset potentiale, & ideo tam ratio personæ, vt de tribus personis diuinis enunciatur, quam ratio relationis, analogicè dicuntur.

76 *Ad 2.* Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam, ratio differentiæ est duplex. Prima, quia essentialis distinctio non petit conuenientiam vniuocam, nec genericam in aliquo prædicato communi, vt constat in decem prædicamentis essentialiter inter se differentibus, absque eo quod in aliquo prædicato communi conueniant vniuocè, & ideò formalitatibus relatiuis diuinis non repugnat essentialis distinctio: quæ vero solum numericè distinguuntur, necessario debent conuenire vniuocè in prædicato specifico, quod cum transcendentia prædicatorum nequit componi; ac proinde cum omne prædicatum, quod de formalitatibus diuinis dicitur, necessario illas transcendant, non stat inter diuinas formalitates sola distinctio numerica.

Secunda ratio discriminis est; quia omni Dei formalitati debet existentia essentialiter conuenire, eo autem ipso, quod existentia sit essentialis, indiuiduatio etiam essentialiter conuenit, quæ ad existentiam supponitur, cum quo non compatitur multiplicatio numerica, vt per se est manifestum: quod enim essentialiter est indiuiduum, repugnat numero multiplicari, essentialis autem distinctio duorum rectè compatitur cum hoc, quod cui vis illorum essentialis sit existentia, & ideo possunt formalitates relatiuæ diuinæ essentialiter distingui; quod autem solo numero distinguantur repugnat. 77 *Alia ratio discriminis.*

Et ex his ad confirmationem constat solutio: nam id, cui existentia non est essentialis, necessario est potentiale, & limitatum: cum ergo vt formalitas aliqua solo numero multiplicetur, requiratur pro extra illius essentiam sit existentia, necessario petitur limitatio, quæ omni formalitati diuinæ, siuè absolutæ, siue relatiuæ, repugnat. Realis autem distinctio cum conuenientia essentiali existentiæ compatitur, & ideo non affert secum indispensabiliter limitationem in distinctis realiter entitatiuè; ac proinde potest formalitatibus relatiuis diuinis competere. Et prædicatis Dei absolutis aliundè repugnat; quia nempè in linea absoluta non inuenitur aliud caput distinctionis realis, nisi limitatio. Ex quo illud commune Theologorum axioma emanauit: *In diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.* 78 *Ad confirm.*

Duo tamen contra doctrinam istam obstare videntur: primo: nam duo indiuidua entis solo numero distinguuntur, v. g. Petrus vt hoc ens, & Paulus vt hoc ens, aliàs inter indiuidua eiusdem naturæ esset differentiæ essentialis, quod nullus metaphysicorum docuit; & tamen hoc, & illud ens non conueniunt vniuocè in ente: ergo absque vniuoca, & specifica conuenientia saluatur distinctio solum numerica; ac proinde prima ratio discriminis ruit. 79 *Arg. contra 1. rationem discriminis.*

Secundo: nam personalitati diuinæ vt communi tribus diuinis personalitatibus non conuenit existentia essentialiter: ergo falsum est omni formalitati diuinæ existentiam esse essentialem, & consequenter deficit secunda ratio discriminis. Consequentia tenet ex dictis: antecedens autem probatur: si personalitati diuinæ in communi esset existentia essentialis, etiam indiuiduatio conueniret illi essentialitèr, vt constat ex dictis; sed personalitati sub illo conceptu communi non conuenit essentialiter indiuiduatio: ergo nec existentia. Probatur minor; id quod de se est indiuiduum, non solum non potest solo numero multiplicari, sed nec etiam specificè, nec essentialiter multiplicari potest, vt de se est manifestum, sed personalitas diuina essentialiter multiplicatur: nam tres diuinæ personalitates essentialiter distinguuntur; & consequenter conceptum illum communem essentialiter multiplicant, vel distinguunt: ergo ratio illa communis, se ipsa indiuidua non est, nec indiuiduatio illi conuenit essentialiter. 80 *Contra 2. obstat.*

Respondeo ad primam instantiam, negando maiorem: nam licet Petrus, & Paulus v.g. in genere substantiæ viuentis, animalis, & intra speciem hominis, non differant essentialiter, eo quod differentia indiuidualis extra conceptus genericos, & specificos est, nec illos formaliter diuidit, sed solum materialiter contrahit, comparata vero cum ente sub reduplicatione modorum indiuidualium, essentialiter distinguuntur, & primo diuersi sunt: nam ens ad omnia prædicata, ad omnes formalitates, & ad omnes modos formaliter comparatur, & omnia transcendit. Quæ doctrina metaphysicis aduersari, non potest, sicut nec potest illis aduersari, quod Petrus albus, & Paulus niger absolutè solum differant accidentaliter prædicabiliter, & prædicamentorum, sub reduplicatione tamen prædicatorum accidentalium essentialiter distinguuntur in linea accidentis. 81 *Resp. ad 1. replicā.*

Ad secundam, concesso antecedenti, distinguo consequens: omni formalitati diuinæ sumptæ, quasi genericè, vel communiter, concedo consequentiam: sumptæ completè, veluti specificè, vt per vltimam quasi differentiam contractæ, nego consequentiam. Itaque diuinæ formalitates dupliciter possunt considerari, primo secundum conceptus analogicè communes, vel ipsis, vel similibus perfectionibus creatis: vel vt vltimo constitutæ per suas, quasi differentias vltimas, v.g. paternitas diuina consideratur sub ratione entis, & relationis, quæ communes sunt ipsi, & paternitati creatæ, & sub ratione relationis diuinæ, quæ communis est ipsi filiationi, & spirationi, & sub conceptu, quasi specifico paternitatis diuinæ. Sub prima consideratione non dicit existentiam exercitam vt sibi essentialem, aliàs omni enti 82 *Ad 2.*

cicato,

omnem operationem intellectus fingentis; sed Verbo conuenit esse æquale Patri ex vi processionis, cum ex vi illius sit Patri simile perfectissima similitudine, quæ ad æqualitatem pertingit: ergo æqualitas Verbi cum Patre existit ante operationem intellectus fingentis.

Secundo. Secundo: nam Arrius, & sequaces damnantur, quia negauerunt personarum æqualitatem, sed ridiculum est dicere, ita acritèr damnari ab Ecclesia, ob negatam relationem ab intellectu nostro confictam, & ante illius fictionem non existentem: ergo existit relatio æqualitatis ante intellectus nostri fictionem.

Tertio. Tertio: nam quod adoratur adoratione latriæ, non expectat intellectus fictionem vt sit, nec ab illa in existendo dependet: ens enim à nostro intellectu fictum, adorationis capax non est; sed æqualitas personarum adoratur adoratione latriæ, vt constat ex illo, quod canit Ecclesia: *Vt in essentia vnitas, & in personis adoretur æqualitas*: ergo æqualitas personarum non expectat confictionem nostram vt sit, sed existit antecedenter ad illam.

94 *Denique prob.* Denique nam personæ diuinæ æterno sunt æquales, & prout tales intellectui diuino obijciuntur; sed nostri intellectus fictio non existit ab æterno: ergo forma, per quam constituuntur æquales, non dependet ab intellectus nostri fictione, sed existit independenter ab illa. Patet consequentia: nam à quo non dependet effectus, vel quasi effectus formalis relationis æqualitatis non dependet ab intellectu nostro fingente, cum existat ante illum, effectus autem non possit antecedere existentiam suæ causæ efficientis: ergo forma præbens talem effectum, vel quasi effectum, ab intellectus fictione non dependet, sed existit antecedenter ad illam.

95 *Solutio P. Molina.* Ad hoc argumentum Molina *vbi supra solutione ad 4.* sequutus Canariensem, respondet, relationem æqualitatis ab æterno conuenire personis diuinis, nec ideò ens rationis dici, quia eo modo, quo potest existere, non existat ante intellectus fictionem; hoc enim solum verificatur de secundis intentionibus, quæ ab operatione intellectus dependent, vt à fundamento, vel ratione fundandi. Sed ideò æqualitas, aliæque relationes, quorum fundamenta existunt à parte rei, entia rationis dicuntur; quia cum modi reales non sint, sunt tamen modi habentes fundamentum in re, qui per intellectum apprehendi possunt; & hac de causa entia rationis dicuntur. Quem modum dicendi, à se in libris Physicorum traditum docet, gaudens eo quod Canariensi placuerit.

96 *Reijcitur 1.* Hæc tamen doctrina nobis placere non potest, est enim contra communem metaphysicorum sententiam, & breuiter reijcitur primo: nam ens rationis est illud, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu; sed quod existit antecedenter ad intellectus operationem, non habet esse solum obiectiuè in intellectu: ergo ens rationis non est.

Secundo. Secundo: nam posse ab intellectu apprehendi, nec constituit ens rationis, nec illud ab ente reali distinguit; cum etiam ens reale capax sit existendi in intellectu, terminandique illius apprehensionem, aliàs cognoscibile non esset: ergo quod æqualitas diuinarum personarum possit ab intellectu apprehendi, si aliàs ante illius apprehensionem existat, non probat esse ens rationis.

97 *Euasio excluditur 1.* Dices: non est hoc solum principio, sed insuper, quia modus realis non est, deduci à prædicto Authore, quod æqualitas sit ens rationis. Sed contra: ergo probat esse ens rationis; quia non est entitas, nec modus realis; sed hoc est principium petere, & nugatoriè probare: ergo Molina sic arguens nugatoriè procedit.

Secundo. Deinde: nam inquiram à Molina, cur æqualitas diuinarum personarum non est entitas, nec modus realis? Si respondeat, quia potest ab intellectu apprehendi, reijcitur ex iam dictis; hoc enim ad negandum entis realitatem non sufficit; cum enti reali conueniat posse ab intellectu apprehendi. Si asserat, ideo esse, quia non aliter existit, quam obiectiuè in intellectu, non potest in sua solutione persistere: quod enim solum est obiectiuè in intellectu, non existit ante eius apprehensionem, cuius contrarium docet Molina in prædicta solutione.

98 *Denique reijcitur.* Denique: nam quod realiter existit, necessario est entitas realis; sed iuxta solutionis doctrinam relatio æqualitatis existit realiter: ergo falsum est, quod modus, vel entitas realis non sit. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur primo: nam existere realitèr nihil aliud est, quam existere ante intellectus apprehensionem; sed vt prædictus Author fatetur, relatio æqualitatis ante intellectus apprehensionem existit: ergo realiter existit.

Secundo: nam quod habet existere à se, vel ex vi realis actionis, realiterque productiuæ, verè, & realiter existit; sed eo ipso, quod relatio æqualitatis diuinarum personarum existat ante operationem intellectus, vt tradita solutione fatetur, vel debet existere à se, qualiter Pater diuinus existit vel ex vi actionis realis, & realiter productiuæ, qualiter existunt secunda, & tertia persona: ergo ex eo ipso, quod existat ante apprehensionem intellectus, verè, & realiter existit; & consequenter falsum est de illa asserere, quod entitas, vel modus realis non sit, possit tamen ab intellectu apprehendi, ex quo deducebat Molina esse entitatem rationis.

Aliorum solutio est, ens rationis dupliciter posse existere, primo existentia sui fundamenti, secundo existentia sibi propria, priori modo existit ante intellectus apprehensionem: secundo autem modo non nisi post illam, & dependenter ab illa, & vt personæ diuinæ, ab æterno sint, & dicantur æquales, sufficit, quod relatio æqualitatis ab æterno existat primo illo modo existendi. 99 *Secundo resp. alij.*

Sed nec placet hæc solutio, & reijcitur primo: nam si æqualitas diuinarum personarum existeret existentia sui fundamenti, etiam relatio rationis fundata supra aliquid creatum per illius existentiam existere; sed hoc implicat: ergo, & primum. Maior constat: Authores enim huius solutionis vniuersaliter de omni relatione rationis loquuntur, habente proximum fundamentum in re. Minor autem probatur, vt enim à Thomistis docetur *3. parte quæstion. 3. artic. 1.* Nosque ibi late ostendimus, repugnat subsistentiæ creatæ alienam terminare naturam: ergo etiam existentiæ creatæ repugnat alienam actuare naturam; cum eadem vtriusque sit ratio; sed natura fundamenti distincta est à natura relatione rationis: ergo existentia fundamenti non potest relationem actuare; & consequenter nequit per illam existere. 100 *Hæc solutio reijcitur 1.*

Secundo: non enim minus, imo multo magis distat ens rationis ab ente reali quam accidens à substantia, sed repugnat accidenti existere per existentiam substantiæ, vt communiter docent Phylosophi, vno, vel altero excepto: ergo etiam repugnat enti rationis per existentiam entis realis existere. 101 *Secundo.*

Tertio: nam existentia realis non potest reddere, nisi realiter existens; sed ens rationis non potest existere realiter: ergo non potest per existentiam realem existere. *Tertio.*

Denique: nam ens rationis est illud, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu; sed si existeret per existantiam fundamenti, non haberet esse solum obiectiuè in intellectu; cum præter istum modum existendi, alius illi conueniret: ergo non est capax prædicti modi existendi. *Denique.*

Tertio alij respondent, ab æterno existere relationem æqualitatis, non in vi actionis intellectus creati, sed per esse obiectiuum in intellectu diuino, cui entia rationis efficere non repugnat, sicut de respectibus idealibus docent plures ex Thomistis. Hæc tamen doctrina est falsa, vt ostendimus in Logica, *& supra tomo 2. disputation. 34.* cum enim ens rationis petat effici per actionem intellectus rem aliter, ac est contemplantis, qui modus concipiendi intellectui diuino repugnat, omnia concipienti vt sunt; fit consequens, quod ens rationis à Deo formari non possit. 102 *Aliorum solutio excluditur.*

Vnde omissis his solutionibus, ad argumento respondeo concessa maiori, negando minorem; ad primam probationem dicatur, æquale sumi dupliciter: primo fundamentaliter pro vnitate quantitatis cum negatione excessus. Secundo formaliter, qua ratione relationem importat; primo modo conuenit æqualitas Verbo ex vi processionis, ex vi cuius eandem accipit Patris naturam, & hoc Arriani negabant, Filium creaturam esse asserentes; & consequenter diuersæ naturæ à Patre, illique inferiorem, & ob hoc ab Ecclesia damnantur, & æqualitas sic sumpta, adoratur adoratione latriæ, & ab æterno diuinis personis conuenit, de illis quæ prædicatur. In secunda vero acceptione, nempè relatiua, & formali, non conuenit ex processionis Verbo, nisi tantum fundamentalitèr, nec adoratur adoratione latriæ, nec existit ab æterno, sed de nouo in tempore incipit ex vi actionis intellectus creati, nec de æqualitate sic sumpta controuersia cum Arrianis agitabatur. 103 *Vera solutio defenditur.*

Quod autem, vt de personis absolutè ab æterno prædicatur æqualitas, sufficiat pro fundamento, illis ab æterno conuenire, patet: nam idem sumptum formaliter relationem rationis importat, quæ ab æterno non existit, & tamen ab æterno Deus est, & dicitur idem sibi: relatio etiam dominij, non realis est, sed rationis, quod non inficiatur Scotus, & tamen ante omnem in intellectus fictionem, Deus est, & dicitur dominus, quia illi conuenit fundamentum relationis dominij; nullo intellectu fingente. Relatio etiam filiationis Christi ad Matrem, non est realis, sed rationis, vt docet D. Thomas *3. part. quæstion. 35. artic. 5.* & tamen, quia fundamentum dictæ relationis conuenit Christo ante intellectus fictionem, dicitur Filius Virginis realitèr, etiam si nullus intellectus fingat, relationem filiationis: pariter ergo in præsenti, personæ diuinæ realiter dicuntur æquales, quia fundamentum æqualitatis est reale, ab æterno etiam æquales sunt, & dicuntur, quia ab æterno illis conuenit fundamentum æqualitatis, quamuis relatio per quam æquales relatiuè dicuntur, non realis sit, de rationis, nec illis ab æterno, sed in tempore conueniat. Ita occurrunt post Caietanum huic argumento, omnes, qui nostræ adhærent sententiæ. Sumiturque tota argumentum solutio ex D. Thom. *in 1. distinct. 31. quæst. 1. artic. 1. ad 2.* ibi: *Ad secundum dicendum, quod quamuis æqualitas sit secundum rationem* 104 *Doctrina solutionis fundatur exemplis.*

nem relatio, tamen habet aliquid in re respondens, ratione cuius dicitur hæreticus, qui æqualitatem negat, sicut, & qui negaret Deum esse Dominum, quamuis illa relatio nihil secundum rem ponat in Deo. En vbi D. Thomas damnat negantes æqualitatem, non propter relationem relationis negatam, sed quia fundamentum negant, & eodem exemplo, quo nos vsi sumus doctrinam confirmat. Id ipsum docet ad Annibaldum *in primo distinct. 31. quæst. vnica art. 4. ad 2.*

105 *Contra istam solutionem obijciunt Scotistæ primo.* Sed contra istam solutionem obijciunt Scotistæ primo: nam ex illa sequitur de homine vt à parte rei existit prædicari, quod sit species, & genus de animali, vt à parte rei existente prædicari; consequens est falsum: ergo & solutio tradita. Patet sequela: nam homini à parte rei conuenit fundamentum relationis speciei, & animali fundamentum relationis generis: ergo si personæ dicuntur æquales à parte rei, quia illis vt à parte rei existentibus, conuenit fundamentum relationis æqualitatis, de homine vt à parte rei existente prædicabitur esse speciem, & de animali esse genus.

106 *Secundo.* Secundo: quia iuxta nostram doctrinam non conuenit diuinis personis vt à parte rei existentibus fundamentum relationis æqualitatis: ergo de illis vt sic non potest dici esse æquales. Consequentia tenet ex dictis: antecedens autem probatur: fundamentum relationis æqualitatis non est solum vnitas quantitatis cum negatione excessus, nisi adiuncta distinctionis vnius quantitatis ab alia; sed huiusmodi distinctio non conuenit diuinis personis vt à parte rei existentibus: nam licet realiter inter se distinguantur proprietatibus relatiuis, essentia tamen vnius, supra quam æqualitas ista fundatur, non est à parte rei distincta ab essentia alterius: ergo personis diuinis, vt à parte rei existentibus, non conuenit fundamentum proximum relationis æqualitatis.

107 *Tertio.* Tertio: nam effectus formalis sine forma existere nequit; sed esse æquale est effectus formalis relationis æqualitatis: ergo non stat esse aliquid alteri æquale sine relatione æqualitatis.

Quarto. Quarto: nam si personæ ab æterno sunt, & dicuntur æquales, nulla relatione existente, superfluit omnino æqualitatis relatio; hoc autem non est admittendum: ergo idem quod prius.

Denique. Denique arguere possumus ex communi logicorum axiomate asserente, posito fundamento, & termino statim relationem consurgere; sed ab æterno existit fundamentum æqualitatis vnius personæ ad aliam, & terminus etiam existit: ergo ab æterno consurgit relatio; vel si non consurgit, talis relatio non datur, quod Aureolus asseruit.

108 *Resp. ad 1. replicā.* Respondeo ad primam replicam; negando sequelam: ratio autem discriminis est: nam fundamentum proximum relationis speciei non conuenit homini à parte rei, sed tantum remotum: vt autem denominatio nominis relatiui subiecto conueniat, requiritur fundamentum proximum ipsi competere, qualiter in præsenti contingit: nam fundamentum proximum relationis æqualitatis est vnitas quantitatis cum generatione excessus, quod diuinis personis conuenit à parte rei. Et instatur argumentum in relatione dominij, quæ non nisi per intellectum conuenit Deo, cum sit relatio rationis, vt fatentur Scotistæ; & tamen Deus dicitur realiter dominus quia fundamentum prædictæ relationis Deo realiter conuenit. Ex quo non sequitur idem dicendum de denominatiune speciei.

109 *Ad 2.* Ad secundam, nego antecedens: ad probationem, distinguo maiorem: ita vt distinctio vnius quantitatis ab alia sit fundamentum, vel ratio fundandi, nego maiorem: distinctione vt conditione tantum se tenente, & vnitate per modum rationis formalis, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam solum sequitur non conuenire diuinis personis à parte rei conditionem requisitam vt resultet relatio æqualitatis, non autem quod fundamentum talis relationis illis realiter non conueniant.

110 *Ad 3.* Ad tertiam, concessam maiori, distinguo minorem: esse æquale formaliter est effectus formalis relationis æqualitatis, concedo minorem: esse æquale fundamentaliter, nego minorem, & consequentiam, vel distinguo consequens distinctione minoris. Solum enim sequitur non stare aliquid esse alteri æquale formaliter sine relatione æqualitatis, non autem quod æquale fundamentaliter non stet sine illa formaliter habita, & instatur in denominatione domini. Nec sequitur ante relationem rationis solum dicendas esse personas æquales cum addito, nempè addendo *fundamentaliter*, non vero sine addito, & absolutè: nam licet non possint dici relatiuè æquales absolutè, sed cum addito, nempè *fundamentaliter*, æquales tamen absolutè sunt, & dicuntur. Cum enim nomen relatiuum significat relationem habentem fundamentum proximum à parte rei, absolutè, & sine addito de subiecto prædicatur, & si relatio formaliter non existat, vt constat in adductis exemplis. Constat etiam in signo, quod licet in sententia probabili non absoluto, sed relatiuo constituatur formaliter, absolutè prædicatur de imagine, prototypo non existente, quamuis tunc non existat relatio.

111 Ad quartam, nego sequelam: nam licet relatio æqualitatis à nostro intellectu conficta, necessaria non sit ad esse diuinarum personarum, nec ad illarum vnitatem in essentia, necessaria tamen est vt ab intellectu nostro pro hoc statu concipiantur æquales; non enim aliter illas possumus viatores æquales concipere, nisi ad modum, quo res creatæ constituuntur æquales, ac proinde non nisi relatiuè, relatione consequuta ad nostram apprehensionem. Vnde dicta relatio non est omnino superflua, sicut nec relatio dominij nostram subsequens apprehensionem in Deo, superflua dicenda est, quamuis ad esse Dei, nullatenus requiratur, nec vt realiter dominus sit. *Ad 4.*

112 *Ad vlt.* Ad vltimam obiectionem dicatur, axioma illud logicorum verum esse loquendo de relationibus, quæ consequuntur realiter ad fundamentum ex vi actionis primo ad ipsam terminatæ, existentia termini pro conditione supposita: non autem de relationibus rationis qualis est relatio æqualitatis; cum enim relatio rationis incapax sit terminandi, etiam secundario actionem realiter productiuam, & solum possit existere ex vi actionis intellectus confingentis, quamuis fundamentum sit, & terminus etiam existat, nondum potest relatio consurgere, vsque dum apprehensio intellectus adueniat, à qua efficienter dependet.

113 *Arg. 3.* Tertio arguitur: si æqualitas personarum realis relatio non esset, maximè, quia essentia illam fundans vna est in tribus personis; sed hæc ratio nulla est: ergo æqualitas est relatio. Maior constat ex dictis, consequentia tenet, & minor probatur: si eadem quantitas constituatur in distinctis subiectis, se respicient relatione realis æqualitatis, & tamen fundamentum in tali casu erit vnum numero in illis: ergo vnitas essentiæ in tribus diuinis personis non obstat, quo minus relatione reali æqualitatis inuicem referantur. Illatio cum minori constat; maior autem probatur: si quantitates essent diuersæ numero, relatio æqualitatis esset realis: ergo in casu vnius quantitatis in distinctis subiectis, etiam erit realis. Patet consequentia: nam duo quanta referuntur relatione æqualitatis propter vnitatem magnitudinis; sed in casu vnius quantitatis maior est vnitas: ergo si cum distinctis numero quantitatibus, realiter referuntur, cum vna numero quantitate, realiter referentur.

114 *Resp. Canariensis.* Huic argumento Canariensis vbi supra, respondet concedendo quanta ab vna numero quantitate, realiter relatiuè esse æqualia, & negando eidem esse dicendum in personis diuinis, & disparitatem reddit: nam in duobus corporibus quantis eiusdem numero quantitatis, etsi ex parte fundamenti nequeant realiter referri, quia est vnum numero in illis; extrema tamen, quia distincta sunt, & absoluta, possunt relationem realem æqualitatis suscipere: personæ autem diuinæ, in essentia sunt idem, ac proinde quoad essentiam nequeunt relationem realem suscipere. Pro eo autem, quod superaddunt essentiæ, quamuis realiter distinguantur, nequeunt realiter referri relatione superaddita, quia quod addunt est relatio, hæc autem incapax est vlterioris relationis, vt docet D. Thomas *qu. 42. art. 1. ad 4.* & ideo æqualitas personarum realis relatio esse nequit.

115 *Reijcitur 1.* Verum hæc solutio nobis placere non potest, & frequenter displicet authoribus nostræ sententiæ, & reijcitur primo: vt enim ex dictis constat, vt relatio realis sit, non sufficit realis extremorum distinctio, sed etiam requiritur distinctio fundamentorum; sed in casu admisso, etsi extrema realitèr distinguantur, fundamentum tamen est idem, nempè eadem numero quantitas: ergo æqualitas in illa fundata relatio realis non est.

116 *Secundo.* Secundo: nam licet relationes diuinæ nequeant referri relationibus distinctis, nec essentia ad se ipsam possit realiter referri; concretum tamen ex relatione, & essentia resultans, nempè diuina persona, capax est vt referatur relatione virtualiter distincta: ergo si vnitas fundamenti non obest realitati relationis fundatæ, vt Canariensis admittit, nihil est quod obstet vt personæ referantur relatione reali æqualitatis. Consequentia patet, & antecedens probatur: nam Pater, & Filius referuntur ad Spiritum Sanctum relatione spiratoris, quæ realis est, & virtualitèr à paternitate, & filiatione distincta: ergo persona diuina capax est vlterioris relationis.

117 *Denique.* Denique reijcitur: nam ex oppositio fieret, Petrum v. g. referri realiter relatione in Paulo existente, & è contra; consequens nequit admitti: nam correlatiua se respiciunt relationibus oppositis: ergo neque illud ex quo sequitur. Probatur sequela: relatio, vel solum ex natura rei à fundamento distinguitur, vt plures probabiliter docent, vel distinctione modi à re; sed modus alicuius rei non potest non esse in subiecto eiusdem rei: ergo cum quantitas eadem esset in vtroque subiecto, relatio ab illa ex natura rei differens, vel tanquam modus à re, esset in vtroque subiecto; & consequenter relatio, qua in illo casu Petrus respiceret Paulum, subiectiuè esset in Paulo, & huius relatio in Petro; quod admittendum non est.

118 *Aliorum solutio.* Secundo alij respondent, aliud statuendo discrimen: nam licet quantitas in casu admisso sit vna, vnio tamen qua vni subiecto vnitur, diuersa est ab vnione, qua alteri subiecto inhæret, & ideò quantitas vt stat sub vna vnione, potest vnam relationem fundare, & vt stat sub alia fundare relationem diuersam. Essentia tamen

tamen diuina est vna numero in tribus diuinis personis, & aliàs non conuenit illis per aliquam distinctam vnionem, & ideò non est vnde possit relationes realitèr distinctas fundare.

119 *Reijcitur 1.* Sed nec ista solutio est sufficiens, primo: nam quantitas vt sub vna vnione existens, non potest realiter ad se ipsam sub alia vnione relatione æqualitatis referri; cum non vnio, sed quantitas ipsa sit, quæ relatione æqualitatis refertur, quæ vna numero in casu dato supponitur; sed vt §. 4. monstrauimus, non possunt subiecta quanta, relatione æqualitatis referri, nisi fundamenta æqualitatis realiter vt *quod* referantur: ergo licet demus vniones esse diuersas dummodo quantitas vna sit in diuersis subiectis, non possunt referri realiter relatione æqualitatis.

120 *Secundo.* Secundo: quia vt plures non improbabiliter docent, quantitas se ipsa, absque modo vnionis realiter ab illa distinctio inhæret, & vnitur subiecto: ergo si quantitas vna est, non sunt vniones distinctæ.

Tertio. Tertio: nam estò in prædicto casu vniones, quibus subiecta eidem quantitati vniuntur, essent numero diuersæ, vnio tamen quantitatis cum illis non esset diuersa numero, sed distinctio vnionum se habentium ex parte subiectorum, non sufficit vt relatio æqualitatis sit realis: ergo in illo casu, relatio realis non est. Consequentia tenet: minor constat, vt enim relatio sit realis non sufficit distinctio extremorum, si fundamentum sit vnum, vt Authores traditæ solutionis fatentur, vt constat in æqualitate diuinarum personarum, quæ non realis, sed rationis supponitur, & tamen extrema realiter distincta sunt: ergo nec etiam sufficit distinctio realis vnionum cum eodem fundamento ex parte subiectorum se tenens. Tenet consequentia; tum à paritate rationis: tum etiam: nam vnio subiecti cum fundamento non est fundamentum relationis æqualitatis. Maior autem sic probatur: vnio, qua vnitur quantitas cum subiecto vt *quod*, in quantitate subijcitur: ergo quamuis vniones distinctorum subiectorum cum illa, numero diuersæ sint, vnio quantitatis cum illis vnica numero erit.

121 *Traditur vera solutio.* Vnde ad argumentum respondeo, concessa maiori, negando minorem: ad probationem nego maiorem. Ad illius probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam. Ad cuius probationem, concessa maiori, & minori, nego consequentiam; nam fundamentum relationis æqualitatis est vnitas duarum quantitatum, & non solum duorum quantorum. Vnde vt realis sit, requiritur realis vnitas cum reali distinctione quantitatum; ac proinde cum vnitas tanta est vt realem quantitatum distinctionem excludat, non potest realis relatio æqualitatis consurgere. Quæ solutio ex dicendis magis constabit.

122 *In fauorē primæ solutionis contra nostri arg.* Videtur tamen primæ solutioni fauere, & nostræ aduersari D. Thomas *quæst.* 42. *art.* 1. *ad* 4. vbi ex eo quod in personis non inueniatur, nisi vna essentia, & distinctio relationum, infert æqualitatem diuinarum personarum non esse relationem realem: *Quia idem ad se ipsum non refertur aliqua relatione reali, nec vna relatione reali, nec vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem*: ergo videntur Diuus Thomas sentire, quod si personæ non per relationes distinguerentur, sed per formalitates absolutas, quamuis essentia esset vna numero in illis, possent relatione reali æqualitatis referri. Ex quo vlterius sequitur discrimen prima solutione traditum subsistere, & duo quanta vna numero quantitate, realem æqualitatis relationem suscipere, quandoquidem realiter distinguuntur per distinctiua absoluta.

123 *Resp.* Respondeo negando assumptum: ad probationem admissa D. Thomæ doctrina, distinguo consequens: possunt tunc casus relatione reali æqualitatis referri fundata in essentia ipsis communi, nego consequentiam: relatione æqualitatis fundata in proprietatibus absolutis distinctis, concedo consequentiam, vt hanc secundam relationem realem æqualitatis inter personas diuinas fundatam in relationibus, etiam Diuus Thomas excluderet, confugit ad conceptum relatiuum, cui fundare vlteriorem relationem repugnat, vt ex dicendis constabit, non vero vt distinctionem realem æqualitatis diuinarum excludat fundatam in magnitudine essentiæ tribus personis communi, hoc namque adæquatè excluditur ex identitate reali magnitudinis essentiæ. Vnde non illorum solutioni; sed nostræ doctrinæ fauet Angelicus Doctor.

§. VI.

Vltimum argumentum diluitur.

124 *Denique obijciunt Scotistæ.* Denique obijciunt: relatio æqualitatis diuinarum personarum habet quidquid requiritur vt sit realis: ergo est relatio realis. Probatur antecedens: vt aliqua relatio sit realis, sufficit fundamentum reale, & quod extrema sint realia, realiter distincta, & realiter existentia; sed fundamentum æqualitatis inter diuinas personas est reale, nempè magnitudo essentiæ extrema sunt realia, realiter distincta, & realiter existentia: nam personæ diuinæ, quæ sunt extrema relationis æqualitatis, realia sunt, realiter existunt, & realiter distinguuntur: ergo prædicta relatio habet omnia requisita vt relatio realis sit.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem nego maiorem: nam præter realitatem fundamenti, & existentiam realem, & realem extremorum distinctionum, requiritur in relatione æqualitatis vt realis relatio sit, quod fundamenta realiter distinguantur, vt constat ex dictis. Quamuis autem magnitudo essentiæ sit realis, non tamen distinguitur realiter magnitudo essentiæ Patris à magnitudine essentiæ aliarum personarum, & ideò relatio realis non est. 125 *Resp.*

Sed contra hanc solutionem multipliciter insurgunt. Primo; nam paternitas creata est relatio realis; & tamen actualis generatio illam fundans non distinguitur realiter à generatione passiua, supra quam fundatur filiatio: ergo realis fundamentorum distinctio ad realitatem relationis fundatæ, necessaria non est. 126 *Contra istā solut. instant 1.*

Secundo: nam æqualitas fundatur in vnitate quantitatis: ergo in maiori vnitate perfectior fundatur æqualitas; sed quando quantitas est vna numero in duobus extremis, maior est vnitas: ergo perfectior æqualitas, quam vbi quantitas numero multiplicatur in illis; sed cum quantitas numero multiplicatur, relatio fundata est realis: ergo etiam realis est, quando est vna numero quantitas. Patet consequentia: nam æqualitas realis perfectior est æqualitate rationis. *Secundo.*

Tertio: nam cum fundamenta relationum æqualitatis realiter distinguuntur, non fundant quatenus distincta, sed quatenus vnum sunt: ergo quando non multiplicantur, fundant relationem realem. Patet consequentia: nam posita causa, ponitur etiam effectus: ergo si causa realitatis relationis est vnitas quantitatis, & vnius ab alio distinctio materialiter se habet, posita vnitate, & semota distinctione reali consurgit relatio. 127 *Tertio.*

Antecedens autem ostenditur primo; si namque vt distincta fundarent, non esset vnitas fundamentum æqualitatis, sed potius distinctio, & diuersitas; sed fundamentum æqualitatis est vnitas cum negatione excessus: ergo quantitates distinctæ non fundant æqualitatem, quatenus distinctæ sunt. *Anteced. prob. 1.*

Secundo: nam prout distinctæ fundant relationem diuersitatis: sed relatio æqualitatis distincta est à relatione diuersitatis; ergo non fundatur in quantitatibus, quatenus distinctis. Patet consequentia: nam relationes distinctæ petunt fundamenta diuersa; ergo si relatio diuersitatis fundatur in quantitatibus, quatenus distinctæ sunt, prout sic, non fundant æqualitatem. *Secundo.*

Confirmatur primo; si personæ diuinæ essent inæqualis magnitudinis, relatio inæqualitatis esset realis; ergo relatio æqualitatis de facto illis conueniens, est realis. Patet consequentia: nam iuxta Phylosophum æqualitas est perfectior inæqualitate: sed relatio rationis non est perfectior relatione reali: ergo si inæqualitas personarum foret realis, æqualitas etiam non est relatio rationis, sed vera, & realis relatio. 128 *Conf. 1.*

Confirmatur, & vrgetur secundo, sicut namque perfectiones, & formalitates creatæ exemplantur à similibus existentibus in Deo, vt constat in scientia creata, quæ exemplatur à diuina, & in paternitate, & Filiatione creatis, quæ exemplantur à paternitate, & filiatione diuina: ita æqualitas creata exemplari debet ab æqualitate diuina; sed si æqualitas in Deo esset relatio rationis, non posset esse exemplar æqualitatis creatæ: ergo æqualitas personarum diuinarum relatio rationis non est. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: entitas rationis non potest esse exemplar entitatis realis: nam exemplar, exemplatum excedit in perfectione, entitas autem rationis, entitatem realem excedere nequit; sed æqualitas creata, vt supponitur, est realis relatio: ergo si æqualitas diuina est relatio rationis, nequit esse exemplar æqualitatis creatæ. *Conf. 2.*

Confirmatur, & vrgetur tertio, vt enim docet D. Thomas *supra quæst.* 13. *art.* 5. nomen omne dictum de Deo, & creaturis, analogicè enuntiatur prius; & principaliter de Deo, & minus principaliter de creaturis; sed æquale dicitur de Deo, & creaturis: ergo analogicè dicitur, & prius, principaliusque de Deo quam de creaturis dicitur; sed si æqualitas in Deo esset relatio rationis, non posset prius, & principalius dici de Deo, quam de creaturis, sed potius è contra: ergo æqualitas in Deo non rationis, sed realem relationem importat. Minor probatur: quod prædicatur de ente reali, & rationis, prius de ente reali, quam de ente rationis dicitur, vt omnes metaphysici docent; sed æqualitas creata est vera, & realis relatio: ergo si diuina æqualitas non est realis sed rationis, æquale vt dicitur de creato, & increato, prius, & principalius de æquali creato dicetur. 129 *Conf. 3.*

Respondeo ad argumentum sustinendo solutionem traditam. Ad primam impugnationem responderi potest primo iuxta dicta §. 4. *ad* 3. *argumentum*, contra rationem Capreoli: vel negando generationem fundare paternitatem: vel hoc admisso, negando non distinguit realiter à generatione passiua fundante Filiationem. Vel denique sufficere, quod distinguatur ab illa distinctione reali formali. Cur autem in fundamento relationis, æqualitatis, 130 *Resp. ad 1. impugnationē.*

tatis, realis requiratur distinctio, ex dicendis constabit. Secundo respondeo prætermissis maiori, & minori negando consequentiam, vel distinguendo consequens: non est necessaria realis fundamentorum distinctio ad relationem realem ex conceptu relationis realis vt sic transeat consequens: ex conceptu relationis primi generis, quæ in vnitate fundatur, nego consequentiam. Et ratio discriminis est: nam in hoc genere relationum, subiecta primo relata, sunt fundamenta secus in alijs, & ideò fundamentorum realis distinctio necessaria est ad realitatem relationum primi generis, esto ad alia genera relationis non requiratur.

131 Ad 2. Ad secundam impugnationem distinguo antecedens: In vnitate quantitatis singularis, nego antecedens: plurium quantitatum, concedo antecedens, & distinguo consequens: quo maior fuerit vnitas duarum quantitatum, concedo consequentiam: vnius singularis quantitatis, nego consequentiam: & sub eadem distinctione minoris subsumptæ, nego consequentiam: æqualitas enim non est per se primo inter subiecta quantitas, sed inter quantitates. Vnde petit fundari supra vnitatem non quantorum, sed quantitatem; ac proinde requirit vnitatem cum distinctione ipsarum quantitatum. Ex quo sequitur, vt ad realitatem relationis æqualitatis sit necessaria distinctio realis quantitatum, illaque deficiente, realitas relationis æqualitatis deficiat. Sicut relatio identitatis fundata in substantia petit pro fundamento vnitatem substantiarum, & ideò vt realis sit, petit realem distinctionem substantiarum, & hac deficiente non consurgit relatio realis identitatis, sed relatio rationis. Et sicut eiusdem ad se ipsum est perfectior identitas, sumpta identitate pro negatione distinctionis, quam inter duas substantias, non autem sumpta identitate relatiuè, cum eiusdem ad se ipsum sit relatio rationis, inter duas autem substantia sit realis: ita vnitas numerica quantitatis perfectiorem præstat æqualitatem, sumpta æqualitate pro negatione excessus, quam vnitas duarum quantitatum, non autem sumpta æqualitate relatiuè: nam inter duas quantitates realis relatio inuenitur: secus vero, cum vnitas quantitatis omnimoda est, & numerica.

132 Ad 3. Ad tertiam distinguo antecedens: non fundant quatenus distincta, ly *quatenus* dicente rationem formalem fundandi, concedo antecedens: ly *quatenus* dicente conditionem necessariam, nego antecedens, & consequentiam: nam licet distinctio quantitatum non sit ratio formalis fundandi rationem æqualitatis, est tamen necessaria conditio. Vt autem relatio realis consurgat, non solum exigitur ratio formalis fundandi, sed etiam debet existere, quod vt conditio, requiritur: sicut etiam in extremis relationum, distinctio non est ratio formalis, sed tantum conditio, & tamen deficiente reali distinctione extremorum, non consurgit realis relatio. Nec obstat distinctionem quantitatum fundare relationem diuersitatis: nam ad istam relationem, distinctio est ratio formalis fundans, bene autem potest quod est ratio formalis fundandi vnam relationem, ad aliam comparari vt necessaria conditio. Ex quibus ad vtramque antecedentis probationem constat solutio.

133 Ad 1. confirm. Ad primam confirmationem, concesso antecedenti, nego consequentiam: & ratio discriminis est, nam in casu inæqualitatis non esset vnitas magnitudinis inter diuinas personas, quæ sola obstat realitati relationis. Æqualitas autem vnitatem essentiæ, & magnitudinis personarum supponit, cum qua stare nequit realitas relationis fundatæ. Nec obstat doctrina Aristotelis: nam intelligendus est de æqualitate, & inæqualitate sumptis pro fundamento, non autem relatiuè formaliter. Ita Caietanus ad argumenta Scoti.

134 Ad 2. Ad secundam dicatur, veram esse maiorem loquendo de æqualitate creata, & diuina sumptis pro fundamento, falsam autem sumptis formaliter prout in linea relatiua; sic enim necessarium non est, quod æqualitas creata ab æqualitate diuina exemplariter causetur; sicut dominium creatum à diuino exemplatur fundamentaliter: secus autem formaliter de dominio loquendo: cum Deus relatiuè sit dominus per relationem rationis, relatio autem dominij in creaturis sit realis. Imò iuxta Scoti principia, nulla relatio creata potest à diuina relatione exemplari, cum doceat relationes diuinas prout in linea relatiua non dicere perfectionem, quod enim perfectionem non dicit, non potest causare exemplariter id, quod perfectionem importat: relatio autem creata perfectionem relatiuam dicit in sententia plurium; & consequenter à diuina relatione exemplari non potest.

135 Ad 3. Ad tertiam confirmationem respondeo, veram esse maiorem de realibus prædicatis, falsam autem de prædicatis rationis, vel abstrahentibus: æqualitas autem, sumpta relatiuè, non est prædicatum reale, sed abstrahens à reali, & rationis, & in creaturis est reale, in Deo autem quid rationis. Vnde necessarium non est, quod prius de Deo, quam de creaturis dicatur sumendo æquale prout in linea relatiua formaliter. Si vero de æquali pro fundamento loquamur, verum est prius dici de Deo, quam de creaturis. Et ratio est manifesta: nam prioritas prædicationis in prioritate causalitatis fundatur, omne autem prædicatum reale deriuatur à Deo in creaturis, & ab illo causatur vt à causa eminentissima superexcedente infinitè omnem creaturam possibilem, & ideo omne nomen realem perfectionem significans, Deo & creaturis commune, prius dicitur de Deo, quam de creaturis. Secus autem nomen importans entitatem rationis, vel à reali, & rationis abstrahentem; hoc namque, si in Deo entitatem rationis importet, & in creaturis realem, non dicitur prius de Deo, sed posterius, quam de creaturis; quia secundum id, quod importat in Deo; non est causa illius, quod importat in creaturis, sed potius è contra: cum entitas rationis non sit causa nec efficiens, nec exemplaris, entitatis realis, sed potius ab illa exemplariter saltim causatur. Et insto, in hoc nomine *Dominus*, quod licet pro fundamento prius de Deo, quam de creaturis dicatur, formaliter tamen prout dicitur relatiuè non prius ad Deum quam ad creaturas comparatur, sed prius dicitur de creaturis, quam de Deo; cum relatio dominij in creaturis realis sit, in Deo autem quid rationis; & consequenter nequit quod in Deo importatur esse causa illius, quod in creaturis importat, sed potiusè contra.

Si opponas primo: argumentum hoc contendere, quod nempè nihil Deo, & creaturis commune, possit realem entitatem in creaturis importare, & in Deo entitatem rationis, eo quod quidquid est Deo, & creaturis commune prius debet dici de Deo, quam de creaturis: ergo nostra solutio, per oppositum affirmans posse aliquid de Deo dici posterius, quam de creaturis, videtur petitio principij. Secundo; nam relatio ad fundamentum consequitur, termino posito, & ex vi eiusdem actionis, qua ponitur fundamentum: ergo si fundamentum æqualitatis creatæ exemplatur à fundamento æqualitatis diuinæ, etiam relatio creata exemplari debet à diuina æqualitate. 136 Si oppon. 1. Opponas 2.

Respondeo ad primam instantiam negando consequentiam. Tum quia iam rationem dedimus, cur relatio æqualitatis inter creaturas sit realis, non autem relatio æqualitatis in Deo; quia nempè in creaturis ad sunt omnia ad realitatem relationis exacta, in Deo autem non ita: deficit enim realis fundamentorum distinctio, quam ad realitatem æqualitatis requiri monstrauimus; ac proinde principium non petimus. Tum etiam: nam aliquid Deo, & creaturis commune, in creaturis dici realiter, & in Deo per rationem, non potest ab aduersarijs negari; cum fateantur nomen *Dominij* Deo & creaturis esse commune, & in Deo relationem importare rationis, in creaturis realem. 137 Resp. 1.

Ad secundam respondeo, verum esse antecedens de relationibus realibus: istæ namque non terminant propriam actionem, sed resultant ex vi actionis terminatæ ad fundamentum primario: vnde ab eodem exemplariter dependent, à quo fundamentum exemplariter causatur. Relationes autem rationis, non resultant realiter ad fundamentum, sed illo, & termino positis, & in rerum natura existentibus, fiunt per actionem intellectus concipientis, quod non est, ac si esset, & ad instar entis realis. Vnde non ab illo, à quo fundamentum, exemplantur, sed ab eo ad cuius instar ab intellectu confinguntur. 138 Resp. 2.

Duo tamen obstant contra solutionem, qua occurrimus argumento, & eius impugnationibus. Primo, non falsum est quantitates distinctas fundare, vt sic, realem æqualitatis relationem, distinctione vt conditione se habente: ergo solutio tradita tertia impugnationi est nulla. Probatur antecedens, vt enim §. 3. instaurantes rationem Capreoli asseruimus: si essentia diuina in Patre paternitatem exigeret prout fundat æqualitatem, non esset relatio æquiparantiæ, eo quod fundaretur in essentia vt modificata paternitate, quæ realiter à Filiatione distinguitur; sed paternitas modificans, solum vt conditio ad fundandam æqualitatem se haberet: ergo si distinctio realis vnius quantitatis ab alia, conditio est ad fundandam relationem realem æqualitatis, relatio fundata, æquiparantiæ non erit: cum ergo sit non disquiparantiæ, sed æquiparantiæ relatio, fundatur in quantitate creata ratione solius vnitatis, distinctione, nec vt conditione se habente; & consequenter existente vnitate quantitatis absque reali distinctione, realis consurgit, vel existit relatio, quod tertia impugnatio intendebat. 139 Contra nostram solutionem obstat 1

Secundum, quod obstat est: nam tota ratio discriminis à nobis constituta inter relationes primi generis ab alijs aliorum generum, est, quod subiecta primo relata relatione primi generis sunt fundamenta, secus in alijs generibus, sed hoc discrimen est falsum: ergo ruit nostra doctrina. Probatur minor: fundamenta relationem primi generis, solum referuntur, vt *quo*, non formaliter, sed subiectiuè; sed etiam fundamenta relationum pertinentium ad alia genera, referuntur vt *quo* subiectiuè, hoc est, sunt rationes, quibus subiecta constituuntur referibilia: ergo nullum est discrimen inter relationes primi generis, & aliorum, quo ad hoc quod est relationibus referri. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: de facto essentia diuina in Patre fundat relationem æqualitatis ad Filium, quam Nos dicimus esse relationem rationis; & tamen essentia diuina Patris non refertur vt *quod* ad essentiam prout in Filio per prædictam relationem: ergo fundamenta relationum primi generis 140 Obstat 2.

non

non petunt referri vt *quod*, sed tantum vt *quo* per relationes fundatas. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: quod non est æquale alteri vt *quod*, non refertur ad illud vt *quod* relatione æqualitatis: sed essentia diuina Patris non est æqualis vt *quod* essentiæ diuinæ Filij: ergo non refertur ad illam vt *quod* relatione æqualitatis. Consequentia tenet. Maior constat: nam inde Nos asseruimus, quantitatem fundantem æqualitatem, ad aliam vt *quod* referri; quia est vt *quod* illi æqualis. Minor autem ostenditur primo: nam iuxta Hylarium 3. de Trinitate: *Similitudo sibi ipsi non est*: ergo nec idem potest dici, & esse sibi æquale; ac proinde essentia Patris non est, nec dicitur æqualis essentiæ Filij.

141 *Secundo prob.* Secundo: nam iuxta Augustinum *libro 6. de Trinitate capit. 9.* prima æqualitas est in Filio, sed si essentia diuina posset dici sibi æqualis, æqualitas Filij ad Patrem, prima æqualitas non esset; cum esset prior æqualitas essentia ad se ipsam: ergo essentia Filij non est vt quod æqualis essentiæ Patris; & consequenter, nec essentia Patris vt *quod* potest esse æqualis essentiæ Filij.

Tertio. Tertio ex Diuus Thomas *quæstione 42. articulo 1. ad 4.* vbi sic ait: *Æqualitas importat distinctionem personarum, quia nihil sibi dicitur æquale, & vnitatem essentiæ*: ergo iuxta D. Thomam, æqualitas vt propriè dicatur, quatenus ab identitate distinguitur, petit distinctionem realem extremorum, quæ vt *quod* æqualia dicuntur, sed essentia Patris non est realiter ab essentia Filij distincta: ergo licet proprie sit idem cum essentia Filij, non tamen est illi propriè æqualis vt *quod*.

142 *Si resp.* Si forte dicatur, æqualitatem in Deo de facto importare vnitatem essentiæ, & distinctionem realem personarum, non tamen vtrumque ex proprio conceptu exigere; ac proinde, propriè posse dici essentiam Patris æqualem essentiæ Filij, quamuis realiter ab illa non distinguatur.

In contrarium obstat 1. In contrarium obstat primo: nam D. Thomas probat æqualitatem vtrumque importare in Deo; quia nihil sibi ipsi dicitur æquale: ergo sentit æqualitatem in suo essentiali conceptu exigere distinctionem illorum, quæ dicuntur æqualia. *Secundo.* Secundo: nam quod est de intellectu alicuius, illi conuenit per se; cum absque illis, quæ sunt de essentia rei, optimè possit intelligi; sed vt docet D. Thomas: *Æqualitas, similitudo in diuinis personis in suo intellectu includit, & relationes distinguentes personas, & essentia vnitatem*: ergo vtrumque per se exigunt, & ex sua ratione formali.

143 *Ad 1. difficultati occurritur 1.* Ad primam difficultatem respondeo negando antecedens. Ad probationem responderi potest dupliciter. Primo concessis maiori, & minori negando consequentiam: ratio autem discriminis est: nam distinctio vnius quantitatis ab alia est eiusdem rationis in vtraque; ac proinde quod se habeat vt conditio fundandi relationem æqualitatis, non potest obstare identitatis denominationis in vtroque extremo: paternitas autem diuersæ rationis est à Filiatione, & distinctio ab vtraque præstita eiusdem rationis non est; ac proinde relatio Patrem denominans, petens illum vt constitutum, & distinctum per paternitatem, vt à Filiatione distinctam, non potest esse eiusdem rationis, nec eiusdem denominationis in vtroque.

144 *Resp. 2.* Secundo responderi potest, fundamenta relationum primi generis, duplex munus exercere respectu relationum, quas fundant, nempe fundamenti, qua ratione referuntur vt *quo*, & subiecti, vel extremi, qua ratione referuntur vt *quod*, non autem exigunt distinctionem ex titulo fundamenti, sed qua ratione extrema, & subiecta primo referenda sunt; & ideò illorum distinctio non facit, quod disquiparantiæ sint relationes fundatæ super ista: nam distinctio realis requisita inter extrema, non sufficit vt relationes fundatæ non sint eiusdem rationis, & denominationis in vtroque extremo, alias omnis relatio esset relatio disquiparantiæ, cum distinctio realis extremorum sit omni relationi reali communis. Nostra autem impugnatio ex distinctione petita à fundamento desumitur, quo sensu doctrina impugnata procedebat, vt consideranti aduersariorum doctrinam, & argumentum constabit.

145 *Ad 2.* Ad secundam, prætermissa solutione assignata inter arguendum, respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem, nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem: quod non est æquale vt *quod* æqualitate reali, aut æqualitate concepta, non potest referri vt *quod* relatione æqualitatis, concedo maiorem: quod non est æquale vt *quod*, æqualitate reali, non potest referri vt *quod* relatione æqualitatis, subdistinguo maiorem: relatione reali æqualitatis, concedo maiorem: relatione rationis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Nam licet essentia Filij, non sit realiter æqualis essentiæ Patris ob rationem traditam à D. Thoma, quia nempe nihil sibi ęquale dicitur, est tamen ęqualis essentię Patris ęqualitate concepta, bis enim ab intellectu concipitur, & vt in Patre, & vt in Filio, & vt sic concipitur vt ęqualis, ad quam conceptionem relatio rationis ęqualitatis consequitur, primo referens essentiam vt in vna persona ad essentiam prout in alia, & duas personas ratione essentię.

146 *Nec obstat 1. probatio minoris.* Nec obstat contra hanc doctrinam prima probatio minoris sumpta ex Hylario. Tum, quia explicari poterat de similitudine ab altero expressa, & deducta, vt constat ex illis verbis: *Imago sola non est, & similitudo sibi non est*, quibus videtur loqui de similitudine imaginis, quę est similitudo ab alio communicata, huiusmodi autem similitudo certum est, quod eiusdem ad se ipsum non sit, cum quo componi poterat, quod similitudo identitatem includens, ab altero non deducta posset esse eiusdem ad se ipsum. Tum etiam: nam etto loquatur de similitudine absolute, solum excludit similitudinem realem, non autem similitudinem conceptam, supra quam conceptionem fundari possit relatio rationis similitudinis.

147 *Nec secunda.* Nec similiter obstat secunda probatio minoris, sumpta ex Parente Augustino. Tum, quia vbi refertur, non dicit primam æqualitatem esse, quæ inter Patrem, & Filium versatur, sed tantum quod æqualitas Trinitatis sit summa. Ex quo non infertur essentiam Filij non esse ęqualem essentię Patris, sed solum ęqualitatem essentię, non esse maiorem ęqualitate diuinarum personarum. Quod optimè stat, cum hoc, quod essentia Filij sit ęqualis essentię Patris, & personę sint ęquales inter se ratione magnitudinis essentię. Vbi namque fundamentum ęqualitatis est idem, quamuis sint extrema diuersa, non extat excessus ęqualitatis. Tum etiam, quia licet assereret ęqualitatem Filij ad Patrem esse primam, ex hoc non excluderetur ęqualitas essentię ad essentiam, vt enim prima, & secunda ęqualitas essent, deberent duę intercedere ęqualitates. Æqualitas autem essentię non est distincta ab ęqualitate personarum ratione magnitudinis eiusdem essentię, & consequenter quamuis essentia Filij esset realiter ęqualis essentię Patris, non tolleretur, quod ęqualitas Filij cum Patre esset prima. Tum denique: nam ad summum colligi potest ex verbis Augustini, essentiam Filij non esse realiter ęqualem essentię Patris dicendam, non autem non esse ęqualem ęqualitate concepta; conceptione fundante relationem ęqualitatis rationis.

148 *Non obstant verba D.Th.* Nec denique doctrinę, & distinctioni traditę obstant, verba D. Thom. adducta in probationem minoris: nam accipiendus est D. Thomas de ęqualitate reali, quæ fundamentum est relationis, sic namque verum est quod in suo intellectu includit distinctionem personarum, & vnitatem essentiæ. Ex quo tantum sequitur essentiam Filij non esse ęqualem realiter essentię Patris dicendam non autem quod non sit ęqualis ęqualitate concepta, conceptione fundante relationem ęqualitatis rationis: nam intellectus noster concipit essentiam Filij, ac si esset distincta ab essentia Patris, & cum negatione excessus: supra quam conceptionem fundatur prędicta relatio.

149 *Adhuc restat difficultas.* Sed adhuc difficultas superest: nam Filius est, & dicitur realiter ęqualis Patri, essentia autem Filij non dicitur, nec est realiter ęqualis Patri: ergo potest Filius referri relatione reali ęqualitatis ad Patrem, quin essentia relationem fundans, realiter referatur. Patet consequentia: nam relatio quoad esse, & denominationem, quam tribuit subiecto, sequitur conditiones fundamenti; ergo si potest Filius esse, & dici realiter ęqualis Patri, sumpta ęqualitate fundamentaliter, quin essentia ęqualis realiter dicatur, poterit etiam realiter referri relatione ęqualitatis, quin essentia realiter vt *quod* referatur.

150 *Resp.* Respondeo distinguendo secundam partem antecedentis: essentia Filij non dicitur realiter ęqualis essentiæ Patris sumpta ęqualitate adęquat, è concedo antecedens: inadęquate nego antecedens, & distinguo consequens: potest Filius referri quin essentia referatur secundum adęquatum effectum, vel quasi effectum relationis ęqualitatis, concedo consequentiam: secundum inadęquatum effectum, vel inadęquatam denominationem, nego consequentiam. Vt enim docet Diuus Thomas *quæstione 42. art. 1. ad 4.* ęqualitas duo dicit, nempe distinctionem personarum, & vnitatem essentię, licet autem essentia Filij comparata, cum essentia Patris non importetur distinctio, importatur tamen vnitas; ac proinde æqualitas secundum id, quod inadæquatè ab æqualitate importatur. Ex quo tantum sequitur vt possit Filius referri relatione reali æqualitatis, quin essentia Filij ad essentiam Patris referatur secundum adæquatam denominationem relationis æqualitatis, nempe, distinctionis, & vnitatis, non autem quin referatur per talem relationem suscipiendo aliquam denominationem ab illa, nempe identitatis; & quia vt quod referri non potest relatione reali absque reali distinctione; sit consequens, vt non possit realis esse prædicta relatio.

151 *Instabis.* Sed dices: relatio æqualitatis distincta est à relatione identitatis: ergo si vt Filius referatur relatione æqualitatis, solum est necessarium, quod essentia Filij referatur ad essentiam Patris relatione vnitatis, & identitatis, non requiritur quod per eandem relationem referatur, & consequenter poterit relatio æqualitatis, qua Filius refertur esse realis, quamuis relatio, qua essentia refertur, realis non sit. Respondeo distin-

distinguendo antecedens: relatio æqualitatis distincta est à relatione identitatis eiusdem, ad omnino idem, concedo antecedens: à relatione identitatis extremorum distinctorum inter se, eiusdem tamen essentiæ, nego antecedens, & consequentiam. Nam relatio identitatis, qua debet essentia Filij ad essentiam Patris referri, vt Filius referatur relatione æqualitatis, non est relatio eiusdem omnino ad se ipsum, sed relatio distinctorum habentium eandem essentiam, quæ relatio non est distincta relatione perfectissimæ æqualitatis. Hæc enim in sui perfectissimo analogato, vel inferiori, ad identitatem istam pertingit, & illam includit, sicut perfectissima similitudo includit æqualitatem, & identitatem. Et licet essentia capax non sit relationis identitatis distinctorum secundum adæquatum, quod dicit, est tamen capax eiusdem, secundom inadæquatam rationem; & vt subiectum sit prædictæ relationis, non est necessaria capacitas ad omnem illius effectum, sed sufficit capacitas ad effectum aliquem, præstandum à tali relatione; forma enim duo subiecta afficiens cum aliquo ordine, non debet omnem suam denominationem vtrique præbere, sed sufficit vt cuiuis illorum aliquam præstet, vt constat in generatione, quæ in toto recepta, & in materia, materiali toti dat denominationem geniti, materiæ autem non præbet istam denominationem, sed transmutatæ per illam.

152 *Vrgebis.* Sed vrgebis adhuc: nam sequitur ex doctrina tradita posse essentiam Filij ad essentiam Patris referri relatione reali æqualitatis, etiam si realiter ab illa non distinguatur. Ex quo vlterius fit, posse absque distinctione reali magnitudinis essentiæ, Filium ad Patrem referri relatione reali æqualitatis, cuius contrarium asseruimus. Probatur sequela, vt Filius referatur relatione reali æqualitatis, non requiritur vt essentia eadem relatione referatur secundum adæquatam denominationem talis relationis, nempe, relatione distinctorum eiusdem essentiæ; sed sufficit, quod recipiat ab illa denominationem, vel quasi effectum inadæquatum, scilicet, relatione vnitatis, & identitatis; sed vt referatur hoc modo non requiritur realis distinctio, aliàs adæquatum effectum, vel quasi effectum recipiet: ergo absque reali distinctione magnitudinis essentiæ, poterit Filius ad Patrem realiter referri relatione æqualitatis.

153 *Resp.* Respondeo negando sequelam: nam licet ex conceptu communi recipiendi formam aliquam, non requiratur recipere omnem talis formæ effectum; ac proinde ex hac sola consideratione, posset essentia referri per prædictam relationem absque distinctione sui ab essentia terminante: Quia tamen, vt Filius realiter referatur, est necessarium etiam essentiam referri, & realiter referri repugnat absque distinctione reali inter extrema relata; fit consequens, vt non possit Filius ad Patrem referri per relationem æqualitatis, quin essentia Filij ab essentia Patris realiter distinguatur. Et quia huius realis distinctionis est incapax, non potest realiter referri per illam; & consequenter nec Filius realem relationem æqualitatis habere. Ex quibus ad probationem sequelæ constat solutio.

§. VII.

Statuitur tertia conclusio, & examinantur aliquorum motiua.

154 *Ex in distinctione reali fundamentorum non potest ista conclusio probari.* SIt Tertia Conclusio: *Non datur in personis diuinis relatio realis æqualitatis distincta à relationibus originis, fundata in proprietatibus personalibus.* Ita Auctores quartæ sententiæ, & quidem ex reali in distinctione fundamentorum, ex qua hucusque processimus ad excludendam à diuinis personis relationem realem æqualitatis ratione magnitudinis essentiæ, non potest nostra conclusio probari: nam proprietates personales realiter inter se distinguuntur: ergo si ratione illius, quod essentiæ superaddunt, possunt æqualitatem fundare, adest realis fundamentorum distinctio; ac proinde ex isto capite non repugnat realis æqualitatis relatio competens personis diuinis ratione proprietatum personalium. In assignando autem capite repugnantiæ dissidium, non modicum inter Auctores nostræ sententiæ versatur.

155 *Ratio P. Suarez.* Suarez *vbi supra num.* 9. quem sequitur Albertinus, inde probat: quia æqualitas diuinarum personarum ratione relationum non fundatur in vnitate, vel, conuenientia formali, sed in quadam proportionali æstimatione, seu quantitate. Vt autem realis relatio esset, deberet in vnitate formali fundari. Quod autem relatio similitudinis, quæ est inter diuinas personas in ratione relationis, vel personæ, non sit realis, ex eo principio deducit; quia non est per conuenientiam in tota vnitate formali talium personarum, quod necessum erat, vt similitudo fundata, realis relatio esse posset.

156 Hęc tamen ratio non vrget, & reijcitur primo; vt enim docet ipse Suarez *Tomo secundo metaphysicæ disputatione* 48. *sectione* 11. *numero octauo*, non sola vnitas specifica, vel generica, sed etiam vnitas analoga, analogia vnius conceptus fundat realem relationem similitudinis, vel identitatis; sed personalitates diuinæ prout ab essentia distinctæ habent vnitatem, vel conuenientiam analogam, analogia vnius conceptus in ratione relationis, & personalitatis: ergo fundare possunt relationem realem similitudinis, si aliud caput repugnantiæ non assignatur. *Impugnatur 1.*

Deinde nam relationes diuinæ prout ab essentia distinctæ, sunt perfectæ perfectione relatiua in sententia istius Doctoris, quam tradit *libro tertio de Trinitate cap.* 10. & consequenter sunt quantæ, non quantitate molis, sed virtutis, quæ in perfectione consistit, iuxta illud Augustini: *In his quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod perfectius esse*; & alias inter diuinas personalitates, excessus non inuenitur, vt prædictus Auctor docet, sed quantitas virtutis cum negatione excessus est fundamentum æqualitatis: ergo si personalitatibus diuinis ex alio capite non repugnet, defectus vnitatis non obstat, quominus referri possint relatione reali æqualitatis. 157 *Secundo.*

Quod amplius vrgetur, vt enim docet Suarez *vbi nuper numero* 11. relationes diuinæ in suis proprijs perfectionibus sunt, & dicuntur æquales, quia omnes habent fundamentum, & terminum ęquè perfectum; sed si defectus vnitatis non obstat vt verè æquales dicantur, non est vnde obstare possit vt referantur relatione æqualitatis: ergo ex prædicto defectu perperam ab illis excluditur relatio realis æqualitatis. *Conf.*

Alij ducuntur ex eo, quod sola vnitas substantiæ fundat relationem identitatis, sola vnitas qualitatis relationem similitudinis, & sola vnitas quantitatis relationem æqualitatis, relatio autem ad nullum ex his generibus spectat, & consequenter vnitas relationum non potest aliquam relationem fundare. Sed nec vrget hoc argumentum, & inefficaciæ conuincitur primo: nam vnitas essentialis, quæ inter duas quantitates versatur, fundat aliquam relationem, vel illam vnitas, & conuenientia inter duas substantias non fundat, non enim potest vlla, vel apparens discriminis ratio assignari; sed hæc relatio, æqualitatis non est: possunt enim duæ quantitates inæqualis extensionis, specificè conuenire, vt omnibus est conspicium: ergo vel est relatio identitatis, vel similitudinis, cum relatio supra vnitatem fundata adæquatè diuidatur in relationem identitatis, æqualitatis, & similitudinis; & consequenter ratio illa ex principio falso procedit. 158 *Aliorum ratio reijcitur 1.*

Secundo: nam quantitas, supra quam relatio æqualitatis fundatur, non est molis, sed virtutis, quod idem est ac perfectio, iuxta illud sæpè ex Augustino repetitum: *In his, quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod perfectius esse*; sed relatio creata perfectionem dicit: ergo fundare potest relationem æqualitatis, si illi ex alio capite non repugnat, & relationes diuinæ si pro eo quod addunt perfectionibus absolutis, perfectiones relatiuas important, & alias vna aliam non excedit, fundare poterunt, & fundabunt de facto relationem æqualitatis. 159 *Secundo.*

Tertio: si diuinæ relationes, importarent perfectiones, quarum vna esset alteri inferior, fundarent relationem inæqualitatis: ergo si dicunt perfectionem, & adest negatio excessus, fundabunt relationem æqualitatis. Patet consequentia: sicut enim ęqualitas supra quantitatem fundatur: ita etiam inæqualitas: ergo si inferioritas vnius perfectionis ad aliam fundat inæqualitatem, adæquatio vnius perfectioni, cum alia fundabit æqualitatem. 160 *Tertio.*

Molina vbi supra ante solutionem argumentorum, sic arguit: nam relatio, quæ habet pro fundamento aliam relationem, non potest esse realis, sed rationis; sed proprietates personales in Deo sunt relationes: ergo relatio æqualitatis, vel oppositionis, & distinctionis, aut quæuis alia diuinis personis conuenięns ratione proprietatum personalium, & super illas fundata, realis non est, sed rationis. Qui discursus certus est, cæterum in illo desideratur probatio maioris, in qua tota difficultas consistit. 161 *Molina deficit in probatione maioris.*

Pater Vazquez *disp. allegata cap.* 4. *num.* 9. probat maioris assumptum, nempè relationem non posse alia relatione referri, relatio enim est quasi actus, & via, qua vnum ad aliud refertur; sed quia actio est via, qua aliquid fit, actionis non datur actio, & quia habitus est quasi actus & via inter habentem, & rem habitam vnius habitus, alius habitus non datur: ergo nec vnius relationis potest dari alia relatio: & consequenter supra relationem nequit realis relatio fundari. Quod alij confirmant, modi namque non datur alius modus, vnionis etiam vnio non datur, quia se ipsa est essentialiter vnio; sed relatio est modus, & à se ipsa essentialiter refertur: ergo relationis non datur relatio. 162 *Vazquez illam probat.*

Sed argumentum non vrget, & plus probat, quam arguens intendit. Primum probo: nam licet forma non possit ab alio habere effectum formalem, quem illa præstat subiecto, alium tamen, vel diuersi generis, vel diuersæ speciei optime potest ab alia forma accipere, nam solum est ratio formalis in ordine ad effe- 163 *Reijcitur 1.*

ad effectum, quem præstat, non vero in ordine ad alios: ergo quamuis paternitas v. g. se ipsa referatur ad Filiationem, vt Filiatio est, quia Patri præbet istum effectum formalem, nempè respicere Filium, & vt Filium respiciat alia relatione non egeat, nec illam possit recipere, vt autem Filiationem respiciat relatione æqualitatis, similitudinis, vel distinctionis, alia relatione indigebit, & illius erit capax. Patet consequentia: nam paternitas non est ratio respiciendi Filiationem vt æqualem, sed tantum vt Filiatio est, nec est ratio respiciendi relatione conuenientiæ alteram paternitatem; sed solum est incapax recipiendi ab alia forma, id quod habet ratione sui: ergo quamuis incapax sit Filiationem respiciendi, vt Filiatio, per relationem distinctam non tamen est incapax respiciendi alteram paternitatem per distinctam relationem. Ex quibus constat discrimen, quod inter relationem, & exempla adducta versatur: nam respectu actionis non est dabilis actio diuersæ rationis, nec respectu habitus, alius habitus diuersæ rationis est dabilis, & cum alias ad effectum eiusdem rationis ab altero recipiendum non sit in forma capacitas, sit consequens, vt actionis actio non detur, nec habitus per habitum diuersum habeatur.

164 *Secundo.* Secundum, quod nempè plus probet, quam intendit, probatur: nam habitus non solum per alium habitum non habetur, sed nec etiam per se ipsum, nam licet habeamus vestem, habitum tamen quo habetur vestis non dicitur propriè habere: ergo si ab exemplo habitus argumentum ad relationem est efficax, probat non solum relationem non referri per alteram relationem, verum etiam per se ipsam non respicere relationem sibi oppositam. Quod falsum est, nec Vazquez id potest negare, cum omnibus sit compertum, relationem non solum dare subiecto vt respiciat, & referatur ad terminum, sed etiam ipsam respicere oppositam relationem. Deinde; nam actionis, & habitus, non solum non datur alia actio, & alius habitus realis, sed nec etiam dantur alia actio, & alius habitus rationis: ergo si argumentum ab exemplis desumptum efficax ad relationem habetur, non solum inferri debet relationis aliam relationem realem non dari, sed nec etiam posse per aliam relationem rationis in ipsa fundatam referri.

165 *Reijcitur confirmatio.* Ex his, confirmationis inefficacia cognoscitur: nam licet modi non detur modus eiusdem rationis, modus tamen diuersæ rationis optime alterum modum potest afficere, & vnionis alia vnio in ordine ad diuersum extremum datur: ergo licet relationis non detur, nec possit dari relatio eiusdem rationis, capax tamen erit relationis diuersæ rationis, vel denominationis, nisi aliunde repugnantia ostendatur. Consequentia tenet. Antecedens autem probo: existentia namque est modus, & tamen per vnionem ab ipsa distinctam, quæ etiam modus est vnitur: subsistentia etiam est modus, & tamen existit per existentiam distinctam, quæ existentia modus est: vbi ratio etiam, & relatio sunt modi; & tamen vt existant, indigent existentia realiter ab illis distincta, quæ existentia modus est. Vnio etiam, qua vnitur materia, & forma, ex quibus natura resultat, per vnionem à se ipsa distinctam vnitur vt inclusa in natura, cum subsistentia, ex qua simul, & natura resultat suppositum, & persona: ergo licet modi non detur modus eiusdem rationis, modus tamen diuersæ rationis datur, & licet vnionis non detur vnio in ordine ad idem extremum respectu cuius est vnio, in ordine tamen ad diuersum extremum potest dari vnio, ipsam vnionem vniens.

166 *Aliorum ratio ex dictis excluditur.* Ex his etiam inefficax deprehenditur aliud argumentum, quo ex Caietano nonnulli Recentiores vtuntur; quia nempè, Paternitas, v.g. cum se ipsa ratio referendi sit per se ipsam nullo alio superaddito, est alteri similis, & dissimilis, relationeque similitudinis, & dissimilitudinis per se ipsam refertur: ergo est incapax vlterioris relationis; realiter, aut virtualiter ab illa distinctæ.

Quæ ratio ex dictis reijcitur: paternitas namque non est ratio referendi Patrem ad Filium relatione dissimilitudinis: ergo nec ipsa per se ipsam refertur relatione similitudinis, nec dissimilitudinis ad Filiationem. Consequentia patet: nam forma, etsi possit sibi præbere effectum, quem præstat subiecto, vt constat in quantitate, quæ non solum extendit subiectum, sed etiam se ipsam, & in relatione, quæ non solum subiectum, sed etiam se ipsam refert, non tamen potest sibi dare effectum, quem non præstat subiecto: ergo si paternitas non est Patri ratio respiciendi terminum vt similem, vel dissimilem, sibi hunc modum respiciendi non præstat. Antecedens autem probatur: vt enim paternitas Patrem ad Filium referret relatione similitudinis, & Pater per illam respiceret Filium sit similem, deberet supra vnitatem fundari, est enim vnitas fundamentum, relationis similitudinis; sed paternitas non fundatur supra vnitatem, sed supra actionem, vel potentiam generatiuam, alias non pertineret ad secundum genus relationis, sed ad primum: vel ad vtrumque spectaret si supra vnitatem, & simul supra actionem, vel potentiam fundaretur, quod est confundere, & euertere diuisionem relationis per tria genera, ex diuersis fundamentis sumptam: ergo paternitas, non est Patri ratio respiciendi Filium vt similem, nec dissimilem, sed tantum vt Filium, & genitum. Et augetur difficultas paternitas non est ratio respiciendi: aliam paternitatem, sed solum est ratio respiciendi Filium; sed non respicit nisi tantum illum terminum ad quem est ratio respiciendi, vt ex terminis est per se notum: ergo per se ipsam non respicit paternitatem; & consequenter non refertur ratione sui ad illam vt similis.

Si fortè dicatur, argumentum nostrum efficaciter probare in paternitate creata, quæ quia finita, & limitata est, non potest se ipsa respicere Filiationem vt similem, vel dissimilem, sed tantum vt Filiatio est, non autem in paternitate diuina, quæ quia infinita est, se ipsa absque aliquo virtualiter distincto, & superaddito, respicit Filiationem, non solum vt Filiatio est, sed etiam vt sibi similem in ratione relationis, vt sibi dissimilem ex ratione talis relationis, & vt illi æqualis est ratione summæ perfectionis, cum negatione excessus. In contrarium obstat primo Diuum Thomam *quæstione 42. articulo primo ad quartum*, negasse relationi posse per vlteriorem relationem, referri, non ex conceptu diuinæ, sed ex communi relationis conceptu: ergo id tribuere paternitati diuinæ ex capite infinitatis, est rationem deserere D. Thomæ. 167 *Si resp.*

Deinde: nam paternitas diuina solum est infinita formaliter in linea paternitatis, & in alijs lineis identicè; sed huic infinitati non obstat per relationem ab ipsa virtualiter distinctam referri ad aliud vt simile, vel dissimile: ergo ex eo quod infinita sit, non infertur non posse referri per relationem virtualiter distinctam. *Deinde.*

Tertio, & explicatur magis: quamuis paternitas sit infinita, non tollitur, quin Pater relatione spirationis virtualiter à paternitate distincta respiciat Spiritum Sanctum: ergo infinitati paternitatis non obstat per aliam relationem virtualiter distinctam referri. *Tertio.*

Respondebis negando consequentiam: nam Spiritus Sanctus est terminus distinctus à Filio, quem paternitas respicit, & ratione suæ infinitatis solum petit per se ipsam, absq; aliquo virtualiter etiam distincto, proprium terminum respicere sub omni ratione possibili. 168 *Resp.*

Sed contra primo: nam licet Filius vt genitus, qua ratione est terminus paternitatis, non differat realiter ab ipso vt simili, vel æquali, qua ratione terminat similitudinem, vel æqualitatem, differt tamen à se ipso sub alijs considerationibus formaliter, aut virtualiter: ergo sicut infinitati paternitatis non obest respicere terminum realiter à Filio distinctum per relationem virtualiter distinctam ab ipsa: ita etiam non obstabit, quod Filium, vt similem, vel æqualem relatione à se virtualiter distincta respiciat. *Contra primo.*

Præterea: nam paternitas, quamuis sit infinita in linea paternitatis, non est Patri ratio respiciendi Filium vt sibi similem, vel æqualem: ergo etiam si infinita sit, non respicit filiationem per se ipsam respectu æqualitatis, vel similitudinis. Consequentia tenet ex dictis: forma namque finita, & limitata non dat sibi effectum finitum, & limitatum, nisi illum subiecto præstet: ergo forma infinita non præstabit sibi ipsi effectum, vel quasi effectum infinitum, quæ non dat proprio subiecto, aut quasi subiecto. 169 *Secundo.*

Antecedens autem probatur primo: nam si paternitas referret Patrem ad Filium relatione similitudinis, & æqualitatis, cum ipsa sit realis relatio, concedendum esset relationem similitudinis, & æqualitatis diuinarum personarum, esse relationem realem, quamuis indistinctam à relationibus originis; hoc non admittunt traditæ solutionis Authores: ergo nec possunt concedere paternitatem esse Patri rationem respiciendi Filium, vt sibi similem, aut æqualem. *Antec. prob. 1.*

Secundo: nam relatio similitudinis, aut æqualitatis supra vnitatem fundatur; sed paternitas diuina, quamuis infinita sit in linea paternitatis, non supra vnitatem, sed supra generationem infinitam fundatur; hoc enim, & non aliud sufficit, & requiritur, vt sit in linea paternitatis infinita: ergo non obstante quod infinita sit, non est Patri ratio respiciendi Filium, vt sibi æqualem, vel similem. *Secundo.*

Denique alij recentiores ex eo ducuntur, vt negent relationem realem æqualitatis, similitudinis, vel distinctionis virtualiter distinctam à relationibus originis, quia relatio sic distincta deberet per resultantiam existere; sed habere esse per resultantiam repugnat omni formalitati diuinæ, quod enim per resultantiam fit, vel existit; præter intentionem existit, vel fit, quod est ingens imperfectio: ergo non datur in Deo aliqua relatio realis identitatis distinctionis, vel similitudinis, vel æqualitatis virtualiter distincta à relationibus originis. 170 *Recentiorum ratio explicatur.*

Sed non capio huius argumenti vim, & refellitur primo: esse namque, vel fieri virtualiter per virtualem dimanationem non repugnat perfectionibus diuinis: ergo non est cur repugnat diuinis formalitatibus resultantia virtualis. Antecedens constat in attributis diuinis, quæ virtualiter dimanare à natura, in eaque virtualiter radicari, docet frequentior sententia. Consequentiam autem probatur primo: nam in reali formali dimanatione non minor imperfectio inuenitur, quam in resultantia reali formali: ergo 171 *Reijcitur 1.*

si per hoc, quod dimanatio non formalis, sed virtualis sit, omnis imperfectio vitatur, pariter per hoc quod resultantia non formalis, sed virtualis sit, omnis imperfectio excludetur. Secunda: nam quod virtualiter ab alio dimanat, est, vel fit virtualiter præter intentionem primariam, non autem præter omnem intentionem, & ideo in virtuali dimanatione nulla inuoluitur imperfectio; sed quod fit, vel est per resultantiam, non formalem, sed virtualem, quamuis debeat esse præter intentionem primariam, non est cur debeat esse præter omnem intentionem: ergo in hoc, quod est fieri, vel existere virtuali resultantia, nulla imperfectio importatur; ac proinde ex hoc principio non rectè deducitur repugnantia relationis realis in Deo virtualiter distinctæ à relationibus originis.

172 *Secundo reijcitur.* Secundo reijcitur: nam relatio spiratoris competit, primæ, & secundæ personæ per resultantiam virtualem: ergo virtualis resultantia non repugnat diuinis formalitatibus. Consequentia probatione non indiget. Antecedens autem probatur: non enim alia de causa æqualitas, similitudo, vel relatio distinctionis, si realis esset, per resultantiam existeret, nisi quia non pertineret ad primam personarum constitutionem, sed illas constitutas supponeret, & ideò ad illas vt constitutas, virtualiter resultaret; sed relatio spiratoris, quæ Patri, & Filio est communis, non pertinet ad primam constitutionem Patris, & Filij in ratione personarum, sed illa personaliter constitutos supponit: ergo existit per resultantiam.

173 *Resp. 1.* Respondebis primo, relationem spirationis actiuæ non esse per resultantiam, quia relatio passiuæ spirationis, per quam persona constituitur in ratione personæ, per se producitur per actionem spiratiuam. *Vel secundo resp.* Vel secundo respondebis non existere per resultantiam, quia Patrem, & Filium ab Spiritu Sancto realiter distinguit: ac proinde non supponit illos adæquatè personaliter constitutos, sed per originem actiuam distinguuntur vialiter à Spiritu Sancto, & per relationem spiratoris, tanquam per terminum viæ. Ita Albertinus, cuius fundamentum reijcimus *vbi supra numero 12.*

174 *Contra 1. solut. facit.* Sed neutra solutio est sufficiens, non prima, quod enim relatio spirationis passiuæ per se terminet productionem, non tollit quod relatio spiratoris per resultantiam existat: ergo existit per resultantiam virtualem; & consequenter in illa nulla imperfectio reperitur repugnans diuinis formalitatibus. Probo antecedens: relatio non minus sequitur ad fundamentum, quam ad terminum; sed quod fundamentum per se existat, vel per se producatur, non tollit, quo minus relatio ad illud sequuta per resultantiam existat, vel fiat: ergo pariter, quod terminus relationis per se terminet productionem, non facit, quod relatio alterius extremi terminata ad illum terminum, per resultantiam non fit.

175 *Contra 2. facit primo.* Deinde contra secundam facit primo, originem actiuam supponere constitutum principium, & à termino realiter distinctum; sed relatio spiratoris originem actiuam supponit, & super illam fundatur: ergo supponit constitutum principium Spiritus Sancti, & ab illo distinctum; ac proinde relatio spiratoris non distinguit primam, & secundam personam à tertia.

Secundo. Secundo: nam filiatio v. g. adæquatè constituit Filium in ratione personæ: ergo adæquatè illum personaliter distinguit; & consequenter Filius per filiationem, non solum à Patre distinguitur, sed etiam ab Spiritu Sancto. Ex quo vlterius fit relationem spiratoris supponere Filium adæquatè personaliter constitutum.

Denique facit. Denique: nam constitutiuum personaliter adæquatè, est etiam adæquatè distinctiuum; sed spiratio actiua est extra adæquatum constitutiuum Filij in ratione personæ: ergo est extra adæquatum primarium distinctiuum Filij; & consequenter illum ab Spiritu Sancto non distinguit per se primo, sed distinctum supponit. Probatur minor: constitutiuum adæquatum Filij in ratione personæ est illi proprium: sed relatio spiratoris non est propria Filij, sed illi, & Patri communis: ergo est extra adæquatum constitutiuum personale Filij. Sed de his plura *supra quæst. 35.*

§. VIII.

Alijs argumentis nostra conclusio probatur, & contrarij diluuntur.

176 *Suadetur conclusio primo.* His igitur argumentis omissis, suadetur conclusio primo: nam secundum relationes non attenditur in diuinis personis æqualitas, vel inæqualitas, similitudo, aut dissimilitudo: ergo in proprietatibus relatiuis non fundatur relatio æqualitatis, aut similitudinis; & consequenter non datur inter diuinas personas relatio realis æqualitatis, vel similitudinis, ratione proprietatum personalium. Vtraque consequentia ex antecedenti euidenter colligitur: nam id secundum quod non attenditur æqualitas, vel similitudo, non potest relationem æqualitatis, aut similitudinis fundare; ac proinde ex illo nequit relatio realis consurgere.

Antecedens autem est expressum D. Thomæ *in 1. distinct. 28. q. 2 art. 3. in corpore; & quæst. 36. art. 4. ad 3.* Et probatur primo ex Augustino *lib. 6. de Trinitate cap. 4. in fine*, illis verbis: *Nunc satis est videre nullo modo Filium æqualem esse Patri, si in aliquo, scilicet, quod pertineat ad significandam eius substantiam inæqualis inuenitur.* Hæc Augustinus, quibus manifestè docet, æqualitatem Filij cum Patre solum attendi in illis, quæ Patris substantiam significant, quod idem est, atque attendi solum in formalitatibus absolutis. Id ipsum docet *lib. 5. de Trinitate cap. 6. ad finem*, vbi de Filio loquens, sic ait: *Restat vt secundum id æqualis sit, quod ad se dicitur, quidquid autem ad se dicitur, secundum substantiam dicitur: restat: ergo vt secundum substantiam sit æqualis.* Ergo iuxta Augustinum æqualitas diuinarum personarum non attenditur secundum relationem, sed tantum secundum absoluta. 177 *Antec. est D. Th. & prob. 1.*

Secundo probatur: si namque personarum similitudo non solum attenderetur secundum perfectiones absolutas, sed etiam secundum proprietates relatiuas, sequeretur Filium esse magis similem Patri, quam Spiritus Sanctus; consequens derogat fidei: ergo personarum similitudo, aut æqualitas non attenditur secundum proprietates relatiuas. Consequutio cum minori tenet, sequela probatur: Filius namque assimilaretur Patri in relatione spiratoris, in qua tertia persona assimilari non potest Patri, cum illi non competat: ergo esset Patri similior. Sicut quia similitudo personarum pensatur secundum omnem perfectionem absolutam, si aliqua Patri, & Filio conueniret, & de Spiritu Sancto negaretur, absque dubio, Filius in similitudine cum Patre, Spiritum Sanctum excederet. Quo argumento ab inconuenienti sumpto vsus est D. Thomas locis superius relatis. 178 *Secundo prob.*

Nec difficultas euaditur asserendo, spirationem passiuam tantam esse, quanta est spiratio actiua: vnde quamuis hæc Spiritui Sancto desit, nihil deest assimilationis cum Patre, nec est minus illi, quam Filius similis. Tum, quia in spiratione passiua non assimilatur Spiritus Sanctus Patri, cum id, in quo inter duo extrema pensatur similitudo, debeat esse vtrique commune, spiratio autem passiua non reperiatur in Patre, sed soli tertiæ personæ conueniat. Tum etiam, quia aliàs posset æqualitas personarum subsistere, & æqualis inter se omnium similitudo, quamuis aliqua perfectio absoluta duabus personis competens, alteri non conueniret, nempè asserendo alias perfectiones diuinas, quæ illi alteri personæ competerent, esse tantæ æstimationis, intensiuæque perfectionis, quantæ est illa, quæ duabus competens, tertiæ personæ deficeret; consequens nequit admitti: ergo nec effugium traditum. 179 *Euasio præcluditur.*

Denique primum antecedens probatur: nam æqualitas supra quantitatem molis, aut virtutis fundatur, similitudo autem supra qualitatem prædicamentalem, vel supra qualitatem quoad modum, nempe supra formam vt dantem aliquam perfectionem; sed magnitudo, quæ est quantitas virtutis, & perfectio, quæ obtinet rationem æqualitatis quoad modum, in Deo solum absolutè dicuntur; nec diuinis personis ratione relationum conueniunt, vt ex Augustino *lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 9.* & ex D. Thoma *quæst. 42. art. 4. ad 2.* & ratione ostendimus *supra q. 28. disp. 78.* ergo æqualitas, & similitudo diuinarum personarum, non attenditur secundum proprietates relatiuas, sed solum secundum perfectiones absolutas; & consequenter ratione proprietatum personalium non conuenit personis diuinis relatio realis similitudinis, vel æqualitatis. 180 *Denique 1. antec. prob.*

Hac via facile intelligitur, ac defenditur nostræ conclusionis veritas. Solum superest difficultas de relatione distinctionis inter paternitatem, & filiationem, cum enim realiter distinguatur ab illa, etiam ad illam refertur relatione distinctionis; sed non per se ipsam formaliter: ergo per superadditam relationem, quæ si realis sit, iam dabitur relatio realis in Deo distincta à relationibus originis, quod à nobis inconueniens censetur. Si autem sit relatio rationis, idem poterit affirmari de relationibus æqualitatis & similitudinis, quod nempè sint relationes rationis; ac proinde recursus, quo vsi sumus, negando perfectiones relatiuas, ad rem, de qua in præsenti agimus, superfluus est; cum eadem ratione, qua à nobis ostensum fuerit relationem illam, esse rationis, id ipsum conuincatur de prædictis relationibus. 181 *Restat contra hoc difficultas.*

Huic difficultati dupliciter potest occurri. Primo asserendo, relationem distinctionis inter paternitatem, & filiationem esse realem, indistinctam tamen etiam virtualiter à paternitate, & filiatione, quæ est sententia Caietani *quæst. 42. articulo 1. §. ad euidentiam*, eamque satis apertè indicat Angelicus Doctor *solutione ad 4.* ibi: *Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem, & filiationem.* Quibus verbis clarè indicat oppositionem relatiuam, quæ est inter paternitatem, & filiationem, & esse relationem, & non distingui à filiatione, & paternitate. Primum patet; non enim negat esse relationem absolutè, sed esse relationem mediam: ergo sentit esse relationem. Secundum etiam constat: nam si esset relatio distincta à paternitate, & filiatione, siue realis, siue rationis esset, inter vtramque mediaret, vt est per se notum; 182 *Expeditur 1.*

sed

sed negat esse relationem mediam inter paternitatem, & filiationem: ergo sentit esse relationem realem indistinctam à paternitate, & filiatione.

183 *Assignatur ratio doctrinæ.* Et ratio esse potest: nam oppositio paternitatis cum filiatione, est oppositio relatiua: ergo paternitas vt opposita filiationi, illam respicit vt sibi oppositam; & consequenter illam respicit vt à se distinctam; sed paternitas se ipsa, absque aliquo superaddito opponitur filiationi, & ab illa distinguitur: ergo per se ipsam, absque aliquo superaddito, etiam virtualiter distincto respicit filiationem vt sibi oppositam, & à se realiter distinctam; & consequenter relatio distinctionis, quæ inter paternitatem, & filiationem versatur non distinguitur ab illis, etiam virtuali distinctione.

184 *Contra istam solutionem obstat primò.* Duo tamen obstant contra istam solutionem. Primum est: nam relatio, distinctionis fundatur supra numerum, & multitudinem, pertinetque ad primum relationis genus, cuius fundamentum est vnitas, vel multitudo; sed paternitas supra actionem fundatur, vt spectat ad secundum genus relationis: ergo relatio distinctionis, quæ inter paternitatem; & filiationem versatur, distincta est à paternitate, & filiatione.

Secundò. Secundum quod obstat est: nam relatio distinctionis paternitatis à filiatione, est relatio æquiparantiæ, vtpotè eiusdem denominationis in vtroq; extremo. Paternitas autem, & filiatio sunt relationes disquiparantiæ, & diuersæ denominationis; sed vna ex diuisionibus relationis, est in relationem æquiparantiæ, & disquiparantiæ; & consequenter nequit vtraque ratio in eadem relatione coincidere coincidentia formali: ergo relatio distinctionis non potest re, & ratione cum paternitate, & filiatione identificari.

Confirm. Quod amplius vrgetur: quia namque relatio similitudinis supra vnitatem fundatur, pertinetque ad primum genus, & est relatio æquiparantiæ, necessariò distinguitur realiter, aut virtualiter à paternitate, & filiatione ad secundum genus spectantes, supra actionem, & passionem fundatas, & quæ sunt relationes disquirantiæ, & diuersæ denominationis; sed eadem ratio militat in relatione distinctionis: ergo non potest esse virtualiter indistincta à paternitate, & filiatione.

185 *Nec D. Tho. fauet.* Nec D. Thomas fauet prædictæ solutioni, solum enim negat relationem oppositionis esse relationem realem mediam inter paternitatem, & filiationem, non autem negat quod sit relatio rationis. Nam id sufficiebat intento Angelici Præceptoris, quod erat vitare processum in infinitum in resultantia relationum, qui sufficienter vitatur, negato esse relationem mediam realem, quamuis concedatur esse relationem rationis; cum enim relatio rationis, non necessariò ad fundamentum sequatur, nec ex illa necessariò noua relatio consurgat, ex eo quod adstruatur media inter paternitatem, & filiationem, non sequitur processus in infinitum.

186 *Nec ratio conuincit.* Nec ratio in fauorem dictæ solutionis facta conuincit: aliud enim est paternitatem relatiuè opponi filiationi, & ab illa realiter distingui, aliud autem illam respicere relatione oppositionis, & distinctionis, sicut aliud est albedinem contrariè opponi nigredini, & aliud illam respicere relatione contrariæ oppositionis. Primum conuenit paternitati ratione sui: secus autem secundum, ob rationes assignatas.

187 *Melius Resp. 2.* Quare melius responderi potest secundo, quod sicut relationes reales æqualitatis, similitudinis, & identitatis petunt supra vnitatem perfectionis fundari prima supra vnitatem quantitatis cum negatione excessus: secunda supra vnitatem qualitatis: & tertia supra vnitatem substantiæ: ita relationes inæqualitatis, dissimilitudinis, & distinctionis, non supra quamlibet multitudinem, sed solum supra multitudinem perfectionum fundari petunt, & possunt. Tum, quia contrariorium eadem est ratio: tum etiam: nam quod perfectionem non dicit, sicut, caret actualitate: ita actiuitatis est expers, quam tamen habere deberet vt realem relationem fundaret; ac proinde eo ipso, quod à relationibus diuinis excludantur magnitudo, & perfectio, sicut consequenter excluduntur relationes reales similitudinis, & æqualitatis super illas fundatæ: ita & relatio realis dissimilitudinis, inæqualitatis, aut distinctionis censetur exclusa.

188 *Si opponas 1.* Si opponas primo: quia duæ entitates absolutæ, verè, & realiter distinguuntur, fundant veram, realemque distinctionis relationem; sed paternitas, & filiatio, estò perfectionem non dicant, distinguuntur verè, & realiter: ergo fundant relationem realem distinctionis.

Secundo. Secundo: estò relationes perfectionem non dicant, & consequenter, nec actualitatem, gaudent tamen actiuitate radicatiua proprietatum, vel reali radicatione, vel virtuali radicatione: ergo pariter gaudere poterunt actiuitate fundamentali, vt resultet ex illis realis, & vera relatio, quamuis nec perfectionem, nec actualitatem importent.

Tertio. Tertio: nam licet actiuitas respectu entitatis dicentis perfectionem, supra perfectionem, & actualitatem fundari petat, actiuitas autem in ordine ad entitatem perfectionem non dicentem, non est cur supra perfectionem, & actualitatem fundetur; si paternitas perfectionem relatiuam non dicit, relatio distinctionis perfectionem, & actualitatem propriam non exprimet: ergo actiuitas respectu illius, poterit paternitati competere, estò perfectionem, & actualitatem non dicat.

189 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam replicam, distinguendo maiorem: ex præciso capite distinctionis, nego maiorem: ex conceptu talis distinctionis, nempè inter entitates absolutas, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, ratio disparitatis iam est assignata.

Ad 2. Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam radicatio proprietatum fundatur in connexione essentiæ cum illis, quæ communis est omni essentiæ, siue actualitatem, & perfectionem exprimat, siue illam non dicat: actiuitas autem fundatiua relationis, non fundatur in connexione prædicatorum, alias relatio esset propria passio subiecti, vel fundamenti; & consequenter posset demonstrari de illo demonstratione scientifica: vnde non est cur omni entitati debeat esse communis: quod si alicui deneganda est, maximè entitati relatiuæ. Tum, quia minima est inter omnes entitates. Tum etiam, quia in Deo perfectionem non importat, nec exprimit propriam actualitatem.

Ad 3. Ad tertiam, nego maiorem: nam licet entitas causata perfectionem non dicat, hoc quod est illam effectiuè causare, perfectionis est; ac proinde perfectionem, & actualitatem in efficiente supponit. Non enim alia ratione materia prima expers est omnis actiuitatis, nisi quia omni caret actualitate, & pura potentia est. Ex quo non solum redditur impotens causandi entitatem actualem, sed etiam entitatem expertem omnis actualitatis.

190 *Instabis.* Sed dices: paternitas diuina v. g. non solum sub conceptu expresso referendi, perfectionem ad essentiam non addit, sed nec etiam sub conceptu originis vllam explicat perfectionem, & tamen sub conceptu originis fundat se ipsam sub conceptu expresso referentis: ergo ratio fundamenti relationis, in fundante, perfectionem non prærequirit; ac proinde ex eo quod relatio diuina perfectionem relatiuam non dicat, perperam à nobis colligitur non posse vlteriorem relationem fundare.

191 *Resp.* Respondeo, concessa maiori, distinguendo minorem. fundat sub conceptu originis formaliter, nego minorem; completiuè tantum, concedo minorem, & nego consequentiam, vt enim *disputatione* 71. docuimus, origo actiua non est in recto relatio, sed in absoluta perfectione in recto consistit, ingrediente relatione de connotato, & in obliquo: vnde ex eo quod origo actiua fundet paternitatem sub conceptu referentis, non sequitur paternitatem sub alio conceptu proprio, & relatiuo esse sui ipsius fundamentum sub conceptu explicito referentis, sed solum quod sit aliquid de connotato ingrediens in fundamento, vel per modum conditionis intrinsecæ, ad quod perfectio, & actualitas necessariæ non sunt. Hac via, vt supra dicebam, facilè defenditur nostræ conclusionis veritas; quia tamen sententia est probabilis, adhuc inter nostros Thomistas, quod diuinæ relationes perfectionem relatiuam important, siue plures, siue vnam, de quo non est conuenientia inter eius Authores, ideò abstrahendo ab hac sententia suadetur conclusio.

192 *Secundo suadetur conclusio.* Secundo: nam supposito, quod relationes diuinæ perfectiones relatiuas relatiuè oppositas, & realiter distinctas important, ideò æqualis perfectionis sunt, quia includunt diuinam essentiam, cum qua non potest inæqualitas perfectionis subsistere: ergo fundamentum æqualitatis diuinarum personarum est diuina essentia inclusa; sed hæc est vna numero in illis: ergo æqualitas fundata relatio realis non est, vt enim ex dictis constat cum vnitate numerica fundamenti, non stat realitas relationis æqualitatis.

193 *Tertio prob.* Tertio probatur: nam ex opposito fieret dari in Deo relationes aliquas reales supra quatuor relationes originis: consequens aduersatur saniori sententiæ, quam præter Scoti discipulos omnes Theologi tuentur: ergo relatio realis æqualitatis competens diuinis personis ratione proprietatum personalium admittenda non est. Sequela probatur: nam æqualitas fundata supra paternitatem, à paternitate distinguitur virtualiter, & similiter æqualitas fundata supra filiationem, virtualiter ab illa distinguitur, vt fatentur Authores huius sententiæ; sed quia relatio spiratoris actiuæ est virtualiter distincta à paternitate, & filiatione, & realiter ab spiratione passiua, auget numerum relationum realium originis: ergo si æqualitas competens diuinis personis ratione proprietatum personalium adstruitur realis relatio, auget numerum relationum realium supra quatuor relationes originis; & consequenter supra illas dantur relationes reales in Deo.

194 *Resp.* Respondebis negando sequelam, & ad probationem, negando causalem minoris vt adæquatam, ratio enim cur relatio spiratoris constituit numerum quaternarium relationum in Deo, non est solum quia virtualiter à paternitate, & filiatione distinguitur, sed insuper, quia habet terminum realiter distinctum ab illis, quos paternitas, & filiatio respiciunt: nam paternitas: terminatur ad filiationem, hæc ad paternitatem, & spiratio actiua ad passiuam spirationem, quæ realiter à pater-

nitate, & filiatione distinguitur. Et ideò ex paternitate, filiatione, spiratione passiua, & actiua, quatuor relationes reales consurgunt: æqualitas autem, qua pater respicit Filium, etsi virtualiter à paternitate constituatur distincta, terminum realiter distinctum non habet, & ideò ex illa, & paternitate non consurgit numerus duarum relationum realium, idemque de æqualitate supra alias proprietates personales fundata est dicendum.

195 *Contra 1.* Sed contra primo: nam quidquid sit quæstionis de nomine, an dicendæ plures relationes reales absolutè? negari tamen non potest esse plures relationes reales virtualiter, supposito quod æqualitas, realis adstruatur relatio, sed hoc est, quod Theologi negant, nempè dari plures relationes prædicamentales virtualiter distinctas supra quatuor relationes originis: ergo prædicta euasione non vitatur inconueniens de re, quidquid sit quoad quæstionem de nomine.

Contra 2. Secundo; nam Pater vnica relatione numero paternitatis respicit Filium, & Spiritum Sanctum, quatenus sibi æquales, paternitate autem solum respicit Filium, sed constatum ex Spiritu Sancto, & Filio realiter a Filio distinguitur: ergo terminus relationis æqualitatis realiter distinguitur à termino, quem, paternitas respicit, & consequenter, nec vitatur inconueniens quoad quæstionem de nomine. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: nam ad respiciendos duos vel plures terminos eiusdem rationis in terminando, in vno subiecto vna sufficit relatio, quo circa subiectum album omnia alba sibi similia vna respicit relatione similitudinis, & Pater plures Filios vna respicit filiatione, vt cum Aristotele, & D. Thoma tenet frequentior sententia in logica *capit. de relatione*; sed Filius, & Spiritus sunt termini eiusdem rationis in terminando relationem æqualitatis: ergo vna relatio sufficit, vt Pater respiciat Filium, & Spiritum Sanctum, quatenus sibi æquales.

196 *Quarta prob. conclusio.* Quarto probatur conclusio: nam ex oppositio fieret dari in personis diuinis formalitates solo numero distinctas, consequens est falsum: ergo & contraria sententia. Minorem pluribus ostendimus supra. Sequela vero probatur: nam æqualitas Patris ad Filium non distinguitur plusquam numero ab æqualitate, qua Filius respicit Patrem, sicut æqualitas, qua vna quantitas creata aliam quantitatem respicit, à relatione æqualitatis in alio extremo existente, solo numero distinguitur: ergo si æqualitas personarum ratione proprietatum personalium est realis relatio, dantur in diuinis personis plures formalitates reales solo numero distinctæ, cuius contrarium pluribus ostendimus *supra* §. 4. loquendo de æqualitate conueniente personis diuinis ratione magnitudinis essentiæ.

§. IX.

Ratione D. Thomæ probatur nostra conclusio.

197 *Vtrique suadetur.* DEnique probatur conclusio: vna enim relatio non potest aliam realem relationem fundare; sed proprietates personales sunt formaliter relationes; ergo super illas non potest fundari relatio realis æqualitatis, similitudinis, vel distinctionis. Consequentia tenet. Minor supponitur ex communi Theologorum sententia, asserentium, personas diuinas non modis absolutis, sed relatiuis constitui in ratione personæ, & personaliter distingui. Maior autem est expressa D. Thomæ *in 1. distinctione* 31. *qu.* 1. *artic.* 1. *in corpore.* Ad Annibaldum *in eadem distinct. quæst. vnica artic.* 4. *in corpore, & solutione ad* 1. *quæstione* 3. *de potentia art.* 3. *ad* 2. *quæstion.* 7. *art.* 9. *ad* 2. *in hac* 1. *p. quæst.* 42. *art.* 1. *ad* 4. ibi: *Nec vna relatio refertur ad aliam per aliquam alia relationem.*

198 *Maior prob. ratione ab inconuenienti.* Et probatur ratione, qua vsus est D. Thomas ab inconuenienti sumpta: si namque relatio posset aliam relatione à se distinctam fundare, v. g. paternitas relationem similitudinis, sequeretur resultare actu infinitas relationes; consequens est impossibile: ergo etiam impossibile est quod relatio supra relationem fundetur, & quod vna relatio per aliam distinctam à se referatur. Consequentia tenet. Minor est certa. Tum, quia infinitum in actu implicatorium videtur, iuxta fere omnium Philosophorum sententiam. Tum etiam, quia inter subordinata per se non potest dari processus in infinitum. Ex quo inferunt Philosophi inter causas efficientes non posse dari processum in infinitum, sed tandem sistendum esse in causa aliqua incausata, & in aliquo mouente, quod ab alio non moueatur; relatio autem per se à fundamento dependent: ergo non potest dari in relationibus, quarum vna in alia fundetur processus in infinitum. Sequela autem probatur: nam paternitas si fundat relationem realem similitudinis cum alia paternitate, similitudo fundata, fundabit aliam relationem, & hæc rursus aliam relationem fundabit; ac proinde simul resultabunt, & in rerum natura existent actu relationes infinitæ.

199 *Resp. 1.* Respondebis primo, hoc inconueniens non sequi: nam paternitas indiget relatione similitudinis, & per illam refertur, quia similitudo est relatio diuersæ rationis, & denominationis à relatione paternitatis, & referri vt simile est diuersus effectus ab hoc, quod est Patrem ad Filium vt ad genitum referri; ac proinde non potest à paternitate præstari, cæterum similitudo fundata, sicut est ratio subiecto, vt referatur vt simile; ita ipsa per se ipsam, absque vllo superaddito ad aliam relationem, vt illi similis refertur: ac proinde noua relatione, vt referatur, non indiget, vnde vitatur processus in infinitum.

200 *Resp. 2.* Vel secundo respondebis, in minimis entitatibus, quales sunt relatione relatiuæ, inconueniens nullum esse, quod actu, infinitæ in rerum natura existant; imò necessario esse admittendum: nam partes proportionales, ex quibus continuum componitur, actu sunt infinitæ; sed quælibet illarum refertur relatione partis ad totum, non minus, quam partes aliquotæ: ergo actu existunt infinitæ relationes.

201 *Denique resp.* Vel denique respondebis, estò hoc in relationibus creatis inconueniens reputetur, in Deo non debere pro inconuenienti censeri: nam relatio fundata à relatione fundante, non est realiter distincta, sed virtualiter solum, quod autem dentur in Deo formalitates actu infinitæ virtualiter solum distinctæ, non est cur pro inconuenienti habeatur; ac proinde ex hoc principio, quamuis sufficienter probetur, non posse vnam relationem creatam, relationem realem à se distinctam fundare, id non probatur in diuinis relationibus.

202 *Contra solut. facit primo.* Sed nulla ex his solutionibus vis argumenti eneruatur, & prima reijcitur primo: nam relatio similitudinis referri potest relatione effectus ad causam; sed relatio effectus non est eiusdem rationis: ergo relatione à se distincta indigeret: rursus hæc relatio est similis alteri relationi effectus ad causam; & consequenter posset referri ad illam relatione similitudinis, & hæc posset relatione effectus referri: ergo non vitatur processus in infinitum.

203 *Secundo.* Secundo; nam relatio similitudinis esset dissimilis relationi dissimilitudinis; & consequenter ad illam vt dissimilis referretur; sed non per se ipsam, cum terminus sit diuersus, effectus formalis distinctus, & denominatio, non eiusdem, sed diuersæ rationis ab illa, quam ipsa præbet subiecto, cui inhæret: ergo referretur relatione distincta, de qua idem argumentum restat soluendum: ac proinde non vitatur processus in infinitum.

204 *Secunda solutio impugnatur.* Deinde secunda solutio reijcitur; omnia enim argumenta, quæ probant repugnantiam infinitæ multitudinis actu in substantijs, qualitatibus, & alijs generibus, pari efficacia militant in genere relationis: ergo vel dicendum est non implicare in alijs generibus multitudinem actu infinitam, vel repugnare in hoc genere. Nec instantia in oppositum vrget: non enim quælibet pars proportionalis relatione distincta refertur ad totum, sed vna relatio in parte aliquota recepta, composita ex pluribus relationibus partialibus; sufficit vt partes proportionales referantur ad totum. Ex quo non sequitur multitudo relationum actu infinita, sed tantum numerus infinitus partium proportionalium relationis, qui sicut conceditur in partibus continui, potest etiam absque inconuenienti admitti in partibus relationis.

205 *Tertia reijcitur 1.* Deinque tertia solutio reijcitur primo: quod enim conuenit relationi diuinæ, conuenit etiam relationi creatæ, nisi talis sit conditionis vt ex suo conceptu exigat infinitatem; sed fundare relationem non est cur talis sit conditionis: ergo si conuenit relationi diuinæ, conuenit etiam creatæ, & ab opposito consequentis arguendo, si relationi creatæ non competit relationem fundare, denegandum est relationi diuinæ; ac proinde si ab inconuenienti multitudinis actu infinitæ probatur relationem creatam, non posse relationem fundare, per meditatam consequentiam infertur id ipsum de diuinis relationibus; maximè cum si rationem à priori attendamus, fortius vrgeat in diuinis, quæ pro eo quod superaddunt essentiæ non important perfectionem quam in relatione creata, quæ vt plures docent, perfectionem dicit relatiuam, cum enim hoc, quod est fundare relationem sit agere, & conceptu agendi perfectio importetur, ac proinde formalem perfectionem non dicenti nequeat competere.

206 *Secundo.* Deinde: nam si in entitatibus repugnat multitudo actu infinita, non est cur non repugnet in formalitatibus, etiam si solum virtualiter distinguantur, etsi inter entitates entitatiuè distinctas, & per se realiter subordinatas, processus in infinitum impossibilis, & implicatorius videtur, non est cur non implicet inter formalitates per se virtualiter subordinatas: ergo si ab inconuenienti multitudinis actu infinitæ, & ex implicatione processus in infinitum, sufficienter probatur non posse relationem creatam, realiter relationem fundare, asserendum etiam est, non posse relationem diuinam fundare aliam virtualiter.

207 *Prima ratio probatiua à priori reijcitur.* In reddenda autem ratione à priori, cur relationi repugnet aliam relationem fundare, maxima est difficultas. Aliqui probant eo, quod totum esse relationis est aliud se habere, id est respicere terminum; sed si præter hoc haberet relationem fundare, totum esse illius non esset respicere terminum: ergo repugnat illi fundare aliam rationem. Sed contra: nam ex hoc sequeretur, non posse relationem ab intellectu cognosci, cum

cum terminare cognitionem distinctum sit ab hoc, quod est respicere terminum. Sequeretur etiam non posse subiectum respicere respectu transcendentali, nec terminare actionem causæ efficientis, & nec posse relationem diuinam, naturam reddere subsistentem, quæ omnia falsa sunt. Et ratio est: nam communis illa doctrina sic intelligitur, quod nempè respectu termini nullum aliud munus exercet, nisi respiciendi illum, cum quo rectè stat, quod alia munera valeat in ordine ad alia exercere.

208 *Aliorum ratio impugnatur.* Alij probant, quia relatio ex sua natura ad correlatiuum ordinatur: ergo non potest per vlteriorem relationem ad alium terminum ordinari, aliàs ordo à natura relationi præfixus inuerteretur. Sed contra: nam actio ita essentialiter ordinatur ad terminum productum, sicut relatio ad relationem oppositam; & tamen actio vt cum alia actione conueniens fundat prædicamentalem relationem, per quam ad illam refertur, & ratione dependentiæ fundat relationem prædicamentalem effectus ad causam, quin ex hoc ordo naturæ inuertatur: ergo quamuis relatio per se oppositam relationem respiciat, & ad hoc à natura ordinetur, poterit absque inuersione ordinis constitui à natura, fundare vlteriorem relationem, per quam alium terminum respiciet, vel relationem identitatis in vnitate fundata, vel relatione effectus fundata in dependentia, quam habet à sua causa.

209 *Tertio prob. ab alijs. Si contra istam rationē opponas.* Tertio alij probant, quia relatio minimæ entitatis est; & consequenter incapax actiuitatis, fundare autem relationem est aliquomodo agere: ergo non potest relatio aliam relationem fundare. Si dicas: motus inferioris entitatis est, quam relatio, cum motus non pertineat ad prædicamentum, sed inter post prædicamenta numeretur; relatio autem proprium prædicamentum in linea accidentis à cæteris distinctum constituat; & tamen potest motus relationem fundare, & ad alium motum eiusdem speciei, vel generis relatione similitudinis referri, ad motus diuersæ speciei, relatione diuersitatis, aut dissimilitudinis, & ad causam, relatione effectus: ergo relationi, quia minimæ entitatis est, non repugnat relationem realem fundare.

210 *Resp. potest 1.* Responderi potest primo, concessa maiori, negando minorem: non enim potest vrgenti aliquo argumento conuinci supra motum relationem fundari, imò oppositum efficaciter videtur suaderi, eo quod causa æquiuoca in perfectione excedit effectum; sed fundamentum est causa æquiuoca relationis: ergo illam in perfectione excedere debet: motus autem ob rationem in argumento assignatam à relatione exceditur in entitate, & perfectione: non ergo potest supra motum relatio realis fundari: vnde vnitas vnius motus cum alio, & diuersitas vnius motus ab alio, fundare poterunt relationes rationis identitatis, vel diuersitatis, non autem relationes reales. Et idem dicendum est de dependentia motus à causa efficienti, vel finali, quod nempè supra illam fundatur relatio rationis, non autem relatio realis.

211 *Prima ratio discriminis assignatur.* Secundo responderi potest, concessa maiori, & permissa minori, negando consequentiam ob duplicem rationem discriminis. Prima, quia motus, estò minimè entitatis sit, pertinet ad lineam actiuam, tanquam medius inter actionem, & passionem. Vnde non est cur, quamuis minoris sit entitatis, quam relatio, omni actiuitate priuetur; relatio autem minimæ entitatis est, & alias ad lineam actiuam non pertinet, & ideò omnis actiuitas illi negatur.

Secunda. Secundo: nam relatio non solum quoad entitatem, & essentiam relatiuam, sed etiam quoad sui existentiam, quæ non relatiua, sed absoluta est, à fundamento efficitur, & causatur; quod autem absolutum est, non potest à relatiuo efficienter causari, bene tamen ab alio absoluto, & ideò minima ratio entitatis relationis arguit in illa impotentiam aliam relationem fundandi: secus autem in motu, cuius entitas estò minor sit entitate relationis, absoluta tamen est.

212 *Hæc ratio discriminis assignatur.* Cæterum hæc ratio discriminis exinde eneruari videtur: si namque existentia relationis non posset supra relationem fundari, ideo est, quia fundatum non potest fundamentum excedere, absolutum autem superat relatiuum; sed hoc non potest subsistere, concesso posse fundari relationem supra motum: nam relatio motum excedit, & tamen super illum fundatur: ergo hoc concesso ratio assignata discriminis nequit subsistere. Præterea: nam existentia, vtpotè modus essentiæ, quamuis possit illam in aliquo excedere, non tamen potest excedere illam excessu tali simpliciter: ergo existentia relationis non excedit simpliciter relationis essentiam, sed è contra ab illa exceditur; sed fundamentum solum exigere potest excedere excessu simpliciter relationem fundatam: ergo excessus existentiæ relationis non vrgebit, quod non possit ab alia relatione causari fundamentaliter. Quare sustinendo hanc rationem, standum arbitror primæ solutioni, qua huic obiectioni occurrimus.

213 *Vrgetur prædicta ratio.* Et ratio facta potest in hunc modum vrgeri: non enim implicat aliqua entitas incapax relationem fundare, vel implicatio assignetur, quod difficile erit, sed hoc semel concesso id attribuendum est relationi, aliàs dabitur processus in infinitum: ergo asserendum est relationem talis conditionis esse, vt non possit supra se fundare aliam relationem.

§. X.

Obiectionibus occurritur.

Contra conclusionem arguitur: relatio æqualitatis, qua paternitas ad filiationem refertur fundata in perfectione relatiua, habet quidquid requiritur vt sit realis: ergo datur inter diuinas personas relatio realis æqualitatis ratione perfectionis, aut magnitudinis relatiuæ. Consequentia tenet, & antecedens probatur: nam extrema sunt realia, realiter distincta, & realiter existentia; fundamentum etiam est reale, & realiter distinctum à fundamento relationis, qua Filius ad Patrem refertur: nam perfectio relatiua Filij realiter distinguitur à perfectione relatiua Patris; sed nihil aliud requiritur vt aliqua relatio sit realis, vt constat ex dictis: ergo prædicta relatio habet omne requisitum vt realis relatio sit. 214 *Contra conclusionem arg.*

Huic argumento occurri potest tripliciter consequenter ad dicta inter probandam nostram sententiam. Primo negando suppositum; cum enim in veriori sententia relationes diuinæ ratione illius, quod addunt ad essentiam non importent, vel explicent perfectionem, sed solum implicitè perfectionem essentiæ; fit consequens, vt solum ratione essentiæ possint æqualitatum fundare. Quæ obstant contra hanc solutionem, diluimus primam rationem pro conclusione explicantes. Secundo responderi potest, admisso perfectionem relatiuam ad essentiam superaddere, non fundare ratione illius, quod addunt relationem æqualitatis, sed solum ratione essentiæ inclusæ, quia solum ex hac inclusione constituuntur æquales, iuxta dicta in secunda probatione conclusionis. 215 *Resp. 1.* *Secundo.*

Tertio abstrahendo ab his sententijs, ad argumentum respondeo negando antecedens. Ad probationem, concessa maiori; nego minorem: nam præter illa vt relatio sit realis, requiritur fundamenta esse absoluta, eo quod relatio ex proprio conceptu est incapax faciendi aliam relationem, & vt referatur per illam, vt constat ex dictis. Vnde quamuis perfectio personalis Patris realiter distincta sit à perfectionibus personalibus Filij, & Spiritus Sancti; quia tamen relatiua est, non potest relationem realem fundare, nec per relationem realem à se distinctam referri. Quæ solutio est D. Thomæ 1. *ad Annibaldum distinct.* 31. *quæst. vnica art.* 4. *ad* 1. illis verbis: *Ad primum dicendum, quod creatura ab inuicem distinguuntur per aliquid absolutum, nec conueniunt res causata, vel similes in vna magnitudine, vel forma numero, sed specie, sicut est in Deo, & ideò non est simile.* Quibus verbis ex duplici principio excludit à diuinis personis relationem realem æqualitatis, vel similitudinis. Primum est identitas eiusdem numero magnitudinis. Secundum, quia non distinguuntur per aliquid absolutum, sed proprietatibus Relatiuis: & secundum caput militat, estò relationes diuinæ perfectiones relatiuas ad essentiam superaddant; ac proinde adhuc concessa hac sententia, admittenda non est inter diuinas personas relatio realis æqualitatis, vel similitudinis supra proprietates personales fundata. 216 *Tertio.*

Sed contra hanc solutionem replicabit aliquis primo: estò relatio creata non possit esse terminus primarius actionis productiuæ, relatio tamen diuina, quia substantialis est, & subsistens per se primo illam terminat: nam termini producti processionibus diuinis, non sunt absoluti, sed relatiui: ergo quamuis relatio creata non possit aliam relationem fundare, id tamen potest relationibus diuinis competere. 217 *Sed obijcies primo.*

Secundo: nam licet rationibus creatis repugnet, quod sint agendi principia, non repugnat relationibus diuinis: nam principium *quod* generationis diuinæ est Pater vt constitutus proprietate relatiua: ergo quamuis fundare aliam relationem, quod est aliquomodo agere, non possit relationibus creatis competere, conuenire poterit diuinis. 218 *Secundo.*

Denique: nam Pater, & Filius in ratione personæ constituuntur proprietatibus relatiuis; & tamen vt sic constituti referuntur ad Spiritum Sanctum relatione spiratoris virtualiter distincta à paternitate, & filiatione: ergo relatio diuina capax est vt referatur per relationem realem à se virtualiter distinctam. 219 *Tertio.*

Respondeo ad primam replicam, filiationem v. g. quæ est generationis terminus, sumptam in abstracto, non terminare generationem diuinam vt *quo* per modum rationis formalis terminandi, sed tantum vt complementum termini *quo*: non enim paternitas est terminus *quo* diuinæ generationis, sed diuina essentia vt in Filio, filiatione de connotato, & in obliquo ingrediente, in concreto autem prout idem est, quod persona Filij, terminat generationem vt *quod*, ad quam terminationem natura est ratio formalis, personalitas conditio; sicut enim ad agendum subsistentia est conditio, & essentia est principium *quo* per modum rationis 220 *Resp. ad primā instantiam.*

tionis formalis: ita in ordine ad terminandam actionem productiuam, subsistentia, aut personalitas, vt conditio comparatur, essentia vt terminus *quo* per modum rationis formalis.

221 *Relatio diuina concretiuè sumpta potest per aliam relationē referri.* Ex quo tantum sequitur, relationem diuinam, quatenus subsistentem, & concretiuè sumptam, quod idem est ac persona, posse vt *quod* vlteriori relatione referri, & in abstracto sumptam posse ad fundandam relationem ingrediendi completiuè. Quorum primum ex dicendis ad tertiam obiectionem constabit, & secundum supra concessimus: nam generatio actiua supra quam paternitas sub conceptu referentis fundatur, in recto aliquid absolutum importat, & de connotato relationem, non sub expresso conceptu referentis, sed sub alio, nempè originis, vt §. 4. explicuimus.

Ex his constat ad 2. Et ex his ad secundam replicam constat solutio: paternitas enim sub conceptu expresso referentis, non est principium generationis diuinæ, sed eam supponit, & super illam fundatur: sub conceptu autem hypostasis subsistentis, non vt principium *quo*, sed vt connotatum ab illo, & conditio generantis vt *quod*.

222 *Ad 3.* Ad tertiam concessis maiori, & minori distinguo consequens: relatio sumpta in abstracto, nego consequentiam: sumpta in concreto, prout idem est, quod persona, concedo consequentiam. Sicut enim persona Patris, quamuis relatione constituta in ratione personæ, est principium *quod* generationis, & refertur vt *quod* per paternitatem vt referentem; ita Pater, & Filius suis relationibus constituti sunt principium *quod* processionis Spiritus Sancti, & referuntur vt *quod* relatione spiratoris; hæc tamen relatio non fundatur in paternitate, & filiatione, sed in processione vtrique communi. Ex quo tantum sequitur, relationem diuinam concretiuè sumptam, qua ratione idem est, quod persona esse capacem vt referatur vt *quod*, relatione, non in ipsa, sed in processione fundata, quod libenter fatemur, non autem quod possit esse fundamentum vlterioris relationis, per quam ipsa vt *quod* referatur sumpta in abstracto.

223 *Instabis.* Sed instabis: ergo poterit diuina relatio; v. g. paternitas, sumpta in concreto, vt subsistens personaliter, referri vt *quod* relatione reali æqualitatis, fundata in perfectione relatiua; & consequenter dabitur inter diuinas personas relatio realis æqualitatis ratione perfectionis, & magnitudinis relatiuæ. Probatur consequentia; licet paternitas sub conceptu referentis, & in abstracto sumpta non possit referri, vt *quod* relatione reali originis, potest vt *quod* tali relatione referri sumpta in concreto vt subsistens personaliter: ergo quamuis sub conceptu referentis, & in abstracto nequeat referri vt *quod* relatione reali æqualitatis, poterit tamen hac relatione referri sumpta in concreto vt subsistens personaliter.

224 *Resp.* Respondeo negando consequentiam; nam licet verum sit, quod Pater v. g. vt subsistens referatur relatione rationis æqualitatis. Tum ratione magnitudinis essentiæ. Tum etiam ratione perfectionis, & magnitudinis relatiuæ; nulla tamen ex his relationibus potest esse realis ob rationem sæpè traditam, quia nempè relatione primi generis primum relatum est fundamentum. Vnde vt Pater referatur relatione æqualitatis fundata in magnitudine essentiæ, debet primo vt *quod* diuina essentia referri, & vt referatur relatione æqualitatis fundata in perfectione relatiua, debet primo vt *quod* relatio fundans referri. Quorum vtrunque repugnat, primum ratione identitatis essentiæ, secundum, quia relatio incapax est vt referatur relatione reali à se virtualiter distincta. Et ex his constat disparitas inter relationem æqualitatis, & relationem spiratoris: nam vt Pater, & Filius referantur hac relatione, necessarium non est, quod essentia vt *quod* referatur, nec quod relationes paternitatis, & filiationis referantur vt *quod*, relationes namque super actionem fundatæ non referunt fundamenta, sed solum subiecta.

225 *Vrgebis.* Sed vrgebis adhuc: licet paternitas, sub conceptu expresso referentis, non possit vt *quod* referri relatione reali virtualiter ab illa distincta, potest tamen sic referri sub conceptu formæ hypostaticæ: ergo sub hoc conceptu fundare poterit relationem realem æqualitatis, qua Pater referatur ad Filium. Consequentia tenet ex dictis. Antecedens autem probatur: licet relationi creatæ non solum sumptæ in abstracto, sed etiam sumptæ in concreto, repugnet vt *quod* referri relatione reali distincta, relatio diuina sumpta in concreto vt subsistens, capax est referri vt *quod*, relatione reali virtualiter ab illa distincta: ergo pariter, quamuis relationi creatæ in abstracto sub omni conceptu repugnet vt *quod* referri per relationem realem distinctam, non repugnabit diuinæ relationi in abstracto sub conceptu formæ hypostaticæ. Patet consequentia: nam primum ideo conceditur, quia relatio diuina eo quod substantia est, habet constituere personam, relatio autem creata, quia accidens est, non potest personam constituere: ergo sicut ob hanc causam datur inter diuinam, & creatam relationem discrimen quoad hoc, quod est in concreto vt *quod* referri relatione reali distincta, ob eandem rationem poterunt discriminari quoad referri vt *quod* in abstracto; & consequenter, quamuis relatio diuina sub conceptu referentis, non possit referri per aliam relationem vt *quod*, poterit referri sub conceptu formæ hypostaticæ, etiam in abstracto sumpta.

Respondeo negando antecedens; cum enim, quamuis substantialis sit, & subsistens, maneat in linea relatiua formaliter; & relationi, quia relatio est repugnet aliam relationem fundare, & per illam vt *quod* referri ratione sui, sit consequens, vt relationi diuinæ, etiam repugnet. Ad antecedentis probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam ad hoc, quod est referri vt *quod* in concreto relatio diuina subsistens solum vt conditio concurrit præbendo realem distinctionem requisitam necessario in extremo vt *quod* referendo, non autem dando ratione sui capacitatem per modum rationis formalis, quod non potest negari relationi diuinæ, eo ipso, quod substantialis sit, & subsistens: nam hoc ipso habet constituere personam; & consequenter habet illam ab omni alio distinguere substantialiter. Vt autem referretur vt *quod* in abstracto sumpta, deberet ratione sui capacitatem habere, & sibi esse ratio formalis prædictæ capacitatis, ad quod illi concedendum, etiam vt formæ hypostaticæ, nullum fundamentum est, cum etiam sub prædicto conceptu sit in linea relatiua formaliter; ac proinde incapax fundare, ratione sui vlteriorem relationem, ne detur processus in infinitum. 226 *Resp.*

§. XI.

Primum corollarium ex dictis.

EX dictis in discursu disputationis colligitur primo, personas diuinas esse in dignitate æquales. Quod patet: nam dignitas, vel est idem cum magnitudine, vel super illam fundatur; sed personæ diuinæ sunt in magnitudine æquales, cum sint eiusdem essentiæ; ac proinde eiusdem magnitudinis, cum quo, excessus non compatitur: ergo sunt æquales in dignitate. 227 *Personæ diuinæ sunt æquales in dignitate.*

Oppones, cui deficit aliqua dignitas alteri competens, non potest illum adæquare in dignitate, sed Filio deest dignitas aliqua Patri conueniens: ergo non est æqualis Patri in dignitate. Maior cum consequentia tenet, minor autem probatur: Paternitas est aliqua dignitas; sed paternitas conuenit Patri, & non conuenit Filio: ergo aliqua dignitas competens Patri, Filio non conuenit. 228 *Obijcies.*

Huic argumento, qui censent relationes diuinas dicere perfectionem relatiuam, non tamen illam multiplicare, sed esse vnam, & eandem perfectionem in ratione perfectionis. Respondent, Filio nullam perfectionem deesse; & consequenter, nec dignitatem, quamuis illi non conueniat paternitas. Et ad probationem in contrarium distinguunt maiorem: paternitas est aliqua dignitas distincta à dignitate filiationis, negant maiorem: eadem cum dignitate filiationis, concedunt maiorem, & concessa minori, negant consequentiam: nam licet paternitas sub expresso paternitatis conceptu, sub quo realiter à filiatione distinguitur, non conueniat Filio, conuenit tamen illi dignitas paternitatis, sicut & illius perfectio, quia in ratione dignitatis, & perfectionis, non distinguitur realiter à filiatione. 229 *Prima solutio.*

Sed in hoc modo dicendi illud mihi difficilè semper est visum, quod paternitas in propria linea, prout ab essentia distinguitur, & pro eo quod supperaddit ad lineam absolutam, perfectionem importet relatiuam; & quod perfectio, & dignitas paternitatis non sit realiter distincta à perfectione, & dignitate filiationis. Tum, quia non alia ratione realitas paternitatis est distincta realiter à realitate filiationis, nisi quia paternitas realitatem relatiuam superaddit essentiæ: ergo si superaddit ad essentiam perfectionem, & dignitatem, perfectio, aut dignitas paternitatis distincta realiter erit à perfectione, & dignitate paternitatis. 230 *Reijcitur 1.*

Tum etiam, quia quamuis paternitas in ratione formæ hypostaticæ non explicet respectum ad terminum, quia tamen conceptus ille relatiuus est, realiter multiplicatur in paternitate, & filiatione: ergo si conceptus perfectionis in paternitate relatiuus est, quamuis ordinem ad correlatiuum non explicet, realiter in paternitate, & filiatione distinguitur. 231 *Secundo.*

Tertio: vt enim conceptus perfectionis relatiuus sit, necessario requiritur, quod licet respectum ad relatiuum non explicet, illum tamen implicet, & cum illo conuertibiliter connectatur; sed hac sola ratione conceptus formæ hypostaticè subsistentis, realiter in filiatione, & paternitate distinguitur: ergo si conceptus perfectionis relatiuus est, non potest non esse realiter distinctus in illis. 232 *Tertio.*

Præterea, quia namque attributa ratione propriæ entitatis superaddunt perfectionem ad essentiam, & ratione illius virtualiter inter se distinguuntur, etiam distinguuntur virtualiter in ratione perfectionis; sed paternitas, & filiatio realiter distinguuntur in ratione entitatis: ergo si ratione illius superaddunt perfectionem relatiuam essentiæ, realiter distinguuntur in ratione perfectionis. 233 *Præterea.*

Deni-

234 *Denique.* Denique: nam D. Thomas *quæstione* 42. *articulo* 4. *ad* 2. vt saluet æqualitatem diuinarum personarum in ratione magnitudinis, ea ducitur ratione, quia dignitas, & magnitudo est absoluta, & pertinet ad essentiam: ergo sentit, quod si dignitas, & magnitudo relatiua sit in personis, non potest rectè defendi æqualitas personarum in ratione dignitatis, & magnitudinis.

235 *Refertur triplex solutio.* Qui vero existimant relationes addere supra essentiam perfectiones relatiuas realiter distinctas in ratione perfectionis, occurrunt argumento facto tripliciter. Primo asserendo, quod licet dignitas paternitatis non conueniat Filio formaliter, quia illius, in esse formali, est incapax, conuenit tamen Filio in radice, nempè in essentia omnibus personis communi; ac proinde subsistit æqualitas.

Secundo respondent, quod licet dignitas paternitatis non conueniat Filio in se ipsa, conuenit tamen illi æquiualenter, hoc est, in alia relatione, nempè in filiatione, quæ æqualis perfectionis, & dignitatis est ac paternitas, vt autem inæquales essent, necessarium erat, quod aliqua dignitas vni competeret, quæ nec formaliter, nec æquiualenter alteri conueniret.

Tertio respondent, Filium esse in Patre, & Patrem in Filio per circuminsessione; ac proinde nulla est dignitas in Patre, quæ in Filio non reperiatur, & è contra.

236 *Contra omnes militat auctoritas D. Tho. & prima reijcitur.* Sed omnes istæ solutiones difficiles sunt, & contra omnes militat authoritas Diui Thomæ nuper adducta, qui, vt argumentum factum dilueret, & personarum æqualitatem in magnitudine, dignitate, & perfectione defenderet, necessarium censuit asserere, dignitatem, & magnitudinem esse aliquid absolutum. Et prima reijcitur: nam licet essentia Patris, quæ est radix paternitatis, reperiatur in Filio, non tamen illi conuenit, prout radix paternitatis formaliter, aliàs illa radicaret in Filio, & consequenter paternitas de Filio prædicaretur: ergo dignitas paternitatis, si est relatiua, non solum non conuenit Filio secundum esse formale, sed nec etiam in radice, formaliter de radice loquendo; ac proinde hac via non rectè æqualitas personarum defenditur.

237 *Contra 2. arguitur.* Contra secundam obstat grauis difficultas: non enim stare potest cum diuersitate essentiali, perfectionis æqualitas, vt enim ferè metaphysici, non tam probant, quam supponunt, non stat specifica diuersitas, absque excessu vnius speciei comparatæ cum alia. Vnde Aristoteles 10. *metaphysica textu* 5. ait: *Species esse sicut numeros*, in quibus non potest diuersitas cum æqualitate subsistere. Et ibidem docet, duas species sub eodem genere sic comparari, vt vna vt priuatio se habeat ad aliam, quia illa est imperfectior: ergo si paternitas, & Filiatio distinguuntur essentialiter in ratione perfectionis, non potest vna alteram adæquare: & consequenter defectus paternitatis non potest per æquiualentiam Filiationis resarciri, vt Filius ratione illius sit Patris in perfectione æqualis. Nec sufficit respondere doctrinam Aristotelis veram esse in speciebus absolutis, non autem in relatiuis, non inquam sufficit; non enim potest relatio aliqua discriminis reddi, cur in linea absoluta non stet diuersitas specifica absque excessu vnius speciei ad aliam, in linea relatiuam cum differentia essentiali, componatur æqualitas.

238 *Si resp. secundo.* Si respondeas secundo, doctrinam illam communem, veram esse inter species, & formalitates creatas, non autem extendi ad formalitates, & prædicata diuina; cum enim terminus, fundamentumque paternitatis, tam perfecta sint, ac terminus, & fundamentum Filiationis: sit consequens, vt licet essentialiter differant, non tamen in perfectione se excedant.

In contrarium obstat 1. Sed contra primo: non enim potest ratio discriminis dari, cur in creaturis diuersitas essentialis necessario inducat excessum, & in formalitatibus diuinis possit diuersitas cum æqualitate subsistere.

239 *Secundo.* Deinde; nam sequitur non posse naturali ratione probari, quod repugnent plures Dij habentes naturas essentialiter differentes; consequens est falsum, & contra communem sententiam docentem, Deum vt vnum, naturali ratione cognosci: ergo & tradita solutio. Probatur sequela; stat enim iuxta solutionis doctrinam in perfectionibus increatis omnimoda æqualitas cum differentia essentiali; sed eo ipso quod natura aliqua adæquet naturam diuinam, habens talem naturam est Deus: ergo stare poterit, esse duos Deos habentes duas naturas diuinas essentialiter distinctas.

240 *Denique.* Denique: nam ex solutione data sequitur esse etiam possibiles species creatas distinctas, & æquales; consequens est falsum: ergo & solutio tradita. Probatur sequela: est enim possibile in sententia plurium Auctorum vnam personam videri sine alia; sed admisso personalitates distingui essentialiter, & esse æquales, visio vnius specie distingueretur à visione alterius, & illam in perfectione adæquaret: ergo admissa distinctione essentiali personalitatum in ratione perfectionis simul cum æqualitate, sequitur possibilitas perfectionum creaturarum, quæ specificè distinguantur, & tamen æquales sint.

Nec refert quod in sui fauorem Auctores istius solutionis expendunt, nempè, relationes diuinas essentialiter distingui in ratione realitatis, & entitatis; & tamen in ratione entitatis, & realitatis sunt æquales inter se: non ergo repugnat essentialis distinctio aliquorum cum omnimoda æqualitate: ac proinde quamuis dentur perfectiones relatiuæ essentialiter distinctæ, stare poterit personalitatum omnimoda æqualitas. 241 *Sed arguunt solutionis Auctores.*

Non inquam refert: nam æqualitas, & inæqualitas supra perfectionem fundatur; ac proinde cum diuinæ relationes ratione sui prout ab essentia distinctæ, perfectionem relatiua non dicant, sed solum ratione essentiæ; sit consequens, vt ratione illius quod essentiæ superaddunt, nec sint æquales, nec inæquales, sed ad summum dici poterunt esse æquales negatiuè, hoc est, non inæquales. Si autem ratione sui perfectiones relatiuas important, ratione sui debent comparari in ratione æqualis, vel inæqualis, & cum esse nequeant æquales, ob rationem assignatam, inæquales erunt dicendæ, & sic Pater, aut erit perfectior Filio, aut imperfectior illo dicendus, quorum vtrumque est absurdum. 242 *Resp.*

Sed dices: admissa essentiali distinctione relationum in ratione realitatis, debet admitti possibilis multitudo specifica creata cum æqualitatem specierum; sed hoc admisso poterit etiam admitti distinctio essentialis in perfectionibus relatiuis diuinis cum omnimoda æqualitate: ergo data distinctione essentiali personalitatum diuinarum in ratione realitatis, per mediatas consequentias infertur distinctio illarum essentialis in ratione perfectionis. Maior probatur, potest in sententia probabili vna persona videri sine alia; sed admissa distinctione essentiali personalitatum in ratione realitatis, & entitatis; visio vnius essentialiter à visione alterius distinguitur; & aliàs adæquantur: ergo admissa distinctione essentiali personalitatum in ratione realitatis, sequitur possibilis multitudo specifica creata cum æqualitate specierum. Maior cum consequentia tenet. Minor pro secunda parte constat: non enim est assignabilis excessus ex parte vnius visionis, magis quam ex parte alterius. Pro prima probatur: vna enim persona vt sine altera visa est obiectum essentialiter ab alia distinctum in ratione cognoscibilis, cum cognoscibilitas entitatem sequatur: & personalitas vnius ab alia supponatur distincta in ratione realitatis, & entitatis: ergo visio vnius esset ab alia essentialiter distincta: nam distinctio actuum sumitur ex distinctione obiectorum. 243 *Obijcies.*

Respondeo negando maiorem. Ad probationem permissæ maiori, nego minorem pro prima parte. Ad cuius probationem dicatur, quod licet personalitates diuinæ essentialiter distinguantur in ratione realitatis, non distinguantur essentialiter in ratione obiecti cognoscibilis: nam cognoscibilitas non sequitur realitatem, sed actualitatem, licet autem personalitates diuinæ distinguantur in realitate, sunt tamen eiusdem omnimodæ actualitatis; ac proinde non distinguuntur essentialiter in ratione cognoscibilis. Vnde visio vnius personæ à visione alterius non distinguitur essentialiter in ratione cognitionis. 244 *Resp.*

Tandem vltima solutio reijcitur; vt enim explicat Diuus Thomas *quæstione* 42. *articulo* 5. cui consentiunt communiter Theologi, existentia vnius personæ per circuminsessionem in alia, est ratione eiusdem essentiæ, qualiter Filius est in Patre, non secundum relationem, sed secundum essentiam, & è conuerso: & secundum relationem: quia nempè vnum correlatiuum est in intellectu alterius, quia vnum sine altero cognosci non potest, qualiter Filius est de intellectu Patris, & Pater de intellectu Filij. Et secundum originem, qua ratione Pater est in Filio, vt principium illius, & Filius in Patre, vt terminus in principio; sed nullo ex his modis saluatur, quod Pater sit perfectus formaliter perfectione Filiationis, nec Filius perfectione paternitatis: ergo ex eo quod vna persona sit per circuminsessionem in alia: non vitatur quod vna altera perfectior sit, semel concesso inter ipsas relationes excessu. Consequentia tenet, maior est certa, & minor probatur: in primis, ex eo quod Filius sit in Patre secundum essentiam, solum sequitur quod Pater sit perfectus essentia Filij, non autem ipsa Filiatione. Deinde, ex eo quod vnum correlatiuum sit de intellectu alterius, non sequitur, nisi quod extrinsecè terminatiuè comparetur ad ipsum, non vero intrinsecè informatiuè, aut constitutiuè. Ac denique, eo quod Filius sit in Patre, vt terminus in principio, non sequitur Patrem per Filiationem formaliter actuari; ac proinde nec sequitur per illam formaliter perfici: ergo ex modo essendi vnius personæ per circuminsessionem in alia; non colligitur, quod Pater sit perfectus formaliter perfectione Filiationis, nec Filius perfectione paternitatis. 245 *Tertia solutio reijcitur.*

Quare verior, planiorque huius argumenti solutio est, quam tradit D. Thomas *quæstione* 42. *articulo* 4. *ad* 2. vbi docet, perfectionem, magnitudinem, & dignitatem non dici relatiuè, sed absolutè tantum in Deo. Vnde perfectio, magnitudo, & dignitas paternitatis non est distincta, sed omnino eadem cum ma- 246 *Solutio D. Tho. explicatur.*

magnitudine, perfectione, & dignitate filiationis, ac proinde, licet Filio non conueniat paternitas, conuenit tamen Filio magnitudo, perfectio, & dignitas paternitatis. Et è conuerso, quamuis Patri non conueniat filiatio, conuenit tamen illi magnitudo dignitas, & perfectio filiationis. Ex quo vlterius fit, vt cum distinctione, oppositioneque relationum, subsistat omnimoda personarum æqualitas in magnitudine, & dignitate. Nec sequitur paternitas est aliqua dignitas; sed paternitas conuenit Patri, & non Filio: ergo aliqua dignitas conueniens Patri, non conuenit Filio: vt enim docet D. Thomas *loco allegato*, mutatur ad aliquid in quid, id est, ex negatione relationis infertur negatio alicuius absoluti; quia licet paternitas, relatio, & dignitas sit, non est dignitas relatiua, sed absoluta. Vnde sicut ista consequentia non valet: *Paternitas est essentia Patri; sed paternitas conuenit Patri, & non conuenit Filio: ergo essentia conuenit Patri, & non conuenit Filio*, quia essentia Patris absoluta est, & paternitas relatio: ita consequentia facta non tenet propter eundem defectum, plura, quæ huic resolutioni aduersantur diluimus supra disputatione 78.

247 *Contra illam obstat primo.* Duo tamen contra illam obstare videntur, primo: nam personas esse æquales, est veritas fidei, quod autem relationes diuinæ perfectionem relatiuam non dicant, solum est sententia probabilis; sed veritas fidei debet in omni sententia defendi: ergo malè à nobis restringitur vni probabili tantum sententiæ.

Secundo. Secundo: nam exigentia identitatis cum natura diuina, formaliter est perfectio; sed diuinæ relationes ratione illius, quod addunt essentiæ, exigunt identificari cum illa: ergo ratione superadditi ad essentiam perfectionem important; & consequenter perfectionem exprimunt relatiuam. Consequentia tenet, minor est certa: nam identitatem cum essentia non petunt ratione ipsius essentiæ, quæ est identitatis extremum: ergo exigunt prædictam identitatem ratione illius, quod addunt ad essentiam.

248 *Maior prob. tripliciter.* Maior autem ostenditur primo: nam oppositio cum imperfectione solum potest ratione perfectionis competere; sed ratione exigentiæ identitatis cum essentia diuina, opponitur diuina relatio cum imperfectione: nam prædicta exigentia non potest enti imperfecto competere: ergo exigentia identitatis cum essentia diuina formaliter est perfectio. Secundo probatur: nam ratione illius exigentiæ repugnat diuinis relationibus causam habere, non existere, & in nihilum redigi, sed non posse habere causam essendi, non posse non existere, & in nihilum redigi, perfectiones formaliter sunt: ergo exigentia identitatis cum essentia diuina, formaliter est perfectio. Tertio probatur: exigentia identitatis cum natura rationali, cum visione beatifica, & cum actu charitatis, est formaliter perfectio: ergo exigentia identitatis cum diuina natura, est etiam perfectio formaliter.

249 *Resp.* Respondeo ad primam replicam, concessa maiori, & minori, distinguendo consequens: si restringatur vni sententiæ probabili vt medio vnico, & necessario ad illius defensionem, concedo consequentiam: vt medio aptiori, & magis accommodato ad defensionem veritatis fidei, nego consequentiam, & hoc secundo modo à nobis nostra sententia restringitur, non quia sit simpliciter, & omnino necessaria vt defendatur æqualitas personarum, sed quia iuxta illam clarius, & facilius defenditur.

250 *Ad 2. replicam.* Ad secundam, nego maiorem; exigentia namque identitatis cum perfectione, formaliter perfectio non est, sed tantum exactiuè, & connexiuè, sicut exigentia identitatis cum perfectione absoluta, non est absoluta perfectio formaliter in sententia contraria, & exigentia identitatis cum sanctitate formali, non est sanctitas formaliter, relationes namque diuinæ ratione sui exigunt identitatem cum natura diuina, quæ est sanctitas formalis, & tamen, ratione sui, sanctitates formales non sunt.

251 *Ad primam probationem maioris.* Ad primam maioris probationem, distinguo maiorem: oppositio immediata formalis, concedo maiorem: oppositio mediata, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam diuinæ relationes ratione illius quod addunt essentiæ, non opponuntur cum imperfectione oppositione immediata formali, sed tantum mediata, quia nempè exigunt essentiam vt sibi identificatam, cum qua nulla est compossibilis imperfectio, sicut etiam cum peccato non pugnant per oppositionem immediatam, sed tantum mediatam, & ideo formaliter non sanctificant, vt fusè ostendimus *tomo primo in tertiam partem tractatu 5.*

252 *Ad 2.* Et ex his ad secundam maioris probationem constet solutio, vt enim omnes illæ repugnantiæ relationibus diuinis conueniant, sufficit esse perfectiones identicè, nec requiritur perfectionem explicare, nec importare formaliter; eo enim ipso, quod necessario identificentur cum diuina natura, cui repugnat causam habere, non existere, & in nihilum redigi, hæc omnia relationibus diuinis repugnant per oppositionem immediatam diuinæ essentiæ cum illis, & mediatam relationum.

253 *Ad 3.* Ad tertiam probationem dicatur, exigentiam identitatis cum natura rationali non esse perfectionem formaliter: nam formalitas potentiæ peccandi ratione sui exigit identitatem cum natura rationali, & tamen ratione sui formaliter perfectio non est, cum non causetur à Deo, iuxta veriorem sententiam. Deformitas peccati commissionis, quæ in probabiliori sententia in aliquo positiuo consistit, ratione sui exigit identitatem cum actu rationalis naturæ, & tamen ratione sui formaliter perfectionem non dicit, cum non dicat bonitatem, nec possit causari à Deo: non ergo est perfectio formaliter exigentia identitatis cum natura rationali; nec similiter perfectio formaliter est exigentia identitatis cum visione beata, vel cum actu charitatis. Quod autem identificari non possint cum aliquo non perfecto formaliter, non inde prouenit, quia exigentia identitatis cum illis formaliter sit perfectio, sed quia talis sunt conditionis, vt excludant deformitatem moralem; cumque aliàs ob suam limitationem non possint alia genera sibi identificare, fit vt nihil perfectionem non dicens, possit in illorum identitatem venire: natura autem diuina ob suam infinitatem petit identificari cum linea absoluta, & relatiua, & quia hæc perfectionem non explicat, fit, vt identificari possit cum aliquo non dicente, nec explicante ratione sui perfectionem.

§. XII.

Examinantur Recentiorum sententia.

254 *Recentiorum sententia.* Recentiores quidam sequuti Ruizium *tomo de Trinitate disputatione 29. & 30.* sententies relationes diuinas dicere perfectiones relatiuas distinctas pertinentes ad integritatem Deitatis, ita vt sine illis; nec Deitas esset perfecta, nec Pater sine omnibus esset perfectus, nec integer Deus; vt cum hac sententia componant æqualitatem personarum, & Patrem esse tantum, quanta est tota Trinitas, & sic de alijs personis diuinis, docent omnes relationes esse in qualibet persona diuina, ideoque ex distinctione relationum in ratione perfectionis, non sequi alicui ex personis aliquam perfectionem deesse, nec esse inter se inæquales.

255 *Si opponatur.* Si opponas commune argumentum: filiatio, prout distincta à paternitate non est in Patre; sed iuxta hanc sententiam, filiatio est perfectio à paternitate distincta: ergo aliqua perfectio non est in Patre, & alias hæc perfectio conuenit Filio: ergo in illa non potest Pater Filio adæquari, nec Pater est tantus, quanta est tota Trinitas.

Resp. Respondent distinguendo maiorem: filiatio non est in Patre perficiendo Patrem, nego maiorem; non est in Patre constituendo Patrem, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: vt enim nulla perfectio sit in Deo, quæ non sit in Patre, sufficit, quod filiatio sit in Patre perficiendo ipsum, etsi non sit in Patre, illum constituendo in ratione Patris, nec in ratione Filij. Idemque dicendum est de paternitate respectu Filij, & de paternitate, filiationeque respectu Spiritus Sancti; quod nempè paternitas est in Filio, non constituendo, sed perficiendo Filium, & paternitas, & filiatio sunt in Spiritu Sancto, non ipsum constituendo, sed perficiendo.

256 *Si obijcias.* Si opponas: filiatio vt constituens Filium est perfectio relatiua; sed ista vt constituens non est in Patre: ergo aliqua perfectio deest Patri. *Resp. Ruizius.* Respondebunt distinguendo minorem: vt constituens Filium non est in Patre constitutiuè, hoc est, constituendo Patrem in ratione Filij concedo minorem: vt constituens Filium non est in Patre, perfectiuè, hoc est, perficiendo Patrem, nego minorem, & nego consequentiam, imò si in Patre esset constitutiuè non perficeret, sed destrueret Patrem: nam perfectio Patris est habere Filium in se ipso, & intra se ipsum, de ratione autem Filij est distingui realiter à Patre, quæ distinctio stare non posset, si filiatio in Patre esset constitutiuè, hoc est, illum in ratione Filij constituendo; ac proinde ex eo quod Patri constitutiuè conueniret, non perficeret, sed destrueret Patrem. Ita Ruiz *disput. 30. sect. 8. num. 3.*

257 *Si in contrarium opponas.* Si in contrarium obijcias: forma essentialiter alicui repugnans, nullum effectum potest illi præstare; sed filiatio essentialiter repugnat Patri: ergo non potest illi aliquam effectum præbere; & consequenter non potest illum perfectum constituere.

Resp. parest. Respondebunt distinguendo minorem: repugnat Patri substantiuè, nego minorem: repugnat Patri relatiuè, concedo minorem, & nego consequentiam. Itaque filiatio eo modo Patri repugnat, quo ab illo distinguitur, non autem distinguitur à Patre substantiuè, alias esset aliud à Patre, sed tantum relatiuè, quo circa Filius est alius à Patre, atque adeò substantiuè non repugnat, imò est idem cum Patre, iuxta illud: *Ego, & Pater vnum sumus*, ideò, quamuis non possit Patri relatiuè competere, nec ipsum relatum constituere, potest Patri conuenire substantiuè illumque substantiuè perficere.

258 *Si instes.* Si opponas: filiationem esse substantiuè paternitatem, est esse paternitatem secundum essentiam, & ratione essentiæ abso-

absolutæ; at hoc non sufficit vt filiatio, quatenus virtualiter distincta ab essentia sit paternitas etiam substantiuè: ergo non sufficit vt filiatio paternitatem perficiat, & sit in Patre vt perficiens Patrem. Probatur minor: filiatio vt virtualiter distincta ab essentia realiter distinguitur à paternitate: ergo vt sic repugnat paternitati, & non identificatur cum illa.

Resp. post. Respondebunt negando minorem: ad probationem, distinguo antecedens: distinguitur à paternitate substantiuè, nego antecedens: relatiuè, concedo antecedens, & distinguo consequens eodem modo, solum enim sequitur filiationem vt virtualiter distinctam à paternitate distingui relatiuè realiter ab illa, non autem substantiuè: nam de filiatione etiam virtualiter distincta ab essentia, non est verum dicere, quod sit aliud à paternitate: ergo est verum, quod est idem, & vnum cum illa; & consequenter etiam vt sic distincta est substantiuè paternitas, quamuis non sit verum quod est paternitas relatiuè. Et hoc ideò, quia quamuis virtualiter distinguatur ab essentia, non distinguitur realiter ab illa; ac proinde etiam vt sic distincta est realiter essentia, & realiter filiatio ratione essentiæ.

259 *Si adhuc instas.* Si insistas, filiatio quatenus virtualiter ab essentia distincta, nullum effectum communicare potest paternitati, vel Patri: ergo vt sic distincta non potest perficere Patrem. Probatur antecedens: cui repugnat effectus primarius alicuius formæ, repugnat etiam omnis effectus talis formæ, cum secundarij effectus primarium necessario supponant; sed primarius effectus filiationis, prout virtualiter ab essentia distinctæ est relatiuus effectus, quem repugnat communicari Patri: ergo repugnat Patri primarius effectus filiationis, prout virtualiter ab essentia distinctæ.

260 *Huic instantia resp. post. 1.* Hunc modum dicendi alij patrocinando, defendens, instantiæ factæ respondebam negando antecedens. Ad illius probationem dupliciter occurrebam. Primo distinguendo maiorem: si effectus primarius adæquatus repugnet, concedo maiorem: si inadæquatus, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam effectus, vel quasi effectus adæquatus filiationis, non est constituere Filium relatum ad Patrem sed etiam illum intra Patrem constituere, & terminare illius relationem tanquam terminus immanens in Patre. Vnde etsi repugnet Patri Filiatio vt illum constituens relatum, non tamen alius quasi effectus repugnat, nempè ipsum constituere intrinsicè terminatum, & ornatum suo termino intra ipsum immanente, sicut enim arbor ornatur floribus, & intellectus noster ornatur verbo mentis in ipso immanente: ita Pater perficitur Filio tanquam fructu suo, & Verbo manente in se ipso, & si Filio, & Verbo intra ipsum manente careret, esset imperfectus vtpotè Filio orbatus, & mutus.

261 *Potest forma communicari non præstando effectũ adæquatum.* Quod autem forma possit alicui subiecto communicare inadæquatum effectum, vel quasi effectum, quamuis tali subiecto adæquatus effectus repugnet, patet in personalitate Verbi; quam posse vniri naturæ irrationali, tenet communis sententia, & tamen non personaret illam, sed tantum suppositaret, quia ad hoc secundum est in natura irrationali capacitas: secus ad primum; cum tamen adæquatus effectus personalitatis sit personare, constat etiam in personalitate Verbi diuini humanitati vnita, quam non constituit relatam, sed tantum personatam, cum tamen adæquatus effectus primarius illius sit personare, & referre. Constat denique in eadem Filiatione Verbi, quæ essentiam diuinam perficit, quia illam personat, & tamen illam non refert, nec relatam constituit: potest ergo formæ perficere, effectumque alicui subiecto præbere, cui tamen adæquatus formæ effectus repugnet. Idem ergo dicimus in Filiatione, illam scilicet perficere Patrem modo explicato, non tamen ipsum relatum constituere, quia ad primum est in Patre capacitas, non ad secundum.

262 *Potest resp. 2.* Secundo respondeo, distinguendo maiorem: cui repugnat effectus primarius formæ secundum omnem modum communicabilitatis illius, concedo maiorem: effectus primarius formæ, solum secundum vnum modum communicabilitatis, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam constituere relatum, estò sit effectus primarius Filiationis diuinæ vt per modum formæ communicatæ, non tamen est effectus primarius illius vt communicatæ per modum termini immanentis, qualiter solum Filiatio in Patre inuenitur modo explicato, & ideo quamuis Patrem non constituat relatum, nec in illo sit relatiuè, & constitutiuè, erit in illo vt perficiens. Et quidem natura diuina vnita humanitati Christi, illam reddit infinitate sanctam, eique præstat sanctificationis effectum, & non constituit illam viuentem vita Dei, nec actuali, nec radicali, non obstante quod effectus, vel quasi effectus deitatis primarius non sit sanctificare, sed viuentem constituere aliquo ex prædictis modis: & hoc ideò, quia viuere effectus primarius deitatis vt per identitatem communicatæ, non autem est effectus primarius talis formæ vt potentia per vnionem communicari extraneæ naturæ: pariter ergo in præsenti modo explicato contingit.

Sed contra instabatur: nulla forma potest aliquod subiectum perficere intrinsecè; nisi illud in aliquo esse intrinseco constituendo, vt patet discurrendo per omnes formas essentialiter, vel accidentaliter perficientes, quæ necessario, vel in esse primario essentiali, vel in esse secundario accidentali subiecta quæ perficiunt constituunt, humanitas perficit essentialiter hominem; quia illum essentialiter constituit, intellectio perficit accidentaliter intellectum, illum constituendo intelligentem in actu secundo; albedo perficit corpus: quia illud constituit album; sed Filiatio non constituit Patrem in aliquo esse intrinseco: ergo non perficit Patrem intrinsecè. Minor probatur primo, quia non apparet, nec est explicabile in quo esse Patrem constituat. Secundo, quia esse Filiationis est esse relatiuum; at non constituit Patrem relatum: ergo in nullo esse intrinseco Patrem constituit. Tertio: nam si constitueret Patrem in aliquo esse intrinseco, constitueret Patrem relatum; non constituit Patrem relatum: ergo in nullo esse intrinseco. Probatur maior: si non constitueret Patrem relatum, ideo esset, quia aduenit Patri iam constituto; at hoc non obstat: ergo si constituit Patrem in aliquo esse, constituit illum relatum. Probatur minor: relatio spiratoris aduenit Patri, & Filio iam constitutis; & tamen quia vt in illis, & Patrem, & Filium perficit, constituit illos relatos ad Spiritum Sanctum: ergo quod Filiatio Patri adueniat iam constituto non obstat, si semel Patrem in aliquo esse constituit, quod constituat illum relatum. 263 *In contrarium instatur.*

Respondebam, concessa maiori, negando minorem. Ad primam probationem constat ex dictis: nam licet non constituat Patrem in ratione Patris, nec in ratione Filij, constituit tamen illum in ratione perfecti Patris, habentis intra se Filium, & in ratione terminati intrinseci. Ad secundam dicatur, esse quod præbet esse relatiuum, non tamen esse relatum: nam adæquatus effectus Filiationis estò relatiuus sit, non est esse relatum, vt constat in Paternitate, quæ etiam sub conceptu formæ hypostaticæ est relatiua, & tamen sub munere formæ hypostaticæ non refert Patrem ad Filium, sed illum subsistentem incommunicabiliter constituit; ita in præsenti dicimus, Filiationem esse in Patre vt formam perficientem, & illum constituere terminatum intrinsecè, quod esse terminatum relatiuum est, non tamen est esse relatum, sicut nec munus terminandi paternitatem, Filiationi conueniens, nec munus constituendi Filium terminum immanentem in Patre est munus referendi. 264 *Resp. post.*

Ad tertiam nego maiorem. Ad illius probationem distinguo maiorem dupliciter, primo: quia aduenit Patri iam constituto 265 præcisè, nego maiorem: quia aduenit Patri in capaci, vt per *Ad 3. minoris probat.* Filiationem referatur, concedo maiorem, & sub hac distinctione minoris, nego consequentiam. Contra quam solutionem non obstat probatio minoris: nam relatio spiratoris supponit in Patre, & in Filio capacitatem vt referantur ad Spiritũ Sanctum, ideòque illos ad Spiritum Sanctum refert, in Patre autem non est capacitas vt referatur relatione Filiationis, aliàs posset ad se ipsum referri, quod implicat, & aliàs per Filiationem non posset respicere Filium, quia Filiatio non est ratio referendi ad Filium, sed ad Patrem. Secundo distinguo maiorem: præcisè quia aduenit Patri, nego maiorem: quia taliter aduenit, nempè non vt forma, sed vt terminus immanens in Patre, concedo maiorem, & nego minorem: nam ex illo modo adueniendi, nempè vt terminus manens in Patre, non autem vt forma, rectè infertur, quod Patrem non referat, quia vt referet deberet vt forma aduenire. Vnde Filiatio, quia non vt forma, sed vt terminus humanitati vnitur, non refert humanitatem. Ex quibus constat disparitas ad exemplum in probationem adductum: nam relatio spiratoris vt forma aduenit Patri, & Filio, ideoque illos ad Spiritum Sanctum refert.

Instabis: sequitur ex hac doctrina, quod licet Filiatio non constituat Patrem relatum, illum tamen constituat incommunicabiliter subsistentem; consequens est falsum: ergo & doctrina tradita. Minor constat: si namque Filiatio Patrem constitueret incommunicabiliter subsistentem, constitueret illum subsistentem; & consequenter Pater subsisteret subsistentia personali Filij, quod falsum est, & à nemine dictum. Sequela probatur: vt Filiatio det subsistere incommunicabiliter, non requiritur quod vt forma conueniat, vt constat in filiatione Verbi, quæ humanitatem constituit personatam; & consequenter illam reddit incommunicabiliter subsistentem, quin ei vniatur vt forma, sed tantum vt terminus: ergo si Filiatio perficit Patrem, quamuis ei vniatur vt terminus, & non vt forma, constituet Patrem subsistentem incommunicabiliter. 266 *Instabis.*

Respondetur negando sequelam. Ad probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam, & ratio discriminis est: nam Filiatio perficit Patrem vt terminus immanens productus ab ipso, terminus autem productus supponit principium producens incommunicabiliter subsistens, sicut etiam illud existens supponit. Vnde sicut repugnat, quod principium producens, per suum terminum existat ita repugnat quod subsistat per illum: Filiatio autem Verbi, etsi non vniatur humanitati vt forma, sed 267 *Resp.*

tan-

tantum vt terminus, quia informare est imperfectio repugnans diuinis formalitatibus, non tamen est terminus ab humanitate productus, ideoque illam subsistentem constituit.

268 *Contra istum modum dicendi arg. 1.* Cæterum contra hanc doctrinam, modumque defendendi æqualitatem diuinarum personarum argumentor primo: si Pater intrinsecè perficeretur Filiatione, perficeretur per aliquid à se realiter distinctum; sed hoc repugnat: ergo implicat perfici Filiatione. Maior constat; nam Filiatio realiter distinguitur à paternitate: ergo si perficit Patrem Filiatio, vt filiatio, quatenus ab essentia virtualiter distincta, Pater perficitur per aliquid à se realiter distinctum.

Minor prob. tripliciter. Minor autem probatur: perfici per aliquid distinctum à perfectibili realiter, dicit imperfectionem: ergo repugnat Patri. Secundo: nam realiter perfectibile est in potentia reali ad perfectiuum realiter distinctum à se; sed esse in potentia reali ad aliquam perfectionem repugnat Patri: ergo repugnat perfici per aliquid realiter à se distinctum. Tertio: nam ex perfectibili, & perfectione distinctis realiter, realis compositio resultat, quo circa si relationes essent à diuina essentia realiter distinctæ, realiter cum illa componerent, realisque ex illis resultaret compositio, vt fatentur omnes Theologi, sententiam Gilberti ex hoc inconuenienti impugnantes; sed realis compositio non potest in Deo admitti: ergo nec est admittendum, Patrem posse perfici realiter per aliquid realiter à se distinctum.

269 *Resp. potest.* Responderi potest, concessa maiori negando minorem. Ad primam probationem dicendo, quod licet perfici per aliquid realiter distinctum, quod sit diuersæ naturæ imperfectio sit, in Deo non admittenda, perfici tamen aliquo distincto realiter relatiuè, non tamen realiter substantiuè, quia non est diuersæ, sed omnino eiusdem naturæ, nullam dicit imperfectionem. Et quia filiatio, quamuis relatiuè distinguatur à Patre, non tamen ab illo distinguitur adæquatè, & substantiuè, non enim est aliud à paternitate, vel Patre, sed idem cum illo ratione eiusdem naturæ, quam essentialiter claudit, vel cum qua realiter est identificata; fit consequens, vt Patrem per illam perfici, etsi realiter distinctam nullum dicat imperfectionem.

270 *Et instatur n. 3.* Et quidem procedere ab alio alietate substantiua, hoc est, à principio diuersæ essentiæ, & naturæ, indigentiam, dependentiam, & imperfectionem dicit, & rationem effectus, & causæ. Procedere tamen ab alio, non substantiua, sed relatiua alietate, à principioque eiusdem essentiæ, & naturæ cum termino procedente, nec indigentiam, nec dependentiam, nec imperfectionem dicit, nec rationem causæ, & effectus. Vnde Filius à Patre procedens nullam notam imperfectionis induit; quia Pater, & Filius sunt idem substantiuè, vniusque essentiæ, & naturæ: pariter ergo etsi perfici aliquo distincto in natura, imperfectionem maximam Deo repugnantem dicat, perfici tamen aliquo realiter relatiuè distincto, eiusdem omnino naturæ, ab omni imperfectione est immune.

271 *Ad 2. prob. minoris.* Et ex his ad secundam probationem habetur solutio: sicut namque realiter producibile ab alio distinctæ naturæ dicit potentialitatem: secus autem esse realiter producibile ab aliquo eiusdem naturæ, quia eo ipso, quod natura eadem diuina termino communicetur, cum hæc omnem realem potentialitatem excludat, terminus sic producibilis nullam potentialitatem incurrit: ita etsi perfectibile aliquo realiter distincto in natura sit realiter potentiale, perfectibile tamen aliquo realiter à se distincto relatiuè, & non substantiuè, quia est eiusdem naturæ cum eo, quod per ipsum perficitur, potentiale realiter non est.

272 *Ad 3.* Et ex his etiam ad tertiam probationem constat solutio, distinguendo maiorem; ex perfectione, & perfectibili realiter substantiuè distinctis, realis compositio resultat, concedo maiorem: distinctis realiter relatiuè, non substantiuè, quia sunt eiusdem naturæ, nego maiorem, & concessa minori, neganda est consequentia, vel distinguendum consequens, distinctione maioris. Solum enim sequitur, non posse Patrem perfici perfectione à se distincta realiter substantiuè, non autem quod perfici Filiatione non possit, quæ substantiuè est idem cum Patre, solum realiter relatiuè distincta. Si autem relationes realiter distinguerentur ab essentia non essent eiusdem naturæ, cum essentia, nec inter se comparatæ, ex quo rectè infertur ex essentia, relationibus, & ex illis inter se, si vna alteram perficeret, realem compositionem futuram. Et quidem negari non potest totum Filium esse in Patre, & totum Patrem in Filio, ille in Patre, vt terminus immanens, & Pater in Filio vt principium in termino immanente: ergo tota entitas Filij est in Patre, quidquid sit an illum perficiat; & tamen ex Filio vt termino inmanente in Patre, & ex Patre vt principio, in quo immanet Filius, non resultat compositio realis, quia sunt eiusdem essentiæ, & naturæ: idem ergo est asserendum quamuis Filius sit in Patre vt perfectio ipsum perficiens, & ex eadem ratione.

273 *Contra istam resolutionē obstat 1.* Sed contra hanc resolutionem obstat primo: nam esse actuabile realiter actu realiter distincto non potest ab imperfectione, & potentialitate reali, & reali compositione præscindi vel separari: ergo pariter esse perfectibile realiter non potest absque his imperfectionibus reperiri. Consequentia videtur bona à paritate rationis, & insuper; quia non est minus de ratione summi perfecti realiter, identitas realis cum perfectione, quam de ratione realiter summè actualis, identitas cum suo actu: ergo si non stat cum realiter summè actuali, esse actuabile actu realiter distincto, non stabit cum summè perfecto realiter, esse perfectibile aliquo realiter à se distincto.

Antecedens autem probatur primo: vt enim ex Augustino docetur ab omnibus Theologis, Pater non est sapiens sapientia genita, nec potest Verbo à se producto intelligere; at hoc non alia ratione, nisi quia sapientia, & intellectio actualis, est actus intelligentis, & repugnat Deum actuari actu realiter distincto: ergo esse realiter actuabile actu realiter distincto, non potest præscindi ab illis imperfectionibus. 274 *Antec. prob. 1.*

Secundo: vt enim tenet communis sententia, origo actiua, v. g. generatio non potest realiter à potentia generatiua distingui, nec Pater constitui generans in actu secundo per actionem adæquatè identificatam cum generatione passiua, & cum relatione Filij; at si esse realiter actuabile actu realiter distincto posset ab imperfectione, & potentialitate præscindi, nulla esset repugnantia in hoc, quod Pater, generans constitueretur actu realiter identificato cum relatione Filij: ergo esse realiter actuabile non potest ab imperfectione præscindi. *Secundo prob.*

Explicatur, & vrgetur; esse realiter actuabile, actu realiter distincto non potest ab imperfectione excludi, per hoc quod actus etsi realiter distinctus, substantiuè non distinguatur à suo actuabile, sed sit eiusdem naturæ cum illo: ergo pariter esse realiter perfectibile, non potest præscindi ab imperfectione per hoc quod perficiens realiter non distinguatur à perfectibili substantiuè, sed sit eiusdem naturæ cum illo. Consequentia tenet à paritate rationis, antecedens autem probatur; nam si posset, non esset cur repugnaret Patrem esse sapientem, & intelligentem sapientia genita à se, videlicet Verbo producto, quod non substantiuè realiter, sed tantum relatiuè distinguitur, & est eiusdem naturæ cum illo. Nec esset ratio cur Pater non possit constitui generans actu identificato adæquatè cum filiatione producta, quæ etiam est eiusdem essentiæ, & naturæ, & non realiter substantiuè, sed tantum relatiuè à Patre distinguitur; at primum, omnium Theologorum sententiæ aduersatur, & secundum omnium Theologorum doctrinæ: ergo esse realiter actuabile non potest ab imperfectione, potentialitate, & compositione præscindi per identitatem substantiuam actus cum subiecto realiter actuabili, & reali distinctione relatiua. 275 *Explicatur, & vrgetur.*

Secundo contra eandem resolutionem arguitur: Pater priori originis ad Filium est perfectus, & integer Deus; & tamen pro illo priori Filius in Patre non est; sed pro posteriori signo originis: ergo Pater non habet quod sit integer, & perfectus Deus ex Filio immanente in ipso. 276 *Obiic. secundo.*

Dices, pro illo priori intelligi integrum Deum integritate naturæ, non autem omni integritate, modali etiam deitatis, ex quo solum sequitur Filiationem non spectare ad integritatem deitatis per modum naturæ, non autem quod non spectet ad integritatem eius modalem, & per modum modi naturæ. Sed contra, Pater pro priori originis intelligitur principium perfectum Filij: ergo intelligitur continens formali, aut eminentiali continentia totam Filij perfectionem; & consequenter non potest ex immanentia Filij aliqua ratione perfici. *Dices.*

Denique arguitur: hæc est vera propositio, *Pater est integer Deus*; sed hæc est falsa: *Pater est realiter Filius*: ergo tota integra Deitas sine Filiatione saluatur; & consequenter vt Pater sit summè perfectus, non est necessarium quod sit in Patre Filiatio vt ipsum perficiens. Respondebis distinguendo minorem: hæc est falsa, *Pater est Filius*, realiter relatiuè, concedo minorem: realiter substantiuè, nego minorem; & consequentiam. Sed contra; hæc est absolutè vera, *Pater est integer Deus*, & *integra Deitas*, hæc autem absolutè est falsa: *Pater est Filius*, vel *Pater est Trinus*, vel *Pater est Trinitas*, quæ propositiones absolutè falsæ, & hæreticæ sunt: ergo paternitas de integritate Deitatis non est. 277 *Denique arg.* *Resp. n. dicitis.* *Sed contra.*

Quod amplius vrgetur, vt enim Auctores contrarij docent si Filiatio est de essentia Deitatis, hæc est falsa: *Pater est Deus* quo argumento conuincitur vt asserant relationes de conceptu essentiali deitatis non esse; quia aliàs prædicari omnes deberent, de omni eo de quo essentialiter Deitas prædicaretur: ergo si Filiatio est de essentia deitatis vt integræ, non potest integra Deitas prædicari de Patre, quin de illo prædicetur Filiatio; & consequenter in nullo sensu Catholico poterit prædicari de Patre quod sit perfectus, & integer Deus, in quo non prædicetur de Patre Filiatio; at hoc est falsum: hæc namque *Pater est perfectus Deus*, est absolutè catholica propositio, hæc autem: *Pater est Filius*, absolutè hæretica, & similiter ista: *Pater est Trinitas*: ergo Filiatio, aliæque relationes non integrant Deitatem, & consequenter, non sunt de integritate illius. 278 *Confirm.*

§. XIII.

§. XIII.

Infertur secundo ex dictis aequalitas personarum, in potentia.

279 SEcundo ex dictis colligitur, personas diuinas esse aequales in potentia. De quo D. Thom. *in 1. dist. 20. quaest. 1. art. 1. ad Annibaldum in eadem dist. quaest. vnica art. 1. q. 2. de potentia art. 5. 4. Contra Gentes cap. 13. & in praesenti q. 42. art* 6. Constatque ex Symbolo Athanasij, illis verbis: *Omnipotens Pater, omnipotens Filius, &c. Non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens*. Ex illo Ioannis 5. *Quaecumque Pater facit, haec & Filius similiter facit*: & demonstratur ratione D. Thomae locis citatis: virtus namque naturam consequitur, & commensuratur cum illa; sed personae sunt vnius, & eiusdem naturae: ergo sunt vnius, & eiusdem virtutis; & consequenter aequales in virtute, & potentia.

280 *Difficilis obiectio.* Sed contra hanc virtutem obstat obiectio difficilis: cui non conuenit aliqua potentia alterius, non est illi in potentia aequalis; sed Filio deest potentia aliqua Patris: ergo aequalis non est Patri in potentia. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: Filio non conuenit potentia generandi, aliàs posset generare se ipsum, vel alium Filium, quod implicat ex vtraque parte, ex prima, quia nullus potest se ipsum producere, ex secunda, quia alius Filius implicat in diuinis; sed haec potentia conuenit Patri, cui competit generatio actualis: ergo Filio non conuenit aliqua potentia Patris.

281 *Resp. Vazq.* Huic difficultati variè occurritur à Theologis Vazquez *disput.* 65. *capit.* 2. alijs refutatis respondet, potentiam generatiuam sub omnipotentia non contineri, quae solum dicitur per respectum ad creaturas. Vnde ex eo quod Filio non conueniat potentia generatiua, non sequitur quod illi non conueniat omnipotentia; ac proinde non tollitur aequalitas Filij cum Patre in virtute, & potentia. Quem modum dicendi sequuntur Philippus Faber *in* 1. *disput.* 46. *cap.* 2. Smising *de Trinitate disput.* 3. *num.* 59. *& num.* 201. & Franciscus Felix *c.* 9. *de Trinitate difficultate* 1. *num.* 6. ex Scoto *quodlibeto* 7. *§. ad* 1. *argumentum*.

282 *Non satisfacit & reijcitur* 1. Sed non satisfacit difficultati propositae, & reijcitur primo: nam quidquid sit, an potentia generatiua ad omnipotentiam pertineat, vel non, negari tamen non potest quod sit potentia productiua; sed aequalitas duorum in potentia exigit vt nulla potentia vni competat, quae alteri non conueniat: ergo si Patri conuenit potentia generatiua, & non conuenit Filio, non sunt in potentia aequales, etsi potentia generatiua non pertineat ad omnipotentiam. *Secundo.* Deinde: nam potentiam generatiuam sub omnipotentia comprehendi docet D. Thom. *q.* 2. *de potentia artic.* 5. & 6. constatque ex Aug. *lib.* 3. *contra Maximinum c.* 7. 18. & 23. vbi ait: *Si Pater non potest generare Filium sibi aequalem, vbi est eius omnipotentia?* Sed defectus omnipotentiae non colligitur ex defectus alicuius non pertinentis ad illam: ergo cum ex eo quod Pater non possit generare Filium sibi aequalem, inferat Augustinum Patrem omnipotentem non fore dicendum, est potentia generatiuam ad omnipotentiam spectare, & sub illa contineri: ac proinde male ex principio opposito colligit Vazquez, Filium esse omnipotentem, & Patri in potentia aequalem, quamuis illi non conueniat potentia generatiua.

283 *Respond. Vazq.* Respondet Vazquez, Augustinum nomine omnipotentiae; cuius negationem intulit in Patre, ex eo quod generare non posset, non intellexisse attributum omnipotentiae, sed plenam; & perfectam faecunditatem generatiuam. Sed contra, vel haec plena faecunditas sub omnipotentia continetur, vel non? Si primum, habetur intentum. Si secundum: ergo Augustinus illam nomine omnipotentiae significans, impropriè loquutus fuit, quod si Vazquez inconueniens non reputat, à nobis inconueniens censetur, non sine magna necessitate in Augustino admittendum.

284 *Mouetur* 1. Sed arguit Vazquez: nam Deus eodem modo dicitur omnipotens modò, quo omnipotens dicebatur ante reuelatum mysterium Trinitatis; sed tunc solum dicebatur omnipotens respectu creaturarum: ergo modò solum per comparationem ad creaturas omnipotens dicitur.

Secundo. Deinde: nam si omnipotentia comprehendat sub se potentiam generandi, Filius non potest omnipotens dici; consequens est contra fidem: ergo omnipotentia non dicitur per comparationem ad actus notionales, nec sub se potentiam continet generandi.

285 *Resp. ad* 1. Haec tamen non vrgent, ad primum respondeo: eodem modo formaliter, concedo eodem modo quantum ad extensionem veluti materialem, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: Deus namque modo, & tunc omnipotens dicitur, quia potest omne possibile, sed ante reuelatum mysterium non cognoscebatur possibilis persona diuina producta, & ideò non cognoscebatur extensi omnipotentiae ad illam, modo tamen reuelata possibilitate personae diuinae productae, cognoscitur extensio omnipotentiae ad illius productionem; sicut ante reuelata mysteria supernaturalia non cognoscebatur Deus vt potens ad illa efficienda, & post reuelationem mysteriorum supernaturalium; Deus, vt potens ad illa, cognoscitur, quin ex hoc denominatio omnipotentis varietur formaliter, formaliter, sed solum quoad veluti materialem extensionem.

Ad secundam respondeo distinguendo maiorem: si omnipotentia sumpta absolutè comprehendat potentiam notionalem, concedo maiorem: si non absolutè, sed prout determinata per relationem, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam, vel distinguo consequens: omnipotentia sumpta absolute, concedo consequentiam: vt modificata per relationes, nego consequentiam, vt enim Filius verè, & propriè dicatur omnipotens, sufficit, quod illi conueniat quidquid pertinet ad omnipotentiam absolutè, nec requiritur, quod habeat quae pertinent ad omnipotentiam prout in Patre, generare autem non spectat ad omnipotentiam absolutè sumptam, sed ad illam prout in Patre, & ideo Filius omnipotens dicitur quamuis generare non possit. 286 *Ad* 2.

Si dicas: quod Filius generare non possit, non detrahit aliquid omnipotentiae: ergo ex eo quod Pater generare non posset, non ideo non esset omnipotens, quod enim impotentiam, aut negationem non infert Filio, nec est cur in Patre inferat impotentiam, aut omnipotentiae negationem. 287 *Si dicas.*

Respondeo concesso antecedenti negando consequentiam, & ratio discriminis est: nam potentia ad generandum constatur ex potentia in recto, & relatione in obliquo, & de connotato. Vnde non posse generare, potest prouenire, vel ex defectu virtutis, vel ex defectu relationis: cum ergo prima personalitas, quae de connotato importatur Patri conueniat, si generare non posset, ex defectu virtutis procederet; ac per consequens non esset omnipotens. In Filio autem, cui non conuenit prima personalis proprietas, non posse generare, non prouenit ex defectu virtutis, sed ex defectu relationis in obliquo importatae, & ideò non posse generare inferret impotentiam in Patre, & quod non esset omnipotens: secus autem in Filio. Ita D. Thomas *in primo distinctione trigesima prima quaestione prima articulo* 1. *ad vltimum*. *Resp.*

Sed dices: sequitur in Filio esse virtutem ad generandum; consequens est falsum: ergo praedicta solutio. Minor constat: nam si in illo est virtus ad generandum, est in illo potentia generatiua; quae nihil aliud est quam virtus ad generandum sufficiens; & consequenter est potens generare se ipsum, vel alium Filium: nam iste est effectus formalis potentiae generatiuae. Sequela probatur: vt enim solutione data dicitur, quod Filius generare non possit, non est ex defectu virtutis: ergo in illo est virtutis ad generandum. 288 *Replic.*

Respondeo negando sequelam. Ad probationem distinguo antecedens: non est ex defectu virtutis pro eo quod virtus ad generandum sufficiens dicit in recto, scilicet perfectio absoluta, concedo antecedens, non est ex defectu virtutis secundum id quod potentia generandi importat in obliquo, nego antecedens, & consequentiam: vt enim absolutè sit verum esse in Filio virtutem ad generandum, vtrumque requiritur, nempe infinita perfectio absoluta, & relatio connotata, vnde quolibet deficiente, deficit potentia generatiua, quae ex vtroque constatur: quando ergo asserimus non posse generare, non prouenire in Filio ex defectu virtutis, intelligimus non prouenire ex defectu perfectionis, quam virtus ad generandum importat in recto. Ex quo tantum sequitur esse in Filio quidquid perfectionis à potentia generatiua importatur, non autem sequitur, quod in illo sit virtus ad generandum sufficiens, ad quam praeter perfectionem, importatam in recto, de connotato relatio paternitatis requiritur, quae non conuenit Filio. 289 *Resp.*

Possumus tamen contra doctrinam Angelici Praeceptoris arguere: nam omnipotentia est attributum ab intellectu, & voluntate distinctum, vt colligitur ex doctrina D. Thom. *in hac* 1. *par. quaest.* 25. *art.* 1. *ad* 4. & probabiliter docent aliqui Thomistae; sed potentia generatiua est intellectus prout in Patre, & potentia spiratiua voluntas prout in Patre, & Filio: ergo posse generare non continetur sub omnipotentia, nec ad ipsam prout in Patre pertinet generatio actualis. 290 *Contra doctrinā D. Tho. arg.*

Et vrgetur amplius: nam si posse generare pertineret ad omnipotentiam Patris, posse spirare spectaret ad omnipotentiam Patris, & Filij; sed hoc est falsum: ergo posse generare, ad omnipotentiam Patris non spectat. Consequentia constat. Maior patet à paritate rationis, & minor probatur: nam in frequentiori Thomistarum sententia fundata in doctrina D. Thomae vbi proximè in solutione quarti argumenti, omnipotentia non est attributum distinctum ab intellectu, sed idem cum illo, sed potentia spiratiua est voluntas prout in Patre, & Filio: ergo posse spirare ad omnipotentiam non pertinet, nec spirare est actus omnipotentiae. 291 *Confirm.*

Respondeo praetermissa maiori, & concessa minori distinguendo consequens: non pertinet ad omnipotentiam Patris sumpta pro potentia proxima exequutiua, transeat consequens: sumptam pro potentia radicali, nego consequentiam; sicut enim in crea- 292 *Resp. argumento.*

in creaturis dantur potentiæ proximè operatiuæ realiter distinctæ à natura, & natura ipsa, quæ est vniuersale principium omnium operationum per modum radicis: ita in Deo dantur potentiæ proximæ virtualiter à natura distinctæ, & natura, quæ est radix omnium operationum in Deo: admissa ergo prædicta sententia, quæ probabilis est inter discipulos Angelici Præceptoris, asserendum est consequenter, omnipotentiam prout dicit virtutem proximam operandi ad extra, esse virtualiter distinctam à potentia proximè generatiua; ac proinde diuinam generationem actum omnipotentiæ Patris sic sumptæ non esse, prout vero omnipotentia dicit facultatem radicaliter operatiuam, eadem est cum principio radicaliter generandi, nempè essentia diuina, quæ est principium vniuersale omnis operationis in Deo; & consequenter actualis generatio est actus omnipotentiæ radicalis Patris, non autem omnipotentiæ proximæ.

293 *Ex his soluitur confirm.* Et ex his ad confirmationem constat solutio: nam licet voluntas vt dicit potentiam proximam volendi sit virtualiter ab intellectu distincta in Deo, & in nobis realiter; principium tamen radicale volitiuum, nec in nobis, nec in Deo distinguitur virtualiter adhuc, à principio radicali intellectiuo: vnde si omnipotentia ab intellectu non distinguitur virtualiter, actualis spiratio non spectabit ad omnipotentiam prout dicit potentiam proximam operandi, sed ad omnipotentiam sumptam pro radice operationum.

294 *An omnipotentia sit distincta à potentia generatiua.* An autem omnipotentia sumpta pro virtute proxima sic distincta virtualiter à potentia generatiua, & à potentia spiratiua, dependet ab ea quæstione, in quo omnipotentia consistat: nam si potentia proxima exequutiua Dei est attributum distinctum ab intellectu, & voluntate, vt aliqui volunt, omnipotentia erit virtualiter distincta ab vtraque potentia notionali tam pro recto, quam pro obliquo. Si consistat in diuina essentia, quæ est radix attributorum, etiam erit virtualiter distincta ab vtraque potentia. Si consistat in potentia intellectiua Dei, distinguetur, virtualiter à potentia spiratiua proxima, non tamen à potentia proxima generandi pro recto, cum hæc etiam, in diuino intellectu, in recto consistat. Si autem omnipotentia sit virtualiter diuina voluntas, erit indistincta virtualiter à potentia proxima spiratiua pro eo, quod importat in recto, distinguetur autem virtualiter à potentia proxima generandi, quæ in recto consistit in intellectu diuino. Si autem in intellectu, & voluntate consistat omnipotentia, distinguetur virtualiter à potentia generandi, & à potentia spirandi seorsim, distinctione includentis ab incluso, non tamen ab vtraque simul. Et in omnimodo dicendi, omnipotentia prout est omnibus personis communis, & de omnibus absolutè enunciatur, distinguitur virtualiter à potentijs notionalibus pro eo quod prædictæ potentiæ important de connotato, cum de connotato importent determinatas relationes, omnipotentia autem sic sumpta adæquatè in aliquo absoluto consistat.

295 *Omnipotentia est indistincta, à potentia generatiua pro eo, quod dicit in recto.* Vnde consequenter ad ea, quæ docui tractatu de scientia, vbi omnipotentiam indistinctam virtualiter à diuino intellectu defendi, dicendum est esse indistinctam virtualiter à potentia generatiua pro eo quod importat in recto, & virtualiter à potentia spiratiua etiam pro recto distingui. Quod patet: nam in Deo non datur duplex intellectus virtualiter distinctus, sed vnus, & idem; sed potentia generatiua in recto in diuino intellectu consistit: ergo omni potentia, quæ etiam est intellectus diuinus, non distinguitur virtualiter à potentia generatiua secundum id, quod importat in recto, bene tamen à potentia spiratiua, cum hæc in voluntate Dei in recto consistat, & voluntas sit attributum virtualiter distinctum ab intellectu.

296 *Aliorum solutio ad principale arg.* Secundo alij obiectioni principali respondent. Filium esse æqualem Patri in omnipotentia, quamuis illi generare repugnet, & consequenter potentiam generandi non habeat, Pater autem possit generare, quia omnipotentia consistit in potentia ad id, quod non implicat: & quia Filium generare se ipsum, vel alium Filium, est omnino implicatorium, quod autem Pater generet, implicatorium non est; fit consequens, vt Filius omnipotens sit, quamuis generare non possit, & æqualis in omnipotentia cum Patre potente generare. Pro hoc modo dicendi refert Vazquez *vbi supra cap.1 num.3.* Thomam de Argentina, & Ægidium de Romanis.

297 *Reijcitur hæc solutio.* Quos bene reijcit ex Durando; eo quod omnipotentia non dicitur per respectum ad non implicans respectiuè ad subiectum, sed ad non implicans absolutè sed generatio Filij absolutè non implicat; cum Patri conueniat: ergo Filius generare non potens, non erit omnipotens. Minor cum consequentia tenet. Maior autem est D. Thomæ *supra quæstione 25. articulo 3. in corpore*, & constat manifestè. Primo: nam si omnipotentia diceretur per respectum ad non implicantia respectiuè, ad subiectum, quod dicitur potens, tunc Deus ideo esset omnipotens, quia posset omnia, quæ ipsi non implicant; hoc autem dicendum non est; nam committitur circulus, cum idem sit posse Deum omnia illius potentiæ non implicantia, quod posse omnia, quæ potest, in quo circulus committitur: ergo omnipotentia non dicitur per respectum ad non implicans comparatiuè ad subiectum, sed per respectum ad non implicans ex terminis. Deinde, quia aliàs homo verè esset, & diceretur omnipotens, cum verè homo possit omnia, quia ipsi non implicant; consequens est falsum: ergo & solutio, ex qua sequitur.

Videtur tamen huic modo dicendi fauere Diuus Thomas 1. *ad Annibaldum distinctione 20. quæstione vnica articulo 1. ad 3.* quod tale erat: *Sub vniuersalitate entium continentur relatiua; sed cum dico omnipotentia, fit distributio pro vniuersalitate entium: ergo pro relatiuis, qui ergo non potest omnes actus relatiuos, non potest omnia; & consequenter Filius non erit omnipotens.* Cui argumento respondet: *Ad tertium sub vniuersalitate entium, &c. dicendum, cum dico omnipotens non fit distributio vniuersaliter pro omnibus entibus, sed pro his, ad quæ posse est potentia in eo, qui dicitur omnipotens; vel pro omnibus possibilibus, alioquin cum Pater non possit esse Filius, non esset omnipotens*: ergo sentit D. Thom. de ratione omnipotentiæ, non esse respectum ad omne possibile absolutè, sed tantum ad omne possibile illi, qui omipotens dicitur. Et ideo Filium esse omnipotentem, quamuis generare non possit, quia hoc quamuis sit absolutè possibile, non tamen est possibile Filio, quæ est sententia Argentinæ, & Ægidij de Romanis. 298 *Videtur D. Tho. fauere solutioni Argentinæ.*

Respondeo negando consequentiam: nam D. Thomas non docet omnipotentiam dici, quia possit omnia non implicantia subiecto, aliàs circulum committeret; vt ex ipso proximè dicebamus, sed sub distributione *omni* non comprehendi omne ens absolutum, & relatiuum, quod verum est: aliàs Pater non esset omnipotens, cum non possit esse Filius; sed tantum fieri distributionem pro omnibus, ad quæ posse est potentiæ in eo, qui omnipotens dicitur, quæ vt statim explicat D. Thomas sunt omnia possibilia, idest, omnia non implicantia ex terminis absoluta vt intelligere, & velle, & creare, & omnia alia, quæ relationem non connotant ex parte subiecti, vt explicat D. Thomas vbi proximè *art.2. in corpore*; quia hæc posse, virtutis est, & ideò posse ad illa, in omnipotente exigitur, & sine tali posse non est omnipotens. Non autem omnia non implicantia ex terminis, quæ posse est potentiæ, & relationis simul illius in recto, & istius de connotato in obliquo: & quia generatio in Deo huius conditionis est, illius posse non est tantum potentiæ, sed potentiæ vt connotantis peculiarem relationem, scilicet paternitatem; & ideò quamuis implicet Filio, & non implicet Patri, non ideò Filius non est omnipotens. 299 *Explicatur D. Thom.*

Tertio alij respondent, Filio conuenire potentiam generatiuam quoad ea, quæ essentialiter importat in Deo: vnde æqualis est in omnipotentia Patri. Nec obstat, quod Filius non generet: nam hoc non prouenit ex defectu potentiæ generatiuæ quoad essentialia illius, sed ex defectu conditionis requisitæ ad generandum. Sed displicet ex doctrina, & reijcitur: cui namque repugnat effectus primarius formæ, non potest forma adæquatè quoad essentiam conuenire; sed posse generare, quod est effectus primarius potentiæ generatiuæ repugnat essentialiter Filio: ergo potentia generatiua non conuenit illi quoad essentiam adæquatè. Consequentia tenet. Maior est certa: nam effectus formalis primarius alicuius formæ est ipsa forma subiecto communicata: ergo non stat capacitas formæ in subiecto, cum incapacitate ad eius effectum formalem. Minor autem probatur: nam cui essentialiter repugnat actus, non potest conuenire posse proximum, imo nec remotum ad illum; cum non repugnantia actus essentialiter exigatur ad posse in ordine ad illum; sed Filio repugnat essentialiter actualis generatio: ergo non est potens proximè, nec remotè generare. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: nam Filio essentialiter repugnat generare se ipsum, vt ex terminis constat: repugnat etiam illi essentialiter alium Filium generare, cum alius Filius essentialiter repugnet in Deo; & consequenter essentialiter etiam repugnet generatio alterius Filij: ergo repugnat Filio essentialiter actualis generatio; & consequenter, non habet potentiam generatiuam quoad essentiam adæquatè. 300 *Aliorum solutio excluditur.*

Relictis ergo his solutionibus, ad argumentum respondeo concessa maiori negando minorem. Ad probationem distinguo maiorem: Filio non conuenit potentia generandi sumpta generatione actiuè, concedo maiorem: sumpta passiuè, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam eadem potentia est in Patre, & in Filio; in Patre vt actiuè generet, in Filio vt passiuè generetur; ac proinde nulla potentia conuenit Patri, quæ non competat Filio, etsi non conueniat vtrique sub eodem respectu, sed sub diuerso. Ita D. Thomas in 1. *distinct.31. quæstione 1. articulo 1. in corpore, & solutione ad 2.* 4. *Contra Gentes capitulo 13. & in hac 1. parte quæstione 41. articulo 6. ad primum, & quæst.42. art.6. ad 3.* 301 *Solutio D. Tho.*

Sed contra hanc solutionem obstat primo: nam saltim sequitur esse in Patre aliquam potentiam actiuam, quæ non sit in Filio, & consequenter quod in potentia actiua non sint æquales. Probatur sequela: potentia generandi, sumpta actiuè generatione, est aliqua potentia actiua; sed hæc conuenit Patri, 302 *Contra illam arg. 1.*

& non

& non conuenit Filio: ergo aliqua potentia actiua conuenit Patri, quæ non est in Filio.

303 *Secundo.* Secundo: nam saltim sequitur, Spiritum Sanctum non esse æquale. Patri in potentia, vel in omnipotentia; consequens est contra fidem: ergo solutio insufficiens. Probatur sequela: potentia generandi est in Patre, & non in Spiritu Sancto, nec actiuè sumpta generatione, nec passiuè sumpta, cum nec generare, nec generari possit: ergo si ex hoc principio Pater, & Filius æquales sunt in potentia, quia potentia generandi, quæ in Patre est vt generet, & in Filio vt generetur, Spiritus Sanctus non erit æqualis Patri in potentia.

304 *Tertio.* Tertio: nam potentia generandi actiuè distincta est à potentia generandi generatione accepta passiuè: ergo ex eo quod Filius generari possit, non sequitur eandem potentiam, quæ conuenit Patri, esse in Filio. Probatur antecedens: plus differunt actio, passio, quam duæ actiones; sed ad duas actiones duplex potentia requiritur: ergo ad actionem, & passionem, eadem potentia non est, & consequenter potentia ad generandum actiuè non est eadem cum potentia ad generationem sumptam passiuè.

305 *Confirm.* Quod amplius confirmari potest: nam potentia generandi est intellectus prout in Patre; sed potentia vt Filius generetur, non est intellectus prout in Filio: ergo non est eadem potentia generandi actiuè, & passiuè. Maior est doctrina Diui Thomæ à nobis tradita *supra disput.* 72. consequentia tenet, & minor probatur: Potentia vt Filius generetur, est potentia vt intelligatur: vt enim ibidem docuimus generatio passiua est passiuum intelligi vt in Filio; sed posse intelligi est passiua intelligibilitas, quæ virtualiter ab intellectu distinguitur: ergo potentia vt Filius generetur non est intellectus.

306 *Resp. ad 1. obiectionem.* Respondeo ad primam replicam, negando sequelam. Ad probationem distinguo maiorem: est aliqua potentia actiua, sumpta absolutè, nego maiorem: est aliqua potentia actiua, vt modificata paternitate, concedo maiorem: & concessa minori, vel nego consequentiam, vel distinguo consequens: aliqua potentia actiua sumpta absolutè non est in Filio, nego consequentiam: vt modificata tali respectu, concedo consequentiam: nam potentia generatiua, non est potentia distincta in ratione potentiæ ab omnipotentia, vel intellectu Patris, sed est omnipotentia, vel intellectus prout in Patre. Vnde vt potentia generandi actiuè non conueniat Filio, sufficit quod illi non competat respectus paternitatis: ac proinde cum ex negatione potentiæ generandi actiuæ, infertur negatio alicuius potentiæ actiuæ. Vel neganda est consequentia, quia mutatur quid in ad aliquid, & ex negatione relationis infertur negatio alicuius absoluti. Vel claritatis gratia potest consequens data distinctione distingui. Ita colligitur ex doctrina D. Thomæ *quæst.* 42. *art.* 6. *ad* 3.

307 *Replicabis.* Sed dices, aliqua operatio conuenit Patri, quæ repugnat Filio; sed cui conuenit operatio, conuenit potentia operatiua, & cui operatio repugnat, non conuenit potentia operatiua: ergo aliqua potentia productiua conuenit Patri, quæ Filio non conuenit. Minor cum consequentia tenet; maior autem probatur: generatio sumpta actiuè est aliqua operatio; sed generatio sic sumpta conuenit Patri, & repugnat Filio: ergo aliqua operatio conuenit Patri, quæ Filio repugnat.

308 *Resp.* Respondeo negando maiorem, ad probationem, distinguo maiorem: generatio sumpta actiuè est aliqua operatio absolutè, nego maiorem: est aliqua operatio vt modificata relatione paternitatis, concedo maiorem, & concessa minori, vel nego consequentiam, vel distinguo consequens: ergo aliqua operatio conuenit Patri, quæ Filio repugnat sub conceptu actualitatis, & operationis sumptæ absolutè, nego consequentiam: quæ Filio repugnat vt modificata respectu paternitatis, concedo consequentiam. Quæ distinctio, & doctrina constat *ex dictis in solutione obiectionis*, traditurque à D. Thoma *in* 1. *distinctione* 31. *quæstione* 1. *articulo* 1. *ad* 1. illis verbis: *Ad primum dicendum, quod generatio significat relationem per modum operationis, & etiam est operatio aliqua diuina natura, & quamuis generatio non conueniat Filio, non sequitur, quod aliqua operatio conueniat Patri, quæ non conueniat Filio: vna enim, & eadem generatione Pater generat, & Filius nascitur, sed hæc operatio est in Patre, & Filio, secundum aliam, & aliam relationem.*

309 *Instabis.* Sed instabis: ad minus sequitur conuenire Patri potentiam aliquam productiuam ad intra, quæ Filio non conuenit; consequens est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela patet: nam potentia productiua ad intra dicit absolutum vt modificatum relatione; sed absolutum vt modificatum relatione paternitatis non conuenit Filio: ergo aliqua potentia productiua ad intra, conuenit Patri, & non conuenit Filio. Minor autem probatur. Tum, quia sequitur Filium non esse æqualem Patri in potentia productiua ad intra: consequens est falsum: ergo. Tum etiam: nam sequitur non esse æqualem Patri in omnipotentia, cum non adæquetur illi in omnipotentia productiua: omnis autem potentia productiua sub omnipotentia continetur, vel sic ipsa omnipotentia; consequens est absurdum: ergo nulla potentia productiua ad intra potest conuenire Patri, & non Filio, vel æqualis in potentia non sunt.

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem: nam licet hæc propositio concedenda non sit; *aliqua potentia productiua conuenit Patri, & non Filio*, quia sub his terminis non importatur relatio, sed tantum absoluta perfectio potentiæ, hæc tamen aliqua potentia productiua ad intra conueniens Patri, non conuenit Filio, necessario est concedenda, valet enim bene: *Potentia generatiua est potentia productiua ad intra; hæc conuenit Patri, & non conuenit Filio: ergo aliqua potentia productiua ad intra conueniens Patri, non conuenit Filio*; cum sine defectu arguatur: nam inconsequenti sub nomine potentiæ productiuæ ad intra, etiam importatur absolutum cum respectu, sicut in maiori, & minori, ac proinde non mutatur *quid* in *ad aliquid*, non tamen inde colligitur; ergo aliqua potentia productiua conuenit Patri, & non Filio, in quia in hac consequentia, defectus ille contingit mutationis *quid* in *aliquid*, & ex negatione absoluti vt modificati relatione, colligitur negatio perfectionis absolutæ. 310 *Resp.*

Ad primam minoris probationem dicatur: in hoc complexo, *potentia productiua ad intra*, importari absolutum vt modificatum relatione, in absoluto comparatur Pater, & Filius; & in hoc adæquantur, in relatiuo non comparantur. Cuius ratio est: nam solum comparantur in illo, secundum quod attenditur similitudo, & æqualitas, vt autem ex D. Thoma vidimus §. 8. personarum similitudo, aut æqualitas non attenditur secundum proprietates relatiuas, sed solum secundum perfectiones absolutas, ac proinde in relatiuo, quod de connotato importat hoc complexum, *potentia productiua ad intra*, nec in ipso complexo sumpto adæquatè, non comparantur Pater, & Filius. 311 *Ad 1. prob. minoris.*

Ad secundam probationem nego sequelam: nam omnipotentia sumpta absolutè non importat potentiam productiuam ad intra, sed tantum potentiam productiuam, sumpta vero prout in Patre, dicit potentiam generatiuam, & prout in Patre, & Filio, potentiam spiratiuam, vt autem ex dictis constat, Pater, & Filius non comparantur in relationibus, nec in absolutis perfectionibus vt modificatis per relationes, & ideo non comparantur in omnipotentia vt productiua ad intra, sed in omnipotentia vt productiua absolutè, & in illa vt sic sunt æquales. 312 *Ad 2.*

Ad secundam obiectionem nego sequelam. Ad probationem dicatur, generationem sumptam passiuè consistere in passiuo intelligi connotata filiatione; licet autem filiatio connotata non conueniat Spiritui Sancto, conuenit tamen illi passiuum intelligi; ac per consequens illi conuenit generatio passiua pro eo quod importat in recto, & quia solum id, quod in recto importat, perfectionem dicit, conuenit Spiritui Sancto passiua generatio quoad omnem suam perfectionem; & consequenter æqualis est Filio: nam defectus connotati non addentis perfectionem, æqualitati non obest, vt constat ex dictis. 313 *Secunda obiectioni diluitur.*

Ad tertiam nego antecedens, loquendo de potentia generandi secundum quod importat in recto. Ad probationem, distinguo maiorem: actio, & passio rigorosa, concedo maiorem: actio, & passio, quæ solum grammaticaliter passio est, nego maiorem, & prætermissa minori, distinguo consequens: si passio rigorosè passio sit, concedo consequentiam: si solum sit grammaticaliter passio, nego consequentiam. Ratio distinctionis est: nam patiens passione stricta, necessario distinguitur realiter ab agente, nihil enim potest agere, & pati secundum idem; ac proinde potentia passiua, necessario est distincta ab actiua. Cum vero passio solum est grammaticaliter tali, idem poterit esse agens, & patiens: nam est intelligens, & intellectum, cum esse intelligens, sit esse agens, & intelligi sit grammaticaliter pati; ac proinde respectu actionis, & passionis, quo solum est grammaticaliter passio, potest esse eadem potentia. 314 *Ad 3.*

Ad confirmationem dicatur: potentiam generandi, tam actiuè quam passiuè esse duplicem, nempè remotam, & proximam. 315 *Ad conf.* Potentia remota est natura diuina, quæ prout in Patre est generatiua vt *quo* radicaliter, & prout in Filio est intelligibilis radicaliter, & vt *quo* radicaliter generabilis. Et loquendo de hac potentia eadem est realiter, & virtualiter in Patre vt generet, & in Filio vt generetur quantum ad id quod importat in recto; cum eadem sit realiter, & virtualiter Patris, & Filij natura. Potentia autem proxima actiuè generandi, est intellectus, prout in Patre, & potentia proxima respectu generationis passiuæ, ad proxima intelligibilitas, prout in Filio. Vnde si hæc à natura Dei, & ab intellectu virtualiter distinguatur, vt plures probabiliter docent; potentia proxima generandi pro eo quod dicit in recto; non erit eadem virtualiter, sed tantum realiter in Patre ad generandum, & in Filio vt generetur. Hæc autem realis identitas sufficit vt subsistat æqualitas inter Patrem, & Filium: nam eo ipso, quod sint realiter formaliter idem, non potest vna conuenire Filio, & non alia; si autem passiua intelligibilitas non distinguitur virtualiter ab intellectu, potentia proxima generandi erit eadem, adhuc virtualiter, pro eo quod dicit in recto, in Patre ad generandum, & in Filio vt generetur. Et quia vtrumque est in via D. Thomæ probabile, vtroque modo potest accipi D. Thom.

cum docet eandem esse potentiam in Patre vt generet, & in Filio vt generetur.

§. Vltimus.

Cætera, quæ inferuntur ex dictis.

316 *Aequalitas durationis prob.* TErtio infertur, personas diuinas esse in duratione æquales. Quod patet primo ex Symbolo Athanasij, illis verbis: *Æternus Pater, æternus Filius, &c. non tamen tres æterni, sed vnus æternus*; sed æternitatis vnitas non patitur inæqualitatem durationis: ergo tres personæ diuinæ sunt in durationes æquales. Secundo ex illo Io: 1. *In principio erat Verbum*, vbi habetur coæternitas Verbi cum Patre; & consequenter æqualitas durationis. Tertio: nam duratio immutabilitatem consequitur, hæc autem actualitatem; sed tres personæ sunt eiusdem actualitatis, cum sint eiusdem essentiæ: ergo sunt eiusdem immutabilitatis; & consequenter eiusdem durationis.

317 *Prob. ratio D. Th.* Denique: nam quod terminus non coexistat suo principio, prouenit, vel ex imperfectione principij, quia nempè non statim à principio est perfectum, vt constat in puero, qui ob imperfectionem, & debilitatem virtutis, generare non potest; vel quia agens liberum est, & pro sua libertate, non statim producit effectum; vel denique, quia actio per quam terminus producitur est successiua, sed nihil horum intercedit in processione diuinarum personarum. Pater enim v. g non ex electione libera, sed naturaliter Filium producit, illius natura, ab æterno fuit perfecta, & actio, qua Filius producitur non est successiua, aliàs generatio diuina materialis esset: ergo ab æterno Filium produxit. Idemque argumentum fit de tertia Trinitatis persona. Licet enim Scotus processionem Spiritus Sancti liberam esse defendat, non loquitur de libertate contingenti, sed de libertate essentiali; non enim Spiritus Sanctus ita procedit, vt potuerit non procedere, sed illius processio est omnino necessaria, & non est successiua; aliàs cum motu esset; & aliàs principium Spiritus Sancti ab æterno fuit perfectum; ergo Spiritus Sanctus fuit ab æterno productus; & consequenter est Patri, & Filio coæternus, & in duratione æqualis. Hac ratione vtitur D. Thomas *in præsenti art. 2.*

318 *Contra istam veritatem arg.* Sed contra istam veritatem oppones: vbi est prius, & posterius, non est durationis æqualitas; sed Pater est prior Filio, & Filius est Pater posterior: ergo non sunt æquales in duratione. Maior videtur certa: nam prioritas dicit excessum in duratione: ergo cum illa non stat durationis æqualitas. Minor autem ostenditur primo: nam de ratione principij est esse prius termino per illud producto; sed Pater est principium Filij: ergo est prior illo. Secundo: nam quod est primum, est prius; sed Pater verè, & realitèr est prima Trinitatis persona, & Filius secunda: ergo Pater verè, & realitèr est prior, & Filius verè, & realitèr posterior.

319 *Prima solutio.* Huic obiectioni dupliciter solet occurri. Prima solutio distinguit argumenti maiorem: vbi est prius, & posterius prioritate in *quo*, concedit maiorem: prioritate à *quo* originis, negat maiorem, & sub eadem distinctione minoris negat consequentiam: nam Pater non est prior Filio prioritate reali in *quo*, sed tantum prioritate reali à *quo* originis, sola autem prioritas realis in *quo* est quæ obstare potest durationis æqualitati; ac proinde ex eo quod Pater sit prior Filio, & Filius posterior Patre, non sequitur non esse coæternos, & in duratione æquales. Ita Scotus *in 1. dist. 28. qu. 3. §. ad quæstionem istam, & quodlibeto 4. art. 1. §. contra ista arguitur*, vbi docet, Patrem esse Filio priorem prioritate reali originis. Scotum præter discipulos, sequuntur Vazquez *disp. 167. cap. 2.* Suarez *lib. 4. de Trinitate cap. 15. num. 16.* Arrubal *disp. 146. concl. 2.* aliique recentiores.

320 *Secunda.* Aliorum solutio est, quod licet Pater sit principium Filij, non tamen est prior illo prioritate aliqua reali, quia prioritas dicit excessum, & posterioritas importat defectum, Filius autem in nullo à Patre deficit, nec Pater in aliquo excedit, aliàs non essent æquales. Ita Durandus *in 1 dist. 6. qu. 2. & dist. 20. qu. 2.* Molina *qu. 42. art. 3.* Magister Bañez *in eodem articulo*. Nazarius *controuersia vnica*, & frequentius recentiores Thomistæ.

321 *Vtraq; solutio est probabilis* Vtraque solutio est sufficiens, prout attinet ad vim argumenti. An autem inter diuinas personas non solum concedendus sit ordo realis, sed etiam prioritas realis originis, quæstio tantum de nomine est, vt aduertit Caietanus *quæst. 42. artic. 3.* Certum enim est inter diuinas personas non dari prioritatem durationis, dignitatis, nec causalitatis, quæ vocatur prioritas naturæ, prima namque, & secunda repugnant cum summa personarum æqualitate, & tertia cum summa independentia, solum enim datur prioritas naturæ inter causam, & effectum, licet autem vna persona sit principium, & alia terminus productus, non tamen sunt causa, & effectus, quia persona procedens accipit eandem naturam, quæ est principio producenti.

322 *An sit cōcedenda prioritas realis.* An autem sicut ratio principij amplius patet quam ratio causæ, & ideo in Deo saluatur respectu personarum ad intra: prioritas realis abstrahat à prioritate naturæ, qua causa præcedit effectum, & à prioritate originis, qua principium non causans præcedat terminum productum? Scotus & alij relati pro prima solutione docent prioritatem realem abstrahere à prioritate causæ, & principij, & ideo Patrem non solum esse verè, & realitèr principium Filij, sed etiam realiter illo priorem, & Filium realiter posteriorem, non absolutè, sed cum addito, scilicet, prioritate, & posterioritate originis. Authores vero secundæ solutionis hoc negant, sentientes prioritatem realem, solum causæ respectu effectus competere. Vnde Pater non est dicendus prior realiter respectu Filij, nec Filius realiter Patre posterior prioritate realis originis.

Ducti primo, quia D. Thomas *in præsenti art. 3.* concedit inter personas ordinem, & negat prioritatem; sed solum concedit ordinem originis. ergo prioritatem realem etiam ordinis negat, aliàs nullum esset inter ordinem, & prioritatem discrimen. Tum etiam: nam id expressè docet Augustinus *lib. 3. contra Maximinum cap. 4.* illis verbis: *Non genitorem ab eo, quem genuit, sed genitum à genitore mitti oportebat, verum hoc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ, non quod alter prior est altero, sed quod alter est ab altero*, vbi, vt clarè constat, docet Augustinus, & concedit ordinem, negat autem prioritatem. Nec sufficit communis euasio, nempè Augustinum, & D. Thomas negare inter diuinas prioritatem absolutè, non autem prioritatem realem cum addito, scilicet prioritatem realem originis. 323 *Prob.*

Nam contra illam facit primo: Augustinum, & Diuum Thomam in eo sensu negare prioritatem, in quo ordinem concedunt, & non concedunt inter diuinas personas ordinem durationis, aut dignitatis, sed tantum principij originis; ergo negant prioritatem realem, non solum dignitatis, & durationis, sed etiam originis. 324 *Communis euasio excluditur 1.*

Deinde: nam contrarij Authores inde mouentur ad statuendam prioritatem realem, quia est ordo realis, principium reale, & vna persona verè, & realiter est prima, & alia secunda; ordo autem principium, & primitas realem prioritatem important; sed negata prioritate reali absolutè, corruit huius argumenti efficacia: ergo neganda est prioritas realis cum addito, scilicet originis. Probatur minor, absolutè conceditur ordo realis inter diuinas personas, absolutè etiam conceditur Patrem esse principium reale Filij, & esse primam personam, & Filium esse secundam; sed negatur absolutè realis prioritas: ergo diuersa est ratio prioritatis, & ordinis, principij primi, & secundi; & consequenter eo quod inter diuinas personas sit ordo realis, & vna sit realiter principium alterius, & vna sit prima, & alia secunda, non sequitur realis prioritas. *Secundo.*

Tertio: nam quia ratio principij abstrahit à principio causante, & originante, absolutè conceditur Patrem esse principium reale Filij. ergo si absolutè non conceditur esse priorem Filio prioritate reali, est, quia prioritas realis non abstrahit à prioritate causæ, & principij originis, sed prioritas principij causalitatem importat; & consequenter, sicut hæc propositio, *Pater est causa Filij*, à Latinis non conceditur, nec absolutè, nec cum addito, scilicet, causa originis; ita hæc propositio, *Pater est prior realiter Filio*, nec absolutè, nec cum addito est concedenda. 325 *Tertio.*

Facit etiam vt modus iste loquendi debeat præponi, quod Athanasius in Symbolo docet: *Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, nihil maius, aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales*, vbi sicut negat maioritatem, ita negat prioritatem; sed maioritatem taliter negat, vt excludat maioritatem etiam originis: ergo prioritatem taliter negat vt excludat, non solum prioritatem absolutè, sed etiam prioritatem realem originis. 326 *Confirm.*

Quod si aliquando Patres prioritatem concedunt, explicandi sunt de prioritate rationis, aut reali virtuali, non de prioritate reali formali. Ex dictis constat non valere argumento ab ordine reali, nec à reali principio ad realem prioritatem. Constat etiam ex eo quod non solum numero numerante, sed etiam à parte rei Pater sit prima persona, & Filius secunda, non sequi Patrem esse realiter priorem, & Filium realiter posteriorem Patre, quia ad hoc sufficit realis origo absque reali prioritate, vt expresse docet D. Thomas *in 1. dist. 20. qu. vnica art. 3. ad 5.* illis verbis: *Ad quintum dicendum, quod ordo originis sufficit vt confusio non ponatur, & ad hoc, quod Spiritus Sanctus dicatur tertia persona.* 327 *Explicantur PP.*

Huic modo dicendi vt probabiliori, olim assensum præbebam, modo tamen ab illo recedo, hac ductus ratione: nam pertinens ad aliquem ordinem, & non simul realiter cum alio in illo ordine, est realiter illo in tali ordine posteriori; sed Filius pertinet ad ordinem originis, & in hoc ordine non est simul realiter cum Patre: ergo est realitèr illo posterior posterioritate ordinis, & originis. Consequentia tenet. Minor videtur certa: nam id solum est simul simultate originis cum principio, quod se tenet ex parte principij originis; sed Filius non se tenet ex parte principij generationis, aliàs generaret se ipsum: ergo non est simul realiter cum Patre simultate originis. Maior autem probatur: nam inter esse simul realiter simultate ordinis, & realiter posterius posterioritate ordinis, non datur medium in spectante ad ordinem: ergo quod ad ordinem spectat, & non est simul 328

est simul simultate reali ordinis, est posterius reali posterioritate.

329 *Non vrgent motiua in contrarium.* Nec motiua in oppositum vrgent: nam Augustinus & D. Thomas solum negant prioritatem inter diuinas personas dictam absolutè, non autem prioritatem cum addito, scilicet, prioritatem originis, quam non posse negari, constat argumento facto *num.* 228. Nec obstat primum, quod contra istam interpretationem obijcitur; stat enim differentia inter ordinem, & prioritatem, quod ordo absolutè conceditur; secus autem prioritas, sed solum cum addito. Secundum, quod ibi obijcitur, nobis non aduersatur, argumentum enim illud, quo vtitur Vazquez inefficax reputauimus supra explicando litteram *art.* 3 *quæst.* 42.

330 *Tertia obiectio & confirmatio diluuntur.* Ad tertiam dicatur, principium vt absolutè enunciatum abstrahere à causa reali, & à principio originis sine vlla causalitate, & ideò absolutè conceditur inter diuinas personas. Prioritas autem non abstrahit vt dicta absolutè; & ideo non est absolutè concedenda: & ratio istius differentiæ non potest aliunde sumi, quam ex modo loquendi PP. concedentium absolutè principium; & prioritatem absolutè negantium. Et ex his ad confirmationem constat solutio: maioritas namque in communi PP. vsu superioritatum, & excessum perfectionis importat; ideoque, nec absolutè, nec cum addito est concedendum Patrem esse maiorem Filio. Prioritas autem, etsi absolutè dicta importat excessum, dicta cum addito solum importat esse principium originis. Præterquamquod D. Thom. *quæst.* 42. *art.* 4. *ad* 1. concedit ex Hilario, Patrem esse maiorem Filio donantis authoritate, quod videtur esse concedere Patri respectu Filij maioritatem cum addito, nempè maioritatem originis.

331 *Denique.* Denique infertur ex dictis, relationem similitudinis vnius personæ ad aliam non esse diuersam à relationis æqualitatis, & identitatis, qua vna ad aliam refertur. Constat primo ex D. Thoma *quæst.* 42. *art.* 1. *ad* 2. ibi: *Dicendum, quod vbi attenditur æqualitas secundum quantitatem virtualem, æqualitas includit in se similitudinem, & aliquid plus, &c.* ergo æqualitas, qua Pater ad Filium refertur, est formalitèr similitudo. Deinde probatur: nam Filius v. g. assimilatur Patri in natura, & attributis; sed in eisdem prædicatis Patri adæquatur: ergo idem est fundamentum rationis æqualitatis, & identitatis; & consequenter eadem est relatio, qua personæ referuntur vt similes, vt æquales, & vt idem.

M. Sent. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in* 1. *dist.* 7. §. 1. ad illa verba: *Non enim non poterit*; *&* *dist.* 20. §. 2. ad illa verba: *Nihil, inquit Patre, habet minus, &c.* & *dist.* 31. §. 1. ad illa verba: *Præterea considerari oportet.*

DISPVTATIO NONAGINTAOCTAVA.

In quo missio Diuinarum Personarum consistat, & quotuplex sit?

§. I.

Prima pars disputationis resoluitur.

Nu. 1. *Missionis existentia est de fide.* Existentiam missionis diuinarum personarum, vt fide certam supponimus, constatque ex illis testimonijs Scripturæ, in quibus personæ dicuntur missæ, ad Galatas 4. *Misit Deus Filium suum.* Ioannis 14. de Spiritu Sancto dicitur: *Quem Pater mittet in nomine meo.* Et Io: 16. *Si abiero, mittam eum ad vos*, & alibi sæpè; cum enim personam mitti sit effectus, vel quasi effectus formalis missionis, eo ipso, quod de fide sit personas diuinas mitti est de fide missionem personarum existere.

2 *Duplex habitudo est de ratione missionis.* Cur autem, vt inquit D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 1. artic. 1. in corpore: *Missio ratione suæ significationis dicat exitum alicuius, vt missi ab aliquo, sicut à mittente, & ad aliquem terminum, duo in ratione missionis importantur* inquit Diuus Thomas in hac quæstione artic. 1. in corpore, *vnum est habitudo missi ad eum à quo mittitur; aliud est habitudo missi ad terminum ad quem mittitur*; & consequenter vt missio diuinarum personarum subsistat, vtraque ista habitudo subsistere debet in persona, quæ dicitur missa.

3 *Tripliciter contingit exitus vnius ab alio.* Vt autem à missione diuinarum personarum omnis imperfectio excludatur, animaduertendum est ex D. Thoma *in præsenti art.* 1. processionem, vel exitum missi à mittente, tripliciter posse contingere, nempè, *secundum imperium, sicut dominus mittit seruum; vel secundum consilium, vt consiliarius mittere dicitur regem ad bellandum: vel secundum originem, vt si dicatur, quod flos emittitur ab arbore.* Habitudo etiam missi ad terminum ad quem mittitur, vt aliquomodo ibi esse incipiat, dupliciter contingere potest, *vel quia prius ibi omnino non erat quo mittitur, vel quia incipit ibi aliquomodo esse, quo prius non erat.*

4 *Missio personarum solùm importare potest exitum secundum originem.* Missio igitur diuinarum personarum non importat exitum secundum imperium, quia ad hoc subiectio requiritur, & inferioritas missi ad mittentem; vna autem persona diuina alteri subiecta esse nequit, nec illi inferior; cum omnino æquales sint. Nec secundum consilium, hoc enim ignorantiam in consiliato supponit, quæ imperfectio maxima est repugnans personis diuinis. Vnde solum importare potest exitum secundum originem, in qua nulla imperfectio inuenitur.

5 *Illius habitudo ad terminum explicatur.* Cum habitudine ad terminum incipiendo esse, non vbi prius omnino non erat, hoc enim mutationem localem importat, quæ immensitati personarum repugnat, ratione cuius omnis diuina persona omni loco præsens est, & omnem occupat locum, sed incipiendo esse in termino modo aliquo, quo prius ibi non erat, non ratione mutationis personæ, quæ mitti dicitur, sed ratione mutationis illius ad quem fit missio, in quo nulla imperfectio inuenitur. Vnde rectè D. Thomas sic concludit corpus articuli: *Missio igitur, diuinæ personæ conuenire potest secundum quod importat ex vna parte processionem originis à mittente, & secundum quod importat ex alia parte nouum modum existendi in alio, sicut Filius dicitur missus à Patre in mundum, secundum quod incepit in mundo esse per carnem assumptam, & tamen antea in mundo erat, vt dicitur Ioannis primo.*

6 *Prima sententia.* Hoc ita supposito inquirimus, in qua istarum habitudinum consistat essentialiter missio, prout diuinis personis tribuitur. Prima sententia defendit, missionem adæquatè saluari in habitudine originis, hoc est, in processione vnius personæ ab alia. Ita quidam, quos sine nomine refert Magister Sententiarum *in* 1. *distinct.* 15. §. 10.

7 *Secunda sententia falsò Magistro attributa.* Secunda per oppositum docet, adæquatè consistere in effectu temporali, vel in habitudine ad illum. Hæc tribuitur Magistro vbi proximè, falsò tamen Magistro attribuitur. Tum, quia solum docet in missione importari temporale effectum, ex quo non sequitur sentire quod adæquatè importetur, nisi velimus omnibus Theologis illam sententiam tribuere. Tum etiam, quia expressè negat Magister, quod Pater diuinus mittatur, & quod mitti possit, quod tamen negare non posset, si missio adæquatè in effectu temporali consisteret.

8 *Tertia & vera sententia. D. Thom. Caietan. Bañez. Zumel. S. Thom. Salmant. Molina. Vazq. Suarez. Granad.* Tertia, & vera sententia defendit, vtramque habitudinem esse de ratione missionis diuinarum personarum. Ita communiter Scholastici cum Magistro *in* 1. *distinct.* 15. Et Theologi cum D. Thoma *in hac quæstione art.* 1. *& sequentibus*, vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Magister Sancto Thoma, Patres Salmanticenses, & alij Recentiores Thomistæ. Ex alienis Molina *in præsenti art.* 1. *&* 2. Vazquez *disput.* 170. Suarez *lib.* 12. *de Trinitate cap.* 1. Granados *tract.* 15. *disp.* 1. aliique Recentiores ex eadem familia. In qua autem ex his habitudinibus principaliter missio consistat, non conueniunt Authores huius sententiæ, quibusdam asserentibus principaliter consistere in processione æterna, & de connotato in effectu temporali. Ita ex nostris Magister Sancto Thoma, & ex Patribus Societatis, Vazquez *disput.* 170. *cap.* 2. Alijs è contra asserentibus, principaliter importari in missione habitudinem liberam ad effectum temporalem, & minus principaliter processionem. Hæc tribuitur Bonauenturæ *in* 1. *distinct.* 15. 1. *parte distinction. quæst.* 3. *&* 4. Scoto, & Gabrieli *in* 1. *distinct.* 14. Idque expressè tenet Durandus *in* 1. *distinct.* 13. *quæst* 2. *num.* 8. quos ex nostris sequuntur Patres Salmanticenses *in præsenti art.* 1. *dub.* 1.

9 *Prima pars ostenditur 1.* Sit prima conclusio: *De ratione missione diuinarum personarum est processio, & habitudo ad effectum temporalem.* Prima pars conclusionis ostenditur primo: nam de ratione missionis vt sic, est exitus missi à mittente, vel per imperium, vel per consilium, vel per originem; & consequenter debet missioni diuinarum personarum conuenire; sed exitus per imperium, aut consilium repugnat personis diuinis, cum primum subiectionem importet, secundum, ignorantiam, aut defectum scientiæ supponat, quæ personis diuinis repugnant; exitus autem per originem nullam dicit imperfectionem: ergo exitus per originem in processione consistens, est de ratione missionis diuinarum personarum.

10 *Secundo prob.* Secundo: nam de ratione missionis est, quod persona missa non habeat à se authoritatem, sed illam ab alio accipiat; sed vna persona diuina non potest ab alia accipere authoritatem, nisi tantum per processionem ab illa: ergo de ratione missionis diuinarum personarum, est processio personæ missæ, saltim ab aliqua persona mittente.

11 *Denique prob.* Denique probatur: si namque de ratione missionis, non esset habitudo processionis, sed adæquatè in habitudine ad effectum temporalem consisteret, sequeretur, non solum Filium, & Spiritum Sanctum mitti, sed etiam Patrem diuinum, consequens est falsum, vtpotè contra Augustinum, quæ in hoc puncto omnes Theologi sequuntur: ergo processio est de ratione missionis. Sequela probatur primo: si processio vnius personæ ab alia non esset de ratione missionis, non distingueretur missio ab aduentu personarum; sed aduentus conuenit Patri, vt constat ex illo Ioannis: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit,*

& Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. ergo si processio non esset de ratione missionis, non solum Filio, & Spiritui Sancto, sed etiam Patri competeret. Secundo: nam si de ratione missionis non esset processio, missio non esset prædicatum notionale, sed prædicatum commune; sed prædicata non notionalia, omnibus personis conueniunt: ergo conueniret Patri, & non solum Spiritui Sancto, & Filio.

12 *Secunda pars conclusionis probatur ex Aug.* Secunda pars conclusionis constat primo ex Augustino *lib. 4. de Trinitate cap. 20.* illis verbis: *Non eo ipso, quo de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed eo ipso, quod apparuit huic mundo Verbum caro factum, vel ex eo quod in tempore menti cuiusque percipitur, sicut dictum est, mitte illam vt mecum sit, & mecum laboret*; sed si missio adæquatè consisteret in processione æterna, eo ipso, quod de Patre esset natus, diceretur Filius missus, cum eo ipso illi conueniret adæquata essentia missionis: ergo iuxta Augustinum missio Filij non consistit adæquatè in æterna processione.

13 *Secundo prob.* Secundo probatur: nam processio vnius personæ ab alia est æterna; missio autem diuinæ personæ non æterna, sed temporalis est, vt docet Diuus Thomas *art. 2.* & cum illo omnes Theologi, constatque ex Paulo *ad Galatas 4.* illis verbis. *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*: ergo missio personæ diuinæ non consistit adæquatè in processione æterna, sed in illa, & habitudine ad effectum temporalem. Patet consequentia: nam temporale dicitur, vel est, quod vel secundum se totum, vel saltim secundum aliquid sui non existit ab æterno, sed in tempore incipit: ergo si missio temporalis, non existit adæquatè ab æterno, sed saltim secundum aliquid sui in tempore incipit, at si adæquatè in processione vnius personæ ab alia consisteret, secundum nihil sui in tempore inciperet missio: ergo si missio temporalis est, non consistit adæquatè in æterna processione, sed aliquid illi addit, nempè habitudinem ad temporale effectum.

14 *Denique prob.* Præterea probatur: nam missio personæ diuinæ non est necessaria, sed libera, aliàs Pater mittens Filium, charitatem suam in homines non commendaret, contra illud Ioannis: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret*; sed processio vnius personæ ab alia, omninò necessaria est: ergo in illa non potest consistere adæquatè missio diuinæ personæ, sed aliquid, ab æterna processione distinctum, debet ingredi constitutionem missionis, quod personæ missæ potuerit non conuenire, quod nihil aliud esse potest, nisi vel temporalis effectus, vel habitudo, & connotatio illius: quid autem istorum sit, explicabimus inferius.

§. II.

Argumentis contra primam partem conclusionis occurritur.

15 *Contra 1. p. conclus. arg. 1.* Contra primam partem conclusionis arguitur primo: nam missio non dat esse personæ missæ, sed illam productam supponit; at processio æterna non supponit productas personas, sed per illam esse accipiunt, & in esse producuntur: ergo processio æterna est extra essentiam missionis diuinarum personarum. Minor cum consequentia tenet. Maior autem ostenditur primo ex D. Thoma *in 1. sentent. distinct. 15. quæst. 1. art. 2. in corpore. Et ad Annibaldum in eadem distinctione quæst. vnica art. 2. in corpore*, ibi: *Missio non ponit de se exitum missi à mittente secundum esse, sicut patet de seruo misso à domino*: ergo iuxta Diuus Thomam, missio non dat esse personæ missæ, sed illam existentem supponit. Secundo probatur: nam missio in creatis non dat esse personæ missæ, sed illam existentem supponit, vt constat in seruo misso à domino, qui ab illo non accipit esse, sed existens ad missionem supponitur; sed nomen missionis translatum est ex missione creata ad significandum missionem diuinam: ergo ex vi missionis non accipit persona missa esse à persona mittente, sed ad illam præsupponitur existens.

16 *Resp. arg.* Respondeo distinguendo maiorem: missio accepta terminatiuè, concedo maiorem: sumpta adæquatè, subdistinguo maiorem: missio ex communi conceptu, concedo maiorem: ex conceptu talis missionis, nego maiorem, & concessa minori nego consequentiam. Itaque missio terminatiuè sumpta non dat esse personæ missæ, semper enim missio terminatur ad aliquid à persona missa distinctum, nec potest dici aliquid missi ad existendum. Sumpta vero adæquatè, etsi ex communi conceptu non petat dare esse personæ, quæ mittitur, aliàs in omni inferiori id haberet, permittit in aliquo sibi inferiori dare esse personæ, quæ mittitur, quamuis sub conceptu missionis non sistat in illo esse, sed ad vlteriorem terminum transeat, & in missione diuinarum personarum hoc inuenitur.

17 *Explicatur D. Thom. Ad 2.* Ad primam maioris probationem dicatur, D. Thomam non negare quod aliqua missio possit personæ missæ communicare esse sed quod missio de se, idest, ex communi missionis conceptu id petat.

Ad secundam, concessis maiori, & minori, nego consequentiam: cum enim nomen missionis sic ex missione creata ad diuinam transferatur, quod debeat à missione diuina omnis imperfectio excludi, & non possit missio diuina omnem imperfectionem excludere, nisi constituatur in exitu per processionem vnius personæ ab alia; fit consequens, vt quamuis in missione creata persona missa supponatur ad illam existens, non possit hæc præsuppositio missioni diuinæ conuenire.

Secundo arguitur: ex vi exitus, qui est de ratione missionis, determinari debet aliquomodo voluntas in ordine ad terminum missionis; sed voluntas personæ diuinæ procedentis non determinatur ex vi processionis ad missionis terminum, nempè, vt incipiat nouo modo esse in creatura per gratiam sanctificantem, in quo terminus missionis consistit: ergo, processio æterna non est de ratione missionis diuinarum personarum. Consequentia tenet. Minor videtur creata: nam processio personarum est omnino necessaria; determinatio autem personæ diuinæ ad terminum missionis est libera: ergo processio non est cum illa connexa; & consequenter voluntas personæ procedentis non determinatur ex vi processionis ad terminum. Deinde: nam persona Filij v. g. processione supposita, manet omnino indifferens vt veniat, aut non veniat ad nos per gratiam sanctificantem, aut per carnis assumptionem: ergo ex vi processionis nullo modo determinatur voluntas Filij ad terminum, ad quem mittitur. 18 *Secundo arg.*

Maior autem probatur: etenim nisi vnus homo aliquomodo ab alio determinetur, & ab illo aliquo modo determinationem voluntatis accipiat in ordine ad aliquem terminum, non dicitur mitti ab illo: ergo hæc determinatio est de ratione missionis, prout in humanis contingit; sed nomen missionis est translatum ex missione creata ad diuinam: ergo est etiam de ratione missionis diuinæ, & de ratione missionis, creatæ, & increatæ communis. 19 *Maior prob. 1.*

Secundo probatur; quod enim de ratione missionis vt sic sit exitus missi à mittente, non aliunde probatur, nisi quia exitus missi à mittente est de ratione missionis vnius hominis ab alio; sed de ratione missionis vnius hominis ab alio est exitus cum aliqua determinatione voluntatis in ordine ad missionis terminum: ergo exitus missi à mittente cum hac determinatione, est de ratione missionis vt sic; & consequenter est de ratione missionis diuinarum personarum. Ex quo vlterius sequitur, quod processio æterna, ex vi cuius nullatenus determinatur voluntas personæ procedentis ad terminum ad quem mittitur, sit extra rationem missionis vnius personæ ab alia. *Secundo.*

Huic argumento communiter respondetur, negando maiorem: cum enim determinatio voluntatis ad terminum missionis ex vi exitus missi à mittente, non possit absque imperfectione saluari, & missio ex communi conceptu imperfectionem non dicat, aliàs non posset personis diuinis conuenire, quibus omnis imperfectio repugnat; fit consequens, vt prædicta determinatio non sit de ratione missionis, vt sic & ex conceptu missionis, Deo & creaturis communi, sed solum in creaturis reperiatur, eo quod illis non repugnat imperfectio, quæ in tali determinatione inuenitur non enim repugnat, quod vnus homo alterius imperio, aut consilio subordinetur, ex vi quorum illius voluntas aliquomodo determinetur ad exequendum id, quod alius præcipit, vel consiliatur. Et ex his ad primam probationem maioris, concesso antecedenti, & prima consequentia, & minori subsumpta; neganda est consequentia; etenim nomen missionis taliter transferri debet ex missione humana ad diuinam, vt omnis imperfectio excludatur; quod non potest fieri si missio diuina significet exitum cum prædicta determinatione. 20 *Commune solutio.*

Ad secundam maioris probationem, nego maiorem: si namque solum inde probatur, inferretur etiam de ratione missionis vt sic esse exitum liberum missi à mittente, & exitum per imperium, vel consilium, & quod de ratione mittentis esset authoritas præceptiua, aut consiliatiua in missum; cum hæc omnia in missione vnius hominis ab alio inueniantur: ergo quod de ratione missionis sit exitus, non solum illo argumento probatur, sed addendum aliquid est; nempè, quod in exitu, prout abstrahit ab exitu per imperium, per consilium, & per originem, nulla imperfectio importetur: & consequenter exitus missi à mittente aliquo ex prædictis modis est de ratione missionis, vt est Deo, & creaturis communis. Probatur etiam, ex eo quod est de ratione missi habere authoritatem, vel potestatem ab alio, quod sine exitum, aliquo ex prædictis modis non potest verificari, & in personis diuinis saluatur per hoc, quod vna ab alia procedat; nam eo ipso recipit per processionem potentiam, qua terminum missionis producit, & per quam incipit nouo modo esse in creatura. 21 *Ad 2. probat. minoris.*

Sed contra doctrinam istam arguitur: vt enim aliqua persona mittatur, non sufficit tendentia ad aliquem terminum per virtutem acceptam ab alio, nisi determinatio voluntatis missi intercedat: ergo per hoc, quod persona diuina procedens, nouo modo incipiat esse in creatura, in quo terminus missionis consistit, per virtutem ab alia personam per processionem acceptam absque vlla determinatione voluntatis, non subsistit vera, & propria ratio missionis vnius personæ ab alia. Probatur antecedens primo: homo namque à Deo recipit virtutem eundi quocumque vadit; 22 *Contra communem solutionem arg.*

& tamen

& tamen non mittitur quocumque vadit à Deo, nisi imperium intercedat: ergo ad rationem missionis non sufficit incipere esse alicubi nouo modo per virtutem acceptam ab alio, nisi determinatio aliqua voluntatis missi intercedat. Secundo: nam Pater creatus per generationem imprimit Filio virtutem eundi; tamen si non det voluntatem eundi, illamque per consilium, vel imperium determinet, non dicitur mittere Filium; aliàs quocumque iret Filius diceretur missus à Patre: ergo vt vnus mittatur ab alio non sufficit tendentia ad aliquem terminum per virtutem acceptam ab illo, sed necessario exigitur, quod ab eo voluntatem accipiat, & voluntatem determinationem.

23 *Resp.* Respondeo distinguendo antecedens: non sufficit tendentia in terminum per virtutem acceptam ab alio cum dependentia, aut connexione per se non solum in fieri, sed etiam in conseruari, nego antecedens: sine tali perseitate, concedo antecedens; & nego consequentiam: quod enim persona diuina procedens à persona, à qua procedit recipiat omnem virtutem, non per accidens, sed per illi conuenit, non solum in primo veluti fieri, sed etiam in veluti conseruari; Filius enim semper gignitur, & Spiritus Sanctus semper à Patre, & Filio procedit, & per se accipiunt à suis principijs omnem, quam habent virtutem cum dependentia per se ab illis in esse, non formali, sed virtuali, quod sufficit vt Filius à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio mittantur.

Ratio distinctionis traditur. Ratio autem distinctionis, & doctrinæ traditæ est: nam ad rationem missionis exigitur, quod effectus à persona missa causatus per se attribuatur mittenti, vel physicè, vel moralitèr, & quod missus in virtute mittentis operetur effectum, ad quem per missionem ordinatur, quod euenit si acceptio virtutis fit cum dependentia per se formali, vel virtuali. Vnde Pater non solum per se immediatè, sed etiam per Filium spirat Spiritum Sanctum, vt docet D. Thomas *supra quæst.* 36. *art.* 3. eo quod Filius à Patre per se accipit spirandi virtutem; si vero acceptio virtutis non fit cum dependentia per se formali, vel virtuali, in fieri, & conseruari, sed solum per dependentiam in fieri, & non per se, non sufficit vt effectus, quem causat ille qui virtutem accipit, imprimenti virtutem attribuatur per se, nec physicè, nec moraliter, vt constat in Filio creato, cuius effectus non attribuuntur per se Parenti ipsum generanti, quia ab ipso non dependet per se in fieri, & conseruari, & ideò tendentia ad terminum per virtutem per se acceptam cum dependentia per se formali, vel virtuali, sufficit ad missionis rationem; secus autem per virtutem acceptam sine tali dependentia.

24 *Ex hac doctrina vtraque probatio anteced. diluitur.* Et ex his ad vtramque probationem antecedentis constat solutio. Ad primam concessa maiori, negando minorem: homo enim per se dependet à Deo in fieri, & conseruari, tanquam à dante, & conseruante virtutem, per quam in quemcumque locum tendit, ac proinde quocumque vadit, id præstat missus à Deo, nisi vadat ad peccandum, non quidem missione morali, quæ fit per imperium, vel consilium, bene autem missione physica: Quæ doctrina vera est, etiam si ad missionem præter impressionem virtutis determinatio voluntatis personæ missæ exigatur: Deus namque in sententiæ Diui Thomæ, & discipulorum eius ad omnem actum voluntatis creatæ, & ad omnem motum, & actionem creaturæ concurrit, non solum dando, & conseruando esse, & virtutem operatiuam, & cum illa simul concurrendo, sed etiam præuiè physicè determinando; & consequenter homo ad quemcumque locum tendit, vadit cum dependentia à Deo, & non solum vt dante, & conseruante virtutem loco motiuam, sed etiam vt à determinante hominis voluntatem vt vadat, per physicam prædeterminationem, quæ magis cum actu voluntatis connectitur, quam præceptum, vel consilium: ergo si Deus præcipiens homini tendentiam in aliquem locum, dicitur illum ad prædictum locum mittere missione morali, quia per præceptum aliquomodo determinat eius voluntatem vt vadat. Deus prædeterminans hominis voluntatem vt pergat ad aliquem locum, dicetur illum ad prædictum locum mittere, quamuis sola acceptio virtutis non sufficiat ad missionem, sed vlterius determinatio personæ missæ exigatur.

25 *Secunda prob. diluitur.* Ad secundam antecedentis probationem, concessis maiori, & minori, distinguo consequens: non sufficit acceptio virtutis cum dependentia per se formali, vel virtuali, nego consequentiam: sine tali dependentia, concedo consequentiam, quæ distinctio constat ex dictis; Filius enim in creatis non dependet à Patre per se in fieri, & conseruari, sed solum dependet ab illo in fieri. Vnde semel iam exitus, nullatenus à Patre in operari dependet, nec in virtute Patris operatur, nec effectus à Filio causati attribuuntur illius parentis; & ideò quod à Patre virtutem eundi acceperit, non sufficit vt quocumque vadat dicatur missus ab illo, cuius oppositum in personis diuinis opposita de causa inuenitur: Filius enim, etsi non dependeat per se à Patre dependentia formali, dependet tamen ab illo per se dependentia virtuali, non solum in suo veluti fieri, sed etiam in veluti conseruari. Et ideò effectus, missionis exequutiuus, illo mediante, æterno Patri attribuitur; quia illum Filius exequitur per virtutem acceptam à Patre cum dependentia per se, non formali, sed virtuali.

26 *Alteri occurritur arg.* Hæc dicta sint sequendo communiorem sententiam docentem, nec Filium procedere per se ex scientia libera Patris, nec Spiritum Sanctum ex amore libero, creaturarum procedere. Nam iuxta quod supra *disp.* 91. docuimus: nempè, Verbum prout liberè repræsentat creaturas per se ex libera cognitione illarum prout in Patre procedere, & Spiritum Sanctum ex libero illarum amore, facilius argumento facto occurritur, concessa maiori, negando minorem. Ad cuius primam probationem dicatur, quod licet processio Verbi à Patre, Verbo entitatiuè accepto, sit omnino necessaria, & consequentèr cum determinatione libera voluntatis Verbi in connexa; & processio tamen Verbi vt repræsentantis creaturas futuras, & vt liberè decernentis, non est necessaria, sed libera, & prout sic cum libera determinatione connexa.

27 *Ad 2. probat. anteced.* Et ex his ad secundam probationem dicatur, verum esse antecedens loquendo de processione Verbi secundum suam intrinsecam entitatem, & secundum prædicata intrinseca, & necessaria. Illis enim prout sic suppositis, manet Verbum indifferens, vt veniat, & non veniat ad nos per gratiam sanctificantem, aut per carnis assumptionem. Falsum autem loquendo de processione Verbi secundum terminationem liberam; cum enim Verbum sub hac consideratione procedat ex cognitione Patris, vt liberè terminata ad creaturas, & decreta libera prius origine in Patre supponat, Verbum prout sic procedens, non est indifferens indifferentia suspensionis ad veniendum, & non veniendum ad nos, sed determinatum per decretum liberum acceptum à Patre ad veniendum, tametsi indifferens sit indifferentia libertatis, quæ necessitatis, & determinationi naturali opponitur. Quæ contra solutionem istam opponi possunt, loco proximè allegato diluimus: quomodo etiam libertati Filij, aut Spiritus Sancti non opponatur, quod prius origine Pater decernat, quam Filius, & Pater, & Filius prius origine decernant, quam Spiritus Sanctus, fusè ibidem explicuimus.

§. III.

Occasione vltimi argumenti explicatur, an persona diuina mittatur ab ea à qua non procedit.

28 *Arg.* 3. Tertio arguitur: nam sequitur ex nostra sententia, personam diuinam non mitti nisi ab ea, à qua procedit; consequens est falsum: ergo de ratione missionis diuinarum personarum non est æterna processio. Falsitas consequentis constare videtur ex illo Isaiæ 6. capite: *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, ad euangelizandum pauperibus misit me*, quod de se ipso Christo explicuit Lucæ 4. & Isaiæ cap. 8. *Nunc Dominus misit me, & Spiritus eius*, quod de Christo Domino dictum esse declarat Ambrosius *lib.* 2. *de Fide ad Gratianum cap.* 4. *Et Concilium Toletanum* 11. *in confessione Fidei*, illis verbis: *Filius missus, non solum à Patre, sed à Spiritu Sancto credendus est, eo quod per Prophetam dicitur, & tunc Deus misit me, & Spiritus eius*; sed Christus non procedit à Spiritu Sancto: ergo persona diuina mitti dicitur ab ea, à qua non procedit.

29 *Sequela prob. duplicitèr.* Sequela autem ostenditur primo: nam si de ratione missionis est processio, est de ratione missi procedere; sed missum, & mittens dicuntur correlatiuè: ergo de ratione mittentis est, quod ab illo missum procedat. Secundo: nam missio actiuè, & passiuè sumpta significant idem cum diuersitate penes actiuam, & passiuam: ergo si missio passiua dicit passiuam processionem, missio actiuè sumpta dicit processionem actiuam; & consequenter, sicut persona mitti non potest nisi procedat: ita mittere non poterit, nisi sit processionis principium. Ex quo euidenter sequitur, non posse personam diuinam mitti, nisi ab ea, à qua procedit.

30 *Prima argum. solutio.* Huic argumento responderi solet primo, concedendo sequelam, & negando minorem. Ad cuius probationem occurritur explicando Isaiæ testimonium, & Concilium Toletanum, de Christo, quatenus homine, qua ratione missus est ad prædicandum, & sic à Spiritu Sancto est missus, & etiam à se ipso missus est. Cum enim, quatenus homo, sibi vt Deo, & Spiritui Sancto subijciatur, & à se, & Spiritu Sancto operatio, qua fuit homo factus processerit à se, & Spiritu Sancto mittitur, quatenus homo. Loquendo autem de missione Filij in carnem, & de illius missione inuisibili in mentem, Filius, nec à se, nec à Spiritu Sancto mittitur, nec mitti potest; quia nec à se, nec à Spiritu Sancto procedit, sed solum mittitur à Patre, à quo generatur, & procedit. Ita quidam, quos sine nomine refert Diuus Thomas *in* 1. *distinctione* 15. *quæstione* 3. *articulo* 1. & 2. quos sequuntur Pater Vazquez *disput.* 170. *cap.* 2. Suarez *lib.* 12. *de Trinitate cap.* 3. quibus recentiores Societatis frequentius adhærent.

31 *Secunda.* Secundo respondetur ab alijs, concedendo sequelam de missione propriè dicta, & illam negando de missione accepta largè, & impropriè, videlicet pro datione, quæ impropriè dicitur missio,

sio, sic enim missione accepta, Filius mittitur à se, & etiam à Spiritu Sancto: nam Filius se nobis dat, & Spiritus Sanctus dat Filium. Ita Præpositiuus, & Altissiodorensis relati à D. Thoma *in 1. distinct. 15. quæst. 3. art. 1. in corpore*. Quibus adhæsit Durandus *in eadem distinctione quæst. 3. num. 11*. Et plures Recentiores eidem sententiæ adhæret, quæ, vt ait D. Thomas, parum à prima discedit. Nec enim primæ solutionis Authores negabunt, missione sic accepta Filium à se ipso, & à Spiritu Sancto mitti, cum negare nequeant, quod Filius se ipsum det, & quod Spiritus Sanctus det Filium.

32 *Tertia.* Et quidem in hac sententia plures, grauesque difficultates vitantur, qua propter illi esset standum, nisi in contrarium obstaret authoritas Augustini, & modus quo alij Patres loquuntur, vt ait D. Thomas *in 1. distinct. 15. quæst. 3. art. 1. in corpore*. Et ideò alij, quos suppresso nomine refert D. Thomas, vbi proximè, docuere Filium, non solum ratione humanitatis, sed etiam vt est persona diuina, propriè mitti ab Spiritu Sancto, etsi ab illo non procedat, & etiam mitti à se ipso, quibus standum esse docuit ibi Angelicus Doctor, motus præcipuè authoritate Augustini. Quam sententiam tenet Magister Sententiarum *in 1. dist. 15.* Bonauentura *ibidem part. 1. quæst. 2. & 4.* Scotus *distinct. 14. quæst. 1.* Et Gabriel *quæst. 1.* Capreolus *quæst. 1. art. 2.* Ferrara 4. *Contra gentes cap. 23.* Eandem sententiam tenet Angelicus Doctor *in hac quæst. art. 8.* vbi Caietanus, Bañez, Serra, & Patres Salmanticenses *tract. 6. disp. 19. dub. 2.*

M. Sent. Bonau. Scotus. Gabriel. Ferrara. D. Thom. Caietan. Banez. Serra. Salmant.

Hanc sententiam explicat Caietanus, duplicem significationem huius nominis *missio* distinguens, vnam primariam, secundum quam significat processionem missi à mittente secundum se, & secundum nouum modum essendi; aliam secundariam, secundum quam significat processionem missi secundum se ab aliquo, & secundum nouum modum essendi à mittente. Iuxta primam significationem, quæ potior est, & proprijssima, nulla persona mittitur nisi ab ea, à qua procedit, iuxta secundam, quæ minus præcipua est, etsi propria, mittitur persona diuina ab ea, à qua non procedit; & sic Filius dicitur à Spiritu Sancto missus, & etiam se ipsum mittere.

33 *Explicat. Caietani.*

34 Quam doctrinam sequutus est Ferrara 4. Contra Gentes cap. 23. versu, *sed occurrit dubium*, addens, quod mitti in secunda acceptione non includit, produci formaliter, & in recto, sed materialiter, & in obliquo, non enim sic mitti, formaliter est produci, sed personam ab alio productam aliquo nouo modo fieri, & ideò ista consequentia non valet: *Mitti includit produci: ergo mittere includit producere; & consequenter oportet vt persona mittens producat personam missam*, quia vt consequentia facta esset bona, oportebat vt mitti formaliter importaret produci, & in illo consisteret. Et quia mitti in secunda acceptione non consistit formaliter, & in recto in produci, sed in hoc, quod persona producta fiat aliquo modo nouo; fit consequens, quod persona producta mitti possit ab ea, à qua secundum se non procedit, sed solum secundum effectum ratione cuius acquirit nouum illum modum essendi.

35 *Fundamentum Caiet. & Ferraræ est modus loquendi PP.* Quod si Caietano, & Ferrariensi objiciatur duplicem istam significationem missionis, sine fundamento confingi. Respondebunt negando antecedens, sed cum enim nominum significatio ex vsu sapientium, & præcipuè Patrum habeatur, & Patres, iuxta D. Thomam supra, communiter asserant Filium à Spiritu Sancto mitti, quod subsistere non potest, si missio solum significet processionem missi à mittente, & nouum modum essendi; fit consequens, vt missioni sit attribuenda alia significatio, secundum quam doctrina Patrum possit verificari.

36 *Standum esse huic modo dicendi, prob. 1.* Et quidem standum esse huic tertio modo dicendi; vt monet D. Thomas *loco vbi supra allegato*, probatur testimonijs adductis, quæ licet possint de Christo ratione humanitatis explicari, posse tamen, & debere etiam explicari de Christo, quatenus persona diuina, probo primo: nam Diuus Thomas loco ex sententiarijs relato docet, Patres ita communiter loqui, nempè asserendo, quod Filius vt persona diuina mittitur à Spiritu Sancto, de qua propositione loquebatur D. Thomas; sed modus iste communis loquendi Patrum, in illis testimonijs fundatur: ergo iuxta D. Thomam, Patres ista testimonia accipiunt de Christo vt persona diuina.

37 *Secundo.* Secundo: nam Augustinus explicat illa testimonia de missione Filijs in carnem; sed hæc missio non est Christi vt hominis; cum sit missus vt esset homo; sed Christi est diuina persona: ergo iuxta Augustinum accipienda sunt de missione Christi, prout est persona diuina. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur ex Augustino *lib. 2. de Trinitate cap. 5.* vbi explicans verba Pauli ad Galatas 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*, hæc verba subiecit: *Cum itaque ait, misit Deus Filium suum factum ex muliere, satis ostendit, eo ipso missum Filium, quo factus est ex muliere: quod ergo de Deo natus est, in hoc mundo erat, quod autem de MARIA natus est, & in hunc mundum missus aduenit; proinde mitti à Patre, sine Spiritu suo non potuit, non solum quia intelligitur Pater, cum eum misit, idest, fecit ex fæmina, non vtique sine Spiritu suo fecisse.* Et statim subiunxit: *Quamquam, & apud Isaiam cap. 48. ipse Christus intelligitur de aduentu suo futuro dicere: & nunc Dominus misit me, & Spiritus eius.* Et addit: *fortasse aliquis cogat vt dicamus etiam à se ipso missum esse Filium, quia ille MARIÆ conceptus, & partus, operatio Trinitatis est, qua creante, omnia creantur*: ergo iuxta Augustinum, verba assignata Isaiæ accipienda sunt de missione Christi vt sit homo, quæ non conuenit illi ratione humanitatis, vt persona diuina, & de hac missione ait non solum à Patre mitti, sed etiam à se ipso, & à Spiritu Sancto; eo quod MARIÆ conceptus, & partus, in quo hæc missio consistit, à tota Trinitate causatur. Ex quo discursu patet, ita argumentatum esse Augustinum: eo ipso missus est Filius, quo factus est ex muliere; sed non solum à Patre, sed etiam à se, & à Spiritu Sancto factus est ex muliere. *Nam MARIÆ conceptus, & partus operatio Trinitatis est, qua creante, omnia creantur*: ergo est missus non solum à Patre, sed etiam à se ipso, & à Spiritu Sancto. Quæ ratio est ipsissima, quam tradit D. Thomas *in 1. dist. 15. quæst. 3. art. 1. in corpore*.

38 *Ratio Aug. & D. Tho.* Et ad hanc formam reducitur: faciens missionem personæ, propriè dicitur mittere illam; sed non solum Pater, sed etiam Spiritus Sanctus, & Filius, faciunt missionem Filij: ergo non solum Pater, sed etiam Spiritus Sanctus, & Filius dicuntur propriè mittere Filium. Consequentia est bona, minor videtur certa: nam mittere aliquam personam est facere illam vt missum; sed facere missionem personæ, est facere personam vt missam, sicut facere in corpore albedinem, est facere corpus album: ergo faciens missionem personæ, propriè dicitur mittere illam. Minor autem probatur: vt enim coniunctum ex pluribus, propriè ab aliquo efficiatur, non est necessarium quod efficiat omnia, ex quibus coniunctum constat, etsi omnia existere debeant, vt tale coniunctum existat, vt constat in coniuncto ex albedine, & corpore, ad cuius existentiam, corporis, & albedinis existentia requiritur; vt tamen propriè ab aliquo agente fiat, non est necessarium quod ab illo fiat corpus, sed sufficit quod faciat albedinem.

39 *Alio exemplo comprobatur.* Constat etiam in homine, ad cuius existentiam requiritur, quod existant materia, forma & vnio, & tamen vnus homo propriè generatur ab alio, à quo, nec materia, nec forma, sed solum illarum vnio causatur; sed missio personæ diuinæ non consistit adæquatè in processione, qua ab alia persona procedit, sed in coniuncto ex illa, & ex nouo modo essendi, vt fatentur communiter Theologi, & ex dicendis amplius constabit: ergo vt ista missio fiat ab alia persona, non est necessarium, quod processio sit ab illa, sed sufficit, quod efficiat nouum modum essendi in creatura; sed licet processio Filij non sit à se, nec ab Spiritu Sancto, nouus tamen modus essendi, vel in humanitate per incarnationem, vel in anima iusti per gratiam, à Filio, & Spiritu Sancto effectiuè procedit: ergo non solus Pater, à quo Filius generatur, sed etiam Filius, & Spiritus Sanctus faciunt missionem, qua Filius mittitur vt persona diuina; & consequenter propriè dicitur Spiritum Sanctum mittere Filium, & quod Filius mittat se ipsum, licet nec à se, nec à Spiritu Sancto procedat.

40 *Resp. 3. arg. negando sequelam.* Et ex his ad tertium argumentum respondeo negando sequelam. Ad primam probationem dicatur, quod sicut de ratione missionis est processio, ita de ratione missi esse; quod procedat; processio autem non est de ratione missionis vt illam adæquatè constituens, sed solum inadæquatè, simul cum illa ingrediente nouo modo essendi in creatura; ac proinde missum non consistit adæquatè in hoc, quod ab alio procedat, sed coniuncto ex processione ab alio, & nouo modo essendi. Et quia hoc coniunctum potest ratione vnius partis effici à persona, à qua missam non procedit, quod sufficit vt totum coniunctum efficiatur; fit consequens, vt quamuis sit de ratione personæ missæ procedere, mitti possit ab ea, à qua non procedit.

Ad 1. prob. occurritur.

41 *Nō obstat quod mittens, & missum dicantur correlatiuè.* Nec obstat huic doctrinæ, quod mittens, & missum dicantur correlatiuè, vt enim docet D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 3. artic. 1. in corpore: *Quando aliquod compositum prædicatur de aliquo secundum fieri, diuersimodè se habet in faciente, & in facto; quia ex parte facti, oportet, quod vtrumque prædicatur secundum esse; etsi non vtrumque secundum fieri, vt si dicam, iste est factus homo albus, oportet enim esse hominem, & esse album, non autem oportet, quod fiat homo, sed sufficit, quod fiat album. Ex parte autem facientis; quia faciens non refertur ad factum, nisi secundum id, quod fit in ipso, sufficit, quod faciens dicatur facere alterum tantum*: quia ergo in Filio, v. g. missio facit Spiritus Sanctus nouum modum essendi in creatura rationali per gratiam, ex quo simul cum processione à Patre, illius missio constat; fit consequens, vt dicatur mittens illum, quamuis vt missus sit, requiratur vtrumque, & non vtrumque, sed vnum tantum à Spiritu Sancto fit, nec secundum vtrumque ad Spiritum Sanctum refertur, sed solum secundum vnum illorum, ex quibus constat vt missus.

42 *Ad 2. prob.* Ad secundam, distinguo antecedens: significant idem adæquatè, nego antecedens: adæquatè, vel inadæquatè, concedo antecedens, & nego consequentiam: missio namque passiua significat totum, quod est de ratione illius quoad esse; ad esse autem

tem missionis vtrumque requiritur; processio nempè ab aliquo, & nouus modus essendi, & ideò vtrumque significat: missio autem actiua non constituat mittens, & mittens significetur vt efficiens missionem, non refertur ad missionem passiuam, secundum id, quod a mittente fit in illa, & quia Spiritus Sanctus non principiat personam Filij, sed solum effectum: fit consequens, vt missio actiua Spiritus Sancti non significet actiuam processionem Filij, sed solum efficientiam actiuam noui modi essendi Filij in creatura, ex quo simul cum processione à Patre illius missio passiua consurgit. Missio autem actiua, qua Pater mittit Filium, quia per illam persona Filij producitur, & etiam nouus modus essendi, ad vtrumque refertur, & significat adæquatè idem, quod significat missio passiua Filij, cum differentia solum penès actiuè, & passiuè; hoc autem non est de ratione missionis vt sic, quia non est de ratione illius vt efficiat totum, quod est de ratione missionis passiuæ quoad esse, sed sufficit, quod efficiat aliquid ingrediens ad illius constitutionem.

43 *Contra istam resolutionē opponit Durandus 1.* Sed contra hanc resolutionem opponit Durandus primo: missum sub ratione missi importat originem passiuam; sed missum vt missum non se habet passiuè, nisi admittentem: ergo missum in diuinis trahit à mittente originem; & consequenter non potest persona diuina mitti, nisi ab ea, à qua procedit. Quod amplius confirmat: non enim potest pertinere ad missionem; sed illud à quo est persona missa, non est creatura, ad quam mittitur, nec effectus in ea causatus, nec ipsa persona missa; quia non est à se ipsa: præterea hæc autem non est aliquid, nisi mittens: ergo oportet personam missam esse à persona mittente.

44 *Secundo.* Secundo, si arguit, illa est bona consequentia secundum omnes: *Persona diuina mittitur: ergo ipsa originatur*; missio namque non potest saluare sine ratione originis. Vnde secundum Augustinum lib. 2. de Trinitate cap. 5. *Solus Pater numquam legitur missus*, quia non originatur: ergo similiter bona consequentia est: *Persona mittit: ergo ipsa aliam ex se originat*, sicut enim mitti respicit illum à quo est: ita mittere respicit illum, qui est ab eo; sed Spiritus Sanctus non originat ex se aliquam personam diuinam: ergo nec illam potest mittere, & eadem ratione nulla diuina persona potest mittere se ipsam, quia nulla potest se ipsam originare.

45 *Tertio.* Tertio: nam de ratione missi in creaturis, & in Deo est authoritate, aut virtute alterius aliquid dicere, vel facere; sed in creaturis missum non habet authoritatem, vel virtutem, nisi à mittente: ergo nec in diuinis; sed nihil in diuinis recipitur, nisi per originem: ergo oportet personam missam originatam esse à mittente.

Denique. Denique: nam missio, & processio temporalis sunt penitus idem; sed nulli personæ diuinæ competit procedere à se temporaliter: ergo nec mitti.

46 *Resp. ad 1.* Respondeo ad primam, concessis maiori, & minori distinguendo consequens: ab aliquo mittente, concedo consequentiam: ab omni mittente, nego consequentiam; cum enim præter originem inadæquatè constituentem personam missam, in ratione missæ, ingrediatur illius constitutionem, esse in aliquo nouo modo; & vt coniunctum fiat, sufficiat fieri secundum aliquam partem; fit consequens, vt quamuis missum debeat originari ab aliquo mittente, non tamen oporteat vt ab omni mittente originetur, sed possit mitti ab eo à quo non procedit secundum esse, per hoc, quod ab illo efficiatur secundum nouum modum essendi.

47 *Ad conf.* Et ex his ad confirmationem constat solutio, concessis maiori, & minori distinguendo consequens: oportet personam missam esse ab aliqua persona mittente, concedo consequentiam: oportet, quod sit secundum suum esse ab omni persona mittente, nego consequentiam; cum enim missum non constituatur per originem adæquatè, sed insuper constituatur per nouum modum essendi, licet persona, à qua missum procedit ad missionem pertineat, non tamen illa sola, sed etiam pertinet ad missionem persona, à qua efficitur nouus modus essendi, etsi ab illa non procedat persona secundum suum esse.

48 *Ad 2.* Ad secundam, concesso antecedenti, nego consequentiam, ob rationem supra ex D. Thoma assignata: quia nempè ad missionem, quoad esse requiruntur duo, scilicet processio, & nouus modus essendi; & consequenter vt persona mittatur, vtrumque debeat illi competere, vt tamen missio fieri dicatur ab aliquo, non requiritur, quod vtrumque ab eo fiat, sed sufficit ab illo effici secundum vnum illorum. Mittens autem significatur vt efficiens missionem; ac proinde vt aliquis mittens dicatur, non est necessarium vt ab illo sit processio missi secundum se, sed sufficit, quod sit ab illo secundum nouum modum essendi.

49 *Ad 3.* Ad tertiam, concessa prima consequentia, & minori subsumpta, distinguo consequens distinctione iam data: oportet personam missam originatam esse ab omni persona mittente, nego consequentiam: ab aliqua persona mittente concedo consequentiam. Et ratio habetur ex dictis; quia nempè licet requiratur in missio accipere auctoritatem ab aliquo, non tamen consistit in hoc adæquatè, esse missum, sed in superadditur nouus modus essendi; & quia istum potest causare ille, qui non dat authoritatem missu; fit vt illum mittere possit, qui non dat authoritatem, etsi ab aliquo mittente illam accipere, oporteat.

50 *Ad vlt.* Ad vltimam prætermissa maiori, nego minorem, vt enim docet D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 3. art. 1. in corpore ad finem: *Quia processio temporalis ponit nouam habitudinem ad naturam, ad quam procedit, & omnis nouitas pertinet ad aliquam factionem, ideò etiam secundum processionem temporalem Spiritus Sanctus ens ab alio est, & existens nouo modo in aliquo, & sic sub eodem sensu concedetur, quod Spiritus Sanctus procedat à se temporaliter.* Notat autem D. Thomas minus propriè dici, Spiritum Sanctum procedere à se, quam mitti à se, cuius ratio est: nam processio non dicit positiuè nouitatem essendi, nec positiuè designat terminum temporalem, bene tamen missio, qua de causa processio dicitur in diuinis, & æternaliter, & temporaliter, missio autem solum dicitur temporaliter.

51 *Contra dicta obijcies 1.* Sed contra hucusque dicta objiciet aliquis primo: nam ex illis sequitur, Filium diuinum ab æterno mitti à Patre; consequens est falsum: ergo & doctrina à Nobis tradita. Probatur sequela: diximus namque cum Angelico Doctore, coniunctum aliquod effici à quocumque efficiente aliquam illius partem, & quia missio Filij est coniunctum constans ex processione æterna, & ex nouo modo essendi in creatura, & hoc secundum ab Spiritu Sancto efficitur, fieri ab illo missionem Filij; ac proinde mitti ab illo: ergo efficiens, aut principians partem coniuncti ab æterno, efficit, vel principiat ab æterno coniunctum; sed Pater ab æterno principiat processionem Filij, ex qua, & ex nouo modo essendi in creatura missio Filij constituitur: ergo Pater ab æterno mittit Filium, si vera sunt, quæ docuimus.

Secundo. Secundo, quia nomen missionis translatum est ex humanis ad diuina; sed vnus homo non mittitur nisi ab eo à quo moraliter exit per imperium, vel consilium: ergo vna persona diuina non mittitur nisi ab ea, à qua exit physicè per æternam processionem.

52 *Conf. 1.* Quod amplius vrgetur primo: quod enim de ratione missionis diuinarum personarum sit processio personæ, quæ mittitur, non aliunde probatur, nisi quia de ratione missionis est exitus, & hoc ideo, quia in humanis missio importat exitum missi à mittente per imperium, vel consilium, sed missio in humanis taliter consistit in exitu missi à mittente, quod vnus homo non mittitur, nisi solum ab eo, à quo moraliter exit per imperium, vel consilium: ergo missio diuinarum personarum taliter debet in processione personæ missæ consistere, quod persona, quæ mittitur solum ab ea, à qua procedit, mittatur.

53 *Secundo.* Confirmatur, & vrgetur secundo: nam sequitur ex doctrina à Nobis tradita, seruum mittere se ipsum, & non solum mitti à Domino; sed hoc est falsum, & nunquam ab aliquo assertum: ergo doctrina tradita est falsa. Probatur sequela: ideo namque asserimus, Filium mittere se ipsum, quia licet à se non procedat, causat tamen effectum temporalem, ex quo, & processione à Patre, illius missio consurgit; sed quamuis seruus non exeat à se per imperium, causat tamen motum, & terminum, ex quibus, & exitu à Domino, illius missio componitur: ergo ex doctrina tradita sequitur, seruum mittere se ipsum, cum Domini mandatum exequitur.

54 *Resp. ad 1. replicā.* Respondeo ad primam replicam negando sequelam. Ad illius probationem distinguo antecedens: coniunctum efficitur ab efficiente aliquam illius partem vt alteri parti coniunctam, concedo antecedens: sine tali coniunctione, nego antecedens, & sub eadem distinctione primi consequentis, & minoris subsumptæ, nego secundam consequentiam; Pater namque non principiat ab æterno Filium, nec illius processionem passiuam, illam ab æterno coniungendo cum effectu temporali, & exequutiua productione illius, ex qua, & processione Filij missio passiua Filij conflatur. Et ideo non dicitur ab æterno Filium mittere; quia ad hoc erat necessarium vt processionem Filij principiaret ab æterno, & ab æterno illam cum nouo modo essendi coniungeret.

55 *Ad 2.* Ad secundam concessis maiori, & minori, nego consequentiam, sicut illa consequentia non tenet: *Nomen missioni, translatum est ex humanis ad diuina; sed in humanis missus non accipit esse à mittente: ergo in Deo persona missa non accipit esse à mittente.* Et similiter illa consequentia non valet. *Nomen missionis translatum est ex humanis ad diuina; sed in humanis ex vi exitus missi à mittente determinatur missus ad terminum missionis: ergo in diuinis persona missa ex vi processionis determinatur ad nouum modum essendi in creatura, in quo terminus missionis consistit.* Et ratio omnium est; quia licet nomen missionis translatum sit ex humanis ad diuina, missio tamen diuinarum personarum diuersæ rationis est à missione vnius hominis ab alio.

56 *Ad 1. confirm.* Et ex his ad primam confirmationem, concessis maiori, & minori, nego consequentiam: nam licet ad probandum ea, quæ ingrediuntur constitutionem missionis diuinarum personarum ex missione inter creaturas argumentum sumamus; quia tamen missio

missio diuinarum personarum diuersæ rationis est à missione exercita inter creaturas; ideò ex eo quod aliquid repugnet missioni vnius hominis ab alio, non licet argumentari, id etiam repugnare missioni vnius personæ diuinæ ab alia. Vnde vt superius instabam, ex eo quod missioni vnius hominis ab alio repugnet, quod per aliquid ingrediens illius constitutionem, homo missus accipiat esse à mittente, non licet argumentari, id etiam repugnare missioni vnius personæ ab alia persona; cum de facto generatio, per quam Filius accipit naturam à Patre, & omnem suam perfectionem, sit de intrinseca constitutione missionis, qua Filius à Patre mittitur.

57 *Ad 2.* Ad secundam confirmationem, nego sequelam. Ad illius probationem dicatur, de ratione mittentis esse Auctoritatem, vel supra personam, quæ mittitur, vel saltim super effectum connotatum à missione. Licet autem persona diuina à qua non procedit alia, non habeat auctoritatem supra personam, quæ mittitur, habet tamen auctoritatem perfectam super effectum, in ordine ad quem omnino æqualiter se habent; & ideò omnes personæ, mittentes denominantur. Seruus autem non habet auctoritatem supra se, nec super effectum in illius missione importatum, causat enim illum vt subordinatus domino, & nomine illius, ideoque licet efficiat effectum importatum in missione, non dicitur mittere se.

58 *Quod si hæc non placuerint, aliter respondericpotest.* Quod si hæc ob sui difficultatem non placuerint, poterimus cum Auctoribus secundæ, & tertiæ sententiæ occurrere tertio argumento, concedendo sequelam, & negando minorem, & testimonia Scripturæ, Augustinumque explicare de missione large accepta pro efficientia vnius ex ingredientibus missionis constitutionem, explicareque D. Thomam asserendo, fuisse vt commentatorem Magistri loquutum, eiusque sententiam explicando. Quæstione autem 43. *articulo* 8. vbi Diuus Thomas loquitur ex propria sententia, non docet personam diuinam mitti, proprie accepta missione, ab ea à qua non procedit, sed aliquo modo veritatem habere, posseque aliquomodo dici, ad quod sufficit, quod dicatur largè, & inadæquatè accepta missione.

59 *Rationi à nobis formatæ occurritur.* Ad rationem autem, qua tertium modum dicendi suadebamus, respondere possumus, efficientiam vnius partis ex ingredientibus missionis constitutionem sufficere vt persona illam efficiens, dicatur missionem efficere, non autem sufficit vt persona illam efficiens dicatur cum proprietate mittens; quia denominatio mittentis vltra efficientiam missionis denotat specialem modum efficiendi, nempè cum auctoritate, & quia inter diuinas personas non est alia Auctoritas nisi principij originantis; fit consequens, vt quamuis omnes personæ dicantur efficientes missionem, non omnes dicantur propriè mittentes, sed solum illæ à quibus aliæ procedunt: ac proinde solus Pater dicatur propriè mittere Filium, & solus Pater, & Filius dicuntur cum proprietate mittere Spiritum Sanctum; sicut Deus efficiens omnes formalitates actus meritorij creati, non dicitur merens, quia denominatio merentis præter efficientiam meriti denotat concursum subiectiuum in meritum, qui concursus non conuenit Deo.

60 *Si obijcias.* Si obijcias, testimonium Isaiæ accipitur ab Augustino de missione Christi in carnem; & consequenter de missione Christi prout est persona diuina; sed testimonia Scripturæ accipienda sunt in rigore, & proprietate sermonis: ergo Christus vt persona diuina propriè mittitur à Spiritu Sancto, à quo prout sic non procedit.

Resp. Respondendum est consequenter ad istum modum dicendi, minorem esse veram, nisi ex proprietate sermonis aliquod inconueniens sequatur, ex eo autem quod verba Isaiæ accipiantur in rigore de Christo vt persona diuina, sequi magnum inconueniens, quod nempè Filius à Spiritu Sancto procedat, & ideo loquendo de Christo vt Deo, non posse accipi in rigore, & proprietate sermonis.

§. IV.

Argumentis contra secundam partem conclusionis occurritur.

61 *Primum arg. cõtra secundam partem concl.* CONtra secundam partem conclusionis arguitur primo ex Gregorio *homilia* 26. *in Euangelia super caput* 20. Ioannis ad illa verba: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, vbi postquam prædicta verba explicuit de missione Christi in carnem, aliam explicationem subiecit, sic dicens: *Quamuis mitti etiam iuxta naturam diuinitatis possit intelligi, eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur: nam Sanctum quoque Spiritum, qui cum sit æqualis Patri, & Filio, non tamen incarnatus est, eisdem se Filius mittere perhibet dicens: cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre; si enim mitti, solummodo incarnari, deberet intelligi, Sanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquam incarnatus est, sed eius missio ipsa processio est, qua de Patre procedit, & Filio: sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & Filius non incongrue mitti dicitur, quia generatur:* ergo ex mente Gregorij, licet missio Filij in carnem non consistat adæquatè in generatione æterna, ratio tamen missionis abstrahit ab æterna, & temporali, & sic sumpta adæquatè in processione Filij à Patre saluatur. Probatur consequentia primo: nam docet, mitti Filium, non debere restringi ad hoc quod est incarnari, sed etiam posse accipi pro æterna generatione; eo quod etiam Spiritus Sanctus dicitur mitti, qui tamen incarnatus non est: ergo sentit missionem Filij dupliciter accipi posse, nempè promissione Filij in carnem, quæ temporalis est, & pro generatione æterna, qua mittitur secundum diuinitatem, & hanc adæquatè in processione æterna consistere. Secundo: nam de missione Spiritus Sancti ait, *quod eius missio ipsa processio est*, quæ verba satis indicant; missionem Spiritus Sancti in processione æterna solum consistere. Ex quo infert: *Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit, ita Filius non incongruè mitti dicitur, quia generatur*: ergo sentit Gregorius missionem Filij dupliciter accipi, scilicet pro incarnatione ex tempore, & pro generatione à Patre ab æterno, & in hac secunda acceptione adæquatè consistere in processione.

62 *Explica. Gregor.* Respondeo, verba illa Gregorij: *Eo enim à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur*, intelligenda esse non de missione actuali, sed de missione possibili, ita vt fiat iste sensus: *Eo ipso Filius missibilis à Patre constituitur, quo à Patre generatur*, vt explicat D. Thomas *quæst.* 43. *art.* 2. *ad* 1. illis verbis: *Quia ex hoc ipso Filius habet quod possit mitti, quod ab æterno genitus est*, quam explicationem tradidit secundo D. Thomas; quia primæ explicationi, quod nempe loquebatur Gregorius, *de temporali Filij generatione, non à Patre, sed à Matre*, non multum fidit.

63 *Prob. mẽti Greg. cõgruere.* Et quidem explicationem traditam menti Gregorij congruere, ex eo mihi suadetur: mens enim Gregorij erat, Filium non solum per incarnationem mitti, & incarnationem etsi ad missionem Filij sufficiat, non tamen esse necessariam vt missio Filij saluetur. Quod probat: *si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi, proculdubio Spiritus Sanctus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquam incarnatus est.* Quod autem incarnatio necessaria non sit, vt Filius mittatur, probat ex eo quod, *eo ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur*, ac si ita argumentaretur Gregorius: Filius eo ipso missibilis à Patre redditur, quo à Patre generatur; sed ex vi generationis æternæ non determinatur ad incarnationem, sed potest alios effectus causare, quibus illius processio à Patre manifestetur, in quo Filium mitti consistit: ergo Filium mitti non est solum incarnari, sed potest alijs modis, & medijs alijs effectibus contingere. Et sic explicata auctoritate Gregorij, neganda est consequentia, constatque ad vtramque probationem solutio.

64 *Secunda probatio consequẽtia cõfirmat nostram explicationem.* Imò secunda probatio explicationem nostram confirmat, quod probo: ait enim: *Sicut Spiritus mitti dicitur quia procedit, ita Filius mitti dicitur, quia generatur*; sed verba ista non possunt accipi de actuali missione Spiritus Sancti, sed de missibilitate, ita vt sensus fiat: *Spiritus Sanctus est missibilis, quia procedit*: ergo pariter Filius non constituitur, ex mente Gregorij, actu missus per æternam generationem, sed solum missibilis, quia nempè ex illa habet quod possit mitti. Probatur minor: loquitur enim Gregorius de missione Spiritus Sancti, quam probat ex illis verbis Christi ad discipulos suos: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre*; sed hæc missio temporalis est; & consequenter non potest in processione æterna adæquatè consistere; nec potest dici Spiritus Sanctus hac missione mitti actu, quia procedit, sed solum quod missibilis æterna processione constituatur: ergo cum docet Gregorius mitti Spiritum Sanctum, quia procedit, non loquitur de missione actuali, sed de missione possibili; ita vt sensus sit, Spiritum Sanctum missibile per processionem æternam constitui, non autem quod per illam missus actu constituatur.

65 *Arg. 2.* Secundo arguitur: nam Diuus Thomas *quæst.* 43. *art.* 1. *in corpore*, præmissis tribus modis processionis, vel exitus missi à mittente, videlicet, per imperium, sicut dominus mittit seruum, per consilium, & secundum originem, vt si dicatur, quod flos mittatur ab arbore, docet personis diuinis solum hoc modo vltimo conuenire exitum à persona mittente, videlicet per originem; sed emissio florum ab arbore adæquatè consistit in emanatione, aut productione floris ab illo: ergo iuxta Diuum Thomam missio diuinarum personarum adæquatè in processione consistit.

66 *Resp.* Respondeo, concessa maiori, & minori, negando consequentiam: nam D. Thomas duo in missione distinxit, nempè exitum à mittente, & tendentiam ad aliquem terminum. Missionem diuinarum personarum non comparauit emissionis floris ab arbore quantum ad vtrumque, sed solum quantum ad modum exitus, quia persona missa in diuinis non exit moralitèr à persona mittente, sed physicè ab illa procedit; ac proinde ex eo quod emissio flores ab arbore adæquatè in exitu ab illa consistat, non licet inferre missionem diuinarum personarum adæquatè consistere in processione.

67 *Si obijcias.* Si dicas: productio floris ab arbore est missio, & tamen adæquatè in productione floris consistit: ergo etiam missio diuinarum persona-

personarum adæquatè in illarum productione consistit. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: si namque exitus floris ab arbore missio non esset, ineptè D. Thomas exemplo missionis floris ab arbore vteretur ad explicandum exitum, in quo missio personarum consistit; sed hoc asserendum non est: ergo nec est negandum in exitu florem ab arbore rationem missionis saluari.

68 *Resp.* Respondeo negando maiorem: missio namque respicit tria, scilicet personam mittentem, personam missam, & nouum aliquem terminum. In exitu autem florum ab arbore, solum dantur arbor emittens, & flores emissæ; ac proinde non est missio. Vnde D. Thomas non missionem, sed emissionem illum exitum appellat; emissio namque solum dicit ordinem ad principium emittens, & effectum emissum, quæ in emanatione florum ab arbore reperiuntur, missio autem præter hæc addit ordinem ad nouum terminum mediante missione acquisitum. Nec sequitur D. Thomam inepto exemplo vsum fuisse ad explicandam missionem diuinarum personarum; non enim vsus fuit illo ad explicandam adæquatam rationem missionis, sed solum rationem inadæquatam, nempè modum exitus, missionis diuinarum personarum conuenientem, qui non cum per imperium, vel consilium, sed per originem. Ad hoc autem explicandum accommodatissimo exemplo vsus fuit: flores enim verè exeunt ab arbore, quamuis non moralitèr, sed physicè exeant ab illa; nec ex defectu exitus emanatio florum deficit à ratione missionis, sed ex alijs capitibus. Vt ergo D. Thomas explicaret quomodo persona diuina missa, exeat à persona mittente sine imperio, & sine consilio, per hoc solum quod ab illa procedat, accommodatissimo exemplo fuit vsus.

69 *Denique arg.* Denique arguitur: nam missio diuinarum personarum est aliquid reale, vtpotè realitèr in rerum natura existens, & realem effectum causans; sed habitudo personæ diuinæ ad terminum de nouo acquisitum non est realis, sed rationis; Deus enim ad creaturas non potest reali relatione referri, vt docet D. Thomas *in hac 1. part. supra q. 13. art. 7.* & cum illo Theologi communiter: ergo missio diuinarum personarum non potest in habitudine prædicta consistere; & consequenter adæquatè consistit in æterna processione.

70 *Aliquorū solutio reijcitur.* Huic argumento, qui docent ideas diuinas per respectus ideales, qui sunt aliquid rationis compleri, & ratione illorum, ideas diuinas multiplicari, non recusabunt, id etiam de missionem diuinarum personarum docere; si namque realitas idearum non obstat, vt per respectu rationis compleantur, & per illas multiplicentur: nec realitas missionis obstabit, vt per habitudinem rationis compleatur, vel constituatur. Nos autem non possumus huic existimationi assentiri cum *tomo 2. disp. 43.* sententiam illam de constitutione idearum per respectum rationis, falsam reputauerimus, sicut aliam sententiam similem de constitutione decreti liberi Dei per respectum rationis in eodem tomo *disput. 48.* falsam censuimus, & vt talem fusè reijcimus. Et exinde à paritate probatur: non posse missionem diuinarum personarum in habitudine rationis ad nouum terminum consistere, nec per illum constitui, aut compleri: si namque diuinis ideis, & diuino decreto repugnat constitui, aut compleri per entitatem, aut respectum rationis, vt locis allegatis monstrauimus, repugnat etiam missioni diuinarum personarum compleri, aut constitui per rationis habitudinem.

71 *Si resp.* Si fortè aliquis respondeat, disparem esse rationem: nam ideæ, & decreta libera conueniunt Deo ab æterno, & quia intellectus creatus, qui solus potest entia rationis formare, ab æterno non existit, fit vt non possint per respectus rationis constitui, nec per illos compleri. Missio autem diuinarum personarum est temporalis, ideoque non repugnat per habitudinem rationis formandam per intellectum humanum in tempore existentem compleri. *Contra.* Obstat contra hanc euasionem: nam licet missio temporalis sit, ac proinde ex isto capite non repugnet illi constitui per respectum dependentem ab intellectu creato, non ab æterno, sed in tempore existente, repugnat tamen ex alio; quia nempè, vt persona diuina mittatur, non dependet à consideratione nostri intellectus; sed non stat personam diuinam mitti non existente missione: ergo existentia missionis non potest dependere à consideratione nostri intellectus; & consequenter nec potest per habitudinem rationis ab illo dependentem constitui.

72 *Traditur vera solutio.* Quare aliter est argumento facto occurrendum: nomine habitudinis non accipere Diuum Thomam respectum rationis secundum esse formale qualiter ab intellectu nostro vt illam confingente dependet, sed pro fundamento illius, quod in se est entitas realis absoluta, à Nobis tamen ad instar habitudinis concipitur, qualiter *tomo 2. disp 43.* explicuimus Angelicum Praeceptorem docentem, ideas diuinas compleri per respectum imitabilitatis à creaturis. Et *disput 48.* eodem modo explicuimus aliquos ex Antiquis Thomistis asserentes, decretum liberum Dei constitui per respectum rationis. In explicando autem fundamento habitudinis rationis, quam missio ad terminum creatum importat, non est vna omnium sententia. Quidam dicunt esse diuinum decretum. Alij esse effectum de nouo causatum à Deo in creatura, ad quam persona diuina mittitur.

Sed neutrum subsistere potest. Non primum: nam decretum Dei est æternum, Deumque ab æterno decernentem denominat. Missio autem est temporalis, & in tempore denominat personam diuinam missam: ergo fundamentum habitudinis rationis, in quo missio diuinarum personarum consistit, non est liberum decretum. Quod autem in effectu in creatura causato non consistat fundamentum prædictæ habitudinis probatur: nam persona diuina mittitur quatenus in nobis causat donum gratiæ habitualis, ratione cuius in nobis dicitur inhabitare, & à nobis dicitur haberi; & consequenter missio constituit personam missam causantem prædictum donum, quod est terminus missionis; sed causa in ratione causantis, non potest per effectum à se causatum constitui, cum sit prior illo; aliàs effectus à se ipso causaretur, quod implicat. ergo fundamentum habitudinis rationis, quam ad terminum in creatura causatum importat missio diuinarum personarum, non est effectus, vel terminus de nouo in creatura productus, sed est actio exequutiua formaliter immanens, & virtualiter transiens, per quam effectum illum persona diuina producit, quæ licet sit ab æterno entitatiuè, non tamen est denominatiuè ab æterno, sed in tempore personam diuinam denominat actu causantem. In quo autem actio Dei exequutiua consistat, an scilicet in actu intellectus, an in actu voluntatis, an in actu virtualiter distincto ab actibus intellectus, & voluntatis, explicuimus *supra tom. 1. tract. 3. disp. 32. §. vltimo*, vbi esse indistinctum virtualiter ab actu scientiæ practicæ Dei verius censuimus. Consistit ergo missio diuinarum personarum in processione æterna, & actione exequutiua, per quam donum creatum à persona missa causatur. Et quia hæc actio, quamuis in re sit absoluta, à Nobis tamen vt respectiua cognoscitur, ideo per habitudinem ad terminum temporalem adiunctam processioni æternæ, missio diuinarum personarum à D. Thoma explicatur, & diffinitur. 73 *Fundamentum respectus non est decretum æternum, nec effectus causatus in tempore.* 74 *Explicatur fūdamentum.*

§. V.

Explicatur modus, quo istæ habitudines ingrediuntur constitutionem missionis.

Secunda Conclusio: *Vtraque habitudo directè importatur in missione, & vtraque magis, aut minus principaliter secundum diuersas considerationes.* Prima pars conclusionis probatur primo ex D. Thoma *in præsenti quæst 43. art. 2. in corpore* illis verbis: *In his, quæ important originem diuinarum personarum, est quadam differentia attendenda, quædam enim in sui significatione important solum habitudinem ad principium, vt processio, & exitus. Quædam vero cum habitudine ad principium determinant processionis terminum: quorum quædam determinant terminum æternum, sicut generatio, & spiratio: quædam vero nam habitudine ad principium determinant terminum temporalem, sicut missio, & datio.* Ex quibus verbis tale argumentum formatur: iuxta D. Thomas sicut spiratio, & generatio dicunt habitudinem ad principium, & ad terminum æternum: ita missio cum habitudine ad principium importat habitudinem ad terminum temporalem; sed generatio, & spiratio directè important vtramque habitudinem, vt ex mox dicendis constabit: ergo vtraque habitudo importatur directè in missione. 75 *Prima pars conclusionis prob. 1.*

Quod insinuari videtur Ioannis 16. illis verbis: *Exiui ad Patrem, & veni in mundum*, quibus Christus suam missionem explicuit per exitum æternum à Patre, & aduentum temporalem in mundum, vtrumque sua propositione directè explicando. Confirmatur ex D. Thomas *in præsenti quæst. 43 art. 5. in corpore*, illis verbis: *Mitti personam diuinam ad aliquem per inuisibilem gratiam, significat nouum modum inhabitandi illius personæ, & originem eius ab alia.* Quibus verbis vtraque habitudo directè explicatur: ergo vtraque significatur directè hoc nomine *missio personæ diuinæ*, & consequenter vtraque directè ingreditur constitutionem missionis. 76 *Confir.*

Secundo probatur: nam missio sumitur, vel actiuè, vel passiuè; sed vtroque modo sumpta importat directè vtramque habitudinem: ergo vtraque ista habitudo importatur directè in missione. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: actio namque directè respicit principium, & terminum, etsi à principio speciem sumat quatenus actio; passio etiam directè respicit terminum, & principium, quamuis specificetur à termino, vel subiecto; sed missio actiuè sumpta, significatur vt actio, passiuè accepta significatur vt passio: ergo in nomine missionis importatur vtraque habitudo directè. Quod amplius vrgetur: missio namque significatur, vt motus *quo* persona missa egreditur à mittente in ordine ad aliquem terminum; sed licet motus specificetur à termino *ad quem*, directè respicit terminum *à quo*: ergo missio directè respicit principium *à quo* exit, & terminum ad quem tendit. 77 *Prob. 2.*

Secundam conclusionis partem probo hac ratione: nam id, quod importatur vt differentia determinans, constituens, & distinguens, 78 *Secunda pars conclusionis probatur.*

stinguens, principalius importatur, eo quod ingreditur vt materia determinabilis: sed istæ habitudines sic comparantur, vt vtraque sit determinans, & distinguens, & vtraque est per alteram determinabilis: ergo vtraque magis principaliter, & vtraque minus principaliter importatur in missione secundum diuersas considerationes. Consequentia est bona. Maior videtur certa: nam differentia constituens, & distinguens gerit munus formæ: determinabile autem vt materia se habet: ergo quod importatur vt determinans, & distinguens principalius importatur, eo quod ingreditur vt determinabile, & distinguibile. Minor autem probatur: nam missio Filij, v. g. est quid distinctum ab illius æterna generatione, cum hæc æterna sit, missio autem sit temporalis; distinguitur etiam ad aduentu diuinæ personæ, cum Patri aduentus conueniat, cui tamen non conuenit missio; sed à generatione distinguitur per habitudinem ad terminum, & ab aduentu solum distinguitur per habitudinem exitus, processionisque à principio: ergo hæc habitudo determinat habitudinem ad effectum, & illam ab aduentu distinguit, & in ratione missionis constituit. Et similiter habitudo ad terminum temporalem, determinat habitudinem ad principium, illam à generatione distinguit, & constituit in ratione missionis; & consequenter vtraque principalis importatur, & minus principaliter secundum diuersas considerationes.

79 *Conf. 1.* Quod amplius vrgetur ad hominem contra Durandum, qui *in is dist. 15. quæst. 2. num. 8.* probat id, quod est in missione essentiale principalius importari, illo quod est essentiale completur in ratione missionis. Ex quo infert se habere vt formale id, quod essentiale est, notionale autem vt materiale. Quod autem notionale per essentiale compleatur, probat ex Parente August. 10. de Trinitate, asserente, quod Filius non eo quod genitus, est à Patre missus, sed vel ex eo quod visibilis apparuit, vel ex eo quod mentem alicuius sanctificat, sanctificatio autem mentis est quoddam essentiale, cum sit à tota Trinitate. Tunc sic, sed Filius non eo solum dicitur missus, quia mentem sanctificat, in quo importatur habitudo ad terminum, cum Pater mentem sanctificet, & tamen missus non sit, sed quia taliter sanctificat, nempè vt ab alio procedens, in quo importatur habitudo ad principium ergo notionale in habitudine ad principium consistens, complet, & determinat essentiale consistens in habitudine ad terminum; & consequenter si essentiale, quia notionale determinat, principalius importatur, habitudo etiam ad principium, quæ notionalis est, principalius debet importari.

80 *Conf. 2.* Confirmatur, & vrgetur secundo ad hominem contra quosdam Recentiores Thomistas asserentes, principalius importari in missione effectum temporalem, vel habitudinem ad illum, quam processio, & habitudo ad principium; idque probantes, ex eo quod missio personarum est libera; processio autem personarum est necessaria, sed missio personarum est notionalis, cum non sit communis tribus personis, non enim conuenit Patri; temporalis autem effectus, & habitudo ad illum non sunt aliquod notionale, cum tribus personis conueniant; omnes enim veniunt ad nos cum infunditur gratia iustificans, eo quod ab omnibus vna indiuisibili operatione causatur: ergo processio, quæ notionalis est, principalius in missione importatur. Maior continet Recentiorum doctrinam. Minor est certa, & consequentia patet à paritate rationis: nam si quia missio est libera, formalitas libera, quæ inuenitur in illa, illamque constituens liberam, principalius importatur in illa quam processio, quæ non libera, sed necessaria est, cur ex eo quod missio notionalis sit, non debet principalius importare prædicatum notionale, per quod notionalis constituitur, quam prædicatum commune, quod notionale non est.

§. VI.

Argumentis in contrarium occurritur.

81 *Arg. 1. contra vtramque partem.* Contra vtramque partem nostræ conclusionis videtur stare Angelicus Præceptor *in 1. distinct. 15. quæst. vnica art. 2. in corpore*, illis verbis: *Quidam dicunt, quod missio in diuinis significat, quod notionale est. Alij autem dicunt, quod principalius significat quod essentiale est, & hoc videtur verius, quia missio non ponit exitum nisi à mittente secundum esse, vt patet de seruo misso à Domino; sed importat solum quantum ad aliquem effectum auctoritatem mittentis respectu missi; sed quia in diuinis non potest auctoritas in mittente esse, nisi quatenus missus procedit ab eo, ideo ex consequenti significat, quod notionale est.* Ex quibus verbis contra vtramque nostræ conclusionis partem arguitur: etenim habitudo, quam missio dicit ad principium, est notionalis: habitudo autem missionis ad terminum est essentialis, idest communis; sed iuxta Diui Thomæ id quod essentiale est principalius in missione importatur, eo quod est notionale, & hoc ex consequenti in missione importatur: ergo falsum est, quod in prima parte conclusionis asserimus, nempè vtramque habitudinem directè importari in missione. Et quod in secunda parte eiusdem conclusionis asserimus, nempè vtramque habitudinem principalius importari secundum diuersas considerationes.

Respondeo primo ex supra dictis *n. 34.* ex Caietano, & Ferrara, *missionem* duplicem significationem habere, vnam per se primo intentam, aliam secundariam, & minus principalem, iuxta primam significat directè processionem personæ missæ, & habitudinē ad effectum temporalem, & iuxta illam processit nostra conclusio. 82 *Resp. 1.* Verba autem D. Thomæ in contrarium adducta accipienda sunt de missione in secunda, & minus principali significatione: sic enim accepta non significat de formali processionem personæ missæ à mittente, nec habitudinem ad principium, sed nouum modum essendi, vel habitudinem ad illum significat de formali, & directè: processionem autem secundum esse personæ missæ à mittente indirectè, in obliquo, & materialiter. Ideò autem D. Tho. loco allegato primariæ significationis non meminit, sed significationis secundariæ, & minus principalis, quia hæc intento D. Thomæ seruiebat, quod erat explicare sententiam Magistri asserentis, personam procedentem mitti ab ea, à qua non procedit.

Sed dices: D. Thomas verbis allegatis se opponit auctoribus asserentibus, missionem principalius significare, id quod notionale, est nempè habitudinem procedentis ad principium à quo procedit, verius iudicans, quod alij asserebant, nempè significare principalius, id quod essentiale est, nempè nouum modum essendi in creatura, & habitudinem ad effectum temporalem; at si attenta prima significatione importatur principalius, vel æquè principaliter notionale, non deberet acquiescere Authoribus secundæ sententiæ, illam iudicans veriorem, sed potius Authoribus primam sententiam tenentibus; cum de nominibus absolutè sit loquendum iuxta primam, & præcipuam significationem, qua attenta, verum est, quod Authores primæ sententiæ asserebant: ergo nostra interpretatio menti D. Thomæ aduersatur. 83 *Obijcies.*

Respondeo, Authores primæ sententiæ, quibus D. Thomas se opponit, non docuisse *missionem* solum in præcipua significatione importare principalius notionale, quam essentiale, & commune, sed in omni significatione non admittentes aliam significationem, iuxta quam de formali, & magis principaliter importatur in missione id, quod essentiale est. Et in hoc sensu illorum sententiam vt minus veram impugnauit D. Thomas præferens, & veriorem iudicans secundam sententiam, in qua illa duplex significatio distinguitur, in quarum vna habitudo ad effectum temporalem, quæ communis est, de formali, directè, & magis principaliter importatur in missione. 84 *Resp.*

Respondeo secundo, loqui D. Thomas de eo, quod essentiale est in missione considerato, prout determinat notionale, illudque in ratione missionis constituit, & à non missione distinguit; sic autem verum est in missione principalius importari, quam notionale, quod in hac consideratione vt materiale importatur. Per hoc autem non excluditur, quod notionale sumptum vt determinat essentiale, illudque trahit ad esse missionis, & à non missione distinguit, principalius importetur, quam illud, quod est essentiale: imò potius hoc ex illo infertur; si nãque quod essentiale est, principalius importatur, quia determinat notionale, & illud in ratione missionis constituit, cum notionale etiam determinet id, quod essentiale est, & in ratione missionis constituat, consequenter est asserendum in hac consideratione principalius importari. 85 *Secundo resp. primo arg.*

Nec sequitur, D. Tho. debuisse vtrumque explicare; & consequenter diminutè processisse mentionem faciens vnius considerationis, in qua essentiale præfertur notionali, & aliam considerationem omittendo, in qua notionale principalius importatur. Tum, quia prima consideratio ad intentum D. Th. faciebat, quod erat explicare, & defendere mentem Magistri asserentis, personam diuinam mitti ab ea, à qua non procedit. Alia autem consideratio ad hoc necessaria non erat, ideoque D. Thomas hanc considerationem omittens diminutè non processit. Tum etiam, quia ex eo quod D. Thomas docuit de essentiali comparato cum notionali in prædicta consideratione, facilè erat, quid dicendum sit notionali comparato cum essentiali, vt illud determinante, deducere. Et hoc sufficit, vt D. Thomas considerationem illam prædicati notionalis non explicans, non processerit diminutè. 86 *Non processit diminutè D.Thom.*

Tertio, & melius respondetur, loqui D. Thomæ de missione personarum attenta ratione communi missionis, sic autem verum est principalius importare nouum modum essendi, & habitudinem ad illum; nouum enim terminum petit missio ex conceptu communi. Quod autem missus à mittente secundum suum esse procedat, ex hoc conceptu non petit, sed tantum permittit in aliquo sibi inferiori, nempè in missione diuinarum personarum; principalius autem importatur id, quod positiuè petitur, eo quod tantum permissiuè importatur. Cum quo stat, quod attenta missione personarum secundum vltimam differentiam, vel quasi differentiam, etiam importet principaliter processionem missi à mittente secundum esse, & habitudinem ad principium, à quo persona missa procedit. 87 *3. Resp.*

Sed dices: iuxta D. Thomas loco allegato, in missione diuinarum personarum principalius importatur id, quod est essentiale, notionale autem ex consequenti importatur; sed importari ex consequenti, idem est atque importari in obliquo, de connotato, & indirectè: ergo notionale, quod est in missione, non ingreditur 88 *Obijcies.*

greditur directè constitutionem missionis diuinarum personarum.

Resp. Respondeo, negando minorem; ly *namque ex consequenti* non accipitur à D. Thoma pro hoc, quod est de connotato importari, sed prout denotat illationem vnius propositionis ex alia. Ex eo enim, quod de ratione missionis vt sic, est authoritas mittentis super missum: & inter diuinas personas alia authoritas vnius super aliam dari non potest, quam principij, & procedentis à principio; infert D. Thomas processionem esse de ratione missionis diuinarum personarum. Vnde ly *ex consequenti*, quo vtitur Angelicus Doctor, non denotat, quod processio importatur in obliquo, sed denotat, bene inferri, quod processio sit de ratione missionis vnius personæ ab alia, ex eo quod de ratione missionis est authoritas mittentis supra missum, & inter personas diuinas, alia authoritas intercedere non potest, quam principij processionis.

89 *Secundo arg. cōtra 1. p. conc.* Secundo arguitur ex D. Thoma *quæst.* 43. *art.* 2. vbi docet, *quod missio conuenit personæ diuinæ secundum quod importat processionem originis à mittente in aliquem effectum*. Et artic. 2. ad 1. illis verbis: *Hoc ipso Filius habet, quod possit mitti, quod est ab æterno genitus*. Et solutione 3. illis verbis: *Missio includit processionem æternam, & aliquid addit, scilicet temporalem effectum*: ergo iuxta D. Thomam, missio diuinarum personarum consistit in recto in origine vnius ab alia, connotato effectu temporali; & consequenter habitudo ad principium constituit missionem in recto, & habitudo ad temporalem effectum solum de connotato, & in obliquo.

90 *Resp.* Sic arguunt nonnulli ex nostris Thomistis, vt probent solam processionem importari in recto à missione, & in illa principaliter consistere. Sed certè non video quomodo ex verbis D. Thomæ inferatur. Ex quibus solum habetur, missionem non consistere adæquatè in nouo modo essendi in creatura, sed insuper includere processionem missi à mittente. Quod autem hæc ingrediatur in recto, habitudo autem ad effectum temporalem in obliquo solum, nullatenus ex prædictis verbis infertur. Quod enim prius processionem expresserit, & posteà nouum modum essendi, non probat, quod sola processio ingrediatur in recto; sicut ex eo quod homo diffiniatur per *animal rationale*, in qua diffinitione prius ponitur *animal*, & postea *rationale*, non probatur hominem constitui per solam rationem animalis in recto, aut quod formaliter constituatur per illam, quin potius inferri debebat oppositum: quod enim prius ponitur, importatur vt determinabile, quod autem posterius ponitur, importatur vt determinans: determinans autem principalius est in alicuius constitutione, eo quod ab alio determinatur. Et quidem D. Thom. qu. 43. art. 3. sic ait: *Dicendum, quod diuinæ personæ conuenit mitti, secundum quod nouo modo existit in aliquo*. Quibus verbis explicat personarum missionem per habitudinem ad effectum temporalem in recto: ergo si ex eo quod per processionem in recto importatam explicat D. Thom. missionem, prout conuenit personis diuinis infertur ex mente illius, quod processio importetur in recto, id ipsum asserendum est de habitudine ad effectum temporalem.

91 *Tertio arg.* Tertio arguitur: per processionem æternam, connotato effectu temporalis, sufficienter constituitur missio personæ diuinæ: ergo sola æterna processio; & consequenter sola habitudo ad principium importatur directè in missione. Consequentia est bona. Antecedens autem ostenditur primo: per hoc solum, quod effectus temporalis de connotato importetur, sufficienter distinguitur missio ab æterna processione accepta secundum se: ergo sufficienter constituitur in ratione missionis. Secundo; nam id solum sufficit vt missio, temporalis, & libera sit, processio autem necessaria, & æterna: ergo sufficit etiam ad constitutionem missionis. Tertio: vt enim *supra disput.* 72. docuimus, intellectus prout in Patre, intellectu ingrediente in recto, paternitate in obliquo, & de connotato, sufficienter constituit potentiam generatiuam: ergo pariter processio vt connotans temporalem effectum sufficienter constituit missionem: Denique: vt enim *disp.* 71. docuimus, intellectio prout in Patre paternitate de connotato ingrediente, sufficienter constituit generationem actiuam: ergo pariter processio vt connotans nouum modum essendi in creatura, sufficienter constituit missionem. Quod amplius vrgetur: vt enim potentia generatiua, & generatio actualis actiua, affirmentur de Patre, & de Filio non affirmentur, sufficit quod paternitas, in obliquo, & de connotato ingrediatur vtriusque constitutionem: ergo pariter vt affirmetur missionem esse temporalem, & liberam, & vtrumque de generatione Filij negetur, sufficit quod effectus temporalis, vel habitudo ad illum ingrediatur in obliquo constitutionem missionis, processione sola, vel habitudine ad principium in recto ingrediente.

92 *Resp.* Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem distinguo antecedens: sufficienter distinguit, & debito modo, nego antecedens; modo indebito, concedo antecedens, & nego consequentiam. Et quidem per rationem animalis in recto, connotata rationalitate, distingueretur sufficienter homo ab æquo, cui rationalitatis connotatio repugnat; & tamen ex hoc non licet inferre rationalitatem, solum de connotato ingredi constitutionem hominis; & ratio est, quia est debita homini, non vt connotata, sed vt in recto illius constitutionem ingrediens. Ita in præsenti est dicendum, quod licet habitudo ad effectum temporalem vt connotata sufficienter distingueret; quia tamen missioni vt in recto ingrediens debetur, non infertur per illam vt in obliquo, & de connotato ingredientem constitui.

Ad secundam, concesso antecedenti, neganda est consequentia: Nos enim non probamus habitudinem ad effectum temporalem importari directè, quia ex illa habet missio, quod temporalis, & libera sit, sed qua significatur vt actio, passio, vel motus, in quibus ordo ad terminum importatur in recto. 93 *Ad 2. antecedentis probationem.* Ad tertiam probationem concesso antecedenti, nego consequentiam; ratio autem cur in potentia generatiua non ingreditur in recto paternitas, sed solum vt connotata, est quia in principio *quo* radicali, & proximo diuinæ generationis, constituenda est summa vnitas possibilis cum termino genito, vt *disp.* 72. monstrauimus; hæc autem maior est, ingrediente in recto eo, quod absolutum est; & in obliquo, & de connotato paternitate, quam si hæc in recto ingrediatur. Quam identitatem etiam in actione generatiua intercedere debere, *disp.* 71. probauimus, quæ ratio accommodari non potest, vt probetur missionem personarum per solam processionem in recto ingredientem constitui. Ad confirmationem, constat ex dictis ad primam antecedentis probationem.

94 *Retorquetur arg.* Et quidem argumentum hoc potest pro absoluto, quod est in missione formari, vt probetur absolutum connotata processione constituere missionem, eo quod processio vt de connotato ingrediens sufficit ad distinguendum absolutum prout in persona procedente ab eodem absoluto, quatenus in Patre inuenitur, & ad hoc quod vt conuenit personæ procedenti rationem missionis sortitur, quam in Patre non sortitur. Ad quod suadendum fortius vrgent tertia, & quarta probatio antecedentis, quam ad probandum de notionali, connotata habitudine. Si namque intellectus prout in Patre constituit potentiam generatiuam, & intellectio prout in Patre constituit actualem generationem, ingrediente Paternitate solum de connotato, & in obliquo. Cur absolutum, quod in missione inuenitur, nempe habitudo ad nouum modum essendi in creatura, prout in persona procedente, processione de connotato, & in obliquo importata, non sufficiet constituere missionem: sicut ergo sic formatum argumentum non conuincit, solum id quod absolutum est in missione, ingredi illius constitutionem in recto: ita nec prout formatur ad suadendum solum notionale in recto constituere missionem, efficax debet censeri. Et ratio est iam assignata; quia nempe motiuum, quo suadetur, solum prædicatum absolutum importari in recto à potentia generatiua, & à generatione actuali, nempe summa identitas principij, & actualis generationis cum termino, non militat in missione, quæ cum ad effectum creatum terminetur, hanc identitatem non petit.

95 *Alia ratio discriminis.* Est insuper alia ratio discriminis: nempe, absolutum, quod in recto constituit potentiam generatiuam, & actualem generationem, ab intrinseco connecti cum paternitate, quam de connotato importat. Et ideo prout sic connotans paternitatem potest vt ratio formalis constituere principium *quo* generandi, & actualem generationem, paternitate solum vt conditione velut complemento ingrediente ad talem constitutionem. Processio autem, non est ab intrinseco connexa cum habitudine ad nouum modum essendi, nec habitudo ista est ab intrinseco connexa cum processione, nec se ad inuicem connotant ab intrinseco, & id circo vt quæuis ex illis intelligatur vt missionem constituens, & à non missione distinguens, debet illarum quælibet alteram determinare, & vt sic determinata ingredi vt ratio formalis ad constituendam missionem.

96 *Arg. Durandi contra 2. partem conclusionis.* Deinde contra secundam partem nostræ conclusionis arguitur argumento Durandi in hunc modū: quando duo includuntur in aliquo, & vnum est quasi ratio completiua, & formalis respectu alterius, & aliud quasi materiale præsuppositum, illud quod est formale, est principalius; sed in missione illud, quod est essentiale, nempe effectus temporalis, vel habitudo ad illum est quasi completiuum, & formale respectu eius, quod est notionale, & hoc ad essentiale supponitur: ergo in missione principalius includitur essentiale quam notionale. Maior, inquit Durandus, de se patet, & minorem probat ex Augustino 10. de Trinitate, vbi ait: *Quod Filius, non eo quod Filius, est à Patre missus, sed vel ex eo quod visibilis apparuit, vel ex eo quod mentem cuiuscumque sanctificat*; sed sanctificatio mentis nostræ est quid essentiale, cum sit à tota Trinitate: ergo formale, & completiuum in missione est aliquid essentiale.

97 *Resp.* Hoc argumentum prout probat absolutum, quod est missione, & à Durando essentiale vocatur, non quia sit prædicatum necessarium in Deo, sed quia est tribus personis commune, secundum aliquam considerationem principalius importari,

pro Nobis est. Prout tamen à Durando formatur ad suadendum solum hoc prædicatum in missione principalius importari, non conuincit. Et ad illud respondetur distinguendo maiorem: si solum sit ratio completiua, & formalis, concedo maiorem: si solum sit ratio completiua, & formalis; sed etiam ratio complebilis, & formabilis, per illud quod præsupponitur, subdistinguo maiorem: importatur principalius sub omni consideratione, nego maiorem: principalius sub vna consideratione, & sub alia minus principaliter, concedo maiorem, & distinguo minorem: essentiale prædicatum est ratio completiua, & formalis, & simul ratio complebilis, & formabilis per prædicatum notionale, concedo minorem: est solum ratio completiua, & formalis, nego minorem, & distinguo consequens, distinctione maioris; solum enim sequitur absolutum quod est in missione sub aliqua consideratione principalius in illa importari, non autem quod sub omni consideratione principalius importetur. Quæ doctrina constat ex ratione: qua secundam partem nostræ conclusionis monstrauimus.

98 *Replic. 1.* Sed obijcies contra istam solutionem primo: paternitas diuina determinant intellectum, illumque complet in ratione potentiæ generatiuæ; & tamen sub nulla consideratione principalius importatur in potentia generatiua, cum solum in obliquo, & de connotato importetur, vt docuimus *disputation.* 72. ergo ex eo quod processio determinet prædicatum absolutum, & illud compleat in ratione missionis, non probatur principalius importari in missione.

99 *Secundo.* Secundo: nam materia prima distinguit hominem ab Angelo, & tamen sub nulla ratione principalius, quam anima importatur in homine: ergo ex eo quod processio distinguat absolutum, quod in missione inuenitur ab eodem absoluto prout reperitur in Patre; & in ratione missionis constituat, non sequitur sub aliqua consideratione principalius in missione importari.

100 *Tertio.* Tertio: inde namque probauimus vtramque habitudinem directè importari in missione, quia in actione, & passione directè importatur, habitudo ad principium, & ad terminum, vel subiectum, & in motu habitudo ad terminum *à quo*, & ad terminum ad *quem*; missio autem significatur vt actio, passio, vel motus; sed licet vtraque habitudo in actione, passione; & motu importetur directè, in nullo tamen illorum vtraque habitudo in actione, passione, & motu importetur directè, in nullo tamen illorum vtraque ingreditur principaliter; sed in actione habitudo ad principium, in passione habitudo ad terminum, vel subiectum, & in motu habitudo ad terminum ad *quem* importatur principalius, & aliæ habitudines minus principaliter ingrediuntur: ergo licet vtraque habitudo directè in missione importetur, non tamen vtraque principaliter, aut principalius secundum diuersas considerationes.

101 *Ad 1. replicam respondetur 1.* Respondeo ad primam replicam primo, concessa maiori, negando minorem. Nec obstat, quod paternitas in obliquo importetur; cum enim quamuis sic ingrediatur, compleat tamen intellectum diuinum, vt rationem potentiæ generatiuæ sortiatur, quam non sortitur in Filio, comparata cum intellectu diuino vt complebili per illam, principalius importatur. Vnde Durandus postquam ostenderat, essentiale quod est in missione principalius importari, hæc verba subiecit: *Dico autem principalius, non quia prædicetur in recto de missione, sed quia complet rationem missionis respectu notionalis, quod est præsuppositum, & materiale.* Ex quibus apertè constat, iuxta Durandum, stare quod aliquid non in recto, sed de connotato, & in obliquo de aliquo prædicatum, principalius in illo importetur. Nec est cur nos pigeat Durandum in hoc modo loquendi imitari, cuius celebre, & aurum ingenium merito potest cum celebratissimis cuiuluis sæculi comparari.

102 *Resp. 2.* Secundo respondeo, concessis maiori, & minori, negando consequentiam: nostra enim doctrina procedit de prædicatis, quæ in aliquo directè importantur, quorum si vnum determinet aliud, & ab illo non determinetur, solum principalius importatur, si autem inuicem se determinent sub diuersis considerationibus, quodlibet illorum prout determinans principalius importatur, alio prout determinabili. Vt autem in prima parte conclusionis docuimus habitudo ad principium, & habitudo ad terminum importantur directè in missione, & illarum quælibet determinant aliam; ac proinde vtraque principalius, & minus principaliter sub diuersis considerationibus importatur. Paternitas autem non ingreditur directè constitutionem potentiæ generatiuæ, sed tantum indirectè in obliquo, & de connotato, vt docuimus *disputatione* 72. & ibidem probauimus. Et ideò ex eo quod intellectum determinet vt sortitur rationem potentiæ generatiuæ, non sequitur principalius, quam intellectus in illa importari.

103 *Tertio.* Tertio responderi potest, concessis maiori, & minori, negando consequentiam, ob aliam rationem discriminis, nempè, quod paternitas determinat intellectum diuinum vt modus, non vero vt ratio formalis, adhuc partialis principij generandi *quo*, & ideò quamuis determinet, non petit principalius importari in potentia generatiua. Notionale autem, quod in missione inuenitur, determinat id quod est essentiale vt ratio formalis partialis causatiua missionis: & è contra: id quod essentiale est, determinat notionale vt ratio formalis inadæquata missionis. Sicut enim ratio causæ secundæ constituitur ex habitudine ad effectum, & habitudine subordinationis ad causam primam, vt ex duplici ratione inadæquata formali: ita missio constituitur inadæquatè partialiter ex habitudine ad principium mittens, & ex habitudine ad effectum. Et cum alias inter istas habitudines detur mutua determinatio, rectè colligitur vtramque importari principalius, & minus principaliter sub diuersis considerationibus iam explicatis.

Ad secundam respondetur concessis maiori, & minori negando consequentiam: materia namque distinguit hominem physicè ab Angelo vt subiectum recipiens animam, & cum illa hominem componens, non autem determinat animam rationalem, sed ipsa de se, & ab intrinseco determinata est ad hominem constituendum. Vnde materia sub nulla consideratione rationem formæ sortitur, & ideò sub nulla consideratione principalius importatur: in missione autem vtraque habitudo est de se indifferens ad constituendam, & non constituendam missionem, & ex vtriusque coniunctione resultat missio; ac proinde vtraque subinduit rationem determinantis, & rationem determinabilis, quod est idem, atque rationem materiæ, & rationem formæ ad inuicem exercere, ex quo sequitur principalius, & minus principaliter importari. 104 *Ad 2. replicam resp.*

Ad tertiam concessis maiori, & minori, negando consequentiam: ratio autem discriminis est: nam habitudo actionis ad principium non est de se indifferens, sed determinata ad illud; ideoque etsi importet ordinem ad terminum, non importat illum vt determinantem ordinem ad principium, idemque de ordine passionis ad terminum, vel subiectum, & de habitudine motus ad terminum est dicendum, non enim habitudo passionis ad terminum determinatur per ordinem ad principium, sed de se est terminata; nec ordo motus ad terminum *ad quem* determinatur ab ordine ad terminum *à quo*. Et ideò in actione, solus ordo ad principium, in passione solus ordo ad subiectum, vel terminum, & in motu solus ordo ad terminum *ad quem*, principalius in omni consideratione importantur; in missione autem vtraque habitudo est indifferens de se, vt proximè dicebamus, & inter illas datur mutua determinatio, & ideò etiam datur in illarum qualibet duplex consideratio, secundum quarum vnam determinat aliam; consequenter principalius importatur, & secundum aliam determinatur; ac proinde importatur minus principaliter respectu illius, à qua determinatur. 105 *Ad 3.*

Denique arguitur: missio non est formaliter exitus missi à mittente secundum esse, vt constat in seruo misso à domino, qui ab illo non accipit esse; sed in vi processionis æternæ, Filius, & Spiritus Sanctus accipiunt esse: ergo missio personarum non est formaliter processio æterna; & consequenter processio non importatur principaliter in missione. Confirmatur primo: missio importat formaliter habitudinem ad effectum temporalem, & ad nouum modum essendi; sed illam habitudinem v. g. ad incarnationem in tempore non dicit missio Filij in vi generationis æternæ, cum hæc sit necessaria, & formaliter, & virtualiter immanens, habitudo autem ad incarnationem sit actio libera, & virtualiter transiens: ergo missio temporalis Filij non potest formaliter, & in recto in æterna illius generatione consistere. Confirmatur secundo: nam missio temporalis est formaliter libera, sed processio æterna Filij est omnino necessaria: ergo missio non potest in processione formaliter, & in recto consistere, sed in aliquo libero conueniente Filio, vt à Patre procedente, ingrediente processione de connotato, & in obliquo. 106 *Denique arg.*

Sic arguunt quidam Recentiores, vt probent missionem personarum formaliter, & in recto consistere in habitudine ad effectum temporalem, processione solum de connotato, & de materiali ingrediente. Cum tamen si argumentum aliquid probat, conuincat, adæquatè consistere in effectu temporali, vel in habitudine ad illum, processione nullatenus ingrediente ad constituendam missionem. Quod patet; inde namque probant non consistere formaliter in processione; quia missio in humanis non consistit formaliter in exitu missi à mittente secundum esse, vt constat in seruo misso à domino, à quo non accipit esse; sed missio in humanis non solum pro eo quod in recto formaliter dicit, sed etiam adæquatè saluatur sine exitu missi à mittente secundum esse, adhuc de connotato, & in obliquo ingrediente: ergo si argumentum aliquid probat, conuincit missionem personarum adæquatè consistere in effectu temporali, vel habitudine ad illum processione æterna, nullatenus ingrediente illius constitutionem. 107 *Retorquetur argum.*

Ad illud respondeo distinguendo maiorem: missio non est formaliter adæquatè exitus missi à mittente secundum esse, concedo maiorem: formaliter inadæquatè subdistinguo maiorem; ex communi conceptu missionis, concedo maiorem: ex conceptu talis missionis, nego maiorem, & concessa minori, distinguo 108 *Resp. arg.*

guo consequens distinctione maioris. Solum enim sequitur missionem personarum non consistere adæquatè in processione æterna, quod libenter fatemur: non autem quod in illa non consistat inadæquatè formaliter simul cum processione æterna, ingrediente habitudine ad terminum temporalem, ad quem missio vltimatè ordinatur. Et retorqueo argumentum: nam exitus missione vnius hominis ab alio formaliter, & in recto importatur: ergo in missione vt sic ingreditur formaliter exitus, vel argumentum factum nullius est efficaciæ: ergo vel inter personas diuinas non saluatur ratio missionis, vel illarum missio, in recto, & formaliter consistit in exitu; sed vna persona non potest ab alia exire aliter quam processione: ergo missio personæ diuinæ est formaliter, & in recto processio.

109 *Ad 1. conf.* Ad primam confirmationem concessis maiori, & minori distinguo consequens, non potest consistere formaliter adæquatè in æterna generatione, concedo consequentiam: formaliter inadæquatè, nego consequentiam. Si namque habitudo ad nouum modum essendi conueniret Filio in vi generationis æternæ, in illa adæquatè missio Filij consisteret. Vnde ex eo quod ista habitudo non conueniat Filio in vi æternæ generationis, solum infertur, non consistere in generatione æterna adæquatè: non autem quod in illa non consistat inadæquatè formaliter, simul cum illa ingrediente ad constituendam missionem habitudine ad nouum modum essendi, etsi hæc habitudo non conueniat Filio ex vi generationis æternæ vt cum illa necessario connexa.

110 *Ad 2.* Ad secundam confirmationem concessis maiori, & minori distinguo consequens: formaliter in recto adæquatè, concedo consequentiam: inadæquatè, nego consequentiam. Sicut enim vt missio sit temporalis, sufficit ex vna formalitate temporali conflari, etsi alia sit æterna: ita vt missio sit libera sufficit vnum ex ingredientibus illius constitutionem, liberum esse, quamuis aliud ex quo componitur sit necessarium. Et sicut ad hoc, quod missio sit notionalis, & non communis tribus personis, sufficit vnum ex constituentibus esse notionale, quamuis aliud sit commune. Vnde sicut ista consequentia in sententia recentiorum argumentium non valet: *Missio est notionalis formaliter; sed habitudo ad nouum modum essendi est communis: ergo missio non consistit in illa formaliter*: ita consequentia ab illis facta, non valet ad excludendam processionem æternam ab inadæquata formali constitutione missionis, bene tamen vt inferatur, missionem non consistere in æterna processione formaliter adæquatè.

§. VII.

Secunda pars disputationis resoluitur.

111 *Prima diuisio missionis.* Circa secundum, quod in hac disputatione examinandum proposuimus, parum, aut nihil dissidij inter Theologos versatur. Primo certum esse debet, missionem diuidi in actiuam, & passiuam: missio actiua, est actiua processio cum ordine ad effectum temporalem, seu nouum modum essendi, ad quem missio passiua ordinatur. Missio passiua, est passiua processio cum ordine ad eundem terminum. Quæ diuisio vt sustineri possit cum sententia, quam *supra* §. 3. vt probabilem defendimus, asserente, posse personam procedentem mitti ab ea, à qua non procedit, posseque se ipsam mittere: necessario est asserendum, missionem actiuè sumptam consistere in processione actiua personæ missæ à mittente, vel secundum suum esse, vel secundum effectum temporalem, ad quem missio passiua ordinatur.

112 *Secunda.* Secundo ex parte processionis, quam in missione passiua adæquatè sumpta includi §. 1. docuimus, diuiditur missio personæ diuinæ in missionem Filij, & missionem Spiritus Sancti. Cum enim processio sit de ratione missionis, multiplicata processione, necessarium est missionem multiplicari, illaque diuisa diuidi; sed processio passiua Filij, est realiter distincta à processione passiua Spiritus Sancti: ergo missio vnius personæ realiter à missione alterius distinguitur. An autem ex parte termini ad quem missio passiua ordinatur, realiter inter se distinguantur, & inter se, sint necessario connexæ, ex dicendis constabit.

113 *Tertio.* Tertio ex parte effectus, vel modi diuiditur missio personæ diuinæ in visibilem, & in inuisibilem. Quæ diuisio indubitata debet esse apud Theologos, cum vtraque in Scriptura exprimatur: inuisibilis ad Galatas 4. illis verbis: *Quoniam autem estis Filij, misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamantem Abba pater*. Et Ioannis 10. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Quæ verba de aduentu trium personarum in animam iusti per gratiam iustificantem, qui respectu personarum procedentium, missio inuisibilis est interpretantur Patres, & Doctores communiter.

114 *De missione visibili.* Visibilis missio habetur ad Galatas 4. illi verbis: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere*. Et de Spiritu Sancto Ioannis 1. illis verbis: *Vidi Spiritum Sanctum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum*. Et Lucæ 3. illis verbis: *Et descendit Spiritus Sanctus corporali specie quasi columba in ipsum, & vox de Cælo facta est, &c.* Quas missiones esse visibiles, constat; missio namque Verbi fuit facta in natura creata sensibili. Missio autem Spiritus Sancti sub signis sensibilibus; ipsum manifestantibus.

115 *Definitur vtraque missio.* Missio inuisibilis est, cuius terminus non est sensibilis, nec aliquo signo exteriori manifestatur. In qua, duo importantur, nempè aliquis positiuus effectus, ratione cuius persona diuina esse incipiat nouo modo in creatura, & aliquid negatiuum, scilicet, carentia signi illum manifestantis, aut sensibilem constituentis. Missio visibilis est, cuius terminus sensibilis est, aut exteriori signo manifestatur.

Infertur diuisionē adæquatam. Ex quo infertur dictam diuisionem esse adæquatam, datur enim per differentias contradictoriè oppositas, inter quas non datur medium. Sicut diuisio substantiæ in immaterialem, & materialem adæquata est, quia inter materiale, & immateriale non datur medium. Et diuisio animalis per rationale, & irrationale est adæquata, quia non datur medium inter rationale, & irrationale.

116 *Si oppones.* Si opponas: est dabilis missio purè inuisibilis, vt est illa qua infunditur gratia iustificans, nullo signo manifestata, vt in iustificatione peccatoris communiter accidit. Et missio purè visibilis, qualis est illa, qua missus fuit in specie columbæ Spiritus Sanctus ad Christum. Cum enim anima Christi in primo conceptionis instanti, adeò plena gratiæ extiterit, vt nullum incrementum toto tempore vitæ Christi susceperit, numquam fuit missus missione inuisibili Spiritus Sanctus ad Christum præterquam in primo conceptionis instanti; & consequenter descensus in specie columbæ Spiritus Sancti super caput Christi in Iordane, fuit missio purè visibilis. Est etiam dabilis missio mixta ex visibili, & inuisibili, vt fuit illa, qua Spiritus Sanctus descendit super Apostolos in linguis igneis in die Pentecostes: tunc enim non solum Spiritus Sanctus visibiliter apparauit, sed etiam intus Apostolorum corda diuina gratia repleuit. Vnde de Apostolis dicitur: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui*; & consequenter fuit illa missio composita ex visibili, & inuisibili: ergo addendum est diuisioni à Nobis factæ tertium membrum, videlicet missio mixta; & consequenter adæquata non est.

117 *Resp.* Respondeo prætermissa tota antecedentis doctrina, de qua infra, negando consequentiam: missio enim mixta ex visibili, & inuisibili, absolutè est missio visibilis, sicut substantia composita ex materia corporali, & forma spirituali, vt est homo, absolutè est substantia materialis. Vnde sicut dari substantiam purè spiritualem, & substantiam purè materialem, & substantiam compositam ex corpore, & spiritu, non arguit diuisionem substantiæ in materialem, & immaterialem non esse adæquatam: ita quod detur missio purè inuisibilis, & missio purè visibilis, & missio ex vtraque mixta, non arguit diuisionem missionis in visibilem, & inuisibilem, non esse adæquatam. Et ratio est: nam sicut immaterialitas in substantia dicit omnimodam negationem materiæ physicæ, & ideò eo ipso, quod materia ingrediatur alicuius constitutionem, compositum ex illa resultans immateriale non est; & consequenter est materiale: ita inuisibilitas in missione dicit omnimodam negationem manifestationis; & consequenter eo ipso, quod talis negatio non detur, inuisibilis missio non dicitur, ac proinde dicitur visibilis.

118 *Subdiuisio missionis inuisibilis.* Sicut autem substantia materialis potest rectè subdiui in substantiam purè materialem, & substantiam compositam ex materia corporali, & anima spirituali: ita doctrina antecedentis admissa poterit missio visibilis diuidi in missionem purè visibilem, & missionem mixtam ex visibili, & inuisibili, quod adæquationi diuisionis à nobis factæ non obstat, vt ex eodem exemplo colligitur. Non enim obstat vt diuisio substantiæ in materialem, & immaterialem sit adæquata, quod substantia materialis subdiuidatur in substantiam adæquatè materialem, & substantiam ex materia, & forma spirituali compositam.

119 *Contra diuisionē arg. 1.* Contra istam diuisionem obijciet aliquis primo: missio inuisibilis personarum diuinarum non est cum proprietate missio; ergo connumeranda non est vt membrum missionem diuidens; & consequenter est asserendum, solum dari missionem visibilem. Probatur antecedens: derogat enim proprietati missionis, quod mittens, & missus in termino missionis conueniant, & ad eundem terminum pergant, vt constat in missione vnius hominis ab alio, in qua mittens non pergit ad terminum, ad quem missus ordinatur; nec in termino cum illo communicat; sed in missione inuisibili per gratiam iustificantem omnes diuinæ personæ veniunt ad missionis terminum, vt constat ex illo Ioannis 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; & consequenter Pater mittens, Filium, & Spiritum Sanctum, eum illis in termino missionis communicat: ergo missio inuisibilis non est cum proprietate missio.

120 *Recentiorum sententia reijcitur.* Hoc argumento conuictum fuisse Zuñigam *disputatione 18. dub. 4.* ad asserendum, missionem inuisibilem non esse propriè missio-

missionem, sed solum missionem visibilem rationem missionis obtinere cum proprietate refert Martinus Perez *tractat. de Deo trino disputatione* 19. *sectione* 4. Pro quo modo dicendi refert alios sine nomine. Leui tamen fundamento conuincuntur isti recentiores ad explicanda in acceptione impropria testimonia Scripturæ, in quibus missio inuisibilis diuinarum personarum exprimitur, vt est illud Pauli ad Galatas 4. *Misit Deus Filium suum in corda vestra clamantem, Abba Pater*. Et quidem missio in humanis importat minoritatem in eo, qui mittitur comparatio cum mittente, importat etiam separationem missi, à mittente, & mutationem localem in misso, quorum nihil importatur in missione personarum diuinarum, vt fides docet, explicatque Diuus Thomas *in hac quæstione artic.* 1. *ad* 1. 2. & 3. *argumentum*; & tamen vt recentiores fatentur, missio visibilis diuinarum personarum est cum proprietate missio: ergo ex eo quod in missione, prout in humanis contingit; mittens non communicet in termino cum misso, nec ad eundem terminum pergant, male inferunt, id esse de ratione missionis in communi vt propriè acceptæ. Et quod missio inuisibilis personarum à proprietate missionis deficiat ex eo quod persona mittens, & missa, in termino missionis communicant, & ad eundem terminum tendunt.

121 *Secundo reijcitur.* Deinde: nam in missione visibili Verbi ad humanitatem, iuxta allegatos recentiores, ratio missionis cum proprietate saluatur, vt refert Martinus Perez; & tamen in termino illius communicat Pater mittens cum persona Verbi missa: ergo ex eo quod in missione inuisibili, mittens cum misso in termino missionis communicet, perperam infertur à prædictis recentioribus, non sortiri propriam rationem missionis. Minor continet recentiorum doctrinam, consequentia est bona, & maior probatur: nam ideo in termino missionis inuisibilis communicant tres personæ, quia gratia iustificans quæ est terminus prædictæ missionis, à tribus personis procedit, & ratione illius veniunt ad animam iusti; sed etiam vnio Verbi ad humanitatem à tribus personis causatur, & ratione illius tres personæ veniunt ad humanitatem, & animam Christi inhabitant; ergo in termino istius missionis communicat Pater mittens cum persona Verbi missa.

122 *Resp.* Respondebis fortè, Patrem communicare cum Filio in termino materiali, non autem in termino illius missionis formali, vel communicare materialiter, non autem formaliter in termino istius missionis: Verbum enim vnitur humanitati vt suppositum, illam sustentans, Pater autem, & Spiritus Sanctus, solum vniuntur humanitati vt causa efficiens vnionem. Vnde Spiritus Sanctus non dicitur missus in carnem quamuis vnionem efficiat, Filius autem missus dicitur vt esset homo, non quia efficienter causet vnionem, sed quia vnitur vt suppositum sustentans humanitatem, & in humanitate subsistens; ac proinde conuenientia Patris cum Filio in termino illius missionis, non formalis, sed materialis est, quod proprietati missionis non obstat. In termino autem missionis inuisibilis communicant tres personæ formaliter, cum ab illis eodem modo efficiatur, & omnes eodem modo veniant ad animam iusti, & hoc est quod derogat proprietati missionis.

123 *Sed contra.* Sed contra; quod enim deroget proprietati missionis conuenientia in eius termino, & communicatio in illo mittentis cum eo, qui mittitur; inferunt præfati Authores ex eo quod in missione humana contingit; quia nempè in illa mittens non pergit ad terminum missionis cum misso, nec cum illo in termino missioni, communicat; sed in missione vnius hominis ab alio, non solum non communicat formaliter mittens cum misso, sed nec etiam materialiter in termino missionis cum illo communicet: ergo si hoc non obstante saluatur propria ratio missionis vnius personæ ab alia cum communicatione materiali in termino missionis personæ mittentis, poterit etiam proprietas missionis saluari cum conuenientia, & communicatione formali personæ mittentis cum persona missa in termino inuisibilis missionis.

124 *Confirm.* Explicatur, & vrgetur: in missione vnius hominis ab alio, mittens, non solum non tendit ad eundem terminum formaliter, ad quem missus ordinatur, sed nec etiam necessario tendit ad eundem terminum materialiter; sed ex hoc non licet inferre pertinere ad proprietatem missionis, quod mittens non tendat ad eundem terminum materialiter, ad quem missus ordinatur, aliàs missio visibilis non obtineret propriam rationem missionis: ergo nec licet inferre tendentiam mittentis cum misso ad eundem terminum formaliter obstare proprietati missionis; & consequenter, quamuis in missione inuisibili omnes personæ diuinæ tendant ad eundem terminum, poterit obtinere rationem propriam missionis.

125 *Diluitur argum.* Ad argumentum respondeo, negando antecedens. Ad illius probationem, nego maiorem, quam non probari ab exemplo missionis, quæ in creaturis exercetur, constat ex dictis. Et ex illis asserendum est, quod sicut missum separari à mittente, & localiter moueri conuenit missioni, quæ fit secundum motum localem, quin ex hoc arguatur esse de ratione missionis vt sic, propriè acceptæ: ita non communicare mittentem cum misso in termino, ad quem missio ordinatur, conuenit missioni creatæ ob imperfectionem suam. Et quia mittens, & missus infinitæ virtutis operatiuæ non sunt, ratione cuius petant efficientiam vniuersalem omnis effectus causabilis. nec immensi, ob quod non petunt omnem locum occupare. Personæ autem diuinæ ratione suæ immensitatis non possunt separari loco, & ratione suæ infinitate virtutis, non possunt in operatione separari. Et ideò non licet collige missionem vnius personæ ab alia communicante cum illa in termino, ad quem missio ordinatur, à ratione missionis propriè deficere; cum in illa saluetur esse exitum missi à mittente in ordine ad aliquem terminum, quod sufficit ad proprietatem missionis.

Secundo contra eandem diuisionem arguitur: missio visibilis ad nihil est necessaria: ergo non est astruenda; & consequenter missio diuidenda non est in visibilem; & inuisibilem. Probatur antecedens: missio personarum ordinatur ad nostram salutem; sed hæc sufficienter habetur per gratiam iustificantem, per illius augmentum, & gloriam, ad quæ omnia consequenda sufficit missio inuisibilis: ergo missio visibilis ad nihil est necessaria. 126 *Secundo arg.*

Respondeo negando antecedens, & relicta pro nunc missione Verbi visibili, de cuius necessitate agitur 3. *p. q.* 1. *Tract. de Incarnatione*: missio visibilis Spiritus Sancti fuit necessaria, vt per illam manifestaretur hominibus missio inuisibilis: *Cum enim Deus prouideat omnibus secundum vnius cuiusque modum, modus autem connaturalis hominis sit, vt per visibilia ad inuisibilia manuducatur oportuit*, inquit D. Thom. in hac quæst. art. 7. in corpore: *Inuisibilia Dei homini per visibilia manifestari, sicut igitur se ipsum Deus, & processiones æternas personarum, per creaturas visibiles secundum aliqua inditia hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit vt etiam inuisibiles missiones diuinarum personarum secundum aliquas visibiles creaturas manifestarentur*. Hæc D. Thomas: ex quibus habetur, quod licet missio visibilis non fuerit necessaria simpliciter ad finem nostræ salutis, fuit tamen conueniens, & vtilis, vt nempè missio inuisibilis per signa visibilia manifestaretur hominibus, cuius conuenientia, & vtilitas ex proximè dicendis constabit. 127 *Resp.*

Sed obijcies primo: quod conuenit missioni visibili Spiritus Sancti, non est negandum missioni Verbi visibili; sed manifestare missionem inuisibilem non conuenit missioni visibili Verbi: ergo nec missioni visibili Spiritus Sancti; & consequenter vtilitas missionis visibilis non consistit in eo quod per illam manifestetur missio inuisibilis. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: vt enim missio visibilis manifestet inuisibilem, debet dari duplex missio, nempè inuisibili manifestata, & visibilis manifestans, & ad cuius manifestationem visibilis missio ordinetur sed in humanitate assumpta hoc non datur, licet enim præter sanctitatem substantialem detur gratia habitualis terminans missionem inuisibilem distinctam à missione visibili, non tamen manifestatur per istam; cum gratia habitualis sit posterior vnione humanitatis ad Verbum, nec est cum illa essentialiter connexa, nec vnio Verbi ad humanitatem ad illius manifestationem ordinatur. Sanctitas autem substantialis non terminat actionem distinctam ab illa, qua humanitas Verbo vnitur, sed in vi eiusdem actionis vnitur Verbum humanitati vt illam supposítans, & vt illam sanctificans: ergo missio Verbi visibilis non manifestat missionem inuisibilem factam ad humanitatem. 128 *Replicabis* 1.

Obijcies secundo: potuit enim persona diuina vniri substantialiter naturæ irrationali, loquendo de potentia absoluta; sed tunc daretur missio visibilis, cum terminus permissionem causatus esset sensibilis, non minus, quam terminus causatus permissionem Verbi ad humanitatem, & non manifestaret missionem inuisibilem, cum hæc, absque sanctitate non detur; natura autem irrationalis capax sanctitatis non est: ergo non est de ratione missionis visibilis manifestare inuisibilem. 129 *Secundo.*

Tertio: si namque conuenientia missionis visibilis esset, vt per illam manifestaretur missio inuisibilis, sequeretur, quod ad omnes, ad quos missio inuisibilis facta est, fieret etiam missio visibilis, vt per illam prima manifestaretur; consequens autem est falsum: ergo vtilitas missionis visibilis, minus bene ex prædicto sine probatur. 130 *Tertio.*

Denique: nam ad Patres antiquos fuit facta missio inuisibilis, cum sanctificati fuerint per gratiam iustificantem, quæ est terminus ad quem missio inuisibilis ordinatur; & tamen non fuit ad illos missio visibilis facta, vt ex Augustino docet D. Thomas *in hac quæstione artic.* 7. ergo nec in lege gratiæ oportuit, vt missio visibilis fieret pro manifestanda inuisibili. 131 *Denique.*

Prima ex his obiectionibus conuictus Suarez *lib.* 12. *de Trinitate cap.* 3. asseruit, non esse de ratione missionis visibilis manifestare inuisibilem; sed solum id esse de ratione missionis visibilis, quam vocat repræsentatiuam, quales fuerunt Spiritus Sancti missiones; de cuius ratione est, quod repræsentet missio- 132 *Sententia Patris Suarez.*

missionem inuisibilem, vel simul factam, vel saltim quæ aliquando facta fuerit, & in suo termino perseueret; missio autem Verbi ad humanitatem est missio visibilis quoad esse, & ideo necessarium non est, quod inuisibilem missionem manifestet.

133 *Prædicta sententia impugnatur.* Cæterum, licet verum, sit missionem visibilem Verbi non esse per se primo ordinatam vt manifestet missionem inuisibilem; quod autem missio inuisibilis non manifestetur per illam, falsum est, & contra D. Thomam *in 1. distinct. 16. quæst. 1. art. 1. ad 1.* illis verbis: *Ad primum dicendum, quod illa visibilis creatura, secundum quam missio dicitur visibilis, aliter se habet in missione visibili Filij, & in missione visibili Spiritus Sancti: quia in missione Filij se habet, non solum vt per quod, vel in quo ostenditur missio, sed etiam vt ad quod fit missio; quia naturam humanam visibilem assumpsit in vnitatem personæ, secundum quam assumptionem visibiliter in carnem mitti dicitur, & ideò in ipsa natura visibili quodam nouo modo existit, scilicet, per vnionem, non tantum in anima, sed etiam in corpore, &c.* Sentit ergo D. Thomas per carnem, quæ est visibilis, manifestari missionem Verbi ad animam, & sanctificationem illius, sed vnio Verbi cum anima vt illam sanctificantis est aliquid per se inuisibile; & consequenter missio Verbi, prout ad sanctificationem animæ terminatur, per se inuisibilis est: ergo missio visibilis Verbi, prout terminatur ad vnionem cum carne visibili, manifestat missionem Verbi vt sanctificantis animam, quæ ex hac terminatione inuisibilis est.

134 *Ad 1. obiectionẽ resp.* Vnde ad primam obiectionem respondeo, concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem, nego maiorem, quod nempè necessarium sit dari duplicem missionem, sed sufficit vna, & eadem cum diuersis terminationibus, quarum vna inuisibilis sit, alia autem visibilis, & quod hæc illam demonstret: quod in missione Verbi inuenitur; datur enim aliquid visibile, scilicet, caro, & aliquid inuisibile, scilicet, anima, & sanctificatio illius, & sicut caro reddit visibilem animam: ita caro assumpta à Verbo reddit visibilem sanctificationem animæ, & personam Verbi, vt illam sanctificantem.

135 *Ad 2. resp. 1.* Ad secundam obiectionem responderi potest primo concessa maiori, distinguendo minorem: daretur missio visibilis personæ diuinæ formaliter sub conceptu personæ, nego minorem: materialiter sub conceptu personæ, & formaliter sub conceptu hypostasis, & suppositi; concedo minorem, & distinguo consequens per eandem distinctionem. Solum enim sequitur, non esse de ratione missionis visibilis personæ diuinæ, vt hypostasis, manifestare missionem inuisibilem, non autem quod hæc manifestatio non sit de ratione missionis inuisibilis personæ, vt personæ formaliter. In casu namque, quod Verbum assumeret naturam irrationalem, non mitteretur formaliter vt persona, sed vt hypostasis; cum ea ratione mittatur, qua naturæ sensibili vnitur, tunc autem non vniretur formaliter vt persona, cum non personaret naturam irrationalem, sed vt hypostasis, & vt suppositum illam terminatam & suppositam constituens.

136 *Secundo resp.* Secundo responderi potest, concessis maioris, & minori, distinguendo consequens: non est de ratione missionis de potentia absoluta possibilis, transeat consequens: non est de ratione missionis possibilis de lege ordinaria, nego consequentia: cum enim, quamuis sit possibilis de potentia absoluta, vnio diuinæ personæ cum natura irrationali, non tamen sit possibilis de lege ordinaria, nec congrua iudicetur à Theologis, sed solum hoc modo possibilis sit vnio cum natura rationali, & illam vnire sibi hypostaticè non possit, quin illam infinitè sanctificet, & hæc sanctitas non possit non reddi visibilis per corpus assumptum; sit consequens, vt quamuis manifestare inuisibilem missionem, non sit de ratione missionis visibilis, possibilis de potentia absoluta, id tamen sit de ratione missionis visibilis, possibilis de lege ordinaria. An autem, sicut est possibilis de potentia absoluta, missio visibilis personæ diuinæ per vnionem substantialem cum natura sensibili, non manifestans inuisibilem missionem: sit etiam possibilis de potentia absoluta missio visibilis personæ diuinæ sub signis sensibilibus, quæ vocatur missio repræsentatiua, quæ non manifestet missionem inuisibilem; ex dicendis constabit.

137 *Ad 3.* Ad tertiam, nego sequelam: missio enim visibilis non ordinatur ad manifestandam missionem inuisibilem terminatam ad gratiam purè personalem, sed missionem inuisibilem terminatam ad gratiam redundantem in alios: per illam enim manifestatur, quod in eo, cui fit missio, sit gratia, vt potens in alios redundare per doctrinam, ministerium, & prædicationem. Et ideo Christo prius, & postmodum Apostolis, visibilis missio Spiritus Sancti facta est, quia per eos gratia erat diffundenda in alios, & Ecclesia plantanda; cum enim fides sit de his, quæ superant rationem humanam, & transcendunt naturalem rationem, vt prædicantibus fidem, crederetur, expediens fuit, quod illorum doctrina, & authoritas dicendi confirmaretur per aliquid rationem naturalem transcendens, quod factum est per missionem visibilem; ideoque vtilis fuit, quasi quoddam argumentum confirmans doctrinam fidei. Et quia hæc ratio non militat in gratia purè personali; sit consequens, quod missio visibilis ad illam manifestandam non fiat.

Et ex his ad vltimam obiectionem, respondeo negando sequelam: licet enim in pluribus ex antiquis Patribus, gratia plenissima fuerit, fuit tamen personalis, non autem in alios redundans ministerio, & prædicatione. Ita D. Thomas *in 1. distinctione 16. quæst. 1. articulo 2. ad 1. Et in 1. ad Annibaldum quæstione vnica artic. 2. ad 1.* illis verbis: *Ad primum de Patribus veteris testamenti, dicendum, quod quamuis plenitudinem gratiæ habuerint, non autem secundum illum statum in alios redundabat, quia non erat tempus spiritualis propagationis per semen Verbi Dei, sed cultus diuinus carnali propagatione à Patribus in Filios procedebat.* Plenitudo autem gratiæ Christi, & Apostolorum in alios redundauit, & ideò ad Christum, & Apostolos est facta missio visibilis Spiritus Sancti; secus autem ad Patres veteris testamenti. 138 *Ad vlt.*

Sed dices: sequi ex doctrina solutionis; expedire vt missio visibilis fiat ad Prælatos Ecclesiæ, nunc existentes; consequens est falsum: ergo solutio insufficiens. Probatur sequela, vt enim proximè dicebamus, Apostolis, & alijs de primitiua Ecclesia facta est missio visibilis propter manifestandam plenitudinem gratiæ redundantem in alios; sed modo est tempus plenitudinis gratiæ, & Prælatis Ecclesiæ, nunc existentibus confertur, vt illorum ministerio, & prædicatione redundet in alios: ergo est illis facienda missio visibilis, vt illorum gratia in alios redundans manifestat fiat. 139 *Sed dices.*

Respondeo negando sequelam ob duplicem rationem discriminis, quam assignat D. Thom. *1. ad Annibaldum articulo citato ad 2.* illis verbis: *Ad secundum de modernis fidelibus dicendum, quod non est simile, quia per Apostolos Ecclesia erat plantanda, & ideò redundantia plenitudinis gratiæ erat per signa visibilia alijs manifestanda; sed Ecclesia iam plantata est, & in fide Christi confirmata, & ideò missio visibilis necessaria non est: vel dicendum, quod in primitiua Ecclesia conuersi ad Fidem rudes erant, & credebant multum signis visibilibus, nunc autem fideles prouecti sunt, & ideò non sic indigent visibilibus signis.* Et in 1. sententiarum *distinction. 16. quæstione 1. artic. 2. ad 3.* aliam addidit rationem discriminis: *Quia nempè signa illa; & visibiles missiones fuerunt, quasi argumentum confirmans fidei veritatem, illius autem, cuius probatio semel perfectè facta est, non oportet probationem iterari, sed ex suppositione prioris probationis procedere; & ideò non oportet, quod per noua signa, modo fides probetur, sed per ea, quæ tunc facta sunt.* 140 *Resp.*

Sed dicas, Martyres patiendo pro Christo Fidem testificantur, & illam confirmant, miracula etiam ad fidei confirmationem ordinatur; & tamen Martyres, & miracula non fuerunt solum in primitiua Ecclesia, sed etiam modò pro Christo plures sustinent martyrium, & à Sanctis vita, in morte, & post mortem, plurima miracula fiunt: ergo ex eo quod missiones visibiles fuerint, quasi argumentum confirmans fide veritatem, & hæc fuerit perfectè probata, minus bene infertur à D. Thom. non oportere vt modo per missiones visibiles probatio iteretur. 141 *Obijcies.*

Respondeo, Martyres esse testes particulares veritatis fidei, non de nouo illam probantes, sed sufficient esse probatam ab Apostolis supponentes, illamque testificantes; congruum autem est, quod etiam modo testes fidei multiplicentur, non autem est congruum, quod per noua signa probetur, sed per ea, quæ tunc facta sunt. Vel dicatur, quod licet martyrium veritatem nostræ fidei confirmet, non tamen ad hoc principaliter ordinatur, sed ad hoc, quod Martyr, illud sustinens pro Christo, ab illo in Cœlo coronetur. Et ideò; quamuis ad finem confirmandam necessarium non sit, ob alium tamen finem Martyres multiplicantur, & non solum in primitiua Ecclesia, sed etiam modo plures sustinent Martyrium. 142 *Resp.*

Et ex his ad illud de miraculis constat solutio: hæc namque, etsi veritatem fidei nostræ confirment, non tamen ad hoc vnicè aut principaliter ordinantur à Deo, sed ad testificandam Sanctorum, à quibus fiunt virtutem, & sanctitatem, & vt Deus glorificentur in illis. Vnde etsi modo necessaria non sint ad veritatem fidei probandam, ex alio fine plura miracula nostris temporibus fiunt. Et quidem si miracula solum ad veritatem fidei confirmandam ederentur, vt quid inter Catholicos, & præcipuè in nostra Hispania in cuius corde fides adeò inconcussa, Deo fauente, subsistit, fierent tanta miracula? Missiones autem visibiles vnicè; & principaliter ad veritatem fidei probandam ordinabantur, & quia per illas, quæ in primitiua Ecclesia sunt factæ, perfectè fuerit veritas fidei probata, rectè docet Dinus Thomas non oportere his temporibus, *probationem per signa visibilia iterari, sed ex suppositione prioris probationis procedere.* 143 *De miraculis.*

§. VIII.

Tres difficultates incidentes enodantur.

144 *Prima difficultas.* PRima difficultas est: vtrum missiones Filij, & Spiritus Sancti ex parte termini, realiter distinguantur? Distingui realiter ex parte principij, & ex parte processionis, quæ est de conceptu missionis, supra vidimus, nec potest negari; cum autem in missione, præter ordinem ad principium, ordo ad terminum importetur, inquirimus, an ex parte termini, etiam distinguantur realiter? Nec procedit difficultas de missionibus visibilibus, in his namque certum est creaturas visibiles, aut sensibiles, per quas manifestantur personæ Filij, & Spiritus Sancti, & permissiones productas, esse realiter distinctas. Natura namque Verbum constituens visibile est humanitas; Spiritus autem Sanctus fuit manifestatus in specie columbæ, in specie flatus aut ignis, quæ naturæ, aut entitates, plusquam realiter distinguuntur. Vnde ad solam inuisibilem missionem deducitur difficultas. Quam fieri solum per dona gratiæ gratum facientis, modo supponimus, & disputatione sequenti probauimus.

145 *Prima sententia & illius fundamentum.* Prima sententia affirmans est, quam tenet Durandus *in 1. distinctione 15. quæstione 4. numero 7.* vbi id planum esse docet, & probat: nam donum intellectum perficiens, nempè sapientia, realiter distinguitur à dono perficiente voluntatem; nempè charitate; sed secundum dona perficientia intellectum attenditur missio Filij, & secundum charitatem, qua perficitur voluntas, attenditur missio Spiritus Sancti: ergo prædictæ missiones differunt realiter ex parte termini, ad quem missio ordinatur. Vel aliter potest idem argumentum formari: missio Filij fit solum secundum dona perficientia intellectum, missio Spiritus Sancti fit solum secundum dona perficientia voluntatem, sed inter dona perficientia intellectum, & dona perficientia voluntatem, interuenit realis distinctio: ergo missio Filio est alia realiter à missione inuisibili Spiritus Sancti, non solum ex parte principij, sed etiam ex parte termini. Cui sententiæ fauet D. Thomas *in 1. distinct. 15. quæstione 4. art. 2. & in hac qu. art. 5. ad 3.*

Alij per oppositum negant; asserentes, Filium, & Spiritum Sanctum mitti secundum omnia dona gratiæ gratum facientis; & consequenter missionem Filij non esse aliam realiter ex parte termini à missione Spiritus Sancti.

146 *Extrema sententia.* Asserendum tamen est, missione accepta appropriatiuè, missionem Filij distingui realiter ex parte termini à missione Spiritus Sancti, secus autem propriè accepta.

147 *Vera eligitur.* Priorem partem conuincit argumentum Durandi. Ante cuius probationem notandum est primo ex doctrina Diuus Thomæ *supra quæstione 39. artic. 7. & 8.* nomina essentialia, & tribus personis communia, appropriati personis diuinis in singulari, ad illas manifestandas per viam similitudinis, aut dissimilitudinis; vt potentia appropriatur Patri, sapientia Filio, & amor Spiritui Sancto. Secundo est, notandum, & consequitur ad primum, quod sicut essentialia attributa, quamuis sint tribus personis communia, appropriantur personis in singulari: ita formæ creatæ participantes formaliter attributa, quamuis propriè à tribus personis causentur, per appropriationem tamen personis in particulari accommodari. Vnde quia sapientia diuina appropriatur Filio, donum sapientiæ, quod diuinam sapientiam participat, per approbationem attribuitur Filio, & charitas, quæ est participatio diuini amoris, per appropriationem Spiritui Sancto attribuitur.

148 *Prima pars probatur.* Quibus positis sic probatur prima pars nostræ sententiæ: quamuis dona perficientia intellectum, & dona perficientia voluntatem, à tota Trinitate efficiantur; illa tamen, quæ intellectum perficiunt, appropriantur Filio, & quæ perficiunt voluntatem appropriantur Spiritui Sancto: ergo quamuis missio secundum prædicta dona sit personas procedentibus communis, missio tamen per dona perficientia intellectum, appropriatur Filio, & missio per dona perficientia voluntatem appropriatur Spiritui Sancto; sed inter dona prædicta interuenit realis distinctio: ergo missione appropriatiuè sumpta, missio Filij, & missio Spiritus Sancti ex parte termini realiter distinguuntur. Vel aliter potest idem argumentum formari: missio vt appropriata Filio attenditur secundum dona perficientia intellectum, prout tamen appropriatur Spiritui Sancto, attenditur secundum dona perficientia voluntatem; sed dona perficientia intellectum realiter distinguuntur à donis perficientibus voluntatem: ergo missio vt appropriata Filio, est alia realiter à missione vt appropriata Spiritui Sancto, non solum ex parte principij, sed etiam ex parte termini.

149 *Secunda pars prob.* Deinde secunda pars nostræ assertionis probatur: missione propriam accepta, non solum mittitur Filius secundum dona perficientia intellectum, sed etiam secundum dona perficientia volutatem, idemque de Spiritu Sancto est dicendum: ergo sic sumpta missione, non distinguitur realiter ex parte termini missio Filij à missione Spiritus Sancti. Consequentia probatione non indiget: antecedens autem probo: missio namque propriè accepta, solum addit supra æternam processionem ordinem ad effectum temporalem: ratione cuius persona ab alia procedens inhabitat animam iusti; sed non solum per dona perficientia intellectum, sed etiam per dona perficientia voluntatem persona Filij in anima iusti inhabitat: ergo sic accepta missione per vtraque dona mittitur persona Filij, idemque de Spiritu Sancto eadem ratione est dicendum. Maior supponitur modo, sequenti disputatione probanda. Minor autem ostenditur primo: inhabitatio personarum in anima iusti fundatur supra efficientiam donorum gratiæ gratum facientis; sed omnia illa dona propriè efficiuntur à Filio, & ab Spiritu Sancto: ergo ratione omnium, Filius, & Spiritus Sanctus inhabitant in anima iusti. *Minor autem ostenditur primo.*

Secundo: nam ratione eiusdem fit inhabitatio personarum, ratione cuius donantur; sed ratione omnium donorum donantur Filius, & Spiritus Sanctus: ergo ratione omnium inhabitant. *Secundo.*

Tertio: nam ab eodem prouenit inhabitatio personarum in animabus iustorum, à quo prouenit illarum aduentus ad nos; sed ratione omnium donorum adueniunt ad nos tres personæ diuinæ: ergo ratione omnium tres personæ inhabitant animam iusti. 150 *Tertio.* Maior cum consequentia tenet, minor autem probatur: si ratione donorum pertinentium ad voluntatem non veniret ad nos Filius, & Spiritus Sanctus ad nos non veniret ratione donorum perficientium intellectum: ideò esset, quia dona perficientia voluntatem appropriantur Spiritui Sancto, & dona perficientia intellectum appropriantur Filio; sed hæc ratio est nulla: ergo venit ad nos Filius ratione donorum perficientium voluntatem: & Spiritus Sanctus ratione donorum perficientium intellectum; & consequenter ratione omnium donorum gratiæ gratum facientis veniunt ad nos tres personæ.

Minor in qua sola potest esse difficultas, probatur: vt enim docet D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 2. artic. vnico ad 3. *Potentia, quæ appropriatur Patri, non habet rationem vt pertineat ad redditum in finem, sed magis pertinet ad exitum à principio; dicit enim potentia rationem principij, & ideò non pertinet ad missionem, quæ fit ad reuocandum rationalem creaturam in Deum.* Hæc Diuus Thomas: ex quibus cum argumento collatis, manifestè colligitur, nullum donum ex his, quæ pertinent ad gratiam gratum facientem attribui appropriatiuè Patri; & tamen non solum Filius, & Spiritus Sanctus, sed etiam Pater venit ad nos per gratiam gratum facientem: ergo vt saluetur aduentus alicuius personæ diuinæ ratione alicuius doni, non requiritur, quod illi approprietur donum; & consequenter ex eo quod dona perficientia voluntatem, non sint Filij appropriatiuè, non colligitur, quod ratione illorum non dicatur venire ad nos; & consequenter non obstat vt ratione illorum mittatur, accepta missione non appropriatiuè, sed propriè. 151 *Minor prob.*

Et ex his confirmatur, & vrgetur ratio præcedens, missio namque supra aduentum personæ diuinæ, solum addit processionem. 152 *Confirm.* Vnde iuxta Augustinum lib. 2. de Trinitate cap. 5. *Solus Pater numquam legitur missus, quia à nullo procedit.* Et iuxta D. Thomam in hac quæst. art. 4. ad 2. *Licet effectus gratiæ sit etiam à Patre, qui inhabitat per gratiam, sicut & Filius, & Spiritus Sanctus, quia tamen non est ab alio, non dicitur mitti: & hoc est*, inquit D. Thomas, *quod dicit Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. quod Pater eum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus: non enim habet de quo sit aut ex quo procedat.* Ex quibus apertè colligitur, quod si Pater ab alio procederet, illius aduentus ad nos sortiretur rationem missionis; sed Filius ratione donorum perficientium voluntatem venit ad iustorum animas; cum rationi aduentus non obstet quod talia dona non sint illius per approbationem, vt proximè ostendimus: ergo ratione illorum mittitur Filius, & ratione donorum perficientium intellectum mittitur Spiritus Sanctus; & consequenter missione accepta non appropriatiuè, sed propriè, missio Filij non est alia realiter à missione Spiritus Sancti ex parte termini, ad quem missio ordinatur. Vnde sicut sapientia, etsi sit communis tribus personis, appropriatur tamen Filio, quia per intellectum procedit, & amor, etsi omnibus personis conueniat, appropriatur Spiritui Sancto, quia procedit per voluntatem; ita missio per dona participantia sapientiam, etsi sit communis personis procedentibus, appropriatur Filio; & missio per dona participantia amorem, etsi communis sit illis, appropriatur Spiritui Sancto.

Quod amplius vrgetur secundo: si Pater esset persona procedens, mitteretur per dona perficientia intellectum, & voluntatem; & tamen nullum ex prædictis donis Patri appropriaretur, sicut nec modo appropriatur: ergo quamuis Filio non appropriarentur dona perficientia voluntatem, nec Spiritui Sancto dona perficientia intellectum speciali approbatione, mittentur ratione illorum. 153 *Conf. & vrget. 2.* Consequentia tenet à paritate rationis; antecedens autem probatur, quod modo, etsi ad nos veniat per gratiam gratum facientem, ad nos tamen non mittatur, probatur ab Augustino,

ftino, & Angelico Doctore, quia non est persona procedens; sed in prædicta hypostesi veniret ad nos per dona perficientia intellectum, & voluntatem, & aliàs esset persona procedens: ergo mitteretur per illa, & illius aduentus haberet rationem missionis.

154 *Solvitur arg. Durandi.* Et ex his ad argumentum Durandi, respondeo concessa maiori distinguendo minorem: secundum dona perficientia intellectum attenditur missio Filij, quatenus ipsi appropriata, concedo maiorem: missio Filij accepta propriè, subdistinguo minorem: solum secundum dona perficientia intellectum, nego maiorem; secundum illa, & etiam secundum dona perficientia voluntatem, concedo minorem, & sub eadem distinctione secundæ partis minoris, distinguo consequens: missio vt appropriata Filio distinguitur realiter ex parte termini à missione vt appropriata Spiritui Sancto, concedo consequentiam: accepta vtraque missione, non appropriatiuè, sed propriè, nego consequentiam. Et eodem modo occurritur argumento, prout aliter à nobis formato.

155 *Explicatur mens D. Th.* Sic etiam accipiendus, & interpretandus est Diuus Thomas *in 1. distinct. 15. quæst. 4. artic. 2.* cum docet, missionem Filij esse aliam secundum rem à missione Spiritus Sancti, non solum secundum rationem exitus à principio, sed etiam secundum effectum, ratione cuius dicitur nouo modo esse in creatura, eo quod missio Filij est per sapientiam, & missio Spiritus Sancti per amorem. Loquitur enim D. Thomas de missione Filij, & Spiritus Sancti secundum quod vtrique appropriata, non autem de illius secundum propriam acceptionem missionis.

156 *Replicatur.* Sed contra istam interpretationem obstare videtur doctrina Diuus Thomæ *quæstione proximè citata articulo 1.* vbi probat, Filium mitti per donum sapientiæ, quia in illo repræsentatur relatio propria Filij, eo quod sapientia creata exemplata est à propria Filij ratione; sed in amore non repræsentatur propria Filij relatio vt in exemplato ab illa: ergo in amore nullatenus mittitur Filius.

Resp. Respondeo, loqui D. Thomam de missione vt appropriata Filio, non autem quatenus propriè illi potest conuenire: quod patet: nam eodem modo loquendum est de missione, quo de dono creato ad quod terminatur missio; sed donum sapientiæ exemplariter causetur à relatione Filij, solum est verum per appropriationem, eo quod exemplariter causatur à sapientia diuina, quæ licet sit tribus personis communis, tamen per appropriationem attribuitur Filio: ergo quod Filius solum mittatur per donum sapientiæ, accipiendum est de missione vt appropriatiuè dicitur de Filio, non autem de missione propriè; sic enim non tantum per donum sapientiæ mittitur, sed etiam per alia dona.

157 *Interpretatio probatur.* Quod præter illa, quibus id ostendimus, patet ex D. Thom. *in 1. dist. 15. quæst. 2. art. vnico ad 4.* quod ita procedebat: *Vbicumque est Filius, & Spiritus Sanctus, est & Pater; sed Spiritus Sanctus, vel Filius dicuntur mitti, quia nouo modo existunt in aliqua creatura: ergo videtur, quod simul cum eis Pater mittatur.* Cui argumento respondet D. Thom. negando consequentiam, quia Pater non procedit, & ideò quamuis ad nos veniat simul cum Filio, & Spiritu Sancto, non mittitur: verba D. Thom. sunt: *Et ideò aduentus, vel inhabitatio conuenit toti Trinitati, quæ non dicuntur, nisi ratione effectus, quamuis ille effectus ratione appropriationis possit ducere magis in vnam personam, quam in aliam; sed missio super hoc addit authoritatem alicuius respectu personæ, quæ mitti dicitur, & ideò non potest conuenire, nisi personæ, quæ est ab alio principio.* Sentit ergo D. Thom. primo solum ratione appropriationis dona creata ducere magis in vnam personam, quam in aliam. Secundo hanc appropriationem non obstare vt ratione illorum veniant ad nos omnes diuinæ personæ. Tertio ratione illorum, quamuis magis ducant in vnam, quam in aliam personam vtramque ex procedentibus mitti; quandoquidem, quod Pater non mittatur per illa, solum probat D. Thom. quia non procedit ab alio principio.

158 *Explicatur alia verba D. Thom.* Cum autem docet D. Thom. *Quod missio diuinæ personæ intelligitur in quantum propria relatio ipsius personæ diuinæ repræsentatur in anima per aliquam similitudinem receptam, quæ est exemplata, & originata ab ipsa proprietate relationis æternæ.* Accipiendus, & intelligendus de proprietate personali, non ratione sui secundum id quod explicat, sed ratione prædicati absoluti appropriati personæ: sapientia enim, quæ Filio appropriatur, non causatur exempla‑riter à proprietate relatiua Verbi ratione sui, sed ratione diuinæ sapientiæ Verbo appropriatæ. Deus enim exemplariter causat perfectiones creatas, quatenus est illarum idea; est autem creaturarum omnium idea secundum perfectiones absolutas, vt latè monstrauimus *supra tract. 5. disp. 43.* & consequenter secundum prædicata absoluta exemplariter causat omnem perfectionem creatam. Vnde cum docet donum sapientiæ exemplari à propria relatione Verbi, intelligitur de propria relatione, non ratione proprietatis, sed ratione sapientiæ diuinæ Verbo appropriatæ.

159 *Secunda difficultas.* Secunda difficultas est. An missio Filij, & Spiritus Sancti connexæ sint, ita vt non possit vna persona mitti sine alia? Affirmatiua sententia est communis, loquendo, vt loquimur, de missione inuisibili. Et ostenditur primo: vt enim docet D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 2. artic. vnico ad 4. *Cum Pater sit in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu Sancto, quando Filius mittitur, simul & venit Pater, & Spiritus Sanctus:* ergo eadem ratione quando mittitur Spiritus Sanctus, simul, & veniunt Pater, & Filius; sed aduentus in Nos personæ procedentis est missio: ergo semper atque mittitur Filius, mittitur Spiritus Sanctus, & è conuerso, semper ac mittitur Spiritus Sanctus, mittitur etiam, & Filius; & consequenter missio inuisibilis Filij connexa est cum missione inuisibili Spiritus Sancti. *Prob. 1. ex D. Th.*

160 *Missione accepta propriè, prob. connexio.* Et quidem loquendo de missione accepta propriè, facili ratione suadetur; sic enim sumpta missione, missio Filij, & missio Spiritus Sancti conueniunt in termino ad quem missio ordinatur, vt difficultate præcedenti monstrauimus, & licet realiter distinguantur ex parte principij; processio tamen vnius personæ essentialiter cum alterius processione connectitur: ergo missione sic sumpta, missio vnius personæ cum alterius missione est connexa. Explicatur, & vrgetur: quod Filius, & Spiritus Sanctus missione sic sumpta mittantur, fundatur in efficientia donorum gratiæ gratum facientis; sed in ista efficientia inseparabiles sunt: ergo etiam in missione sic sumpta.

161 *De missione appropriatiuè, prob. à Durando.* Quod autem missio vt appropriata Filio connexa sit cum missione vt appropriata Spiritui Sancto, & è conuerso hæc cum illa connectatur, probat Durandus *in 1. distinct. 15. quæst. 4. num 8. & 9.* quia amor perfectus supponit perfectam notitiam: ergo dona amoris secundum quæ attenditur missio Spiritus Sancti, supponunt dona notitiæ secundum quæ mittitur Filius: numquam ergo mittitur Spiritus Sanctus sine Filio. Item notitia boni perfecti, in quo nulla est ratio mali, ex necessitate ducit in amorem perfectum; sed dona secundum quæ mittitur Filius pertinent ad notitiam boni perfecti, in quo nulla est ratio mali: ergo ipsa inducunt in amorem perfectum, qui non est sine donis secundum quæ mittitur Spiritus Sanctus; & consequenter Filius sine Spiritu Sancto non mittitur.

162 *Non placet ratio Durandi.* Hæc ratio quoad primam partem coincidit cum ratione D. Thom. infra adducenda. Quoad secundam partem non placet; notitia enim boni perfecti, in quo nulla est ratio mali, nisi clara, & intuitiua sit, non necessitat voluntatem creatam ad amorem, vt communiter docetur à Theologis; sed notitia Dei, quam viatores habemus, non est clara, & intuitiua, sed obscura, & abstractiua: ergo non inducit de necessitate amorem; & consequenter missio Filij secundum notitiam perfectam non est necessario connexa cum missione Spiritus Sancti, vel saltim ex prædicto principio male à Durando probatur.

163 *Prob. 1. ratione D. Tho.* Vnde aliter probanda est prædicta connexio; primo ratione facta à D. Thom. *in hac quæstione articulo 5. ad 3.* illis verbis: *Ad tertium dicendum, quod cum missio importet originem personæ missæ, & inhabitationem per gratiam: si loquamur de missione quantum ad originem, sic missio Filij distinguitur à missione Spiritus Sancti, sicut & generatio à processione: si autem quantum ad effectum gratiæ, sic communicant duæ missiones in radice gratiæ, sed distinguuntur in effectibus gratiæ, qui sunt illuminatio intellectus, & inflammatio affectus, & sic manifestum est quod vna non potest esse sine alia; quia neutra est sine gratia gratum faciente, nec vna persona separatur ab alia.* Ex quibus verbis deducitur prima ratio ad hanc formam redacta. Licet effectus gratiæ secundum quos missio Filio, & Spiritui Sancto appropriatur, realiter distinguantur; conueniunt tamen in eadem radice, nempè in gratia sanctificante, quæ vtrique personæ attribuitur, & secundum quam vtraque persona mittitur, & aliàs processio vnius personæ inseparabilis est à processione alterius: ergo missio vnius non potest sine missione alterius existere.

164 *Effugium excluditur.* Si dicas hoc argumento probari, non posse missionem vnius personæ separari à missione alterius, accepta missione propriè, non autem, quod missiones prout personis appropriatæ separabiles non sint; gratia namque, in qua communicant, nulli personæ appropriatur; & consequenter neutra persona ratione illius mittitur appropriatiuè. Ex quo vlterius sequitur, vt ex conuenientia in illa non inferatur connexio missionum Filij, & Spiritus Sancti, prout personis appropriantur. In contrarium obstat: nam gratia sanctificans, etsi entitatiuè sit vtrique personæ communis, prout tamen radicat notitiam appropriatiuè Filio attribuitur, & prout radicat amorem appropriatur Spiritui Sancto: ergo ex reali conuenientia in radice, rectè probatur inseparabilitas, & connexio missionis Filij à missione Spiritus Sancti, non solum accepta missione propriè, sed etiam appropriatiuè.

165 *Secunda ratio ex D. Tho. sumpta.* Secunda ratio sumitur ex D. Thom. *in 1. distinct. 15. quæstion. 4. articulo 2.* vbi postquam præmiserat, quod de distinctione missionum Filij, & Spiritus Sancti tripliciter loqui contingit, nempè quantum ad illarum realem diuersitatem, aut quantum ad rationem missionis, aut quantum ad earum separationem, sic concludit corpus articuli: *Si autem tertio modo*, nempè quoad separationem, *tunc dico, quod vna missio non est sine alia: quia amor sequitur notitiam, notitia perfecta secundum quam est missio Filij,*

Filij, semper inducit in amorem, & ideò simul infunduntur, & simul augmentantur. Ex quibus verbis talis deducitur ratio: amor, sequitur notitiam, illamque necessario supponit notitia autem perfecta semper inducit amorem, sed missio Filij attenditur secundum notitiam perfectam, & missio Spiritus Sancti attenditur secundum amorem: ergo missio Spiritus Sancti supponit missionem Filij infert missionem Spiritus Sancti, & consequenter numquam separantur.

Contra hanc tamen rationem duplex difficultas occurrit.
166 *Prima difficultas contra rationem D. Thom.* Prima est: notitiam quam amor necessario supponit, non est notitia habita per donum sapientiæ, sed notitia habita per fidem; at secundum hanc notitiam non mittitur Filius: ergo missio Spiritus Sancti non supponit necessario missionem Filij. Consequentia est bona in se, & ad hominem contra D. Thom. inde probantem, missionem Spiritus Sancti necessario supponere missionem Filij, quia amor secundum quem mittitur Spiritus Sanctus, necessario præsupponit notitiam. Quod argumentum omnino inefficax est, nisi notitia, quam amor necessario præsupponit, sit talis, vt secundum illam Filius mittatur. Minor est Diuus Thoma *in hac quæstione articulo 5. ad 2.* illis verbis: *Non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed secundum talem instructionem, vel instructionem intellectus, qua prorumpat in affectum amoris, vt dicitur Ioannis 6. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Et in Psalmis: In meditatione mea exardescet ignis. Et ideò signanter dicit Augustinus: quod Filius mittitur cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur, perceptio autem experimentalem quandam notitiam significat. Et hæc propriè dicitur sapientia, quasi sapida scientia.* Id ipsum docuit D. Thomas *in primo distinctione 15. quæstione 3. articulo vnico ad 5. Et quæst. 4. art. 1. ad 3.* ergo iuxta Diuum Thomam cognitio, vel notitia, secundum quam mittitur Filius appropriatiuè, non est actus fidei, sed doni sapientiæ.

167 *Maior ostenditur 1.* Maior autem constat primo: nam Fides in ordine ad charitatem facit in via, quod lumen gloriæ in patria, sed actus charitatis in patria, sufficienter regulatur per actum luminis gloriæ: ergo actus charitatis viatoris, sufficienter regulatur per actum fidei.

Secundo. Secundo, vt enim docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 68.* cum illo communiter Theologi distinguentes dona Spiritus Sancti à virtutibus, dona ordinantur ad actus extraordinarios, vel ad operandum iuxta instinctum Spiritus Sancti supra regulas communes rationis, etiam eleuatæ per gratiam; sed actus charitatis hac regulatione non indiget, sed sufficienter regulatur ratione, vt per gratiam eleuata: ergo notitia, quam necessario præsupponit, non est actus doni sapientiæ, sed fidei.

168 *Tertio.* Præterea, vt enim docet Diuus Thomas 2. 2. *quæstione 45. articulo 2. & 4.* donum sapientiæ supponit charitatem, eo quod iudicat de diuinis ex connaturalitate ad illa, & ex vnione cum illis, quæ vnio, & connaturalitas fit per charitatem: ergo licet possit aliquis actus charitatis supponere actum doni sapientiæ, non tamen omnis actus à charitate elicitus potest actum sapientiæ necessario supponere: sicut quia intellectus prior est voluntate, non omnis actus intellectus actum voluntatis supponit. Denique: vt enim docet D. Thomas *in 1. distinctione 16. quæstione 4. articulo 1. ad 3.* notitia ad quam sequitur amor, est illa, qua intellectus verum accipit, non solum vt verum, *sed vt conueniens, & bonum, ex quo*, inquit Diuus Thomas, *nisi sit aliqua resistentia sequitur amor, & delectatio*; sed Fides tendit in Deum, non solum vt verum, sed etiam verum diuinum accipit vt conueniens, & bonum, illudque vt conueniens voluntati proponit: ergo omnia elicita à fide, sufficienter regulatur amor, quin necessario ab amore supponatur notitia habita per donum sapientiæ.

169 *Secunda obiectio.* Secunda difficultas procedit contra secundam partem maioris: nulla enim est notitia, quantumcumque perfecta in hac vitæ, quæ necessitet voluntatem ad amorem quoad exercitium actus, sed solum à Deo clarè visio potest sic necessitari, vt docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 4. art. 1. & quæst. 10. art. 2.* ergo notitia perfecta secundum quam mittitur Filius, non est necessario connexa cum amore secundum quem mittitur Spiritus Sanctus; & consequenter missio Filij non infert missionem Spiritus Sancti, nec cum illa necessario connectitur. His obiectionibus ex doctrina *disputatione sequenti* tradenda occurretur.

170 *Contra conc. obiectiones.* Contra conclusionem obijcies, potest vna persona mitti visibiliter sine alia visibiliter missa, & de facto Spiritus Sanctus fuit visibiliter missus, non misso visibiliter Filio; ergo etiam inuisibiliter vna persona potest mitti sine alia inuisibiliter missa. Probatur consequentia: ratio namque cur vna persona non potest mitti sine alia, est, quia gratia gratum faciens secundum quam fit missio inuisibilis, est effectus, tribus personis communis, nec potest ab vna persona ex procedentibus sine alia persona procedente causari; sed hæc ratio instatur doctrina antecedentis admissa: ergo admisso, quod missione visibili possit vna persona mitti sine alia, id ipsum est dicendum loquendo de missione inuisibili. Probatur minor: creatura secundum quam exercetur missio visibilis, est effectus tribus personis communis, vt omnibus est inconfesso; & tamen secundum illam, & in illa, potest vna persona mitti sine alia: ergo admisso personas procedentes non connecti quantum ad missionem visibilem, instatur ratio, qua probatur connexio necessaria personarum procedentium in missione inuisibili.

Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam. 171 *Resp.*
Ad illius probationem, distinguo maiorem; & quia in prædicta efficientia fundatur inhabitatio per gratiam, in qua, adiuncta processione, consistit missio inuisibilis, concedo maiorem: ex sola ratione communis causalitatis; nego maiorem, & nego minorem, quod prædicta ratio instetur in missione visibili; hæc namque, etsi præsupponat efficientiam toti Trinitati communem creaturæ secundum quam fit, non tamen in hac efficientia consistit, nec in repræsentatione supra istam efficientiam fundatur, quæ non magis ad vnam personam, quam ad aliam terminatur: sed consistit in hoc, quod persona visibiliter missa per creaturam visibilem repræsentetur vt inhabitans per gratiam in illo, ad quem missio fit, quæ repræsentatio non conuenit creaturæ secundum quam fit missio, ex ratione effectus Dei, aliàs non magis vnam, quam aliam personam manifestaret. Sed quia talis creatura facta est ad demonstrandum specialiter hanc, vel illam personam, v. gr. columba, in qua Spiritus Sanctus ad Christum fuit visibiliter missus, ad hoc à Deo facta fuit, vt specialiter demonstraret personam Spiritus Sancti, vt in humanitate Christi inhabitantem per gratiam.

Quomodo autem possit vna persona specialiter manifestari, 172 *A D. Tho. optimè explicatur.*
explicat optimè Diuus Thomas *in hac quæstione articulo 7. ad 3.* illis verbis: *Dicendum, quod licet illas creaturas visibiles tota Trinitas operata sit, tamen factæ sunt ad demonstrandum specialiter hanc, vel illam personam: sicut enim diuersis nominibus significantur Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: ita etiam diuersis rebus significari poterunt, quamuis inter eos nulla sit separatio, aut diuersitas.* Ex quibus apertè colligitur, in creaturis secundum quas fuit missus visibiliter Spiritus Sanctus duas habitudines signi inueniri, vnam signi naturalis supra dependentiam fundatam, & hæc ad Deum vt vnus est, terminatur, & est Trinitati communis, cæterum in illa non consistit missio visibilis, non enim repræsentat Deum vt inhabitantem per gratiam: aliam signi ex beneplacito Dei ordinati ad demonstrandum specialiter Spiritum Sanctum, quam habitudinem solus Spiritus Sanctus terminat, & ideò solus visibiliter mittitur, etsi talis creatura à tribus personis efficiatur.

Sed dices: sequi ex ista solutione, illis quibus reuelatum 173 *Replicat.*
non est beneplacitum diuinum ordinans creaturas visibiles ad manifestandam inuisibilem missionem, non fuisse manifestatam personam Spiritus Sancti vt inhabitantem in Christo, & in Apostolis; ad quos facta fuit missio visibilis; consequens est falsum: ergo, & tradita solutio insufficiens. Sequela constat: nam ignoranti impositionem vocis ad significandum, vox imposita nihil significat, quia ex impositione habet vox, quod significatiua sit; sed creaturæ inuisibiles habent vim manifestandi inuisibilem missionem ex diuino beneplacito, illas ad hoc ordinante, vt ex Diuus Thoma in nostra solutione docuimus; ergo cui tale beneplacitum reuelatum non fuerit, nihil manifestabunt illæ creaturæ. Minor autem probatur: nam si hoc ita esset, frustraretur finis missionis visibilis, in illis, quibus institutio diuina creaturarum visibilium reuelata non esset; hoc admittendum non est: ergo nec tradita solutio. Probatur sequela: finis missionis visibilis Spiritus Sancti ad Christum, fuit, vt homines videntes Spiritum Sanctum in ipso inhabitantem per gratiam, fidem doctrinæ Christi præberent, & per hoc fides diffunderetur; sed illi, quibus Dei beneplacitum reuelatum non est, non cognoscerent Spiritum Sanctum, vt inhabitantem in Christo: ergo isti fidem doctrinæ Christi non præberent, & consequenter in illis frustraretur finis visibilis missionis Spiritus Sancti ad Christum, idemque in missione visibili ad Apostolos contingeret.

Respondeo concedendo sequelam, & negando minorem. Ad 174 *Resp.*
illius probationem, nego sequelam: ad hoc enim vt missio visibilis vtilis fit eis, quibus diuina ordinatio reuelata non est, sufficit, vt inquit D. Thomas in 1. distinct. 16. quæst. 1. artic. 1. ad 6. *Quod quamuis creatura visibilis non sufficiat ad hoc, quod ducat in cognitionem inuisibilis missionis, tamen ex sua nouitate excitat videntes in admirationem, & inquisitionem, & tunc inquirentibus per gratiam inuisibilem, & doctrinam prædicatoris exterius, potest missio inuisibilis designata edoceri.*

Tertia difficultas est, an missio visibilis ex æquo ab inuisibili 175 *Prima sententia circa 3. difficultatem.*
distinguatur? An vero solum distinguatur ab illa vt includens ab incluso, ita vt missio visibilis sit missio ratione effectus inuisibilis, signo visibili manifestata? Prima sententia docet ex æquo distingui, imo & posse, & quandoque dari missionem visibilem sine missione inuisibili. Hanc tenet Suarez *lib. 12. de Trinitate cap. 4. num. 6.* quem plures Recentiores sequuntur.

Secun-

176 *Secundo.* Secunda sententia docet, distingui vnam missionem ab alia vt includens ab incluso, ita vt missio inuisibilis sit exitus personæ à persona ad inhabitandum per gratiam sine aliquo signo visibili. Missio autem visibilis est exitus personæ à persona ad inhabitandum per gratiam signo visibili manifestata. Hanc tenet Durandus in 1. *dist.* 16. *quæst.* 1. *num.* 6. Granadus *Tract.* 15. *de Trinitate disp. vltima num.* 3. Pro illa referens Valentiam *in consectario* 2. *puncti* 4. & Magistrum Zumel *ad articulum* 7. *istius quæstionis in commentario illius*, *notabili* 3. Tenet etiam Patres Salmanticenses *Tract.* 6. *disp.* 19. *dub.* 3. *num.* 17.

177 *Prob. ex D. Tho.* Et probatur aperto testimonio Diuus Thomæ *in* 1. *distinct.* 16. *quæst.* 1. *artic.* 1. *in corpore*, illis verbis: *Dicendum, quod sicut processio temporalis non est alia quam processio æterna essentialiter, sed addidit aliquem respectum ad effectum temporalem: ita etiam missio visibilis non est alia ab inuisibili missione essentialiter, sed addit rationem manifestationis per visibile signum*. Id ipsum docuit *ad Annibaldum in eadem distinct. quæst. vnica artic.* 1. *in corpore*, & *solutione ad* 3. sed processio temporalis Spiritus Sancti, non distinguitur ex æquo à processione æterna, sed includit intrinsecè illam addendo respectum ad effectum temporalem: ergo missio visibilis iuxta Diuum Thomam non distinguitur ex æquo à missione inuisibili, sed intrinsicè illam includit, supperaddendo manifestationem per visibile signum.

178 *Conf. ex eodem D. Thom.* Quod amplius vrgetur ex doctrina D. Thomæ *vbi proximè solutione ad* 3. ibi: *Ad tertium de apparitione dicendum, quod missio visibilis est missio apparens, & ideo supra apparitionem addit rationem missionis, quæ importat originem vnius personæ ab alia, & inhabitationem per gratiam, apparitio autem solam cognitionem. Vnde apparitio potest conuenire Patri, non autem visibilis missio*: ergo iuxta D. Thom. tota ratio missionis in missione inuisibili inuenta consistit in origine vnius personæ ab alia, & inhabitatione per gratiam; & consequenter missio visibilis includit missionem inuisibilem, & addit manifestationem per signum visibile.

179 *Secundo prob.* Secundo probatur ad hominem contra Suarez: docet enim *vbi supra capit.* 14. *num.* 13. quando missio inuisibilis simul sit, cum missione visibili, quod regulariter sentit contingere, non esse duas missiones, sed vnam compositam ex missione inuisibili, & signo exteriori illam manifestante; sed si in missione visibili ratione sui absque inclusione missionis inuisibilis saluaretur ratio missionis, etiam si vtraque simul concurreret; vna ab alia ex æquo distingueretur, cum ex coincidentia missionis inuisibilis non auferantur à missione visibili, ea, quæ sunt de ratione illius intrinseca: ergo si vtraque concurrente missione, missio visibilis includit missionem inuisibilem, & ex illa componitur, ideò est, quia missio visibilis absque inclusione missionis inuisibilis non habet rationem missionis.

180 *Confirm.* Confirmatur, & vrgetur, vt enim docet *capit. citato num.* 11. missio visibilis, & missio inuisibilis comparantur sufficienter vt res, & signum rei, quæ inter se condistinguuntur, licet signum dicat habitudinem ad rem significatam; sed hæc comparatio ex vtriusque coincidentia non tollitur: ergo si ex illa comparatione condistinguuntur ex æquo, etiam si ambæ coincidant perseuerant ex æquo distinctæ; & consequenter non erit vnica missio includens missionem internam, cum externa illius demonstratione, sed duæ, ita ex æquo distinctæ, ac si non fierent simul, etsi vtraque concurrente, non distinguuntur ex æquo, ideò est quia in missione visibili non saluatur ratio missionis absque intrinseca inclusione missionis internæ inuisibilis.

181 *Tertio.* Tertio probatur ex alia doctrina Patris Suarez *libro* 12. *de Trinitate capit.* 15. *numero* 10. vbi ait, per nouum modum essendi Dei in nobis vt obiectum cognitum, & amatum, non saluari missionem diuinarum personarum; quia esse cognitum, & amatum obiectiuè est denominatio extrinseca præstita à cognitione, & amore; sed esse in signo visibili est esse repræsentatiuum, & extrinseca denominatio à signo manifestante: ergo esse in illo non sufficit ad rationem missionis, nec ex vi solius apparitionis, & manifestationis per signum visibile mittitur persona diuina.

182 *Resp.* Respondebis negando consequentiam, & reddes rationem discriminis: nam cognitio, & amor viæ non terminatur ad Deum vt præsentem, nec vt inhabitantem in anima iusti per gratiam, & ideò ex vi huius quod est Deum cognosci, & amari, non fit Deus præsens, nisi obiectiuè tantum, non realiter; ac per consequens non sufficit vt personæ diuinæ mittantur. Signum autem visibile, in quo Spiritus Sanctus dicitur missus, repræsentat illum vt præsentem, & vt per gratiam inhabitantem, & ideò quamuis esse in tali signo sit denominatio extrinseca, sufficit, vt Spiritus Sanctus.

183 *Sed contra.* Sed contra: nam licet signum visibile terminetur ad Spiritum Sanctum vt inhabitantem per gratiam, & vt realiter nouo modo præsentem ratione gratiæ, ex vi tamen illius non fit Spiritus Sanctus vt inhabitans per gratiam, nec vt ratione gratiæ realiter præsens, sed solum hoc fit per missionem internam, & inuisibilem; sed in sententia Patris Suarez, loco allegato, vt saluetur ratio missionis personæ diuinæ, requiritur vt nouo modo fiat realiter præsens: ergo ex vi sola signi visibilis manifestantis præsentiam Spiritus Sancti, non dicitur propriè mitti, sed ratione inhabitationis per gratiam; & consequenter, vt in missione visibili saluetur ratio missionis, debet accipi vt includens inuisibilem missionem, & addens manifestationem per signum exterius visibile: ita vt ratio missionis consistat solum in origine vnius personæ ab alio, inhabitatione per gratiam, & apparitio in manifestatione per signum visibile, vt docuit D. Thomas 1. *ad Annibaldum distinct.* 16. *quæstione vnica articulo* 1. *ad* 3. verbis superius relatis.

Et ex his probatur vltimo nostra sententia; de ratione enim missionis est, quod persona missa sit realiter nouo modo in illo, ad quem missio fit, vt ex dicendis disputatione sequenti constabit, & fatetur Suarez; sed ex vi signi visibilis manifestantis Spiritum Sanctum, vt nouo modo præsentem ratione gratiæ sanctificantis; non fit nouo modo præsens, sed præsentia realis illi competens ratione gratiæ manifestatur: manifestari namque nouitatem, non nouitatem fieri, sicut manifestari hominem, non hominem fieri: ergo ex vi solius apparitionis per signum visibile, non mittitur persona diuina, sed apparet, & manifestatur missio illius; & consequenter vt missio visibilis sortiatur rationem missionis, debet accipi vt includens inuisibilem missionem, illique superaddens exteriorem manifestationem. 184 *Denique prob.*

Quod amplius vrgetur; quia namque aduentus per gratiam nisi sit personæ procedentis, non obtinet rationem missionis, intulimus supra, & inferunt communiter Theologi, processionem vnius personæ ab alia includi intrinsecè in ratione missionis; sed apparitio personæ procedentis non est missio visibilis nisi sit personæ procedentis vt inhabitantis per gratiam: ergo inhabitatio per gratiam includitur intrinsecè in missione visibili. Consequentia tenet à paritate rationis, & minor probatur: vt enim docet Augustinus *lib.* 4. *de Trinitate*: Filius, & Spiritus Sanctus licet in veteri testamento apparuerint, numquam tamen leguntur visibiliter mitti; sed non alia ratione, nisi quia non fuerunt manifestatæ personæ vt habitantes per gratiam: ergo apparitio personæ procedentis, nisi sit vt inhabitantis per gratiam, non est missio visibilis. 185 *Conf. & vrgetur.*

In contrarium arguit Suarez: namque separari possunt, non includitur vnum in alio; sed dari potest, & de facto extitit missio visibilis Spiritus Sancti sine missione inuisibili: ergo hæc in illa non includitur; & consequenter nec differunt distinctione includentis ab incluso. Probatur minor: nam in Iordane Baptizato Domino, fuit Spiritus Sanctus ad illum visibiliter missus; sed tunc non fuit missus inuisibiliter Spiritus Sanctus ad Christum. Quod autem ad alios facta fuerit tunc missio inuisibilis, per accidens est respectu missionis visibili Spiritus Sancti id ipsum: ergo est dabilis, & de facto extitit missio visibilis, sine missione inuisibili, & consequenter hæc in illa non includitur. 186 *In contrarium arguit Suarez.*

Respondeo, omissis alijs solutionibus, quas bene impugnat Suarez, concessa maiori negando minorem. Ad illius probationem, concessis maiori, & minori, distinguendo consequens: extitit de facto missio visibilis sine inuisibili de nouo tunc existente, concedo consequentiam: sine missione inuisibili ad Christum tunc conseruata, nego consequentiam; licet enim in Iordane non fuerit facta ad Christum missio inuisibilis, nec noua missio inuisibilis Spiritus Sancti vnquam in Christo admittatur, eo quod in primo conceptionis instanti fuerunt humanitati infusa omnia dona supernaturalia in summa intensione possibili; missio tamen inuisibilis, qua in primo conceptionis instanti fuit Spiritus Sanctus missus ad humanitatem Christi, conseruata semper fuit, & tempore missionis visibili vt conseruata existebat, quod sicut sufficit in sententia Patris Suarez vt comparentur vt signum, & signatum: ita in nostra sententia sufficit vt vna includatur in alia, & vt distinguantur distinctione includentis ab incluso. 187 *Resp.*

Sed instabis; tunc extitit noua missio visibilis, & non fuit noua missio inuisibilis: ergo missio inuisibilis non includitur in missione inuisibili. Probatur consequentia: si namque vna includeretur in alia, non staret nouitas vnius sine nouitate alterius. Respondeo concesso antecedenti, negando consequentiam, & instò in processione æterna, quæ includitur in missione diuinarum personarum, & tamen missio de nouo in tempore existit, quin de nouo existat processio: sicut ergo ista consequentia non valet: *Missio incipit in tempore; processio non incipit: ergo processio non includitur in missione*: ita consequentia facta non tenet nam ad inceptionem, & nouitatem constati ex duobus, sufficit inceptio, & nouitas vnius, ex quibus constatur, absque inceptione, & nouitate alterius. Vnde sicut ob hanc causam incipit in tempore missio, sine eo quod incipiat processio, quia effectus temporalis ingrediens illius constitutionem in tempore incipit; ita ob eandem rationem quamuis missio inuisibilis includatur in missionem visibili, potest hæc incipere, & esse de nouo absque inceptione, & nouitate missionis inuisibilis per inceptionem signi visibilis, ex quo, & missione inuisibili conflatur visibilis missio. 188 *Instabis. Resp.*

Secun-

189 *Arg. 2.* Secundo arguitur: nam multiplicatur missio visibili, missione inuisibili manente immultiplicata: ergo missio inuisibilis non clauditur in missione visibili. Consequentia apud Recentiores arguentes est nota. Antecedens autem probant: nam Spiritus Sanctus in die Pentecostes fuit missus super Apostolos in species aeris vehementis, & in specie linguarum ignis; & consequenter duplici missione visibili, cum multiplicato signo sensibili, missio visibilis necessario multiplicetur; & tamen inuisibilis missio fuit vna, cum gratia per vtramque missionem significata, ad quam terminatur inuisibilis missio, eadem fuerit: ergo multiplicatur, missio visibilis, missione inuisibili manente immultiplicata.

190 *Resp.* Respondeo concesso antecedenti negando consequentiam: quam arguentes non supponere, sed probare debeant, ratio autem negandi consequentiam est; quia vt conflatum ex multis multiplicetur, sufficit multiplicari vnum ex ingredientibus illius constitutionem, etsi aliud ex quo componitur, maneat immultiplicatum, hinc fit vt missio inuisibilis multiplicetur, etsi processio, ex qua simul cum nouo effectu conflatur, sit vna ob solam multiplicationem noui effectus ingredientis illius constitutionem. Cum ergo in nostra sententiam confletur missio visibilis ex missione inuisibile, & signo illam manifestante; fit consequens, vt multiplicato signo visibili, multiplicetur missio visibilis, quamuis missio inuisibilis, quam includit immultiplicata subsistat.

191 *Instatur arg.* Et sicut ista consequentia non tenet: *Missio inuisibilis multiplicatur, processione manente immultiplicata: ergo processio non clauditur in missione visibili* ita consequentia contra Nos facta non tenet, & ob eandem rationem, quia nempè, vt multiplicetur conflatum ex pluribus, sufficit multiplicari vnum ex ingredientibus illius constitutionem. Quae doctrina constans, est ob instantiam adductam. Et insuper instatur in missione visibili, intrinsecè includente processionem personae, quae mittitur in nostra sententia, & in sententia Recentiorum arguentium; & tamen multiplicatur missio visibilis quin processio multiplicetur. Missio etiam Filij distincta est à missione Spiritus Sancti; quia processiones realiter distinguuntur, quamuis effectus, ad quem vtraque terminatur, & ex qua, & processione missio conflatur, sit idem.

192 *Denique arg.* Denique arguitur: nam missio visibilis, & missio inuisibilis sufficienter comparantur in ratione signi, & signati, & sufficienter per hoc distinguuntur: sed signatum non clauditur intrinsecè in signo, sed extrinsecè obiectiuè comparatur ad illud: ergo missio inuisibilis non clauditur in missione visibili intrinsecè, sed extrinsecè comparatur ad illam. *Resp.* Respondeo negando maiorem: ratio autem habetur ex dictis in probatione nostrae sententiae, quia nempè nisi missio visibilis includat nouum modum essendi personae diuinae in illo ad quem missio fit, & habitationem in illo, non obtinebit rationem missionis propriè: nam significare nouum modum essendi, non est propriè nouus modus essendi, sicut esse signum sanitatis non est propriè esse sanum; nisi autem missio visibilis inuisibilem intrinsecè includat, non importat nouum modum essendi, nisi tantum significatiuè; & consequenter vt propriè rationem missionis sortiatur, oportet vt intrinsecè includat missionem inuisibilem, vel vt factam de nouo, vel saltim vt conseruatam.

§. Vltimus.

Corollaria praecedentis doctrinae.

193 *Primum corollariū probat. ex D. Tho.* Ex dictis infertur primo, missionem diuinarum personarum, non aeternam, sed temporalem esse. Ita D. Thomas *in hac quaest. art. 2.* Quam probat D. Thomas: nam ea, quae cum ordine ad principium denotant terminum temporalem, temporaliter solum dicuntur; sed missio cum ordine processionis ad principium connotat, & determinat terminum temporalem: ergo solum temporaliter dicitur. Ad differentiam generationis, quae quia cum ordine ad principium importat terminum aeternum, solum aeternaliter dicitur, & ad differentiam processionis, quae quia denotare potest terminum temporalem, & aeternum, potest aeternaliter, & temporaliter dici.

194 *Aliter ratio proponitur.* Quae ratio potest aliter explicari, conflatum ex duobus, quorum vnum est temporale, non potest aeternaliter, sed solum temporaliter dici; sed missio personarum conflatur ex processione, & nouo modo essendi personae missae in creatura, & hoc secundum est temporale: ergo missio non aeterna, sed temporalis est. Consequentia tenet, & minor constat ex dictis, & maior est certa, vt enim existat conflatum ex pluribus, omnium existentiam requirit: ergo si aliquod illorum non existit ab aeterno, sed incipit existere in tempore, compositum, non aeternum, sed temporale est, nec potest aeternaliter, sed solum temporaliter dici.

195 *Oppones.* Si opponas, Christus componitur ex persona Verbi, & humanitate, & tamen quamuis humanitas non existat ab aeterno, Christus dicitur aeternus, iuxta illud Christi ad Iudaeos: *Antequam Abraham fieret, ego sum*: ergo vt ab aeterno existat conflatum ex pluribus, non est necessarium quod existat ab aeterno omnia ipsum componentia.

Respondeo, compositionem Christi ex persona Verbi, & humanitate, non esse compositionem ex his, sed cum his, vt docuimus *tom. 1. in 3. p. disp. 10.* in composito autem compositione cum his, vnum ex componentibus, nempè suppositum de dicto composito praedicatur. Vnde de Christo dicitur esse personam diuinam; & consequenter de Christo dicitur esse aeternum ratione suppositi aeterni, non autem quia totus Christus aeternus sit. Ex quo non sequitur de missione dici posse, quod sit aeterna, missio namque componitur ex processione, & nouo modo essendi in creatura, non compositione cum his, sed ex his. Vnde non supponit pro aeterna processione, sed pro conflato ex illa, & habitudine ad nouum modum essendi ad cuius existentiam vtriusque ex componentibus existentia requiritur; & consequenter vtriusque aeternitas ad missionis aeternitatem est necessaria. *Resp.*

Sed dices: ad existentiam Christi, requiritur existentia humanitatis; & tamen quia suppositum Christi aeternum est, dicitur de Christo esse aeternum, quamuis humanitas aeterna non sit: ergo quamuis ad existentiam missionis requiratur existentia processionis, & effectus connotati, quia tamen processio aeterna est, dicitur de missione esse aeternam, quamuis effectus connotatus non aeternus, sed temporalis sit. 196 *Replicat.*

Respondeo distinguendo maiorem: ad existentiam Christi secundum adaequatam nominis significationem, concedo maiorem: ad existentiam Christi pro eo, pro quo nomen supponit, requiritur existentia humanitatis, nego maiorem, & distinguo minorem, quia suppositum Christi est aeternum, & quia nomen Christi pro illo supponit, concedo minorem: praecisè, quia suppositum Christi aeternum est, nego minorem, & consequentiam: missio namque non supponit pro aeterna processione, sed pro complexo ex illa, & nouo modo essendi in creatura. Et ideo aeternitas processionis non sufficit, vt dicatur de missione quod existat ab aeterno. *Resp.*

Instabis: nomen Christi non supponit pro persona Verbi absolutè, sed prout subsistente in humanitate; sed prout sic connotat humanitatem; & consequenter vt existat, existentiam humanitatis requirit: ergo non solum ad existentiam significati huius nominis *Christus*, sed etiam ad existentiam illius, pro quo nomen *Christus* supponit, necessaria est existentia humanitatis; & tamen hoc non obstat vt de Christo dicatur, quod ab aeterno existit: ergo quamuis ad existentiam missionis secundum id, pro quo nomen *missio* supponit, requiratur existentia alicuius temporalis, poterit dici de missione quod existat ab aeterno ratione processionis aeternae, ex qua constat. 197 *Instabis.*

Respondeo distinguendo maiorem: pro persona Verbi vt subsistente in humanitate tantum, nego maiorem: & simul pro persona Verbi vt subsistente in diuinitate, concedo maiorem. Et concessa minori, & prima consequentia, distinguo minorem: de Christo reduplicatiuè vt subsistente in humanitate, nego minorem: reduplicatiuè vt subsistente in diuinitate, & specificatiuè, & materialiter vt subsistente in humanitate, concedo minorem, & nego consequentiam. Ratio enim, cur de Christo dicatur, quod ab aeterno existit, est, quia subsistit in duabus naturis; & consequenter dicuntur de illo praedicata vtriusque naturae, cum hac tamen differentia, quod praedicata vnius naturae dicuntur de Christo reduplicatiuè vt subsistente in illa, & non nisi specificatiuè, & materialiter de illo vt subsistente in alia. Vnde de Christo dicitur, quod existit in tempore ratione humanitatis, & quod ab aeterno existit vt subsistens in diuinitate. Et quia nomen positum ex parte subiecti stat pro supposito secundum se, nisi reduplicatio, aut appellatio fiat ex parte praedicati supra formale subiecti, & suppositum Christi existit ab aeterno, fit vt absolutè dicatur de Christo, quod ab aeterno existit, & Christus de se ipso dixerit absolutè: *Antequam Abraham fieret, ego sum.* 198 *Resp.*

Secundo infertur ex dictis, quod licet tota Trinitas veniat ad hominem, & ipsum inhabitet per gratiam habitualem, & licet possit visibiliter tota Trinitas apparere, Pater tamen non mittatur, nec possit mitti bene tamen Filius, & Spiritus Sanctus. Ita D. Thomas *in 1. distinct. 15. quaest. 2. artic. vnico. Et in hac quaest. art 4.* ex Augustino *lib. 2. de Trinitate cap. 2.* vbi docet: *Quod solus Pater cum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus, non enim habet de quo sit, aut à quo procedat.* D. Thomam in hoc puncto omnes Theologi sequuntur, praeter Cordubam, qui, vt recentiorum referunt *lib. 1. quaestionum Theologicarum quaest. 41. ad 3.* cum dubitatione affirmat posse dici Patrem mittere se, non tamen mitti absolutè. Cuius sententia displicet communiter Theologis, & ab omnibus vt singularis reijcitur; ex quo missio supra aduentum, & apparitionem superaddit processionem; sed Pater non procedit ab alio, bene tamen Filius, & Spiritus Sanctus; ergo quamuis tres personae ad nos veniant, omnesque apparere possint, aliquandoque apparuerint, Pater non mittitur, nec mitti potest, bene tamen Filius, & Spiritus Sanctus. 199 *Secundū corollariū prob.*

Si opponas: mitti personam diuinam, est ipsam dari, sed Pater 200

Si opponas. Resp. Pater dat se ipsum, cum haberi nequeat, nisi se ipso donante: ergo dici potest, quod Pater mittat se ipsum respondet D. Thomas *art. 4. ad 1.* negando consequentiam; dare namque non dicit necessario authoritatem in dante, etsi illam importare possit, sed solum dicit liberam communicationem, & quia Pater se ipsum liberaliter communicat creaturæ rationali ad fruendum, potest dici, quod Pater se ipsum det, & quod à se ipso detur. Mitti autem determinatè importat processionem missi à mittente, & authoritatem mittentis in missum, & quia Pater à nullo procedit, & nullus habet authoritatem in ipsum, non potest dici, quod ab alio, nec quod à se ipso mittatur. Quod autem admittendum non sit, quod Pater mittat se ipsum, etiam si admittatur Filium mitti ab Spiritu Sancto, & Filium Sanctum se mittere, constat ex dictis *in hac disputatione §. 3.*

201 *Prima differentia inter missionē visibilem Filij, & Spiritus Sancti.* Tertio infertur ex dictis quadruplex differentia inter missionem visibilem Filij, & missiones visibiles Spiritus Sancti. Prima est, quod missio Filij sunt facta in natura rationali: secus autem missiones Spiritus Sancti. Ita D. Thomas *articulo 7. ad 4.* & cum illo omnes Theologi, Rationem autem dedit D. Thomas: nam Filius, quia est Spiritus Sancti principium, missus est vt sanctificationis Author, addendum est, per meritum, & satisfactionem; & ideo oportuit vt rationalem naturam assumeret, in qua, & ratione cuius mereri, & satisfacere posset Spiritus autem Sanctus missus est ad manifestandam sanctificationem illorum ad quos facta fuit missio, & quia hæc manifestari potest per creaturam non rationalem, ideo non oportuit vt in natura rationali appareret.

202 *Secunda differentia.* Secunda differentia est, quod natura in qua Filius apparuit, fuit illi hypostaticè vnita, & assumpta in vnitatem personæ: secus autem natura, in qua Spiritus Sanctus apparuit, sed solum fuit illi vnitus vt signatum signo sensibili. Ita omnes Theologi cum D. Thoma *in præsenti art. 7. ad 1. & 4. argumentum.* Et ratio habetur ex dictis: Filius namque apparuit vt Author sanctitatis per meritum, & satisfactionem; sed ratione sui vt subsistentis in natura diuina non est capax meriti, & satisfactioni: ergo oportuit vt in natura creata subsisteret, ratione cuius actiones satisfactorias, & meritorias eliceret; & consequenter oportuit vt natura, in qua apparebat, esset illi hypostaticè vnita, & assumpta in vnitatem personæ, aliàs actiones naturæ, Filio non attribuerentur; & consequenter per illas, nec mereri, nec satisfacere posset. Natura autem in qua Spiritus Sanctus apparuit, non fuit ordinata vt esset principium merendi, aut satisfaciendi, sed vt esset sanctificationis inditium, ad quod præstandum necessarium non fuit, quod Spiritui Sancto vniretur hypostaticè, nec quod assumeretur in vnitatem suppositi.

203 *Tertia.* Tertia differentia est, quod Filius ratione naturæ, in qua visibiliter apparuit, dicitur, & est minor Patre, quod de Spiritu Sancto dici non potest ratione naturæ in qua est missus visibiliter. Et ratio habetur ex dictis, quia nempè prædicata alicuius naturæ, verè attribuuntur supposito illam in se habenti, & cui hypostaticè vnitur, sicut prædicata accidentis verè ratione illius enunciantur de subiecto cui inhæret: secus autem prædicata naturæ hypostaticè non vnitæ, sed extrinsecè se habentis, sed natura humana in qua Filius apparuit visibilis fuit illi hypostaticè vnita: secus autem natura, in qua Spiritus Sanctus apparuit, quæ in omnino extrinsecè comparatur ad illum: ergo Filius ratione naturæ humanæ dicitur, & est minor Patre, secus autem Spiritus Sanctus ratione naturæ, in qua apparuit. Et eadem ratione Filius est, & dicitur verè homo ratione naturæ humanæ sibi hypostaticè vnitæ, Spiritus autem Sanctus non potest dici columba, vel ignis, etsi in specie ignis, & columbæ apparuerit. Quam differentiam D. Thomas *art. 7. ad 1.*

204 *Quarta differentia.* Quarta differentia est, quod in missione visibili Filij, natura in qua apparuit, se habet non solum vt per *quod*, vel in *quo* ostenditur missio, sed etiam vt ad quod fit missio. In missione autem visibili Spiritus Sancti, creatura visibili non se habet vt ad quod fit missio, sed solum vt ostendens missionem inuisibilem factam in alio. Ita D. Thomas *in 1. dist. 16. q. 1. art. 1. ad 1.* Et ratio est, quia natura humana fuit sanctificata per Verbum, & non fuit illi physicè vnitum, & in illa nouo modo existens distincto à modo essendi Dei per immensitatem in omnibus rebus. Natura autem visibilis, in qua apparuit Spiritus Sanctus, non fuit sanctificata per ipsum, nec Spiritus illi nouo modo vnitus, sed solum fuit in illa vt in signo manifestante nouum modum essendi Spiritus Sancti per gratiam in illo ad quem missio fuit facta: ergo natura humana se habuit in missione verbi vt id ad quod fuit facta missio secus autem natura visibilis, in qua Spiritus Sanctus apparuit.

205 *Obiectio diluta.* Si opponas: ille ad quem fit missio personarum, supponitur ad missionem; sed humanitas non fuit præsupposita ad vnionem cum Verbo, ratione cuius Verbum fuit missum: ergo non se habuit vt ad quod fuit facta missio, sed solum vt ostendens missionem. Respondeo distinguendo maiorem: prioritate temporis necessario, nego maiorem prioritate temporis, vel naturæ, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: vt enim *tomo 1. in tertiam partem* latè docuimus, humanitas non fuit facta ex vi actionis assumptiuæ, sed ex vi alterius actionis, per quam anima fuit vnita materiæ, quæ licet tempore non præcesserit actionem, qua fuit assumpta, *natura* tamen præcessit vt subiectum receptiuum vnionis; & consequenter humanitas, licet missionem Verbi ad ipsam non præcesserit tempore, prioritate naturæ processit. Quod sufficere vt ad illam missio Verbi facta fuerit, constat in missione inuisibili, quam fuisse ad Angelos factam, est communis Theologorum sententia, & tamen non fuerunt Angeli prius tempore creati, & postea illis gratia infusa, sed in eodem instanti erat Deus condens Angelorum naturam, & illis infundens gratiam: quia tamen natura Angelica fuit prior infusione gratiæ prioritate naturæ, fuit ad illam facta inuisibilis missio per gratiam.

Sed dices: ideo in Angelis ita accidit, quia illorum natura præextitit prioritate naturæ ante gratiam: sed humanitas non præextitit prioritate naturæ ad vnionem ergo missio Verbi per vnionem, aut ratione vnionis non potuit ad humanitatem fieri. Consequentia cum maiori tenet. Minor autem probatur, vt enim cum Diuo Thoma *tertia parte quæstione decima septima*, docent omnes eius discipuli, humanitas Verbo vnita, non existit existentia creata, sed solum per existentiam Verbi; sed existentia Verbi non fuit illi communicata per actionem, quæ vnionem ad Verbum prioritate naturæ præcessit, sed vi actionis vnitiuæ humanitatis ad Verbum, vt etiam docent omnes discipuli D. Thomæ vbi proximè: ergo humanitas, non præextitit prioritate naturæ ad vnionem; ac per consequens, non fuit capax vt ad illam fieret missio visibilis Verbi. 206 *Replicab.*

Respondeo distinguendo maiorem: ly *quia* dicente causam sufficientem, concedo maiorem: causam vnicam, & vniuersaliter necessariam in subiecto, cui fit missio, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; nam licet prioritas naturæ, necessaria semper sit, præexistentia tamen non semper est necessaria, sed solum in missione, quæ fit per gratiam accidentalem, qualis fuit gratia Angelorum; cum enim accidens necessario supponat subiectum completè existens existentia substantiali; fit consequens, vt missio ratione gratiæ, quæ est accidens, non solum prioritatem naturæ, sed etiam præexistentiam subiecti, non tempore, sed natura supponat. Sanctitas autem à Verbo præstita humanitati, non accidentalis, sed substantialis est, & ideò licet missio ratione illius supponat humanitatem, vt priorem prioritate naturæ secundum actualitatem entitatiuam, non tamen illam vt prioritate naturæ præexistentem supponit. Quod si loquamur de missione Spiritus Sancti ad humanitatem ratione gratiæ, & donorum accidentalium, fatendum est supposuisse humanitatem, non tempore, sed natura, non solum secundum actualitatem entitatiuam, sed etiam vt præexistentem. Quomodo autem actualitas entitatiua ab existentia distinguatur, non est nostrum in præsenti explicare, id fusè traditur à Thomistis *lib. 1. Physicorum*, agendo de existentia materiæ, Nosque breuiter id explicuimus supra tractando de existentia relationum diuinarum. 207 *Resp.*

Quarto infertur, oportuisse vt fieret missio visibilis Spiritus Sancti ad Christum. Ita D. Thomas *in 1. distinction. 16. question. 1. artic 2. ad vltimum, & art. 3. in corpore. Ad Annibaldum, distinction. 16. quæstione vnica artic. 2. Et in hac quæstion. artic. 7. ad 6. argumentum*: eo quod missio visibilis ordinatur ad manifestandam abundantiam gratiæ in alios redundantis, gratia autem Christi plenissima fuit, & abundantissimè redundauit in alios, iuxta illud Pauli: *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Tum per meritum, & satisfactionem, ad hoc enim venit in mundum, vt Deo pro peccatis nostris condignam exhiberet satisfactionem, & vt Ecclesiæ caput gratiam in membra diffunderet. Tum etiam per vim doctrinæ, venit enim etiam vt vniuersalis Magister, iuxta illud: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*: fuit ergo expediens, vt Spiritus Sanctus visibiliter mitteretur ad ipsum: *In baptismo quidem*, inquit D. Thomas, *in specie columbæ, quod est animal fœcundum ad ostendendum in Christo authoritatem donandi gratiam per spiritualem generationem: in transfiguratione vero sub specie nubis lucidæ ad ostendendam exuberantiam doctrinæ, vnde dictum est à Patre, ipsum audite.* 208 *Quartum corollarium.*

Quinto infertur, oportuisse vt ad Apostolos fieret missio visibilis, eo quod illorum ministerio, & doctrina plantanda, & fundanda erat Ecclesia. Vnde vt illorum doctrinæ Fides adhiberetur, oportuit vt per missionem visibilem Spiritus Sancti ad illos, eorum gratia, quæ in alios redundatura erat, manifestaretur. Ita D. Thomas locis vbi proximè adductis. Cum hac tamen differentia, quod missio visibilis Spiritus Sancti ad Christum demonstrabat missionem inuisibilem, non tunc, sed conceptionis tempore factam, eo quod ob gratiæ omnimodam plenitudinem, quam in primo suæ conceptionis instanti recipit; non fuit decursu temporis facta ad illum missio inuisibilis. Quæ autem facta fuit ad Apostolos, demonstrabat missionem inuisibilem Spiritus Sancti ad illos in eodem tempore factam. Cum enim illorum gratia esset capax augmenti, fuit tunc temporis augmentata: *Vnde ibi dicitur, repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & ceperunt loqui:* 209 *Quintum.*

loqui: cum autem Spiritus Sanctus in instanti conceptionis Christi fuerit ad illum inuisibiliter missus, tum ratione gratiæ substantialis, tum etiam ratione gratiæ habitualis, vtraque ista missio fuit manifestata per missionem Spiritus Sancti visibilem.

210 *Sexto infertur.* Sexto infertur, ad Beatissimam Virginem non fuisse factam missionem visibilem specialem. Ita D. Thom. *in* 1. *dist.* 16. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad* 4. eo quod licet consequuta sit singularem gratiæ plenitudinem, illius tamen gratia non ordinabatur ad plantationem Ecclesiæ per modum doctrinæ, & administrationis Sacramentorum, sicut per Apostolos factum est. Vnde Apostolus dicit 1. ad Timothæum 8. *Mulierem in Ecclesia loqui non permitto*: addit tamen D. Thom. ibidem, inter alios, qui fuerunt de primitiua Ecclesia in die Pentecostes, etiam Beatæ Virgini missionem visibilem Spiritus Sancti esse factam, creditur enim fuisse inter Apostolos in die Pentecostes, quando fuit illis missio visibilis facta, & ad ipsam simul cum alijs missionem visibilem factam fuisse.

211 *Obijcies.* Sed dices: ideo ad Beatissimam Virginem non fuit facta missio visibilis in speciali, quia illius gratia personalis fuit, non causalis, hoc est, non ordinata vt in alios redundaret per ministerium, aut prædicationem; sed hæc ratio æquè probat de missione facta in die Pentecostes, ac de missione visibili ad ipsam facta in speciali: ergo admisso factam fuisse ad Beatissimam Virginem missionem visibilem in die Pentecostes, admitti etiam debet missio specialis ad ipsam. Probatur minor: missio facta in die Pentecostes etiam ordinabatur ad manifestandam gratiam redundantem in alios per doctrinam, & ministerium: ergo eadem ratio est de illa ac de missione facta in speciali; & consequenter ratio facta æquè probat de vtraque missione.

212 *Resp.* Respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem distinguo antecedens: in illis ad quos fiebat sine priuilegio speciali, concedo antecedens: cum speciali priuilegio, nego antecedens, & consequentiam: nam quod missio visibilis in die Pentecostes facta fuerit ad Beatissimam Virginem, fuit ex priuilegio speciali ob singularem eius gratiam, & proximitatem ad Christum, & ideò non fuit necessarium vt manifestaret gratiam Beatissimæ Virginis redundantem in alios, bene tamen in Apostolis, ad quos sine speciali priuilegio fuit facta. Nec sequitur, etiam ex priuilegio speciali debuisse fieri ad Beatissimam Virginem missionem visibilem specialem: nam ratio vt dicamus in die Pentecostes factam fuisse ad Beatam Virginem missionem visibilem Spiritus Sancti, est: creditur enim tunc temporis inter Apostolos extitisse, & non videtur expediens vt Spiritus Sanctus visibiliter veniens super Apostolos præterire Beatissimam Virginem existentem inter ipsos, qua ratio in speciali missione ad ipsam facienda non militat; & ideo etsi fieri potuerit, non est vnde factam fuisse inferamus, sed potius oppositum.

213 *Denique infertur.* Denique ex dictis colligitur ad Patres veteris testamenti non fuisse factam missionem visibilem. Ita D. Thomas *in* 1. *distinct.* 16. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad Annibaldum in eadem distinct. quæst. vnica art.* 2. Et *in hac quæst. art.* 7. *ad* 6. Durandus *distinct.* 16. *quæst.* 2. *num.* 6. ex Augustino *lib.* 2. *de Trinitate cap.* 17. Et *lib.* 4. *cap. vltimo*. Quod probat D. Thom. primo: *Quia cum Spiritus Sanctus manifestet Filium, sicut Filius Patrem, prius debuit perfici missio visibilis Filij, quam Spiritus Sancti*: missio autem visibilis Filij ante Incarnationem non fuit: ergo Spiritus Sanctus non fuit ad Patres veteris testamenti visibiliter missus. Secundo: nam licet fuerint factæ visibiles apparitiones personarum diuinarum Patribus veteris testamenti, istæ tamen apparitiones missiones visibiles dici non possunt eo quod iuxta Augustinum loco vbi proximè non fuerunt factæ ad designandam inhabitationem diuinæ personæ per gratiam, quod est de ratione missionis visibilis, sed aliquid aliud manifestandum.

214 *Denique prob.* Denique id probat D. Thomas *in* 1. *ad Annibaldum distinct.* 16. *quæst. vnica art.* 2. *ad* 1. eo quod licet plures ex Antiquis Patribus plenissimam gratiam personalem acceperint: *Illorum tamen gratia secundum illum statum in alios non redundabat, quia non erat tempus spiritualis propagationis per semen Verbi Dei, sed cultus diuinus carnali propagatione à Patribus in Filios procedebat*. Cuius ratio ad hanc formam reducitur: missio visibilis ordinatur ad manifestandam gratiam redundantem in alios per ministerium, doctrinam, & prædicationem, vt ratione illius fides doctrinæ illius ad quem missio visibilis fit, exhibeatur; sed gratia Antiquorum Patrum, etsi in aliquibus plenissima fuerit, non tamen redundabat in alios, quia non erat tempus spiritualis propagationis per semen Verbi Dei, sed cultus diuinus carnali propagatione à Patribus in Filios procedebat: ergo ad illos missio visibilis personarum diuinarum facta non fuit. Ratio autem cur ad Prælatos nostri temporis missio visibilis Spiritus Sancti non fiat, habetur ex dictis §. 7. Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri *in* 1. *dist.* 15. & *dist.* 16.

DISPVTATIO NONAGINTANONA.

Quem effectum connotet missio inuisibilis?

DIximus *disput. præcedenti*, missionem diuinarum personarum consistere in æterna processione, & connotatione, vel habitudine ad effectum aliquem temporalem, ratione cuius personæ diuinæ incipiant esse nouo modo in creatura. Et quidem de missione visibili secundum id, quod addit supra inuisibilem, certum est non connotare effectum entitatiuè supernaturalem; nam Spiritus Sanctus fuit missus visibiliter in specie columbæ, linguarum ignis, & ventus, quæ omnia entitatiuè sunt naturalia, etsi ex parte modi miraculosa, & supernaturalia fuerint, vt sua nouitate videntes in admirationem, & inquisitionem excitarent, & inquirentibus per sugestionem Spiritus Sancti, & exterius per doctrinam prædicationis de missione inuisibili designata possent edoceri, vt docet D. Thom. 1. *ad Annibaldum distinctione* 16. *quæstione vnica artic.* 1. *ad* 6. Nu. 1. *Missio visibilis Spiritus Sancti non connotat entitatiuè supernaturalem.*

Missio etiam visibilis Verbi fuit facta in humanitate, quæ entitas est naturalis, & eiusdem speciei cum humanitate nostra, etsi vnio illius ad Verbum supernaturalis sit, & terminus ex humanitate, & Verbi supposito resultans in supremo vertice entium supernaturalium existat. Vnde nostra disputatio procedit de missione inuisibili. Et quidem effectum aliquem nouum in creatura connotare, extra controuersiam est; cum enim ratione illius Deus incipiat esse nouo modo in creatura, & hæc nouitas non possit se tenere ex parte Dei, necessario debet esse in creatura; & consequenter nouus aliquis effectus in creatura debet dari vt persona diuina mittatur. Restat autem inquirendum, an debeat esse forma aliqua in creatura intrinsecè existens, an extrinseca denominatio sufficiat? Et supposito, quod intrinseca sit, an entitas naturalis sufficiat, an vero necessario debeat esse supernaturalis? Et an quæuis supernaturalis sufficiat. 2 *Nec missio visibilis Filij.*

§. I.

Relatis sententijs statuitur prima conclusio.

PRima sententia docet, missionem diuinarum personarum fieri, non solum per dona gratiæ, sed etiam secundum dona naturæ. Hæc tribuitur Durando *in* 1. *distinct.* 15. *quæst.* 3. *num.* 4. Durandus tamen non exprimit se loqui de propria missione, & expresse docet Spiritum Sanctum dari quidem, sed imperfectè. 3 *Prima sententia. Durand.*

Secunda sententia docet, vt diuinæ personæ mittantur, non requiri formam intrinsecam, per quam physicè creatura immutetur, sed posse personas diuinas de potentia absoluta mitti per beneuolentiam intrinsecam, & extrinsecam acceptationem ad gloriam. Hæc tribuitur Gregorio Arminensi *in* 1. *distinct.* 14. *quæst.* 1. *conclus.* 3. alijsque Nominalibus. *Secunda. Arimin.*

Tertia sententia docet, personas diuinas mitti non solum per dona gratiæ gratum facientis, sed etiam per fidem informem. Hæc tribuitur Caietano *in hac quæst. artic.* 3. sed Caietanus loquitur de missione imperfecta, non explicans, an per solam fidem propriè mittantur personæ. Tres istas sententias de missione propria diuinarum personarum defendit Arriaga *Tractat. de Trinitate disput.* 55. *sect.* 4. & 5. vbi docet, attenta diffinitione missionis, mitti propriè personas diuinas per dona purè naturalia, per fidem informem, & per diuinas inspirationes; posseque propriam missionem subsistere per extrinsecam denominationem absque vllo effectu intrinsecè in creatura de nouo recepto. Etsi attento communi modo loquendi Theologorum dicendum non sit mitti diuinas personas per dona naturæ. Quam limitationem etiam addere debebat loquendo de missione per fidem informem: Theologi namque communiter ita loquuntur, vt solum secundum dona gratiæ sanctificantis mittantur diuinæ personæ loquendo absolutè. 4 *Tertia. Caiet. Arriag.*

Quarta, & vera sententia defendit, solum per dona gratiæ sanctificantis, seu gratum facientis propriè mitti personas diuinas. Ita D. Thomas *in* 1. *sententiarum dist.* 14. *quæst.* 2. *artic.* 2. & *dist.* 15. *quæst.* 5. *art.* 1. Vbi Capreolus, Hispalensis, & alij Scholastici communiter cum Magistro Sententiarum. Docuit eandem sententiam D. Thom. *ad Annibaldum dist.* 14. *quæst. vnica artic.* 4. & *distinct.* 16. *quæst. vnica artic.* 6. & *in hac quæstione articulo* 3. Vbi Caietanus, Bañez, Zumel, Nazarius, & Illustrissimus Araujo. Patres Salmanticenses *Tract.* 6. *disp.* 19. *dubio* 4. Magister S. Thoma *disputat.* 17. *artic.* 2. Tenent etiam ex Patribus Societatis Molina, & Vazquez *in hac quæstione circa* 3. *articulum* Suarez 5 *Quarta & vera sententia. Caiet. Bañez. Zumel. Nazar. Araujo. Salman. S. Thom. Vazq. Suarez.*

libro

Granad. *libro* 12. *de Trinitate capit* 5. Granadus *Tractat.* 15. *de missione diuinarum personarum disputat.* 3. Et Recentiores ex eadem familia communiter.

6 Prima conclusio probat. à Suarez. Pro cuius explicatione sit prima conclusio: *Secundum dona naturæ non mittuntur diuinæ personæ.* Ita Theologi communiter, quod probat Suarez *libr.* 12. *de Trinitate cap.* 14. *num.* 3. & ex ipso Recentiores: nam missio propriè dicitur in ordine ad rem præexistentem; sed res creatæ non præexistunt ad primam creationem, cum per illam esse accipiant: ergo per primam rerum creationem non mittuntur propriè diuinæ personæ. Ex quo vlterius infert non mitti propriè per conseruationem, vel gubernationem ad ordinem naturæ spectantem, hæc namque sunt veluti debita ex vi prioris actionis: ergo ratione illorum non censetur Deus existere nouo modo in rebus; & consequenter non mittuntur personæ, quia vt constat ex diffinitione missionis, ad illam est necessarium vt incipiant esse nouo modo in creatura.

7 Hoc argumentũ non vrget. Hoc tamen argumentum parum vrget Durandum: nam licet rectè probet ratione primi *esse*, quod res creatæ per creationem accipiunt, & ratione conseruationis illius non mitti propriè personas, non tamen probat, quod ratione nullius doni creati ad ordinem naturæ spectantis personæ propriè mittantur: sed Durandus non docet per primum esse ex vi creationis acceptum, aut per illius conseruationem mitti diuinas personas, sed quod mittuntur ad creaturam rationalem per aliquod donum naturæ, scilicet per cognitionem, & amorem naturalem, & quod ratione illorum Deus dicitur esse nouo modo in creatura rationali, hoc est, modo distincto à modo essendi generali Dei in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam: ergo argumentum, quo Pater Suarez vtitur contra Durandum non vrget, nisi aliunde iuuetur.

8 Maior prob. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: eo probat Suarez non mitti personas diuinas per primam rerum creationem, quia non præexistunt ad illam, quod ad proprietatem missionis, nec per conseruationem, aut gubernationem ad ordinem naturæ spectantem, quia hæc debentur ex vi prioris actionis; sed sunt alia dona naturæ, hoc est naturalia entitatiuè; quæ res creatas existentes supponunt, & quæ illis non debentur ex vi creationis illarum: Deus enim vt Author naturæ plura gratiosè, naturæ rationali largitur, vt 1. 2. *quæst.* 109. communiter docentur à Theologis: ergo licet argumentum probet non mitti personas diuinas ratione primi *esse*, quod creaturæ per creationem accipiunt, aut ratione conseruationis illius, & gubernationis generalis, non tamen probat, quod ratione nullius doni naturalis personæ diuinæ mittantur, quod tamen necessarium erat, vt contra Durandum conuinceret.

9 Confirm. Explicatur, & vrgetur: dilectio efficax super omnia Dei conditoris naturæ, supponit rerum creationem, nec debetur naturæ rationali ex vi illius: ergo ex hoc duplici capite, cui innititur argumentum Suarez, non probatur, quod ratione illius non mittantur diuinæ personæ ad creaturam rationalem. Consequentia est euidens. Antecedens pro prima notum. Pro secunda probatur. Vt enim tractatu de gratia Dei cum frequentiori sententia docuimus, etsi homo lapsus possit efficere aliquod opus bonum morale sine gratia Dei speciali, non tamen potest Deum naturæ Authorem super omnia diligere sine gratia speciali Dei naturæ conditoris; sed si ista dilectio esset debita naturæ lapsæ ex vi doni creationis, ad illius elicientiam specialis gratia Dei conditoris naturæ necessaria non esset: ergo dilectio ista non debetur ex vi creationis naturæ rationali lapsæ. Minor probatur: ideò ad aliquod opus bonum morale efficiendum specialis Dei gratia conditoris naturæ necessaria non est, quia debetur naturæ, etiam lapsæ, ex vi doni creationis: ergo si dilectio efficax naturalis deberetur ex vi creationis, non esset ad illius elicientiam necessaria specialis gratia Dei conditoris naturæ, cuius contrarium cum communi sententia loco allegato docuimus.

10 Si resp. Si fortè dicatur, nomine *donorum naturæ*, intelligi à Patre Suarez, illa, quæ non solum sunt naturalia entitatiuè, sed etiam naturæ debita, & hoc suo argumento contendere; ac proinde vt efficax sit, non oportet, quod ratione dilectionis efficacis Dei, vt est Author naturæ, non mitti personas diuinas, hoc argumento conuincat.

In contrariũ obstat. In contrarium obstabit: nam iuxta istam intelligentiam, vt efficaciter argueret, debebat probare, cognitionem, & amorem naturalem, secundum quæ in sententia Durandi, personæ diuinæ mittuntur, esse dona naturalia, non solum entitatiuè, sed etiam naturæ debita; at hoc non probauit, nec probare potuit Suarez: ergo illius argumentum inefficax debet censeri, prout contra Durandum procedit.

11 Prob. 1. conclusio. Quare aliter est probanda nostra conclusio primo: nam de missione diuinarum personarum sentiendum est iuxta modum, quo Patres, & Theologi de illa loquuntur; sed iuxta communem modum loquendi Theologorum, & Patrum, solum dicuntur personæ diuinæ ad nos mitti cum dona supernaturalia infunduntur: ergo asserendum est secundum dona naturæ personas diuinas non mitti. Quæ ratio ex infra dicendis magis confirmabitur.

Secundo probatur: solum enim in nos mittuntur diuinæ personæ secundum dona manifestantia propria personarum, & illarum processionem; sed dona naturalia non manifestant propria personarum, nec vnius processionem ab alia: ergo secundum illa nullatenus mittuntur personæ. Consequentia est bona. Minor certa: nam dona omnia naturalia à Deo vt vno procedunt, & in Deum vt vnum ordinantur: ergo solum manifestare possunt Deum vt vnum; & consequenter non manifestant, nec manifestare possunt personas diuinas secundum sibi propria, nec processionem vnius personæ ab alia; aliàs lumine naturæ posset Trinitas personarum euidenter cognosci, cuius contrarium cum communi Theologorum sententia supra docuimus, & fusè monstrauimus. Maior autem est Diuus Thomæ expressa *in* 1. *dist.* 14 *quæst.* 2. *art.* 2. *ad* 3. *& dist.* 15. *quæst.* 4. *art.* 1. *in corpore*, *& solutione ad* 1. *& in hac quæst. art.* 5. *ad* 2. 12 Prob. 2.

Et probatur primo: nam iuxta Augustino lib. 4. de Trinitate capit. 20. *Personarum diuinarum mitti est cognosci quod ab alio sit.* Quod iuxta D. Thom. in 1. dist. 15. quæst. 4. art. 1. ad 1. *Non ita accipiendum est, quod ad missionem personarum requiratur actualis illarum cognitio, sed tantum habitualis in quantum scilicet in dono collato, quod est habitus repræsentatur proprium diuinæ personæ, sicut in similitudine: & ita dicitur, quod mitti est cognosci quod ab alio sit per modum repræsentationis*: ergo iuxta Augustinum, & D. Thomam missio personarum, fit solum per dona, in quibus propria personarum repræsentantur, & per quæ manifestatur processio vnius personæ ab alia. 13 Maior prob. 1.

Secundo probatur: mitti personas diuinas est ad nos secundum sibi propria procedere; sed procedere secundum sibi propria, est secundum illa manifestari, & in nobis repræsentari: ergo missio personarum, propria illarum manifestat; & consequenter solum mittentur secundum dona manifestantia propria personarum. Maior constat: nam procedere in nos personas secundum prædicata communia non sufficit ad missionem, alias secundum omnem effectum ab illis procedentem mitterentur; & consequenter non solum mitterentur inuisibiliter personæ diuinæ ad naturam rationalem, sed etiam mitti dicerentur ad bruta, ad lapidem, & ad omnem creaturam, quod nullus dixit: ergo vt mittantur debent secundum sibi propria procedere. Minor autem probatur: nam bonitatem diuinam, Deumque vt vnum in creaturas procedere, est in creaturis repræsentari; *eatenus namque*, inquit D. Thomas in 1. distinct. 15. quæst. 4. art. 1. in corpore, *in exitu rerum à principio dicitur bonitas diuina in creatura, procedere, quatenus repræsentatur in creatura per similitudinem bonitas diuina in ipsa recepta*: ergo personas diuinas secundum sibi propria in creaturas procedere, est in illis secundum sibi propria repræsentari; & consequenter missio, quæ in processione temporali personarum consistit, personarum propria manifestat. Ex quo vlterius fit vt effectus temporalis à missione connotatus repræsentare debeat personas procedentes secundum propria illarum, & processionem vnius personæ ab alia. 14 Secundo.

Quod amplius vrgetur: nam personæ solum mittuntur secundum dona, quibus Deo immediatè vnimur, non vt principio efficienti, quæ vnio est omni effectui à Deo procedenti communis, sed vt obiecto fruibili, vt docet D. Thomas *in* 1. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 2. *in corpore*, & ex infra dicendis constabit; sed dona, quibus Deo vt fini immediatè adhæremus, & vt obiecto fruibili immediatè coniungimur, etsi vt effectus Dei in genere causæ efficientis Deum respiciant vt vnum, illumque vt sic manifestent, obiectiuè tamen Deum vt Trinum respiciunt, illumque vt sic repræsentant, quo circa in illis perfectè cognitis, potest Trinitas personarum euidenter cognosci: ergo dona secundum quæ missio personarum attenditur, manifestat propria personarum, & processionem vnius personæ ab alia repræsentant. 15 Confirm.

§. II.

Argumentis in contrarium occurritur.

Contra istam conclusionem argumentari possumus primo: personæ procedentes mittuntur secundum illa dona, ratione quorum donantur: sed Spiritus Sanctus datur non solum per dona gratiæ, sed etiam secundum dona naturæ: ergo mittitur secundum dona naturæ, idemque de Filio est dicendum. Minor, in qua est difficultas, ostenditur primo: omne donum, quod creaturæ confertur, etiam si sit naturale ex liberalitate diuinæ voluntatis procedit; sed ratio conferendi per liberalitatem, est amor, qui etiam est primum donum, quod à liberali confertur: ergo in omni dono à Deo creaturæ collato, etiam si naturale sit, datur amor; & consequenter Spiritus Sanctus. 16 Arg. 1. Minor prob. 1.

Secundo probatur: dona enim posteriora, non dantur sine dono priori, quod est ratio dandi alia dona; sed Spiritus Sanctus est donum prius, & ratio dandi omne donum, siue naturale sit, siue gratiæ: ergo in collatione omnis doni datur Spiritus Sanctus. 17 Secundo.

Tertio: nam eatenus datur Spiritus Sanctus, quatenus nouo modo 18 Tertio.

modo est in nobis, quo antea non erat; sed ratione cuiuscunque doni nobis de nouo collati, est nouo modo in nobis quo antea non erat: ergo datur ratione omnis doni de nouo nobis collati.

19 *Deniq; prob. minor.* Denique: vt enim docet Diuus Thomas *in 1. distinct. 14. quæst. 2. art. 1.* ideò nobis non solum dantur dona, sed etiam Spiritus Sanctus, quia relatio in nobis resultans fundata in acceptione donorum, non solum terminatur ad dona, sed etiam ad Spiritum Sanctum; sed hoc non solum est verum de relatione fundata in acceptione donorum gratiæ, sed etiam de illa, quæ in donis naturæ fundatur: ergo etiam secundum illa dona datur nobis Spiritus Sanctus.

20 *Resp. negãdo minorem.* Respondeo, concessa maiori, negando minorem. Ad primam probationem respondet D. Thomas in 1. distinct. 14. quæst. 2. art. 2. ad 1. *Quod quamuis in collatione donorum naturalium Dei liberalitas attendatur, perfectio tamen liberalitatis attenditur in his, quæ vltimæ perfectioni coniungunt, & ista sunt quæ immediatè nos ordinant in finem, & ideo secundum ista dona præcipuè Spiritus Sancti processio attenditur.* Iuxta quam doctrinam, concessa maiori, distinguenda est minor: ratio conferendi ex liberalitate est amor vt influens, vel vt datus, concedo minorem: est amor vt datus, subdistinguo minorem: ratio conferendi ex liberalitate perfecta, concedo minorem: ex omni liberalitate, nego minorem, & consequentiam: nam licet ad omne donum liberaliter collatum amor effectiuè concurrat, vt datus tamen solum concurrit ad illa dona, quæ nos Deo immediatè coniungunt, quibus Deo vt fini vltimo immediatè adhæremus, illoque obiectiuè fruimur, vt inferius amplius explicabimus.

21 *Ad 2. prob. minoris.* Ad secundam probationem respondet D. Thomas 1. ad Annibaldum distinct. 14. quæst. vnica artic. 4. ad 1. *Quod dona posteriora dantur per virtutem prioris, possunt tamen dari, sine hoc quod primum donum detur, & sic omnia dona dantur per virtutem Spiritus Sancti, non tamen oportet quod in omnibus Spiritus Sanctus detur.* Hæc Diuus Thomas: ex quibus in forma ad secundam minoris probationem respondeo distinguendo maiorem: sine dono priori, vel vt dato, vel vt effectiuè influente concedo maiorem: sine dono priori semper vt dato, nego maiorem, & concessa minori nego consequentiam: solum enim sequitur, quod ad omne donum, siuè gratiæ, siuè naturæ, debeat Spiritus Sanctus efficienter concurrere, non autem quod ante omne donum, seu per omne donum dari, sed solum per illa quæ nos Deo vt fini fruibili immediatè coniungunt ratione inferius tradenda.

22 *Ad 3.* Ad tertiam respondet D. Thomas loco vbi proximè ad 2. argumentum: *Dicendum, quod obiectio procedit ex falso, non enim per quodlibet donum nouo modo est in homine Spiritus Sanctus, vt dictum est*, nempè in corpore articuli, vbi tres modos essendi Dei in homine distinxerat Diuus Thomas, secundum tres modos quibus creatura vnitur creatori, nempè: *Sicut effectus causæ efficienti, cuius similitudinem gerit, & hic est modus communis prout est in omnibus rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam: Alio modo sicut obiecto operationis, in quantum creatura cognoscit, & amat creatorem, & sic dicitur esse in sanctis. Tertio modo quantum ad esse in vna persona, & sic dicitur esse in Christo.* Ex quo infert D. Thom. *Illa ergo dona solum, quæ faciunt cognoscere, & diligere Deum, quæ sunt dona gratiæ gratum facientis, faciunt Deum nouo modo esse in nobis, & ideo secundum illa tantum dicuntur Filius, & Spiritus Sanctus in nos procedere, vel mitti ad nos, vel dari nobis: nam secundum omnia alia dona non alio modo est in nobis quam per essentiam, præsentiam, & potentiam.*

Iuxta quam doctrinam ad tertiam probationem minoris respondetur in forma concessa maiori, negando minorem: vel claritatis gratia, distinguo maiorem: nouo modo nouitate formali, idest, non contenta intra generalem modum essendi in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam, concedo maiorem: nouitate solum materiali, & intra generalem modum existendi in rebus contenta, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam.

23 *Instabis.* Sed dices: diffinitio missionis nouitatem istam formalem non petit; ergo cum sola nouitate materiali saluatur; & consequenter quidquid aliud additur, est voluntarium, & sine vllo fundamento. Probatur antecedens: nam missio personæ diuinæ, vt constat ex dictis supra, *est exitus personæ à persona cum nouo modo essendi in creatura*; sed totum hoc saluatur cum nouo modo essendi nouitate materiali: ergo diffinitio missionis, non exigit nouitatem formalem, idest extractam à generali modo essendi in omnibus rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam.

24 *Reijcitur Arriaga.* Forsan hac consideratione inductus fuit Arriaga vt asseret attenta diffinitione missionis mitti personas diuinas secundum quodcumque donum; quia tamen communiter docent Theologi personas diuinas non mitti in prima rerum creatione, ideo asserendum est, secundum dona naturæ non mitti. Leui tamen fundamento fuit hic Auctor in existimationem, ita singularem inductus, & ex his, quæ ipse admittit, potest ni fallor falsitatis, & leuitatis conuinci. Vt enim ipse fatetur, quia communiter Theologi negant diuinas personas mitti, quando orbis creatus est, aut quando homo primo concipitur, asserendum est non esse vocandam inuisibilem missionem, nisi quæ fit per dona supernaturalia. Ex quibus sic argumentor: ergo omnes Theologi sentiunt nouum modum essendi positum in diffinitione missionis esse accipiendum de nouo, nouitate non contenta intra generalem modum essendi Dei in creaturis per essentiam, præsentiam, & potentiam. Patet consequentia; non enim debet asseuerare hic Author sensum illum Theologorum communem voluntarium esse & omni fundamento carere, sed nisi nouum modum essendi positum in diffinitione missionis sentiant accipiendum esse de nouitate non contenta intra generalem modum essendi, voluntarius erit sensus ille Theologorum communis, omnique fundamento carebit: ergo Theologi communiter sentiunt sic esse accipiendum. Tunc sic, sed diffinitiones rerum accipiendæ sunt, iuxta communem interpretationem sapientum, & non ex proprio cerebro interpretandæ, aliàs nihil firmum erit: ergo accepta vt debet diffinitione missionis, rectè ex illa infertur personas diuinas non mitti secundum quæcumque dona, sed solum secundum illa, quæ vires naturæ excedunt.

Et ex his ad obiectionem factam respondeo negando antecedens. Ad illius probationem, concessa maiori, distinguo minorem: attento sonu verborum, transeat minor: attento sensu verborum, vt debet iuxta communem sapientium interpretationem, nego minorem, & consequentiam: nam in rerum diffinitionibus, non verborum sonus, sed sensus attendi debet, sensus autem non est ex proprio cerebro eruendus; sed ex communi sapientum interpretatione venandus. Et quidem diffinitio generationis viuentium, solo verborum sonitu attento, non solum processioni Filij, sed etiam processioni Spiritus Sancti conuenit; quia tamen iuxta verborum sensum acceptum ex communi Theologorum interpretatione, non conuenit processioni Spiritus Sancti, ideò generatio non est. Et sicut ob hanc causam nullus audebit asserere, quod attenta diffinitione generationis processio Spiritus Sancti sit generatio, ob eandem asserendum non est, quod attenta diffinitione missionis diuinarum personarum mittantur secundum quodcumque donum. Nam licet nouitatem modi essendi per donum supernaturale, verba diffinitionis materialiter sumpta non petant, illam tamen exposcunt accepta vt debent iuxta communem Theologorum interpretationem. 25 *Occurritur obiectioni.*

Quæ interpretatio voluntaria non est, sed solida ratione fundata, vt enim arguit Diuus Thomas 1. *ad Annibaldum distinct. 14. quæst. vnica art. 4. ad 3. argumentum:* sit vt Spiritus detur homini, & ad illum mittatur, sufficeret nouo modo esse in illo ratione noui modi per essentiam, præsentiam, & potentiam: *daretur etiam lapidi, quando fit albus, quia simili modo est in albedine*, quod pro absurdo infertur à D. Thoma, & certè adeò absurdum est, vt qui illud deuorauerit, non arguendus, sed relinquendus sit, & ab Scholasticis disputationibus reijciendus. 26 *Interpretatio fundatur.*

Ad vltimam probationem minoris, distinguo maiorem: quia relatio non sistit in dono, sed transit ad Spiritum Sanctum vt habitum ratione doni, concedo maiorem: quia transit ad Spiritum Sanctum vt ad causam efficientem doni, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: nam licet ratione cuiuscumque doni resultet in nobis relatio, non sistens in dono, sed transiens ad Spiritum Sanctum, prout est causa efficiens doni; non tamen ratione cuiuscumque doni resultat in nobis relatio transiens ad Spiritum Sanctum vt habitum, sed solum ratione illorum donorum, quibus Deo vnimur vt fini à nobis fruibili, quod solum fit per dona gratiæ, non cuiuslibet, sed gratum facientis. Et ideò non datur Spiritus Sanctus per quodlibet donum creatum, imò nec per quodlibet donum gratiæ, sed solum per dona gratiæ gratum facientis, vt infra explicabimus. Ita D. Thom. *in 1. dist. 15. quæst. 2. art. 2. ad 2.* Et quidem si præcisè, quia relatio resultens ex dono non sistit in illo, sed transit ad Deum vt ad causam efficientem, Deus daretur nobis: fieret vt ratione albedinis productæ in lapide, Deus lapidi daretur, & haberetur à lapide, & Spiritus Sanctus lapidi daretur, ab illo haberetur, & mitteretur ad lapidem, quæ omnia inaudita sunt, & absurda. Sed de his inferius plura. 27 *Vltima prob. diluitur.*

Secundo arguitur argumento Durandi, & instatur contra dicta: ideò Spiritus Sanctus datur rationali creaturæ, & ad illam mittitur per dona gratiæ, quia per illa potest in ipsum tendere vt in obiectum cognitum, & amatum; sed etiam secundum dona naturæ potest in Deum tendere, vt in obiectum cognitum, & amatum, quamuis non perfectè, sed imperfectè: ergo datur rationali creaturæ Spiritus Sanctus, non solum secundum dona gratiæ, sed etiam secundum dona naturæ, non perfectè, sed imperfectè. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: Deus namque non solum est à creatura rationali cognoscibilis, & amabilis cognitione supernaturali, & supernaturali amore, sed etiam amore, & cognitione naturali; sed ad hos actus eliciendos sufficiunt dona naturalia entitatiuè: ergo secundum hæc dona potest natura rationalis tendere in Deum vt in obiectum cognitum; & amatum. 28 *Secundo arg.*

Quod

29 *Conf. 1.* Quod amplius vrgetur primo; ideò namque per cognitionem, & amorem supernaturalem mittuntur ad nos personæ diuinæ, quia ratione illorum sunt in nobis nouo modo nouitate formali, hoc est extracta à communi modo essendi Dei in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam, scilicet vt obiectum cognitum, & amatum, sed etiam per cognitionem, & amorem naturalem sunt diuinæ personæ in nobis vt obiectum cognitum, & amatum, & consequenter nouo modo nouitate formali, hoc est extracta à modo illo essendi generali: nam ille modus essendi sub illo non continentur: ergo per cognitionem, & amorem naturalem mittuntur personæ diuinæ ad creaturam rationalem.

30 *Secundo.* Confirmatur, & vrgetur secundo: nam ideò iuxta Diuum Thomam *in 1. distinctione 14. quæstione 2. artic. 2. in corpore*, non datur nobis, nec procedit ad nos Spiritus Sanctus, quod idem est atque mitti, per primos effectus, quibus à Deo eximus, & in esse naturæ subsistimus, sed per vltimos effectus, videlicet dona gratiæ, quia non est immediata coniunctio ad Deum per primos effectus, quibus eximus à Deo, sed per vltimos, quibus fini adhęremus; sed per amorem, & cognitionem naturalem Deo immediatè coniungimur, illique vt fini adhæremus: ergo secundum amorem, & cognitionem naturalem, datur nobis Spiritus Sanctus, in nos procedit, & mittitur.

31 *Si resp. primo.* Si respondeatur primo: amorem Dei naturalem, & idem de cognitione naturali dicendum, esse imperfectum, ideoque ratione illorum est Deus in nobis modo imperfecto, illique imperfectè vnimur: missio autem diuinarum personarum connotat cognitionem perfectam, perfectum amorem, perfectam vnionem, & nouum modum essendi perfectum, & ideo ratione istorum actuum non mittuntur personæ diuinæ.

32 *In contrarium arg.* In contrarium obstat: nam per amorem supernaturalem mittuntur personæ diuinæ perfectè; quia perfectus est, & ratione illius sunt nouo modo perfecto in creatura rationali; sed ratione amoris, & cognitionis naturalis sunt in creatura rationali nouo modo, licet imperfecto: ergo ratione istorum actuum mittuntur imperfectè personæ diuinæ ad creaturam rationalem.

33 *Confirm.* Quod amplius vrgetur: quod perfectius fint personæ diuinæ in creatura rationali per gratiam consummatam, quam per gratiam viæ, non arguit, quod solum per gratiam consummatam mittantur, sed quod mittantur perfectius per illam, quam per gratiam viæ: ergo pariter, quod personæ fiunt nouo modo perfectius per amorem, & conditionem super naturalem, quam per amorem, & conditionem naturalem, non arguit, quod solum per actus supernaturales mittantur; sed quod per illos perfectè mittantur personæ, per actus autem naturales imperfectè, quod solum intendit Durandus.

34 *Resp. 2.* Respondebis; ideo secundum dona gratiæ mitti personas diuinas, quia ratione illorum Deus est in homine vt obiectum cognitum, & amatum amore amicabili, & ex perfecta amicitia, & quia amicitia petit præsentiam inter amicos, fit Deus illi præsens præsentia speciali, & distincta ab ea, qua ratione immensitatis est præsens omnibus rebus. Amor autem naturalis Dei non est amicabilis, nec ex perfecta amicitia, & ideo esse Deum in homine vt obiectum cognitum, & amatum per actus naturales, non sufficit vt Deus sit illi præsens illa speciali præsentia, nec vt personæ diuinæ mittantur.

35 *Sed contra.* Sed contra: nam esse possibilem amicitiam naturalem inter homines, & Deum, est plurium Theologorum sententia, quam Nos Tractatu de Charitate fusè monstrauimus: ergo si per dona gratiæ Deus fit homini præsens ea speciali præsentia, & personæ diuinę mittuntur, quia per illa Deus amicabiliter diligitur, etiam per dono naturæ in quibus amicitia naturalis, hominis cum Deo consistit, Deus reddetur illi præsens, & personæ diuinæ mittuntur ad ipsum, cum discrimine statuto à Durando, nempe, quod per dona gratiæ, quia perfectam amicitiam constituunt, mittuntur personæ diuinæ perfectè, imperfectè vero secundum dona naturæ, eo quod amicitia naturalis, quæ ex illis cum Deo consurgit, amicitia perfecta non est.

36 *Verior solutio assignatur.* Ad hoc argumentum prætermissis his solutionibus, & in sua probabilitate relictis, respondeo distinguendo maiorem: quia per dona gratiæ potest homo tendere in Spiritum Sanctum vt obiectum cognitum, & amatum, cognitione, & amore terminatis ad Spiritum Sanctum secundum sibi propria, & ipsum vt sic manifestantibus, concedo maiorem: terminatis ad ipsum, solum secundum prædicata absoluta, & tribus personis communia, nego maiorem. Et sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Vt enim ex D. Thoma probando nostram conclusionem monstrauimus, vt diuinæ personæ mittantur, debent esse in homine secundum sibi propria, & non solum secundum absoluta, & communia, in quibus tres personę sunt vnum. Debentque secundum sibi propria in homine repræsentari, illique communicari. Licet autem per amorem naturalem Deus sit in homine nouo modo, scilicet vt obiectum cognitum, & amatum, personæ diuinæ ratione istius amoris non sunt in homine secundum sibi propria, nec vt sic repræsentantur ratione huius amoris, & cognitionis ipsum regulantis, sed solum secundum quod sunt vnum in prædicatis communibus. Ideoque ratione huius amoris, nec perfectè, nec imperfectè mittuntur personæ diuinæ, bene autem ratione amoris, & cognitionis supernaturalis; eo quod huiusmodi actus terminantur ad personas, non solum secundum prædicata communia, sed etiam secundum propria, illaque vt sic repræsentat. Et ratione illorum communicantur homini personæ diuinæ non solum prout vnum sunt in essentia, sed etiam prout sunt per propria prædicata personaliter distincta, quod vt mittantur requiri ex Diuo Thoma docuimus, & monstrauimus.

37 *Vtraque confirmatio diluitur.* Et ex his ad primam confirmationem constat solutio: nam ratione amoris, & cognitionis supernaturalis sunt personæ diuinæ in nobis nouo modo secundum sibi propria, & ideo mittuntur: secus autem per amorem, & cognitionem naturalem: nam ratione istorum actum non sunt in nobis secundum sibi propria, sed solum secundum absoluta, & communia prædicata. Ex his etiam ad secundam confirmationem dicatur, ideo per vltimos effectus, nempè supernaturales mitti personas diuinas, quia per illas adhæremus Deo vt fini, non solum vt vnus est, sed etiam quatenus est trinus, & personis, non solum secundum prædicata absoluta in quibus sunt vnum, sed etiam secundum relatiua, & propria secundum quæ distinguuntur, & hoc per cognitionem, & amorem naturalem non fit, ideoque secundum istos actus non mittuntur personæ diuinæ.

38 *Instabis primo.* Sed instabis primo: nam sequitur ex hac solutione, quod licet personæ diuinæ non mittantur ad hominem per cognitionem, & amorem Dei naturalem, Deus tamen, saltim vt Author naturæ, ex vi prædictorum actuum, amicitiæque naturalis, fit in illo nouo modo, & dicatur ad ipsum venire; consequens est falsum, vtpotè contra communem Theologorum sententiam, iuxta quam solum secundum dona gratiæ gratum facientis dicitur Deus esse nouo modo in homine, ad illumque venire, ipsumque inhabitare: ergo & tradita solutio. Probatur sequela, ideò solum, iuxta solutionis doctrinam; non sunt diuinæ personæ in homine nouo modo ratione actuum naturalium cognitionis, & amoris, nec ratione illorum veniunt, nec mittuntur ad hominem, quia ratione illorum non repræsentantur personæ secundum sibi propria, nec vt sic homini communicantur; sed Deus vt vnus cognoscitur, & amatur, quatenus Author naturæ per cognitionem, & amorem naturalem, & prout sic repræsentatur, & communicatur obiectiuè: ergo vt vnus, est ratione istorum actuum in homine nouo modo, & ratione illorum vt vnus venit ad hominem.

39 *Secundo.* Instabis secundo: ideò secundum dona naturæ non repræsentantur in nobis personæ secundum sibi propria, nec prout sic communicantur, quia procedunt à Deo, non vt trino, sed vt vno, & ratione vnius virtutis, scilicet omnipotentiæ, quæ est vna in tribus personis. Quo circa, licet Deus per se in esse entis, sit trinus, perseitate causæ, & principij creaturarum, non trinus, sed vnus est, eo quod dona naturæ vt effectus non petunt Trinitatem personarum, sed Deum, quatenus vnum; sed etiam dona supernaturalia procedunt à Deo, non vt trino, sed vt vno, & ratione eiusdem virtutis, scilicet omnipotentiæ; nec vt effectus sunt Dei, per se petunt Trinitatem personarum, sed solum Deum vt vnum: ergo non repræsentant personas secundum prædicata illis propria, sed solum secundum prædicata absoluta tribus personis communia; & consequenter non magis secundum illa, quam secundum dona naturæ mittuntur diuinæ personæ.

40 *Resp. ad primam instantiã.* Respondeo ad primam instantiam, concedendo sequelam, & negando minorem, nec id est contra communem sententiam, Theologi namque negantes Deum ad hominem venire, & nouo modo esse in illo secundum dona naturalia, loquuntur de Deo vt Authore supernaturali, & de aduentu tali simpliciter, & ratione cuius absolutè possit dicit Deum ad hominem venire, quod verum est, nec à Nobis negatur: non enim absolutè est dicendum Deum venire ad hominem ratione cognitionis, & amoris naturalis, aut nouo modo esse in illo, sed cum addito, scilicet vt Author naturæ. Quod asserendum esse supposita sententia admittente amicitiam naturalem inter hominem, & Deum efficaciter argumento facto probatur: si namque ratione amicitiæ supernaturalis Deus vt est Author gratiæ dicitur venire ad hominem, quomodocumque aduentus iste explicetur, non est cur admissa vt possibili amicitia naturali inter homines, & Deum vt authorem naturę, non dicatur ratione illius Deum vt Authorem naturę venire ad hominem, & nouo modo esse in illo. Quia tamen in homine lapso in peccatum non est possibilis dilectio efficax Dei conditoris naturę sine gratia habituali expeditiuè ad prędictum actum concurrente, vt docuimus 1. 2. *quæstione 109. tractat. de gratia Dei*; fit consequens, vt in homine sic lapso non possit Dei aduentus ad illum saluari sine gratia habituali.

41 *Ad 2.* Ad secundam obiectionem respondeo distinguendo maiorem: ly *ideò* causam adæquatam dicente, nego maiorem; quia à Deo, vt vno procedunt, & non tendunt obiectiuè ad Deum quatenus trinum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam dona supernaturalia, etsi prout effectus Dei, ab ipso vt vno procedant, & prout sic non petant per se Trinitatem personarum, nec illam vt sic repræsentent, nec ratione illorum sub hac consideratione homini communicentur personæ diuinæ secundum prædicata propria, obiectiuè tamen in Deum, vt trinum tendunt, & per se petunt Trinitatem personarum, non solum secundum prædicata absoluta, & communia, sed etiam secundum prædicata propria, & relatiua, & consequenter illa prout sic repræsentant. Quo circa in illis perfectè cognitis Trinitas personarum euidenter cognoscitur, vt docuimus 3. *parte tractat. de scientia Christi*, non quidem ratione habitudinis; qua ad Deum vt effectus referuntur, sed ratione habitudinis, qua tendunt in Deum vt in obiectum. Ex quo vlterius sequitur, vt ratione illorum communicentur homini personæ diuinæ secundum sibi propria obiectiuè, quæ à donis naturalibus nequeunt præstari; quia nec vt effectus Dei per se petunt Trinitatem personarum, nec illarum distinctionem obiectiuè respiciunt.

42 *Contra solutionē replicatur 1.* Cæterum contra hanc solutionem objiciet aliquis primo: ideò dona gratiæ vt effectus, non repræsentant Trinitatem personarum, quia à Deo non vt vno, sed vt trino procedunt; sed etiam obiectiuè tendunt ad Deum, non vt trinum, sed vt vnum: ergo ratione ordinis ad obiectum, & secundum tendentiam obiectiuam non repræsentant Trinitatem personarum. Minor probatur: tendunt obiectiuè ad Deum vt finem vltimum; sed ratio vltimis finis conuenit Deo vt vni, non minus, quam ratio principij effectiui: aliàs Deus vnus non esset in ratione vltimi finis: ergo tendunt obiectiuè ad Deum solum vt vnum; & consequenter ratione huius habitudinis non repræsentant Trinitatem personarum, nec manifestant personas diuinas secundum prædicata propria, & relatiua, sed solum secundum prædicata absoluta tribus personis communia.

43 *Secundo.* Secundo, ideo dona, etsi Deum obiectiuè respiciant, non repræsentant prædicata propria personarum, quia Deus vt illorum finis est vnus, & vt sic ab illis respicitur obiectiuè; sed etiam dona gratiæ tendentia obiectiuè ad Deum, illum vt finem respiciunt, & Deus vt illorum finis est vnus: ergo ratione ordinis quem dicunt ad Deum vt ad obiectum, non repræsentant prædicata propria personarum.

44 *Tertio.* Tertio: nam iuxta D. Thomam, ideo dona gratiæ secundum quæ mittuntur personæ diuinæ repræsentant propria personarum, quia exemplariter causantur à personis secundum prædicata propria, & relatiua; sed causari exemplariter conuenit prædictis donis secundum habitudinem effectus ad Deum: ergo iuxta D. Thomam repræsentant propria personarum, quatenus comparantur ad illas tanquam effectus, & non solum prout Deum vt obiectum respiciunt; & consequenter doctrina à Nobis tradita menti D. Thomæ non congruit, nec iuxta illius mentem missionem personarum defendimus. Vtraque consequentia ex præmissis colligitur. Minor est certa: Deus namque non solum est causa efficiens, & finalis creaturarum, sed etiam est illarum causa exemplaris, vt fatentur omnes Theologi *supra quæst.* 15. ergo causari exemplariter conuenit donis gratiæ secundum habitudinem, qua referuntur ad Deum tanquam effectus.

45 *Maior prob. ex D. Tho.* Maior autem constat ex D. Thoma *in 1. distinct.* 15. *quæst.* 4. *art.* 1. *in corpore*, ibi: *Sicut in exitu rerum à principio, dicitur bonitas diuina in creaturas procedere in quantum repræsentatur in creatura per similitudinem bonitas diuina in ipsa recepta: ita in reductione rationalis creaturæ ad Deum, intelligitur processio diuinæ personæ, quæ & missio dicitur, in quantum propria relatio ipsius personæ diuinæ repræsentantur in anima per similitudinem aliquam receptam, quæ est exemplata, & originata ab ipsa proprietate rationis æternæ.* Ex quo infert, Filium mitti per donum sapientiæ, & Spiritum Sanctum per amorem, quia donum sapientiæ exemplatur à proprietate Filij, & amor à proprietate Spiritus Sancti; quo circa proprietas Filij repræsentatur in dona sapientiæ, & propria relatio Spiritus Sancti in amore. Quam doctrinam repetit D. Thomas ibi *solutione ad* 1. *& in* 1. *ad Annibaldum distinctione* 15. *quæst. vnica artic.* 6. *& in hac quæst. artic.* 5. *ad* 2. ergo iuxta D. Thomam, quod dona gratiæ repræsentent propria personarum, fundatur in eo quod exemplariter causantur ab illis secundum prædicata propria, & relatiua.

46 *Resp. ad 1. replicā.* Respondeo ad primam replicam, concessa maiori negando minorem. Ad illius probationem, concessa maiori, & minori, distinguo consequens: tendunt obiectiuè ad Deum solum vt vnum, motiuè, concedo consequentiam: terminatiuè, nego consequentiam: nam licet dona gratiæ causentur à Deo, vt vno obiectiuè, & ratio per quam Deus in ratione obiecti motiui illorum constituitur absoluta sit, & tribus personis communis, terminatiuè tamen à Deo vt trino causantur obiectiuè, & Deum vt trinum obiectiuè terminatiuè respiciunt, & per se ratione huius tendentiæ petunt Trinitatem personarum secundum prædicata propria, & relatiua; & consequenter ex illa, prout sic repræsentant, v. g. actus fidei, quo credimus Trinitatem personarum, etsi à diuina authoritate, & veracitate moueatur, quæ prædicatum absolutum est, & commune tribus personis, terminatiuè tamen personas respicit vt distinctas, illasque vt sic repræsentat. Quo circa in actu fidei comprehenso, Trinitas personarum euidenter cognoscitur cognitione quoad an est, idemque de lumine gloriæ, quo Deum vt trinum cognoscimus de charitate, qua Deum vt trinum amamus, & de gratia iustificante, per quam radicaliter Deum vt trinum credimus, videmus, & amamus, est dicendum. Ideoque in prædictis donis repræsentantur personæ, non solum secundum prædicata absoluta, & communia, sed etiam secundum prædicata propria, & relatiua. Quare autem per fidem informem non mittantur diuinæ personæ propriè, quamuis in illa repræsententur propria personarum, ex infra dicendis constabit.

Et ex his ad secundam replicam, respondeo distinguendo maiorem: tam motiuè, quam terminatiuè, concedo maiorem: solum motiuè, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: dona enim naturalia non solum motiuè, sed etiam terminatiuè tendunt in Deum solum vt vnum, ita vt nec terminatiuè per se Trinitatem personarum respiciant, aliàs personarum Trinitas in ratione cognoscibilis, supernaturalis non esset, cum posset in donis naturæ vt comprehensis euidenter cognosci, & ideo huiusmodi dona non repræsentant personas secundum prædicata propria, & relatiua, sed solum secundum prædicata absoluta, & communia. Dona autem supernaturalia, etsi motiuè Deum respiciant solum vt vnum, terminatiuè tamen Deum per se respiciunt vt Trinum, & ideo illum vt sic repræsentant, vt proximè dicebamus. 47 *Ad 2.*

Ad tertiam replicam, explico, & distinguo maiorem: repræsentatione donis gratiæ conueniente ratione appropriationis, concedo maiorem: repræsentatione illis per se conueniente, nego maiorem. Et concessa minori, distinguo consequens distinctione maioris: solum enim sequitur repræsentationem ratione appropriationis conuenientem donis gratiæ, ratione cuius magis vnam, quam aliam personam repræsentant, conuenire illis, quia appropriatiuè ab vna, & non ab alia persona exemplantur; & consequenter, quod illa repræsentatio illis conuenit ex habitudine effectus ad Deum vt causam exemplarem, non autem quod repræsentatio personarum secundum prædicata propria per se competens donis gratiæ, illis conueniat ex ratione effectus Dei, etiam in genere causæ exemplaris; cum enim Deus exemplariter causet creaturas, prout est illarum idea, sit autem idea creaturarum ratione essentiæ absolutæ, vt *tomo* 2. *disputatione* 43. *docuimus*; fit consequens, vt in nulla entitate creata, siue ad ordinem naturæ, siue ad ordinem gratiæ pertineat, sumpta vt est effectus Dei, etiam in genere causæ exemplaris, per se, & præcisa appropriatione Trinitas personarum cognosci, aut repræsentari possit. 48 *Ad 3.*

Quod euidenter probatur: ideò namque in creaturis vt sunt effectus Dei in genere causæ efficientis, non repræsentatur, nec cognosci potest Trinitas personarum, quia efficienter causantur à Deo vt vno, sed etiam exemplariter à Deo vt vno causantur, est enim idea creaturarum naturalium, & supernaturalium ratione essentiæ absolutæ: ergo in nulla creatura sumpta vt effectus est Dei in genere causæ exemplaris, potest per se Trinitas repræsentari, aut cognosci. Quia tamen sapientia diuina, etsi communis sit tribus diuinis personis, appropriatur tamen Filio, ideò donum sapientiæ exemplatum à diuina sapientia appropriatiuè exemplatur à proprietate Filij, nō ratione sui, sed ratione sapientiæ Filio appropriatæ. Et ratione huius appropriationis repræsentat propria Filij, & non propria Spiritus Sancti, & hanc repræsentationem dono sapientiæ conuenientem ratione appropriationis, concedimus illi competere ex ratione effectus in genere causæ exemplaris; quia nempè appropriatiuè exemplatur à Filio secundum sibi propria. Et de hac repræsentatione loquutus est D. Thomas locis adductis in argumento, non autem de repræsentatione Trinitatis personarum per se conuenire donis supernaturalibus; hæc namque non conuenit illis ex habitudine, qua Deum vt causam efficientem, aut exemplarem respiciunt, sed ratione habitudinis, qua Deum vt obiectum respiciunt, vt probatum, & explicatum relinquimus. 49 *Doctrina solutionis prob.*

Et quod hæc sit mens D. Thomæ, manifestè probatur ex alia doctrina ipsius in eadem distinctione *quæst.* 2. *articulo vnico ad* 3. *argumentum*, ibi: *Et ideò aduentus, & inhabitatio conuenit toti Trinitati, quæ non dicuntur, nisi ratione effectus coniungentis ipsi Trinitati, quamuis ille effectus ratione appropriationis possit ducere magis in vnam personam, quam in aliam.* Hæc D. Thomas: ex quibus habentur duo, primum est aduentum conuenire personis diuinis in ratione donorum gratiæ, quia hæc dona coniungunt nos Trinitati personarum; sed vt ex D. Thoma vidimus, adueniunt ad nos personæ, quia in nobis repræsentantur: ergo 50 *Explicatio probatur ex D. Tho.*

sentit

sentit dona gratiæ repræsentare personas in nobis, quia nos Trinitati coniungunt; sed coniungunt nos Trinitati vt obiecto: ergo quod hæc dona tres personas repræsentent, conuenit illis ratione ordinis, quem dicunt obiectiuè ad tres personas. Secundum quod habetur est, repræsentationem vnius personæ prælia conuenire donis gratiæ, non per se, sed ratione appropriationis; quia nempè donum sapientiæ, etsi à tota Trinitate exemplariter causetur, appropriatur tamen Filio. Et charitas, etsi à tota Trinitate proueniat effectiuè, & exemplaritèr, & appropriatiuè tamen attribuitur Spiritui Sancto; & consequenter cum docet Angelicus Doctor in his donis personas repræsentari secundum prædicata sibi propria, quia ab illis vt sic exemplantur, loquitur de repræsentatione his donis conueniente ratione appropriationis, & de causalitate exemplari, quæ licet communis sit tribus diuinis personis, & illis conueniens ratione prædicati communis, illis tamen in singulari appropriatur.

51 *Instabis*. Sed instabis: D. Thomas loquitur de repræsentatione personarum secundum sibi propria conueniente donis gratiæ, & repugnante donis naturalibus; sed repræsentare propria personarum ratione appropriationis conuenit naturæ donis: ergo non loquitur de repræsentatione donis gratiæ conueniente ratione appropriationis. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: ideò donum supernaturale sapientiæ appropriatiuè attribuitur Filio, quia est participatio sapientiæ diuinæ; quæ licet sit tribus personis communis, Filio tamen appropriatur; sed etiam sapientia naturalis creata est participatio sapientiæ diuinæ, & ab illa exemplata: ergo licet à tota Trinitate causetur, appropriatiuè tamen soli Filio attribuitur; & consequenter ratione appropriationis, propria Filij repræsentat.

52 *Resp.* Respondeo concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem dicatur, repræsentationem, quæ per appropriationem conuenit dono creato, supponere in illo repræsentationem illi per se conuenientem alicuius prædicati diuini, quatenus est proprium Dei. Et quia donum supernaturale sapientiæ est formalis participatio sapientiæ diuinæ, quatenus diuina, & propria Dei est; & consequenter per se illam vt Dei propriam repræsentat, ideò appropriatur Filio, & ratione appropriationis propria Filij repræsentat. Idemque in dono infuso charitatis respectu Spiritus Sancti eadem ratione contingit. Sapientia autem naturalis creata non est formalis participatio sapientiæ diuinæ vt diuinæ, & prout est propria Dei, sed secundum rationem intellectiui, Deo, & creaturis communem, & ideò nec propriè, nec appropriatiuè repræsentare potest prædicata propria Filij. Vt enim propria Filij appropriatiuè repræsentaret, oportebat vt per se, & præcisa appropriatione repræsentaret prædicatum Deo proprium tribus personis commune. Quomodo autem fiet, quod prædicata Deo propria formaliter participentur à perfectionibus creatis, non est nostrum in præsenti explicare, sed tractatu de gratia Dei, vbi propriam sedem habet.

§. III.

Reijcitur sententia Gregorij.

53 *Loquendo de facto non negatur à Gregorio.* Secunda conclusio: *Non possunt mitti personæ diuinæ per solam acceptionem extrinsecam*. Ita communiter Theologi. Et quidem loquendo de facto; & de possibili de lege ordinaria, nec ab ipso Gregorio nostra conclusio negatur, & meritò, vt enim conclusione sequenti monstrauimus, non nisi media sanctitate mittuntur diuinæ personæ: homo autem de facto non sanctificatur per acceptionem extrinsecam, vel extrinsecum fauorem, sed per infusionem gratiæ, & donorum, vt constat ex Tridentino *sessione sexta de Iustificatione capite septimo*: ergo de facto, & de possibili de lege ordinaria non mittuntur diuinæ personæ per solam acceptionem extrinsecam, aut extrinsecum fauorem.

54 *Arg. P. Suarez.* Quod autem nec de potentia absoluta mitti possint ad creaturam rationalem sine mutatione intrinseca illius, probat Suarez *libro 12. de Trinitate capite quinto numero tertio*, eo quod diuina persona non potest donari, aut mitti per intrinsecam denominationem suam, sed per extrinsecam: ergo si potest de nouo talis denominatio diuinæ personæ attribui, necessarium est vt ex aliqua reali mutatione circa creaturam facta resultet. Consequentiam non probat Suarez, sed tamquam notam sine probatione relinquit, cuius alia ratio esse nequit, nisi quia vt noua realis denominatio consurgat, requiritur realis mutatio alicuius; sed ex parte Dei non potest mutatio intrinseca admitti: ergo vt in persona diuina detur ista denominatio de nouo, debet dari realis mutatio intrinseca in creatura: mutatio autem intrinseca non potest rationali creaturæ præstari ab acceptatione extrinseca, vt ex terminis est notum: ergo non potest etiam de potentia absoluta mitti persona diuina per solam acceptionem extrinsecam, aut extrinsecum fauorem.

Quæ ratio veram continet doctrinam, iudico tamen parum consequenter ad propriam, illa vti P. Suarez. Quod probo: ipse namque alios docet, & *capite citato numero quarto* admittit, posse Deum homini peccatum de potentia absoluta remittere sine aliqua forma intrinseca in illo recepta; & consequenter sine mutatione peccatoris intrinseca. Ex qua doctrina ad hominem contra ipsum tale argumentum conficio: Deum homini peccatum dimittere non est denominatio intrinseca, sed extrinseca in Deo in sententia Patris Suarez, aliàs iuxta eius doctrinam non posset Deo de nouo conuenire sine ipsius intrinseca mutatione; & tamen potest de nouo illa denominatio consurgere in Deo sine mutatione intrinseca reali facta in homine, cui peccatum remittitur: ergo ex eo quod personam diuinam mitti non sit intrinseca, sed extrinseca denominatio in persona diuina, parum consequenter ad sua principia, & doctrinam infertur à P. Suarez, non posse illam denominationem de nouo diuinæ personæ attribui sine reali mutatione creaturæ. 55 *Redarguitur consequentia doctrina.*

56 *Confirm.* Quod amplius vrgetur: nam in casu remissionis peccati per beneuolentiam extrinsecam, daretur de nouo in Deo vera, & realis denominatio, nempè remittentis peccatum; & tamen nec ex parte Dei condonantis peccatum, nec ex parte peccatoris, cui peccatum remitteretur, daretur mutatio intrinseca: ergo principium à nobis assumptum ad probandam consequentiam Suarez, quam ipse sine probatione reliquit, & quod necessarium est vt consequentia probetur, non est consequens ad eius doctrinam, nec iuxta illam est vniuersaliter verum; ac proinde parum consequenter ad suam ipsius doctrinam vsus est prædicta ratione ad probandum non posse personam diuinam mitti sine intrinseca mutatione creaturæ.

57 *Euasio ex cluditur 1.* Si fortè dicatur; in casu remissionis peccati per beneuolentiam extrinsecam, etsi ex parte peccatoris non detur mutatio intrinseca physica, dari tamen mutationem moralem intrinsecam; cum transeat de esse peccati quod est quid morale intrinsecum, ad non esse peccati. Et hoc sufficere vt de nouo in Deo resultet denominatio extrinseca condonantis peccatum. In contrarium obstat primo: nam iuxta hanc solutionem vt denominatio extrinseca de nouo resultet in Deo, non requiritur physica mutatio in creatura, sed sufficit intrinseca mutatio moralis: ergo ex eo quod personam diuinam mitti sit denominatio extrinseca in ipsa, male infert Suarez, quod vt de nouo personæ diuinæ attribuatur, necessarium sit vt ex aliqua physica mutatione circa creaturam facta resultet; sed mutatio, quam necessariam censet Suarez factam ex parte creaturæ, non moralis, sed physica est: ergo inconsequenter ad propriam doctrinam ex illo principio infertur.

58 *Secundo*. Obstat secundo: nam Gregorius docens posse de potentia absoluta mitti personam diuinam per extrinsecam acceptationem, non negat ex parte creaturæ mutationem moralem intrinsecam, sed potius illam vt necessariam admittit: ergo si mutatio moralis intrinseca ex parte creaturæ facta sufficit vt in Deo de nouo resultet denominatio realis extrinseca, ex eo quod mitti sit denominatio extrinseca in persona diuina, male contra Gregorium infertur non posse personam diuinam mitti per acceptationem extrinsecam. Consequentia est bona, & antecedens probatur: nam in sententia Gregorij, & aliorum asserentium, posse de potentia absoluta hominem iustificari per acceptationem, & beneuolentiam extrinsecam, etsi ex vi illius acceptationis non detur statim gloria; & consequenter non mutetur homo mutatione intrinseca physica, ius tamen morale ad gloriam statim ex vi acceptationis ad illum confertur; & consequenter transit statim homo de non esse ad esse iuris ad gloriam: sed licet transitus iste non sit mutatio physica intrinseca, est tamen mutatio intrinseca moralis in sententia Gregorij: ergo cum docet Gregorius posse personam diuinam mitti per acceptationem extrinsecam, non negat ex parte creaturæ mutationem moralem intrinsecam, sed potius illam admittit.

59 *Secundo redarguitur ex alia doctrina ipsius.* Deinde principale assumptum probatur: nam in sententia Patris Suarez est possibile de potentia absoluta, quod intellectus creatus videat Deum sine lumine gloriæ, & sine omni forma creata perficiente ipsum intrinsecè, & intrinsecè immutante, per solam assistentiam extrinsecam omnipotentiæ diuinæ, qua sententia præsupposita, quæ communis est apud Patres Societatis, principale assumptum probatur, quod scilicet Pater Suarez inconsequenter ad propriam doctrinam prædicta ratione vtatur. Etenim in hac sententia, intellectum creatum esse potentem completè ad elicientiam visionis, est denominatio realis extrinseca; & tamen conuenit de nouo intellectui sine alicuius intrinseca mutatione: ergo sine consequentia in propria doctrina, ex eo quod diuinam personam mitti sit extrinseca denominatio in illa, infertur à Patre Suarez, non posse de nouo personæ diuinæ attribui sine intrinseca mutatione creaturæ. Consequentia est bona. Minor certa: nam dicta denominatio conuenit de nouo intellectui creato in casu illo de potentia absoluta, per

per hoc solum quod Deus decernat cum illo ad visionem concurrere, absque eo quod in illo ponatur de nouo forma aliqua realis intrinseca; sed sine forma noua intrinseca non potest dari intrinseca realis mutatio: ergo conuenit intellectui de nouo sine ipsius intrinseca mutatione; & consequenter sine intrinseca mutatione alicuius. Maior autem probatur: nam intellectus de se non est completè potens ad elicientiam visionis beatificæ; sed per assistentiam extrinsecam omnipotentiæ diuinę redditur potens completè: ergo esse potentem completè ad elicientiam visionis est denominatio extrinseca, vel ad minus, partim extrinseca, & partim extrinseca, quod intento nostro sufficit: si namque denominatio partim extrinseca potest de nouo consurgere sine alicuius mutatione intrinseca, idem erit de denominatione reali adæquatè extrinseca dicendum, nec potest assignari ratio aliqua discriminis.

60 *Prob. 1. concl.* Quidquid autem de hoc sit, probatur nostra, & communis sententia primo. Vt enim conclusione sequenti monstrabimus, solum per gratiam sanctificantem possunt diuinæ personæ mitti; sed nec de lege ordinaria, nec de potentia absoluta potest homo sanctificari per extrinsecam acceptationem, aut per fauorem extrinsecum: ergo ratione illius non possunt mitti diuinæ personæ, etiam de potentia absoluta. Maior conclusione sequenti constabit, nec scio, quod à Gregorio negetur. Minor autem est communis sententia, & breuiter hac ratione suadetur: nam esse sanctum sanctitate positiua, est esse subiectum diuinæ dilectionis amicabilis cum potentia ad redamandum; sed ratione acceptationis extrinsecè nequit homo reddi potens redamare proximè, vel radicalitèr: ergo ratione illius non potest homo sanctificari sanctitate positiua, etiam de potentia absoluta. De quo videantur Theologi 1. 2. *quæst.* 113. *art.* 2. vbi latè difficultas ista discutitur.

61 *Prob. 2. ratione D. Thom.* Secundò probatur ratione insinuata à D. Thomas *in hac quæst. art.* 2. *ad* 2. tunc enim personæ diuinæ mittuntur ad creaturam rationalem per missionem inuisibilem, cum nouo modo esse incipiunt in illa, id est, modo aliquo reali, quo antea in illa non erant; sed non possunt incipere esse nouo modo in creatura rationali sine mutatione intrinseca illius: ergo non possunt ad illam mitti, quin intrinsecè mutetur: sed per acceptationem extrinsecam non potest intrinsecè creatura rationalis mutari: mutatio enim intrinseca est transitus de non esse intrinseco ad esse intrinsecum, acceptatio autem extrinseca, esse intrinsecum non præstat: ergo ratione illius non possunt personæ diuinæ mitti. Secunda consequentia ex prima bene colligitur, prima infertur ex præmissis. Maior constat ex diffinitione missionis. Et minor probatur; quod enim Deus incipiat esse in creatura modo, quo antea non erat, prouenire debet ex intrinseca mutatione, & intrinseca nouitate alicuius; sed ex parte Dei, nec mutatio intrinseca, nec intrinseca nouitas potest admitti: ergo quod nouo modo incipiat esse in creatura, debet prouenire ex intrinseca mutatione creaturæ, & ex nouitate intrinseca illius. Secundo probatur minor: non potest Deus incipere esse in creatura absolutè, nisi creatura absolutè mutetur, & transeat de non esse ad esse absolutè; ergo nec potest incipere esse nouo modo in creatura, quin nouiter mutetur creatura; & consequenter, quin de nouo formam aliquam intrinsecè immutantem recipiat.

62 *Resp.* Respondebis: vt persona diuina mittatur, sufficere, quod incipiat esse in creatura rationali nouo modo nouitate morali, licet autem ex vi acceptationis extrinsecæ non mutetur physicè rationalis creatura, nec persona diuina incipiat in illa esse nouo modo nouitate physica, mutatur tamen moraliter, cum ex vi illius de nouo accipiat ius morale ad gloriam, quod ante acceptationem extrinsecam non habebat; & consequenter ex vi illius potest persona diuina incipere esse in creatura rationali nouo modo nouitate morali. Ex quo vlterius sequitur, posse mitti ad creaturam rationalem ratione acceptationis intrinsecæ.

63 *Sed contra 1.* Sed contra primo: nam ius illud fundatur adæquatè in acceptatione diuina, quæ est omnino extrinseca rationali creaturæ; sed moralitas, cuius adæquatum fundamentum extrinsecum est, non est intrinseca, etiam in esse morali: ergo ius illud, etiam in morali consideratione est extrinsecum; & consequenter ratione illius non mutatur intrinsecè, nec physicè, nec moraliter creatura rationalis.

64 *Contra 2.* Secundo: nam in vi acceptionis extrinsecæ ad gloriam, non pro nunc, sed alio tempore conferendam, non possunt diuinæ personæ nunc mitti, sed ius resultans ex vi acceptionis extrinsecæ, non est ad gloriam nunc conferendam, sed suo tempore: ergo ratione prædicti iuris non mittuntur personæ de facto, sed suo tempore mittentur, nempè quando gloria de facto conferatur. Maior cum consequentia tenet. Minor autem probatur: nam si in vi acceptionis extrinsecæ ad gloriam resultat in persona acceptata ius ad illam, etiam in vi æternæ prædestinationis resultabit in prædestinato ius extrinsecum ad gloriam vt suo tempore conferendam, quod ius extrinsecum non tollitur per peccatum mortale, sicut nec per illud efficitur, quod prædestinatus non sit; & tamen ratione illius iuris conuenientis prædestinato tempore, quo est in peccato mortali, non mittuntur personæ diuinæ ad illum; ergo ratione iuris nunc conuenientis ad gloriam, non vt nunc, sed suo tempore conferendam, non mittuntur nunc personæ diuinæ, sed mittentur pro eo tempore, in quo gloria conferatur.

Tertio principaliter suadetur conclusio: vt enim conclusione præcedenti vidimus, & ex D. Thomas monstrauimus, tunc procedunt, & mittuntur ad nos personæ diuinæ, cum secundum sibi propria repræsentantur in nobis ratione suæ similitudinis in nobis receptæ; sed hoc implicat fieri sine mutatione intrinseca physica: ergo implicat personas diuinas mitti sine hac mutatione; & consequenter implicat, quod mittantur per solam acceptationem extrinsecam, vel extrinsecum fauorem. 65 *Tertio suadetur concl.*

Maiorem §. 1. monstrauimus. Consequentia tenet: & minor ostenditur primo: quia namque in exitu creaturarum à Deo procedit bonitas diuina ad illas, quatenus in illis repræsentatur ratione suæ similitudinis in creaturis receptæ, implicat bonitatem diuinam de nouo ad aliquam creaturam procedere sine mutatione intrinseca physica illius, videlicet recipiendo de nouo formam aliquam intrinsecam, per quam bonitas diuina de nouo participetur, repræsentetur: ergo pariter implicat personas diuinas secundum sibi propria in nobis de nouo repræsentari, in quo illarum missio consistit, sine mutatione intrinseca physica. 66 *Minor ostenditur 1.*

Secundo probatur. nam forma repræsentans personas secundum sibi propria, non est moralis, sed physica: ergo implicat personas diuinas secundum sibi propria de nouo repræsentari sine illius receptione; & consequenter sine mutatione intrinseca physica. *Secundo prob. minor.*

Denique probatur conclusio: vt enim §. 1. vidimus ex D. Thoma, & infra magis constabit: solum possunt mitti personæ diuinæ per dona, quibus Deo vt obiecto vnimur, & vt fini vltimo fruibili coniungimur; sed implicat vnio cum Deo vt obiecto, & coniunctio cum illo vt fruibili sine forma physica intrinseca: ergo implicat personas diuinas mitti per solam acceptationem extrinsecam, vel extrinsecum fauorem. Minor probatur: vniri cum Deo vt obiecto, & coniungi cum ipso vt fruibili, est posse radicaliter, & proximè Deum in se obiectiuè attingere, & illo vt fine vltimo frui; sed hoc posse implicat haberi, nisi per formas physicas, & intrinsecè physicè inhærentes, vt alibi fusè ostendimus: ergo implicat vnio cum Deo vt obiecto, & coniunctio cum ipso vt fruibili sine forma intrinseca physica. 67 *Denique prob. conclusio.*

§. IV.

Argumentis in contrarium occurritur.

ARgumenta, quæ possunt fieri in fauorem Gregorij probando posse hominem sanctificari sanctitate positiua per extrinsecam acceptationem absque aliqua forma intrinseca, non est nostrum in præsenti referre: videantur Theologi 1. 2. *quæst.* 113. *art.* 2. vbi prædicta difficultas discutitur. Modò contra nostram conclusionem arguitur argumento Gregorij, quod per se, & ratione sui donum est, potest immediatè, & secluso omni dono ab illo distincto donari; sed Spiritus Sanctus per se, & ratione sui est donum: ergo potest ratione sui immediatè, & secluso dono ab illo distincto donari, & consequenter potest mitti ad creaturam rationalem sine illius intrinseca mutatione. Ex quo vlterius sequitur posse diuinas personas mitti per acceptationem extrinsecam, & extrinsecum fauorem. Secunda consequentia ex prima colligitur, non enim potest creatura mutari intrinsecè sine forma intrinsecè in illa recepta: ergo casu in quo Spiritus Sanctus daretur, & mitteretur ad creaturam rationalem sine omni dono creato in illo intrinsecè recepto, non mutaretur intrinsecè. Prima consequentia ex præmissis infertur. Minor est D. Thomæ *supra quæst.* 38. *art.* 1. & 2. Maior autem probatur: vt enim docet D. Thomas vbi proximè *artic.* 1. *ad* 4. donum dicitur *in quantum habet aptitudinem vt possit dari*. Et quo infert D. Thomas, *quod ab æterno diuina persona dicitur donum, licet ex tempore detur*: ergo quod per se, & ratione sui donum est, per se, & ratione sui potest donari, & consequenter donari potest secluso omni dono ab illo distincto. 68 *Arg. 1.*

Respondeo distinguendo maiorem: potest immediatè donari, ly *immediatè* excludente donum distinctum vi præstans potentiam vt donetur, & donabilitatem in actu primo, concedo maiorem: excludente donum distinctum vt necessarium vt actum donetur, nego maiorem: & concessa minori, distinguo consequens, distinctione maioris. Solum enim sequitur posse Spiritum Sanctum immediatè donari, per exclusionem doni ab illo distincti vt dantis Spiritui Sancto aptitudinem vt donetur, quod verissimum est; hoc enim habet Spiritus Sanctus ab æterno ex vi suæ processionis, quo circa ab æterno est donum, quia ab æterno habet quod donabile sit. Non autem sequitur quod possit se ipso immediatè donari rationali creaturæ per exclusione doni ab ipso distincti vt necessarij ad hoc vt creaturæ rationali donetur. Et hoc modo asserit nostra conclusio esse necessarium donum aliquod 69 *Resp. 1.*

quod creatum, vt Spiritus Sanctus detur creaturæ rationali, & ad illam inuisibiliter mittatur; donum enim gratiæ in creatura rationali receptum non dat Spiritui Sancto aptitudinem vt donetur, sed solum est necessarium vt de facto detur creaturæ rationali, & ad illam mittatur, eo quod vt de facto detur, necessarium est, quod creatura ad illum de nouo referatur vt datum, & habitum. Quæ noua habitudo cum non possit in mutatione Spiritus Sancti fundari, debet consequi ad mutationem creaturæ, quæ sine dono intrinsecè in illa recepto nequit intelligi; & consequenter, nec actualis donatio Spiritus Sancti, sine prædicto dono saluari.

70 *Replic.* Sed dices: stat bene, quod creatura mutetur in donatione Spiritus Sancti sine dono accidentali gratiæ intrinsecè in illa recepto ergo sine tali dono potest consurgere in creatura relatio ad Spiritum Sanctum vt datum; & consequenter potest sine tali dono Spiritus Sanctus dari rationali creaturæ, & ad illam inuisibiliter mitti. Consequentia tenet ex doctrina solutionis. Antecedens autem probo, vt enim docet D. Thomas *3. part. quæst. 2. artic. 7. in corpore*: relatio vnionis, qua humanitas ad Verbum refertur, realis est ex parte humanitatis, & illius sequitur mutationem; & tamen vt docet idem D. Thomas *3 part. quæst. 6. artic. 6. ad 1. & tertium argumentum*, inter humanitatem, & Verbum nihil datur medium: quod de dono accidentali mediante inter humanitatem, & Verbum accipiendum esse docuimus *tomo 1. in 3. part. disput. 11. numer 28.* ergo etiam in donatione Spiritus Sancti poterit creatura mutari mutatione fundante relationem ad Spiritum Sanctum vt datum, siue dono accidentali intrinsecè in ipsa recepto, ratione solius vnionis cum Spiritus Sancto vt dato.

Confirm. Confirmatur, quia namque Verbum est ratione sui potens terminare humanitatem, fuit cum illa vnitum de facto vt terminus illam terminans, sine dono accidentali præuiè in humanitate recepto; sed Spiritus Sanctus vt donum, est ratione sui donabile rationali creaturæ: ergo potest de facto illi dari, sine dono accidentali in creatura rationali recepto.

71 *Resp.* Respondeo ad obiectionem, negando antecedens, loquendo vt loquitur de donatione Spiritus Sancti accidentali. Ad illius probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam: ratio autem discriminis est: nam vnio humanitatis ad Verbum est vnio substantialis in qua ex Verbo, & humanitate vna resultat persona, ideoque inter humanitatem, & Verbum non potest donum accidentale gratiæ mediare, sed solum modus substantialis vnionis, vnio autem naturæ rationalis cum Spiritu Sancto ex vi missionis inuisibilis est vnio accidentalis cum Spiritus Sancto, vt obiecto fruibili; ideoque relatio ad illum vt datum petit necessario fundari in mutatione facta per donum accidentale eleuante naturam rationalem, vt possit in Spiritum Sanctum tendere vt in obiectum fruibile.

72 *Ad conf.* Et ex his ad confirmationem respondeo distinguendo maiorem: præcisè ex illa ratione, nego minorem: & quia vnio Verbi vt terminantis, est vnio substantialis, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Ideo namque in vnione humanitatis cum Verbo excluditur donum accidentale præuiè ad prædictam vnionem in humanitate receptum, quia est vnio substantialis inter cuius extrema non potest accidens prædicamentale mediare, vt loco proximè allegato explicuimus, fusiusque prosequuti sumus *tomo 2. in 3. part. disp. 30. §. 2.* vnio autem creaturæ rationalis cum Spiritu Sancto vt dato per missionem inuisibilem, non substantialis, sed accidentalis est, vt cum obiecto cognito, & amato amicabiliter, & vt cum fine fruibili. Non autem potest sic creatura rationalis vniri cum Spiritu Sancto, nisi eleuetur per gratiam, quæ est donum accidentale. Et ideo quamuis Spiritui Sancto conueniat ratione sui posse donari, hoc genere donationis, non potest de facto dari sine præuia mutatione facta per donum accidentale, non à quo Spiritus Sanctus constituatur in actu primo donabilis, se vt sine quo non potest de facto dari. Dixi hoc genere donationis: nam alio genere, nempe per vnionem substantialem, potest Spiritus Sanctus dari sine dono accidentali præuiè ad vnionem se habente, nempe si vt potuit de potentia absoluta contingere, de facto assumeret naturam rationalem in vnitatem personæ, tunc enim dona accidentalia non præuiè, sed consequutiuè ad illam vnionem se haberent, sicut de facto se habuerunt ad vnionem humanitatis cum Verbo.

73 *2. Arg.* Secundo arguitur; sequitur namque ex his, quibus nostram conclusionem monstrauimus, Spiritum Sanctum non venire ad humanitatem Christi, nec illi donari ex vi vnionis hypostaticè præuiè ad dona accidentalia, quibus fuit humanitas Christi exornata; consequens est falsum: ergo ea quibus conclusionem ostendimus sunt inefficacia. Consequentia est bona. Minor certa; nam Spiritus Sanctus venit ad creaturam rationalem per gratiam gratum facientem, quia per illam sanctificatur, vt ex dicendis constabit; sed humanitas per gratiam vnionis redditur sancta infinitè, vt fusè ostendimus *tomo 2. in 3. part. tract. de gratia Christi disput. 21.* ergo ex vi illius pro priori ad dona accidentaliter venit Spiritus Sanctus ad humanitatem Christi, & illi donatur. Sequela autem probatur: inde namque inter alia probauimus non posse Spiritum Sanctum mitti per extrinsecam acceptationem sine donis gratiæ intrinsecè immutantibus rationalem creaturam; quia eatenus personæ mittuntur, quatenus repræsentantur per sui similitudinem in creaturam receptam, quod per extrinsecam acceptationem nequit præstari; sed ex vi vnionis hypostaticæ non repræsentantur in humanitate Christi persona Spiritus Sancti, cum non sit similitudo illius, nec ad illam obiectiuè terminetur: ergo ex doctrina, qua conclusionem monstrauimus, sequitur Spiritum Sanctum non mitti ad humanitatem Christi, nec illi donari ex vi vnionis hypostaticæ. Quod esse falsum probauimus, & est contra D. Thomas *in 1. dist. 15. quæst. 2. art. vnico ad 4.* ibi: *Ad quartum dicendum, quod cum Pater sit in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu Sancto, quando Filius mittitur, simul venit, & Pater, & Spiritus Sanctus, siue intelligatur de aduentu Filij in carnem, cum ipse dicat Ioannis 8. & non sum solus, siue intelligatur de aduentu in mentem, cum dicatur Ioannis 14. ad eum veniemus, &c.*

74 *Resp.* Respondeo negando sequelam. Ad illius probationem dicatur, causalem in maiori adductam esse veram loquendo de missione personarum, quæ fit ad puram creaturam per gratiam accidentalem, sic namque eatenus mittuntur personæ, quatenus repræsentantur per formam illis assimilantem, & in eas obiectiuè inclinantem, nec aliter ratione talium donorum possunt diuinæ personæ esse speciali modo in creatura rationali. Humanitas autem Christi ex vnione hypostaticè non sanctificatur per participationem sanctitatis diuinæ, nec per donum aliquod accidentale, quod imitatiuè, & participatiuè sit sanctitas increata, sed per ipsam diuinitatem mediante personalitate Verbi illi hypostaticè vnitam. Et ideo ex vi talis vnionis venit Spiritus Sanctus ad humanitatem Christi, non per præsentiam obiectiuam ratione doni repræsentantis Spiritum Sanctum, & ipsi obiectiuè vnientis humanitatem, sed per realem, & physicam præsentiam ratione identitatis, quam Spiritus Sanctus habet cum diuinitate vnita humanitati, & illam se ipsa sanctificante: si namque, quia Filius est in Patre, & Pater in Filio, & vterque in Spiritu Sancto ratione vnius, & eiusdem essentiæ tribus personis communis, cum Filius venit in mentem, veniunt Pater, & Spiritus Sanctus, vt D. Thomas docet loco proximè citato, à fortiori cum Filius venit personaliter, qualiter venit ad humanitatem per realem præsentiam cum illa necessarium est, quod veniant Pater, & Spiritus Sanctus ratione identitatis in essentia Patris, Filij, & Spiritus Sancti. Nec ex hoc infertur, Patrem, & Spiritum Sanctum fuisse incarnatos: Filius namque non dicitur incarnatus præcisè, quia est præsens humanitati, sed quia est præsens vt illam terminans, supponitans, & personatam constituens. Quod Patri, & Spiritui Sancto non conuenit: licet enim sint realiter humanitati præsentes ob realem identitatem, quam habent cum Filio in essentia, non tamen terminant humanitatem per proprias personalitates, nec ex illis, & humanitate resultat vna persona, sicut resultat ex Verbo, & humanitate.

§. V.

Explicatur effectus connotatus à missione diuinarum personarum.

75 *Tertia cōclusio.* Tertia conclusio: *Solum per gratiam gratum facientem dicuntur diuina persona mitti missione propria, & simpliciter.* Ita, præter authores pro quarta sententia allegatos, docent Beda, Bonauentura, Ricardus, Argentina, Ocham, Gabriel, & Marsilius relati à Salmanticensibus *tract. 6. de Trinitate disp. 19. dub 4. num. 53.* Et probatur primo ex Augustino *lib. 3. de Trinitate* relato à D. Thoma *in hac quæst. art. 3. in argumento sed contra*, vbi docet: *Quod Spiritus Sanctus procedit temporaliter ad sanctificandum creaturam*: sed missio Spiritus Sancti est illius temporalis processio: ergo iuxta Augustinum Spiritus Sanctus mittitur, cum creatura rationalis sanctificantur. *Cum igitur*, subsumit D. Thomas, *sanctificatio creatura non fit, nisi per gratiam gratum facientem, sequitur, quod missio diuina persona non fit, nisi per gratiam gratum facientem.*

76 *Resp.* Respondebis, consequentiam istam factam à D. Thoma, & ex Augustino illatam esse nullam: Augustinus enim non docuit Spiritum Sanctum solum procedere temporaliter ad sanctificandum creaturam, sed procedere temporaliter ad creaturam sanctificandam, cum quo rectè compatitur, quod ad aliud præstandum temporaliter procedat: ergo D. Thomas inferens ex propositione Augustini, solum mitti Spiritum Sanctum, cum procedit temporaliter ad sanctificandam creaturam, & consequenter non mitti, nisi per gratiam gratum facientem, malam consequentiam facit, inferens, quod ex dicto Augustino non sequitur.

77 *Sed contra.* Sed contra: nam propositio Augustini accipienda est in sensu exclusiuo, ita vt sensus sit, Spiritum Sanctum solum procedere temporaliter, propriè, & absolutè, ad sanctificandam creaturam; sed sic accepta propositione Augustini, rectè ex illa infertur,

tur, solum mitti Spiritum Sanctum per gratiam gratum facientem: ergo accepta vt debet propositione Augustini: bona est consequentia D. Thomae.

Maior ostenditur 1. Maior, in qua sola est posita difficultas, ostenditur primo: nam D. Thomas illam in hoc sensu accepit: sed pro eruenda mente Augustini, & illius sensu explicando, authoritas D. Thomae debet iudicari sufficiens, nec meliùs, aut securius doctrinam Augustini sequemur, quam D. Thomas inhaerendo vestigijs, qui totus fuit in doctrina Augustini explicanda: ergo propositio Augustini est in praedicto sensu accipienda.

78 Secundo. Sed ne soli authoritate D. Thomas innitamur. Secundo probatur maior ex alia propositione Augustini *lib. 15. de Trinitate cap. 17.* quod ita concludit: *Deus igitur Spiritus Sanctus, qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum in dilectione Dei, & proximi, & ipse dilectio est.* Ex quibus sic arguitur: propositio ista Augustini vniuersalis est, & istum sensum facit, semper, atque Spiritus Sanctus datus fuerit homini, accendit eum in dilectionem Dei, & proximi; aliàs non debuisset Augustinus asserere, *cum datus fuerit homini* absolutè, *sed* cum datus fuerit speciali donatione accendit eum, &c. & consequenter intelligitur in sensu exclusiuo, ita vt numquam datus Spiritus Sanctus absolutè dicatur, nisi in ordine ad fouendam, vel augendam charitatem Dei, & proximi; ergo etiam propositio illa Augustini: *Spiritus Sanctus procedit temporaliter ad sanctificandam creaturam*, est in sensu exclusiuo accipienda, ita vt sensus fiat, non dici absolutè Spiritum Sanctum temporaliter procedere, nisi ad sanctificandam creaturam: cum idem sit Spiritum Sanctum dari, ac procedere temporaliter, & idem sit accendi charitatem Dei, & proximi, & creaturam, vel sanctificari de nouo, vel magis sanctificari.

79 Tertio prob. Tertio probatur ex alia doctrina Augustini *in eodem lib. cap. 14. in principio*, vbi de charitate loquens sic ait: *Nullum est isto dono Dei excellentius, solum est quod diuidit inter Filios regni, & Filios perditionis aeternae. Dantur & alia per Spiritum Sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt, nisi ergo tantum impertiatur cuique Spiritus Sanctus, vt eum Dei, & proximi faciat amatorem, à sinistra, non transfertur ad dexteram. Nec Spiritus propriè dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit, si linguis hominum, & Angelorum sonet, aeramentum est, & cymbalum tinniens:* & paucis interpositis, ita includit: *Quantum ergo bonum est sine quo ad aeternam vitam neminem bona tanta perducunt, &c.* Praemenda sunt illa verba: *nec Spiritus propriè dicitur donum, nisi propter charitatem*, quae non sunt accipienda de dono, prout in actu primo donabili, hoc enim ratione sui conuenit Spiritui Sancto ab aeterno, vt supra vidimus, docetque D. Thomas *supra quaest. 38. art. 1. & 2.* sed de dono vt actu dato: sentit ergo expressè Augustinus, quod quamuis per Spiritum Sanctum plura alia munera dentur ratione illorum non dicitur Spiritus Sanctus dari: sed tunc solum dicitur Spiritus Sanctus propriè dari, cum per illum infunditur charitas: ergo etiam cum docuit Spiritum Sanctum procedere temporaliter ad sanctificandam creaturam, etsi sensum exclusiuum non exprimat, est tamen in sensu exclusiuo accipiendus, ita vt sensus fiat, tunc solum propriè, & absolutè dici Spiritum Sanctum procedere temporaliter, cum ad sanctificandum creaturam procedit, idèque D. Thomas propositionem Augustini in sensu exclusiuo accipiens, intulit ex illa, solum secundum dona gratiae gratum facientis, propriè mitti personas diuinas ad creaturam rationalem.

80 Confirm. Et ex his efficaciter nostrae conclusionis veritas ex Augustino deducitur. Tunc enim solum propriè mittitur Spiritus Sanctus missione inuisibili ad creaturam rationalem, cum propriè dicitur ipsi dari Spiritum Sanctum; sed iuxta Augustinum, quamuis plura alia munera dentur per Spiritum Sanctum, vt fides, prophetia, gratia linguarum, & alia; propriè tamen non dicitur Spiritus Sanctus donum, id est, datus rationali creaturae, nisi propter dilectionem, hoc est, propter donum charitatis, quod consequitur ad gratiam sanctificantem: ergo solum per gratiam, & charitatem dicitur Spiritus propriè temporaliter procedere, & mitti ad creaturam rationalem.

81 Secundo principaliter prob. Secundo principaliter suadetur conclusio: solum enim secundum illa dona mittuntur propriè personae, secundum quae veniunt ad creaturam rationalem, illamque inhabitant; sed hoc secundum, solum fit per dona gratiae gratum facientis: ergo solum secundum illa mittuntur propriè personae. Consequentia est bona. Maior certa: nam missio est aduentus personae diuinae ad nos, adiuncta processione: ergo solum secundum illa dona mittitur persona procedens, secundum quae aduenit ad creaturam rationalem, & illam inhabitat. Minor autem probatur ex illis verbis Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Vbi aduentus personarum ad manendum in nobis dilectioni attribuitur. Et 1. *ad Corinthios* 6. illis verbis: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Sanctus habitat in nobis.* Ex quibus habetur Spiritum Sanctum in nobis vt in templo habitare, templum autem Dei per sanctitatem efficimur. Vnde subdit Paulus: *Templum Dei Sanctum est, quod est, quod estis vos*: ergo ratione doni nos Sanctificantis habitat Spiritus Sanctus in nobis; & consequenter solum secundum dona gratiae gratum facientis veniunt personae diuinae ad creaturam rationalem, illamque inhabitant.

Respondebis, his, & alijs testimonijs probari personas diuinas mitti propriè per gratiam gratum facientem, non autem probari, quod sine illa non mittatur, ac proinde non probatur exclusiua, quam continet nostra sententia, quod nempè solum per gratiam gratum facientem mittantur propriè personae diuinae ad creaturam rationalem; imò oppositum alijs testimonijs probatur, quibus dicitur Deum stare ad ostium, pulsare ad conuersionem, hoc enim est ipsum ad ostium cordis venire; & consequenter mittitur Spiritus Sanctus per inspirationes supernaturales, quae infusionem gratiae praecedunt. 82 Resp.

Sed contra primo: nam Scriptura dicens personas diuinas ad hominem diligentem venire, & in illo manere, etsi sensum exclusiuum non exprimat, illum tamen implicitè importat: ergo ex testimonijs Scripturae allegatis, non solum sequitur Deum venire ad nos per gratiam gratum facientem, sed etiam quod personae diuinae non veniant ad nos sine illa. Probatur antecedens: nam Scriptura id dicens, & aduentum personarum ad hominem ad manendum in illo dilectioni Dei attribuens, excellentiam dilectionis, & illius necessitatem intendit commendare; at nisi taliter dilectioni aduentum personarum attribuat, vt alijs donis à charitate distinctis, & cum illa inconnexis non neget personarum aduentum, non commendabit excellentiam dilectionis, & illius necessitatem; id enim quod pluribus est commune non commendat vnius pro alio dignitatem: ergo testimonia Scripturae attestantia per dilectionem personas diuinas venire ad creaturam rationalem, licet sensum exclusiuum non exprimant, illum tamen implicitè continent. 83 Sed contra 1.

Contra secundo: nam verba ex Paulo allegata non exprimunt sensum exclusiuum; & tamen illum implicitè important: ergo etiam si verba Ioannis sensum exclusiuum non exprimant, illum tamen implicitè continent; & consequenter non solum infertur ex testimonijs Scripturae, quod veniant ad nos personae diuinae per gratiam gratum facientem, sed etiam quod non veniant ad nos sine illa. Maior constat: nam haec propositio: *Templum Dei estis vos, & Spiritus Sanctus habitat in vobis*, est purè affirmatiua, nullam exprimens negationem: ergo testimonium Pauli non exprimit sensum exclusiuum, qui cum negatiuus sit, vt exprimatur expressionem negationis requirit. Minor autem probatur: qui namque assereret peccatorem in peccato mortali existentem esse templum Dei, & in illo habitare Spiritum Sanctum, testimonio Pauli se opponeret; sed nisi sensum exclusiuum implicitè saltim, contineat, ita vt non solum affirmet de homine iusto esse templum Dei, in quo habitat Spiritus Sanctus, sed etiam à ratione templi, in quo habitat Spiritus Sanctus, hominem in peccato existentem excludat, qui asseret hominem in peccato mortali existentem esse templum Dei, in quo habitat Spiritus Sanctus, non se opponeret testimonio Pauli: ergo accipi debet in sensu non purè affirmatiuo, sed etiam exclusiuo. 84 Secundo.

Et ex his confirmatur, & vrgetur argumentum praecedens: etenim Spiritus Sanctus non dicitur propriè mitti, aut propriè venire, nisi ad eum in quo propriè dicitur vt in templo inhabitare; sed solum in homine iusto dici potest propriè Spiritus Sanctus vt in templo habitare: ergo solum ad hominem iustum dici potest propriè mitti, & propriè venire. Consequentia est bona. Maior certa: nam his verbis aduentus, & missio Spiritus Sancti explicatur. Minor autem constat primo ex verbis supra allegatis ex Paulo: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*: ergo existens in peccato mortali sicut Sanctus dici non potest, ita nec dici templum Dei, aut Spiritus Sancti. Secundo ex illo Sapientiae 1. *Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum*; quicumque autem caret gratia gratum faciente pro ficto habetur, inquit D. Thomas *in 1. distinct. 14. quaest. 2. art. 2. in argumento 1 sed contra*; & consequenter in illo Spiritus Sanctus non habitat, nec dici potest propriè in illo habitare. Tertio: nam de sapientia diuina in eodem capitulo dicitur: *In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Et Prouerbiorum 15. *Longè est dominus ab impijs*; sed in illo à quo Deus longè distat, & in quo Dei sapientia non habitat, non potest dici Spiritus Sanctus propriè habitare. ergo in homine in peccato mortali existente, non potest dici, quod propriè habitet Spiritus Sanctus. Qua ratione vsus est D. Thomas loco vbi proximè in argumento secundo sed contra, his verbis: *Spiritus Sanctus non procedit in aliquem, nisi quem inhabitat Deus, sicut in templo suo, quia per Spiritum Sanctum efficitur quis templum Dei, 1. Corinth. 6. sed in nullo dicitur inhabitare Deus, nisi per gratiam gratum facientem: ergo secundum hoc donum tantum temporalis processio Spiritus Sancti attenditur.* 85 Vrgetur argumentum praecedens.

Nec audiendus est Arriaga *vbi supra sect. 4. num. 13.* asserentis loca Scripturae allegata accipienda esse de donatione, & habitatione completa, non autem de donatione, & habitatione, vera quidem, non tamen totali. Non inquam audiendus, nec sustinendus est. Primo, quia propositio illa, qua dicitur de diuina sapientia, 86 Arriaga audiendus non est 1.

pientia, *quod non habitat in corpore subdito peccatis*, est negatiua; & consequenter omnem propriam habitationem Dei respectu peccatoris excludit. Negatio enim iuxta principia dialecticæ, est signum vniuersale: ergo asserere Deum in peccatore habitatione aliqua, quæ propriè sit habitatio, quamuis incompleta sit, est prædictæ propositione contradicere.

87 Secundo: nam ad mittit Deum habitare in homine existente in peccato habitatione propria, licet incompleta, admittendum etiam est hominem in peccato mortali existentem esse verum templum Dei in aliqua templi acceptione propria, licet incompleta; sed hoc admitti non potest: ergo asserendum non est, Deum habitare in homine existente in peccato habitatione incompleta, quæ propria habitatio sit, in sensu in quo Theologi, Dei habitationem accipiunt. Consequentia est bona. Minor certa. Tum, quia peccatorem esse verè templum Dei, in quo habitat Spiritus Sanctus, inauditum est apud Theologos, & pias aures offendens. Tum etiam, quia vt inquit Paulus 1. Corinth. 15. *Templum Dei sanctum est*: ergo qui Sanctus non est, templum Dei dici non potest in propria templi acceptione quamuis incompleta sit, nisi etiam dicatur Sanctus Sanctitate incompleta, quæ propria sanctitas sit; & consequenter simul cum peccato mortali admittatur sanctitas propria incompletæ. Maior autem, aut sequela probatur. Tum à paritate rationis: si namque habitatio Dei in homine Theologicæ propriè accepta, diuiditur in habitationem completam, & incompletam, non est cur esse templum Dei non possit similem diuisionem admittere, & duas habere acceptiones completam, & incompletam, quarum vtraque sit propria. Tum etiam: nam Dei habitatio dicit respectum ad templum: ergo si habitatio est duplex, incompleta, nempè, & completa, & vtraque propria, dabitur etiam duplex templum in quo habitet, incompletum nempè, & completum, & vtrumque propriè acceptum.

Secundo rejicitur.

88 Si forte aliquis pro prædicto Authore respondeat, ipsum non asseruisse habitationem Dei in homine peccatore esse habitationem propriam, sed esse veram habitationem; ac proindè ex eo quod propria in habitatio Dei in peccatore non detur, nihil contra illum conuinci. In contrarium obstat primo: nam admissa vera Dei habitatione in homine peccatore, admitti etiam debet peccatorem esse verum templum Dei, vt ex dictis facilè colligi potest; sed dicere peccatorem esse verum templum Dei, inauditum est apud Theologos, & pias aures offendit: ergo admittenda non est habitatio Dei in hominem, quæ vera habitatio sit in eo sensu, in quo Theologi de diuina habitatione loquuntur.

Euasio excluditur

89 Secundo: ad hoc enim author iste illa distinctione vtitur, vt saluet personas diuinas mitti sine gratia gratum faciente ad hominem peccato mortali infectum: sed missio personarum ad hominem infectum peccato, non solum est vera, sed etiam propria in eiusdem Authoris sententia: ergo cum docet Deum habitare in homine in peccato mortali existente, loquitur de habitatione, non solum vera, sed propria. Patet consequentia: nam si posset missio propria personarum saluari sine propria habitatione, etiam posset missio vera, & propria subsistere sine vera habitatione: ergo si vt saluet proprietatem missionis censet esse necessariam veram personarum inhabitationem in homine peccatore, censere debet necessariam esse, non solum veram, sed etiam propriam inhabitationem personarum diuinarum in homine peccato mortali infecto.

Secundo.

90 Tertio principaliter suadetur conclusio: solum secundum illa dona mittuntur propriè ad nos personæ diuinæ, quibus Deo vnimur vt obiecto cognito, & amicabiliter super omnia dilecto: sed hæc vnio non habetur sine gratia iustificante: ergo sine illa non mittuntur personæ diuinæ propriæ. Consequentia est bona. Minor certa: vt enim cum communi sententia docuimus tractatu de charitate, sine gratia iustificante non subsistit amicitia hominis cum Deo Authore supernaturali; & consequenter sine illa non vnimur Deo vt obiecto cognito, & amato amicabiliter.

Tertio ib.

Maior autem est D. Thomæ *in 1. distinct. 14. quæst. 2. art. 2.* Et ostenditur primo ex alia doctrina D. Thomæ *articulo citato ad 2. & in hac quæst. art. 5. ad 2.* vbi docet, missionem personarum attendi secundum illa dona, in quibus perfectè assimilamur personis diuinis in proprijs personarum. Quod vt supra explicuimus, intelligendum est, non de assimilatione cum personis in proprijs ratione sui, sed ratione prædicatorum, quæ sunt propria Dei, & appropriantur personis, vt donum sapientiæ assimilatur Filio, quia assimilatur sapientiæ diuinæ, vt est propria Dei, & hæc appropriatur Filio. Et donum charitatis participat amorem diuinum, vt est proprium Dei, & appropriatiuè attribuitur Spiritui Sancto; sed his donis tendimus in Deum vt obiectum cognitum, & super omnia amicabiliter dilectum, illique prout sic vnimur: ergo missio personarum attenditur secundum dona illa, quibus Deo vnimur, & obiecto cognito, & amicabiliter super omnia dilecto.

Maior ostenditur

91 Secundo probatur maior: eatenus namque dicuntur personæ diuinæ ad nos mitti, quatenus nouo modo dicuntur in nobis existere; Deum autem existere nouo modo in creatura petit fundari in nouo modo vnionis creaturæ cum Deo; sed nouus iste modus existendi in creatura non fundatur in vnione creaturæ cum Deo, tamquam cum principio efficiente: nam super istam vnionem fundatur communis modus existendi Dei in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam: ergo petit fundari in vnione creaturæ rationalis cum Deo vt obiecto cognito, & amato, sed non in vnione cum Deo cognito, & amato imperfectè: ergo fundatur in vnione cum Deo vt obiecto cognito amicabiliter super omnia dilecto; & consequenter missio diuinarum personarum solum attenditur secundum illa dona, quibus Deo vnimur vt obiecto sic cognito, & sic amato. Minor subsumpta probatur: vnio creaturæ cum Deo fundans istum nouum modum existendi Dei in ipsa, debet esse incompatibilis cum auersione creaturæ à Deo, tamquam ab vltimo fine; cum in creatura sit auersa non dicatur Deum existere nouo modo, sed longissimè ab illa distare. Prouerbiorum 15. *Longè est Dominus ab impijs*; sed vnio cum Deo vt obiecto cognito, & amato imperfectè compati potest cum auersione à Deo, tamquam ab vltimo fine; secus autem vnio cum Deo vt obiecto cognito, & amicabiliter super omnia dilecto: ergo non illa, sed ista est, quæ fundat ex parte creaturæ nouum modum existendi Dei in creatura petitum, & connotatum à missione personarum. *Secundo.*

Denique probatur conclusio: solum enim secundum illa dona mittuntur diuinæ personæ propriè ad creaturam rationalem, secundum quæ propriè dantur, & ratione quorum ad Deum refertur vt ad habitum ab ipsa; sed solum dantur propriè ratione donorum gratiæ gratum facientis, & solum ratione illorum resultat relatio ad Deum, tamquam ad habitum: ergo solum secundum hæc dona mittuntur propriè personæ ad creaturam rationalem. Consequentia est bona. Maior certa: & minor ostenditur primo ex Augustino *lib. 15. de Trinitate cap. 18. in principio*, vbi de Spiritu Sancto loquens sic ait: *Nec Spiritus propriè dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit, si linguis hominum loquatur, & Angelorum, sonans æramentum est, & cymbalum tinniens.* Quæ verba, vt supra explicuimus, non sunt accipienda de dono vt in actu primo, sed de dono in actu secundo, prout actualiter dato, & de dilectione pro habitu charitatis, & gratiæ: ergo iuxta Augustinum, etsi plura dona, & munera à nobis per Spiritum Sanctum dentur, solum tamen secundum donum charitatis, & gratia dicitur propriè ipse Spiritus Sanctus dari. 92 *Denique prob. conclusio.* *Minor ostenditur 1.*

Secundo probatur minor: id enim datur, & habetur à nobis, quo possumus vti, vel frui: Deo autem vti non possumus: vnde eatenus datur, & habetur à nobis, quatenus illo possumus frui fruitione perfecta, vel imperfecta; sed posse frui Deo solum conuenit nobis per gratiam gratum facientem: perfectè quidem per gratiam consummatam, imperfectè autem per gratiam viæ: ergo solum per gratiam gratum facientem dantur nobis personæ diuinæ, & à nobis habentur; ac proinde per solam huiuscemodi gratiam mittuntur personæ diuinæ propriè. Qua ratione visus est D. Thomas *in hac quæst. art. 3. Et in 1. distinct. 14. quæst. 2. art. 2.* illis verbis: *Dicendum, quod in processione Spiritus, secundum quod hic loquimur, prout scilicet claudit in se dationem Spiritus Sancti, non sufficit, quod sit noua relatio qualiscumque creaturæ ad Deum, sed oportet, quod referatur ad ipsum, sicut ad habitum, quia quod datur alicui, habetur aliquomodo ab illo. Persona autem diuina non potest haberi à nobis, nisi vel ad fructum perfectum, & sic habetur per donum gloriæ, aut secundum fructum imperfectum, & sic habetur per donum gratiæ gratum facientis.* Et in hac 1. part. supra qu. 38. art. 1. 93 *Secundo prob. min.*

§. VI.

Argumentis in contrarium occurritur.

Contra istam conclusionem arguitur primo: personæ diuinæ mittuntur propriè per fidem; sed fides non est donum gratiæ gratum facientis; cum sine charitate existere possit; & de facto multoties existat; manet enim in peccatore, gratia, & charitate destructis per peccatum mortale: ergo missio propria personarum non fit solum per gratiam gratum facientem. Maior, in qua sola est posita difficultas, ostenditur primo: inde supra contra Durandum ostendimus, non mitti personas diuinas secundum dona naturæ, quia per illa non repræsentantur propria personarum, nec ratione habitudinis ad Deum vt illorum causa, nec ratione habitudinis ad Deum tamquam obiectum; sed per fidem repræsentantur propria personarum ratione ordinis ad Deum tamquam obiectum, ratione cuius per se petit existentiam personarum, non solum vt vnum sunt in essentia, sed etiam prout inter se distinguuntur; & ideò in fide perfectè, & comprehensiuè cognita potest mysterium Trinitatis euidenter cognosci: ergo per illam, vel secundum illam mittuntur personæ diuinæ propriè. 94 *Contra concl. arg.* *Maior prob. 1.*

Secundo

95 *Secundo.* Secundo probatur: eatenus enim mittuntur personæ diuinæ, quatenus sunt in nobis nouo modo non cõtento intra generalem modum essendi Dei in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam; sed per fidem sunt in nobis modo non contento intra istum modum generalem essendi, nempè, vt obiectum cognitum à nobis, qui modus distinctus est ab illo generali modo essendi, & intra illum non contentus: ergo per fidem propriè mittuntur.

Tertio. Tertio: vt enim docet Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. *Filius cum ex tempore mente percipitur, mitti dicitur.* Et infra in eodem cap. hæc habet: *Sicut enim natum esse, est Filio à Patre esse, ita mitti, est Filio, cognosci quod ab illo sit. Et sicut Spiritui Sancto donum Dei esse, est à Patre procedere, ita mitti, est cognosci quod ab illo procedat;* sed per fidem verè, & propriè cognoscitur, quod Filius, & Spiritus Sanctus à Patre procedunt: ergo verè, & propriè secundum illam, & ratione illius mittuntur.

96 *Resp. negando maiorem.* Respondeo negando maiorem: loquendo de fide ratione sui, & vt præscindit, aut non includit formationem per gratiam. Ad primam probationem, concessis maiori, & minori, nego consequentiam: vt enim probetur per dona naturalia non mitti personas diuinas, sufficit, quod per illa non repræsententur secundum sibi propria, quod necessarium esse vt mittantur, probauimus. Nam ex non conuenientia cuiuscumque requisiti ad missionem, rectè probatur non conuenientia missionis; ex hoc autem non probatur, quod cui conuenit personarum repræsentatio secundum illarum propria, conueniat quod per illud mittantur, quia licet requiratur non sufficit, sed aliud est necessarium, & quamuis ad sit vnum requisitum ad missionem, si deest aliud necessarium ad illam, deficit missio. Et quidem ex eo quod aliquid non sit animal, rectè infertur non esse hominem, quia ad esse hominem necessarium est esse animal. Ex eo autem quod de aliquo esse animal verè dicatur, non sequitur de illo dici esse hominem, quia ad esse hominem non sufficit esse animal, sed aliud requiritur: Ita in præsenti, quia vt personæ mittatur, requiritur, quod secundum sibi propria repræsententur, rectè infertur non mitti per dona naturæ, quia per illa non repræsentantur propria personarum. Quia tamen hæc sola repræsentatio ad missionem propriam personarum non sufficit, fit consequens, quod ex eo quod per fidem repræsentantur propria personarum, non inferatur quod per fidem propriè mittantur.

97 *Ad 2. probat. maioris.* Et ex his ad secundam probationem, distinguo maiorem: ly *eatenus* dicente aliquid requisitum vt personæ diuinæ propriè mittantur, concedo maiorem: dicente omne quod necessarium est ad propriam personarum missionem, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam. Ex eo enim quod per fidem habeatur aliquid requisitum ad missionem, non sequitur quod ratione illius personæ propriè mittantur, si illi alia requisita ad proprietatem missionis personarum non conueniant. Quod autem alia requisita fidei informi non conueniant, ex proximè dicendis constabit.

98 *Ad 3.* Ad tertiam probationem explico Augustinum, & distinguo maiorem: Filius mittitur cum mente percipitur cognitione inferente de se amorem, concedo maiorem: cognitione amorem non inferente, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, & nego consequentiam: nam licet per fidem cognoscantur Filius, & Spiritus Sanctus, & cognoscatur Filium, & Spiritum Sanctum à Patre procedere: quia tamen cognitio ista non est semper cum amore coniuncta, nec illum infert in voluntate credentis; fit consequens, vt per solam fidem non mittantur propriè Filius, & Spiritus Sanctus.

99 Ita D. Thomas *in hac quæst. artic. 5. ad 2.* ibi: *Filius autem est Verbum, non qualecumque, sed spirans amorem. Vnde Augustinus dicit lib. 9. de Trinitate cap. 10. Verbum autem quod insinuare intendimus, cum amore notitia est; non igitur secundum quamlibet intellectus perfectionem mittitur Filius; sed secundum talem institutionem, vel instructionem intellectus, qua prorumpat in affectum amoris, vt dicitur Ioannis 6. omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Et in Psalmo: In meditatione mea exardescet ignis. Et ideo signanter dicit Augustinus, quod Filius mittitur cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur, perceptio autem experimentalem quandam notitiam significat, & hæc propriè dicitur sapientia, quasi sapida scientia, &c.* Hæc D. Thomas, ex quibus habetur, quod vt Filius, & Spiritus Sanctus mittantur, non sufficit cognosci quod à Patre procedant, sed est necessaria talis cognitio, & talis instructio intellectus, qua voluntas inflammetur, & in amoris affectum prorumpat. Et quia cognitio fidei informis huius conditionis non est; ideò quamuis per illam cognoscantur personæ secundum sibi propria, & illarum processio, non autem mittuntur propriè.

100 *Doctrinæ ratio assignatur.* Ratio autem cur requiratur ad missionem Filij cognitio inferens amorem, insinuatur hic à D. Thoma; quia nempè Filius est Verbum non qualecumque, sed spirans amorem. Et expressiùs traditur à D. Thoma *in 1. distinct. 15. quæst. 4. art. 1. in corpore, & solutione ad 1. & 3. argumentum,* ibi: *Dicendum, quod quando aliquid participatur, non secundum suum actum perfectum, sed secundum aliquem modum, non dicitur propriè haberi.* Et post alia ita subsumit: *Constat autem, quod in processione Verbi æterni est cognitio perfecta secundum omnem modum, & ideo ex tali notitia procedit amor.* Et infert; *quandocumque igitur habetur cognitio, ex qua non sequitur amor gratuitus, non habetur similitudo Verbi, sed aliquid illius; sed solum tunc habetur similitudo Verbi, quando habetur cognitio talis, ex qua procedit amor, qui coniungit ipsi cognito secundum rationem conuenientis. Et ideo non habet Filium in se inhabitantem, nisi qui recipit talem cognitionem; hoc autem non potest esse sine gratia gratum faciente. Vnde constat, quod simpliciter, & propriè loquendo, Filius nec datur, nec mittitur, nisi in dono gratiæ gratum facientis, sed in alijs donis, quæ pertinent ad cognitionem participatur aliquid de similitudine Verbi.*

101 *Replic. 1.* Sed obijcies primo: quando habetur cognitio talis, ex qua procedit amor, mittitur Filius propriè, & perfectè, quia in tali cognitione perfectè participatur similitudo Verbi diuini, de cuius ratione est notitia inferens amorem; sed in cognitione ex qua non procedit amor, participatur similitudo Verbi propriè, licet imperfectè: ergo quando habetur talis cognitio, mittitur Filius propriè, licet imperfectè; & consequenter per fidem informem mittuntur propriè diuinæ personæ. Minor probatur, cognitio ex qua non procedit amor, est participatio propria notitiæ ex qua procedit Verbum in ratione notitiæ, licet non in ratione inferentis amorem: ergo ratione illius, & ratione doni, ex quo talis notitia procedit, habetur propriè similitudo Verbi, non perfectè, sed imperfectè.

102 *Secundo.* Secundo cognitiò creata ex se inferens amorem non participat perfectè similitudinem Verbi diuini; & tamen quando habetur, mittitur Filius propriè: ergo ex eo quod per cognitionem non inferentem amorem non participetur Verbum perfectè, male à D. Thoma infertur, non mitti propriè Filium, cum talis cognitio habetur. Minor cum consequentia tenet. Maior autem probatur: Verbum diuinum, seu notitia, ex qua procedit, essentialiter infert amorem; sed nulla cognitio creata infert amorem essentialiter: ergo nulla cognitio participat perfectè similitudinem Verbi diuini. Probatur consequentia: cognitio creata non inferens amorem, ideò non participat perfectè similitudinem Verbi diuini, quia non assimilatur illi in prædicato inferendi amorem, conueniente Verbo diuino; sed cognitio creata coniuncta cum amore, licet assimiletur Verbo diuino in prædicato inferendi amorem, non tamen assimilatur in essentialiter inferendo: ergo non participat perfectè similitudinem Verbi.

103 *Tertio.* Tertio: nulla est notitia in hac vita adeo perfecta, vt ad illam amor Dei necessario sequatur; solum enim per claram visionem Dei potest voluntas creata necessitari quoad exercitium actus, vt docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 4. art. 1. & quæst. 10. art. 2.* sed perfectio Verbi diuini, & notitiæ ex qua procedit, non consistit in hoc, quod est cum amore coniungi, sed in hoc, quod amorem infert necessario: ergo nulla est notitia in hac vita, illius similitudinem perfectè participans, sed ad summum id conuenit visioni beatificæ; & consequenter si non mittitur Filius cum habetur cognitio non coniuncta cum amore, quia non participat perfectè similitudinem Verbi, per nullam cognitionem, habitam in hac vita, propriè mittetur.

104 *Quarto.* Quarto, notitia ex qua Verbum diuinum procedit, est notitia intuitiua; & tamen vt habeatur, & propriè mittatur Filius, non requiritur notitia intuitiua Dei, aliàs non mitteretur propriè in hac vita per gratiam viæ, sed solum per gratiam consummatam in Patria: ergo ex eo quod in processione Verbi diuini sit notitia, ex qua procedit amor, non sequitur vt propriè mittatur Filius requiri talem notitiam, ex qua amor procedat, & quæ sit cum amore coniuncta.

105 *Denique replic.* Denique; nam secundum notitiam, quam amor Dei necessario præsupponit, mittitur Filius; sed notitia, quam amor Dei necessario supponit, non est notitia habita per donum sapientiæ, sed per habitum fidei: ergo falsum est, quod dicet D. Thomas *in hac quæst. art. 5. ad 2.* quod solum *secundum notitiam experimentalem, quæ sapientia dicitur quasi sapida scientia*, mittitur Filius. Maior constat ex D. Thoma *in 1. dist. 15. quæst. 4. art. 2. ad finem corporis*, vbi probat missionem Spiritus Sancti esse connexam cum missione Filij, *quia amor sequitur notitiam;* at nisi sequatur notitiam, secundum quam mittitur Filius, ratio ista prorsus inefficax: ergo secundum notitiam, ad quam sequitur amor, & necessario supponit, mittitur Filius. Et ex eodem D. Thoma, *in eodem articulo solutione ad secundum*, vbi docet, considerata missione *ex parte donorum, in quibus fit missio, quia notitia simpliciter naturaliter præcedit amorem, ex parte illa missionem Filij præcedere missionem Spiritus Sancti;* sed nisi notitia, quæ naturaliter præcedit amorem sit talis, vt secundum illum mittatur Filius, ex hoc quod notitia illa amorem præcedat, non sequitur missionem Filij præcedere missionem Spiritus Sancti: ergo secundum notitiam, quam necessario supponit amore, mittitur Filius.

106 *Minor prob. 1.* Minor autem ostenditur primo: nam fides in via præstat idem respectu charitatis, quod lumen gloriæ facit in Patria; sed charitas Patriæ regulatur visione beatifica, quæ est actus luminis gloriæ: ergo charitas viæ regulatur per actum fidei;

& con-

& consequenter solus ista actus necessario ad amorem supponitur.

Secundo. Secundo: vt enim docet D. Thomas 2. 2. *quaest.* 45. *art.* 2. *&* 4. donum sapientiæ supponit charitatem: ergo licet possit aliquis actus charitatis regulari per actum doni sapientiæ, & illum supponere, non tamen omnis.

107 *Tertio.* Tertio, quia vt docet D Thomas 1. 2. *quaest.* 68. & communiter Theologi distinguentes dona à virtutibus, dona ordinantur ad actus extraordinatorios, vel ad operandum iuxta instinctum Spiritus Sancti, & supra omne regulas rationis etiam eleuatæ per gratiam; sed actus charitatis vt communiter accidens, hac regulatione non indiget, sed sufficienter regulatur ratione vt eleuata per gratiam: ergo notitia, quam necessario supponit, non est actus doni sapientiæ, sed fidei. Denique, quia vt docet D. Thomas in 1. *distinct.* 15. *quaest.* 4. *art.* 1. *ad* 3. notitia ad quam sequitur amor est illa qua intellectus verum accipit, non solum vt verum, *sed vt conueniens, & bonum, ex qua cognitione*, inquit D. Thomas: *Nisi sit aliqua resistentia, sequitur amor, & delectatio*, sed fides tendit in Deum, non solum vt verum, sed etiam vt conueniens, & bonum, vel potest vt sic tendere per aliquem actum, cum non solum speculatiua, sed etiam practica sit: ergo per notitiam elicitam ab habitu fidei sufficienter regulatur amor, quin necessario supponat notitiam habitam per donum sapientiæ.

108 *Resp. ad 1. instantiam.* Hæc ideo posui vt mens D. Thomas explicetur, quod in hoc puncto difficultate non caret, quia parum tritum est, & doctrina ista Angelici Præceptoris à nullo quem viderim tacta. Ad primam obiectionem respondeo, concessa maiori, & permissa minori, negando consequentiam: cum namque perfectio ad proprietatem requiritur, ex defectu perfectionis; sequitur defectus proprietatis. Sicut ista consequentia non tenet: *Iustificatio fit per infusionem gratiæ; sed per gratiam in ordine gratiæ perfectam, & propriam, qualis est gratia iustificans, fit iustificatio propria, & perfecta: ergo per gratiam propriè talem, licet imperfectam in ordine gratiæ fiet iustificatio propria, licet imperfectam.* Cuius ratio est, quia perfectio gratiæ ad proprietatem iustificationis requiritur. Et ideò gratia à perfectione gratiæ deficiens, etsi propriè gratia sit, non potest iustificationem propriam imperfectam præstare. Ita in præsenti dicimus, consequentiam factam non tenere, quia ad proprietatem missionis requiritur perfectio participationis Verbi, id est, quod participetur secundum actum perfectum, hoc est; secundum rationem notitiæ, non solum tendentis in verum, qui est primus gradus cognitionis, vt inquit D. Thomas loco ex sententiarijs relato solutione ad 3. argumentum: *Sed verum accipientis vt conueniens, & bonum*, qui est secundus gradus cognitionis, *ex qua nisi sit aliqua resistentia, sequitur amor, & delectatio*, in quo gradu cognitionis est notitia secundum quam Verbum procedit, & hunc gradum perfectionis attingere debet notitia intellectus, vt secundum illam Verbum propriè habeatur; & consequenter vt propriè Filius mittatur.

109 *Ad 2.* Ad secundam obiectionem, nego maiorem. Ad illius probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam. Ex his namque permissis solum infertur, non assimilari perfectè Verbo diuino, quod verissimum est; cum enim omnis perfectio creata infinitè distet à diuinis perfectionibus, nulla perfectio creata potest illis perfectè assimilari, non autem consequitur, quod cognitio amorem inferens non participet perfectè similitudinem Verbi: ad hoc enim non requiritur, quod assimiletur illi perfectè, sed quod sit similitudo perfecta participata, hoc est, intra lineam participatæ similitudinis perfecta sit, quod conuenit prædictæ cognitioni, eo quod assimilatur Verbo illud participando secundum actum perfectum, consistentem in notitia inferente amorem, & cum illo coniuncta. Et sicut ista consequentia non valet; gratia iustificans participat perfectè similitudinem cum Deo in natura diuina sub conceptu naturæ: ergo assimilatur perfectè Deo in natura; ita non valet, notitia cum amore coniuncta participat perfectè similitudinem cum Verbo diuino: ergo assimilatur illi perfectè. Et è contra, ex eo quod non assimiletur Verbo diuino perfectè, non sequitur, quod non participet perfectè similitudinem Verbi. Et ratio est: nam ad hoc secundum, solum requiritur perfectio intra lineam similitudinis participata. Ad primum autem requiritur similitudo perfecta absolutè.

110 *Ad 3.* Ad tertiam, concessis maiori, & minori, distinguo consequens: nulla est notitia in hac vita, Verbi similitudinem perfectè participans omni perfectione absolutè possibili, concedo consequentiam: perfectione possibili in statu puri viatoris, nego consequentiam. Itaque notitia secundum quam Verbum Diuinum procedit, attingit verbum diuinum, non solum vt verum, sed etiam vt conueniens, bonum, in quo, vt docet Diuus Thomas loco ex sententiarijs relato, gradus perfectus cognitionis consistit. Et in hoc illi assimilatur notitia in hac vita habita cum amore coniuncta; habet etiam notitia ex qua Verbum procedit verum diuinum intuitiuè, & clarè cognoscere: ex quo habet necessario amorem inferre. Et quia hoc secundum per nullam notiam habitam in hac vita participari potest, sed solum per visionem beatificam; consequens fit, vt defectus participationis huius prædicati, quod est necessario inferre amorem in voluntate, arguat quidem notitiam non inferentem necessario amorem, non participare similitudinem cum Verbo perfectam omni perfectione absolutè possibili; non autem, quod non participet similitudinem cum Verbo perfectam perfectione possibili intra statum viæ.

Et ex his ad quartam obiectionem respondeo, concessis maiori, & minori, negando consequentiam ob rationem proximè assignatam; quia nempè notitiæ non intuitiuæ Dei habitæ in statu viæ, non deest perfectio assimilationis cum Verbo possibilis in hoc statu, sed solum deest perfectio absolutè possibilis, & extra statum viæ communicabilis; ac proinde ex defectu intuitionis solum arguitur defectus missionis perfectæ ea perfectione, qua gaudet missio facta per gratiam consummatam, non autem defectus missionis propriæ, & perfectæ perfectione possibili in via. Notitia autem non attingens verum diuinum vt conueniens, & bonum, cum amoreque non coniuncta, caret perfectione assimilationis cum Verbo possibili in statu viæ, & ideo ex defectu huius perfectionis infertur defectus missionis Verbi propriæ, idest, quod secundum illam non mittatur propriè Verbum. 111 *Ad 4.*

Sed contra: vt ex defectu perfectionis in notitia arguatur defectus missionis propriæ Verbi per illam aut secundum illam, non sufficit quod sit defectus perfectionis in hac vita possibilis, sed est necessarium, quod sit possibilis, & debita missioni propriæ, & exacta ab illa; sed non est ratio cur à missione propria exigatur assimilatur notitiæ cum Verbo in coniunctione cum amore, semel concesso non requiri assimilationem notitiæ cum Verbo in ratione intuitionis: ergo hoc concesso, concedendum etiam est, quod vt Verbum propriè mittatur, non requiritur notitia similis Verbo in coniunctione cum amore, hoc est, notitia cum amore coniuncta. 112 *Instabis.*

Respondeo, concessa maiori, negando minorem: ratio autem cum perfectio illa assimilationis cum Verbo in coniunctione cum amore à missione propria exigatur: secus autem assimilatio cum Verbo in ratione intuitionis, est, quia ad missionem personarum requiritur coniunctio cum Deo vt fine vltimo rationalis creaturæ; & consequenter, vt per aliquam notitiam persona Verbi mittatur, requiritur vt talis notitia eum Deo vt fine vltimo sub ratione conuenientis coniungat. Et quia notitia non assimilata Verbo in coniunctione cum amore non coniungit cum vero diuino vt bono, & conueniente; & consequenter, non coniungit cum Deo vt vltimo fine, fit vt secundum talem notitiam non mittatur Verbum; & quod à missione Verbi dicta assimilatio notitiæ cum illo exigatur, non autem assimilatio in ratione intuitionis, quia sine hac assimilatione potest notitiæ competere, quod verum diuinum vt conueniens, & bonum percipiat, & cum Deo vt vltimo fine coniungat. 113 *Resp.*

Ad vltimam obiectionem, distinguo maiorem: sumpta notitia per se ab amore supposita secundum suam entitatem præcisè, nego maiorem: sumpta vt formata per gratiam, & vt connaturaliter elicita, media gratia habituali vt principio radicali, concedo maiorem: & concessa minori, nego consequentiam; cum enim docet D. Thomas solum secundum instructionem talem intellectus vt prorrumpat in amorem, quæ dicitur sapientia, mitti propriè Filium, non excludit notitiam fidei vt formatam per gratiam, & in illa radicatam ab hoc, quod est Filium propriè mitti secundum illam, sed solum notitiam fidei sumptam secundum suam entitatem præcisè; quia cum sic sumpta possit esse informis, & reperiri in homine existente in peccato, secundum illam sic sumptam non mittitur Filius; hoc enim sufficit vt argumentum soluatur, quod de fide procedebat informi, vel de fide vt potente existere in homine peccato mortali infecto. Et aliàs, sic intellecta doctrina Diui Thomæ, subsistit, quod alibi docet de connexione missionis Filij, & missione Spiritus Sancti, & de præcedentia vnius missionis ad aliam missione sumpta ex parte donorum: quod non posse verificari nisi secundum notitiam habitam per fidem secundum aliquam illius considerationem, Filius mittatur, efficaciter conuincitur, quibus minorem obiectionis factæ ostendimus. 114 *Ad vlt. instantiã.*

Sed instabis primo: Filius non mittitur secundum notitiam habitam per donum sapientiæ, nisi vt formatam per gratiam: ergo si mittitur secundum notitiam à fide elicitam, vt per gratiam formatam, nullum est discrimen inter vtramque notitiam, quoad hoc, quod est Filium mitti; & consequenter D. Thomas discrimen inter vtramque statuens à veritate discedit. 115 *Instabis primo.*

Secundo: nam per omnem dilectionem Dei super omnia mittitur Spiritus Sanctus; sed non omnis dilectio supponit pro regula notitiam fidei formatæ, & in gratia radicatæ: dilectio namque vltimo ad iustificationem disponens, cum non supponat gratiam ad minus sub conceptu iustificantis, non potest per notitiam fidei, vt per gratiam formatam regulari, nec illam vt sic supponere: ergo per hoc, quod Filius mittatur secundum notitiam fidei, vt per gratiam formatam, non saluatur doctrina D. Thomæ probantis connexionem vtriusque missionis, & quod missio *Secundo.*

missio Spiritus Sancti supponit missionem Filij, quia amor naturaliter supponit notitiam.

116 *Resp. ad 1. replicā.* Respondeo ad primam instantiam, concesso antecedenti, negando consequentiam: nam licet secundum vtramque notitiam vt formatam per gratiam Verbum mittatur, differenter tamen comparatur ad vtramque coniunctio cum gratia: nam ad lumen scientiæ infusæ, & ad illius notitiam comparatur, vt eum illis entitatiuè connexa, & ab eis secundum suam entitatem exacta, ita vt non possint naturaliter, saltim existere sine gratia habituali, qua per peccatum destructa, destruitur donum sapientiæ, sicut charitas, quam supponit quod suam entitatem destruitur. Fides autem, & notitia ab illa elicita non connectuntur quoad suas entitates connexione intrinseca cum gratia; cum destructa per peccatum gratia, non destruatur fides, sed maneat in peccatore; ac proinde, etsi mittatur Filius secundum vtramque notitiam vt coniunctam cum gratia, saluatur inter vtramque notitiam discrimen à D. Thoma statutum.

117 *Ad 2.* Ad secundam, nego antecedens: non enim mittitur Spiritus Sanctus per dilectionem disponentem ad gratiam, & illam antecedentem, nisi solum dispositiuè, quatenus disponit ad gratiam vt iustificantem secundum quam veniunt ad nos omnes diuinæ personæ, & personæ procedentes mittuntur. Quod videtur colligi non obscurè ex illis verbis Ioannis 14. cap. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus;* vbi diligenti Deum aduentus personarum promittitur; & consequenter non habetur formaliter ex vi illius, sed solum dispositiuè, quatenus disponit ad gratiam, quatenus iustificantem, ratione cuius adueniunt ad nos personæ, & in nobis permanenter inhabitant.

118 *Doctrinæ ratio assignatur.* Et ratio est, quia personæ eatenus veniunt ad nos, quatenus sunt in nobis vt obiectum cognitum, & amicabiliter dilectum; dilectio autem Dei non est amicabilis, quatenus antecedit gratiam, sed prout illam vt iustificantem supponit. Non enim est amicabilis, nisi vt terminatur ad Deum, quatenus nos redamantem; Deus autem nos redamat secundum gratiam iustificantem, per quam constituimur obiectum congruum diuinæ dilectionis: ac proinde per dilectionem, vt antecedentem gratiam vt iustificantem, etsi ab eadem gratia vt auxiliante procedat, non veniunt, nec mittuntur personæ diuinæ, nisi solum dispositiuè: qualiter etiam veniunt ratione notitiæ, per quam regulatur dilectio; cum hac tamen differentia, quod notitia regulans non disponit ad gratiam vltimo ratione sui, dilectio autem vltimo ad illam disponit; & consequenter dilectio disponit vltimo ad personarum aduentum, notitia autem illam regulans non disponit vltimo ad illam, nisi ratione dilectionis adiunctæ.

§. VII.

Duplex obiectio supra remissa diluitur.

119 *Occurritur primæ obiectioni.* EX dictis in solutione istius argumenti diluitur prima obiectio, quam *disp. præcedenti §. 8. num. 166.* opposuimus contra rationem D. Thomæ probantis missionem Filij, & missionem Spiritus Sancti esse inter se mutuo connexas, ita vt semper quod mittitur Filius, mittitur Spiritus Sanctus; & è conuerso; *eo quod amor sequitur notitiam, & hæc quando perfecta est, semper inducit in amorem.* Contra quam rationem obiecimus primo: notitiam, quam necessario amor supponit, non esse sapientiæ doni, sed fidei; at secundum notitiam à fide elicitam non mittitur Filius: ergo ex eo quod amor secundum quem mittitur Spiritus Sanctus, consequatur notitiam, & illam necessario supponat, non probatur missionem Spiritus Sancti necessario supponere missionem Filij. Cui obiectioni respondetur ex dictis distinguendo minorem, illamque negando de notitia fidei vt coniuncta cum gratia, & illa mediante connaturaliter elicita, concedendo autem de notitia fidei ratione suæ entitatis præcisè. Et primum sufficit vt ratio D. Thomæ concludat.

120 *Secunda obiectio diluitur.* Ex his etiam fit satis secundæ difficultati *numer. 169.* contra secundam partem rationis D. Thomæ propositæ, cuius solutionem in hunc locum remisimus. Difficultas erat: nulla enim notitia huius vitæ quantumcumque sit perfecta, necessitat voluntatem quoad exercitium actus: ergo notitia perfecta secundum quam Filius mittitur, non est necessario connexa cum amore secundum quem mittitur Spiritus Sanctus; & consequenter potest missio Filij separari à missione Spiritus Sancti. Cui difficultati occurritur, concesso antecedenti, distinguendo consequens; connexione necessaria necessitate physica, concedo consequentiam: necessaria necessitate morali, nego consequentiam. Nec D. Thomas docuit notitiam perfectam esse connexam cum amore necessario necessitate physica; ad hoc enim oportebat vt necessitaret voluntatem ad amorem, quod iuxta Angelici Præceptoris doctrinam, & communem Theologorum sententiam, solum fit per visionem beatificam. Vnde Diuus Thomas non dixit, quod notitia perfecta secundum quam mittitur Filius, inducit necessario amorem; sed quod semper in amorem inducit, quod longè diuersum est, & solum denotat inter notitiam perfectam, & amorem connexionem moralem, quæ consistit in hoc, quod licet possit oppositum euenire, regulariter tamen non accidat. Vnde *in 1. sententiarum distinctione 15. quæstion. 4. artic. 1. ad 3. argumentum*, loquendo de notitia perfecta secundum quam Filius mittitur, ait esse illam: *Qua verum accipit vt conueniens, & bonum, nisi sit aliqua resistentia, ex tali cognitione sequitur amor, & delectatio.* Sentit ergo Diuus Thomas posse prædictæ notitiæ resistit, & consequenter non necessitate voluntatem ad amorem, nec cum illo esse necessario connexam physica necessitate.

121 *Obijcies.* Sed dices: ergo licet regulariter non mittatur Filius, quin etiam Spiritus Sanctus mittatur, poterit tamen oppositum euenire, & poterit in aliquo casu mitti Filius sine Spiritu Sancto; consequens est falsum: ergo solutio tradita non subsistit. Falsitas consequentis constat ex doctrina Diui Thomæ *in primo distinctione 15. quæstione 2. articulo vnico*, ibi: *Ad quartum dicendum, quod cum Pater sit in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu Sancto, quando Filius mittitur, simul & venit Pater, & Spiritus Sanctus, siue intelligatur de aduentu Filij in carnem, siue intelligatur de aduentu in mentem.* Vbi, vt clarè constat, quod vna persona adueniente, simul etiam aliæ veniant, fundat Angelicus Doctor in circuminsessione personarum ad inuicem ratione eiusdem essentiæ; sed circuminsessio vnius personæ ab alia est omnino necessaria: ergo quod vna persona veniat ad nos sine alia, est omnino implicatorium; & consequenter implicat, quod Filius veniat, & Spiritus Sanctus non veniat; sed aduentus Spiritus Sancti est missio, cum sit personæ procedentis: ergo implicat mitti Filium, & Spiritum Sanctum non mitti.

122 *Sequela prob.* Consequentia, aut sequela probatur: Filius enim mittitur secundum notitiam perfectam, & Spiritus Sanctus per amorem; sed vt in solutione diximus, quamuis notitia perfecta semper, id est, regulariter in amorem inducat, potest tamen non inducere: ergo potest existere notitia perfecta, quin existat amor; & consequenter potest mitti Filius, quin Spiritus Sanctus mittatur. Prima consequentia est nota. Secunda vero probatur: nam existente effectu connotato à missione Filij, mittitur Filius, & non existente effectu connotato à missione Spiritus Sancti, non mittitur Spiritus Sanctus, sed existente notitia perfecta sine amore, existit connotatum à missione Filij, & non existit connotatum à missione Spiritus Sancti: ergo si potest existere sine amore, potest Filius mitti sine eo quod Spiritus Sanctus mittatur.

123 *Resp. 1.* Huic obiectioni responderi potest primo, distinguendo consequens, & concedendo consequentiam de missione personarum accepta appropriatiuè vt facta ratione actuum, negando autem illam de missione accepta propriè, vel accepta appropriatiuè ratione donorum permanentium. Et sub eadem dinctione minoris, negando consequentiam. Itaque vt *disputatione præcedenti §. 8. docuimus*, missione accepta propriè, secundum quodcumque donum gratiæ gratum facientis adueniunt ad nos tres personæ, & personæ procedentes mittuntur, siuè tale donum pertineat ad intellectum, siue pertineat ad voluntatem. Vnde sic accepta missione, non potest vna persona mitti sine alia persona procedente, etiam de potentia absoluta. Et de illa sic accepta procedit doctrina D. Thomæ adducta in probationem minoris.

124 Potest etiam accipi appropriatiuè, qua ratione Filius mittitur secundum dona pertinentia ad intellectum, Spiritus Sanctus mittitur secundum dona pertinentia ad voluntatem, quia priora dona, etsi à Trinitate procedant, appropriantur tamen Filio, & posteriora, etsi sint toti Trinitati communia, attribuuntur Spiritui Sancto appropriatiuè. Vnde iuxta connexionem, quæ inter hæc dona inuenitur, est constituenda connexio inter missionem vt appropriatam Filio, & vt appropriatam Spiritui Sancto. Et quia esse radicaliter intellectiuum; & radicaliter volitiuum in gratia habituali essentialiter connectuntur, dona autem permanentia, & residentia in intellectu physicè connectuntur cum donis habitualibus perficientibus voluntatem, sicut potentiæ dimanantes ab anima physicè connectuntur, ita vt naturaliter separari non possint; fit consequens, vt facta appropriatione secundum gratiam residentem in anima, secundum illam duplicem considerationem implicet missio vt sic appropriata Filio sine missione vt appropriata Spiritui Sancto. Prout autem appropriatio fit ratione donorum pertinentium ad intellectum, & voluntatem, non implicet separatio, sit tamen impossibilis physicè. Prout autem appropriatio fit ratione actuum perficientium intellectum, & voluntatem, quia inter istos actus non datur mutua physica connexio, nec physica inseparabilitas, sed tantum moralis, consistens in eo quod licet physicè sint separabiles, numquam tamen separentur, vel saltim regulariter non accidat separatio, fit consequens, vt inter missiones Filij, & Spiritus Sancti, prout illis ratione actuum appropriatas, non detur connexio, & inseparabilitas physica mu-

mutua, sed tantum moralis. Cum hac tamen differentia, quod Spiritus Sanctus, nec mittatur, nec possit mitti per amorem, non misso per notitiam Filio, quia amor non potest existere sine praecedentia notitiae, Filius autem mitti poterit sine missione Spiritus Sancti per amorem actualem, quia notitia secundum quam Filius mittitur potest possibilitate physica existere sine amore.

125 Resp. 2. Secundo responderi potest negando sequelam, etiam loquendo de missione appropriatiuè, appropriatione facta ratione actuum perficientium voluntatem, & intellectum. Ad illius probationem, distinguo maiorem: Filius mittitur secundum notitiam perfectam vt actu inferentem amorem, & actu illum regulantem, concedo maiorem: sine hac connotatione, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Casu enim in quo notitia perfecta existat, & non subsequatur amor, etsi existat entitatiuè notitia, & vt potens in amorem influere, illum regulare, & inferre, non tamen existet in actu inferens amorem, Filius autem non dicitur appropriatiuè mitti secundum notitiam perfectam sumptam secundum suam entitatem praecisè, sed sumptam, vt de facto inferentem amorem; & consequenter, quamuis existat notitia, non existet missio vt appropriata Filio ratione illius.

126 Redditur ratio doctrinae. Ratio autem doctrinae traditae est: nam appropriatio missionis vni personae prae alia, supponit requisita admissionem propriè acceptam; ad hanc autem non sufficit, quod sint in nobis vt obiectum solummodo cognitum, sed etiam vt obiectum amatum, vel radicaliter, qualiter sunt in nobis per gratiam iustificantem in anima residentem, vel habitualiter proximè, qualiter in nobis sunt per dona perficientia intellectum, & voluntatem, vel actualiter, qualiter in nobis sunt per notitiam, & amorem: sicut ergo mitterentur per gratiam residentem in anima, nisi esset radicaliter intellectiua, & volitiua; nec per dona habitualia mittuntur propriè personae, nisi simul sumpta, & vt inter se connexa: ita non mittuntur propriè personae per notitiam, & amorem seorsim, sed simul sumpta, & coninncta; ac proinde connotatum à missione appropriata Filio ratione actualis notitiae, non est perfecta notitia separatim sumpta ab amore, sed vt coniuncta cum illo, & vt actu amorem inferens.

127 Haec videntur necessaria, supposito quod personae diuinae mittantur propriè, non solum secundum dona permanentia, sed etiam secundum actus donorum, & quod appropriatio missionis vni personae prae alia, etiam secundum actus pensetur. Potest tamen obiectioni factae *numero* 120. aliter occurri asserendo: personas non mitti propriè per actus, vel ratione illorum, sed solum ratione donorum permanentium, quod videtur, non obscurè colligi ex illis verbis Ioannis 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, quibus aduentus personarum, Aliter potest occurri. & missio vt permanens significatur, & consequenter sola dona permanentia importat de connotato; missio autem fit ratione effectus, quem connotat: ergo solum secundum dona permanentia fit missio. Deinde nam missio personarum fit ad inhabitandum in nobis, & secundum illa dona secundum quae nos habitant; sed inhabitatio permanentiam importat, & consequenter solum potest conuenire personis diuinis ratione doni permanentis: ergo solum ratione doni permanentis mittuntur.

128 Tertio ex communi modo loquendi Theologorum, qui ad nouam personarum missionem nouum augmentum gratiae sanctificantis, & donorum ipsam consequentium requiruntur, nec sine hoc augmento nouam personarum missionem admittunt: si autem mitterentur ratione actuum, daretur noua personarum missio sine augmento gratiae sanctificantis, cum iuxta doctrinam Angelici Praeceptoris solum per actus intensiores habitu praeexistente, statim augeatur gratia; actus autem charitatis multoties repetuntur sine hoc excessu intensionis: ergo videntur sentire non mitti propriè personas secundum actus donorum, sed solum secundum illorum principia, quae sunt dona permanentia.

129 Prob. ex D. Tho. Praeterea probatur ex doctrina Diuus Thomae *in* 1. *distinctione* 15. *quaestione* 4. *articulo* 1. *in corpore*, illis verbis: *Vnde sicut Spiritus Sanctus inuisibiliter procedit in mentem per donum amoris, ita Filius per donum sapientiae*; quibus missio vt appropriata personis attribuitur donis sapientiae, & amoris, amor autem, & notitia actualis non sunt dona sapientiae, & amoris, sed actus donorum. Quod magis explicat *solutione ad* 1. vbi vt saluet mitti Filium per donum sapientiae, docet sufficere, quod in illos Filius repraesentetur, quamuis actu non cognoscatur: sentit ergo Diuus Thomas, missionem personarum non attendi secundum dona actualia. Nec obstat Diuum Thomam non loqui exclusiuè, sed solum affirmatiuè, ad quod sufficit, quod mittantur personae per dona habitualia, licet etiam per actus mittantur propriè. Non inquam obstat: nam cum docet Diuus Thomas mitti Filium per donum sapientiae appropriatiuè, Spiritum Sanctum autem per donum amoris, in eodem sensu accipi debet, in quo accipitur cum docet personas diuinas mitti per dona gratiae gratum facientis; sed cum hoc docet, loquitur exclusiuè, vt constat *ex artic.* 3. *huius quaestionis*, ibi: *Nullus alius effectus potest esse ratio, quod diuina persona sit nouo modo in aliquo, nisi gratia gratum faciens*: ergo etiam cum docet Filium mitti secundum dona sapientiae per appropriationem, loquitur in sensu exclusiuo.

130 Eadem doctrina ab inconuenienti prob. Denique probatur: nam si per actum charitatis mitteretur Spiritus Sanctus, etiam daretur per illum; cum missio personae diuinae eius dationem includat; sed Spiritus Sanctus per actum charitatis non datur: ergo per illum non mittitur. Probatur minor: si Spiritus Sanctus per actum charitatis daretur, sequeretur hominem sibi dare Spiritum Sanctum; consequens est falsum: ergo Spiritus Sanctus per actum charitatis non datur. Falsitas consequentis constat ex doctrina Diuus Thomae *in* 1. *distinctione* 14. *quaestione* 3. *articulo vnico*, ibi: *Dicendum, quod nulla creatura potest dare Spiritum Sanctum, nisi solus Deus*, vbi Diuus Thomas docens nullam creaturam posse dare Spiritum Sanctum, manifestè sentit, nec alijs, nec sibi posse aliquam creaturam Spiritum Sanctum dare; sicut quia in eodem articulo docet, nullam creaturam posse principaliter gratiam causare, intelligitur non solum negare efficientiam principalem gratiae in extraneo subiecto, sed etiam se ipsa, vt possibilem cuilibet creaturae negasse.

131 Sequela prob. Sequela autem probatur: inde namque probat D. Thomas nullam creaturam posse dare Spiritum Sanctum, non solum secundum quod datio, aut processio temporalis Spiritus Sancti includit processionem aeternam, sub qua consideratione, *nulli dubium est*, vt ibi ait D. Thomas, quod Spiritus Sanctus non possit ab aliqua creatura procedere, sed etiam secundum effectum temporalem, quem datio Spiritus Sancti connotat, eo quod nulla creatura gratiam gratum facientem, in qua sola Spiritus Sanctus datur, conferre potest. Quod triplici ratione ibi probat, quod idem est ac probare nullam creaturam posse dare Spiritum Sanctum, quia nulla creatura potest gratiam gratum facientem, in qua Spiritus Sanctus datur, principaliter causare; sed actus charitatis causatur à nobis efficienter principaliter mediante habitu charitatis, aut medio auxilio voluntatem eleuante, vt fusè ostendimus *tomo* 1. *in tractatu de visione*: ergo si in actu charitatis datur Spiritus Sanctus, homo actum charitatis eliciens sibi dat Spiritum Sanctum loquendo ex parte effectus temporalis, quem connotat datio, & temporalis Spiritus Sancti processio.

132 Confirm. Quod amplius vrgetur: vt enim ibi docet Angelicus Praeceptor, gratiam gratum facientem, in qua sola datur Spiritus Sanctus, nulla creatura potest conferre, hoc est, principaliter efficienter causare: nam instrumentalem, & ministerialem causationem gratiae concedit D. Thomas Ministris Ecclesiae in solutione argumentorum; sed actus charitatis efficienter principaliter causatur à voluntate creata vt eleuata per virtutem supernaturalem: ergo in illa non datur Spiritus Sanctus; & consequenter in actu charitatis, vel secundum actum charitatis non mittitur; sed solum datur, vel mittitur ratione gratiae sanctificantis, & habitus charitatis, & consequenter, nec Filius secundum notitiam actualem, quae est actus intellectus datur, vel mittitur, sed secundum dona habitualia intellectum perficientia, & gratiam residentem in anima, ad quam dona, & virtutes consequuntur.

133 Aliter occurritur dictae difficultati. Iuxta quam doctrinam occurritur praecipuae difficultati *numero* 120. propositae; quod licet notitia actualis, etiam si perfecta sit, possit sine amore existere, habitus autem fidei vt formatus, & radicatus in gratia, à quo elicitur illa notitia, quam amor necessario supponit, non potest existere sine habitu charitatis, nec habitus charitatis in via existere potest sine habitu fidei, vt formato, & vt radicato in gratia. Cum autem Diuus Thomas probat, necessariam connexionem missionis Filij cum missione Spiritus Sancti, ex eo quod amor supponit notitiam, & haec infertur de se amorem, loquitur de notitia, & amore habitualibus, non autem de notitia, & amore pro actibus intelligendi, & amandi; ac proinde, licet notitia perfecta possit existere sine amore, non sequitur posse missionem Filij existere sine eo quod Spiritus Sanctus mittatur: etiam accepta missione appropriatiuè. Quae interpretatio ex verbis D. Thomae colligitur, ait enim loco allegato: *Si autem tertio modo*, nempè, quantum ad missionem separationem, *tunc dico, quod vna missio nunquam est sine alia, quia amor sequitur notitiam, notitia perfecta secundum quam est, & missio Filij, semper inducit in amorem, & ideò simul infunduntur, & simul augmentantur*; infundi autem non dicitur propriè de actibus, sed de habitibus: ergo loquitur Diuus Thomas de amore, & notitia habitualibus. An autem verum sit solum mitti personas diuinas secundum habitus permanentes? ex infra dicendis constabit.

§. Vltimus.

Corollaria praecedentis doctrinae.

134 *Primum corollarii probatur.* EX dictis colligitur primo, ad creaturas irrationales non posse fieri missionem inuisibilem personarum diuinarum. Ita Diuus Thomas *in 1. distinct. 15. quaestion. 5. articul. 1. quaestion. 1. & in hac quaestion. artic. 5. ad 4.* cui omnes Theologi consentiunt; & patet: missio enim inuisibilis fit solum in donis gratiae gratum facientis, sed creaturae irrationales sunt istius gratiae incapaces: ergo ad illas nequit missio inuisibilis fieri. Quod amplius vrgetur: ad illos solos fieri potest missio inuisibilis, qui possunt tendere in Deum, vt in obiectum cognitum, & amatum, & qui possunt Deo frui; sed creaturae irrationales non possunt sic tendere in Deum, nec Deo obiectiuè frui: ergo incapaces sunt vt ad illas missio inuisibilis fiat.

135 *Si opponas 1.* Si opponas primo; in nullo esse potest gratia, nisi ad illum fiat missio inuisibilis; sed in Sacramentis nouae legis, quae sunt irrationales creaturae, est gratia: ergo ad illa fit missio inuisibilis; & consequenter ad aliquam creaturam irrationalem. Secundo: nam missio inuisibilis fit ad sanctificandum creaturam; sed aliquae irrationales creaturae dicuntur sanctificari, vt templum, & vasa sacra: ergo ad illas fit missio inuisibilis. Tertio, quod enim est capax illius, quod maius est, est etiam capax illius, quod est minus; sed creaturae irrationales sunt capaces vnionis substantialis cum Deo, vel cum personis diuinis: cum sint assumptibiles ab ipsis in vnionem suppositalem, quae vnio maior est, quam vnio cum Deo vt obiecto: ergo sunt etiam istius vnionis capaces; & consequenter potest ad illas missio inuisibilis fieri.

136 *Resp. ad 1. obiectionem.* Ad primam obiectionem respondeo distinguendo maiorem: in nullo esse potest gratia, tanquam in subiecto per illam sanctificato, ad quem non fiat missio inuisibilis, concedo maiorem: vt instrumento, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. In Sacramentis enim est gratia vt in causa instrumentali, per quam Deus illam infert, non tamen vt in subiecto ad cuius sanctificationem gratia ordinetur: *Missio autem*, inquit Diuus Thomas in hac quaestione articulo 5. ad 4. *Dicitur fieri respectu termini, vnde non fit ad sacramenta, sed ad eos qui per Sacramenta gratiam suscipiunt.*

137 *Ad 2.* Ad secundam, distinguo maiorem: sanctitate sumptam pro emundatione à peccato per gratiam, vel pro firmitate in bono, vel prout constituit obiectum bonum congruum diuinae dilectionis amicabilis: concedo maiorem: sumpta pro accommodatione ad vsum diuini cultus, quem docet omnis munditia, nego maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: missio enim personarum solum fit ad sanctificationem creaturae, sumpta sanctificatione aliquo ex praedictis modis, & quam sic sumptam, in templis, & vasibus sacris capacitas non inuenitur: non autem ad sanctificationem sumptam pro accommodatione ad vsum diuini cultus, qualiter solum vasa, & templa dicuntur sanctificari. Ita Diuus Thomas *in 1. distinctione 15. quaestione 5. articulo 1. ad 1.*

138 *Ad 3.* Ad tertiam, distinguo maiorem: quando minus includitur in maiori, aut supponitur ab illo, concedo maiorem: cum nec in maiori includitur, nec ab illo supponitur, nego maiorem, & sub eadem distinctione secundae partis minoris, nego consequentiam. Nam vnio substantialis cum Deo fit per hoc, quod existat creatura illi vnita per existentiam, & subsistentiam diuinam. Et quia omnis creatura existens, & subsistens propria existentia, & subsistentia, potest per diuinam subsistentiam, & existentiam existere, quin ad hoc requiratur capacitas ad intelligendum, quae necessaria vt natura aliqua possit cum Deo vt obiecto vniri; fit consequens, vt capacitas ad vnionem substantialem cum Deo, nec supponat, nec includat in natura sic vnibili capacitatem vnionis cum Deo vt obiecto cognoscibili; ac proinde quod licet sit maior vnio, possit capacitas ad illam sine capacitate ad aliam vnionem inueniri.

139 *Secundi corollarii probatur quoad 1. part.* Secundo colligitur, ad Patres veteris testamenti factam fuisse inuisibilem missionem, etsi non ita plenam loquendo communiter, atque post incarnationem. Ita Diuus Thomas *in 1. distinctione 15. quaestione 5. articulo 2.* Prima pars constat ex dictis: missio enim inuisibilis fit in donis gratiae gratum facientis; ordinaturque ad sanctificationem creaturae rationalis; sed Patres veteris testamenti fuerint sanctificati per gratiam: ergo ad illos fuit facta inuisibilis missio. Nec obstat, quod dicitur Ioannis 7. *Nondum erat Spiritus datus: id enim intelligitur*, inquit Diuus Thomas in hac quaestione articulo 6. ad 1. *de illa datione cum visibili, quae facta est in die Pentecostes*, per hoc autem non excluditur missio inuisibilis Spiritus Sancti ad illos sine signo exteriori manifestante inuisibilem missionem. Vel intelligitur de missione ita plena, sicut per Incarnationem est facta, vt explicat Augustinus *lib. 4. de Trinitate cap. 20.* vbi explicans praedicta verba Ioannis sic habet: *Quomodo hoc intelligitur, nisi quia illa datio Spiritus, vel missio futura erat qualis numquam ante fuerat? Non enim antea nulla erat, sed non talis erat.*

Secunda pars probatur à Diuo Thoma vbi proximè: *Qui enim sunt magis parati ad gratiae perceptionem, pleniorem gratiam consequuntur; sed per aduentum Christi totum genus humanum factum est paratus ad perceptionem gratiae, quam ante. Tum propter solutionem pretij, & victoriam diaboli. Tum etiam propter doctrinam Christi, per quam clarius innotescunt nobis diuina: ergo loquendo communiter plenius facta est missio per Incarnationem, quam ante.* 140 *Secunda pars probatur.*

Sed dices: aptitudo ad percipiendam gratiam iustificantem praestatur per gratiam auxiliantem; sed gratia auxilians eadem est respectu antecedentium, & subsequentium Christum: ergo eadem est aptitudo: ac proinde post aduentum Christi non sunt homines magis parati ad perceptionem gratiae iustificantis, quam ante. Probatur minor: eadem est causa merens gratiam auxiliantem antecedentibus, & subsequentibus Christum, nempè eadem merita, & eadem passio Christi: supponimus enim frequentem sententiam Theologorum asserentium, Christum meruisse antiquis Patribus gratiam, & remissionem peccati. Quam fusè ostendimus *Tom. 1. in 3. part. disp. 13. §. 4. & 5.* ergo eadem est gratia auxilians respectu antecedentium, & respectu subsequentium Christum. 141 *Obijcies.*

Respondeo, concessa maiori distinguendo minorem: est eadem gratia auxilians quantum ad speciem gratiae, concedo minorem: eadem quoad abundantiam, nego minorem, & consequentiam. Ad probationem minoris, quatenus distinctioni traditae obstare potest, distinguo antecedens: eadem est cum eodem modo existendi, nego antecedens: cum diuerso modo existendi, concedo antecedens, & nego consequentiam. Nam mors Christi causauit antiquorum Patrum gratiam vt existens in praeuisione diuina; subsequentium autem gratiam causauit vt iam praeexistens. Modus autem connaturalis causae meritoriae est causare vt praeexistens in re. Vnde antiquorum Patrum gratiam causauit sine modo existendi debito causae merentis: gratiam autem subsequentium causauit cum modo connaturali debito causae meritoriae, causa autem gaudens modo connaturali; & debito aptior est ad vberiores effectus causandos, quam sub modo essendi non connaturali. Et ideò, etsi fuerit eadem causa meritoria gratiae antecedentium, & subsequentium Christum, vberiorem tamen gratiam in his, quam in illis causauit. 142 *Resp.*

Quae doctrina est expressa Diui Thomae *quaest. 29. de veritate art. 4. ad 10.* illis verbis: *Dicendum, quod quia non erat meritum Christi in actu, nec satisfactio ante Incarnationem, ideò non erat tanta gratiae plenitudo sicut post*; quae ratio accipienda est congruentia ad hoc, quod Deus hominibus succedentibus Christum vberiorem gratiam contulerit, quam illis, qui Christum antecesserunt; nam ratio à priori est voluntas Dei vberiorem gratiam largientis, & voluntas Christi applicantis sua merita pro vberiori gratia largienda his, qui post aduentum Christi extiterunt, quam existentibus ante. Et quidem eadem Christi passione fuerunt antiqui Patres redempti, qua, & nos redempti sumus; & tamen ante aduentum Christi non fuit ianua caeli aperta intuitu passionis praeuisae vt futurae, quae tamen aperta fuit intuitu eiusdem passionis vt praeexistentis in re, & pretij pro peccato iam soluti. Quod licet à priori ex voluntate Dei, & voluntate Christi ortum duxerit; non tamen negari potest aliqua ex parte passionis Christi congruitas ad praedictam differentiam, sumpta ex diuerso modo existendi. Id nos dicimus quoad vberiorem gratiam succedentibus, quam antecedentibus Christum concessam. 143 *Solutio est D. Th.*

Addit tamen D. Thomas loco allegato ex sententiarijs in fine corporis articuli: *Quod quantum ad aliquas speciales personas est in veteri testamento plenissima facta missio secundum perfectionem virtutis, quod tamen de plenitudine Christi acceperunt in quantum in fide mediatoris saluati sunt secundum Augustinum.* Et solutione ad 2. docet: *Quod Sancti veteris testamenti dupliciter possunt considerari: vel quantum ad gratiam personalem, & sic per gratiam mediatoris consequuti sunt gratiam aequè plenam, his qui sunt in nouo testamento, & multis plus, & multis minus. Vel secundum statum naturae illius temporis, & sic cum adhuc continerentur obnoxij diuinae sententiae pro peccato primi parentis, nondum soluto pretio, erat in eis aliquod impedimentum, vt non ad eos ita plenè missio fieret, sicut fit in nouo testamento per traductionem in gloriam, in qua omnis imperfectio naturae amouetur.* Quae doctrina intelligenda est non de diuina sententia quantum ad poenam aeternam, haec enim remissa culpa dimittitur, sed quantum ad detentionem ad ingressum in gloriam, quae poena temporalis erat, & duratura vsque dum per mortem, & merita Christi, & solutionem pretij pro peccato primi parentis in re exhibitam, Coelorum ianuae illis, & nobis aperirentur. Et in hac missione personarum, quae maxima est, & fit per traductionem in glo- 144

gloriam, status naturæ post aduentum Christi, excedit statum naturæ illius temporis, quo durante nullus fuit ad gloriam traductus; & consequenter ad nullum quantumuis Sanctum illius status fuit facta missio personarum per gratiam consummatam, & traductionem ad gloriam, *in qua omnis imperfectio naturæ amouetur.*

145 *Ad eximiè Sanctus noui testamenti plenior missio facta est.* Non autem determinat Diuus Thomas, loquendo de missione personarum secundum gratiam viæ, qui excesserint absolutè in missionis plenitudine. Et videtur consequenter ad illius doctrinam, dicendum, quod licet plures Sancti veteris testamenti excesserint in gratia personali plures Sanctos testamenti noui; & consequenter ad illos plenior facta fuerit personarum missio, facta tamen comparatione inter viros eximiæ sanctitatis vtriusque status, Sancti noui testamenti, Sanctos veteris testamenti excesserunt in gratia; & consequenter in plenitudine missionis inuisibilis.

146 *Prob.* Vnde Chrisostomus *homilia 8. de laudibus Pauli*, illum omnibus veteris testamenti Sancti præferens, ait, *Cui te, ô Beate Paule, iustorum veteris testamenti, vel noui audeam comparare? Omnium quippè virtutem, quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo condidisti.* Et D. Thomas super illud ad Romanos 8. *Nos primitias spiritus habentes*, sic ait: *Apostoli præferendi sunt omnibus sanctis qualicumque prærogatiua præfulgeant, siuè virginitatis, siuè doctrina, siuè martyrij, tamquam abundantius Spiritum Sanctum habentes.* Et super illud ad Ephesios 1. *Secundum diuinitas gratiæ eius*, sic ait: *Ex quo apparet temeritas illorum, ne dicam error, qui aliquos Sanctos præsumunt æquiparare Apostolis in gratia, & in gloria.* Et Glossa super illud: *Constitues eos principes super omnem terram*, sic habet: *Beata Virgini nulla mulier comparatur, sicut nec aliquis Sanctus potest Apostolis comparari.*

147 *Ratio congruentiæ assignatur.* Cuius ratio, vel congruentia est: quanto enim magis aliquid appropinquat suo principio in quodlibet genere, tanto magis participat effectum illius; Christus autem ratione diuinitatis est principium effectiuum gratiæ, & ratione humanitatis vt diuinitati coniunctæ, & ab illa significatæ est principium meritorium, & origo omnium gratiarum, Ioannis 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*; sed nullus fuit, præter Virginem, huic principio proximior, quam Apostolorum Collegium, qui à Christo immediatè edocti sunt, de his, quæ ad vitam pertinent æternam Ioannis 15. *Vos autem dixi amicos: quia omnia, quæ audiui à Patre nota feci vobis:* nullus ergo, præter Virginem, ita abundanter, sicut Apostoli de Christi plenitudine gratiam accepit.

148 *Quatuor modi plenitudinis.* Vnde Albertus super illud Actuum Apostolorum: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto*, &c. ait: *Quadruplex est plenitudo Spiritus Sancti. Prima est efficientia, quæ sola fuit in Christo, de qua Ioannis 1. de plenitudine eius omnes accepimus. Secunda est excellentia, quæ sola fuit in Maria, de qua Luca 2. Aue gratia plena. Tertia est sufficientia, qua pleni sunt omnes Sancti, de qua Luca 1. & Zacharias Pater eius impletus est Spiritu Sancto. Quarta est abundantia, quæ fuit in Apostolis, qui præ cæteris fuerunt pleni. Vnde ex hoc nullus potest Apostolis æquiparari.*

149 *Mouentur Prædicatores.* Quam doctrinam præ oculis habere deberent Euangelici nostri temporis Oratores, qui suo moueti satisfacere non censent, nisi eum cuius Laudes prædicant, Apostolis præferant, Virgini Beatissimæ æquiparent, & quod magis est cum Christo comparare præsumant: propositiones satis duras, quas præferunt quibusdam friuolis limitationibus lenientes, qui vt vulgi demulceant aures, & admirationem captent, censuram D. Thomæ, non sine sapientum nota, incurrere non recusant.

150 *De plenitudine missionis ad Beatissimam Virginē.* Et ex tradita doctrina probatur, Apostolos in plenitudine missionis personarum præferendos esse omnibus antiquæ legis Patribus. Plenitudo enim missionis personarum diuinarum pensatur penes gratiæ plenitudinem, sed in hoc excesserunt Apostoli, omnes Sanctos veteris testamenti: ergo etiam excesserunt illos in missionis plenitudine. Ex quo per bonam consequentiam infertur, factam fuisse ad Beatissimam Virginem pleniorem personarum missionem, quam ad omnes Sanctos noui, & veteris testamenti, & ad omnes Angelos, non solum diuisiuè, & sigillatim, sed etiam collectiuè, & simul sumptos. Quod ex eadem ratione probatur: plenitudo enim missionis personarum pensanda est penes plenitudinem gratiæ, sed in plenitudine gratiæ, virtutum, & meritorum excessit Beatissima Virgo omnes puras creaturas, etiam sumptas collectiuè, ita vt de illa vt cum omnibus collectim comparata verè dicere possimus, quod Chrisostomus, præ nimio in Paulum effectu, de illo vt cum singulis comparato prædicauit: etiam si contra te, ô Beatissima Virgo, aliquis, iustorum appendat chorum, inueniet trutinam virtutum ponderibus à tua parte depressam; id enim possibile fuit, & dignitatem Matris decebat: ergo plenior personarum missio facta fuit ad Beatissimam Virginem, quam ad omnes homines, & Angelos, non solum diuisiuè, & sigillatim, sed etiam collectiuè, & simul sumptos.

151 *Tertium corollarium.* Tertio colligitur, ad humanitatem Christi factam fuisse duplicem missionem personarum in instanti conceptionis: vnam ratione sanctitatis substantialis; aliam ratione accidentalis, postea tamen numquam fuisse factam ad illam, nouam personarum missionem. Et quidem, quod ad humanam Christi naturam facta fuerit missio inuisibilis, docet Diuus Thomas *in 1. distinctione 15. quæstione 5. artic. 1. quæstiuncula quarta.* Fuit enim illi in primo conceptionis instanti in gratia collata in summo perfectionis gradu. Fuit etiam in primo instanti conceptionis collata illi beatitudo. Quod autem humanitas non præcesserit tempore sanctificationem per gratiam, non obstat personarum missioni; præcessit enim illam prioritate naturæ, quod sufficit: ergo ad humanitatem Christi facta est missio inuisibilis in primo conceptionis instanti.

152 *Duplex missio ad humanitatē Christi prob.* Quod autem duplex fuerit; probatur: fuit enim sanctificata per duplicem sanctitatem, scilicet, per diuinitatem media personalitate Verbi illi vnitam, per quam fuit sancta infinitè: quæ sanctitas, prout animæ conueniens inuisibilis erat de se, vt *disp. præcedenti §. 8. explicuimus.* Et per gratiam accidentalem, in vi diuersæ actionis ab actione vnitiua humanitatis ad Verbum infusa, sed ratione vtriusque sanctitatis tres personæ ad humanitatem venerunt; & consequenter ratione vtriusque personæ procedentes sunt missæ: ergo est facta ad humanitatem duplex missio inuisibilis personarum in primo conceptionis instanti. Quod autem postmodum noua missio personarum ad humanitatem facta non fuerit probatur: nam ad nouitatem missionis requiritur aliqua innouatio in gratia intensiua, aut extensiua; sed in gratia Christi post primum instans conceptionis nulla inuisibilis fuit facta; accepit enim in primo conceptionis instanti gratiam in summo perfectionis gradum cum omni plenitudine intensiua, & extensiua: ergo post primum instans conceptionis non fuit facta noua missio ad humanitatem Christi.

153 *Opponest primo.* Si opponas primo missio semper est ad Instans; sed humana natura Christi numquam fuit distans à diuina natura, sed illi à principio conceptionis coniuncta per vnionem substantialem cum Verbo: ergo missio personarum non fuit facta ad humanitatem, nec ad Christum, quatenus hominem. Respondeo distinguendo maiorem: ad distans loco, vel tempore, nego maiorem: ad distans secundum conditionem naturæ, & prioritate naturæ præcedens, concedo maiorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Licet enim humanitas Christi à primo conceptionis instanti fuerit Verbo substantialiter coniuncta; & consequenter ab illo, à natura diuina, & ab alijs personis diuinis loco, & tempore numquam distauerit, semper tamen secundum conditionem naturæ ab illis infinitè distauit, & aliàs vnionem ad Verbum prioritate naturæ præcessit facta per distinctam actionem, & vnita Verbo: præcessit etiam prioritate naturæ gratiam accidentalem infusam per distinctam actionem ab illa, qua fuit vnita. Et hoc sufficit vt ad illam facta fuerit missio inuisibilis personarum. Ita in substantia D. Thomas *quæstiuncula proximè citata in solutione ad primo.*

154 *Secundo.* Si opponas secundo, D. Thomam *quæstiuncula citata in solutione ad 1.* vbi de humanitate loquens sic ait: *Ad ipsam fit missio Filij per gratiam vnionis, quæ dicitur missio in carnem. Similiter etiam secundum quod intelligitur vnita, adhuc est distans à diuina natura secundum conditionem naturę, quamuis non secundum vnitatem personę, & ideò ad naturam humanam etiam vnitam potest fieri missio per gratiam inuisibilem in mentem, quamuis tempore natura gratiam non præcedat.* Vbi D. Thomas duplicem missionem distinguens, solum secundam inuisibilem appellauit, primamque, docuit dici missionem in carnem: ergo contra D. Thomam duas missiones inuisibiles diuinarum personarum statuimus in primo conceptionis instanti factas ad humanitatem.

155 *Resp.* Respondeo admittendo Angelici Præceptoris doctrinam, negando consequentiam: sicut enim ex eo quod in Euangelio *Verbum caro factum est*, dicatur, idest, carni vnitum, & non dicatur vnitum animæ rationali, vt à parte ignobiliori; quam pro nostra redemptione suscepit suum amorem, suamque humilitatem ostenderet, non tollitur, sed potius includitur vnio illius cum anima rationali: ita ex eo quod missio Filij à Diuo Thoma, missio in carnem, quæ visibilis est, appelletur, non tollitur, quod etiam fit missio ad animam Christi sanctificandam, ex qua parte inuisibilis est; ac proinde ex verbis D. Thom. non sequitur, quod ad humanitatem Christi non fuerit facta duplex missio inuisibilis. Ideò autem secundam missionem inuisibilem vocauit, primam autem hoc nomine non explicauit, quia secunda fit per actionem adæquatè inuisibilem, eo quod ad terminum visibilem, nullatenus terminatur, prima autem facta fuit per actionem quæ non est adæquatè terminatiuè inuisibilis, sed solum inadæquatè, licet enim inuisibilis sit secundum terminationem ad animam, fuit tamen visibilis secundum terminationem ad carnem, vt *disput. præcedenti §. 8. explicuimus.*

156 *Opponest 3.* Si opponas tertio: missio inuisibilis personarum connotat pro termino gratiam: ergo noua missio connotat nouam gratiam; sed supposita vnione humanitatis ad Verbum debentur illi ex vi vnionis omnia accidentia supernaturalia, & animam, & potentias eleuantia ad ordinem supernaturalem; & consequenter in illorum infusione non fit noua gratia humanitati: ergo in istis

istis accidentibus noua personarum missio non fit; & consequenter non datur duplex personarum missio ad humanitatem facta in primo conceptionis instanti.

157 *Resp.* Respondeo, humanitati, nec deberi vnionem cum Verbo, nec gratiam iustificantem: vnde comparatione facta ad humanitatem ratione sui, & ad Christum ratione humanitatis, gratia fit in infusione accidentium, quibus sanctificata est sanctitate accidentali, & ad ordinem supernaturalem eleuata. Vnde Diuus Thomas loco vbi proximè, idcircò asserit, humanitati Verbo vnitæ posse fieri missionem inuisibilem: *Quia adhuc est distans à diuina natura, secundum conditionem naturæ, quamuis non secundum vnitatem personæ.* Nec obstat, quod humanitati sit debita ratione vnionis ad Verbum, hoc enim non obstat, quominus sit noua gratia nouitate distinctionis, quamuis non sit noua gratia nouitate excludente connexionem, aut nouitate connexionis. Et primum sufficit, vt secundum illam fiat noua missio personarum.

158 *Replicab.* Sed dices, sequi ex ista solutione fieri ad hominem plures missiones personarum in instanti suæ iustificationis; consequens falsum, vtpotè à nemine assertum: ergo solutio tradita est insufficiens. Probatur sequela, homini in prædicto instanti infunduntur simul cum gratia in anima residente, virtutes, & dona, quibus potentiæ eleuantur; inter quæ est distinctio entitatiua; & consequenter sunt nouæ gratiæ nouitate distinctionis; sed quod non sint nouæ gratiæ nouitate connexionis, sed ratione gratiæ iustificantis debeantur, nouitati, & distinctioni missionis diuinarum personarum, non obstat iuxta solutionis nostræ doctrinam: ergo sequitur illa fieri nouas, & distinctas missiones diuinarum personarum ad hominem in instanti iustificationis.

159 *Resp.* Respondeo negando sequelam. Ad probationem, distinguo maiorem: sunt nouæ gratiæ nouitate distinctionis factæ ex vi eiusdem actionis primo terminatæ ad gratiam iustificantem, & ad alia ex consequenti, concedo maiorem: terminantes distinctas actiones, nego maiorem: & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Nam ad nouitatem missionis necessaria est nouitas actionis, quæ in infusione gratiæ factæ humanitati Christi intercessit: secus autem in infusione donorum, quæ infunduntur homini in instanti iustificationis. Et ideo in humanitate duplex missio personarum fuit facta; secus autem in nostra iustificatione. Et ex his sumitur ratio cur ratione gratiæ habitualis, & ratione beatitudinis non fuerint factæ diuersæ missiones personarum ad humanitatem Christi, cum tamen vt ex proximè dicendis constabis in egressu gloriæ in nobis noua missio personarum fiat; quia nempè non fuit humanitas Christi vna actione sanctificata per gratiam, & alia actione beatificata, sed in vi vnius, & eiusdem actionis gratiam consummatam, & beatitudinem accepit, & vt missiones essent distinctæ, necessarium erat, quod diuersæ intercederent actiones.

160 *Prima pars prob.* Quarto colligitur, factam fuisse missionem personarum ad Angelos in primo suæ creationis instanti, nouamque missionem fieri ad Angelos, & ad homines in instanti glorificationis. Prima pars corollarij probatur: Angeli namque sanctificati fuerunt in primo suæ creationis instanti, vt docet D. Thom. *in hac 1. p. infra quæstione* 62. *articulo* 3. ex Augustino *libro* 12. *de Ciuitate Dei capit.* 9. Et illorum natura præcessit gratiam prioritate naturæ, etsi tempore non præcesserit, vt docet D. Thom. *ibi solut. ad 1. argument.* sed hæc præcedentia sufficit vt illis in dono gratiæ, missæ fuerint personæ diuinæ, vt constat ex proximè dictis: ergo fuit facta missio personarum ad Angelos in primo suæ creationis instanti.

161 *Secunda.* Secunda pars corollarij probatur: nam gratia viæ, & gratia consummata per gloriam fuerunt factæ in Angelis, & hominibus in diuersis durationibus temporis, & per distinctas actiones; sed in infusione gratiæ viæ fuit facta missio ad Angelos, & ad homines: ergo in consummatione per gloriam, diuersa personarum missio intercessit. *Si opponas.* Si opponas, vt enim supra ex Augustino docuimus, Spiritus Sanctus procedit temporaliter, in quo eius missio consistit, ad sanctificandam creaturam, quam propositionem in sensu exclusiuo docuimus esse accipiendam, ita vt solum mittatur Spiritus Sanctus ad sanctificationem creaturæ: ergo ad nouam missionem, noua creaturæ sanctificatio requiritur; sed in egressu beatitudinis, nec in Angelis, nec in hominibus noua datur sanctificatio, cum non detur noua gratia, quæ est adæquata, & vnica sanctificationis forma; nec gratia præexistens in instanti glorificationis augeatur, sed omnibus datur gloria iuxta mensuram, & quantitatem gratiæ, quam habuerunt in via. Nec ex lumine gloriæ, aut visione beatifica noua sanctificatio præstatur, supponimus enim cum frequentiori sententia non esse formas sufficientes ad sanctificandum: ergo non fit noua personarum missio ad Angelos, vel ad homines in instanti glorificationis.

162 *Quorundam sententia excluditur.* Hoc argumento quidam recentiores conuicti docuerunt, cum homines inducuntur in gloriam non fieri nouam missionem, eo quod non confertur illis distincta gratia iustificans, nec augmentum gratiæ præexistentis, quod ad nouam missionem requiritur. Et videtur hoc insinuari à D. Thom. in 1. dist. 15. q. 5. art. 1. q. 3. ad 1. *Dicendum igitur ad 1. quod Angelis facta est missio Filij, & Spiritus Sancti in ipsa collatione gratiæ, &c.* Vbi disiunctiuè loquens de missione facta Angelis in collatione gratiæ, & gloriæ, videtur vnam tantum missionem agnoscere in vtriusque collatione; si namque nouam, & distinctam missionem esse sentiret, non disiunctiuè, sed copulatiuè illas explicare deberet asserendo factam fuisse missionem ad Angelos in collatione gratiæ, & in collatione gloriæ.

163 *Argum. resp. 1.* Leui tamen fundamento ducuntur. Ad quod respondeo primo doctrinam à Nobis traditam, procedere de missione personarum facta hominibus in via, quæ solum ad sanctificationem creaturæ rationalis, vel ad illius augmentum ordinatur, non autem de omni personarum missione: si namque cum sanctificatur creatura mittuntur personæ ad illam, à fortiori mittentur, quando in bono confirmatur, & per gloriam beatificatur. Nec D. Thom. potuit contrarium sentire, cum doceat loco allegato ad beatos fieri nouam missionem personarum, cum aliquid illis reuelatur de nouo extra Verbum; si namque noua reuelatio extra Verbum, sufficit ad nouam missionem, tanta distinctio, quanta est illa quæ intercedit inter reuelationem obscuram viæ, & reuelationem claram, & facie ad faciem diuinarum personarum in patria, non potest non sufficere ad nouitatem missionis. Et si præsentia realis personarum, quam recentiores arguentes statuunt in homine iusto in via ratione gratiæ habitualis ex conceptu amicitiæ perfectæ, sufficit vt ratione gratiæ sint nouo modo in creatura sufficiente ad rationem missionis personarum, præsentia earundem personarum in patria requisita ad rationem notitiæ intuitiuè dispositiuè à lumine gloriæ inducta, & à gratia consummata, cur non debet iudicari sufficiens vt ratione gratiæ consummatæ, & ratione luminis gloriæ dicantur diuinæ personæ esse nouo modo in creatura sufficiente ad nouam missionem?

164 *Non obstat realis præsentia præexistens.* Nec obstat, quod præsentia realis personarum supponatur per gratiam habitualem, ad hoc, quod ratione luminis gloriæ, aut gratiæ consummatæ, ratione cuius personæ sunt præsentes beatis, noua missione mittantur. Non inquam obstare potest: nam etiam ad præsentiam realem per gratiam habitualem inductam supponitur Deus per immensitatem præsens; & tamen quia per gratiam fit nouo titulo præsens dicitur Deus venire ad animam iusti per gratiam: ergo licet per gratiam viæ constituantur realiter præsentes personæ diuinæ; quia tamen per gloriam nouo, & perfectiori modo, & titulo, constituuntur præsentes sufficit vt de nouo veniant tres personæ ad animam iusti in instanti glorificationis, & vt de nouo personæ procedentes mittantur.

165 *Redarguuntur recentiores.* Quod patet ex alia eorundem recentiorum doctrina, asserentium per augmentum intensiuum gratiæ iustificantis mitti de nouo personas, quia licet supponantur præsentes ratione gratiæ, constituuntur per illius intensionem perfectiori modo præsentes, sed dato, quod per gratiam viæ constituantur diuinæ personæ realiter præsentes animæ, per gratiam consummatam, & gloriam redduntur animæ præsentes perfectiori modo, quam sunt præsentes in via, cum maiori excessu inter istos modos præsentiæ, quam est ille, qui versatur inter gratiam vt intensam, & eandem vt remissam, vt cuiuis tantisper medianti constabit: ergo concedentes secundum augmentum gratiæ fieri nouam missionem, à fortiori tenentur admittere nouam personarum missionem per gratiam consummatam, & gloriam.

166 *Resp. 2.* Respondeo secundo, concesso antecedenti, & prima consequentia, distinguendo minorem: non datur in instanti glorificationis noua sanctificatio in Angelis, aut hominibus nouitate substantiali, aut modali intensiua, concedo minorem: nouitate modi confirmantis immobiliter in bono, nego minorem, & consequentiam. Vt enim docet D. Thom. in 1. dist. 15. q. 5. art. 1. q. 1. ad 1. *Sanctificari tripliciter dicitur: vno modo secundum quod Sanctum dicitur mundum, prout sanctificatio dicitur emundatio à peccato per gratiam. Alio modo secundum quod Sanctum dicitur firmum dicitur sanctificatio, & confirmatio in bono per donum gratiæ, vel gloriæ, &c.* Licet ergo in instanti glorificationis non detur noua sanctificatio sumpta per emundationem à peccato, nec noua, & distincta gratia, nec nouus, & distinctus modus intensionis, per quem gratia viæ augmentum intensiuum in egressu gloriæ recipiat, datur tamen noua sanctificatio, quia gratia quæ in statu viæ amissibiliter habebatur, inamissibilis fit per firmitatem, & confirmationem in bono. Tum, quia Sanctum, iuxta D. Thom. dicitur firmum: ergo perfectio, & excessus firmitatis erit perfectio, & excessus sanctitatis. Tum etiam, quia confirmatio in bono est aliquid intra lineam sanctificationis præstantius, & æstimabilius, quam quæuis intensio gratiæ conueniens amissibiliter.

167 *Obijcies 2.* Obijcies secundo: quia namque virtutes, & dona sunt propriæ passiones gratiæ iustificantis in anima residentis, quamuis distinguantur ab illa, non fiunt distinctæ personarum missiones ratione gratiæ, & donorũ; sed etiam lumen gloriæ comparatur ad gratiam habitualem, tanquam propria passio illius, vt plures probabiliter docent, de quo 1. 2. *q.* 110. ergo quamuis realiter distinguatur à gra-

¥ gratia non fiet noua personarum missio ratione luminis gloriæ; & consequenter, nec ratione visionis beatificæ, quæ ad lumen necessario consequitur.

168 *Resp.* 1. Huic argumento responderi potest primo, concessa maiori, negando minorem: cum enim lumen gloriæ sit præmium, & gratia principium merendi, non potest ad gratiam consequi per modum propriæ passionis; præmium enim petit fieri per distinctam actionem ab ea, per quam fit principium meriti, propria autem passio alicuius fit in vi eiusdem actionis, in vi cuius fit subiectum, vel forma, cuius est passio. Iuxta quam sententiam, quæ satis probabili, est cessat difficultas argumenti.

169 *Resp.* 2. Quia tamen sententia docens lumen gloriæ esse proprietatem gratiæ residentis in anima, est etiam probabili, aliter respondetur secundo, concessa maiori, distinguendo minorem: lumen gloriæ est passio gratiæ iustificantis, prout in via, nego minorem: est passio gratiæ, prout perfectæ, & consummatæ in instanti glorificationis, concedo minorem, & distinguo consequens: non fit noua personarum missio ratione luminis gloriæ ab illa, quæ fit ratione gratiæ; vt consummatæ in instanti glorificationis, concedo consequentiam noua missio ab illa, quæ fit per gratiam vt communicatam in via, nego consequentiam itaque lumen gloriæ non potest esse proprietas consequuta ad gratiam iustificantem secundum omnem statum illius, aliàs esset gratiæ debita in statu viatoris; & consequenter, quod gratia in hoc statu existeret sine lumine gloriæ, esset miraculum, quod nullus Theologorum asseruit, sicut miraculum esset, quod existeret anima sine potentijs, quia illi vt proprietates in omni statu debentur: solum ergo vt proprietas comparari potest ad gratiam vt consummatam. Ex quo solum sequitur, quod ratione gratiæ vt consummatæ, & ratione luminis gloriæ non fiant missiones distinctæ diuinarum personarum, non autem quod non fiat distincta, & noua missio personarum per lumen gloriæ beatificum, aut per gratiam consummatam, ab ea qua mittuntur personæ secundum gratiam viatorum.

170 *Quid sit consequenter asserendum.* Iuxta quam sententiam consequenter est asserendum pro priori ad lumen gloriæ perfici intrinsecè gratiam habitualem per aliquem modũ intrinsecum; cum enim non possit radix luminis per ipsum lumen constitui, sicut nec causa potest constitui per suum effectum in ratione causæ, & gratia habitualis ratione suæ entitatis præcisè non radicet lumen gloriæ, aliàs illud radicaret in via; fit consequẽs, vt aliquo à se distincto debeat constitui in ratione radicis actu radicantis lumen. Alij etiam modis posset argumento facto occurri, iuxta doctrinam à Nobis traditam *tom.* 3. *in* 3. *p. tract.* 12. *disp.* 51. §. 10. agendo de gloria corporis Christi; quomodo potuerit sub illius meritis comprehendi. *Et tract.* 15. *disp.* 52. §. 7. agendo de modo quo gratia habitualis præstat filiationem adoptiuam.

171 *Quintum corollarium.* Quinto colligitur, ad nouam personarum missionem semper esse necessariam aliquam nouitatem in gratia gratum facientes. Ita D. Thom. loco ex sententiarijs relato, vbi probat ad humanitatem Christi post instans conceptionis non fuisse factam nouam missionem personarum, quia in nullo fuit illius gratia innouata, sed cum omni plenitudine gratiam, & gloriam in primo instanti suæ conceptionis suscepit. D. Thom. omnes Theologi consentiunt. Et probatur: missio enim personarum solum attenditur secundum dona gratiæ gratum facientis, ratione quorum dicuntur mitti personæ, quia ratione illorum nouo modo in anima iusti existunt: ergo vt de nouo mittantur, debent etiam nouo modo existere ratione ipsorum donorum; sed nisi in illis aliqua nouitas detur, non possunt ratione illorum de nouo existere personæ: ergo ad nouam personarum missionem requiritur aliqua nouitas in gratia gratum faciente.

172 *Confirm.* Explicatur, & vrgetur: vt enim ad nos de nouo mittantur personæ, necessaria est nouitas in effectu a missione connotato, & ratione cuius mittuntur: sicut vt primo mittantur, requiritur in nobis mutatio per effectum connotatum à missione; sed effectus à missione connotatus est donum aliquod gratiæ gratum facientis: ergo vt diuinæ personæ ad nos de nouo mittantur, requiritur aliqua nouitas in grata gratum facientem.

173 *Objicies.* Objicies: vt enim docet D. Thom. *in hac q. artic.* 6. *solut. ad* 2. Cum aliquis proficit in gratia miraculorum, aut prophetię fit ad illum noua missio personarum; sed gratia miraculorum, & gratia prophetię non sunt dona gratię gratum facientis, sed gratię gratis datę: ergo datur noua personarum missio sine aliqua nouitate in gratia gratum faciente.

Resp. Respondeo ex doctrina D. Th. in hac q. art. 3. ad 4. *Quod operatio miraculorum est manifestatiua gratiæ gratum facientis, sicut & donum prophetiæ, & quælibet gratia gratis data nominatur manifestatio Spiritus.* Ex quo infert D. Thom. *quod Apostolis dicitur datus Spiritus Sanctus ad operationem miraculorum, quia data est eis gratia gratum faciens cum signo manifestante, si autem daretur solum signum gratiæ gratum facientis sine gratia, non diceretur dari simpliciter Spiritus Sanctus.* Sicut ergo cum primo dantur hęc dona, non sunt ratio vt Spiritus Sanctus detur; & consequenter non sunt ratio vt Spiritus Sanctus mittatur; sed signum gratię gratum facientis, secundum quam datur, & mittitur, ita profectus in gratiam miraculorum, aut prophetię, non est ratio cur de nouo mittantur personę, sed signum profectus, & nouitatis gratiæ gratum facientis, ratione cuius de nouo mittuntur, & sicut si daretur donum prophetię, aut gratia miraculorum sine gratia gratum faciente, non daretur, nec mitteretur absolutè Spiritus Sanctus: ita si daretur in prędictis gratijs profectus sine profectu in gratia gratum faciente, non daretur noua missio. Ex qua doctrina respondetur in forma explicando D. Thomam, & distinguendo maiorem: datur noua missio ratione profectus in gratiam miraculorum, aut prophetię, nego maiorem ratione profectus in gratia gratum faciente significati, & suppositi per profectum in gratiam miraculorum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

174 *Vltimũ corollarium.* Denique infertur, ad nouam missionem personarum sufficere nouitatem intensiuam, aut extensiuam gratię gratum facientis, nullam tamen ex illis necessario requiri. Prima pars huius corollarij traditur à D. Th. *in hac q. art.* 6. *ad* 2. *Et in* 1. *dist.* 15. *q.* 5. *art.* 1. *q.* 2. Vbi quamuis oppositum probabilius censuerit in fine corporis, ita concludit *Quidam tamen dicunt, quod in omni augmento gratiæ gratum facientis, est missio diuinæ personæ, quod etiam facilè potest sustineri.* Quod repetit solutione ad 1.

175 *Prima pars prob.* 1. Et probatur primo ex Augustino lib. 4. de Trinitate cap. 20. vbi docet: *Quod tunc cuiquam mittitur Filius, cum à quoquam cognoscitur quantum cognosci, & percipi potest pro captu, vel proficientia animæ in Deum, vel perfecta animæ rationalis in Deo*; sed per augmentum intensiuum gratię gratum facientis proficit anima rationalis in Deum, & perfectius in ipsum tendit: ergo secundum hoc augmentum mittitur Filius; sed non eadem missione, qua mittitur in infusione gratiæ: ergo noua, & distincta missione.

176 *Secundo.* Secundo: nam licet per gratiam primo infusam habeantur diuinę personę, & inhabitent animam iusti, per augmentum tamen gratię habentur pleniori modo, & perfectius inhabitant animam; sed hoc sufficit vt de nouo mittantur: ergo sufficit ad nouam missionem personarum nouitas, vel augmentum intensiuum gratię gratum facientis.

Tertio. Tertio: quod enim sufficit vt perfectius mittantur personę, quam ante sufficit ad nouam missionem; sed per augmentum intensiuum gratię perfectius mittuntur: ergo de nouo mittuntur. Probatur minor: quod sufficit vt vni subiecto perfectius mittantur personę, quam alij; sufficit etiam vt vni, & eidem subiecto mittantur perfectius: sed excessus intensiuus gratię sufficit vt vni subiecto perfectius mittantur, quam alij; perfectius enim mittuntur habenti intensiorem gratiam, sicut perfectius possidentur in patria ob maiorem intensionem luminis: ergo sufficit vt vni, & eidem subiecto perfectius mittantur, quod in eodem subiecto detur excessus gratię intensiuus, quod fit cum gratia intensiuè augetur; tunc enim fit gratia intensiuè maior, quam ante erat in eodem.

177 *Objicies* 1. Si opponas primo: nam missio dicit nouum modum essendi personę in creatura rationali, sed per augmentum intensiuum gratię non est Deus in Sanctis alio modo, ac prius erat, cum ratione gratię iam esset in illis vt obiectum cognitum, & amatum, & per augmentum non existat alio modo: ergo non fit noua personarum missio ad illos, qui in gratia existunt per augmentum gratię intensiuum.

Secundo. Secundo: vt enim dicit Magister, missio personarum fit ad reuocandum creaturam rationalem in Deum: ergo missio supponit creaturam, ad quam fit, auersam, & separatam à Deo; sed existentes in gratia non sunt à Deo auersi, vel separati, sed conuersi ad illum, & cum illo coniuncti: ergo per augmentum gratiæ non mittuntur personę diuinę ad illos.

178 *Resp. ad* 1. *obiectionem.* Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem alietate generica, vel specifica, concedo minorem: alietate modali maioris perfectionis intra idem genus, & speciem, nego minorem, & consequentiam: nam licet per augmentum intensiuum gratię non fit Deus in iustis alio modo, ac antea erat genericè, vel specificè, continetur enim nouus iste modus intra modum essendi vt obiectum cognitum, & amatum, nec alio modo specificè cum id quod additur, intra modum essendi ratione eiusdem gratię contineatur: est tamen alio modo ratione maioris perfectionis intra eundem modum specificè, quo Deus est in nobis ratione gratiæ iustificantis, & hoc sufficit ad nouam personarum missionem.

179 *Ad* 2. Ad secundam explico Magistrum, & distinguo antecedens: quando creatura rationalis presupponitur in culpa, concedo maiorem: quando non supponitur in peccato existens, nego antecedens, & distinguo consequens: per se consequentiam: per accidens, concedo consequentiam. Et concessa minori subsumpta, nego consequentiam. Vt enim docet D. Thom. loco vbi proximè solutione ad 2. *Reuocare aberrantem accidit missioni ex parte eius ad quem fit missio, qui est in culpa, missio enim determinat terminum ad quem, vt scilicet per missionem gratia conferatur, non autem ex ratione missionis determinatur terminus à quo, siue sit status culpæ, siue sit status naturalium tantum, vel etiam statum minoris gratiæ.*

180 *Secunda pars prob.* Secunda pars eiusdem corollarij probatur; vt enim docet D. Thom. in 1. sent. dist. 15. quæst. 5. art. 1. quæst. 3. & in hac quæst. art. 6. ad 3. *Ad beatos, est facta missio inuisibilis in ipso principio beatitudinis: postmodum ad eos fit missio inuisibilis, non secundum intensionem gratiæ, sed secundum quod aliqua mysteria eis reuelantur de nouo*. Ex quo sic arguitur: ad Angelos; & ad homines beatos fit noua missio personarum cum aliqua misteria eis reuelantur de nouo; sed tunc non augetur illorum gratia intensiuè, vt docet D. Thomas, alias augeretur lumen gloriæ, & visio beata in illis, & crescerent in præmio essentiali, quod dicendum non est: ergo noua missio fit ratione augumenti extensiui. Quia nempè vt docet D. Thomas loco allegato ex sententiarijs quæstiuncula 3. in corpore: *Secundum illas nouas reuelationes consurgunt ad Dei amorem non quidem vt magis ament, sed vt sub alia ratione eorum amor dirigatur in Deum*. Et vt magis explicat in solutione ad 1. *Quia quamuis non fiat ad eos missio secundum augmentum gratiæ intensiuè, fit tamen secundum quod quodamodo eorum gratia extensiuè ad plura augetur ex nouis reuelationibus*.

181 *Ratione prob. maior.* Et ex his probatur maior ratione: Deus namque incipit esse in beatis amatus nouo modo cum illis fiunt nouæ reuelationes; sed hoc sufficit ad nouam missionem personarum missionem, sicut sufficit vt absolutè mittantur personæ ad creaturam rationalem, quod Deus in illa esse incipiat vt cognitus, & amatus: ergo mittuntur de nouo personæ diuinæ ad beatos cum illis fiunt nouæ reuelationes. Maior probatur; nam per nouas reuelationes cognoscunt in Deo nouas rationes illum diligendi: ergo licet de nouo non diligant Deum magis intensiuè, ipsum tamen diligunt plus extensiuè, hoc est, sub pluribus rationibus diligendi; & consequenter incipit Deus esse in beatis vt cognitus; & amatus nouo modo. Sicut si Parenti Dominico reueletur de nouo aliquod beneficium suo Ordini conferendum, incipit diligere Deum sub illa ratione conferentis tale beneficium, & Deus incipit de nouo esse in illo vt dilectus sub illa ratione. Et hoc est eorum gratiam, & charitatem extensiuè augeri, nempè extendi ad Deum diligendum secundum diuersas diligendi rationes.

182 *Notatur D. Thom. doctrina.* Et, ni fallor, hac ratione inductus vt D. Thomas *loco vbi supra allegato*, vt probabilius censeret augmentum gratiæ intensiuum non esse sufficiens ad nouam personarum missionem. Cum tamen de augmento extensiuo gratiæ oppositum iudicauerit. Quia scilicet per augmentum intensiuum non amatur Deus sub noua amandi ratione, licet sub eadem intensius ametur; & consequenter non incipit esse nouo modo vt amatus, cum sub eadem ratione per charitatem minus intensam ametur. Per augmentum vero gratiæ extensiuum amatur sub noua ratione, & Deus incipit esse de nouo vt amatus. Ideoque, etsi de augmento intensiuo probabilius ibi censuerit, non esse ad nouam missionem sufficiens, de augmento extensiuo oppositum iudicauit.

183 *Obiter obiectio diluitur.* Nec ex hac doctrina sequitur, factam esse ad Christum nouam Spiritus Sancti missionem distinctam ab illa, qua missus fuit Spiritus Sanctus ad humanitatem Christi in primo suæ conceptionis instanti: nam Christus in primo suæ conceptionis instanti vidit omnes rationes diligendi Deum, & sub omnibus illum dilexit, hoc enim humanam eius dignitatem decebat. Vnde successu temporis nec intensiuum, nec extensiuum augmentum eius gratia, & charitas susceperunt. Et ideò ad humanitatem Christi non fuit noua missio facta.

184 *Tertia pars prob. 1.* Tertia pars corollarij probatur: cum enim aliquis confirmatur in bono, fit ad illum noua missio; sed confirmatio in bono non prouenit ex augmento gratiæ intensiuo, aut extensiuo: ergo stat noua missio personarum sine augmento gratiæ, aliquo ex prædictis modis; & consequenter, licet ad nouam missionem sufficiat augmentum gratiæ intensiuum, aut extensiuum, neutrum tamen necessarium est ad nouitatem missionis. Vtraque consequentia constat. Minor patet: stat enim aliquem in bono non confirmatum: excedere illum, qui à Deo confirmatur in bono in augmento gratiæ intensiuo, & extensiuo, & plures Sancti dum in hac vita degebant, & in bono confirmati non fuerunt, in augmento gratiæ excedebat alios existentes in gloria, qui in bono sunt confirmati; ergo confirmatio in bono non prouenit ex augmento in gratia intensiuo, aut extensiuo, sed ex alia gratiæ perfectione quam explicare nostrum in præsenti non est.

185 *Maior prob.* Maior autem probatur ex Diuo Thoma *in hac q. art. 6. ad 2.* illis verbis: *Sed tamen secundum illud augmentum gratiæ, præcipuè missio inuisibilis attenditur, quando aliquis proficit in aliquem nouum actum, vel nouum statum gratiæ*. Sed per confirmationem in bono proficit sic confirmatus in nouum statum gratiæ, non nisi viris eximiæ sanctitatis, concessum: ergo ratione confirmationis in bono factæ, non per extrinsecam prouidentiam, sed per intrinsecam gratiæ perfectionem, fit noua missio personarum. Secundo: nam secundum augmentum gratiæ intensiuum missio personarum attenditur, quia Deo vt obiecto amato perfectiori modo per tale augmentum vnimur, & Deo vt vltimo fini perfectiori modo adhæremus, sed confirmatus in bono ex vi doni confirmationis, Deo vt vltimo fini perfectiori modo vnimur, cum firmiter ei vniatur, & adhæreat immobiliter, quod magna perfectio est: ergo ratione illius mittuntur de nouo personæ ad eum, qui ex gratia Dei de nouo confirmatur in bono.

Secundo probatur: nam per diuinam gratiam vt fomitem extinguentem fit noua personarum missio, cum per illam firmior adhæsio ad Deum vt finem vltimum inducatur, frænando appetitum inferiorem, ne suis motibus contra rationem insurgens, illius ad Deum subordinationem impediat; sed extinctio fomitis non prouenit ex augmento gratiæ intensiuo, aut extensiuo, sed ex alia gratiæ perfectione, vt fusè ostendimus *tom. 3. in 3. p. tractatu 11. disp. 42.* ergo sine augmento gratiæ intensiuo, aut extensiuo, fieri potest noua personarum missio; & consequenter, quamuis, augmentum gratiæ aliquo ex prædictis modis ad nouam missionem personarum sufficiat: non tamen est necessarium. Ex quo infero, verba illa Archangeli ad Beatissimam Virginem: *Spiritus Sanctus superueniet in te*, posse accipi, non solum de aduentu Spirtus Sancti ad corpus Christi formandum, nec de nouo aduentu ratione solius augmenti gratiæ, sed etiam de nouo Spiritus Sancti aduentu ratione illius perfectionis, qua gratia fomitem ante ligatum, potest Christi conceptionem extinxi, vt docet Diuus Thomas *3. p. q. 7. art. 3.* Et hæc de ista disputatione applicanda litteræ Magistri vbi disputatio præcedens. 186 *Prob. 2.* *M. Sent.*

DISPVTATIO CENTESIMA.

An ex vi missionis constituantur diuinæ personæ realiter præsentes animæ præsentia physica distincta à præsentia per immensitatem?

§. I.

Quæ certa sunt præmittuntur.

SVppono primo: cum mittuntur diuinæ personę in mentem per missionem inuisibilem, non solum donari nobis dona gratię, quę à missione connotantur, sed etiam dari ipsas diuinas personas, prout à donis gratię distinctas. Ita omnes Scholastici cum Magistro *in 1. sententiarum dist. 14. & dist. 15.* Et Theologi cum D. Thoma *in hac q. art. 3. Et in 1. dist. 14. q. 2. art. 1.* contra quosdam, quos sine nomine referunt Magister, & D. Thomas, oppositum sentientes. Quorum sententiam D. Thomas *in hac q. art. 3. in 1. argumento* appellauit errorem. Cuius sententię censuræ consentit P. Suarez *lib. 12. de Trinit. c. 5. conc. 3.* vbi docet Theologos communiter ita sentire. Et Molina *in hac q. art. 3. conc. 3.* placitum illorum, qui negant personas diuinas per missionem donari, docet esse parum consentaneum fidei. Nu. 1. *Per missionem donantur ipsæ personæ.*

Et probatur testimonijs Scripturę. Primum est illud Pauli ad Corinthios 6. *Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo.* Ex quibus ita probatur: ea ratione dicitur de Spiritu Sancto esse in nobis, & à nobis haberi, qua nos dicimur esse templum illius; sed sumus templum Spiritus Sancti, vt à donis gratię distincti; templum enim non donis gratię creatis, sed soli Deo dicatur: vnde vt ait Suarez ex hoc testimonio probant Patres, Spiritus Sancti diuinitatem: ergo ex vi donorum gratię quę connotatur à missione personarum, ac proinde ex vi missionis, est in nobis Spiritus Sanctus, & à nobis habetur; & consequenter donatur Spiritus Sanctus, & non solum dona illius. Secundum est illud Pauli ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*: vbi distinguendo charitatem, quę est donum creatum à Spiritu Sancto dicitur charitatem esse in cordibus nostris diffusam per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: ergo non solum dantur nobis dona gratię, sed etiam Spiritus Sanctus, & alię personæ diuinę, prout à donis gratię distinctę. 2 *Prob. 1. ex Scriptura.*

Arriaga *Tractatu de Trinitate disp. 55. sectione 1. & 5.* cui censura in oppositam sententiam displicuit, & nescio, an sententia placuerit. Respondet his testimonijs, non ita efficaciter communem sententiam probari, vt opposita sententia debeat erronea censeri, imò addit esse quęstionem de nomine, & eum, qui assereret personas diuina mitti, quia nobis sua dona communicant, facilè hoc ipsum dicturum de donatione personę, ideo scilicet personam esse donatam, quia donantur eius dona. Nec obstat in Scriptura dici donari Spiritum Sanctum, & illius dona dari: hoc namque explicari potest, non vt duo distincta donentur, sed ita vt vnum explicatio alterius sit. Et addit *sect. 5. num. 16.* quod cum Pater Suarez modum, quo donationem personarum explicuit, vocet piam considerationem, non debuisset propter suam pietatem oppositam sententiam damnare. 3 *Resp. Arriaga.*

In cuius Authoris doctrina displicet primo ratio, qua redarguit 4

Displicet istius Authoris doctrina. guit Patrem Suarez, nimirum, quod cum modum, quo explicuit donationem personarum, scilicet, per realem præsentiam distinctam ab illa, qua per immensitatem sunt omnibus rebus præsentes, solum piam sententiam vocauerit, non debuit damnare vt erroneam sententiam illorum, qui negant personas diuinas dari. Quę reconuentio, & redargutio est meo videri ridicula. Et quidem, qui negaret processioni Filij rationem generationis conuenire, aut assereret processioni Spiritus Sancti competere, merito ab omnibus Theologis damnaretur, vt hęreticus; & tamen in explicando, cur vna ex his processionibus generatio sit, & non alia, & quomodo vni, & non alteri diffinitio generationis conueniat, non vtuntur rationibus euidentibus, sed solum congruentijs id probant, ita vt nullus possit asserere suam sententiam esse euidentem, sed ad summam esse probabilem: ergo ex eo quod Pater Suarez, modum quo explicuit personas diuinas dari, piam sententiam vocauerit, non ideò debuit abstinere à censura illorum, qui negant diuinas personas dari. Et ratio est: nam in his, quę ad fidem pertinent, supponuntur dogmata vt vera, & inuestigatur à Theologis modus quo facilius defendi possint. Et idcircò ex eo quod modus ab aliquo inuentus non sit euidens, sed probabilis, & pius, non ideò abstinere debet à censura illorum, qui veritates ad fidem pertinentes negarent.

5 *Solutio reijcitur primo.* Deinde contra solutionem arguitur primo: nam in Scriptura ponuntur vt duo donatio personę diuinæ, & communicatio donorum: ergo id ita explicare vt non sint duo, sed vnum est contra mentem Scripturæ. Secundo: nam verba Scripturæ debent in sensu proprio explicari, nisi ex illo aliquod absurdum sequatur: sed hæc propositio: *Spiritus Sanctus est datus*, in sensu proprio explicata, petit vt non solum dentur dono Spiritus Sancti, sed etiam quod Spiritus Sanctus detur vt à donis distinctus. Et aliàs ex eo quod sic explicetur, nullum sequitur absurdum: ergo debet sic explicari. Maior cum consequentia tenet, & minor pro secunda parte constat: non enim sequitur aliqua contradictio in Scriptura, nec aliqnid rationi naturali contrarium ex eo quod Spiritus Sanctus detur, & non solum eius dona. Pro prima probatur: dari namque Spiritum Sanctum, quia solum eius dona dantur, est per figuram rhetoricam accipere effectum pro causa: ergo est sensus metaphoricus; & cōsequēter proprius sensus illius propositionis petit, quod Spiritus Sanctus detur, prout à donis condistinctus.

6 *Tertio reijcitur.* Tertio: nam quod Spiritus Sanctus detur, & aliæ personæ ad nos veniant, attribuitur donis gratiæ in speciali; sed dari solum in sensu causali non est donis gratiæ speciale; in omni enim effectu datur Deus effectiuè, hoc enim nihil est aliud quam aliquid quod datur efficere: ergo quod nobis per dona gratiæ, aut secundum dona gratię dentur diuinę personæ, non potest in sensu solum causali explicari; quia nempè in nobis efficiunt ea quæ nobis donātur.

7 *Quarto.* Præterea, mitti ad nos personas diuinas, non potest explicari in sensu solum causali: ergo nobis personas diuinas dari, non potest explicari in hoc sensu, sed quia ipsæ personæ dantur prout à donis condistinctæ. Probatur antecedens: mitti ad nos personas diuinas explicatum in sensu causali, est illarum dona mitti, sicut dari in sensu causali est illorum dona dari; sed dona gratiæ non dicuntur ad nos mitti, sed effici in vi missionis; id enim quod mittitur, ad missionem præsupponitur, missione accepta terminatiuè, vt *disp.* 98. explicuimus, & omnes fateri tenentur, dona autem gratiæ non præsupponuntur ad missionem, sed per illam efficiuntur: ergo mitti ad nos personas diuinas, non potest in sensu causali explicari.

8 *Denique.* Denique: nam verba Scripturæ debent accipi iuxta intelligentiam Patrum; sed Patres verba allegata accipiunt de donatione personarum, prout distinguuntur à donis: ergo sic sunt accipienda. Maior cum consequentia tenet, minor autem probatur: nam Augustinus *lib.* 15. *de Trinitate cap.* 26. expresse docet, eundem Spiritum Sanctum datum esse Apostolis cum insuflauit illos: *Et sermone* 43. *de verbis Domini*, explicans verba illa Pauli: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, &c.* sic ait: *Si charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, à quo datur? Ab illo qui dedit dona hominibus. Quæ dona? Spiritum Sanctum, qui tale data donum, qualis est ipse, magna est misericordia eius, qui donum data æquale sibi, quia donum eius Spiritus Sanctus est.* Vbi, vt clarè constat, Augustinus charitatem, & Spiritum Sanctum distinguens vtrumque dari nobis affirmat, ex hoc Dei donantis misericordiam commendans, quod donum sibi æquale det nobis; si autem solum darentur dona creata, & non persona diuina vt à donis creatis distincta, falsò diceretur, donum Patri, & Filio æquale dari hominibus, cum Spiritus Sanctus datur. In eodem sensu testimonia adducta Scripturæ accipit Ambrosius *lib.* 1. *de Spiritu Sancto c.* 4. cuius verba refert Magister *sententiarum in* 1. *distin.* 14. §. 4. Leo Papa, & alij quos refert Suarez vbi supra *c.* 5.

9 *Euasio reijcitur 1.* Si fortè dicatur, Patres esse in eodem sensu accipiendos, in quo testimonia Scripturæ, nempè, vt non sint duo, quæ nobis donantur, sed vnum sit alterius explicatio. In contrarium obstat primo: verba ex Augustino relata non admittere istam explicationem, seu fugam, cum ex æqualitate illius, quod nobis datur cum Patre, & Filio donantibus, Dei amorem erga nos, & eximiam misericordiam commendet: ergo sentit dari nobis Spiritum Sanctum vt Deum, & prout à donis distinctum, qua ratione Patri, & Filio, donantibus est æqualis.

Secundo obstant verba illa Augustini libr. 15. de Trinitate cap. 18. in principio: *Dantur, & alia per Spiritum Sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt, nisi ergo tantum impertiatur, cuique Spiritus Sanctus vt eum Dei, & proximi faciat amatorem, à sinistra non transfertur ad dexteram, neque Spiritus propriè dicitur donum, nisi propter dilectionem*: sentit ergo Augustinus, secundum charitatem diffusam in cordibus nostris propriè dici Spiritum Sanctum donum, idest nobis datum; secundum alia autem munera, quæ esse possunt sine charitate, non propriè, sed impropriè nobis dici posse datum; sed dari nobis Spiritum Sanctum, quia charitas datur, non est propriè Spiritum Sanctum dari, sed impropriè, & in sensu metaphorico accipiendo effectum pro causa, in quo sensu etiam secundum alia munera à charitate distincta, & cum illa non connexa donantur: ergo cum docet charitatem diffundi, & dari Spiritum Sanctum duo dona distinguit, nec explicatio potest ita vt vnum alterius explicatio. 10 *Secundo.*

Denique: nam sensus Patrum accipiendus est ex communi explicatione Theologorum; sed Theologi communiter sic accipiunt verba Patrum explicantium testimonia Scripturæ, vt non solum nobis dentur dona creata, sed etiam ipsæ personæ donentur prout à donis condistinctæ: ergo nec Scripturæ testimonia, nec Patrum verba sunt in alio sensu accipienda. *Tertio.*

Quæ omnia confirmantur, & vrgentur: si namque prædicta explicatio Scripturæ asserentis, Spiritum Sanctum dari, & Sanctorum Patrum admittantur, sequitur posse defendi, Filium per Incarnationem non esse nobis donatum vt Deum, & prout à donis creatis distinctum sine præiudicio illorum verborum Ioannis: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret*; consequens absurdum est, nec Catholicus aliquis id audebit affirmare: ergo explicatio illa, qua prædictus Author testimonia Scripturæ, & Patrum conatur eludere, sustinenda non est. Probatur sequela: nam iuxta illam explicationem Filium dare nobis Spiritum Sanctum, saluatur sufficienter per hoc quod det nobis dona creata, quæ Spiritui Sancto appropriantur: ergo etiam saluari poterit, quod Pater nobis Filium, & quod Filium nobis dederit per hoc quod dederit nobis dona, quæ Filio appropriantur; & consequenter ex verbis relatis Ioannis non infertur adeò certè, Filium vt Deum esse nobis donatum, vt sine illorum præiudicio non possit aliquis negare Filium datum esse vt Deum, illa explicando de donatione Filij ratione donorum gratiæ, quæ ab illo nobis donantur. 11 *Confir.*

Licet autem veritas ista non possit euidenti ratione probari, duplex ratio, vel congruentia, vel explicatio à D. Thoma assignatur. Prima habetur in 1. *sententiarum distinct.* 14. *quæstione* 2. *articulo* 1. *in corpore*, quæ potest ad hanc formam reduci; cum enim dona gratiæ per Spiritum Sanctum recipimus, non solum dona gratiæ, sed etiam Spiritus Sanctus dicitur ad nos procedere prout à donis condistinctus: ergo non solum dantur dona creata, sed etiam Spiritus Sanctus prout distinguitur à donis. Consequentia tenet: antecedens autem probatur: nam in processione temporali Spiritus Sancti duplex consideratur respectus: vnus nempe aliud à quo procedit, & alius in illum ad quem procedit: sed vterque respectus ponitur in Spiritu Sancto vt distincto à donis creatis: ergo Spiritus Sanctus prout distinguitur à donis dicitur ad nos procedere. Maior cum consequentia tenet. Minor pro prima parte est certa; respectus enim quo vt procedens processione eterna ad suum principium refertur ipsi Spiritui Sancto conueuit, & per illum constituitur. Pro secunda parte probatur: nam Spiritus Sanctus dicitur ad nos referri, non ob sui mutationem, sed ob mutationem nostram, & quia nos ad ipsum referrimur, & aliter nos habemus; sed relatio, quia referimur cum dona gratia recipimus, non sistit in donis gratiæ receptis, ita vt illa solum habeamus, sed etiam transit ad Spiritum Sanctum, prout à donis gratiæ distinctum, quia aliter ipsum habemus, quam prius: ergo ipse Spiritus Sanctus vt à donis gratiæ distinctus ad nos prædicta relatione refertur; & consequenter non solum illius dona, sed etiam Spiritus Sanctus, quatenus à donis distinctus dicitur in nos temporaliter procedere. 12 *Prima ratio.*

Sed dices: sequi ex ista ratione dari Spiritum Sanctum secundum dona naturæ: nam relatio in eis fundata non sistit in donis, sed transit ad ipsum Deum. Respondet D. Thom. *quæstiuncula allegata artic.* 2. *ad* 2. non qualemcumque relationem creaturæ ad Deum sufficere, sed requiri relationem, qua creatura referatur ad Deum tamquam ac habitum: *Quia quod datur alicui*, inquit D. Thom. *habetur aliquomodo ab illo, persona autem diuina non potest haberi à nobis, nisi vel ad fructum perfectum, & sic habetur per donum gloriæ, aut secundum fructum imperfectum, & sic habetur per donum gratiæ gratum facientis.* Hæc Diuus Thomas ex quibus apertè colligitur, non qualemcumque relationem ad Spiritum Sanctum, & ad aliàs personas sufficere vt nobis donentur, sed requiri relationem ad illas vt habites. Et quia relatio in donis gratiæ gratum facientis fundata terminatur ad diuinas perso- 13 *Obijcies.*

personas vt habitas; sit consequens, quod ratione illorum nobis personæ donentur.

14 *Secunda ratio D. Thom.* Ex qua doctrina, & ex alia D. Thomæ *in hac quæstion. artic.* 3. *in corpore, & in solutione ad* 1. sumitur secunda ratio sub hac forma: id dicitur nobis donari; quod à nobis habetur; sed in vi donorum gratiæ gratum facientis, non solum ipsa dona habentur à nobis, sed etiam personæ diuinæ: ergo in vi missionis diuinarum personarum non solum dona gratiæ, sed etiam personæ diuinæ nobis donantur. Consequentia cum maiori tenet. Minor autem probatur à D. Thoma: nam id solum habere dicimur, quo libere possumus vti, vel frui; sed per donum gratiæ gratum facientis perficimur ad hoc quod liberè non solum ipso dono gratiæ vtamur, sed etiam vt fruamur ipsis diuinis personis: ergo in vi donorum gratiæ gratum facientis, non solum ipsa dona gratiæ habentur à nobis, sed etiam habemus ipsas diuinas personas, prout condistinctas à donis.

15 *Oppones.* Si opponas: sequitur ex hac doctrina, quod viri sancti possint dare alijs Spiritum Sanctum, consequens est falsum: ergo etiam doctrina tradita: falsitas consequentis constat ex Augustino *lib.* 15. *de Trinitate cap.* 26. illis verbis: *Non aliquis discipulorum dedit Spiritum Sanctum*, & addit, Christum accepisse Spiritum Sanctum vt hominem, effudisse vt Deum: *Nos autem*, inquit Augustinus, *accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro, effundere vero super alios non vtique possumus, sed vt hoc fiat Deum super eos à quo id efficitur, inuocamus*. Augustinum sequuntur Magister sententiarum *in* 1. *distinct.* 14. *§.* 5. *&* 6. D. Thomas ibi *quæst.* 3. *artic. vnico*, quibus omnes Theologi consentiunt. Sequela autem probatur: quod enim alicui datum est; suum est, quod autem suum est, potest alteri donare: ergo si Spiritus Sanctus datur viris Sanctis in vi gratiæ gratum facientis possunt Spiritum Sanctum dare.

16 *Resp.* Respondeo negando sequelam: cum enim personæ diuinæ donentur in vi gratiæ gratum facientis, & hæc à nulla creatura possit principaliter causari in probabiliori sententia, adhuc de potentia Dei absoluta; fit vt nec de potentia absoluta Dei possit aliqua creatura Spiritum Sanctum dare. Ad probationem sequelæ respondet D. Thomas 1. *ad Annibaldum distinct.* 14. *quæst. vnica artic.* 5. illis verbis: *Ad tertium, quod suum est quilibet dare potest dicendum, quod suum aliquando dicitur multipliciter, vel vt alicuius possessio, & sic verum est, vel vt eius perfectio, & sic non: secundo igitur modo, non primo dicitur Spiritus Sanctus alicuius esse*. Iuxta quam doctrinam respondetur distinguendo minorem quilibet potest dare, quod suum est quoad proprietatem, & vt possessum subiacens illius dominio, concedo minorem; quod suum est tanquam eius perfectio, qua potest vti, vel frui, nego minorem, & consequentiam; quia Spiritus Sanctus non dicitur à viris Sanctis haberi, quia illorum sit, vt ab illis possessus, nec vt subiacens illorum dominio, sed quia est illorum perfectio, non subiectiuè, illos, perficiens sed subiectiuè, quia nempè obiectiuè Spiritu Sancto, & alijs personis fruuntur. Et quidem dona gratiæ nobis dantur, & dicuntur esse nostra, & tamen non est in nostra potestate illa dare, quia non sunt nostra, vt libera nostra possessio subiacens nostro dominio quoad illorum distributionem, sed sunt, & dicuntur nostra, quia subiectiuè perficiunt, & quia illis vti possumus in ordine ad operandum.

17 *Non solò datur Spiritus Sanctus.* Suppono secundo: non solum dari nobis Spiritum Sanctum, sed etiam alias personas. Cuius contrarium docuere quidam, quos refert Bonauentura *in* 1. *distinctione* 17. asserentes in missione inuisibili, quæ fit per gratiam sanctificantem solum Spiritum Sanctum dari. Quæ sententia videtur attribui posse Magistro Sententiarum *in* 1 *dist.* 17. §. 2. vbi explicans quomodo Spiritus Sanctus detur, ait: *Quod ipse idem Spiritus Sanctus est amor, siue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximum, quæ charitas cum ita est in nobis vt nos faciat diligere Deum, ac proximum, tunc Spiritus Sanctus dicitur mitti; ac dari nobis*: cum autem hanc vnionem immediatam cum voluntate nostra, vel per modum principij quo diligendi, vel per modum actualis dilectionis, quam Spiritui Sancto attribuit, & per quam illius missionem explicat, non tribuat alijs personis, videtur sensisse, quod solus Spiritus Sanctus detur, vel saltim, quod sicut in missione visibili Verbi facta per Incarnationem, Filius aliqua ratione venit ad humanitatem, & illi donatus fuit, sub qua nec Pater diuinus venit, nec Spiritus Sanctus fuit missus, etsi omnes tres personæ ad humanitatem venerint. Ita etsi in missione inuisibili, quæ fit per infusionem gratiæ, & donorum, omnes diuinæ personæ veniant ad animam iusti, & omnes tres illi dentur, attamen Spiritus Sanctus datur, & venit ad nos aliqua speciali ratione, qua aliæ personæ, nec dantur, nec ad nos veniunt, scilicet per vnionem immediatam vt principium *quo* diligendi, vel vt actualis dilectio.

18 *Prob.* 1. Nostra tamen suppositio docetur ab omnibus Theologis. Et probatur ex illo Ioannis 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, quibus aduentus personarum ad animam iusti per gratiam, & charitatem, tribus personis sine vlla differentia attribuitur: sed idem est personas ad nos venire, ac personas nobis dari, etsi non omnes mittantur, quia missio supra aduentum superaddit processionem ab alio, quæ diuino Patri non conuenit: ergo in missione inuisibili, quæ fit per gratiam gratum facientem, non solum Spiritus Sanctus, sed etiam aliæ personæ animæ iusti donantur. Secundo: nam quod personæ diuinæ dentur nobis secundum dona gratiæ gratum facientis fundatur in illorum efficientia: & in eo quod per illa tendimus in Deum, vt in obiectum cognitum, & amatum, & illi vtimur tanquam obiecto fruibili: vel eo quod per gratiam, quia est perfecta amicitia, Deus fit nobis præsens realiter aliqua noua præsentia, distincta ab ea qua Deus per immensitatem est præsens; sed efficientia donorum gratiæ est communis omnibus diuinis personis, tendentia donorum gratiæ in Deum vt in obiectum, & vnio cum Deo vt cum obiecto fruibili, ad omnes terminatur personas, ratio etiam amicitiæ gratiæ iustificantis conueniens est cum Deo vt tribus personis communi: ergo ratione gratiæ, & donorum, non solum datur Spiritus Sanctus nobis, sed etiam aliæ diuinæ personæ.

Quod autem Spiritus Sanctus non detur aliquo modo, quo non dentur aliæ personæ, probatur primo: nam sententia illa, 19 *Non dari Spiritum Sanctum modo distincto ab alijs personis prob.* 1. quam ex Magistro Sententiarum retulimus asserens Spiritum Sanctum per modum charitatis se ipso nobis immediatè vniri, displicet communiter Theologis, nec benè audiuit apud illos, illamque tractatu de visione Dei reiecimus, probantes non posse Deum intellectui nostro vniri vt principium quo intelligendi. Et tractatu de scientia Christi probando non potuisse intellectum Christi creatum per intellectionem increatam intelligere, nec illius voluntatem creatam velle per increatam volitionem; sed solum prædicta sententia admissa defendi potest specialis modus, quo Spiritus Sanctus detur, vel ad donos mittantur: ergo non mittitur aliquo modo speciali, quo Filius ad nos non mittatur per missionem inuisibilem, nec datur modo aliquo speciali, quo non dentur tres personæ.

Secundo: nam dato quod possit Deus se ipso immediatè vniri cum voluntate creata, vel vt principium *quo* amandi, vel vt actualis dilectio, non posset talis vnio Spiritui Sancto attribui, & 20 *Secunda prob.* negari alijs personis, cum non conueniret illi ratione proprietatis personalis, sed ratione prædicati communis, scilicet voluntatis, & volitionis, quæ sunt prædicata absoluta, & tribus personis communia: ergo adhuc prædicta sententia admissa, non sequitur Spiritum Sanctum dari nobis in vi missionis inuisibilis aliquo modo speciali, quo aliæ personę non dentur, aut mitti aliquo modo speciali, quo Filius ad nos non mittatur.

Explicatur, & vrgetur; quia namque efficientia, & actio ad extra, conuenit Deo ratione omnipotentię, quę est communis 21 *Confir.* 1. tribus personis, infertur ab omnibus Theologis, non posse de potentia absoluta aliquid causari efficienter ab vna persona diuina, quod ab alijs non causetur; sed dato quod non repugnet Deo vniri cum voluntate creata vt principium *quo* amandi, vel vt actuali dilectio, hęc vnibilitas conueniret ratione prędicatorū tribus personis communium: ergo non posset vniri cum voluntate creata vna persona diuina vt principium *quo* diligendi, vel vt dilectio actualis, quin alię personę vnirentur; & consequenter, etiam si illa sententia admittatur, non potest in illa fundari quod Spiritus Sanctus detur per missionem inuisibilem aliquo modo speciali, quo alię personę non dentur. Maior cum consequentia tenet: minor autem probatur: nàm Deum posse vniri cum voluntate creata vt principium *quo* amandi conueniret ipsi ratione voluntatis diuinę, & posse vniri vt actualis dilectio conueniret Deo ratione prędicati amoris actualis; sed voluntas, & actualis amor sunt prędicata absoluta tribus personis communia, & in illis non multiplicata, sicut nec intellectus, nec omnipotentia realiter multiplicantur: ergo dato quod non repugnet Deo vniri cum voluntate creata vt principium *quo* amandi, vel vt dilectio actualis, hęc vnibilitas conueniret personis diuinis ratione prędicatorum tribus personis communium.

Confirmatur, & vrgetur secundo; nam etiam admisso, quod posset diuina volitio, quę communis est vniri, non vt commu- 22 *Vrgetur* 2. nis, sed vt propria Spiritus Sancti, & vt modificata per illius personalitatem, necessarium erat ad hoc, quod prędicto modo vniretur vnio personalis Spiritus Sancti cum natura creata, sicut de facto vnita fuit Sanctitas diuina, quę est tribus personis communis, non vt communis, sed quatenus propria Filij eum humanitate Christi; quia humanitas fuit vnita vnione personali cum Verbo; sed Spiritus Sanctus non vnitur de facto personaliter cum natura rationali, aliàs de facto incarnatus fuisset, quod est hęreticum: ergo etiam si admittantur possibilis vnio immediata Spiritus Sancti cum voluntate creata vt principium *quo* amandi, vel vt actualis dilectio, quę non fit tribus personis communis, non potest salua fide defendi, de facto sic fuisse vnitum; ac proinde asserendum non est, de facto Spiritum Sanctum donari per missionem inuisibilem, aliquo speciali modo; quo alię personę non dantur.

Nec obstat; quod sanctificatio rationalis creaturę specialiter 23 Spiri-

Spiritui Sancto attribuitur, hoc enim non ideo est quia datur aliquo speciali modo, sed quia opera amoris, qualis est sanctificatio, per appropriationem attribuuntur Spiritui Sancto, etsi à tribus personis procedant. Et quidem opus Incarnationis attribuitur Personæ Spiritus Sancti, vt constat ex illis verbis, quibus Archangelus Gabriel salutauit Beatissimam Virginem: *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi, &c.* quin ex hoc liceat colligere fuisse cum humanitate vnitum aliquo modo speciali, vel aliqua specialis efficientia incarnationis, quæ non conueniat alijs diuinis personis.

24 *Obijcies.* Sed dices: si Filius daretur propriè per missionem inuisibilem, sequeretur esse propriè donum dono accepto personaliter; consequens est falsum: ergo non datur Filius propriè per missionem inuisibilem. Falsitas consequentis constat ex doctrina D. Thomæ *supra quæst. 38. art. 2.* vbi docet: *Quod donum secundum quod personaliter sumitur in diuinis, est proprium nomen Spiritus Sancti*: ergo Filius non est propriè donum, sumpto dono personaliter. Sequela autem probatur: si namque propriè daretur, diceretur propriè datus; & consequenter, diceretur propriè donabilis, & aliàs est, & dicitur Patris per originem: ergo esset propriè donum prout in diuinis donum sumitur personaliter. Probatur consequentia ex alia doctrina Diuus Thomæ *quæstione allegata artic. 1. ad 1.* vbi supponens, donum debere esse aliquomodo dantis, & distinguentis triplicem modum huius, quod est donum esse alicuius, scilicet per identitatem, qua ratione Spiritus Sanctus dat se quia per identitatem est sui: & vt possessio, vel seruus, qua ratione requiritur, quod donum essentialiter distinguatur à donante, & sic donum Dei est aliquid creatum. Et per originem, qua ratione Filius est Patris, & Spiritus Sanctus vtriusque, ita concludit: *Inquantum ergo donum hoc modo dicitur esse dantis, sic distinguitur à dante personaliter, & est nomen personale*, sed Filius est, & dicitur Patris per originem, & aliàs est propriè datus, & propriè ab ipso donabilis: est ergo propriè donum, prout ly *donum* in diuinis sumitur personaliter.

25 *Resp.* Respondeo negando sequelam. Ad illius probationem, concessis maiori, & minori, nego consequentiam: nam donabilitas conuenit Filio ratione prædicatorum essentialium, quæ omnia propriè Filio conueniunt; & consequenter, propriè illi conuenit donabilitas. Vt autem esset donum propriè, prout in diuinis sumitur personaliter, necessarium erat vt ex vi suæ processionis formaliter esset donabilis, & quia hoc non conuenit Filio, benè verò Spiritui Sancto; sit vt Filius non sit donum prout in diuinis sumitur personaliter, benè verò Spiritus Sanctus. Sicut repræsentatio omnium, quæ à Deo cognoscuntur, quia conuenit Deo ratione prædicatorum essentialium, propriè conuenit Spiritui Sancto, cui propriè conueniunt prædicata essentialia, quin ex hoc colligatur esse propriè Verbum, Verbo accepto personaliter, quia id non habet formaliter ex vi suæ processionis, quamuis id per processionem habeat; Filius autem propriè est Verbum, quia ex vi suæ processionis formaliter conuenit illi esse repræsentatiuum.

26 *Solus Filius est imago.* Et Filius est imago Patris propriè, quia ex vi suæ processionis est similis Patri in natura, quod requiritur ad rationem imaginis. Spiritus autem Sanctus, etsi Patri, & Filio sit non minus similis in natura, quam Filius Patri; imago tamen non est; quia quamuis esse similem habeat per processionem, non tamen id habet per processionem formaliter. Ita similiter quamuis Filius sit propriè donabilis, & id habeat per processionem à Patre; quia tamen id non habet ex vi suæ processionis, eo quod non vt amor, nec vt impulsus per voluntatem procedit, sed per intellectum vt Verbum procedit, ideò non est donum prout donum in diuinis sumitur personaliter, quia donum sic sumptum requirit esse donabile, non materialiter per processionem, sed ex vi processionis formaliter.

27 *Probatio sequelæ nō vrget.* Nec probatio sequelæ ex doctrina D. Thomæ sumpta obstat contra istam doctrinam; cum enim ait: *In quantum donum dicitur dantis per originem esse nomen personale*, ly *in quantum* denotat id quod requiritur, non autem quod solum sufficit vt donum personaliter propriè dicatur. Vnde ex eo quod Filius sit Patris per originem, & aliàs à Patre detur, non sequitur esse donum propriè, dono sumpto personaliter; quia ad hoc vltra requirebatur, vt esse donabilem, conueniret Filio formaliter ex vi processionis. Quæ doctrina sumitur ex Diuo Thoma *loco vbi proxime art. 2. ad 1. argumentum*, quo intendebatur probare *donum* non esse nomen proprium Spiritus Sancti: *Donum enim dicitur ex eo quod datur; sed vt dicitur Isaiæ 9. Filius datus est nobis: ergo esse donum conuenit Filio, & Spiritui Sancto.* Cui argumento respondet Diuus Thomas: *Ad primum dicendum, quod sicut Filius, quia procedit per modum Verbi, quod de ratione sua habet, quod sit similitudo sui principij, dicitur propriè imago, licet etiam Spiritus Sanctus sit similis Patri: ita etiam Spiritus Sanctus, quia à Patre procedit vt amor, dicitur propriè donum, licet etiam Filius detur.* In quibus verbis doctrina à Nobis tradita expresse continetur, & sic est intelligenda, quod sicut, vt solus Filius sit imago Patris, non obstat quod Spiritus Sanctus sit similis Patri, quia similitudo non conuenit Spiritui Sancto ex vi suæ processionis formaliter, bene tamen Filio, & iste modus conueniendi similitudinis petitur ad rationem imaginis: ita quod Filius detur non obstat ad hoc, quod solus Spiritus Sanctus sit donum: nam Spiritui Sancto conuenit aptitudo vt donetur ex vi suæ processionis formaliter, quod ad rationem doni requiritur; Filius autem licet detur non habet, quod possit donari formaliter ex vi suæ processionis: ergo cum D. Thomas art. 1. in argumento allegato docet: *Donum dari personaliter in quantum est dantis per originem*, ly *in quantum* non importat totum, quod requiritur ad rationem doni personaliter accepti, sed aliquid requisitum; ac proinde licet Filius detur à Patre, & sit Patris per originem, non sequitur esse donum secundum quod donum personaliter sumitur in diuinis.

28 *Replic.* Sed dices: Filius propriè dicitur datus à Patre, sicut propriè dicitur missus ab illo: ergo propriè est dabilis à Patre datione dicente authoritatem in dante, sicut propriè est à Patre authoritatiuè missibilis; sed donum sumptum personaliter in diuinis consistit formaliter in aptitudine, vt detur ab habente authoritatem dandi: ergo Filius propriè est donum, sumpto dono personaliter. Vel vt hoc de Filio negetur, negandum est necessario quod nobis à Patre detur, & quod per missionem inuisibilem detur rationali creaturæ.

29 *Resp.* Respondeo concesso antecedenti, & prima consequentia, distinguendo minorem subsumptam: donum consistit formaliter in aptitudine, vt detur ab habente authoritatem, habita dicta aptitudine formaliter ex vi processionis ab illo: qui habet auctoritatem, concedo minorem: non habita ex vi processionis formaliter, sed per processionem identicè, & materialiter, nego minorem, & consequentiam; quia licet Filio conueniat aptitudo vt detur auctoritatiuè à Patre per suam processionem ab æterno, non tamen illi conuenit ex vi suæ processionis formaliter, & ideo non est donum prout personaliter sumitur in diuinis: quia donum sic sumptum consistit in habitudine vt detur, non solum conueniente rei donabili formaliter in esse rei, sed illi conueniente formaliter ex vi processionis, & in ratione termini illius.

30 *Instatur arg.* Vnde sicut ista consequentia non valet: *Spiritus Sanctus est formaliter Deus, & consequenter similis suo principio in natura similitudine habita per suam processionem: ergo est formaliter Filius*, eo quod nomen Filij significat terminum similem generanti in natura similitudine habita ex vi processionis formaliter: ita ista consequentia non tenet: *Filio competit formaliter aptitudo, vt detur habita per processionem: ergo est donum formaliter*; & ob eandem rationem, quia nempè donum, prout sumitur personaliter in diuinis non significat dictam aptitudinem, vt quomodocumque conuenientem, & per processionem habitam, sed vt habitam formaliter ex vi processionis, ita vt termino procedenti conueniat, non solum formaliter in esse rei, sed etiam in esse termini processionis.

31 *Doctrina est D.Th.* Quæ doctrina est expressa D. Thomas *in 1. sentent. dist. 18. quæst. 1. art. 2. ad 1.* Et ad Annibaldum *in eadem distinct. quæst. vnica art. 2. ad 2.* quod ita procedebat: *Aut Filius fuit donabilis ab æterno, aut non; si sic: ergo donum, quia donum ab aptitudine dandi dicitur; si non: ergo contra rationem suæ proprietatis fuit, quod daretur.* Cui argumento ita respondet: *Ad secundum dicendum, quod Filius ab æterno fuit habilis vt donaretur in tempore, tamen ista habilitas non importatur in ratione suæ processionis, sed importatur in ratione Spiritus Sancti.* Quibus verbis nostræ solutionis doctrina satis exprimitur. maneat ergo firmum per missionem inuisibilem dari non solum Spiritum Sanctum, sed etiam Patrem, & Filium, in quo nullum dissidium inter Theologos versatur.

32 *Punctus difficultatis aperitur.* Hoc ita præsupposito inquirimus, vtrum ex vi missionis, & ex vi termini à missione connotati, nempè gratiæ gratum facientis, ita diuinæ personæ dentur rationali creaturæ, vt constituantur illi physicè præsentes præsentia aliqua physica distincta ab illa, qua sunt præsentes omnibus rebus per suam immensitatem, ad modum quo persona Verbi ex vi vnionis hypostaticæ est præsens physicè humanitati, taliter quod si per impossibile Deus non esset immensus, & ratione immensitatis præsens physicè omnibus rebus, Verbum non posset humanitati vniri sine eo quod physicè esset humanitati præsens. An, licet non eodem modo, ex vi gratiæ sanctificantis taliter diuinæ personæ sint præsentes creaturæ rationali, & indistantes ab illa, quod si per impossibile Deus non esset immensus, & ratione immensitatis præsens omnibus rebus physicè, non posset gratiam infundere, quin præsens esse physicè rationali creaturæ, & indistans physicè ab illa?

§. II.

Relatis sententijs, vera eligitur, & probatur.

33 *Prima sententia.* QVæ in re duplex è regione opposita versatur sententia. Prima affirmans est, quam tenet Suarez *lib. 12. de Trinitate*

tate cap. 5. *num.* 2. *& sequentibus*, cui aliqui Recentiores suæ familiæ subscribunt. Illamque probabiliter defendit Granadus *tract.* 15. *de Trinitate disput.* 4. *num.* 5. Tenent etiam ex nostris Albelda *in hac* 1. *part. supra quæst.* 8. *disp.* 18. Patres Salmanticenses *tractat.* 6. *de Trinitate disput.* 19. *dub.* 5. pro eodem reputantes per missionem inuisibilem, non solum nobis communicari dona creata, sed etiam personas diuinas nobis dari prout à donis condistinctas, atque fieri in vi donorum gratiæ nobis realiter præsentes præsentia physica distincta ab ea, qua per immensitatem sunt præsentes omnibus rebus; cum tamen sint longè diuersa. Hæc namque realis præsentia ante P. Suarez in nullo, quem viderim inuenitur expressa, nec vbi illam adstruit aliquem Doctorem pro illa in particulari refert, illamque adstruere solum est sententia probabilis. Et Suarez piam appellat: fortè, quia pietate magis, quam ratione fuit ad illam defendendam inductus. Negare autem quod diuinæ personæ prout à donis creatis distinctæ dentur rationali creaturæ, error vocatur à D. Thoma, & à Theologis erroneum, aut parum fidei consentaneum censetur: ergo non est vnum confundendum cum alio, nec pro eodem vtrumque reputandum. In quo etiam alios Recentiores deceptos inuenio.

34 *Recentiorum deceptio apperitur.* Authores illos, qui hanc physicam præsentiam negant referentes pro sententia docente, non dari nobis personas diuinas, sed tantum dona creata. Et forsan ideò vnum cum alio confundunt; quia ad suadendam personarum donationem plura extant testimonia Scripturæ, Patrum dicta, & Angelici Præceptoris perspicuæ, & manifestæ doctrinæ. Cum tamen præsentia physica diuinarum personarum facta in vi donorum gratiæ, nec testimonijs Scripturæ probari possit, nec à Diuus Thomas insinuetur.

35 *Mag. S. Tho. cum moderatione, illis sentit.* Eandem sententiam tenet, & illustrat Reuerendissimus, & doctissimus Magister Sancto Thoma *in hac quæst. disp.* 17. *art.* 3. doctè, vt illi moris est, vnum ab alio distinguens, & donationem personarum tamquam certam supponens, inquirit modum quo datur, an per physicam, realem præsentiam personarum in anima iusti in vi donorum gratiæ gratum facientis. Et respondet, missionem inuisibilem personarum in animam factam ratione gratiæ petere necessario realem, & intimam præsentiam personarum in anima, præter præsentiam communem immensitatis; hæc enim manet, extincta gratia in homine peccatore, requirere tamen præsuppositiuè immensitatem, qua remota, non posset illa realis præsentia erga gratiam resultare.

36 *Secunda sententia.* Secunda sententia est negans, quæ videtur esse Antiquorum Thomistarum. Capreoli *in* 1. *distinct.* 14. *quæst.* 1. Ferrariensis 4. *Contra gentes cap.* 23. Caietani *in hac quæst. art.* 3. Magistri Bañez, & aliorum circa eundem articulum, missionem personarum, & illarum donationem explicantium per præsentiam obiectiuam; qua in anima iusti existunt vt obiectum cognitum, & amatum, nulla præsentia physica, & realis facta mentione: fortè, quia in quæstionem ista præsentia physica, & realis non venerat. Eandem sententiam tenent ex Patribus Societatis Molina *in hac quæstione circa art.* 3. Vazquez *disp.* 170. & frequentius Recentiores ex eadem familia.

37 *Ostenditur* 1. Quam pro conclusione statuens probo primo: nam D. Thomas *in hac quæst. art.* 3. *in* 1. *sententiarum distinct.* 14. *quæst.* 2. *art.* 1. & 2. & in alijs locis vbi agit de missione personarum, & de nouo modo existendi personarum in anima iusti, à missione connotato, & necessario ad illam requisito, illum semper explicuit per obiectiuam præsentiam, qua sunt in anima iusti vt obiectum cognitum, & amatum, nulla mentione facta præsentiæ physicæ, & realis distinctæ ab ea, quæ per immensitatem sunt omnibus rebus præsentes; sed vt personæ diuinæ sunt in creatura rationali vt obiectum cognitum, & amatum, præsentia physica, & realis necessaria non est; cum id quod est physicè absens, & distans possit cognosci, & amari, & consequenter esse aliquo à se distincto, vt obiectum cognitum, & amatum: ergo præsentia ista physica ad mentem D. Thomas non est, imò contra illius mentem defenditur. Si namque vt missio personarum subsisteret, præsentia ista foret necessaria, diminutè minus D. Thomas processisset in explicanda, & tuenda missione diuinarum personarum, talem præsentiam non explicans, & ad obiectiuam præsentiam non recurrens qua sunt in creatura rationali, vt obiectum cognitum, & amatum ab illa.

38 *Resp. Suarez.* Huic argumento respondet Pater Suarez *vbi supra num.* 14. Diuum Thomam loqui de obiecto cognito, & amato, non vtcumque, sed per modum amici intimè dilecti, qui non vtcumque dicitur esse in amante, sed tamquam bonum intimè præsens, & intra ipsum amatum existens vt eum peculiariter custodiat, & regat, & ab eo in corde suo adoretur. Quod explicat exemplo beatorum, qui ratione luminis gloriæ habent Deum suis mentibus præsentem in ratione obiecti visibilis intimè ipsis vnitum, vbi lumen gloriæ non præstat istam vnionem, sed est talis dispositio, quæ ex natura sua postulat illam præsentiam, etiam præcisa præsentia per immensitatem: cur ergo non poterit gratia, & charitas esse similis dispositio alio titulo, nempè amicitiæ.

Sed contra istam solutionem obstat primo. Ex hoc quod amicus intimè diligatur, non constitui præsentem physicè amico intimè diligenti, sed tantum affectiuè, & obiectiuè vt obiectum intimè dilectum: ergo ex eo quod D. Thomas docuerit, Deum per gratiam gratum facientem esse in creatura rationali; vt obiectum cognitum, & amatum, & amicum intimè dilectum, non sequitur physicam præsentiam Dei in creatura rationali ratione donorum gratiæ statuisse. 39 *Reijcitur* 1.

Secundo: nam loquitur D. Thomas de amore, & cognitione, quibus Deus cognoscitur, & amatur à nobis in via; sed cognitio, & amor viæ, non terminatur ad Deum vt obiectum physicè præsens amanti: ergo non loquitur de Deo cognito, & amato vt bono intimè præsenti amanti, & intra ipsum existente. Maior cum consequentia tenet. Minor loquendo de cognitione per fidem certissima est, de cognitione autem habita per donum, sapientiæ probabitur infra. Loquendo autem de amore probatur: amor enim, vel est actus desiderij, vel amor specialiter dictus, vel delectatio: primus est de bono absenti: secundus præscindit à præsentia, & absentia boni amati: delectatio autem viæ non est de bono habito in re, sed in spe, vel in iure, vt infra ex D. Thoma videbimus: ergo amor viæ non terminatur ad Deum vt bonum intimè præsens per realem præsentiam amati, nec vt intra ipsum physicè existens. 40 *Secundo.*

Nec exemplum luminis gloriæ, quo vtitur Suarez illi fauet, sed potius officit, & aduersatur: ideò namque lumen gloriæ vt dispositio se habet ad hoc, quod Deus se ipso vniatur cum intellectu beati vt species ipsum complens in ordine ad visionem beatificam, quia est intuitiuæ cognitionis Dei principium; cognitio autem intuitiua est cognitio obiecti vt physicè præsentis, & Deus non potest intuitiuè videri, nisi ipsa diuina essentia intellectui vniatur vt species, quæ sit visionis principium, sed gratia prout communicata in via, non est principium notitiæ intuitiuæ Dei, nec alterius actus, qui Dei physicam præsentiam requirat: ergo ex eo quod lumen gloriæ vt dispositio se habeat ad intimam vnionem cum intellectu beati, & ad physicam præsentiam, qua animæ beatorum est præsens, non sequitur gratiam iustificantem vt communicatam in via vt dispositionem ad realem Dei præsentiam se habere, sed potius oppositum. 41 *Exemplū non est ad rem.*

Secundo respondetur ab alijs, cum docet D. Thomas Deum ratione gratiæ esse in rationali creatura vt obiectum cognitum, & amatum, loqui de cognitione, & amore procedentibus ex perfectissima amicitia. Licet autem cognitio, & amor ex se, præsentiam realem in obiecto amato non inferant, prout tamen ex perfectissima amicitia procedunt, præsentiam realem important; eo quod amicitia exigit inter amicos, vnionem non solum affectiuam, & secundum conformitatem affectuum, sed etiam vnionem secundum præsentiam realem, & substantialem coniunctionem; & consequenter amicitia perfectissima, qualis est amicitia diuina vtramque obtinet vnionem. Ex quo vlterius fit, vt Deus quatenus cognitus, & amatus cognitione, & amore procedentibus ex amicitia perfectissima, non solum sit præsens animæ ipsum cognoscenti, & amanti præsentia obiectiua, & affectiua, sed etiam præsentia reali, & non solum sit vnitus, ipsum sic amanti vnione affectiua, sed etiam vnione reali. 42 *Aliorum solutio.*

Sed nec ista solutio satisfacit, & contra illam facit primo, id quod contra primam solutionem apposuimus: amor enim viæ, ex eo quod sit amicabilis, & ex perfecta amicitia procedat, non terminatur ad Deum, vt bonum præsens amanti præsentia physica, & reali: ergo ex eo quod Deus sit ratione gratiæ in rationali creatura vt obiectum cognitum, & amatum cognitione, & amore procedentibus ex perfectissima amicitia, non sequitur esse realiter præsentem, nec ex eo quod D. Thomas de Deo vt hoc modo cognito loquatur, sequitur realem præsentiam Dei in creatura rationali ex vi donorum gratiæ statuisse. Probatur antecedens: nam actus, quo Deum ex perfecta amicitia diligimus, vel est actus desiderij, vel amor specialiter sumptus, vel delectatio, aut fruitio; sed nullus istorum quamuis ex perfecta amicitia procedat terminatur ad Deum vt bonum præsens realiter amanti: ergo amor viæ, etiam vt ex perfectissima amicitia procedens, non terminatur ad Deum vt bonum præsens amanti præsentia physica, & reali. Minor pro prima, & secunda patet: nam desiderium est boni absentis, amor autem specialiter sumptus abstrahit à præsentia, & absentia, qua ratione sumpta ex doctrina D. Thomæ tractatu de beatitudine ostendimus, quo posse in actu voluntatis constitui essentiam nostræ beatitudinis formalis: ergo quamuis isti actus ex perfecta amicitia procedant, non terminantur ad Deum vt bonum præsens realiter amanti. 43 *Reijcitur* 1.

44 *Fruitio Dei in hac vita, non est Dei, vt habiti in re.* Quod autem, nec delectatio, aut fruitio, qua viatores Deo fruuntur ad ipsum vt præsentem realiter terminetur. Probo ex doctrina Diui Thomæ 1. 2. *quæst.* 11. *artic.* 4. vbi inquit: *Vtrum fruitio sit solum finis habiti?* Et ad probandum ita esse dicendum, arguit ex Augustino *libro decimo de Trinitate cap.* 11. vbi ait: *Quod fruitio est cum gaudio vti, non adhuc spei, sed iam rei*: *sed*

sed quandiu res non habetur, non est gaudium rei, sed spei: ergo fruitio, non est nisi finis habiti. Et resoluens in corpore articuli, fruitionem perfectam, esse vltimi finis iam habiti in re: fruitionem autem imperfectam, esse finis vltimi, non habiti in re, sed in intentione tantum, respondet: *Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de fruitione perfecta.* Sentit ergo D. Thomas fruitionem, quæ est actus voluntatis erga finem vltimum, semper esse finis habiti; cum hæc tamen differentia, quod fruitio perfecta est vltimus finis vt iam habiti in re: fruitio autem imperfecta est vltimi finis, non vt habiti in re, sed tantum in intentione; sed fruitio, qua in hac vita fruimur Deo, non est fruitio perfecta, sed imperfecta, vt enim docet D. Thomas, vbi proximè in 3. argumento: *Frui est capere fructum.* Et vt docet idem Diuus Thomas in 1. distinct. 14. quæst. 2. art. 2 in solutione ad 2. *Persona diuina non potest haberi à nobis, nisi vel ad fructum perfectum, & sic habetur per donum gloriæ, vel ad fructum imperfectum, sic habetur per donum gratiæ gratum facientis:* ergo iuxta Diuum Thomam delectatio, qua viatores delectantur de Deo, quæ idem est quod fruitio, qua in hac vita Deo fruuntur, non est Dei vt fini habiti in re, sed tantum in intentione, & consequenter non terminatur ad Deum vt bonum præsens realitèr amanti.

45 *Secundo reijcitur.* Secundo reijcitur principalitèr secunda solutio: vt enim docet D. Thomas 1. 2. quæst. 28. art. 1. in corpore: *Duplex est vnio amantis ad amatum: vna quidem secundum rem, putà cum amatum præsentialitèr adest amanti: alia vero secundum affectum.* Et posteà subiungit: *Primam ergo vnionem amor facit effectiuè, quia mouet ad desiderandum, & quærendum præsentiam amati, quasi sibi conuenientis, & ad se pertinentis; secundam autem vnionem facit formaliter, quia ipse amor est talis vnio, vel nexus, &c.* Vbi D. Thomas loquitur de amore amicabili, & ex perfecta amicitia procedente: ergo ex vi amoris amicabilis non habetur realis amici præsentia, etsi ad illam moueat desiderando, & quærendo vt sibi conuenientem, & ad se pertinentem; & consequenter ex eo quod D. Thomas, cum docet, Deum in creatura rationali existere nouo modo ratione donorum gratiæ, quia ratione illorum est in creatura rationali vt obiectum cognitum, & amatum, loquatur de cognitione, & amore procedentibus ex perfecta amicitia, non sequitur physicam Dei præsentiam distinctam ab immensitate in vi donorum gratiæ statuisse.

46 *Confirm.* Quod amplius vrgetur: quod enim ab amore amicabili, non formaliter, sed tantum effectiuè præstatur, debet ab alio, vt à forma, & ratione formali præstari; sed amor amicabilis quantumcumque sit perfectus, tantum effectiuè potest realem Dei præsentiam præstare, vt constat ex doctrina D. Thomæ: ergo vt Deus sit realiter nobis præsens præsentia ab immensitate distincta, debet aliquid ab amore amicabili distinctum assignari, per quod vt à forma talis præsentia præstetur, vel in quo vt ratione formali tendendi fundetur; sed talis forma in homine viatore non datur, supra quam realis Dei præsentia distincta ab immensitate fundetur: ergo hæc præsentia realis statuenda non est.

47 *Resp.* Respondebis negando minorem; sicut enim lumen gloriæ vt dispositio, vel fundamentum se habet ad hoc, quod Deus per modum speciei vniatur cum intellectu beatorum, & illis sit præsens realiter præsentia reali obiectiua distincta ab immensitate: ita gratia habitualis dispositiuè concurrit ad hoc, quod Deus sit realiter præsens animæ præsentia reali distincta ab immensitate, & in mutatione facta per gratiam in anima hæc præsentia realis fundatur.

48 *Sed contra, & prob. conclusio.* Sed contra, & probatur secundo nostra sententia, vt enim supra arguebamus, ideo lumen gloriæ vt dispositio se habet ad vnionem realem diuinæ essentiæ cum intellectu beati, quia est principium notitiæ intuitiuæ Dei, quæ petit ad Deum vt præsentem realiter terminari, nec aliter potest elici, nisi vnita essentia diuina vt specie; sed in gratia iustificante prout communicatur in via nullum est prædicatum exigens Deum vt præsentem realiter animæ ergo non potest vt dispositio se habere ad vnionem Dei vt præsentis realiter animæ, nec realem Dei præsentiam fundare. Consequentia cum maiori tenet. Minor autem probatur. gratia namque, prout communicata in via solum est radix cognoscendi Deum obscurè actu spei, & amoris amicabilis, & aliorum actuum virtutum per se infusarum; sed prout radici istorum actuum non debetur illi Deus vt realiter præsens præsentia ab immensitate distincta: ergo in illa prout communicata viatori nullum est prædicatum exigens istam præsentiam. Probatur minor: præsentia enim, quæ actibus non debetur, non potest radici illorum deberi; sed nulli ex prædictis actibus est debita præsentia Dei ab immensitate distincta; non enim debetur cognitioni obscuræ Dei, nec illius amoris amicabili, vt manet probatum, de alijs autem certum est, quod non debeatur: ergo gratiæ vt illorum radici, non est debita talis præsentia.

49 *Resp.* Respondebis, quod licet realis præsentia, non debeatur gratiæ iustificantis, vt communicatæ in via ex prædicato radicis cognoscendi Deum obscurè, ipsumque diligendi, debetur tamen ratione alterius prædicati ipsi conuenientis, etiam vt communicatæ in via; quia nempè est perfecta amicitia cum Deo; cum enim amicitia perfecta petat vnionem inter amicos, non solum affectiuam, sed etiam secundum realem præsentiam, & Deus ratione gratiæ diligat amicabiliter hominem, fit consequens, quod sibi complaceat in eo quod homo sit illi præsens, & se esse homini præsentem desideret, & cum aliàs illius voluntas sit efficax, fit vt ratione gratiæ se homini sibi grato realiter præsentem constituat: ita vt si per impossibile, non esset præsens per immensitatem homini in gratia existenti, eo ipso quod diligeret amicabiliter hominem, se intra ipsum constitueret existentem, & præsentem realiter redderet. Hæc solutio colligitur ex doctrina Patris Suarez *vbi supra cap. 5.* quam ex ipso alij Recentiores mutuarunt.

Sed contra illam facit primo: vt enim ex dictis constat, etsi amicitia petat vnionem inter amicos secundum præsentiam realem, ipsa tamen talem præsentiam non fundat: ergo quamuis gratia iustificans, vt communicata in via, sit perfecta amicitia creaturæ rationalis cum Deo, & præstet ius ad præsentiam realem Dei, ipsa tamen ratione sui, non fundat istam præsentiam; sed omnis præsentia Dei debet supra aliquam creaturæ mutationem fundari; & consequenter, supra aliquam formam intrinsecam ipsi creaturæ: ergo vt Deus sit realiter præsens homini in gratia existenti, aliquid à gratia distinctum est in illo constituendum, supra quod ista præsentia fundetur; sed in homine viatore hoc fundamentum distinctum à gratia iustificante non datur: ergo nec realis præsentia Dei ab immensitate distincta. 50 *Sed contra 1.*

Facit secundo ex iam dictis: si namque ratione gratiæ ex conceptu amicitiæ cum Deo, Deus esset realiter præsens homini in gratia existenti, prout communicata in via, frueretur homo viator Deo, non solum vt habito in spe, sed etiam vt habito in re; sed ex Diuus Thomas iam vidimus, quod fruitio Dei prout in via, non est Dei vt habiti in re, sed tantum vt habiti in intentione: ergo ratione gratiæ, vt communicatæ in via, ex ratione, & conceptu amicitiæ, non est Deus præsens homini in gratia existenti præsentia reali ab immensitate distincta. 51 *Secundo.*

Tertio: nam hæc realis præsentia Dei, vel est Dei, vt principij efficientis, vel Dei vt obiecti, & finis rationalis creaturæ; neutrum horum dici potest: ergo admittenda, non est vt gratiæ viatoris debita ex conceptu amicitiæ. Consequentia est bona. Maior videtur certa: nam præter vnionem humanitatis, cum Verbo, quæ ad ipsum terminatur vt humanitatem supponitans, non potest dari, nec cogitari alius modus vnionis creaturæ cum Deo, supra quam præsentia Dei ad illam fundetur, nisi vel vt cum principio efficiente, vel vt cum obiecto, & fine, vt docet D. Thomas *in 1. dist. 14. q. 2. art. 2. ad Annibaldum in eadem dist. quæst vnica art. 3. & in 1. sentent. dist. 37. quæst. 1. art 2.* ergo si ratione gratiæ ex conceptu amicitiæ est Deus realiter præsens homini in gratia existenti, debet esse præsens realiter, vel vt principium efficiens, vel vt obiectum, & finis. Minor pro prima parte constat: nam præsentia Dei in rebus vt principium effectiuum fundata in vnione cum Deo, vt cum principio efficienti, est præsentia immensitatis omnibus communis; sed præsentia Dei ad hominem ratione gratiæ, & donorum, est præsentia specialis distincta à præsentia, Deo ratione immensitatis conueniente: ergo non est Dei, vt principij efficientis. Pro secunda parte probatur: nam præsentia Dei vt obiecti non potest deberi gratiæ, nisi ex conceptu radicis actuum, quibus Deo vnimur; sed vt arguebamus supra, gratiæ ex conceptu radicis actuum, quos radicat in via, non debetur Deus vt obiectum physicè, & realiter præsens, eo quod nulli ex actibus ab illa radicatis in via talis præsentia debetur; & consequenter, nec gratiæ illos radicanti debetur ex conceptu radicis: ergo præsentia physica, & realis Dei, vt obiecti, & finis, non potest gratiæ prout in via deberi ex prædicato amicitiæ. 52 *Tertio.*

Denique tradita solutio reijcitur: nam ratio amicitiæ, cum Deo gratiæ iustificanti conueniens, consistit in eo quod sit radix amandi Deum, & terminus amoris diuini, constituens hominem obiectum diuinæ dilectionis amicabilis, & potentem radicaliter ipsum amicabiliter diligere; sed præsentia realis Dei ad hominem in gratia existentem, non debetur gratiæ ex conceptu constituentis hominem radicaliter potentem ad Deum diligendum, nec ex conceptu constituentis hominem obiectum congruum diuinæ dilectionis amicabilis: ergo non debetur gratiæ ex conceptu amicitiæ. Consequentia tenet. Maior est certa, nec aliter explicari potest ratio amicitiæ, gratiæ iustificanti conueniens. Minor pro prima parte constat ex dictis. 53 *Denique reijcitur.*

Pro secunda autem probatur primo: nam gratia ex illo conceptu solum habet constituere hominem dignum vt ex complacentia in gratia Deus illi velit suam realem præsentiam; sed hoc non est talem præsentiam fundare ratione sui, sed præstare ius ad illam; ergo vt Deus sit præsens realiter homini in gratia existenti, 54 *Minor pro secunda parte prob. 1.*

existenti, requiritur alia forma, in qua Dei præsentia fundatur, non enim potest talis præsentia consurgere, sine forma illam fundante; sed hæc forma à gratia distincta in homine viatore non datur: ergo nec realis præsentia Dei ab immensitate distincta, vel à præsentia, quæ Deo conuenit ex ratione immensitatis.

55 *Secundo.* Secundo probatur: nam gratia, vt obiectum dilectionis Dei amicabilis, etsi hominem dignum tali dilectione constituat, non tamen Deum necessitat ad huiusmodi dilectionem. Vnde potest Deus de suæ potentia absoluta homini in gratia existenti, & vsque ad finem vitæ in illa perseueranti, gloriam in perpetuum negare, imò etiam in inferno illum detrudere, vt cum frequenti Theologorum sententia docuimus *tomo 3 in 3. part. disp. 52. §. 7.* ergo licet constituat hominem dignum vt ex complacentia in illo, quatenus grato velit illi suam præsentiam, non tamen necessitat Deum ad suam realem præsentiam volendam homini in gratia existenti; & consequenter ratione solius gratiæ non consurgit talis præsentia, sed aliquid est addendum à gratia habituali distinctum, vt de facto talis præsentia consurgat: cumque hoc superadditum à gratia iustificante distinctum in homine viatore non detur, non est in illo dicta præsentia admittenda.

56 *Tertio.* Tertio: nam homo ratione gratiæ habet ius ad æternam beatitudinem, & reddit hominem dignum, vt Deus ex complacentia in illo ratione gratiæ ei beatitudinem velit; & tamen ex hoc non sequitur, quod de facto illi conferat beatitudinem: ergo ex eo quod hominem constituat vt ex complacentia in gratia illi velit suam præsentiam, non sequitur, quod illam de facto velit; & consequenter, non sequitur de facto ratione gratiæ homini præsentem constitui.

57 *Confirm.* Confirmatur, & vrgetur: nam amicitia perfecta non solum petit vnionem inter amicos secundum præsentiam physicam, sed etiam petit facialem amicorum præsentiam, hoc est se mutuo videre, imò hæc secunda est, quam principaliter amici desiderant, & tamen ex eo quod Deus ratione gratiæ hominem viatorem amicabiliter diligat, & illius voluntas sit efficax, non sequitur, quod homini in via existenti se de facto videndum, & intuendum exhibeat, & quod de facto illi, sui visionem communicet: ergo ex eo quod perfecta amicitia petat physicam amicorum præsentiam, & Deum hominem in gratia existentem amicabiliter diligat, & Dei voluntas sit efficax, non sequitur, quod homini in gratia existenti, velit de facto efficaciter suam præsentiam physicam, nec quod de facto illi se physicè præsentem constituat.

58 *Omnium ratio assignatur.* Et ratio omnium est: nam licet voluntas Dei efficacissima sit, & ideò omne à Deo efficaciter volitum, infallibiliter fiat, hoc tamen debet esse iuxta illius beneplacitum, & in tempore à diuina voluntate præscripto. Vnde sicut ob hanc causam, ex eo quod hominem in gratiam existentem amicabiliter diligat, & eius voluntas sit efficax, non sequitur, quod illi de facto sui notitiam intuitiuam communicet, sed solum in tempore à diuina voluntate præscripto: ita ob eandem rationem non sequitur, quod homini in gratia existenti se realiter præsentem constituat quandiu est in statu viæ; quia licet voluntas Dei sit efficax, non tamen vult efficaciter præsentiam realem Dei à præsentia immensitatis distinctam homini in statu viatoris communicare. Quod autem istam præsentiam homini pro statu viæ efficaciter non velit, colligitur ex iam dictis; quia nempe gratia ratione sui illam præsentiam non fundat, nec potest realis Dei præsentia sine reali fundamento consurgere, & tale fundamentum, à gratia habitualiter distinctum, in homine viatore non datur.

59 *Aliquorum euasio.* Nec vis istius argumenti eneruatur asserendo, vt videtur ab aliquibus insinuari, præsentiam realem Dei in homine viatore ratione gratiæ statutam, non esse præsentiam ab immensitate distinctam, sed eandem nouo titulo debitam, sicut præsentia Verbi ad humanitatem est eadem præsentia, quæ Deo conuenit ratione immensitatis; ita debita humanitati ex vi vnionis, vt si per impossibile Deus ratione immensitatis non esset præsens omnibus rebus: non posset Verbum vniri humanitati hypostaticè quin fieret illi præsens: ita gratia habitualis taliter non vnit Deo, vt si per impossibile Deus non esset immensus, non posset gratiam iustificantem infundere, quin præsens fieret realiter homini existenti in gratia. Vnde præsentia, quæ Deo conuenit ratione immensitatis, fit nouo titulo debita ratione iustificantis gratiæ homini existenti in illa.

60 *Excluditur ex iis dictis.* Non inquam hac solutione vis argumenti facti euacuatur, vt enim præsentia realis Dei ad hominem existentem in gratia, siue distincta sit, siue non à præsentia immensitatis, nouo titulo ratione gratiæ debeatur, oportet vt in gratia iustificante assignetur aliquod prædicatum ratione, cuius exigat illam præsentiam; sed tale prædicatum, non potest in gratia assignari, vt probauimus: ergo realis Dei præsentia non potest nouo titulo ratione gratiæ deberi.

61 *Confir.* Confirmatur, & vrgetur: inde namque in vnione humanitatis cum Verbo probatur debitum realis præsentiæ Verbi ad humanitatem, & quod si Verbum immensum non esset, & omnibus præsens realiter ratione suæ immensitatis, fieret præsens humanitati ratione vnionis cum illa; quia humanitas vnita fuit Verbo vt supposito terminanti humanitatem, & cum illam vnum per se constituenti, quod à Verbo physicè ab humanitate distante, neutiquam posset præstari; sed vnio hominis cum Deo ratione gratiæ habitualis, non est cum ipso sub aliquo munere, quod distans exercere non posset, si Deus non esset immensus: ergo nullum est fundamentum ad probandum, ita realem Dei præsentiam ratione gratiæ deberi, vt si Deus non esset immensus, fieret realiter præsens homini existenti in gratia ratione gratiæ habitualis. Maior cum consequentia tenet: minor autem probatur: nam sub duplici ratione per gratiam vnimur Deo, nempè vt principio gratiæ effectiuo, & vt obiecto cognoscibili, & amabili; sed si Deus non esset immensus, posset gratiam iustificantem infundere, distans realitèr ab hominem illam recipiente, si semel admittatur, quod posset alias entitates efficere cum distantia reali ab illis; posset etiam ab homine grato cognosci, & diligi amicabiliter, quamuis realitèr ab illo distaret: ergo gratia non vnit creaturam rationalem cum Deo sub aliqua ratione, vel munere, quod non posset distans realiter ab illa exercere, si per impossibile non esset immensus.

Dices, gratiam iustificantem vnire hominem cum Deo, non solum vt principio efficiente, & vt obiecto cognito, & amato ab homine, sed etiam cum Deo vt hominem amicabiliter diligente, licet autem munera principij efficientis, & obiecti cogniti, & amati posset Deus exercere, distans realitèr ab homine, casu quo immensus non esset, non tamen posset hominem diligere amicabilitèr, quin fieret illi præsens, ob rationem supra assignatam, quia nempè amor amicabilis petit amicorum præsentiam, & cum amor Dei sit efficax, necessario illam inferret. 62 *Resp.*

Sed præterquamquod huius solutionis doctrina à D. Thoma recedit; quia vt multoties supra vidimus, totam rationem cur per gratiam iustificantem dentur, & mittantur personæ ad creaturam rationalem, reducit ad vnionem, quæ fit per gratiam cum Deo vt obiecto cognito, & amato. Præter hoc inquam, reijcitur ex iam dictis, primo: nam gratia iustificans non necessitat Deum ad amorem amicabilem, etsi hominem dignum tali dilectione constituat: ergo quamuis dilectio Dei amicabilis sit ita connexa cum præsentia reali Dei, vt in omni casu illam inferat, non tamen inde probatur realem Dei præsentiam, ita esse cum gratia habituali connexam, & ita gratiæ esse debitam, vt ab illa in omni casu inferatur, nec possit Deus gratiam habitualem infundere, quin ratione gratiæ, homini in illa existenti præsens realiter constituantur, quamuis supponantur Deum immensum non esse, nec ratione immensitatis præsentem omnibus rebus. 63 *Sed contra I.*

Secundo: nam etsi gratiæ habituali essentialitèr conueniat constituere hominem dignum dilectionis Dei amicabilis, & ab illo diligibilem, non tamen est gratiæ essentiale constituere hominem actum dilectum à Deo, & actu terminantem dilectionem Dei amicabilem: ergo quamuis Deus vt actu amicabilitèr diligens; necessario inferat realem sui præsentiam cum homine sic dilecto, non sequitur esse gratiæ essentiale vnire hominem cum Deo sub aliqua ratione, vel munere, quod exercere non possit distans realitèr ab homine. 64 *Secundo.*

Præterea: nam falsum est non posse Deum hominem diligere amicabiliter, quin fiat illi præsens realitèr: ergo etiam si concedamus esse essentiale gratiæ iustificanti vnire hominem cum Deo vt illum actu diligente amicabilitèr, non sequitur esse illi essentiale vnire hominem cum Deo sub aliqua ratione, vel munere, quod non possit exercere distans ab homine realitèr. 65 *Tertio.*

Consequentia tenet, antecedens autem probatur ex iam dictis; amor enim Dei non potest realem præsentiam fundare ratione sui: ergo vt esset illi essentiale realem Dei præsentiam inferre, oportebat vt esset illi essentiale causare aliquem effectum, vel formam ratione sui dictam præsentiam fundantem; sed hoc non est essentiale amori amicabili Dei: nam Deus de facto hominem existentem in gratia diligit amicabilitèr, & tamen in illo vt in via existente non causat aliquam formam à gratia iustificante distinctam, istam præsentiam fundantem, gratia autem habitualis non causatur ab amore Dei amicabili, sed ad illum præsupponitur: ergo non est illi essentiale prædictam formam causare. 66 *Anteced. prob. 1.*

Secundo: nam inde solum probatur ab Authoribus contrarijs, non posse Deum diligere amicabilitèr hominem, quin fiat illi præsens realitèr, quia amicitia perfecta petit vnionem inter amicos secundum realem præsentiam, & dilectio Dei est efficax; sed ratio hæc est inefficax: ergo falsum est non posse Deum diligere amicabiliter hominem, quin fiat illi præsens realitèr. Probatur minor: vt enim supra arguebamus, amicitia non solum petit vnionem inter amicos secundum præsentiam physicam, sed etiam petit vnionem inter amicos secundum præsentiam facialem, & intuitiuam, id est, quod ad inuicem amici videantur; & tamen ex hoc, & ex eo quod amor Dei sit efficax, non infertur 67 *Secund. prob.*

fertur

fertur non posse Deum diligere amicabiliter hominem, quin se præbeat ab ipso videndum, & quin illi visionem, & notitiam sui intuitiuam comunicet: ergo ex eo quod amicitia petat vnionem inter amicos, & amor diuinus sit efficax, non probatur efficaciter, quod non possit Deus diligere amicabiliter hominem; quin se homini dilecto realiter præsentem constituat.

68 *Secundo solutio argum. principalis.* Secundo respondebis argumento principali, gratiam iustificantem: prout communicatam in via, non solum radicare cognitionem Dei per fidem, sed etiam cognitionem exprimentalem Dei, quæ est actus doni sapientiæ. Vnde media gratia habituali, vt communicata in via vnimur cum Deo, vt obiecto cognoscibili experimentaliter. Vt quia obiectum non præsens realiter, non potest subesse cognitioni experimentali, fit consequens, vt ratione gratia vt communicatæ in via vniamur cum Deo vt realiter nobis præsenti, quæ præsentia distincta est à præsentia Immensitatis, illam tamen necessario supponit, quia namque Deus infundendo gratiam contactu virtuali nobis per immensitatem, sit præsens, constituitur ratione gratiæ experimentaliter cognoscibilis; sicut quia anima rationabilis per informationem vnitur materiæ redditur nobis cognoscibilis experimentali cognitione. Ex qua doctrina potest etiam occurritur alijs, quæ contra priorem solutionem obiecimus; iam enim assignatur aliquod prædicatum in gratia vt communicata in via, realem Dei præsentiam exposcens, nempè esse radicem cognitionis experimentalis Dei, & vnire nos cum ipso, vt experimentaliter cognoscibili. Sicut enim lumen gloriæ est dispositio exigens realem præsentiam, quia per illud Deo vnimur vt cognoscibili cognitione intuitiua, quæ petit ad Deum vt realiter præsentem terminari: ita gratia habitualis vt communicata in via est dispositio ad præsentiam realem Dei, & realis Dei præsentia super illam fundatur, quia vnit nos cum ipso, vt cognoscibili experimentali cognitione, quæ petit terminari ad Deum vt realiter nobis præsentem. Ita Magister Sancto Thoma, *vbi supra numero 4. & sequentibus.*

69 *Impugnatur primo.* Cæterum, quamuis solutio ista profunditate solita à viro sapientissimo excogitata sit, & alijs meo iudicio preferenda, si sententia, quam impugnamus sit defensanda. Contra illam facit primo: nam personæ diuinæ mittuntur, & dantur nobis ratione gratiæ iustificantis, prout vnit nos Deo vt obiecto cognito per fidem, & amato per charitatem; sed gratia vt sic nos vniens Deo non exigit illius realem præsentiam: ergo sine hac præsentia saluatur personarum missio, & datio; & consequenter recursus ad cognitionem experimentalem necessarius non est. Consequentia tenet, minor videtur certa: nam iuxta doctrinam solutionis gratia, solum petit præsentiam Dei realem in anima secundum quod vnit illam Deo vt experimentaliter cognoscibili; sed cognitio fidei non est experimentalis, hæc namque iuxta istius Magistri doctrinam est actus doni sapientię: ergo gratia vt vniens Deo vt per fidem cognoscibili, & amabilis per charitatem, actu regulata per fidem non petit præsentiam Dei realem in anima.

70 *Maior prob. 1.* Maior autem probatur primo expresso Diui Thomæ testimonio *in 1. distinct. 37. quæst. 1. art. 2.* vbi distinguens duos modos, quibus creatura coniungitur Deo: vnum secundum similitudinem tantum, quem docet esse omnibus creaturis communem, pertinereque ad generalem modum essendi in creaturis per essentiam, pręsentiam, & potentiam, & alterum specialem, secundum quem creatura coniungitur Deo per gratiam, istum modum explicans, ait: *Secundo, creatura attingit ad ipsum Deum secundum suam substantiam consideratum, & non secundum similitudinem tantum, & hoc est per operationem, scilicet, quando aliquis fide adhæret ipsi primæ veritati, & charitate ipsi summæ bonitati, & sic est alius modus, quo Deus specialiter est in sanctis per gratiam.* Hęc D. Thomas; ex quibus probatur maior: sub eadem consideratione, est gratia iustificans ratio vt mittantur, & dentur nobis personę, sub qua est ratio vt Deus sit modo speciali in Sanctis; sed iuxta D. Thomam, gratia est ratio vt Deus in nobis speciali modo existat, prout nos coniungit per fidem primę veritati, & summę bonitati per charitatem: ergo est ratio vt personę diuinę mittantur, & dentur nobis, prout vnit nos Deo vt obiecto per fidem cognito, & per charitatem amato.

71 *Secundo prob. maior.* Secundo probatur maior; vt enim docet D. Thom. *in 1. distinct. 15. quæst. 4. artic. 2. ad secundum argumentum*, considerata missione personarum ex parte donorum, in quibus fit, *præcedit missio Filij missionem Spiritus Sancti*; sed si gratia non esset ratio vt diuinę personę mittantur, prout vnit nos Deo, vt per fidem cognoscibili, & amabili per charitatem dilectione regulata per fidem, non esset vera hęc doctrina: ergo iuxta D. Tho. personę mittuntur, & dantur nobis ratione gratię vt nos vnientis Deo, vt obiecto cognito per fidem, & per charitatem amato. Probatur minor: vt missio Filij ex parte donorum sit prior missione Spiritus Sancti, oportet, quod gratia, prout in illa fit missio Filij sit prior se ipsa, prout in illa fit missio Spiritus Sancti: sed gratia non habet hanc prioritatem vt est principium cognoscendi Deum cognitione experimentali, quę est actus doni sapientię; donum enim sapientię ad charitatem consequitur; & consequenter gratia vt illud, & illius actum radicans, non est prior se ipsa vt radicante actum, & habitum charitatis: ergo si gratia non est ratio, cur personę diuinę mittantur, & dantur nobis vt nos Deo vnit vt obiecto cognito per fidem, non potest missio Filij ex parte donorum, in quibus missio exercetur, esse prior missione Spiritus Sancti.

72 *Denique prob. maior.* Denique probatur maior: etenim ratione gratię vt radicantis primum actum dilectionis Dei super omnia, mittitur Spiritus Sanctus missione sibi appropriata, vt vidimus *disputat. 98. §. 8.* sed missio vt appropriata Spiritui Sancto supponit missionem vt appropriatam Filio: ergo mittitur Filius appropriatiuè ratione gratię vt radicantis notitiam regulantem primum actum charitatis; sed notitia regulans primum actum dilectionis non est actus doni sapientię, sed fidei, vt ostendimus loco vbi proximè, & *disputatione 96. §. 6.* ergo mittitur Filius ratione gratię vt radicantis cognitionem Dei elicitam medio habitu fidei, & consequenter gratia iustificans est ratio, cur diuinę personę mittantur, & dentur nobis, prout nos coniungit Deo vt obiecto per fidem cognito, & per charitatem amato.

73 *Secundo impugnatur.* Secundo facit contra eandem solutionem, etenim notitia experimentalis de Deo habita in hac vita non petit Deum realiter obiectiuè pręsentem; & consequenter nec gratia vt illam radicans: ergo ratione gratię vt radicantis prędictam notitiam, non fit Deus obiectiuè realiter in se ipso pręsens pręsentia reali distincta à pręsentia per immensitatem supponente pręsentiam immensitatis. Consequentia tenet ex his, quibus prima solutionem secundi argumenti impugnauimus.

74 *Antecd. prob. 1.* Antecedens autem probatur primo ex D. Thoma *in 1. distinctione 15. quæstione 4. articul. 1. ad 1.* vbi de notitia in hac vita habita per donum sapientię, quę est notitia experimentalis Filij, ait: *Sed tamen me habere actuale donum in quo persona diuina datur, non possum scire certitudinaliter in actu propter similitudinem actuum moralium ad actus meritorios, etsi possim ex aliquibus signis conijcere*; ergo iuxta Diuus Thomam notitia experimentalis Filij habita per donum sapientię non est certa sed coniecturalis; at notitia coniecturalis, non petit essentialiter realem obiecti pręsentiam, cum eo ipso, quod sit tantum coniecturalis possit existere, obiecto non existente: ergo notitia experimentalis habita in hac vita de Deo, non petit essentialiter Deum realiter obiectiuè in se ipso pręsentem.

75 *Secundo.* Secundo probatur: notitia enim experimentalis habita per donum sapientię, est iudicium de diuinis ex connaturalitate ad diuina, quę per charitatem fit vt docet D. Thomas 2. 2. *quæstion. 45. articulo 2.* Charitate applicatiuè se habente ad prędictum iudicium formandum, vt volunt aliqui cum Patre Suarez *lib. 2. de gratia cap. 18. numer. 17.* vel connaturalitate per charitatem facta, transeunte in conditionem obiecti, vt ostendit Magister Sancto Thoma *tomo 2. in 1. 2. articul. 2.* versu *quare dicendum*; sed charitas, prout communicata in via, non petit realem Dei pręsentiam obiectiuam, hoc est, ad Deum vt in se ipso diligendi realiter pręsentem terminari, vt contra primam solutionem secundi argumenti ostendimus: ergo notitia experimentalis, & iudicium de Deo formatum per donum sapientię, talem pręsentiam non petit.

76 *Tertio.* Tertio, & explicatur magis hoc ipsum: notitia habita per donum sapientię dicitur experimentalis, quia nititur experientię de diuinis habitę per actum charitatis, & ex gustu, & dulcedine ex actu charitatis relictis formatur, vt explicat Magister Sancto Thoma, vbi proximè, sed actus charitatis elicitus ab homine in via non terminatur ad Deum, vt realiter obiectiuè pręsentem, & consequenter gustus, aut dulcedo consequuta ad talem actum non sunt de Deo vt pręsente reali obiectiuè: ergo notitia experimentalis innitens dilectioni diuinę, & gustui, aut dulcedini ex ipsa perceptis; non terminatur ad Deum vt realiter obiectiuè pręsentem, nec illius realem obiectiuam pręsentiam requiritur.

77 *Confir. 1.* Confirmatur & vrgetur primo: vt enim supra monstrauimus ex Diuo Thoma *1. 2. quæstion. 11. articul. 4. in corpore, & solutione ad 1.* fruitio, seu delectatio, qua Deo in hac vita fruimur, & de Deo delectamur, non est Dei vt habiti in re, sed vt habiti in intentione, in spe, vel iure sed dulcedo, vel gustus, quem iusti in hac vita percipiunt, vel in fruitione, & delectatione consistunt, vel ad illam consequuntur: ergo non sunt de Deo vt habito in re, sed vt habito in intentione, aut in spe; & consequenter, nec gustus, aut delectatio, nec notitia doni sapientię, quę gusti, & delectationi de Deo in hac vita perceptis innititur, terminatur ad Deum vt realiter obiectiuè pręsentem, nec illius realem obiectiuam pręsentiam exposcunt.

78 *Confir. 2.* Confirmatur, & vrgetur secundo ex Diuo Thoma *vbi proximè solutione ad 3. argumentum*, quod ita procedebat: *Frui est capere fructuum, sed non capitur fructus, nisi quando iam finis habetur: ergo fruitio non est nisi finis habiti.* Cui argumento ita respon-

det: *Ad tertium dicendum, quod finem accipere, vel habere dicitur aliquis non solum secundum rem, sed etiam secundum intentionem, vt dictum est in corpore articuli.* Ex quibus in hunc modum arguitur: dulcedo spiritualis, qua iusti in hac vita potiuntur, est fructus captus de Deo, & ex affectu erga Deum, & illius amore perceptus; sed iuxta D. Thomam fructus in hac vita capti, non capiuntur de Deo vt habito in re, sed vt habito in intentione, aut in spe: ergo dulcedo, vel gustus, quibus iusti in hac vita potiuntur, non versatur erga Deum vt ipsis realiter obiectiuè præsentem, nec illius realem obiectiuam præsentiam exposcunt, & consequenter notitia habita per donum sapientiæ, quæ ideò experimentalis dicitur, quia nititur gustui, & dulcedini de Deo in hac vita perceptis, non terminatur ad Deum vt in se ipso realiter obiectiuè præsentem, nec realem Dei præsentiam obiectiuam requiritur. Ex quo vlterius fit, vt gratia iustificans, prout communicata in via, non petat Deum vt realiter obiectiuè præsentem præsentia distincta à præsentia per immensitatem, & super illam fundata: vt enim gratia præsentiam illam exigeret vt communicata in via, oportebat radicare aliquem actum viatoris ad Deum terminatum vt realiter obiectiuè præsentem: & realem Dei præsentiam exposcentem; sed non datur talis actus elicitus à viatore, qui ad Deum terminetur vt realiter obiectiuè præsentem, non enim actus fidei, nec actus charitatis, nec notitia experimentalis habita per donum sapientiæ, vt per omnes discurrendo probauimus: ergo gratia vt communicata in via, non potest realem Dei præsentiam exigere nec illam potest fundare.

§. Vltimus.

Argumentis in contrarium occurritur.

79 *Contra arguitur primo ab authoritate.* CONtra nostram sententiam arguunt oppositi Authores 1. ex illis testimonijs Scripturæ, in quibus habetur non solum dari dona creata nobis, sed etiam ipsas diuinas personas, prout à donis condistinctas: ad Romanos 15. & alibi; adiunctis Patribus, qui id etiam expressè docent. Colliguntque ex prædictis testimonijs. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 4. Bernardus de vita solitaria ad fratres de monte Dei. Augustinus *sermone* 43. *de verbis Domini lib.* 15. *de Trinitate capit.* 18. *& capit.* 26. vbi ait: *Eundem Spiritum Sanctum datum, cum insufflasset Iesus.* Magister Sententiarum *in* 1. *distinctione* 14. Bonauentura *ibidem articulo* 2. *quæstione* 2. D. Thomas *quæstione* 2. *artic.* 1. *&* 2. *& distinct.* 37. *quæstion.* 1. *artic.* 2. 4. *Contra Gentes capit.* 18. *In hac quæstion. art.* 3. *& in* 1. *ad Annibaldum distinctione* 14. *quæstione vnica articulo* 3. vbi docet, *quod habetur aliquid per aliquem modum vnionis, sicut habetur vestimentum, vel albedo: homo autem quando iustificatur, non solum vnitur dono Dei, quod formaliter in anima recipitur, sed ipsi Deo per cognitionem, & amorem actualiter, quia qui adhæret Deo, vnus Spiritus est, prima ad Corinthios* 6. Sed personas diuinas dari secundum substantiam, & prout à donis distinctas, non potest verificari, nisi in vi missionis ad creaturam rationalem fiant illi realiter præsentes præsentia reali distincta à præsentia immensitatis: ergo vt veritas verborum Scripturæ, & loquutionis Patrum subsistat, necessario est asserendum, cum per dona gratiæ gratum facientis mittuntur ad nos personæ, fieri realiter nobis præsentes præsentia physica, & reali distincta ab ea, qua ratione immensitatis sunt præsentes rebus omnibus per essentiam, præsentiam, & potentiam.

August. M. Sent. Bonau. D. Th. (margin)

80 *Minor prob.* Probatur minor: sola præsentia vt obiectiua vt obiectum cognitum, & amatum, non sufficit vt personæ diuinæ dentur intelligenti, & amanti: ergo vt verum sit quod dantur, requiritur necessario, quod fiant realiter præsentes.

Antecedens prob. 1. Probatur antecedens primo: etenim personas diuinas esse obiectiuè præsentes vt obiectum cognitum, & amatum actu, vel habitualiter, est denominatio extrinseca à cognitione, & amore sumptis pro actibus, vel pro habitibus: ergo sic esse præsentes non est dari ipsas personas, sed solum creata, à quibus sumitur prædicta denominatio.

81 *Secundo.* Secundò idem antecedens probatur: vt enim personæ mittantur, & dentur nobis, debent esse in nobis, nouo modo realiter, & realiter à nobis haberi, vt constat in exemplo quo vtitur Diuus Thomas de albedine, & vestimento, quæ à nobis habentur realiter, quia illis realiter vnimur; sed si ratione donorum gratiæ non sunt diuinæ personæ nobis præsentes præsentia physica, & realis, sed solum præsentia obiectiua, non possunt dici realiter à nobis haberi, nec nos realiter dici possumus illis vniri, sed solum prædictis donis; ergo sola præsentia obiectiua non sufficit vt diuinæ personæ ratione donorum gratiæ mittantur, & dentur nobis, prout à donis distinguuntur.

82 *Tertio.* Tertio probatur: nam si per impossibile Deus non esset immensus, posset cognosci, & amari à nobis; & consequenter possunt personæ diuinæ esse in creatura rationali obiectiuè, vt obiectum cognitum, & amatum, & tamen in tali casu non darentur creaturæ rationali, cum non mitterentur ad illa, vtpotè ab illa distantes physicè: ergo sola præsentia obiectiua non sufficit vt personæ diuinæ dentur rationali creaturæ, prout à donis condistinctæ.

Denique probatur: per hoc enim quod vnus homo alium cognoscat, & amicabiliter diligat, non dicitur amicum dilectum ad amicum diligentem, & cognoscentem venire, nec dicitur ipsi donari; & tamen in vi cognitionis, & amoris fit præsens cognoscenti, & amanti per præsentiam obiectiuam: ergo personas diuinas esse rationali creaturæ præsentes præsentia obiectiua vt obiectum cognitum, & amatum ab illa, non sufficit vt dicantur illi dari, prout à donis gratiæ distinctæ, nec ad illam prout sic mitti. 83 *Denique antec. prob.*

Respondeo concedendo totum, quod in maiori continetur, scilicet, personas diuinas dari rationali creaturæ, prout à donis gratiæ distinctas, & hoc colligi ex testimonijs Scripturæ, & ex Patribus citatis. Et negando minorem: vt enim personæ diuinæ dentur vt à donis gratiæ distinctæ, sufficit, quod creatura rationalis vniatur, non solum cum donis gratiæ, sed illis mediantibus vniatur Deo, prout est in se ipso, & etiam personis diuinis, quod fit per operationem, *per quam* inquit D. Thomas in 1. distinct. 37. quæstion. 1. articul. 2. *creatura attingit ad ipsum Deum secundum substantiam suam consideratum, & non secundum similitudinem tantum, scilicet, quando aliquis fide adhæret ipsi primæ veritati, & charitate ipsi summæ bonitati.* Et concludit Diuus Thomas. *Et sic est alius modus, quod Deus specialiter est in Sanctis per gratiam* vt ergo Deus dicatur esse speciali modo per gratiam in Sanctis, sufficit, quod vniantur non solum cum ipsa gratia, sed quod media gratia vt radice prædictarum operationum Deum ipsum attingentium secundum suam substantiam, ipsi Deo secundum suam substantia vniantur, vt primæ veritati, & summæ bonitati; & consequenter hoc sufficit, vt personæ diuinæ dicantur mitti, & dari nobis, prout à donis gratiæ distinctæ. 84 *Resp.*

Ad probationem minoris, nego antecedens. Ad cuius primam probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam: nam licet esse obiectiuè in creatura rationali sit denominatio extrinseca à donis gratiæ desumpta, quia tamen mediantibus donis gratiæ vnimur ipsi Deo secundum substantiam suam, & personis diuinis, prout à donis gratiæ distinctis: fit consequens, vt non in solum dentur dona gratiæ intrinsicè in nobis recepta, sed etiam ipsæ personæ, quibus vt à donis gratiæ distinctis mediantibus illi vnimur. Et quidem personas mitti est denominatio extrinseca, vt docet Pater Suarez, cuius est hoc argumentum *vbi supra capit.* 5. hinc probans, non posse personas mitti sine intrinseca mutatione creaturæ, & tamen propriè mittuntur; ergo ex eo quod personas diuinas esse in rationali creatura, vt obiectum cognitum, & amatum, sit denominatio extrinseca à donis gratiæ desumpta malè infertur à Suarez prædictum modum essendi non sufficere vt propriè mittantur ad creaturam rationalem, illique dentur personæ diuinæ. 85 *Ad 1. antec. prob.*

Ad secundam antecedentis probationem, concessa maiori, nego minorem: nam per dona gratiæ, non solum ipsis donis vnimur, sed ipsis mediantibus vnimur realiter personis diuinis secuncundum suam substantiam, & quatenus sunt in se ipsis vt obiecto cognito, & amato, & fini à nobis fruibili, quæ vnio realis est, etsi nobis tantum intrinseca, personis autem extrinseca. Et in vi prædictæ vnionis sunt in nobis realiter personæ præsentia reali obiectiua, etsi non sint nobis præsentes physica, & reali præsentia, & non solum realiter habemus dona, sed etiam habemus realiter ipsas diuinas personas. Vt enim arguit D. Thomas in hac quæstion. artic. 3. *Id habere dicimus, quo liberè possumus vti, vel frui, per donum autem gratiæ gratum facientis perficimur ad hoc, quod liberè, non solum ipso dono gratiæ vtamur, sed etiam vt ipsis diuinis personis fruamur. Et ideò*, concludit D. Thomas, *missio inuisibilis fit secundum donum gratiæ gratum facientis, & tamen ipsa diuina persona datur.* 86 *Ad 2.*

Nec obstat ad hoc quod per donum gratiæ gratum facientis fruamur personis diuinis, quod ex vi illius non fiant realiter præsentes nobis. Vt enim supra vidimus ex D. Thoma 1. 2. *quæstione* 11. *articul.* 4. *in corpore*, sola fruitio perfecta petit esse de vltimo fine vt habito in re: fruitio autem huius vitæ non est fruitio perfecta, vt supra ex doctrina D. Thomæ monstrauimus, & ideò non petit finem vt in re habitum, sed solum in intentione, & in spe & consequenter non petit finem vltimum vt realiter obiectiuè præsentem. Nec vt dentur nobis realiter diuinæ personæ petitur realis præsentia, sed sufficit, quod realiter à nobis habeantur, quod enim habetur: datur. Vt autem docet D. Thomam vbi proximè in corpor. articul. *Vltimus finis habetur dupliciter, vno modo perfectè; alio modo imperfectè; perfectè quidem quando habetur, non solum in intentione, sed etiam in re; imperfectè autem quando habetur in intentione tantum*: vt ergo personæ diuinæ dicantur haberi à nobis, non est necessarium, quod habeatur in re, sed tantum in intentione; quod autem in intentione tantum habetur non habetur vt realiter præsens: ergo vt realiter haberi dicantur, non est necessarium quod sint realiter præsentes; & consequenter, neque vt realiter dentur, requiritur realis 87 *Defectus præsentiæ physicæ non obstat vt saluetur fruitio.*

realis præsentia, quod enim sufficit vt personæ à nobis habeantur sufficit vt nobis dentur.

88 Replicab. Sed dices, sequi ex ista solutione dari in nobis in hac vita, non solum personas diuinas, sed etiam visionem ipsam beatificam, qua possidentur in patria; consequens est falsum: ergo & tradita solutio. Consequentia est bona, minor certa: nullus enim Theologorum asseruit æternam beatitudinem nobis in hac vita dari. Sequela autem probatur: nam ex doctrina solutionis, sequitur beatitudinem æternam haberi in hac vita à nobis; sed ideò personæ dantur, quia à nobis habentur: ergo sequitur dari nobis in hac vita beatitudinem æternam. Probatur sequela: ideò habentur à nobis personæ per dona gratiæ in hac vita, quia licet non habeantur in re, habentur tamen in spe, vel in intentione, vel in iure præstito nobis per gratiam; sed ipsa æterna beatitudo habetur à nobis in præsenti vita in spe, in intentione, & in iure: ergo si ob hanc causam habentur à nobis, & nobis dantur personæ, habetur etiam à nobis, & nobis in præsenti datur ipsa æterna beatitudo.

89. Resp. Respondeo negando sequelam: nam visio beatifica est habitio perfecta vltimi finis. Vnde non potest dici, quod visio beatifica habetur, nisi vltimus finis habeatur perfectè. Deus autem, qui est vltimus finis vt *quod*, & obiectiuus *potest haberi perfectè, vel imperfectè perfectè quidem, quando habetur in re; imperfectè autem, quando habetur non in re, sed in intentione*; vt docet D. Thomas, vbi supra. Et ideò gratiam viæ, per quam finis vltimus obiectiuus habetur in iure, & in intentione, dicitur finis vltimus aliquo modo haberi. Est insuper alia ratio discriminis: nam finis vltimus communicatur obiectiuè, potest autem obijci cognitioni perfectæ, & cognitioni imperfectæ, & ideò potest haberi perfectè per cognitionem perfectam, & imperfectè per imperfectam, & obscuram cognitionem. Visio autem beatifica, non beatificat obiectiuè vt *quod*, sed tantum formaliter, & vt *quo*. Et sic requiritur, quod vt forma communicetur: non autem potest vt forma communicari, nisi habita in re; ac proinde non potest dici haberi, nisi habetur in re.

90 Ad 3. Ad tertiam antecedentis probationem, concessa maiori, & prætermissa minori, distinguo consequens: sola præsentia obiectiua præsupponens realem, & intimam præsentiam personarum, nego consequentiam: hanc præsentiam non præsupponens, transeat consequens: nam in illa hypotesi præsentia obiectiua personarum non supponeret realem illarum præsentiam factam in vi gratiæ gratum facientis. Et ideò non sufficeret vt personæ mitterentur. Vt enim docet D. Thom. in hac quæstione articulo 1. ad 2. *Illud quod sic mittitur vt incipiat esse, vbi prius nullo modo erat, sua missione localiter mouetur*: ac proinde vt sic mittatur debet fieri realiter præsens; cum ergo in illo casu non supponantur realiter præsentes personæ ratione immensitatis, vt in tali casu mitterentur, deberent incipere esse vbi prius nullo modo erant; & consequenter moueri localiter, & acquirere physicam realem præsentiam. Modò autem supponuntur personæ præsentes realiter per immensitatem ratione gratiæ, & donorum, prout sunt à Deo, vt à principio efficiente, & ratione eorumdem secundum ordinem, quem dicunt ad Deum vt obiectum per operationem attingendum repræsentantur, propria personarum, & vnimur illis secundum suam substantiam vt obiecto cognoscibili, & amabili, & fruibili à nobis. Et ideò ratione illorum, prout sic dicuntur mitti personæ, quamuis solum fiant obiectiuè præsentes, quia incipiunt esse nouo modo in creatura rationali nouitate contenta intra modum essendi obiectiuè, supponente realem præsentiam personarum per immensitatem ratione eorundem donorum, prout sunt à Deo, tanquam à causa efficiente.

91 Ad vlt. anteced. prob. Et ex his ad vltimam antecedentis probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam: cognitio enim, & amor, quibus vnus homo ab alio cognoscitur, & amatur, nec illum physicè præsentem constituunt, nec illum sic præsentem supponuntur, nec procedunt ab aliquo principio, ratione cuius illum cognoscens, & amans habet liberam facultatem illo fruendi, ac proinde tales actus non sufficiunt, vt ille qui amicabiliter ab alio diligitur, dicatur ad diligentem mitti, aut diligenti donari. Cuius oppositum in cognitione, & amore quibus Deum cognoscimus, & amamus opposita de causa contingit: nam licet in vi istorum actuum non fiant physicè præsentes personæ, sed tantum præsentia obiectiua, ad tamen supponuntur physicè præsentes, tum ratione donorum naturalium, tum etiam ratione gratiæ, prout est à Deo vt à principio efficiente, & ideò ratione præsentiæ obiectiuæ, quæ à donis gratiæ præstatur ratione ordinis ad Deum tamquam obiectum, habent nouum modum essendi sufficientem vt de nouo mittatur. Et quia ratione gratiæ conuenit rationali creaturæ, facultas libera fruendi personis diuinis, ratione illius habentur, & donantur personæ. Et quidem, quamuis cognitio, & amor, quibus vnus homo alium cognoscit, & diligit, terminarentur ad illum ex existentem, & physicè præsentem, non diceretur homo cognitus, & dilectus veniens, & missus ad cognoscentem, & diligentem illum in vi præ-

dictorum actuum, & tamen vt docent contrariæ sententiæ Authores in vi cognitionis, & amoris ad Deum vt præsentem physicè tendentium mittuntur ad nos personæ diuinæ, & nobis donantur: tenentur ergo assignare discrimen, & factum argumentum diluere.

Nec ex hac doctrina sequitur, missionem personarum fieri per dona gratiæ vt sunt à Deo, vt à principio efficiente. Tum, quia per illa sic sumpta non repræsentantur personæ secundum sibi propria, sed tantum prout sunt vnum in essentia. Tum etiam, quia ratione illorum, prout sic non habentur à nobis, nec referuntur ad personas vt habitas; & consequenter, nec vt à nobis donatas, quorum vtrumque requiri ad missionem personarum, constat ex supra dictis. Sumpta autem dona gratiæ secundum ordinem ad Deum, tamquam obiectum, repræsentant propria personarum, & personæ ratione illorum habentur à creatura rationali, & medijs illis refertur ad Deum, tanquam ad habitum. Ex quo fit, quod personæ dicantur nobis dari, & ad nos mitti ratione donorum gratiæ secundum ordinem, quem dicunt ad Deum vt ad obiectum, & prout nos Deo coniungunt, tanquam obiecto cognito, & amato, & tanquam fini fruibili, non exclusa, sed necessario præsupposita physica personarum præsentia ratione eorumdem donorum, prout sunt à Deo, vt à principio effectiuo. 92 Tacita obiectio diluitur.

Secundo principaliter arguunt: vt enim docet Diuus Thomas 1. 2. *quæstione* 28. *in corpore*, *& solutione ad* 2. triplex vnio consideratur in amore, vna identitatis, vel similitudinis, quam amor supponit; alia est vnio affectiua, quam amor formaliter facit. Tertia est vnio realis secundum realem amicorum præsentiam, & de illa vnione, ait, *quod est effectus amoris, quam amans quærit de re amata, & est secundum conuenientiam amoris; vt enim Philosophus dicit secundo Polyticorum, Aristophanes dixit, quod amantes desiderant ex ambobus fieri vnum, sed quia ex hoc accideret, aut ambos, aut alterum eorum corrumpi, quærunt vnionem, quæ conuenit, & decet, vt scilicet simul conuersentur, & simul colloquantur, & in alijs huiusmodi coniungantur*. Hæc Diuus Thomam ex quibus arguit Suarez, & ex illo recentiores: amor amicitiæ est causa vnionis realis inter amicos illam quærendo, & desiderando; sed Deus ratione gratiæ diligit amicabiliter hominem existentem in illa, & amor illius efficacissimus est; & consequenter potest assequi quod intendit: ergo ex vi gratiæ, & charitatis, quam in anima causat, vnimur illi, non solum vnione effectiua, sed etiam vnione reali, & secundum realem, & substantialem præsentiam: ita vt si per impossibile non esset immensus, & ratione immensitatis præsens rebus omnibus secundum substantiam suam, ratione gratiæ, & charitatis præsens esset homini existenti in gratia. 93 Secundo arg. ratione.

Respondeo 1. ex præmissis illius argumenti, estò inferretur vnio realis Dei cum homine grato secundum realem præsentiam, non tamen rectè inferri, fieri huiusmodi vnionem ratione gratiæ, & charitatis. Vt enim arguebamus *supra numero* 45. *& sequentibus* amor amicabilis quantumcumque sit perfectus, non vnit se ipso formaliter amicos vnione reali, sed tantum effectiuè, & consequenter ex eo quod amor quo Deus diligit amicabiliter hominem existentem in gratia efficacissimus sit, ad summum inferri potest vniri realiter Deum cum homine grato effectiuè se ipso, & formaliter ratione alicuius formæ ab illo efficienter causatæ; gratia autem, etsi homini, cui inest obiectum congruum constituat vt Deus ex complacentia in illa eum amicabiliter diligat, non tamen vt terminus efficienter causatus per amorem amicabilem; & consequenter, quamuis quia talis amor est efficax; inferatur vnio realis Dei cum homine quem diligit, non tamen infertur quod ratione gratiæ, & charitatis realiter cum illo vniatur, & quod gratia ratione sui fundet realem Dei præsentiam ad hominem in gratia existentem. 94 Resp. 1.

Secundo respondeo, nec realem præsentiam Dei homini in gratia existenti hoc argumento probari: nam ex eo quod amor, quo Deus diligit amicabiliter hominem efficacissimus sit, solum sequitur realis Dei cum homine præsentia pro tempore conueniente, & à diuina voluntate statuto. Deus autem non intendit efficienter sui physicam, & realem præsentiam distinctam à præsentia immensitatis cum homine in statu viæ, sed solum in statu gloriæ; ac proinde ex summa efficacia amoris amicabilis Dei, ex qua est potens assequi omne quod intendit, non sequitur vnio realis Dei cũ homine in statu viæ, sed solum in statu gloriæ, in quo Deus efficaciter prædictam vnionem vult. Quod autem Deus per amorem amicabilem, quo diligit hominem in gratia existentem non intendat efficaciter vnionem secundum realem præsentiam cum homine in statu viæ, constat ex his, quæ diximus probando nostram sententiam: nam physica Dei præsentia petit fundari in aliqua forma creata cum tali præsentia connexa; Deus autem non intendit aliquam formam in via cum physica Dei præsentiam connexam: gratia namque, & dona ipsam consequentia, hanc connexionem non habent, vt fusè ostendimus supra alia autem forma non datur, & consequenter per amorem Dei amicabilem vnio ista non intenditur; ac proinde ex eo quod efficax sit, & potẽs assequi quod intendit, non sequitur Deũ in statu viæ vniri secun- 95 Resp. 2.

dum realem præsentiam cum homine, quem amicabiliter diligit.

96 *Instatur argum.* Et quidem vt supra arguëbam, amor amicabilis non solum quærit, & desiderat vnionem inter amicos secundum præsentiam physicam, sed etiam desiderat facilem amicorum præsentiam, & inuicem se videre, & tamen eo quod amor Dei amicabilis efficacissimus sit, & potens assequi quod intendit, non sequitur vniri eum homine grato in via secundum facialem præsentiam, & quod illi sui visionem communicet: ergo pariter ex eisdem præmissis, non sequitur vnio realis Dei cum homine in gratia existente secundũ præsentiam physicam. Et ob eandem rationem: nam ideò primum non sequitur, quia dilectio Dei quantumuis efficax sit, non tamen vult efficaciter sui facialem præsentiam homini communicare, quamdiù est in statu viæ, & ideò ex eius summa efficacia, non sequitur quod illam in prædicto statu inferat, Deus autem hominem diligens non intendit efficaciter vniri reali vnione secundum præsentiam realem ab immensitate distinctam cum homine in statu viæ; aliàs realem formam causaret cum tali præsentiam connexam. Quam in hoc statu non dari, efficaciter supra monstrauimus, & ideò ex efficacia amoris Dei amicabilis non infertur talis vnio cum homine in statu viæ.

97 *Arg. 3.* Tertio obijciunt Patres Salmanticenses *vbi supra §. 2.* gratia viæ vnit nos Deo vt physicè per suam substantiam præsenti: ergo ex defectu formæ communicatæ in via fundantis physicam, & realem præsentiam, perperam à nobis colligitur ex vi dotiorum gratiæ non esse personas diuinas vnitas rationali creaturæ secundum physicam, & realem præsentiam. Probatur antecedens: gratia viæ, & gratia patriæ sunt eiusdem speciei: sed gratia habitualis in patria vnit animam cum Deo vt realiter physicè præsenti: ergo etiam gratiæ viæ vnit animam cum Deo vt realiter physicè præsenti.

98 *Resp.* Respondeo negando antecedens. Ad probationem concessis maiori, & minori, nego consequentiam: nam gratia consummata patriæ, ideò vnit cum Deo vt præsenti physicè, quia radicat lumen, & visionem beatificam, quæ cum sit notitia intuitiua, de cuius ratione est physica obiecti præsentia, ad Deum vt præsentem physicè terminari petit: gratia autem viæ non radicat lumen gloriæ, nec beatificam visionem, nec aliquam aliam virtutem intellectus, aut volontatis viatoris, quæ petat Deum vt obiectum præsens physicè, vt fusè §. præcedenti monstrauimus, & ideò non vnit cum Deo vt obiecto physicè præsenti, nec potest physicam personarum præsentiam fundare. Et sicut ista consequentia non tenet: *Gratia viæ, & gratia patriæ, sunt eiusdem speciei; sed gratia patriæ radicat lumen, & visionem beatificam: ergo illa etiam radicat vt communicata in via:* ita ex eo quod gratia in vtroque statu eiusdem speciei, & in Patria vniat animam cum Deo vt obiecto physicè præsenti, & non sequitur eodem modo vnire gratiam vt communicatam in via.

99 *Vrgent contra solutione.* Sed vrgent allegati Authores: si namque daretur gratia consummata patriæ sine lumine gloriæ, & visione beatifica, vt potest de potentia absoluta contingere, sic ipsa vniret cum Deo vt physicè secundum suam substantiam præsenti: ergo etiam sic vnit cum Deo vt communicata in via. Consequentia videtur bona: nam sublatis lumine, & visione beatifica, eiusdem rationis est gratia viæ, & gratia patriæ: ergo quod illis sublatis à gratia consummata præstatur, potest etiam præstari, & de facto præstatur ab eadem gratia vt communicata in via. Antecedens autem probatur: etenim gratia, tunc casus vniret animam cum Deo vt objecto, etsi non visibili proximè, nec actu viso, bene tamen vt visibili radicaliter: sed Deus non est etiam radicaliter, & remotè visibilis nisi sub præsentia physica: ergo vniret cum Deo vt præsente physicè, & Deus secundum suam substantiam esset illi præsens per modum obiecti radicaliter visibili.

100 *Resp.* Respondeo prætermisso antecedenti negando consequentiam nam gratia in prædicta hypotesi, ideò vniret eum Deo vt præsente physicè, & illum sic præsentem exigeret, quia vniret cum Deo vt visibili radicaliter, vt constat ex probatione antecedentis, gratia autem vt communicata in via, non vnit cum Deo vt radicaliter visibili, & consequenter, etsi gratia eadem sit, non sequitur, quod vniat cum Deo vt præsente physicè. Quod autem gratia pro statu viæ non vniat cum Deo vt visibili radicaliter, patet nam ideò gratia consummata, lumine non subsequuto, vniret eum Deo vt visibili radicaliter, quia licet actu non radicaret visionem beatificam, & lumen gloriæ, illa tamen poterat radicare; gratia autem vt communicata in via, nec actu radicat lumen, nec illud radicare petit, aliàs sicut miraculosum esset gratiam consummatam ab actuali radicatione luminis gloriæ impedire, ita miraculum esset; quod gratia viatoris non radicaret actu lumen gloriæ, & visionem beatificam, & consequenter non vnit cum Deo vt obiecto radicaliter visibili. Et sicut ex eo quod gratia consummata petat radicare lumen gloriæ, & visionem beatificam, & gratia viatoris radicationem istè non petat, non sequitur differre specificè: ita ex eo quod gratia consummata se ipsa vniat animam cum Deo secundum realem præsentiam, & radicaliter visibili, & gratia viatoris non vniat isto modo cum Deo, non sequitur, quod specificè differant, sed modalis differentia, quæ ad primum videtur sufficiens, debet etiam ad secundum sufficere.

Denique obijciunt: actus charitatis viæ terminatur ad Deum, 101 *Denique arg.*
& ad diuinas personas vt physicè secundum suam substantiam præsentes rationali creaturæ: ergo gratia, prout communicata in via, vnit creaturam rationalem Deo, & diuinis personis vt illi physicè, & secundum suam substantiam præsentibus. Consequentia tenet ex dictis inter probandam nostram sententiam. Antecedens autem ostenditur primo, *Antec. prob. 1.* vt enim docet D. Thom. *Opuscul. 4. §.* sic ergo, *qui Deum diligit habet ipsum, & ideò animus diligentis, & desiderantis quietatur in eo*, vbi D. Thom. loquitur de actu charitatis viæ; sed nisi ad Deum physicè terminaretur, non potest animum diligentis quietare, finis enim vltimus non quietat nostrum appetitum, nisi vt habitus in re; & consequenter vt præsens, vt docet D. Thom. 1. 2 *q. 11. art. 4.* ergo actus charitatis in via terminatur ad Deum, & ad diuinas personas, vt secundum suam substantiam physicè præsentes rationali creaturæ.

Secundo probatur: nam perfectissimus actus intellectus, scilicet 102 *Secundo prob.*
visio beatifica, essentialiter petit Deum vt præsentem physicè: ergo idem est de perfectissimo actu voluntatis dicendum: sed perfectissimus actus voluntatis est dilectio Dei amicabilis: ergo essentialiter petit Deum vt præsentem physicè, & consequenter in via ad Deum vt præsentem physicè terminatur. Prima consequentia, in qua sola est posita difficultas, probatur primo; nam summa proportio, quæ inter intellectum, & voluntatem inuenitur, videtur exigere, vt quod conuenit perfectissimo actui intellectus in ordine ad suum obiectum, id etiam perfectissimo actui voluntatis cum suo subiecto comparato conueniat. Secundo quia vt docet D. Thom. 1. 2. q. 28. art. 1. ad 3. *Amor est magis vnitiuus, quam cognitio*; ergo si perfectissimus actus intellectus vnit vnione reali cum Deo exigendo essentialiter Deum vt præsentem physicè, etiam perfectissimus actus voluntatis vnit vnione reali cum Deo, & illius præsentiam physicam essentialiter exigit.

Denique primum antec. prob. actus enim charitatis viæ est 103 *Tertio prob. antecd.*
eiusdem speciei cum actu charitatis patriæ, aliàs virtus charitatis non esset in vtroque statu eadem secundum speciem, quod communi Theologorum sententiæ aduersatur; sed fruitio, quæ est actus charitatis in patria, ad Deum vt præsentem physicè terminatur: ergo etiam fruitio, seu gaudium, quo viatores gaudent de Deo, ad Deum terminatur, quatenus præsentem physicè.

Resp. negando antec. vt enim fusè ostendimus *§. præcedenti n.* 104 *Resp. negãdo antecd.*
43. & sequentibus, nullus actus charitatis in via ad Deum vt præsentem physicè terminatur. Ad primam antec. prob. explico, & distinguo maiorem: *Ad primam probationẽ.* animus diligentis Deum quietatur in eo obiectiuè, hoc est conditione obiecti attenta, concedo maiorem: quietatur in eo absolutè, & attenta conditione subiecti appetentis, subdistinguo maiorem: si Deus habetur in re, concedo maiorem: si non habeatur in re, sed tantum in intentione, qualiter solum habetur à viatore ipsum amante, nego maiorem. Et sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam: vt enim docet D. Thom. 1. 2. q. 11. art. 4. ad 2. *quies voluntatis dupliciter impeditur, vno modo ex parte obiecti, quia scilicet non est vltimus finis, sed ad aliud ordinatur: alio modo ex parte appetentis finem, qui nondum adipiscitur finem.* Ex quo infert D. Thom. fruitionem, qua Deo fruuntur viatores, etsi propriè sit fruitio, eo quod est vltimi finis, & species sumitur ab obiecto, non tamen quietare appetitum, quia est vltimi finis non habiti, & sola fruitio vltimi finis vt habiti absolutè quietat appetitum. Cum ergo docet D. Thom. loco in contrario adducto, animum diligentis Deum quietari in ipso quia Deum diligens habet Deum, loquitur de quiete appetitus, non sumpta adæquatè, & ex omni principio, sed inadæquatè, & ex vno scilicet ex parte obiecti: inquietudo namque appetitus humani prouenit ex duplici capite, nempè ex parte rei amatæ, quæ vltimus finis non est; & consequenter ordinatur ad illud, & ideò quamuis habeatur, & possideatur, appetitum illam possidentis non quietat, sed inquietum relinquit, vt contingit in amorem creaturam, quæ non habitæ appetuntur, & habitæ illarum vtilitate cognita despiciuntur. Secundo prouenit inquietudo appetitus ex parte subiecti appetentis, quia nempè finem vltimum perfectè non habet. Vnde vt quies adæquatè consurgat, vtrumque impedimentum quietis inquietudinem causans debet auferri, etsi vnum auferatur alio relicto, erit quies inadæquatè ex vno principio, non tamen adæquatè, & ex omni capite ad quietem desideratio: quia ergo Deus est vltimus finis, amor illius aufert impedimentum quietis ex vno principio, scilicet ex parte obiecti, & ideò quietat inadæquatè, & ex illo capite appetitum; quia tamen non semper ab amante habetur perfectè, non tollit omne impedimentum quietis; & consequenter quietem adæquatè sumptam non infert. Et quidem si Thomistæ recentiores adeò claram Angelici Præceptoris doctrinam aduertissent non vterentur facto argumento ad probandum actum charitatis in via ad Deum vt præsentem physicè terminari; si namque aliquis actus charitatis in via posset quietare appetitum, maximè fruitio, quæ est de bono diuino aliquomodo habito, hunc autem non quietare appetitum docetur expressè ab Angelico Doctore:

ergo

ergo ex ipso non potest argumentum aliquod sumi ad probandum actum dilectionis in via appetitum diligentis quietare, & ob hanc causam ad Deum vt præsentem physicè terminari debere.

105 *Ad 2. ant. prob.* Ad secundam antecedentis probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam. Ad cuius primam probationem, nego quod proportio voluntatis cum intellectu petat, vt id quod supremo actui intellectus conuenit; conueniat etiam supremo actui voluntatis, aliàs quia supremus actus intellectus est sui obiecti assequutio, etiam id conueniret supremo actui voluntatis. Quod arguentes non concedent, cum sit expresse contra D. Thom. à quo eis non licet recedere. Et quidem si amor Dei amicabilis, qui est supremus voluntatis actus essentialiter exigeret physicam sui obiecti præsentiam, etiam essentialiter exigeret regulari per beatificam visionem essentialiter exigentem physicam sui obiecti præsentiam; cum non possit voluntas amare suum obiectum vt præsens, nisi ab intellectu vt præsens proponatur; sed non exigit essentialiter pro regula visionem beatificam; aliàs non posset regulari per fidem, nec in statu viæ existere: non ergo petit essentialiter Deum vt præsentem physicè, nec proportio voluntatis cum intellectu petit quod illius supremus actus conueniat cum supremo actu intellectus in exigentia essentiali præsentiæ physicæ obiecti.

106 *Explicatur D. Thom.* Ad secundam consequentiæ probationem dicatur, loqui D. Th. de amore comparato cum cognitione obiecti per speciem ab illo distinctam formata. Et de hoc loquendo verum est amorem esse magis vnitiuum, quam illa; quia huiusmodi cognitio, inquit D. Th. *perficitur per hoc, quod cognitum vnitur cognoscenti secundum suam similitudinem*, idest, sistit in hac vnione, quæ solum est obiectiua; amor autem supponit vnionem per similitudinem obiecti amati cum amante, vnit formaliter affectiuè, & quærit, & desiderat vnionem secundum præsentiam realem, vt docuerat D. Th. in corpore articuli. Ex quo solum sequitur, quod perfectissimus actus voluntatis vniat se ipsa amantem cum obiecto amato vnione perfectissima affectiua, & quærat vnione perfectissimam secundum præsentiam physicam obiecti amati cum amante, non tamen quod illam præstet formaliter, vel quod illam essentialiter exigat, sicut exigitur à visione beatifica, quæ quia est essentialiter notitia intuitiua Dei, essentialiter supponit essentiam diuinam vnitam cum intellectu beati vt speciem, & Deum vt præsentem physicè tamquam obiectum.

107 *Ad 3. prob. prima solutio.* Ad tertiam antec. prob. responderi potest primo, concessis maiori, & minori, negando consequentiam. Sicut enim in Deo vt per charitatem amabili accidit, quod clarè, vel obscurè proponatur, & ideò actus charitatis viæ regulatus cognitione obscura fidei est eiusdem speciei cum actu charitatis patriæ regulato visione beatifica; ita Deo vt obiecto fruibili accidit, quod à fruitione attingatur, vt habitum in re, vel in spe, & ideò fruitio viatoris, quæ est de Deo habito in spe, est eiusdem speciei cum fruitione comprehensoris, quæ est de Deo habito in re, vt est physicè præsens. Quæ doctrina insinuari videtur à D. Th. 1. 2. q. 11. art. 4. ad 2. vbi docet: *Quod eius quod non est vltimus finis fruitio est impropria, quasi deficiens à specie fruitionis; finis autem vltimi non habiti est fruitio, propriè quidem, sed imperfecta propter imperfectum modum habendi vltimum finem*: sentit ergo D. Thom. fruitionem finis vltimi non habiti esse eiusdem speciei cum fruitione illius non habiti. Tum, quia contraponit illam fruitioni rei, quæ non est vltimus finis, de qua docet deficere à specie fruitionis; & consequenter sentit fruitionem finis vltimi non habiti à specie fruitionis non deficere. Tum etiam, quia docet esse propriam fruitionem, sed imperfectam: ergo sentit differre à fruitione finis vltimi habiti in re, sicut perfectum ab imperfecto; quæ autem sic distinguuntur, non differunt essentialiter. Et suffragatur ratio: sunt enim eiusdem boni, & eiusdem obiecti, solum est cum differentia in modo illud habendi sumpta ex parte subiecti non possidentis vltimum finem, nec illum perfectè in se habentis; species autem sumitur ab obiecto; & consequenter actus idem habentes obiectum sunt eiusdem speciei.

108 *Displicet prædicta solutio.* Sed contra istam solutionem facit: nam fruitio beatifica, quæ idem est quod gaudium, quo beati gaudent de Deus quatenus sibi bono, est de Deo, quia possesso, & habito in re; sed eo ipso, quod sit de Deo, quatenus à beatis possesso non potest non differre essentialiter à fruitione, & gaudio viatorum, quod est de Deo vt habito, non in re, sed tantum in spe: ergo inter istas fruitiones datur essentialis distinctio. Consequentia est bona, præmissæ autem indigent probatione. Maior probatur: vt enim docet D. Th. in hac 1. p. supra q. 20. art. 1. *Gaudium, & delectatio est de bono præsenti, & habito; desiderium autem, & spes de bono nondum adepto; amor autem respicit bonum in communi, siue habitum, siue non habitum.* Quam differentiam esse essentialem, constat ex eo, quod vt ibi docet D. Thom. amor est primus actus voluntatis, & principium cæterorum, scilicet desiderij, delectationis, & odij; & consequenter cum illis simul existit, quod esse non posset si essentialiter non distinguerentur ex alia doctrina Angelici Præceptoris, nempè, quod duo accidentia solo numero distincta non possunt simul existere in eodem subiecto; at nisi delectatio sit de bono possesso, & habito, quia habito, & possesso, non potest gaudium ab amore speciali sumpto distingui; cum etiam esse possit de bono possesso, vt constat in amore speciali, quo Deum se ipsum diligere docuimus cum communi sententia *tom. 2. supra disp.* 57. & in amore, quo beati amant bonitatem diuinam regulato scientia beata; & consequenter terminato ad diuinam bonitatem præsentem habitam, & possessam. Quo circa, etsi à possessione non moueatur ex boni præsentia solet augeri: ergo gaudium, vel delectatio est de bono, non solum possesso, & habito, sed quia habito, & possesso. Deinde probatur minor: nam finem haberi in re, & haberi tantum in spe, sunt modi habendi essentialiter distincti: ergo eo ipso, quod delectatio, & gaudium, quo beati gaudent de Deo, sit de Deo ab ipsis habito, quia habito in re, non potest non distingui essentialiter à gaudio viatorum de Deo vt habito; non in re, sed in spe. Nec obstat, quod vtrumque gaudium sit de eadem bonitate diuina: nam etiam desiderium, & gaudium eandem bonitatem respiciunt, & tamen essentialiter distinguuntur.

109 *Non iuuat D. Thom.* Nec doctrina D. Thom. fauet, loquitur enim de specie subalterna, non autem de specie infima; cum conuenientia autem in specie subalterna, stat differentia essentialis. Nec iuuat, quod dixerit fruitionem viatorum esse proriam fruitionem, sed imperfectam sumptam ex imperfectione subiecti non habenti in se finem vltimum perfectè; cum enim ista imperfectio transeat in conditionem obiecti, infert distinctionem essentialem. Et quidem obscuritas ad fidem requisita, & conditio non habiti requisita ad spem, ex parte subiecti, & imperfectionis eius se tenent, & tamen virtutes istas essentialiter distinguunt à cognitione clara eiusdem obiecti, & à gaudio. Quod ergo conditio non habiti in re sed tantum in spe proueniat ex imperfectione subiecti, non tollit quod fruitio viatorum, quæ est de Deo vt habito, non in re, sed in spe distinguatur essentialiter à fruitione, & gaudio beatifico.

110 *Explicatur præcedens doctrina.* Vbi obiter est aduertendum, doctrinam istam procedere de gaudio concupiscentiæ, non autem de gaudio amicabili, quo beati gaudent de bonitate diuina, quatenus habita, & possessa à Deo, hoc enim est eiusdem speciei in patria, & in via, habet enim idem obiectum, nempè bonitatem diuinam, quatenus à Deo possessam, & quod in via reguletur per fidem, & in patria per visionem claram, & intuitiuam, non potest specificam distinctionem inducere, vt ex D. Tho. monstrauimus *tom. 3. in 3. p. disp.* 48. §. 4. & 5. Gaudium vero concupiscentiæ beatorum est de Deo prout possesso ab illis in re: gaudium autem viatorum est de Deo, non vt possesso in re, sed vt habito in spe, vel intentione, quod sufficit vt inter vtrumque gaudium detur distinctio specifica, vt constat ex dictis.

111 *Vera solutio traditur.* Et quia argumentum de hoc gaudio, & fruitione procedit, ideo solutione ista in sua probabilitate relicta occurrendum est ad vltimam primi antecedentis probationem, distinguendo maiorem: actus charitatis primarius est eiusdem speciei in patria, & in via, concedo maiorem: secundarius, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam: nam fruitio de Deo vt à nobis habito nón est actus primarius charitatis, nec in via nec in patria; nascitur enim ex amore concupiscentiæ, quo Deum diligimus vt nobis bonum, qui non primario, sed secundario elicitur à Charitate, sicuti amor, quo nos, & proximum diligimus ex charitate, non primario, sed secundario à charitate procedit; ac proinde ex eo quod in patria ad Deum vt præsentem phyiicè, & vt in re habitum terminetur, in via tamen à præsentia, & reali possessione præscindat, & ex hoc dictæ fruitiones essentialiter distinguantur, non sequitur charitatem viæ à charitate Patriæ essentialiter distingui: nam charitas non ab actu secundario, sed à primario specificationem sumit, iste autem in vtroque statu est idem, nempè amor, quo Deum diligimus, illi suam bonitatem ex complacentia in ipso volendo, habet enim pro obiecto eandem bonitatem diuinam, etsi per diuersas cognitione propositam, quę distinctio per accidēs se habet ad Deum vt obiectum diligibile, & ad habitum, & actum charitatis, & ideò prędictus actus est in vtroque statu idem specie, & hoc sufficit vt habitus charitatis in vtroque statu sit idem.

112 *Replicabis.* Sed dices: etiam iste actus amoris, quo beati Deo volunt ipsam bonitatem diuinam, ad illam vt pręsentem physicè terminatur: ergo si amor quo viatores Deo volunt suam ipsius bonitatem, non sic terminatur ad illam, distinguuntur specificè; & consequenter specificè multiplicant, & distinguunt charitatem vię, & patrię. Secunda consequentia ex prima, & ex dictis colligitur: nam huiuscemodi actus primario à charitate eliciuntur. Prima consequentia patet à paritate fruitionem vtriusque status, inter quas distinctionem essentialem admisimus, quia vna, & non alia ad Deum vt pręsentem physicè terminatur. Antecedens autem probatur: nam prędictus amor in patria regulatur visione beatifica, quę bonitatem diuinam, vt physicè pręsentem voluntati proponit: ergo amor regulatus per illam terminatur ad bonitatem diuinam vt physicè amanti pręsentem.

113 *Resp.* Respondeo distinguendo antecedens: terminatur ad bonitatem diuinam vt pręsentem, & possessam, quia pręsens, & possessa est, nego antecedens: quia absolutè bona est, concedo antecedens,

& nego consequentia. Quæ non probatur à paritate, fruitionum vtriusque status; fruitio namque beatifica, seu gaudium concupiscentiæ, quo beati gaudent de Deo ab ipsis possesso est de Deo quia possesso, aliàs non distingueretur ab amore, sumpto specialiter, vt proximè argumentabamur, & ideò essentialiter distinguitur à fruitione, & gaudio viatorum, quod ab ipsis habetur de Deo, non quia habito, & possesso in re, sed tantum in intentione, vel in spe: respectu autem amoris specialiter sumpti regulati per visionem beatificam, non ingreditur possessio, vel præsentia bonitatis Dei motiuè, & formaliter, sed materialiter terminatiuè, licet enim non præscindat à præsentia bonitatis, & illius possessione, non tamen mouetur ab illa, sed bonitatem præsentem attingit, non quia præsentem, sed quia bonam absolutè, & idcircò non distinguitur essentialitèr ab amore, quo viatores Deo volunt bonitatem diuinam. Videantur quæ diximus *supra tom. 1. disp. 57. §. 4. & 5.* de amore specialiter sumpto, quo Deus se ipsum, & propriam diligit bonitatem.

114 *Instabis primo.* Sed instabis primo: possessio summi boni aliquid creatum est, scilicet visio beatifica; sed nihil creatum potest esse motiuum fruitionis qua beati Deo fruuntur: ergo nō est de bono diuino possesso, & habito, quia possesso, & habito in re. Minor probatur: vt enim communiter à Thomistis docetur, virtus Theologica non potest ab aliquo creato etiam inadæquatè moueri: ergo motiuum adæquatum omnis actus virtutis Theologicæ debet esse aliquid increatum; sed fruitio, vel gaudium quo beati gaudent de Deo, quatenus sibi bono, est actus virtutis Theologiæ: in nostra enim sententia elicitur à charitate, & in sententia aliorum ab spe, quarum vtraque virtus Theologica est: ergo nec inadæquatè potest ab aliquo creato moueri.

115 *Secundo.* Secundo instabis: si cognitio, qua viatores Deum cognoscunt, esset eiusdem speciei cum visione beatifica, ex eo quod beatifica visio ad Deum vt præsentem physicè terminatur, euidenter inferretur cognitionem, qua viatores Deum cognoscunt ad Deum vt præsentem terminari: ergo pariter ex eo quod amor beatificus sit eiusdem speciei cum amore Dei habiti in via, & ille ad Deum vt præsentem physicè terminetur, per bonam consequentiam colligitur, istum etiam ad bonitatem diuinam vt præsentem physicè terminari.

116 *Resp. ad* Respondeo ad primam instantiam, concessa maiori, negando minorem. Ad illius probationem, concesso antecedenti, distinguo consequens: motiuum adæquatum omnis actus primario eliciti à virtute Theologica, concedo consequentiam: omnis actus etiam secundario eliciti, nego consequentiam: & sub eadem distinctione minoris subsumptæ, nego consequentiam: gaudium enim quo beati gaudent de Deo, quatenus ipsi bono, non primario, sed secundario elicitur à charitate virtute Theologica, & ideo potest proximè ab aliquo creato inadæquatè moueri, etsi non sistat in illo, sed ad motiuum increatum transeat, vt atactum in obliquo. Quæ doctrina non potest à discipulis D. Thomæ negari, cum in sententia apud illos frequentiori dilectio proximi, etiam propter propriam bonitatem, secundario à charitate eliciatur, cum tamen proximè non à bonitate diuina, sed à bonitate creata moueatur. Et ratio est: nam actum secundarius non potest motiuum virtutis, à qua secundario elicitur attingere eodem modo, quo attingitur ab actu primario, aliàs secundarius non esset. Vnde sufficit, quod motiuum virtutem specificans attingatur in obliquo ab actu secundario ab illa elicito, cum quo stat, quod in recto aliud motiuum attingat. De quo fusè à Nobis tract. de charitate disputando celebrem illam quæstionem, an Deus, & proximus eodem charitatis habitu diligantur? 1. *Instantiam.*

Ad secundam, concessa antecedenti, nego consequentiam, ratio autem discriminis est: nam vt cognitio viatorum esset eiusdem speciei cum visione beatifica, debebat conuenire cum illa in motiuo, & in specie se tenente ex parte principij, & consequenter debebat à diuina essentia procedere vt vnita per modum speciei, & ab eadem essentia moueri; cumque visioni beatificæ conueniat Deum vt præsentem physicè exigere, quia ab illa vt specie procedit, & ab eadem essentia immediatè; mouetur; fit consequens, quod ex conuenientia specifica cum illa in ratione cognitionis inferatur rectè eadem exigentia in cognitione, quæ dictam conuenientiam haberet, amori autem beatifico non conuenit terminatio ad bonitatem diuinam, vt præsentem physicè ex vi suis obiecti motiui: mouetur enim à bonitate diuina, non quia præsens est, sed quia bona; sed solum illi conuenit, quia regulatur visione beatifica, & quia regulationem istam non petit ex sua essentia; fit consequens, vt possit amor Dei elicitus à viatore cum illo conuenire in obiecto motiuo, & in prædicatis essentialibus, quamuis amor beatificus ad bonitatem diuinam vt præsentem physicè terminetur, amor autem viatoris bonitatem diuinam, vt præsentem physicè non exposcat. 117 *Ad 2.*

Et hęc de ista Disputatione applicanda litterę Magistri *in 1. distinct. 14. §. 4.* ad illa verba: *Sed quid ipse Spiritus Sanctus, &c.* Et dist. 15. §. 1.

¶ *Hæc sunt, quæ de excelso, & abscondito Trinitatis Mysterio per speculum, & in enigmate videre potuimus; faxit Deus, vt sicut fide credimus, & corde confitemur, reuelata facie, Deo donante videamus. Et omnia correctioni Ecclesiæ, & sapientium emendationi subijcimus, & Angelico Nostro Præceptori dicamus, à quo si quid deuium, vel per latum vnguem discedens à nobis assertum fuerit, pro non dicto haberi volumus, illudque libenti animo retractamus.*

FINIS.

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM NOTABILIVM,

Quæ in hoc Tertio Tomo in Primam Partem D. Thom. continentur.

D. vel Disp. *Disputatione* . N. *vel* Num. *Numerum marginalem denotat*.

A

Ange-

Regula

Essentia

HO-

Depen-

Dari

O

OMNIPOTENTIA.

OPPOSITIO CONTRADICTORIA.

OPPOSITIO DISPARATA.

ORIGO.

P

PATER ÆTERNVS, PATERNITAS.

Vide *Relatio.*

PATRES VETERIS TESTAMENTI.

PERFECTIO, PERFECTVM.

PERSONA, PERSONALITAS.

Vide *Subsistentia*, & *Æqualitas.*

RELATIO RATIONIS.

RESVLTANTIA.

S

SACRAMENTA.

SEPARABILITAS.

SIMILITVDO.

SOLVS, SOLITARIVS, SOLVM.

SPIRATIO, SPIRATOR.

SPIRITVS.

SPIRITVS SANCTVS.

Vide *Processio*.

Pater

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Quæ in hoc Tertio Tomo in Primam Partem D. Thom. explicantur.

D. *vel* Disp. *Disputatione*. N. *vel* Num. *Numerum marginalem denotat*.

Ibi-

F I N I S.

Series Chartarum huius Tomi.

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb.

Omnes sunt Terniones præter a b Quaterniones, & Bb Duerniones.